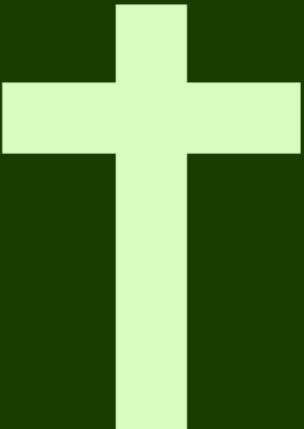

Godón Buk

Portions of the Holy Bible in the Gizrra language of Western
Province, Papua New Guinea

**Godón Buk
Portions of the Holy Bible in the Gizrra language of Western
Province, Papua New Guinea
Buk Baibel long tokples Gizrra long Niugini**

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gizrra

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-07-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 14 Aug 2024
d83b2e14-c797-5499-b582-de63912ac614

Contents

FRT	1
Bwób Zítül	2
Bazeb Tonarr	103
Lebitikus	109
Bótang Peba	111
Duterronomi	112
Rrut	117
2 Samuel	124
1 King	126
2 King	130
2 Krronikol	135
Wórr Peba	137
Aesaya	140
Zona	144
Metyu	148
Mak	230
Luk	279
Zon	362
Acts	419
Rrom	422
1 Korrint	460
2 Korrint	496
Galatia	520
Epesus	534
Pilipi	546
Kolosi	556
1 Tesalonika	565
2 Tesalonika	574
1 Timoti	579
2 Timoti	595
Taetus	605
Pilimon	610
Ibrru	613
Zeims	641
1 Pita	652
2 Pita	662
1 Zon	670
2 Zon	679
3 Zon	681
Zud	683
Okaka Amzazirrún Kla	687
XXG	724
Wirri Gizrra Bóktan Opor	725

Godón Buk

Gizrra

Ukarumpa, 2019

Papua New Guinea

Verso page

Godón Buk

God's Book

Gizrra language [tof]

Western Province

© 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc

Ngaensingül Bóktan

Ini Godón Bóktan Buk kugupidü Küsil Buk akó Ngaep Bukdüğab aüd peba asiko: Bwób Zitül, Rrut, akó Zona. Akó ta ngibürr poko Ngaep Bukan pebadógab asiko ini Bukdü. Ini darrpan oloman zaget koke yarilürr, a abüna dabyónóp ini zaget tónggapónóm. Da ki Godón eso akyandakla kibü wa iazan tangamtinóp ini buk azazinüm. Ki wata *Good News Bible* koke amzazil kwarilnürü, a ki ma ngibürr Mórrke-mórrke Godón Buk akó Grrik-grrik Buk ta ngabkan kwarilnürü. Akó ta igó peba, Godón Bubbóka wirri umul pama ne peba winólómóp. Kibü ubi yarilürr Grrik bóktane wialómórrón buk mamoañóm akó dakla kibü ubi yarilürr Gizrra pamkolpam gaodó ki kwarile Godón Bóktanan küp amzyatóm. We ngarkwatódó, ngibürr pokodó ki ngibürr bóktan opor omelólórr bóktan kakal ainüm.

Igó timam [] asiko ini bukdü. Ini timaman küp módóga, ene bóktan opor wata ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó asiko, ngibürreldü koke.

Igó timam () ta asiko ini bukdü. Ini timaman küp módóga, peba wialóm pama ene bóktan opor wialómórr darrü kla müsirrga ainüm.

Ini buk kakota ngibürr wirri bóktan opor wibalómórrón olamako. Ini bóktan oporab kari ngaru asiko inzan timampükü: [].

Ma ini buk nóma atang namulo, Godka tére ekolo moba tangamtinüm ini bukan bóktanan küp tai umul bainüm.

Bwób Zitüл Ngaensingüл Bóktan

Ini Peba Laróbóka Apónda

Ini Bwób Zitüл pebadó abün umulürrün póep asiko. Darrü póep módóga, God ia ngaen-gógópan pam akó kol tónzapónórr, Adam akó Ib. Darrü póepa Noanbóka apónda akó ene naiz, blaman tüп ne klama ngaslaorr. Akó darrü póepa Eibrra-amónbóka apónda akó tóba olmalbobatalabkwata.

Blaman ini póepa pamkolpam tómbapóndako igó tonarrankü, God [Mesaya] ki zirrsapóné, Eibrra-amón bobat nótóke. Ene Mesaya, Yesu Kerriso, watóke Godón [alkamül-koke bóktan] nótó küppükü yónürr; God ne poko ekyanórr Eibrra-amón: "Marükama, ka blaman bwób-bwób pamkolpam ini tüпdü sab bles ninünümo."

Ini Peba Nótó Wialómórr

Ini peba nótó wialómórr, oya ngi babula ini pebadó, a abün pamkolpama amkoman angundako wagó, Moses wialómórr. God Mosesón iliónürr Israael pamkolpam balngomólóm Izipt kanrridügabi, i [leba zaget] pamkolpam ne kwarilürr. Moses amtómól küsil yarilürr ene tonarrdó Bwób Zitülan póepa néma tómbapónórr. Ngaen-gógópan pamkolpama ene póep tibiób olmalbobataldó büdratnóp, kókó darrü oloma Moseska adrattórr. Olgabi Moses ene póep wibalómórr.

A abün elklaza Bwób Zitüл pebadó God wata umul yarilürr. Darrü pam babul yarilürr God tüп néma tónggapónórr ó darrü pam babula, gaodó nótóke ngibürr pamkolpama laró poko gyagüpítótókdako. We ngarkwatódó, God watóke ini peba wialómórr. Wa darrü pam iliónürr ini elklaza wibalómóm.

Ini Peba Nibióbka Wialómórrón

Moses ne pam néma yarilürr ini peba nótó wialómórr, wa ini peba Israael pamkolpamabkü wialómórr, wa nibiób balngomól yarilürr, [ngüin-koke bwóbdüma]. I ene tüпdü barrbünum kain kwarilürr, God ne alkamül-koke bóktan ingrinürr ibü akyanóm. Mosesón ubi yarilürr ibü ene wialómórrón peba akyanóm ibü ngambangólóm blaman ne elklaza-a tómbapónórr. Ene wirri kla yarilürr ibü ngambangólóm God ibü iazan nilinóp tóba pamkolpamóm bainüm.

Ini Peba Nómá Wialómórrón Yarilürr

Moses aprrapórr we pail aodó ngyaben yarilürr 1500 akó 1230, Kerrison amtómól küsilan néma yarilürr. Da Moses ne ene pam néma yarilürr ini póep nótó dakabainürr akó wibalómórr, ini peba wialómórrón yarilürr we pail aodó 1500 akó 1230, Kerrison amtómól küsilan néma yarilürr. Solkwat ngibürr wialóm pama aprrapórr ngibürr poko emelóp darrü kla müsirrga ainüm, atang pamkolpama aprrapórr koke ki umul bainóp, ini äud pokozan:

1. Bwób Zitüл 13:7 igó bóktanda wagó, "Ene tonarrdó, Keinan pamkolpam akó Perris pamkolpam, i ta ugón ene tüпdü ngyaben koralórr." Aprrapórr ini poko nótó wialómórr, oya tonarrdó ini pamkolpama myamem koke ngyaben kwarilürr ene tüпdü.

2. Bwób Zitüł 14:3 igó bóktanda wagó, "Blaman ini 5 kinga gazirrüm we dabinóp Sidim buruburudü. (Kapórr Malu errkyä nege.)" Aprrapórr darrü pama ini poko "Kapórr Malu errkyä nege" emelóp ene atang pamkolpam tangbamtinüm, solkwat nidi ngyaben kwarilürr, ümulüm ini pokoa nadü malubóka apónda.

3. Bwób Zitüł 36:31 bóktanda wagó, "Ngaen, Isrraelón king küsilan nómá kwarilürr." Ene pama ini poko nótó wialómórr ene tonarrdó ngyaben yarilürr Isrraelón king asi yarilürr.

Enana ini müsirrga ain poko solkwat tonarrdó emelóp, blaman bóktan opor ini pebadó wata amkomana. Ene tonarrdógabi kókó errkyä, pamkolpama ini Bwób Zitüł peba atang kwarilürr amkoman Godónbóka umul bainüm akó tóba tónggapórrón bóktan blaman bwóbab pamkolpamabkü.

Ini Peba Ne Zitülkusdü Wialómórr

Ini Bwób Zitüł peba mibü bómtyanda God ia pam nis tónzapónórr akó ibükagab pamkolpama ia bayop. Akó ini peba mibü bómtyanda, Godón ubi ia laró yarilürr ibü ngyabenóm tóba obzek kwata. Ini peba ta amtyanda wagó, kolae tonarra ia tamórr tüpdü akó wa ia kolae yarilürr. Solkwat Yesu Kerriso tamórr ini tüpdü akó pamkolpam gaodó ninóp Godka dabyónüm oya amkoman angundi akó wa nadü kla tónggapónórr kolae tonarr barrgonóm.

Ini Peban Bóktan Zono Módógako:

- A. God tüp akó pülpül tónzapónórr 1:1-2:3
- B. Adam a Ib 2:4-25
- C. Kolae tonarran zitülkus akó darrem 3:1-24
- D. Kein a Eibol 4:1-26
- E. Adamkagabi kókó Noa 5:32
- F. Noa akó naiz nae 6:1-10:32
- G. Babilon tawa 11:1-9
- H. Noan ngaen olom Syem, oya olmalbobatal 11:10-32
- I. Isrrael pamkolpamab abalbobatal Eibrra-am, Aesak, akó Zeikob 12:1-35:29
 - 1. Eibrra-am a Aesak, ibü póep 12:1-25:18
 - 2. Zeikobón póep 25:19-35:1-29
- J. Isaon olmalbobatal 36:1-43
- K. Zosep akó tóba naretal 37:1-45:28
- L. Isrrael pamkolpam Izipt kanrridü 46:1-50:26

God Tüp akó Pülpül Tónzapónórr

¹ Ngaen bwób zitüldü, God tüp akó pülpül tónzapónórr.

² Tüpan obzeksyók ugón tómbapónóm yarilürr: darrü kla babulan yarilürr. Tümüna kukurru malubarr nae tumum ngalaorr. Da Godón Samua nae kwitana zaorrón tótók yarilürr.

³ Da God bóktanórri wagó, "Zyón asi ki yarilün," da zyón asi yarilürr.

⁴ God igó ngakanórr wa, zyón morroala. God zyón a tümün we nürrgratör.

⁵ Wa zyón ngi ngyesilürr “ngürr”, akó wa tümün ngi ngyesilürr “irrüb”. Da irrüba wamórr akó irrbia tamórr akó wamórr. Ene ngaen-gógópan ngürr yarilürr.*

⁶ God wagó, “Ngarkwat kan asi ki yarilün nae aodó, da wa nae ki arrgrrat naedógab, nis bainüm.”

⁷ Da God ene ngarkwat kan inzan we tónggapónórr, da wa ene kan tüpana nae we arrgrratórr kwitana naedógab. Da ene amkoman inzan we yarilürr.

⁸ God ene ngarkwat kan ngi ngyesilürr “pülpül”. Da irrüba wamórr akó irrbia tamórr akó wamórr. Ene nis ngim ngürr yarilürr.

⁹ God akó bóktanórr wagó, “Pülpül tüpana naea darrpan pokodó ki kwób basu, da mólög bwóba ki okaka tibyó.” Da ene amkoman inzan we yarilürr.

¹⁰ Wa ene mólög bwób ngi we ngyesilürr “tüp”, a kwób basurrün nae ngi we ngyesilürr “malu”. God esenórr wa, morroala.

¹¹ God bóktanórr wagó, “Tüpa elklaza zid ki dódórr nyónünüm: kari küppükü elklaza zid akó küppükü nugup ngórr ini tüpdü, blaman tibiób darrpan tonarr obzekpükü.” Da ene amkoman inzan we yarilürr.

¹² Tüpa elklaza zid we dódórr nyónónóp: küppükü nugup zid tibiób darrpan tonarr obzekpükü, akó küppükü nugup ngórr tibiób darrpan tonarr obzekpükü. God esenórr wa, blaman kla morroalako.

¹³ Da irrüba wamórr akó irrbia tamórr akó wamórr. Ene äud ngim ngürr yarilürr.

¹⁴ God akó bóktanórr wagó, “Zyón kla asi ki kwarilün pülpüldü, ngürr arrgrratóm irrübdügab. Timam ki koralón, ngürr, pail, a tére melpal[†] bómzyatóm.

¹⁵ Ini zyón kla ki koralón pülpüldü, tüp warri apónóm.” Da ene amkoman inzan we yarilürr.

¹⁶ God wirri zyón kla nis tónzapónórr - wirrian zyón kla, ngürr angomólóm, kari zyón kla, irrüb angomólóm. Wa akó wimurr tómbapónórr.

¹⁷ God ibü blaman pülpüldü we irrbünür, tüp warri apónóm,

¹⁸ ngürr akó irrüb ngakanóm akó zyón arrgrratóm tümündügab. God esenórr wa, morroala.

¹⁹ Da irrüba wamórr akó irrbia tamórr akó wamórr. Ene tokom ngim ngürr yarilürr.

²⁰ God bóktanórr wagó, “Blaman naea ki murrbausnüm abün ngón aman elklaza-e, akó póyaea tüp kwitudü ki barrmulülün pülpül tüpana.”

²¹ Da God maludü wirri balóng wapi we tómbapónórr, akó blaman ngón aman akó ngübyón elklaza, nae ne klamanme barümürrüna, tibiób darrpan tonarr obzekpükü, akó blaman tappükü póyae ta inzan, tibiób darrpan tonarr obzekpükü. Da God esenórr wa, morroala.

²² God ibü bles ninóp da bóktanórr wagó, “E küppükü abün bailamke. E malu nae gwarrónamke, akó póyaea ta tüpdü abün ki bainünüm.”

* ^{1:5} [Zu pamkolpam], ibü ngürra simam 6 oklok ngarkwat bókyanda, abüsa nóma mórranda. Ibü ngürra darrü simam 6 oklok blakónda. Mibü ngürr ma inzana: irrüb 12 oklok ngarkwat bókyanda, kókó darrü irrüb 12 oklok blakónda. ^{1:7} 2 Pita 3:5 † ^{1:14} Ngibürr Mörrke-mórrke Godón Bukdü inzan angrirrüna: *seasons*. Mibü *seasons* mórdoga, pail akó abüs. Ngibürr kantrridü ene *seasons* mórdogako: *winter, springtime, summer, akó autumn*.

23 Da irrüba wamórr akó irrbia tamórr akó wamórr. Ene 5 ngim ngürr yarilürr.

24 God akó bóktanórr wagó, "Tüpa ngón aman elklaza ki balngó, tibiób darrpan tonarr obzekpükü: ngabyón lar, ngübyón elklaza, akó narr lar, tibiób darrpan tonarr obzekpükü." Da ene amkoman inzan we yarilürr.

25 God tómbapónórr narr lar tibiób darrpan tonarr obzekpükü, akó ngabyón lar tibiób darrpan tonarr obzekpükü, akó tüpdü ngübyón elklaza tibiób darrpan tonarr obzekpükü. Da God esenórr wa, morroala.

26 Da God bóktanórr wagó, "Mi‡ kya pam tómbapónóm, mibiób dandangzan, mibü obzeksyók ngarkwatódó. I sab ibü ki balngomól kwarilün, maludu wapi, kwitüm pöyae, ngabyón lar, dudu ini bwób, akó blaman tüpdü ngübyón elklaza."

27 God pam tónggapónórr, tóba dandang ngarkwatódó,
Godón dandang ngarkwatódó wa oya tónggapónórr;
wa ibü igó tónzapónórr, pam a kol.

28 Wa ibü bles nyónürr, da ibüka we bóktanórr wagó, "E küppükü namülamke, akó sab abün bailamke, tüpa tai ki gwarran yabübókamde, da tüp idódlamke yabü tangdó. E maludu wapi sab balngomólalamke, akó kwitüm pöyae, akó blaman elklaza, ne klama agóltagóldako ini tüpdü."

29 Da God bóktanórr wagó, "Turrkruam, ka yabü alióndóla blaman kari küppükü elklaza zid ini dudu tüpdü akó blaman küppükü nugup ngórr. Sab yabü alo kla kwarile.

30 Blaman pórngaepükü zid, ka ibü alióndóla alom, blaman narr lar ini tüpdü, blaman kwitüm pöyae, akó ne klama ngübyóndako tüpdü - blaman ngón aman elklaza." Da ene amkoman inzan we yarilürr.

31 God blaman elklaza nosenóp, wa ne kla tómbapónórr, da módogá, blaman amkoman morroal kwarilürr. Da irrüba wamórr akó irrbia tamórr akó wamórr. Ene 6 ngim ngürr yarilürr.

2

1 Tüp a pülpül tómbapóna inzan blakónórr, akó blaman elklaza, ne kla korálórr ibü kugupidü.

2 7 Ngim ngürr nónma semrranórr, Godón zaget ugón blakórrón yarilürr, wa ne kla tómbapón yarilürr. Da ene ngürr, wa ngón ngagónórr tóba blaman zagetódogab, wa ne kla tómbapón yarilürr.

3 God 7 ngim ngürr bles yónürr, da tebe-tebe amaikürr, zitulkus wa ene ngürrdü ngón ngagónórr tóba blaman zagetódogab, wa ne kla tómbapón yarilürr.

4 Tüp a pülpül tónggapón pöepa ae blakónda.

God Didiburr Tónggapónórr Idenóm

[LOD] God tüp a pülpül nónma tónzapónórr, ugón

5 tüpdü elklaza zid babul kwarilürr akó küpa koke bamkenóp, zitulkus LOD God darrü ngup koke zirrsapónórr tüpdü. Akó pam babul yarilürr tüp kesu angónóm.

6 Nae godeata* tüpdügab tumkulnóp, da i blaman tumum tüp nangnóp.

‡ **1:26** Mi, oya küp módogá: Ab, Olom, akó Samu. **1:27** Bwób Zitüł 5:1-2; 9:6; Metyu 19:4; Mak

10:6 **1:28** Bwób Zitüł 9:1, 7 **2:2** Ibrru 4:4, 10 **2:3** Bazeb Tonarr 20:11 * **2:6 nae godeat:** Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü inzan angrirrüna: gles.

⁷ Da LOD God tüp buru-i pam we tónggapónórr, da wa arról ngón we semanórr oya syók tótórr nisdü. Ene pam ama arról pamakanóm bainürr.

⁸ LOD God didiburr we irtümülürr Iden[†] bwóbdü, abusa nólgbabi banikda, da ne pam tónggapónórr ola ingrinürr.

⁹ Da LOD God abün-abün obzek nugup dódórr ninóp tüpdügab, morroal ne kla koralórr basenóm akó alom. Didiburr aodó nis nugup namülnürr, [ngarkwat-koke arról] gail nugup asi yarilürr, akó umul gail nugup asi yarilürr, morroal a kolae nega.

¹⁰ Tobarra Iden bwóbdügab olmealórr ene didiburr nae angóm, da didiburr kalkuma, tokom il we bangónórr.

¹¹ Ngaen-gógópan tobarr ngi módóga, Pison; wa blaman Abila kantrri myangrao apónda, [gold] nóllamase.

¹² (Ene kantrrian gold morroala, akó morroal ilang móeg[‡] akó kómáll wirri darrem ingülküp, ngi oniks, ta ola asisko.)

¹³ Nis ngim tobarr ngi módóga, Gion; wa blaman Kas kantrri myangrao apónda.

¹⁴ Aüd ngim tobarr ngi módóga, Taegr里斯. Wa olmeanda Asirria kantrri kabéana, abusa nólgbabi banikda. Tokom ngim tobarr ngi módóga, Yurpreitis.

Adam a Ib

¹⁵ LOD God pam ipadórr, da we ingrinürr didiburrdü Idenóm, tüp kesu angónóm akó morroal ngakanóm.

¹⁶ Akó LOD God pam arüng bóktan we ekyanórr wagó, "Marü taia blaman ini nugupdügab alom didiburr kugupidü,

¹⁷ a ma sab ini nugupdügab alogu, ne nugupa umul gailda, morroal a kolae nega. Zitulkus módóga, ma ne sab nóma elo-o, ma amkoman nurrótoko."

¹⁸ LOD God bóktanórr wagó, "Ini go morroal kokea; pam tebe püoran koke yarile, a ka morroal tangamtin gódam tonzapono oyankü."

¹⁹ LOD God ne blaman molpokodó nurr lar akó kwitüm pýoiae tómbapónórr tüpdügab, wa ibü ugón simarrurr pamdó oya basenóm, wa ia nadü ngi ki ngibasil yarile. Wa nadü ngi ngibasile, ene wata ibü ngi módo korale.

²⁰ Da pama ngi we ngibasilürr ngabyón lar, kwitüm pýoiae, akó blaman molpokodó nurr lar. A paman ma darrü morroal tangamtin gódam babul yarilürr.

²¹ LOD God pam büdül ut iminürr, da wa nóma umtulürr, wa darrpan nólkkak kus irruanórr, da ene gao akó murrausürr tóba murri.

²² LOD God kol tónzapónórr ene nólkkak kusdügab, wa ne kla irruanórr pamdögab, da we tudódürr ama pamdó.

²³ Da pama bóktanórr wagó,

"Dómdóm:

Ini kus kürü kusdügabia,
akó murr kürü murrdügabia;
oya sab ngi ngizwasilörre: 'kol',
zitulkus oya pamdögab urrunóp."§

[†] **2:8** Iden ngian küp módóga: barnginwóm. **2:9** Okaka Amzazirrún Kla 2:7; 22:2, 14 [‡] **2:12** móeg, Mórrke-mórrke módóga: *bdellium*. § **2:23** Ma pam akó kol Ibrru bóktane nóma ngilino, ibü gyagüp minggúpananamli: *ish* akó *isha*.

24 Da ini zitülkusdü pama tóba aipab nis nümgüte, ama tóba koldó dabine, da i ama darrpan bübüm baini.

25 Pam a kol nizan kakapur namülnürri, a i büód ta koke aengrri.

3

Kolae Tonarran Zitülkus

1 Da módoga, gwar* wa kari ilklió-bülión gyagüpítótóke pam koke yarilürr blaman molpokodó narr lardógab, [Lod] God ne kla tómbapónórr. Wa kol umtinürr wagó, "God ia amkoman bóktanórr nugup ngórr alogum blaman nugupdügab ini didiburrdü?"

2 Da kola bóktanórr gwardó wagó, "Ki wa eloli blaman nugup ngórr ini didiburrdü:

3 A God igó yarilürr wagó, 'Didiburr aodó nugupdügab, e sab ngórr alogu, akó amurr ta amurru! E ne nóma tónggapóni, e sab narrótóki.' "

4 Gwara bóktanórr koldó wagó, "E sab kokean narrótóki!"

5 A God umula wagó, e sab nóma elo-i, yabü ilküpa sab babzeli: e sab morroal akó kolae umul baini, God tüóbzane."

6 Kola nóma esenórr, ene nugup ngórr morroal kwarilürr alom akó morroal obzek kwarilürr, oya wirrian ubi yarilürr [wirri gyagüpítótók] apadóm, da wa nugup ngórr we aginürr, da ngibürr poko elorr. Wa akó tóba müór ngibürr poko we iliönürr, wankü nótó yarilürr, da wa ta elorr.

7 Ibü nizanab ilküpa babzelörri, da i ugón umul bairri wagó, i kakapuramli. Da i tibiób ngablaom tib [pig] nugup pórngae-e kurr nis nürrgüppri.

8 Simaman, bwóba güb nóma bainürr, ene pama tóba kolpükü Lod Godón tótók gógóram arrkrrurr, didiburraná nóma agóltagól yarilürr, da i we anikürr didiburr nugup paldó Lod Godón obzekdögab.

9 Da Lod God pamdó we górganórr wagó, "Ma ia negla?"

10 Pama wagó, "Ka marü tótók gógóram arrkrrua didiburrdü, da ka gum namüla, zitülkus ka kakapurla. Da ka igósidi tünika."

11 God we bóktanórr wagó, "Marü nótó müzazile igó, ma kakapurla? Ia ma eloa ene nugupdügab, ka marü ne arüng bóktan mókyarró alogum?"

12 Pama we bóktanórr wagó, "Ma ne kol tungrinürr kankü, kürü ngibürr wató küline ene nugup ngórrdügab, da ka we eloa."

13 Lod God ene kol umtinürr wagó, "Ini ia pokoa? Ma ia larógóm tónggapóna?"

Kola bóktan yalkomólórr wagó, "Kürü gwara ilklió küline, da ka igósidi amkoman kuri eloa!"

Kolae Tonarran Darrem

14 Da Lod God gwardó bóktanórr wagó, "Zitülkus ma ini poko tónggapóna,

"Ka marü amórrdóla blaman ngabyón lardógabi

akó blaman molpokodó narr lardógabi;

ma sab bikómi ngain namulo,

akó ma sab tüp buru elolo

blaman ngürrzan moba nyaben tonarrdó.

15 Ka sab alzizi aman nyaben sidüdo,

* **3:1** Ene gwar [satani] yarilürr. Satania gwarran buli tamórr (Okaka Amzazirrún Kla 12:7). **3:1** Okaka Amzazirrún Kla 12:9; 20:2 **3:13** 2 Korrint 11:3; 1 Timoti 2:14

matóka kol,
 akó marü küp akó oya küp;
 oya küpa sab marü singül emkóle,
 akó ma sab oya küpan wakub elóngo.”

¹⁶ A koldó LOD God igó bóktanórr wagó,
 “Ka marü azid aeng sab wirrian ino bikóm amarrudi
 akó olmal balngende;
 marü moboküpdu sab metat wirri ubi asi yarile moba müórdü,[†]
 a wa ma sab metat marü singüldü pam yarile, marü alngomólóm.”

¹⁷ LOD God pamdó we bóktanórr wagó, “Zitülkus ma moba kolan bóktan
 arrkrrua, akó mazan eloa ene nugupdügab, ka marü ne arüng bóktan
 mókyarró alogum,
 “ka tüp errkyä amórrdóla marübókamde.

Ma sab moba büb barre enan emkalolo tüp kesu angónde moba alo
 kla basenóm,
 blaman ngürrzan moba nygaben tonarrdó.

¹⁸ Sab tüpa tórezpükü opopor dódórr nyónorr,
 akó ma sab apapdó akó molpokodó zid alo namulo.

¹⁹ Marü sab gügürümä tópkale
 alo kla basenóm,
 kókó ma tüpdü alkomoło,
 zitülkus ma olgap apadórrónla.
 Zitülkus ma tüp burula,
 da ma akó sab tüp burum baino.”

²⁰ Módoga, Adam tóba kol ngizwasilürr “Ib”,[‡] zitülkus wa blaman
 arrólab aipbobat warilürr.

²¹ LOD God lar sopae mórrkenyórr tómbapónórr Adamónkü akó oya kol,
 da wa ibü we klame püti nyónurr.

²² Da LOD God tóbaka bóktanórr wagó, “Pama errkyä mizan kuri baine;
 morroal a kolae ta wa umala. Wa tóba tang koke ki adrratól nugup ngórr
 aginüm akó alom, ene ngarkwat-koke arról ne nugupa gaildo. Wa ne nóma
 elo-e, wa sab metat ngyabele!”

²³ Da LOD God pam tóba kolpükü zirrapónórr Iden Didiburrdügab, tüp
 kesu angónóm oya nólgap tónggapónórr.

²⁴ Da wa ibü Iden Didiburrdügab we kolanókyanórr. Abusa nólgap
 banikda, wa wirri arüng anerruzan kla irrbünürr akó darrpan ur ulitpükü
 gazirr turrik. Ene turrika ongang bapólórr akó balkomentóbalkomen
 yarilürr ene ngarkwat-koke arról gail nugupan kwat murrausüm.

4

Kein a Eibol

^{3:15} Okaka Amazirrún Kla 12:17 [†] ^{3:16} Ngibürr Ibrru bóktanankwata wirri umul pama igó
 gyagüpi tótódkako, ini pokoa inzan bóktanda wagó, “... marü moboküpdu sab metat wirri ubi asi
 yarile moba müór alngomólóm, a wa ma sab metat marü singüldü pam yarile.” [‡] ^{3:20} Ib ngi
 darrü Ibrru bóktan opor minggüpanana, oya küp módogá: arról ó arról akyan. ^{3:22} Okaka
 Amazirrún Kla 22:14

1 Adam tóba kolpükü umtulürr, kola bikóm we ipadórr. Da siman olom we ilngumilürr, ngi Kein.* Wa ene ngi ekyanórr, zitülkus wa oyawkata igó bóktanórr wagó, “[LODÓN] tangbamtindügab ka pam olom ilngumila!”

2 Solkwat oya zoret we ilngumilürr, Eibolón.†

Eibol wa [gout] a [sip] ngabkan pamóm bainürr, a Kein ama wa ngaon pamóm bainürr.

3 Darrpan ngürr Kein ngibürr alo kla simarrurr, tóba apapdó ne kla abülürr, urdü amselóm Lodón akyanóm.

4 Da Eibol tóba ngibürr ngaensingül babótórrón sipdügab olgol murr we simarrurr, urdü amselóm, akyanóm. LOD Eibolón morroal tonarre esenórr, wa ne [gyaur kla] simarrurr.

5 A wa Keinün morroal tonarre koke esenórr, wa ne gyaur kla simarrurr. Da Keinün wirri ngürsila we simiögürr, akó oya mölmónapükü tupürr.

6 Da LOD Keinün we imtinürr wagó, “Ma ngürsil iadela? Akó marü mölmóna iade tupe?

7 Ma ne dümdüm kla nómá tónggapóndóla, ma ia singül koke kwit ino barnginwómpükü? Ma ne dümdüm kla koke nómá tónggapóndóla, marü kolae tonarra akyanda narr larzan mamtaedó zangórrón. Oya ubi marü amiögüma. Da ma ene kolae tonarr [ut-ut yó].”

8 Kein bóktanórr tóba zoretódó Eibolka wagó, “Nau, mi kya aum kóbó aurri pórropótyapdó.”‡ I olazan namülnürri, Kein Eibolka ara seppranórr, da we emkalórr büdülämpükü.

9 Da LOD Keinün imtinürr wagó, “Marü zoret Eibol ia nega?”

Wa bóktan yalkomólórr wagó, “Ka umul-kókla! Ka ia kólba zoret ngakan pamla?” carin.

10 LOD bóktanórr wagó, “Ma ia poko tónggapóna? Turrkrru! Marü zoretan óea taegwardase kürüka tüpdügab.

11 Errkya ma amórrórrónla, da marü tüpdü ngaon errkya kulairrúna. Tüpa tae kuri tapa alngamóle marü zoretan óe anónóm marü tanganme.

12 Ma tüp nómá zagetan ngitino, sab myamem alo klama koke dódórr bain kwarile marünkü. A ma sab popa apól-apól ngyabenkü wamlo ini tüpdü.”

13 Kein bóktanórr LODKA wagó, “Kürü [kolaeán darrem] kari kokea, kürü bügasilüm nabea!

14 Ma turrkrru, ma kürü tüpdügabi kuri kolakókyena ini ngürr, akó ka marü obzekdógbab anikürrün namulo. Ka sab popa apól-apól ngyabenkü wamlo ini tüpdü. Darrü oloma, sab kürü nótó kósene, sab kürü kómkkóle!”

15 LOD bóktan yalkomólórr wagó, “Marü sab koke mómkólörre, zitülkus, sab marü büdülämpükü nótó mómkóle, ka sab oya 7 münum kolaeán darrem ekyeno.” Olgabi LOD Keinün bübdü wi ingrinürr, darrü pampükü ne nómá baseni, da oya igósidi koke emkóle.

16 Módoga, Kein LODÓN obzekdógbab we bu manikürr, da NOD§ tüpdü we ngyabelórr, Iden bwóbdü abüsa nólgbabi banikda.

* **4:1** Kein ngi darrü Ibrru bóktan opor minggúpanana, oya küp módoga: *olom asen ó alngumil*.

† **4:2** Eibol ngi darrü Ibrru bóktan opor minggúpanana, oya küp módoga: *ngón*. ‡ **4:8** Ibrru bóktane tange wialómórrón Bwób Zitüł pebadó ini bóktan poko babula. Wata ngibürr Godón Bukdú asine, ngaen ne kla izazinóp Ibrru bóktandóbab ama ngibürr bóktandó. **4:8** Metyu 23:35; Luk 11:51; 1 Zon 3:12

4:10 Ibrru 12:24

§ **4:16** Nod, oya küp módoga: *agölttagöl*.

Keinün Olmalbobatal

¹⁷ Kein kolpükü umtulürr, da kola bikóm esenórr, Inokón we ilngumilürr. Olgabi Kein darrü wirri basirr ael yarilürr, da wa ene basirr tóba oloman ngi atenórr, Inok.

¹⁸ Inok olom esenórr, ngi Irrad. Irrad Meuza-elón ab yarilürr. Meuza-el Metusya-elón ab yarilürr. Metusya-el Lamekón ab yarilürr.

¹⁹ Lamek nis kol nümiögür. Ngaen-gógópan kol ngi Ada, akó nis ngim kol ma Zila.

²⁰ Ada Zabalón ilngumilürr; ngaen-gógópan olom wató yarilürr palae müötüdü ngyabenóm akó [kau] ngabyónüm.

²¹ Oya zoret ngi Zubal yarilürr; ngaen-gógópan olom wató yarilürr ap* barnginüm akó tatrror apulüm.

²² Zila ta siman olom ilngumilürr, ngi Tubal-Kein. Wa abün-abün obzek zaget elklaza tólbael yarilürr brronze akó ayane.[†] Tubal-Keinün bólbot Na-ama warilürr.

²³ Lamek bóktanórr tóba kol nisdü wagó,

"Ada akó Zila, kürü kurkrruam;

Kürü bóktan turrkrruam, e Lamekón kol nidipamli.

Ka pam büdülümpükü kuri emkóla, kürü óepükü nótó kómkóle,
darrü küsil pam, kürü gaopükü nótó kuri kómkóle.

²⁴ Darrü oloma ne büdülümpükü nómá emkóle Keinün, ene kolaeán darrem 7 münüm ipüde;

da olgabi, darrü oloma ne kürü büdülümpükü nómá kómkóle, ene kolaeán darrem sab 77 münüm ipüde!"

Set akó Inos

²⁵ Adam akó tóba kolpükü umtulürr, da wa akó darrü siman olom ilngumilürr. Wa ngi ngyesilürr Set,[‡] inzan bóktanpükü wagó, "God akó kürü darrü olom kuri kókyene, Eibolón pabodó, Kein noan emkalórr."

²⁶ Set ta olom esenórr, da ngi ngyesilürr Inos.[§] Ene tonarrdó, pamkol-pama ngaen-gógópan bókyenóp Lodón ngian ngilianóm, oya [ótókde].

5

Adamkagab ama Noan Amrran, Ibü Olmalbobatalab Zitüł

¹ Ini Adamón olmalbobatalab wibalómórrón ngiko.

God pamkolpam nómá tómbapónórr, wa ibü tóbanan obzeksyók ngarkwatódó tómbapónórr.

² Wa ibü igó tónzapónórr, pam a kol, akó wa ibü bles ninóp, da ngi ngyesilürr "Pamakan":*

³ Adam 130 pail nómá yarilürr, wa abóm ugón bainürr darrü siman olompükü tóba dandangzan, tóba obzeksyók ngarkwatódó. Wa oya Set ngi ngyesilürr.

* ^{4:21} ap gitazan klama. Oya dokyanan syeako. Mórrke-mórrke mórdoga harp. Ma dandang ngakanke atang opor Wórr Peba 23:2. [†] ^{4:22} Ngibürr Ibrru bóktane tange wibalómórrón Bwób Zitüł Pebadó inzan angrirruña: ngaen-gógópan olom wató yarilürr abün-abün obzek zaget elklaza tólbael brronze akó ayane. [‡] ^{4:25} Set ngi darrü Ibrru bóktan opor minggüpanana, oya küp mórdoga: kuri ekyene. [§] ^{4:26} Inos ngian küp mórdoga, pam ó pamakan. * ^{5:2} Pamakan, Ibrru bóktane Adam. ^{5:2} Bwób Zitüł 1:27-28; Metyu 19:4; Mak 10:6

⁴ Setón amtómól kakóm, Adam akó 800 pailüm ngyabenórr, akó ngibürr simanal a ópal olmal nósénóp.

⁵ Da módóga, Adam blaman kókó 930 pailüm ngyabenórr, da wa we narrótókórr.

⁶ Set 105 pail nóma yarilürr, wa Inosón abóm ugón bainürr.

⁷ Inosón amtómól kakóm, Set akó 807 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósénóp.

⁸ Da módóga, Set blaman kókó 912 pailüm ngyabenórr, da wa we narrótókórr.

⁹ Inos 90 pail nóma yarilürr, wa Kenanón abóm bainürr.

¹⁰ Kenanón amtómól kakóm, Inos akó 815 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósénóp.

¹¹ Da módóga, Inos blaman kókó 905 pailüm ngyabenórr, da wa we narrótókórr.

¹² Kenan 70 pail nóma yarilürr, wa Ma-alalelón abóm ugón bainürr.

¹³ Ma-alalelón amtómól kakóm, Kenan akó 840 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósénóp.

¹⁴ Da módóga, Kenan blaman kókó 910 pailüm ngyabenórr, da wa we narrótókórr.

¹⁵ Ma-alalel 65 pail nóma yarilürr, wa Zarredón abóm ugón bainürr.

¹⁶ Zarredón amtómól kakóm, Ma-alalel akó 830 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósénóp.

¹⁷ Da módóga, Ma-alalel blaman kókó 895 pailüm ngyabenórr, da wa we narrótókórr.

¹⁸ Zarred 162 pail nóma yarilürr, wa Inokón abóm ugón bainürr.

¹⁹ Inokón amtómól kakóm, Zarred akó 800 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósénóp.

²⁰ Da módóga, Zarred blaman kókó 962 pailüm ngyabenórr, da wa we narrótókórr.

²¹ Inok 65 pail nóma yarilürr, wa Metuselan abóm bainürr.

²² Metuselan amtómól kakóm, Inok Godón minggüpánandó ngyabelórr akó darrü 300 pailüm akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nósénóp.

²³ Da módóga, Inok blaman kókó 365 pailüm ngyabenórr.

²⁴ Wa Godón minggüpánandó ngyabelórr. Olgabi, darrpan ngürr wa we bamrukürr, zitülkus God oya wata arról pam sipadórr tüpdügab.

²⁵ Metusela 187 pail nóma yarilürr, wa Lamekón abóm ugón bainürr.

²⁶ Lamekón amtómól kakóm, Metusela akó 782 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal akó ópal olmal we nósénóp.

²⁷ Da módóga, Metusela blaman kókó 969 pailüm ngyabenórr, da wa we narrótókórr.

²⁸ Lamek 182 pail nóma yarilürr, wa siman oloman abóm bainürr.

²⁹ Lamek tóba olom Noa[†] ngi ekyanórr, zitülkus wa oyakwata igó bóktanórr wagó, "Ini wa sab mibü ul tirre mibü ini tüpan wirri müp zagetódágabi, [LOD] ne tüp amórrórr metatómpükü."[‡]

^{5:24} Ibrru 11:5; Zud 14 [†] ^{5:29} Noa ngi darrü Ibrru bóktan opor minggüpánana. Ene ngian küp módoğa: *Ul ain*. [‡] ^{5:29} Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü inzan angrirrüna: *Tai tüpdügab, LOD metatómpükü ne tüp amórrórr, ini wa sab mibü ul tirre mibü wirri müp zagetódágab*. Ini wa waenbóka apónda; Noa ngaen-gógópan olom nótó yarilürr [grreip] zid aritüm didiburrdü (9:20). Waen kuri tónggapóna grreip ngórrdügab.

30 Noan amtómól kakóm, Lamek akó 595 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nónsenóp.

31 Da módóga, Lamek blaman kókó 777 pailüm ngyabenórr, da wa we nurrótókórr.

32 Da Noa 500 pail ne tonarrdó yarilürr, wa ibü abóm ugón bainürr, Syem, Am, akó Zeipet.

6

Kolae Tonarra Tüp Kolae Syónürr

1 Pamkolpama ini tüpdü abün nómá bainónóp, akó ópal olmal nómá balngónónóp,

2 da Godón simanal olmala* ini pamkolpamab ópal olmal igó nónsenóp wagó, ene morroal agurr kolako. Da i ngibürr bumigóp popa tibiób kolóm, i nibióbka ubi bainóp.

3 Olgabi [LOD] bóktanórr wagó, "Kürü arról akyan samua sab pamkolpamdó koke burrmute wirri ngarkwat tonarróm, zitülkus i enan bupsó bübako, sab nurrbarine. Sab ugórr ibü ngyaben kokrrap ngarkwat wata 120 pail yarie."

4 Ene ngürrdü, akó ngibürr tonarr kakóm, wirri kwitüm akó wirri arüng pam[†] ini tüpdü asi kwarilürr. Godón simanal olmala tüpan kolpükü nómá bazurrülürr ngaen ngyaben tonarrdó, i igó olmal balngónóp: arüng bügür akó umulürrün pam nidi koralórr.

5 LOD igó esenórr, paman kolae kari koke yarilürr ini tüpdü, akó oya moboküpa ne kla gyagüpi amalórr, wata kolaean yarilürr metat.

6 Da LOD kari gyaur koke yarilürr, zitülkus ibü wató tómbapónórr ini tüpdü. Ini pokoa oya moboküp itilürr.

7 Da LOD bóktanórr wagó, "Ka sab ini blaman pamkolpam, ka nibiób tómbapórró, blaman pabzuo ini tüpdügab. Pamkolpam tibióban koke: tüpdü agóltagól elklaza, ngübyón elklaza, akó kwitüm pójae. Ka gyaurla kótó tómbapórró."

8 A LOD wata Noaka morroal esenórr tóba obzek kwata.

Noa

9 Ini Noankwata pőepe. Noa tebe püoran dümdüm ngyaben pam wató yarilürr ene ngyaben tonarrdó, akó wa Godón minggüpanandó ngyabelórr.

10 Noan aüd olmal kwarilürr, ngi Syem, Am, akó Zeipet.

11 Da módóga, Godón ngakande, tüp abürrünsabürrün yarilürr kolae tonarranme. Blaman pamkolpama abün-abün kolae tulmilpükü ngyabenónóp akó gazirrwóm ini tüp gwarrarrón yarilürr.

12 God tüp esenórr, da módóga, tüp amkoman kulairrún yarilürr, zitülkus blaman pamkolpama ini tüpdü tibiób ngyaben tulmil kulainóp.

13 Da God Noaka we bóktanórr wagó, "Ka gyagüpitótók kuri esena blaman pamkolpam kulainüm, zitülkus gazirrwóma ini tüp kuri gwarróné ibübökamde. Turrkruu, ka sab ibü blaman pabzuo ini tüppükü!"

* **6:2** Godón simanal olmal, ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü inzan angrirrüna: *godab simanal olmal*. Godón Bukbóka wirri umul pama umul-kókako wagó, ia anerru, samu, o pamakan kwarilürr. † **6:4** *wirri kwitüm akó wirri arüng pam*, ibü darrü ngi Ibruu bóktane: *Nepilim* (Bótang Peba 13:31-33). Ene ngian küp módóga: *Balókórrón pam*. **6:4** Bótang Peba 13:33 **6:9** 2 Pita 2:5

¹⁴ Wirri but elke yabióbkü, goperr[‡] nugupdügabi. Olgabi ut bwób singgalgónke ene kugupidü, da tótórr murrnausnümke tarre,[§] kugupi kwata akó kalkuma.

¹⁵ Ene but inzan tónggapónke: 150 küór kokrrap, 25 küór taptap, akó 15 küór kwit.

¹⁶ Twól tónggapónke butankü. Kari kan, 44 sentimita, amgatke twól a gri, ibü aodó. Barrbün mamtae kabedó ingrinke, akó aüd paug balmelke but kugupidü - tüpana, ao, akó kwitana.

¹⁷ Turrkrur, ka wirri naiz nae ódód kari pokola ini tüpdü blaman arról elklaza amrüküm, ne klama ngón amandako. Blaman elklaza ini tüpdü sab narrbarine.

¹⁸ A mankü, ka sab kólba [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] ingrino. Da e sab butüdü barrbuno - mató, marü simanal olmal, marü kol, akó marü simanal olmalab kol mankü.

¹⁹ Ma sab blaman obzek lar ninis simarrulünke ama butüdü - siman a óp - mankü arról asenóm.

²⁰ Blaman obzek pýae, akó blaman obzek lar, akó blaman obzek tüpdü ngübyón elklaza, sab marüka ninis togoble arról asenóm - siman a óp.

²¹ Ma sab blaman obzek alo kla yazebo, da irrbuno butüdü. Ene alo kla sab marüpükü akó ibüpükü kwarile."

²² Da Noa blaman elklaza tómbapónórr, God oya enezan arüng bóktan ekyanórr.

7

Naiz Nae

¹ [LOD] bóktanórr Noaka wagó, "Butüdü ugó bangri, mató akó moba olmalkol, zitülkus ka igó kuri ngakóna, ma wata dümdüm ngaben pam mobela blaman pamkolpamdögabi ini tüpdü nidi ngayabendako.

² "Mankü yazebke 7 simanal lar tibiób ópal gómdamalpükü blaman ia-ia obzek tóman-koke* lardógab butüdü arrbünum. A blaman ia-ia obzek tómanpükü lardógab, ma mankü wata darrpan siman lar ipadke tóba óp gódamampükü butüdü angrinüm.

³ Mankü ta yazebke 7 simanal pýae tibiób ópal gómdamalpükü blaman ia-ia obzek kwitüm pýaedögab, ibü zid ainüm akó kupo balngónóm ini dudu tüpdü akó.

⁴ Zitülkus módoga, 7 ngürr kakóm ka sab ngup ugón zirrsapono ini tüpdü. Sab ngupa 40 ngürrüm akó 40 irrübüm timilôle, da ka ini tüpdügabi blaman arról elklaza simrüko, ka ne kla tómbapórró."

⁵ Da Noa blaman elklaza tómbapónórr, LOD oya arüng bóktan enezan syalórr.

⁶ Noa ugón 600 pail yarilürr, naiz naea ini tüp nóma ngaslaorr.

⁷ Noa butüdü bangrinürr ene naiz naedögab kyab körzyónüm - wa tüób, oya simanal olmal, oya kol, akó oya olmalab kol.

⁸ Tóman-koke akó tómanpükü lar, pýae, akó tüpdü ngübyón elklaza - siman a óp -

[‡] **6:14** goperr Ibrru bóktan opora. Mórrke-mórrke aprrapórr módoga: *cypress*. ^{*} **6:14** tar arrób-arrób pugan móegzan klama. Mórrke-mórrke módoga: *tar*. ^{*} **7:2** *tóman-koke*, Mórrke-mórrke módoga: *clean*. Oya kúp módoga, ene lar ngarkwatódó kwarilürr alóngóm akó urdú amselóm Godón akyanóm.

⁹ ninis Noaka ogoblórr butüdü, God Noan arüng bóktan enezan syalórr.

¹⁰ 7 Ngürr kakóm, naiz naea tüp ugón ngaslaorr.

¹¹ Noa 600 pail nóma yarilürr, 17 ngim ngürrdü, nis ngim melpalan, blaman tüp kugupidü arób naea wirri arüngi ugón bónganórr, akó nae mamtae tapanukuóp kwitüdü.

¹² Da ngupa ugón bókyanórr wirri arüngi amil, 40 ngürr akó 40 irrübüm.

¹³ Tai ene ngürrandó, Noa, tóba simanal olmal, Syem, Am, akó Zeipet, tóba kol, akó tóba olmalab kol but kugupidü barrbünnur.

¹⁴ Inkü ene butüdü we kla kwarilürr ninis: blaman narr lar, blaman ngabyón lar, blaman tüpdü ngübyón elklaza, blaman póyae, tibiób obzek ngarkwatódó - akó blaman tappükü kla.

¹⁵ Ninis ogoblórr ama Noaka butüdü, blaman elklaza ne klama ngón amandako.

¹⁶ Blaman arról elklaza ne klama barrbüllürr, simanal a ópal kwarilürr, God Noan arüng bóktan enezan ekyanórr. Olgabi LOD oya kákóm mamtae we murrausürr.

¹⁷ 40 Ngürrüm ene naiz naea tai byamróklórr. Naeazan byamrók yarilürr, butpükü ta kwit yóliürr tüpdügab. ¹⁸ Naiz naeazan tai buku bailürr tüp kwitana, buta udarüküm ugón bainürr nae kwitüm.

¹⁹ Naiz naea amkoman wirrian nóma bainürr, blaman wirri pelo nüdarükóp.

²⁰ Naea tai tüngülürr kókó pelo solo nganolop, 7 küór ngarkwat.

²¹ Blaman arról elklaza, ne klama agól-tagól kwarilürr tüpdü, narrbarinürr - póyae, ngabyón lar, narr lar, tüpdü ngübyón elklaza, akó blaman pamkolpam.

²² Blaman arról elklaza mólög bwóbdü, ne klama ngón tomalórr, narrbarinürr.

²³ LOD ini tüpdü ne arról klama ngyabenónóp blaman pabzaurr - pamkolpam, lar, ngübyón elklaza, akó kwitüm póyae. Wata Noa akó wankü but kugupidü nidi kwarilürr, idi baminürr.

²⁴ Ini tüp naiz naea wata inzan ngalaorrón yarilürr 150 ngürrüm.

8

Naiz Naea Alkomólórr

¹ Da God Noan gyagüpi amaikürr, akó blaman narr akó ngabyón lar wankü ene butüdü. Wa wór zirrapónórr busom ini tüpdü, da naiz naea we ukyólürr.

² Ene aumana tüp kugupidü arób nae, akó kwitüm nae mamtaepükü murrausóp. Da wirri ngupa amil piküp bainürr kwitüdgab.

³ Da módogá, ene naiz naea zaorrón we alkomólólórr; 150 ngürra nóma blakónóp, naea ama barrkyananbóka ukyónürr.

⁴ 17 Ngim ngürrdü, 7 ngim melpaldó, but naea we amgatórr darrü Arrarat pelo kwitüm.

⁵ Naea zaorrón inzan alkomólólórr kókó 10 ngim melpal. Ngaengógan ngürrdü, ene melpaldó, ngibürr peloa panzedó ugón pulkaka tübinóp.

6 40 Ngürra nöma blakónóp, Noa pokar mamtae we tapakurr, wa ne kla tónggapónórr butüdü,

7 da kokabzan póyae arrmulüm we elkomólórr. Ene póyaea arrmulülürr bwób-bwób, kókó ta blaman naea ukyónürr tüpdügab.

8 Da wa nurre póyae arrmulüm we elkomólórr ngakanóm igó wa, naea ia kuri ukine tüpdügab.

9 A ene nurre póyaea darrü bwób koke esenórr aupüm, da wa Noaka we tolkomólórr butüdü, zitülkus tüp wata dudu yarilürr naea ngalaorrón. Noa tang adrратórr, da ene nurre póyae ipadórr, salkomólórr tóbaka ama butüdü.

10 Wa akó ngibürr 7 ngürr nókyenóp, da wa ene dadan nurre póyae akó ugón busom elkomólórr butüdügab.

11 Ene nurre póyaea ama oyaka simaman tolkomólórr, da módoga, küsil agirrún [olib] pórngae tóba taedó yarilürr, mólmóne arümürrün. Olgabi Noa umul bainürr wagó, naea barrkyananbóka ukyónürr tüpdügab.

12 Wa akó 7 ngürr nókyenóp, da olgabi ene nurre póyae äud mün elkomólórr busom. A ini tonarr, wa myamem koke tolkomólórr oyaka.

13 Ngaen-gógópan ngürrdü, ngaen-gógópan melpaldó, Noa 601 pail nöma yarilürr, nae ugón ukyórrün yarilürr tüpdügab. Noa ene butan ngibürr twól ngalaorrón nugup poko nanenóp azilüm, da módoga, wa esenórr wagó, tüpa mólög baindase.

14 27 Ngim ngürrdü, nis ngim melpaldó, tumum tüp amkoman mólög yarilürr.

15 Da God Noaka tóbtanórr wagó,

16 "Tubrra butüdügab - matóka moba kol, akó marü simanal olmal akó ibü kol mankü.

17 Ugó yus blaman arról elklaza, mankü ne klamko - póyae, ngabyón lar, akó tüpdü ngübyón elklaza. Da i sab küppükü ki bainünüm ini tüp ayom, kókó tüpa tai ki barüm!"

18 Da Noa butüdügab burruanórr, tóba simanal olmal, oya kol, akó oya olmalab kol wankü.

19 Blaman lar, blaman tüpdü ngübyón elklaza, akó blaman póyae - blaman agóltagól elklaza, butüdügab bauslürr. Darrpan ngarkwat obzek lara kopo-kopo bauslürr.

Noa Lar Bamngulürr Godón Akyanóm

20 Olgabi Noa [alta] elórr [Lodónkü]; blaman darrü-darrü obzek [tóman-koke] lardóggab akó tóman-koke póyaedóggab, wa ngibürr yazebórr, altadó dudu yamselórr ura adüngüm Godón akyanóm.

21 Da Lod morroal ilang nöma irrzümüllürr, da moboküpi bóktanórr wagó, "Ka sab myamem akó ini tüp koke amórrro ini pamkolpamabme, enana ibü moboküpü ne gyagüpítótók kolaeannako ene tonarrdóggab i karianpókal korálórr. Ka sab myamem blaman arról elklaza kokean kolae niñünümo, ka enezan tónggapórró.

22 "Tüpa sab enezan ngýabele,

arit akó abül,
güb akó urur ngürr,
abüsbar akó pail,
ngürr akó irrüb
sab kokean blakórré."

9

Godón [Alkamül-koke Tónggapórrón Bóktan] Noaka akó Oya Olmalbobatal

¹ God Noa akó tóba simanal olmal bles ninóp, da we bóktanórr wagó, "E küppükü bailamke akó abün olmal balngólamke, da tüpa tai ki gwarran yabübókamde!"

² Blaman ini tüpdü lar, kwitüm póyae, ngübyón elklaza, akó maludü wapi, yabü sab wirribóka gum nangónorr; ka yabü tangdó kuri irrbüna.

³ Blaman arról elklaza, ne klama agóltagóldako, sab yabü alóng kla kwarile. Ka yabü alo nugup zid enezan nülinarre, ka yabü errkyá blaman kla kuri nülinünüma.

⁴ A e sab óepükü alóng kla murr alóng-gu, zitulkus arról óedóma.

⁵ Sab darrú pama ne paman arról nóma itüle, ka sab oya kolae darrem ekyeno, zitulkus paman arrólan óea bókanórr. Akó lara ne paman arról nóma itüle, ka ta sab oya kolae darrem ekyeno.

⁶ "Pam büdülämpükü nótó nóma emkóle,
oya sab darrem büdülämpükü emkórre;
zitulkus God pam tónggapónórr
tóba dandang ngarkwatódó.

⁷ A yadi, e küppükü bailamke, akó abün olmal balngólamke, tüpa tai ki gwarran yabübókamde! Yabü olmalbobatala sab abün ki bainünüm ini tüpdü."

⁸ God we tóbtanórr Noaka akó oya simanal olmaldó wagó,

⁹ "Tübarrkrru, ka yabüpükü akó yabü olmalbobatalpükü errkyá kólba alkamül-koke tónggapórrón bóktan angrindóla,

¹⁰ akó blaman arról elklaza, yenkü ne kla kwarilürr - blaman póyae, blaman ngabyón lar, akó narr lar, blaman ne klama tübausürr yenkü bütüdugab - blaman arról elklaza ini tüpdü.

¹¹ Ka kólba alkamül-koke tónggapórrón bóktan angrindóla yabüpükü: sab myamem blaman ne arról elklaza naiz naea kokean pabzue, akó myamem inzan naiz babul yarile tüp kulainüm."

¹² Da God akó bóktanórr wagó, "Alkamül-koke tónggapórrón bóktan, ka ne kla angrindóla, ka küób akó yadi, mibü aodó, akó blaman arról elklaza yenkü, akó blaman pamkolpama sab solkwat nidi tóbabótóle, timam we kla yarile:

¹³ ka kólba órrólab kuri ingrina pülpüldü. Ene sab alkamül-koke tónggapórrón bóktanan timam yarile, kótóka tüp, mibü aodó.

¹⁴ Ka sab pülpülpoko nóma dakabasulo tüp ngalaom, da órrólabo panzedó nóma okaka tübine,

¹⁵ kürü sab ngambangóle, ka ne alkamül-koke tónggapórrón bóktan ingriri, kótó, yadi, akó blaman obzek arról elklaza, mibü aodó. Igó wagó, sab naea myamem wirri naizüm koke baine blaman arról elklaza kulainüm.

¹⁶ Órrólabo sab pülpüldü nóma okaka tübine, ka sab eseno, akó kürü sab ngambangóle alkamül-koke tónggapórrón bóktan, God akó blaman obzek arról elklaza ini tüpdü, ibü aodó. Ene tónggapórrón bóktan sab metatómpükü asi yarile."

17 Da God tóbtanórr Noaka wagó, "Ene timam módóga, ka ne alkamül-koke tónggapórrón bóktan ingrina, kótóka blaman arról elklaza ini tüpdü, mibü aodó."

Noa akó Oya Simanal Olmal

18 Noan ne simanal olmala tübausürr butüdüğab, idi kwarilürr: Syem, Am, akó Zeipet. (Am wa Keinanón ab yarilürr.)

19 Ini aüd pam Noan simanal olmal kwarilürr; pamkolpama ibükagab bayolórr ini tüp ngalaom.

20 Noa didiburr ngaon pam yarilürr. Wa [grreip] zid arit ugón bókyanórr grreip didiburr tónggapónóm.

21 Wa ngibürr waen nómá enónórr, oya gorrgorra ugón simiögürr. Kakapurr we umtulüller tóba palae müöt kugupidü.

22 Am, Keinanón ab, tóba ab Noan büb kakapur esenórr. Wa tóba naret nis we nüzaçilürr. I pulkaka namülnürrí.

23 Da Syem a Zeipet mórrkenyórr poko ipadrri, tibiób tupodó we ingrirri. I kake aurürri, aban kakapur büb ngalaom. Tibiób aban büb kakapur asen-gum, i obzek darrü pokodó nalüngirri.

24 Noan waen gorrgorra nómá amgatórr akó nómá umul bainürr wagó, oya solo kupo oloma ne poko tónggapónórr oyaka,

25 we bóktanórr wagó,

"Ka Keinan amórrdóla!"

Wa sab kari-kari [leba zaget olom] yarile tóba naret nisabkü."

26 Wa akó igó poko bóktanórr wagó, "[LODÓN] yagüram, Syemón God! Keinan sab Syemón leba zaget olom ki yarilün.

27 God sab Zeipetón bwób ki arratlón!*

Zeipet sab Syemón palae müötüdü ki ngabelón,
akó Keinan sab Zeipetón leba zaget olom ki yarilün."

28 Naiz nae kakóm, Noa akó 350 pailüm ngyabelórr.

29 Noa blaman kókó 950 pailüm ngyabenórr, da wa we narrótókórr.

10

Noan Olmalab Olmalbobatal

(1 Krronikol 1:5-23)

1 Ini Noan simanal olmalab ngiko, Syem, Am, akó Zeipet, akó i nibiób balngenóp naiz kakóm.

Zeipetón Olmalbobatal

2 Zeipetón simanal olmalab ngi idipako:

Gomerr, Magog, Madae, Zaban, Tubal, Mesek, akó Taerras, tibiób olmalbobatalpükü.

3 Gomerón olmalbobatalab zitüł we kla kwarilürr:

Askenaz, Rripat, akó Togarma, tibiób pamkolpampükü.

4 Zabanón olmalbobatalab zitüł we kla kwarilürr:

Ilaesya pamkolpam, Tarrsyis pamkolpam,* Kit pamkolpam,† akó Rrodes pamkolpam.‡

* **9:27** Zeipet ngi darrü Ibrru bóktan opor minggüpanana, oya küp módóga: *arrat*. * **10:4** Tarrsyis pamkolpama Spein kantrridü ngyabenónóp. Spein Yurrop kugupidüma. † **10:4** Kit pamkolpama Saeprrus kaodó ngyabenónóp, Grris kantrridü. ‡ **10:4** Rrodes pamkolpama Rrodes kaodó ngyabenónóp, Grris kantrridü.

5 Da olgab bürrgrütóp, ngiIsbürra malu kabedó akó ngibürra kaodó we barselórr. Zeipetón olmalbobatal we kla kwarilürr.[§] I blamana zitül-zitül we nyabenónóp tibióban tüpdü, akó ibü ta tibióban bóktan asi kwarilürr.

Amón Olmalbobatal

6 Amón simanal olmalab ngi idipako:

Kus, Mizrra-im,* Put,[†] akó Keinan, tibiób olmalbobatalpükü.

7 Kusün olmalbobatalab zitül we kla kwarilürr:

Syeba, Abila, Sabta, Rra-ama, akó Sabteka, tibiób pamkolpampükü. Rra-aman olmalbobatalab zitül we kla kwarilürr:

Syeba akó Dedan pamkolpam.

8 Kus Nimrrodón ab yarilürr. Nimrrod tüób ini tüpan ngaen-gógópan wirri arüng gazirr pam yarilürr.

9 Wa ta wirri arrak pam yarilürr [Lodón] obzek kwata,[‡] da i igóside bóktan kwarilürr pambóka wagó: "Wa Nimrrodzan arrak pama Lodón obzek kwata."

10 Oya kingan balngomól bwóban ngaen-gógópan wirri basirr ngi módó kwarilürr: Babel, Errek, Akad, akó Kalne,[§] Babilonia* kantrridü.

11 Olgab wa we wamórr ama Asirria kantrridü, ó wa ngibürřirr wirri basirr balmelórr: Ninebe, Reebot-Irr, Keila,

12 akó Resen wirri basirr, Ninebe akó Keila, ibü aodóma.

13 Mizrra-imün olmalbobatalab zitül we kla kwarilürr:

Lud, Anam, Le-ab, Naptu,

14 Patrus, Kaslu (Pilistia pamkolpama noakagabi togobórr[†]), akó Kaptorr, tibiób pamkolpampükü.

15 Keinanón nis siman olom nis ilngumilürr:

Sidon, oya ngaen olom, akó Et.

16 Wa ta akó ibü abbobat yarilürr: Zebus, Amorr, Girrgas,

17 Ib, Arrk, Sin,

18 Arbbad, Zemarr, akó Amat, tibiób pamkolpampükü.

Ene kakóm, Keinanón pamkolpama zitül-zitül we barsenórr,

19 da ibü tüpa wirri bailürr, tai Saedon wirri basirrdügab, ama Gerrarr wirri basirrdübóna, tai kókó Gaza wirri basirr amrran, ó akó ama Sodom, Gomorra, Adma, akó Zebo wirri basirrdübóna, pamkolpama ne nyabenónóp, tai kókó Lasa amrran.

20 Amón olmalbobatal we kla kwarilürr. I blamana zitül-zitül we nyabenónóp tibióban tüpdü, akó ibü ta tibióban bóktan asi kwarilürr.

Syémón Olmalbobatal

§ 10:5 Ngibürřirr Ibrru bóktane tange wibalómorrón *Bwób Zitüł* pebadó ini bóktan opor wialómorrón babulako: Zeipetón olmalbobatal we kla kwarilürr. * **10:6** Mizrra-im pamkolpama Izipt kantrridü nyabenónóp. † **10:6** Put pamkolpama Libia tüpdü nyabenónóp. ‡ **10:9** LODón obzek kwata: Mi tai umul-kókakla oya küp laróga. Ngibürřirr Godón Bukbóka wirri umul pama bóktandako oya küp inzana wagó, Nimrrod kari arrak pam koke yarilürr. Ngibürřirr ma bóktandako wagó, Nimrrod Lopka bóka bamgün yarilürr. § **10:10** Kalne: Ngibürřirr Ibrru bóktane tange wibalómorrón pebadó *Kalne* babula: oya pabodó *blaman* aüd angrirrúna; blaman ene aüd wirri basirr Babilonia kantrridü kwarilürr. * **10:10** Babilonia, darrü ngi módóga Ibrru bóktane: Syinarr. † **10:14** Pilistia pamkolpama Krrit kaodó nyabenónóp.

²¹ Syem, Zeipetón naret, wa blaman Ibrru pamkolpamab[‡] abbobat yarilürr.

²² Syemón simanal olmalab ngi idipako:

Ilam, Asyurr, Arrpaksad, Lud, akó Arram, tibiób olmalbobatalpükü.

²³ Arramón olmalbobatalab zitüł we kla kwarilürr:

Uz, Ul, Geterr, akó Mesejk, § tibiób pamkolpampükü.

²⁴ Arrpaksad Syelan ab yarilürr,

akó Syela ma Eberrón ab yarilürr.

²⁵ Eberrón nis olom nisa tömtómörri:

darrüpan ngi Peleg* yarilürr, zitülkus oya ngyaben tonarrdó tüpan pamkolpama ugón syórr bangónórr. Oya zoretan ngi ma Zoktan yarilürr.

²⁶ Zoktanón olmalbobatalab zitüł we kla kwarilürr:

Almodad, Syelep, Azarrmabet, Zerra,

²⁷ Adorram, Uzal, Dikla,

²⁸ Obal, Abima-el, Syeba,

²⁹ Opirr, Abila, akó Yobab, tibiób pamkolpampükü. Ini blaman Zoktanón olmalbobatal kwarilürr.

³⁰ I ne tüpdü ngyabenónóp, tai igó wamlórr Mesya bwóbdügab ama Separr bwóbdübóna, podopükü bwóbdü, abusa nólgbabi banikda.

³¹ Syemón olmalbobatal we kla kwarilürr. I blamana zitüł-zitüł we ngyabenónóp tibióban tüpdü, akó ibü ta tibióban bóktan asi kwarilürr.

³² Ini blaman Noan olmalbobatal we kla kwarilürr; tibiób abankwata akó guankwata ini pebadó wialómórrónako. Naiz nae kakóm, blaman ini tüpdü pamkolpama ibükagab barselórr.

11

Babilon Tawa

¹ Ngaen, blaman ini tüpdü pamkolpamab darrpan wirri bóktan yarilürr; blamana dadan bóktan opore ikik kwarilürr.

² Pamkolpama enezan ngyabenkü ogoblórr olgabi, abusa nólgbabi banikda, da i Babilonia* kanrridü buruburu taptap tüp esenóp. Metat we bainóp.

³ Da i tibióbka bóktan kwarilürr wagó, "Yao, mi errkyá taptap marit poko tómpapónbakla, da mi zürüküm kubó tai bamngurre urdü!" Da ingülküpan pabodó ibü marit poko asi kwarilürr gri aelóm, akó motan† pabodó ama tarr, marit poko karrkukus arümüm.

⁴ Da i bóktónóp wagó, "Mi errkyá wirri basirr aeldakla tawapükü, kókó tawa soloa tai pülpül emrróne. Ene ngarkwatódó, mi sab mibiób ngi wirri nirre, ó ene igósüm mi sab koke barnogeno bwób-bwób ini tüpdü."

⁵ [LOD] ene wirri basirr ngakanóm we tübinürr akó tawa, pamkolpama ne kla nelnóp.

‡ **10:21** Ibrru ngi Eberr ngidügab tamórr. Ibrru pamkolpam Eberrón olmalbobatal kwarilürr (10:24-25). § **10:23** Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü inzan angrirrüna: *Mas.* * **10:25**

Pelegr ngian küp móðoga: *syórr bangón.* * **11:2** *Babilonia* kantri, oya darrü ngi móðoga Ibrru bóktane: *Syaenarr.* † **11:3** *mota* marit poko arüm klama. Mórrke-mórrke móðoga: *mortar.*

⁶ Da LOD moboküpi we bóktanórr wagó, "I errkyä darrpan pamkolpamako akó ibü darrpan bóktana. Ini wa zitüla, i sab ne kla tómbapónorre. Darrü kla sab ibüka müp koke yarile, i ne kla gyagüpi aman korale.

⁷ Yao, mi módo ogoba ola ibü bóktan yarrisarri angónóm, igósüm i sab tibiób koke barrkrrule darrem-darrem." ⁸ Da módoğa, LOD ibü we arngenórr bwób-bwób ini dudu tüpdü, akó i we piküp bainóp ene tawapükü wirri basirr aelóm.

⁹ We ngarkwatódó, ene wirri basirr ngi ngyesilóp Babel,[‡] zitulkus LOD blaman pamkolpamab bóktan yarrisarri yangónorr. Da olgabi God ibü bwób-bwób we arngenórr ini dudu tüpdü.

Noan Ngaen Olom Syem, Oya Olmalbobatal

(1 Krronikol 1:24-27)

¹⁰ Ini Syemón olmalbobatalab ngiko.

Nis pail naiz kakóm, Syem 100 pail noma yarilürr, wa Arrpaksadón abóm bainürr.

¹¹ Arrpaksad noma tómtómólórr, Syem akó 500 pailüm ngyabelórr akó ngibürr simanal akó ópal olmal we nosenóp.

¹² Arrpaksad 35 pail noma yarilürr, wa Syilan abóm bainürr.

¹³ Syilan amtómól kakóm, Arrpaksad akó 403 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nosenóp.

¹⁴ Syila 30 pail noma yarilürr, wa Eberrón abóm bainürr.

¹⁵ Eberrón amtómól kakóm, Syila akó 403 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nosenóp.

¹⁶ Eberr 34 pail noma yarilürr, wa Pelegón abóm bainürr.

¹⁷ Pelegón amtómól kakóm, Eberr akó 430 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nosenóp.

¹⁸ Peleg 30 pail noma yarilürr, wa Rreun abóm bainürr.

¹⁹ Rreun amtómól kakóm, Peleg akó 209 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nosenóp.

²⁰ Rreu 32 pail noma yarilürr, wa Serrugün abóm bainürr.

²¹ Serrugün amtómól kakóm, Rreu akó 207 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nosenóp.

²² Serrug 30 pail noma yarilürr, wa Na-orrón abóm bainürr.

²³ Na-orrón amtómól kakóm, Serrug akó 200 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nosenóp.

²⁴ Na-orr 29 pail noma yarilürr, wa Terran abóm bainürr.

²⁵ Terran amtómól kakóm, Na-orr akó 119 pailüm ngyabenórr akó wa ngibürr simanal a ópal olmal we nosenóp.

²⁶ Terra 70 pail noma yarilürr, wa ibü abóm ugón bainürr, Eibrram, Na-orr, akó Arran.

Terran Olmalbobatal

²⁷ Ini Terran olmalbobatalab ngiko.

Terra ibü abóm bainürr, Eibrram, Na-orr, akó Arran. Arran Lotón abóm bainürr.

²⁸ Oya ab Terra arról noma yarilürr, Arran ugón narrótókórr tóba amtómól bwóbdü, ngi Urr, Babilonia pamkolpamab[§] kanrridü.

[‡] 11:9 Babel ngi darrü Ibrru bóktan opor minggüpanana. Oya küp módoğa: *yarrisarri angón*.

§ 11:28 Babilonia pamkolpamab darrü ngi módoğa: *Kaldia pamkolpam*.

²⁹ Eibrram a Na-orr kol bumiógrri. Eibrramón kol ngi Serrae warilürr, Na-orr wa Milkan zumiógürr, Arranón óp olom. Oya darrü óp olom asi warilürr, ngi Iska.

³⁰ Serrae olmal balngón-koke kol warilürr.

³¹ Terra tóba olom Eibrramón ipadórr, akó tóba bobat Lot, Arranón siman olom nótó yarilürr, akó tóba kolalkot Serrae, Eibrramón kol. I Urr basirr we amgütóp, Babilonia kantrri kugupidü, da i wa Keinan tüpdü ogoblórrma, a i Arran wirri basirrdü nöma babzilürr, da i ma metat ngyabenóm we bainóp.

³² Terra 205 pailüm ngyabenórr, da we narrótókórr Arran wirri basirrdü.

12

God Eibrramón Ngayaunürr Keinan Tótókóm

¹ Darrpan ngürr [LOD] Eibrramka bóktanórr wagó, "Ma moba bwób, moba pamkolpam, akó moba aban zitüł pamkolpam metatómpükü ugó nümgütünüm. Ugó wam, ka marü sab ne bwób mómyeno.

² "Marü ka sab abün olmalbobatal mülino. I tibióban wirri kanrridü ngyaben kwarile.

Ka marü bles mino;

Ka sab marü wirri ngi mókyeno,

ma sab bles-ain ngyaben sidüdo bwób-bwób pamkolpamdó.

³ Ka sab ibü bles ninünümo, marü nidi bles mirre,
akó ka sab ibü nómórrnónómo, marü nidi mómrörre.

Marükama, ka sab blaman ini tüpdü pamkolpam bles ninünümo."

⁴ Da Eibrram we bupadórr tóba Arran basirrdügab, oya LOD enezan yalórr. Lot wankü wamórr. Eibrram ugón 75 pail yarilürr, wa Arran nöma amgatórr.

⁵ Eibrram tóba Serrae kolpükü we bupadórr Keinan tótókóm, tóba zoretan olom Lot, tibiób blaman elklaza, i ne kla kwób isunóp, akó ne [leba zaget] pamkolpam, i nibiób bumigóp Arranóm. I Keinan nöma babzilürr,

⁶ ene bwóbdüma ogoblórr, kókó da i babzilürr Syekem wirri basirr minggúpanan, wirri nugup ne yarilürr Morre* bwób pokodó. Ene tonarr ugón Keinan bwób pamkolpama ola ngyaben kwarilürr.

⁷ Lod Eibrramka ola okaka tübyónürr wagó, "Marü olmalbobatal ka sab ini Keinan tüp nökyenónómo." Eibrram [alta] igósi we előrr Lodónkü,† oyaka nótó okaka tübyónürr.

⁸ Wa Syekemgab we wamlórr ama darrü podopükü bwóbdü, wirri basirr Betel minggúpanan, abüsa nólgbabi banikda. Wa tóba palae müött‡ we aodó balmelórr, Betel wirri basirr, abüsa nebóna bótaoda, akó Ae wirri basirr, webónada abüsa nólgbabi banikda. Wa akó Lodón alta ola előrr, da wa Lodón ngian we ngilialórr oya [ótókóm].

^{12:3} Bwób Zitüł 28:14; 22:18; Galatia 3:8

^{12:3} Bwób Zitüł 27:29

* ^{12:6} Morre ngian küp

módoga Ibrru bóktane: *umulbain pam*. Ene nugup apprapórr gyabi nugup yarilürr. † ^{12:7} Zu pamkolpama ngaen ngabyón lar okrralórr, da murr alta kwitüm bamngulnónóp Godón akyanóm, oya bagürwóman ngitanóm akó [ótókóm]. Alta ingüküp pok-e balmelnóp. ^{12:7} Apostolab Tórrmen 7:5; Galatia 3:16

‡ ^{12:8} Ene palae müött wirri güm mórrkenyörri ngalaorrón yarilürr.

⁹ Eibrram akó olgab we bupadórr, da ngyabenkü igó wamlórr bwób-bwób, kókó Negeb [ngüin-koke bwóbdübóna], malubarrdóbóna. §

Eibrram a Serrae Iziptüm Namülnürri

¹⁰ Ene tonarr, Keinan tüpdü ku yarilürr, da Eibrram karianbóka ngyabenóm wamórr Izipt* kantrridü, zitulkus kari kolae ku koke yarilürr.

¹¹ Eibrram tóba kolpampükü Izipt abzil minggüapanan nóma yarilürr, da wa tóba Serrae koldó bóktanórr wagó, "Serrae, ma ngaka! Ka umulóla, ma morroal agurr kolóla.

¹² Marü Izipt kolpama kubó nóma móserre, i sab igó bóktorre wagó, 'Ini oya kolo', da igósidi sab kürü büdülpükü kómkólorre. A marü arról wa zid irre.

¹³ A ma sab igó bóktanke magó, ma kürü bólbtóla. Ene igósüm, i sab kürü morroal ngakan korale marübókamde, akó ene igósüm, ma sab kürü arról zid ino."

¹⁴ Eibrram tóba pamkolpampükü Izipt nóma abzilürr, da Izipt kolpama nóma osenóp oya kol, wa wirri agurr kol warilürr.

¹⁵ Ngibürr parraoan[†] ngi pama oya nóma osenóp, parrao azazilüm we ogobórr, da oya we ududóp parraoan wirri müötüdü oya kolóm.

¹⁶ Da parraoa Eibrramón morroal ngakan yarilürr Serraen zitulkusdü. Da wa oya we kla iliónürr: [sip], simanal [kaul] akó ópal kau, siman [donki], ópal a simanal leba zaget kolpam, óp donki, akó [kamel].

¹⁷ A Eibrramón kolanbókamde Lod wirri kolaeán azid zirrapónorr parrao, oya olmalkoldó, akó müötüdü nidi zaget kwarilürr.

¹⁸ Da parraoa bóktan zirrapónorr Eibrramón ódódóm oyaka. Oya nóma sidüdóp, da bóktanórr wagó, "Ma ia laró tónggapórró kürüka? Ma kürü koke iade küzazilürrü igó, Serrae marü kolo?

¹⁹ Ma iade bóktarró igó, ini marü bólbtó? Ka ma oya igósidi upadórró kólba kolóm. Marü kol wóni! Upa da ugó aurram!"

²⁰ Parraoa tóba zaget pam arüng bóktan nökyenóp Eibrramónkwata, da i oya we zirrapónóp tótókóm wa nolgab tamórr, tóba kolpükü, akó oya blaman ne elklaza koralórr.

13

Eibrram akó Lot Bürrgratüri

¹ Da Eibrram Izipt we amgatórr, tóba kolpükü, akó oya blaman ne elklaza koralórr, da we wamlórr ama Negeb [ngüin-koke bwóbdü]. Lot, Eibrramón zoretan olom, ta wankü wamlórr.

² Eibrram wirri mórrrel pam yarilürr, zitulkus oya ngabyón lar akó [silba] akó [gold] abün kwarilürr.

³ Negebab wa ngyabenkü wamlórr kókó Betel amrran, wa ngaengögópan tóba palae müót ne előrr

⁴ akó wa [Lodón] [alta] ne előrr. Ene bwób poko Betel akó Ae ibü aodó yarilürr. Wa ola Lodón ngian we ngilialórr oya [ótókóm].

§ 12:9 *Malubarr*, Mórrke-mórrke módoga: *South*. Israel pamkolpam, ibü malu bolmüötüdübüóna yarilürr. * 12:10 Izipt darrü wirri kantrri yarilürr, Keinan bao kwatabóna. 12:13 Bwób Zitüł 20:2; 26:7 † 12:15 Izipt pamkolpama tibiób king *parraobóka* ngilianónóp. Tóbanan ngi koke yarilürr. 13:4 Bwób Zitüł 12:8

5 Lot Eibrramdi ngyabenkü aurrnürri, da oya ta [sip] a [gout] yabül, [kau] yabül, akó pamkolpam asi koralórr.

6 I nezan ngyabenórri darrpan pokodó, ene tüpdü alo kla akó nae gaodó koke koralórr ibü blamanab ngyabenóm, zitülkus ibü ngabyón lar abün koralórr.

7 Da ene pokodó, Eibrramón ngabyón lar ngabkan pam akó Lotón ngabyón lar ngabkan pam, ibü aodó ongyaltongyala tómbapónórr. Ene tonarrdó, Keinan pamkolpam akó Perris pamkolpam, i ta ugón ene tüpdü ngyaben koralórr.

8 Eibrram bóktanórr Lotka wagó, "Gyaurka, myamem ongyaltongyal babul ki yarilün ma na ka, mibü aodó, akó mibü ngabyón lar ngabkan pampükü, zitülkus mi ab-olomiamlı.

9 Ngaka, marü obzek kwata blaman tüp, apad klama! Da morroal igósa, ma kürükagab mobe-mobe ugó humanik. Ma ne banól kwata nόma wamo, ka ma tutul kwata wamo; a ma ne tutul kwata nόma wamo, ka banól kwata wamo."

10 Lot Zodan buruburudübóna yazılıur. Nae ola gaodó yarilürr. Ene tüp inzan yarilürr wamaka Lodón Didiburr* akó wamaka Izipt tüp, tai kókó Zoarr basirr amrran. (LOD Sodom akó Gomorra wirri basirr nis solkwat kolae nyónürr.)

11 Lot ubi bainürr blaman Zodan buruburu tüp apadóm, da wa we bupadórr solomamtaedóbóna tótókóm, tóba blaman elklazapükü. Da ene Eibrram akó Lot inzan bürrgratürri.

12 Eibrram Keinanóm ola ngyabelórr, a Lot ngibürr wirri basirr aodó ngyaben yarilürr Zodan buruburudu, da wa tóba palae müót Sodom wirri basirr minggüapanandó balmelórr.

13 Sodom pamkolpam kari kolae koke koralórr; amkoman kolaean tonarr tómbapónónóp Lodka.

Eibrram Ibrron Wirri Basirrdübóna Anenórr

14 Lot nόma wamórr Eibrramkagab, da LOD bóktanórr Eibrramka wagó, "Ma tai ugó yazılılün blaman tokom órdóbóna ma nόlgab zamngóldóla.

15 Ma blaman ne tüp ngakandóla, ka sab marü mókyeno akó marü olmalbobatal, metatómpükü.

16 Ka marü olmalbobatal sab abün ninünümo, wamaka tüp buruako. Darrü oloman sab gaodó nόma ki yaril tüp buru atangóm, da oya sab igósidei gaodó yarile marü olmalbobatal atangóm.

17 Bupa! Ugó wamlón kokrrap kwata akó taptap kwata, blaman kubdüma ini bwóbdü, zitülkus ka marü akyandóla."

18 Eibrram tóba palae müót nanenóp, ngyabenóm we wamórr Mamrren† wirri nugup paldó, Ibrron wirri basirr minggüapanan. Da wa Lodka alta ola előrr.

14

Eibrram Lotón Zid Yónürr

* **13:10 LODón Didiburr:** God ngaen ene didiburr Idenóm irtümüllürr (2:8-3:24). **13:10** Bwób Zitüł 19:24-25 **13:15** Bwób Zitüł 28:13; Apostolab Tórrmen 7:5 † **13:18** Ene basirr Mamrre ngi ngesilüp. Mamrre Amorr pam yarilürr, Eibrramón gazirr gódam. **13:18** Bwób Zitüł 35:29

¹ Ene tonarr, Amrrapel, Babilonia* bwóban king, Arriok, Elasarr bwóban king, Kedorlaomerr, Ilam bwóban king, akó Taedal, Goyim bwóban king,

² bóktan we tómbapónóp gazirrüm ini 5 kingpükü: Berra, Sodom wirri basirran king, Birrsya, Gomorra wirri basirran king, Syinab, Adma wirri basirran king, Syemeberr, Zeboym wirri basirran king, akó Bila wirri basirran king (ene basirran darrü ngi Zoarr yarilürr).

³ Blaman ini 5 kinga gazirrüm we dabinóp Sidim buruburudu. (Kapórr Malu errkyä nege.)

⁴ Ngaen-gógópán, 12 pailüm, blaman ini 5 wirri basirr kinga tibiób pamkolpampükü, Ilam king Kedorlaomerrankü zaget koralórr. 13 Ngim paildü i gazirrüm we bainóp wankü oya alakónóm ibü myamem balngomólgu.

⁵ 14 Ngim paildü, Kedorlaomerr we wamórr gazirrüm tóba aüd gómdamal king tibiób gazirr pampükü. Da ini basirr pamkolpam memokan [ut-ut ninóp]: Repa pamkolpam Asterrot Karrnaem wirri basirrdü, Zuz pamkolpam Am wirri basirrdü, Em pamkolpam Kirriataem buruburudu,

⁶ akó Orri pamkolpam Idom podopükü bwóbdü, tai kókó El Parran basirr, [ngün-koke bwób] minggüpanan.

⁷ Da olgab tübyalüngóp, ama akó Kades wirri basirrdü ogobórr (ene tonarr, ene wirri basirr ngi ugón Enmispat yarilürr). Akó i blaman Amalek pamkolpamab tüp yazebóp. Amorr pamkolpam, i ta inzan nangónóp, nidi nygaben kwarilürr Azazon Tamarr wirri basirrdü.

⁸ Da ene tonarr, Sodom, Gomorra, Adma, Zeboym, akó Bila wirri basirr kinga bazebörr, da blamana we ogobórr Sidim buruburudu. I ola bazelórr, tibiób gazirr pampükü, da i gazirrüm we bazebóp, da zangórrón we bórranglórr tibiób gazirr klampükü.

⁹ Ilam king Kedorlaomerr akó oya aüd gómdamal, Babilonia, Elasarr akó Goyim king nidi kwarilürr, i ene 5 kingpükü gazirr we bókyenóp. Ene gazirr inzan yarilürr: tokom kinga 5 kingpükü bókrralórr tibiób gazirr pampükü.

¹⁰ Sidim buruburudu ugón abün tarr[†] kugupi asi koralórr. Sodom akó Gomorra king nisa tibiób gazirr pampükü nóma busonónóp, da ngibürra büdülümpükü balóklórr tarr kugupidü. Koke nidi balókórr, i we busuóp ama pokopükü bwóbdü.

¹¹ Ene tokom kinga ene ia-ia elklaza koralórr blaman yazebóp Sodom akó Gomorragab, akó ibü alo kla, da i we ogobórr.

¹² I Eibrramón zoretan olom Lot akó oya blaman elklaza ta imarruóp, zitülkus wa ugón Sodom wirri basirrdü nygaben yarilürr.

¹³ Darrpan pama, nótó busorr gazirr pokodágab, pupainürr Ibrru pam Eibrramka laróga tómbapónórr. Ene tonarr, Eibrram wata ugón ola nygabelórr, Mammren[‡] wirri nugup paldó. Mammre tóba nis zonaret nispükü, ngi Eskol akó Anerr, Amorr pam, Eibrramón gazirr gómdamal kwarilürr.

¹⁴ Eibrram nóma arrkrrurr ini pokó wa, gazirr pama Lotón ipüdóp tibióbku, da wa 318 gazirr umulbairrún pam ngibaunürr nidi tóbabótórr

* ^{14:1} Babilonia, oya darrü ngi módóga: Syinarr. † ^{14:10} Tarr arrób-arrób pugan móegzan klama. Ene tarr kugupi, paman tómbapórrn kla koke kwarilürr. Ngaen tibi tóbabótórr. ‡ ^{14:13} Ma müsirrga ain bóktan 13:18 ngakanke.

oya müót basirrdü. Da i ene tokom king tibiób gazirr pampükü tai zutalórr kókó Dan wirri basirrdü.

¹⁵ Eibrram tóba gazirr pam irrüb we arrgrratórr kopo-kopodó, wa tümünzan yarilürr. Da Eibrram tóba gazirr pampükü ene tokom kingdü yaninürr, da ibü tai kolazutalórr kókó Oba, Ðamaskus wirri basirr dakla kabe, dorrmetdóbóna.

¹⁶ Eibrram blaman elklaza, Lot, oya zoretan siman olom, tóba elklazapükü, blaman kol akó pamkolpam we zid ninóp, Kedorrlaomerr ne kla yazebörr, da we sakonórr ama tóba nygaben bwóbdü.

Melkizedek Eibrramón Bles Yónürr

¹⁷ Eibrram nóma tolkomólólórr ene gazirr pokodógab, Kedorrlaomerr akó oya kamdal king memokan ut-ut ne ninóp, da Sodom kinga wamórr oya asenóm Sabe buruburudu. (Ene bwóban darrü ngi módgáa: "Kingan Buru-buru".)

¹⁸ Da darrü kinga ugón wamórr Eibrramón asenóm. Oya ngi Melkizedek yarilürr, Salem§ wirri basirran king. Wa tüób brred akó waen imarrurr.* Wa dakla Wirri Kvitüm Godón [prrist] yarilürr.

¹⁹ Wa Eibrramón bles yónürr igó bóktane wagó,
"Eibrramón bles ki yó Wirri Kvitüm Goda,
tüp a pülpül nótó tónzapónórr.

²⁰ Akó mi blamana yagürnórre Wirri Kvitüm God,
marü tangdó nótó irrbüne, mankü nidi gazirr kwarilürr." Da Eibrram blaman elklazadógab [wantent] Melkizedekón ekyanórr, wa ne elklaza yazebörr ene tokom kingdügab.

²¹ Sodom kinga Eibrramka bóktanórr wagó, "Ma kürü pamkolpaman külüó, a elklaza ma mobankü yazeb."

²² Eibrram bóktan yalkomólórr oyaka wagó, "Ka kólba tang kwit aindóla [Lodka], Wirri Kvitüm God, tüp a pülpül nótó tónzapónórr, akó ka ini [arüng alkamül-koke bóktan] bóktandóla Godón obzek kwata:

²³ Ka darrü kla kokean emono marü ne klamko, ia mórrkenyórr barrgüp sye o ia wapór kla amrók sye, zitülkus ma sab myamem igó bóktan-gum wagó, 'Ka Eibrramón morroal mórrrel yórrü.'

²⁴ Ka darrü kla koke ipudo kólbankü, a wata gazirr pama ne kla elorre. A kürü äud gómdamat, Anerr, Eskol, akó Mamarre, kankü nidi ogobórr, i tibiób morroal wata ipüdörre ene elklazadógab."

15

Godón [Alkamül-koke Tónggapórrón Bóktan] Eibrramka

¹ Ene klama tómbapón kakóm, [Lodón] bóktana tamórr Eibrramka nuszsan wagó,

"Ma gumgu, Eibrram;
Ka marü adlang klamla.

Marü darrem sab kari koke yarile!"*

§ **14:18** Salem ngi apprapórr Zerrusalembóka apónda. * **14:18** Melkizedek brred akó waen imarrurr Eibrramón alom tóba gazirr pampükü. **14:20** Ibrru 7:1-10 * **15:1** Ini bóktan oporan darrü küp asine Ibrru bóktane: "Ka marü wirri darrem klamla!"

² A Eibrram bóktanórr wagó, "LOD Godóe! Ma sab kürü laró kókyeno, zitülkus ka olom-koke nyabendóla? Eliezerr, kürü Damaskus [leba zaget olom], kürü elklaza sab wató yazebe kürü büdül kakóm.

³ Ma kürü darrü olom koke kókyarro, da kürü darrü müötan leba zaget olom, kürü pabo igósidi sab wató ipüde."

⁴ Da módóga, Lodón bóktana akó tamórr oyaka wagó, "Ene pama sab marü pabo kokean ipüde. Marü mobanan büba ne siman olom esene, marü blaman elklaza sab wató yazebe!"

⁵ Wa Eibrramón pul basirrdü idódürr, da bóktanórr wagó, "Pülpüldü yazil! Ma wimurr kóbó etang, ma ne gaodó nómádóla atangóm!" Da wa oyaka akó bóktanórr wagó, "Marü olmalbobatal sab inzan korale."

⁶ Eibrram Lodón amkoman yangunürr, da ini zitülkusdü, LOD oya ipadórr [dümdüm tonarr] pamzan.

⁷ Ene kakóm, LOD akó bóktanórr darrü poko wagó, "Ka LOD, marü nótó küdödürürr Urr wirri basirrdü, Babilonia pamkolpamdögab, marü moba ini tüp akyanóm."

⁸ Eibrram akó bóktanórr wagó, "LOD Godóe, ka umul ia namulo igó, ka sab ini tüp ipudo?"

⁹ Da LOD oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Darrpan [kau], darrpan óp [gout], akó darrpan siman [sip] azebóm wam. I blaman aüd pail ngarkwat korale. Akó ibüka amngyelóm darrpan nurre akó darrpan kubukubu pýae kupo. Da kürüka simarruke."

¹⁰ Eibrram blaman ene kla simarrurr Lodka, da Eibrram ekrranórr, da aodó ór nangónóp, nürrgrütóp, solkwat wa tutul ór darrpan pokodó irrbünürr, akó wa banól ór darrpan pokodó we irrbünürr dümdüm. Ene óra tibiób obzek balóng koralórr. A pýae nis koke ór nangónorr; ibü dudu nüngrinürr.[†]

¹¹ Da büdül murr alóng pýaea ene ór angórrón murrdü tóbalóklórr alóngóm. Da Eibrram bag yarilürr.

¹² Abüsazan bótaolórr, Eibrramón büdül uta simiógürr. Da módóga, wazan büdül ut yarilürr, güm tümüna ugón ngaslaorr, akó wirri guma oya ipadórr.

¹³ LOD oyaka bóktanórr wagó, "Ma wata umul namulo wagó, marü olmalbobatal sab mogob korale ngibürr pamkolpamab bwóbdü. I sab ene pamkolpamabkü leba zaget tómbapónorre, akó ibü kle-kle ngabkan kwarile, 400 pailüm.

¹⁴ I ne bwób kolpamabkü zaget kwarile, ka sab ibü [kolaeán darrem] nülinünümo. Ene kakóm, i ma sab ugón wirri mórrelpükü pamkolpama tübase olgabi.

¹⁵ A mató, ma sab paudi wamo, marü abalbobatal nólamasko. Ma sab morroal barnginwóm myanga wamo gapókdó.

¹⁶ Marü bobatalab bobatala sab nómá tóbabótóle,[‡] Amorr pamkolpamab kolae tonarra tai wirri ugón baine, da marü olmalbobatala sab ugón tóbakone ini bwóbdü."

^{15:5} Rrom 4:18; Ibrru 11:12 ^{15:6} Rrom 4:3; Galatia 3:6; Zeims 2:23 [†] **15:10** Ini klaman kúp módóga: *pam nisa tónggapórrón bóktan nómá angrindamlı, i karrukus emoni ene bóktan. Koke ne nómá, i sab inzan namüli, wamaka ene ór angórrón murr poko.* **15:13** Bazeb Tonarr 1:1-14; 12:40; Apostolab Tórrmen 7:6 **15:14** Bazeb Tonarr 12:40-41; Apostolab Tórrmen 7:7 [‡] **15:16** Ini bóktana 400 pail ngablaoda. Mórrke-mórrke módóga: *after 4 generations.*

¹⁷ Abüsa nóma bótaorr akó tümün nóma yarilürr, da módóga, nokaman kübül kak akó warri zyóna ugón okaka tübyórri, da ene syórr angorrón murra aodóma aurürri. §

¹⁸ Ene ngürr, LOD ene inzan alkamül-koke tónggapórrón bóktan tónggapónórr Eibrramka, da wa bóktanórr wagó, "Marü olmalbobatal ka sab ini pamkolpamab tüp nókyenónomo, tai wirri tobarrdóga Izipt kantrridü,* kókó Yupperreitis wirri tobarrdó:†

¹⁹ Keni, Kenas, akó Kadmon pamkolpam,

²⁰ Et, Perris, akó Rrepa pamkolpam,

²¹ Amorr, Keinan, Girrgas, akó Zebus pamkolpam."

16

Agarr akó Isma-el

¹ Serrae, Eibrramón kol, olmal koke balngólórr oyankü. A oya ma Izipt leba zaget kol asi warilürr, ngi Agarr.

² Serrae bóktanórr Eibrramka wagó, "Gyaurka ma turrkruu. [LOD] kürü piküp kyónürr olmal balngónóm. Da ugó wam, kürü leba zaget ngulumokurpükü utüm. Aprrapórr ma olmal kürünkü nosenónomo oyakagab."

Eibrram Serraen ubi we ipadórr.

³ Eibrram 10 pail nóma ngyabenórr Keinanóm, da Serrae tóba Izipt leba zaget kol Agarr we ekyanórr tóba müór Eibrramón kolóm ainüm.

⁴ I Agarrdi umturri, da oya müp we okyanórr.

Agarr igó nóma umul bainürr wagó, wa müppükümo, da wa Serraen kle-kle ngakanóm ugón bainürr.

⁵ Da Serrae bóktanórr Eibrramka wagó, "Eibrram, zitülkus matókla, Agarr ne kürü kle-kle igósidi ngakando. Ka kólba leba zaget kol marü tangdó ungrirrü kolóm, da errka wa umulo wagó, wa müppükümo, da wa kürü kle-kle igósidi ngakando. Da mibü sab LOD wató ki tyal igó, dümdüm nótóka ini pokodó, ia mató, ta ia kótó!"

⁶ Eibrram oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Turkrru, marü leba zaget kol moba tangdómo. Ma tónggapó oyaka, ma ne kla gyagüpi amandóla." Da Serrae amkoman kle-kle ngakanóm we bainürr Agarrón, da Agarr we busorr oyakagab.

⁷ [LODÓN anerrua] Agarrón aróbdó omrranórr, [ngüin-koke bwóbdü]. Ene ne arób yarilürr, Surr bwóbdü tótók kwat kabedó yarilürr.

⁸ Da wa bóktanórr wagó, "Agarr, Serraen leba zaget kol, ma nubóbakatóka akó ma nubó tótókdóla?"

Agarr bóktan yalkomólórr wagó, "Ka busodóla kólba wirri koldógab, Serrae."

⁹ LODÓN anerrua oya wyalórr wagó, "Ugó alkomól moba wirri koldó, da oya ubi ipadólónke, wa ne poko bóktale."

¹⁰ LODÓN anerrua akó bóktanórr wagó, "Ka sab marü olmalbobatal amkoman abün ninünümo; sab nabe yarile atangóm."

¹¹ LODÓN anerrua akó bóktanórr darrü poko oyaka wagó,

§ **15:17** Godón Bukbóka barre wirri umul pama igó gyagüpi tótókdako wagó, LOD tüöb ene nis klame okaka tübyónürr. * **15:18** Izipt darrü wirri kantrri yarilürr, Keinan kyarr wór kwatabóna. † **15:18** Yupperreitis Tobarr Babilonia wirri basirr minggüapanan yarilürr. **15:21** Apostolab Tórrmen 7:5

"Turrkrru, ma errka müppükümla,
da marü sab siman olom yarile.

Ma oya sab Isma-el* ngi ngyesilke,
zitülkus LOD marü yón gyaur kuri arrkrue.

¹² Marü siman olom sab narr [donkizan] pam yarile;
wa sab blaman pamkolpampükü bóka bamgüle,
akó pamkolpama usakü ta bóka bamgünórre,
akó wa sab gazirr tonarre tebe-tebe ngyaben yarile
tóba blaman zonaretaldógab."

¹³ Agarr Lodón ngi igó ngyesilürr, oyaka nótó bóktanórr: "Asen God",[†]
zitülkus wa bóktanórr wagó, "Ka ia amkoman Godón esena, kürü nótó
asenda"?‡

¹⁴ Da we zitülkusdü, ene arób ngi igósidi ngyesildako, "Be-err La-ae Rro-i". Oya küp módóga: "Arról Godón arób, kürü nótó asenda". Errkyा§
asine, ini tonarr, Kades akó Berred ini wirri basirr nis aodó.

¹⁵ Da Agarr Eibrramónkü siman olom we ilngumilürr, da Eibrram ngi
ngyesilürr Isma-el.

¹⁶ Agarr Isma-elón nóma ilngumilürr, Eibrram ugón 86 pail yarilürr.

17

*God ne Tulmil Ingrinürr, Tóba [Alkamül-koke Tónggapórrón Bóktan]
Karrkukus Ainüm*

¹ Eibrram 99 pail nóma yarilürr, [LOD] oyaka okaka tübyónürr, da
bóktanórr wagó, "Ka Wirrian Arüng God; ma morroal ngyabelón kürü
obzek kwata, akó ma kolae tonarr koke tómbapón namulo, igósüm
marükwata pamkolpama zitül-koke pokodó koke bóktan kwarile wagó,
ma kolae kla tónggapónorró.

² Da ka sab igósidi kólba alkamül-koke tónggapórrón bóktan ingrino,
matóka kótó, akó ka sab marü atang nabe, abün olmalbobatal mülino."

³ Eibrram obzek kwata simbalkalórr, da obzek tüp elkomólórr. God
oyaka bóktanórr wagó,

⁴ "A wa kótó, ini kürü alkamül-koke tónggapórrón bóktane marünkü.
Ma sab abün pamkolpamab abbobat namulo bwób-bwób ini tüpdü.

⁵ Marü sab myamem igó koke ngimlianórre, Eibrrambóka. Marü ngi ma
inzan yarile: Eibrra-am,* zitülkus ka marü abbobatóm kuri mina bwób-
bwób ini tüpdü.

⁶ Ka marü sab amkoman abün olmalbobatal mülino; ka sab abün
olmalbobatal dódórr ninünümo marükagab akó ibü sab tibióban ngyaben
bwób korale. Akó kinga sab marükagab togoble.

⁷ "Ka sab kólba ini alkamül-koke tónggapórrón bóktan metatómpükü
ngrino, kótó ka mató akó marü olmalbobatal marü kakóm, marü
sab elnga ne olmalbobatala tóbabótóle. Da ka marü God akó marü
olmalbobatalab God namulo, marü kakóm.

* **16:11** Isma-elón ngian küp módóga: *God arrkruda*. † **16:13** Asen God, Ibrru bóktane módóga:
El-rró-i. ‡ **16:13** Ngibürr Ibrru bóktane tange wibalómorrón **Bwób Zitüł** pebadó inzan angrirrúna:
"Ka errkyा kuri esena Godón, nótó asenda kürü." § **16:14** errkyा wa ene tonarrbóka apónda,
Bwób Zitüł peba ugón wialómörp. * **17:5** Eibrram ngian küp módóga: *kwit airrún ab*. *Eibrra-am*
ngian küp módóga: *abün pamkolpamab ab*. **17:5** Rrom 4:17 **17:7** Luk 1:55

8 Keinan blaman tüp, ma errkyä ne mogob pama ngyabendóla, ka sab marü mókyeno metatómpükü akó marü ne olmalbobatala tóbabótóle marü kakóm; da ka sab ibü God namulo."

9 Da God akó Eibrra-amka bóktanórr wagó, "A mató, marüka wata kürü alkamül-koke tónggapórrón bóktan asi yarile mamoanóm, akó marü olmalbobataldó, marü kakóm, marü sab elnga ne olmalbobatala tóbabótóle.

10 Ini kürü alkamül-koke tónggapórrón bóktane marünkü akó marü olmalbobatalabkü marü kakóm, yabü mamoanóm: yabü aodó, e blaman simanal olmalab [gyabi sopae singgalgón] kwarilünke.

11 Da e yabiób sab inzan bangón kwarilünke, da ene gyagüpi amanik timam yarile igó, ene alkamül-koke tónggapórrón bóktan asine kótóka yadi, mibü aodó.

12 Ne paila tótókdako solkwat, e blaman simanal olmalab gyabi sopae singgalgón kwarilo, 8 ngürr nöma korale. E yabióban simanal olmalan koke singgalgónane inzan, a blaman simanal olmal yabü müötüdü nidi tóbabótólórr, akó wa nibiób bumióglürr manie mogob pamkolpamdógbab ta inzan, yabü óe koke nidipako.

13 Ia yabü müötüdü nidi tóbabótóle, ta ia e manie bumiógnane, e ibü sab wata inzan bangón koralo. Kürü alkamül-koke tónggapórrón bóktan wata igósidi metat asi yarile yabü büb murrdü.

14 Ne pama ini timam koke nótó ipüde, oya sab metatómpükü zirrapórre tóba pamkolpamdógbab, zitulkus wa kürü alkamül-koke tónggapórrón bóktan kuri alkamüle."

15 God Eibrra-amka akó bóktanórr wagó, "A marü kol Serrae, ma myamem igó ngilian-gu, Serrae. A oya ngi ma Serra[†] warile.

16 Ka oya bles wino, akó ka ta marü sab siman olom mókyeno oyakama. Ka sab oya igó bles wino, igösüm wa sab ngibürr bwóbdü pamkolpamab aipbobat warile, da pamkolpamab kinga sab oyakagab togoble."

17 Eibrra-am akó obzek kwata simbalkalórr, da obzek tüp elkomólórr, da ngüóng apoanórr. Wa tóbananka bóktanórr wagó, "Siman oloma sab ia tömtómole 100 pail pamdógbab? Serra ia olom ilngumile ini 90 pail ngarkwatódó?"

18 Eibrra-am bóktanórr Lodka wagó, "Morroal igósa, wata Isma-el ki yaril ene olom, kürü pabo sab nótó ipüde marü obzek kwata!"

19 God igó bóktanórr wagó, "Koke, a marü kol Serra sab siman olom ilngumile marünkü, da ma sab oya ngi ngyesilke Aesak.[‡] Ka kólba alkamül-koke tónggapórrón bóktan sab ingrino wankü akó oya olmalbobatalabkü metatómpükü, sab nidi tóbabótóle oya kakóm.

20 A Isma-elónkwata, ka marü murrkrrua: turrkrru, ka sab oya bles ino. Ka sab oya küppükü ino, oya ta akó amkoman abün olmalbobatal ilino. Oya sab 12 simanal olmal kwarile, da i sab singüldü balngomól pam kwarile tibiób abün pamkolpam amarrum, akó ka oya bwób ta inzan wirri ino.

17:8 Bwób Zitüł 28:3; Apostolab Tórrmen 7:5 **17:10** Apostolab Tórrmen 7:8; Rrom 4:11 [†] **17:15** Serrae akó Serra ngi, ibü küp darrpana: balngomól kol. God Serrae ngi imzazilürr ama Serra, igó angunüm wa, abün pamkolpam ngabkan wirri kol warile. [‡] **17:19** Aesak ngian küp módoga, wa ngüóng apónda.

²¹ A kürü ini alkamül-koke tónggapórrón bóktan, ka wata sab Ae-sakónkü metatópükü ingrino, Serra sab ne olom ilngumile marünkü, ini tonarr sab pail."

²² God tóba bóktan noma elakónorr Eibrra-amka, wa oyakagab we kwit kasilürr.

²³ Wata ene ngürrdü, Eibrra-am yazebörr, tóba siman olom Isma-el, oya müötüdü nidi tóbabótórr, akó wa tüób manie nibiób bumiögürr, blaman simanal oya müötüdü, tibiób gyabi sopae singgalgónóm, oya Godzan yalórr.

²⁴ Eibrra-am 99 pail noma yarilürr, wa ini timam ugón ipadórr,

²⁵ akó oya olom Isma-el ama ugón 13 pail yarilürr.

²⁶ I nizana ene timam we ngürr ipadrri.

²⁷ Akó ne simanal olmal Eibrra-amón müötüdü nidi tóbabótólórr, akó wa nibiób bumiöglürr manie mogob pamkolpamdóggab, i blamana timam yazebóp ene ngürrdü.

18

Aüd Pama Eibrra-amón Asenóm Togobórr

¹ [LOD] akó we okaka tübyónürr Eibrra-amka Mamrren* wirri nugup paldó, Eibrra-am tóba palae müót mamtaedó abüs ururdü noma mórran yarilürr.

² Wa kwit noma yazilürr, da módoga, wa aüd pam nosenóp bórrangde tóba obzek kwata, ngibürr kan ngarkwat. Wa ibü noma nosenóp, bupadórr, büsai-büsai we wamórr, ibü basenóm. Wa wakósingül we nülkamülürr tüpdü, da obzek tüpdü elkomólórr.

³ Da wa we bóktanórr wagó, "Gyaurka, kürü lod,[†] ma moba obzek kwata kürüka ne morroal noma seserró, da ma kya büsai moba zaget pam arrgrratgu.

⁴ Kya kubó kari nae sokol ki sidüdnüm yabiób wapór bagulüm. E kya ini nugup murrdü ngón ngabagó.

⁵ Ka kubó kari brred pokopükü sidüdo. E küsil arüng iade ipüdane, da e kubó igósidi bazebké. E kürü palae müötüdzan kuri togoba, da ka kya yabü zaget pama morroal tónggapónón yabüka."

Ene aüd pama wagó, "Tónggapó, ma enezan namüla."

⁶ Eibrra-am büsai-büsai Serraka we wamórr bóktanóm palae müötüdü. Wagó, "Büsai, ma aüd ngarkwat[‡] morroal plaoa yazeb, da alkomen akó ngibürr tapapan plaoa imngul!"

⁷ Eibrra-am akó büsai-büsai wamórr ngabyón lar ne korálórr. Darrú morroal baritürrün [kau] kupo we upadórr, da tóba [leba zaget olom] we ekyanórr, büsai aungüm.

⁸ Ene kakóm, Eibrra-am ini kla simarrurr: karianbóka zürük bairrún kauan ngóm mor,[§] kerryat ngóm mor, akó ne kau kupo yungürr. Da ene pam we nülinóp. Izan alo kwarilürr, Eibrra-am ibü bókyan-bókyan minggüpanan nugup murrdü zamngól yarilürr.

⁹ I oya we imtinóp wagó, "Ia marü kol Serra nego?"

* ^{18:1} Mamrre, ma müsirrga ain bóktan 13:18 ngakanke. † ^{18:3} lod, oya küp módoga: wirri pam. ‡ ^{18:6} aüd ngarkwat, Ibrru bóktane ma inzan angrirrüna: aüd sea. Aprrapórr 20 kilo plaoa kwarilürr. § ^{18:8} karianbóka zürük bairrún kauan ngóm mor, wamaka kubgu olgola. Mórrke-mórrke módoga: yoghurt ó cream. ^{18:8} Ibrru 13:2

Eibrra-am ibüka we yalkomólórr wagó, "We palae müót kugupidümo."

¹⁰ Ene pamdó gab darrü Lod yarilürr, da ene wató bóktanórr wagó, "Ka sab pail, ini ngarkwat, amkoman tolkomolo marüka. Serra ugón siman olompükü warile!"

Serra ugón oya kakotagab arrkrru warilürr, palae müót mamtaedógab.

¹¹ Eibrra-am akó Serra ugón blaman myang akó epep bairrún namünlürri. Serra ene olmal balngón ngarkwat arrgrratörön warilürr.

¹² Módoga, Serra ngüóng apónórr,* da tóbaka we bóktanórr wagó, "Kürü okómóp kolaea; ka epep kuri baina. Kürü sab olom alngumil ubia ia küpüde? Koke. Kürü müór ta myanga!"

¹³ Da Lod Eibrra-amka we bóktanórr wagó, "Serra ngüóng iade apóne, akó wa iade bóktóne wagó, 'Ka ia amkoman sab olom eseno? A ka go epepla!'

¹⁴ Ka Lodla, darrü kla kürü obzek kwata müp babula tónggapónóm. Ka sab pail tolkomolo angrirrún ngarkwatódó. Serra ugón siman olompükü warile!"

¹⁵ Serran guma upadórr, da we balpinürr wagó, "Ka go koke ngüóng apóna!"

Da Lod bóktan we yalkomólórr wagó, "Üa! A ka ta umul baina, ma ngüóng apóna!"

Eibrra-am Godón Yatolórr, Sodom Kulain-gum

¹⁶ Ene solkwat, pama we bazebórr tótókóm. Eibrra-am ibü we nolngomólóp kwat-kwat, yawal boweanóm. I ogoblórr kókó Sodom wirri basirr nólgbab esenóp buruburudü.

¹⁷ Lod tóba gyagüpi tótókde wagó, "Ka ia Eibrra-amkagab iniko, ka ne poko tónggapónóm kaindóla?

¹⁸ Oya olmalbobatala sab abün bairre akó sab wirri arüngpükü bórörnge ini bwóbdü, akó ka sab blaman bwób-bwób pamkolpam ini tüpdü bles ninünümo oyakama.

¹⁹ Ka oyakagab koke iniko, ka ne poko tónggapónóm kaindóla, zitulkus ka oya amaikürrü tóba olmal akó olmalbobatal byalóm, kürü kwat mamoanóm, LOD nótókla. I sab morroal akó dümdüm tulmil nóma tómbapón kwarile kürü obzek kwata, da ka sab tómbapono ene morroal, ka Eibrra-amón ne [alkamül-koke bóktan] iliörrü."

²⁰ Da Lod Eibrra-amka bóktanórr wagó, "Sodom a Gomorra pamkolpama kari kolae tonarr koke tómbapóndako, da ka ngibürrab yón taegwarr kuri arrkrrua, i nibióbka tómbapóndako ini kolae tonarr.

²¹ Da ka errkyadan ola abindóla tai asenóm igó, i ia ene kolae tonarr tómbapóndako, ka ngibürrab yón taegwarrzan arrkrrudóla. Ene kolae tonarr inzan koke nóma yarile, da ka sab tai ugón umul baino."

²² Ene pam nisa Eibrra-am akó Lod ibükagab we azyórri. I tib ama Sodombóna aurürri. A Eibrra-am wata Lodón obzek kwata we zamngólórr.

²³ Da Eibrra-am Lodón minggüapanan we wamórr, da imtinürr wagó, "Ia ma sab ene dümdüm ngyaben pamkolpam númrüknümo ene kolae tonarr pamkolampükü?"

* ^{18:12} Serra ngüóng apónórr, zitulkus wa amkoman koke yangunürr wa gaodó warilürr bikóm asenóm.

24 Aprrapórr ola ne 50 dümdüm nygaben pamkolpama nóma nygaben kwarile ene wirri basirrdü, ia ma sab kulaino? Ma ia oya kolae tonarr koke arrgono ini 50 dümdüm nygaben pamkolpamabbókamde?

25 Ma gyaurka ini poko sab tónggapón-gu: ene dümdüm nygaben pamkolpam akrranóm ene kolae tonarr pamkolpampükü! Dümdüm nygaben pamkolpam dadan tonarre angón-gu kolae tonarr pamkolpampükü! Ma ene poko sab gyaurka koke tónggapón-gu! Ma ini blaman dudu tüpdü zaz nótókla, ma ia [dümdüm tonarr] koke tómbapón namulo?"

26 LOD bóktan we yalkomólórr wagó, "Ka ne 50 dümdüm nygaben pamkolpam nóma nósenónómo Sodom wirri basirrdü, ka sab ene dudu basirran kolae tonarr arrgono ibübókamde."

27 Eibrра-am akó we bóktanórr Lodka wagó, "Gyaurka Lod, ka akó kya marüka bóktanón, enana ka karimakurla marü obzek kwata amtinüm.

28 Aprrapórr ola ne 45 dümdüm nygaben pamkolpam nóma kwarile, a 50 koke, ia ma sab ene wirri basirrdü pamkolpam blaman kolae ninünümo ene 5 kolpamabbókamde?"

LOD bóktan yalkomólórr wagó, "Ka sab ene wirri basirr koke kulaino, ka ola ne 45 dümdüm nygaben pamkolpam nóma nósenónómo."

29 Eibrра-am akó Lodón imtinürr, "Aprrapórr ma ne ola 40 dümdüm nygaben pamkolpam nóma nósenónómo, da ia?"

Da LOD bóktan yalkomólórr wagó, "Ola ne 40 dümdüm nygaben pamkolpam nóma kwarile, ka sab ibübókamde koke kulaino."

30 Da Eibrра-am akó we bóktanórr wagó, "Lod, ma gyaurka kürüka ngürsilüm bain-gu. Ma kürü ok kino akó bóktanóm? Aprrapórr ma ne ola 30 dümdüm nygaben pamkolpam nóma nósenónómo?"

Da LOD bóktan we yalkomólórr wagó, "Ka sab ene wirri basirr koke kulaino, ka ola ne 30 dümdüm nygaben pamkolpam nóma nósenónómo."

31 Eibrра-am akó bóktanórr wagó, "Gyaurka, ka akó kya marüka bóktanón. Aprrapórr ma ne ola 20 dümdüm nygaben pamkolpam nóma nósenónómo?"

LOD bóktan we yalkomólórr wagó, "Ola ne 20 dümdüm nygaben pamkolpam nóma kwarile, ka sab ibübókamde koke kulaino."

32 Eibrра-am akó we bóktanórr wagó, "Gyaurka, ma kürüka ngürsilüm bain-gu. Kürü ubi kya akó dómdóm bóktanómá. Ola ma ne aprrapórr 10 dümdüm nygaben pamkolpam nóma nósenónómo?"

LOD wagó, "Ola ne 10 dümdüm nygaben pamkolpam nóma kwarile, ka sab ibübókamde koke kulaino."

33 Lodón bóktana nóma blakónórr Eibrра-amdi, wa tóba kwata we wamórr. A Eibrра-am we alkomólórr tóba nygaben marrgudü.

19

Sodom Pamkolpamab Kolae Tonarr

1 Tai simaman nóma yarilürr, ene anerru nisa we abzilürri Sodom wirri basirrdü. Lot ugón ene wirri basirran barrbüñ mamtaedó mórran

yarilürr.* Wa ibü nóma nósenórr, wa we bupadórr ibü asenóm. Wakósingül we nülkamülürr da obzek tüp elkomólórr.

² Da ibüka bóktanórr wagó, "Kürü lod† nis, ka yabü zaget pamla. Gyaurka, mi kya kürü müötüdü ogobón. E kubó wapór ola bagulamke akó umtulamke ini irrüb. E sab irrbianande türsumülamke tótókóm e nóla tótókdamli."

Da i we bóktarri wagó, "Koke, ki kubó popa pamkolpamab kwób bazeñ pokodó umtul."

³ A Lot arüng-arüng we natolórr, kókó dómdóm pokodó i ubi bairri, da i usakü we ogobórr oya müötüdü. Ibünkü morroal alo we bamngulóp akó ist-koke brred. Da i we elop.

⁴ Ibü utüm tótók küsil nóma yarilürr, Sodom wirri basirrdügab dudu pam, tai küsildügaba kókó myang, Lotón müót kal-kal yangónóp.

⁵ Da i Lotka górrgónóp wagó, "Ei? Ene pam nis negamli, marüka nidi turri ini irrüb? Ó-ó? Da ugó tümanik; kibü ubi usakü utüma!"

⁶ Lot we burruanórr ibü basenóm. Mamtaepükü murrausürr,

⁷ da ibüka we bóktanórr wagó, "Gyaurka, kürü gómdamal, e ini kolaean poko tónggapón-gu!

⁸ Tübarrkrru, kürü óp olom nisamli, pampükü ut umul-kókamli. Ka kubó ibü pulkakak tüdüdo yabüka, da ene kubó yabüka yarile, ia poko tónggapónóm inkü. A ini pam nisdü darrü kla tónggapón-gu. Zitülkus móðóga, i kürü murrdüzan namüli, ka ibü kubó morroal ngankono."

⁹ I ma oyaka igó bóktónóp wagó, "Usi ane!" I akó we bóktónóp wagó, "Ini go mogob pama tamórr, da wa ma mibü zaz bainüm iade kainda? Ki marüka kubó amkoman kolaeān kla tómbapórre, a we pam nisdü tai inzan koke!" Da i ma tai ugón Lotka arüng ipüdóp, da oya kakota yanenónóp, mamtae kulainüm.

¹⁰ Móðóga, ene anerru nisa Lotón kakotagab we amorratrri tibióbka müót kugupidü, da mamtae murrausürrí.

¹¹ Da i ene pam, nidi bórranglórr müót mamtaedó, tai küsildügab kókó myang, ilkükip we tümün ninóp, da ibü gaodó koke yarilürr ene müót mamtae asenóm.

Lot Tóba Olmalkolpükü Sodomgab Busorr

¹² Ene pam nisa Lotón we imtirri wagó, "Ia marü ngibürr pamkolpam ala asiko? Ia mónangal, simanal olmal, ó minggüpanan kolpam asi nóma kwarile, da ibü imarru algab,

¹³ zitülkus ki kubó ini wirri basirr kulaini. [LOD] ngibürrab yón taegwarr kuri arrkrrue, ini basirr pamkolpama kolae törrmen tulmil nibióbka tómbapondako, da wa kibü ugósüm zirrtapóne ini wirri basirr kulainüm."

¹⁴ Da Lot tóba ngul olom nisab ilküp pamdó we wamórr bóktanóm. Wa ibüka we bóktanórr wagó, "Büsai! Ini bwób amgütam, zitülkus Lod ini wirri basirr kulaindase!" A oya ngul olom nisab ilküp pam nisab gyagüpitótók igó yarilürr wamaka, wa ibüka tiz poko bóktanda.

* ^{19:1} Ene anerru nisa Eibrá-ampikagab turrüri (18:22). Lot umul-kók yarilürr igó, i anerruamli, zitülkus pam buli turrüri. Ene tonarr, wirri basirran barrbüñ mamtae pamkolpamab kwóbbazen poko yarilürr. ^{19:1} Ibrru 13:2 [†] ^{19:2} lod, oya küp móðóga: *wirri pam*.

¹⁵ Sisazan balgón yarilürr, ene anerru nisa Lotón arüngi we yalórri wagó, "Büsai, moba olmalkol yazeb, da buso! Koke ne nóma, Lod kubó ini wirri basirr nóma kolae sine, yabüpükü ta kubó kolae tirre!"

¹⁶ Wazan kalgüppókal atang yarilürr, ene pam nisa Lotón olmalkolpükü tangdó emorrarri, da zidüm we imarrurri wirri basirrdügab, zitülkus Lod ibükä gyaur yarilürr.

¹⁷ I ibü basirr kugupidügab nóma simarrurri, da darrü ene pama wagó, "Zidüm algab busuam! Da kakóm azilgu. Ini buruburudü amilgu, a kubó podopükü bwóbdü busuamke yabiób akrran-gum."

¹⁸ Lot bóktanórr wagó, "Gyaurka, kürü lod, ola koke!

¹⁹ Ma moba obzek kwata kürüka morroal seserró, marü zaget olom, akó marü gyaur asi yaril kürü arról zid ainüm, da ene podopükü bwóbdü ka ia busuo; ka gaodó kokela ola abzilüm. Kürü ini kolaea kubó kórrpyene ini ao pokodó, da ka narrótoko.

²⁰ Turrkrri, basirr aum módögase. Wirri kan kokea, kürü wa ola buso gaodóma. Wata kari basirro, da ka kubó ola zid baino."

²¹ Darrü ene anerrua oyaka bóktanórr wagó, "Taia, ka marü morroal mino, ma kürü enezan kümtina. Ka kubó ene basirr koke kulaino, ma ne kwata bóktóna.

²² Da büsai ola busuam; ka ini tonarr gaodó kokela darrü kla tónggapónóm, kókó e nóma babzilo ola." (Ene basirr ngi igósidi ngyesilóp Zoarr. Oya küp módóga: "kari".)

LOD Sodom akó Gomorra Kolae Nyónürr

²³ Lot ene Zoarr basirr nóma emrranórr, abüs ugón banikürrün yarilürr.

²⁴ Da Lodon arünga kwitümgab kolae ilang urpükü ingülküp[‡] we selókorr ene wirri basirr nisdü, wamaka ngupa amilda.

²⁵ Da wa ene basirr nis akó ene dudu buruburu, ume kyamül akó nugup zid blaman nürrbitóp.

²⁶ A Lotón kola kakota yazilürr, da kokrrap solt ingülküpüm we bümzazilürr zamngólórrón.

²⁷ Irrbianande darrü ngürr Eibrra-am türsümülürr, da we alkomólórr, wa Lodón obzek kwata ngaen-gógópan ne zamngólórr.

²⁸ Eibrra-am olgabi nóma yazilürr Sodom akó Gomorrabóna, akó blaman ene buruburu, da módóga, wirri amel-amel nokama tüngülürr ene bwóbdügab, wamaka wirri buna baebda.

²⁹ God ene buruburudü wirri basirr nis ene inzan nóma kolae nyónürr, wa gyagüpi wamórr Eibrra-am ne klamóm yatorr. Da wa Lotón zid yónürr ene kolaedógab, wa ene basirr nóma nümrükürr, Lot ne ngyaben yarilürr.

Lot akó Oya Óp Olom Nis

³⁰ Solkwat, Lot tóba ngul olom nispükü Zoarr we amgatórr, ama podopükü bwóbdü wamórr, zitülkus wa gum yarilürr Zoarróm ngyabenóm. Wa tóba olom nispükü kugupi bapórrón wirri ingülküpdü ngyaben yarilürr.

[‡] **19:24** kolae ilang ingülküp, Mórrke-mórrke módóga: *sulphur*. Sulphur aruri burua o tópalzan ingülküp, wirri ururande ne klama badüngda, akó oya kolaean ilanga. **19:25** Metyu 10:15; 11:23-24; Luk 10:12; 17:29; 2 Pita 2:6; Zud 7 **19:26** Luk 17:32

³¹ Darrpan ngürr ngaen ngul oloma zoretódó we bóktanórr wagó, "Mibü aba myang kuri baine, da ala myamem darrü pam babula müörüm ainüm akó olmal basenóm, pamkolpamazan kaindako blaman bwób-bwób.

³² Yao, mi errkya mibiób ab waen amyandamli gorrgoran ngitanóm. Ene kakóm, mi kubó usakü iade bazurruo. Ini tonarre, mibü küp elnga asi kwarile mibiób abdógab."

³³ Ene irrüb, i tibiób ab waen emyarri. Ngaen ngul oloma we umtulürr tóba abpükü. Aba ta koke umul bainürr igó, oloma nómá umtulürr akó nómá saogórr.

³⁴ Akó darrü ngürr ngaen ngul oloma zoretbóka wagó, "Turrkruru, ka irrüb umtula mibü abpükü. Da mi akó errkya ini irrüb waen amyandamli. Ini irrüb kubó e ma usadi umtuli. Ini tonarre, mibü küp sab elnga asi kwarile mibiób abdógab."

³⁵ Da módoğa, i akó tibiób ab we emyarri ene irrüb. Zoreta natókórr, abpükü we umtulürr. Aba ta akó koke umul bainürr igó, oloma nómá umtulürr akó nómá saogórr.

³⁶ Da Lotón ngul olom nisa bikóm inzan tonarre nóserrí tibiób abdógab.

³⁷ Ngaen ngul oloma siman olom esenórr, da ngi we ngyesilürr Moab. § Errkya* Moabbóka ne pamkolpam ngibliandako, i oya kükpo.

³⁸ Akó zoreta ta siman olom ilngumilürr. Oya ngi we ngyesilürr Ben-Ami. † Errkya Amon ne pamkolpamko, i oya kükpo.

20

Eibrra-am akó Abimelek

¹ Eibrra-am olgabi* we bupadórr, da zaorrón ngyabenkü inzan wamlórr, kókó wa Negeb emrranórr, [ngüin-koke bwób]. Wa kya karianbóka ini nis bwób aodó ngyabelórr: Kades akó Syurr. Solkwat, wa akó we bupadórr, da mogob pamzan Gerrarr wirri basirrdu búpso ngyabenóm wamórr.

² Wa olazan ngyabelórr, wa pamkolpam igó nilóp tóba kolbóka wagó, wa oya bólbotó. Da Abimelek, Gerrarr basirran king, tóba darrü zaget pam we zirrapónórr Serran ódódóm oyaka. Da Abimelek we upadórr tóba kolóm.

³ Ene irrüb, God Abimelek-ka nusi we tamórr. God bóktanórr wagó, "Turrkruru! Ma büdül pamla, zitülkus ma ne kol upuda, oya müór asine!"

⁴ Abimelek ma Serradi koke umturri, da wa we bóktanórr wagó, "[LOD], ma wa sab kürü iade kómkolo kólba pamkolpampükü? Ka umul-kók namüla igó, ka kolae tonarr tónggapóna.

⁵ Eibrra-am tüób igó yarilürr wagó, 'Wa kürü bólbotó,' akó Serra ta tüób inzan warilürr wagó, 'Wa kürü bólbotó.' Ka ini amkoman morroal moboküpi tónggapóna."

⁶ LOD ene dadan nusdú akó bóktanórr wagó, "Ka umulóla, marü gyagüpitótók igósa, wamaka ma dümdümla, da ka marü mólena kürükä

§ **19:37** Moab ngian gyagüp inzana, wamaka Ibrro bóktan opor: *abdögab*. * **19:37** errkya wa ene tonarrbóka apónda, *Bwób Zitüł* peba ugón wialómóp. † **19:38** Ben-Ami ngian küp módoğa: *mibü óean küp*. I ene olom inzan ngi ngyesilürr, zitülkus Lot tóbanan óedó olom ilngumilürr. Solkwat tonarr, Amon akó Moab ibü pamkolpama metat gazirr kwarilürr Eibrra-amón olmalbobatalpükü.

* **20:1** Eibrra-am ugón apprapórí Ibrron amgatórr, Mamrren nugup ne kwarilürr. Ma müsirrga ain bóktan 18:1 ngakanke. **20:2** Bwób Zitüł 12:13; 26:7

kolae tonarr tónggapón-gum. Módóga, ka marü igósidi mürrmüta oya amurrgum.

⁷ Da errkyadan ene kol ugó walkomól tóba müórdü. Oya müór [prropetal], da wa sab marünkü tóre eko-e, da ma sab igósidi ngyabelo. A ma ne oya koke nómá walkomolo müórdü, ma umul namulo, ma sab narrótoko moba blaman pamkolpampükü."

⁸ Irrbianande darrü ngürr Abimelek türsümülürr, tóba ngi pam we ngibaunürr, da wa blaman kla we adrratórr ne pokoa tömbapónórr nusdü. Ene pam ta wirri guma yazebórr.

⁹ Abimelek Eibrра-amón ngayaunürr, da we yalórr wagó, "Ma ia laró poko tónggapóna kibükä? Ka marükä ia laró kolae tónggapóna, da ma kürü igósidi kyórrü wirrian kolae tonarr tónggapónóm kólba pamkolpampükü? Ma kürüka ne kla tónggapóna, ma kokean ki tónggapóna!"

¹⁰ Da Abimelek Eibrра-amón imtinürr wagó, "Ma namügüm gyagüpi wama tiz agósüm moba kolbóka?"

¹¹ Eibrра-am bóktan we yalkomólórr wagó, "Ka kólbaka igó bóktan namülnürrü: Darrü olom ini pokodó babulana Godón gum angónóm, da i sab kürü kómklórre kólba kolanbókamde."

¹² Ene go amkoman, wa ta kürü bólbtó: kibü darrpan ab, a aip ma koke. Da kürü igósidi gaodó yarilürr oya amiógüm.

¹³ Kürü God nómá kyalórr kólba aban müót basirr amgatóm, ka oya we wyalórró wagó, 'Ma sab kürüka moba morroal tonarr inzan kwata pupain namülünke: mi negama aurri, ma igó byal namülünke magó kürübóka, "Wa kürü bólbtó." ' "[†]

¹⁴ Módóga, Abimelek ene gyaur elklaza simarrurr: [sip], [kau], akó ópal a simanal [leba zaget] kolpam, da Eibrра-amón siliónürr. Serran ta we walkomólórr Eibrра-amka.

¹⁵ Abimelek oyaka we bóktanórr wagó, "Turrkrru, ini ne bwóbe blaman kürüne; ma ne tüp pokom ubi baino, da ma we ngyabelónke."

¹⁶ Wa Serraka igó bóktanórr wagó, "Turrkrru, ka marü bólbt 1,000 [silba] poko alióndóla, blaman marü pamkolpam igó byalóm wa, ma darrü koke tónggapóna. Ma errka dümdümla."

¹⁷⁻¹⁸ Abimelek Eibrра-amón kol Serran nómá upadórr, da Lod ini zitülkusdü olmal balngón-kokean ngintinóp blaman kol Abimelekón müótüdü. Da Eibrра-am Godka tóre we ekorr. God Abimelekón, oya kol akó leba zaget ngul olmal dólóng ninóp, da arüng we nülinóp olmal balngónóm.

21

Serra Aesakón Ilngumilürr

¹ [Lod] Serraka lgail tonarr] yarilürr, wa enezan bóktanórr. Wa oyankü tónggapónórr, wa ne [alkamül-kokee bóktan] okyanórr.

² Serra bikóm ipadórr, da siman olom we ilngumilürr Eibrра-amón myangande, tai we ngarkwatódó, God ne ngarkwat ngilianórr oya amtómólóm.

[†] **20:13** Enana Eibrра-am amkoman poko bóktan yarilürr, wa Abimelekón ilklió iliólürr, zitülkus wa igó amkoman poko koke bóktanórr wagó, Serra oya kol warilürr. **21:2** Ibrru 11:11; Bwób Zitüł 18:10, 14

³ Eibrra-am tóba siman olom, Serra noan ilngumilürr oyankü, ngi we ngyesilürr Aesak.*

⁴ Da oya God ne tulmil ekyanórr tónggapónóm, da wa Aesakón [gyabi sopae ugón singgapinürr], wa 8 ngürr nómá yarilürr.

⁵ Eibrra-am 100 pail nómá yarilürr, Aesak ugón tömtómólórr oyankü.

⁶ Serra we bóktanórr wagó, “God kürü ngüóngan ngigütanórr barng-inwómpükü. Sab blamana nidi barrkrrue ini poko, i ta ngüóng korale kankü.

⁷ Ia nótó ki bóktóne Eibrra-amka wagó, ia Serra sab amkoman olom ngayóne?

“Darrü olom umul babul yarilürr Eibrra-amón azazilüm wagó, Serra sab olom ngayóne. A errkyä, ka ma oyankü olom kuri ilngumila, enana wa myangana!”

Eibrra-am Zirrnapónórr Agarrón akó Isma-el

⁸ Aesak morroal dódórr bailürr, kókó aipa ngómdügab ne ngürr amanikürr. Da ene ngürr Eibrra-am ugón wirri garirr tóre tónggapónórr.

⁹ A Serra Isma-elón esenórr, Izipt leba zaget kol Agarr ne olom ilngumilürr Eibrra-amónkü, tóba olom Aesakón ngüóng angyalde.†

¹⁰ Da Eibrra-amón we yalórr wagó, “Ugó zirrzwapó ini leba zaget kol tóba olompükü! Zitulkus móðoga, kürü olom Aesak marü elklaza marü büdül kakóm koke ki arrgrüte ini leba zaget kolan olompükü!”

¹¹ Móðoga, ini bóktana Eibrra-amón wirri müp ekyanórr, zitulkus Isma-el ta oya olom yarilürr.

¹² A God Eibrra-amka we bóktanórr wagó, “Ma müp apadgu moba olomankwata akó moba leba zaget kolankwata! Tónggapó marü Serra ne poko mile, zitulkus wata sab Aesakón olmalbobatal marü olmalbobatalbóka ngiblianórre.

¹³ A ka ta sab Isma-elón abün olmalbobatal ilino akó i tibióban kantrridü ngayaben kwarile, zitulkus wa ta marü küpe.”

¹⁴ Irrbianande darrü ngürr Eibrra-am türsümülürr, Agarrón ngibürr alo kla uliónürr, akó naepükü lar sopae bele, oya tupodó emelórr, da we zirrzwapónórr tóba siman olompükü. Agarr a Isma-el we bupadürri, da [nguin-koke bwóbdü] we apól namülnürri. Ene nguin-koke bwób Berrsyiba wirri basirr minggüpanan yarilürr.

¹⁵ Ene lar sopae beledó naea nómá blakónórr, Agarr tóba siman olom kari tugupanan tiz bóream-bóream nugup murrdü ingrinürr.

¹⁶ Agarr tebe natókorr, da barrkyanan kan‡ we mórran-mórran bainürr. Wa tóbaka bóktanórr wagó, “Ka kokela kólba olom asenóm narrótókde.”

Móðoga, yarrmurrande yónüm we bainürr, wa enezan mórran warilürr.§

¹⁷ God ene siman olom bóktan bómgórl arrkrurr, da [Godón anerrua] kwitümgab Agarrka we tóbtanórr wagó, “Agarr! Ia laró müpa? Ma gumgu! God marü oloman bóktan bómgórl kuri arrkrue wa utürrün nege.

* ^{21:3} Aesak ngian küp móðoga: *wa ngüóng apónada.* ^{21:3} Bwób Zitüł 17:17, 19; 19:12-15

^{21:4} Bwób Zitüł 17:12; Apostolab Tórrmen 7:8 † ^{21:9} Aesakón ngüóng angyalde: Ngibürr Mörrke-mörreke Godón Bükdü inzan angrirrunga: *Aesakdi barngindi.* ^{21:10} Galatia 4:29-30

‡ ^{21:16} barrkyanan kan: Wirri pama bügürü kyab nómá amaike, ne ngarkwat aupe, Agarr tóba olomdögab inzan kan mórran-mórran bainürr. § ^{21:16} Ngibürr Mörrke-mörreke Godón Bükdü inzan angrirrunga: *oloma yarrmurrande yónüm we bainürr.*

18 Ugó bupa, olom zamngól-zamngólan ngita, da tangdó emoa zao-zao ainüm, zitülkus ka sab oya abün olmalbobatal ilino akó i tibióban wirri kanrridü ngyaben kwarile.”

19 Da God oya ilküp nis we nóbzelórr, da wa nae badu we esenórr. Wa ola natókórr, lar sopae bele errngamórr, tóba olom we emyanórr.

20 Isma-el nóma dódórr bainürr, God oyaka asi yarilürr. Wa ngüin-koke bwóbdüzan ngyaben yarilürr, wa bügür pamóm we bainürr.

21 Wa Parran ngüin-koke bwóbdüzan ngyaben yarilürr, aipa oya kol kwat we tónggapónórr Izipt kantrri kol amiögüm. Da wa we zumiögürr.

Eibrra-am Alkamül-koke Ngyaben Bóktan Ingrinürr Gerrarr Kingpükü

22 Ene tonarrdó, Abimelek akó tóba gazirr pamab singüldü wirri ngi pam, ngi Paekol, Eibrra-amka bóktarri wagó, “God mankü asine ma blaman ne poko tómbapóndóla.

23 Da ma [arüng alkamül-koke bóktan] ugó tónggapó Godón obzek kwata. Ma sab kürü myamem ilklió alión-gu kólba olmal akó olmalbobatlpükü. Ma kürü morroal kyó ma ne kanrridü ngyabendóla mogob pamzan, ka marükazan namülnürrü morroal tonarr.”

24 Da Eibrra-am bóktanórr wagó, “Ka arüng alkamül-koke bóktan igó tónggapóndóla!”

25 Eibrra-am murrkurr bóktan sidódürr Abimelekka tóba darrü nae baduankwata, Abimelekón zaget pama arüngi ne kla arrbainóp.

26 Da Abimelek we bóktanórr wagó, “Ka umul-kókla, ene poko nótó tónggapóne! Ma kürü ngaen-gógópan koke küzazilürrü, a ka wata errkya arkrrua.”

27 Módoga, Eibrra-am Abimelekón ngibürr [sip], [gout], akó [kau] ilionürr, da ene kakóm, i nizana [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] we ingrirri.

28 Eibrra-am akó 7 sip kupo tibi-tibi irrbünürr.

29 Abimelek Eibrra-amón imtinürr wagó, “Küp ia laróga, ma ene 7 sip kupo tibi-tibi iade amóna?”

30 Eibrra-am bóktan we yalkomólórr wagó, “Ini 7 sip kupo yazeb kürü tangdógb, kürü amkoman angunüm ma kubó abino wagó, ini nae badu kótó ilüngürrü.”

31 Ene bwób ngi igósidi ngesilóp Berrsyiba,* zitülkus ene pam nisa arüng alkamül-koke tónggapórrón bóktan ola ingrirri.

32 Alkamül-koke tónggapórrón bóktan angrina nóma blakónórr Berrsyibam, Abimelek akó Paekol, tóba gazirr pamab singüldü wirri ngi pampükü, we alkommórrı ama Pilistia bwóbdü.

33 Ene kakóm, Eibrra-am darrü tamarrisk[†] nugup zid we irtümüllürr Berrsyibam. Eibrra-am ene pokodó Lodón ngian we ngilialórr oya ótökó, [Ngarkwat-koke Arról] God.

34 Eibrra-am Pilistia isab kanrridü mogob pama ngyaben yarilürr wirri kokrrap ngarkwatóm.

* **21:31** Berrsyiba ngian aprrapórr nis küp módogamlı: *badu, arüng alkamül-koke bóktan ne tónggapórrı, ó badu 7dógb.* † **21:33** tamarrisk kari pórngae nugupa, murrüm arit kwarilürr. Eibrra-am ene nugup irtümüllürr pamkolpam amtyanóm ene Godón [ótök] bwób yarilürr.

22

God Eibrra-amón Apókórr Aesakónbókamóm

1 Ngibürr tonarr kakóm, God Eibrra-amón apókórr:^{*} Wa ngisilianórr wagó, "Eibrra-am!"

Eibrra-am bóktan yalkomólórr wagó, "Ka inamüla!"

2 Da God we bóktanórr wagó, "Ma moba siman olom ipa, moba darrpanan olom, ma noaka ubila moboküpdu, Aesak. Da wam, Morria tüpdü. Ola urdü dudu igasilke kürü akyanóm darrü podo kwitudü, ka marü sab umul mino."

3 Da Eibrra-am irrbianande saogórr. Wa tóba [donki] tónggapónórr bupadóm. Wa ibü yazebórr, tóba zaget pam nis akó tóba olom Aesak. Da gaodó ur nóma emótórr, Godón akyan kla aungüm, wa we wamlórr ene pokodó, God nóna tótókóm yalórr.

4 Aüd ngím ngürrdü, Eibrra-am singül kwata néma yazilürr, ene bwób barrkyanan kandógab esenórr.

5 Da wa tóba zaget pam nisdü we bóktanórr wagó, "E ae namülam, ini donkipükü. Ka kólba olommokurpükü tótókdóla aum, Godón [ótókóm], da ki kubó akó tolkomóli yabüka."

6 Eibrra-am ur kur ipadórr akyan kla aungüm, da Aesakón tupodó we emngyelórr. A wa tüób ur setan kla a turrik nüpadórr. Da i nizana darrpan mün aurrnürri.

7 Da Aesak tóba abdó Eibrra-amka bóktanórr wagó, "Ba!"

Eibrra-am bóktan yalkomólórr wagó, "Ia, kürü olom?"

Aesak imtinürr wagó, "Ma turrkrru, mibü ur setan kla akó ur kur asine, a mibü ma [sip] kupo nega aungüm Godón akyanóm?"

8 Eibrra-am bóktan yalkomólórr wagó, "Mibü kalma God sip kupo tüób tókyene aungüm, kürü olom." Da i nizana darrpan mün we aurrnürri.

9 Ene bwób néma emrrarri, God Eibrra-amón ne bwóbüm yalórr, Eibrra-am [alta] ola előrr. Ene kakóm, Eibrra-am ur yazebórr, da dümdüm irrbülürr ene alta kwitudü. Tóba olom Aesakón nizan tang akó wapór nis sye-i we nómelóp, kwit yönürr da dudu we igasilürr altadó, setan-koke ur kwitudü.

10 Tang adrratórr, da turrik ipadórr Aesakón amkalóm. **11** [LODÓN anerrua] kwitümgab we ngisilianórr wagó, "Eibrra-am, Eibrra-am!"

Eibrra-am bóktanórr wagó, "Ka inamüla."

12 Anerrua bóktanórr wagó, "Ma moba tang olomdó angrin-gu! Oyaka darrü poko tónggapón-gu. Ka errky auri umul baina, ma Godón gum angóndóla, zitülkus ma moba olom kürü gum-koke yangóna, marü ne darrpanan olome."

13 Eibrra-am kwit yazilürr, da módogá, siman sip we esenórr banómorrón nugup kopodó, oya gara bongreanórr nugup tizdü. Da Eibrra-am wamórr, ipadórr, alta kwitudü dudu igasilürr aungüm Godón akyanóm tóba oloman pabodó.

* **22:1** God Eibrra-amón apókórr, wa igó poko bóktanda wagó, God Eibrra-amón wirri müp kla tónggapónóm yalórr, asenóm wagó, ia Eibrra-am oya amkoman angunda. Mórrke-mórrke módogá: tested. **22:9** Zeims 2:21

¹⁴ Eibrra-am ene bwób ngi we ngyesilürr wagó, “[LOD] mibü aliónda.” Da errkyat[†] ini tonarr, pamkolpama inzan bóktandako wagó, “Lodón podo kwitüdü, wa sab mibü inzan tüliónorre.”

¹⁵ Lodón anerrua Eibrra-amka akó nis ngim tóbtanórr kwitümgab

¹⁶ wagó, “Lod inzan bóktanda: zitulkus ma ini kla tónggapóna, akó ma moba olom kürü gum-koke yangóna, marü ne darrpanan olome, ka kólbanan ngidü igó [arüng alkamüll-koke bóktan] ingrino:

¹⁷ ka sab marü amkoman bles mino. Ka marü olmalbobatal sab abün ninüümo ini wimurzranko kwitüm akó nörészranko malu kabedó. Marü olmalbobatala sab ibü wirri basirr azeb kwarile, usakü nidi bókróne.

¹⁸ Marü olmalbobataldógab, ini tüpdü blaman bwób-bwób pamkolpama sab morroal ipüdörre,[‡] zitulkus ma kürü bóktan kuri amiga.”

¹⁹ Da i we alkomórri zaget pam nisdü. I blamana we bakolórr ama Berrsyiba. Eibrra-am ola ngyabelórr ene tonarr.

Na-orrón Olmalbobatal

²⁰ Ngibürr tonarr kakóm, Eibrra-amón darrü oloma izazilürr wagó, “Turrkrru! Milka simanal olmal balngónórr Na-orrónkü, marü zoret:

²¹ Uz, ngaen pam, Buz, oya zoret, Kemuel (Arramón ab),

²² Kesed, Azo, Pildas, Yidlap, akó Betuel.”

²³ Betuel Rrebekan ab yarilürr. Milka ini 8 simanal olmal balngónórr Na-orrónkü, Eibrra-amón zoret.

²⁴ Na-orrón solo kol, ngi Rreuma, oyankü ta simanal olmal balngónórr: Teba, Ga-am, Ta-as, akó Ma-aka.

23

Eibrra-am Tüp Poko Amiógürr Serran Büdül Angrinüm

¹⁻² Serra 127 pail nóma warilürr, wa ugón narrótókórr Kirriat Arrba wirri basirrdü (darrü ngi módoga: Ibrron), Keinan tüpdü. Eibrra-am palae müötüdü bangrinürr yón amtom akó yón gyaurüm tóba kol Serrakamóm.

³ Da Eibrra-am tóba kolan büdüldügab bupadórr, da wa we bóktanórr Et pamkolpamdó wagó,

⁴ “Ka mogoba bupso ngyabendóla yabü aodó. Yabü ia darrü tüp pokobabula yabükagab amiögüm? Ka igósidei kubó kólba kol büdül gapókdó ola ungrino.”

⁵ Et pamkolpama bóktan we yalkomólóp Eibrra-amka wagó,

⁶ “Wirri pam, kibü turrkrrunüüm. Ma wirri arüng balngomól pamlä kibü aodó. Ma moba kol büdül kibünüm morroalan ingülküpü tónggapórron gapókdó ungrino. Darrü oloma kubó koke badóle marü gapók akyanóm moba kol büdül angrinüm.”

⁷ Da Eibrra-am bupadórr, wakósingül nülkamüller, tóba singül we tüp elkomólórr Et pamkolpamab obzek kwata, ene tüp pamkolpam nidi kwarilürr.

[†] 22:14 errkyat ene tonarrbóka apónda, Bwób Zitüł peba ugón wialómóp. ^{22:17} Bwób Zitüł 26:3; Ibrru 6:13-14 [‡] 22:18 Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Budkü inzan angrirruna: Blaman bwób-bwób pamkolpama sab kürü kümtinorre ibü bles ainüm, ka marü olmalbobatalzan bles nyónarre, ... 22:18 Bwób Zitüł 12:3; 28:14; Apostolab Tórrmen 3:25 ^{23:4} Ibrru 11:9, 13; Apostolab Tórrmen 7:16

⁸ Bóktan we yalkomólórr wagó, "Yabü ne ubi asi nóma yarile kürü kolan büdül büb angrinüm yabünüm darrü gapókdó, da kürü bóktan tüberkrllu; e kubó kürü ngidü Eprronón imtinamke, Zoarrón siman olom.

⁹ Ene igósüm, wa kubo sel sine Makpela bwóbdü oya nadü kugupi apórrón wirri ingülpse, oya ngaon bwób ngarkwat negse. Wa kürü ene tüp poko ki kókya yabü ilküpdü, tóba dudu angrirrún darrem ngarkwatódó, kibü blamanab gapók bwóbüm yabü aodó."

¹⁰ Eprron ola asi yarilürr ene mórran pokodó tóba Et kolpampükü, ene wirri basirran barrbüñ mamtaedó. Wa bóktan yalkomólórr Eibrra-amka blaman pamkolpamab obzek kwata wagó,

¹¹ "Koke, kürü wirri pam, kürü kurrkrru. Ka marü ene tüp poko akyandóla, ó ka marü ene kugupi apórrón wirri ingülpükü akyandóla ene tüp pokodó. Ka akyandóla kólba pamkolpamab obzek kwata. Gapókdó ungrí moba kol büdül."

¹² Eibrra-am akó wakósingül nülkamülürr, da singül tüp elkomólórr ene tüp pamkolpamab obzek kwata,

¹³ ó bóktan we yalkomólórr Eprronka ibü blamanab arrkrrum wagó, "Gyaurka. Marü ubi ne nóma yarile, kürü kurrkrru. Kubó ka dudu darrem kla nókyenónómo ene tüp pokoankü. [Sipa] kürükagab, da ka kubó ola kólba kol büdül ungrino."

¹⁴ Eprron bóktan yalkomólórr Eibrra-amka wagó,

¹⁵ "Kürü wirri pam, kürü kurrkrru; ene tüpán ngarkwat módoga, 400 [silba] mani poko. Mi gódamiamli; kürüka akó marüka ene wirri ngarkwat kokea. Ene marü mobakama. Ungrí moba kol büdül gapókdó."

¹⁶ Eibrra-am abinürr Eprronón bóktandó. Wa 400 silba mani pokoab müp ngarkwat we ipadórr, Eprron ne ngarkwat ngilianórr Et pamab obzek kwata. Ene silba mani pokoab müp we ngarkwatódó yarilürr, bumióg bwóbdü ne ngarkwatódó ingrinóp.

¹⁷ Da Eibrra-am Eprronón tüp poko ene inzan amiógürr Makpela bwóbdü, abüsa nólgbabi banikda Mammre bwóbdügab. Wa tüp, ene kugupi apórrón wirri ingülpü, akó blaman ne nugup zid kwarilürr yazebórr, tai kókó tüp poko ngarkwat ne yarilürr.

¹⁸ Ene elklaza Eibrra-am ugón yazebórr Et kolpamab obzek kwata, nidi togobórr wirri basirran barrbüñ mamtaedó.

¹⁹ Ene kakóm, Eibrra-am tóba kol Serran gapókdó we ungrinürr Makpela tüp pokodó, abüsa nólgbabi banikda Mammre bwóbdügab (ene wa Ibrron), Keinan tüpdü.

²⁰ Et pamkolpama ene tüp poko akó kugupi apórrón wirri ingülpü Eibrra-amón tangdó inzan ugón ingrinóp, tóba pamkolpamab gapók balüng bwóbüm.

24

Eibrra-am Aesakón Kol Kwat Tónggapónórr

¹ Eibrra-am amkomán tai myang yarilürr ene tonarrdó. Oya [LOD] bles yónürr blaman kwata.

² Darrpan ngürr Eibrra-am bóktanórr tóba müótüdü singüldü zaget pamdó, Eibrra-amón elklaza nótó ngabkalórr, wagó, "Moba tang kürü waurr grasana zirrsapó.

³ Ma kürünkü [arüng alkamül-koke bóktan] singri errkyadan Lodón ngidü, tüp a pülpül God: ma sab kürü siman olomankü darrü kol kokean tududo aini Keinan pamkolpamab ópal olmaldógab, ka nisakü nyabendóla.

⁴ A ma sab wamo kürü kólbanan tüpdü, akó kürü kólbanan zitüł kolpamdó. Ma sab kürü siman olom Aesakónkü kol olgabi upudo."

⁵ Oya zaget pama intinürr wagó, "Ka sab ia kaino, ene kol ne sab ubi koke nóma warile kürüka akyanóm ini bwóbdü? Ia ka sab marü olom Aesakón yalkomolo ene bwóbdü, ma nólgbab tamórró?"

⁶ Eibrra-am bóktan yalkomólórr wagó, "Ma umul-umul namulo, ma kürü olom sab kokean yalkomolo ola.

⁷ Da LOD, kwitüm God, kürü nótó küdódürr kürü aban zitüł pamkolpamdgab akó kólba amtómól tüpdügab, wa kürüka arüng alkamül-koke bóktan igó tóbtanórr wagó, 'Ka sab ini tüp marü olmalbobatal nökyenónómo.' Wa tóba anerru singül kwata zirrapondase, igósüm ma sab kol olgabi upudo kürü siman olomankü.

⁸ Ene kol ne sab ubi koke nóma warile mankü tótókóm, ma sab bago-o kürü ene arüng alkamül-koke bóktandogab. A ma sab kürü siman olom ola kokean yalkomolo."

⁹ Eibrra-amón zaget pama tóba tang tóba wirri paman waurr grasana zirrapónórr, da wa tóba arüng alkamül-koke bóktan ingrinürr, oya Eibrra-am ne bóktan ekyanórr inikwata.

Eibrra-amón Zaget Pama Rrebekan Omrranórr

¹⁰ Eibrra-amón zaget pama 10 [kamel] yazebórr tóba wirri paman kameldögab, da wa abün morroal elklazapükü bupadórr, ama Mesopotamia* bwóbdü wamlórr, ene wirri basirrdü Eibrra-amón zoreta Na-orr nóla nyabelórr.

¹¹ Wa ola nóma abzilürr, da kamel mórran-mórran ninóp nae badu minggüpanan, wirri basirr kalkuma; ugón simam yarilürr, kolab nae bait ngarkwat nóma amrranda.

¹² Zaget pama tóre ugón ekorr wagó: "Lodóe, kürü wirri pam Eibrra-amón God, gyaurka, ma kürü kókya errkya ini ngürr ka nebókamóm tama, akó ma morroal tonarr okaka simzazilke kürü wirri pam Eibrra-amka.

¹³ Ka zamngólórrón inamüla, nae badu kabedó. Küsíl kola bausdako ene wirri basirran pamkolpamdgab nae baitüm.

¹⁴ Kubó inzan ki yarilün: ka kubó ne küsíl koldó bóktono kagó, 'Gyaurka, moba nae bele tüp solkomól kürü anónóm', akó wa ne kubó nóma bóktóne wagó, 'Enó, akó ka kubó marü kamel ta nae nömyenónómo,' da wata wató ki waril, ma ne kol zumanike moba zaget pam Aesakónkü. Inzande, ka kubó umul namulo wagó, ma morroal tonarr kuri pupo sina kürü wirri pamdó."

¹⁵ Ene zaget pamazan tóre yarilürr, da módóga, Rrebeka ugón katókórr ene wirri basirrdügab, tóba mariti tónggapórrón nae bele tupodó sidódlórr. Wa Betuelón óp olom warilürr. Betuel Milkan siman olom yarilürr. Milka Na-orrón kol warilürr. Na-orr Eibrra-amón zoret yarilürr.

* **24:10 Mesopotamia**, ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü inzan angrirrua: *Arram Na-arra-im*. Ene ngian küp módóga Ibrru bóktane: *Arram pamkolpamab kantri, nis tobarr nis aodó ne pokoa*. Ene nis tobarr nis ibü ngi módgamli: *Taegris akó Yupreitis*.

16 Rrebeka kari agurr ngulmokur koke warilürr. Wa müór amióg ngarkwatódó warilürr, pampükü ut umul-kók. Nae badudü abinürr, nae börrngamórr tóba mariti tónggapórrón nae beledó, akó tügasilürr.

17 Eibrra-amón zaget pama büsai-büsai wamórr oya asenóm ó oya we umtinürr wagó, "Gyaurka, ma ia kürü nae sokol koke kókyeno anónóm marü nae beledögab?"

18 Wa bóktan yalkomólórr wagó, "Taia, kürü wirri pam, ugó enó." Wa tóba mariti tónggapórrón nae bele büsai solkomólórr ama tangdó. Da wa oya nae we emyanórr.

19 Oya nae amyana nóma blakónorr, wa bóktanórr wagó, "Marü kamel ka ta kubó nae nómenónómo, kókó ibü nae anón ubia nóma blakóne."

20 Wa büsai nae ekanórr, ne nae bórngamórr nae beledó, ama wirri nae kur्रpödü. Wa akó büsai natókórr nae badudü, ngibürr nae baitüm kamelabkü anónóm, kókó blamana ngarkwatódó nae enenóp.

21 Ene zaget pama oya piküpan ngazokalórr umul bainüm wagó, Lod oya agóltagól ia morroal küppükü kuri sine, ta ia koke.

22 Ene kamelab nae anóna nóma blakónorr, zaget pama [gold] syók rring[†] ipadórr, oya syókdü angrinüm, akó nis gold tang püid[‡] tang nisabkü ipadórr.

23 Wa we umtinürr wagó, "Ma ia kürü koke kilo, ma noan óp olomla? Ia marü aban müötüdü ut kan asine kibü utüm ini irrüb?"

24 Rrebeka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka Betuelón ngul olomla. Milka Betuelón ilngumilürr Na-orrkagab. Ka Na-orr akó Milka ibü bobatla.

25 Kibü müötüdü kamelab ut akó alo kan asise, akó yabü ta kan asise utüm kinkü."

26 Ene zaget pama wakósingül nülkamülürr, singül tüp elkomólórr, da Lodón we [tótöklürr].

27 Wa bóktanórr wagó, "Mi blamana Lodón yagürnörre, kürü wirri pam Eibrra-amón God. Wa tóba morroal tonarr koke irrmatórr kürü wirri pamdögab akó wa koke alkamülürr, wa kürü wirri pam ne [alkamül-koke bóktan] ekyanórr. A kótó, Lod kürü dümdüm kolngomóle kólba wirri pamam zoretan müót kolpamdó."

28 Rrebeka busorr müötüdü, tóba aipan müót kolpam bütazilüm ne pokoa tóbapóne.

29 Rrebekan siman bólbot asi yarilürr. Oya ngi Leiban. Wa büsai-büsai wamórr Eibrra-amón zaget pam sisingül akyanóm nae badudü.

30 Wa bólbotan syókdü ne rring akó nizan tangdó tang püid néma nosenóp akó néma arrkrrurr oya bólbotá ne poko izazilürr, pama oyaka ne poko bóktanórr, da we wamórr ene pamdó, da módogá, oya we esenórr kamel minggüapanan zamngólórrón nae badu kabedó.

31 Leiban oyaka bóktanórr wagó, "Yao, mató ma bles airrünlä Lodkagab. Ma aini iade zamngoldóla? Ka müót kuri tónggapóna akó ka ut bwób tónggapóna marü kamelabkü."

[†] **24:22 rring:** Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdú ini poko asine: *oya müp darrpan beka*. Beka Israael pamkolpamab müp atanin ngarkwat kla yarilürr. Oya ngarkwat 5 akó poko grrem ngarkwat yarilürr. Darrpan beka gold wirri darrem yarilürr. [‡] **24:22 tang püid:** Ngibürr Godón Bukdú ini poko asine: *ibü müp 10 syekel darrpan-darrpan*. Syekel wa Israael pamkolpamab müp atanin ngarkwat kla yarilürr. 10 Syekel 110 grrem ngarkwat koralórr. 10 syekel [silba] wirri darrem kwarilürr. Mórrke-mórrke módogá, *shekel*.

³² Eibrra-amón zaget pama müötüdü wamórr. Leibanón zaget pama elklaza selókóp kamelab büb kwitüdüğab. I kamelab büdül twal[§] akó alo kla tübarrmünür, akó nae sidüdóp Eibrra-amón zaget pamankü akó wa ne pampükü tamórr, ibü wapór bagulüm.

³³ Leibanón zaget pama alo sirrbünóp oya obzek kwata. Wa bóktanórr wagó, "Ka ngaen-gógópan koke elo-o, kókó ka kubó adrrüto, ka ne bóktanankwata tama."

Leiban bóktan yalkomólórr wagó, "Taia. Kibü kya kóbó tüzazilnüm!"

³⁴ Da wa bóktanórr wagó, "Ka Eibrra-amón zaget pamla.

³⁵ Lod kürü wirri pam ngaru bapón-koke bles syónürr. Wa wirri mórrél pamóm kuri baine. Lod oya we kla kuri siliónürr; [sip] a [gout], [kau], silba a gold, zaget pam a zaget kol, akó kamel a [donki].

³⁶ Kürü wirri paman kol Serra epep nóma warilürr, siman olom ilngumilürr oyankü. Eibrra-amón blaman ne elklaza kwarilürr, wa tóba siman olom kuri iliónürr.

³⁷ Kürü wirri pama kyalórr oyankü arüng alkamül-koke bóktan angrinüm wagó, 'Ma sab kürü siman olomankü kol kokean upudo ini Keinan pamkolpamab ópal olmaldögab, ka nibiób tüpdü ngyabendóla.

³⁸ A ma kürü aban kolpamdó wam, akó kürü kólbanan zitüł zonaretaldó, kol amkünüm kürü siman olomankü.'

³⁹ Ka Eibrra-amón imtirru kagó, 'Ka sab ia kaino, ini kola ne kürükä koke nóma tókyene?'

⁴⁰ Da Eibrra-am bóktanórr wagó, 'Lod, ka ne Godpükü agóldóla, sab tóba anerru zirrsapóne marü ene kwat küppükü ainüm. Ene igósüm, ma sab kol upudo kürü kólbanan zitüł zonaretaldögabi akó kürü aban kolpamdögab.

⁴¹ Sab, ma kürü zitüł kolpamdó nóma wamo, ma ene arüng alkamül-koke bóktandögab bago-o, enana i sab bangórre oya akyanóm marü. Ma sab igósidi bago-o.'

⁴² "Ini ngürr ka nae badudu nóma tama, ka tére inzan ekoa kagó, 'Lodöe, kürü wirri pam Eibrra-amón God, marü ubi ne nóma yarile, gyaurka, ma kürü kwat dümdüm sekya, ka nebókamóm tama.

⁴³ Errkyadan ka zamngólórrón inamüla nae badu kabedó. Ngulmokura kubó nóma tubrrune nae aitüm, akó ka oyaka nóma bóktono kagó, "Gyaurka, ma ia kari nae sokol koke kókyeno anónóm moba nae beledögab?"

⁴⁴ Wa ne kubó nóma bóktóne wagó, "Enó, akó ka marü kamelabkü ta kubó nae bairo," da wata wató ki waril, LOD ne kol zumanike kürü wirri paman siman olomankü.'

⁴⁵ "Ka tére nóma elakónoma kólba moboküpü, Rrebeka ugón tubrrune. Mariti tónggapórrón nae bele tupodó sidüde. Wa we abine badudu akó nae ite. Ka oyaka bóktóna kagó, 'Gyaurka, kya kürü nae sokol kókyea anónóm.'

⁴⁶ Wa büsai nae bele tupodögab sabine, da we bóktóne wagó, 'Ugó enó! Ka kubó marü kamel ta nae nómenónómo.' Ka enóna, akó wa kamel ta nae nomyerre.

⁴⁷ Da ka oya we umtina wagó, 'Ma ia noan óp olomla?' Wa bóktan salkomóle wagó, 'Ka Betuelón ngul olomla. Milka Betuelón ilngumilürr

Na-orrkagab. Ka Na-orr akó Milka ibü bobatla.' Da ka oya syók rring zotena, akó tang nis tang püid nóténa.

⁴⁸ Ka wakósingül nülkamüla, singül tüp elkomóla, Lodón we ótok namüla. Ka Lodón yagüra, kürü wirri pam Eibrra-amón God, kürü nótó kolngomóle dümdüm kwatana kürü wirri paman zoretan óp bobat apadóm Eibrra-amón siman olomankü.

⁴⁹ Ma ne ubi nómá baino morroal tonarr kürü wirri pam amtyanóm amkoman moboküpi, da ma kürü kyal. Koke ne nómá, gyaurka, kürü ma umul-umulan ngigüta. Igósi ka ma sab gyagüpítótók ipudo nadü kwat mamoaanóm."

⁵⁰ Leiban a Betuel bóktan yalkomórri wagó, "Ini Lodkagaba. Ki myamem darrü poko koke bóktóni marüka, ia morroal o kolae.

⁵¹ Da wóni, Rrebeka. Upa da ugó wam! Wa sab marü wirri paman siman oloman kolóm ki bai, Lod tüób enezan emtyanórr."

⁵² Eibrra-amón zaget pama ibü bóktan nómá arrkrrurr, wa wakósingül nülkamülür akó singül tüp elkomólórr Lodón obzek kwata.

⁵³ Da Eibrra-amón zaget pama gold akó silba tómbapórrón büb püti ain kla yusürr akó dokyanan mórrkenyórr, da Rrebekan [gyaur kla] uliónürr. Wa akó simam naret akó aip morroalan wirri darrem gyaur kla nüliónürr.

Rrebekan Pamkolpama Morroal Tonarre Zirrzwapónóp

⁵⁴ Da Eibrra-amón zaget pam akó wankü nidi kwarilürr, ibü alongalo we yarilürr. Akó ene irrüb we amaikóp. I nómá tübarsinürr, Eibrra-amón zaget pama bóktanórr wagó, "Kürü ugó zirrkapónam kólba wirri pamdó."

⁵⁵ Da Rrebekan siman bólbtó akó aipa bóktan yalkomórri wagó, "Kya ini ngul olom kinkü ae ki warilün aüd ngürrüm, ó aprrapórr 10 ngürr. Ene ngürr kakóm, wa sab ugón ki nató."

⁵⁶ Eibrra-amón zaget pama ma bóktan yalkomólórr wagó, "Kürü arrmatgu. Lod kürü kwat wató morroal küppükü sine. Kürü ugó zirrkapónam kólba wirri pamdó alkomólóm."

⁵⁷ Rrebekan aip a bólbtó bóktarri wagó, "Kya tóba kóbó ngizaunam, da mi kubó umtirre, wa kubó ia warile."

⁵⁸ I Rrebekan tibióbkagab ngizaunóp, da umtinóp wagó, "Ma ia ubi baina ini pampükü tótókóm?"

Rrebeka bóktan we yalkomólórr wagó, "Ka ubi baina tótókóm!"

⁵⁹ I Rrebeka akó oya ngakan zaget kol* ibü nilóp Eibrra-amón zaget pampükü tótókóm, akó wa ne pampükü tamórr.

⁶⁰ I Rrebekan bles winóp ini bóktan oporpükü wagó,
"Kibü bólbtó, marü sab abün olmal ki kwarilün,

akó marü sab atang-koke olmalbobatal ki kwarilün.
Marü olmalbobatala sab ene pamab basirrpükü idi ki yazebnóm, usakü
nidi bökrróne!"

⁶¹ Rrebeka tüób akó tóba zaget ngul olmala elklaza tómbapónóp, da kamelab kwitüdü we bamselórr. I zaget paman solkwat we zutalórr. Eibrra-amón zaget pama Rrebekan ene inzan upadórr. Da i ene bwób we amgütóp.

* ^{24:59} ngakan zaget kol ene zaget kol warilürr, Rrebekan ngómdü nótó ungrinürr akó oya ngakan warilürr, wa kari olom nómá warilürr.

Rrebeka Aesakón Kolóm Bainürr

⁶² Aesak tóba ngyaben marrgu ama we tónggapónórr Negeb [ngüinkoke bwóbdü], Keinan tüpdü. Da wa Be-err La-ae Rro-i[†] nae badu amgatórr.

⁶³ Darrpan ngürr, ene simam abüs, wa popa agólóm wamórr pórrpótyapdó, da kwit nóma yazilürr, wa kamel nósenóp tóbakabóna tótókde.

⁶⁴ Rrebeka kwit nóma sazilürr, Aesakón sesenórr, da wa we tübinürr tóba kameldógab,

⁶⁵ ó Eibrra-amón zaget pam we imtinürr wagó, "We ia nadü pama tótókda mibü basenóm ini pórrpótyapdó?"

Ene zaget pama bóktan yalkomólórr wagó, "We kürü wirri pame." Rrebeka tóba obzek ngalao mórrkenyórr poko ipadórr, tóba obzek ngablaorr.[‡]

⁶⁶ Ene zaget pama adrratórr Aesakka, blaman wa ene ne poko tómbapólórr.

⁶⁷ Ene kakóm, Aesak Rrebekan Serran palae müót kugupidü udódürr. Wa Rrebekan tóba kolóm we upadórr. Oya [moboküpdu ubi] oyaka yarilürr. Rrebeka Aesakón zao-zao yónürr tóba aip Serran büdülkankwata.

25

Eibrra-amón Ngibürr Olmalbobatal

¹ Eibrra-am darrü kol akó zumiögürr, ngi Keturra.

² Wa Eibrra-amónkü simanal olmal balngónórr: Zimrran, Zoksan, Medan, Midian, Isbak, akó Sua.

³ Zoksan ibü abóm bainürr: Syeba akó Dedan. Da Dedanón olmalbobatal idi kwarilürr: Asyurr pamkolpam, Letus pamkolpam, akó Leum pamkolpam.

⁴ A Midianón simanal olmal idi kwarilürr: Epa, Eperr, Anok, Abida, akó Elda-a. Ini blaman Keturran olmalbobatal koralórr.

⁵ Eibrra-am Aesakónkü blaman kla bimgatórr oya ne kla koralórr.

⁶ A wa enezan ngyabelórr, Eibrra-am tóba ngibürr simanal olmal gyaur kla nülinóp, wa nibiób balngenórr ngibürr koldó. Da ibü metatómpükü we zirrnaponóp tóba olomdógab, Aesak, abüsa nólgbabi banikda, ene tüpdü.

Eibrra-amón Büdül

⁷ Eibrra-am blaman kókó 175 pailüm ngyabelórr.

⁸ Wa dómdóm ngón we semanórr, da narrótókórr wirri kokrap ngyaben kakóm, oya ne abün morroal pail kwarilürr. Da wa tóba abalbobatal nómrrónóp, ngaen nidi narrbarinóp.

⁹ Oya olom nis Aesak a Isma-el oya Makpelan kugupi apórrón wirri ingülpüpdu gapókdó ingrirri, Eprronón tüp pokodó, Zoarrón siman olom, tüób Et pam, abüsa nólgbabi banikda Mamrre bwóbdügab.

¹⁰ Ene wa we tüp pokoa, Eibrra-am ne kla amiögürr Et pamdógab. Eibrra-amón we ingrirri oya kol Serra ne warilürr.

[†] 24:62 La-ae Rro-i ngian küp mórdóga: Arról God, Kürü Nótó Ngakanda, Oya Nae Badu. [‡] 24:65 Ibrru kolan bókam tumtum yarilürr tóba obzek ngablaom mórrkenyórr poko-e, i ene pampükü baserre, wa ne pam ki amige. 25:10 Bwób Zitüł 23:3-16

11 Eibrra-amón büdül kakóm, God oya olom Aesakón bles syónürr. Da Aesak Be-err La-ae Rro-i badu mingüpanandó we ngabelórr.

*Isma-elón Olmalbobatal
(1 Krronikol 1:28-31)*

12 Ini Isma-elón olmalbobatalab ngiko, Eibrra-amón siman olom Agarrkagab. Agarr wa Serran [leba zaget] kol warilürr, tüób Izipt kol.

13 Ini wa ama Isma-elón simanal olmalab ngiko (igó arrbürrün, ngaen pamdógab kókó blakón pam amrran): ngaen pam Nebayot, Kedarr, Adbe-el, Mibsam,

14 Misma, Duma, Masa,

15 Adad, Tema, Zetur, Napis, akó Kedema.

16 Ini Isma-elón simanal olmalab ngiko. 12 Zitüł singüldü balngomól pamóm idı bainóp. Ibü kolpama tibiób basirr akó marrgu we ngi ngibasilóp.

17 Isma-el blaman kókó 137 pailüm ngabelórr, da wa tóba dómdóm ngón we semanórr, da we narrótókórr. Da wa tóba abalbobatal nómrrónóp, ngaen nidi narrbarinóp.

18 Oya olmalbobatala ene bwóbdü ngabenónóp Abilamgab kókóta Syurr amrran, abusa nólgbabi banikda Izipt órdóbóna, kwat-kwat Asirria adó. I tibi-tibi bwóbdü ngabenónóp tibiób ngibürr zonaretaldógab.

Zeikob akó Isao

19 Ini Eibrra-amón olom Aesakón olmalbobatalab ngiko.

Eibrra-am Aesakón ab yarilürr.

20 Aesak 40 pail nóma yarilürr, wa Rrebekan ugón zumiögürr, Betuelón óp olom. Betuel Padan Arram bwób* pam yarilürr. Rrebeka tüób Leibanón bólbot warilürr, Arram bwób olom.

21 Aesak [Lodka] tóre ekorr tóba kolankwata, zitülkus wa olmal balngón-koke kol warilürr. LOD oya tóre arrkrurr, da oya kol Rrebeka bikóm we esenórr.

22 Da ene olom nisa tibiób bumiogtübumióg namülnürri aipan bikómdü, akó wa bóktanórr wagó, "Ia kürüka ini pokoa iade tómbapónda?" Da wa Lodón amtinüm natókórr.

23 Da Lod oyaka tóbtanórr wagó,

"Nis bwób zitüł pam nis marü bikómdüümamli,
akó nis bwób zitüł pam nisa sab marü bikómdügab turri, da
bürrgrüti;

darrü sab wirri arüng pam yarile tóba kamadódógab,
akó naret sab zoretan tangdó yarile."

24 Ene ngürr nóma semrranórr Rrebekan mórranóm, da módoga, nis siman olom nis namülnürri oya bikómdü.

25 Ngaen-gógópan nótó tómtómólórr, wa óe-óe yarilürr; oya dudu büb igó yarilürr, wamaka ngüina gwarrarrón mórrkenyórra, da i Isaon† ngi igósidi ngyesilóp.

* **25:20** *Padan Arram bwób* Mesopotamia bwóbdü yarilürr. † **25:25** *Isao* Seirr bwóbbóka apónda; Isaon olmalbobatala sab ene bwóbdü ngabenónorre. Seirr ngian küp apprapórr módoga: ngüinpükü. Isaon darrü ngi Idom yarilürr, oya küp módoga: óe-óe.

²⁶ Ene kakóm, oya zoreta tómtómólórr, da tóba tange Isaon wakub emoanórr. Da i Zeikobón[‡] ngi we ngyesilóp. Aesak ugón 60 pail yarilürr, Rrebeka ibü noma nulngumilürr.

²⁷ Da ene olom nisa noma dódórr bairri, Isaon bügür pamóm bainürr; wa panze bwóbdü baiblúrr. A Zeikob wa piküpan ngyaben pam yarilürr; wa palae müót basirr gódam pam yarilürr.

²⁸ Aesak, nurr lar nótó mis apókórr, moboküpdu wirri ubi yarilürr Isaoka, a Rrebeka wa go Zeikobka wirri ubi warilürr.

²⁹ Darrpan ngürr Zeikob zurr alo bamngul yarilürr. Isaon arrak bwóbdügab noma tübzilürr, wa kari alom ta koke yarilürr.

³⁰ Wa Zeikobka bóktanórr wagó, “Büsai, kürü kya mobanóm óe-óe zurr kari sokol kókyá! Ka amkoman aloanómla!” (Ene zitulkusdü, oya Idombóka[§] igósidi ngilian kwarilürr.)

³¹ Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, “Ngaen-gógópan ma kürüka moba ngaen-gógópan amtómól dümdüm darrem* klamóm singrino.”

³² Isaو bóktanórr wagó, “Turrkrru, ka büdül kari pokola. Ini ngaen-gógópan amtómól dümdüm kürü koke tangamtinda errkyadan, ka büdül kari pokola, da taia, ka marü akyandóla.”

³³ Da Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, “Ngaen-singül ma kürü moba [arüng alkamül-koke bóktan] kókyá, kürü moba ngaen-gógópan amtómól dümdüm akyanóm.” Da Isaو tóba arüng alkamül-koke bóktan ekyanórr Zeikobón. Wa tóba ngaen-gógópan amtómól dümdüm darrem klamóm we ingrinürr Zeikobón tangdó.

³⁴ Da Zeikob Isaon ngibürr brred akó lentil[†] zurr alo iliónürr. Wa elorr akó nae enónórr, bupadórr, da we wamórr.

Da Isaو tóba ngaen-gógópan amtómól dümdüm popa inzan amaikürr.

26

Aesak Gerrarr Wirri Basirrdü Ngyabelórr

¹ Akó darrü ku yarilürr ene tüpdü, ngaen singül kwata klamdógb Eibrra-amón ngyaben tonarrdó. Da módoğa, Aesak Abimelekka we wamórr, Pilistia pamkolpamab king nótó yarilürr, Gerrarr wirri basirrdü.

² [LOD] Aesakka we okaka tübyónürr, da tóbtanórr wagó, “Izipt tótókgu; marü ka sab milo ma ne bwóbdü ngyaben namulo.

³ Ma kya bupso ae ngyaben namülün ini tüpdü; ka marüka sab asi namulo akó ka marü bles mino. Ka sab marü ini dudu tüp ugón mókyeno akó marü olmalbobatal. Akó ka sab igó bóktan küsil ino, ka marü ab Eibrra-amón ne [arüng alkamül-koke bóktan] ekyarró.

⁴ Ka sab marü ngarkwat-koke olmalbobatal mülino, pülpüldüzan ngarkwat wimurrko. Akó ka sab ini bwób dudu ibü nökyenónómo. Marü olmalbobataldógb, ka ini tüpdü blaman ne pamkolpamko sab bles ninünümo,

[‡] 25:26 Zeikob ngian küp módoğa: wa wakub amoanda. Ini alapalap bóktana; oya küp módoğa: wa ilkió aliónda. [§] 25:30 Idom, oya küp módoğa: óe-óe. ^{*} 25:31 Ene ngaen oloman dümdüm módoğa, nis poko ngarkwat apadóm oya abón elklazadógb, wa noma narrótókorr. 25:33 Ibrru 12:16 [†] 25:34 lentil karian óe-óe sye kúpzan klama. 25:34 Bwób Zitüł 27:36 26:3 Bwób Zitüł 22:17

5 zitülkus Eibrra-am kürü böktan arrkrrurr, akó ka oya ne zaget iliörrü blaman tömbapónórr. Wa kürü arüng böktan, gida, akó gida böktan poko amkoman morroal gangga irrbünür.

6 Da módóga, Aesak we ngyabelórr Gerrarr wirri basirrdü.

7 Ngibürr ene basirr pama noma togobórr oya amtinüm tóba kolánbókamóm, wa ibükä böktanórr wagó, "Wa kürü bólbotó." Zitülkus módóga, wa gum yarilürr igó böktanóm wagó, "Wa kürü kolo." Wa gyagüpi wamtórr wagó, "Ini basirr pama kubó kürü kena kómkónóm Rrebekanbókamóm." Zitülkus módóga, wa agurr kol warilürr.

8 Aesak barrkyananbóka olazan ngyaben yarilürr, Abimelek, Pilistia pamkolpamab king, müótan pokar mamaedógab sazilürr ama tüpdü, da Aesakón sesenórr tóba kol Rrebekan aprükdi.

9 Da Abimelek tóba zaget pam we zirrnápónóp Aesakón apadóm, da böktanórr wagó, "Turrkrru, ene go amkoman marü kolo! Ma igó iade böktarró wagó, 'Rrebeka kürü bólbotó'?"

Da Aesak böktan yalkomólórr oyaka wagó, "Zitülkus módóga, ka igó poko gyagüpi wamnórró, ka sab oyabókamde kena narrótókón."

10 Da módóga, Abimelek Aesakka we böktanórr wagó, "Ma kibükä ini tonarr iade tónggapóná? Darrü pama ne marü kolpükü noma ki umtule, ma kibükä müp ki sidüda."

11 Da módóga, Abimelek ene pamkolpam igó arüng böktan we nókyenóp wagó, "Darrüpa ne sab Aesakón kle-kle noma yangóne, ó akó oya kol, sab amkoman büdüldü ingrirre."

12 Aesak ene tüpdü elklaza zid iritürr. Zitülkus oya LOD bles syónürr, ene pail kugupidü Aesak 100 alo kla abülürr blaman elklaza zidüdüğab wa ne kla báritlürr.

13 Aesak mórrrel pamóm bainürr. Oya elklaza zida metat morroal dódórr bainónóp, kókó wa amkoman wirri mórrrel pamóm bainürr.

14 Oya äud ngabkan lar koke kwarilürr, [sip] a [gout] akó [kau], akó oya abün leba zaget kolpam ta asi koralórr. Igósidi Pilistia pamkolpam gyagüp kolaea ekralórr.

15 Da módóga, blaman nae badu, Eibrra-amón leba zaget oloma ne kla ulunglürr Eibrra-amón ngyaben tonarrdó, Pilistia kolpama tüpi nodnóp.

16 Da Abimelek Aesakka we böktanórr wagó, "Kibükagab ugó bupa, zitülkus ma kibükagab wirrian arüng kuri baina."

17 Da módóga, Aesak ene bwób we amgatórr. Wa tóba ngyaben marrgu we tónggapónórr Gerrarr Buru-burudü, da we ngyabelórr. **18** Aesak tae nómónóp ene nae badu, ne kla balüngóp Eibrra-amón ngyaben tonarrdó, akó Pilistia kolpama ne kla nodnóp Eibrra-amón büdül kakóm. Ene nae badu akó dadan ngi ngibasilürr, oya aba Eibrra-am ngaen ne ngi ngibasilürr.

19 Aesak zaget pama kugupi alüng koralórr Gerrarr Buru-burudü. Da ene pokodó i arób nae we esenóp.

20 Gerrarr wirri basirrdü sip ngabkan pama ongyalóm togobórr ene nae kugupiankwata Aesakón sip ngabkan pampükü wagó, "Ini kibü nae-e!" Ene zitülkusdü, Aesak nae badu ngi we ngyesilürr Esek,* zitülkus i wankü ongyelóp.

²¹ Ene kakóm, Aesakón zaget pama akó darrü nae badu ilüngóp, da i akó dadanzan ongyal kwarilürr ene nae baduanbókamóm. Da Aesak ene nae badu ngi we ngyesilürr Sitna.[†]

²² Aesak ene pokodógab we bupadórr tóba pamkolpampükü, da akó darrü nae badu we ilüngürr. Ene pokodó, myamem darrü pama koke tamórr oya ongyalan ngitanóm. Da módóga, Aesak ene nae kugupi ngi we ngyesilürr Reebot,[‡] ó wa we bóktanórr wagó, "Mibü Lod wirri panze bwób tókyerre ngyabenóm, ó ini bwóbdü sab mi küppükü bairre."

²³ Wa olgabi we wamórr ama Berrsyiba wirri basirrdü.

²⁴ Ene irrüb Lod oyaka we pupo tübyónürr, da bóktanórr wagó, "Ka marü ab Eibrá-amón Godla. Ma gumgu, zitulkus ka mankü asinla. Ka marü sab bles mino akó marü ka sab abün olmalbobatal mülin, ka ngaen ne [alkamül-koke bóktan] ingirrü kólba Zaget pamankü Eibrá-am."

²⁵ Aesak [alta] ola előrr, Lodón ngian we ngilialórr oya [ótókóm]. Ene kakóm, wa tóba palae müót we balmelórr. Oya Zaget pama akó darrü nae badu we ilüngóp.

Aesak a Abimelek Tibióbkü Alkamül-koke Bóktan Ingrirri

²⁶ Da Abimelek Gerrarrgabi we tamórr Berrsyiba. Wa inkü tamórr: Auzat, oya ikik bokrran pam, akó Paekol, tóba gazirr pamab singüldü wirri ngi pam.

²⁷ Da módóga, Aesak we nümtinóp wagó, "E kürükä iade togoba? Ka yabü bamtindóla, zitulkus e kürü alzizi kümanikarre, akó e kürü we kolakókyenarre yabióbkagab."

²⁸ I bóktan we yalkomórri wagó, "Ki tai panzedó kuri eserre wagó, LOD marüka asine, ó ki kibiób ikik apórre kigó, 'Mi arüng alkamül-koke bóktan ki tónggapórri mibü aodó, kidip akó mató.' Ki kubó tónggapórrón bóktan ki ingirre mankü, paudi ngyabenóm.

²⁹ Ma kibüka sab darrü kolae koke tónggapono, ki yabü kokezan kolae ninóp akó yabü morroal tonarrezan ngabkan koralnörró, ma moba kolpampükü kinkü nóma ngyaben namülnürrü. Akó ki marü paudi zirrmapónóp. Da LOD errkya marü panzedó kuri bles mine."

³⁰ Da módóga, Aesak ibünkü wirri alongalo we tónggapónórr. Da i alo elop akó anón klampükü we enónóp.

³¹ Irrbianande darrü ngürr ene pama arüng alkamül-koke bóktan we tónggapónóp tibiób gazirrgum. Da módóga, Aesak ene aüd pam yawal we nókyenóp, ó i oya paudi we amgütóp.

³² Ene ngürr Aesakón Zaget pama oya azazilüm we togobórr, i ne badu ilüngnóp, wagó, "Ki nae kuri eserre!"

³³ Aesak ene nae badu ngi ngyesilürr Syiba.[§] Ene zitulkusdü, ngaendögabi kókó errkya* ini tonarr pamkolpama ene basirr ngi igó nigliandako wagó, Berrsyiba. Ene ngian küp módóga: arüng alkamül-koke bóktanan badu.

Isao Mogob Kol Nis Nümiógürr

³⁴ Isao 40 pail pam nóma yarilürr, wa nis mogob kol nis nümiögürr Et kolpamdgab: Zudit, Be-erin óp olom, akó Beismat, Ilonón óp olom.

[†] 26:21 Sitna ngian küp módóga: bóka bamgün. [‡] 26:22 Reebot ngian küp módóga: panze bwób. [§] 26:33 Syiba ngian nis küp módögamlı: arüng alkamül-koke bóktan ó 7. * 26:33 errkya ene tonarrbóka apónda, Bwób Zitüł peba ugón wialómóp.

35 Isaon kol nisa müp ngyaben sidódrri Aesak a Rrebeka, ibüka.

27

Aesak Zeikobón Bles Yónürr

1 Aesak myangan nóma yarilürr, oya ilküp nisa tümün ugón bairri. Wa myamem koke ngabkalórr. Wa tóba ngaen olomdó Isaoka górrganórr. Oyaka bóktanórr wagó, "Kürü olom!"

Isao bóktan yalkomólórr wagó, "Ba, ka inamüla!"

2 Aesak bóktanórr wagó, "Turkrru, ka myang kuri baina, akó ka kólba büdül ngúrrbóka umul-kókla.

3 Moba bügür kyab yazeb, arrakóm ugó wam panze bwóbdü kürünkü alóng kla byamkúnüm.

4 Ma kürünkü morroal misan alo kla tónggapó, ka ne alom ubila, da kürükä sidódke alom. Kürü alop noma blakone, ka kubó marü ugón bles mino. Ka sab solodó nurrótoko."

5 Rrebeka arrkrru warilürr, Aesak enezan bóktanórr tóba olomdó Isaoka. Da Isao noma bupadórr panze bwóbdü arrakóm,

6 Rrebeka tóba olomdó Zeikobka bóktanórr wagó, "Turkrru, ka marü ab arrkrrua bóktande Isaoka wagó,

7 'Ma kürü alóng kla kubó sidódke, akó ma kürünkü morroal misan alo kla tónggapó kürü alom. Kürü alop noma blakone, ka kubó marü ugón bles mino [Lodón] obzek kwata. Ka sab solodó nurrótoko.'

8 Kürü olom, tai turkrru, da tónggapó ka kubó marü enezan milo!

9 Ugó wam, mibü [gout] a [sip] negasko, da nis morroal büb baritürrün gout kupo tüdódke kürükä. Ka kubó morroal misan alo kla tónggapono marü abankü, wa ne ngarkwat alom ubi bainürr.

10 Da kubó alo mató idódke moba abdó oya alom, igósüm wa kubó marü bles mine. Wa sab solodó nurrótokes."

11 A Zeikob tóba aipbóka wagó, "Turkrru, kürü naretan büb sopae ngüinpükuma, a kürü ma ngüin-koke büb sopaea.

12 Kürü aba aprrapórr kubó noma kyamurre, wa kubó umul baine wagó, ka oya ilklió aliónüm kaindóla. Da ka kubó kólbaka igósidi amórr bóktan sidüdo, a bles bain bóktan ma koke."

13 Da oya aipa Rrebeka bóktan yalkomólórr oyaka wagó, "Kürü olom, ene amórr bóktana kürükä ki tam. Wata tónggapó, ka marü ne poko mila. Ugó wam, da ene gout kupo nis tüdódke kürükä."

14 Zeikob wamórr a ene gout kupo nis nüpadórr, da we tüdódürr tóba apidü. Wa morroal misan alo kla tónggapónórr, Aesak ne ngarkwat alom ubi bainürr.

15 Da wa ngaen olom Isaon morroalan mórrkenyórr yazebórr, oyaka ene müót kugupidü ne kla koralórr. Solo kupo olom Zeikobón we püti yónürr.

16 Wa oya tang nis akó ngüin-koke gepko gout sopae poko-e ngablaorr.

17 Da wa Zeikobón ekyanórr ene morroal misan alo, akó brred, wa ne kla tónggapónórr.

18 Da Zeikob abdó wamórr da bóktanórr wagó, "Ba!"

Oya aba bóktan yalkomólórr wagó, "Ó, ka inamüla. Ma ia nótókla, kürü olom?"

19 Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, "Ka Isao, marü ngaen olom; ka kuri tónggapóna, ma kürü enezan kila. Gyaurka, ugó mórra. Ini alóng

kla ugó elóng, ka arrak bwóbdügabi ne kla sidüda marünkü. Ene igósüm ma kürü kubó kókyeno marüka ne bles bain bóktane.”

²⁰ Aesak imtinürr olom wagó, “Kürü olom, ma ini alóng kla büsai ia esena?”

Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, “LOD, marü God, kürü kwatódó wató singrine.”

²¹ Aesak Zeikobka bóktanórr wagó, “Kürü minggüpanan tam, da ka kya marü kóbó myamurrün, kürü olom, igó umul bainüm ma ia amkoman Isaola o koke.”

²² Zeikob tai wamórr kókó tóba aban minggüpanan. Aesak yamurür da bóktanórr wagó, “Marü bóktan gyagüp wamaka Zeikobón bóktan bómgóle; a marü tang nis ama Isaon tangzanamli.”

²³ Aesak Zeikobón koke emzyatórr, zitulkus oya tang nis ngüinpükü namülnürri Isaon tang niszan. Aesak Zeikobón ene zitulkusdü kari poko bles yónürrma.

²⁴ Wa akó imtinürr wagó, “Ma ia amkoman kürü olomla Isao?”

Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, “Ka ta módogla.”

²⁵ Aesak bóktanórr wagó, “Ma ngibürr alóng kla murr ala simarru kürü alóngóm. Ka kya elóngón, da marü kubó ugón bles mino.”

Zeikob ene murr tóba abdó simarrurr, da siliónürr alóngóm. Oya waenpükü ta ekyanórr anónóm.

²⁶ Ene kakóm, Aesak bóktanórr oyaka wagó, “Yao, kürü minggüpanan tam, kürü olom. Da kürü ugó kúprük.”

²⁷ Zeikob abdó wamórr, da iprükürr. Aesak Isaon mórrkenyórr ilang nóma apónórr, wa Zeikobón ugón bles yónürr. Wa bóktanórr wagó, “Kürü oloman morroal ilang

wamaka opopor pala ilangda,

LOD ne kla bles yónürr.

²⁸ Marü God gles mor kwitümgab ki kókya

akó marü ini tüp ki mórrrel syó!

Marü God metat ki küliólün abün [wit] küp akó küsil waen.

²⁹ Ini tüpan pamkolpama sab marü zaget pam ki kwarilün,

da i sab marüka wakósingül ki nümgününüm.

Ma sab moba zonaretalab wirri pam ki namüla,

akó marü aipan olmalbobatal wakósingül ki nümgününüm marüka.

Blamana marü nidi mamórrorre, i ta sab bamórrorrón kwarile.

Marü nidi bles mirre, i ta sab bles airrún kwarile.”

Isao Aesakón Wirri Arüngi Yatorr Oya Bles Ainüm

³⁰ Aesakón Zeikobón bles aina nóma blakónórr, Zeikob tóba ab we amgatórr. Büyón babul, Isao arrak bwóbdügab ugón tübzilürr.

³¹ Wa ta inzan morroal mis alo kla tónggapónórr, da sidódürr tóba abdó. Da wa oyaka bóktanórr wagó, “Ba, ugo bupa, mórra, kürünüm ngibürr alóng kla alóngóm. Ene igósüm, ma kubó kürü bles kino!”

³² “Ma ia nótó?” Aesak imtinürr.

“Ka Isao, marü ngaen olom,” wa bóktan yalkomólórr.

³³ Aesak arrkürrürr, da wirribóka tórrngónóm bainürr, da bóktanórr wagó, “Ene wa nótó yaril, alóng kla emkólea, ama kürüka sidüde? Ka wata errkyadan elónga, da ma ma igó bwób kuri tübzila. Ka kólba bles

ain bóktan oya kuri ekyena. Wa ene bles ain bóktan metatómpükü kuri ipüde."

³⁴ Isao tóba aban bóktan nóma arrkrrurr, wa ngürsilpükü wirri yón taegwarr ipadórr. Tóba abdó bóktanórr wagó, "Ka ta inzan, ba-óe, ma kürü bles kyó!"

³⁵ A Aesak bóktanórr wagó, "Marü zoreta ilklió bülión tonarre tame; marü bles ain bóktan wató kuri ipüde."

³⁶ Isao bóktanórr wagó, "Oya Zeikob ngi gaoandó ngyesilóp!* Ini ma nis ngima kürü ilklió aliónüm! Kürü ngaensingül amtómól dümdüm ipadórr, akó errkyá ma kürü bles bóktan kuri ipüde!" Wa akó imtinürr wagó, "Ma ia kürünkü darrü bles ain bóktan koke irrmüta?"

³⁷ Aesak Isaon bóktan yalkomólórr wagó, "Turrkrru, ka oya marü wirri pamóm kuri ina, akó ka oya blaman zonaretal oya zaget pamóm ninünüma. Ka oya abün wit küp akó küsil waen kuri ilina. Da ka myamem laró tónggapono, kürü olom?"

³⁸ Isao tóba ab wata yatolórr wagó, "Ba, marü wata darrpan bles bóktana? Ba-óe, kürü ta bles kyó!" Wa wirribóka yón sabinürr.

³⁹ Oya aba bóktan yalkomólórr oyaka wagó,
"Turrkrru, marü ngyaben bwób sab alam kan koke yarile
ini tüpan mórreldögab,
ó akó ola sab gles mor babul yarile kwitümgab.

⁴⁰ Ma sab gazirr turriki gazirr namulo ngyabenóm,
akó ma sab moba zoretan zaget pam namulo.

A ma sab oyaka nóma bóka bamgün namulo,
ma sab oya tangdögab ugón balkomolo; ma sab ul baino oya müp amarrudögab."

⁴¹ Isao Zeikobón alzizi amanikürr, zitülkus ibü aba Zeikobón bles yónürr. Wa gyagüpítötök we esenórr wagó, "Kürü aban büdül ngarkwat minggüpanana. Ene kakóm, ka kólba zoret Zeikobón ugón emkolo."

⁴² Aip Rebekan nóma uzazilóp oya ngaen oloma Isao ne poko bóktanórr, wa bóktan zirrapónórr tóba solo kupo olom Zeikobka, da bóktanórr oyaka wagó, "Turrkrru, marü nareta tóba ngürr akyanda marü amkalóm, ma ne kolae tónggapórró oyaka.

⁴³ Taia, kürü olom, tónggapó ka kubó marü enezan milo. Errkyadan ugó buso kürü naretódó Leibanka, Arran bwóbdü.

⁴⁴ Kya ma bupso ola ngyabenke oyaka, kókó marü naretan ngürsila zao-zao nóma baine

⁴⁵ akó oya ene pokoa nóma bamrüke, ma ne poko tónggapórró oyaka. Ka marü olgap alkommólom sab bóktan zirrapono. Kürü ubi kokea kólba siman olom nis darrpan ngürrdü amruküm."

Aesak Zeikobón Leibanka Zirrapónórr

⁴⁶ Rebeka Aesakka bóktanórr wagó, "Kürü genggorrama kuri küpüde ini arról tonarr ngakande, Isaon mogob kolabbókamde. Zeikob akó sab ne inzan kol ini Et koldögab nóma upude, kürü ngyaben sab morroal koke yarile."

* ^{27:36} Zeikob ngian küp módoga: *ilklió bülión*. ^{27:36} Bwób Zitüł 25:29-34 ^{27:38} Ibrru 12:17

28

¹ Aesak Zeikobón ngyaunürr, da bles yónürr. Oya arüng bóktan ekyanórr wagó, "Sab Keinan kol apadgu.

² Bupa errkyadan, da ugó wam Padan Arram bwóbdü, moba aipan aban müötüdü, ngi Betuel. Mobankü kol olgabi upadke, Leibanón ópal olmaldógab, marü nuguzamón ab nótókse.

³ Wirrian Arüng God marü sab ki bles myó akó marü küppükü ki myó, igósüm ma sab abün bwóbab pamkolpamab abbobat namul!

⁴ Wa sab marü ki bles kyó akó marü olmalbobatal, wa Eibrra-amónzan bles syónürr. Ene igósüm, ini tüp sab marü yarile, ma errkyä ne nygabendóla mogob pamzan, God Eibrra-amón ne tüp sekyanórr!"

⁵ Aesak Zeikobón we zirrapónórr Padan Arram, Leibanka, Betuelón siman olom. Wa Arram bwób pam yarilürr, Rrebekan naret, Zeikob a Isao, ibü aip.

Isao Akó Darrü Keinan Kol Upadórr

⁶ Isao umul bainürr wagó, Aesak Zeikobón kuri bles yónürr akó oya we zirrapónórr Padan Arram, olgabi kol apadóm. Wa ta umul bainürr wagó, Aesak Zeikobón nóma bles yónürr, wa oya arüng bóktan ekyanórr wagó, "Ma sab Keinan kol apadgu."

⁷ Wa akó umul bainürr wagó, Zeikob tóba aipab nisab bóktan kuri arrkrrurr, da wa we bupadórr Padan Arram.

⁸ Isao ugón umul bainürr wagó, oya ab Aesak ubi-koke yarilürr Keinan kolóm.

⁹ Da wa we wamórr Isma-elka, Eibrra-amón siman olom, akó oya óp olom we upadórr, ngi Ma-alat, Nebayotón bólbtó nótó warilürr. Isao ngaen-gógópan ngibürr ne kol yazebórr, wa ma oya ibüka daniyónürr.

Zeikobón Nus Betelóm

¹⁰ Zeikob Berrsyiba nóma amgatórr, ama Arran wamlórr.

¹¹ Wa darrü bwób poko nóma semrranórr, da wa we amilürr utüm, zitülkus abüsa bótao bwóbdü wamlórr. Wa darrpan ingülküp ola kla ipadórr, singül müözüm ingrinürr, da utüm we wamórr.

¹² Wa igó nus umtulürr wagó, bata tüpdü alanirrún yarilürr, solo ama kwit amrrarrón yarilürr. Ene batana, Godón anerrua kwit bangüllürr akó tüp tübabiliürr. ¹³ Da módóga, [LOD] bata kwitüm zamngólólórr,* da wa we bóktanórr wagó, "Ka Lodla, ka marü abbobat Eibrra-amón God akó marü ab Aesakón God. Ka sab marü ini tüp mókyeno, mató akó marü olmalbobatal, ma errkyä ne utürrünla.

¹⁴ Marü olmalbobatal sab igó korale, wamaka atang-koke buru ini tüpdüzan. I sab blaman bwób ayonórre, akó arratnórrre blaman órdóma: bolmüöt, solomamtae, dorrmét, akó malubarr. Ini tüpdü blaman pamkolpam sab bles bairrún korale marükama akó marü olmalbobataldóma.

¹⁵ Da módóga, ka sab asi namulo mankü, akó ka marü módlanglo blaman bwóbdüma, ma nega wamlo. Ka akó sab marü kalkomolo ini tüpdü. Ka marü koke molkomolo, kókó ka sab blaman kla tómbapono, ka marü ne [alkamül-koke bóktan] mókyarro.

* **28:4** Bwób Zitüł 17:4-8 * **28:13** Ngibürr Ibrru bóktane wialómorrón *Bwób Zitüł* pebadó inzan angrirrüna: *LOD* oya kabedó zamngólólórrón yarilürr. **28:13** Bwób Zitüł 13:14-15 **28:14** Bwób Zitüł 12:3; 22:18

¹⁶ Zeikob nóma saogórr utürrün klama, wa bóktanórr wagó, "Amkoman, LOD asine ini bwóbdü, da ka umul-kók namüla wagó, LOD asine aini."

¹⁷ Wa gum yarilürr, da bóktanórr wagó, "Ini wata gyabi akó gum angón bwóba! Ini darrü kia kokea: ini amkoman Godón müôte; ini amkoman kwitüdü bamsel mamtaea!"

¹⁸ Irrbianande darrü ngürr nóma türsumülürr, tóba müözüm ne ingülküp ingrinürr, da ipadórr, ama alaniňürr oya ene poko gyagüpi amaiküm. Da [olib] oel we ekanórr ene ingülküp kwitüdü. †

¹⁹ Wa ene bwób ngi we ngyesilürr Betel.‡ (Da ngaen ene wirri basirr igó ngilianónóp, Luz.)

²⁰ Da Zeikob [arüng alkamül-koke bóktan] tónggapónórr Lopka. Wa igó yarilürr wagó, "God ne kürüka asi nóma yarile, akó wa ne kürü nóma kódlangle ini bwób mamoande, akó wa ne kürü alo kla akó mórrkenyórr bamelóm nóma klióle,

²¹ akó ka ne sab morroal nóma alkomolo kólba aban basirrdü, da LOD ama sab igósidi kürü God yarile.

²² Ini ingülküp, ka ne kla alanindóla marü gyagüpdü ódódóm, sab Godón [ótók] müót yarile. Blaman elklazadógab, ma sab kürü ne kla kliólo, ka sab marü [wantent] mókyalo."

29

Zeikob Leibanón Müót Basirrdü Abzilürr

¹ Zeikob tótókóm akó we budapórr. Abusa nólgbabi banikda, wa ama ene pamkolpamab tüpdü wamlórr.

² Da móðoga, kwat-kwat wa nae badu sesenórr pórrpótyapdó. Ene pokodó aüd [sip] kopo korálórr, ngón bagólórr badu kabedó. Ene sipab nae anón badu yarilürr. Da nae badu kugupi ait poko wirri ingülküpi murrausürrün yarilürr.

³ Blaman sip ngabkan kolpama tibiób sippükü nóma kwób tóbazenórre, sip ngabkan kolpama badu murraus ingülküp kubó ugón yanerre ene kugupidügab. I tibiób sip nae ugón nómeyerre. Ene sipab nae anóna nóma blakóne, ene ingülküp kubó akó salkomórre tóba pabodó murrausüm.

⁴ Zeikob ene sip ngabkan pam nümtinóp wagó, "Kürü gómdamal, e ia nubógabakla?"

I darrem bóktan yalkomólóp wagó, "Ki Arran wirri basirrdügabakla."

⁵ Zeikob akó ibü nümtinóp wagó, "E ia Leibanónbóka umulakla, Naorrón bobat?"

I bóktan yalkomólóp wagó, "Ó, ki umulakla oyabóka."

⁶ Zeikob bamtin bóktan poko akó nümtinóp wagó, "Ia wa taiase?"

I bóktan yalkomólóp wagó, "Ó, wa taiase. Ngaka, oya óp olom Reizel wóni tóba sippükü tótókdo."

⁷ Zeikob bóktanórr wagó, "Ngakónam, ini abüs singülküpa. Ini we abüs küp kokea sip darrpan pokodó amarrum. E sip nae nómeyenam, da kubó akó yakonamke twal alom."

⁸ I bóktan yalkomólóp wagó, "Ki gaodó kokeakla, kókó kubó blaman sipa kwób tóbazene. Da darrpan mún ki kubó ingülküp igósidi yanerre nae badu kugupi ait pokodógab. Da ki kubó sip nae ugón nómeyerre."

^{28:17} Bwób Zitüł 35:1 † ^{28:18} Wa oel ekanórr ene ingülküp kwitüdü Godón akyanóm, oya ngi wirri kwitüm amngyelóm. ‡ ^{28:19} Betel ngian küp móðoga: Godón Müót ^{28:19} Bwób Zitüł 35:14

⁹ Zeikob waene pampüküzan ikit yarilürr, Reizel ugón tübzilürr tóba aban sippükü, zitülkus wa sip ngabkan kol warilürr.

¹⁰ Reizel Leibanón olom warilürr akó Leiban Zeikobón aipan naret* yarilürr. Zeikob Reizelón nóma osenórr, Leibanón sippükü, wa wamórr badudü, ingülküp yanenórr, badu murrausürrün kla, da tóba nungzamón aban sip nae we nómyenóp.

¹¹ Zeikob Reizelón uprukürr, da wirribóka we yón sabinürr.

¹² Wa Reizelón uzazilürr wagó, "Ka Rebekan olomla; marü aban nungzamón." Da Reizel busorr ab azazilüm.

¹³ Leiban ene bóktan nóma arrkrrurr wagó, kürü bólbotan oloma kuri tame, wa búsai wamórr oya asenóm. Oya amiögürr, iprukürr, da oya ipadórr, idódürr tóba müötüdü. Zeikob adrratórr oyaka blaman ne klama tómbapónónóp.

¹⁴ Leiban Zeikobka bóktanórr wagó, "Amkoman, ma kürü kólbanan okómópdágabla akó kólbanan óedágabla." Zeikob Leibanka darrpan melpalóm ngyabenórr.

Zeikob Ibü Nümiögürr, Lia akó Reizel

¹⁵ Ene melpal kakóm, Leiban Zeikobka we bóktanórr wagó, "Ma wa kürü minggúpanan nungzamónla, da ma sab kürü popa zaget koke tómbapoló. Ma kürü kyal, marü darrem sab laró kwarile."

¹⁶ Leibanón nis ngul olom nis namülnürri. Ngaen kol ngi Lia, akó solo kupo ngi Reizel.

¹⁷ Lian ilküp agür ngarkwatódó koke namülnürri, a Reizel ma amkoman morroalan agurr kol dólóng warilürr.

¹⁸ Zeikobón amkoman [moboküpdu ubia] wamórr Reizelka, da wa bóktanórr Leibanka wagó, "Ka sab 7 pailüm zaget namulo marünkü, marü solo kupo óp olom Reizelón amiögüm."

¹⁹ Leiban bóktanórr wagó, "Morroal igósa, ka oya sab marü mókyeno, a darrü pam koke. Ae namülün kankü."

²⁰ Da Zeikob zaget yarilürr 7 pailüm Reizelón amiögüm. Ene tonarra igó bainürr, wamaka äud ngürr koralórr oyaka, zitülkus oya amkoman moboküpdu ubi yarilürr Reizelka.

²¹ 7 Pail kakóm Zeikob bóktanórr Leibanka wagó, "Ma kürü kol ugó kókya. Kürü zaget ngarkwata kuri blakóne. Ki kubó usadi umtuli."

²² Leiban blaman ene basirr kolpam ngibaunürr, da kol amiög tére we tónggapónórr.

²³ Ene irrüb Leiban tóba ngul olom Lian ugón tudódürr Zeikobón amiögüm. Da i ma usadi we umturri.

²⁴ (Leiban tóba [leba zaget] ngulkumkur ngi Zilpa Lian okyanórr oya leba zaget kolóm bainüm.)

²⁵ Da móðoga, darrü irrbi Zeikob Lian osenórr. Zeikob wamórr kókó Leibanka da bóktanórr wagó, "Ma kürüka ini ia pokó tónggapóna? Ka wa tai Reizelónkü zaget namülnürri, ta ia koke? Ma kürü iade ilklió küllina?"

²⁶ Leiban bóktan yalkomólórr wagó, "Kibü gida ala inzan babula, solo kupo ngaen-gógópan akyanóm müór. Wata kubó müór ngaen-gógópan nareta ipüde.

* ^{29:10} Leiban Zeikobón nuguzamón ab yarilürr, zitülkus Zeikobón aip Rebeka Leibanón bólbot warilürr.

²⁷ Ngaen-gógópan ma darrpan udai kol apad tóre elakono, ene udai kakóm ki sab marü solo kupo óp olom igósidi mókyerre, ma ne akó 7 pailüm zaget nóma namulo kürünkü.”

²⁸ Zeikob abinürr, da ene barnginwóm elakónorr ene udai kugupidü Liadi, da Leiban oya tóba óp olom Rreizelón kolóm we ekyanórr.

²⁹ (Leiban tóba leba zaget ngulmokur, ngi Bila, Rreizelón okyanórr oya leba zaget kolóm bainüm.)

³⁰ Zeikob Rreizelón upadórr, usadi umturri, da oya amkoman moboküpüdü wirrian ubi yarilürr Rreizelka; Liaka ma taiwan ubi koke. Da wa akó ngibürr 7 pail amanórr Leibanónkü zagetóm.

Zeikobón Olmal

³¹ Da [Lod] nóma esenórr Zeikobón moboküpüdü ubi koke yarilürr Liaka, wa oya kwat tapasukurr olmal basenóm. A Rreizel wa olmal balngón-koke kol warilürr.

³² Lia bikóm esenórr, mórranórr olom siman. Wa ngi ngyesilürr Ruben.[†] Wa igó bóktanórr wagó, “Lod amkoman esenórr kürü müp, kürü müóran moboküpüdü ubi kubó kürüka igósidi yarile.”

³³ Lia akó bikóm esenórr, darrú siman olom ilngumilürr. Igó bóktanórr wagó, “Zitülkus Lod igó arrkrurr, kürü müóran moboküpüdü ubi babula kürüka, da wa akó kürü ini igósidi kókyene.” Da wa igósidi ngi ngyesilürr Simion.[‡]

³⁴ Wa akó bikóm esenórr, da nóma mórranórr, wa bóktanórr wagó, “Ini aüd ngim siman olom ilngumila kólba müórankü. Ini tonarr wa sab kürü minggüpanan arróbörön yarile.” Da wa olommokur igósidi ngi ngyesilürr Libae.[§]

³⁵ Lia bikóm akó esenórr. Nóma mórranórr, siman olom ilngumilürr. Wa bóktanórr wagó, “Ini tonarr ka Lopón yagurlo.” Wa oya igósidi ngi ngyesilürr Zuda.* Ene kakóm, oya olmal basena ugón piküp bainürr.

30

¹ Rreizel nóma esenórr wa, “Ka Zeikobónkü olmal koke balngondóla,” oya gyagüp kolaea omkalórr tóba naretódó. Da wa Zeikobón yalórr wagó, “Ma kürü olmal kólngó! Koke ne nóma, ka sab narrótoko.”

² Zeikob ngürsilüm bainürr Rreizelka. Da bóktanórr wagó, “Ia ka Godón pabodómla, marü nótó arrmatóda olmal balngón-gum?”

³ Rreizel we bóktanórr wagó, “Bila wóni, kürü leba zaget kol. Kubó usadi umtulamke, igósüm wa sab kürünkü olmal iade balngóne. Ka ma sab olmal oyakagab yazebo.”

⁴ Da wa tóba leba zaget kol Bilan Zeikobón kolóm ekyanórr. Zeikobdi umturri,

⁵ ó Bila bikóm we ipadórr, da siman olom ilngumilürr oyankü.

⁶ Ene ngarkwatódó, Rreizel bóktanórr wagó, “God pupo syónürr ka dümdüm kla tónggapórró, akó wa kürü bóktan kuri turkrue, da wa kürü siman olom kókyene.” Wa ngi igósidi ngyesilürr Dan.*

[†] 29:32 *Ruben* ngian kùp módóga: *ngaka, siman olom módóga.* [‡] 29:33 *Simion* ngi darrú Ibrru bóktan opor minggüpanana. Oya kùp módóga: *wa arrkruda.* [§] 29:34 *Libae* ngi darrú Ibrru bóktan opor minggüpanana. Oya kùp módóga: *arrób.* ^{*} 29:35 *Zuda* ngi darrú Ibrru bóktan opor minggüpanana. Oya kùp módóga: *agür.* ^{*} 30:6 *Dan* ngi darrú Ibrru bóktan opor minggüpanana. Oya kùp módóga: *wa pupo syórr darrú pama dümdüm kla tónggapónórr.*

⁷ Solkwat Bila akó bikóm esenórr. Zeikobónkü nis ngim siman olom ilngumilürr.

⁸ Ene tonarr Reizel bóktanórr wagó, "Ka kólba naretpükü wirri arüngi bóka bamgüñürü, da ka oya singül kwata kuri natóka!" Da wa igósidi ngi ngyesilürr Naptali.[†]

⁹ Lia tóba nóma basenórr wagó, oya olmal balngóna kuri piküp bainürr, wa tóba leba zaget kol Zilpan upadórr, Zeikobón ekyanórr kolóm.

¹⁰ Lian leba zaget kol Zilpa siman olom ilngumilürr Zeikobónkü.

¹¹ Olgab Lia bóktanórr wagó, "Kürü morroal ia kine," da wa oya ngi ngyesilürr Gad.[‡]

¹² Zilpa akó nis ngim siman olom ilngumilürr Zeikobónkü.

¹³ Lia bóktanórr wagó, "Errkya ka bagürdümla. Blaman kola kürükwata sab igó bóktanórre wagó, 'Wa bagürdo'." Da wa olommokur igósidi ngi ngyesilürr Asyerr.[§]

¹⁴ [Wit] abül tonarr nóma yarilürr, Ruben ngaon bwóbdü wamórr. Wa ola ngibürr bikóm basen nugup zid* nónsenóp. Da wa simarrurr tóba aipdù Liaka. Reizel bóktanórr Liaka wagó, "Gyaurka, kürü ngibürr moba olomanóm bikóm basen nugup küp a simkün külió!"

¹⁵ Lia Reizelka bóktanórr wagó, "Ia marüka gaodó kokea, ma kürü müór kürkyórró? Kürü olomanóm bikóm basen nugup küp akó simkün ia akó mató sazebo?"

Da Reizel bóktan yalkomólórr wagó, "Taia, ma ne moba olomanóm bikóm basen nugup küp a simkün nóma klino, ene darrem módogá, e kubó Zeikobdi untuli ini irrüb."

¹⁶ Ene simam Zeikob ngaon bwóbdügab nóma tolkomólórr, Lia natókórr oya asenóm. Oyaka bóktanórr wagó, "Ma kubó kürükä umtulo. Ka marü kuri mümiga kólba olomanóm bikóm basen nugup küp a simküni." Ene irrüb i Zeikobdi we umturri.

¹⁷ God Lian bóktan turrkrrurr. Wa bikóm esenórr, 5 ngim siman olom ilngumilürr Zeikobónkü.

¹⁸ Lia bóktanórr wagó, "God kürü darrem kuri salkomóle, kólba leba zaget kol kólba müór akyanóm." Da igósidi ngi ngyesilürr Isakarr.[†]

¹⁹ Solodó Lia akó bikóm esenórr. Zeikobónkü 6 ngim siman olom ilngumilürr.

²⁰ Lia bóktanórr wagó, "God kürü morroalan [gyaur kla] kuri kókyene. Errkya ini tonarrdó kürü müóra kürü morroal tonarre ngakakale, zitulkus ka oyankü 6 simanal olmal kuri balngórró." Igósidi ngi ngyesilürr Zebulun.[‡]

²¹ Ngibürr tonarr kakóm, Lia akó óp olom ulngumilürr. Daena ngi okyanórr.

²² Da Godón Reizelónbókama ngambangólórr; wa oya bóktan turrkrrurr, da wa oya olmal basen alóp akó tapasukurr.

²³ Da Reizel bikóm esenórr a siman olom ilngumilürr. Wa we bóktanórr wagó, "God kürü ene büód kuri amaike."

[†] 30:8 Naptali ngi darrü Ibrru bóktan opor minggúpanan. Oya küp módogá: *bóka bamgüün*.

[‡] 30:11 Gad ngian küp módogá: *morroal ain*. § 30:13 Asyerr ngian küp módogá: *bagürwóm*.

* 30:14 Bikóm basen nugup zid, Mörkke-mórrke módogá: *mandrake*. Alo nugup kokea, merrsinüm ipadnóp kolab okómóp morroal ainüm. † 30:18 Isakarr ngi darrü Ibrru bóktan opor minggúpanan. Oya küp módogá: *darrem asine*. ‡ 30:20 Zebulun ngian küp módogá: *wa gyaur kla ipadórr*.

²⁴ Reizel tóba siman olom ngi ngyesilürr Zosep.§ Wa bóktanórr wagó, "Kürü [LOD] akó darrü olom ki kókya oya kakóm."

Zeikob a Leiban [Sip] Arrgrrat Bóktan Tónggapórri

²⁵ Reizel Zosepón nóma ilngumilürr, Zeikob Leibanka bóktanórr wagó, "Kürü kya zírrkapó kólba kwata, kólbanan ngyaben tüpdü alkomólóm!"

²⁶ Ma kürü kol a akó olmalpükü külüö, ka nibióbkü zaget namülnürrü marünkü, ó ka kólba kwata ugón bupudo. Ma umulóla ka ne ngarkwatódó zaget tómbapón namülnürrü marünkü."

²⁷ Da Leiban bóktan yalkomólórr wagó, "Ma moba obzek kwata kürüka ne morroal nóma seserró, da ma kankü ae namülün. Ka umul bairrú ngibürr umul-kók ne pokoa tómbapónónóp wagó, LOD kürü marübökamde mórrrel kókyanórr.

²⁸ Moba zaget darrem ngiblia, da ka sab marü darrem mülino."

²⁹ Zeikob bóktanórr wagó, "Ma umulóla ka marünkü ia zaget tómbapónórró akó marü sip a [kau] ngarkwata kürü tangdógabi ia dódórr bailürr.

³⁰ Marü äuden kau a sip kwarilürr, ka ngaensingül nóma tamrró. Errkya marü ma wirri ngarkwat kau a sipako. Da LOD marü kuri bles mine, ka negama wamnórró. Da ma ia, ka kólbanan olmalkolabkü zaget nómatan tómbapolo?"

³¹ Da Leiban imtinürr wagó, "Ka marü ia laró darrem mókyeno?"

Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, "Ma kürü darrü darrem kla akyangu. Wata darrpan kla ma tónggapano. Ka wata sab marü sip a [gout] ngabkalo, ma ne kürü ini bóktandó nóma tübino:

³² Ka kya ini ngürr kóbó wamlón marü blaman sip a gout ngabkankü. Ka blaman pug pokopükü sip kubó tibi-tibi pokodó irrbulo, akó blaman pugan sip kupo. Ka akó kubó baeb pokopükü gout inzan nangónónómo. Kürü darrem sab we kla kwarile.

³³ Sab ugórr ma búsaí eseno wa, ka ia amkoman namülnürrü marüka, ma sab kürü darrem amzyatóm nóma tamo. Blaman gout baeb pokopükü babul ne kla kwarile, akó sip kupo pug-koke ne kla kwarile, ma ugón umul baino wagó, gómol-gómol azebórrónako."

³⁴ Leiban abinürr wagó, "Ó, ka ubi baina. Inzan ki tómbapó, mazan namüla."

³⁵ Aene dadan ngürrdü, Leiban tibi-tibi amalórr blaman baeb pokopükü simanal gout akó ópal gout ngibürr goutüdügab. Akó blaman pugan sip kupo dadanzan nangónónóp. Da wa yazebörr, tóba simanal olmal nülinóp ngabkanóm.*

³⁶ Leiban ne sip a gout yazebörr, wa we klampükü wamórr aüd ngürr ngarkwat kan Zeikobkagab. Zeikob we yarilürr, Leibanón ngibürr sip a gout ngabkanóm.

³⁷ Zeikob arról nugup[†] tiz singgalgónórr. Ngibürr sopae bazebde, wa baeb wi tómbapónórr, zitülkus ngibürr ene nugup tizab aumana kwin ama panzedó togobórr.

§ 30:24 Zosep ngian küp módóga: *wa akó darrü ki emnyel.* * 30:35 Leiban Zeikobón ilklió-iliönürr. Wa Zeikobón singül kwata wamórr tóba pug pokopükü sip a gout azebóm. † 30:37 Wa aüd nugupdüğab tiz singgalgónórr. Ibü ngi Mórrke-mórrke módógako: *poplar, almond*, akó *plane*.

³⁸ Zeikob olgabi ene baeb wiagótórrón nugup tiz irrbünürr blaman nae kurrópdü. Wa inzan we zitülkusdü irrbünürr, i wata sip a gout ibü obzek kwata ki korale, i nae anónóm nóma togoble. I nae anónóm nóma togoblórr, ibü ene kupo balngón ubia ugón yazeblórr.

³⁹ Sip a gout ene nugup tiz obzek kwata tibióbbóka olngólorr. Solodó ene ópala küsil kupo balngónónóp. Ngibürr ngüin wibagótórrón, ngibürr ngüin kari baeb pokopükü, ngibürr ngüin wirri baeb pokopükü.[‡]

⁴⁰ Zeikob ene küsil sip a gout kupo nürgrütóp ene dudu ngorodógabi. Wa barre sip a gout irrbünürr obzek ama Leibanón pug a wi-wi sopae kwóbdü. Wa tóbankü sip a gout yabül we ngarkwatódó tómbapónórr. Wa tóba yabül Leibanónpükü koke dayónürr.

⁴¹ Ene arüng sip a gout kubó dabyónüm nóma bairre, Zeikob kubó ene tiz ibü obzek kwata irrbüle ene nae kurrópdü. Ene igósüm, i kubó ene tiz minggüpanandó dabyónórre.

⁴² Zeikob nugup tiz koke irrbünürr arüng-koke sip a gout, ibü obzek kwata. Da olgabi módoğa, arüng-koke sip a gout Leibanka ogoblórr. A morroal arüng klama Zeikobka ogoblórr.

⁴³ Inzande Zeikob wirri mórel pamóm bainürr. Oya abün sip a gout, leba zaget kolpam, akó [kamel] a [donki] kwarilürr.

31

Zeikob Leibankagab Busorr

¹ Darrpan ngürr Zeikob arrkrurr Leibanón simanal olmala ne poko ikik kwarilürr wagó, “Zeikob mibü aban blaman elklaza kuri imtyónürr; wa tóba mórel kuri ipadórr mibü aban elklazadógab!”

² Zeikob ta umul bainürr Leibanón tórrmen tulmila ama darrü tonarr bainürr; ngaen-gógópan inzan koke yarilürr.

³ Da [LOD] Zeikobka bóktanórr wagó, “Ugó alkomól moba abalbobatalab tüpdü akó moba zonaretaldó. Ka sab marüka asi namulo.”

⁴ Da módoğa, Zeikob bóktan we zirrapónórr Rreizel a Lia ibü tótókóm [sip] a [gout] ngabkan bwóbdü.

⁵ Wa ibüka bóktanórr wagó, “Ka kuri esena yabü aban tórrmen tulmil ngaen inzan koke yarilürr. A kürü aban God kankü asi yarilürr.

⁶ E umulamli ka yabü abankü kólba amkoman arüngi zaget namünlürrü.

⁷ A yabü aba ma kürü pugdü küngrilürr; wa kürü darrem kla amaiksimaik nangónónóp 10 münüm. God ma oya koke ok yónürr kürü kulainüm.

⁸ Leiban igó nóma bóktanórr wagó, ‘Pug pokopükü sip a gout marü darrem kwarile,’ da God wató tónggapónórr blaman sip a gouta pug pokopükü kupo balngónóm. A Leiban igó nóma bóktanórr wagó, ‘Wi bagótórrón sip a gout marü darrem kwarile,’ da God wató tónggapónórr blaman sip a gouta wi bagótórrón kupo balngónóm.

⁹ Inzan kwata God yabü aban sip a gout kuri imtyónürr, ama kürü kuri külionürr.

¹⁰ “Sip a gout, ibü darrpan pokodó ut ubi nóma semrranórr, ka igó nus umtulürrü. Ka we kla eserró simanal gouta ópalpükü nóma dabyónóp: ibü ngüin wi bagótórrón, pug pokopükü, akó póróm-póróm kwarilürr.

[‡] **30:39** Zeikob abün sip akó gout yazebórr zitülkus God oya bles yónürr, nugup tizabbókamde koke (31:9).

11 [Godón anerrua] küruka nus bóktan yarilürr wagó, ‘Zeikob!’ Ka bóktan yalkomólórró wagó, ‘Ka inamüla.’

12 Da wa bóktanórr wagó, ‘Tai ngaka, ese! Ne simanal gouta ópal goutpükü dabyóndako, ibü nguin wi bagótórrón, pug pokopükü, akó póróm-póróm kwarilürr. Ka ini poko igósidi tónggapóna, zitulkus ka blaman ene poko basen namülnürrü Leiban mariüka nebóka elngólórr.

13 Ka ne Godla marüka nótó okaka tübyónürr Betelóm, ma ne [olib] oel nóla ekarró ingulküp kwitudü kürü [ótókóm], akó ma [arüng alkamül-koke bóktan] nóla tónggapórró küruka. Ma ugó bupa, da ini kantrri amgat. Moba amtómól tüpdü alkomól.’”

14 Rreizel a Lia bóktan we yalkomólórri, “Kibü aban elklaza ia asi korale kibü azebóm oya büdül kakóm?”

15 Wa kibü amkoman mogob kol niszan ngakanda. Wa kibü marüka darreme tómrókórr, da wa ene mani kuri elolórr.

16 Amkoman, God blaman ne elklaza mibü abdógab kuri imtyónürr, errkyá ma midipa akó mibü olmalabko. Da ma tónggapó, marü God enezan mile.”

17 Da módogá, Zeikob bupadórr, tóba kol a olmal [kamelab] kwitudü we yamselórr,

18 da wa tóba blaman ngabyón lar singül kwata nolngomólnóp, akó blaman ne elklaza kwób isurr Padan Arramóm. Wa we klampükü alkomólórr tóba abdó Aesakka, Keinan tüpdü.

19 I solkwat bakonórr, Rreizel tóba aban müótan obae godab dandang kla góómól-góómól ngaen-ggóópan ugón yazebórr, Leiban nóma wamórr sip nguin alükum.

20 Ene kwitüm, Zeikob Leibanón, Arramia pam, we ilklió iliónürr; wa oya koke umul-umulan ngitanórr wagó, wa busodase.

21 Da wa tóba blaman elklazapükü we busorr oya ne kla koralórr. Wa Yupperreitis tobarr we banikürr, obzek ama ola yarilürr Gilead podopükü bwóbdü.

Leiban Zeikobón Solkwat Akyanórr

22 Aüd ngim ngürrdü, Leibanón ugón izazilóp wagó, Zeikob busorróna.

23 Leiban tóba simanal zonaretal yazebórr, da 7 ngürrüm Zeikobón we kolakyanónóp solkwat. Oya we emrrónóp Gilead podopükü bwóbdü.

24 Da God ene irrüb nus tamórr Leibanka, Arramia pam, da oyaka we tóbtanórr wagó, “Ma umul-umul namulo Zeikobka kolae poko bóktangum!”

25 Leiban Zeikobón nóma emrranórr, wa tóba palae müót Gilead podopükü bwóbdü ingrinürr singül kwata. Leiban tóba zonaretalpükü tibiób palae müót ta ola balmelóp.

26 Leiban Zeikobka bóktanórr wagó, “Ma ia poko tónggapórró? Ma kürü ilklió kliórrü, akó ma kürü ngul olom nis góómól kwata tüdódürrü, wamaka ma gazirr pokodügab nüpadórró.

27 Ma kürükagab piküpan iade sibsorró akó ilklió kliórrü kürü? Ma kürü koke iade kúzazilürrü? Ene igósidi, ka marü ki zirrkapórró barnginwómi wórrpükü, tambarran* bólkalkü akó ap† bapulkü.

* **31:27** tambarran, Mórrke-mórrke móddoga: *tambourine*. † **31:27** ap gitazan klama. Oya dokyanan syeako. Mórrke-mórrke móddoga: *harp*.

²⁸ Ma ta kürü koke ok kyórró kólba bobatal akó ngul olom nis aprüküm ibü yawal boweanóm. Ma gonggo poko tónggapórró!

²⁹ Kürü ene arüng asine marü kulainüm. A irrüb marü aban God kürüka töbtóne wagó, ‘Ma umul-umul namulo Zeikobka kolae poko bóktan-gum!’

³⁰ Ma igósidei bupadórró, zitulkus marü wirrian ubia müpadórr moba aban müöt basirrđu alkomólóm. A ma kürü godab dandang kla góml-gómól iade yazebórró?”

³¹ Zeikob bóktan yalkomólorr Leibanka wagó, “Ka gum namülnürrü, zitulkus kamaka ma sab moba óp olom nis arüngi nüpüdo kürükagab.

³² Ma ne darrü olom nóma eseno marü godab dandang kla noakamako, da wa koke ki ngyabe. Mibü zonaretalab ilküpü ma müób kóbó yamkü, ia marü darrü kla kürüka asine. Asi ne nóma yarile, ipadke!” Zeikob umul-kók yarilürr wagó, Reizel Leibanón obae godab dandang kla góml-gómól wató yazebórr.

³³ Da Leiban Zeikobón palae müótüdü bangrinürr angónóm, akó Lian palae müótüdü bangrinürr, akó nis zaget kol nisab palae müótüdü ta bangrinürr, a wa ma darrü kla koke esenórr. Olgabi ama Reizelón palae müótüdü bangrinürr.

³⁴ Reizel wató yazebórr oya obae godab dandang müótüdü kla, da tóba kamelan kakota mórran kla gómlódó kolatanórr, ó tüób ma ene kwitüdü mórran warilürr. Leiban blaman bwób engólórr ene palae müótüdü, a wa ma darrü kla koke esenórr.

³⁵ Reizel tóba abdó bóktanórr wagó, “Ma kürüka ngürsilgu, ka kari gyaur kokela, a ka gaodó kokela marü obzek kwata zamngólóm, zitulkus ka kólba kolab azidpükümla.” Leiban ene palae müót enan engónórr, tóba obae godab dandang müótüdü kla ta kokean nósenóp.

³⁶ Leibanón nóma blakónórr, Zeikob ngürsil yarilürr oyaka, da bóktanórr wagó, “Ka ia laró kolae tórrmen tónggapórró? Ia ka laró kolae tonarr tónggapórró, da ma kürü igósidei kolakyandóla?

³⁷ Da ma kürü blaman elklaza kuri bapila; darrü kla ia ma esena marü müótan ne kla yarilürr? Ma ne nóma esena, ini singri marü akó kürü pamkolpamab obzek kwata. Mibü nizan idí ki zaz tinünüm, amkoman ia nótóka.

³⁸ Ka mankü 20 pailüm namülnürrü kókóta errkyá. Marü sip a gout ibü bikóma koke kolae bainónóp. Ene tumum, ka darrü sip ngorodóga siman sip murr kokean elóngórró.

³⁹ Ka marüka darrü büdül sip akó gout kokean sidódürrü, narr lara ne kla okrralórr. Ka ibü gaodó kólbanóm sip a gout müliónürrü. Ngürr a irrüb góml-gómól ne klama bamrüknóp, ma kürü darrem klamóm ta katonórró.

⁴⁰ Inzan yarilürr kürüka: blaman ngürrzan abüs urura kürü koklamlórr; irrüb ma ka güb tórrngón aengnórró. Ka utüm nabe kainürrü.

⁴¹ Ka marü müótüdü namülnürrü 20 pailüm. Ka 14 pailüm zaget apoarró marü óp olom nisabkü, akó 6 pailüm marü sip a gout ngabkande, akó ma kürü zagetan darrem ta amaiksimaik yangórró 10 münüm.

⁴² Kürü abbobat Eibrra-amón God, akó kürü ab Aesak ne Godón gum angólórr, wa kankü babul ne nóma ki yaril, ma amkoman kürü ngaen ki zirrkapórró tang küpan. A God ma kürü müp ngasekalórr akó ka ne wirri zaget tómbapónórró, da sim irrüb God marü zaz mine.”

Leiban a Zeikob Tibiób [Alkamül-koke Tónggapórrón Bóktan] Ingrirri

⁴³ Leiban Zeikobka bóktan yalkomólórr wagó, “Ini kol nis kürü óp olom nisamli; ibü ta ne olmalko, kürü olmalko, akó ini ne sip a gout ta küruko. Blaman elklaza ma ne kla basendóla, kürüko. A ka ma errkyá gaodó kokela darrü kla tónggapónóm kólba óp olom nis arrmatóm.

⁴⁴ Yao, ugó tam, mi errkyá alkamül-koke tónggapórrón bóktan angrindamli, matóka kótó, da mibü sab we bóktana alngomól yarile.”

⁴⁵ Da Zeikob wirri ingülküp ipadórr, da alaninürr, ene bóktan gyagüpi amaiküm.

⁴⁶ Wa tóba pamdó bóktanórr wagó, “Ngibürr ingülküp dakainam.” Da i ingülküp yazebóp, darrpan kwób we apónóp. Da i blamana alo we elop ene ingülküp kwób ne yarilürr.

⁴⁷ Leiban ene ingülküp kwób ngi we ngesilürr wagó, Zegarr Sa-aduta,[‡] akó Zeikob ta ngi ngesilürr wagó, Galid.[§]

⁴⁸ Leiban Zeikobka bóktanórr wagó, “Ini ne ingülküp kwóbe errkyá mibü gyagüpi amanik timama; matóka kótó.” Zeikob ene ingülküp kwób Galidbóka igósidi ngesilürr.

⁴⁹ Leiban ta bóktanórr wagó, “LOD sab ilküp ki singri mibüka, mi sab enezan bürrgrṛuti,” da ene ingülküp kwóban darrü ngi we kla yarilürr, Mizpa.*

⁵⁰ Leiban akó bóktanórr wagó, “Ma ne sab kürü óp olom nis kle-kle nómá ngankalo, ó akó ma ne ngibürr kol nómá bumigo, mibü ne darrü pama koke nómá tósene, gyagüpi wam, God mibü wató ngakanda.”

⁵¹ Leiban akó Zeikobka bóktanórr wagó, “Ingülküp kwób yóni, akó kokrrap ingülküp ta yóni, ka ne kla alanina mibü aodó, matóka kótó.

⁵² Ini ingülküp kwób akó ini alanirrún ingülküp mibü timam nisamli, wagó, ka sab koke bórgrṛóto marü kolae ainüm, ó ma ta inzan, ma sab koke tóbgrṛóto kürü kolae ainüm.

⁵³ Eibrra-amón God akó Na-orrón God, ibü ab nisab God nótóke, mibü sab wató ki zaz tiyón.”

Da Zeikob arüng alkamül-koke bóktan we tónggapónorr Godón ngidü, oya ab Aesak ne Godón gum angólórr.

⁵⁴ Zeikob ola podopükü bwóbdü ngoyón lar emkalórr, da ngibürr murr poko urdü yamselórr Godón agürüm, da akó tóba kolpam we ngibaunürr usakü ene ngibürr murr poko alóngóm. Ibü alongaloa nómá blakónórr, i ene irrüb ola bazurrr.

⁵⁵ Zokrrok darrü irrbi, Leiban tóba bobatal akó óp olom nis nüprükóp, akó bles nütünóp. Da Leiban ibü we bimgatórr, ama tóba bwóbdü alkomólórr.

32

Zeikob Isaon Asenóm Tómbapónda

¹ Zeikob ta inzan tóba kwata wamórr, da Godón ngibürr anerrua oya semrrónóp.

[‡] **31:47** Zegarr Sa-aduta ngian küp Arram bóktane móðoga: *gyagüpi amanik ingülküp kwób*.

[§] **31:47** Galid ngian küp móðoga Ibrru bóktane: *gyagüpi amanik ingülküp kwób*. * **31:49** Mizpa ngian küp móðoga: barrkyanan kwit azil müöt (Mórrke-mórrke móðoga: *watchtower*).

² Wa ibü nöma nösönöp, wa bóktanórr wagó, "Ini Godón marrgu-e!"
Da wa ene bwób Ma-anayimbóka* igósidi ngyesilürr.

³ Zeikob ngibürr yada ódód pam zirrnapónöp oya singül kwata tóba naretódó Isaoka, Seirr bwóbdü, Idom tüpdü.

⁴ Wa ibü igó bóktan ikik nökrörnöp wagó, "E kubó ini poko bóktónane kürü wirri pamdó Isaoka: 'Zeikob, marü zaget pam, ini bóktan zirrsapónë marüka, ka Leibanka ngyaben namülnürrü, kókó tai ini ngarkwat.

⁵ Kürü [kau], [donki], [sip] a [gout] asiko, akó ópal a simanal [leba zaget] kolpam. Ka ini bóktan marüka zirrapondóla, kürü wirri pam, igósüm ma moba obzek kwata kürüka morroal eseno.'

⁶ Yada ódód pama nöma tóbakonórr Zeikobka, i sidrrütóp wagó, "Ki marü naretódó, Isaoka ogoba. Wa errkyä kwat-kwata marü asenóm. Wa 400 ngarkwat pampüküma."

⁷ Zeikobón wirri guma ipadórr, akó müp gyagüpitótóka simiögürr. Wa pamkolpam nis kopo nangónörr, wankü nidi kwarilürr. Akó sip a gout, kau, akó [kamel], ibü ta inzan nangónöp.

⁸ Wa gyagüpi wamórr wagó, "Isao ne sab nöma tame ngaensingül kopodó gazirrüm, darrü kopoan kekam yarile busom."

⁹ Da Zeikob tére ekorr wagó, "Kürü abbobat Eibrra-amón Godóe, akó kürü ab Aesakón God, kürü tére turrkrru. O [Lod], ma kürüka tóbtarró wagó, 'Mobanan tüpdü akó moba zitüł pamkolpamdó alkommóke', akó wagó, 'Ka sab morroal sidüdo marüka.'

¹⁰ Ka marü ngarkwatódó kokela, ma ne morroal tonarr okaka simzazilürrü kürüka, marü zaget pam, akó ma ne kla tómbapónörr kürüka, mazan bóktarró. Ka Zodan tobarr nöma baniknürü, kürü wata tupuruan yarilürr. Kürü ma errkyä nis wirri kopo nisamli!

¹¹ Kürü zid kyó, ka téredóla, kólba naretan tangdógab, Isao, zitülkus ka gumla wa kubó tame kürü amkalóm, akó aipal tibiób olmalpükü.

¹² Da ma ta tóbtarró wagó, 'Amkoman, ka sab morroal sidüdo marüka, akó ka marü olmalbobatal abün ninünümo, ena bürrkós, malu nörészane.'

¹³ Zeikob ene irrüb ola umtulürr, akó darrü irrbi oya ne ngabyón lar kwarilürr, wa Isaonkü ini ngarkwat [gyaur kla] ilianör:

¹⁴ 200 ópal gout akó 20 simanal gout, 200 ópal sip akó 20 simanal sip,

¹⁵ 30 ngómrin ópal kamel tibiób kupopükü, 40 ópal kau akó 10 simanal kau, 20 ópal donki akó 10 simanal donki.

¹⁶ Wa ibü wirri ngorodógab tibi-tibi arrgratlórr, da zaget pamab tangdó irrbünürr, akó wa ibüka bóktanórr wagó, "E kürü singül kwata ogoblón; kan apólamek darrpan-darrpan ne kopoko."

¹⁷ Zeikob ngaensingül kopo ne zaget pama arüng bóktan ekyanórr wagó, "Kürü nareta Isao marü kubó nöma kómrróne akó mümtine, 'Ma noanla, akó ma ia nubó tótókdóla, akó blaman ini ngabyón lar marü obzek kwata noanko?'

¹⁸ da ma igó bóktanke magó, 'Ini marü zaget pam Zeikobón ngabyón larko. Wa gyaur kla zirraporré kürü wirri pam Isaonkü. Wa tüób kibü solodó akyanda.'

¹⁹ Zeikob akó dadan arüng bóktan nökyenöp nis ngim zaget pam, aüd ngim zaget pam, akó blaman ngibürr zaget pam oya ngabyón lar

* ^{32:2} *Ma-anayim* ngian küp móðoga: *nis marrgu*.

nidi nolngomólnóp, wagó, "E kubó wata dadan bóktan poko arüklamke Isaoka, e usakú nóma basenane.

²⁰ E wata kubó inzan bóktalamke magó, 'Marü zaget pama Zeikob kibü solodó akyanda.' "Zeikob gyagüpi wamlórr wagó, "Ka Isaon saul ino ini gyaur klame, ka singül kwata ne kla zirrbapondóla; da solodó, ka oya nóma eseno, aprrapórr wa kubó kürü morroal küpüde."

²¹ Da Zeikobón gyaur klama oya singül kwata ogoblórr, a wa ma tüób ene irrüb dadan marrgudü ola umtulürr.

Zeikob a God Tibiób Bumiógtübumióg Namülnürri

²² Ene dadan irrüb Zeikob türsümülürr, tóba kol nis nüpadórr, tóba zaget kol nis, akó tóba 11 simanal olmal, Zabok sang kus bwób baurrlürr.

²³ Wa ibü dakla dorrodó nóma amanórr, tóba blaman elklazapükü zirrnaponóp dakla dorrodó.

²⁴ Da Zeikob tebean we burrmatórr.

Da darrü pama tamórr; i usadi we bumiógtübumióg namülnürri tai kókó sisä tuninürr. ²⁵ Ene pama nóma ngakanórr igó, wa gaodó koke yarilürr Zeikobón [ut-ut ainüm], wa Zeikobón darrü kartül yamurrürr, da ubi augürr, wa ene pampükü nóma bumiógtübumióg yarilürr.

²⁶ Da ene pama Zeikobka bóktanórr wagó, "Ka kya wamón, zitulkus sis!"

Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, "Ka marü kokean molkomolo, kókó ma kubó kürü bles kino!"

²⁷ Ene pama oya imtinürr wagó, "Marü ngi ia nótóke?"

Wa bóktan yalkomólórr wagó, "Zeikob."

²⁸ Da ene pama bóktanórr wagó, "Marü ngi sab myamem Zeikob koke yarile, a Israael,[†] zitulkus ma God akó pamkolpampükü bumiógtübumióg namüla, da mató bórgrrota."

²⁹ Da Zeikob oya imtinürr wagó, "Gyaurka, kürü moba ngi küzazil."

A wa bóktan yalkomólórr wagó, "Ma kürü ngim iade kümtina?" Da wa oya we bles yönürr.

³⁰ Da Zeikob ene bwób Penielbóka[‡] igosidi ngyesilürr wagó, "Ene zitulkus móðoga, ka Godón obzek esena, da ka ma wata arrólola!"

³¹ Abusa tüngürür Zeikob Peniel bwóbzan sórrgratlırr, da Zeikob tóba kartül amkónkü wamlórr.

³² We zitulkusdü, kókó errkyá[§] ini ngürr, Israael pamkolpama kartül kusdü arróbórrón ne murrko koke alóngdako, zitulkus Zeikobón ene kartül murr yamurrürr.

33

Zeikob a Isao Baserri

¹ Zeikob kwit yazılıürr, da móðoga, Isaon esenórr tótókde tóba 400 pampükü. Da olmal tibiób we nürrgrütóp: Lian tóba, Reizel akó nis leba zaget kol nisab go tibiób.

² Zeikob zaget kol nis tibiób olmalpükü ngaensingül irrbünürr, da Lia akó tóba olmal ibü solkwat atanóm, akó Reizel a Zosep solo dómdóm idi murrausürri.

^{32:24} Oseya 12:4-5 [†] ^{32:28} Israael ngian küp móðoga: i Godódi bumiógtumióg namülnürri.

^{32:28} Bwób Zitüü 35:10 [‡] ^{32:30} Peniel ngian küp móðoga: Godón obzek. [§] ^{32:32} errkyá wa ene tonarrbóka apónda, Bwób Zitüü peba ugón wialómóp.

³ Wa tüób singül apónórr ibükagab. Wa tóba naret nóma ngorram syónürr, wa tóba singül 7 münüm tüp elkomólólórr oya morroal angónóm.

⁴ Isao sibsorr Zeikobka, da tange myangrao apónórr, oya iprükürr. Da i nizana yón namülnürr.

⁵ Isao kwit nóma yazilürr, wa kol nósenóp tibiób olmalpükü, da Zeikobón imtinürr wagó, "Ini ia nidipako mankü?"

Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, "Ini we olmalako, God tóba lgail tonarrdógbab kürü küliónürr."

⁶ Da zaget kol nisa tibiób olmalpükü ngorram sinóp, Isaon obzek kwata wakósingül nümgünóp, singül tüp elókóp.

⁷ Olgabi ma Lia tóba olmalpükü katókórr, wakósingül nümgünóp, singül tüp elókóp. Dómdóm Zosep a Rezel ta inzan kairri.

⁸ Isao imtinürr wagó, "Ka kwat-kwat ne ngabyón lar yabül tómrrónoma, ibü küp laróga?"

Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, "Kürü wirri pam, i gyaur klamako, igósüm ma moba obzek kwata kürüka morroal eseno."

⁹ A Isao bóktanórr wagó, "Kürü zoret, kürü gaodómako. Emorra marü ne klamko mobankü."

¹⁰ Da Zeikob bóktanórr wagó, "Koke, gyaurka! Ma moba obzek kwata kürüka ne morroal nóma seserró, ini gyaur kla kürükagab sazeb. Marü obzek asende, wamaka ka Godón obzek kuri sesena, zitulkus ma kürü errkyadan morroal kuri küpüda.

¹¹ Gyaurka, ini gyaur kla sazeb, ka marünkü ne kla simarraua. God kürüka gail tonarr yarilürr, akó wa kürü abün elklaza küliónürr, ka ne klamóm namülnürrü." Zeikob Isaon wata arüngi yatolórr, kókó Isao oya ubi ipadórr ene gyaur kla azebóm.

¹² Da Isao bóktanórr wagó, "Ugó tómbapó, da nau; mi darrpan mün aurri."

¹³ A Zeikob oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Kürü wirri pam, ma umulóla igó poko wa, olmal arüng kokeako, akó ka umul-umul namulo ópal [sip] akó ópal [kau] ngabkanóm, zitulkus ibü kupo ngóm taedómako. Mi ibü ne wirri arüngi nóma amarru kwarilo wata darrpan ngürrüm, blamana kubó narrbarine.

¹⁴ Da kürü wirri pam, ma ngaensingül wamlón kürükagab, marü zaget pam. Ka kubó zaorrón akyalo, ngabyón larab akó olmalab agól ngarkwatódó, kókó ka sab marü memrrono, kürü wirri pam, Seirr bwóbdü, Idom tüpdü."

¹⁵ Da Isao bóktanórr wagó, "Ka ta kubó kólba ngibürr zaget pam marüka módó bimgüa."

Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, "Ma ene poko iade tónggapónóm kaindóla? Kürü wirri pam, ma moba obzek kwata kürüka morroal esena, ene gaodó kuri namüla."

¹⁶ Da ene ngürr Isao bupadórr Seirr bwóbdü alkomólóm.

¹⁷ A Zeikob ma Sukot wamórr. Wa ola tóbankü müót elórr akó murr müót balmelórr tóba ngabyón larabkö. Ene basirr ngi igósidi ngyesilóp Sukot.*

* ^{33:17} Sukot ngian küp módogá: murr müót.

18 Zeikob Padan Arram nóma amgatórr, wa Syekem wirri basirrdü morroal tübzilürr, Keinan tüp kugupidü, akó wa darrü marrgu wirri basirran obzek kwata tónggapónorr.

19 Wa tóba palae müót ne balmelórr, ene tüp poko 100 [silba] poko-e amiögürr Amorrón simanal olmaldógab, Syekemón ab.

20 Wa [alta] ola előrr ene tüp pokodó, da ngi ngyesilürr wagó, El,[†] Isrraelón Gode.

34

Syekem Daenan Kle Tiz Wangónorr

1 Darrpan ngürr Daena, Lia ne óp olom osenórr Zeikobkagab, wa Keinan basirr kol bangónóm natókorr.

2 Ene bwób singüldü balngomól pam Amorr, Ibait bóktan pam, oya siman olom ngi Syekem yarilürr. Daenan nóma osenórr, zumiögürr, da oya kle tiz wangónorr.

3 Syekemón moboküpa arróbórr Daenaka, Zeikobón óp olom, da oya ubia wamórr Daenakamóm, akó wa mis ikik yazeblórr oyaka.

4 Da Syekem tóba abdó Amorrka bóktanórr wagó, "Ene ngulmokur kürünkù upa kolóm!"

5 Zeikob nóma arrkrrurr wagó, oya óp olom, Daenan, kuri kle wangóne, oya simanal olmal ugón [sip] a [gout] ngabkan bwóbdü kwarilürr. Wa darrü poko koke bóktanórr enekwata, kókó i müót basirrdü tübabzilürr.

6 Da Syekemón aba, Amorr, Zeikobka Daenankwata bóktanóm wamórr.

7 Zeikobón simanal olmala nóma barrkrrurr, i sip a gout ngabkan bwóbdügab ugón tóbakonórr. I gyaur akó wirri ngürsil kwarilürr, zitulkus Syekem ne kolaean poko tónggapónorr, Isrrael pamkolpamab ilküpüdü büód sidódürr. Ene dümdüm koke yarilürr Zeikobón óp olompükü nóma umtulürr; ene tónggapón-koke poko yarilürr.

8 A Amorr ibüka bóktanórr wagó, "Kürü siman olom, Syekem, oya wirri ubia kuri wame marü óp olomdó. Gyaurka, ekya oya kolóm."

9 Mi sab kol gyabalómnórre; e kibü ngul olmal twazeblo, akó ki go darrem yabünüm ngul olmal wazeblo kibiób kolóm.

10 E kinkü ae ngyabelam. Tüp móðoga, popada yabüka! Ngyabelamke ini tüpdü. Agóltagól* akó tüp poko bumiög sab popa yarile."

11 Da Syekem bóktanórr Daenan abdó akó simanal bólbtaldó wagó, "E yabiób obzek kwata kürüka ne morroal nóma seserre, da ka sab yabü nüliónünümo, e kubó kürü ne klamóm kilane."

12 Ini kolan darrem akó ka sab ne gyaur kla samtülo, yabiób ubi ngarkwatódó irrbünam. Ka sab ekrralo, e kubó kürü ne klamóm kilórre. E wata kürü ene ngul oloman kókyenam kolóm."

13 Zitulkus Syekem ibü bólbtó, Daenan, kle tiz wangónorr, Zeikobón simanal olmala Syekem akó oya ab, Amorr, ibüka ilklió bülión bóktan yalkomólóp.

14 I bóktónóp wagó, "Ki inzan kla kokean tónggapórre; ki kibiób bólbtó kokean ekyerre [gyabi sopae singgalgón]-koke pam. Ene büód poko yarile kibüka.

33:19 Zosyua 24:32; Zon 4:5 **† 33:20** El ngi Ibrru bóktan opora. Oya küp móðoga: *God.* * **34:10** agóltagól, darrü küp móðoga: *eklaza darrem-darrem bumiög.*

¹⁵ A ki darrpan dümdümdü ubi bairre: e sab kizan bainane, yabü blaman pamab gyabi sopae ne singgalgórrón nóma korale.

¹⁶ Da mi sab kol gyabalómlo. Akó ki sab yabü aodó ngyabenórre; mi sab darrpan kolpamóm bairre.

¹⁷ A e ne koke nóma ubi bairre yabiób pamab gyabi sopae singgalgónóm, ki sab kibiób bólbtó upudórre, da ogobo.”

¹⁸ Amorr a Syekem abirri, i ne gyagüpítótók bóktan ingrinóp.

¹⁹ Da Syekem koke ürrbainürr i oya ne poko tónggapónóm ilóp, zitülkus oya wirri ubi yarilürr Zeikobón óp olomdó. Syekem wirri ngi pam yarilürr Amorrón müótan pamkolpamdóga.

²⁰ Da Amorr akó tóba siman olom Syekem we aurürri kwób bazen pokodó, ibü wirri basirran barrbün mamtaedó, tibiób basirr pamdó bóktanóm.

²¹ I bóktarri wagó, “Ini pam morroal tonarrako mibüka, i ki ngyabelam mibü tüpdü, akó ki agóltágól koralón, zitülkus tüp wirria ibünkü. Mi sab ibü ópal olmal mibiób kolóm wazeblo, akó mi sab mibiób ópal olmal ibü nüliónorré kolóm.

²² A ene pama ubi bairre minkü ngyabenóm akó darrpan kolpamóm bainüm wata ini darrpan dümdümdü wagó, mibü blaman pamab gyabi sopae singgalgórrón kwarile ibüzanko.

²³ Mi ne ini kla nóma tónggapórre, ibü sip a gout akó ngibürr ngabyón lar sab mibü iade kwarile. Mi ibü ubi ipüdórre, da i sab minkü aini iade ngyabenórre.”

²⁴ Da blaman pam ene wirri basirran barrbün mamtaedó nidi kwób bazelórr, ubi bainóp Amorr akó Syekem ibü bóktandó, da blaman simanal olmal akó pam ene wirri basirrdü ibü gyabi sopae singgalgónóp.

²⁵ Aüd ngim ngürrdü, blaman pam gyabi sopae singgalgórrón azidüdü nóma kwarilürr, Zeikobón siman olom nis, Simion akó Libae, Daenan siman bólbtó nis, tibiób gazirr turrik nüpadrri, da gazirrum sakó-sakó aurürri ene wirri basirrdü. Umul-koke arrkürr gazirr yarilürr, da nizana ene wirri basirran blaman pam büdülämpükü ekrrarri.

²⁶ I Amorrón tóba siman olom Syekem ta gazirr turriki büdülämpükü nómkkólóp, akó Daenan Syekemón müötüdüğab urruarri, da i ene basirr we amgütóp.

²⁷ Zeikobón ngibürr simanal olmala büdül büb tómrrónóp, da wirri basirrdü blaman ne elklaza kwarilürr popa yazebóp, ibü bólbtó Daenan kle tiz nöla wangónóp.

²⁸ Ibü sip a gout, [kau], akó [donki] yazebóp. Akó i ta blaman elklaza yazebóp wirri basirr kugupidü, akó ngaon bwóbdü ne elklaza kwarilürr.

²⁹ Ibü blaman ne mórrrel elklaza kwarilürr, kol akó olmal, akó müót kugupidü blaman ne elklaza kwarilürr, barrmüllürr.

³⁰ Da Zeikob, Simion akó Libae ibü nyalórr wagó, “E kürüka wirri müp kuri sidüdi. Keinan akó Perrez pamkolpama akó blaman pamkolpama ini tüpdü nidi ngyabendako, sab kürü alzizi kümaniknórre. Kürü aüdan pamako; i ne mibü akrranóm nóma dabirre akó mibüka ne nóma tóbrrónge, kótó akó kürü müötüdü pamkolpam, mibü sab kolae tirre.”

³¹ A Simion akó Libae bóktan yalkomórri wagó, “Ia wa kibü bólbtó inzan ki kle wangónól, wamaka wa popa kwatódó agól kolo?”

35

God Zeikobón Nis Ngim Bles Yónürr Betelóm

1 God Zeikobka bóktanórr wagó, "Bupa, da ugó wam Betel, kya ola ngyabelamke. Godónkü [alta] ola elke, wa marüka nólá okaka tübyónürr, ma moba naretan Isaon gum nómá busonürrú."

2 Da Zeikob tóba müót kolpamdó akó wankü nidi kwarilürr, ibüka bóktanórr wagó, "E kubó amalamke blaman mogob godab dandang yabüka ne klamko, ó e yabiób bübpükü ta bagulamke mibü gida ngarkwatódó, akó dólóng mórrkenyórr bamelamke.

3 Yao, ugó bazeb, mi Betel tótódkakla, ka sab alta nólá elo Godka, kürü tóre nótó arrkrrurr ka müpdü nómá namülnürrü, akó kankü wa ta asi yarilürr ka negama wamnórró."

4 Da i blamana tibiób mogob godab dandang kla Zeikobón ilinóp, akó i güblangdó ne rring bamelóp. Da módóga, Zeikob tüp kugupi apónórr, blaman ene elklaza ola nodóp kugupidü, wirri ouk* nugup murrdü Syekem wirri basirr minggüpanandó.

5 I we bazebórr, da minggüpanan wirri basirr pamkolpam Godónbókamde guma yazebórr, da i Zeikobón koke igósidi kolakyanónóp.

6 Da módóga, Zeikob tóba pamkolpampükü Luz basirrdü we abzilürr Keinan tüpdü. Errkyat† ene basirr ngi igó ngiliandako, Betel.‡

7 Wa alta ola elórr, ó wa ene tüp poko ngi we ngyesilürr wagó, El Betel,§ zitulkus God tóba we okaka tübyónürr Zeikobka, wa tóba naretan Isaon gum nómá tupsolürr.

8 I Betelóm nómá ngyabenónóp, Deborra ugón narrótókórr, Rebekan zuget kol, oya ngoyón aip. I oya ouk nugup murrdü we ulungóp Betel basirr malubarrdóbóna.* Da Zeikob ene poko ngi we ngyesilürr Alon Bakut.†

9 Zeikob Padan Arramgabi nómá tolkomólórr, God akó nis ngim oyaka we okaka tübyónürr. Da wa oya bles yónürr.

10 God oyaka bóktanórr wagó, "Marü ngi wa Zeikobe, a marü ma sab Zeikobbóka myamem koke ngimlianónorre; marü ngi ma errkyá módóga, Isrrael." Da ngi we ekyanórr, Isrrael.‡

11 God akó Zeikobka bóktanórr wagó, "Ka Wirrian Arüng Godla. Sab küppükü bailamke akó marü pamkolpama sab abün ki bainünüm! Marükagab sab kantrri, anda, abün kantrria tómbapónorre, ó marü olmalbobataldógabi sab ngibürra kingüm idi bairre.

12 Ka Eibrra-am a Aesak ibü ne tüp nökyarró, ka akó marü akyandóla. Akó ka sab ini tüp marü olmalbobatal nökyenónómo marü büdül kakóm."

13 Da God kwitüdü we kasilürr ene pokodógab, wa oyaka ne bóktanórr.

* 35:1 Bwób Zitüł 28:11-17 * 35:4 ouk Mórrkean wirri nugupa. Mórrke-mórrke módóga: oak. † 35:6 errkyá ene tonarrbóka apónda, Bwób Zitüł peba ugón wialómóp. ‡ 35:6 Betel

ngian küp módóga: Godón Müöt. § 35:7 El Betel ngian küp módóga: Betel tüp pokoan God.

* 35:8 malubarr, Mórrke-mórrke módóga: south. Isrrael pamkolpam, ibü malu bolmüötüdübóna yarilürr. † 35:8 Alon Bakut ngian küp módóga: yón-gyaur ouk nugup. ‡ 35:10 Isrrael ngian küp módóga: i Godódi bumiógtumiög namülnürrí. 35:10 Bwób Zitüł 32:28 35:11 Bwób Zitüł

14 Olgabi Zeikob kokrrapan ingülküp alaninürr[§] ene pokodó, God oyaka ne tóbtanórr. Zeikob anón gyaur kla akó [olib] oel ekanórr ene ingülküp kwütüm Godón [ótökóm].

15 Da módóga, God Zeikobka ne tüp pokodó bóktanórr, Zeikob ene tüp poko ngi we ngyesilürr Betel.

Rreizelón Büdül

16 Zeikob tóba pamkolpampükü Betelgab we bupadórr Eprrat* tótökóm. I ngibürr kan ngarkwat néma kwarilürr Eprrat amrranóm, Rreizelón ugón twarrpinürr. Oya mórran müp yarilürr.

17 Rreizelón büba tai wirribóka azidüm néma bainürr, oloma ugón tómatómólórr. Oya marrna ain kola we wyalórr wagó, "Ma gumgu, marü akó darrü siman oloma."

18 Oya arróla néma blakólórrma, Rreizel tóba dómdóm ngóni olom ngi we ngyesilürr Ben-Oni.[†] Oya aba ma Benzamin ngi‡ ngyesilürr.

19 Rreizel nugu uroatórr, da narrótókórr. Oya Eprrat kwat kabedó we ulungóp. Eprrat errkyä Betliembóka ngiliandako.

20 Zeikob kokrrap ingülküp we alaniñürr Rreizelón gapókdó. Errkyä ene ingülküp zamngólórrón duduase, Rreizelón gapókdó timamzan.

21 Da módóga, Zeikob[§] we bupadórr tóba pamkolpampükü, da wa tóba palae müöt we balmelórr Migdal Ederr* kakota.

Zeikobón Simanal Olmal

(1 Krronikol 2:1-2)

22 Zeikob ene bwóbdü néma ngyaben yarilürr, Rruben Bilan palae müötüdü bangrinürr, da usadi we umturri, aban äüd ngim koldó. Solodó Zeikob tüób arrkrurr ne pokoa tómbapónórr. Zeikobón 12 simanal olmal kwarilürr.

23 Lian we simanal olmal kwarilürr:

Rruben, Zeikobón ngaen siman olom,

Simion, Libae, Zuda, Isakarr, akó Zebulun.

24 Rreizelón nis siman olom nis namülnürri:

Zosep akó Benzamin.

25 Rreizelón [leba zaget] koldögab, ngi Bila, oya nis siman olom nis namülnürri:

Dan akó Naptali.

26 Lian leba zaget koldögab, ngi Zilpa, oya nis siman olom nis namülnürri:

Gad akó Asyerr.

Ini blaman Zeikobón simanal olmalko, oyakagab nidi tóbabótórr Padan Arramóm.

Aesakón Büdül

27 Da módóga, Zeikob tóba olmalkolpükü we tolkomólórr tóba abdó Aesakka, Mamarre basirrdü, Kirriat Arrba wirri basirr minggüpanandó. Ene basirr ngi errkyä módóga, Ibrron, Eibrra-am a Aesak ne ngyabenórri.

§ 35:14 Zeikob ene *kokrrap ingülküp* Godón bóktan gyagüpi amaniküm alaninürr. **35:14** Bwób

Zitüł 28:18-19 * **35:16** Eprrat, oya darrü ngi módóga: *Betliem*. † **35:18** Ben-Oni ngian küp módóga: *ka wirri azid aengrró ini olomanbókamde*. ‡ **35:18** Benzamin ngian küp módóga: *kürü tutul tangdó olom*. § **35:21** Zeikob: Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü, Zeikobón Isrraelbóka ngilianda. * **35:21** Migdal Ederr ngian küp módóga: *barkyanan kwit azil müöt, [sip] a [gout] ngabkanóm*. **35:27** Bwób Zitüł 13:18

28 Aesak 180 pailüm ngyabelórr.

29 Wa dómdóm ngón we semanórr, da narrótókórr wirri kokrrap ngyaben kakóm, oya ne abün morroal pail kwarilürr. Da wa tóba abalbobatal nómrrónóp, ngaen nidi narrbarinóp. Oya olom nisa Isao a Zeikob gapókdó we ingrirri.

36

Isaon Simanal Olmalbobatal

(*1 Krronikol 1:34-37*)

1 Ini Isaon simanal olmalbobatalab ngiko (oya darrü ngi Idom yarilürr).

2 Isao mogob kol nis nümiögürr Keinan tüpdügab: Ada, Elonón óp olom, wa Et zitüł pam yarilürr, akó O-olibama, Anan óp olom, Zibionón bobat, wa Ibae zitüł pam yarilürr.

3 Wa akó zumiögürr Basematón, Isma-elón* óp olom, Nebayotón bólbot.

4 Ada Elipazón ilngumilürr Isaonkü, Basemat Rreuelón ilngumilürr.

5 Akó O-olibama ibü balngónórr: Zeus, Zalam, akó Korra. Ini Isaon simanal olmal kwarilürr, Keinan tüpdü oya aüd kola nibiób balngónóp.

6 Isao tóba kol yazebórr, tóba simanal olmal, tóba ópal olmal, akó blaman nidi ngyabenónóp wankü, akó oya blaman ngabyón lar, akó blaman elklaza wa ne kla yazebórr Keinan tüpdü, da wa tóba zoret Zeikobkagab barrkyanan kan wamórr darrü tüpdü.

7 Zitulkus módoga, ibü elklaza akó ngabyón lar abün kwarilürr, akó ibü darrpan pokodó ngyaben gaodó koke yarilürr. Tüp gaodó koke yarilürr ibü tangbamtinüm ibü ngabyón lardógab.

8 Da Isao (oya darrü ngi Idom) Seirr† podopükü bwóbdü ngyabenóm wamórr.

9 Isao Idom pam kopoab abbobat yarilürr, nidi ngyabenónóp Seirr podopükü bwóbdü. Ini Isaon simanal olmalbobatalab ngiko.

10 Isaon siman olom nisab ngi idi namülnürri:

Elipaz, Adakagab, akó Rreuel, Basematkagab.

11 Elipazón simanal olmalab ngi idi kwarilürr:

Teman, Omarr, Zepo, Gatam, akó Kenaz.

12 Isaon siman olom Elipaz, oya nis ngim kol Timna wató warilürr. Timna Amalekón ilngumilürr. Ini Adan simanal bobatalko, Isaon ngaen kol nótó warilürr.

13 Rreuelón simanal olmalab ngi idi kwarilürr:

Na-at, Zerra, Sama, akó Miza. Ini Basematón simanal bobatalko, Isaon nis ngim kol nótó warilürr.

14 Isaon aüd ngim kol, O-olibama, Anan óp olom, Zibionón óp bobat, oya simanal olmalab ngi idi kwarilürr:

Zeus, Zalam, akó Korra.

15 Isaon olmalbobatalab zitüł singüldü balngomól pam idi koralórr:

Isao ngaen olom Elipaz, oya simanal olmal:

Teman, Omarr, Zepo, Kenaz,

* **36:3** *Isma-el Eibrá-amón* siman olom yarilürr Agarrkagab, Serran leba zaget kol. Da módoga, Isma-el tóba nungzamón zumiögürr. † **36:8** *Seirr*, oya darrü ngi módoga: *Idom*.

16 Korra, Gatam, akó Amalek. Ini zitül singüldü balngomól pam koralórr Idom tüpdü, Elipazkagab, Adan simanal bobatal, Isaon kol.

17 Isaon siman olom Rreuel, oya simanal olmal:

Na-at, Zerra, Sama, akó Miza. Ini zitül singüldü balngomól pam koralórr Idom tüpdü Rreuelkagab, Basematón simanal bobatal, Isaon kol.

18 Isaon kol O-olibama, oya simanal olmalab ngi idi koralórr:

Zeus, Zalam, akó Korra. Ini zitül singüldü balngomól pam koralórr Isaon kol O-olibamakagab, Anan óp olom.

19 Ini blaman Isaon simanal olmalbobatalko, akó ibü singüldü balngomól pam.

Seirrún Olmalbobatal Ngi

(1 Krronikol 1:38-42)

20 Seirr darrü Orr pam yarilürr. Oya simanal olmalab ngi módógako: Lotan, Syobal, Zibion, Ana,

21 Disyon, Ezerr, akó Disyan. Ini Orr pamkolpamab zitül singüldü balngomól pam koralórr, ngaen Idom tüpdü nidi nyabenónóp.

22 Lotanón siman olom nisab ngi idi namülnürri:

Orri akó Eman. Timna Lotanón óp bólbot warilürr.

23 Syobalón simanal olmalab ngi idi koralórr:

Alban, Mana-at, Ebal, Syepo, akó Onam.

24 Zibionón siman olom nisab ngi idi namülnürri:

Aya akó Ana. Ini we Ana-e, urur nae arób nótó nósénóp, tóba aban [donkizan] ngabkalórr [ngüün-koke bwóbdü].

25 Anan olom nisab ngi idi namülnürri:

Disyon akó O-olibama. O-olibama wa Anan óp olom warilürr.

26 Disyonón simanal olmalab ngi idi koralórr:

Emdan, Esban, Itrran, akó Kerran.

27 Ezerrón simanal olmalab ngi idi koralórr:

Bilan, Za-aban, akó Akan.

28 Disyanón siman olom nisab ngi idi namülnürri:

Uz akó Arran.

29-30 Ini Orr pamkolpamab zitül singüldü balngomól pam koralórr Idom tüpdü:

Lotan, Syobal, Zibion, Ana, Disyon, Ezerr, akó Disyan.

Idom Tüpan King

(1 Krronikol 1:43-54)

31 Ngaen, Isrraelón king küsilan nóma kwarilürr, ini pam ugón Idom tüpan king koralórr:

32 Bela, Beorrón siman olom, ngaen-gógópan Idom king wató yarilürr. Oya wirri basirran ngi Din-aba yarilürr.

33 Bela nóma narrótókórr, Zobab, Zerran siman olom, Bozrra wirri basirrdügab, kingüm bainürr oya pabodó.

34 Zobab nóma narrótókórr, Uyam, Teman pamkolpamdögab, kingüm bainürr oya pabodó.

35 Uyam nóma narrótókórr, Adad, Bedadón siman olom, kingüm bainürr oya pabodó. Wa Moab tüpdü wamórr Midian pampükü gazirrüm, da ibü memokan ut-ut ninóp. Oya wirri basirr ngi Abit.

- ³⁶ Adad nóma narrótókórr, Samla, Masrreka wirri basirrdügab, kingüm bainürr oya pabodó.
- ³⁷ Samla nóma narrótókórr, Syaoł kingüm bainürr oya pabodó. Wa Rreobot wirri basirr pam yarilürr, Yurreeitis tobarr kabedó.
- ³⁸ Syaoł nóma narrótókórr, Ba-al-Anan, Akborrón siman olom, kingüm bainürr oya pabodó.
- ³⁹ Ba-al-Anan, Akborrón siman oloma nóma narrótókórr, Adad kingüm bainürr oya pabodó. Oya wirri basirr ngi Pao yarilürr, akó oya kolan ngi Me-etabel warilürr. Wa Matrredón óp olom, Me-Za-abón bobat.
- ⁴⁰ Isaoñ olmalbobatalab zitüł singüldü balngomól pamab ngi módogako: Timna, Alba, Zetet,
- ⁴¹ O-olibama, Ela, Pinon,
- ⁴² Kenaz, Teman, Mibzarr,
- ⁴³ Magdiel, akó Irram. Ini Idom zitüł singüldü balngomól pam kwarilürr, ibü ngyaben basirr iazan kwarilürr, i tibiób tüpdü enezan ngyabenónóp.
- Isao Idom pamkolpamab abbobat wató yarilürr.

37

Zosepón Nus

¹ Zeikob we ngyabelórr Keinan tüpdü, ngaen Aesak, oya aba ne ngyabelórr.

² Ini Zeikobón olmalbobatalab pöepe.

Zosep, wa küsil olom yarilürr, pail ngarkwat 17. Wa tüób [sip] akó [gout] ngabkan pam yarilürr tóba naretalpükü. Zeikobón tokom ngim ne kol nis namünlürri, ngi Bila akó Zilpa,* wa ibükagabi ta simanal olmal nösénóp. Zosep tóba abdó bóktan simarrulürr, oya naretala ne kolae tómbapónónóp.

³ Zeikobón wirri [moboküpü ubi] Zosepka yarilürr tóba ngibürr simanal olmaldögab, zitülkus oya myangande ilngumilürr. Wa oyankü morroalan kokrrapan mórrkenyórr arrgüpürr.

⁴ Oya naretala nóma umul bainóp wagó, ibü aban wirri moboküpü ubi Zosepka yarilürr, a ibüka ma inzan koke, i oya alzizi amanik ugón bókyenóp akó i oyaka morroal tonarre koke ikik kwarilürr.

⁵ Zosep darrü irrüb nus we umtulürr. Wa tóba naretal nóma nüzazilóp ene nusbóka, i oya alzizi amanik tai ama ugón we bókyenóp. ⁶ Wa ibüka we adratarórr wagó, "Tübarrkrru, ka ini nus umtula:

⁷ Mi blaman [wit] apapdó kwarila wit singül kur bamelkü darrpan pokodó. Kürü kura bupadórr, dümdüm zamngólórr. Yabü kura kürü kur kal-kal yangónóp ama wakósingül we nümgünóp oyaka."

⁸ Oya naretala imtinóp wagó, "Ma ia igó gyagüpi tótókdóla, ma sab kingüm baino, ama kibü sab mató tolngomólnómo?" Da oya naretala oya ma tai wirribóka alzizi amanik ugón bókyenóp, oya nus akó oya bóktananme.

⁹ Darrü irrüb Zosep darrü nus akó we umtulürr, ó tóba naretal we nüzazilóp wagó, "Tübarrkrru! Ka akó darrü nus umtula. Ene nusdü ka

* ^{37:2} Bila akó Zilpa Zeikobón tokom ngim kol nis namünlürri. Bila Rreielón leba zaget kol warilürr. Oya nis siman olom nis ngi Dan akó Naptali. Zilpa Lian leba zaget kol warilürr. Oya nis siman olom nis ngi Gad akó Asyerr.

we kla nósenónoma: abüs, melpal, akó 11 wimurra kürüka wakósingül nümgürre."

¹⁰ Wa tóba nus abdó akó naretaldó nóma adrratórr, da aba we agórr akó we imtinürr wagó, "Ia ini laró nusa? Ia ma inzan gyagüpi tótókdola, kótó, marü aip, akó marü naretal, ki sab marüka wakósingül nólóngörre?"

¹¹ Zosepón naretal gyagüp kolaea ekrralórr oyawkata, a ibü ab ma kari gyagüpitótók koke ekyanórr.

Zosepón Naretal Sel Inóp Mogob Pamdó

¹² Darrpan ngürr Zosepón naretal Syekem wirri basirr minggüpanan ogobórr tibiób aban sip a gout ngabkanóm.

¹³ Zeikob Zosepónbóka wagó, "Ma umulóla igó, marü naretal sip a gout ngakandasko Syekem minggüpanan. Ka marü ola zirrapónóm kaindóla ibüka."

Zosep bóktan yalkomólórr wagó, "Taia."

¹⁴ Da oya aba we yalórr wagó, "Ma kya kóbó wam moba naretal bangónóm, ia i tib akó sip a gout taiasko. Sab tolkomólke kürü umul-umulan ngitanóm." Da aba we zirrapónórr Ibrron basirr buruburu-dügabi.

Zosep we abzilürr Syekem.

¹⁵ Wa ibü byamkünkü wamlórr ene pórrpótyapdó. Darrü pama oya we esenórr, da oya we imtinürr wagó, "Ia ma laró amkündóla?"

¹⁶ Wa bóktan yalkomólórr wagó, "Ka kólba naretal byamkündóla. Ma ia kürü koke küzazilo, ia i tibiób sip nadü pokodó ngakandako?"

¹⁷ Ene pama bóktan yalkomólórr wagó, "I ini poko kuri amgüttrre. Ka ibü nurrkrrunüma i nóma ikik kwarile wagó, 'Nau, mi Dotan tótódkakla.' " Da Zosep ibü solkwat we akyanórr ó ibü we nósenóp Dotan wirri basirr minggüpanandó.

¹⁸ I oya ugón esenóp, wa ibükagabi barkyanan kan nóma yarilürr. Wa wa solkwat abzilürr, i bóktan ngaen-gógópan tónggapónóp oya amkalóm.

¹⁹ I tibiób darrpan-darrpan bütazilóp wagó, "Ene metat nus ut olom mamka!"

²⁰ Yao, ugó togob, mi oya amkaldakla akó mi kubó oya büb amaikrre darrü kukurru nae-koke badudü. Mi kubó igó adrrütrre wagó, oya darrü molpokodó gazirr narr lara sómkóle. Da mi kubó oya ugón eserre, oya nusa ia zaget apóni!"

²¹ Ruben ibü nurrkrruóp i ne bóktan tónggapónóp, ó wa ma Zosepón yangónórr oya amkalgum. Da wa we bóktanórr wagó, "Mi oya koke emkórre.

²² Ini [ngüün-koke bwóbdü] e kubó oya amanikane ini ukyórrün nae badudü. E kubó oya ia koke yangónane!" Wa we bóktanórr oya zid ainüm akó tóba abdó alkomólóm.

²³ Zosep tóba naretaldó nóma abzilürr, i oya morroalan kokrrapan mórrkenyórr ngürsilpükü we atürróp oya bübdügab.

²⁴ I oya ipüdóp, ama nae-koke badudü we amanikóp.

²⁵ I nóma alo kwarilürr, da Isma-elón zitüł pam kopo nósenóp ene kwatana tótókde. I elklaza bumiög pam kwarilürr. I olgab togoblórr

Gilead bwóbdügab, kóta Izipt kantrri amrran. Ibü [kamela] abün morroal bübdü balóp ilang móeg[†] barrmüller.

²⁶ Zuda tóba zonaretaldó bóktanórr wagó, "Mi ia kubó laró darrem ipüdörre, mi ne kubó mibiób zoret nóma emkórre akó oya büb nóma inikórre pamab asen-gum?

²⁷ Morroal igósa, mi oya sel irre ini Isma-el pamdó. Da mi oya koke emkórre; ene zitülkusdü, wa mibü zorete, mi darrpan büb a óeakla." Oya zonaretal blamana we ubi bainóp.

²⁸ Isma-elón[‡] zitüł pama nóma nörrgrrotópmá, ibü we nürrmütóp. Oya naretala Zosepón we amurrutóp ene badudügab, ama oya sel inóp Isma-el pamdó. Ene darrem kla ngarkwat 20 silba mani poko. I oya ipüdóp, Izipt we idüdóp.

²⁹ Rruben darrü pokodógab nóma tolkomólórr ene badudü, wa Zosepón we koke esenórr. Wa oya gyauranme tóba mórrkenyórr we atürrürr.

³⁰ Wa alkomólórr tóba zoretaldó, da wa we bóktanórr wagó, "Ene omokur myamem ola babulase! Ka ia-ia kaino?"

³¹ Da i gout we edabónóp ó Zosepón kokrrapan mórrkenyórr we yanggóbólóp ene goutan óedo.

³² Iene mórrkenyórr tibiób abdó we idüdóp, da we bóktónóp wagó, "Ki ini kla eserre. Ia ini marü olomane?"

³³ Zeikob emzyatórr da we bóktanórr wagó, "Ó, oyane! Kürü olom Zosep syórr angórróna! Darrü molpokodó narr lara kuri elónge!"

³⁴ Zeikob tóba mórrkenyórr gyauranme we atürrürr ó wa tóba bidó mórrkenyórr batenórr. Wa metat yón gyauri ngyabelórr abün ngürrüm.

³⁵ Zeikobón simanal olmala akó ópal olmala togobórr oyaka oya zao-zao ainüm. A wa ibü zao-zao bain-gum badólórr, da we bóktanórr wagó, "Ka sab kólba olom metat inzan yón amto namulo, kóta ka sab nóma narrótoko; ka koke piküp baino." Wa tóba olom Zosepón we yón amtolórr.

³⁶ Ene tonarrdó, Iziptüm Isma-el pama Zosepón sel inóp Potiparrka, darrü parraoan ngi pam nótó yarilürr. Wa parraoan büb ngakan gazirr pamab singüldü pam yarilürr.

38

Zuda akó Tamarr

¹ Ene tonarrdó, Zuda tóba zonaretal we bimgatórr, ama Adulam wirri basirrdü wamórr darrü pampükü ngyabenóm, ngi Aerra.

²⁻³ Zuda olazan ngyaben yarilürr, wa darrü Keinan ngulmokur osenórr. Ene ngulmokuran ab ngi Syua. Da módoga, Zuda ene ngul olom we zumiögürr, da usadi we umturri. Ene kakóm, kola bikóm ipadórr, akó siman olom we esenórr. Zuda ngi ngyesilürr Err.

⁴ Wa akó bikóm we ipadórr. Kola nis ngim siman olom we esenórr, da ngi we ngyesilürr Onan.

⁵ Wa akó aüd ngim siman olom we esenórr, da ngi we ngyesilürr Syela. I ugón Kezib wirri basirrdü kwarilürr, ene oloma nóma tómtómólórr.

[†] 37:25 morroal bübdü balóp ilang móeg, Mórrke-mórrke módágako: gum, balm, akó myrrh.

[‡] 37:28 Isma-el pamkolpam, ibü nis ngiamli: Isma-el a Midian pamkolpam. ^{37:28} Apostolab Tórrmen 7:9

6 Zudan ngaen oloma wirri pam nόma bainürr, da aba bóktan we tónggapónórr Errónkü kol amiógüm. Da wa kol we zumiógürr, ngi Tamarr.

7 Da Zudan ene oloma Err, [Lodón] ilküpdu kolae tómbapón yarilürr, da oya Lod büdülämpükü we semkalórr.

8 Err nόma narrótókórr, ene kakóm, Zuda Onanón we yalórr wagó, "Moba naretan kol kóblepükü umtulke, ó moba ngubutan zaget elakó. Ma olmal oya pabodó sab nόma nόsenónόmo, sab oya olmalbobatal kwarile."

9 Da móódóga, Onan umul yarilürr wagó, ene olmal sab tόba olmal koke korale. I enezan ngyabenórri, wa oyaka kolae tonarr* tómbapón yarilürr olmal basen-gum.

10 Wa ne poko tómbapólórr, Lodón ilküpdu kolae yarilürr, da oya Lod büdülämpükü we emkalórr.

11 Zuda tόba kolalkot Tamarrón we wyalórr wagó, "Ma kya kóblezan ngyabelónke moba aban müötüdü, kókó kürü olom Syela nόma dόdórr baine." Zitulkus móódóga, wa igó gyagüpi wamórr, "Wa ta sab kena narrótók tόba naret nisazan." Da Tamarr we natókórr tόba aban müötüdü ngyabenóm.

12 Ngibürr pail kakóm, Zudan kola we narrótókórr, Syuan olom nόto warilürr. Oya yόn gyaura nόma blakónórr, wa we wamórr Timna wirri basirrdü, tόba zaget pama [sipab] ngüin ne zuluklórr. Wa tόba gódamppükü wamórr, ngi Aerra, Adulam basirr pam.

13 Tamarrón darrü oloma uzazilürr wagó, "Marü kolalkot myanga Timna tόtókdase tόba sipab ngüin alüküm."

14 Wa tόba bidó mórrkenyórr enólórr, akó obzek ngablaorr mórrkenyórr poko-e pamkolpama oya obzek asen-gum. Da wa we natókórr Ena-im wirri basirrdü, ene kwatódó ama Timna tόtók. Wa we mórran-mórran bainürr barrbüñ bwóbdü. Da wa igó gyagüpi natókórr wagó, Syela wirri pam kuri bainürr, a i oya Syelan koke ekyenóp kolóm ainüm.

15 Zuda oya nόma osenórr, wa igó gyagüpi wamlórr wamaka wa popa kwatódó agól kolo, zitulkus tόba obzek mórrkenyórr poko-e ngablaorrón warilürr.

16 Zuda umul-kók yarilürr, akó wa koke omzyatórr igó, "Ini wa kürü kolalkoto." Wa oyaka we wamórr kwat kabedó, da bóktanórr wagó, "Mi ia usadi koke umtuli?"

Tamarr bóktan yalkomólórr wagó, "Ka ne kubó mankü nόma umtulo, ma kubó kürü darrem ia laró kókyeno?"

17 Zuda bóktan yalkomólórr wagó, "Ka sab marü [gout] kupo zirrsaponó."

Tamarr akó oya imtinürr wa, "Ia ma kürü darrü kla koke kókyeno marü gyagüpi amaniküm ene gout kupo zirrapónóm, igósüm ma ene gout kupo sab solodó zirrsaponó?"

18 Zuda oya umtinürr wagó, "Marü ubi ia ka marü laró mókyeno?"

Tamarr bóktan yalkomólórr wagó, "Kürü ubi marü ngi opor alóm kla[†] tόba syepükü, akó tupuru, marü tangdó ne klame." Da elklaza we uliúnürr, da móódóga, Zuda góómoyaka agósórr; bikóm we okyanórr.

* **38:9** Ene kolae tonarr móódóga: wa tόba ngyaor tüpdü ekalórr. † **38:18** ngi opor alóm kla, Mórke-mórrke móódóga: seal. Ene klame pama oya ngi ingrinürr darrü klamdió.

¹⁹ Ene kakóm, Tamarr nóma alkommórr, tóba obzekdógar ene mórrkenyórr poko we ininürr, ama akó bidó mórrkenyórr we bamelórr.

²⁰ Ngibürr ngürr kakóm, Zuda tóba góðam Aerran we zirrapónórr gout kupo ódódóm Tamarrka, akó tóba elklaza akonóm. Oya góðama we wamórr ene wirri basirrdü, a wa ene kol koke osenórr.

²¹ Aerra ene bwóbdü ngibürr pam númtinóp wagó, "E ia popa kwatódó agól kol[‡] koke osenane, Ena-im kwat kabedó nótó mórralórr?"

Ene pama bóktan yalkommólp wagó, "Darrü inzan popa kwatódó agól kol ala babulo."

²² Aerra nóma alkommórr, Zudanbóka wagó, "Ka ene kol koke osena, akó bwóbdü pama wagó, 'Darrü inzan popa kwatódó agól kol ala babulo.'"

²³ Zuda bóktan yalkommórr wagó, "Ka oya ne kla uliòrrü, ene go oyanko, zitulkus kolpama sab nóma umul bairre, mibü sab ngüóng tóngyalnórre. Ka ene gout kupo amkoman zirrapóna, da ma ene kol koke osena."

²⁴ Aüd melpal kakóm, Zudan darrü pama izazilürr wagó, "Marü kolalkota ta popa kwatódó agól kolzan térrmen tulmil tómbapólórr, da wa errkyá bikómpükümo!"

Da Zuda tóba zaget pam nilóp oya apadóm wagó, "Oya sab ura büdülämpükü ae ki zdüng!"

²⁵ Ene pama Tamarrónzan tudódnóp, wa bóktan zirrapónórr tóba kolalkotódó wagó, "Ini elklaza noanko, kürü bikóm wató kókyanórr. Tai ngabkónam akó kóbó tómzyetamke: ini ngi opor alóm kla tóba syepükü akó ini tupuru, ia tai noanko?"

²⁶ Zuda tóba elklaza nóma nómzyetóp, we bóktanórr wagó, "Wa amkoman dümdümo, a ka ma dümdüm kokela, zitulkus ka oya koke okyarró kólba olom Syelan oya kolóm." Zuda myamem kolae tonarr koke tónggapónórr Tamarrka.

²⁷ Ene ngürr nóma semrranórr Tamarrón twarppinürr, oya nis siman olom nis namülnürri.

²⁸ Tamarr olom nis nóma nulgumilürr, darrüpa tóba tang adrratórr. Marrna ain kola búsaí amiögürr, óe-óe sye-i arümürr, da igó warilürr wagó, "Ini ngaen oloma."

²⁹ Da ene oloma tóba tang aipan bikómdü nóma errngamórr, oya zoreta we tómtómólórr, da marrna ain kola akó bóktanórr wagó, "Ma wirri arüngi ia tómtómóla singül kwata!" Da oya ngi we ngyesilóp, Perrez.[§]

³⁰ Da olgabi oya nareta we tómtómólórr, óe-óe syepükü tang amelórrón. Oya ngi we ngyesilóp, Zerra.*

39

God Zosepónbókamde Potiparrón Müöt Bles Yónürr

¹ Isma-el pama Zosepón we idüdóp ama Izipt. Potiparr oya we amiögürr ibükagab manie. Wa Izipt pam yarilürr, darrü parraoan ngi pam. Wa parraoan büb ngakan gazírr pamab singüldü pam yarilürr.

[‡] **38:21** *popa kwatódó agól kol:* Ene Ibrru bóktan oporan kúp móðóga: *popa kwatódó agól kol obae godón müötankü nótó zagetóda.* [§] **38:29** *Perrez ngian kúp móðóga:* *arüngpükü nótó burruanda.* * **38:30** *Zerra ngian kúp móðóga:* *sisa anin zyón.* Darrü kúp móðóga: *óe-óe.*

² |LOD| Zosepka asi yarilürr. Wa tóba zaget kari morroal koke idódlórr, ó tuób tóba wirri paman müötüdü ngyabelórr, Izipt pam nótó yarilürr.

³ Potiparr nóma esenórr wagó, LOD oyaka asine ó LOD oya blaman klamdó tangamtin yarilürr, wa ne kla tómbapólórr,

⁴ Potiparr tóba obzek kwata Zosepka morroal esenórr. Akó Zosep Potiparrón büb ngakan pamóm bainürr. Wa ta Potiparrón müót alngomol akó ngakan pamóm bainürr. Potiparrón müötüdü ne elklaza kwarilürr, oya tangdó blaman kla we irrbünürr.

⁵ Ene ngürrdüğab, Zosepónbókamde LOD Potiparrón müót kolpam bles ninóp akó müötüdü akó ngaon bwóbdü blaman ne kla kwarilürr.

⁶ Potiparr tóba blaman kla Zosepón tangdó irrbünürr ngabkanóm. Zosepónbókamde Potiparrón gyagüpítótókdó darrü müp babul yarilürr darrü klamankwata, wata wa ne alo kla alo yarilürr.

Zosepón Tümün Müötüdü Ingrinóp Potiparrón Kolan Obaean Bóktan Pokode

Zosep wa morroal kómal büb akó agür obzek olom yarilürr.

⁷ Ngibürr tonarr kakóm, oya wirri paman kolan büba ubi bainürr Zosepkamóm, ó oya imtinürr wagó, "Ma kya tam kankü utüm."

⁸ A wa ma bangónórr ó bóktanórr oyaka wagó, "Turrkrru, kürü bökamdó kürü wirri paman gyagüpítótókdó darrü müp babula darrü klamankwata tóba müötüdü, akó wa tóba blaman elklaza kürü tangdó irrbünürr ngabkanóm.

⁹ Kibü arüng darrpan ngarkwatódómamli ini müötüdü, ó wa darrü kla koke yangónórr kürü gumüm, wata mató, zitülkus ma oya kolóla. Da ka ma inzan wirri kolae kia iade tónggapono akó kolae tonarr tónggapono Godka?"

¹⁰ Enana wa Zosepón blaman ngürrzan enan imtilürr, Zosep kokean ubi bailürr oya minggüpanandó tótókóm wankü utüm.

¹¹ A darrpan ngürr, Zosep nóma bangrinürr ene müötüdü tóba zaget tómbapónóm, darrü zaget olom müötüdü ta babulan yarilürr.

¹² Potiparrón kola oya tumum mórrkenyórr we amiögürr, da we bóktanórr wagó, "Ma kya tam kankü utüm." A wa ma oya gum kórzyönürr ó wa we busorr pul basirrdü. Tóba mórrkenyórr we amgatórr ene kolan tangdó.

¹³ Potiparrón kola nóma esenórr wagó, Zosep tóba mórrkenyórr kuri amgüte ó kuri busue müötüdügab,

¹⁴ wa tóba müötüdü zaget pam we ngibaunürr, da we bóktanórr wagó, "Ini kia ngakónam! Kürü müóra ne Ibrru olom sidódürr ini müötüdü, wa mibü [tiz tangórre]. Wa kürü ut bwóbdü tübangrine kankü utüm. Da ka ma wirribóka taegwarr apóna.

¹⁵ Wa kürü taegwarr nóma arrkrrue, wa tóba mórrkenyórr amgüte kürü tangdó, da we busue pul basirrdü."

¹⁶ Potiparrón kola ene mórrkenyórr tóba kabedó we ingrinürr kókó oya müóra we tübzilürr müötüdü, Zosepón wirri pam.

¹⁷ Ene dadan póep akó we addratórr tóba müóran umulüm: "Ene Ibrru [leba zaget olom], ma noan sidódürr ini müötüdü, kürükä tame kürü tiz angónóm.

18 A ka nóma taegwarr apóna, tóba mórrkenyórr popa ola amgüte kürü kabedó, da we busue pul basirrdú!"

19 Zosepón wirri pama tóba kolan bóktan nóma arrkrrurr wagó, "Marü leba zaget oloma kürü inzan kangóne," oya büba urazan bamzikürr.

20 Zosepón amigóp, tümün müótüdü we ingrinóp, kingdü kolae nidi tómbapónóp nóla kwarilürr. Da wa we ngayabelórr.

21 A Lod Zosepka yarilürr akó oya morroal tonarr emtyanórr, igósidi tümün müót ngakan pama morroal esenórr oyaka tóba obzek kwata.

22 Da wa Zosepón we ingrinürr wirri pamóm ene tümün müótüdü ta blaman ne pam kwarilürr, ibü ngabkanóm. Wa oya wirri zaget ekyanórr blaman kla ngabkanóm akó balngomólóm ene tümün müótüdü.

23 Tümün müót ngakan pama Zosepón ne zaget iliönürr, wa ene zagetankwata myamem koke gyagüpi amaikürr, zitulkus Zosep blaman kla ngabkan yarilürr. Lod Zosepón tangamtilürr wa ne morroal kla tómbapólórr.

40

Zosep Nis Pam Nisab Nus Müsirrga Nyónürr

1 Ngibürr tonarr kakóm, Izipt kingan ngeyepam gail singüldü pam akó plaoa balkomen singüldü pam, i kolae tonarr tómbapórri tibiób wirri pamdó, Izipt king.

2 Wa kari ngürsil ta koke yarilürr ene nis ngi pam nisdü,

3 ó ibü nüpadórr, tümün müótüdü we nüngrinürr, kingan büb ngakan gazirr pamab singüldü pama ne müót ngakalórr, Zosep ne müótüdü yarilürr.

4 I barrkyanan tonarr we ngabenónóp ene tümün müótüdü, ó Potiparr Zosepón we ingrinürr ene nis pam nis ngakanóm.

5 Darrü irrüb, ene tümün müótüdü, ngeyepam gail singüldü pam akó plaoa balkomen singüldü pam nizana nus umturri. Ene nus nisab küp darrü-darrü namülnürrí.

6 Zosep ibüka ene irrbi nóma wamórr, wa ibü nosenórr, i gyakolae obzeke namülnürrí.

7 Wa ibü we nümtinürr wagó, "E gyaur obzeke iade mórrandamlí?"

8 I bóktan yalkomólórr wagó, "Ki nizana nus umtuli, a darrü pam myamem babula ini nus müsirrga ainüm, ibü küp ia laróga."

Zosep ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Wata God pam gyagüpitótók wató akyanda nus morroal müsirrga ainüm. Kürüka yabiób nus kóbó adrrótam."

9 Ngeyepam gail singüldü pama we bóktanórr wagó, "Kürü nus inzan yarile wagó, darrü [greeip] syepor kürü obzek kwata yaril.

10 Aüd tiz oyaka kwaril. Dümdüman ene küsil pórngea néma tübase, oya pula ugón bamgorre. Ene grreipa we bangurine.

11 Ka parraoan kübül tangdó emona, ene küp yazeba, mor emóniga parraoan kübündü, ene kübül ma parrao ekyena anónóm."

12 Zosep bóktanórr wagó, "Ini nusa we pokobóka apónda wagó, ene aüd nugup tizab küp módogá: aüd ngürr.

¹³ Aüd ngim ngürrdü parraoa sab marü singül kwit ine moba büödütügabi. Marü sab malkomóle moba zaget pabodó. Ma oya kübül sab iliolo, ma ngaen enezan tonarr elngónorró.

¹⁴ Da gyaurka, ma sab kürü gyagüpi kümanikke, blaman klama sab morroal noma bairre marüka. Ka marü matoa, marüka sab morroal tonarr ki yarilün. Kürü ngi ngiklianke parraodó, ó marü tangbamtin sab asi ki yarilün kürü tümün müötüdüğab arruanóm.

¹⁵ Ngaen-gógópan pokodó, kürü gómol tonarre küpüdóp Ibrru kol-pamab tüpdügab, ó ene dadan tonarrzan klama akó kuri tómbapóne aini Iziptüm. Ka darrü kolae koke tónggapórro tümün müötüdüğab bangrinüm."

¹⁶ Ene plaoa balkomen singüldü pama arrkrrurr wagó, Zosep ngyepam gail singüldü paman nus müsirrga yónürr akó ene bóktan morroal yarilürr ene pamdó. Da wa we bóktanórr Zosepka wagó, "Ka ta nus inzan umtula. Ka aüd alóp nosenónoma kólba singüldü.

¹⁷ Tai wirri kwitüm ne alóp yaril, abün obzek balkomerrón brred kwaril, parraoan plaoa bamngul müötüdüğabi. Ene brred poyaea elorre."

¹⁸ Zosep bóktan we yalkomólörre wagó, "Ini nusa we pokobóka apónda wagó, aüd alópab küp módoga: aüd ngürr.

¹⁹ Aüd ngim ngürrdü, parraoa marü singül sab kwit ine, ugón itüle! Marü büb nugup zonodó alanirre, ó sab poyaea marü büb murr we elóngörre."

²⁰ Parraoan amtómól ngürr noma semrranórr, aüd ngim ngürrdü, wa wirri garirr tónggapónórr tóba ngi pamabkü. Wa we nurruanórr tóba ngyepam gail singüldü pam akó tóba plaoa balkomen singüldü pam ó ibü we tüdütüdóp ene ngi pamab obzek kwata.

²¹ Parraoa ene ngyepam gail singüldü pam akó tóba pabodó salkomólörre, oya kübül parraoan tangdó angrinüm.

²² Ene plaoa balkomen singüldü paman singül itülop, ama oya büb nugup zonodó alaninóp. Ene pokoa wata amkoman tómbapónórr Zosep enezan müsirrga yónürr.

²³ Da ene ngyepam gail singüldü paman gyagüpitótók myamem babul yarilürr Zosepka - oyabóka tai imrukürr.

41

Zosep Parraoan Nus Müsirrga Nyónürr

¹ Nis paila noma blakórri, parraoa inzan nus umtulürr: Wa Nael tobarr kabedó noma zamngólórr,

² 7 morroal akó wirri büb [kaua] naedögab we tübausürr, ó kayal alo we bókyenóp.

³ Ibü kakóm, akó ngibürr 7 aroam akó korrkorr büb kaua naedögab tübausürr. I we ogobórr, ngibürr kauab minggüpanandó we tóbrrangórr tobarr kabedó. ⁴ Ene korrkorr kaua noma tóbrrangórr, i ene morroal akó wirri büb kau we olonglórr. Parraoa ugón saogórr.

⁵ Oya uta akó we türümürr, ó akó darrü nus we umtulürr. 7 [Wit] singüla, morroal tulum waorrón, darrpan aipdüğab dódórr bainóp.

⁶ Akó 7 ngibürr korrkorr wit singüla tübausürr, wirri bao urura ne kla mangkó ninóp.

⁷ Korrkorr wit singüla ama morroal tulum waorrón wit singülololórr. Parraoa noma saogórr, wa we umul bainürr wagó, "Ka nus umtula."

⁸ Ene irrbi wa gyakolae yarilürr. Wa bóktan we zirrapónórr blaman wirri wapi pamdó akó [wirri gyagüpitótók] pamdó, Izipt kantrri kugupidü. Wa tóba nus we nüdrratürr, a darrü pam gaodó koke yarilürr müsirrga ainüm oyankü.

⁹ Ene ngyepam gail singüldü paman Zosepónbókama ngambangólórr, da we bóktanórr parraodó wagó, "Ka ini ngürr pupo baindóla, ka kolae* tónggapórórr.

¹⁰ Ma ngürsil namülnürrü ene plaoa balkomen singüldü pamdó akó küruka, ó ma kibü tümün müötüdü we tüngrinürr, Potiparrón müötüdü, kingan büb ngakan gazirr pamab singüldü pam.

¹¹ Darrü irrüb ki nizana nus umturri, ó ene nusab küp darrü-darrü namülnürrí.

¹² Darrü Ibrru omokur kinkü asi yarilürr, kingan büb ngakan gazirr pamab singüldü pam, oya leba zaget olom. Ki kibiób nus oyaka we adrratrri, da wa we müsirrga nyónürr kibükä.

¹³ Ene elklaza wata amkoman tómbapónóp wa enezan müsirrga yónürr. Ma kürü kalkomólórr kólba zaget pabodó, ma ma plaoa bałkomen singüldü paman büb nugup zonodó alaniñrü."

¹⁴ Parraoa bóktan we zirrapónórr Zosepkamóm. I ürrbain ta koke apónóp oya ódódóm tümün müötüdügab. Wa tóba ikub ngüin nóma balükürr akó morroal mórrkenyórr nóma püti bainürr, oya parraoan obzek kwata we sidüdóp.

¹⁵ Parraoa we bóktanórr oyaka wagó, "Ka nus umtula; darrü pam gaodó kokea müsirrga ainüm. Ka igó arrkrúa wagó, ma nus müsirrga ain umulóla."

¹⁶ Zosep bóktan yalkomólórr wagó, "Wirri pam, kótó koke! Wata God kubó ini nus wató müsirrga ine marünkü. Aprrapórr ene bóktan kubó morroal yarile marünkü."

¹⁷ Parraoa bóktan yalkomólórr wagó, "Turrkrú, ka nus igó umtula. Ka Nael tobarr kabedó nóma zamngóla,

¹⁸ 7 morroal akó wirri büb kaua naedógab we tübase, ó kayal alo we bókyerre.

¹⁹ Ibü kakóm, akó ngibürr 7 kaua naedógab tübase. I yuóg ngyaben kau kwarile akó ibü amkoman aroam akó korrkorr büb kwarile. Ka inzan kau ta kokean nósenarre Izipt kantrridü.

²⁰ Korrkorr akó aroam büb kaua ama ene wirri büb kau dudu olongóle, ngaen-gógópan nidi tübase.

²¹ Ibü alóng kakóm, darrü olom gaodó koke yarile asenóm igó, i ene wirri büb kau olongóle, zitülkus ibü büb wata dadanzan korrkorr kwarile ngaen-gógópanzan. Ka ugón türsümüla.

²² Ka akó darrü nus inzan umtula. 7 Wit singüla, morroal tulum waorrón, darrpan aipdüğab dódórr bairre.

²³ Akó 7 ngibürr odalórrón akó korrkorr wit singüla tübase, wirri bao urura ne kla mangkó nirre.

²⁴ Korrkorr wit singüla ama morroal tulum waorrón wit singül olol. Ka ini nus wapi pamdó enan nüdrrüta, a darrü pam gaodó koke yaril müsirrga ainüm kürünkü."

* ^{41:9} Ini kolae apprapórr igó klambóka apónda, wa ne kolae ngaen tónggapónórr ó ta igó klambóka igó, oya bamräkürr Zosepón ngi ngilianóm parraodó.

25 Zosep parraodó bóktanórr wagó, "Ene nus nisa darrpan klambóka apóndamli. God marü kuri mómyene, wa laró tómbapónóm kainda.

26 Da 7 morroal büb kaua, i 7 pailüm bórrangdako, akó 7 morroal wit singüla, i akó 7 pailüm bórrangdako. I nizana darrpan pokom zamngöldamli.

27 Da 7 korrkorr akó aroam büb kau, solkwat ne klama tübase, i 7 pailüm bórrangdako. Akó 7 yuóg nygaben wit singül, wirri bao urura ne kla mangkó nirre, i ta 7 pailüm bórrangdako.

28 Ene inzana, kazan bóktóna - God marü kuri mómyene, wa laró tómbapónóm kainda.

29 7 pailüm sab wirri mórrrel yarile blaman Izipt tüpdü.

30 A ene kakóm, sab 7 pailüm wirri ku yarile, ó ene morroal pailbókama sab bamrüke, zitülkus sab ini kua tüp kulaine.

31 Ene mórrrelbókama sab bamrüke, zitülkus ene ne kua tótókda, sab kari kolae koke yarile.

32 God marü nis ngim ene nus igósüm mókyene, marü umul-umulan ngitanóm wagó, ini bóktana sab amkoman tómbapóné akó kari pokoa God ene kla tónggapónóm mibükä.

33 "Errkyä ma darrü pam ugó yamkü susumüri akó wirri gyagüpítótók pam, da sab oya ingrinke Izipt kantrri ngakanóm.

34 Ma akó sab ngibürr wirri ngi zaget pam irrbünke. Blaman didiburrdügab, morroal ne alo klama dódórr baindako, blaman 5 alo klamdógab ma darrpan ipadlo gyagu müötüdü angrinüm ene 7 mórrrel pail kugupidü.

35 Ibü ki dakabain koralón, blaman alo kla ne kla kwarile, sab ene ne morroal pail kwarile, akó blaman wit küp ki urrburrün parraoan gyagu müötüdü blaman wirri basirrdü ne klamko. I ola morroal ki ngabkanónóm.

36 Ene aloa mibü sab ki tangtamtinünüm ini bwóbdü ugórr nyabenónüm, ene 7 pail ku, sab ne klama tame Iziptüm. Ini igósüm, alo kua ini tüp koke kulaine."

Zosepón Wirri Ngi Atenóp Blaman Izipt Kantrri akó Pamkolpam Ngabkanóm

37 Zosepón kuankwata bóktan morroal yarilürr ibüka, parrao akó tóba ngi pampükü.

38 Parraoa tóba ngi pamdó bóktanórr wagó, "Mi sab inzan pam myamem koke eserre, Godón Samu ne noan bübüdüma."

39 Olgabi parraoa bóktanórr Zosepka wagó, "God marü kuri mómyene ma kürü blaman ne kla kuri küzazila, akó darrü inzan pam babula mazan, susumüri akó wirri gyagüpítótók pam.

40 Ka marü angrindóla wirri ngi pamóm kólba kantrri akó kürü blaman pamkolpam ngabkanóm. I sab tómbapónorre ma ne arüng bóktalo. Marü ngi sab kari-karibóka yarile kürü ngidügab, zitülkus ka kingan mórran klamdó mórrandóla."

41 Akó parraoa bóktanórr Zosepka wagó, "Ka errkyadan marü angrindóla wirri ngi pamóm blaman Izipt kanrridü."

42 Parraoa tóba ngi opor alóm rrang tang pyómdügab irruanórr, ama Zosepón tang pyómdü akyanórr. Akó wa agurr akó wirri darrem

mórrkenyórr ipadórr, oya atenórr. Dómdóm, [gold] sein sye ipadórr, oya gepkodó gegómórra yangónórr.

⁴³ Parraoa tóba nis ngim [osab amorrat kla] ugón ekyanórr oya agólóm, da we górrgankü ogoblórr oya singül kwata wagó, "Kwatódágab igó kainam!"[†] Da módoğa, parraoa Zosepón ingrinürr wirri ngi pamóm blaman Izipt kanrridü.

⁴⁴ Parraoa bóktanórr Zosepka wagó, "Ka kingla, a pamkolpama marükagab sab ngaen-gógópan bóktan ipadnórr, da i solkwat ngibürr kła ugón tómbapónorre."

⁴⁵⁻⁴⁶ Da parraoa Zosepón tóba Izipt ngi we ekyanórr, ngi Zafenat-Panea. Oya kolpükü we ekyanórr, ngi Asenat, Potiperran óp olom. Potiperra darrü Izipt pamkolpamab godón [ótókl] müöt prrist yarilürr, Eliopolis[‡] wirri basirrdü. Zosep Izipt kingan zaget ugón bókyanórr, wa 30 pail nóma yarilürr. Da wa parraodágab bupadórr blaman Izipt kanrridü agóltagólóm.

⁴⁷ Ene 7 mórrrel paildü, tüpa abün alo kla dódórr ninóp, aüd-koke.

⁴⁸ Wa ne alo kla dakabasulürr ene mórrrel paildü Izipt kanrridü, ama gyagu müótüdü we irrbülürr blaman wirri basirrdüma. Wa alo kla inzan irrbülürr blaman darrpan-darrpan wirri basirrdüma, ne alo klama dódórr bainóp ngaon bwóbdü wirri basirr kabedó.

⁴⁹ Zosep aüd-koke wit küp gyagu müótüdü irrbülürr, ngaru-koke, wamaka maludü nóresa, ó wa piküp bainürr wit küp bótangóm, zitulkus darrü pam gaodó koke yarilürr ene kla bótangóm.

⁵⁰ Ene kolae ku paila solkwat togobórr, ngaen-gógópan Potiperran óp olom Asenatkagab Zosep nis siman olom nis nosenórr. Potiperra prrist yarilürr Eliopolis wirri basirrdü.

⁵¹ Zosep bóktanórr wagó, "God kürü kuri tangkamtine kólba müp akó kólba aban pamkolpam alókóm." Da wa tóba ngaen olom ngi we ngyesilürr Manase.[§]

⁵² Wa akó we bóktanórr wagó, "God kürü küppükü kine: wa kürü nis olom nis kuri kókyene ini kanrridü, kürü kolae gyaur ngayabendágab," da wa tóba nis ngim olom ngi we ngyesilürr Ippra-im.*

⁵³ Ene 7 pail wirri mórrrel ne kla yarilürr Izipt tüpdü, blakón bwóbdü we tamórr,

⁵⁴ ó ene 7 pail kua we bókyanórr, Zosep enezan yarilürr. Blaman bwób-bwób wata ku yarilürr, Iziptüm ma alo gaodó yarilürr.

⁵⁵ Izipt pamkolpama alom nóma kwarilürr, i parrao wirri arüngi yatonóp alo klamóm. Wa ibü we nilóp wagó, "Zosepka ogob akó tómbapónam Zosep yabü kubó ne poko nilörre."

⁵⁶ Ene kua blaman bwób we gwarranórr. Zosep blaman gyagu müót tapanukuóp, da wit küp bumiög we bókyenóp Izipt pama oyakagab, zitulkus kari kolae ku koke yarilürr Izipt kanrridü.

⁵⁷ Akó pamkolpama togoblórr blaman bwób-bwób Izipt kanrridü wit küp bumiögüm Zosepkagab, zitulkus kari kolae ku koke yarilürr blaman bwób-bwób.

[†] **41:43** Darrü küp módoğa: *Wakósingül amgünam!* [‡] **41:45-46** Eliopolis Grrik pamkolpamab bóktan ngie. Darrü ngi módoğa: *On*. Ene wirri basirr Izipt kugupidü yarilürr. [§] **41:51** Manase ngian küp módoğa: *tangartin müp alókóm.* ^{*} **41:52** Ippra-im ngian küp módoğa: *küppükü ain.*

42

Zosepón Naretala Alo Bumiögüm Ogobórr Izipt

¹ Zeikob nóma umul bainürr wagó, [wit] küp Iziptüm asisko, wa tóba olmaldó we bóktanórr wagó, "E yabiób darrem-darrem iade ngabkandakla? E ia darrü kla koke tónggapónane?"

² Tübarrkruu, ka kuri arrkrrua wagó, wit küp asisko Iziptüm. E ugó bazeb wit küp bumiögüm mibünkü, zitülkus mi sab alo büdül kena nurrbarinün."

³ Da Zosepón 10 naretala we ogobórr Izipt, wit küp bumiögüm.

⁴ A Zeikob ma Zosepón zoret Benzaminün koke zirrapónórr inkü, zitülkus Zeikob gum yarilürr wagó, sab darrü pokoa kena tómbapón oyaka.

⁵ Da Zeikobón olmala pam ngorodó babzilürr wit küp bumiög pokodó, zitülkus Keinan tüpdü ku yarilürr.

⁶ Zosep gabena yarilürr Izipt kantrridü; bwób-bwób pamkolpama alo kla bumiögüm oyaka togoblórr. Da Zosepón naretala we togobórr, tibiób wakósingül nümgünöp, oya obzek kwata singül tüp balókorr.

⁷ Zosep tóba naretal nóma nosenóp, ibü wa nómzyetóp. A wa igó bainürr, wamaka wa mogob pam yarilürr. Wa taren-taren wirri arüngi bóktanórr ibüka. Wa nümtinóp wagó, "E ia nubógab togoba?"

I bóktan we yalkomólóp wagó, "Ki Keinangabakla, alo kla bumiögüm togoba."

⁸ Zosep naretal nómzyetóp, a i ma oya koke emzyetóp.

⁹ Oya nusbókama ngambangólórr, wa ne nus umtulürr ibükwata ó da we bóktanórr wagó, "E kómdam bain pamakla; e ugósüm togoba kibü kómdam bainüm wagó, kibü arüng-koke bwób poko negako kibü kantrridü!"

¹⁰ I bóktan yalkomólóp wagó, "Koke, wirri pam, ki marü zaget pama kuri togoba wit küp bumiögüm.

¹¹ Ki zonaretalpükümakla, ki darrpan abrrónakla. Ki kómdam bain pam kokeakla, wirri pam, ki amkoman moboküp pamakla."

¹² Zosep ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Koke, e wata ugósüm togoba kibü kómdam bainüm wagó, kibü arüng-koke bwób poko negako kibü kantrridü!"

¹³ I bóktan yalkomólóp wagó, "Wirri pam, ki blaman 12 pam kwarilürr, darrpan abdógar Keinan tüpdü. Kibü darrü zoret büdüla, solo kupo zoret kibü abdómase."

¹⁴ Zosep bóktan yalkomólórr wagó, "Koke! E wata amkoman kómdam bain pamakla, ka enezan namüla!

¹⁵ Ini pokoañ kúpa sab amkoman ki tómbapó: ka parraoan ngidü yabü ini wirri arüng bóktan akyandóla wagó, e sab kokean amgütane ini bwób, kókó yabü solo kupo zoreta sab tame kürükä.

¹⁶ Darrü pam zirrapónam yabükagab oya apadóm; e barrea sab tümün müótüdü koralo, kókó sab amkoman bóktana tübzile e ne pokobóka apóndakla, igósüm ka yabü amkoman nangunünümo. Koke ne nóma, ka parraoan ngidü amkoman poko bóktandóla kagó, e wa amkoman kómdam bain pamakla!"

¹⁷ Da wa ibü we irrbünürr tümün müótüdü, aüd ngürrüm.

18 Aüd ngim ngürrdü, Zosep ibüka we bóktanórr wagó, "Ka Godón gum angón pamla, da ini bóktan mamoalamke, igósüm e arról kwarilo.

19 Kürü amkoman angunüm wagó, e amkoman moboküp pamakla, yabü darrüpa sab tümün müótüdü ala yarile yabü ne irrbünóp. E barrea sab bakono wit küp amarrum, e ne kla bumigane yabiób olmalkolabkü, alo büdül nidipasko.

20 Da e yabiób solo kupo zoret sab sidüdamke kürükä. Ene igósüm, ka bóktan sab amkoman yanguno ó ka sab yabü büdüldü koke irrbuno." I blamana babinürr.

21 Da we bóktónóp tibiób darrpan-darrpandó wagó, "Errkyä mi ini azidómakla, mi ne tonarr tónggapónóp mibiób zoretódó. Mi mib ene wirri müp esenóp wa ne kolaedó yarilürr, wa tüób mibü tangbamtinüm arüngi nómá tatop, da mi koke barrkrurr. Ene zitülkusdü, mi errkyä ini müpdümakla."

22 Rruben bóktanórr wagó, "Ka yabü nilarre wagó, kolae tonarr tónggapón-gu ini olomdó. A e ma koke barrkrurr. Errkyä ene darrema kuri tolkomôle mibüka, oya óea neme tópkanońor."

23 Zosep umul bainürr i ne pokobóka apón kwarilürr. A i ma koke umul bainóp, zitülkus bóktan amzazil pam asi yarilürr oyaka bóktan okaka amzazilüm Izipt bóktane.

24 Zosep ibü we nümgütóp da yónüm wamórr. Wa akó bóktanóm nómá bainürr, wa we tolkomólórr. Wa tóba darrü zaget pam yalórr Simionón apadóm, da ene zaget pama oya sye-i we amrókorr ibü obzek kwata.

Zosepón Naretala Simionón Amgütóp Iziptüm da we Bakonórr Keinan

25 Zosep tóba zaget pam arüng bóktan nókyenóp tóba naretalab alóp murrausüm wit küpi, akó ibü blamanab [silba] mani poko tibiób alópdó akonóm, ó ibü alo kla aliónum kwat-kwat alom. Ene bóktan pokoa tómbapónórr.

26 Oya naretala wit küp tibiób [donkidü] yamselóp, ó ene bwób we amgütóp.

27 I nóla bamilóp ene irrüb utüm, darrüpa tóba alóp nómá tapakurr tóba donki ngóyónüm, wa tóba silba mani poko tumuman nósenóp.

28 Wa tóba zonaretaldó górganórr wagó, "Kürü silba mani pokoa kuri tolkomôle kólbaka! Yóni, kürü alópdóma!" Ibü moboküpa müp bainóp, ó gum tórrngónpükü tibiób darrpan-darrpan bamtinóp wagó, "God ia laró tonarr tónggapónóm kainada mibüka?"

29 I tibiób ab nómá emrrónóp Zeikobón, Keinan tüpdü, i oya we izazilóp blaman ene ne pokoa tómbapónónóp ibüka wagó,

30 "Izipt kantrrian gabena kibüka taren-taren bóktalórr, ó wa kibü inzan tangónóp, wamaka ki kómdam bain pamakla.

31 A ki ma bóktan yalkomólóp oyaka wagó, 'Ki kómdam bain pam kokeakla, ki wata amkoman moboküp pamakla.

32 Ki blaman 12 simanal olmal kwarilnürrü, blaman darrpan abdógb. Darrü zoret büdüla, ó solo kupo zoret asise Keinanóm, kibü abdó.'

33 "Ene pama, ene kantrri wirri pam nótóke, bóktan yalkomólórr wagó, 'Ka sab igósüm umul baino wagó, e wata amkoman moboküp pamakla: Yabiób darrü ala amgütam kürükä; e barrea sab wit küp barrmuno yabiób olmalkolabkü, alo büdül nidipasko.

34 E yabiób solo kupo zoret sab sidüdamke kürüka. Ene igósüm, ka sab umul baino wagó, amkoman e kómdam bain pam kokeakla, e amkoman moboküp pamakla. Ka sab yabü narezoret salkomolo yabióbka, ó e sab kibü bwóbdü kwarilo, ó e sab agóltagól* kwarilo ini kanrridü.’ ”

35 I tibiób blaman elklaza nómá yusóp tibiób alópdágab, módoga, i blamana tibiób silba mani küppükü paos nónsenóp tibiób alópdó! I ene paos nómá nónsenóp, i tib akó tibiób ab Zeikob kari gum tórrngón koke kwarilürr.

36 Ibü aba ibüka bóktanórr wagó, “Yabü ubi ia ugósüma wagó, ka kólba blaman olmal númrüknümo? Zosep kankü babula, Simion kankü babula, ó yabü ubi akó Benzaminün ódódóma. Blaman ini müp kótó bamseldóla!”

37 Da Rruben abdó we bóktanórr wagó, “Ka sab ne Benzaminün koke nómá salkomolo marüka, ma sab kürü siman olom nis ugón númkalke. Ma oya kürü tangdó ugó ingri, akó ka sab oya salkomolo marüka.”

38 A Zeikob ma bóktan we yalkomólórr oyaka wagó, “Kürü oloma kokean warne mankü, zitülkus oya naret büdüla, ó wa wata dómdóm pammokur módoga arról Reizelkagab. Darrü klama sab kena tómbapón oyaka, kwat-kwat. Ka myang kuri baina akó ene gyaurdügabi, e sab kürü büdülbóka kena agósam.”

43

Zosepón Naretala Benzaminkü Bakolórr Izipt

1 Keinan bwóbdü, kua wata kari kolae koke bailürr.

2 I ne [wit] küp simarrúóp Iziptgab, blamana nómá blakónóp, da Zeikob tóba simanal olmaldó bóktanórr ibüka wagó, “E ugó bako, mibünkü ngibürr alo bumiógüm.”

3 A Zuda tóba ab yalórr wagó, “Ene pama kibü arüng ikik tókrórre wagó, ‘E myamem kürü obzek koke esenane, kókó e sab yabiób zoretpükü togobo kürüka!’ ”

4 Ma ne kibü zoret nómá zirrsapono kinkü tótókóm, ki igósidi sab ogobo Izipt, marü alo kla azebóm.

5 A ma ne oya koke nómá zirrsapono kinkü tótókóm, ki sab koke ogobo, zitülkus ene pama igó yarilürr wagó, ‘E myamem kürü obzek koke esenane, kókó e sab yabiób zoretpükü togobo kürüka!’ ”

6 Zeikob bóktanórr wagó, “E kolaean poko tónggapónarre! E ene pamdó iade adrrütarre wagó, ‘Kibü zoret asise?’ ”

7 I blamana bóktan yalkomólóp wagó, “Ene pama aüd poko koke bamtilürr, kibü olmalkolabbókamóm. Kibü igó tümtinónóp wagó, ‘Yabü ab ia arrólae? Yabü darrü zoret ia asise?’ Da ki oyaka bóktan blaman we yakonónóp wagó, ‘Ó’. Ki umul ia ki bairre igó, wa kibü inzanóm bamtinda kibiób zoret ola ódódóm?”

8 Zuda bóktanórr tóba abdó Zeikobka wagó, “Ene omokura kankü ki tam. Ki kubó wankü darrpan mün ogobo errkyadan. Ene igósüm, kidi, mató, akó kibü olmala alo büdül koke nurrbarine.

9 Benzaminün ne arról sab kótó bügasilo. Ka ne sab oya marü obzek kwata koke nómá singrino, ene müp sab kürüka ki yarilün metat.

* **42:34** agóltagól, darrü küp módoga: *elklaza darrem-darrem bumiög.*

10 Ki ne dokyanan ngürr koke nóma ki arrótóp, ki errkyá nis ngim igósidi bakorrón ki korala!"

11 Da ibü aba Zeikob bóktanórr ibüka wagó, "Inzan ne nóma yarile, da ini kla tónggapónam: ngibürr morroalan elklaza irrbünam yabiób alópdó ini tüpdügab. Ugó barrmü ene pamdó, ae kla ilinamke oya morroal ainüm: morroal bübdü balóp ilang móeg,* kari sokol gus mor, meke, akó almónd.[†]

12 Dokyanan mani emorronam yabiób, igósüm ene gao aodóm e yabiób alóp tumum ne mani sakonarre. Aprrapórr wa bütanórr.

13 Yabiób zoret ta ipüdam. Ene pamdó ugó bako errkyadan!

14 Ka tóredóla, Wirrian Arüng God sab ene wirri pam gyaur ekyene yabükwata. Ene igósüm, wa ok nirre yabü narezoret nis Simion akó Benzamin, ibü alkomólóm yenkü. Ka ne olmal nóma eloklo, taia, inzan ki yarilün: ka sab ibü wata inzan eloklo."

15 Ene pama Igaur klapakó dokyanan mani yazebóp. Benzaminün ipüdóp, da we bazebörr ama Izipt. Zosepón obzek kwata we bórrangórr.

16 Zosep Benzaminün nóma esenórr inkü, wa bóktanórr ene pamdó oya müót nótó ngakalórr wagó, "Ini pam yazeb, da kürü müótüdü ugó imarru. Ngóyórrün lar edabónam, da morroal yung. Ini pamab abüs singulküp alo kanküma."

17 Müót ngakan pama tórrmendó ingrinürr, oya Zosep enezan yalórr. Zosepón zaget pama oya zonaretal imarrurr Zosepón müótüdü.

18 Ibü enezan barrmüller Zosepón müótüdü, i gum koralórr. Igó gyagüpitótoke ogoblórr wagó, "Mibü igósidi türrbamüne maniankwata, i ne kla yakonóp mibü alópdó, mi ngaen-gógópan nóma bakonórr. I kubó ngürsilpükü togobe mibüka! Mibü sab tubarrmüne leba zaget pamóm akó wa sab mibü [donki] tümtirre."

19 I müót mamtaédó nóma togobórr, da Zosepón müót ngakan pamdó we böktónóp wagó,

20 "Gyaurka, kibü wirri pam, ki ngaen-gógópan ae togobórró alo bumiögüm.

21 Ki nóma bakorró kókó kwat-kwat, ene irrüb ki we bazurrurrü. We tapanukuóp kibiób alóp, da ki nosenóp blaman pamab mani wata tibiób alóp tumuman koralórr. Da ki we manipükü tübarrmüna.

22 Ki kibiób ngibürr manipükü tóbakona akó alo bumiögüm. Ki umulkókakla kibü alópdó ini mani ia nótó irrbünürr."

23 Zosepón müót ngakan pama bóktan yalkomólórr ibüka wagó, "Gyakolaegu! E gumgu! Yabü akó yabü aban Goda yabü mani piküpan yakonórr yabü yabiób alópdó. Ka yabü darrem kla ngaen emorrarró." Da wa Simionón sidódürr ibüka.

24 Müót ngakan pama ene pam simarrurr Zosepón müót kugupidü. Ibü nae nökyenóp ibü wapór bagulüm. Wa akó ibü donki ngabyónürr.

25 I gyaur kla irrbünóp Zosepón aliónüm, wa abüs singulküp kubó nóma tame, zitulkus i tib barrkrrurr wagó, i kubó usakü elorre.

26 Da Zosep müótüdü nóma bangrinürr, i oya gyaur kla we ilinóp, i ne kla tübarrmüñürr müótüdü. I wakosingül nümgünóp, singül tüp balókórr oya obzek kwata.

* **43:11** morroal bübdü balóp ilang móeg, Mórrke-mórrke módágako: *balm* akó *myrrh*. † **43:11** almónd darrü zürük küpa. Mórrke-mórrke móðoga: *almond*.

²⁷ Zosep ibü nümtinóp tibiób ngabenankwata. Da we bóktanórr wagó, "E kürü yabiób ab myangbóka küzazilarre, wa iadase? Ia wa arrólase?"

²⁸ Da i bóktan we yalkomólóp wagó, "Marü zaget pam, kibü ab, taiase. Arról duduae!" I wakósingül nümgünóp akó singül tüp balókorr Zosepón obzek kwata oya wirri ngi amngyelóm.

²⁹ Wa nóma yazılırr, tóba zoret esenórr Benzaminün. I darpan aipdüğabi tömtómórrí. Wa we bóktanórr wagó, "Ia ini yabü solo kupo zoreta, e kürü noabóka küzazilarre? God marü [gail tonarr] ki mókyá, kürü olom!"

³⁰ Zosepón moboküp inuóp wa tóba zoret nóma esenórr akó wa igósidi ene poko büsai we amgatórr darrü bwób amkünüm yónüm. Wa tóba müót marrgudü bangrinürr, da we yón yarilürr.

³¹ Wa tóba obzek nóma bagulürr, wa akó we tubrranórr. Tóba yón-gyaur iniklürr. Wa we bóktanórr wagó, "Alo kla arsinam tógaldo!"

³² Alo kla we arrgrütóp, Zosepón tóbanan tógal akó oya zonaretalab tibióban tógal. Akó ene Izipt pam, usakü nidi elop, ibü go tibióban tógal. Ibü gidazan bóktanórr, Izipt kolpama koke dabyónónóp Ibrru kolpampükü alom, zitülkus inkü dabyónüm ngazirra.

³³ Zosepón zonaretala oya obzek kwata igó bobrranórr i enezan tóbabótórr, naretódógab kókó zoret amrran. I tibiób darrem-darrem nóma ngabkanónóp mórrande, da gübarirr aengóp.

³⁴ Ibü alo kla idüdóp Zosepón tógaldoğab. Da Benzaminün alo kla, wa 5 ngarkwat arrbürrün kwarilürr ngibürr naretaldógab. Da i bagürwóm kwarilürr wankü alode akó anónde.

44

Zosepón Kübüł

¹ Zosep tóba müót ngakan pam yalórr wagó, "Ene pamab alópdó dokyanan alo kla irrbünam, ibü amarrum ngarkwat. Akó ibü mani tibiób alóp tumum kolatónamke.

² Kürü [silba] kübüł kubó zoretan alóp tumum kolakyanañamke oya manipükü, wa ne mani simarrurr [wit] küp bumiögüm." Da wa tónggapónórr oya Zosep enezan yalórr.

³ Irrbianande, zaget pama Zosepón zonaretal we zirrapónóp tibiób [donkipükü].

⁴ I ene wirri basirr nóma amgütóp, aibwób-koke, Zosep we bóktanórr tóba müót ngakan pamdó wagó, "Bupa, da ene pamab solkwat akyá! Ma kubó ibü nóma nómrrónónómo, nümtinünümke ibü wagó, 'E kürü morroal tonarr kolae tonarre iade yalkomólane?

⁵ E silba kübüł gómló-gómól iade ipüdane? Ini kürü wirri paman anón kübüla: wa ugósüm ngakanda, ugórr ngaben amzyatóm. É wirri kolae kuri tónggapónane!"

⁶ Ene müót ngakan pama bupadórr, ibü we nómrrónóp, da wa dadan bóktan poko we arükürr ibüka.

⁷ Da i bóktan we yalkomólóp wagó, "Kibü wirri pam, ma inzan iade bóktandóla ini poko? Ki, marü zaget pama, inzan kolaean tonarr kokean tónggapórre.

⁸ Turrkrru, marü ia kuri ngambangóle, ki inzan tóbakorró marüka Keinan tüpdügab kibiób manipükü marüka akonóm, ne kla nósenóp

kibiób alóp tumum? Ki ma gómol-gómól silba akó gold iade ki yazebrre marü wirri paman müótüdügab?

⁹ Ma ne kubó kübül kibü darrüdü nöma eseno, wa kubó ki narrótók! Sab ki ngibür्र marü [leba zaget] pamóm bairre.”

¹⁰ Wa bóktan yalkomólórr wagó, “Inzan ki yarilün mazan namüla wagó, kübül kubó noaka nöma eseno sab kürü leba zaget olom yarile. A e ngibürra sab ene [kolaean darrem] koke ipüdane.”

¹¹ Blamana büsai-büsai tibiób alóp we előkóp tüpdü, da we tapanukuóp.

¹² Müót ngakan pama amkünum we bainürr; naretódágab bókyanórr kókó zoretódó Benzaminka. Ene kübül Benzaminün alópdó esenórr.

¹³ Ene gyaurdügab, i tibiób mórrkenyórr nütürróp. Solkwat donkidü elklaza yamselóp, we bakonórr akó wirri basirrdü.

¹⁴ Zuda tóba zonaretalpükü nöma tübarrbüñurr Zosepón müótüdü, wa wata ola yarilürr. I wakósingül nümgünóp, singül tüp balókórr oya obzek kwata.

¹⁵ Zosep bóktanórr ibüka wagó, “E ini kolae iade tónggapónane? E ia koke umul bainane igó, kazan pamla, gaodómla umul bainüm ene kla, pamkolpam gaodó kokeako ene kla umul bainüm?”

¹⁶ Zuda bóktan yalkomólórr wagó, “Kibü wirri pam, ki marüka ia poko bóktorre? Ia ki laró tónggapórra kibiób morroal bainüm marü ilküpü? God kibü kibiób kolae kuri tóserre. Turrkrru, ki blaman marü leba zaget pamakla; ki blaman akó kübül noa alópdó eserre.”

¹⁷ Da Zosep bóktanórr wagó, “Inzan koke! Ka ene poko kokean tónggapono! Wata ne pam eserre kübülpükü, kürü leba zaget olom wató yarile. A e barrea kubó tai ogoblónke yabiób abdó.”*

Zuda Zosepón Yatorr Benzaminün Alkomólóm

¹⁸ Da Zuda tai oya minggüpanandó wamórr. We bóktanórr wagó, “Gyaurka, kürü wirri pamóe, ka marü zaget pama kya dümdüman bóktanón darrü poko, marü arrkrum. Enana ma parrao ngarkwatódómla, ma kubó ngürsilgu kürüka, marü zaget pam.

¹⁹ Ki ngaen-gógópan nöma togobórró, ma, kibü wirri pam nótókla, we tümtinóp wagó, ‘Ia yabü ab asise akó ia yabü darrü zonaret asise?’

²⁰ Ki bóktan yalkomólóp marüka, kibü wirri pam, wagó, ‘Kibü ab myang asise akó solo kupo zoret ta asise, wa myangande noan ilngumilürr. Errkya oya naret büdüla. Dómdóm ma watóke solo aipdügab, ó oya aban [moboküpü ubi] oyakamóma.’

²¹ Ma kibüka bóktarró, moba zaget pamdó, wagó, ‘Oya sab ala sidüdamke kürüka, ugösüm ka oya obzek eseno.’

²² Da wirri pam, ki bóktan marüka yalkomólóp wagó, ‘Ene omokura tóba ab kokean amgüte. A wa ne ab nöma amgüte, oya aba sab narrótóke.’

²³ Ma kibüka bóktarró wagó, ‘E myamem kürü obzek koke esenane, kókó e sab yabiób solo kupo zoretbükkü togobo kürüka.’

²⁴ “Ki nöma bakorró kibiób abdó, marü zaget pam, da ki oya izazilóp ma kibü wirri pama ne poko tüzazilóp.

²⁵ Kibü aba bóktanórr wagó, ‘E bako, mibü ngibürř alo kla bumiögüm.’

* ^{44:17} Zosep ini blaman kla tónggapónórr tóba naretal apókóm igó poko asenóm wagó, i tibiób tulmil kuri naliüngre.

26 Da ki bóktan yalkomólóp wagó, 'Ki koke babino ola. Kibü solo kupo zoret ne asi nóma yarile kinkü, ki igósidi babino ola. Sab ki myamem koke eserre ene paman obzek, kókó kibü solo kupo zoret asi yarile kinkü.'

27 Da kürü aba Zeikob bóktanórr kibüka wagó, 'E umulakla, kürü kola nis siman olom nis nulgumilürr kürükü.

28 Darrüpa kürü kimgatórr, da ka bóktarró wagó, "Ka umulóla wa syórrpókal angórrónase." Ka oya kokean kuri eserró, wa ne ngarkwat bamrukürr.

29 E kubó akó ini ne nóma ipüdane kürükagab, darrü kolae klama aprrapórr tömbapóne oyaka. Ka myang kuri baina akó ene kolaedógabi, e sab kürü büdülbóka kena agósam.'

30-31 Zuda akó bóktanórr wagó, "Ka ne olom-koke nóma yalkomolo kólba abdó, marü zaget pam, wa kubó kibü nóma tóserre wagó, olommokur babula inkü, da wa kubó narrótóke. Zitulkus módóga, oya ubi babula ngyabenóm, oya moboküpü oloma koke ne nóma alkomóle. Wa myang kuri baine akó ene gyaurdüğabi, ki, marü zaget pam, sab kibiób aban büdülbóka kena agósam.

32 Ka kólba humanikürrü kólba aban ngidü ini omokur alkomólóm kólba abdó. Ka bóktarró wagó, 'Ka ne koke nóma salkomolo marüka, da ene müp sab kürükä ki yarilün metat.'

33 Da módóga, gyaurka, ka marü leba zaget olomóm ala namulo zagetóm marünkü, kürü wirri pam, omokuran pabodó. A omokura ki alkomól basirrdü tóba naretalpükü.

34 Ka wa ia alkomolo kólba abdó, ene omokur babul ne nóma yarile kürükä? Ka kari gum kokela kólba aban gyauran büdül asenóm."

45

Zosep Tóba Zonaretal Nüzazilóp Wa Nótóka

1 Zosep myamem gaodó koke yarilürr tóba moboküpü ne gyaur yarilürr amiögüm tóba zaget kolpamdógab, ola nidi bórranglórr. Wa wirri arüngi we bóktanórr wagó, "Blamana kya kürü kümgütam!" Da darrü zaget pam babul yarilürr wankü, Zosep tóba zonaretaldó nóma pupo bainürr wa nótó yarilürr.

2 Wa wirri taegwarre yón yarilürr, da Izipt pamkolpama barrkrrulürr. Akó nidi kwarilürr parraoan müötüdü, ene bóktan ta barrkrrurr.

3 Zosep bóktanórr tóba zonaretaldó wagó, "Ka Zosep! Kürü ab ia arrólae?" A oya zonaretalab gaodó koke yarilürr bóktan oyaka alkomólóm, zitulkus i gum tórrngón kwarilürr oya obzek kwata.

4 Zosep bóktanórr tóba zonaretaldó wagó, "Gyaurka, kürü minggüpanandó togob." I we togobórr oya minggüpanandó. Wa bóktanórr wagó, "Ka yabü narezoretla Zosep, e noan sel inarre mogob pamdó akó i kürü küdüdóp Izipt!

5 Da e müp apadgu inibókamde, ó ngürsilgu yabióbka, igósidi e kürü darrem klamóm küngrinarre aini. Kürü God wató zirrkapónórr yabü singül kwata, pamkolpamab arról zid bainüm.

6 Ini wata nis ngim paila ku kolakanóm ini tüpdü. 5 pail duduako kesu angón-koke akó abül-koke.

7 God kürü zirrkapónorr yabü singül kwata yabü zid bainüm ini tonarre, yabü ngyaben akó yabü olmalbobatalab ngyaben alblangóm ini tüpdü.

8 Da kürü yadi koke zirrkapónóp aini. A God wató küdódürr. God kürü küngrinürr parraoan ikik bókrran pamóm, oya müót ngakanóm akó blaman Izipt kantri alngomólom.

9 "Büsai ogob kürü abdó. Oyaka bóktónamke wagó, 'Marü oloma Zosep inzan bóktóne maruka wagó, "God kürü arüng kókyanórr blaman Izipt kantri ngakanóm. Kürükä tam, ola irrbain-gu.

10 Ma sab Gosyen bwóbdü ngyabelo kürü minggüapanandó, matóka marü olmal akó bobatal, marü [sip] a [gout] akó [kau], ó marü ne blaman elklazako.

11 Ola marü sab kótó ngamkalo, zitulkus dómdóm 5 paila tótókdako ku kolakyanóm. Ene igósüm, matóka marü olmalbobatal akó marü ngabyón lara sab alo büdül koke narrbarine."

12 "Errkyä yabü ilküpa kürü kuri kóserre, ako kürü zoret Benzamin, ma ta kürü kuri kósenä, da ini amkoman kótó bóktandóla, Zosep.

13 E sab izazilamke kürü ab igó poko, kürü ne wirri arüng ngie Iziptüm akó e ne blaman kla nósenarre. Da e sab oya büsai sidüdamke."

14 Wa tóba zoret Benzaminün we amiögürr akó yón yarilürr. Benzamin ta Zosepón amiögürr akó yón yarilürr. Nizana we yón namülnürri.

15 Zosep wata yón yarilürr, tóba blaman zonaretal nóma nüprükóp. Ene kakóm, oya zonaretala usakü ikiküm we bainóp.

16 Ene bóktan nóma barrkrrurr parraoan wirri müötüdü wagó, Zosepón zonaretala kuri togobe, parrao akó tóba wankü ngi pama ta bagür kwarilürr.

17 Parraoa Zosepón we yalórr wagó, "Nüzazilnüm moba zonaretal magó, 'Yabiób elklaza [donki] kwitudü ugó yamselam, da bakonke Keinan tüpdü.

18 Yabü ab akó yabiób olmalkol yazebamke, da tóbakonke kürüka. Ka sab yabü morroalan tüp poko nókyenónómo Iziptüm, ó e sab morroalan ngyabendó kwarilo ene tüpdü."

19 Ibü nilnümke magó, 'Ngibürr osab bimurrat kla* yazebamke, Izipt tüpdü kla, yabiób kolabkü akó karipókalabkü. Yabiób abpükü ipüdamke, da tóbakonke.

20 Yabiób elklazabkwata gyakolaegu bimgatóm. Izipt tüpdü ne morroalan klamko, sab yabü kwarile.'

21 Da Zeikobón simanal olmala we tómbapónónóp, parraoan bóktan ngarkwatódó. Zosep osab bimurrat kla we nülinóp, parraoa oya arüng bóktan enezan ekyanórr. Wa akó ibü alo nülinóp kwat-kwat alom.

22 Wa ibü küsil mórrkenyórr nülinóp darrpan-darrpan, a Benzaminün wa ma 300 silba poko iliónürr akó 5 ngarkwat küsil mórrkenyórr.

23 10 simanal donki kwitudü wa morroalan elklaza yamselórr Iziptgab, da we zirrnapónóp tóba abdó, akó 10 ópal donkidü we kla yamselórr, [wit] küp, brred, akó ngibürr alo kla, ibü kwat-kwat alom, i sab ene iazan togoble.

24 Da wa tóba zonaretal we zirrnapónóp. I nóma bazebórr, wa ibü ikik nökrrónóp wagó, "Kubó ongyal-gu kwat-kwat!"

25 Da i Izipt we amgütóp, ogobórr tibiób abdó Zeikobka, Keinan tüpdü.

²⁶ I Zeikobón izazilóp wagó, "Zosep arrólase! Wa errkyá balngomól pamase akó wa dudu Izipt kantrri alngomólda!" Zeikobón moboküpa karibóka koke gübarirr aengórr, da wa ibü amkoman koke nangunóp.

²⁷ I oya nómá izazilóp blaman kla, ibü Zosep ne poko nüzazilóp, akó wa osab bimurrat kla nómá nónsenóp, Zosep ne kla zirrnapónóp oya ódódóm Izipt kantrridü, Zeikobón arról dandanga tóbaka tolkomólórr.

²⁸ Zeikob bóktanórr wagó, "Gaodóma, ka yabü amkoman kuri nangunünüma! Kürü olom Zosep arrólæ! Ka sab oya asenóm wamo, solkwat ka igósidi narrótoko."

46

Zeikob Tóba Olmalkolpükü we Bupadórr Izipt

¹ Zeikob tóba blaman elklaza tómbapónórr, we wamórr Berrsyiba wirri basirrdü. Wa ola lar bamngulürr [alta] kwitudü, tóba ab Aesakón God we iliönürr.

² Ene irrüb, Zeikob nuszan kla esenórr. God oyaka bóktanórr, da we nílianórr wagó, "Zeikob, Zeikob!"

"Ó, ka inamüla," wa bóktan we yalkomólórr.

³ "Ka Godla, marü aban God. Ma gumgu Izipt tótökóm; ka sab marü olmalbobatalab zitül wirri ninünümo ola.

⁴ Ka küób sab mankü wamo Izipt, akó ka sab marü olmalbobatal sakono ini tüpdü. Zosep sab marüka asi yarile, ma nómá narrótoko."

⁵ Zeikob Berrsyiba wirri basirr amgatórr. Oya simanal olmala tibiób ab Zeikob, tibiób kari olmal, akó kol osab bimurrat kla kwitudü yamselóp, parraoa ne kla zirrtapónóp.

⁶ I tibiób ngabyón lar akó tibiób blaman elklaza, Keinanóm ne kla bumigóp, we imarruóp, da Izipt we bazebórr. Zeikob tóba blaman olmalbobatalpükü wamórr:

⁷ tóba blaman simanal olmal, ópal olmal, akó bobatal.

⁸ Zeikobón olmalbobatalab ngi módágako, Izipt nidi ogobórr, Zeikob akó tóba simanal olmal akó bobatal. Ibü ngi módágako:

Tóba ngaen siman olom, ngi Rruben,

⁹ akó oya simanal olmal:

Anok, Palu, Ezrron, akó Karrmi.

¹⁰ Simion akó tóba simanal olmal:

Zemuel, Zamin, Oad, Zakin, Zoarr, akó Syaol, Keinan koldágab nótó tómítomólórr.

¹¹ Libae akó tóba simanal olmal:

Gerrson, Koat, akó Merrarri.

¹² Zuda akó tóba simanal olmal:

Syela, Perrez, akó Zerra. (Zudan nis siman olom nisa Keinanóm ola narrótókrri, ngi Err akó Onan.)

Perrezón simam olom nis idi namülnürri:

Ezrron akó Amul.

¹³ Isakarr akó tóba simanal olmal:

Tola, Pua, Zasub, akó Syimrron.

¹⁴ Zebulun akó tóba simanal olmal:

Serred, Elon, akó Zale-el.

15 Ini olmal Zeikob Liakagab nósenóp Mesopotamia bwóbdü. Daenan ta ola osenórr, darrpanan óp olom. Liakagab blaman oya 33 ngarkwat olmalbobatal kwarilürr.

16 Gad akó tóba simanal olmal:

Zepon, Agi, Suni, Ezbon, Erri, Arrod, akó Arreli.

17 Asyerr akó tóba simanal olmal:

Imna, Isba, Isbi, Berria,

akó ibü óp bólbot Serra.

Berrian siman olom nis:

Eberr akó Malkiel.

18 Ini ne 16 olmalbobatal Zeikob Zilpakagab nósenóp. Zilpa Lian leba zaget kol warilürr, Leiban noan okyanórr.

19 Zeikobón solo kol Reizel nis olom nis nósenórr:

ngi Zosep akó Benzamin.

20 Iziptüm Zosep nis siman olom nis nósenórr, Manase akó Ippra-im, Asenatkagab, Potiperran óp olom, prrist nótó yarilürr Eliopolis wirri basirrdü.

21 Benzaminün simanal olmal idi kwarilürr:

Bela, Bekerr, Asbel, Gerra, Na-aman, E-i, Rros, Mupim, Upim, akó Arrd.

22 Ini ne 14 olmalbobatal Zeikob Reizelkagab nósenóp.

23 Dan tóba darrpanan siman olompükü:

ngi Usym.

24 Naptali akó tóba simanal olmal:

Zaziel, Guni, Zezerr, akó Syilem.

25 Ini ne 7 olmalbobatal Zeikob Bilakagab nósenóp. Bila Reizelón leba zaget kol warilürr, Leiban noan okyanórr.

26 Da blaman Zeikobón ne olmalbobatala ogobórr Izipt kóta 66 kwarilürr. Oya simanal olmalab kol ngarkwat koke ipüdóp.

27 Zosep nis olom nis nósenórr Iziptüm. Zeikob tóba olmalbobatalpükü Izipt nómá togobórr, ibü pam ngarkwat kóta 70 emrranórr.

Zeikob Tóba Olmalbobatalpükü Izipt Abzilürr

28 Zeikob Zudan singül kwata we zirrapónórr, Zosepón amtinüm ibü basenóm tótökóm Gosyen tüpdü. I nómá babzilürr,

29 Zosep tóba losab amorrat klamdój kasilürr, da we wamórr Gosyen tóba ab asenóm. I nómá baserri, Zosep tóba ab we amiögürr akó yón yarilürr. I barrkyanbóka yónüm we bairri. **30** Zeikob we bóktanórr tóba olomdó wagó, "Ka marü gaodó kuri mósenä, kürü büdüla ki tam. Ini ngürrdü, ka marü ilküpi kuri mósenä akó ka umul kuri baina ma arrólola."

31 Da Zosep tóba zonaretaldó we bóktanórr akó tóba aban kolpamdó wagó, "Ka kubó wamo parraodó, oya azazilüm kagó, kürü zonaretal akó kürü aban pamkolpama, Keinan tüpdü nidi nyabenónóp, kuri togobe.

32 Ka kubó parrao izazilo igó, e [sip] ngabkan pamakla akó e sip a [gout] akó [kaupükü] kuri tübarrmüna akó blaman yabü ne elklazako.

³³ Kubó parraoa yabü nómá ngibaune akó nómá nümtirre wagó, ‘Yabü zaget ia laróga?’

³⁴ e kubó izazilamke igó, ‘Wirri pam, ki wata sip ngabkan pamakla kibiób ngyaben tonarrdó, kibü abalbobatalazan ngyabenónóp.’ Ini bóktandógab, wa sab igósidi yabü Gosyen tüp nökyerre ngyabenóm. Zitülkus módoga, Izipt pamkolpamab ilküpdu, blaman sip ngabkan pam ngazirr kla kwarilürr. Koke ok nyónónóp tibiób minggüpanandó ngyabenóm.”

47

Parraoa Zeikobón Marrgu we Ekyanórr Gosyen Tüpdü

¹⁻² Da Zosep we yazebórr 5 naretal, da i we ogobórr parraodó. Wa parrao we izazilürr wagó, “Kürü ab akó kürü zonaretala kuri togobe Keinangab tibiób [sip] a [gout] akó [kau] akó elklazapükü. I errka Gosyen tüpdümako.” Wa ibü we imarrur parrao asenóm.

³ Parraoa ibü we nümtinóp wagó, “Yabü zaget ia laróga?”

I bóktan we yalkomólóp wagó, “Wirri pam, ki wata sip ngabkan pamakla, kibü abalbobatalazan ngyabenónóp.

⁴ Ki ini tüpdü bupso ngyabenóm togoba, zitülkus Keinan tüpdü ku kari kolae kokea. Kibü sip a goutan alo opopor babulasko. Gyaurka, ma kibü, marü zaget pam, ok tinünüm Gosyen tüpdü ngyabenóm.”

⁵ Da parraoa Zosepón we yalórr wagó, “Marü ab akó zonaretala kuri togobe marüka,

⁶ da Izipt tüp mató ngakandóla. Gosyenóm sab tibiób marrgu ola ki apónónóm. Ngibürr zaget bórrgratörörn pam ne nómá kwarile yabü aodó, kürü ngabyón lar sab morroal ki ngabkanónóm.”

⁷ Zosep tóba ab we idódürr parrao asenóm. Zeikob parrao we bles yónürr.

⁸ Parraoa oya we imtinürr wagó, “Ia marü nigó pailako?”

⁹ Zeikob bóktan yalkomólórr wagó, “Kürü 130 pailako, enan agóltagóle emkalnórró. Kürü ngyaben pail abün koke kwarilürr, zitülkus ka kari müpdü koke namülnürrü. Kürü agóltagól ngyabena kuri tugupurr tübine kürü abalbobatalazan ngyabenónóp.”

¹⁰ Zeikob nis ngim parrao we bles yónürr, da we amgatórr.

¹¹ Da Zosep tóba ab akó zonaretal Iziptüm we irrbünür्र morroalan tüpdü, Rrameses wirri basirr minggüpanandó, parraoa oya enezan yalórr.

¹² Zosep tóba ab, zonaretal, akó blaman tóba aban kolpam alo kla blaman ngürrzan we nüliónónóp, ibü olmalab ngarkwatódó.

Bwób-bwób Kua Tai Kolae Bailürr

¹³ Kua amkoman kari kolae koke nómá bainürr, aloa blakónórr blaman bwób-bwób, da Izipt a Keinan kolpama tai kolaem bainóp kuanbókamde.

¹⁴ I alo kla enezan bumiógnónóp, Zosep blaman pamkolpamdgab mani we yazeblórr, ama parraoan wirri müötüdü imarrülürr.

¹⁵ Ene blaman mania Iziptüm a Keinanóm nómá blakónórr, da blaman Izipt kolpama we togobórr Zosepka da iláp wagó, “Gyaurka. Kibü alo kla tulinünüm. Ki marü obzek kwata kena narrbarinün! Kibü mania kuri blakórré.”

16 Zosep bóktan we yalkomólórr wagó, "Yabü mania nóma blakórre, e ne kla ngabyóndakla kürüka tübarrmü: yabü ene darrem ka alo kla nülinünümö."

17 I ne kla ngabyónónóp, da we tübarrmüller Zosepka. Da i we gyabalómnóp, ibü ne [os], sip a gout, kau, akó [donki] kwarilürr, alo klamóm. Ene pail, Zosep pamkolpam alo kla nüliónónóp ibü blaman ngabyón larab darrem.

18 Ene paila nóma blakónórr, Izipt pamkolpama akó küsil paildü we togobórr oya asenóm. Wagó, "Gyaurka, wirri pam, ki koke yalpirre wagó, kibü mania tai kuri blakórre. Akó kibü ne ngabyón larko, marüko. Darrü klama koke bamine marü akyanóm, wirri pam, da ma kibü büb akó tüp.

19 Ki büdülm kokeakla marü obzek kwata! Kibü blaman tüpa sab igóside kena kolae bainünüm! Ma kibü ugó tübumióg kibiób tüppükü, alo klamóm. Ki sab parraoan [leba zaget] pam kwarilo, kibü tüp ta sab oya kwarile. Ma kibü alo kla ugó tülinünüm, ngyabenóm akó küsil küp baritüm!"

20 Da Zosep blaman Izipt tüp parraoankü bumióglürr. Blaman Izipt pamkolpama tibiób tüp darrem klamdó urrbulülürr, zitulkus ku kari kolae koke yarilürr. Da blaman ne tüp kwarilürr ama parraoan korálórr.

21 Zosep blaman pamkolpam tóba leba zaget pamóm irrbünür, Izipt darrü kubdugab kókó dakla kub.

22 Wa blaman tüp poko bumiógürr, wata prristab ne tüp poko kwarilürr, wa koke bumiógürr, zitulkus parraoa ibü mani gail yarilürr ibü ngyabenóm. Da i igóside tibiób tüp poko koke sel nülinóp.

23 Zosep bóktanórr pamkolpamdo wagó, "Tübarrkrru, ka errkyä yabü büb akó tüp kuri bumiga parraoankü. Küp ikwóni baritüm apapdó.

24 Abül ngürr nóma semrróne, e sab blaman 5 küpdügab darrpan küp parrao iliónane. E sab barre küp zdüm urrbulünke akó alo klamóm yabióbkü, yabü müót kolpamabkü, akó yabiób olmalabkü."

25 I bóktan yalkomólóp wagó, "Ma kibü arról kuri sakona; wirri pam, ma moba obzek kwata kibüka ne morroal nóma eseno, da ki sab parraoan leba zaget pam kwarilo."

26 Da Zosep gida bóktan poko we ingrinürr Izipt tüpankü wagó, abül ngarkwat nóma semrróne, blaman 5 küpdügab darrpan küp parraoan yarile. Errkyä* ini ngürrdü ene gida bóktan poko wa asine. Wata prristab tüpa parraoan tüp pokom koke bainóp.

Zeikobón Dómdóm Ubi Apad

27 Da Israel pamkolpama we ngyabenónóp Izipt kanrridü, Gosyen bwóbdü. I ola mórrrel ipüdóp, akó i abün olmal we nosenónóp.

28 Zeikob Izipt kanrridü we ngyabelórr 17 pailüm, kókó wa 147 pail ngarkwat we emrranórr.

29 Oya büdül ngarkwata minggüpanan nóma tamlörr, wa Zosepka bóktan zirrapónórr oya tótókóm. Oyaka bóktanórr wagó, "Ma moba obzek kwata kürüka ne morroal nóma seserró, moba tang kürü waurr grasana zirrsapó akó [alkamüll-koke bóktan] ugó kókya wagó, ma sab kürü gapók ala koke ilüngó, Izipt kantridü. Ma kürü morroal tonarr kómtya akó alkamülgü, ma ne bóktan kókyeno.

* **47:26** errkyä ene tonarrbóka apónda, Bwób Zitüł peba ugón wialómóp. **47:29** Bwób Zitüł 49:29-32; 50:6

³⁰ Kürü ubi ugósüma, ma sab kürü külüngó kürü abalbobatal nólamasko. Ma sab kürü Iziptgabi küdódke ama kólba bwóbdü, kürü abalbobatalab metat urbwbóbdü."

Zosep bóktan yalkomólórr wagó, "Ka sab tónggapono, ma kürü ne poko kíla."

³¹ Zeikob bóktanórr wagó, "Ma kürü [arüng alkamül-koke bóktan] ugó kókya, ma sab amkoman tónggapono." Zosep oya ene arüng alkamül-koke bóktan ekyanórr. Zeikob singül tüp we elkomólórr tóba ut bwóbdü Godón [ótókóm].

48

Zeikobón Dómdóm Bóktan Tóba Bobat Nisdü, Ippra-im akó Manase

¹ Ngibürr tonarr kakóm, Zosepón umulan ngitinóp wagó, "Turkkru, marü ab azidase." Da wa tóba siman olom nis we nüpadórr, Manase akó Ippra-im, da i we ogobórr Zeikobón angónóm.

² Zeikobón nóma izazilóp wagó, "Marü oloma Zosep kuri tame marü angónóm," wa tóba dómdóm arüng ipadórr, da bupadórr, we mórranórr tóba ut bwóbdü.

³ Zeikob bóktanórr Zosepka wagó, "Wirrian Arüng God tóba kürükä okaka tübyónürr Luzüm, Keinan tüpdü, ó kürü God ola bles kyónürr.

⁴ Wa bóktanórr kürükä wagó, "Turkkru, ka sab marü abün olmalbobatal mülin. Marü olmalbobatala sab blaman bwób ayonórre ini Keinan tüpdü; ka sab ini Keinan tüp marü olmalbobatal nökyenónómo metatómpükü."

⁵ "Zosep, marü ne nis siman olom nisamli, Ippra-im akó Manase, kürünamli, wamaka Rruben akó Simion, izanamli. I Izipt kantrridü tómtómörri, ka ma ene solkwat tamorró.

⁶ Solkwat olmal marü moba korale; ibü tüp akó elklaza sab Ippra-im akó Manase, idi nüliónorre, zitülkus aban pabo idi apadódamli.

⁷ Ka ini tonarr igósidi tónggapóna, marü aipan zitülkusdüğab, Reizel. Kürü bübdü wirri gyaur yarılıürr, wa Keinan tüpdü nóma narrótókorr, wirri kan babul Eprrat wirri basirrdüğab, ka kwat-kwat nóma tolkomónorró Mesopotamia bwóbdüğab. Ka oya we ulungürrü ne kwata tamlórr Eprrat wirri basirrdü, kwat kabedó." (Eprratón darrü ngi módoga: Betliem.)

⁸ Zeikob Zosepón olom nis we nosenórr, ó we bóktanórr wagó, "Ini ia noa siman olom nisamli?"

⁹ Zosep bóktan yalkomólórr tóba abdó wagó, "Ini kürü olom nisamli, God nibiób kókyanórr aini Iziptüm." Zeikob bóktanórr wagó, "Ala tüdó, ka kubó ibü bles nino."

¹⁰ Ene tonarrdó, Zeikobón ilküpä tümün bairri, zitülkus wa myangan yarılıürr. Oya amzyat nabe yarılıürr. Da Zosep siman olom nis aban minggüpanandó nüdödürürr, ó Zeikob ene siman olom nis nüpadórr, tóba minggüpanandó tüdödürürr, we nüprükürr.

¹¹ Wa Zosepka bóktanórr wagó, "Kürü gyagüpítótók inzan yarılıürr, kamaka ma büdüla da ka sab marü myamem kokean móseno. A módoga, ini tonarr ma God kürü wató ok kine marü asenóm akó marü olom nis."

¹² Da Zosep tóba siman olom nis nüpadórr tóba aban ganggópdögab, wakósingül nülkamülürr, singül tüp we elkomólórr.

¹³ Ene kakóm, Zosep Iprra-imün tóba tutul tange ipadórr, da Zeikobón banól kwata sidódürr. Akó wa Manasen ma tóba banól tange ipadórr, da Zeikobón tutul kwata sidódürr.

¹⁴ Zeikob tang nisa ma simbruattrri ó wa tóba tutul tang ipadórr, Iprra-imün singüldü emngyelórr, wa go zoret yarilürr. Wa tóba banól tang Manasen singüldü emngyelórr, wa go naret yarilürr.

¹⁵ Zeikob Zosepón bles yónürr ó bóktanórr wagó,
"God ini olom nis ki bles tyó, kürü abalbobatala Eibrra-am akó Aesak ne Godón yagürnóp.

Wa kürü [sip] ngabkan pamzan ngakanda kürü ini ngyabende, kürü amtómól ngürrdüğabi kókó ini ngürr.

¹⁶ [Godón anerrua] ini olom nis ki bles tyó, kürü nótó zid kyónürr blaman kolaedógab!

I sab kürü ngi ki idódlam, akó kürü abalbobatalab ngi, Eibrra-am akó Aesak.

Ibü sab abün olmalbobatala ki tóbabótólón ini tüpdü!"

¹⁷ Zosep tóba ab nóma esenórr tóba tutul tang Iprra-imün singüldü angrirrún, oya ene ubi-koke poko yarilürr. Da wa tóba aban tang ipadórr, Manasen singüldü amngyelóm.

¹⁸ Zosep tóba abdó bóktanórr wagó, "Ba, inzan koke! Manase wa ngaen oloma. Ma moba tutul tang oya singüldü ki emngyela."

¹⁹ Aba badólórr ó we bóktanórr wagó, "Ka umulóla, kürü olom, ka umulóla. Manase ta sab wirri baine akó oya ne olmalbobatal kwarile. Oya zoretan ma sab amkoman abün olmalbobatal kwarile, akó oya ne olmalbobatal kwarile, i ugórr abün kantrri tómbapórre."

²⁰ Da ibü Zeikob we bles nyónürr ene ngürr ó we bóktanórr wagó,
"Isrrael pamkolpama sab yabü ngidü bles bain kwarile. I sab bóktanórrre wagó,

'Marü sab God igó ki mangó, wamaka Iprra-im akó Manase.' "

Ini tonarre, Zeikob Iprra-imün singül kwata ingrinürr Manasekagab.

²¹ Da Zeikob we bóktanórr Zosepka wagó, "Turrkrru, ka büdül kari pokola. God sab marüka asi yarile akó marü sab malkomóle moba abalbobatalab tüpdü.

²² Syekem morroal tüp poko, ka gazirr turriki akó bügür kyabe ne kla amiogrrú Amorr pamkolpamdógb, errkyá marüne, a marü zonaretalab ma koke."

49

Zeikob Tóba Simanal Olmal Bles Ninóp

¹ Zeikob tóba simanal olmal ngibaunürr tóbaka. Wa bóktanórr wagó, Kürü kal-kal kangónam, zitülkus ka kubó yabü nüzazilnümo sab laróga tómbapóne yabüka darrpan-darrpandó, singül kwata ne paila tótókdako.

² "Yao, darrpan pokodó togob! Tübarrkrru, e Zeikobón simanal olmal!

Kürü bóktan tübarrkrru, ka yabü ab Isrrael!

³ "Rruben, ma kürü ngaen olomla,
ma kürü arüngla.

Ka ngaen-gógópan marü mulngumilürrü, ka wirri pam nóma bairrü.
Ma wirri ngi pamla ó marü arüng wirria blaman zoretaldógb.

- 4** Naiz naeazan busoda, ma inzan ngürsil pamla. Ma sab amkoman wirri
pam koke namulo,
zitülkus ma kürü darrü kolpükü umtulürrü,
ó ma kürü ut marrgu [tóman] alópórró.
- 5** "Simion akó Libae narezoretiamli.
Ibü turrik gazirr klamamli elklaza kolae bainüm.
- 6** Ka sab ibü piküpan ikitdi koke barümo,
akó ibü bóktan tómbapónde koke tang namtino.
Zitülkus módóga, ibü ene ngürsil yarilürr, pam we okrralórr;
i [kau] wapór kus nümgününóp agólgum tibiób ubidügab.
- 7** Ibü ngürsil sab ki amórrorrón yarilün, zitülkus kari kolae kokea.
Ibü wirri ngürsil sab ki amórrorrón yarilün, zitülkus gyaur babula.
God sab ibü nörrgrróte Zeikobón olmalbobatalab aodó,
akó wa sab ibü nörngene blaman Issrael tüpdü.
- 8** "Zuda, marü zonaretala sab marü magürnörre.
Ma sab ibü gepko nómógnónómo, mankü nidi bokrrale.
Marü zonaretala sab marüka wakósingül amgünörre.
- 9** Zuda, kürü olom, ma [laeon] kupozanla;
su we elóngórró, da we bupadórró, moba pepesdó we alkommórró.
Wa siman laeona, wa wapór tang barrngumilda tüpdü utüdi?
Wa wata óp laeonzana, gum-koke nótóka arsümülüm?
- 10** Kingan ne arüng bidame, sab oyakagab kokean aupe,
kingan tupuru sab metat oya tangdó yarile,
kókó wa sab tame, kingan arüng noakame;
Blaman pamkolpama sab oya bóktan arrkru kwarile.
- 11** Zuda tóba [donki] sab sye amele [grreip] syepordó,
tóba donki kupo sab sye amele amkoman morroalan grreip syepordó.
Wa tóba mórrkenyórr sab waendó bagulóle;
oya kokrrapan mórrkenyórr sab óe-óe grreip more bagulóle.*
- 12** Oya ilküp nisa sab urzan baini waen anónde,
akó oya zirrgüpa sab gabüpli bairre kau mor anónde.
- 13** "Zebulun sab malu minggüpanandó ngýabene,
akó oya malu kabe sab morroal but aren gagat yarile.
Oya tüp ngarkwata sab wame kókóta Saedon wirri basirrdü.
- 14** "Isakarr wa donkizan arüng pama,
tóba mobobdó ne alóp nis ódóddá, we kandó ngón ngagón.
- 15** Wa sab tóba morroal ngón bagón bwób nóma esene,
akó tüp wa ia morroala,
wa sab arrngürre tóba müp ódódóm,
akó wa sab leba zaget yarile ngibürr pamkolpamabkü.
- 16** "Dan sab tóba pamkolpam nolngomólörre zazzan.

49:4 Bwób Zitüł 35:22 **49:9** Bótang Peba 24:9; Okaka Amzazirrún Kla 5:5 * **49:11** Ini bóktanan
küp módóga: *Zudan grreip inzan abün kwarile, ene taia oya donkia grreip alom. Oya waen inzan
ngarkwat yarile, naezan, gaodó ne klame mórrkenyórr bagulüm.*

- I sab inzan kwarile, wamaka ngibürr Isrrael zitüłzan.
- 17 Dan sab gwarzan yarile kwat kabedó,
wa büdüngalzan yarile, nótó utóda kwat minggüpanandó,
[osan] wakub sab nótó arite.
Ene igósidei, ene osa tang nis sab kwit nine, da ne pam yarile osan
mórr kwitüdü, sab kakota aupe.
- 18 “[LODÓE], ka zid bainüm marü mókyala!
- 19 “Gadón sab molpokodó agóltagól góómól pama anin korale;
a wa ma sab ibü wirri arüngi kolatale tóba tüpdügab.
- 20 “Asyerran tüpdügab sab morroal mórrela tamle,
akó wa sab morroal misan alo nüliónórre ngibürr king.
- 21 “Naptali wa diazan agólda tebe püóran,
morroal kupo nótó basenda.
- 22 “Zosep wa küppükü syeporzana arób kabedó.
Oya syepor soloa grí malmandasko.[†]
- 23 Gazirr pama tibiób bügür kyabe gazirrüm ngürsilpükü togobórr.
I bügür numrrutóp kyab amanóm oyaka, oya alzizi amanikdi.
- 24 A oya bügür kyaba pam dümdüm amanine,
akó Zeikobón Arüng Goda oya tang nis arüng nókyene,
oya ngabkan pam nótóke, ingülküpzan nótóke Zeikobón adlangóm.
- 25 Marü aban[‡] God marü sab tangmamtine.
Ene Wirrian Arüng God marü sab bles mine,
wa sab kwitüdügabi marü ngupi bles mine,
wa marü tüpdügabi ne naea tótókda, we klame bles mine,
akó wa marü abün olmale bles mine, akó abün ngabyón lare.
- 26 Marü aba ne morroal akyanda, wa wirriana.
Ngaep wirri pododógab ne morroala tótókda, wa karia oyakagab,
ngaep kari pododógab ne mórrela tótókda, wa karia oyakagab.
Blaman ene ne morroal kla, Zosepón tangdó ki kwarilün.
Wa tüób tebe-tebe amanikürrüna tóba zonaretaldögabi, ibü bal-
ngomólóm.
- 27 “Benzamin wa wirri narr umezan § ngürsil pama.
Irrbi wa su akrranda akó almitóda,
akó simam wa góómól-góómól azebórrón elklaza arrgrratóda.”
- 28 Ene Isrrael pamkolpamab blaman 12 zitüł kwarilürr. Ibü aban bóktan
we kla kwarilürr, wa ibü dómdóm poko nóma nülinóp; wa blaman
darrpan-darrpan tóba simanal olmal tibi-tibi dómdóm nyaben bóktan
nüliónónóp.

Zeikobón Büdü

[†] 49:22 Ibrru bóktandögabi ini bóktanen kùp nisamli. Nis ngim kùp módóga: *Zosep narr donkia, sao kabedó; wa molpoko donkia pododó.* [‡] 49:25 *marü aban:* Zeikob tóbabóka apónda. § 49:27 *wirri narr ume, Mórrke-mórrke módóga: wolf.*

29-30 Zeikob tóba simanal olmal arüng bóktan we nókyenóp wagó, "Ka kólba abalbobatal basen kari pokola. E sab kürü ene kugupi apórrón wirri ingülküpdu gapókdó küngrinamke, kürü abalbobatala nólá utódako. Ene gapók Makpela tüp pokodómase, abusa nólgbabi banikda Mamrré bwóbdügab, Keinan tüpdü. Eibrra-am ene ingülküpdu gapók akó tüp poko darrpan münüm númiögürr Eprronkagab, Et pam nótó yarilürr, tibiób büdül arrbüñüm.

31 Ene kugupi apórrón wirri ingülküpdu gapókdó Eibrra-am akó tóba kol Serra we nüngrinóp. Aesak akó tóba kol Rrebeka ta we nüngrinóp, akó Lian ta ka küób ola ungrirrú.

32 Ene ne tüp poko akó ingülküpdu gapók kürü bobata Eibrra-am wató númiögürr Et pamkolpamdoğab."

33 Zeikobón dómdóm ikik bökrran bóktana nóma blakónorr tóba olmaldó, wa tóba ut bwóbdü we umtulürr ó dómdóm ngón semanórr, da we narrótókorr. Da wa tóba abalbobatal nómrrónóp, ngaen nidi narrbarinóp.

50

1 Zosep tóba aban büb amiögürr da yón yarilürr, akó oya obzek iprükürr.

2 Zosep tóba zaget pam, dokta nidi kwarilürr, we nilóp, oya ab morroal ilang klame püti ainüm akó mórrkenyórr poko-e arrgótanóm, sab gapókdó angrinüm. Da zaget pama Zeikobón büb muru morroal we tónggapónóp.

3 40 ngürr yazebóp ene pokodó. Ugón ene tonarr, barrkyan ngarkwat ipadórr büb angrinüm gapókdó. Izipt pamkolpama 70 ngürr yazebóp oya yón amtom.

4 Yón amtoa nóma blakónorr, Zosep bóktanórr parraoan wirri ngi pamdo wagó, "E yabiób obzek kwata kürükä ne morroal nóma sesenane, ini bóktan idüdam parraodó kürünkü:

5 Kürü aba ini [arüng alkamül-koke bóktanpükü] kimgatórr wagó, 'Tübarrkru, ka büdül kari pokola. Ka küób ne gapók tónggapórró ingülküp kugupidü kólbankü, Keinan tüpdü, da sab kürü ola küngrinamke.' Ka kya wamón kólba ab gapókdó angrinüm. Ka akó sab tolkomolo."

6 Parraoa bóktan yalkomólórr wagó, "Taia, ugó wam moba ab gapókdó angrinüm, wa ne arüng alkamül-koke bóktan amgatórr marüka!"

7 Da Zosep we wamórr tóba ab angrinüm. Wankü idi ogobórr: blaman parraoan ngi pam, oya müötüdü balngomól byarrmarr pam, akó blaman balngomól byarrmarr pam Izipt kanrridügab.

8 Zosepón müötüdü nidi kwarilürr, tóba blaman zonaretal akó oya aban müötüdü ne kolpam kwarilürr, ta wankü ogobórr. I wata we kla bimgüütóp Gosyen tüpdü: tibiób kari olmalpókal, [sip] a [gout], akó [kau].

9 Dokyanan pama oya elngomólóp, [osab amorrat kla] nidi alngomól kwarilürr akó [osab] bübdü nidi mórran kwarilürr. Ene wirri ngoro yarilürr.

¹⁰ Blamana ogobórr kókó [wit] küp aus bwóbdü, ngi Atad, Zodan tobarr dakla dorro. I ola arrat-arrat yón kwarilürr. Zosep wata amkoman yón-gyaurdü yarilürr tóba abankwata 7 ngürrüm.

¹¹ Keinan pamkolpama, ola nidi ngyabenónóp ene tüpdü, nóma esenóp pamkolpam yón-gyaurdi Atadóm, i bóktónóp wagó, "Ini amkoman wirrian yón-gyaura Izipt kolpamabkö!" Da ene bwób ngi we ngyesilop Eibel Mizra-im,* Zodan tobarr dakla dorrodó.

¹² Zeikobón olmala oya bóktan ipüdóp wa enezan yarilürr:

¹³ i oya büdül büb muru we idüdóp Keinan tüpdü, da oya ene kugupi apórrón wirri ingülüpdü gapókdó we ingrinóp Makpela tüp pokodó, abusa nólgbabi banikda Mamrre bwóbdügab. Eibrra-am ene tüp poko amiögürr darrü Et pamdögab ngi Eprron, tibiób büdül arrbünnüm.

¹⁴ Wa tóba ab gapókdó nóma ingrinürr, Zosep we alkommórr Izipt, tóba zonaretalpükü akó blaman nidi ogobórr wankü tóba ab gapókdó angrinüm.

Zosep Nilóp Tóba Naretal Wagó, "E Gyakolaegu"

¹⁵ Zosepón naretala nóma esenóp wagó, ibü ab büdüla, i tibióbka ola bóktanónóp wagó, "Zosep sab mibü kena alzizi sema, akó darrü gyagüpítótóka kena simióg mibü darrem kolae akonóm, mi oyaka ne kolae tómbapónóp."

¹⁶ Da i bóktan zirrapónóp Zosepka igó poko wagó, "Kibü aba solkwat narrutókorr, a ngaen-gógópan kibü arüng bóktan tókyenóp wagó,

¹⁷ 'E bóktónamke Zosepka, "Gyaurka, ma moba naretalab kolae tonarr barrgo, i ne kolae poko tónggapónóp marüka." ' Errkya ma kibü ini kolae tonarr ugó torrgonónóm, ki ne kolae tónggapónóp marüka, marü aban Godón Zaget pam." Zosep yón sabinürr wa ene bóktan nóma arrkrurr.

¹⁸ Oya naretala togobórr, tüp balókorr oya obzek kwata, da bóktanónóp wagó, "Turkrru, ki errkya marü [leba Zaget] pamakla!"

¹⁹ Da Zosep bóktanórr ibüka wagó, "E gumgu! Ka Godón ngarkwatódó kokela!

²⁰ E bóktan tónggapónarre kolae poko tónggapónóm kürüka. A God ama ene kolae morroalóm yónürr: wa errkya abün pamkolpamab arról akonda, ngaen-gógópan ne tonarra tómbapónórr.

²¹ Da e gumgu! Ka sab yabü ngabkalo akó yabü olmal." Da wa ibü morroal bóktan nökyenóp, da ibü moboküp ta namurróp.

Zosepón Büdül

²²⁻²³ Zosep Iziptüm ngyabelórr tóba aban kolpampükü. Wa wirri kokrrap ngarkwatzan ngyabelórr, wa Ippra-imün olmalbobatal nösénóp. Akó Manasen siman olom Makirr, oya olmal ta we nösénóp.[†] Wa Makirrón olmal bagürwómpükü simarrurr tóbaka.[‡] Wa 110 pail nóma emrralórr, oya büdül karipoko yarilürr.

²⁴ Zosep bóktanórr tóba zonaretaldó wagó, "Ka büdül kari pokola. A God sab yabü wató tangnamtirre wa sab yabü yakone ini tüpdügab ama yabiób tüpdü, wa ne arüng alkamül-koke bóktan nökyenóp Eibrra-amón, Asesak, akó Zeikob."

* ^{50:11} Mizra-im bwób ngian küp móddoga: Izipt pamkolpamab yón-gyaur bwób. † ^{50:22-23} Ippra-im Zosepón ngaen olom yarilürr. Manase solo kupo yarilürr. ‡ ^{50:22-23} Ibruu bóktane inzan angrirrüna: Zosep Makirrón olmal tóba wakósingüldü irrbünürr i nóma tóbabótórr.

25 Da Zosepón ubi Zeikobón olmal arüng alkamül-koke bóktan akyanóm yarilürr. Wa bóktanórr wagó, “God sab yabü wató tangnamtinórre, ó e sab kürü kuspükü yakonamke algabi.”

26 Zosepón büdüla ugón simiögürr, 110 pail nόma yarilürr. I oya büb morroal ilang klame püti inóp akó mórrkenyórr pokoe errgótónóp, da oya ingrinóp ingulküp kobendó Iziptüm.

Bwób Zitüł Peba aini blakónda.

Iziptgab Bazeb Tonarr (11:1-7; 12:1-17, 29-33, 37-40; 14:5-28, 31; 20:1-17)

11

Ngaen Simanal Olmalab Büdül Bóktan

¹ Da [LOD] bóktanórr Moseska wagó, "Ka zirrapondóla dómdóm darrpan kolae bain kla parraodó* akó Izipt pamkolpamdó. Ene kakóm, wa yabü sab ok nirre tótókóm algab. Wa sab yabü nómá ok nirre tótókóm, wa sab yabü blaman tai amkoman amóné algab, metatómpükü.

² Errkyadan bóktanke Isrrael pamkolpamdó magó, 'E blamanu nümtinamke Izipt kolpam, yabü minggüapanan nidi nyayabendako, [golde] akó [silba-e] tómbapórrón elklazam.'

³ Da LOD Izipt pamkolpam morroal gyagüpítótók nökyenóp, igósüm i morroal esenóp Isrrael pamkolpamdó tibiób obzek kwata. Anda, parraoan zaget pam akó blaman Izipt kolpama Mosesón igó ngakanónóp wagó, wa kari wirri ngi pam kokea.

⁴ Da Moses bóktanórr wagó, "LOD inzan yaril wa, 'Irrüb zokrrok, ka kalma wamlo blaman Izipt kantrri kugupidüma.

⁵ Da blaman ngaensingül babótórrón simanal olmala kalma nurrbarine, tai parraoan ngaensingül siman olomdógbab, sab solkwat aban mórran pabodó nótó mórróne, kókó [leba zaget] ngulkumokuran ngaensingül siman olomdó, enan wirri zaget nótó tómbapóndo [wit] kúp zaze amgünüm. Ngabyón larab ngaensingül babótórrón simanala ta inzan nurrbarine.

⁶ Sab wirri yón gyaur yarile blaman Izipt kantridü. Ngaen inzan wirri yón gyaur babul yarilürr ó myamem babul yarile ene kakóm.

⁷ A darrü kolaea sab kokean tómbapóné Isrrael pamkolpamdó akó ibü ngabyón elklazadó.[†] Da e sab umul bainane igó, ka, LOD, Isrrael pamkolpam darrpan tonarre koke ngabkandóla, Izipt pamkolpamdóbab."

12

[Büdül Kórzyón Tóre]

¹ [LOD] bóktanórr Moses akó Erron, ibüka Izipt kantrridü wagó,

² "Ini melpal, sab metat wata yabü blamanabkü ngaen-gógópan melpal yarile, blaman pailzan.

³ Nüzazilamke blaman Isrrael basirr pamkolpam magó, ini 10 ngimngürridü, ini melpal, pama darrpan-darrpan [sip] kupo ó ta ia [gout] kupo tibiób olmalkolabkü ki yazebnóm, darrpan-darrpan müötankü.

⁴ A oya olmalkol ne abün koke nómá kwarile ene dudu lar alóngóm, wató akó oya minggüapanan müötüdü ne pame, ene lar usakü arrgrüti. Da wata we ngarkwatódó syórr yangórre, i ne ngarkwat olmalkolako, akó darrpan-darrpana ne ngarkwatódó elóngórre.

* **11:1** Izipt pamkolpama tibiób king *parraobóka* ngilianónóp. Tóbanan ngi koke yarilürr. † **11:7** Ibruu bóktane inzan angrirrüna: *A darrü umea sab koke alkwóm yarile Isrrael pamkolpamdó akó ibü ngabyón elklazadó.*

⁵ Da i wata darrpan pail sip kupo ó ta ia gout kupo simanal korale, gülüng akó gao koke.

⁶ Da morroal ngabkan koralónke kókó 14 ngim ngürr ini melpal. Blaman Isrrael basirr pamkolpama ene lar ugón ki okrralón, irrüba küp nóma sırribüle.

⁷ Da pamkolpama ngibürr óe ki yazebnóm da mamtae talkum ki nóngangonóm akó kwitana mamtae nugup, i ene lar ne müótüdü elóngörre. ⁸ Ene dadan irrüb, i ene lar murr ki bamngulnüm birrdü, da ki elóngnóm kapan bókónpükü akó ist-koke bamngulürrün brredpükü.

⁹ Lar murr alónggu kókres akó urur nae bamngulürrün, a wata dudu birrdü bamngulürrün, singülpükü, wapórpükü, akó aumana büb kugupidü murrpükü.

¹⁰ Ngibürr murr arrbün-gu sab irrbim; ngibürr murra ne nóma bamirre, da urdú yamselamke.

¹¹ Da e inzan elóngamke: yabiób tumum mórrkenyórr belte barümürrün, yabiób wapór kla bamelórrón, akó tupuru tangdó korale. Büsai-büsai elóngamke, ene Lodón Büdül Kórzyón Tóre-e.

¹² “Ene dadan irrüb, ka blaman Izipt kantrri sab ugón arrgrat namulo, dakla akrrankü blaman ngaensingül babótórrón simanal olmal, pamkolpam akó ngabyón lar. Ka ta blaman Izipt god sab zaz ninünümo. Ka Lodla.

¹³ Da óe igó timama, müót bómzyatóm e ne ngayabendakla. Ka óe nóma nosenónómo yabü müótüdü, ka sab kwitana bórrrrat namulo, da darrü büdülän kolae bain klama yabü koke namurrórre, ka ne Izipt pamkolpam wirri azid aeng nóma nókyenónómo.

¹⁴ E wata metat gyagüpi amanik koralónke ini ngürr, akó e ini ngürr tórezan amanik koralónke Lodónkü. Ene metat ódód gida-a.”

[Ist-koke Brred Tóre]

¹⁵ Lod bóktanórr wagó, “7 Ngürr kugupidü, e sab istpükü aungürrün bred alogu; wata ist-koke brred ololónke. Ngaen-gógópan ngürrdü, e blaman ist amónamke yabiób müótüdügab. Darrü oloma ene 7 ngürrdi istpükü aungürrün brred nótó nóma elo-e, oya sab metatómpükü zírapórre Isrrael pamkolpamdögab.

¹⁶ Ngaen-gógópan ngürr akó 7 ngim ngürrdü, e kwób bazen koralónke kürü [ótókóm]. Darrü zaget tónggapón-gu ene nis ngürr kugupidü, a wa taia ene ngürrankü ngarkwatódó alo kla tómbapónóm blamanab alom.

¹⁷ E amanik koralónke Ist-koke Brred Tóre, zitül ka ini ngürrdü simarrurrü yabü Isrrael zitül pamkolpam Iziptgab. Amanik koralónke ini Tóre, zitülkus ini bóktan sab metat mumyamón bóktana, yabükagab solkwat ne olmalbobatala tóbabótóle.”

Ngaensingül Babótórrón Simanal Olmalab Büdül

²⁹ Irrüb zokrrok, Lod ngaensingül simanal olmal ugón ekrranórr Izipt kantrridü, tai parraoan ngaensingül siman olmodögab, sab solkwat aban mórran pabodó nótó mórrone, kokó tümün müótüdü pamab ngaensingül simanal olmaldó. Akó blaman ngabyón larab ngaensingül simanal kupo ta inzan ekrranórr.

³⁰ Ene irrüb parrao, oya zaget pam, akó blaman Izipt kolpama ugón tübarsinürr. Da kari yón taegwarr koke yarilürr blaman Izipt kantrridü,

zitülkus ola darrü popa müót babul yarilürr, a blaman wata büdülpükü müót kwarilürr.

³¹ Ene dadan irrüb, parraoa Moses akó Erron ibü nginaunürr tóbaka, da bóktanörr wagó, "Bazeb! Kürü pamkolpam előkam, yadipa akó Isrrael pamkolpam! Ogob ótökóm Lodón, e enezan kümtirri kürü.

³² E yabiób sip a gout akó [kau] yazebam da ogob! Da e dakla kürünkü tére bako kwarilünke kürü nygaben morroal ainüm."

³³ Izipt pamkolpama wirri arüngi nilóp Isrrael pamkolpama büsai-büsai bazebóm ibü kantrri amgatóm. I bóktónóp wagó, "Ki kubó blamana kena nurrbarinünüm, e ne koke nóma bazebo!"

Isrrael Pamkolpama Izipt Amgütóp

³⁷ Isrrael pamkolpama we bazebórr wapórane Rrameses wirri basir-rdögab ama Sukot wirri basirrdü. I aprapórr 600,000 pam korálórr; kol akó olmal koke etóngóp, i nisakü bazebórr.

³⁸ Akó abün mogob pamkolpam akó abün sip a gout yabül akó kau yabüla ta inzan bazebórr usakü.

³⁹ I Iziptgab ne kókres plaoa barrmüllürr, i kwat-kwat ist-koke pólan brred bamngulóp. Ene plaoa ist-koke yarilürr, zitülkus ibü Iziptgab wata büsai-büsai zirrnápónóp. Ibü gaodó ngarkwat koke yarilürr Iziptüm, kwat-kwat alom alo kla bamngulüm akó istpükü plaoa azebóm ene tonarr.

⁴⁰ Isrrael pamkolpama Iziptüm 430 pailüm nyabenónóp.

14

Óe-óe Malu Baurrürr

⁵ Izipt kinga igó nóma izazilóp wagó, Isrrael pamkolpama kuri busurre, wató akó oya zaget pama tibiób gyagüpítótók we nalüngóp, da bóktónóp wagó, "Mi ini gonggo poko iade tónggapónóp? Mi ta Isrrael [leba zaget] pamkolpam ok ninóp tótökóm, da i tibiób zaget kuri nümgütrre!"

⁶ Da wa tóba [osab amorrat kla] we tómbapónórr, da tóba gazirr pam we yazebórr ibü solkwat atanóm.

⁷ Da wa yazebórr tóbanan 600 morroalan gazirr osab amorrat kla, akó blaman Izipt gazirr osab amorrat kla, tibiób ngabkan wirri gazirr pampükü.

⁸ [LOD] parraoan gyagüp kolaean ngitanórr, Izipt king, da wa igósidi akyanórr Isrrael pamkolpamab solkwat ibü akonóm, nidi ogoblórr gum-koke.

⁹ Izipt gazirr pam, blaman parraoan [os] akó oya osab amorrat kla akó oya os amarru pama* zatalórr da nómrrónóp, i ne bamilürr Óe-óe Malu kabedó, Pi Akirrot wirri basirr minggüapanan, Barr Zepon wirri basirr dakla kabedó.

¹⁰ Parraoa tóba gazirr pampükü ngorram nóma nyónónóp, Isrrael pamkolpama ugón sazilóp kakota. Da i parrao esenóp tóba gazirr pampükü ibü solkwat akyande, ibü wirri guma yazebórr, da wirribóka we taegwarr apónóp Lodka tibiób tangbamtinüm.

¹¹ I Moseska bóktónóp wagó, "Ma kibü Iziptgabi büdülm iade simarrua [ngüin-koke bwóbdü]? Ia ene zitülkusdü, gapók balüng bwób babula

* ^{14:9} Ene amarru pama bórrang-bórrang amarru kwarilürr ene osab amorrat kla.

Iziptüm? Ma ia kuri esena, ma kibüka ne kla tónggapórró? Ma kibü iade simarrua Iziptgab?

12 Ki ia marüka ngaen-gógópan koke bóktónóp Iziptüm wagó, inzan pokoa sab apprapórr tömbapónne mibü amgat kakóm? Ene amkoman: ki marü milóp wa, ‘Ma kibü selók, a ki leba zaget inzan tömbapón ki kwarila Izipt pamkolpamabkö.’ Ene wa kari morroal koke ki yaril leba zagetóm ola, a bündülüm koke, aini ngüin-koke bwóbdü.”

13 Moses ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “E gumüm bain-gu. Wata zürük inzan bórrang. E kubó esenane, LOD kubó laró tónggapónne yabü zid bainüm errkyá; e sab myamem ini Izipt pam kokean nosenane akó.

14 LOD yabünkü kubó wató gazirr yarile, a e wata piküp kwarilo.”

15 Da LOD Moseska bóktanórr wagó, “Ma kürüka iade górrgandóla tangbamtinüm? Isrrael pamkolpam nilnüm tótökóom singül kwata!

16 Moba tupuru kwit yó, da tang adrrat maludü nae nis ór angónóm. Ene igósüm, Isrrael pamkolpama mólög tüpana wapórane iade baurre, we malu ór angórrón kandóma.

17 Ka kubó Izipt pamab gyagüp kolaean ngintinünümo, igósüm i kubó zutale ibü solkwat. Ka kólba ngi iade wirri kwit emgnyelo, ka amkoman noma ekrrono parrao akó oya gazirr pam, oya osab amorrat klampükü, akó oya os amarru pampükü.

18 Ka ne kubó ibü memokan noma ut-ut ninünümo, ka kólba ngi igósidi wirri kwit emgnyelo, da Izipt pamkolpama kubó iade umul bairre wa, ka Lodla!”

19-20 [Godón anerrua], nótó wamlórr Isrrael pamkolpamab singül kwata, ama tolkomólórr ibü kakota, ibü solodó akyanóm. Talkumzan zamngórrón pülpülpokoa ta inzan tolkomólórr singül kwatagab, da ama kakota trramngólórr, Isrrael pamkolpam akó Izipt gazirr pamab aodó. Ene dudu irrüb, pülpülpokoa algón-koke tümün singrinürr Izipt gazirr pamdó, a zyón ma Isrrael pamkolpam nökyenóp. Da ene we zitülkusdü, Isrrael akó Izipt pamkolpama tibiób mingüpanan koke igósidi togobórr obzek basenóm ene dudu irrüb.

21 Moses tóba tang adrratórr maludü, da ene dudu irrüb LOD malu nae ugón nis ór yangónórr wirri arüng zibórr wóri, ama imzazilürr mólög tüpüm. Da malua ene inzan batülürr.

22 Isrrael pamkolpama we ogoblórr maluana, mólög tüpdüma, nae aodó ne nürrgrratórr, amaka griamli nizan kwata. **23** Izipt gazirr pam, blaman parraoan os, oya osab amorrat kla, akó oya os amarru pama ibü solkwat we zutalórr mólög tüpdüma, malu aodó ne itilürr.

24 Sisa anin mingüpanan, LOD ugón sazilürr kwitümgab, ene ur ulitpükü talkumzan zamngórrón pülpülpokodogab, Izipt gazirr pamdó, da ibü gyagüpítótók blaman gonggo ninóp.

25 Wa ibü osab amorrat klamab wil barüm-barüman ngintinóp, da ibü busom kari müp koke yarilürr. Izipt gazirr pama bóktónóp wagó, “LOD gazirrda minkü Isrrael pamkolpamab ngidü! Mi ibükagab gum busurre!”

26 LOD Moseska bóktanórr wagó, “Moba tang adrrat maludü, da naea kubó ugón tolkomóle Izipt gazirr pam akó ibü osab amorrat kla akó ibü os amarru pam ngablaom.”

27 Da Moses tóba tang we adrratórr maludü. Sisa nóma tunilürr, naea ugón tolkomólórr tóba gaodó. Izipt gazirr pama enan kainónóp busom naedógab, a LOD ibü maludü büdülpükü we nae nitóp.

28 Naea tolkomólórr, da nganolop blaman osab amorrat kla, os amarru pam, akó blaman Izipt gazirr pam, nidi zutalórr Isrrael pamkolpamdo maludü. Darrü oloma myamem kokean twadürükürr.

31 Isrrael pamkolpama Lodón wirri arüng nóma esenóp, wa ne térrmen okaka imzazilürr Izipt gazirr pamdó, i kari gum koke ipüdóp, da i tibiób moboküpi amkoman bangun blamana we irrbünóp Lodka akó tóba zaget pam Moseska.

20

10 Gida Bóktan Poko (Duterronomi 5:1-21)

1 God bóktanórr blaman ini bóktan opor wagó,

2 "Ka [Lodla], yabü God, yabü nótó simarrurrü Iziptgab, e [leba zaget] nóla tómbapónarre.

3 "Ma myamem darrü god [ótókgu], a wata kótó.

4 "Ma darrü dandang tónggapón-gu mobankü, ia kla pülpüldü, tüpdü, ó aumana naedó, tüp lorodó.

5 Singül tüp alókgu darrü dandangdó ó ótókgu ene kla, zitulkus ka Lodla, yabü God, akó ka gyagüp kolaea amkal Godla. Ka ibü olmalbobatal [kolaeanc darrem] alióndóla, kürü nibiób abala alzizi amanikdako, tai ibü olmaldögab kókó aüd ó tokom lüöl olmalbobataldó, ibü abalab kolae tonarranme.

6 A ka kólba morroal tonarr okaka amazildóla atang-koke olmalbobataldó, nibiób [moboküpüdü ubi] kürükama akó kürü gida bóktan poko nidi mamoaandako.

7 "Ma kürü ngi zitül-koke pokodó ngilian-gu. Ka Lodla, marü God, ka sab darrü olom kolaeanc darrem ekyeno, kürü ngi zitül-koke pokodó ngiliande.

8 "[Sabad] ngürr gyagüpi amaniklónke. Ma kürü gyabi ngürr ótök namülünke.

9 Marü wata 6 ngürrako, ma ne ngürrdi zaget namulo,

10 a 7 ngim ngürr wata ngón agón ngürra, ene wa Lodón ngürre, marü God nótóke. Ene ngürrdü darrü oloma zaget koke tónggapóne, mató, marü siman olom, marü óp olom, marü leba zaget pam akó kol, marü ngabyón lar, akó darrü mogob oloma nótó nyabenda marü bwóbdü.

11 6 Ngürr kugupidü, kótó, LOD nótókla, tómbapórró tüp, pülpül, malu, akó blaman ne elklazako ibü kugupidü. A ka Sabad ngürrdü ngón agórró. Da ene ngürr ka, LOD nótókla, we zitulkusdü bles yórrü akó tebe-tebe amanikürrü.

12 "Ma moba aipab nis morroal angón namülün; igósüm ma sab wirri kokrrap ngyabelo ini tüpdü, ka LOD, marü God nótókla, ne tüp akyanóm kaindóla.

13 "Ma darrü olom büdülpükü amkalgu.

14 "Ma kol ó pam gómlölgü.

15 "Ma gómlölgü.

16 "Ma obae tiz bóktane darrü olom kulain-gu.

¹⁷ “Marü ubi darrü oloman müötüdü babul ki yarilün. Marü ubi ta babul ki yarilün oya koldó, oya leba zaget pam akó koldó, oya [kau] ó [donkidü], akó darrü klamdó oya ne klame.”

Lebitikus 1:1-8; 13:1-2; 17:10-11; 19:1-2, 17; 20:1-2, 6; 24:19-22

Dudu Bóngan [Gyaur Kla]

¹⁻² [LOD] Mosesón ngisilianórr da tóbtanórr oyaka tóba kwóbbazen [Palae Müöttüdüğab], da oya ini gida bóktan poko illónürr wagó,

“Bóktanke Isrrael pamkolpamdó magó, ‘Darrüpa yabükagab darrü gyaur kla nóma sidüde Lodka, da wa wata ngabyón lardógab sidüde, ia [kau], ta ia [sip], ó ta ia [gout].

³ Wa ne kau nóma sidüde dudu bóngan gyaur klamzan, da wata wa siman kau yarile, darrü gülüng akó gao koke. Wa wata ekyene kwóbbazen Palae Müótan barrbüñ mamtaedó, igósüm LOD ipüde wa ne kla akyanda.

⁴ Wa tóba tang ene laran singüldü emngyele, igósüm LOD ubi baine ene dudu bóngan gyaur kla apadóm. Ene klama oya gódam yangune Lodkü.

⁵ Ma emkolo ene siman kau ola, LODÓN obzek kwata, da Errón simanal olmalbobatala, [prrist] nidipako, óe LODÓN ilirre, da i óe-e nangre Godón [altan] blaman tokom kabe. Ene ne alta-e, kwóbbazen Palae Müótan barrbüñ mamtae minggüpanana.

⁶ Da ma ene lar sopae ázebo, da akó edabono kari syórr.

⁷ Prrista ur yazebrre, kumarümörre alta kwitüdü, da seterre.

⁸ I ene lar murr syórr angórrón kla singül akó olgolpükü yamserre.

⁹ Da ma wata aumana okómóp akó wapór igulo nae-e. Prrista nótózagetedá ene ngürrü, wa bamngule dudu, altadó. Ene dudu bóngan gyaur klama. Da ene uri aungürrün laran morroal ilanga LODÓN bagürwóman ngitine.’”

13

Baurr-baurr Sopae Azid Gida Bóktan Poko

¹ [LOD] Moses akó Erron ini bóktan nüliónürr Isrrael pamkolpama mamoanóm.

² “Darrü oloman soso, misarr, ó baeb sopae nóma yarile, da ama aprrapórr baurr-baurr sopae azidüm bairre, oya ki idüdnüm Errón zitülpamdó, prrist nótóke.

³ Prrista ene poko oya büb sopae kodalande ngakóne. Büb ngüina ne baeb nóma bairre ene pokodó, akó ene gülüng kukurru nóma yarile sopaedógbab, da ene amkoman baurr-baurr sopae azida. Ene kakóm, prrista pupaine pamkolpamab umulüm wagó, ini olom [tómanpüküma] Godón ilküpüdü.”

17

Óepükü Lar Murr Alóngan Gida Bóktan Poko

¹⁰ [LOD] Mosesón yalórr Isrrael pamkolpamdó bóktanóm wagó, “Darrü Isrrael Müöttüdü olom ó mogob oloma, nótó ngybenda yenkü, nóma elónge óepükü lar murr, ka sab kólba obzek yalüngó oyakagab akó oya sab metatómpükü zirrapono oya pamkolpamdógbab.

11 Zitülkus módóga, blaman ngyaben elklazab arról óedóma, da ka arüng bóktan ingrirrú óe [altadó] akanóm yabü kolae tonarr arrgonóm da ugósüm Godkü gódam bangunüm, zitülkus ene óea kolae tonarr arrgonda arröldóma.”

19

[Kolkal] Nygabenan Gida Bóktan Poko

1 [LOD] bóktanórr Moseska wagó,

2 “Bóktanke blaman Isrrael pamkolpamdó magó, ‘E wata kolkal nygaben kwarilo, zitülkus ka Lod yabü God kolkal nygabendóla.

17 “ ‘Moba moboküpüdú alzizi boman gyagüpítótók ódódgú darrü Isrrael olomankwata, a ma oya ago da wa dümdüm iade baine. Ene igósüm, ma oya kolae tonarrdó koke barümo.

18 Ma darrem tónggapón-gu darrü Isrrael olomdó akó metat alzizi amanikgu, a ma marü [moboküpüdú ubi] moba minggüpanandó ne olome* inzan ki yarilün, marü moboküpüdú ubi mobakazane. Ka Lodla.’ ”

20

Arrkru-Kokean Darrem

1 [LOD] bóktanórr Moseska wagó,

2 “Bóktanke Isrrael pamkolpamdó magó, ‘Yabü darrü olom akó darrü mogob oloma, nótó ngyabenda yenkü, sab tóba olom nótó ekyene, obae god Molekón [ótókóm], oya sab blaman Isrrael pamkolpama ingülüki ki arenónóm oya büdüldü angrinüm.

6 “Darrü oloma ne sab nóma wame bóktan arrkrrum büdül mórrkepükü ne pamkolpama ikikdako, ó samudügabi nidi umul baindako solkwat ne tonarra tómbapónórre, ka sab kólba obzek yalüngó oyakagab akó oya sab metatómpükü zirrapono tóba pamkolpamdógab.’ ”

24

Büdülümpükü Amkalan Gida Bóktan Poko

19 “Darrüpa paman nóma emkóle gaopükü, wa ne kla tónggapóne, akó darrem tónggapórre oyaka.

20 Wa paman kus nóma alkamüle, oya kus akó darrem alkamürre. Wa paman ilküp nóma irrune, oya ilküp akó darrem irrurre. Wa paman zirrgüp nóma alkamüle, oya zirrgüp akó darrem alkamürre. Wa paman nóma emkóle gaopükü, i ta darrem inzan emkörre gaopükü.

21 Ngabyón lar ne nótó emkóle büdülümpükü, wa darrü lar akó darrem yalkomóle, a pam ne nótó emkóle, oya darrem emkörre büdülümpükü.

22 Ini ne gida bóktan pok-e yabü blaman ngablaoda, Isrrael pamkolpam akó mogob pamkolpam, nidi ngyabendako yenkü, zitülkus ka [LOD] yabü God.”

* **17:11** Ibrru 9:22 **19:2** Lebitikus 11:44-45; 1 Pita 1:16 **19:18** minggüpanandó ne olome wa blaman pamkolpambóka apónda, ma nibiób amorrondóla. **19:18** Metyu 5:43; 19:19; 22:39; Mak 12:31; Luk 10:27; Rrom 13:9; Galatia 5:14; Zeims 2:8 **24:20** Bazeb Tonarr 21:23-25; Duterronomi 19:21; Metyu 5:38

Isrrael Pamkolpam Bótang Peba 21:4-9

21

Brronne Tónggapórrón Gwar

⁴ Isrrael pamkolpama Orr podo amgütóp, we ogoblórr Óe-óe Maludübóna, Idom kantrri kórzyónüm. Da módoğa, pamkolpam genggorrama yazebórr kwat-kwat.

⁵ Da i wirri taem we inóp. I dakla Godka bóktan aman koralórr, dakla Moseska wagó, “Ia e kibü Iziptgabi iade syusürri ini [ngüin-koke bwóbdü] nurrbarinüm? Aini alo kla babul akó nae ta babul, a kibü genggorrama kuri sazebe ini kolae alo kla alode!”

⁶ Da [Lod] büdül tarük balóng gwar ibüka we zirrtapónóp. I Isrrael pamkolpam nólóngnóp, da abüna igósidi nurrbarinónóp.

⁷ Módóga, pamkolpama Moseska we togobórr da oyaka we bóktónóp wagó, “Ki kolae tonarr tónggapórrre, ne bóktan amórre Lodka akó marüka. Gyaurka, ma kya tére eko, kubó Lod ini gwar ia zirrnápporre kibükagab.” Da Moses ene pamkolpamabkü tére we ekorr.

⁸ LOD Moseska we bóktanórr wagó, “Balóng Gwar tónggapó brronne, da kokrrapan nugup pokodó errgóta, da nibiób nólóngörre, kubó ki ngakónónóm. I sab igósidi nyaberre.”

⁹ Da Moses brronne gwar we tónggapónórr, da we emngyelórr nugup pokodó. Gwara nibiób nólóngörre, da nóma yazi López brronne tónggapórrón gwardó, i dólóng bainóp.

Duterronomi **4:1-2, 6-8, 39; 6:4-7; 7:1-11; 8:2-3, 12-18; 11:18-19, 26-28, 31-32;** **18:9-21**

Duterronomi, oya küp módóga: nis ngim gida.

4

Moses Isrrael Pamkolpam Arüng Bóktan Nókyenóp Godón Bóktan Arrkrrrum

¹ Moses Isrrael pamkolpamdó bóktanórr wagó, "Isrrael pamkolpam! Errkya ini wirri bóktan akó gida tübarrkrru, ka yabü ne kla umul baindóla. Da kürü bóktan mumyamónlamke yabiób nyabenóm akó barrbünüm ene Keinan tüp apadóm, [Lod], yabü abalbobatalab God, ne tüp akyanóm kainda.

² Darrü pokó amgyelgu ka yabü amorranóm ne bóktan alióndóla, akó olgab aman-gu. A Lod, yabü God, oya gida bóktan pokó mumyamónlamke, ka yabü ne arüng bóktan alióndóla.

⁶ "Godón gida bóktan pokó gangga irrbünam akó mumyamónlamke! Zitulkus módóga, e sab Godón bóktan nóma mamoan kwarilo, bwób-bwób pamkolpama sab yabü [wirri gyagüpitótók] eserre akó e küp iazan bómzyatódakla. I ne sab Godón ini bóktanbóka nóma barrkrrue, sab igó bóktórre wagó, 'Amkoman, ini wirri bwób pamkolpam wirri gyagüpitótók isako akó i [küp bómzyatódako]!'

⁷ "Darrü bwób babula, wa ia wirria, darrü godpükü mibü Godzane, mibü minggüpanan nótóke. Wa bóktan alkomólda, mi oyaka tangbamtinüm nóma górrgandakla.

⁸ Darrü bwób babula, wa ia wirria, inzan morroal dümdüm wirri bóktan akó gidapükü, ka yabü ne kla alióndóla ini ngürr."

Lod God

³⁹ Moses akó bóktanórr wagó, "Ini bóktan yazebam, da moboküpü irrbünam wagó, Lod blaman klamab Gode, kwitüm akó ini tüpdü. Darrü God myamem babula.

⁴⁰ We ngarkwatódó, oya wirri bóktan akó gida karrkukus emorronam, ka yabü ne arüng bóktan alióndóla errkya. Ene igósüm yabüka akó yabü olmalbobataldó sab morroal asi yarile akó e sab kokrrap iade nyabenane ini tüpdü, Lod yabü God, ne kla akyanda metat nyabenóm."

6

Wirrian Gida Bóktan Poko

⁴ "Isrrael, tübarrkrru! [Lod], mibü God, wata darrpan God watóka.

⁵ Marü [moboküpü ubi] asi ki yarilün Lodka, marü God, moba dudu moboküpü, dudu samu-i, akó dudu arüngi.

⁶ Ka errkya yabü ne gida bóktan pokó alióndóla, sab wata yabü moboküpü ki kwarilün.

⁷ E wata yabiób olmal ini bóktan arüngi umul bain kwarilo. E metat ikik kwarilün ene gida bóktan pokoankwata, e müötüdü nöma mórrandakla ó e nöma agóltagóldakla, akó nöma ngón bagóndakla ó nöma bazebdakla.”

7

[Lodón] Tóbanan Pamkolpam

¹ Moses bóktanórr Isrrael pamkolpamidó wagó, “Lod yabü God, yabü sab nöma imarrue ene tüpdü, e nöla tótókdakla ene tüp apadóm, wa sab abün bwób pamkolpam kolanütanórre yabü obzekdögab. Ibü ngi módogako: Et, Girrgas, Amorr, Keinan, Perris, Ibae, akó Zebus pamkolpam. I abün pamkolpamako akó wirri arüngako yabükagab.

² Sab Lod yabü God yabü tangdó nöma irrbüne akó e sab memokan ut-ut ninane, e ibü wata metatómpükü ekrrónane. Da sab usakü bóktan tómbapón-gu gómdamal bangunüm, akó gyaur basen-gu.

³ E sab inkü kol gyabalómgü. E yabiób ópal olmal ibü simanal olmal alióñ-gu, akó ibü simanal olmal azebgü yabiób ópal olmalabkü.

⁴ Zitulkus módoga, yabü simanal olmala sab obzek kena nalüngüm kürü mamoañ-gum, ama sab ngibürr god [ótökóm]. E ini tonarr nöma tónggapónane, Lodón ngürsila sab tame urzan pabzaum yabü büsai kolae bainüm.

⁵ A e sab ibü inzan nangónamke: e sab ibü [alta] kolae ninamke akó ibü gyabi toлом nómkenamke da baem napónamke. Ibü god Asyerran gyabi talkum singgalgónamke akó ibü tómbapórrón obae godón dandang uri angónamke.

⁶ Ini kla tómbapónamke, zitulkus e Lodón pamkolpamakla, tibi-tibi amórrón tóbankü. Lod yabü God yabü ilianórr blaman pamkolpamidögab ini tüpdü, tóba kolpamóm bainüm.

⁷ “Lodón [moboküpü ubi] yabüka we zitulkusdü koke yarilürr akó wa yabü we zitulkusdü koke ilianórr, igó e abün korahnórró ngibürr pamkolpamidögab. Koke, e go äuden kwarilnürřü ini dudu tüpdü!

⁸ A Lodón moboküpü ubi yabüka yarilürr akó wa zürük emoanórr wa ne [arüng alkamül-koke bóktan] ingrinürr yabü abalbobataldó. We zitulkusdü, wa yabü we yusürr tóba arüng tange akó [aurdü we amanórr] [leba zaget] bwóbdügab, ene wa parraoan tangdögab, Izipt king.

⁹ We ngarkwatódó, e umulakla igó, Lod yabü God, wata darrpan God watóke. Wa ngambangól Goda. Wa tóba [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] metat mamoanda akó oya morroal tonarr asine ibüka, nibiób moboküpü ubi oyakama akó oya gida bóktan poko nidi mamoandako.

¹⁰ A oya nidi alzizi amaijdako, sab ibü obzekdó [kolaeán darrem] sidüde. Ene kolaeán darrem igósa, wa ibü kolae nirre. Wa sab wirri ngarkwat-koke ipüde darrü oloman obzek kwata darrem alkomólóm, oya notó alzizi amaijdako.

¹¹ Da módoga, oya gida bóktan poko morroal mumyamónlamke, ka ini ngürrdü ne wirri bóktan akó gida alióndóla.”

8

[Lodónbóka] Amrükgu

² Moses Isrrael pamkolpamdó bóktanórr wagó, "E tai kóbó gyagüpi amaiklamke, Lod yabü God ia tolngomónónóp ini [ngüin-koke bwóbduma] 40 pailüm, yabü ngi tüp alókóm akó yabü bapókóm müp tonarre. Wa inzan tonarr igósidi tómbapónórr yabü moboküp bapinüm akó basenóm, e ia oya gida bóktan poko amkoman mamoan kwarilnürü, ta i koke.

³ Wa yabü ngi tüp elókorr inzan kwata, wa yabü aloan ngintinóp, da wa yabü mana* alo-e ngabyólürr, yadi akó yabü abalbobatala ngaen ne alo klambóka umul-kók kwarilürr. Wa ini poko tómbapónórr yabü umul bainüm wagó, pama brredane koke ngyabene, a blaman ne bóktana bausdako Lodón taedögab.

¹² "A e ne gaodó nómá eloane, akó morroal müót nómá balmelane, akó mórran-mórran nómá bainane,

¹³ akó yabü [kau], [sip], akó [gout] abün nómá bainórre, akó [silba] akó [gold] nómá abün bainórre akó blaman ne elklaza,

¹⁴ e sab ikub bagürgu. Sab Lod yabü Godónbókama bamrükgu, yabü nótó yusürr Izipt kantridügab, e leba zaget nóla kwarilnürü.

¹⁵ Wa yabü wató simarrulürr ene amkoman wirri akó gum-guman ngitan ngüin-koke bwóbduma, balóng gwar akó walipwalipa ne ngyaben kwarilürr. Ene nae-koke bwóbdü, Lod naean kwat tapakurr karrkukus ingülküpüdüğab naea bókanóm yabünkü.

¹⁶ Wa yabü mana alo we nilinóp alom ene ngüin-koke bwóbdü, yabü abalbobatal umul-kók ne alo klambóka kwarilürr. Wa yabü wirri müp ngyaben nökyenóp yabü ngi tüp alókóm akó bapókóm ugösüm, wa solkwat morroal ngyaben yabüka ia sidüde.

¹⁷ E sab inzan bóktan-gu yabióbka wagó, 'Mi mórreldómakla mibiób arüng akó mibiób tangab arüngdüğab.'

¹⁸ Yabü ki ngambangólólón igó, Lod yabü God watóke yabü arüng nótó aliónda mórrrel bainüm. Wa ene kla tónggapónda tóba [lalkamül-koke tónggapórrón bóktan] karrkukus ainüm, wa yabü abalbobatal ne bóktan nökyenóp. Ene bóktan wata asine errkyä, kazan bóktandóla."

11

Gida Bóktanbóka Amrükgu

¹⁸ Moses bóktanórr Isrrael pamkolpamdó wagó, "Kürü ini bóktan yazebam, moboküpüdü akó gyagüpitótókdó irrbünamke, da bamelamke yabiób tangdó akó yabiób müóngdü timamzan, yabiób gyagüpi bohanóm metat.

¹⁹ E wata yabiób olmal ini bóktan arüngi umul bain kwarilo. E metat ikik kwarilün ene gida bóktan pokoankwata, e müótüdü nómá mórrandakla ó e nómá agóltagóldakla, akó nómá ngón bagóndakla ó nómá bazebdakla."

Morroal akó Kolae

²⁶ Moses akó bóktanórr wagó, "Ini ngürr, ka yabü obzek kwata nis bóktan angrindóla, bles bain bóktan akó amórr bain bóktan.

* ^{8:3} mana plaoazan klama, God Isrrael pamkolpam ne klame ngabyón yarilürr [ngüin-koke bwóbdü] (Bazeb Tonarr 16:4). ^{8:3} Metyu 4:4; Luk 4:4

²⁷ Errkyä ini ngürrdü, ka [Lodón] yabü God, oya gida bóktan poko yabü alióndóla. E ene gida bóktan poko nóma mamoan kwarilo, bles bain bóktan sab yabüka yarile.

²⁸ A sab amórr bóktan yabüka yarile, e ene gida bóktan poko koke nóma mamoan kwarilo akó e nóma tübyalüngörre ene kwatódögab, ka yabü ne kwat amtyandóla errkyä, ama ngibürr godab solkwat atanóm, e ngaen umul-kók ne godbóka kwarilnürü.

³¹ "E Zodan tobarr baurr kari pokoakla, ama sab ogobo Lod yabü God ne tüp akyanda. E nóma ipüdane ene tüp, akó ngyabenóm nóma bainane,

³² blaman ini arüng bóktan akó gida tai mumyamónlamke, ka ne kla arrbündóla yabü obzek kwata ini ngürr."

18

Obae Godón [Ótókankwata] Bóktan

⁹ Moses Isrrael pamkolpamđó bóktanórr wagó, "E nóma barrbuno ene tüpdü, [Lod] yabü God ne tüp akyanda, sab ola ngibürr ngazirran tonarr tikó azebgu ibü mamoanóm, ene pamkolpama ne ngarkwat ngazirr tonarr tómbapondako, ola nidi ngyabendako.

¹⁰ Yabü aodó darrü olom babul ki yarilün tóba olmal nótó amselda urdü, [gyaur klamzan], ó kolae samuan tangamtindügab nótó ayalda solkwat ne tonarra tómbapónorre. Ó inzan kolae tulmil nótó tómbapónda: nus ut, irrüb ut azil, tonan,

¹¹ wapi-wapi kain, merram-merram kain, pail ódód, bao tére, azirr amgün, mórrke tére, kwat bórrang. Ó büdül mórrkeab gapók nótó alkalda usakü ikiküm.

¹² Zitülkus módoga, nadü oloma inzan tonarr nótó tómbapónda, wa ngazirr oloma Lodón ilküpdu. Da ini ngazirr klamabme, Lod yabü God ene tüp pamkolpam, ini kla nidi tómbapondako, sab kolabütale ene tüp amgatóm e ene tüpzan emrranane.

¹³ E wata Lodón obzek kwata dümdüm kwarilo, igósidi yabü pamkolpama zitül-koke pokodó koke ngi barmünörre."

Godón [Alkamül-koke Bóktan] [Prropet] Zirrapónóm

¹⁴ Da Moses bóktanórr wagó, "E ne pamkolpam ngitanóm kaindakla tibiób tüpdügab, i ibü bóktan mamoandako, nidi irrüb ut azildako akó kolae samuan tangamtindügabi nidi ayaldako solkwat ne tonarra tómbapónorre. A yadi, LOD, yabü God nótóke, yabü koke ok bainda ini elklaza tómbapónóm.

¹⁵ A ini zitülkusdü, wa sab prropet zirrapóne yabünkü kazanla, yabü yabióban pamkolpamđogab, Isrrael pamkolpam. Da e sab oya bóktan arrkrru kwarilünke.

¹⁶ "E ne ngürrdü kwób bazerró Sinae Pododó, e Lodón yabiób God yatoarre wagó, 'Ki myamem kokeakla marü gyagüp arrkrrum, akó ki ta myamem kokeakla marü wirrian ur ulit asenóm. Ki sab kena nurbarinün.'

¹⁷ Lod kürükä bóktanórr wagó, 'I dümdüm pokom katop.

¹⁸ Ka darrü prropet dódórr ino, mazanla, ibü kugupidügab. Ka kólba bóktan sab oya taedó irrbuno, da wa sab pamkolpam nüzazilnörre, ka oya blaman ne arüng bóktan ilino.

¹⁹ Kürü bóktan koke nótó arrkrru yarile, ene pama ne poko bóktale kürü ngidü, ka oya sab imtino wa, "Ma kürü bóktan koke iade arrkrru namülnürrü?"

²⁰ A igó prropet, tóbanan umuldügab bóktan nótó nóma bóktóne kürü ngidü, ka koke ne poko ilo bóktanóm, oya sab büdülümpükü ki emkónóm. Akó igó prropet, darrü godón ngidü nótó bóktóne, oya ta sab ki emkónóm.'

²¹ "E aprrapórr yabiób bamtindakla wagó, 'Ta ki umul bairre igó, prropetan bóktan ia amkoman Lodkagabia, ó ta ia koke?'

²² Prropeta nóma bóktale Lodón ngidü, akó wa ne poko bóktóne amkoman koke nóma tómbapóne, da ene bóktan Lodkagabi kokea. Ene prropeta tóbanan umuldügab bóktóne, da e oya gum koke koralo."

Rrut Ngaensingül Bóktan

Mi umul kokeakla ini peba nótó wialómórr. Aprrapórr [prropet] Samuel o darrü wibalóm oloma wialómórr, king Deibid Isrrael pamkolpam nóna balngomól yarilürr.

Ini póepa ene tonarrdó tómbapónórr, zaza Isrrael pamkolpam nóna balngomól kwarilürr, Zosyuan büdül kakóm. Zosyua Isrrael pamkolpam balngomól yarilürr, i Keinan tüpdü barrbünóp, aprrapórr ene pail 1400, Kerrison amtómól küsilan nóna yarilürr. Zosyuan büdül kakóm, aprrapórr 300 pailüm God zaz ngibaunürr Isrrael pamkolpam zid bainüm ngibürr bwób-bwób pamkolpamdögabi, ibü nidi okrralórr. Ini poko wibalómórrónako Zaz pebadó. Ene tonarra blakónórr Samuel Solón nóna ingrinürr kingüm bainüm, Godón bóktan ngarkwatódó, ene pail 1050 Kerrison amtómól küsilan nóna yarilürr.

Rrut king Deibidün aipbobat warilürr. Wa aprrapórr ene tonarrdó nyaben warilürr, 1,150–1,100 Kerrison amtómól küsilan nóna yarilürr. Ene tonarrdó Gidion aprrapórr zaz yarilürr (Zaz 6–8).

Rrut Moab kantrri kol warilürr, Isrrael órdóbóna abusa nölgabi banikda. Moab pamkolpam Lotón olmalbobatal kwarilürr, Eibrra-amón zoretan olom. A i amkoman Godón koke [ótók] kwarilürr. Ngibürr tonarr i Israelpükü gazirr kwarilürr, a Rrütün tonarrdó i paudüdi nyaben kwarilürr.

Ini Peban Bóktan Zono Módágako:

- A. Elimelek tóba olmalkolpükü Moab wamórr 1:1-5
- B. Rrut akó Naomi Betliem aurürri 1:6-22
- C. Rrut Boazón apapdó zaget warilürr 2:1-23
- D. Naomi Rrütün müór kwat yamkünürr 3:1-18
- E. Boaz Rrütün zumiógürr 4:1-12
- F. Boazón olmalbobatal 4:13-22

Elimelek Tóba Olmalkolpükü Moab Wamórr

¹⁻² Zaza Isrrael pamkolpam nóna balngomól kwarilürr, ene tüpdü ugón wirri ku yarilürr. Darrü pam, ngi Elimelek, Betliemóm nyaben yarilürr, Zuda bwóbdü. Wa gyagüpítötök esenórr Moab bwóbdü nyabenóm karianbóka, tóba Naomi kolpükü akó tibiób nis siman olom nis, ngi Maklon akó Kilyon. I Eprrat zitül kolpam koralórr. I Moab bwóbdü ogobórr akó ola nyaben koralórr.

³ A Elimelek ma we narrótókórr, Naomin we zumgatórr, tóba nis siman olom nispükü.

⁴ Ene olom nisa Moab kol nümiógrri, ibü ngi Orrpa akó Rrut. 10 Paila nóna blakónórr,

⁵ Maklon akó Kilyon ta ola narrótókrri. Wata Naomi tebe püóran warilürr, müór a olmal babul.

Rrut akó Naomi Betliem Aurürri

⁶ Naomi Moabómzan warilürr, wa arrkrrurr wagó, [LOD] tóba pamkolpam kuri tangnamtirre morroal alo klame, da wa tóba elklaza we

tómbapónórr Moab amgatóm, Betliem alkomólóm, tóba nis kolalkot nispükü.

⁷ Da wa bupadórr ene bwóbdügab, wa ne nyaben warilürr, tóba nis kolalkot nispükü, da i Zuda bakonóp.

⁸ Da kwat-kwat Naomi tóba kolalkot nis we nyalórr wagó, "E ugó alkomólám, yabiób aip nisab müötüdü nyabenóm. Yabüka sab LOD morroal tonarr yarile, e kürükazan morroal tonarr namülnürri akó büdül nidipako.

⁹ Yabüka nizandó LOD sab kwat popadan sine müór nis amiögüm akó morroal nyabenóm müötüdü yabiób küsil müór nispükü."

Da Naomi ibü nüprükürr, a i ma nizana wirribóka yónüm bairri.

¹⁰ I oya we wyalórr wagó, "Koke, ki mankü aurri marü pamkolpamadó!"

¹¹ Da Naomi ibü we nyalórr wagó, "E wata alkomólám! E kankü tótókóm iade kaindamli? Ka sab myamem siman olom nis koke nóseno yabü amiögüm.

¹²⁻¹³ E alkomólám yabiób basirrdü, zitülkus ka amkoman epepanla darrü müór amiögüm. Ka ne müór amiögüm gaodó nóma ki namüla, akó ka ne errya irrüb ki umtula müörpükü, akó ka ne yabünkü olom nis ki nóseno, e ia gaodó ki namüli inzan nyabenóm, kókó i ki wirri baini? Akó ini pokoa yabü ia ki nólene errkyadan müór nis apadóm? Kokean, zitülkus LOD kürü nygaben kuri kap ine, da kürü nygaben amkoman kolaeana yabü nyabendógab."

¹⁴ Da i wirribóka yón namülnürri akó Orrpa tóba kolalkot epep we uprükürr akó yónzwanstor. Da wa alkomólórr tóba basirrdü. Rrut wa Naomika arróbórr.

¹⁵ Naomi oya we wyalórr wagó, "Rrut, marü gódamá kuri alkomóle tóba kolpam akó godódó. Oya solkwat ugó akyá."

¹⁶ Da Rrut bóktan we yalkomólórr wagó, "Ma kürü myamem ayalgu marü amgatóm ó marükagab byalüngüm. Zitülkus móðoga, ma nubó natoklo, ka ta natoklo. Ma ne nygaben namulo, ka ta we nygaben namulo. Marü kolpam sab kürü kolpam kwarile, akó marü God sab kürü God yarile.

¹⁷ Ma ne narrótoko, ka ta we narrótoko, ó sab kürü gapók we ilüngre. Mibü wata büdüla türgrgrüte. Ka ne marü nóma mimgüto, ngibürr popa zitülkusdü, LOD kolae gazirra sab kürüka ki tam!"

¹⁸ Naomi igó nóma umul bainürr wagó, Rrutün wirri ubia tótókóm, wa myamem darrü poko koke bóktanórr oya alkomólóm.

¹⁹ I aurrnürri, kókó Betliem basirrdü abzirria. Dudu basirra arrkürrürr oya nóma osenóp akó kola wagó, "Ia ini Naomio?"

²⁰ Wa ibü nilóp wagó, "E kürü Naomibóka* ngilian-gu. E kürü Marrabóka[†] ngiklinam, zitülkus Wirri Arüng Goda kürü nygaben kap kuri ine.

²¹ Ka ngaen ini bwób nóma amgatórró, kürü abün elklaza kwarilürr, da LOD ma kürü kuri kalkomóle darrü clam koke. E kürü Naomibóka ngilian-gu, zitülkus kürü Wirri Arüng Goda kolae kyónürr akó wirri müp kókyanórr."

* ^{1:20} Naomi ngian küp móðoga Ibrru bóktane: *morroal ó barginwóm*. † ^{1:20} Marra ngian küp móðoga Ibrru bóktane: *kap*.

²² Da Naomi ene inzan tolkomólórr Moabgabi tóba Moab kolalkotpükü, Rrut. Darrü alo kla, ngi barrli,[‡] ibü abüla ugón bókyanórr, i Betliem ne tonarr abzirri.

2

Rrut Boazón Apapdó Zaget Warilürr

¹ Naomin narezoret asi yarilürr, ngi Boaz. Wa mórrrel akó wirri ngi pam yarilürr, Elimelekón zitül olom.

² Darrpan ngürr Rrut Naomika bóktanórr wagó, "Ma ia kürü koke kilo tótókóm barrli apapdó? Kürü ubi darrü oloman solkwat akyanóma barrli singül dakabainüm, oya obzek kwata kürüka morroal nótó sesene."*

Naomi bóktan yalkomólórr wagó, "Taia, kürü olom, ma ugó nató!"

³ Rrut we natókórr apapdó, barrli singgalgón pamab solkwat akyalórr, barrli singül dakabainkü. Ene ma igó yarilürr, wa tai Boazón apapdó warilürr, Elimelekón zitül olom.

⁴ Da mórdoga, ngibürr abüs küp solkwat, Boaz Betliemgabi ugón tübzelürr. Wa ibüka bóktanórr wagó, "[LOD] yenkü asine!"

I bóktan yalkomólórr wagó, "Marü Lod sab bles mine!"

⁵ Boaz zaget singüldü pam imtinürr wagó, "Ini küsil kol ia noano?"

⁶ Ene pama bóktan yalkomólórr wagó, "Wa ene Moab kolo, Naomidi nidi tolkomórri, Moab bwóbügabi.

⁷ Wa kürü kümtine wagó, 'Ka ia zaget kolpamab solkwat koke akyeno, barrli singül dakabainüm?' Da wa zaget kurai irrbi bókyene, kókó errkyadan. Wa ma wata karianbóka kuri ngón agóne aren-aren müót murrdü."

⁸ Da Boaz Rrutün we wyalórr wagó, "Gyaurka, kürü bóktan turrkrru. Ma myamem darrü apapdó barrli singül dakabain-gu, akó ini poko amgatgu. Ma wata ini zaget kolab minggüapanan akyan namulo!

⁹ Ma we apap ngaka, pama barrli singül ne singgalgondako, ma kubó ola namülünke, kolab solkwat barrli singül dakabainüm. Ka blaman pam kuri nilnüuma marü kolae tonarre ngakan-gum. Akó marü naea nómá müpüde, kubó ma we mariti télaelórrón nae beledógab enónke, i ne kla errngamórré."

¹⁰ Rrut wakósingül we nülkamülürr tüpdü, da obzek tüpdü elkomólórr. Da wa Boazón imtinürr wagó, "Ma moba obzek kwata kürüka iade morroal sesena igó, ma kürü morroal ngakandóla? Ka go mogob kolóla."

¹¹ Boaz bóktan yalkomólórr wagó, "Ka blaman bóktan narrkruarre ma moba kolalkotódó ne poko tómbapónórró, marü müóra nómá narrrotókórr. Ka umulóla, ma moba aipab nis akó moba bwób iazan amgatórró, akó ma ia katókórró ngyabenóm mogob kolampükü, ma ngaen umul-koke nibiöbbóka namülnürrü.

¹² Marü sab Lod darrem wató mókyene, ma ne poko tómbapón namülnürrü. Marü sab Lod, Isrraelón God nótóke, dudu darrem kla wató mókyene, ma noa murrdü[†] ngyabenóm katókórró moba zid bainüm!"

¹³ Rrut bóktanórr wagó, "Ma moba obzek kwata kürüka metat morroal asen namulo, wirri pam. Ma kürü kari morroal koke kuri kina, ma enezan

[‡] **1:22** *barrli* [witzan] klama. Mórrke-mórrke mórdoga: *barley*. * **2:2** Isrrael pamkolpamab inzan gida yarilürr, mogob kolpam, aipab koke olmal, akó kóble tangbamtinüm (Duterronomi 24:19).

[†] **2:12** *murrdü*, Ibrru bóktane ma inzan angrirrüna: *ma noa tap lorodó katókórró moba zid bainüm*.

morroal tonarre bóktandóla kürüka. Enanla ka darrpan tonarr kokela marü ngibürr zaget koldógab.”

¹⁴ Alo ngarkwat néma semrranórr, Boaz Rrutünbóka wagó, “Ala kató, plaoa poko ipa, ugó yanggóbol ini waendó.” Da wa we mórran-mórran bainürr ngibürr zaget kolpampükü. Boaz ngibürr bamngulürrün barrli kùp uliónürr. Rrut tóba ngarkwatódó elorr, da ngibürr alo pokoa baminürr.

¹⁵ Rrut néma bupadórr barrli singül dakabainüm, Boaz tóba zaget pamdó bóktanórr wagó, “Ini kol kubó olkomólamke. Wa ne kubó néma dakabain waril barrli kur negako, e kubó oyaka bóktan-gu igó, wa kolae kła tónggapónedo.‡

¹⁶ Akó kubó ngibürr tangande alók kwarilünke ene kurdügab, oya dakabainüm. E kubó oya aggu.”

¹⁷ Da Rrut we dakabain warilürr barrli singül, kókó abüsa néma bótaorr. Wa blaman néma ailürr kùp ausüm, ene barrli kùp 10 müp ngarkwat kwarilürr.

¹⁸ Rrut ene barrli kùp imarrurr müót basirrdü. Wa tóba kolalkot omtyanórr wa nigó ngarkwat barrli ailürr, akó wa uliónürr ne alo pokoa baminürr.

¹⁹ Naomi oya umtinürr wagó, “Ma ia ini barrli ne dakabain namüla, errkyá ngürr? Akó ma noa apapdó zaget namüla? Da God bles ki yó ene pam, marü morroal nótó ngakan yaril.”

Da Rrut tóba kolalkot wyalórr wa noan apapdó zaget warilürr. Wa bóktanórr wagó, “Ka darrü paman apapdó zaget namüla, ngi Boaz.”

²⁰ Naomi wirrianbóka we bóktanórr Rrutka wagó, “Lod Boazón bles ki yó, akó wa koke bóleanórr tóba morroal tonarr okaka amzazilüm arról akó büdül nidipko!” Naomi akó bóktanórr wagó, “Ene mibü minggúpanan narezorete, ó wa mibü darrü [aurdü amaik] pama.”§

²¹ Da Rrut bóktanórr wagó, “Kürü akó morroal ne bóktan küline, wagó, ‘Ma kürü zaget pamkolpam minggúpanan namulo, kókota blaman abüla kürü apapdó tai néma blakóne.’”

²² Naomi bóktanórr wagó, “Rrut, amkoman, kürü olom, ma sab kolpükü zaget namulo Boazón apapdó. Marü sab aprrapórr ta kolae tonarre kena ngakan kwarilün, ma ne darrü paman apapdó néma natoko.”

²³ Rrut we dakabain warilürr Boazón zaget kolpükü, kókó blaman barrli akó [wit] abüla néma blakónórr. Da wa metat we ngyaben warilürr tóba kolalkotpükü.

3

Naomi Rrutün Müór Kwat Yamkünürr

¹ Ngibürr ngürr kakóm, Naomi Rrutünbóka wagó, “Kürü ubi marü müór kwat tónggapónoma. Ene igósüm, sab marü mobanan müót yarile, akó marü ngyaben sab morroal yarile.

‡ **2:15** Israäl pamkolpamab gyabi yarilürr barrli singül dakabainüm kur minggúpanan. § **2:20** Ngaen, minggúpanan zonaretal nidipako, ibü wirri zaget asi yarilürr Israälóm. Darrü kolan müóra kubó néma narrótóke, ene narezorete ene büdül paman tüp akó elklaza azebóm ó oya kóble apadóm, ibü aurdü amanóm, akó ibü ngabkanóm. Ibü ngaen-gógópan siman oloma ene büdül aban elklaza ugórr wató yazebe (Duterromoni 25:5-10).

² Ma umulóla Boaz, ma noa zaget kolpükü barrli dakabain namülnürrü, mibü minggüpanan narezoreta. Da turrkrru. Ini irrüb wa kubó barrli küp aus bwóbdü zaget* yarile.

³ Da ma apür, morroal ilang idi balóp, akó ma tumum mórrkenyórr püti bai. Da kubó natókóke ene küp aus bwóbdü. Ma kubó moba pupo bain-gu igó ma olamla, kókó oya aloa akó anóna nóma blakóne.

⁴ Ma kubó tai ngakanlónke wa kubó ne umtule. Natókóke, oya basirr mórrkenyórr kwit yónke, da kubó umtulke oya wao-wao. Wa kubó marú darrü kla tónggapónóm mile."

⁵ Rrut wyalórr wagó, "Ka kubó blaman kla tómbapono, ma ne poko namüla."

⁶ Wa we natókórr, küp aus bwóbdü. Wa ene kla blaman tómbapónórr, oya kolalkota ne bóktan wyalórr.

⁷ Boazón aloa ó anóna nóma blakónórr, oya bübdü morroal mórranórr. Da wa utüm wamórr, barrli kwób minggüpanan. Wa ut nóma yarilürr, Rrut pikúpan natókórr, oya wao-wao mórrkenyórr we kwit yónürr, da we umtulürr.

⁸ Ene irrüb zokrrok, oya utürrün büba nóma arrkürrürr, wa túrsümülürr, da bümzazilürr. Nóma ngabkanórr, da wa kol osenórr, tóba wao-wao.

⁹ Boaz bóktanórr wagó, "Iba, kolo! Ma ia nótó?"

Rrut bóktanórr wagó, "Wirri pam, ka Rrut. Kürü ubia kürü mató ngakókalo, zitülkus ma kürü [aurdü amaik] olomla.[†] Da ma ia sab kürü koke kümigo moba kolóm?"[‡]

¹⁰ Boaz bóktanórr wagó, "[LOD] marü bles ki myó, kürü olom! Ma ngaen-gógópan morroal tonarr okaka imzasilürrü moba kolaktotódó, da ma errkyá wirri morroal tonarr okaka simzazila kürüka, zitülkus ma darrü küsil pam koke kuri yamküna, ia elklaza-koke pam ó mórrrel pam.

¹¹ Ma gumgu, kürü olom, blaman is umulako ini wirri basirrdü, ma morroal tonarr kolóla. Ka blaman kla sab tómbapono, ma ne klamóm küminta.

¹² Wa go amkomana, ka marü minggüpanan narezoreta marü aurdü amaiküm, a darrü narezoret asine, amkoman minggüpanan nótóke kürükagab.

¹³ Ma ini irrüb poko aini namülün ngarkwat kókó irrbi. Mi sab ugón umul bairre, wa ne ubi nóma baine, marü aurdü amaiküm. Enta taia! Ka arról LODÓN obzek kwata igó bóktono wagó, marü sab kótó aurdü mumaike, wa ne ubi koke nóma baine. Da ma ugó umtul, kókó sab irrbi."

¹⁴ Rrut Boazón wao-wao we umtulürr kókó sisa balgóñ küsil yarilürr, zitülkus Boazón ubi koke yarilürr kolpama koke ki umul bairre igó, kola we umtule barrli küp aus bwóbdü.

¹⁵ Boaz oyabóka wagó, "Moba tumum mórrkenyórr ugó sidó, da moba tange ugó adrrat." Wa emoanórr, da Boaz oya abün barrli küp uliónürr. Wa 6 mün yazeblórr Rrutün mórrkenyórrdü alókóm. Wa kwit yónürr, da Rrutün singüldü igasilürr. Da Rrut we alkommórr ama wirri basirrdü.

* ^{3:2} Ene barrli zaget inzan yarilürr. Kubó barrli aila nóma blakóne, küp ausüm, pama ene barrli kwitudü aman kwarile. Wóra blaman bul akó biza kubó amale kókó barrli küpana bamirre.

† ^{3:9} Ma müsirrga ain bóktan 2:20 ngakanke. ‡ ^{3:9} Ibrru bóktane ma inzan angrirrúna: *Moba mórrkenyórr kürü ngakoklao, marü [leba zaget] kol nótókla.*

¹⁶ Wa nóma abzilürr müót basirrdü, oya kolalkota umtinürr wagó, "Ma ia-ia natóka, ka marü sim ne poko mila?" Rrüt oyaka blaman poko arratáorr, Boaz ne tonarr tómbapón yaril oyankü.

¹⁷ Rrüt inzan warilürr wagó, "Boaz bóktanórr wagó, 'Ma tang küpan koke alkomo moba kolalkotódó,' da wa kürü abün barrli küp külne".

¹⁸ Naomi oyaka bóktanórr wagó, "Ma wata kya piküp namülün, kókó kubó marükwata igó ia tómbapón. Boaz kubó koke ngón ngagón, wa kalma kókó ini bóktan tónggapón."

4

Boaz Rrütün Zumiögür

¹ Boaz kwóbbazen pokodó wamórr, wirri basirran barrbüñ mamta minggüpanan, da wa we mórran-mórran bainürr. Da módoga, Elimelekón minggüpanan narezoret, Boaz noabóka apón yarilürr, wa ene poko ugósan sórrgratáorrma. Boaz oya ngyaunürr wagó, "Kürü gódam, mórranóm ala tam!" Da ene pama we wamórr oyaka, mórranóm.

² Boaz 10 [balngomól byarrmarr pam] ngibaunürr wankü mórranóm, da i bobrranórr.

³ Wa bóktanórr ene minggüpanan narezoretódó wagó, "Naomi kuri tolkomóle Moab bwóbdügabi, da oya ubia, kolpama mibü minggüpanan narezoret Elimelekón tüp amígorre, ene kla [aurdü amaiküm].

⁴ Ka gyagüpi wama kagó, ka marü ini poko ayaldóla. Ma ne ubi nóma namulo apadóm, da amióg ibü obzek kwata, aini nidi mórrandako, akó ini balngomól byarrmarr pamab obzek kwata. Ma ne ubi koke nóma namulo, kibüka tópta. Darrü pam myamem singül kwata babula ini tüp amíögüm, wata matókla. Ka ma marü kakotala."

Ene pama wa, "Taia, ka amigo ene kla, ene kla aurdü amanóm Naominkü."

⁵ Da Boaz bóktanórr wagó, "Ma ene tüp nóma amigo Naomikagab, da igósidi ma ta ene Moab kol Rrütün zumigo, ene Maklonón kóble. Ene igósüm, ene tüp sab büdül oloman bobatalab tangdó yarile."

⁶ Da ene pama inzan bóktanórr wagó, "Ka igósidi gaodó kokela ene tüp amíögüm, zitülkus kürü tüp sab ene kolán kena ipüdünüm; sab babul yarile kürü olmal akyanóm. Ka gaodó kokela, a ma müób amióg."

⁷ (Ngaen, ene tonarrdó, Isrrael kolpamab gida yarilürr wagó, darrü oloman tüp ó elklaza bumiögüm ó darrem-darrem bumiögüm nóma yarile, da ene inzana, wa wapórdó baten kla inine, da wa amióg olom ekyene, nótó apadóda. Da wa ene poko dümdüm kuri ekyene.)

⁸ Ene pama Boáznbóka wagó, "Mató bumiög." Da wa tóba wapórdó baten kla ininürr, Boázón ekyanórr.

⁹ Boaz ene balngomól byarrmarr pam nilóp akó ngibürr nidi kwarilürr ene pokodó wagó, "E blamana yabiób ilküpi kuri esenane ini ngürr. Elimelek akó oya nis siman olom nis Kilyon akó Maklon, ka blaman ibü elklaza kuri bumiga Naomikagab.

¹⁰ Akó ka Rrütün kuri upuda kólba kolóm, Maklonón kóble, Moabgab nótó katókórr. Ene igósüm, Elimelekón elklaza sab oya olmalkoldógab koke balóke akó oya bobatal sab asi kwarile oya pamkolpamdó akó basirrdü. Da e blamana kuri esenane ó kuri barrkrrua, ini ngürr."

¹¹ Balngomól byarrmarr pam akó ola nidi kwarilürr, blamana bóktónóp wagó, "Ki marü kuri móserre akó murkrrurre! [LOD] sab ene kol, marü müötüdü nótó bangrine, inzan wine, Rreizel akó Liazan, abün olmal nidi nónsenóp Zeikobónkü. Ma sab mórrrel pam namulo Eprratón zitüldü akó kolpam marübóka wirri umul kwarile Betliemóm.

¹² Marü sab Lod ne olmalbobatal mülíne Rrutkagab, i sab inzan kwarile Perrezón* olmalbobatalzan, Tamarr ne olom ilngumilürr Zudankü."

Boazón Olmalbobatal

¹³ Da Boaz Rrutün we udódürr müötüdü, tóba kolóm. LOD we tangzwamtinürr, da bikóm esenórr, siman olom we ilngumilürr.

¹⁴ Basirr kola Naominbóka wagó, "Lodón yagüram! Wa marü bobat kuri mókyene errkyá, marü sab nótó ngamkale. Isrrael kolpam sab oyabóka wirri umul kwarile.

¹⁵ Wa marü sab küsil arüng mókyene akó marü sab ngakan yarile epepdó, zitülkus marü kolalkota oya ilngumile. Rrutün [moboküpüdú ubi] marükama akó wa ngarkwatódómo 7 siman olmaldógab."

¹⁶ Naomi ene gab olom ipadórr, tóba ganggópdó ingrinürr, da we makrraolórr.

¹⁷ Oya minggüpanan kola olom ngi ngyesilóp Obed.[†] I blaman is nüzazilóp wagó, "Rrut Naominkü siman olom kuri ilngumile!" Obed olom ilngumilürr, ngi Zesi, Deibidün ab nótó yarilürr.

¹⁸ Perrezón olmalbobatala inzan tóbabótórr, kókó Deibidün amrran.

Perrezón siman olom Kezrroron yarilürr,

¹⁹ Kezrroron siman olom Rram yarilürr,

Rramón siman olom Aminadab yarilürr,

²⁰ Aminadabón siman olom Nakson yarilürr,

Naksonón siman olom Salmon yarilürr,

²¹ Salmonón siman olom Boaz yarilürr,

Boazón siman olom Obed yarilürr,

²² Obedón siman olom Zesi yarilürr,

akó Zesin siman olom Deibid yarilürr.

Rrutün Peba aini blakónda.

^{4:11} Bwób Zitüll 29:15-30:43 * ^{4:12} Perrez Boazón akó Deibidün abbobat yarilürr. ^{4:12} Bwób Zitüll 38 † ^{4:17} Obed ngian küp mórdóga: *tangbamtin olom*.

Nis Ngim Peba Igó Ngiliarróna, Samuel 7:1-5, 8-17

7

[Lodón] [Alkamül-koke Bóktan] [Deibidka]

¹ LOD Deibidün aurdü amanikürr ibükagab, wankü nidi gazirr kwarilürr. Da módoga, wa paude we mórran-mórran bainürr tóba morroal wirri müötüdü.

² Kinga [prropet] Neitónka we bóktanórr wagó, "Ka inamüla ini agurr sida* nugupi aelorrón müötüdü, a Godón bokos[†] ama gyaurka [Palae Müötüdüma]."

³ Neitón bóktan we yalkomólórr kingdü wagó, "Marü ne gyagüpítótóke, wam da tónggapó, zitülkus Lod mankü asine."

⁴ A ene irrüb LOD Neitónka we tóbtanórr wagó,

⁵ "Ugó wam kürü zaget olom Deibidka, da igó yalke magó, 'LOD igó bóktóne: ma sab ngayaben müót koke elo kürunkü.' "

⁸ "Wam, da kürü zaget pam yalke magó, 'Wirrian Arüng Lodón bóktan yóni wagó, 'Ngaen-gógópan ma enan [sip] ngabkan pam namülnürrü, da ka ma marü kuri murruna sipab alo bwóbdügab kürü Isrrael pamkolpam balngomólom.'

⁹ Ka mankü asi namülnürrü ma ene iazan wamnórró. Akó ka ibü marükagab amarró mankü nidi gazirr kwarilürr, ama kolaedó simarrurr. Da ka sab marü ngi wirri ino ngibürr ini tüpdü wirri pamzan.

¹⁰ Akó ka sab kólba Isrrael is ngayaben bwób nókyenónomo. Ka sab ibü ola irito, igósüm i sab tibiób bwóbdü ngayaben kwarile. Ibü sab myamem koke nunurre, kolaean pamkolpama ngaenzan bangón kwarilürr,

¹¹ ka ibü zaz ne tonarr irrbürrü, tai kókó errkyá. Akó ma sab paudüdü ngayaben namulo. Mankü nidi gazirr kwarilürr, i marü sab kokean munurre. Akó ka, LOD, ka marü amkoman igó milo, Deibid: Ka sab müót elo marünkü.[‡]

¹² Marü arróla nóma blakóne, ó tüpdü nóma müngrirre marü abalbatabal negako, ka sab darrü küp marükagab ipudo marü pabo apadóm, akó ka sab oyankü pabo tónggapono wa sab metat nólgbabi ne balngomól yarile kingzan.

¹³ Kürü ene müót sab wató ele, kürü sab nólá kagürnórre. Kürüme sab metat darrü küp asi yarile, sab metat-metat nótó balngomól yarile kingzan.

¹⁴ Ka sab oya Ab namulo akó wa sab kürü olom yarile. Wa ne kolae nóma tónggapóne, ka sab oya wirri bidam ekyeno, aba tóba olomzan bidam akyanda.

¹⁵ A ka sab kólba morroal tonarr koke agino oyakagab, ka Solkagabzan agirrü, ka marüme noan amaikürrü, ama marü müngrirrü.

* ^{7:2} sida wirri darrem akó agurr nugupa. Mórrke-mórrke módoga: cedar. † ^{7:2} Godón bokos Godón ngayaben marrgu yarilürr. Darrü ngi módoga: *lalkamül-koke tónggapórrón bóktan/ bokos*. Mórrke-mórrke módoga: *Ark of the Covenant*. ^{7:2} Bazeb Tonarr 26:1 ‡ ^{7:11} Deibidün müótan küp módoga: *oya olmalbatabal*.

16 Marü müóta sab kokean bülgüte akó marü kingzan balngomóla sab kokean blakóne. Marü olmalbobatal sab metatómpükü king korale Isrrael bwób alngomólóm.” ’ ”

17 Ene kakóm, Neitón blaman ini poko Deibidka we büdrratórr, LOD ne kla okaka sizazinürr.

**Ngaen-gógópan Peba Igó Ngiliarróna,
King
2:10-12; 3:3-5, 7-14; 4:20-21, 25; 6:1, 11-14; 11:1-5, 7-13, 42-43;
16:29-33**

2

Deibidün Büdül Póep

¹⁰ Deibid narrótókórr, da we ilüngóp Deibidün wirri basirrdü.*

¹¹ Wa 40 pailüm balngomól yarilürr ene Isrrael pamkolpam. 7 Pailüm wa Ibrron wirri basirrdügab balngomól yarilürr, 33 pailüm wa ama Zerrusalemgab balngomól yarilürr.

¹² Ene kakóm, Solomon we mórran-mórran bainürr kingan mórran kladó tóba aban Deibidün pabodó. Wa Isrrael pamkolpam wirri arüngi balngomól yarilürr kingzan.

3

Solomon Tóre Ekorr | Wirri Gyagüpítókómj

³ Solomonón [mobokupdü ubi] [Lodka] yarilürr tóba aban Deibidün mumyamón bóktan amorránkü. A wa go ama Lodónkü [urdü amsel lar] akó [gyaur kla] bamngulülürr ngibürr godab tógaldo gyabi bwóbdü.

⁴ Darrpan ngürr Solomon Gibion wirri basirrdü wamórr Lodka lar urdü amselóm, zitülkus ene wirrian [alta] yarilürr, ngibürr altadógbabi. Ngaen Solomon ola 1,000 ngarkwat dudu bóongan gyaur kla yamselórr ene altadó.

⁵ Gibionüm LOD Solomonka irrüb we tamórr nusi, da we yalórr wagó, "Kato kürü, marü ubi larógóm nóma yarile."

⁷ Solomon bóktan yalkomólórr wagó, "Da errkyá, LODÓE, kürü God, ma kürü, moba zaget pam, kingüm kuri küngrina kólba aban Deibidün pabodó. A ka go wata kari olomla, akó ka ta umul-kókla kólba zaget ia tónggapónóm.

⁸ Ka marü zaget pam inamüla, moba pamkolpamab aodó, ma nibiób ilianórr. Aüd ta kokeako akó atang ta nabea.

⁹ Da ma moba zaget pam morroal gyagüpítótók sekya marü pamkolpam balngomólóm akó morroal amzyatóm kolae laróga, morroal laróga. Gaodó pam babulana, marü ini abün pamkolpam balngomólóm!"

¹⁰ Ini bóktana Lodón bagürwóman ngitanórr, Solomon ne pokom imtinürr.

¹¹ Da wa oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, "Ma ini pokom gaodó kümtina, a kokrrap ngyabenóm koke, mobankü. Ma mórrélóm koke kümtina, akó mankü nidi gazirrdako, ibü kolae bainüm koke, a ma wa wirri gyagüpítótók katoa dümdüm ne klame morroal amzyatóm. Zitülkus ma ini pokom kümtina,

¹² mórdóga, ka sab tónggapono ma kürü ne klamóm katoa. Turrkrru, ka sab marü wirri gyagüpítótók akó morroal moboküp mókyeno elklaza

* ^{2:10} Deibidün wirri basirr Zerrusalem wirri basirra. ^{3:3} Bótang Peba 33:52; Duterronomi 7:5

bómzyatóm. Darrü mazan pam ngaen babul yarilürr akó elnga sab mazan pam ta babul yarile.

¹³ Ka akó sab marü mülino ma koke ne klamóm katoa. Ka marü sab wirri mórrrel mókyeno akó wirri ngi. Darrü king babul yarile mazan, marü nyayabendó.

¹⁴ Da ma ne kürü ngarkwatódó nóma nygaben namulo akó arüng bóktan ó gida nóma mamoaan namulo, marü aba Deibidzan tómbapón yarilürr, marü nygaben ka ta sab igósidi kokrrap ino.”

4

Solomonón Morroal Nyaben

²⁰ Zuda akó Isrrael pamkolpam inzan kwarilürr, amaka malu kabedó nórresako, ena bürrkós. Pamkolpama alo akó anón akó barnginwóm kwarilürr.

²¹ Solomon ene dudu bwób wató alngomól yarilürr, tai Yupperreit is tobarrdó gab, tai kókó Pilistia kanrridü, ene go tai kókó Izipt kanrrrian ngaru. Ene bwób pamkolpama taks mani alión kwarilürr Solomonón. Ene abün-abün bwób tóba nygaben tonarrdó wató balngomól yarilürr.

²⁵ Solomonón* nygaben tonarrdó, Zuda akó Isrrael wata morroal nygaben namülnürri, tai Dan wirri basirrdü gab dorrmétódóbóna kókó Berrsyiba wirri basirrdü malubarrdóbóna. Blaman pamkolpama wata paudüdü bobrralórr ngórr nugup murrdü.[†] Darrü kolaea ibüka koke tamórr.

5

Tugup bóktan enekwata, sapta 5:7-18: Solomon Irramkagab, Taerr wirri basirran king, ene müót ael elklaza we bumiógür, wa ne klamóm yatorr. Solomon 30,000 pam yazeboorr tóba tangamtinüm Isrraelgab, ene elklaza azebóm akó [Godón Gyabi Müót] aelóm. Solomon akó 150,000 pam yazeboorr wirri ingülküp pokó amkenóm Godón Gyabi Müót zitüllónggapónóm.

6

*Solomon [**Lodón**] [**Gyabi Müót**] Elórr*

¹ Ibü 480 paila nóma blakónorr Izipt nóma amgütóp, Solomon Lodón Gyabi Müót ael ugón bókyanórr, tokom ngim pail ne kla yarilürr, Solomon Isrrael nóma alngomól yarilürr. Ugón nis ngim melpal yarilürr, ngi Zib.

¹¹ Da Lod Solomonka we bóktanórr wagó,

¹² “Ma ne kürü arüng bóktan akó gida nóma mumyamón namulo, akó kürü blaman gida bóktan pokó mamoaan namulo, da ka marü ab Deibidün ne [alkamül-koke bóktan] iliörrü, ka sab tónggapono.

¹³ Ka sab kólba ini müótüdü nyabelo Isrrael pamkolpampükü, akó ka kólba Isrrael pamkolpam kokean bimgüto.”

¹⁴ Da Solomon ene Lodón Gyabi Müót ael we elakónórr.

* ^{4:25} Solomon ngian küp módogá Ibrru bóktane: *paud.* † ^{4:25} ngórr nugup, Ibrru bóktane ma inzan angrirrúna: *lgrreipj syepor ó lpiigj nugup.*

11

Solomon Byalüngürr [Lodkagab]

¹ Solomon go abün mogob kol ngyaep yarilürr. Wa ngaen-gógópan Izipt kingan óp olom upadórr, da solkwat ama Moab, Amon, Idom, Sidon, akó It kol bumiögürr tóba kolóm.

² LOD ngaen Isrrael pamkolpam igó nilóp wagó, "E sab nanabwób kol bumiöggü, kürübóka umul-kók ní dipko, akó ibü pam yabü kol koke ki bumiögnüm. E ne sab nóma tónggapónane, i sab yabü moboküp nyalüngre tibiób god [ótókóm]." A Solomon ma ene kol tóba dalgüpü simarrurr.

³ Solomonón amkoman kol 700 kwarilürr, kingab ópal olmal nidi kwarilürr. Oya ma akó 300 ngibürr kol kwarilürr. Ene kolabme wa tóba moboküp yalüngürr Godkagab.

⁴ Solomon myang nóma bain yarilürr ene mogob kola oya moboküp yalüngóp tibiób godódó. Wa LODÓN tai koke mamoan yarilürr oya aba Deibidzan kain yarilürr.

⁵ Solomon ama Astorretón ótök yarilürr, Sidon isab kol god, akó Molek, Amon isab ngazirr god.

⁷ Podo kwitüm, abusa nól gabí banikda Zerrusalemgab, Solomon nis [alta] we tónzapónórr. Darrü Kemosón ótókóm, Moab pamkolpamab ngazirr god, akó darrü ama Molekón ótókóm, Amon pamkolpamab ngazirr god.

⁸ Solomon ta akó dadan poko tónggapónórr tóba blaman mogob kolabkü, wa, i sab tibiób godódó morroal ilang buru akó ngibürr elklaza ia angan korale.

⁹⁻¹⁰ Da LOD Solomonka nis münüm inzan okaka tübyónürr oya gyabi angrinüm mogob god bütókgum, a kinga ama kak amaikürr oyaka, Isrrael pamkolpamab God. Solomon oya arüng bóktan kokean arrkrru yarilürr, da wa Solomonka ngürsilüm we bainürr.

¹¹ Oyaka we bóktanórr wagó, "Zitülkus ma inzan pamla, ma kürü [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] akó kürü arüng bóktan koke amorrändöla, ka sab marü balngomól bwób marükagab ipudo, ama marü zaget olom ekyeno.

¹² Da ka büsai koke mürrkino ma arrólzanla, zitülkus kürü gyaur marü abdó Deibidka asine. A ka sab marü oloman tangdógar irrkino.

¹³ Ka ma sab blaman oyakagab ini bwób koke ipudo, a ka sab oya darrpan zitülg ekyeno alngomólóm, Deibidünbókamde, kürü zaget pam, akó Zerrusalemónbókamde, ka kólbankü ne wirri basirr ipadórró."

Solomonón Büdül

⁴² Solomon Zerrusalemgab Isrrael 40 pailüm alngomól yarilürr.

⁴³ Wa nóma narrótókórr, oya gapók oya ab Deibidün Basirrdü ilüngóp. Oya olom Rreoboam kingüm bainürr oya pabodó.

Tugup bóktan: Rreoboam wata Zuda zitülg akó Benzamin zitülg nolngomólólórr. Ngibürr Isrrael zitüla oyaka kak semónóp. Zerroboam ibü kingüm bainürr.

Rreoboamón balngomól kakóm, ngibürr kinga Zuda pamkolpam idi balngomól kwarilürr kókó Asa kingüm bainürr.

16

Eiab Isrrael Kingüm Bainürr

29 38 Ngim pail ne kla yarilürr, Asa Zudan king nóma yarilürr, Eiabón balngomóla ugón bókyanórr Isrraelóm. King Eiab, Omrrin siman olom yarilürr akó wa Samarria wirri basirrdügab balngomól yarilürr 22 pailüm.

30 Wa abün kolae tómbapón yarilürr [Lodón] ilküpdu; ngaen-gógópan ne king kwarilürr, ibükagab wa kolaean yarilürr.

31 Wa darrpan tonarr kolae koke tómbapón yarilürr king Zerroboamzan, Nebatón siman olom. A wa ma amkoman kolaean tonarr tómbapón yarilürr oyakagab, zitülkus wa ta akó Yezebelón zumiögürr, Etba-alón óp olom, Saedon wirri basirr king. Da módgá, ene pokodágab wa Ba-alón [ótókóm] we bainürr.

32 Wa [alta] Ba-alón ótókóm we előrr Ba-alón tóre müót kugupidü, wa ne müót előrr Samariam.

33 Eiab kol god Aserra oya gyabi talkum we tónggapónórr akó wa ngibürr kolae tómbapónórr. Wa Lodón, Isrraelón God nótóke, ama tai büb bólmyanan akó wirri ngürsilan ngitan yarilürr ngibürr kingdügab, oya singül kwata nidi korálórr.

Tugup bóktan: Pail ugón 851 nóma yarilürr, Kerrison amtómól küsilan nóma yarilürr, Eiab ugón narrótókórr. Ngibürr kinga Isrrael pamkolpam idi nolngomólnóp kókó Osyia kingüm bainürr. Pail ugón 724 nóma semrranórr, Kerrison amtómól küsilan nóma yarilürr, Asirria pamkolpama ugón togobórr Isrrael pamkolpampükü gazirrüm.

Nis Ngim Peba Igó Ngiliarróna, King

17:5-10, 24-29; 18:1-8; 21:1-6, 10-16; 22:1-2, 11-13, 16-20; 23:1-4

17

Asirria Gazirr Pama Samarria Wirri Basirr Ipüdóp

⁵ Olgabi Asirria king, ngi Salmaneserr, tóba gazirr pampükü wamórr, da Isrrael tüp blaman we ipadórr. I Samarria wirri basirr we kal-kal yangónóp aüd pailüm da blaman basirran barrbüñ mamtae we ngabkan korálórr paman alo byamkünüm bausgum.

⁶ Osyia Isrrael king, oya 9 ngim pail nóma yarilürr, Asirria kinga ibü ugón yazeboúrr, da Asirria we imarrurr. Wa ngibürr Isrrael pamkolpam Ala wirri basirrdü irrbünürr, ngibürr Aborr tobarr minggüpanan, Gozan bwóbdü, akó wa ngibürr Isrrael pamkolpam Mid pamkolpamab ngibürr wirri basirrdü irrbünürr.

Isrraelón Kolae Tonarran Darrem

⁷ Isrrael is igósidi imarruóp, zitulkus ibü kolae tonarranme [Lodka], ibü God, ibü nótó yusúrr Izipt kanrridügab, i ne parraoan tangdó nóma kwarilürr. Akó zitulkus i ngibürr god [ótók] kwarilürr

⁸ akó ngibürr pamkolpamab bókam tumtum mumyamón kwarilürr, Lod ne pamkolpam kolabütan yarilürr ibü obzek kwata. I akó ene dadan kolae bókam tumtum mumyamón kwarilürr, Isrrael kinga ne kla umulbain kwarilürr.

⁹ Isrrael pamkolpama dümdüm-koke tonarr tómbapón kwarilürr Lodka, ibü God, da ibü gyagüpítótók igó yarilürr, wamaka Lod koke asenda. I tóre bwób balmel kwarilürr pododó, ngibürr god bütökóm blaman basirrdü, tai karidügab kókó wirri.

¹⁰ I gyabi ingülküp zamngól-zamngól urr bulürr akó Asyerran gyabi talkum zolangólórr blaman pododó akó wirri nugup murrdüma.

Asirria Isa Isrrael Bwób Ia Ipüdóp

²⁴ Asirria kinga pamkolpam simarrulürr Babilongab, Kutagab, Abagab, Amatgab, akó Separrbaemgab, da we irrbünürr Samarria wirri ne basirr kwarilürr, Isrrael isab pabodó. I Samarria wirri basirr tibióbkü we ninóp.

²⁵ I ngaen-gógópan nóma ngyabenóm bainóp, i Lodón koke ótók kwarilürr, da wa [laeon] ibüka we zirrtapónóp, da ibü ngibürr we ekrrónóp büdülpükü, ene laeona.

²⁶ Ene bóktan we pupainóp Asirria kingdü wagó, "Ma ne pamkolpam iritürr basirr-basirr Samarriam umul-kókako ini tüpan godón gida. Ini zitulkusdú wa laeon igósidi zirrtapórre ibü akrranóm büdülpükü. Ibü igósidi akrrandako, zitulkus i umul-kókako ini tüpan godón gida."

²⁷ Da módoǵa, Asirria kinga ini arüng bóktan nokyenóp wagó, "Darrpan [prist] zirrapónam e ne nibiób imarruarre. Wa sab ola ki ngyabe pamkolpam umul bainüm ene tüpan godón gida."

²⁸ Da darrpan prist noan idüdóp ngaen-gógópan Isrrael pamkol-pampükü Samarriagab, wa we yalkomolóp Betel ngyabenóm, Samarria bwób kugupidü. Da we umul bain yarilürr Lodón ótókóm.

29 A blaman dakla ne pamkolpam kwarilürr, ma tibiób god we tómbapónóp, da alóngóp tóre pokodó basirr-basirr podo kwitüdü, ibü bütökóm. Ini tóre poko Isrrael pamkolpama tómbapónóp, Samarriam nidi ngyabenónóp ngaen-gógópan.

18

Ezekaea Zuda King

1 Ilan olom Osyian, Isrrael king, aüd ngim pail nóma yarilürr, Ezekaea, Eiazón olom, oya balngomóla ugón bókyanórr, kingüm ugón bainürr Zudam.

2 Ezekaea 25 pail olom yarilürr, wa ne kingüm nóma bainürr. Wa 29 pailüm Zuda bwób Zerrusalemgab alngomól yarilürr. Oya aip ngi Abiza, Zekarraean óp olom.

3 Wa wata dümdüm túlbael yarilürr [Lodón] ilküpüdü, oya abbobata Deibidzan tulmil tómbapólórr.

4 Wa ene obae godón [alta] gyabi bwóbdü amalórr, akó gyabi ingülküp syórr nangónónóp, akó Asyerran gyabi talkum singgalgólórr. Wa ene Mosesón ayan gwar syórrpókal yangónórr, Moses ne kla tónggapónórr. Ngaendögab kókó ene tonarr ngarkwatódó, Isrrael pamkolpama morroal ilang buru ne klamdó angan kwarilürr ene ayan gwar [ótökóm]. I ene ayan gwar igó ngilianónóp, Neustan.

5 Ezekaean Lodka amkoman bangun asi yarilürr, Isrrael isab God. Darrü babulan yarilürr wazan, blaman Zuda kingdüğab, tai ngaengógpandögab kókó solodó ne king kwarilürr.

6 Wa wata karrkukus zamngólórr Lodón mamoanóm akó kokean aupürr. Wa ene gida bóktan poko mamoan yarilürr, LOD Mosesón ne gida iliónürr.

7 Da igósidei LOD wata wankü asi yarilürr. Wa wata blaman klamdó bórrgratárrón yarilürr, wa ne kla tómbapón yarilürr. Wa Asirria kingdü bóka bamgün yarilürr akó myamem koke zaget yarilürr oyankü.

8 Wa Pilistia pamkolpam memokan ekrranórr tai kókó Gaza bwób amrran, da wa blaman ibü basirr kolae ninóp, tai kari basirrdügab kókó wirri basirr amrran.

Tugup bóktan: King Ezekaea nóma narrótökórr, oya siman olom Manase kingüm bainürr oya pabodó.

21

Manase Zuda King

1 Manase ugón 12 pail yarilürr, kingüm nóma bainürr. Wa Zuda bwób 55 pailüm alngomól yarilürr Zerrusalemgab. Oya aip ngi Epziba.

2 Wa kolaean elklaza tómbapón yarilürr [Lodón] ilküpüdü. Wa ngazirr elklaza tómbapón yarilürr, ngibürr bwóbdü pamkolpamazan tómbapónónóp, LOD Isrrael pamkolpamab obzek kwata nibiób kolabütan yarilürr.

3 Wa ene dadan obae godón [alta] akó tómbapón yarilürr wirri kwitüm dorrodó, oya aba Ezekaea ne kla kolae ninóp. Wa akó alta Ba-alón [ótökóm] we előrr akó Asyerran gyabi talkum zolangólórr, Eiab Isrrael

kingazan kainürr. Manase ta wimurrdü tórewóm yarilürr akó ibü bütök yarilürr.

⁴ LOD ngaen-gógópan igó poko bóktanórr wagó, "Kürü wata sab kólba müötüdü ótök kwarile Zerrusalemóm." A Manase ama Lodón [Gyabi Müötüdü] ngibürr godab alta balmelólórr.

⁵ Wa alta balmelórr, Lodón Gyabi Müótan kal akólorrón pul basirr nisdü, wimurr ótökóm.

⁶ Wa tóbanan siman olom urdü yungürr ene ngibürr god bütökóm. Wa irrüb ut azil akó nus ut yarilürr. Wa ta bóktan arrkrru yarilürr büdül mórrkepükü ne pamkolpama ikikdako, ó samudügabi nidi umul baindako solkwat ne tonarra tómbapónórre. Wa kari kolae koke tómbapón yarilürr Lodón ilküpü, akó inzana wa Lodón ngürsilan ngitan yarilürr.

¹⁰ Da LOD tóba zaget pam, [prropet] nidi kwarilürr, nilóp bóktanóm wagó,

¹¹ "Manase, Zudan King, ngazirran tulmil tómbapólórr, akó wa kolaean kla tómbapónorr Amorr pamkolpam dögabi, oya singül kwata nidi ngyaben kwarilürr. Wa ta Zuda pamkolpam kuri imarrurr kolae tonarr tómbapónóm ngibürr obae god bütökóm, tüóbzan tómbapólórr.

¹² We ngarkwatódó, ka LOD, Isrrael isab God, igó bóktandóla kagó, 'Ka di ódóddóla Zerrusalem akó Zuda ibüka. Sab blaman ne güblanga barrkrrue, sab gübarirr aengrré.

¹³ Ka sab Zerrusalem kulaino. Oya kolae sab we ngarkwatódó yarile, ka Samaria wirri basirr akó Eiabón tóba olmalbobatalpükü ne ngarkwatódó nókyarro. Ka sab Zerrusalem pamkolpam inzan kolae ninünümö metatómpükü, amaka kübül amazazzirrún akó amasórróna, myamem darrü alo burul babul.

¹⁴ Ka sab kólba ini dómdóm bamirrún pamkolpam popa bimgüto. Ka sab inkü nidi gazirrdako sab irrbuno ibü tangdó. Ibü elklaza sab idi yazebrre arüng tulmili,

¹⁵ zitülkus i kürü ilküpü kolae tómbapón kwarilürr akó kürü ngürsilan ngitan kwarilürr, ene ngürrdögabi ibü abalbobatala Iziptgab néma togobórr, tai kókó ini ngürr.'

¹⁶ Manase Zuda pamkolpam obae god bütökóm imarrulürr, da i ma igónsidi kolae tómbapón kwarilürr Lodón ilküpü. Akó ene tumum wa abün kolae tómbapón-koke pamkolpam akrran yarilürr büdülpüpkü. Ibü óea Zerrusalem wirri basirr gwarranórr, dakla kubdögab tai kókó dakla kub.

22

Gida Peba Esenóp

¹ Zosaea 8 pail olom néma yarilürr, oya balngomóla ugón bókyanórr. Wa Zerrusalemgab 31 pailüm balngomól yarilürr. Oya aip ngi Zedida, Adayan óp olom, Bozkat wirri basirrdögab.

² Wa dümdüm kla tómbapón yarilürr [Lodón] ilküpü. Wa akó tóba abbobat Deibidün wapór gaodóma akyan yarilürr akó kokean azyónürr, tutul kwata akó banól kwata.

Tugup bóktan enekwata sapta 22:3-10: Zosaea ngibürr pam we nilóp LODón [Gyabi Müót] tónggapónóm. I néma tónggapón kwarilürr, i

Mosesón ene larrngamórrón gida peba] ugón esenóp, da we sidüdóp Zosaeaka.

11 Kinga Lodón bóktan nóma arrkrrurr atangde, mórrkenyórr we nütürrop tóba bübdü ne gyaur akó müp pupainüm.

12 Wa we nilóp prrist Ilkaea, A-ikam, Syapan olom nótó yarilürr, Akborr, Mikayan olom nótó yarilürr, Syapan, peba wibalóm olom, akó Aesaya, tóba zaget pam,

13 ini bóktan wagó, "Ugó ogob, Lodón amtinüm ini peban bóktanankwata. Da kürüka müsirrga sinamke akó blaman ini Zuda isdü, zitülkus Lodón ngürsila urazan baebda mibüme. Zitülkus módogá, mibü abalbobatala ta ini peban bóktan kokean arrkrru kwarilürr. Ibü tórrmen tulmil ene bóktan ngarkwatódó koke kwarilürr, mi ne poko ki mumyamónórre."

Tugup bóktan enekwata sapta 22:14-15: Zosaea ngibürr ngi pam we zirrnapónóp Godón kol prropetódó, ngi Ulda. Da wa ibü ini bóktanpükü zirrnapónóp kingdü.

16 "Lodón bóktan yóni wagó, 'Tübarrkru! Ka sab kolae sidüdo ini Zuda tüpdü akó pamkolpamdó blaman ini peban bóktan ngarkwatódó, Zuda kinga ne poko etangórr.

17 I kürü kümgütre akó ngibürr godódó morroal ilang buru angan kürüü, akó kürü ngürsilan ngigütre ngibürr tange tólbaelórrón elklaza [ótókde]. We ngarkwatódó, kürü ngürsila sab urazan tóbaebe ini bwóbdü akó sab atamün nabe yarile.'

18 Ene Zuda king, yabü nótó zirrtapórre Lodón bóktan amtinüm, bóktan izazilamke magó, 'LOD, Isrrael isab God, inzan yarile ene bóktanbóka, ma ne bóktan arrkrrua:

19 Ma amkoman arrkrruo, ka, LOD, ini basirrankwata nóma bóktóna akó pamkolpamabkwata. Ka igó bóktóna kagó, "I sab ngazirr obzek kwarile akó ngibürr pamkolpama ibü ngi amórr bóktandó ingrirre." A ma nóma arrkrrua, moba moboküpü ma kari gyaur koke namüla. Ma moba ngi tüp elkomóla kürü obzek kwata. Ma moba mórrkenyórr nütürrnüma akó yón namüla kürü obzek kwata, da ka marü igósidi murrkrrua.

20 We ngarkwatódó, ma sab nóma narrótoko, marü sab paudi moba abalbobatalpükü mülüngrre. Marü ilküp nisa sab ini di koke eseni, ka sab ne kla zirrsapono ini pokodó.' "

Da i kingdü bakonórr, blaman poko we izazilóp.

23

Zosaea Godón [Alkamül-koke Tónggapórrón Bóktan] Akó Irsimüllürr

1 Da kinga blaman byarrmarr balngomól pam we ngibaunürr kwób bazeñom, Zudagab akó Zerrusalemgab.

2 Wa we kasilürr [Lodón] [Gyabi Müötüdü]. I usakü ogobórr, blaman pamkolpam Zudagab akó Zerrusalemgab, prrist, prropet, akó blaman pamkolpam, ia wa ngi pama o popa pam. Da wa Lodón dudu Alkamül-koke Tónggapórrón Bóktan Peba ibüka we etanglórr, ne kla esenóp Lodón Gyabi Müötüdü.

3 Ene kakóm, kinga we zamngólórr tóba talkum minggüpanan. Wa alkamül-koke tónggapórrón bóktan ingrinürr Lodón obzek kwata,

oya mamoanóm, akó oya gida bóktan poko akó arüng bóktan gangga arrbünum dudu moboküpi akó dudu samu-i, akó ini alkamül-koke tónggapórrón bóktan tórrmendó arrbünum, pebadó ne poko wibalómórrón kwarilürr. Da blaman pamkolpama ene alkamül-koke tónggapórrón bóktan we yazebóp.

⁴ Da kinga Ilkaea, singüldü prrist nótó yarilürr, akó ene prrist, olgab ngi nidi amorran kwarilürr, akó Lodón Gyabi Müótan mamtae nidi ngabkan kwarilürr, ibü we nilöp, LODÓN Gyabi Müötüdügab blaman kolae elklaza ausüm, Ba-al akó Asyerra ibü [ótókóm] ne kla tómbapónóp, akó blaman wimurr ótök elklaza. Módóga, blaman ene elklaza urdü we yamselóp Zerrusalem wirri basirr kalkuma, Kidrron buruburudü, a urtök buru ama Betel imarruóp.

Tugup bóktan enekwata sapta 23:4-20: Da Zosaea blaman Zuda akó Isrrael kantrridüma we wamlórr, ene térewóm poko kolae bainkü, pamkolpama tange tómbapórrón godpókal ne ótök kwarilürr, akó ene prrist, obae godónkü nidi zaget kwarilürr, we zirrnáponóp.

Zosaeán solkwat ne kinga balngomól kwarilürr, Godón koke ótök kwarilürr, a i ama oyaka kolae tonarr tómbapón korálórr.

Nis Ngim Peba Igó Ngiliarróna, Krronikol 36:14-23

36

Zerrusalem Wirri Basirr Kulainóp

¹⁴ Blaman Zuda balngomól [prrist] akó blaman pamkolpam, ibü ta amkoman banguna blakónorr, da i akó dadan kolae we tómbapónónóp mogob pamkolpama ne ngazirr kla tómbapón korálorr, obae god elklaza tómbapónde akó [ótókde]. I [Lopón] Müót inzan kolae tulmili [tómanan] ngitanónóp, Lod tüób ne müót gyabi yónurr.

¹⁵ Lod tüób, ibü abalbobatalab God, ibü metat ikik bókrran yarilürr, tóba [prropeta] ibüka nóma bóktan kwarilürr, zitulkus oya gyaur asi yarilürr tóba pamkolpamabkü akó tóba Müótankü.

¹⁶ A i Godón menyam pam ngüóng bóngyal kwarilürr, ibü bóktan alzizi aman korálorr, akó prropet [tiz bangón] korálorr, kókókó Lod ngürsilüm we bainürr. Oya güb ain myamem nabe yarilürr.

¹⁷ Da God Babilonia isab king we zirrsapónorr Zuda pamkolpamdó. Ibü küsil pam we ekrrónóp gazirr turriki, Lopón [Gyabi Müótüdü]. Kingan gyaur babul yarilürr, wa ia küsil pam yarilürr, ia küsil kol, ia epep myang, ta ia arüng-koke. God blaman pamkolpam wata kingan tangdó irrbünürr.

¹⁸ Ene Godón Gyabi Müótüdü ne elklaza kwarilürr, ia wa wirri darrem kla ó ia kari darrem klama, akó Gyabi Müótüdü ne mórrrel kwarilürr, wa blaman we imarrurr ama Babilon.* I ta akó kingan akó oya ngi pamab mórrrel blaman yazebóp.

¹⁹ Godón Gyabi Müóturi amzikóp akó Zerrusalem wirri basirr ne kotarra amarükürün yarilürr, ene kotarrpükü ta ilgütóp. Wirri pamab morroal wirri müót blaman sentenóp akó wirri darrem elklaza kolae nyónónóp.

²⁰ Gazirr turrik nidi nurutóp, ibü Babilon we barrmünürr. Babilonia kinga ibü [leba zaget] tómbapónóm we irrbünürr tóbankü akó olmalabkü, kókó Saerrus, Perrisia[†] king, bwób nóma ipadórr.

²¹ Ene igósüm, Lopón bóktana küppükü bainürr, Zerremaea ne bóktan simaikürr wagó, "Túpa piküp ngýabele, 70 pailüm ngón agóle tóba ngón agón morroal apadóm, wa koke ne ngón agón ipadórr abün pailüm."‡

²² Zerremaean taedógab ne bóktana tubrranórr, Lod oya ne poko ekyanórr, Lod ene bóktan küppükü yónurr. Ngaen-gógópan pail ne kla yarilürr, king Saerrus Perrisia nóma alngomól yarilürr, Lop ini gyagüpitótók ekyanórr oya moboküpü, zürük bóktan angrinüm akó wialómóm tóba dudu kantrriankü.

²³ Wagó, "Perrisia kantrrian king Saerrus igó bóktanda wa, 'LOD, kwitüm God, ini tüpdü blaman kingan bwób kürü kuri küline. Wa kürü kuri

* ^{36:18} Babilon Babilonia ngaensingül wirri basirr yarilürr. † ^{36:20} Perrisia ngaep ngia, errka küsil ngi mórdoga: Irran. ‡ ^{36:21} Godón darrü gida bóktan poko inzana Isrrael pamkolpamdó wagó, blaman 7 ngim paildü, túpa wata piküp ki ngýabelón darrpan pailüm. Ini pailan ngi mórdoga, *[Sabad] pail*. Ini bóktanzan koke amorran korálorr, túpan mórrela blakónorr. Zuda pamkolpam Babilon nóma barrmünürr, túpa ugón morroal kokrrap Sabad ipadórr ngón agónüm ene 70 pailüm. ^{36:21} Zerremaea 25:11; 29:10

küngrine oyankü müót aelóm Zerrusalemóm, Zuda kanrridü. Ma ne oya pam nótó nóma namulo, LOD marü God asi ki yarilün mankü, da ma pelo kasilke, ene müót akó aelóm.' "

Godón Agür Wórr Peba

23:1-6; 95:1-11; 110:1-7; 119:9-16

23

[Lod] Kürü Ngakan Pama

Darrü [Deibidün] Wórr

- 1 LOD kürü ngakan pama, kürü wató alngomólida; Ka igósidi darrü kla koke arendóla.
- 2 Wa kürü morroal mórrrel bwóbdü mórran-mórran ainda.
Wa kürü alngomólida morroal piküp güb arób naedó.
- 3 Wa kürü küsil arüng akyanda.
Wa kürü dümdüm kwatódóma alngomólida,
tóba morroal ngianme.
- 4 Enana ka agóltagóldóla güm algón-koke tümün kwatódóma,
kürü kolaedó gum babula,
zitülkus ma kankü asinla.
- 5 Marü bidam wóp akó tupuru,
kürü ini nis klama adlangdamli.
- 6 Ma kürünkü alongalo tére tónggapóna,
kürü gómdamat-koke nidipko, ibü wapi;
Ma kürü singül [olib] oele kóngangoa, kürü morroal apadóm,
marüme, kürü kübula byamróke tai kókó ib.
- 6 Amkoman, marü morroal tonarr akó gyaur sab kürükä asi namüli
kürü ngyabendó,
akó ka sab Lopón Müótüdü ngyaben namulo metat.

95

Agür Wórr

- 1 Yao, mi kya [LODónkü] wórr atonóm bagürwómpükü!
Yao, mi kya taegwarr apónónóm bagürwómpükü oyankü, mibü zidbain ingülküp nótóke!
 - 2 Mi kya oya obzek kwata togobón oya eso akyanóm,
mi kya taegwarr apónónóm bagürwómpükü wórri oya agürüm.
 - 3 Zitulkus módogá, LOD wirri arüng Goda,
wa wirri arüng Kinga blaman godódogab.
 - 4 Aumana tüp oya tangdóma,
akó wirri kwitüm podo ta oya tangdómako.
 - 5 Malu oyane, zitulkus wató tónggapónórr;
akó oya tanga dorro tónggapónórr.
 - 6 Yao, mi kya singül tüp alókóm togobón oya [ótókóm]!
Mi kya wakósingül nümgününüm oya obzek kwata, LOD mibü Tómbapón Pam!
 - 7 Zitulkus módogá, wa mibü Gode,
akó mi oya apapdó pamkolpamakla,
mi sipzanakla, wa ne [sip] ngabyónda.
- Errkyia, e wata ki barrkrrua God ne poko bóktanda!

- 8** "Wirri-singül bain-gu yabü abalbobatalazan Merribamzan kainóp,
akó i Masamzan kainóp,* ene [ngüin-koke bwóbdü],
9 i kürü nólá apók kwarilürr,[†]
enana i kürü kósenóp, ka ne morroal kla tómbapón namülnürrü
ibüka.
10 40 Pailüm ka inkü ngürsil namülnürrü, ene Isrrael pamkolpam, ene
tonarrdó nidi ngyaben kwarilürr.
Da ka we bóktar्र kólbabóka kagó, 'Ibü ubi wata metat tibiób ubi
kwata tótókoma,
akó i bangóndako ka ne poko tómbapónóm byaldóla.'
- 11** Ka ngürsil namülnürrü, da ka igó [larüng alkamül-koke bóktan] ingrirrü
kagó:
'I sab kürü ngón bagón bwóbdü kokean barrbüne ngón bagónóm!' "

110

[Lod] akó Oya Alearrón King

Darrü [Deibidün] Wórr

- 1** LOD God igó bóktanórr kürü Lodódó* wagó,
"Ma ae mórra ini wirri pabodó, kürü tutul tangdó,
kókó ka sab marüka nidi bóka bamgündako,
ka sab ibü inzan ninünümo, marü wapór nisab ngón ngagón
klamóm."[†]
- 2** LOD sab marü kingan arüng mókyene Zaeongab.[‡]
Ma sab wirri pam namulo; marüka nidi bóka bamgündako, ma sab
ibü aodógab balngomól namulo!
- 3** Marü gazirr pama sab wata ubi bain kwarile
marü gazirr ngürr nóma semrrale.
Amaka glesa aupda irrbi, sab marü küsil pama inzan togobe marüka,
gyabi wi agótórrón mórrkenyórrpükü.
- 4** LOD [arüng alkamül-koke bóktan] kuri ingrinürr
ó wa sab koke alkamüle:
"Ma metat [prristla],
wata Melkizedekzan[§] yarilürr."
- 5** LOD marü tutul tangdó asine marü tangamtinüm.
Oya wirri ngürsila ne ngürrdü simige, sab ngibürr king memokan
ekrrale.

* **95:8 Merriba akó Masa:** Moses ini nis ngi ngyesilürr ene bwóbdü, Isrrael pamkolpama ne ongyal kwarilürr wankü akó Godón ne apók kwarilürr. **95:8** Bazeb Tonarr 17:1-7; Bótang Peba 20:2-13
† **95:9 apók**, oya küp módoga: Isrrael pamkolpama murrum akó murkurr bókrran kwarilürr, zitulkus i amkoman koke angun kwarilürr wagó, God gaodó yarilürr ibü ngabkanóm. Akó i ta murrum akó murkurr bókrran kwarilürr kókó God ngürsilüm bainür, da i oya zao-zao tonarr apók kwarilürr. **95:9** 1 Korrint 10:9 **95:11** Bótang Peba 14:20-23; Duterronomi 1:34; Ibrru 4:3-5

* **110:1 kürü Lod** wa [Mesayabóka] apónda. † **110:1** Ini bóktanan küp módoga: *marüka nidi bóka bamgündako, ka sab blaman [ut-ut ninünümo] marünkü.* **110:1** Metyu 22:44; Mak 12:36; Luk 20:42-43; Apostolab Tórrmen 2:34-35; 1 Korrint 15:25; Ibrru 1:13 ‡ **110:2 Zaeon** podoan ngie. Ene pododó Zerrusalem wirri basirr we kwitium aelorróna. § **110:4 Melkizedek** Salem wirri basirran king yarilürr akó wa dakla Wirri Kwitium Godka prrist yarilürr. Melkizedek Ibrra-amka okaka tübyónür (Bwób Zítül 14:18-20). **110:4** Ibrru 5:6; 6:20; 7:17, 21

6 Wa sab bwób-bwób pamkolpam zaz nirre, gazirr pokodü pamkolpamab büdül murua sab barüme.

Wa sab ini tüpan singüldü pam blaman memokan baem napórre.

7 Wa sab kwat-kwat aróbdó nae enóle,
da wa sab wapór igósidi karrkukus nürtümüle akó singül ugón kwit ine.

119

[Lodón] Gida Arrkru Morroal Klama

9 Ia küsil pama [kolkal] ia ngyaben yarile?

Wata wa marü bóktan ngarkwatódó ngyaben yarile!

10 Ka marü amkoman moboküpi mamoan namulo.

Kürü tangkamti, marü gida bóktan poko alkomólgyum.

11 Ka marü bóktan kólba moboküpdu kuri gangga irrbüna,
marüka kolae tonarr tónggapón-gum.

12 Lopóe, ka marü agürdóla.

Kürü moba ngyaben gida bóktan umul kyó.

13 Kürü taea sab marü ene gida bóktan blaman tonarr arük yarile,
marü taedógab ne gida bóktana bausdako.

14 Ka bagürwómdóla, ka marü bóktan ngarkwatódó nóma ngyabendóla,
pamazan bagürwómda tóba mórrelanbókamde.

15 Ka marü arüng bóktan metat gyagüpi amandóla,
ka marü ngyaben bóktan tai ngabkandóla metat.

16 Ka kari ubi kokela marü ngyaben gida bóktan amorranóm,
akó ka sab marü bóktan kokean ngómkó nómknónómo.

Aesaya

Ne Peba Wialómórr 7:10-14; 9:6-7; 53:1-12; 61:1-3, 8-11

7

Emanuelón Amtómól Umul-umulan Ngitan Bóktan

¹⁰ Aesaya [Lodón] darrü bóktan okaka imzazilürr king Eiazka wagó,

¹¹ "Imti Lodón, ma ne God [ótókdóla], darrü [wirri tulmil] pupainüm marü tangamtinüm oya bóktan amkoman angunüm, ia tai aumana büdülab bwóbdügab tame, ó ta ia wirri kwitümgab."

¹² A Eiaz ma bóktan yalkomólórr wagó, "Ka wirri tulmilüm koke imtino. Ka Lodón apókóm kokela!"

¹³ Ene pokodó, Aesaya wató bóktan yalkomólórr wagó, "Da tübarrkruu, king [Deibidün] Müöt kolpam! Yabüka ia gaodó kokea pamkolpam genggorraman ngibtanóm? E akó ia Godón, ka ne God ótókdóla, genggorraman ngitanóm kaindakla, yabü ubi babulzane oya darrü klamóm amtinüm?

¹⁴ Da taia, ezan bangóndakla amtinüm, Lod sab tüób yabüka okaka simzazile darrü wirri tulmil. Tübarrkruu, pampükü koke ne kola umtulürr, sab bikóm ipüde, da wa sab siman olom esene, da wa sab ngi ngyesile Emanuel."*

9

Metat Balngomól Paman Amtómól

⁶ "Oloma kuri tómtómole mibünkü!

Siman olom mibü akyarróna!

Da balngomól sab oya tangdó yarile.

Oya sab ngilianórre,

'[Asen-koke Tórrmen] Tómbapón akó Ikik Bókrran Pam', 'Wirri Arüng God',

'Metat Ngyaben Ab', akó 'Paud Ngyaben Ódód Singüldü Pam'.

⁷ Oya balngomóla akó oya balngomóla ne paud ódódda wata dódórr bain yarile metat.

Wa sab balngomól yarile, king Deibidün pabo apad pamzan,
wa sab balngomól yarile king Deibidün alngomól bwób.

Wa ene balngomól bwób tónggapóné akó ngakan yarile
dümdüm tulmili akó [dümdüm tonarre]
ini tonarrdgabi akó metat-metat.

Wirri Arüng [LOD] wa wirri ubia ini kla tómbapónóm."

53

Azid Aeng Zaget Pam

¹ [Prropeta] bóktan yalkomólóp wagó,

"Ki ne bóktan büdrat kwarilnürü, ia nótó kuri amkoman yangune?

Ia [LOD] tóba arüng noaka kuri okaka simzazile?"

* ^{7:14} Emanuel, oya ngian küp módogá: *God minkü asine.* ^{53:1} Zon 12:38; Rrom 10:16

2 Ene wa Lopón ubi yarilürr wa, oya zaget pama dódórr baine kari nugup kumabzan oya obzek kwata,

wamaka simkündügab kuba amtómólda mólög tüpdü.

Oyaka darrú morroal obzek ó amerr zyón babul yarilürr mibü ngakanóm oya.

Oya büban obzek morroal koke yarilürr, mi ubi bainüm oyaka.

3 Pamkolpama oya koke ok inóp a i ma oya alzizi amaiknónóp, wa wirri azid aengórr, akó wa azid aengóbóka umul yarilürr.

Wa inzan olom yarilürr, pamkolpama tibiób obzek noakagabi nalüngóp.

Pamkolpama oya alzizi amaiknónóp akó mi oya morroal koke yangónóp.

4 "Anda, mibü blaman azid wa tüób bamselórr akó wa azid aengórr mibü pabodó.

A mi igó gyagüpi ogobnórró wagó, oya azid aeng wata God wató sekyanórr tóba kolae tonarran darrem apadóm.

5 A ene mibü gida amgünabókamde, oya gaopükü emkalnóp óeande, oya bidame emkalnóp, mi ne kolae tonarr tómbapónónóp.

Oyaka ne [kolaean darrem] yamselnóp, mibüka paud sidódürr; oya sosoanme mi dólóng bairrúnakla.

6 Mi blaman apól kwarilnúrrü, bamrukürrün [sipzan], mi blamana mibiób ubi kwata bagónórró.

Da Lop mibü kolae tonarr oyaka yamselórr, ene kolaean darrem mi ne kla ki ipüdórrre.

7 Oya kari kolae amkal koke emkalnóp, a wa wata piküp yarilürr, wa darrü poko kokean bóktanórr.

Oya sip kupozan idüdóp bódabón pokodó.

Sipazan zamngólda bóktan-koke, ngün alük paman obzek kwata, wa darrü poko kokean bóktanórr.

8 Oya amiógdí akó zaz aindi, oya we idüdóp büdülm.

Darrü oloma gyaur koke esenórr,

oya ne arról itülóp.

Wa kolae tonarran darrem ipadórr mibü pamkolpamab kolae tonarrabme.

9 Oya gapókdó ingrinóp kolae tonarr pampükü,

oya gapók ilüngóp mórrrel pam ne gapók balüngdako,

enana wa darrü kolae kokean tónggapónórr,

akó darrü pam babula ilklió bülión bóktan nótó arrkrrurr oya ulitüdügab.

10 "A ene Lodón ubi yarilürr oya amkalóm bidame akó oya azidan ngitanóm.

Oya büdül sab [urdü agasil larzan] yarile kolae tonarr barrgonóm.

Olgabi wa sab tóba olmalbobatal nóserre; wa sab wirri kokrrap ngyabene, akó oyabókamde Lodón ubia sab amkoman tómbapóné.

11 Azid aeng kakóm, wa sab morroal ngyaben yarile.

Wa sab umul yarile wagó, wa küp-koke pokodó koke azid aengórr.

Lod bóktanda wagó, 'Kürü dümdüm zaget pama sab abün pamkolpamab kolae tonarr bamsele
 akó oyabókamde, ka sab ibü [dümdüm tonarr] pamkolpamóm ninünümo.
 12 We ngarkwatódó, ka sab oya wirri ngi mórran poko ekyeno,
 ka sab oya mórran poko ekyeno arüng pampükü.
 Zitülkus módóga, wa tóba arról ekyanórr akó narrótókórr,
 akó oya igó ngakónóp wagó, wa gida amgün pama.
 Wa abün pamkolpamab gida amgün bamselórr
 akó wa kürükä tóre ugósüm ekorr, ka ibü kolae tonarr iade ki amóna.'

61

Morroal Aurdü Aman Bóktan

1 "[Lod] Godón Samu kürükama,
 zitülkus wa kürü küngrinürr
 morroal bóktan büdratám elklaza-koke pamkolpamdó.
 Wa kürü ugósüm zirrkapónórr ibü dólóng byónüm, yón-gyauri nidi
 ngyabendako,
 akó igó bóktan amgolóm wagó, ka sab ibü panzedó suso, [ut-ut
 bairrún] pamkolpam tümün müótüdü iszan nidipko,
 akó aurdü amono tümün müótüdü nidipko.
 2 Wa kürü zirrkapónórr bóktan amgolóm wagó, ene tonarr kari pokoa
 Lopón tóba morroal tonarr pupo ainüm,
 akó ene tonarr kari pokoa God [kolaean darrem] aliónüm, wankü nidi
 bóka bamgündako.
 Wa kürü zirrkapónórr ibü zao-zao bainüm, nidi yón gyaurdako,
 3 akó Zaeonóm* nidi yón gyaurdako, ibü igó elklaza aliónüm
 agurr kingan müóngdur,† a urtót buru‡ koke,
 bagürwóm, a yón gyaur koke,
 agür wórr, a wirri gyaur koke.
 I sab morroal nugupzan korale,
 Lod tüób ne kla iritürr.
 I sab blamana tómbapónórre dümdüm ne klamko,
 akó ngibürr pamkolpama Godón ngi wirri kwitüm emnyelnórre wa
 ne kla tómbapólórr."

8 LOD bóktanórr wagó,
 "Kürü wirri ubia dümdüm tulmilüm,
 a ka alzizi amanikdóla gómol tonarr akó ngibürr ne kolae tonarrko.
 Ka sab kólba pamkolpam darrem kla aliónüm, ka ne poko bóktarró
 tónggapónóm,
 akó ka sab [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] ingrino usakü.
 9 Ibü olmalbobatal sab umulürrün pamkolpam korale blaman bwób-bwób,
 ibü olmalbobatal sab umulürrün korale blaman pamkolpamab aodó.
 Blamana ibü nidi nosenórre, sab emzyetórre wagó,

* 61:1 Luk 4:18-19 61:2 Metyu 5:4 * 61:3 Zaeon podoan ngie. Ene pododó Zerrusalem wirri basirr we kwitüm aelóróna. Da Aesaya ibükwata bóktanda, Zerrusalem akó Israael. † 61:3 agurr kingan müóngdur, oya küp módóga: bagürwóm. ‡ 61:3 urtót buru, oya küp módóga: yón gyaur.

ene is módógako, ka LOD nibiób bles ninarre.”

- 10** Zerrusalem bóktando wagó,
 “Ka LODÓN wirri barnginwómi yagurlo,
 ka Godón bagürwómi yagurlo.
 God kürü zid baini püti kyónurr morroal mórrkenyórrzan,
 akó tóba [dümdüm tonarr] errkyá kürükama kokrrap
 mórrkenyórrzan,
 wamaka kol amióg pama müóngdur batene [prristzan],
 wamaka pam amióg kola tóba püti baindo agurr büb püti ain klame.”
- 11** Zid küpazan bamkenda tüpdü, da dódórr bainda,
 akó didiburrdü ne aritürrün zid küpa bamkenda,
 LOD God sab dümdüm tonarr dódórr iñe akó pamkolpama sab oya agür
 bókyerre,
 kókó blaman bwób-bwób pamkolpama dümdüm ngyaben akó oya agür
 korale.

Zona Ngaensingül Bóktan

Zona darrü [prropet] yarilürr, Zerroboam II Isrrael pamkolpamab king nóma yarilürr. Zona Gat Heperr wirri basirr pam yarilürr, Isrrael kantrri kugupidü. Wa Amitaen olom yarilürr, Zébulun zitüldügabi (2 King 14:25). Oya tonarrdó Asirria pamkolpam Isrrael pamkolpampükü gómdamal-koke kwarilürr. Ninebe Asirria kantrrian ngaensingül wirri basirr yarilürr. Zonan póep módoga, God Zonan bóktan ekyanórr Ninebe tótókóm ene basirran pamkolpam byalóm wagó, wa ibü basirr kolae ki ine ibü kolae tonarrabme. A zitülkus Asirria pamkolpam gódam-koke pamkolpam kwarilürr, Zona ubi-koke bainürr [Lodón] arüng bóktan arrkrrum. Oya ubi koke yarilürr Ninebe pamkolpam tóba bóktan arrkrrum akó tibiób kolae tonarrdób abyalüngüm Godka. Zona umul yarilürr wagó, i ene kla ki tóbaelórre, God ibü gyaur ki ipüde akó ibü basirr kolae koke ki ine.

Ini Peban Bóktan Zono Módágako:

- A. Zona ubi-koke bainürr Lodón bóktan arrkrrum 1:1-17
- B. Zonan Tóre 2:1-10
- C. Zona Lodón Bóktan Ipadórr 3:1-10
- D. Zonan Ngürsil a Godón Gyaur 4:1-11

Zona Ubi-koke Bainürr [Lodón] Bóktan Arrkrrum

¹ Darrpan ngürr LOD Zonan, Amitaen olom, bóktan ekyanórr.

² Wagó, "Ma ugó bupa Ninebe tótókóm, ene wirri basirrdü, da wirri arüngi bóktanke pamkolpamda ibü kolae tonarrabkwata, zitülkus ka umulóla i ia kolae kolpamako."

³ A Zona bupadórr, da Lodón we kórzyónürr. Oya ubi darrü wirri basirrdü tótókóm yarilürr, ngi Tarrsyis, Spein* kantrri kugupidü. Wa we tübinürr ama Zopa wirri basirrdü, malu kabedó. Wirri but we esenórr, nóma bupadóm kailürr ama Tarrsyis. Wa but darrem ekyanórr, we kasilürr butan zaget pampükü, ama Tarrsyis tótókóm. Oya gyagüpítótók inzan yarilürr wamaka, "LOD ola babulase."

⁴ I nóma baurr kwarilürr, Zona ugón but kugupidü abinürr utüm. A LOD wirri wór zirrsapónórr ene maludü. Wór kari arüng koke yarilürr; ene buta kolae bainüm kain yarilürr.

⁵ Ene butan zaget pama kari gum koke yón taegwarr kwarilürr tibiób tangbamtinüm, darrpan-darrpan tibiób godódó. Tibiób but ul ainüm, i elklaza we aman kwarilürr maludü. Zona ma ugón but kugupidü büdül ut yarilürr.

⁶ Up oloma we tamórr. Oyabóka wagó, "Ma iade utdóla? Bupa, moba godódó ugó górrga! Wa ne kubó gyagüpítótók nóma ipüde, mi kubó oyame koke narrbarino!"

⁷ Da butan zaget pama bamtinóp tibiób wagó, "Ngi asen kla ugó amónam. Mi kubó ene olom eserre mibü kolaedó nótó sirrbüne." Nóma amónóp, Zonan ngia tamórr.

* **1:3** Spein kantrri Yurrop kugupidüma.

⁸ I Zonanbóka wagó, "Gyaурка, ma kibü errkyadan tüzazilnünümo ini müp nótó sidüde? Ma aini ia kaindóla? Ma nadü bwóbdügabi tama? Ma laró bóktan olomla?"

⁹ Zona bóktan yalkomólórr wagó, "Ka Ibrru pamlä, ka Lodón gum-gum [ótókdóla], kwitüm God, tüp a malu nótó tónzapónórr."

¹⁰ Wa akó we bóktanórr ibüka wagó, "Ka Lodkagabi busodóla!" Ene pam gum kwarilürr, i nóma barrkrrurr, da Zonan we ilóp wagó, "Ma ia laró tónggapóna? Kari kolae koke!"

¹¹ Da malua tai kolae bain yarilürr, kókó amkoman kolaedó. Butan zaget pama we imtinóp wagó, "Ki marü ia mangórre ini wór piküp ainüm?"

¹² Zona ibüka wagó, "Kürü kwit kinam akó maludü kúmaikam. Malua kubó igóside zao-zao baine. Ka umulóla, trrez kótó sidüda, e ini wirri wórdü aebókamde tóbaogane."

¹³ Güblang-koke, butan zaget pama krrabe atül kwarilürr tibiobnüm arüngi, ene but kórrgópdó ódódóm. Da i gaodó koke kwarilürr, zitulkus malua tai balóng obzek bainürr.

¹⁴ Da i Lodka górrgónóp wagó, "LOD, gyaурка, ma kibü büdüldü amarrugu Zonan arról alakónóm. Ini kórsan oloman büdül müp sab kidi koke ipüdörre. Mató, LOD, blaman klama marü ubi ngarkwatódó tómbapondako."

¹⁵ Da i Zonan ipüdóp, kwit inóp, ó amanikóp maludü, da ene malua we amkónórr.

¹⁶ Da móðoga, ene tonarr kakóm, i Lodón wirri gum we ipüdóp. I darrü lar we emkólóp oya eso akyanóm akó i oya tibiób [arüng alkamül-koke bóktan] ekyenóp.

¹⁷ Lod tüób wirri wapi we zirrsapónórr Zonan adarüküm. Wa wapian dupidü äud ngürr akó äud irrüb ngabelórr.

2

Zonan Tóre

¹ Tai auma wapian dupidü, Zona tére olgab ekorr [Lodka], tóba Godka

² wagó,

"Kólba ini müpdü, LOD, ka marü ngimliarró,
da ma kürü bóktan kuri salkomóla.

Ini büdülab bwóbdügab, ka marüka tangbamtinüm górrgarró,
da ma kürü kurrkrrua.

³ LOD, ma kürü kúmaikürrü wirri buku bwóbdü,
tai kókó ka malu tüp emrrarró,
kürü blaman naea ne mamtae kotarr kónómórr,
ó blaman marü ne arüng goblol kwarilürr, kürü kwitana arrgrat
kwarilürr.

⁴ Kürü gyagüpitótók igó yarilürr kamaka, 'Ma kürü metatómpükü alzizi
kümanika mobakagabi,

ó ka marü [Gyabi Müöt]
sab myamem kokean eseno.'

⁵ Naea kürü ngakoklaorr, kürü ngónapükü batülürr.

Malua kürü metatómpükü küdarükürr
akó malu opopora kürü singül kórrgótónóp.

⁶ Ka abilürrü tai kókó podo zitulkus ne kwarilürr,
ene büdülab bwóbdü.

- Da mató, LOD, kürü God,
ma kürü arról kalkomóla ene kukurru bwóbdügab.
- ⁷ Ka kólba nóma küp bamkórró, wa, kürü arróla blakónóm kain yarilürr,
da LOD, ka marüka tóre ekorró.
Ma kürü kurkrrurrü moba Gyabi Müötüdü.
- ⁸ Obae küp-koke godóm nidi tóredako,
marü morroal tonarrbóka tai kuri imrükrrre.
- ⁹ Ka sab marü wórrí magürolo,
ó ka marü eso akyanóm lar emkolo,
ó ka sab kólba [arüng alkamül-koke bóktan] tórrmendó irrbuno.
LOD, zidbaina marükagabi tótókda!"
- ¹⁰ Da LOD wapi arüng bóktan we ekyanórr, Zonan müzi alkomólóm,
kórrgópdó.

3

Zona [*Lodón*] Bóktan Ipadórr

- ¹ Akó nis ngim Lodón bóktana tamórr Zonaka.
- ² Wagó, "Ma ugó bupa Ninebe tótókóm, ene wirri basirrdü, da wirri arüngi bóktanke pamkolpamddó, ka marü ne poko myalórró ngaensingüll." ³ Da Zona bupadórr ó wa we wamórr Ninebe wirri basirrdü, Lodón bóktan ngarkwatódó. Ninebe wirrian basirr yarilürr, paman tótókóm aüd ngürr azebda, darrü kubdügab kókó dakla kub.
- ⁴ Zona wirri basirr kugupidü we bangrinürr. Dudu ngürr agóltágóla nóma blakónórr, we müsirrga yónürr wagó, "40 Ngürr kakóm, Ninebe sab kolae ugón esene!" Zona ene wirri basirr we amgatórr, ama wamórr abüsa nólgab banikda. Wa tóba aren-aren müöt we elórr murrüm, da murrdü we mórranórr, dakla Ninebe wirri basirr olgabi ngakan yarilürr, wa, ia kubó laróga tómbapóné.*

⁵ Ninebe wirri basirr pamkolpama Godón amkoman yangunóp, da i gyagüpítótók we ipüdóp alo bütöküm. Wirridügab kókó kari, gyaur mórrkenyórr bamelóp, igósidi wagó, i kolaedógabi kuri tübyalüngörre.

⁶ Ninebe wirri basirran kinga ene bóktan nóma arrkrrurr, wa we bupadórr tóba kingan mórran klamdögab, tóba kokrrapan mórrkenyórr we ininürr, amakó gyaur mórrkenyórr we batenórr. Wa urtók burudu gyaire we mórran-mórran bainürr.

⁷ Wa bóktan zirrapónórr Ninebe pamkolpamddó wagó, "Ini bóktan kürükagabia, ini wirri basirran king kólba zaget pampükü. Blaman kol ó pama alo a nae bütök ki kwarilün, ó ume kyamül, [kau], [sip] a [gouta] ta inzan.

⁸ Blaman kol ó pam akó ume kyamüla sab gyaur mórrkenyórr ki bamelónóm. Blamana tóre bako ki kwarilün Godka, amkoman moboküpü arüngi. I blamana tibiób ene kolaeen tulmil akó zóngang tórrmendógbabi ki tübyalüngnüm.

⁹ Mi umul kokeakla, God sab gyagüpítótók ipüde, aprrapórr tóba ngürsil amige, da mi igósidi sab koke narrbarino."

* ^{3:4} Zona ene wirri basirr ... laróga tómbapóné: Ini bóktan opor amkoman igó bóktan opora, 4:5. A ini pokoa ae tómbapónórr ini póepdó. ^{3:4} Luk 11:30

¹⁰ God esenórr i ne kla tómbapónóp, i ia tübyalüngóp tibiób kolaean tulmildügabi. Da wa ibü gyaur we ipadórr, tóba gyagüpítótók imzazilürr, da ibü koke kolae ninóp, wa ngaen-gógópanzan bóktanórr.

4

Zonan Ngürsil akó Godón Gyaur

¹ Zona nóma umul bainürr wagó, God Ninebe pamkolpamab gyaur ipadórr, wa kari mólmóntwól koke yarilürr. Oya bübdü ngürsil yarilürr Ninebe koke ne kulainürr.

² Wa tére ekorr wagó, “[LOD], nam, ka kólba kantrridü nóma namülnürrü, ka ugón umul bairrü, ma sab moba darrü gyagüpítótók akó eseno, da ka ene igósíti busorróma Tarrsyis wirri basirrdü. Zitülkus módogá, ma gyaur Godla, ma tórrmenóm búsai koke ino, ma búsai koke ngürsildóla, ma moba pamkolpam morroal tonarre ngabkandóla, akó ma moba gyagüpítótók búsai koke eseno pam kulain-gum.

³ Da errkyadan, LOD, kürü kolkomól büdülüm. Ka morroal büdül ki namüla, a arról koke.”

⁴ LOD bóktan we yalkomólórr wagó, “Marü ia laró dümdüma ngürsil amgünüm?”*

⁶ Wa kari nugup kumab we sirtümüller. Igósüm ekyanórr, Zonan murr akyanóm, oya zid ainüm tóba kolae gyagüpítótókdógab. Zona kari bagürwóm koke yarilürr, ene nugup kumab nóma esenórr.

⁷ Darrü ngürr, sisá nóma balgólor, God su we zirrsapónórr, da sua ene nugup kumab we emkalórr.

⁸ Abúsa nóma semkenórr, God ururan bao wór zirrsapónórr. Zonan iltümüna kari poko tupürrma ene abüs ururdügab. Oya singül nóma adüngüller, oya ubi büdülüm yarilürr. Wa bóktanórr wagó, “Ka morroal büdül ki namüla, a arról koke.”

⁹ Da God oyaka bóktanórr wagó, “Marü ia laró dümdüma ngürsil amgünüm ini nugup kumabankwata?”

Zona wagó, “Kürü ta kari dümdüm kokea ngürsil amgünüm, ó kürü büdül ta gaoandóma!”

¹⁰ LOD oyaka we bóktanórr wagó, “Ini nugup kumaba irrüb dódórr baine akó darrü irrüb we narrótóke. Ma oyankü ta darrü kla koke tónggapórró dódórr ainüm, da ma ma oya gyaur asendóla!

¹¹ Ka ta inzan gyaur namulo Ninebe ene wirrian basirrdü. Ola blaman kókó 120,000 pamkolpamako, akó ngibürr asiko. I umul kokeako, morroal ia laróga ó kolae ia laróga. Akó ta abün ume kyamül asiko! Ma ia kürü amkoman ayaldóla igó, ka ia ibü sab koke ki gyaur nosenónoma?”

Zonan Peba aini blakóna.

* ^{4:4} Bóktan opor 5 we angrirrúna, 3:4 ene kakóm.

Morroal Bóktan Yesunkwata, Metyu

Ne Bóktan Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Metyu, oya darrü ngi Libae, wa [taks mani dakabain pam] yarilürr Rrom kingankü. Yesu Metyun nóma ngaunürr tóba solkwat akyanóm, da wa Yesun umulbain olomóm we bainürr. Wa ene mani dakabain zaget ugón elkomólórr.

Metyu ini peba tóba [Zu pamkolpamidó] wialómórr. Zu pamkolpama igó gyagüpítótók kwarilürr wagó, "God noan ingrinürr pamkolpam zid bainüm, ene oloma sab tame tóba pamkolpam balngomólóm Rrom pamkolpamab tangdögabi." Ibrru bóktane, oya ngi módóga wagó, "Mesaya". Grrik bóktane, oya ngi ma módóga wagó, "[Kerrisol]". Zu wirri ngi pam ta umul-kók kwarilürr igó, Yesu ia nubógabi tamórr, da blaman pamkolpama karibóka koke gübarirr aengóp Yesun bóktan tulmildügabi. Metyun ubi yarilürr Zu pamkolpam igó poko umul bainüm wagó, Yesu wa ta amkoman Kerriso-e, Zu pamkolpamab King. We zitülkusdü, wa Yesun tótókankwata igósidi wialómórr igó, Yesu Kinga tamórr tóba pamkolpamidó. A Metyu bótang pamkolpamidó okaka azazinda igó, Kerriso tüpan wirri gazirr pamzan koke yarilürr; wa Godkagabi paud sidódürr.

Metyu ta akó ngibürr bóktan poko wibalómórr Godón Wibalómórrón Bóktandágab, ngaerrón [prropeta] ne poko pupo syónónóp Kerrisonkwata, God ne Olom ingrinürr pamkolpam zid bainüm. Ini bóktan pokoa amkoman küppükü bainürr, Yesu Kerriso nóma tamórr.

Metyun darrü wirri bóktan módóga: Zu pamkolpam akó Zu-koke nidipako, Yesun nidi amkoman angundako, blaman Godón olmalko. Blaman tóba Kingzan Balngomoldómako. Metyu Yesun abün alap-alap bóktan wibalómórr, bótang pamkolpamidó müsirrga byónüm, God errka tóba pamkolpam iazan balngomoldá.

Ini Peban Bóktan Zono Módágako:

- A. Yesu Kerrison abalbobatal 1:1-17
- B. Yesun amtómól 1:18-25
- C. Zon Baptæs Bain Pam 3:1-12
- D. Zon Yesun baptæs yónürr akó Yesun satania kolae tonarr tónggapónóm alngomólóm kain yarilürr 3:13-4:11
- E. Yesun zaget panzedó Galili prrobinsdü 4:12-18:35
- F. Yesun zaget wa nóma agóltagól yarilürr Galili prrobinsdüğabi ama Zerrusalem wirri basirrdü 19:1-20:34
- G. Dómdóm uaidü Zerrusalemóm akó minggüpanandó 21:1-25:46
- H. Yesun amigóp akó büdülpüpkü emkólóp 26:1-27:66
- I. God Yesun irsümlürr büdüldügab akó Yesu tóba okaka tübyónürr pamkolpamidó 28:1-20

*Yesu Kerrison Abalbobatal
(Luk 3:23-38)*

¹ Yesu Kerriso [Deibidün] olom yarilürr, akó Deibid go Eibrra-amón* bobat yarilürr. Yesun abalbobatalab ngi aini balómórrónako.

² Eibrra-amkagabi kókó King Deibidün amrran, ibü ngi idi kwarilürr: Eibrra-am Aesakón ab yarilürr,
Aesak Zeikobón ab yarilürr,

Zeikob, Zuda akó oya zoretal, wa ibü ab yarilürr.

³ Zuda, Perrez akó Zerra ibü ab yarilürr, Tamarr[†] aipdüğab.

Perrez Ezrrón ab yarilürr,

Ezrron Rramón ab yarilürr,

⁴ Rram Aminadabón ab yarilürr,

Aminadab Nasonón ab yarilürr,

Nason Salmonón ab yarilürr,

⁵ Salmon Boazón ab yarilürr, Rreieb[‡] aipdüğab,

Boaz Obedón ab yarilürr, Rruts[§] aipdüğab,

Obed Zesin ab yarilürr,

⁶ akó Zesi Deibidün ab yarilürr, Isrrael pamkolpamab king.

Deibidkagabi kókó Isrrael pamkolpam Babilonia gazirr pama nómá bar-
rmülürr ama tibiób bwóbdü ola ngyabenóm, Yesun abalbobatalab
ngi idi kwarilürr:

Deibid Solomonón ab yarilürr, Urraean* kol kóbledögab esenórr,

⁷ Solomon Rreoboamón[†] ab yarilürr,

Rreoboam Abaezan ab yarilürr,

Abaeza Asan ab yarilürr,

⁸ Asa Zeosapatón ab yarilürr,

Zeosapat Zeorramón ab yarilürr,

Zeorrám Uzian ab yarilürr,

⁹ Uzia Zotamón ab yarilürr,

Zotam Eazón ab yarilürr,

Eaz Ezekaea ab yarilürr,

¹⁰ Ezekaea Manasen ab yarilürr,

Manase Amonón ab yarilürr,

Amon Zosaeán ab yarilürr,

¹¹ akó Zosaea, Zeoyakin[‡] akó oya simanal zoretal, ibü ab yarilürr, Isrrael pamkolpam nómá barrmünür Babilonia bwóbdü.

¹² Isrrael pamkolpama nómá ngyaben koralórr Babiloniam, kókó Yesu nómá tómtómólórr, Yesun abalbobatalab ngi idi kwarilürr:

Zeoyakin Syealtielón ab yarilürr,

Syealtiel Zerrubbabelón ab yarilürr,

* ^{1:1} Eibrra-am blaman Isrrael pamkolpamab wirri abbobat wató yarilürr. † ^{1:3} Tamarr Zudan darrú siman oloman kol kóbble warilürr. Wa Zu kol kokeo. Wa mogob kol warilürr, Keinan kol. Aba tóba oloman kol kóbble we upadórr, Tamarrón, da Tamarr ninis siman olom nulgumilürr, ngi Perrez akó Zerra (Bwób Zitül 38). ‡ ^{1:5} Rreieb Zu kol kokeo. Wa mogob kol warilürr. Wa ngaen-gógópan pam gómol kol warilürr (Zosyua 2; 6:17, 22-25). § ^{1:5} Rrutz Zu kol kokeo.

Wa mogob kol warilürr (Rrut 1:4). * ^{1:6} Deibid Urraean gazirr pokodü zirrapónorr oya arról alakónóm, zitülkus wa wirri ubi bainürr oya koldó, ngi Batseba. Urraean nómá emkólóp, Deibid oya kol kóbble we upadórr. Ibü ngaen-gógópan siman oloma narrótökör. Nis ngim olom ma Solomon, Urraean kol kóbledögab. (2 Samuel 11; 12:24-25) † ^{1:7} Rreoboam kókó Zeoyakin amrran, i blaman king kwarilürr Zuda prrobinsdü (1 King 12 - 2 King 24). ‡ ^{1:11} Zeoyakin, oya darrú ngi Zekonya yarilürr. ^{1:11} 2 King 24:14-15; 2 Krronikol 36:10; Zerremaea 27:20

13 Zerrubbabel Abiudün ab yarilürr,
Abiud Elyakimün ab yarilürr,
Elyakim Azorrón ab yarilürr,

14 Azorr Zadokón ab yarilürr,
Zadok Eikimün ab yarilürr,
Eikim Eliudün ab yarilürr,

15 Eliud Eleazarrón ab yarilürr,
Eleazarr Matanón ab yarilürr,
Matan Zeikobón ab yarilürr,

16 da Zeikob Zosepón ab yarilürr. Zosep Merrin zumiógürr, da Merri olom
we esenórr, ngi Yesu, noan ngiliandako [Kerriso].

17 Blaman dayóndi, kókó 14 abalbobatal kwarilürr, Eibrra-amkagabi
kókó Deibidün amrran. Akó 14 abalbobatal kwarilürr, Deibidkagabi
kókó Isrrael pamkolpam Babilonia bwóbdü noma barrmünürr. Akó 14
abalbobatal kwarilürr, we tonarrdögabi, Isrrael pamkolpam Babilonia
bwóbdü noma barrmünürr, kókó ene Kerriso noma tómtómólórr.

Yesun Amtómól
(Luk 2:1-7)

18 Yesu Kerriso ia tómtómólórr. Oya aip Merri. Wa tüób arrearón
warilürr Zosepka. Merri Zosepón solodó ipadórr, a ngaen-gógópan i umul
bainóp wa bikómpükümo Godón Samuan arüngdügab.

19 Zosep, oya müörüm solkwat bainürr, wa tüób dümdüm ngyaben
pam yarilürr. Wa noma umul bainürr wagó, Merri bikóm kuri esene,
oya gyagüpítótók igó yarilürr wagó, wa darrü pamdögab ipadórr. A wa
Merrin büód akyanóm koke yarilürr pamkolpamab obzek kwata, da tebe
we gyagüpi wamórr, Merrin amióg bóktan piküpan singgapinüm.

20 Wa ini poko noma gyagüpítótók yarilürr, da módoga, [Lodón] darrü
[anerrua] oyaka utüdi nus we okaka tübyönürr. Anerrua oyabóka wagó,
"Zosep, Deibidün bobat, ma gumüm bain-gu Merrin apadóm, moba kolóm
ainüm! Wa ne bikóm ódóddo, Godón Samuan arüngdügabia.

21 Wa sab siman olom esene. Da ma sab oya Yesu^S ngi ngyesilo, zitulkus
wa tóba pamkolpam tibiób kolae tonarrdögabi sab wató zid nirre."

22 Blaman ini tórrmen tulmila igósidi tómbapónóp, Lodón bóktan
küppükü ainüm, wa [prropetódó] ne poko bóktanórr pamkolpamdo
adrratóm Merrinkwata wagó,

23 "Tübarrkruu, pampükü koke ne kola umtulürr, sab bikóm ipüde, da
wa sab siman olom esene. Oya sab Emanuelbóka* ngilianórre," oya küp
móðoga: "God asine minkü."

24 Zosep utürrüna noma türsümülürr, wa tónggapónórr oya anerrua
enezan yalórr. Merrin tóba kolóm we wyónürr,

25 a wa tóba kolpükü koke umtulürr, ngarkwat kókó Merri siman olom
esenórr. Zosep olom ngi we ngyesilürr, Yesu.

2

[Wirri Gyagüpítótók] Pama Yesun [Ótökóm] Togobórr

* **1:18** Luk 1:27 § **1:21** Yesu ngian küp móðoga: *God pamkolpam zid bainda.*

1:21 Luk 1:31

* **1:23** Emanuel Ibruu bóktan ngia (Aesaya 7:14). **1:25** Luk 2:21

¹ Yesu Betliem wirri basirrdü tömtómólórr, Zudia prrobins kugupidü, Errod king nóma yarilürr. Da módóga, ngibürr tonarr kakóm, ngibürr wirri gyagüpítótók pama,* abüsa ne nólgbabi banikda, olgabi togobórr. Zerrusalem wirri basirrdü nóma tübabzilürr,

² da i kolpam we nümtinónóp wagó, "Ene olommokur ia nega, nótó kuri tömtómóle [Zu pamkolpamab] kingüm bainüm? Oya amtómól tonarr ne wimurra pupaina, ki ta ene wimurr eserre, abüsa nólgbabi banikda, da ki ene olom ótökóm togoba."

³ King Errod ene bóktan nóma arrkrrurr ini küsil kingankwata, oya wirri müp gyagüpítótók ekyanórr. Blaman Zerrusalem kolpama ta müp ipüdóp.[†]

⁴ Errod blaman ini Zu pamkolpamab wirri ngi pam we ngibaunürr darrpan pokodó kwób bazenóm: [wirri prrist] akó Mosesón gida umulbain pam. Errod ibü we nümtinóp wagó, "Ene [Kerriso] ia sab nubósüm tömtómóle?"

⁵ I oya we izazilóp wagó, "Ala Zudiam, Betliem wirri basirrdü. Darrü prropeta Godón bóktan ngaen inzan wialómórr tóba pebadó wagó,

⁶ "Mató, Betliem basirr, Zuda prrobinsdü,
ma go kari basirrla, a marü ngi wirria ngibürr Zuda pamab bwób balngomól basirrdügabi,

zitülkus marükagabi sab balngomól pama tame.

Wa sab [sip] ngabkan pamzan yarile, kürü Isrrael pamkolpam balngomólóm."

⁷ Ene kakóm, Errod ene wirri gyagüpítótók pam piküpan we ngibaunürr, bóktan amaniküm. Wa umul ibükagab bainürr, ene wimurra tai nadü ngarkwatódó okaka tübyónürr.[‡]

⁸ Da módóga, Errod ibü Betliem we zirrnápónóp ini bóktanpükü wagó, "E ugó ogob, ene gab olom amkünüm. Kubó tai yamkülamke. E nóma esenane, da kürü umul-umulan ngigütinamke, igósüm ka ta sab wamo, oya ótökóm."

⁹ I oya bóktan nóma barrkrrurr, da olgabi we bazebörr ama Betliem. Da módóga, kwat-kwat, i ene dadan wimurr akó esenóp, i ne wimurr esenóp abüsa nólgbabi banikda. Ene wimurra ibü singül kwata we wamlórr, kókókó, tai ene gab olom ne pokodó yarilürr, we zamngólórr. ¹⁰ I ene wimurr nóma esenóp, ibüka kari bagürwóm ta koke yarilürr!

¹¹ Da müötüdü we barrbünürr. I ene gab olom we esenóp, tóba Merri aippükü. Da wakosingül nümgünóp, singül tüp, oya ótökóm. I tibiób wirri darrem kla nomgolóp, da we ilinóp. Ene [gyaur kla] módágako:

* ^{2:1} *wirri gyagüpítótók pam*: I wirri umul pam kwarilürr wimurrabkwata. † ^{2:3} Errod pamkolpam akrran pam yarilürr. Pamkolpama aprapórr gumüm bainóp, zitülkus Errod sab abün pamkolpam kena ekralón tóba ngürsildügab. 2:6 Maeka 5:2 ‡ ^{2:7} Oya ubi umul bainüm yarilürr, ene olommokur nadü ngarkwat olom yarilürr. Ene wimurra okaka tübyónórr, ene olommokura nóma tömtómólórr akó ene kakóm, ene pama karianbóka agóltágól kwarilürr.

gold, § prrenkónsens,* akó mirr.†

12 God ibü nusi ikik nókrörönöp, Errodka bakon-gum. Da módoga, i we bakonórr tibiób bwóbdü darrü kwata.

Yesun Aip Nisa Izipt Idódrri

13 Wirri gyagüpítótók susumüri pama Betliem basirr nóma amgütóp, da módoga, Lodón darrü anerrua nusi ugón okaka tübyónürr Zosepka. Anerrua we bóktanórr wagó, "Bupa! Olom a aip, ibü nüpa a ugó busuam Izipt tüpdü, zitülkus Errod sab ini gab olom amkün yarile oya amkalóm. E kya bupso ola ngyabelamke, kókota sab yabü kótó umul-umulan ngintinünümo bakonóm."

14 Nus kakóm, Zosep dümdüman irrüb téba kol akó gab olom nüpadórr, da we bupadórr Izipt tótókóm.

15 Wa ola ngyaben yarilürr, kókókó Errod ne tonarr narrótókórr. Ini pokoa igósidi tómbapónórr, Lodón bóktan küppükü ainüm, wa propretódó ne poko bóktanórr pamkolpamdó adrратórm wagó, "Ka kólba Olom sab ngyauno Izipt amgatatóm."

Errod Simanal Olmal Ekrralórr

16 Errod nóma umul bainürr wagó, oya wirri gyagüpítótók susumüri pama ilklió ilinóp, wa kari ngürsil ta koke yarilürr. Da téba gazirr pam we nilóp blaman kari simanal olmal, nis pail ngarkwat kókó ta tüp, ibü akrranóm, Betliem basirr kugupidü akó Betliem bwób minggüpanan ne basirr koralórr. Wa ene poko tónggapónóm gyagüpi wamórr, zitülkus wa wirri gyagüpítótók pamdógbab wirri umul bainürr, ene wimurra tai nadü tonarr okaka tübyónürr.

17 Prropet Zerremaeazan bóktanórr Godón Wibalómórrón Bóktandó, da küppükü bainürr, wagó,

18 "Gyaurwóm a yón taegwarr arrkrrudako Rrama‡ wirri basirrdü.

Rreizel§ téba olmalóm yόndo

akó wa zao-zao bain-gum bangόndo,
zitülkus oya olmal büdülako."

Zosep akó Merri Iziptgab Alkomórri

19 Errod nóma narrótókórr, da módoga, Lodón darrü anerrua nusi akó ugón okaka tübyónürr Zosepka. Ini tonarra ugón tólbælórr, Zosep Iziptüm nóma yarilürr.

§ 2:11 gold wirri darrem organg bapónan ayana. Oya kúp aprrapórr módoga: Yesu Kinga.

* 2:11 prrenkónsens, Mórrke-mórrke módoga: frankincense, nugupdügab móega. Ene móeg burum amazildako. Ma kubó nóma seteno, morroal ilang simanike. Oya kúp aprrapórr módoga: Yesu wa Goda. † 2:11 mirr, Mórrke-mórrke módoga: myrrh, nugupdügab morroal ilang idia. Oya kúp aprrapórr módoga: Yesu wa pama; wa sab azid aenge akó narrótóke. Ene tonarr, mir, büb azid alakón kla yarilürr. Oya darrü zaget módoga: pama kubó nóma narrótóke, oya gapókdó angrinüm we idi angangodako. 2:15 Oseye 11:1 ‡ 2:18 Rrama basirrdü, Zudia prrobins kugupidü, Babilonia gazirr pama ngaen abün Zu pamkolpam bumigóp, ibü metatómpükü ama Babilonia amarrum (Zerremaea 40:1). Ugón kari yón gyaur koke yarilürr Rrama basirrdü. Errodón kolae tonarrdógbab, Betliem ta inzan wirri yón gyaurdü yarilürr.

Zosep akó Benzamin, ibü aip warilürr. Zosepón siman olom Eprra-im yarilürr. Babilonia gazirr pama ngaen Eprra-imün zitül kolpam Babilonia imarruóp Rramagabi. Rreizel Eprra-imün zitül wirri aip warilürr. Oya gapók Betliemóm yarilürr. Rreizel ngia blaman Zu kol ngablaoda Betliemóm, nidi yón kwarilürr tibiób olmalóm, Errod nibiób ekrralórr. 2:18 Zerremaea 31:15

20 Anerrua oyaka we bóktanórr wagó, "Bupa! Olom tóba aippükü núpa, da Isrrael Müötüdü ugó alkómólám. Oya nadü pama amkalóm kain kwarilürr, ene pam tib büdülako."

21 Da Zosep bupadórr, tóba olom aippükü nüpadórr, da Isrrael we alkómólórr.

22 A Zosep nóma arrkrrurr wagó, Arrkileus tóba ab Errodón pabo kuri ipüde Zudia prrobins pamkolpam balngomólóm, wa gum yarilürr ola alkómólóm. God oya nusdü ikik akrranórr wagó, "Ma Zudia tótókgu! Ma Galili bwóbdü wamke!" Da wa we wamórr,

23 wirri basirrdü Nazarret, ngyabenóm. Ini pokoa igósidi tómbapónórr, Godón Wialómórrón Bóktan küppükü ainüm, wa prropetódó ne poko bóktanórr pamkolpamdó adrratóm Yesunkwata wagó, "Oya sab Nazarret olombóka ngilianórre."

3

Zon [Baptaes Bain] Pama Kwat Alótórr Yesunkü (Mak 1:8; Luk 3:18; Zon 1:19-28)

1 Dokyanan paila nóma bobrranórr, ene kakóm,* Zon Baptaes Bain Pama we tamórr. Wa Zudia [ngüin-koke bwóbdü] Godón bóktan we amgol yarilürr pamkolpamdó, oya arrkrrum nidi ogobórr.

2 Zon we bóktanórr wagó, "Godka tübyalüngam yabiób kolae tonar-dögabi, zitülkus Godón Kingzan Balngomóla minggüpanan kuri tübine!"

3 Zon Baptaes Bain Pam módóga, prropet Aesaya noanbóka apón yarilürr wagó,

"Darrü pama taegwarrdase ngüin-koke bwóbdü wagó,
'Kwat ngagrótam Lodón tótókóm,
akó kwat morroal dümdüm alótam oyankü!' †

4 Zon wa [kamel] ngüin mórrkenyórr bamelórrón yarilürr, akó wa lar sopae belt baterrón yarilürr.‡ Oya alo kla we kla yarilürr, paza tónók akó molpokodó gus mor.

5 Abün pamkolpama we ogoblórr Zonón bóktan arrkrrum, Zerrusalem wirri basirrdügabi, akó blaman Zudia prrobins kugupidü ne basirrkó, akó Zodan tobarr kabedó ne basirr koralórr.

6 I tibiób kolae tonarr nóma okaka uzazilürr, da Zon ibü baptaes nyónónóp Zodan tobarrdó.

7 Zon abün [Parrisí] akó [Sadusi pam] nóma nósenóp tóbaka tótókde baptaes bainüm, da wa ma ibükä igó bóktanórr wagó, "E blaman kolae balóng gwarab kupoakla! E igó gyagüpi tótókgu igó, e sab Godón wirri ngürsildügab kyab körzinane, ne klama tótókóm kainda, wata ene zitülkusdü, e sab baptaes bairrún nóma koralo.

8 Yabü ubi ne nóma yarile Godón wirri ngürsildügab kyab körzyónüm, e ngaen-gógópan morroal küp waon koralo yabiób ngyaben kugupidü!§

* 2:23 Mak 1:24; Luk 2:39; Zon 1:45 ** 3:1 Zon nóma tamórr, Yesu ugón apprapórr 30 pail ngarkwat olom kuri yarilürr. 3:2 Metyu 4:17; Mak 1:15 † 3:3 Ini bóktan alap-alap angrirrüna; paman moboküpóka apónda. 3:3 Aesaya 40:3 ‡ 3:4 Zon elklaza-koke pam yarilürr. Ilaeza ta inzan mórrkenyórr baterrón yarilürr (2 King 1:8). 3:7 Metyu 12:34; 23:33 § 3:8 Ini bóktanan küp móddóga: "E ngaen-gógópan dümdüm ngyaben pupo sinane!"

Yabü olgabi nómzyetórre wagó, e Godka kuri tübalüngane yabiób kolae tonarrdóabi.

⁹ E igó gyagüpi tótókgu, God yabü koke kolae nirre, yabióbka inzan bóktande igó, 'Eibrra-am kibü abbobate.' Enana Eibrra-am yabü abbobat: wa yabü sab koke tangnamtirre Godón wirri ngürsildügab busom! Zitülkus módóga, ka yabü igó byaldóla, Godón gaodóma olmal tólbaelóm Eibrra-amónkü ini ingülpüdügabi!*

¹⁰ Errkya God kari pokoa pamkolpam kolae bainüm. Salmita nugup simkün ngarkwatódó olama, nugup singgalgónóm. Morroal küp koke ne nugupa waonda, sab singgalgórre ama urdú amaike.

¹¹ Ka wa nae-e baptaes baindóla, Godka nidi byalüngdako tibiób kolae tonarrdóabi. A darrü pama kürü solkwat tótókda, wirri arüng nótóke kürükagab. Ka ta ngarkwatódó kokela oya wapórdó bamel kla amarrum.[†]

Wa sab yabü Godón Samu-i‡ akó uri§ baptaes bainarile.

¹² Zono-zono paezan kla tangdóma [wit] küp aus bwóbdü wit küp aleanóm buldügab.* Wa sab wit küp kwób isue, ama gyagu müötüdü irrbüne, a bul ama bütamün-koke urdú yamsele.”[†]

Yesun Baptaes Ain (Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Darrpan ngürr Yesu Galili prrobinssügabi tübzilürr ama Zonka wamórr, Zodan tobarrdó, igósüm oya Zon ki baptaes ine.

¹⁴ Zon oya piküp yónürrma wagó, "Ma kürüka iade tama baptaes apadóm? A kürü wa baptaes mató ki kina!"

¹⁵ Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, "Koke! Ini pokoa inzan ugó ki tómbapó. Mi blaman kla wata morroal akó dümdüm tómbapóni, Godón ubi ngarkwatódó." Zon igósidi we ubi bainürr Yesun baptaes ainüm.

¹⁶ Yesun baptaes aina nómá blakónorr, wa naedógabi dümdüman we tubrranórr. Da módóga, pülpüla tapabakurr. Wa Godón Samu we esenórr, kwitüdügabi abindi akó oya kwitüdü amngyelde nurre póyae buli.

¹⁷ Da módóga, kwitüdügabi bóktan kümüla we sidörükürr wagó, "Ini kürü kólbanan olome. Kürü [moboküpü ubi] oyakama. Ka kari barnginwóm kokela oyaka."

* **3:9** Pamkolpamab gyagüpitótók inzan yarilürr: Eibrra-am ibü ki tangnamtirre, zitülkus i [Eibrra-amón olmalbobatal] koralórr, akó God ibü tóba pamkolpamón ninóp. Zon ibü nilóp kolae tonarrdógab byalüngüm ama Godka, igósüm i sab zid bairre. Akó wa ibüka bóktanórr wagó, Godón gaodóma oya [alkamül-koke bóktan] küpükü ainüm Eibrra-amón olmal aliónüm i ne babul nómá ki korale. **3:9** Zon 8:33 **3:10** Metyu 7:19 † **3:11** Ini bóktanan küp módóga: Yesu wa wirri yarilürr Zonkagab, da Zon tóba igó ngabkanórr wagó, "Ka ta ngarkwatódó kokela ene karian zaget tónggapónóm Yesuka." ‡ **3:11** Godón Samu-i baptaes oya küp módóga: wa tóba Samu zirrasapóné yabü büb kugupidü ngabenóm. § **3:11** uri baptaes oya küp aprrapórr nisamli: wa sab kolae tonarr pamkolpam [kolaean darrem] nüllirre ó akó wa ankoman bangun pamkolpam müpdü imarrue ibü [kolkalan] ngibtanóm urazan [goldj kolkal aind]. * **3:12** Ene küp alean zaget inzan yarilürr. Kubó wit aila nómá blakóne küp ausüm, pama ene wit kwitüdü aman kwarile zono-zono paezan klame. Wóra blaman bul akó biza kubó tibi-tibi amale kókó wit küpana bamine. † **3:12** Wit küp Godón pamkolpamón bórrangdako, a bula ibünkü bórrangdako, kolae tonarr kolpam nidipko. **3:17** Bwób Zitü 22:2; Wórr Peba 2:7; Aesaya 42:1; Metyu 12:18; 17:5; Mak 1:11; Luk 9:35

4

*Yesun [Satania] Kolae Tonarr Tónggapónóm Alngomólóm Kain Yarilürr
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)*

1 Ene kakóm, Yesun Godón Samua we idódürr [ngüin-koke bwóbdü], [debóla] oya ki elngomóle kolae tonarr tónggapónóm.

2 Yesu ene pokodó 40 ngürr akó 40 irrüb alo-koke amanórr.* Solkwat oya tai aloana we ipadórr.

3 Debóla we tamórr oya alngomólóm kolae tonarr tónggapónóm. Oyabóka wagó, "Zitülkus ma Godón Olomla, ma ini ingülküp ugó nilnünüm brredóm büzazinüm."

4 A Yesu ma oyabóka wagó, "Koke! Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, 'Pama brredane koke ngayabene, a blaman ne bóktana bausdako Godón taedógab.'

5 Da debóla Yesun Zerrusalem idódürr, Godón wirri gyabi basirrdü, da we emngyelórr [Godón Gyabi Müót] wirri kwitüm pokodó.

6 Oya we yalórr wagó, "Zitülkus ma Godón Olomla, algabi ugó aup. Zitülkus módoga, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, "God kubó tóba anerru arüng bóktan nókyerre marü adlangóm.

I marü kubó tibiób tange kwit mirre,
igósüm ma moba wapór koke bómkolo ingülküpdu.'"

7 Yesu oya bóktan we yalkomólórr wagó, "Koke! Godón Wialómórrón Bóktana akó igó bóktanda wagó, 'Ma Lodón, moba God nótóke, apókgu asenóm, wa ia amkoman Goda.'

8 Debóla oya akó we idódürr wirri kwitüm pododó, da oya we emtyanórr blaman ini tüpan kingab balngomól bwób akó tüpan blaman arrbirrún nadü elklazako.

9 Oya we yalórr wagó, "Ma ne wakósingül nóma nülkamulo kürü [ótókóm], ini blaman ne elklazako, ka sab blaman igósidi marü mülino."

10 Yesu oya we yalórr wagó, "Kokean! Kürükagabi usi wam, satani! Ka marü koke ótök namulo, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, 'Ma wakósingül nülkamulo Lodón obzek kwata, marü God nótóke, akó wata oya ótök namulo.'

11 Olgabi debóla Yesun we amgatórr. Da módoga, anerrua we togobórr Yesun tangamtinüm.

*Yesu Tóba Zaget Galili Prrobinsdü Ngarkwat Bókyanórr
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)*

12 Yesu nóma arrkrurr wagó, Zonón tümün müötüdü kuri ingrirre, wa Galili we alkomólórr.

13 Wa Nazarret wirri basirr kwtana we errgrratórr, ama Kaperrnam wirri basirrdü wamórr ngayabenóm, Galili Malu[†] kabedó, Zebulun akó Naptali[‡] zitül pamkolpama ne ngayaben kwarilürr.

14 Ini pokoa igósidi tómbapónórr, Lodón bóktan küppükü ainüm, wa prropet Aesayaka ne poko bóktanórr pamkolpamđ adrratóm wagó,

* 4:1 Ibrru 2:18; 4:15 * 4:2 Yesu darrü alo poko koke elolórr, zitülkus wa tóba Abdó tóre yarilürr tóba tangamtinüm, solkwat ne elklaza tómbapónorre. 4:4 Duterronomi 8:3 4:6 Worr Peba 9:11:12 4:7 Duterronomi 6:16 4:10 Duterronomi 6:13 4:12 Metyu 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20 † 4:13 Galili Malu wa wirri mülkészana. Oya nae naeana, kapórr kokea. ‡ 4:13 Zebulun akó Naptali, [Zu pamkolpamab] zitül nis namülnürri, Galilim nidi ngayaben namülnürri.

15 "Zebulun zitül akó Naptali zitül,
yabü bwób Galili Maludübónada, Zodan tobarr dakla dorrodó.
Galili, mogob pamkolpamab nyaben bwób, Zu-koke nidipako!"

16 E tümündü ne pamkolpama ngayabendakla,
e sab wirri zyón esenane,
akó e samuan ngarkwatódó büdül ne pamkolpamakla,
yabü sab zyóna warri napórre."§

17 Ene tonarrdó, Yesu tóba bóktan amgol we ngarkwat bókyanórr wagó,
"Godka tübyalüngam yabiób kolae tonarrdógabi, zitulkus Godón Kingzan
Balngomóla minggüpanan kuri tübine!"

*Yesu Tokom Wapi Baib Pam Ngibaunürr Oyaka Solkwat Atanóm
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)*

18 Yesu Galili Malu kabeaná nóma wamlórr, wa nis narezoreti pam nis
nósenórr, Saemon, oya darrü ngi Pita,* akó Endrru. I net yagóbnürri
naedó, zitulkus i wapi baib pam nis namülnürri.

19 Yesu ibü nyalórr wagó, "Yao! Kankü turram! Ka yabü sab pamkolpam
bumiög† umul nino."

20 Darrpan güblang i ne arrkrrurri, tibiób net ola bimgattrri, da Yesuka
we akyarri.

21 Yesu akó enezan wamlórr, akó nis narezoreti pam nis nósenórr,
Zebedin olom nis, Zeims a Zon. I tibiób abpükü namülnürri bütüdü,
dakla net barrgüp namülnürri. Yesu akó ibü nginaunürr oyaka solkwat
akyánóm.

22 Dümdüman i tibiób ab Zebedin ola amgattrri butpükü, da Yesuka we
akyarri.

*Yesu Pamkolpam Umlubain Yarilürr akó Dólóng Nyónónóp Tibiób
Azidüdügab
(Luk 6:17-19)*

23 Yesu we wamlórr basirr-basirr Galili kugupidü, [Zu pamkolpamab
kwóbbazen müötüdü] umul bainkü akó Morroal Bóktan amgolkü Godón
Kingzan Balngomólankwata. Wa pamkolpam dólóng nyónónóp tibiób
blaman ia-ia azidüdügab.

24 Yesunkwata bóktana bayolórr tai kókó Sirria bwóba blamaná umul
bainürr wagó, Yesu pamkolpam dólóng byónda, da i tibiób blaman azid
pamkolpam igósidi we tübarrmülürr oyaka, abün-abün tonarr azid nidi
balmil kwarilürr: kolae samupükü nidi kwarilürr, térrngón azid akó
bidal azid nidi kwarilürr. Wa blaman dólóng we nyónónóp ibü tibiób
azidüdügab.

25 Oyaka wirri pamkolpamab ngoroa zutalórr Galili prrobinsdüğabi akó
Dekapolisgabi,‡ Zerrusalem wirri basirrdüğabi, Zudia prrobinsdüğabi,
akó Zodan tobarr dakla dorro ne basirr koralórr.

Metyu 5, 6, a 7:

Yesun Wirri Umlubain Bóktan Podo Kwitüdügabi

§ 4:16 Ini bóktanan küp módoga: *Godónbóka umul-kók pamkolpamab zidbaín ta sab asi yarile.*

4:16 Aesaya 9:1-2 4:17 Metyu 3:2 * 4:18 Pita, Grrik bóktane oya küp módoga: *Wirri Ingülküp.*

† 4:19 *pamkolpam bumiög*, oya küp módoga: *pamkolpam amarru Godka.* 4:23 Metyu 9:35; Mak
1:39 ‡ 4:25 *Dekapolis*, oya küp módoga Grrik bóktane: *10 basirr*, zitulkus ene bwóbdü *10 wirri*
basirr koralórr.

5

5:1-7:29

¹ Yesu ene pamkolpamab ngoro noma nosenop, pododó we kasilürr, da mórran-mórran bainürr. Oya umulbain olmal akó ngibürr pamkolpam, oya nidi mamoan kwarilürr, oyaka we togobórr.

Bagürwóm Ia Nidipko

(Luk 6:20-23)

- ² Da Yesu ibü blaman umul bain we ngarkwat bókyanórr. Wagó,
³ "Bagürwóm idipako, umul nidipako ibüka arüng babula tibiób zid bainüm,
 zitülkus ibü God balngomólda Kingzan!
⁴ Bagürwóm idipako, nidi yón gyaurdako,
 zitülkus God sab ibü zao-zao nirre!
⁵ Bagürwóm idipako, tibiób koke nidi ikub bagürdako,
 zitülkus God ibü ne blaman kla aliónüm bóktanórr, i sab yazebrre!*
- ⁶ Bagürwóm idipako, nibiób wirri ubie dümdüm ngyabenóm Godón ilküpdü,
 zitülkus wa sab ibü ubi elakóne.
⁷ Bagürwóm idipako, pamkolpamdó gyaur nidipako,
 zitülkus God ta sab gyaur inzan yarile ibüka!
⁸ Bagürwóm idipako, [kolkal] moboküp nibióbko,
 zitülkus i sab Godón eserre!
⁹ Bagürwóm idipako, paud nidi ódóddako,
 zitülkus God ibü sab tóba olmalbóka ngibline!
¹⁰ Bagürwóm idipako, wirri müp nibiób alióndako, [dümdüm tonaranme],
 zitülkus ibü God balngomólda Kingzan!

¹¹ "Bagürwóm yadipakla, pamkolpama yabü sab kle-kle noma
 nyalnorré, akó yabü wirri müp noma alión korale, akó yabükwata obae
 bóktan noma büdrat korale, zitülkus e kürü amkoman angundakla!

¹² E bagürwóm akó barnginwóm kwarilünke, zitülkus yabü wirri
 darrem kwitüm asise. Ene ka igosidi byaldóla, zitülkus ngaen yabü
 singül kwata, prropeta nidi ngyabenónop, ibü ta inzan wirri müp alión
 kwarilürr.

E ne Klamakla, Solt akó Zyón Klamzanakla

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ "E ne klamakla, soltzanakla ini tüpan pamkolpamabkü. A solt misa
 ne noma bamrüke, da ma myamem koke soltzan ino. Wa wata kolaeana.
 Oya ipüdörre, amanikorré kalkuma. Oya pamkolpama wapóre ailkü ola
 arrgrrat-sórrgrrat yangónorré.†

¹⁴ "E ne klamakla, zyón klamzanakla ini tüpan pamkolpamabkü. Podo
 kwitudü aelórrón ne wirri basirre, wa anikürrün ta kokea.

* 5:4 Aesaya 61:2 * 5:5 Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *Ini tüp sab idi ipüdörre, God tüöbzan yarilürr.* 5:5 Wórr Peba 37:11 5:6 Aesaya 55:1-2 5:8 Wórr Peba 24:3-4 5:10 1 Pita 3:14 5:11 1 Pita 4:14 5:12 2 Krkonikol 36:16; Apostolab Tórrmen 7:52 † 5:13 Solta alo kla misan ngitanda. Ini alap-alap bóktana. Oya küp módogá: Godón pamkolpama tibiób mis noma imrükre, ngibürr pamkolpama sab Godón dümdüm tonarr ia nómzyetórre? 5:14 Zon 8:12; 9:5

15 Pamkolpama zyón kla nómá sentórre, i kubó alópe koke nganlorre. A i wata yazebbre, ama kumngyindü emelórre. Ene zyóna blaman müótüdü pamkolpam kubó olgabi zyón napórre.

16 Ene dadan ngarkwatódó, yabükagab zyóna ugó ki tam pamkolpamab obzek kwata. Ene igósüm, i sab nónsenórre e ne morroal tórrmen tulmil tómbapónane, akó igósüm i sab yabü kwitüm Ab yagürnórre.

Yesu Mosesón Gida Karrkukus Byónüm Tamórr

17 "E wa igó gyagüpi tótókgu wagó, ka Mosesón Gida Buk akó Prropetab Peba, ibü umulbain bóltan kolae byónüm tama. Ka ugósüm koke tama ene gida kakota amanóm. Ka wa Godón gida, ibü amkoman küp okaka azazinüm akó tómbapónóm tama.

18 Zitulkus módóga, ka yabü amkoman poko byaldóla: Godón Gida sab metat kwarile karrkukus bórrangórrón, ngarkwat kókó tüp a pülpüla nómá bamrüki. Godón ne gida-e karian ngi opora sab kokean bamrüke, ngarkwat kókó blaman klama sab tómbapórre.

19 "Darrü pama darrpanan Godón karian gida bóktan poko sab ne nómá alkamüle akó ngibürr kolpam umul nirre dadan kolae tónggapónóm, wa solodó yarile Godón Kingzan Balngomóldó. Godón gida bóktan poko nótó azebda akó umul bainda ngibürr kolpam dadan tonarr tómbapónóm, wa wirri yarile Godón Balngomóldó.

20 Zitulkus módóga, ka yabü igó byaldóla, e wata barrbuno Godón Balngomóldó, e ne Godón ubi nómá tómbapónane. E ne gida umulbain pam akó Parrisizan nómá kwarilo, e igósidi God ne Bwób alngomólda Kingzan kokean barrbuno, zitulkus i Godón ubi amkoman kokean tómbapondako.

Yesu Ngürsilbóka Umul Bailürr

21 "E barrkrrurrü Mosesón gida bóktan poko, ne kla nilóp mibü abalbobatal wagó, 'Ma darrü olom büdülämpükü amkalgu. Darrü olom büdülämpükü nótó emkóle, wa sab kotódó zamngóle tóba bóktan apadóm.'

22 Ka ma akó ngibürr bóktan amseldóla: ma ngürsil nómá namulo moba narezoretódó,‡ ma sab kotódó zamngolo. Akó ma nómá bóktono moba narezoretódó wagó, 'Ma susumüri-koke olomla!' ma sab zamngolo blaman Zu [balngomól] byarrmarr pamab] obzek kwata. Akó ma moba narezoret igó nómá ilo, 'Ma gonggola', da God marü sab [metat bólmyan urdü] mügasile.

23 Da ma moba lgyaur kla] Godón akyanóm nómá kaindóla Godón [altadó], [Godón Gyabi Müót] kugupidü, akó marü wata ugósan nómá ngambangóle igó, marü narezoretan ngürsil asine marüka,

24 ma moba gyaur kla altan obzek kwata we amgat, da oyaka wam saul bainüm. Ene kakóm, ma akó altadó we alkomolo moba gyaur kla Godón akyanóm.

25 "Darrü oloma nómá bóktanda wagó, ma darrü kolae tónggapórró akó marü kotóm nómá ódódóm kainda, e kwat-kwat saul búsei baini. E

5:15 Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 **5:16** 1 Pita 2:12 **5:18** Luk 16:17 **5:21** Bazeb Tonarr 20:13; Duterronomi 5:17 ‡ **5:22** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón Metyu peba kugupidü, ini bóktan opor solodó dayórruna: *küp-koke pokodó*.

ne saul koke nóma baini, wa marü sab zazdó kena müdó. Marü ma sab zaza pug umeab tangdó müngrine, marü tümün müötüdú angrinüm.

26 Ka marü amkoman poko ayaldóla: ma sab kokean tubrruno, kókota ma sab moba dómdóm kari mani küp ungrino burruanóm, zazar bóktan ngarkwatódó.

Yesu Kol ó Pam Gómólankwata Umul Bain Yarilürr

27 "E barrkrrurru Mosesón gida bóktan poko, enezan yarilürr wagó, 'Ma kol ó pam gómgólgü.'

28 Ka ma yabü igó byaldóla, darrü pama ne kol ilküpane nóma ngazokone akó oyaka ubi yarile, da wata wa ene kolae tonarr kuri tónggapóné tóba moboküpdu.

29 Marü tutul ilküpa ne kolae tonarr tónggapónóm nóma müdüde, da ma irrua, a ugó amaik mobakagab. Ma ne moba darrü büb poko nóma imruko, ene ma tai kolae kokea. A marü dudu büb ne metat bólmyan urdú nóma amanikórre, amkoman kolaean yarile.

30 Marü tutul tanga ne kolae tonarr tónggapónóm nóma müdüde, da itül a ugó amaik mobakagab. Ma ne moba darrü büb murr nóma imruko, ene ma tai kolae kokea. A marü dudu büb ne metat bólmyan urdú nóma amanikórre, amkoman kolaean yarile.

Yesu Kol Amanikbóka Umul Bain Yarilürr

(Metyu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

31 "Mosesón gida bóktan poko darrü igósa wagó, 'Darrü pama ne tóba kol nóma zumanike, wa akó kol amaik peba mórrag[§] okyene.'

32 Ka ma yabü igó byaldóla, nadü pama tóba kol zumanike popa pokodó, a pam gómólankwata koke, da wa igósi pam gómól kol kokeo. Inzande, müöra tóba kol zirrzotoke pam gómól kolóm bainüm. Wa ne darrü pampükü nóma umtule, wa pam gómól warile. Akó amanikürrün kol ne pama zumige, wa kol gómól yarile.

[Arüng Alkamül-koke Bóktan] Tónggapón Iada?

33 "E ta barrkrrurru Mosesón gida bóktan poko, enezan yarilürr mibü abalbobataldó wagó, 'Ma Lodón ngi nóma ngiliandóla moba arüng alkamül-koke bóktan tólaelóm, ma kubó moba bóktan myamem koke singgapino.'

34 Ka ma yabü igó byaldóla, e yabiób bóktan nóma tólbæl kwarilo, e darrü kla ngilian-gu yabiób bóktan arüng akyanóm. Godón kwitüm ngyaben bwób ngilian-gu, zitülkus ene oya kingan mórran klamse.

35 Akó ini tüp ngilian-gu, zitülkus ini tüp Godón wapór nisab ngón ngagón klama. Akó Zerrusalem wirri basirr ngilian-gu, zitülkus kwitüm King nótóke, ene oya tóba wirri basirra.

5:26 Luk 12:57-59 **5:27** Bazeb Tonarr 20:14; Duterronomi 5:18 **5:29** Metyu 18:9; Mak 9:47

5:30 Metyu 18:8; Mak 9:43 § **5:31** *kol amaik peba mórrag*: Zu pamkolpamab darrü gida bóktan poko asi yarilürr, pama ne kolóm ubi koke nóma yarile, wa kol amaik peba mórrag wialóme, da kol okyene. Ene kolan igó peba, oya dümdüma darrü müör apadóm. **5:31** Duterronomi 24:14; Metyu 19:7; Mak 10:4 **5:32** Metyu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18; 1 Korint 7:10-11 **5:33** Lebitikus 19:12; Bótang Peba 30:2; Duterronomi 23:21 **5:34** Zeims 5:12; Aesaya 66:1; Metyu 23:22 **5:35** Aesaya 66:1; Wórr Peba 48:2

36 E yabiób bóktan nóma tólbael kwarilo, yabiób singül ta ngiblian-gu, zitülkus e gaodó kokeakla darrpan órrngóen pul gabülpian ngitanóm akó pugan ngitanóm.

37 E wata igó bóktónane wagó, 'Taia' ó 'Koke', da e wata yabiób bóktan ngarkwatódó tómbapónane. E ne ngibürr bóktan nóma amseldakla, ene wa kolaean olomdógabi* tótókdako.

*Darrem Kolae Tónggapón-gu
(Luk 6:29-30)*

38 "E barrkrrurrü Mosesón gida bóktan poko, enezan yarilürr wagó, 'Darrüpa paman ilküp nóma irrune, oya ilküp akó darrem irrurre. Akó darrüpa paman zirrgüp nóma alkamüle, oya zirrgüp akó darrem alkamülörre.'

39 Ka ma yabü igó byaldóla, e darrem kolae tónggapón-gu! Darrü oloma ne marü tutul kwata ngorrkob nóma mómkóle tang o-e marü büödan ngitanóm, akó dakla ngorrkob emtya amkalóm.

40 Darrü oloma ne marü kotóm nóma ódóddase moba sod mórrkenyórrüm, da marü tumum mórrkenyórr[†] ta ki ipa!

41 Marü gazirr pama ne arüng-arüng nóma mile tóba alóp ódódóm darrpan kan, ma ma barrkyanan kan ugó idó.

42 Marü ne darrü oloma darrü klamóm nóma mato-e, ma oya ekya. Akó darrü pama ne marükagab darrü kla bupso apadóm nóma kainda, ma angón-gu ene pam akyanóm.

*Yabü [Moboküpdu Ubi] Blaman Pamkolpamdó Asi Yarile
(Luk 6:27-28, 32-36)*

43 "E barrkrrurrü Mosesón gida bóktan poko, enezan nilóp wagó, 'Marü moboküpdu ubi moba minggúpanandó ne olome[‡] asi ki yarilün, a marü gódam-koke nótóke, ma oya alzizi amanik!'

44 Ka ma yabü igó byaldóla, yabü moboküpdu ubi ta ibüka asi ki korálón, yabü gómdamal-koke nidipko. Akó e tóre koralo ibünkü, yabü wirri müp nidi alióndako.

45 Inzan poko tómbapónde, e sab igósidi oya olmalóm bainane, yabü kwitüm Ab nótökse. Abüs zyón wató zirrapónda kolae pamkolpamdó akó morroal pamkolpamdó darrpan tonarre. Akó ngup ta wató zirrapónda, dümdüm ngyaben pam akó dümdüm-koke ngyaben pam, ibüka.

46 Yabü ne moboküpdu ubi wata ibüka nóma korale, moboküpdu ubi nibióbe yabükamóm, yabüka ene laró darrema? Babula! Zitülkus módogá, blaman pamkolpama inzan kaindako! [Taks mani dakabain pam] ibü moboküpdu ubi ta ibükamako, moboküpdu ubi nibióbe ibükamóm!

47 E ne wata yabióban zonaretal morroal ngürr nóma akyandakla, ene wa müp kla ta kokea! Godónbóka umul-kók nidipko, i ta inzan kaindako!

48 Yabü moboküpdu ubi blaman pamkolpamdó asi ki korálón, da e wata igósidi [dudu kómá] koralo yabiób Abzan, kwitüm nótökse.

* 5:37 *kolaean olom* wa satanóbóka apónda. 5:38 Bazeb Tonarr 21:24; Lebitikus 24:20; Duterronomi 19:21 † 5:40 *tumum mórrkenyórr*: Pamkolpama ene tonarr tibiób kokrrap tumum mórrkenyórr basirrüm bamel koralórr utüm. ‡ 5:43 *minggúpanandó ne olome* wa blaman pamkolpambóka apónda, ma nibiób amrrandóla. 5:43 Lebitikus 19:18 5:48 Lebitikus 19:2; Duterronomi 18:13

6

Elklaza-koke Pamkolpam Gail Iada?

¹ “E yabiób kwitüm Abankwata gyaur tórrmen tulmil* panzedó tómbapón-gu, pamkolpama asenóm. E ne ini tórrmen tulmil pamkolpamab obzek kwata nóma tómbapónorre, yabiób ngi kwit amelóm, yabü sab kwitüm Aba darrem koke nüllirre.

² “Ene pokodó, ma elklaza-koke pam ngibürr kla nóma nülinünümo, ma wa wórr bónghalpükü panzedó alión-gu pamkolpama asenóm, zitulkus taepurrane bóktan pama inzan kaindako yabü kwóbbazen müötüdü akó wirri kwatódó wagó, kolpama ia nagürnórre. Ka yabü amkoman poko byaldóla: pamkolpama ibüzan agürdako, ibü darrem módogá. God ibü sab darrem kokean nüllirre!

³ A ma elklaza-koke pam nóma tangamtindóla, ma igó tónggapóna, marü minggúpanan góðama ta kokean umul baine.

⁴ Ene wata marükama. A marü Aba asenda, ma ne kla tómbapóndóla piküpan. Sab marü darrem kla wató mókyene.

*Tóreankwata Umulbain Bóktan
(Luk 11:2-4)*

⁵ “E tére nóma akodakla, e taepurrane bóktan pamzan bain-gu. Ibü igósa, kubó pamkolpamab obzek kwata bórrónge térem, kwóbbazen müötüdü akó wirri kwatódó wagó, ‘Kibü kolpama ia tóserre!’ Ibü ene wirri ubi pokoa. Ka yabü amkoman poko byaldóla: pamkolpama ibü blaman darrem kla kuri nülinóp; darrü myamem babula! ⁶ A ma tére akom nóma, moba müötüdü bangrina, mamtae murrausa, da tére moba Abdó ugón ekoia, asen-koke nótóke. Marü Aba asenda, ma ne kla tómbapóndóla piküpan. Sab marü darrem kla wató mókyene.

⁷ “E nóma tére bakonane, abün-abün kúp-koke bóktan opor ngiblian-gu, Godónbóka umul-kók pamkolpamazan kaindako. Ibü gyagüpítótók igósa wa, ibü goda ta arrkruda, zitulkus ibü tére kokrapako.

⁸ E ibüzan bain-gu. Yabü babul ne klame, Aba ngaen-gógópan umul bainda, e ne klamóm atom kaindakla.

⁹ Da e ta tére inzan bakonane:
“Kibü Ab, kwitüm nótókla,

marü ngi gyabiana; pamkolpama marü ngi ki [ótók] kwarilün.

¹⁰ Marü Kingzan Balngomólá ugó ki tam,
marü ubia ki tómbapó, ini tüpdü kwitümzanse.

¹¹ Kibü ini ngürran alo kla tilinünüm.

¹² Ma kibü kolae tonarr torrgonónóm,
ki ngibürr kolpamab kolae tonarrzan barrgondakla.

¹³ Akó kibü balngomólgu kolae tonarr tómbapónóm,
a ma kibü kolae olomdógbabi tódlóngnóm.[†]

¹⁴ “E ne ibü kolae tonarr nóma norrgonane, yabüka kolae tonarr nidi tómbapóndako, yabü kwitüm Aba ta sab igósidi yabü kolae tonarr norrgorre.

* ^{6:1} *Abankwata gyaur tórrmen tulmil módogáko: elklaza-koke pamkolpam gail, tére, akó alo bütök.* ^{6:1} Metyu 23:5 [†] ^{6:13} “*Da Kingzan Balngomól, arüng, akó [wirri kómal zyón] marükamako, metat. [Amen.]*” Darrpan-darrpan Godón Bukdü, ini bóktan opor asiko (King Zeims akó Kiwi Tarena Buka). Barre Godón Bukdü ma babulako.

15 A e ne ibü kolae tonarr koke nóma norrgonane, yabü kwitüm Aba ta sab igóside yabü kolae tonarr koke norrgorre.

Alo Bütokankwata Umulbain Bóktan

16 "Gyaur obzek bain-gu, e alo nóma bütökane, taepurrane bóktan pamazan kaindako. I tibiób obzeksyók gyaur obzek byóndako wagó, 'Kubó pamkolpama kibü ia tómzyetórre wa, "I alo kuri bütókrre." ' Ka yabü amkoman poko byaldóla: pamkolpama ibü blaman darrem kla kuri nülinóp; darrü myamem babula!

17 A ma alo nóma bütóko, moba singül oele bóngango-o akó moba obzek bagulo, ma bobarrzan kaindóla.

18 Marü kubó koke ia mómyetórre wa, ma alo kuri bütóka - wata marü asen-koke Ab nótóke, wató úmul baine. Marü Aba asenda, ma ne kla tónggapóndóla pikúpan. Sab marü darrem wató mókyene.

Ini Tüpan akó Kwitan Mórrelwóm (Luk 12:33-34)

19 "E tüpan mórrelwóm yabióbü ini tüpdü kari arrólom kwób asugu. Pu akó saka sab aini kolae nirre akó gómla pama müót amkerre gómla gómla azebóm.

20 A e wa yabióbü mórrrel kwitüm ugó kwób isuam. Pu akó saka ola kokean kolae nirre akó gómla pama müót kokean amkerre gómla gómla azebóm.

21 Zitulkus mórdóga, marü mórrrel nólamase, marü moboküp wa ta ola yarile.

Ilküp Büban Zyón Klama (Luk 11:34-36)

22 "Ilküp büban zyón klama. Marü ilküp nis ne ziz nóma namüli, marü dudu büb ugón wirri zyóndüma.[‡]

23 A marü ilküp nis ne kolae nóma namüli, marü büb ugón tümündüma. Marü bübdü zyón kla ne tümündü nómade, ugón marü dudu büb kari tümündü ta kokea!

God a Marü Elklaza (Luk 16:13; 12:22-31)

24 "Darrü olom gaodó kokea nis wirri pam nisabkü zagetóm. Wa kubó darrü alzizi amaike, ó oya [moboküpü ubi] darrüdü yarile. Wa kubó darrüpü minggúpanan yarile, ó darrü ma kle-kle ngakan yarile. E gaodó kokeakla dakla Godón akó mani ótökóm darrpan tonarrdó.

25 "Ini zitulkusdü, ka yabü igó byaldóla, e yabiób arrólankwata gyakolaegu igó, 'Ta ka laró elo-o ó enono?' Akó e yabiób bùbankwata gyakolaegu igó, 'Ta ka laró mórrkenyórr bateno?' Da ia alo wirriana arrólódgabi? Koke! Ó mórrkenyórr ia wirriana bübdügabi? Koke!

26 Póyae ngabkónam kwitüdü arrmuldi. I küp koke aritódako, ó alo kokean abuldako kwób asum gyagu müótüdü. A ibü ma yabü kwitüm Aba ngabyóna. Póyae ia amkoman wirriana yabükagab? Koke! Yabü ta kwitüm Aba ngabyóna.

6:15 Mak 11:25-26 **6:19** Zeims 5:2-3 [‡] **6:22** Aprrapórr Yesu alap-alap moboküpboka apónda. Pama ne kwitüm mórrelwóm amkün nóma yarile, wa gail pam yarile. Wa igóside zyóndü nygaben yarile. Oya ilküküp inzanamlí, wamaka ziza.

²⁷ Darrü yabükagab gyakolae nómada elklazam, ia wa gaodóma tóba ngyaben arratóm darrpan abüs küpüm? Koke!

²⁸ "Akó e mórrkenyórrankwata iade gyakolaedakla? E gyagüpi amónam, molpokodó kubóla ia dódórr baindako. I kokean zagétódako, akó tibiób mórrkenyórr ta koke barrgüpdko.

²⁹ A ka yabü igó byaldóla, king Solomon abün arrbirrún elklaza pam enan yarilürr, a oya ma morroal mórrkenyórr ta babul kwarilürr ene pulzan.

³⁰ God ene narr twal inzan nómá püti bainda, errkyá ne klamko, sab ama urdü amarrón kwarile, da ia wa ma yabü koke püti nirre? Ó! Wa ta sab yabü morroal püti nirre! E kari-karibóka amkoman bangun pamkolpamakla!

³¹ "Da e igósidi gyakolaegu igó, 'Mi kubó laró elorre? Mi kubó laró enórre? Mi ia laró mórrkenyórr bamerre?'

³² Zitülkus módóga, ene Godónbóka umul-kók nidipko ene inzan gyakolaedako ini elklaza azebóm. Yabü kwitüm Ab ama umula, e blaman ne klamómakla.

³³ A yabü gyagüpitótók ngaen-gógópan wata Godón Kingzan Balingmóldó kwarile, akó wa yabükagabi ene [dümdüm tonarróma]. Da wa sab blaman ini ne elklazako enta igósidi yabü nülirre.

³⁴ Da e igósidi gyakolaegu sab ngürrüm. Ene ngürran go tóba müpko. Darrü morroal babula, kolae akó agasilüm, darrpan-darrpan ngürra ne müp amarruda.

7

Kolpam Zaz Bain-gu (Luk 6:37-38, 41-42)

¹ "Ngibür्र kolpam zaz bain-gu, igósüm yabü ta God sab koke zaz nirre.

² Zitülkus módóga, God ta sab yabü dadanzan zaz nirre, e ngibürß pamkolpamzan zaz baindakla. Ma ne atanin klame atanindóla, ene klame marü sab ngibürra mütanirre.

³ Ia ma moba zonaretan ilküpdu püip iade ngakandóla? A marü moba ilküpdu ne nugup poko-e, ma wa koke iade asendóla?

⁴ Ia ma kubó moba zonaretódó igó iade bóktono wagó, 'Ka kya marü ilküpdu we püip urruanón,' marü ilküpdu ne nugup poko nómade?

⁵ Ma taepurrane bóktan pamla! Ma ngaen-gógópan moba ilküpdu ne nugup poko ugó irrua, da ma sab igósidi tai eseno püip arruanóm moba zonaretan ilküpüdagab.

⁶ "Godón gyabi elklaza e narr ume koke nülinane. I yabü sab syórr angónóm kena tübyalüngnüm. E yabiób wirri mani kla ta kyamülab obzek kwata koke amónane. I sab tibiób wapóre ola kena nyólnüm.*

Yesu Godka Tóreankwata Umul Nyónónóp (Luk 11:9-13)

⁷ "Yatolam Godón, da yabü sab nókyerre. Yamkülam, da e sab esenane. Mamtae alkólam, da God sab yabünkü tapakue.

^{6:29} 1 King 10:4-7; 2 Krrnikol 9:3-6

^{7:2} Mak 4:24

* ^{7:6} Yesu alap-alap igó poko bóktanórr

wagó, "E Godón Morroal Bóktan ibüka koke amgolane, ene bóktan arrkrum akó tórrmendó angrinüm ubi-koke nidipako."

⁸ Zitülkus módóga, nótó nóma yatole, sab ipüde. Nótó nóma yamküle, sab esene. Mamtae nótó nóma alkóle, God sab tapakue oyankü.

⁹ Ia yabü aodó igó pam asine, tóbá oloma ne alom nóma bato-e, ia kubó ingüküp ekyene?

¹⁰ Ó wa ne wapim nóma bato-e, ia wa kubó büdülgal ekyene? Koke!

¹¹ Enana e kolae tonarr pamakla, e ma umulakla yabiób olmal morroal elklaza gail. Da amkoman, yabü kwitüm Aba sab igósidi ibü abün morroal elklaza gail yarile, oya nidi atodak.

¹² "E iazan ubi baindakla, pamkolpama yabü ne tonarr ngarkwatódó bangón kwarile, e ta ibü ene tonarr ngarkwatódó bangón kwarilo. Mosesón Gida Buk akó Prropetab Peba, ibü darrpan küp wata módóga.

Yesu Nis Kwatbóka Umul Bain Yarilürr

(Luk 13:24)

¹³ "E suran mamtaeana barrbü, [ngarkwat-koke arróldó] tótókóm, zitülkus [metat bólmyan urdú] tótókóm, mamtae wirri taftapase. Kwat ta popadanase ola tótókóm. Abün pamkolpama barrbündasko ene manptaedóma.

¹⁴ Ngarkwat-koke arróldó tótókóm, mamtae suranato, akó ne kwata tótókdase ola, kari müp kokease. Wata aüdana kuri eserre.

Obae Prropet

(Luk 6:43-44)

¹⁵ "E umul-umul kwarilün obae prropetódó gab. Yabüka nóma togobe, tumum ngakande, wamaka amkoman [sipako]: ibü bóktan tulmil wata morroalako. A ibü auma büb kugupidü büdül tarüka, wamaka amkoman narr umea,[†] ibü ilklió bülioni kari kokea.

¹⁶ E sab ibü tibiób tórrmen tulmildügabi nómzyetane, e nugup tibiób ngórrdüğabizan bómzyatódaklı. Tórez-tórez syepor zidüdügabi, pama [grreip] ngórr koke alküle. Tangel opopordögabi pamkolpama [pig] ngórr koke alküle.

¹⁷ Da módóga: morroal nugupa wata morroal küp bapónda. Kolae nugupa wata kolae küp bapónda.

¹⁸ Morroal nugup gaodó kokea kolae küp bapónóm. Kolae nugup ta gaodó kokea morroal küp bapónóm.

¹⁹ Morroal küp koke ne nugupa bapóndako, ibü singgalgórre da urdú yamserre.

²⁰ Da ene inzana, e sab ene pam tibiób tórrmen tulmildügabi nómzyetane.

Ka Marübóka Umul-kókla

(Luk 13:25-27)

²¹ "Ngibürra kürü nidi karrasirrdako wagó, '[Lod], Lod!' sab Godón Kingzan Balngomóldó koke barrbüne. Wata sab idi barrbüne, kürü kwitüm Aban ubi nidi tómbapóndako.

²² Ene Godón Kot Ngürr sab nóma semrróne, abün pamkolpama sab ugón kürüka bóktanórre wagó, 'Lod! Lod! Gyaurka, ki ta marü ngidü Godón bóktan büdrrat kwarilnürü, akó ki ta kolae samu pamkolpamdögab aman kwarilnürü, akó ki ta aüd [arüng tonarr] koke tómbapónónóp'!

23 Da ka sab ibü igó nilnünümo igó, 'Ka yabübóka umul-kókanla! Kürükagabi ugó ogob, e güblang-koke kolaean tonarr tómbapón pamkol-pamakla!'

Müót Balmel Pam Nisab Alap-alap Bóktan

(Luk 6:47-49)

24 "Kürü ini bóktan ne pama arrkrruda akó tórrmendó angrinda, wa [wirri gyagüpítótók] pamzana, tóba müót ingülküpdü nótó előrr.

25 Ngupa timilülürr, tobarr naea blaman byamróklórr, akó wóra wirribóka sibsolürr. Müot enan selkahnóp, da kokean tupürr, zitulkus wa ingülküpdü alangórrón yarilürr.

26 "Kürü ini bóktan ne pama arrkrruda, da ama tórrmendó koke angrinda, wa gonggo pamzana, tóba müót popa nórerdó nótó előrr.

27 Ngupa timilülürr, tobarr naea blaman byamróklórr, akó wóra wirribóka sibsolürr. Ene müót selkahnóp, da we tupürr. Da amkoman kolae aup tupürr!"

28 Yesun blaman ene bóktana nóma blakónorr, pamkolpamab ngoroa gübarirr aengóp, wa ne ngarkwatódó umul nyónónóp,

29 zitulkus wa ne balngomól arüngi umul bain yarilürr, wa Mosesón gida umulbain pam nörrgrrótóp.

8

Yesu Soso Azid Pam Dólóng Yónürr

(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Yesu pododógabi nóma tübinürr, wirri pamkolpamab ngoroa oyaka zutalórr.

2 Da módóga, Yesuka darrü soso azid pama we tamórr. Ene azid pama wakósingül we nülkamülürr Yesun obzek kwata, da wa we bóktanórr wagó, "Lod, ka umulóla, marü ubi ne nóma yarile, ma gaodó namulo kürü [tóman] arrgonóm Godón ilküpdü."*

3 Yesu tóba tang orrakórr, da ene pam we yamurrürr. Yesu oyaka we bóktanórr wagó, "Kürü ubia! Tómana ki barrgo!" Dümdüman ene pama we dólóng bainürr ene soso azidüdügab.

4 Da Yesu oyaka we bóktanórr wagó, "Tai turrkrru! Ma darrü olom azazilgu! A ma wam [prristdü], moba bómtyanke, da wa marü büb sopae tai ki ngamka. Yabü ne ngaen Moses ne gida bóktan poko nökyenóp, da ene [gyaur kla] kubó [Godón Gyabi Müötüdü] idódké prrista ola urdü agasilüm marü tóman barrgonóm Godón ilküpdü. Ene igósüm, pamkolpam amtyanóm igó, marü soso azida kuri blakóne, da marü tómana kuri barrgone Godón ilküpdü."

Yesu Gazirr Pamab Kopo Ngakan Wirri Paman [Leba Zaget Olom] Dólóng Yónürr

(Luk 7:1-10)

5 Yesu Kaperrna-um wirri basirrdü nóma bangrinürr, Rrom gazirr pamab kopo ngakan wirri pama[†] Yesuka we tamórr, da oya we yatorr

7:23 Wórr Peba 6:8 **7:29** Mak 1:22; Luk 4:32 * **8:2** tóman arrgonóm Godón ilküpdü: Soso azid kolpam tómanpükü kwarilürr Godón ilküpdü. We ngarkwatódó, i gaodó koke kwarilürr darrü basirr ó [Godón Gyabi Müöt] kal akölörön pul basirrdü barrbüñüm. **8:4** Lebitikus 14:1-32 † **8:5** Rrom gazirr pamab kopo ngakan wirri pama 80 o 100 gazirr pam ngabkan yarilürr. Mórrke-mórrke mórdóga: centurion.

tangbamtinüm.

⁶ Wagó, "Lod, kürü leba zaget olom müótüdü utase. Oya bübdü bidal azidase akó tüób karibóka-koke azid aengdase."

⁷ Yesu oyaka we bóktanórr wagó, "Ka kubó wamo oya dólóng ainüm."

⁸ Ene gazirr pamab kopo ngakan wirri pama oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, "Lod, ma amkoman wirlila kürükagab; ka ngarkwatódó kokela marúka, ma kürü müótüdü koke tübergrino. Ma wata tae opore bókta, da kürü leba Zaget oloma kubó dólóng baine.

⁹ Ka umulóla marü gaodómá ini poko tónggapónóm, zitülkus ka küób igó olomla, ka ngibürr pamab túpana Zagetdóla. Akó ngibürr gazirr pam asiko, kürü túpana nidi Zagetdako. Ka kubó darrü igó nóma ilo igó, 'Wam!' wa kubó wame. Akó darrü igó nóma ilo igó, 'Tam!' wa kubó tame. Ka kólba leba Zaget olom igó nóma ilo igó, 'Ene kla tolæel!' wa kubó tolæele. Enta inzana, azida marü bóktan kuri arrkrrue!"

¹⁰ Yesu ini bóktan nóma arrkrrurr, wa we gübarirr aengórr. Wa we bóktanórr ibüka, oya nidi mamoanónóp, wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: ka darrü inzan pam koke kuri seserró, kürü amkoman wirri arüngi nótó angunda, Israélóm ta kokean!‡

¹¹ Ka yabü igó poko byaldóla, abün Zu pamkolpam-koke nidipako, sab blaman bwóbdügab sórrngamóle ini tüpdü: abüsa nólgbabi banikda akó abüsa nóla bótaodase. I sab nólgbópe banomólörre tibiób mórran pokodó ene garirrwóm ne yarile Godón Kingzan Balngomól Bwóbdü, mibü wirri abalbobatalpükü Eibrá-am, Aesak, akó Zeikob.

¹² Zu pamkolpam, Godón Balngomólórdó nidi ki kwarile, ibü sab tümün kwatódó amóne. I sab ola yón akó zirrgüp bótak korale."

¹³ Yesu ene gazirr pamab kopo ngakan wirri pamdó we bóktanórr wagó, "Ugó wam müótüdü. Marü leba Zaget olom ka kuri dólóng ina, mazan amkoman kanguna!"

Ene tonarr, ene azid oloma dólóng we bainürr.

Yesu Abün Pamkolpam Dólóng Nyónónóp

(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁴ Yesu Pitan müótüdü néma bangrinürr, da Pitan móñang we osenórr. Wa güb azid warilürr, nyórrdü utürrün.

¹⁵ Yesu oya tang we wamurürr, oya ene azida wata we zumgatórr. Wa we bupadórr, da oya alo kla we ngoyónürr.

¹⁶ Ene simaman, pamkolpama kolae samupükü kolpam Yesuka we tübermülürr. Yesu kolae samu bóktanane we amalórr. Wa ta azid kolpam blaman we dólóng nyónónóp.

¹⁷ Yesu ene tonarr igósidi tólbael yarilürr Lodón bóktan küppükü ainüm, wa prropet Aesayaka ne poko bóktanórr pamkolpamdó adrratóm wagó,

"Mibü blaman azid wa tüób bamselórr
akó wa azid aengórr mibü pabodó."

Ma Ngibürr Kla Eloko Yesun Mamoanóm

(Luk 9:57-62)

‡ **8:10** Israél pamkolpama tibiób Godón pamkolpambóka ngiblian kwarilürr, a ibü amkoman bangun kari yarilürr ene gazirr pamab wirri pamdóga. **8:11** Luk 13:29 **8:12** Metyu 22:13; 25:30; Luk 13:28 **8:17** Aesaya 53:4

¹⁸ Yesun pamkolpamab ngoroa kal-kal yangónóp, da ibü nómá nosenóp, wa tóbá umulbain olmal we nilóp usakü Galili Malu dakla dorrodó baurrüm.

¹⁹ Darrü Mosesón gida umulbain pama Yesuka ugón tamórr, da oyaka we bóktanórr wagó, "Umulbain Pam, ka sab marüka akyalo, enana ma nega wamlo."

²⁰ Yesu ma oyaka bóktanórr wagó, "Poksab[§] tibiób ngyaben kugupi asiko akó kwitüm pýayaeb müótako. A kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, darrü ut bwób babula, ka kólba singül ne ingrino ngón ngagónóm."

²¹ Darrü Yesun umulbain oloma Yesuka we bóktanórr wagó, "Lod, ma kürü ngaen-gógópan ok kyó basirrdü alkomólóm kólba ab gapókdó angrinüm. Ene kakóm, ka marüka ugón tókyeno."

²² Yesu oyaka we bóktanórr wagó, "Tókyä kürükä. Büdül nidipako tibiób büdül ki balüngnüm."*

Yesu Wirri Wór Piküp Yónürr

(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Yesu tóbá umulbain olmalpükü butüdü we kasilürr, da i we ogoblórr.

²⁴ Küp amkón babul, wirri arüng wóra we tubsorr Galili Maludü. Goblola but karipoko isurrunópmä. Yesu wa ugón ut yarilürr.

²⁵ Oya umulbain olmala we ogobórr Yesuka, irsümülóp, da we bóktónóp wagó, "Lod, mibü zid tinünüm! Mi brariakla!"

²⁶ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "E gum iadeakla? Yabü amkoman bangun wata karia kürükä!" Yesu bupadórr, da wór akó gobbl we nagóp wagó, "Piküp bainam!" Da malua we amkónórr.

²⁷ Ene butüdü pama gübarirr aengóp. Da i we bóktónóp wagó, "Ini wa ia oloma? Wór akó malua ta oya bóktan arrkrrudamli!"

Yesu Kolae Samupükü Pam Nis Dólóng Nyónürr

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Yesu tóbá umulbain olmalpükü Gadarra wirri basirr pamkolpamab bwóbdü[†] abzilürr, malu dakla dorro. Nis pam nisa Yesun we semrrarri. Ibü büb kugupidü kolae samu korálórr. Ene pam nisa gapók balüng bwóbdügabi turürri. I kari gum angón pam nis ta koke namülnürri akó pamkolpama ta ene kwatana koke igósidi agóltagól kwarilürr.

²⁹ Da módogá, ene pam nisa we taegwarr apórri Yesuka wagó, "Marü ubi ia larógóma kibükä, Godón Olom? Ia ma kibü wirri azid akyanóm tama? Kibü ngürr go küsila!"

³⁰ Ibükagab barrkyanan kan yarilürr, wirri tang kyamül yabüla we ololórr.

³¹ Ene kolae samua Yesun we yatop wagó, "Ma ne kibü nómá semono ini pam nisdügab, da kibü kubó ene kyamül yabülab büb kugupidü zirrapónónómke."

³² Yesu ibüka we bóktanórr wagó, "Ugó ogob!" Da ene kolae samua ene pam nis we nümgütóp, ama kyamülab bübdü we barrbünnür.

§ 8:20 poks nurr umezan klama. Mórrke-mórrke módogá: fox. * 8:22 Ini bóktanan küp módogá: Samuan ngarkwatódó büdül nidipako ki balüngam büban ngarkwatódó nidi nurrbarinóp.

† 8:28 Gadarra bwób Zu pamkolpamab tüp koke yarilürr.

Da módóga, ene kyamül yabüla buso-buso we tübabinürr buruburuna, mengrempükü ama Galili Maludü we bagóbórr, ó ola nae baitóp büdülpükü.

³³ Ene kyamül ngabkan pama we busuóp ama Gadarra wirri basirrdü. I pamkolpam umul-umulan ngintinóp blaman ne tonarra tólbaelórr kyamüldü akó kolae samupükü pam nis nidi namülnürri.

³⁴ Da módóga, blaman ene wirri basirran pamkolpama Yesun asenóm togobórr. I oya nóma esenóp, da i oya arüngi we yatop tibiób bwób amgatóm.

9

Yesu Büb Bidal Pam Dólóng Yónürr (Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Yesu bütüdü kasilürr, ama malu dakla dorrodó we banikürr tóbanan wirri basirrdü.*

² Da módóga, Yesuka darrü büb bidal pam we sidüdóp, nyórrdü utürrün. Yesu ibü amkoman bangun nóma esenórr, wa ene büb bidal pamdó bóktanórr wagó, "Kürü olom, ma arüng ipa! Ka marü kolae tonarr kuri norrgonónóma!"

³ Ngibürr Mosesón gida umulbain pama tibióbbóka wagó, "Ini pama Godón pabo apadóm kainada!"

⁴ Yesu ibü gyagüpítótók yazebórr, da wa ibüka we bóktanórr wagó, "E wa inzan kolaean poko iade gyagüpi tótókdakla yabiób moboküpüd?"

⁵ Ini nis bóktan nisdügab, ia kürüka ulan nadü bóktana bóktanóm? Ia, 'Marü kolae tonarr barrgorrónako,' ta ia, 'Bupa, da ma agólóm bai?'

⁶ Da kürü ubi igósüma, e kubó ini kla umul bainane wagó, Pamkolpamab Oloman balngomól arüng asine ini tüpdü kolae tonarr barrgonóm." Da wa ene büb bidal pamdó bóktanórr wagó, "Ugó bupa, moba nyórr ipa, da ugó wam moba müót basirrdü."†

⁷ Ene pama bupadórr, da tóba müót basirrdü we wamórr.

⁸ Pamkolpamab ngoroa nóma esenóp, ibü guma sazebórr, da Godón we yagürnóp, zitülkus wa ne balngomól arüng sekyanórr pamakan.

Yesu Metyun Ngyaunürr Oyaka Solkwat Akyanóm (Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Yesu ene poko we amgatórr. Wazan wamlórr, wa [taks mani dakabain pam] we esenórr, ngi Metyu, tóba kari zaget müötüdü mórrande. Yesu oyabóka wagó, "Yao, ma kürüka tókyá!"

Metyu we bupadórr, oyaka we akyanórr.‡

¹⁰ Ene kakóm, Yesu tóba umulbain olmalpükü Metyun müötüdü nóma alo yarilürr, abün taks mani dakabain pam akó kolae tonarr kolpama we togobórr, inkü alom ene tógaldó.

* ^{9:1} tóbanan wirri basirr Kaperrna-um yarilürr. † ^{9:6} Godka popadana kolae tonarr barrgon akó paman büb dólóng ain. Nizan müp darrpan ngarkwatódómamli Godka. A pamkolpamab gyagüpítótókdó, paman büb dólóng ain müpan klama kolae tonarr barrgondógabi. Yesu igósidi ene pam dólóng ainda pamkolpamab obzek kwata, ibüka igó okaka azazinüm wagó, oya ta arüng asine kolae tonarr barrgonóm. ‡ ^{9:9} Metyu ini peba wialómórr.

11 Ngibürr Parrisia ene poko nóma esenóp, da i Yesun umulbain olmal nümtinóp wagó, "Yabü umulbain pama iade aloda taks mani dakabain pam akó kolae tonarr kolpampükü?"

12 Yesu ibü nurrkruóp, da bóktanórr ibüka wagó, "Azid-koke kolpam nidipako, i dokta koke amkündako, wata azid nidipko.

13 Da ugó ogob amkünüm ini Godón bóktanan küp ia laróga: 'Kürü ubi inzanóma, e wata [urdú amsel lar] koke simarruane, a e ta gyaur kwarilo pamkolpamdó.' Ka ini pokodó dümdüm ngyaben pamkolpam ngibaunüm koke tamórró, a ka kolae tonarr pamkolpam ngibaunüm tamórró Godka byalüngüm kolae tonarrdógab."

Küsíl Gida Bóktan Poko Ngaep Gidapükü Dabyón-gu (Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Darrü tonarr, Zon [Baptaes Bain] Paman umulbain olmala Yesun amtinüm togobórr wagó, "Parrisia akó kidi, alo bobarr iade bütódkaka, a marü umulbain olmala ma alo koke bütódkako?"

15 Yesu tóbakwata alap-alap bóktanórr ibüka wagó, "Yabü gyagüpítótók iada, pamkolpama kol amióg tóredó ia kubó gyaur-gyaur bobrrale, kol amióg pam[§] ibüka nómade? Koke! A ene ngürr sab semrróne, kol amióg pam ibükagabi nóma sipüdrre. Da i sab alo ugón bütókrre.

16 "Darrü oloma küsil mórrkenyórr poko koke arrgüpe ngaep mórrkenyórrdü tae murrausüm, zitülkus ene küsil mórrkenyórr pokoa nóma korrom baine, ene ngaep mórrkenyórr sab amurrute da batürre, ama tai wirri tae ine.

17 Küsil waen koke errngómörre ngaep lar sopae beledó, zitülkus ene sopae belea kubó bamkene. Waena kubó bókóne akó ene lar sopae belea kolae baine. Igósidi, küsil waen wata küsil lar sopae beledó errngómörre.* Nizan igósidi morroal pokodó namüli."†

Yesu Ngul Olom akó Kol Dólóng Nyónürr (Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Yesu ibüka nóma bóktan yarilürr, da módóga, darrü [Zu pamkol-pamab kwóbbazen müöt] ngakan pama ugón tübzilürr Yesuka. Wa tóba wakosingül we nülkamüllürr oya obzek kwata. Yesunbóka wagó, "Kürü ngul oloma wata errkyadan kuri narrótóke. Gyaurka, kya tam moba tang oyaka amngyelóm. Igósidi wa kubó arroldó tolkomóle."

19 Da Yesu bupadórr, ene paman solkwat we akyanórr. Oyaka umulbain olmala ta zutalórr.

20-21 I nóma ogoblórr kwat-kwat, da módóga, darrü kola Yesun kakota we katókórr, da oya tumum mórrkenyórr zarr we yamurrürr. Ene kola óe bókan azid balmil warilürr 12 pailüm. Wa tóba gyagüpüdö bóktan warilürr wagó, "Ka ne kubó wata oya tumum mórrkenyórr nóma yamurro, ka kubó dólóng baino."

9:11 Luk 15:1-2 **9:13** Metyu 12:7; Oseyá 6:6 § **9:15** kol amióg pam wa alap-alap Yesunbóka apónda. Yesun sab sipüdrre tóba umulbain olmalögab, da i sab oya gyaurdüğab alo ugón bütókrre. * **9:17** Küsil waena por bapónda. Küsil lar sopae bele anggratódá, ma küsil waen nóma errngomo, da ngaep sopae bele myamem gaodó kokea anggratódám. † **9:17** Ini alap-alap bóktana. Küsil elklaza Yesun umulbain bóktanóm bórrangdako akó ngaep elklaza Zu pamkolpamab gidam bórrangdako.

²² Yesu tóba kakota byalüngürr, da ene kol we osenórr. Oyabóka wagó, "Ma arüng ipa, kürü olom! Marü moba amkoman banguna dólóng kuri mine." Wata ugósan ene kola we dólóng bainürr.

²³ Yesu ene Zu pamkolpamab kwóbbazen müót ngakan paman müótüdü nómá bangrinürr, wa tatarror bapul pam nónsenóp, akó ene pamkolpamab ngoro, yón gyauré popa nidi bódean kwarilürr.

²⁴ Yesu ene pamkolpambóka wagó, "E blamana algabi ugó baus, zitülkus ini kari ngul olom gó büdül kokeo, a wa go uto." Ene pamkolpama ma Yesun ngüóng angyalnóp, zitülkus i umul kwarilürr wagó, wa go amkoman büdülano.

²⁵ Yesu ene pamkolpamab ngoro nómá zirrnápónóp pulkaka, wa we bangrinürr ngul olom ne pokodó warilürr. Wa oya tangdó omoanórr, da we bupadórr.

²⁶ Ne pokoa tómbapónórr, pamkolpama ene bóktan we ayonóp blaman ene bwób órdó ne basirr koralórr.

Yesu Ilküp Murrbausürrün Pam Nis Dólóng Nyónürr

²⁷ Yesu ene poko we amgatárr. Wa enezan wamlórr, kwat-kwat, nis ilküp murrbausürrün pam nisa oya solkwat we akyan namülnürri, da i oyaka we górrgarri wagó, "[Deibidün Olom], kibü gyaur tése!"

²⁸ Yesu müótüdü nómá bangrinürr, ene pam nisa ta bangrirri, da oyaka we turürri. Yesu ibübóka wagó, "E ia kürü amkoman angundamli igó, kürü ene arüng asine yabü dólóng ainüm?"

I bóktan yalkomórri wagó, "Ó, Lod! Ki marü amkoman angundamli."

²⁹ Yesu ibü ilküp nyamurrürr da ibübóka wagó, "E kürüzan amkoman angundamli, ini tonarra wata amkoman ki tómbapó yabüka!"

³⁰ Ibü nizanab ilküp we tomgolóp. Yesu ibü wirri arüng bóktan we nókyanórr wagó, "E kubó darrü pam azazilgu!"

³¹ A i ene poko nómá amgattri, i Yesunkwata ene bóktan we büdratkü aurrnürri blaman basirr-basirrdüma ene bwób órdó.

Yesu Bóktan-Koke Pam Dólóng Yónürr

³² Ene pam nisazan amgatnórr, da módóga, ngibürr kolpama Yesuka pam ugón sidüdóp. Wa koke bóktan yarilürr, zitülkus oya büb kugupidü kolae samu asi yarilürr.

³³ Yesu kolae samu nómá amanikürr, ene pama bóktan we ngarkwat bókyanórr. Pamkolpamab ngoroa gübarirr aengóp. I tibióbka bóktanónóp wagó, "Mi ngaen ta inzan kla kokean esenóp ae Isrraelóm!"

³⁴ A Parrisia ma tibióbka igó bóktanónóp wagó, "Satani, kolae samuab singüldü pam nótóke, oya ene arüng wató akyanda kolae samu amanóm."

Yesu Pamkolpamab Gyaur Yarilürr

³⁵ Yesu blaman ene bwóbdüma wamlórr, wirri akó kari basirrdüma, Zu pamkolpamab kwóbbazen müótüdü umul bainkü akó Morroal Bóktan amgolkü Godón Kingzan Balngomólankwata. Wa pamkolpam dólóng nyónónóp tibiób blaman ia-ia azidüdüğab.

³⁶ Wa pamkolpamab ngoro nómá nónsenóp, ibüka kari gyaur koke yarilürr, zitülkus i kari müpdü ta koke koralórr, akó darrü tangbamtin koke esenóp. I [sipzan] koralórr, sip ngabkan pam babul nibiób koralórr.

³⁷ Yesu tóba umulbain olmaldó bóktanórr wagó, "Abül ta kari kokea, a zaget pam ma abün kokeako ene alo kla abülüm.[‡]

³⁸ We ngarkwatódó, e Lodka tóre kwarilün, abül zitulkus olom nótóke, akó oya imtinamke zaget kolpam zirrbapónóm alo kla abülüm."

10

Yesun Tóba 12 [Apostol] Irrbüñürr (Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Yesu tóba 12 umulbain olmal tóbaka ngibaunürr. Wa ibü balngomól arüng nókyenóp kolae samu amanóm ó pamkolpam dólóng byónüm blaman tibiób wirri a kari azidüdüğab.

² Ene 12 apostolab ngi módógako: ngaen-gógópan Saemon (akó ngiliarrón Pita), solkwat oya narezoret Endrru, Zeims akó oya zoret Zon, Zebedin olom nis nidi namülnürrí,

³ Pilip, Barrtolomyu, Tomas, Metyu, taks mani dakabain pam nótó yarilürr, akó darrü Zeims, Alpeiusün olom nótó yarilürr, Tadeius,

⁴ akó darrü Saemon, ngaen Zilot^{*} pam nótó yarilürr, dómdóm ma Zudas Iskarriot, Yesun sab nótó ingrine wirri ngi pamab tangdó.

Yesun Tóba 12 Umulbain Olmal Zirrnapónóp (Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Yesu tóba ini 12 umulbain olmal solkwat zirrnapónóp zagetóm. Ngaengópan wa ikik békrran yarilürr tibiób zagetankwata wagó, "Zu-koke nidipako, e ibü bwób órdóbóna tótókgu. Akó [Samarria] pamkolpamab wirri basirrdü ta inzan.

⁶ A e wata sab Isrrael Müötüdü pamkolpamdó ogobke, zitulkus i Godón bamrukürrün [sipako].

⁷ E sab ola nómá ogobo, da ini bóktan amgolamke magó, 'Godón Balngomóla mingüpánandó kuri tame!'

⁸ Azid pamkolpam dólóng nyólamke, ursilünke büdül pamkolpam, kolae sopae azid nidi balmildako dólóng nyólamke, akó kolae samu zomalónke. E ini arüng popa yazebane, darrem babul; e ta popa inzan gail kwarilo.

⁹ E [gold], [silba], akó kopa mani amarrugu yabiób pam alópdó.

¹⁰ Akó ngibürr kla amarrugu yabiób agóltagólde: angasangap angón alóp, ngibürr mórrkenyórr, ngibürr wapórdó bamel kla, akó tupuru. Zitulkus módóga, zaget paman dümdüm asine tóba alo kla azebóm ibükagab, nibiób tangbamtinda.

¹¹ "E wirri basirrdü ó kari basirrdü nómá barrbuno, basirr kolpam nümtinamke morroal tonarr olom nótóke. E wata oyaka bamilke, kókó e ene basirr sab amgütane.

[‡] **9:37** Ini alap-alap bóktanan küp módóga: *Abün tómbapórrónako kürü amkoman angunüm, a abün zaget kolpam kokeako ibü Godka amarrum.* **9:38** Luk 10:2 *** 10:4** Zilot ngian küp apprapórr nisamli. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pam igó bóktandako wagó, wa ngaen gazirr pam yarilürr. Ene tonarrdó, Zilot pama Rrom pamkolpam, ene bwób nidi ngakan kwarilürr, amkoman alzizi boman kwarilürr. Ngibürra ibükagab gazirr tómbapónóp Rrom pamkolpampükü. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama ma igó bóktandako wagó, ene Zilot ngi, oya küp módóga: wa gum-koke, tae bamgüñ pam yarilürr. Darrü ngi ma Patriot. **10:7** Luk 10:4-12 **10:10** 1 Korint 9:14; 1 Timoti 5:18

¹² E müötüdü nöma barrbuno, da bóktónamke magó, ‘Paud asi ki yarilün ini müötüdü!’

¹³ Ene müót kolpama yabü ne morroal nömerre, ene paud wata ibüka ki yarilün. A i yabü ne morroal koke nömerre, ene paua yabüka ki tolkomól.

¹⁴ Müötüdü pamkolpam ó basirr pamkolpama yabü ne morroal tonarre koke nöma yazebrre akó yabü bóktan koke nöma arrkru kwarile, ene basirr amgütamke, wapórdó buru we bainamke.

¹⁵ Ka yabü amkoman poko byaldóla: Godón Kot Ngürrdü, wa sab Sodom akó Gomorra[†] wirri basirr pamkolpam [kolaean darrem] nökyerre. A wa ma ini basirr pamkolpam tai wirrian kolaean darrem nökyerre.

*Godón Pamkolpam Sab Akrranóm Nangónorré
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)*

¹⁶ “E tübarrkrру! Ka yabü zirrbapóndóla arüng-koke sipzan wirri nurr ume[‡] ngorodó. E umul-umul ngyaben kwarilo gwarzan.[§] Akó e ta nurre pöyaezan kwarilo: wa kolae tonarr koke tómbapónda.

¹⁷ E umul-umul kwarilünke pamab gum. I yabü sab wirri pamab tangdó urrbule kotóm. I yabü sab karrukus sye-i ola nyónorré tibiób kwóbbazen müötüdü.

¹⁸ Kürübókamde i sab yabü imarrunorré gabena akó king, ibü obzek kwata, kürükwata Morroal Bóktan amgolóm ibüka akó Zu-koke nidipako.

¹⁹ I sab yabü wirri pamab tangdó nöma urrbule kotóm, e gyakolaegu e sab iazan bóktónane akó e sab ia poko bóktónane. Zitulkus módóga, ene tonarrdó Godón Samua yabü bóktan wató nüllirre bóktanóm.

²⁰ Zitulkus módóga, yabü kubó ne bóktan yarile, yabü yabióbankagab koke yarile. Ene bóktana sab yabü Aban Samudügab tame, yabü ulitüdögabi ne bóktan yarile.

²¹ “Pamkolpama sab tibiób zonaretal wirri pamab tangdó urrbule büdüldü arrbünum, akó abala ta sab dadanzan kairre tibiób olmaldó. Olmala sab tibiób aipalabaldó bóka bamgün kwarile akó ibü ta sab inzan wirri pamab tangdó urrbule büdüldü arrbünum.

²² Blaman pamkolpama yabü sab alzizi zomale, zitulkus e kürü mamoandakla. A kürü amkoman angunüm karrukus nótó zamngólda kókó blakón tonarrdó, God sab oya zid ine.

²³ Yabü wirri müp nöma alión korale ene basirrdü, olgabi busuamke ama darrü basirrdü. Zitulkus módóga, ka yabü amkoman poko byaldóla: e sab koke elakónane Godón Morroal Bóktan büdrrat Isrraelóm blaman ne wirri basirrdü kókóta ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab akó tüpdü nöma tolkomolo.

^{10:14} Apostolab Tórrmen 13:51 [†] ^{10:15} Sodom akó Gomorra pamkolpam kari kolae pamkolpam koke kwarilür. God ibü nis basirr nis uri kolae nyónurr (Bwób Zitül 19:24-25). A i Zidbain Pam Yesunbóka akó Godón Kingzan Balngomólanwata koke barrkrrurr ^{10:15} Metyu 11:24

[‡] ^{10:16} wirri nurr ume, Mórrke-mórrke módóga: wolves. [§] ^{10:16} gwarzan: Zu pamkolpama gwar igó ngakan kwarilür, wa [wirri gyagüpítötök] akó umul-umul ngyaben klama. Sorazan güblang orrngoroda, wa inzan ngyabenda. ^{10:16} Luk 10:3 ^{10:17} Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15 ^{10:21} Mak 13:12; Luk 21:16 ^{10:22} Metyu 24:9, 13; Mak 13:13; Luk 21:17

24 "Umulbain olom wirri kokea tóba umulbain pamdógbabi, akó [leba zaget olom] wirri kokea tóba wirri pamdógbabi.*

25 Umulbain oloman gaodóma tóba umulbain pamzan bainüm, oya ubi koke ki yarile tóba umulbain pam arrgratóm. Leba zaget paman gaodóma tóba wirri pamzan bainüm, oya ubi koke ki yarile tóba wirri pam arrgratóm. Da ene ta inzana: müót olom Be-elzebulbóka[†] ngilian kwarilürr, da tóba müótan kolpam sab ma amkoman kolaeán ngi basil kwarile!

*Mi Wata Godón Gum Kwarilo, Pamab Koke
(Luk 12:2-7)*

26 "We zitülkusdü, e inzan pamkolpamab gum koke koralo. Blaman ngablaorrón ne elklazako errkyä, sab ma ngabratórrón kwarile, ó blaman barrón ne elklazako, sab amarrón kwarile panzedó.

27 Ka yabükä ne poko bóktandólá tümündü, ene dadan poko sab akó ngürr zyöndü amgolamke. Ka yabü güblang küpande ne bóktan nökyenónóma, e sab mórrkakakdógbabi amgolamke.[‡] **28** Da e ibü gum bangón-gu, büb nidi amkaldako. I ma gaodó kokeako samu amkalóm. A e Godón gum koralo, zitülkus oya arüng asine büb a samu [metat bólmyan urdü] agasilüm.

29 Ia pamkolpama kubó nis kari pójyaë§ nis darrpan kari mani küpi koke nüümigörre? A yabü Ab wa umula, darrüpa tüpdü nöma tupe!

30 Yabü órrngóen ta blaman bótangórrónako. God blaman kla umula yabükwata.

31 Da e wa igósidi gumgu, zitülkus e Godón ilküpüdü wirrianakla abün kari pójyaepókaldógbab!

*Yesun Alpin-gu Pamab Obzek Kwata
(Luk 12:8, 9)*

32 "Tóba pamab obzek kwata nótó nöma pupo baile igó, 'Ka Yesunla,' ka ta sab oya dadanzan pupaino kólba kwitüm Aban obzek kwata igó, 'Wa kürüne.'

33 A kürü nótó nöma kalpine pamkolpamab obzek kwata, ka ta sab oya yalpino kólba kwitüm Aban obzek kwata.

*Yesu Paud Ódódóm Koke Tamórr, Wa Gazírr Turrik Sidódürr
(Luk 12:51-53; 14:26-27)*

34 "E igó gyagüpítötökgu igó, ka wata tamórró paud ódódóm ini tüpan pamkolpamđ! Koke, ka wa paud koke sidódürrü, ka wa gazírr turrik sidódürrü!*

35 Ka ugósüm tamórró, sab ini klama tómbapónórre: siman oloma sab tóba ab bóka bamgün yarile. Óp oloma sab tóba aipdü bóka bamgün warile. Kolalkota ta tóba kolalkotódó bóka bamgün warile.

* **10:24** Yesu alap-alap tóbakwata akó tóba umulbain olmalabkwata bóktanórr. **10:24** Luk 6:40; Zon 13:16; 15:20 † **10:25** *Be-elzebul* satanian darrü ngia. Yesu akó alap-alap tóbakwata akó tóba umulbain olmalabkwata bóktanórr: Yesu wa müót oloma; müótan kolpam umulbain olmalako. **10:25** Metyu 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 21:17 **10:26** Mak 4:22; Luk 8:17 ‡ **10:27** mórrkakakdógbabi amgol: Yesun ngýaben tonarrdó, Israél kantridü, müót tab taptap mórrkakak kwarilürr. Umul-umulan ngibtan bóktan müót mórrkakakdógbabi amgolnóp, elklaza bumióg bwób kabedó. § **10:29** *kari pójyaë*, Mórrke-mórrke módóga: *sparrow*. **10:33** 2 Timoti 2:12 * **10:34** Ini bóktanán küp módóga: *Kürübökamde pamkolpama sab gazírr korale*.

36 Kürübókamde, paman tóbanan müótan kolpam, sab tai oyaka bóka bamgün idi korale.

37 "Nadü oloman [moboküpdu ubi] wirria tóba ab akó aipdü, a inzan wirri moboküpdu ubi babula kürüka, wa ngarkwatódó kokea kürü mamaoánom. Nadü paman moboküpdu ubi wirria tóba siman olom akó ngul olomdó, a inzan wirri moboküpdu ubi babula kürüka, wa ngarkwatódó kokea kürü mamaoánom.

38 Ubi-koke nótóke tóba krros bügasilüm akó kürü solkwat akyanóm,[†] wa ngarkwatódó kokea kürü wapór omkor mamaoánom.

39 Nadü olom ubi yarile tóba tüpan arról zürük amiögüm, wa sab tóba [ngarkwat-koke arról] imrüke. A nadü oloma sab tóba tüpan arról imrüke kürübókamde, wa sab tóba ngarkwat-koke arról esene.

Godón Pamkolpamab Darrem Asine (Mak 9:41)

40 "Yabü morroal tonarre nótó nómá azebda, enta igósa, wa kürü morroal tonarre apadóda. Ó kürü morroal tonarre nótó nómá apadóda, enta igósa, wa Godón morroal tonarre apadóda, kürü nótó zirrkapónorr.

41 Prropet morroal tonarre nótó nómá apadóda, zitulkus ene wa prropeta, wa sab prropetan darrem ipüde. Akó dümdüm ngyaben pam morroal tonarre nótó nómá apadóda, zitulkus ene wa dümdüm ngyaben pama, wa sab ta dümdüm ngyaben paman darrem ipüde.

42 Ka yabü amkoman poko byaldóla: popa kolpam wata enan gübarr nae nótó nómá nókyerre anónóm, zitulkus i kürü mamaan olmalako, ene oloma sab tóba darrem kla kokean arene."

11

Zon [Baptæs Bain] Pama Yesunkwata Bamtin Yarilürr (Luk 7:18-35)

1 Yesun tóba 12 umulbain olmaldó tibiób zagetankwata ikik bókranna nómá blakónorr, wa ibü we zirrnaponóp. Tüób we wamlórr pamkolpam umul bainkü akó Morroal Bóktan amgolkü ngibürr minggüapanandó ne wirri basirr koralórr Galili prrobins kugupidü.

2 Zon Baptæs Bain Pam ugón tümün müötüdü yarilürr. Wa nómá arrkrrurr Kerriso ne kla tómbapólórr, da wa tóba umulbain pam we zirrnaponórr oya amtinüm

3 wagó, "Kibü kóbó tüzazilnüm, ia ma módóglá nótó ki tame, prropeta noabóka apón kwarilürr, ta ia ki darrü pam akyan kwarilo?"

4 Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ugó alkomólám, da Zonón izazilamke, e ne poko arrkrrudakla akó ne kla basendakla:

5 ilküküp murraausürrün nidi kwarilürr, errkya basendako, akó wapór bidal nidi kwarilürr, errkya agoldako. Soso azid nidi balmilnóp, errkya dólóng airrünako. Güblang murraausürrün nidi kwarilürr, errkya arrkrrudako. Büdül nidi kwarilürr, akó arrólako. Akó elklaza-koke pamkolpama Godón Morroal Bóktan arrkrrudako.

6 Bagürwóm watóke, ninis gyagüpitótók babul noakame kürükwata!"

10:36 Maeka 7:6 [†] **10:38** krros bügasil wa igóbóka apónda igó, ma koke bangono azid aengóm akó narrótökóm Yesun mamaandógabi. **10:38** Metyu 16:24; Mak 8:34; Luk 9:23 **10:39** Metyu 16:25; Mak 8:35; Luk 9:24; 17:33; Zon 12:25 **10:40** Mak 9:37; Luk 9:48; 10:16; Zon 13:20 **11:1** Metyu 10:5 **11:5** Aesaya 35:5-6; 61:1

⁷ Zonón umulbain pama nóma bakonórr, Yesu ugón pamkolpamab ngorodó bóktan we bókyanórr Zonónkwata wagó, "E wa |ngiün-koke bwóbdü| laró asenóm ogobnórró? Ia e twal asenóm ogobnórró, wóra ne kla angapda? Koke!"*

⁸ Da e wa tai laró asenóm ogobnórró? Ia morroal mórrkenyórr bamelórrón pam? Koke! Morroal mórrkenyórr nidi bameldako, kingab wirrian müötüdü ngyabendako, a ngiün-koke bwóbdü koke.

⁹ Da e wa tai laró asenóm ogobnórró ngüin-koke bwóbdü? Ia prropet? Ó, ene amkoman. Ka yabü igó byaldóla, e wa amkoman wirrian pam esenarre ngibürr prropetódágab.

¹⁰ Zon we pama, Godón Wialómórrón Bóktana noanbóka apónda, God [Kerrisodó] ne poko bóktanórr wagó,

"Turrkrru! Ka sab kólba bóktan ódód pam zirrapono marü singül kwata.

Wa sab marünkü kwat wató ngagróte."[†]

¹¹ Ka yabü amkoman poko byaldóla: darrü pama koke kuri tómtómólórr wirrian nótóke Zon Baptae Bain Pamdágab. A kari ngi olom nótóke Godón Kingzan Balngomoldó, wa wirriana Zonkagab.[‡]

¹² Zon Baptae Bain Pam wa tóba bóktan ne tonarr amgol yarilürr kókó errya, pamkolpama Godón Kingzan Balngomoldó zirrapón-apón bóka bamgündako akó zóngang pamkolpama arrbainüm kaindako arüngpükü.

¹³ Blaman prropet akó Mosesón Gida umulbain pama Godón Balngomolankwata bóktan kwarilürr, kókó ta Zon tübzilürr.

¹⁴ Da e ubi ne nóma bainane kürü bóktan amkoman angunüm: prropeta nóma wialómórr igó: God sab Ilaezan zirrsapóne, wa amkoman Zonónkwata bóktanórr.

¹⁵ Güblang noane arrkrrum, wa ki turrkrru!

¹⁶ "Ia ka ini lüolan pamkolpam larópükü nütaninümo? I kari olmalpókalzanako, pul basirrdü nidi mórrandako akó tibiób gómdamaldó górrgandako wagó,

¹⁷ "Ki yabünkü marret tatrror apul kwarilnürřü,
a e zil koke kwarilnürřü;

ki büdül yónamto wórr bato kwarilnürřü, a e yón gyaur koke kwarilnürřü."[§]

¹⁸ Ka ini poko igósidi byaldóla, zitulkus Zon Baptae Bain Pama nóma tamórr, wa alo bütöklürr, akó waen koke enólórr. We zitulkusdü, i igó böktandako wagó, 'Oya bübdü kolae samua ngyabenda!'

¹⁹ A ka, Pamkolpamab Olom nótókla, nóma tamórró, ka alo akó anón namülnürřü. Akó we zitulkusdü, i kürübóka igó apóndako wagó,

* ^{11:7} Ini bóktanan küp módóga: *Zon twalzan bongap pam koke yarilürr; wa zürük gyagüpítótók akó tae bangün pam yarilürr.* † ^{11:10} Ini Godón bóktan oporako Yesuka Zonónkwata. ^{11:10} Malakae 3:1 ‡ ^{11:11} Zon Yesun bóktan ódód pam yarilürr. Yesu tüób nóma tamórr, wa tóba Aban ngyaben gida küsil yónürr, da oya Balngomól sidódürr. Zon tüób Godón Kingzan Balngomól singül kwata ngyaben yarilürr. Oya kakóm, Yesu nibiób balngomolda, Godón Kingzan Balngomoldómako. Ibü ngyaben kari morroal airrún ta kokeako ngaerrón pamkolpamdagab, nidi ngyabenónóp Yesun tótók küsil nóma yarilürr. Ene igósidi, Yesu igó bóktanórr wagó, Godón Kingzan Balngomoldó ne pamkolpam wirriako Zonkagab. ^{11:13} Luk 16:16 ^{11:14} Malakae 4:5;

Metyu 17:10-13; Mak 9:11-13 § ^{11:17} Yesun alap-alap bóktanan küp inzana: kari olmalpókal ene tonarr pamkolpambóka apónda, tibiób gómdamal Zon akó Yesu ibübóka apónda. Pamkolpama Zonón akó Yesun alzizi númaniknóp, zitulkus i ibü gida koke mamaoan namülnürri.

'Ngakónam, wa barngin-koke alo akó gorrgorr bain pama! Wa [taks mani dakabain pam] akó kolae tonarr pamkolpamab gódam!* A kürü amkoman bangun pamkolpama ne dümdüm elklaza tómbapón dako, igó pokó okaka amzazildako, Godón [wirri gyagüpitótók] amkomana."

*Amkoman Bangun-koke Wirri Basirr
(Luk 10:13-15)*

²⁰Ene kakóm, Yesu barre [arüng tonarr] ne ngibürr basirrdü tómbapón yarilürr, wa ngarkwat we bókyanórr ene basirr pamkolpam wirribóka batüngüm, zitulkus i Godka kokean byalüngnónóp tibiób kolae tonarrdógabi.

²¹Wagó, "Sab Godón ngürsila tame marüka, Korrazin wirri basirr! Akó sab Godón ngürsila tame marüka, Betsaeda wirri basirr! Ka Taerr akó Saedon wirri basirr nisdü[†] ene arüng tonarr ne nóma ki tómbapóla, ka yabüka ne arüng tonarr tómbapólórró, ene basirr pamkolpama gyaur mórrkenyórr ngaen ki bamelórre, akó urtök buru ki olokól tibiób singüldü, Godka okaka azazinüm wa, i tibiób kolae tonarrdógabi kuri tübyalüngörre.

²²Da ka yabü igó byaldóla, Godón Kot Ngürrdü wa Taerr akó Saedon pamkolpam [kolaean darrem] nókyerre. A wa ma sab yabü, Korrazin akó Betsaeda, tai wirrian kolaean darrem tókyerre.

²³Akó mató, Kaperrna-um wirri basirr, ma ia igó gyagüpitótókdóla, God sab marü kwitüdü mómngele? Kokean! Ma sab bangrino tüpdü, büdülab bwóbdü![‡] Ka Sodomóm ne dadan arüng tonarr nóma ki tómbapóna, marükazan tómbapólórró, wa errkyá asi ki yaril.

²⁴Da ka marü igó ayaldóla, Godón Kot Ngürrdü wa sab Sodom pamkolpam kolaean darrem nókyerre, a wa ma mató, Kaperrna-um, marü sab tai wirrian kolaean darrem mókyene."

*Yesu Tóba Ab Yagüürürr
(Luk 10:21-22)*

²⁵Ene tonarrdó Yesu Godka bóktanórr wagó, "Ka marü agürdóla, kürü Ab, tüp a pülpulan Lod, zitulkus ma ini elklazab[§] amkoman küp iniknürřü wirri gyagüpitótók akó wirri susumüri pamdögabi, da errkyá ma popa kolpamdó kuri okaka sizazina, marü kari olmalzan nidi amkoman angundako.

²⁶Amkoman, kürü Ab, ma tónggapórró ini kwata, zitulkus marü wirri ubi inzanóm yarilürr.

Kürükä Togob Ngón Bagónóm

* **11:19** Yesu pamkolpam we olmalpókalpükü bütanında, zitulkus wa ne pokó tómbapóna, kekam kokea pamkolpamabkü. Ene tonarr, wirri pama küp byamkün kwarilürr Zonón akó Yesun amkoman angun-gum, zitulkus i tibiób pamab bókam bagósorrón gida koke mamaan kwarilürr. Zon alo bütök yarilürr akó waen koke enolíorr, da i oya alzizi amanikóp. Yesu alo akó anón yarilürr, da i ta oya alzizi amanikóp. † **11:21** *Taerr akó Saedon* pamkolpam kolae tonarr akó Godónbóka umul-kók pamkolpam kwarilürr. **11:21** Aesaya 23:1-18; Izikel 26:1; 28:26; Zo-el 3:4-8; Eimos 1:9-10; Zekarrea 9:2-4 ‡ **11:23** *büdülab bwób*, Grrik bóktane móódoga: *Hades*. **11:23** *Bwób* Zitül 19:24-28; Aesaya 14:13-15 **11:24** *Bwób* Zitül 19:24-25; Metyu 10:15; Luk 10:12 § **11:25** *ini elklaza* we pokó apónda, Yesu ne pokó apón yaril singül kwata.

27 "Blaman kla kürü Aba kuri küliónürr. Darrü olom umul-kóka Godón Olomboká, wata Ab umul tebea. Akó darrü olom umul-kóka Abbóka, wata oya Olom umul tebea, akó wa nibiób aleanda tóba Ab okaka amzazilüm.

28 "Yao, e blamana kürükä togob, yabü müp amarrudi genggorrama nómá yazebe. Yabü ngón bagón kótó nülinünümo.

29 E kürü balngomól* sipüdam akó kürü tonarr umul bainam, zitulkus ka mómkó tonarrla akó ka kólba ngi kwit koke baindóla. E sab igósidi yabiób samuan ngón bagón esenane.

30 Ka yabü ne ngarkwatódó balngomóldóla, wa morroala, akó ka yabü ne müp alióndóla, wa ula."

12

Yesu [Sabadan] Loda (Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Wirri ngarkwat babul, Yesu tóba umulbain olmalpükü Sabad ngürrdü [wit] apapana tótók yarilürr. Oya umulbain olmal aloa nómá yazébórr, da wit küp we zulkulóp, da alokü ogoblórr.*

2 Parrisia nómá esenóp, i Yesuka we bóktónóp wagó, "Ngaka! Marü umulbain olmala darrü zaget tónggapóndako, gyabi ne klame Sabad ngürrandó!"

3 Yesu ibüka we bóktanórr wagó, "E ia koke kuri etóngarre Godón Wibalómórrón Bóktandó, Deibid ne kla tónggapónórr, we tonarr, wa tóba pam kopopükü alom nómá yarilürr?

4 Wa Godón [Palae Müötüdü] bangrinürr, da prrista ne gyabi brred urrbulürr Godón obzek kwata, tóba pampükü we elorr! Wa ne gyabi yarilürr alom, Mosesón gida ngarkwatódó, i we kla elop.† Mosesón gida ngarkwatódó, wata dümdüm ibü yarilürr ene brred alom, prrist nidi kwarilürr.

5 Akó e ia koke etóngarre Mosesón gida wagó, blaman Sabad, prrista zagetódako, da i ta Sabad gida alkamüldako? Da ene ma ugón iada? Godón ilküpüdü, i ugón darrü kolae koke tónggapóndako.

6 Ka yabü igó byaldóla, ini pokodó pam asine wirrian nótóka [Godón Gyabi Müötüdügabi]!‡

7 Godón Buka igó bóktanda wa, 'Kürü ubi inzanómá, e wata [urdü amsel lar] koke simarruane, a e ta gyaur kwarilo pamkolpamidó.' E ne tai ini bóktanan küp umul nómá ki kwarila, e ibükwata, kolae-babul nibióbko, koke ki bóktónane igó, i kolae tonarr kuri tómbapórre.

8 Zitulkus módóga, ka Pamkolpamab Olomzanla, ka Sabadan Lodla."§

11:27 Zon 1:18; 3:35; 10:15 * **11:29** *balngomól*, Mórke-mórrke igó angrirruna: *yoke*. *Yoke* müp amarru klama, nugup pokoe tónggapórrón. Ene tonarr, pama *yoke* kubó zaget paman tupodó nugup-nugup ingrine müp morroal dümdüm arrgrratóm. **11:29** Zerremaea 6:16 * **12:1** Ene tonarr, Zu pamkolpamab gida asi yarilürr, pama alo büdül nómá ki yarile kwatana agólde, oya dümdüm asi yarile ngibürr wit küp alom darrü apapdógb. **12:1** Duterromi 23:25 **12:3** 1 Samuel 21:1-6 † **12:4** Prristan blaman udaizan zaget yarilürr, brred arrbünum Godón Palae Müötüdü. Darrü [singüldü prrista] ene brred Deibidün iliónürr. Oya ngi Abyatarr yarilürr (Mak 2:26). **12:4** Lebitikus 24:9 **12:5** Bótang Peba 28:9-10 ‡ **12:6** Yesu tóbabóka apón yarilürr.

12:7 Metyu 9:13; Oseya 6:6 § **12:8** *Sabadan Lod*, oya küp módóga: *Sabadan Wirri Pam*. Oyakama tónggapónóm ubi bainda Sabad ngürrdü.

*Tang Bidal Pam
(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)*

⁹ Yesu ene wit apap amgatórr, ama darrü [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü] bangrinürr.

¹⁰ Da módoga, ola darrü pam yarilürr, tutul tang bidal akó sarrpi airrün. Ngibürr Parrisiab ubi yarilürr Yesun kotóm ain bóktan amanóm tóba bóktan tulmildügabi. Da i we imtinóp wagó, "Mibü gidadógab ia taia Sabad ngürrdü pam dólóng ainüm?"

¹¹ Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Yabü darrüpan ne [sip] nóma yarile, da kukurru kugupidü nóma aupe Sabad ngürrdü, ia ma ene kugupidügab koke irruno, ama kwitudü sigasilo? Amkoman, ma ma kubó büsai-büsai arruanóm wamo.

¹² Da pam wa kari kla kokea sipdügabi. Módoga, mibü gidadógab wa taia morroal tónggapónóm Sabad ngürrdü."

¹³ Da wa ene pam we yalórr wagó, "Moba tang ugó adrrat."

Wa adrratórr, da oya tanga tóba gaodó alkomólórr, tai we bainürr darrü tangzan.

¹⁴ Parrisia kwóbbazen müót amgütóp, Yesun amkal bóktan we ingrinóp.

Yesu, Godón Zaget Pam

¹⁵ Yesu umul yarilürr wagó, Parrisia oya amkal bóktan tónggapón kwarilürr, da ene poko we amgatórr. Abün pamkolpama oyaka we zutalórr. Wa blaman azid is we dólóng nyónónóp,

¹⁶ da ibü arüng bóktan we nökyenóp wagó, "Ngibürr büzazilgu ka nótókla."

¹⁷ Yesu blaman ini poko igóside tómbapónórr, Lodón bóktan küppükü ainüm, wa prropet Aesayaka ne poko bóktanórr pamkolpamdó adrratóm wagó,

¹⁸ "Ngakónam, ini kürü zaget pame, ka noan ipadórró,
ka noaka ubila akó ka noan bagürdóla.

Ka sab oyaka kólba Samu ingrino,

akó wa sab kürü dümdüm ngyabenankwata bóktan wató ayole ibüka,
Zu-koke nidipko.

¹⁹ Wa sab koke ongyal akó taegwarr yarile.

Pamkolpama oya sab wirri arüngi bóktande koke arrkrru kwarile kwtádó.

²⁰ Wa sab koke alkamüle arrngür-arrngür surpid,

akó ne zyón klaman zyóna kari bainda, wa sab koke itamüne,*
kókó wa sab kolae errgrróte tóba dümdüm balngomóle.

²¹ Zu-koke nidipko, i sab oya amkoman yangurre tibiób zid bainüm."

Yesu akó Be-elzebul

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

²² Da ngibürr kolpama Yesuka pam ugón sidüdóp. Wa ilküküp murrausürrün akó koke bóktan yarilürr, zitulkus oya büb kugupidü kolae samu asi yarilürr. Yesu ene pam we dólóng yönürr, wa igóside bóktanóm bainürr akó ilküp nisa we bamgorri.

^{12:11} Luk 14:5 * ^{12:20} Ini bóktanan kùp módoga: *Wa sab gyaur yarile taiwan arüng-koke kolpamdó, akó sab zao-zao yarile dam kolpamdó.* ^{12:21} Aesaya 42:1-4

²³ Ene dudu pamkolpamab ngoroa gübarirr aengóp. I tibiób we bamtinónóp wagó, "Ia ini aprrapórr [Deibidün Olome]?"

²⁴ Parrisia nóma barrkrrurr inikwata, tibióbka we bóktanónóp wagó, "Wata kolae samuab singüldü pam Be-elzebul[†] nótóke, ini pam ene arüng wató akyanda kolae samu amanóm."

²⁵ Yesu ibü gyagüpítótók umul bainürr, da wa ibüka we bóktanórr wagó, "Darrü kingan balngomól bwób pamkolpama tibiób nóma bürrgrütörre, tibióbka bóka bamgünüm, ibü bwóba sab kolae baine. Ne wirri basirr ó müöt pamkolpama tibiób nóma bürrgrütörre, i sab myamem dabyórrün koke kwarile.

²⁶ Da ene ta inzana, satania ne darrü tóba kolae samu nóma amanike pamdögab, i ene tibiób kuri bürrgrüti. Da satanian balngomóla sab myamem koke zamngóle, da oya arünga ta sab igósidi we blakóne.

²⁷ A ka kolae samu ne Be-elzebulün arüngi nóma amandóla, da yabüka nidi atandako, i ma kolae samu noan arüngi amandako? Ini zitülkusdü i sab yabü igó zaz nirre wagó, e obaedakla e nóma bóktandakla wagó, ka kolae samu Be-elzebulün arüngi amandóla.

²⁸ A ka kolae samu amandóla Godón Samuan arüngdüğabi. Akó ini klama igó poko okaka amzazilda wagó, Godón Kingzan Balngomóla yabüka kuri tame.

²⁹ "Ka akó igó bóktono: darrü pam gaodó kokea arüng paman[‡] müötüdü popa bangrinüm, oya elklaza azebóm. Ngaen-gógópan wa ene arüng pam sye-i amróke, da ene kakóm oya müöt igósidi amkene, oya elklaza azebóm.

³⁰ "Kankü koke nótóke, wa kürükä bóka bamgünda. Akó kankü pamkolpam koke nótó dakasuda, wa arngenda.[§]

³¹ Da we zitülkusdü, ka yabü igó byaldóla, God sab kolpamab blaman kolae tonarr norrgorre akó ne kolae poko bóktandako Godónkwata. A kolae poko nótó bóktanda Godón Samuankwata, God sab oya ene kolae tonarr kokean arrgone.

³² Nadü oloma ne kolae bóktan akyanda kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, God sab arrgone. A nadü oloma ne kolae bóktan akyanda Godón Samu, sab koke arrgone, errkyi ini tüpdü akó elnga tüpdü.

Nugup akó Tóba Küp (Luk 6:43-45)

³³ "Morroal küp azebóm, marü morroal nugup warile. Marü ne kolae nugup nóma warile, marü sab alo-koke küp mülíne. Ma kubó nugup tóba küpdüğabi omzyeto, wa ne tonarr küp waondo.*

³⁴ E blaman kolae balóng gwarab kupoakla! E morroal poko ia bóktónane, zitülkus e kolaeakla! Darrü oloman taea we poko bóktanda, oya moboküpü ne klame.

³⁵ Morroal oloma tóba morroal gyagu müötüdügabi wa morroal elklaza amarruda. Kolae oloma tóba kolae gyagu müötüdügabi wa kolae elklaza amarruda.[†]

[†] **12:24** Be-elzebul satanian darrü ngia. **12:24** Metyu 9:34; 10:25 [‡] **12:29** Ini alap-alap bóktana. Ene darrü pam Yesu-e. Ene arüng pam satania. Yesu ini kla tónggapóne, wa pamkolpam nóma zid nirre satanian tangdögabi. [§] **12:30** Yesu pamkolpam Godka amarrubbóka ikikda. **12:30**

Mak 9:40 **12:32** Luk 12:10 * **12:33** Morroal pam, wa morroal nugupzana, akó morroal küp, oya morroal tórrmen tulmilako. **12:33** Metyu 7:20 **12:34** Metyu 3:7; 15:18; 23:33; Luk 3:7; 6:45 [†] **12:35** Ini alap-alap angrirrúna; gyagu müöt paman moboküpä akó gyagüpítótóka, elklaza paman tórrmenako.

36 "Ka yabü igó byaldóla, Godón Kot Ngürrdü, blaman pamkolpama sab tibiób küp-koke bóktan poko pupo wyóle Godka.

37 Moba bóktandógabi God marü sab [dümdüm tonarr] olomóm mine, ó moba bóktandógabi God marü sab [kolaean darrem] mókyene."

*Yesu Aebóka Bangónórr [Wirri Tulmil] Okaka Amzazilüm
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)*

38 Da ngibürr Mosesón gida umulbain pam akó Parrisia Yesuka we bóktónóp wagó, "Umulbain Pam, ma kibünkü darrü wirri tulmil kóbó tónggapó, da ki kubó eserre, marü arüng ia amkoman Godkagabia."

39 Yesu ibükä bóktan we yalkomólórr wagó, "Ini lüölan pamkolpam kolaeanako akó i Godón amkoman koke angundako, zitülkus i wirri tulmilüm atodako. A ibünkü darrü wirri tulmil tónggapórón koke yarile, wata prropet Zonakazan ne wirri tulmila tómbapónórr.

40 Zona äud ngürr akó äud irrüb wirri wapian dupidüzan ngyabenórr, da ka, Pamkolpamab Olom nótókla, ta sab äud ngürr akó äud irrüb inzan amono auma túp kugupidü.

41 Ngaen, Zonan nóma arrkruúp Godón bóktan amgolde, Ninebe wirri basirr pamkolpama Godka tübyalüngóp tibiób kolae tonarrdógabi. Da Godón Kot Ngürrdü, i sab igósi Godón obzek kwata bórrónge ini lüölan pamkolpampükü, da sab ibü kolae tonarr idi pupo nirre. Tübarrkru, Zonakagabi darrü wirri ngi pam aini asine! E Godka byalüngüm koke iadeakla Ninebe basirr pamkolpamzan?

42 Ngaen, Syiba kwin‡ aibwóbdügabi katókkorr king Solomonón [wirri gyagüpítótók] bóktan arrkrrum. Da Godón Kot Ngürrdü, ene kola sab igósi Godón obzek kwata zamngóle ini lüölan pamkolpampükü, da sab ibü kolae tonarr wató pupainirre. Tübarrkru, Solomonkagabi darrü wirri ngi pam aini asine! E ia kürü wirri gyagüpítótók bóktan amkoman koke iade angundakla, Syiba kwinazan Solomonón wirri gyagüpítótók bóktan amkoman yangunürr?

*Kolae Samua Nóma Alkomólda
(Luk 11:24-26)*

43 "Kolae samua nóma burruanda pamdógab, wa agóltagoldase nae-koke bwóbdüma, ngón ngagón bwób byamkünkü. Wa darrü koke nóma asenda,

44 wa tóbaka bóktanda wagó, 'Ka ma alkomóldóla ka ne müöt amgatórró.'§ Wa nóma abzilda ene müötüdü, wa popa yuógan, morroal pabzaurrún akó ngarkwatódó asenda.

45 Wa tótókda, da ngibürr 7 amkoman kolaean samu we amarruda. I blamana ene müötüdü we barrbündako ola ngyabenóm. Da ene tonarrdó ene pam ugón ma tai kolaean pokodóma ngaensingülan pokodógabi. Da ene sab inzan pokoa tómbapónórre ini kolae lüölan pamkolpamdó."

*Yesun Aip akó Zoretal
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)*

12:38 Metyu 16:1; Mak 8:11; Luk 11:16 **12:39** Metyu 16:4; Mak 8:12 **12:40** Zona 1:17 **12:41** Zona 3:5 ‡ **12:42** Syiba kwin wa Syiba kantrri ngakan warilürr, errkyä Arrabia nege. Wa Zu kol koke warilürr. **12:42** 1 King 10:1-10; 2 Krronikol 9:1-12 § **12:44** müöt wa alap-alap paman bübbóka apónda.

46 Yesuzan bóktan yarilürr pamkolpamab ngorodó, da módóga oya aip akó zoretala ugón togobórr. I pulkakak bórranglórr. Ibü ubi oyaka bóktanóm yarilürr.

47 Darrü oloma oya we izazilürr wagó, "Yazil, marü aip akó zoretal bórrangde módógako kalkuma. Ibü ubi marüka bóktanómá."

48 Yesu ene pamdó bóktan we yalkomólórr wagó, "Kürü aip ia tai nótoko? Akó kürü zoretal ia tai nidipako?"

49 Da tang we idódürr tóba umulbain olmaldó, da bóktanórr wagó, "Ngakónam, ini kürü aip akó zoretalako!"

50 Zitülkus módóga, kürü kwitüm Aban ubi ne nótó tómbapónda, wa kürü zorete, ó wa kürü bólbotó, akó wa kürü aipo."

13

Küp Barit Paman Alap-alap Bóktan (Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

1 Ene dadan ngürr Yesu müót amgatórr, da wa we wamórr Galili Malu kabedó. Wa we mórran-mórran bainürr.

2 Wa olazan yarilürr, wirri pamkolpamab ngoroa oya amarüksimarük yangónónóp. Kan babul nóma yarilürr, da wa butüdü igósidi we kasilürr, we mórran-mórran bainürr, dudu ngoroazan bórranglórr malu kabedó.

3 Olgabi wa ibüka abün elklazabkwata bóktan yarilürr alap-alap. Wagó, "Darrü küp barit pama we wamórr [wit] küp tüpdü aman-aman aritüm* apapdó.

4 Wazan ene küp amalórr, ngibürra kwat kabedó balóklórr. Póyaea togobórr, we ololórr.

5 Ngibürra wirri ingülküpükü tüpdü balóklórr. Ene pokodó kari tüp yarilürr. Ene wit guba büsai-büsai igósidi tübausürr, zitülkus ene ingülküp kwitüm tüp tumuman yarilürr.

6 Abusa nóma tüberankürr, oya urura ene küsil zid igósidi toklomóp, da odalan ngintinóp, zitülkus ibü simkün babul kwarilürr.

7 Akó ngibürre küpa térezpükü sólmól pokodó balóklórr. Ene sólmóla nóma dódórr bain yarilürr, da ene wit zid ola sarrpi ninóp.

8 A ngibürre küpa ma morroal tüpdü balóklórr. Ene zida küp we bapónóp, ngibürra 100, ngibürra 60, akó ngibürra 30, darrpan küpdügab.

9 Güblang noane, wa ki turrkrru!"

Alap-alap Bóktanan Zitülkus (Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

10 Yesun umulbain olmala togobórr oyaka, da imtinóp wagó, "Ma ia pamkolpamdó alap-alap iade bóktandóla?"

11 Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, "Godón Kingzan Balngomólankwata arrón elklazabóka umul yabü aliórrünako, a ibü koke.

12 Zitülkus módóga, noanko, sab akó oya ene tumum ngibürre iline.[†] Oya sab igósidi ngaru bapón-koke kwarile. A babul noanko, oya sab irrkine, oya kari-kari ne klame.

* 13:3 Luk 5:1-3 * 13:3 aman-aman arit: Zu pamkolpama ngibürre alo kla aman-aman arit kwarilürr. † 13:12 Ini bóktanan küp módóga: Godón Kingzan Balngomólankwata umul nótóko, God oya sab akó ngibürre umul pokó iline. 13:12 Metyu 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26

13 Ka alap-alap bóktandóla ibüka, zitülkus enana i azildako, i tai kokean asendako. Akó enana i arrkrrudako, i tai kokean arrkrrudako, akó bóktanan küp ta tai koke apadódako.

14 Da prropet Aesaya Godón igó ne bóktan wialómórr, ibüka errkyá küppükü bainda, wagó,

“E wa sab metat arrkrru wa arrkrru kwarilo, da e ma Godón bóktanan küp tai kokean apad kwarilo.

E wa sab metat azil wa azil kwarilo, da e ma tai kokean asen kwarilo.

15 Zitülkus módoga, ini pamkolpamab moboküp karrkukus bairrúnako; ibü güblang nabéako arrkrrum,
akó tibiób ilküp kuri murrnausóp.

Koke ne nóma, i ki eserre tibiób ilküpi,
akó i ki barrkrrue tibiób güblange,
akó i [küp ki ipüdörre] tibiób moboküpi,

akó i ki tübyalüngórre kürüka, da ka ibü igósidi ki dólóng ninünüma!”

16 “A yabü ilküpa sab bagürwóm eselete, zitülkus i asendako, akó yabü güblanga sab bagürwóm arrkrrule, zitülkus i arrkrrudako!

17 Zitülkus módoga, ka yabü amkoman poko byaldóla: abün prropet akó dümdüm ngyaben pamkolpam, ngaen nidi ngyaben kwarilürr, ibü wirri ubi ta asenóm yarilürr, e errkyá ne kla basendakla kürü tömbapónde, da i kokean esenóp. Akó ibü wirri ubi ta arrkrrum yarilürr, e errkyá ne poko arrkrrudakla, da i kokean barrkrrurr.”

Yesu Küp Barit Paman Alap-alap Bóktan Müsirrga Yónürr (Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 “Da e tübarrkrru, küp barit paman alap-alap bóktanan küp ia laróga.

19 Ene bóktan nótó arrkrruda Godón Kingzan Balngomólankwata, da bóktanan küp koke apadóda, wa igó küpa, kwat kabedó ne küpa balókórr. Kolaean oloma tótókda, ama oyakagab ene bóktan arrkyónda, oya moboküpdu artümürrün ne klame.

20 Ne küpa balókórr wirri ingülküppükü tüpdü, oyankü zamngólda, Godón bóktan dümdüman bagürwómpükü nótó apadóda.

21 A ene bóktana oya bübdü tai koke mórran-mórran bainda, zitülkus oya simkün babulako, da ene bóktana wirrianbóka aebókamde koke ngyabenda. Ngibürr müp tonarra nóma tótókdako oyaka ó ngibürr pamkolpama oya wirri müp alióndako, zitülkus wa Godón Bóktan amkoman angunda, wa büsai-büsai bóleanda amkoman bangun-gum.

22 Akó tórezpükü sólmól pokodó ne küpa balókórr, oyankü zamngólda, Godón bóktan nótó arrkrruda. A tüpan gyakolae akó mórrelwómóm ubia Godón bóktan sarrpi aindamli. Da ene oloma küp koke igósidi bapónda.

23 A morroal tüpdü ne küpa balókórr, oyankü zamngólda, nótó arrkrruda akó küp apadóda, da wa küppükü igósidia, darrüpa 100, darrüpa 60, akó darrüpa 30 darrpan küpdügab.”

Trrabuban Alap-alap Bóktan

24 Yesu pamkolpamdó akó darrü alap-alap bóktan adrratórr. Wagó, “Godón Kingzan Balngomól inzana. Darrü pama morroal wit küp tóba apapdó iritürr.

25 Darrü irrüb, blaman pamkolpam ut nóma kwarilürr, darrü kolae pama tamórr, oya gódam-koke nótó yarilürr. Wa trrabub küp we iritürr wit apapdó, da wa we amgatórr.

26 Ene wit akó trrabuba darrpan pokodó we dódórr bainóp. Küpa nóma tómónóp, da we nómzyetóp.

27 Apap aban zaget pama oyaka togobórr da we bóktónóp wagó, 'Ngi pam, ia ma morroal wit küp iritürrü moba apapdó, a ene trrabuba wa nubógabi togobe?'

28 Wa ibüka bóktanórr wagó, 'Darrü kolae pama tónggapónórr ini kla, kürü gódam-koke nótóke.' I oya we imtinóp wagó, 'Marü ia ubia, ki ia ene trrabub aprranóm ogobo?'

29 Wa bóktan yalkomólórr wagó, 'Ki yarilün! Zitulkus e ne trrabub nóma eprrónane, e kubó ngibürr wit zidpükü kena eprrónam.'

30 Kya elókam, ene wit a trrabub nizana darrpan pokodó ki dódórr bainünüm kókó abül tonarr nóma semrróne. Ene ngürr ka sab abül pamkolpam nilnünümö wagó, "E trrabub ngaen-gógópan dakainamke, da kur bamelamke, sab urdü amselóm. Ene kakóm, e wit dakainamke darrpan pokodó, ama kürü gyagu müötüdü irrbünamke." "

Karian Küpan akó Istan Alap-alap Bóktan (Mak 4:30-32; Luk 13:18-21)

31 Yesu ibüka akó darrü alap-alap bóktan adrratórr wagó, "Godón Kingzan Balngomól inzana, wamaka ne karian[‡] küpa, darrü pama tóba apapdó ne kla idódürr akó tüpdü irtümlürr.

32 Ene karian küpa blaman küpdügab, a wa ma nóma dódórr bainda, wa wirrian zida blaman didiburr zidüdügab. Wa nugupüm bainda, da igósidi kwitüm póyaea tótókdako tibiób müót balmelóm oya tizdü."

33 Yesu ibüka akó darrü alap-alap bóktan adrratórr wagó, "Godón Kingzan Balngomól inzana, wamaka istako,[§] kola ne kla yazebe, da abün* plaoapükü we alkomene. Ene ista kubó plaoa kugupidü ola zaget yarile, tai kókó blaman plaoa por baine."[†]

Yesu Alap-alap Bóktan Iade Büdrratlórr (Mak 4:33-34)

34 Yesu wata blaman ini elklaza alap-alap büdrrat yarilürr pamkol-pamab ngorodó. Wa ibüka wata alap-alap bóktane bóktalórr.

35 Blaman ini tórrmen tulmila igósidi tómbapónónóp Godón Wialómórrón Bóktan küppükü ainüm, wa prropetódó ne poko bóktanórr pamkolpamdó adrratóm wagó,

"Ka sab ibüka alap-alap bóktane elklaza müsirrga ninünümö.

 Ka sab amgolo, zitüldügab anikürrün ne klamko, tüp a pülpül nóma tómtómörri."

Yesu Ene Trrabuban Alap-alap Bóktan Müsirrga Yónürr

36 Yesu pamkolpamab ngoro nóma bimgatórr, wa we alkomólórr tóba müötüdü. Oya umulbain olmala togobórr, da oya we imtinóp wagó,

[‡] **13:31** *karian*, Mórrke-mórrke módóga: *mustard*, alo misan ngitan klama. [§] **13:33** *ist* plaoa por bapón klama. Mórrke-mórrke módóga: *yeast*. ^{*} **13:33** *abün*: Plaoa ngarkwat apprapórr niš baek namülnürri. [†] **13:33** Ini alap-alap bóktanan küp módóga: *Godón Kingzan Balngomól ngaen-gógópan kari yarilürr, solkwat ma amkoman wirri bainürr. Wa blaman bwób gwarróne, ista plaoazan wirri ainda.* **13:35** Wórr Peba 78:2

"Ma kibü tüzazilnüm, trrabubpükü apapan alap-alap bóktanan küp ia laróga?"

³⁷ Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Ne pama morroal küp iritürr, wa kótókla, Pamkolpamab Olom.

³⁸ Apap ne klame, wa ini tüpa. Morroal küp, ene pamkolpamako, God nibiób balngomólda Kingzan, akó trrabub ne klame, i kolaean oloman pamkolpamko.

³⁹ Trrabub ne kolae pama iritürr, wa [debóla]. Abül ngürr, wa tüpan blakón tonarra akó abül zaget pam, i wa anerruako.

⁴⁰ Trrabubzan dakaindako akó darrpan pokodó urdú amseldako, tüpan blakón tonarrdó enta sab inzan pokoa tómbapóne.

⁴¹ Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab kólba anerru zirrtapónónomo, kólba Balngomól Bwóbdügab ibü dakabainüm, pamkolpam kolae tonarr tómbapónóm nidi zirrbótakdako akó blaman, kolae elklaza nidi tómbapondako.

⁴² Ibü sab [metat bólmyan urdú] amórre. I sab yón akó tibiób zirrgüp ola bótak kwarile.

⁴³ A dümdüm nygaben pamkolpama sab abüsazan zyón bapón kwarile tibiób Aban Balngomóldó. Güblang noane, wa ki turrkrru!"

Anikürrün Mani Alóp

⁴⁴ "Godón Kingzan Balngomól wirri mani alópzana, tüp pokodó anikürrün. Darrü pama nóma esene, wa akó kubó ngalo-e. Bagürwómpükü we alkomolé, tóba blaman kla we sel nirre, da ene mani alóppükü tüp poko we amige.[‡]

Kómal Pelan Alap-alap Bóktan

⁴⁵ "Godón Kingzan Balngomól akó inzana. Darrü elklaza bumióg pama kubó wame kómal pel[§] amkünüm.

⁴⁶ Da kubó kómalan kla nóma esene, wa kubó alkomolé, tóba blaman kla we sel nirre, da ene pel we amige.*

Netan Alap-alap Bóktan

⁴⁷ "Godón Kingzan Balngomól akó netzana. Pama kubó ene net maludü nóma adrüttrre, abün-abün obzek wapi bumige; ngibürr alóng wapi, ngibürr alóng-koke.

⁴⁸ Ene neta tai nóma byamróke, da kubó nóresdó ugón amrrutrre. Pama kubó bobrrone ene wapi aleanóm. Morroal kla kubó alópdó irrbünórre, akó kolae kla kubó zomale.

⁴⁹ Tüpan blakón tonarrdó sab inzan yarile. Anerrua sab ogobe kolae kolpam aleanóm dümdüm nygaben kolpamdógbab.

⁵⁰ Kolae kolpam sab we amórre metat bólmyan urdú, i sab nólá yón akó zirrgüp bótak kwarile."

Godón Küsíl akó Ngaep Bóktan Umulbain Morroala

[‡] **13:44** Ini alap-alap bóktanan küp módóga: *Godón Kingzan Balngomóldó bangrin wirri morroala blaman tüpan klamdögabi. Wa mani alópzana; pama tóba blaman tüpan elklaza selbainda ene kla bumiögüm.*

[§] **13:45** *pel*, Mórrke-mórrke módóga: *pearl*. Oya kak mirria. Ene pela mirrian kak kugupidü dódórr bainda, küp nólama.

* **13:46** Ini alap-alap bóktanan küp módóga: *Godón Kingzan Balngomóldó bangrin wirri morroala blaman tüpan klamdögabi. Wa pelzana; pama tóba blaman tüpan elklaza selbainda ene pel bumiögüm.*

51 Yesu tóba umulbain olmal we nümtinóp wagó, “E ia blamana ini alap-alap bóktanab küp kuri ipüdane?”

I bóktan we yalkomólóp wagó, “Ó, ki kuri umul bairre!”

52 Yesu akó bóktan we yalkomólórr wagó, “Ini igó pokoa: darrü gida umulbain pam, Godón Kingzan Balngomólankwata ne nótó kuri umul baine akó ipüde, wa müót abzana, küsil akó ngaep elklaza nótó ausda tóba gyagu müötüdügabi.”[†]

*Nazarret Wirri Basirr Pamkolpama Yesun Alzizi Amanikóp
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)*

53 Yesun ene alap-alap bóktan büdrerrata néma blakónorr, wa ene poko we amgatórr.

54 Da wa we wamórr tóbanan wirri basirrdü Nazarret. Wa pamkolpam ibü kwóbbazen müötüdü we umul bain yarilürr, da i gübarirr aengóp. I tibiób bóka bütünóp wagó, “Ini wa ene [wirri gyagüpitótók] nubó yazebe? Wa akó ene wirri arüng elklaza tómbapón nubó umul baine?

55 A wa go ene müót balmel paman olome, Zosepón. Akó oya aip go Merrio. Akó Zeims a Zosep a Saemon akó Zudas enta oya zoretalko.

56 Akó oya bólbtala ta ae ngyabendako. A wa wa ini arüng nubógabi ipüde?”

57 Da i oya we alzizi amanikóp.

Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Prropet wirri ngi atendako ngibürr bwöbdü, a tóbanan basirrdü ó müót pama ama inzan koke.”

58 I oyazan amkoman koke yangunónóp, wa ola abün [arüng tonarr] koke igósidi tómbapónorr.

14

*Zon [Baptæs Bain] Pam, Oya Büdül
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)*

1 Ene tonarr, Errod Galili prrobbins alngomól wirri pam néma yarilürr, wa Yesunkwata bóktan arrkrrurr.

2 Tóba zaget pambóka wagó, “Ene wa amkoman Zon Baptæs Bain Pama, oya büdüldügab kuri irsümürre! Da ene arünga oyaka ene zitülkusdü zagetóda wirri [arüng tonarr] tólbaelóm.”

3 Zon büdül küsil néma yarilürr, Errod tóba gazirr pam zirrapónóp Zonón amiögüm, sye-i amelóm, tümün müötüdü zirrapónóm. Wa ini poko tóba kol Errodiasónbókamde tónggapónorr. Errodias ngaen-gógópan oya naret Pilipün kol warilürr. Errod oya wató urrkýönürr, da kolóm we wyónürr.

4 Errod Zonón tümün müötüdü zirrapónorr, zitülkus Zon oya bobarr igó ayal yarilürr wagó, “Ini gyabia, Errodiasón amiögüm moba kolóm!”

5 We zitülkusdü, Errodón ubi oya ugón amkalóm yarilürr büdülümpükü. Da wa Zu pamkolpamab gum yarilürr, zitülkus pamkolpamab [wirri gyagüpitótók] wata igó yarilürr, “Zon wa prropeta.”

[†] **13:52** Ini alap-alap bóktanab küp módóga: *Yesun amkoman bangun pamkolpam errkyä inzanako: i Godón ngaen-gógópan bóktan umulako oya gidankwata, akó i ta Yesun küsil bóktan umulako oya Balngomólankwata.* **13:57** Zon 4:44 **14:4** Luk 3:19-20; Lebitikus 18:16; 20:21

⁶ Errodón amtómól ngürran tóre nóma yarilürr, Errodiasón ngul oloma zil emkalólórr wirri ngi kolpamab obzek kwata, ola nidi kwarilürr. Wa Errodón morroal barnginwóman ngitanórr,

⁷ da Errod oya larüng alkamül-koke bóktanj we wyalórr wagó, "Ma kürükä ne klamóm tóbato-o, ka wata marü kubó mókyeno!"

⁸ Tóba aipan bóktandógabi, ngul oloma Errodón we yatorr wagó, "Ma kürükä kókya aini alongalo klamdó, Zon Baptae Bain Pam, oya singül!"

⁹ King Errod kari gyaur koke yarilürr, wa ene bóktan nóma arrkrrurr. Da módoga, wa tóba darrü gazirr pam we arüng bóktan ekyanórr Errodiasón ubi tónggapónóm, zitülkus wa oya arüng alkamül-koke bóktan uliónürr wirri ngi kolpamab obzek kwata, tóre bwóbdü nidi kwarilürr.

¹⁰ Da ene gazirr pama Zonón singül we itülürr tümün müötüdü.*

¹¹ Ene singül alongalo klamdó we sidódürr, da ene ngul olom okyanórr, ama akó notó idódürr tóba aipdü.

¹² Zonón umulbain olmala togobórr, oya büb we idüdóp gapók alüngüm. Ene kakóm, Yesun azazilüm we ogobórr.

Yesu 5,000 Pam Ngabyónürr

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Zon 6:1-14)

¹³ Yesu Zonón büdülbóka nóma arrkrrurr, da butüdü kasilürr, da ene pokó we amgatórr kolpam-koke bwóbdü tótókóm tebe-tebe. Pamkolpam ngoroa nóma barrkrrurr, i tibiób wirri basirr we zumgatlórr, da dorro kwata, wapórane, oyaka we zutalórr.

¹⁴ Yesu butüdüğabi dorro nóma kasilürr, wa wirri pamkolpamab ngoro nösenóp, da wa kari gyaur koke yarilürr ibüka. Da azid nidi kwarilürr, wa ibü dólóng nyónónóp.

¹⁵ Abüs simaman nóma yarilürr, umulbain olmala oyaka togobórr, da i oyaka bóktónóp wagó, "Abüsa mórrandase. Ini kolpam-koke bwóba. Da ma ini pamkolpamab ngoro ugó zirrnápónónóm minggüpanan basirrdü, tibióbkü alo kla bumiögüm."

¹⁶ A Yesu ibü nilóp wagó, "I koke ogobe! E yaib ibü ngibürr alo kla nülinam!"

¹⁷ I bóktan we yalkomólóp wagó, "Kibüka aini wata 5 brredako akó nis wapiamli."

¹⁸ Da Yesu ibüka we bóktanórr wagó, "Da ala simarruam kürükä!"

¹⁹ Wa pamkolpam opopordó mórranóm nilóp. Da ene brred yazebórr akó wapi nis, kwit yazılıürr, da Godón eso ekyanórr. Wa ene brred syórr nangónóp, tóba umulbain olmal nülinóp, akó umulbain olmala pamkolpam nülinóp.

²⁰ I blamana nóma elop, ibü bikóma nólóngóp. Umulbain olmala bamirrún alo pokó dakainóp akó 12 alóp murrnausóp.

²¹ Ne pama elop, ibü ngarkwat kókó 5,000 yarilürr, kol a karipókal, ibü koke etóngóp pamdögabi.

Yesu Nae Kwitana Tótók Yarilürr

(Mak 6:45-52; Zon 6:15-21)

* ^{14:10} Zonón tümün müötüdü angrin pokó Metyu 4:12dó wialómórróna.

22 Dümdüman ene kakóm, Yesu tóba umulbain olmal we nilóp butüdü bamselóm ó singül kwata baurrüm malu dakla dorrodó. I noma ogoblórr, wa ene pamkolpam we zirrnapónóp.

23 Ene kakóm, wa tebe pelo kwitüdü we angürür, tóre akom. Abüsazan mórralórr, Yesu ola ugón wata tebe púoran yarilürr.

24 Ugón but ta alam kan koke yarilürr maludü. Goblola but wirribóka angap kwarilürr, zitülkus wóra singül kwatagabi tubsolürr.

25 Sis minggüpanan noma yarilürr, Yesu tóba umulbain olmaldó we wamórr, nae kwitana tótókde.

26 I oya nae kwitana tótókde noma esenóp, kari gum ta koke kwarilürr. Wagó, "Ini wa mórrkea!" Da gum taegwarr we apónóp.

27 Dümdüman Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Moboküp karrkukus ninam! Ini kótókla. E gumgu!"

28 Pita oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, "Lode, mató ne nómadóla, da kürü kóbó kyal mobaka tótókóm nae kwitana!"

29 Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Da yaol!" Pita we banikürr butüdugabi, da wa nae kwitana Yesuka we wamlórr.

30 Pita wirri wór noma esenórr, wa gumüm we bainürr. Naedó we mórranórrma, da wirribóka taegwarr apónórr wagó, "Lod, ma kürü ugó zid kyó!"

31 Dümdüman Yesu tang adrattórr, Pitan we emoañórr. Oyabóka wagó, "Marü amkoman bangun wata karia! Ma gyagüp-gyagüp iadel?"

32 I nizana butüdü we kasilürr. Wórapükü ta we batülürr.

33 Butüdü ne umulbain olmal koralórr, Yesun we yagürnóp. I we bóktónóp wagó, "Ma amkoman Godón Olomla!"

Yesu Azid Kolpam Dólóng Ninóp Genesarretóm (Mak 6:53-56)

34 I malu dakla kabedó noma baurürr, i we babzilürr Genesarret bwóbdü.

35 Pamkolpama Yesun noma emzyetóp, da i bóktan we zirrnapónóp ibüka minggüpanan ne wirri basirr koralórr, azid kolpam Yesuka amar-rum. Da i we barrmüllürr.

36 Da i oya we yatop, azid kolpama wata oya mórrkenyórr zarran amurrum. Nidi yamurrnóp, i blamana dólóng we bainónóp.

15

Godón Gida Abalbobatalab Gida Errrrote (Mak 7:1-13)

1 Da ngibürr Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama Zerrusalem wirri basirrdügabi togobórr Yesuka. Oya imtinóp

2 wagó, "Marü umulbain olmala ia mibü abalbobatalab gida iade amgündako? I alom noma kaindako, i tibiób tang inzan koke baguldako mibü gidazan bóktanda!"

3 Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "E wa Godón gida bóktan pokó iade amgündakla, ama yabiób abalbobatalab gida mamoandakla?

4 God igó yarilürr wagó, 'Ma moba aipab nis morroal angón namülün.' Akó, 'Nadü oloma tóba aipab nis nótó nómörre, büdüdü ki ingrinam.'

⁵ A e ma kolpam igó umul baindakla wagó, paman ne darrü kla asi nóma yarile tóba ab a aip nis tangamtinüm, a ma kubó igó bóktóne wagó, 'Ini Godón akyarrón klame, oya ngi klame,'

⁶ da ene oloma tóba aipab nis koke tangnamtine ene klame.* Inzan morroal kokea; yabiób gida inzan karrkukus amoande, e Godón gida bóktan poko kuri alkamülane.

⁷ E taepurrane bóktan pamakla! Prropet Aesaya wata amkoman yarilürr, yabükwata igó ne poko bóktanórr Godón ngidü wagó,

⁸ "God igó bóktanda wagó, "Ini pamkolpama kürü taeane [ótókdako], a ibú moboküp ma alam kokeasko kürükagabi.

⁹ I kürü enan küp-koke ótókdako,

zitulkus i pamab bókam bagósorrón gida umul baindako, wamaka kürü gidako!" "

*Kolae Tonarra Paman Moboküpdügabi Tótókda
(Mak 7:14-23)*

¹⁰ Yesu pamkolpamab ngoro ngibaunürr tóbaka tótókóm. Wagó, "Tübarrkrru akó bóktanan [küp ipüdam]!"

¹¹ Paman taedó ne klama tótókda, oya we klama koke [tómanan] ngitanda Godón ilküpdü.† A taedögabi ne klama burruanda, wató tómanan ngitanda."

¹² Umlubain olmala oyaka togobórr, we bóktónóp wagó, "Ma ia umulóla, Parrisia ngürsilüm kuri bairre, i ene bóktan néma barrkrrue?"

¹³ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Blaman zid, kürü kwitüm Aba koke ne kla iritürr, wa sab blaman azibe.

¹⁴ Da e ibü elókam! I ilküküp murrbausürrün pamako, ilküküp murrbausürrün pam nidi balngomoldako. Darrü ilküküp murrbausürrün pama kamad néma elngomóle, nizana sab aypi kugupidü."‡

¹⁵ Pita oyaka we bóktanórr wagó, "Ma kibüka ngaen-gógópan ene alap-alap bóktanan küp kóbó okaka simzazil!"

¹⁶ Yesu ibübóka wagó, "E ia wata umul-kókanakla ini ngibürr popa pamkolpamzan?

¹⁷ E ia kokean apadódakla? Pama ne kla aloda, bikómdü tótókda. Olgabi ama akó pulkakak we alkomolda, lae müötüdü.

¹⁸ A paman taedögabi ne klama burruanda, moboküpügabi tótókda. Ini nadü elklazako, pam we klama tómanpükü ainda Godón ilküpdü.

¹⁹ Oya moboküpügabi ini kolaeen elklaza bausdako: kolae gyagüpítotók, pam amkal, kol a pam góómól, kolae sarrgiwóm tonarr, góómól, obae tiz, akó obae bóktan alión ngibürrabkwata panzedó.

²⁰ Da ene elklaza módógako, pam idi tómanan ngitandako Godón ilküpdü. Pama go popa tómanpükü tange ta néma elo-e, oya we klama koke tómanpükü ine Godón ilküpdü."§

*Zu-koke Kola Yesun Amkoman Yangunürr
(Mak 7:24-30)*

²¹ Yesu olgabi we bupadórr,* ama Taerr akó Saedon, wirri basirr nis

* **15:6** Ene oloma Godón timam kuri emgyele ene klamdó. **15:9** Aesaya 29:13 † **15:11** Ini bóktanan küp módoga: oya we klama koke alngomolda kolae tonarr tónggapónóm. ‡ **15:14** Yesu Parrisiabkwata bóktanórr. **15:14** Luk 6:39 **15:18** Metyu 12:34 § **15:20** Inzan bóktande, Yesu Parrisián amin böktan poko yalkomólórr tang bagulankwata (15:2). * **15:21** Yesu Genesarret bwóbdü yarilürr (14:34).

minggüpanan, we mogob pamkolpamab bwób órdóbóna wamlórr.

²² Da módogá, darrpan Keinün kol, ola nótó ngyaben warilürr, Yesuka we katókorr. Wa inzan taegwarrkü katóklórr wagó, "Lod! [Deibidün] Olom, gyaurka, ma kürü gyaur kóse! Kürü óp oloman bübdü kolae samu varilürr, da wa amkoman kolaeán pokodómato!"

²³ Da Yesu darrü poko oyaka koke bóktanórr. Umlbain olmala oyaka we togobórr, da oya arüngi ilóp wagó, "Ini kol ugó zirrzwapó! Wa mibü solodó metat taegwarrkü akyando!"

²⁴ Yesu koldó bóktanórr wagó, "Kürü God wató zirrkapónórr Isrrael bamrukürrün ne [sipko], ibüka, a ka mogob pamkolpamabkö koke tamórró."

²⁵ Yesu wa go ene poko enan bóktanórr, da ene kola ma Yesuka natókorr, oya minggüpanan wakósingül we nülkamülürr oya atom tóba tangamtinüm. Oyabóka wagó, "Lod, ma kürü tangkamti!"

²⁶ Yesu oya bóktan we yalkomólórr alap-alap wagó, "Dümdüm kokea, olmalab alo azeb, ama akó umedó aman."[†]

²⁷ Ene kola wagó, "Ene amkoman pokoa, Wirri Pam. A umea ta tibiób abalab tógal lorodó alodako, tógal kwitüdüğab ne burrula balókdako."[‡]

²⁸ Da Yesu oya bóktan we yalkomólórr wagó, "Kol, marü amkoman bangun kari ta kokea! Marü ubi ne klamóma, kubó tómbapóné!" Da dümdüman oya ngul oloma we dólóng bainürr.

Yesu Abün Azid Pamkolpam Dólóng Nyónónóp

²⁹ Yesu ene bwób amgatórr, da Galili Malu kabe we mamoaalórr. Da podo kasilürr, ola mórran-mórran bainürr.

³⁰ Wirri kolpam ngoroa ugón togobórr oyaka. I abün azid kolpam tübärmünürre oyaka: wapór bidal kolpam, ilküküp murrbausürrün kolpam, kolae wapór kolpam, bóktan-koke kolpam, akó ngibürr azidpükü nidi kwarilürr. Barrmülürr, kókó Yesun wapór minggüpanan we sirrbünóp. Ibü blaman we dólóng ninóp.

³¹ Pamkolpama gübarirr aengóp ibü néma nösénóp: bóktan-koke kolpam bóktande, kolae wapór kolpam dólóng baindi, wapór bidal kolpam agólde, akó ilküküp murrbausürrün kolpam morroal basende. Da i Isrrael pamkolpamab God we yagürnóp.

Yesu 4,000 Pam Ngabyónürr

(Mak 8:1-10)

³² Yesu tóba umlbain olmal tóbaka ngibaunürr. Ibübóka wagó, "Ka kari gyaur kokela ini pamkolpamdo, zitulkus i kankü aüd ngürr kuri amórre, da ibü darrü alo kla myamem babula. Kürü ubi babula ibü alo ngabyón-koke zirrbapónóm tibiób basirrdü. Kwat-kwat tótókde, ibü iltümüna kena tübyóng."

³³ Da umlbain olmala oya we imtinóp wagó, "Ki kubó abün alo ne nösérre ini kolpam-koke bwóbdu, inzan pamkolpamab ngoro ngabyónüm?"

³⁴ Yesu ibü nümtinóp wagó, "Yabü ia nigó brredako?"

I bóktan yalkomólóp wagó, "7 Brredako akó aüdan kari wapi."

[†] 15:26 Yesu alap-alap Zu pamkolpambóka apón yarilürr, Godón olmal. Umea wa mogob pamkolpambóka apón, Zu pamkolpam-koke nidipako. [‡] 15:27 Ene kola tóbabóka apón warilürr. Oya ubi, Yesu oya ta inzan karianbóka ki tangzwamtíne, umea olmalab kari alo burrulzan alodako.

35 Da Yesu pamkolpam tüpdü mórranóm we nilóp.

36 Da ene 7 brred akó aüd wapi yazebórr, Godón eso ekyanórr, syórr nangónóp, da tóba umulbain olmal nülinóp. Umulbain olmala ama akó pamkolpam we nülinóp.

37 I nóma elop, ibü blaman bikóma nólóngóp. Da umulbain olmala 7 alóp murrausóp, ne alo pokoa baminürr.

38 Ne kolpama elop, pam blaman kóta 4,000 kwarilürr, kol a karipókal koke etóngóp.

39 Yesu pamkolpamab ngoro tibiób basirrdü we zirrnápónóp, solkwat tüób butüdü we kasilürr, ama Magadan bwób órdóbóna we wamórr.

16

Yesun [Wirri Tulmilüm] Yatop

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

1 Ngibürr Parrisi akó [Sadusi pama] Yesuka togobórr oya apókóm, da i oya we yatop darrü kwitümgab wirri tulmil tónggapónóm, ibü igó poko amtyanóm wagó, oya arüng amkoman Godkagabia.

2 Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Abusa nóma botoe, e igó bóktónane wa, 'Sab morroal ngürrase, zitülkus pülpül óe-óea.'

3 Akó irrbianande e igó bóktónane wagó, 'Errkyá ngup ngürra, zitülkus pülpül óe-óea akó tümün-tümüna.' E umulakla bwób tonarr apónóm, a e ma gaodó koke iadeakla Godón tulmil bómzyatóm, errkyá ne tonarra tómbapondako?*

4 Ini lüölan pamkolpam kolae anako akó i Godón amkoman koke angundako, zitülkus i kürü wirri tulmilüm atodako. A ibünkü darrü wirri tulmil koke tónggapórrón yarile, wata prropet Zonakazan ne wirri tulmila tómbapónórr."†

Yesu ibü we nümgütóp, da we wamórr.

Parrisi a Sadusi Pam, Ibü Kolae Ulmbain Bóktan

(Mak 8:14-21)

5 Da umulbain olmala ta malu dakla dorro we baurürr, Yesu ne yarilürr. Ibü bamrukürr brred amarrum inkü.

6 Yesu ibüka we bóktanórr wagó, "E ta mamka! E umul-umul kwarilün Parrisi akó Sadusi pam, ibü istabkwata."‡

7 I tibiób we ikik koralórr wagó, "Wa igó sidi bóktanda, zitülkus mi brred koke tübarrmüna."

8 Yesu umul bainürr i ne poko bóktan kwarilürr, da ibü nümtinóp wagó, "E iade ikidakkla yabióbka wa, 'Mibü brred myamem babula.'?"

9 E ia [küp apad] küsilanakla? Yabü ia koke ngambangólda, ka ne 5 brred syórr nangónarre 5,000 pam ngabyónüm? E ene bamirrún alo pokodágab ia nigó alóp murrausnarre?

16:1 Metyu 12:38; Luk 11:16 * **16:3** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó, atang opor 2 akó 3 babulako. † **16:4** Zona ngaen aüd ngürr wapian dupidüzan amanórr, Yesu sab ta aüd ngürr gapókdó yarile. **16:4** Metyu 12:39 ‡ **16:6** istabkwata wa igó poko bóktanda wagó, ibü kolae tonarrabkwata. Ist plaoa por bapón klama. Mórrke-mórrke módóga: yeast. Kari ist burua plaoa wirri anda. Ini alap-alap bóktan inzana: ista plaoazan wirri anda, Parrisi akó Sadusi pam, ibü kolae bóktan tulmila pamkolpamab gyagüpítótók kolaedó amarru kain kwarilürr.

10 Akó ene 7 brrede, ka akó 4,000 pam ngabyórró. Yabü ia koke ngam-bangólda, e akó olgabi nigó alóp murrausnarre, ne pokoa baminürr?

11 E wa küp tai koke iade apadódakla, ka yabüka brredankwata koke bóktan namüla? Yabiób tai ngabkónamke Parrisi akó Sadusi pam, ibü istdüğab!"

12 Da ene pokodó umulbain olmala küp we esenóp, wa ibüka igó poko koke bóktan yarilürr tibiób morroal ngabkanóm brredan istdüğab, a wa Parrisi akó Sadusi pam, ibü kle-kle umulbainankwata bóktan yarilürr.

*Pita Yesun Müsirrga Yónürr
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)*

13 Yesu wamórr we bwóbdü, Sesarria Pilipi§ wirri basirr nege. Wa tóba umulbain olmal nümtinóp wagó, "Pamkolpama ia bóktandako, ka nótókla, Pamkolpamab Olom?"

14 I oyabóka wagó, "Ngibürr pamkolpama igó bóktandako wagó, ma Zonla, [Baptæs Bain] Pam. Ngibürra ma igó bóktandako wagó, ma prropet Ilæzala, ngibürra wagó, ma prropet Zerremaeala, akó ngibürra go wagó, ma darrü prropetla, ngaen nótó tamórr."

15 Wa ibü nümtinóp wagó, "A yadi, e wa ia gyagüpi tótókdakla kürükwata, ka nótókla?"

16 Saemon Pita bóktan yalkomólórr wagó, "Ma ene [Kerrisola], arról Godón olom."

17 Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, "Marüka barnginwóm ki yarilün, Saemon Pita, Zonón olom! Ini amkoman bóktana popa pamdögab koke tame. A marüka ini bóktan kürü Aba okaka simzazile, kwitüm nótókase!"

18 "Akó ka marü igó ayaldóla, ma Pitala.* Ini wirri ingülküp kwitüm, ka sab kólba sos we elo. Büdülan arünga sab kürü sos kokean [ut-ut ine].

19 Ka sab marü balngomól arüng mókyeno pamkolpam ok bainüm ia Godón Kingzan Balngomól barrbüñüm, ta ia koke.† Ma ini tüpdü pamkolpam ne kla tómbapón-gum nölenónómo, ka ta kwitüm kuri nölenónóma, akó ma tüpdü pamkolpam ne kla ok ninünümo, ka ta kwitüm ok kuri ninünüma."

20 Yesu tóba umulbain olmal arüng bóktan we nökyenóp wagó, "Darrü pam azazilgu igó, ka ene Kerriso módógl'a."

*Yesu Tóba Azid Aeng akó Büdülankwata Bóktanórr
(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)*

21 Ene ngürrdügabi, Yesu tóba umulbain olmaldó tóba panzedó we pupo bainürr wagó, "Ka sab Zerrusalem wirri basirrdü wamo abün-abün azid aengóm [balngomól byarmarr pamdögabi], wirri pristdüğabi, akó Mosesón gida umulbain pamdögabi. Sab kürü büdülümpükü kómkólörre a aüd ngim ngürrdü, God kürü sab kürsümüle arróldó."

22 Pita oya tebe-tebe pokodó idódürr, da wa oya agórr wagó, "God gyaur ki yarilün marüka! Inzan klama sab kokean ki tómbapó marüka!"

§ **16:13** *Sesarria Pilipi*: Pilip king Erródón siman olom yarilürr. Wa ene basirr elórr, da tóba ngi ekyanórr. Igósi, Sesarria Pilipi, oya küp módóga: *Pilipün Sesarria*. * **16:18** *Pita*, Grrik bóktane oya küp módóga: *wirri ingülküp*. † **16:19** Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *Ka sab marü key mókyeno Godón Balngomól Bwób mamtae tapakum*. **16:19** Metyu 18:18; Zon 20:23

²³ Yesu tübyalüngürr, da Pitaka bóktanórr wagó, "Yaya kürükagab, satani, ma kakota alkomól! Ma kürü kwat murrausüm kaindóla. Zitulkus módóga, ma Godón elklaza koke gyagüpi amandóla, a marü gyagüpítótók tüpan elklazadóma."

²⁴ Yesu tóba umulbain olmaldó bóktanórr wagó, "Nadü oloman ubi yarile kürükä solkwat akyanóm, wa tóbabóka imrüke. Wa tóba krros bügasile azid aengóm kazan, ó kürükä solkwat tókyale.

²⁵ Zitulkus módóga, nadü olom ubi yarile tóba tüpan arról zid ainüm, wa sab tóba [ngarkwat-koke arról] imrüke. A nadü oloma sab tóba tüpan arról imrüke kürübökamde, wa sab tóba ngarkwat-koke arról esene.

²⁶ Ia laró morroala, darrü pama ini tüpan elklaza blaman azebóm, a tóbanan ngarkwat-koke arról ma ki imrüke? Ia darrü kla asine, wa tóba ngarkwat-koke arról sab ia salkomóle? Babula!

²⁷ "Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, tótók kari pokola kólba Aban [wirri kómályoñpükü] akó kólba anerrüpükü. Ka sab darrem nüliónünümo darrpan-darrpan pam tibiób tórrmen ngarkwatódó.

²⁸ Ka yabü amkoman poko byaldóla: e ngibürr aini nidipakla bórrangórrón, sab koke narrbarino kókó ka, Pamkolpamab Olom nótókla, nómá tamó, kólba king ngi baterrón, pamkolpam balngomólóm."

17

Yesun Büba Darrü Tonarr Bainürr

(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ 6 Ngürr kakóm, Yesu ibü yazebörr, Pita, Zeims, akó Zon, Zeimsün zoret. Wa ibü tibióbán imarrurr wirri pododó.

² Ibü obzek kwata oya büba darrü tonarr bainürr. Oya obzeka abüszzan zyón bapón yarilürr, akó oya mórrkenyórrapükü ta gabülpie ongang bapón kwarilürr.

³ Da módóga, Moses akó Ilaeza* ibüka okaka tübyörri, Yesukü iikiki.

⁴ Pita Yesuka bóktanórr wagó, "Lod, mi morroal ainizanakla! Marü ubi ne nómá yarile, ka kubó äud twal müöt balmelo, darrü marünkü, darrü Mosesónkü, darrü Ilaezankü."

⁵ Pita enezan bóktan yarilürr, da módóga, zyónan pülpül pokoa we tamórr ibü sisingül. Akó bóktan bómgóla we sidórükürr pülpül pokodógab wagó, "Ini kürü kólbanan Olome. Kürü [moboküpü ubi] oyakama. Ka kari bagürwóm kokela oyaka. Oya bóktan amkoman ipadólame!"

⁶ Ene äud umulbain olmala ene bóktan nómá barrkrrurr, i kari gum ta koke korálórr. I balókórr, obzek tüpdü.

⁷ Yesu ibüka we tamórr da ibü namurróp. Ibübüka wagó, "Ugó bazeb! Gumgu!"

⁸ I ngabkanóm ilküp nómá kwit bainóp, i ngibürr pam koke nösénóp, wata Yesun tóbanan esenóp.

⁹ I pododógbizan tübabilürr, Yesu ibü arüng bóktan nókyenóp wagó, "Darrü olom azazilgu, e ne kla esenane, ngarkwat kókó God kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, sab büdüldügab nómá kürsümüle."

10 Da umulbain olmala oya we imtinóp wagó, "Mosesón gida umulbain pama iade bóktandako wagó, Ilaeza sab ngaen-gógópan wató tame akó [Kerriso] ama solodó tame?"

11 Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ilaeza[†] wa tótókda, ugósüm blaman elklaza tibiób gaodó akonóm.

12 A ka yabü igó byaldóla, Ilaeza wa kuri tamórr, da pamkolpama oya koke emzyetóp akó i tibiób ubidügab kolae tómbapónónóp oyaka. Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, ta sab dadan ngarkwatódó azid aengo ibü tulgildügab."

13 Ene pokodó, Yesun umulbain olmala küp we esenóp wagó, Yesu ibüka Zon [Baptæs Bain] Pam, oyakwata bóktanda.

*Yesu Kolae Samüpükü Olommokur Dólóng Yónürr
(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43)*

14 Yesu tóba aüd umulbain olmalpükü nóma alkomólórr pamkolpamab ngorodó, darrü pama Yesuka tamórr, wakósingül nulkamülürr oya obzek kwata.

15 Oyabóka wagó, "Wirri Pam, gyaurka, ma kürü olom gyaur ese! Wa kari azid kokea. Ene azida oya nóma amiógda, oya tüpdü singalkalda akó ola pepes apón yarile. Abün münüm wa urdü ó naedó aupda.

16 Ka go marü umulbain olmaldó idüda, a ibü gaodó koke yaril oya dólóng ainüm."

17 Yesu blamandó bóktan yalkomólórr wagó, "E amkoman bangunko ke akó kolae tonarr lüöl pamkolpamakla! Ka ia yenkü nadüzan ngarkwat nyabelo? Kürüka kari müp kokea metat yenkü ngabenóm yabü amkoman bangun kokede. Ala sidüdam ene olommokur kürüka!"

18 Yesu ene kolae samu agórr ene olommokur amgatóm, da wa ene olommokurdügabi tubrranórr. Wata ugósan ene olommokura dólóng bainürr.

19 Da umulbain olmala Yesuka we togobórr tebe-tebe pokodó, oya amtinüm. Wagó, "Ia ki gaodó koke iade korala kolae samu amaiküm?"

20 Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Zitülkus módóga, yabü ne amkoman bangune gaodó kokea! Zitülkus módóga, ka yabü amkoman poko byaldóla: yabü amkoman bangun ne inzan kari nóma warile, wamaka karian küpa, da e ini podo kuri ilane wagó, 'Algabi ugó bupa, ama aum wam!' Da igósidi kuri wame! Blaman Godón ubi ngarkwatódó elklaza sab igósidi yabüka popadan kwarile tómbapónóm!"‡

*Yesu Akó Nis Ngim Tóba Büdüllankwata Bóktanórr
(Mak 9:30-32; Luk 9:43-45)*

22 Umulbain olmala darrpan pokodó nóma kwób bazeñorr Galilim, Yesu ibübóka wagó, "Darrüpa sab kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, pamkolpamab tangdó küngrine.

23 I sab kürü büdüllümpükü kómkórre, da aüd ngim ngürrdü, God sab kürü ugón kürsümüle arróldó." Ini bóktan arrkrudi, oya umulbain olmal kari gyaur ta koke kwarilürr.

17:10 Malakae 4:5 † **17:11** Ilaeza: Yesu igó umul yarilürr wagó, ini alap-alap bóktan yarilürr. Ini Ilaeza, Zon [Baptæs Bain] Pam yarilürr. **17:12** Metyu 11:14 ‡ **17:20** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó, atang opor 21 asine. Igó bóktanda wagó, "Wata térea amaik yarile inzan kla. Darrü kla myamem babula." (Mak 9:29) **17:20** Metyu 21:21; Mak 11:23; 1 Korrint 13:2

[Godón Gyabi Müótan] Taks Mani

²⁴ Yesu tóba umulbain olmalpükü Kaperrna-um wirri basirrdü nómá tamórr, Godón Gyabi Müótan taks mani dakabain pama Pitaka togobórr. Oya imtinóp wagó, "Yabü umulbain pama Godón Gyabi Müótan taks mani§ ia arrbünda?"

²⁵ Pita ibübóka wagó, "Ó, wa ta arrbünda!"

Pita Yesun müótüdü nómá bangrinürr, ngaen-gógópan Yesu wató bóktanórr wagó, "Saemon,* marü gyagüpítótók iada? Ini tüpan kinga taks mani ia nibióbkagab azebdako? Ia tibiób bwób pamkolpamldögab, ta ia mogob pamkolpamldögab?"

²⁶ Pita bóktan oyaka we yalkomólórr wagó, "Taks mani mogob pamkolpamldögabi azebdako."[†]

Yesu bóktan inzan yalkomólórr wagó, "Da taia, oya küp igósa, bwób pama tib koke urrbule.[‡]

²⁷ A mi ini pamkolpam ngürsilan koke ngintirre. Ma maludü ugó wam, arreag amaik. Da ma ngaen-gógópan ne wapi amurruto, oya taedó ma kubó mani küp eseno. Ipadke da taks mani dakabain pamdó idódke. Kubó gaodó yarile mibü nizanabkö Godón Gyabi Müótan taks mani akyanóm."

18

Wirri Ia Nótóke Godón Kingzan Balngomóldó?

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ Ene dadan tonarr ngarkwat, Yesun umulbain olmala oyaka togobórr, da oya imtinóp wagó, "Godón Kingzan Balngomóldó amkoman wirrian ia nótóke?"

² Yesu kari olom tóbaka ngyaunürr, oya zamngól-zamngólan we yónürr tibiób aodó.

³ Wa bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman pokó byaldóla: e Godón Kingzan Balngomóldó koke barrbuno, ngarkwat kókó e yabiób kolae tonarrdögabi tübyalüngane akó kari olmalpókalzan bainane.

⁴ Da ene inzanase, nadü oloma tóba ngi tüp alkomólda, ini kari olomzan, wa wirrian pama Godón Kingzan Balngomóldó.

⁵ Inzan kari olom morroal tonarre nótó nómá apadóda kürü ngidü, enta igósa, wa kürü morroal tonarre apadóda.

Kolae Tonarr Elókam!

(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ "Inzan wa kolae yarile darrü pamankü igó, pamkolpama wirri kugupi bapórrón ingülküp* ki amrókrre oya gepkodó, ama ki amanikörre

§ ^{17:24} Isreal pamkolpama Godón Gyabi Müótan taks arrbüñ kwarilürr. Blaman pam, 20 pail nómá bainónóp, blaman pailzan ene taks mani irrbünónóp. I ene mani küp yazebnóp Godón Gyabi Müótüdü elklaza tómbapónóm. * ^{17:25} Saemon Pitan darrü ngi yarilürr. † ^{17:26}

Ugón Rrom wirri pama taks mani tibiób pamkolpamldögab koke azeb kwarilürr; i wata mogob pamkolpamldögab wazeblórr, i nibiób kantrri gazirri tibióbkü yazebnóp balngomlóm. ‡ ^{17:26} Yesun bóktanen küp móðoga: Yesu tóba umulbain olmalpükü Godón Gyabi Müótan taks mani koke ki urrbule, zitülkus i Godka mogob pam kokeako; Yesu wa Godón Olome akó umulbain olmal Godón pamkolpamako. Yesun amkoman angun-koke Zu pamkolpam ma mogob pamkolpamako. I wata taks mani ki urrbule. ^{18:1} Luk 22:24 ^{18:3} Mak 10:15; Luk 18:17 * ^{18:6} ingülküp, Mórrke-mórrke móðoga: millstone. Zu pamkolpama nis wirri taaptapan ingülküpi [wit] küp akó ngibürr küp amken kwarilürr plaoa tómbapónóm. Darrü aodó kugupi apórróna.

kukurru maludü. A oyaka sab ne klama tómbapónē, wa popa olom,[†] kürü amkoman nótó angunda, kolae tonarr tónggapónóm nóma elngomóle, ene wa kari kolae ta koke yarile.

7 Godón ngürsila sab tame ini tüpan pamkolpamdo, kolae tonarr tómbapónóm nidi balngomóldako. Blaman tonarr inzan tulmila tómbapóndako, a Godón ngürsila sab tame ene olomdó, ini kolaea noakama tótókda!

8 "Marü tang a wapór ibükagab darrüpa ne kolae tónggapónóm nóma müdüde, da itül a ugó amaik mobakagab. Ma darrpan tangpükü ó darrpan wapórpükü [ngarkwat-koke arróldó] nóma bangrino, ene ma tai kolae kokea. A marü nis tang nispükü ó nis wapór nispükü [metat bólmyan urdú] nóma mumanikórre, ene amkoman kolaean yarile.

9 Akó marü darrü ilküpa ne kolae tonarr tónggapónóm nóma müdüde, da irrua a ugó amaik mobakagab. Ma darrpan ilküppükü ngarkwat-koke arróldó nóma bangrino, ene ma tai kolae kokea. A marü nis ilküp nispükü metat bólmyan urdú nóma mumanikórre, amkoman kolaean yarile.

Bamrukürün [Sipan] Alap-alap Bóktan (Luk 15:3-7)

10 "Tai ngakónam, inzan popa olom alzizi amaikgum. Ka yabü igó byaldóla, ibü tangbamtin anerru kürü kwitüm Aban obzek kwata metat asisko.[‡]

12 "E ia gyagüpi tótókdakla, darrü paman ne 100 sip nóma korale, darrüpa nóma busue? Wa kubó ia laró tónggapónē? Wa kubó ene 99 podo kabedó ola bimgüte, da tüób kubó ene bamrukürün kla amkünüm wame.

13 Ka yabü amkoman poko byaldóla: wa ne ene darrpan nóma esene, wa kari bagürwóm ta koke yarile oyaka, da koke ne 99 sipa bamrukóp, ibükü ama inzan bagürwóm koke yarile.

14 Ene dadan ngarkwatódó, mibü kwitüm Aban ubi babula, popa oloma bamrüke.

Lodón Amkoman Angun Zonaretan Kolae Tonarr Dümdüm Akyan Iada

15 "Marü Lodón amkoman angun zonareta ne kolae tonarr nóma tónggapónē marüka, da oyaka wamke, da yalke wa ne kolae tónggapónē. Pamkolpama koke umul bairre, wata e yabian amaniki ene bóktan. Marü bóktan ne nóma arrkrrue, ma moba ene zonaret kuri salkomóla.

16 Ene oloma ne marü bóktan koke nóma arrkrrue, da kubó darrpan ó nis pampükü wamke oyaka, Mosesón gida ngarkwatódó. Ene igósüm, 'nis ó aüd kolpama wata sab bóktörre wagó, i darrü kolae tonarr esenóp. Da nis ó aüd kolpama inzan nóma bóktörre, ene kolae tonarra amkoman tómbapónorr.'

17 Wa ne ibü bóktan koke nóma arrkrrue, da blaman kla ma sosdó pupo ninünüma. Dómdóm, wa ne sosan bóktan koke nóma arrkrrue, da oya popa elkomólamke Godónbóka umul-kók pamzan akó [taks mani dakabain pamzan].

[†] **18:6 popa olom:** Yesu aprrapórr oyabóka apónda, amkoman bangun küsil olom nótóke ó arüng-koke nótóke samuan ngarkwatódó. **18:8** Metyu 5:30 **18:9** Metyu 5:29 [‡] **18:10**

Ngibüür Grrilk bóktane tange wibalómorrón pebadó, atang opor 11 asine. Igó bóktanda wagó, "Pamkolpamab Oloma ibü zid bainüm tamórr, bamrukürün nidipako." (Luke 19:10) **18:15** Luk

18 "We ngarkwatódó, ka yabü amkoman poko byaldóla: e ini tüpdü pamkolpam ne kla tómbapón-gum nólenane, ka ta kwitüm kuri nólénónóma, akó e tüpdü pamkolpam ne kla ok ninane, ka ta kwitüm kuri ok ninünüma.

19 "Ini amkoman pokoa! Ka yabü akó ngibürr bóktan byaldóla. Nis pam nisa yabükagab ini tüpdü ne darrpan gyagüpítótók akó darrpan moboküpi nóma namüli darrpan klamóm tére akom, kürü kwitüm Aba sab ibü nókyene.

20 Zitülkus mórdóga, enana nis ó aüd pama kürü ngidü nóma kwób bazene, ka ola asinla ibü aodó."

Kolae Tonarr Barrgon Alap-alap Bóktan

21 Pita Yesuka tamórr, da imtinürr wagó, "Lod, kürü Lodón amkoman angun zonareta kürüka kolae tonarr metat nóma yarile, ka ia oya kolae tonarr nigó münum norrgónónómo? Ia 7 münum?"

22 Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, "Koke, 7 mün gaodó kokea. Ka marü igó ayaldóla, ma moba Lodón amkoman angun zonaretan kolae tonarr metat[§] barrgon namulo.

23 We ngarkwatódó, Godón Kingzan Balngomól inzana: Darrü king asi yarilürr. Darrü ngürr oya ubi tóba elklaza ngabkan pamab mani ngarkwat dümdüm ainüm yarilürr.

24 Wa ngarkwat nóma bókyanórr, darrü oya elklaza ngabkan pam sidüdóp. Ene pama tóba wirri pamdógab amkoman wirrian mani ngarkwat* dedidü yazebórr.

25 Ene elklaza ngabkan pam gaodó koke yarilürr tóba wirri paman dedi amkalóm. Kinga tóba ngibürr zaget pam nilóp wagó, 'Ini pam, tóba kol akó olmal, akó oya blaman ne elklazako sel ninamke, wa ne kla dedidü ipadórr, we kla amkalóm.'

26 Da ene elklaza ngabkan pama wakósingül we nülkamülürr kingan obzek kwata, da oya yatorr wagó, 'Kürü wirri pam! Ma kürü ayalgu moba dedi büsai amkalóm! Ka sab darrem blaman elklaza marü mülino!'

27 Kinga oya gyaur bóktan ipadórr, da oya we yalórr wagó, 'Ma moba dedi amkalgu; ka kuri norrgónónóma!' Da müöt kalkuma we zirrapónórr.

28 "Ene elklaza ngabkan pamazan wamlórr, da tóba zaget kamadpükü baserri, oya mani dedidü nótó yazebórr ngibürr kina.[†] Tóbaka idódürr, gepkodó arümürr. Oyabóka wagó, 'Kürü darrem kókya, ma ne kla ipadórró!'

29 Oya zaget kamada wakósingül we nülkamülürr. Oya yatorr wagó, 'Ma kürü ayalgu moba dedi büsai amkalóm! Ka sab darrem marü elklaza mülino!'

30 Da wa oya bóktan koke ipadórr. Oya tümün müótüdü we amaikürr, ngarkwat kókó wa ene dedi ki emköle.

18:21 Luk 17:3-4 § **18:22** *metat*, Grrik akó Mórrke-mórrke bóktane ma inzan angrirrúna: 70 times 7. * **18:24** *amkoman wirrian mani ngarkwat*, Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: 10,000 talents. Ene tonarr, darrpan zaget pama 15 pailüm zaget yarilürr darrpan *talent* apadóm. Ene zaget pama 150,000 pailüm zaget ki yaril ene dudu ngarkwat amorránó! Oya gaodó koke yarilürr inzan wirri ngarkwat akonóm. † **18:28** *ngibürr kina*, Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: 100 denarii. Ene tonarr, darrpan zaget pama tokom melpalóm zaget yarilürr 100 denarii azebóm. Ini dedi blaman karian yarilürr tóbanan wirrian dedidügab.

31 Oya zaget kamdala nóma esenóp ne klama tómbapónórr, i kari gyaur koke koralórr, da king blaman kla azazilüm we ogobórr.

32 Da kinga ene ngaen-gógópan elklaza ngabkan pam akó ngyaunürr. Oyabóka wagó, ‘Ma kúp-koke zaget pamla! Ka marü dedi arrgorró, ma kürükagab ne ngarkwat sipadórró, zitülkus ma kürü katorró.

33 Ma moba zaget kamadódó gyaur ki namüla, ka marükazan gyaur namülnürrú.’

34 King kari ngürsil ta koke yarilürr ngaen-gógópan elklaza ngabkan pamdó, da ene olom tümün müötüdü we zirrapónórr. Tümün müót ngakan pama oya ola emkalnóp, ngarkwat kókó ta wa tóba dedi ki emkóle.

35 Da ene inzanase, e yabiób Lodón amkoman angun [zonaretalab] kolae tonarr ne koke nóma norrgonane yabiób amkoman moboküpüdugab, kürü kwitüm Aba ta sab yabü dadanzan nangónorre.”

19

Yesu Kol Aman akó Morwal Amarbóka Umul Bain Yarilürr (Mak 10:1-12)

1 Yesun ini bóktana nóma blakónórr, Galili amgatórr, ama Zudia bwóbdübóna wamórr, Zodan tobarr dakla dorro.

2 Oyaka wirri pamkolpamab ngoroa zutalórr, da ibü we dólóng nyónónóp ola.

3 Ngibürr Parrisia oyaka we togobórr. Ibü ubi oya amiögüm yarilürr tóba bóktandógab. I oya imtinóp wagó, “Mibü gidadógab ia taia, pama kol amaiküm popa pokodógab, ta ia koke?”

4 Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “E Godón Wibalómórrón Bóktan ta etóngarre igó ne poko yarilürr wagó, ‘Bwób zitüldü, God blaman elklaza nóma tómbapónórr, wa ibü igó tónzapónórr, pam a kol’.

5 God igó yarilürr wagó, ‘Ini zitülkusdü pama tóba aipab nis nümgüte, ama tóba koldó dabine, da i ma darrpan bübüm baini.’

6 Igósidi i ma nis kokeamli, a ma darrpanamli. God ne kla dayónda darrpan pokodó, pama kokean nürrgrüte.”

7 Parrisia Yesun imtinóp wagó, “Da Moses wa pam iade arüng bóktan ekyanórr, kol amaik peba mórrag* kol akyanóm, wirri ngi pama ne kla wialómórr, da we klampükü amaiküm?”

8 Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, “Yabü ene kwat Moses igósidi nómtyenóp yabiób kol amanóm, zitülkus e Godón gida bóktan poko mamoonóm kokeanómakla. A pam a kol nóma tónzapónórr, inzan tonarr ugón babul yarilürr.

9 Ka ma yabü igó byaldóla: Nadü pama tóba kol zumanike popa pokodó, a pam gómlankwata koke, akó darrü kol zumige, wa kol gómlö yarile.”[†]

10 Yesun umulbain olmala oyaka bóktónóp wagó, “Inzan ne nóma yarile pam a kol ibüka, da morroal igósa, kol bumiög a pam bumiög ki yarilün!”

11 Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Blaman pamkolpama ini bóktanan kúp koke asendako, wata idi, God nibiób nókyenóp, igó,

19:4 Bwób Zitül 1:27; 5:2 **19:5** Bwób Zitül 2:24 * **19:7** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 5:31 ngakanke. **19:7** Duterronomi 24:1-4 † **19:9** Ngibürr Grikk bóktane tange wialómórrón Godón Buk kugupidü, atang opor 9b asine. Igó bóktanda wagó, “Darrü pam a ne akó ene amaikürrün kol nóma zumige, wa ta kolae tonarr kuri tónggapóné.” Ma 17:20 ngakanke.

¹² ene pokodó abün küpako, pama kol koke iade amiógda. Ngibürra we zitülkusdü, i gaodó kokeako kol bumiögüm, i ne ngarkwatódó tóbabótorr. Ngibürra go we zitülkusdü, pama ibü pugum küp nüsilóp. Akó ngibürra go we zitülkusdü, Godón Kingzan Balngomólankwata. Ini umulbain bóktan apadóm gaodó nótó yarile, wa ki ipa.”

*Yesu Kari Olmalpókal Bles Ninóp
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)*

¹³ Ngibür्र pamkolpama kari olmalpókal tübarrmünürř Yesuka, ibü singüldü tóba tang nis amelóm akó ibünkü tóre ki eko-e. Da umulbain olmala ma ene kolpam we nagóp amarrugum.

¹⁴ Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Kari olmalpókala ki togob kürüka! E ibü burrmatgu, zitülkus Godón Kingzan Balngomól ibünse, inzan olmalpókal nidipko!”

¹⁵ Da módóga, wa darrpan-darrpandó tóba tang nis nómngyelórr ibü bles byónüm, da tüób olgabi we wamórr.

*Küsíl Mörrel Pam
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)*

¹⁶ Darrü tonarr, küsil pama Yesuka tamórr. Oyabóka wagó, “Umulbain pam, ka ia laró morroal tórrmen tulmil tómbapono [ngarkwat-koke arról] apadóm?”

¹⁷ Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, “Ma kürü iade amtindóla morroalankwata? Ene wata Darrpana morroal nótóke, God tüób. Godón ne gida bóktan pokoko, ma we kla emorrono ngarkwat-koke arróldó tótókóm.”

¹⁸ Wa imtinürr wagó, “Ia nadü ne gida bóktan pokoko?”

Yesu bóktanórr oyaka wagó, “Ma darrü olom büdülümpükü amkalgu, ma kol ó pam gó mólgü, ma gó mólgü, ma obae tiz bóktan adrratgu darrü olomankwata,

¹⁹ ma moba aipab nis morroal angón namülün, marü [moboküpü ubi] moba minggüpanandó ne olome‡ inzan ki yarilün, marü moboküpü ubi mobakazane.”

²⁰ Ene küsil pama we bóktanórr wagó, “Ka go blaman ini gida bóktan poko amkoman amorránan namülnürrü. Ka da ma akó laró tónggapono?”

²¹ Yesu oyabóka wagó, “Ma ubi nóma namulo [dudu kómá] bainüm, da ugó wam, moba blaman elklaza sel ninünümke, ene mani sab elklaza-koke ne kolpamko nülinünümke. Sab igósidi marü mórrrel ma kwitüm yarile. Da yao, kürüka tókyanke.”

²² Ene küsil pama ene bóktan nóma arrkrurr, wa gyaurpükü we wamórr, zitülkus oya abün elklaza kwarilürr.

²³ Yesu tóba umulbain olmalbóka wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: sab kari müp ta koke yarile mórrrel pamankü Godón Kingzan Balngomóldó bangrinüm.

²⁴ Ka yabü akó byaldóla, [kamelan] nabea nil tótórrana bangrinüm, a mórrrel paman ma amkoman nabéana Godón Kingzan Balngomóldó bangrinüm.”

^{19:18} Bazeb Tonarr 20:13-16; Duterronomi 5:17-20 ‡ ^{19:19} minggüpanandó ne olome wa blaman pamkolpambóka apónda, ma nibiób amrrandóla. ^{19:19} Bazeb Tonarr 20:12; Lebitikus 19:18; Duterronomi 5:16

25 Umulbain olmala ene bóktan nóma barrkrrurr, i karibóka-koke gübarirr aengóp. I we imtinóp wagó, "Da ia sab dama nótó zid baine?"

26 Yesu ibü dümdüman ngankónóp, bóktan we yalkomólórr wagó, "Pamakanankü gaodó ta kokea tómbapónóm; Godka ma blaman kla gaodómako."

27 Pita oyaka we bóktanórr wagó, "Ma turrkrru, ki blaman elklaza oloknórró marüka atanóm!. Ki sab ia laró darrem ipüdörre?"

28 Yesu ibübóka wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: küsil ngyabena sab nóma tame, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab kólba [wirri kómál zyón] kingan mórran klamdó nóma mórrono pamkolpam balngomólóm, e kürü ne 12 umulbain olmalakla, e ta sab yabiób kingan mórran klamdó bobrro, Isrrael 12 zitül pamkolpam balngomólóm.

29 Nadü oloma tóba müót basirr, zonaretal, bólbtál, aipab nis, olmal, akó tüp bimgüte kürünkü, ene oloma sab 100 münüm yazeble ene elklaza akó wa sab ngarkwat-koke arról ipüde.

30 Abün singül kwata nidipako, sab ma solodó kwarile, ó abün solodó nidipako, sab ma singül kwata kwarile. §

20

[Grreip] Apapdó Zaget Pam

1 "We ngarkwatódó, Godón Kingzan Balngomól inzanase: Irrbianande, darrü grreip apapan aba wamórr zaget pam bumiógüm tóba grreip apapdó zagetóm.

2 Wa ubi bainürr darrpan-darrpan zaget pam darrpan [silba] mani küp* darrem aliónüm. Da i ubi bainóp. Ene wata angrirrún ngarkwat yarilürr apapdó zaget pamabkü. Da wa ibü we zirrnápónóp tóba apapdó zagetóm.

3 Irrbianande, abüsa tüngürür kókó dadamüz. Wa akó elklaza bumiög pokodó we wamórr. Da ngibürr pam nösénóp popa bórrangde, i darrü kla koke tónggapón koralórr.

4 Wa akó ibü we nilóp wagó, 'E ta ugó ogob kürü apapdó zagetóm. Yabü ka kubó morroal darrem nülinünümo.'

5 Da i we ogobórr. Abüs singulküp nóma yarilürr, wa akó ngibürr pam bumiögürr. Abüs aüd küp nóma emrranórr simam, wa akó ngibürr pam bumiögürr. Wa ibüka ta dadan bóktan poko we bóktanórr ibü darrem klamankwata.

6 Abüsa 5 küp nóma emrranórr, wa akó elklaza bumiög pokodó wamórr. Wa akó ngibürr pam we nösénóp ola bórrangde. Wa ibü nümtinóp wagó, 'E ia ini ngürr popa larögóm amanikdakla, darrü kla tónggapón-koke?'

7 I oyaka bóktan yalkomólóp wagó, 'Kibü darrü pama koke kuri tübermige.' Wirri pama ibü we nilóp wagó, 'Da e ta ugó ogob kürü grreip apapdó zagetóm.'

8 "Abüsa nóma bótaolórrma, apap aba tóba zaget alngomól pambóka wagó, 'Zaget pam ugó ngibau, da ibü kubó darrem kla nülinünümke. Da

19:28 Luk 22:30 § **19:30** Ini bóktanan küp aprrapórr módoga: *Ibübüka pamkolpama gyagüpi tótókdako igó, i wirri ngi kolpamako, i ngi-koke kolpamako Godón ilküpüdü.* Akó ibübóka pamkolpama gyagüpi tótókdako igó, i kari ngi kolpamako, i wirri ngi kolpamako Godón ilküpüdü.

19:30 Metyu 20:16; Luk 13:30 * **20:2** *silba mani küp*, Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: darrpan *denarius*. Ene tonarr, darrpan zaget pama darrpan ngürr nóma zaget yarile, wa darrpan *denarius* ipüde.

ibüka we ngarkwat bókyanke, ka dómdóm solodó nibiób bumiga. Kalma ola elakónke, ka ngaen-gógópan nibiób bumiga.'

⁹ Dómdóm ne pam bumiógürr, abusa 5 kúp nóma emrranórr, ibü blaman darrpan silba mani kúp nülinóp.

¹⁰ Irrbianande nibiób bumiógürr, tibiób darrem azebóm nóma ogobórr, ibü gyagüpítótók inzan yarilürr wagó, i ta kubó wirrian darrem ipüdörre. A i ta darrpan silba mani kúp yazebóp.

¹¹ Tibiób darrem kla nóma yazebóp, we kakóm, apap ab we murrkurr akrrónóp wagó,

¹² 'Ma abüs irrübüm ne pam bumiga, i wata darrpan abüs kúpüm zaget aporré. Ki wa dudu ngürr zaget korala abüs ururdü, da ma ma kibü darrpan ngarkwat darrem iade tülinünüma?'

¹³ "Wa darrdüd böktan yalkomólórr wagó, 'Gódam, turrkrru! Ka marü koke gómól-gómól mangóna. Ma ta müób ubi baina zagetóm darrpan silba mani kúp apadóm.

¹⁴ Da moba darrem ipa, da ugó wam müötüdü. Kürü ubi yaril, ka solodó ne pam bumiga, ibü we ngarkwat nülinünüma, ka yabü ne ngarkwat darrem alióndola.

¹⁵ Kürü ene dümdüm asine. Kürü ubi laró tónggapónóma kólba manie, ene kürü kólbakama! Ia marü gyagüp kolaea igósidi mómkóle, zitulkus ka morroal tonarr olomla?

¹⁶ "Da módoga, solodó nidipako, sab singül kwata kwarile, ó singül kwata nidipako, sab solodó kwarile."†

*Yesu Akó Aüd Ngim Tóba Büdülan kwata Bóktanórr
(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)*

¹⁷ Yesu Zerrusalem wirri basirrdü néma kasilüller, tóba 12 umulbain olmal kwat-kwat tótókde tebe-tebe pokodó imarrurr, akó ibüka we böktanórr wagó,

¹⁸ "Tübarkruru! Mi Zerrusalem bamseldakla. I sab kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pam, ibü tangdó ola küngrirre, da i kürü büdül böktan sab ola kókyerre.

¹⁹ Olgabi ama akó Zu-koke nidipko, ibü tangdó ugón küngrirre. I kürü sab we [tiz kangónorre] akó karrikukus sye-i kyónnorre, da kürü krrosdó sab we kómgyerre. Aüd ngim ngürrdü, God kürü sab ugón kürsümüle büdüldügab."

*Zeims a Zon, Ibü Aipan Bato Bóktan
(Mak 10:35-45)*

²⁰ Zebedin siman olom nis,‡ ibü aipa katókórr Yesuka, tóba nis siman olom nispükü. Wa tóba wakósingül nülkamülür Yesun obzek kwata, tóba ubi pupainüm darrü klamóm.

²¹ Yesu oya umtinürr wagó, "Marü ubi larógóma?"

Wa böktan yalkomólórr wagó, "Ma kürü dümdüman kyal, kürü ne siman olom nisamli marü minggüpanan mórróni moba Kingzan Balngomól Bwóbdü, darrüpa marü tutul kwata, darrüpa marü banól kwata."

† **20:16** Ini böktanan kúp módoga: *Godón böktan solodó nidi barrkrrur, sab singül kwata kwarile; Godón böktan ngaen-gógópan barrkrrur, sab solodó kwarile.* **20:16** Metyu 19:30; Mak 10:31; Luk 13:30 ‡ **20:20** Zebedin siman olom nis Zeims akó Zon namülnürri, Yesun umulbain olmaldögab nis namülnürri.

22 Yesu ibüka bóktanórr wagó, "E umul-kókakla e larógóm batodakla! E ia gaodómamli ene müp ódódóm, ka ne müp ódódóm kaindóla?"[§] I bóktan yalkomórri wagó, "Ki gaodómamli."

23 Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Amkoman, e ene müp sab idüdi, ka ne müp ódódóm kaindóla. A kürü gaodó kokea yabü ok ainüm mórranóm kürü tutul kwata akó kürü banól kwata. Sab kürü Aba wató nókyene ene marrgu nis, wa nibióbkü kuri tónzapónórr."

24 Da ene 10 ngarkwat umulbain olmala nóma barrkrrurr, ibü ngürsila yazebórr ene nis narezoreti pam nisdü, Zeims a Zon.

25 Da Yesu ibü blaman ngibaunürr tóbaka. Wa bóktanórr ibüka wagó, "E umulakla, Zu-koke nidipako, ibü singüldü pama pamkolpam zirrbapón-bapón balngomöldako, akó ibü wirri pama ibü wirri arüngi balngomöldako.

26 Da yabükä inzan babula. Nadü oloman ubi yarile wirri ngi bainüm yabü aodó, wa yabü blamanab popa tangamtin pam ki yaril.

27 Akó yabükagab singüldü tótöküm nótó nóma yarile, wa yabü [leba zaget olom] ki yaril.

28 Ene inzana, ka, Pamkolpamab Olom nótökla, igósidi koke tamórró igó, pamkolpama kürü popa tangamtin kwarile. Koke! Ka pamkolpam popa tangamtinüm tamórró, kólba arról abün pamkolpamabkü darrem akyanóm, ibü arról akonóm kolae tonarrdó gab."

*Yesu Ilküp Murrbausürrün Pam Nisab Ilküp Dólóng Nyónürr
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)*

29 Yesu tóba umulbain olmalpükü Zerriko wirri basirr nóma amgatórr, ibüka wirri pamkolpamab ngoroza zutalórr.

30 Da módoğa, nis ilküp murrbausürrün pam nisa kwat kabedó mórran namülnürri. Nóma arrkrurri wagó, Yesu ibü arrgrratódae, i górrgarri wagó, "Lod, [Deibidün] Olom, kibü gyaur tése!"

31 Ene pamkolpama ibü nagóp, da nilóp piküp bainüm. A i ma górrganóm tai arüng ipadnürri wagó, "Lod, [Deibidün Olom], kibü gyaur tése!"

32 Yesu zamngólórr, da ibü nginaunürr. I nóma turürri, wa ibü we nümtinürr wagó, "Ia yabü ubi ka yabünkü laró tónggapono?"

33 I we bóktarri wagó, "Lod, gyaurka, kibü ilküp ugó tomgolnónóm!"

34 Yesu ibü gyaur nósénórr, da ibü ilküp we namurróp. Dümdüman ibü ilküpa we tomgolóp, da i Yesuka we akyarri.

21

*Yesu Kingzan Zerrusalem Wirri Basirrdü Bangrinürr
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Zon 12:12-19)*

1 Yesup Zerrusalem wirri basirr nóma ngorram yónónópmá, i darrü basirr we emrranónóp, ngi Betpage, [Olib Podo] kabedó. Yesu tóba umulbain olom nis ngaensingülan we zirrnapónórr

2 ini bóktanpükü wagó, "E ugó aurram kókó yabü singül kwata ne basirrse. E kubó nóma bangrini, dümdüman e kubó óp [donki] tóba kyampükü oseni, sye-i amrókrón. Kubó nogoamke, da kubó tüdüdamke.

[§] **20:22** Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: "E ia gaodómamli ini kübüldügab anónóm, ka ne kübüldügab anónóm kaindóla?" **20:25** Luk 22:25-26 **20:26** Metyu 23:11; Mak 9:35; Luk 22:26

³ Darrü oloma ne yabüka darrü poko nóma bóktóne, kubó igó ilamke magó, ‘Lod ini nis klamóm sógóse. Da wa kalma büsai talkomôle.’”

⁴ Ini pokoa igósidi tómbapónórr, Lodón bóktan küppükü ainüm, wa propetódó ne poko bóktanórr pamkolpamdó adrratóm wagó,

⁵ “Zerrusalem pamkolpam* nilam,

‘Ngakónam, yabü kinga yabüka tótókda!

Wa tüób mórmók tonarr pama. Wa donkie tótókda,
donki kyam kwitüm mórrarróna.’”

⁶ Da umulbain olom nisa we aurürri, da tónggapórri ibü Yesu enezan nyalórr tónggapónóm.

⁷ Ene donki tóba kyampükü we tüdüdóp Yesuka. I tibiób tumum mórrkenyórr we nüdratrrori ene nis donki kwitüm. Yesu we kasilürr, da mórrkenyórr kwitüdü mórran-mórran bainürr.

⁸ Wa enezan wamlórr, abüna pamkolpamab ngorodógab tibiób tumum mórrkenyórr we zursilürr kwatódó oya morroal apadóm. Ngibürra pörngaepükü kari nugup tiz singgalgónóp, kwa kabedó kla, da Yesun kwatódó we zursilürr.

⁹ Singül kwata ne pamkolpamab ngoroa ogoblórr akó oya solkwat nidi zutalórr, oya wirribóka we yagürnóp wagó,

“Mi [Deibidün] Olom yagürnörre!†

Wa bles airrüna, Lodón ngidü nótó tótókda!

Mi Wirri Kvitüm Godón yagürnörre!”

¹⁰ Yesu Zerrusalem nóma bangrinürr, blaman basirr pamkolpama barrkürrürr. Tibiób bamtinónóp wagó, “Ini ia nótóke?”

¹¹ Yesuka ne pamkolpamab ngoroa zutalórr, ibüka we bóktanónóp wagó, “Ini Yesue, ene prropet Nazarretgab, Galili prrobinsdüma.”

Yesu Pamkolpam Kolabütan Yarilürr [Godón Gyabi Müótan] Kal Akólórrón Pul Basirrdü

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Zon 2:13-22)

¹² Yesu Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü we bangrinürr. Wa blaman kolpam kolabütan yarilürr, ola nidi sel bain akó nidi bumiög kwarilürr. Mogob pamkolpamab mani nidi sensi bangón kwarilürr, Yesu ibü tógal okaka we izazilürr. Gainao póyae nidi sel bain kwarilürr, ibü mórran klampükü ta izazilürr. ¹³ Wa ibüka bóktanórr wagó, “Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, ‘Kürü Müót sab wata inzan ngilian kwarile wagó, pamkolpamab tóre müót.’ A e ma igó aindakla, wamaka góml Pamab ban bwóbe!”‡

* ^{21:5} *Zerrusalem pamkolpam*, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *Zaeonón óp olom*. Zerrusalemén darrü ngi Zaeon yarilürr. *Zaeonón óp olom* alap-alap bóktana. Oya küp mórdóga: *Zerrusalem pamkolpam*. Da Zerrusalem pamkolpama blaman Isrrael pamkolpam ngablaoda.

† ^{21:5} Aesaya 62:11; Zekaraea 9:9 ‡ ^{21:9} *yagürnörre*, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *osana*. Ini Ibrru bóktan opora. Oya küp mórdóga: (*kibü*) *zid tinünüm errkyadan*. Zu pamkolpama Godón agür koralórr ini bóktan opore. ^{21:9} Wórr Peba 118:25, 26 ‡ ^{21:13} Pamkolpama popa kla koke sel bain akó bumiög kwarilürr, wata we elklaza, pamkolpama prrist ne elklaza iliónorré, Godónkü urdù bamngulüm [altadój]. Mogob mani ta Godón Gyabi Müótan tóba manidü sensi angón kwarilürr. Ngibürr mogob pamab mani wirri arüng koke yarilürr Godón Gyabi Müótüdü zagetan ngitanóm. Wata Taerr wirri basirrdü ne mani tómbapónónóp, oya gaodó yarilürr Godón Gyabi Müótüdü zagetan ngitanóm, zitülkus oya arüng wirri yarilürr. A Yesu ene selbain pamkolpam góml pam ngibasilürr, zitülkus i wirri darrem urrbulürr tibiób elklazadó. ^{21:13} Aesaya 56:7; Zerremaea 7:11

¹⁴ Ilküp murrbausürrün pamkolpam akó kolae wapór pamkolpama ene kal akólórrón pul basirrdü oyaka we togoblórr. Wa ibü blaman dólóng ninöp.

¹⁵ Wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pama esenóp, Yesu wirri morroal ne elklaza tómbapón yarilürr, akó i ta kari olmalpókal nurrkr-ruóp taegwarrde Godón Gyabi Müötan kal akólórrón pul basirrdü wagó, “[Deibidün Olom] yagüram!” Ibü ngürsila igósidi we yazebórr.

¹⁶ Da i Yesun we imtinóp wagó, “Ma ia arrkrudóla kari olmalpókala ne poko bóktandako?”

Yesu bóktan yalkomólórr wagó, “Ó, ka kuri nurrkrrunüma. E ta Godón Buk kuri etóngarre, igó ne poko bóktanda wagó,

“Ma \$ sab kari olmalpókal akó ngóm alo olmal umul ninünümo, moba agürüm amkoman moboküpi.”

¹⁷ Yesu ene pamkolpam ene wirri basirrdü nümgütóp. Wa we wamórr Betani basirrdü. Ene irrüb ola umtulürr.

*Yesu [Pig] Nugup Kolae Wyónürr
(Mak 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Ene irrbianande, i Zerrusalem nóma bakolórr, Yesun aloa ipadórr.

¹⁹ Wa darrü pig nugup osenórr kwat kabedó, da we wamórr ngakanóm. Darrü küp koke esenórr, wata pórngaean kwarilürr. Yesu ene nugupdü we bóktanórr wagó, “Ma sab myamem küp kokean waono!” Dümdüman ene pig nugupa odalórr, da nurrótókórr.

²⁰ Ulmulbain olmala ene nugup nóma osenóp odalte, gübarirr aengóp. Da i oya we imtinóp wagó, “Ini pig nugupa büsai-büsai iade odole?”

²¹ Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: e ne Godón amkoman nóma yangunane akó abün-abün gyagüpitótók koke nóma koralo, e inzan tórrmen tulmil tolælane, ka ini pig nugupzan wangóna. A ini kla tebean koke. E ta ini podo ne igó nóma ilane magó, ‘Ma ugó bupa, da moba bumanik maludü,’ ene pokoa sab amkoman tómbapóne.

²² E ne Godón amkoman nóma yangunane, e tóredó ne klamóm yatoane, e sab ene kla ipüdane.”

*Amtin Bóktan Poko Yesun Zagetankwata
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)*

²³ Yesu Godón Gyabi Müötan kal akólórrón pul basirrdü bangrinürr. Wa pamkolpamzan umul bain yarilürr, wirri prrist akó Zu pamkolpamab [balngomól] byarrmarr pama] oyaka we togobórr. Da we imtinóp wagó, “Ma ini elklaza ia nadü balngomól arüngi tómbapondóla? Marü ini arüng ia nótó mókyanórr?”

²⁴ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Ka yabü darrpan amtin bóktan poko bamtindóla. E ne kürüka morroal bóktan nóma salkomólæne, ka yabü umulüm igósidi adrrüto, ka ini elklaza nadü arüngi tómbapondóla.

²⁵ Zonón [baptaes baina] ia nubógabi tamórr? Ia kwitümgab, ta ia pamdógab?”

I tibiób ini bamtin bóktan pokoankwata we apón kwarilürr wagó, "Mi ne igó nómá kwarilo wagó, 'Kwitümgab,' wa kubó mibü tümtirre wagó, 'Da e oya amkoman angunüm koke iade koralnórró?"

²⁶ A mi ne igó nómá kwarilo igó, 'Pamdágab,' pamkolpam kubó ngürsil kwarile mibüka. Da mi pamkolpamab gum kwarilo, zitulkus blamana Zonón igó angundako wagó, wa prropeta."

²⁷ Da i bóktan we yalkomólóp Yesuka wagó, "Ki umul kokeakla."

Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Ka ta yabü koke nüzazilnümo igó, ka ini elklaza ia nadü arünji tómbapondóla.

Alap-alap Bóktan Nis Olom Nisab Didiburrdü Zagetankwata

²⁸ "E ia gyagüpi tótókdakla ini alap-alap bóktanankwata? Darrü tonarr, paman nis siman olom nis namülnürri. Wa tóba ngaen siman olomdó wamórr a oyabóka wagó, 'Kürü olom, [grreip] didiburrdü zagetóm ugó wam ini ngürr.'

²⁹ Wa tóba abbóka wagó, 'Ka kokela.' Da solodó tóba gyagüpitótók we imzazilürr, da we wamórr didiburrdü zagetóm.

³⁰ Aba akó darrü siman olomdó wamórr. Oya akó dadan bóktan poko yalórr wagó, 'Kürü olom, didiburrdü zagetóm ugó wam ini ngürr.' Ene oloma tóba abbóka wagó, 'Taia ba, ka kubó wamo.' Da ma koke wamórr.

³¹ Ia nadü oloma aban ubi ipadórr?"

Wirri prrist akó Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pama oyabóka wagó, "Ngaen siman oloma tóba aban ubi ipadórr."

Yesu ibübóka wagó, "Ene amkoman pokoa! Ka yabü amkoman poko byaldóla: taks mani dakabain pama akó popa kватódó agól kol,* Godka nómá tübyalüngórre, Godón Kingzan Balngomoldó ngaen-gógópan idi barrbündako yabü singül kwata.

³² Zon Baptaes Bain Pama yabü dümdüm kwat mamoonóm umul bainüm tamórr, da e oya amkoman koke yangunarre, a taks mani dakabain pam akó popa kватódó agól kol, i ma oya amkoman yangunóp.[†] E go ene kolae tonarr pamkolpamab amkoman bangun esenarre, da e yabiób gyagüpitótók koke izazinare Zonón amkoman angunüm, solodó.

Grreip Zid Apap Ngakan Pamab Alap-alap Bóktan (Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ "Akó darrü alap-alap bóktan tübarrkru. Darrü pama abün grreip zid iritürr tóba tüpdü. Ene kakóm, wa kal akólórr. Wa kugupi ilüngürr, ene grreip ngórr mor amóngóm, da wa barrkyanan kwit azil müót előrr, tóba grreip kaldó olgab azilüm. Da wa ene grreip apap ngibürr ngaon pam nókyenóp ngakanóm tibiób darremóm akó tóbankü. Tüób ama aibwób wamórr. ³⁴ Grreip ngórr abül tonarr nómá semrranórr, wa tóba leba zaget pam zirrnápónóp ene pamdó, grreip apap nidi ngakan kwarilürr, tóba ene paílan grreip ngórr azebóm.

³⁵ Ene apap ngakan pama ene leba zaget pam bumigóp. Darrü we enan dom apónóp, darrü we büdülämpükü emkólóp, akó darrü wa ingülküpi emkólóp.

* ^{21:31} taks mani dakabain pam akó popa kватódó agól kola blaman kolae tonarr pamkolpam ngablaoda. † ^{21:32} Ene kolae tonarr pamkolpam ngaen siman olomzanako: ngaen-gógópan Godón bóktan koke arrkrudako. Solodó, Godka byalüngdako akó oya ubi apadódako. Zu wirri pam nis ngim siman olomzanako: taeane Godón bóktan apadódako, tórrmen ma babulako.

^{21:32} Luk 3:12; 7:29-30

³⁶ Ene apap aba akó dokyanan leba zaget pam we zirrnápónóp. Ibü akó dadanzan nangónóp.

³⁷ Dómdóm ma aba tóba darrpanan siman olom we zirrapónórr ibüka, igó gyagüpítotókpükü wagó, 'Í kürü siman olom sab morroal tonarre yangórré.'

³⁸ Ene grreip apap ngakan pama aban olom nóma esenóp, i tibióbka bóktónóp wagó, 'Ene olom módóga, ini grreip apap sab nóto ipüde. Yao! Mi errkya büdülämpükü amkaldakla, akó oya aban elklaza sab midi iade yazebrre, aban büdül kakóm!'

³⁹ Da módóga, i oya we amigóp, ama apap kalkuma amaikóp, da büdülämpükü we emkólóp.

⁴⁰ "Ene grreip apap aba sab tüób nóma tame, wa ia laró tónggapóné ene grreip apap ngakan pamdó?"

⁴¹ Ene wirri pama bóktan we yalkomólóp wagó, "Ene kolaeán pam sab büdülämpükü ekrróne, akó wa ene grreip apap sab ngibürř apap ngakan pam nókyerre. Da i sab oya tóba ngórr grreip iliónórre, abül tonarr nóma semrrale."

⁴² Yesu ibübóka wagó, "E ta ini poko kürükwata etóngarre Godón Wibalómorrón Bóktandó wagó,

"Müót balmel pama ne ingülküp[‡] alzizi amaiknóp,
errkya ma ene müötan zirrgüpü Ingülküpüm wató kuri baine.
Lod ini kla tüób tónggapónórr,
da mibü ilküpü kari morroal ta kokea!"

⁴³ "Ini zitülkusdü ka yabü igó byaldóla, God sab bólene yabü[§] balngomólóm Kingzan akó wa bókyene we pamkolpam balngomólóm Kingzan, Godón Balngomólan küp nidi bapóndako.

⁴⁴ Nótó aupe ini ingülküp kwitüdü, sab syórr yangóne. Akó ingülküpa noanka tupe, oya sab baem apóne."*

⁴⁵ Wirri prrist akó Parrisia oya alap-alap bóktan nóma arrkruóp, da i umul bainóp wagó, Yesu ibükwata bóktanda.

⁴⁶ I kwat we yamkünónóp oya amiögüm. A i ma pamkolpamab gum kwarilürr, zitülkus ene pamkolpama igó yangunónóp wagó, Yesu wata prropeta.

22

Kol Amióg Tórean Alap-alap Bóktan (Luk 14:15-24)

¹ Yesu wirri prristdú akó [balngomól byarrmarr pamdó], akó alap-alap bóktan yarilürr wagó,

² "Godón Kingzan Balngomól inzanase. Darrü bwóban kinga tóba siman oloman kol amióg tóre tónggapónórr.

³ Wa tóba [leba zaget] pam zirrnápónóp, nibiób ngibaunürr, ibü byalóm ene tóredó tótókóm. Da i ma ubi koke bainóp tótókóm.

[‡] **21:42 ingülküp:** Isrrael pamkolpama müöt ingülküpi balmel korálórr, da müót wata amoanda. Mibü müót wa talkuma amoanda. **21:42** Wórr Peba 118:22-23 [§] **21:43 yabü** wa Zu pamkolpambóka apónda. * **21:44** Ngibürř Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó, ini atang opor 44 babula. Ini alap-alap bóktana. Ingülküp wa Yesunbóka apónda. Ini bóktanaküp módóga: Yesun nidi alzizi amanikdako, sab kolae nirre.

⁴ Wirri pama akó tóba ngibürr zaget pam zirrnapónóp wa ne pam ngibaunürr, ibü byalóm tóba tóredó tótókóm, ini bóktanpükü wagó, 'Tübarrkruu! Ka kólba tórean blaman alo kla kuri tómbapóna. Kürü simanal [kau] akó pyórr aupürrün kau kuri bódabórre. Blaman kla tómbapórrónako, da yao, ugó togob tóredó!'

⁵ A ibü darrü baku burrul ta babulan yarilürr. I blamana tibiób ubiankwata barsenórr. Darrüpa tóba ngaon bwóbdü wamórr, darrüpa tóba elklaza bumiög müötüdü wamórr,

⁶ a barrea wirri paman Zaget pam bumigóp, kolae akrran we okrralórr, da büdülämpükü we ekrrónóp.

⁷ Kinga nómá arrkrurr, oya kari ngürsila ta koke ipadórr. Wa tóba gazírr pam we zirrnapónóp oya Zaget pam nidi okrralórr, ibü blaman büdülämpükü akrranóm. Akó ibü wirri basirrpükü ta uri setenóp.

⁸ Wa tóba ngibürr leba Zaget pam ngibaunürr, ibübóka wagó, 'Tore alo kla blaman tómbapórrónako. Ka ngaen-gógópan ne pamkolpam ngibauna, morroal tonarr ngarkwatódó pamkolpam koke kwaril kürü tóredó tótókóm.

⁹ Da ugó ogob wirri k watódó ne il bagótdako. E kubó nigó-nigó pamkolpam nosenane, da kubó ngiblinamke tóredó tótókóm.'

¹⁰ Oya leba Zaget pama we ogoblórr wirri k watódóma. I nibiób nosenónóp, morroal pamkolpam, kolae pamkolpam, ibü darrpan pokodó we kwób isuóp. Ene kwóbbazen müota tai kókó we barümürr pamkol-pamabme.

¹¹ "Kinga ene pamkolpam ngabkanóm wamórr. Wa ola darrü pam esenórr tóre mórrkenyórr koke nótó batenórr.

¹² Oyabóka wagó, 'Gódam, ma wa ini ia tübangrina tóre mórrkenyórr koke?' Ene pama darrü poco kokean bóktanórr.

¹³ Da kinga tóba Zaget pam nilóp wagó, 'Wapór a tang nürümam, kalkuma tümün k watódó ugó amaikam. Wa sab ola yón akó zirrgüp bótak yarie.'

¹⁴ God blaman pamkolpam ngibaunda, sab ma aüdan sazebe."

*Amtin Bóktan Poko Taks Maniankwata
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)*

¹⁵ Ene kakóm, Parrisia ogóbórr, bóktan we tónggapónóp Yesun darrü bamtin bóktan poco amtinüm, wa morroal koke ne bóktan poco ki yalkomóle.

¹⁶ Da i ngibürr Errodón* mamoan pam akó tibiób ngibürr umulbain olmal we zirrnapónóp Yesuka. Oyabóka wagó, "Umulbain Pam, ki umulakla wagó, ma amkomanla akó ma Godón kwat amkoman bóktane umul byóndóla pamkolpamdó. Akó pamkolpamab gyagüpítótóka marú koke gum-guman ngitandako. Ki ene kla umulakla, zitülkus ma blaman pamkolpam, ia wirri pam, kari pam, wata darrpan ngarkwatódó ngabkandóla."†

* 22:14 Metyu 8:12; 25:30; Luk 13:28 * 22:16 Errod Galili prrobinis alngomól pam yarilürr Rrom kingankü. † 22:16 I Yesuka mis bóktan wazeblórr, oya saul ainüm.

17 Oya imtinóp wagó, "Kibü moba gyagüpítótók kóbó tüzazilnüm, mibü gidadógab ia taia Sisan‡ taks mani aliónüm, ta ia koke?"

18 A Yesu ma ibü kolaean gyagüpítótók umul bainür, § da we nilóp wagó, "E taepurrane bóktan pamakla! Ia e kürü kólba bóktandógi amiögüm iade kaindakla?

19 Darrü taks mani küp kürü kóbó kómtyenam!"

I oyaka darrü küp we idüdóp,

20 da wa ibü nümtinóp wagó, "Ia noan obzeke akó ngie?"

21 I bóktan we yalkomólóp wagó, "Sisan."

Da Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Da módóga, Sisan ne klamko, Sisan ilinamke, akó Godón ne klamko, Godón ilinamke."

22 Da i Yesun bóktan nóma arrkruóp, gübarirr aengóp. I oya we amgütóp, da we bakonórr.

*Amtin Bóktan Poko Büdülab Barsinankwata
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)*

23 Ene dadan ngürr, ngibürr [Sadusi pama] Yesuka togobórr bamtin bóktan poko amtinüm, amkoman moboküpi koke. Ini pama igó bóktan kwarilürr wagó, pamkolpama sab koke tübarsile büdüldügab.

24 I Yesuka we bóktónóp wagó, "Umulbain Pam, Moses igó yarilürr wagó, 'Darrü kolpükü pama ne nóma narrótóke olmal-koke, ene paman narezoreta sab ene kóble ki zumióg, olmal balngenóm tóba büdül narezoretan ngidü.'

25 Da módóga, ngaen 7 zonaretalpükü pam kinkü aini koralórr. Nareta kol zumiögürr, da wa narrótókórr olmal-koke. Kóble wa tóba olgabi zoretan tangdó zumgatórr.

26 Ene kóble noa tangdó ungrinürr, wa ta olmal-koke narrótókórr. Akó darrüpa upadórr; wa ta olmal-koke narrótókórr. Inzan kókó blaman ene pama narrbarinürr.

27 Solodó ene kóble we narrótókórr.

28 Da sab büdüldügab barsin tonarrdó, ia wa sab tai noan kol warile? Ki ene poko amtidakla, zitülkus i oya blamanan zumigóp."

29 Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "E kle-kle gyagüpi tótódkakla, zitülkus e umul-kókakla Godón Wibalómórrón Bóktan akó Godón arüng!"

30 Büdüla nóma tübarsile arróldó, i sab myamem tibiób koke bumiognórre, a i ma sab inzan kwarile, wamaka kwitüm anerruako.

31 E ta kuri etóngarre God yabüka ne poko bóktanórr büdülab barsinankwata wagó,

32 'Ka Eibrá-amón God, Aesakón God, akó Zeikobón God.* Wa büdül pamkolpamab God koke-e, a wa arról pamkolpamab Gode."

33 Pamkolpam ngoroa ene bóktan nóma barrkrrurr, i gübarirr aengóp, wa ne poko umul nyónónóp.

‡ **22:17** *Sisa:* Rrom pamkolpama tibiób king Sisabóka ngiblian kwarilürr. Mórrke-mórrke mórdóga: *Caesar ó Emperor.* Wa ngaen blaman Israél pamkolpamab tüp tóbankü yazebórr.

Ene tonarrdó, wa ma igósidi blaman Israél pamkolpamab kingüm bainür. § **22:18** Errodón mamaon pamah gyagüpítótókdógi, Sisan taks mani alión asi ki yarilün. A Parrisiab gyagüpítótókdógi, Sisan taks mani babul ki yarilün, zitülkus Zu pamkolpamab gida igó bóktanórr wagó, taks mani alión babula mogob pamkolpamadó. **22:23** Apostolab Tórrmen 23:8

22:24 Duterronomi 25:5 * **22:32** *Eibrá-am, Aesak, akó Zeikob,* ibü büba ngaen narrbarinürr, da ibü samu ma arrólako Godón bwóbdü. **22:32** *Bazeb Tonarr 3:6*

Godón Wirrian Gida Bóktan Poko

(*Mak 12:28-34; Luk 10:25-28*)

³⁴ Parrisia nóma barrkrrurr wagó, Yesu Sadusi pamab bóktan kuri piküp ine, i darrpan pokodó we kwób bazenórr.

³⁵ Darrpan Parrisia, tüób Zu pamkolpamab gida umulbain pam yarilürr, Yesun apókórr tóba bamtin bóktan poko-e.

³⁶ Wagó, "Umulbain Pam, Godón wirrian gida bóktan poko ia nadü ne klame?"

³⁷ Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Marü [moboküpü ubi] asi ki yarilün Lodka, marü God, moba dudu moboküpi, dudu samu-i, akó dudu gyagüpítótóke.

³⁸ Ini ngaen-gógópan Godón wirrian gida bóktan poko módoga.

³⁹ Nis ngim wirrian gida bóktan poko módoga, 'Marü moboküpü ubi moba minggüpanandó ne olome[†] inzan ki yarilün, marü moboküpü ubi mobakazane.'

⁴⁰ Mosesón dudu Gida Buk akó blaman Prropetab Peba, ini nis gida bóktan pokodó karrkukus bórrangórrónako."

Amtin Bóktan Poko Ene [Kerrisonkwata]

(*Mak 12:35-37; Luk 20:41-44*)

⁴¹ Parrisiazan darrpan pokodó kwób bazerrón kwarilürr, da Yesu ibü igó poko nümtinóp wagó,

⁴² "E ia gyagüpi tótókdakla Kerrisonkwata? Ia wa noan olome?"

I bóktan yalkomólóp wagó, "Wa [Deibidün] olome."

⁴³ Yesu akó bóktanórr wagó, "Godón Samua Deibidün iade yalórr tóba olom ngi ngyesilüm wagó, 'Lod'? Deibid igó wialómórr wagó,

⁴⁴ "Lod God igó bóktanórr kürü Lodódó[‡] wagó,

"Ma ae mórra kürü tutul tangdó,

kókó ka sab marüka nidi bóka bamgündako, marü wapór-o lorodó irrbuno." §

⁴⁵ Deibid tüób ne Kerrison nóma ngilianórr wagó, 'Lod', da Kerriso Deibidün olom iadea?"*

⁴⁶ Darrü pam gaodó koke yarilürr Yesuka bóktan poko alkomólóm, da ene ngürrdüğab blaman gum kwarilürr oya ngibürr poko amtinüm.

23

Yesu Pamkolpam Arüngi Ikkí Nókrónóp Mosesón Gida Umulbain Pam akó Parrisi, Ibübóka

(*Mak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46*)

¹ Ene kakóm, Yesu pamkolpamab ngorodó akó tóba umulbain olmaldó bóktan yarilürr.

² Wagó, "Mosesón gida umulbain pam akó Parrisia Mosesón pabo kuri ipüdóp; ibü ene arüng ó dümdüm asine Mosesón gida müsirrga ainüm.

^{22:37} Duterromoni 6:5 [†] ^{22:39} Ma müsirrga ain bóktan 19:19 ngakanke. ^{22:39} Lebitikus

19:18 [‡] ^{22:44} kürü Lod wa [Mesayabóka] apónda. § ^{22:44} Ini böktanan küp módoga: marüka nidi bóka bamgündako, ka sab blaman [ut-ut ninünümö] marünkü. ^{22:44} Wórr Peba 110:1

* ^{22:45} Yesun amtin bóktan igó yarilürr: Yesu Deibidün büdül kakóm tömtómólórr. Da Yesu Deibidün Lod iade yarilürr?

3 E sab ibü blaman bóktan amorrán kwarilünke, yabü ne kla tómbapónóm byal kwarile. A i ne kla tólbaeldako, e ibü mamoangu, zitülkus i pamkolpam ne kla umul baindako, tib tórrmendó koke arrbündako.

4 Inzande, i ngyaben kari müp koke aindako abün gida tómbapónde pamkolpama mamoanóm. A i ma tib tibiób tang pyóm kubó kokean ingrirre ene müp kwit ainüm.

5 I blaman ne elklaza tómbapóndako, ibü ubi pamkolpama ibü nöserré. I tibiób müóngdü ne bokoszan kla* bameldako, Godón bóktan opor ne kla kugupidümako peba mórragdó balómórrón, barrkyananako ngibürr pamab bokoszan klamdógab. Akó banól tangdó ta inzan bameldako. Ibü tumum mórrkenyórrdü maenzan balmelórrón sye† ta kokrrap byóndako.

6 Ibü ta ene wirri ubi pokoa wirri pamab mórran bwóbdü mórranóm alongalo tóredó akó mórranóm wirri pamab mórran pokodó mibü kwóbbazen müötüdü.

7 Ibü ta inzan wirri ubi pokoa, pamkolpama ibü morroal ngürr bóktan nüliónorre pul basirrdü akó 'Rrabi'bóka‡ nóma ngiblianórre.

8 Pamkolpama yabü 'Rrabi'bóka koke ki ngiblianórre, zitülkus e blaman zonaretalpükümakla. Ka wata yabü blamanab darrpan Umlbain Pamla.

9 E darrü pam ini tüpdü yabiób abbóka koke ngilian kwarilo, zitülkus yabü blamanab wirri Ab wata kwitümase.

10 Yabü ta 'Balngomól Pam'bóka koke ngiblian korale, zitülkus pamkolpam balngomól pam wata darrpan móódga, [Kerriso].

11 Yabü wirri pam nótóke, wa pamkolpamabkü leba zaget olom yarile.

12 Nadü oloma tóba ngi kwit ainda, God oya ngi sab tüp solkomóle. Akó nadü oloma tóba ngi tüp alkomólda, God oya ngi sab kwit ine.

Yesu Mosesón Gida Umlbain Pam akó Parrisi Nütüngóp (Mak 12:40; Luk 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13 "Mosesón gida umlbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitülkus e Godón Balngomól Bwóban barrbü mamtae murrausdakla pamkolpamab obzek kwata. Da e yaib ta koke barrbündakla, akó e ibü kwatpükü murrausdakla, barrbünum nidi kaindako."§*

15 "Mosesón gida umlbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitülkus e ini tüpdü akó maludü agóltagoldakla darrpanan olom amkünüm, ubi nótó bainda Godón agürüm yabiób gyagüpitótók ngarkwatódó. E sab oya amkoman

* **23:5** *bokoszan kla*, Mórrke-mórrke móódga: *phylacteries* (Duterronomi 6:8; 11:18). Ini bóktan opora Grrik bóktandógab tótókda. † **23:5** *maenzan balmelórrón sye*, Mórrke-mórrke móódga: *tassels* (Bótang Peba 15:37-41; Duterronomi 22:12). ‡ **23:7** *Rrabi Arram* bóktan ngia. Oya küp móódga: *Umlbain Pam*. **23:11** Metyu 20:26-27; Mak 9:35; 10:43-44; Luk 22:26 **23:12** Luk

14:11; 18:14 § **23:13** Mosesón gida umlbain pama pamkolpam abün kari-kari gida bóktan poko nüliónónóp, Parrisia ne kla mamoan kwarilürr. Olgabi nabe yarilürr Godónbóka umul bainüm.

* **23:13** Abün Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó atang opor 14 babula. Wata ngibürrdü asine. Igó bóktanda wagó, "Mosesón gida umlbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitülkus e ngul kóbleab elklaza góml-gómól azebdakla, müotpükü ta inzan. Akó pamkolpam ilklibüliónüm, e wirri kokrap tóre bakodakla panzedó. Ini zitülkusdü e sab kari kolae darrem koke ipüdane Godkagab!" (Mak 12:40 akó Luk 20:47)

satanian olomóm inane; oya kolae tonarr ta sab wirrian yarile yabü kolae tonarrdó gab, da wa sab igósidi [metat bólmyan urdú] wame.

16 “Ilküp murrbausürrün balngomól pam, sab Godón ngürsila tame yabüka! E igó umul baindakla yabiób bóktan arüng akyanóm wagó, ‘Darrü pama ne [arüng alkamül-koke bóktan] nóma angrinda [Godón Gyabi Müótan] ngidü, oya bóktanan küp babula; ene wa taia tóba bóktan alkamül. A darrü pama ne arüng alkamül-koke bóktan nóma angrinda Godón Gyabi Müótüdü ne [goldko], ibü ngidü, ene wa tóba bóktan kokean alkamüle.’

17 Ilküp murrbausürrün gonggo pam! Wirrian ia nadü klama: ia gold, ta ia Godón Gyabi Müót, gold ne klama gyabian ngitanda? Godón Gyabi Müót wirrian klama!

18 E akó igó umul baindakla wagó, ‘Darrü pama ne arüng alkamül-koke bóktan nóma angrinda [altan] ngidü, oya bóktanan küp babula. Ene wa taia tóba bóktan alkamül. A darrü pama ne arüng alkamül-koke bóktan nóma angrinda altadó ne [gyaur klame], oya ngidü, ene wa tóba bóktan kokean alkamüle.’

19 E amkoman ilküküp murrbausürrünakla, wirrian ia nadü klama, gyaur kla, ta ia alta, gyaur kla ne klama gyabian ngitanda? Alta wirrian klama!

20 Ene igósidi, darrü pama arüng alkamül-koke bóktan nóma angrinda altan ngidü, wa ta altadó blaman ne gyaur klamko ibü ngidü bóktanda.

21 Akó wa arüng alkamül-koke bóktan nóma angrinda Godón Gyabi Müótan ngidü, wa ta oya ngidü bóktanda, ola nótó nyabenda.

22 Akó wa arüng alkamül-koke bóktan nóma angrinda kwitüm ngidü, wa Godón kingan mórran klaman ngidü bóktanda akó oya ngidü, ola nótó mórranda.

23 “Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitülkus e wa kari gida bóktan poko karrkukus amorrandakla, a e ma amkoman wirrian gida bóktan poko kuri elókane. Ini ne kari zidpókala dódórr baindako, mint, dil, akó kumin,[†] e [wantent] Godón ekyenane, tóba gida ngarkwatódó. Ini kari gida bóktan poko mamao taia, a e ma ngibürr wirri gida bóktan poko koke ki elókane, igó wa: pamkolpam [dümdüm tonarre] akó gyauri ngabkan, akó ma ne poko bóktóna tónggapono.

24 Ilküp murrbausürrün balngomól pam, e büz kuri irrunane anón naedógab, a e ma [kamel] kuri idarükane![‡]

25 “Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitülkus e yabiób küböl wata tumum poko bagul umulakla, a ibü auma kugupi ama kari tómanpükü kokeako. Yabü moboküp kolae tonarre murrbausürrünako: a e wata yabióbán gyagüpi bomandakla akó yabü ubi wata abün elklaza do bainüma!

23:22 Aesaya 66:1; Metyu 5:34 [†] **23:23** mint, dil, akó kumin: Ini karian zidpókal alo kla mis ain klamako (Lebitikus 27:30). [‡] **23:24** Ini alap-alap bóktana. Ini nis klam nis alóng-koke elklaza nisamli, zitülkus [tómanpükümamlı] Godón ilküpü. Büz arruan küp módoga: büz wirri kokea, a i adarüküm kokeako. Kamelan adarük ma ibü gaodóma. Yesun bóktanan küp módoga: Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi tüpan nyabean gida umul bain korálór; Godón amkoman gida ma koke umul bain korálór.

26 Ilküp murrbausürrün Parrisi, ngaen-gógópan kübül kugupi ugó nugulam; tumum ta kubó igóside [tóman-koke] yarile.

27 "Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitülkus e wa inzanakla, wamaka morroal püti airrún gapókako. Ngabkande wa morroalako, a ibü auma kugupidü, büdül pamkolpamab kus akó abürrün büdül büb barümürrünako.

28 Ene dadan ngarkwatódó, pamkolpamab ilküpüdü e dümdüm ngyaben pamakla, a yabü auma büb kugupidü, e wata Godón taepurrane ngilian pamakla, akó kolae tonarr kari ta kokea yabüka.

*Yesu Mosesón Gida Umlubain Pamab akó Parrisiab Kolae Tonarran Darremankwata Bóktan Yarilürr
(Luk 11:47-51)*

29 "Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka. E prropetab gapók tómbapóndakla morroal obzeksyók bapónóm, prropet ngaen ne gapókdó urrbulürr, akó e ngibürr dümdüm ngyaben pamkolpamab gapók ta püti baindakla ibü gyagüpi amanóm.

30 E wa igó bóktandakla wagó, 'Mi ne asi nóma ki kwarila mibiób abalbobatalab tonarrdó, mi ibü koke ki tang nólénóp ene prropet akrranóm.'

31 Da inzan bóktande, e wa yabiób kuri pupo tübinane wagó: prropet nidi okrralórr, e ibü bobatalakla.

32 Da taia, akó pokodó ugó ipüdam, yabü abalbobatala ne kla ngangólóp!

33 E gwarakla akó gwarab kupoakla! E wa sab metat bolmyan urdúgab ia kyab kórzinane, God yabü ola nóma zirrnáporre yabiób kolae tonarranne?

34 We zitülkusdü, ka yabü igó poko byaldóla, ka sab yabüka prropet, [wirri gyagüpitótók] pam, akó umulbain pam zirrtapónónómo. E sab ngibürr büdülümpükü okrralo, ngibürr krrosdó omelolo, ngibürr e sab Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü karrkukus sye-i ola nyólnane, ngibürr e ma sab basirr-basirrdüma kolabütan kwarilo.

35 Inzan tórrmen tómbapónde, dümdüm ngyaben pamab óea ne tópkónóp, ene sab yabü müp yarile, tai Eibolón oedögab, dümdüm nótó ngyaben yarilürr, kókó Zekarraean óea ne tópkánórr, Berrekayan olom. E oya [Gyabi Bwób] akó alta, ibü dadamüz emkólarre.

36 Ka yabü amkoman poko byaldóla: blaman ene müpa sab ini lüólan pamkolpamdó togobe!

*Yesun Gyaur Zerrusalem Pamkolpamdo
(Luk 13:34-35)*

37 "O Zerrusalem, Zerrusalem! Ma prropet büdülümpükü akrrandóla, akó God tóba ne bóktan amarru pam zirrbapónda, ibü ta ma ingülküpi akrrandóla. Ia nigó münüm kürü wirri ubi yarilürr marü pamkolpam kwób asum darrpan pokodó, aip karrakarra póyaea tóba kupozan kwób asudo, da tape ngablaodo. A ma ubi koke namülnürrü, ka ene poko koke ki tólaela!"

38 Turrkrru, marü müöt§ sab yuógan amgatórrón yarile.

23:27 Apostolab Tórrmen 23:3 **23:33** Metyu 3:7; 12:34; Luk 3:7 **23:35** Bwób Zitül 4:8; 2

Kronikol 24:20-21 § **23:38** müöt wa alap-alap Zerrusalembóka apónda (Zerremaea 22:5).

³⁹ Zitülkus módóga, ka marü igó ayaldóla, ma sab myamem kürü kokean kóseno, kókó ma sab igó bóktono wagó, 'Wa^{*} bles airrüna, Lodón ngidü nótó tótókda.' †

24

Yesu [Godón Gyabi Müót] Kulainankwata Bóktanórr (Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Yesu Godón Gyabi Müótüdügabi tubrranórr, da nóma wamlórrma, umulbain olmala oyaka togobórr oya Godón blaman ene müót akó umul ainüm. Oyabóka wagó, "Ma ini morroal wirri müót ngankónónóm!"

² Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "E ini kla tai kuri nósenanane? Ka yabü amkoman poko byaldóla: sab darrü ingülküpa aini kokean bamine tóba pabodó. Blaman sab amarrón kwarile ama tüpdü."*

Elnga Ngürrab Tómbapón Tulmil (Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³ Yesu [Olib Pododó] nóma mórran yarilürr, oya umulbain olmala tibibi pokodó oya ola agotóp. Oyabóka wagó, "Ma kibü tüzazilnüm ini klama sab nóma tómbapórre. Akó ki sab ia umul bairre igó, marü alkomał tonarra minggüpanan kuri tübine akó ini nyaben wata kuri blakóne?"

⁴ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "E umul-umul kwarilün, sab darrü olom ok ain-gu yabü ilklió büliónüm.

⁵ Zitülkus módóga, abüna sab kürü ngidü togoble igó bóktankü wagó, 'Ka módóglá, [Kerriso].' I sab abün pamkolpam ilklió nüliónorré ibü amkoman bangunüm.

⁶ E sab barrkrrulo wagó, bwób-bwóba tibiób bokrrandako akó ngibürr bóktan gazirrankwata. Da ene pokodó arrkürrgu! Ini klama sab ki tolbaelnóm, Godón tóba bóktan ngarkwatódó, a tüpan blakón tonarr wa küsila.

⁷ Darrü kantrri pamkolpama sab darrü kantrri pamkolpampükü bokrrale. Darrü kingan gazirr pama sab darrü kingan gazirr pampükü gazirr kwarile. Sab wirri ku kwarile akó bwób-bwób sab tüpa mórrbaeng yarile.

⁸ Blaman ini elklaza sab inzan kwarile, wamaka kola ngaen-gógópan azid nóma apadódo marrna bain minggüpanan. Ene azid ngaen-gógópan karia, ama solkwat tai wirri baile.

⁹ "Yabü sab wirri pamab tangdó urrbule. Yabü sab wirri müp nüliónorré, solodó ama büdüldü urrbule. Blaman ini tüpdü pamkolpama sab yabü alzizi zomale, kürü ngianbókamde.

¹⁰ Ene tonarrdó, abün pamkolpama sab kak amórre Godón amkoman angun-gum. Pamkolpama tibiób sab alzizi boman kwarile, akó darrem-darrem pupo bainórré wirri ngi pamdó.

¹¹ Akó sab abün obae prropeta togoble, da i sab abün pamkolpam ilklió nüliónorré ibü bóktan amkoman angunüm.

¹² Ene tonarr, kolaea sab tai wirri baile ini tüpdü. Ini zitülkusdü abün pamkolpamab moboküpü sab gyaur burrul babulan yarile gódamdó.

* ^{23:39} wa [Mesayabóka] apónada. † ^{23:39} Zerrusalem pamkolpama Yesun akó ki eserre, wa Zerrusalem nóma ki bangrine donki kwitüdü (Luk 19:28-44). Ene ngürrdü iene bóktan opor ki taegwarr kwarile. ^{23:39} Wórr Peba 118:24 * ^{24:2} Godón Gyabi Müót wirrian müp ingülküpi aelorrón yarilürr. ^{24:9} Metyu 10:22

13 Kürü amkoman angunüm karrkukus nótó zamngólda kókó blakón tonarrdó, God sab oya zid ine.

14 Ini Morroal Bóktan Godón Kingzan Balngomólankwata, sab bwób-bwób akó basirr-basirr amgol kwarile, blaman pamkolpam umul-umulan ngibtanóm. Solodó, dómdóm ngürr ugón semrróne.

Ngazirr Kla

(*Mak 13:14-23; Luk 21:20-24*)

15 "Prropet Danielzan bóktanórr, e sab ngazirr kla esenane Godón Gyabi Müötüdü, gyabian pokodó zamngólórrón. Ene ngazirr klama sab ene Gyabi Müót amkoman [tómanan] ngitine Godón ilküpüdü."

(Atang olom nótóke, wa ini bóktanán küp tai ki emzyat!)†

16 "Ini klama sab nóma tómbapóne, Zudiam nidipako, sab podopükü bwóbdü ki busunüm.

17 Mórrkakak kwitüm ne olome,‡ wa koke ki abi darrü kla apadóm. A wa büsai ki buso tóba zid bainüm.

18 Ngaon bwóbdü ne olome, koke ki alkomól tóba müötüdü, tumum mórrkenyórr apadóm. A wa büsai ki buso.

19 Sab kari kolae koke yarile ene ngürrdü bikómpükü akó ngómrin kolabkö!

20 E inzan tére bako kwarilün Godka wagó, 'Ini buso tupsoa koke ki tómbapó güüb melpaldó ó [Sabad] ngürrdü.'

21 Zitülkus módóga, ene müp sab kari kolae koke kwarile, pamkolpama ne kla koke kuri azid aengóp, ngaen, ini tüpan zitüldügab, kókó errkyá. Myamem akó inzan kla babul yarile.

22 God ene kolae ngürrab ngarkwat sab tugup tünggürre. Wa ne koke nóma ki tugup tünggürre, darrü oloma kokean ki zid baine. Tóba alearrón pamkolpamab gyaurdügab, wa ene kolae ngürr sab igósidi tugup tünggürre.

23 "Darrü oloma ne yabüka igó nóma bóktóne wagó, 'Ngakónam, ene Kerriso yóni!' ó 'Ngakónam, ene Kerriso módóga!' oya bóktan amkoman angun-gu.

24 Zitülkus módóga, obae kerriso akó obae prropeta sab togoble. I sab wirrian tulmil akó [basen-koke tórrmen] tómbapón kwarile pamkolpam ilklió büliónüm kle-kle kwatódó tótókóm. I ta Godón alearrón pamkolpam ilklió büliónüm kain kwarile.

25 Da módóga, yabü gyagüpüdü ki yarilün, ka yabüka ngaen-gógópan ne bóktan kuri pupo ninünüma!

26 "Da yabü pamkolpama ne kürükwata igó nóma nyalnórre igó, 'Yazilam, wa módögase [ngüin-koke bwóbdü]!' - e ola tótókgu; ó yabü ne igó nóma nyalnórre igó, 'Ngakónam, wa yóni, müót kugupidü!' - da e ibü amkoman angun-gu.

27 Zitülkus módóga, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, ka sab inzan ngarkwatódó tolkomolo, wamaka aona warri sapóne pülpüldügab, abüsa nölgabi banikda kókó abüsa nóla bótaoda: blaman pamkolpama sab kürü kóserre.

24:13 Metyu 10:22 **24:15** Daniel 9:27; 11:31; 12:11 † **24:15** Ini Metyun bóktane tóba bótang pamkolpamadó. ‡ **24:17** Ene tonarrdó mórrkakak taptap kwarilürr akó pamkolpama ola mórran kwarilürr. **24:18** Luk 17:31 **24:21** Daniel 12:1; Okaka Amzazirrún Kla 7:14 **24:27** Luk 17:23-24

28 “Da ene ta inzana; büdül büb nega, kekek póyaea ola kwób bazendako.

*Pamkolpamab Oloman Alkomól Tonarr
(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)*

29 “Dümdüman ene müp tonarr kakóm, abüsa sab tümünüm baine. Melpalan ta sab zyón myamem babul yarile. Wimurra sab pülpüldügabi tóbalókle, akó pülpüldü ne arüng klamko, i sab mórrbaengóm bairre akó i tibiób pabo sab bimgütörre.

30 Darrü térrmen tulmil sab pülpüldü eserre igó poko umul bainüm wagó, ‘Pamkolpamab Olom mamka!’ Blaman basirr-basirr bwób-bwób pamkolpama sab yón gyaur kwarile, kürü néma kóserre tótókde pülpüll kwitüm, kólba arüng akó wirrian kómál zyónpükü.

31 Wirri arüng mobolzan klaman[§] bóktana néma sidörüke, ka sab kólba anerru zirrtapónónómo blaman bwób-bwób ini tüpdü, solomamtaedó, bolmúotüdü, malubarrdó, akó dorrmétódó, Godón alearrón pamkolpam darrpan pokodó dakasum.

*[Pig] Nugupan Alap-alap Bóktan
(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)*

32 “Kya pig nugupan yabü kóbó ki umul ninünüm alap-alap bóktane. Oya il tiza óe-óe akó saul néma bairre, akó küsil pórngea bamgolóm néma bairre, da e umul kwarilo wagó: pail* minggüpanana.

33 Da ene ta inzana, e ini blaman basen-koke elklaza[†] tómbapónde néma nosenane, e sab umul kwarilo wagó: Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, alkómól kari pokola, ka kuri tama kókó mamtaedómla.

34 Ka yabü amkoman poko byaldóla: ini lüólan pamkolpama sab kokean nurrbarine, kókó ini blaman elklaza sab tómbapórrre.

35 Tüp a pülpüla sab bamrüki, a kürü ne bóktane sab kokean bamrüke.

*Darrü Olom Umul Babula Ngürr akó Abüs Küp
(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)*

36 “Darrü olom umul babula ene ngürr a abüs küp ngarkwat néma semrróne. Kwitüm anerru ta umul kokeako. Akó ka, Aban Olom nótókla, ta umul-kókla. Wata Ab umul tebease.

37 Enezan yarilürr Noan tonarrdó, da enta sab inzan yarile Pamkolpamab Oloman alkómól ngürrdú.

38 Dómdóm ne ngürr kwarilürr wirri naiz naea tótókóm, pamkolpama alo akó anón kwarilürr, kol a pam bumióg kwarilürr, kókó tai ene ngürrdú, Noa tóba wirri butüdú néma bangrinürr.

39 Pamkolpama kokean umul bainóp laróga tómbapón yarilürr, kókó ene wirri naiza néma tamórr. Ibü blaman imarrurr. Sab dadanzan yarile, pamkolpama sab popa nyagben kwarile bobarrzan, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, néma tolkomolo.

40 Nis pam nisa sab ngaon bwóbdü zaget namüli. Darrü sab sipüde, a darrü má ola amgüte.

24:28 Luk 17:37 **24:29** Aesaya 13:10; 34:4; Izikel 32:7; Zo-el 2:10, 31; 3:15; Okaka Amzazirrún Kla 6:12-13 **24:30** Daniel 7:13; Zekarraea 12:10-14; Okaka Amzazirrún Kla 1:7 [§] **24:31** mobolzan

kla, Mórrke-mórrke módóga: *trumpet*. * **24:32** *pail*, Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: *urur melpal*. Mórrke-mórrke módóga: *summer*. Isrrael bwóbdü küsil pórngea bamgoldako urur melpal kari poko nómádako. † **24:33** *elklaza* ola pupainda, atang poko 29 akó 30. **24:39** Bwób Zítül 7:6-23

⁴¹ Nis kol nisa sab [wit] kùp zaze amgùn namüli plaoa tómbapónóm. Darrù sab tupude, a darrù ma ola zumgute.

⁴² "Da e ta azil kwarilün, zitülkus e umul-kókakla yabü Lod sab nadü ngürr tolkomóle.

⁴³ Da e ini poko tai umul koralo: müót olom ne umul nóma ki yaril igó, gómol pama nadü abüs küpdü tame, wa igósidi aerr ki yaril, ene gómol pama müót amken-gum.

⁴⁴ Da e ta metat inzan wazilülün, zitülkus ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab ene ngürrdü tamo, e koke ne ngürr akyandakla.

*Ngambangól [Leba Zaget] Pam akó Ngambangól-koke Leba Zaget Pam
(Luk 12:41-48)*

⁴⁵ "Ngambangól akó [wirri gyagüpitótók] leba zaget pam nótóke, oya wirri pama sab oya ingrine tóba müótan leba zaget kolpam balngomólóm akó ibü alo kla aliónüm dümdüm abüs kùp ngarkwatódó.

⁴⁶ Sab kari morroal koke yarile ene leba zaget pamankü, sab wirri pama nóma tolkomóle, da ini zaget tómbapónde semrróne.

⁴⁷ Ka yabü amkoman poko byaldóla: wirri pama sab oya tóba blaman elklaza ngabkanóm ingrine.

⁴⁸ A kolae leba zaget pam nótóke, wa sab tóbaka wagó, 'Kürü wirri pama irrbaindase alkommólóm.'

⁴⁹ Da wa tóba zaget kamdal akrranóm ugón baine, akó alo a ngyepam anón yarile ngyepam anónan pampükü.

⁵⁰ Da módogá, sab ene leba zaget paman wirri pama igó ngürrdü tolkomóle, wa oya koke ne ngürr akyanda, akó we abüs küpdü, wa umul-kók ne abüs kúpe.

⁵¹ Oya sab we amige, wirrianbóka emkóle,[‡] akó taepurrane bóktan pampükü ingrine. I sab ola yón gyaur akó zirrgüp bótak kwarile.

25

Alap-alap Bóktan 10 Ngul Olmalabkwata

¹ "Ene ngürr, Godón Kingzan Balngomól sab inzan yarile. Darrù ngürr 10 ngul olmala tibiób zyón kla yazebóp, da kol nótó ki zumige, oya akyanóm ogobórr.

² Ibükagab 5, wa amkoman morroal gyagüpitótók ngul olmal kwarilürr; ngibürr 5, ibü gyagüpitótók tugupurr koralórr.

³ Ene tugupurr gyagüpitótók ngul olmala tibiób zyón kla yazebóp, a oel* sokol ma koke yazebóp.

⁴ A [wirri gyagüpitótók] ngul olmal nidi kwarilürr, i tibiób dudu oel bele yazebóp zyón klampükü.

⁵ Kol nótó ki zumige büsai koke tübzilürr, da ene ngul olmal blaman genggorrama we yazebórr, utapükü tübarrümürr.

⁶ "Da irrüb zokrrok, ene pokodó wirri taegwarr yarilürr wagó, 'Ngakónam! Kol ne pama ki zumige tótókda. Oya akyanóm ugó ogob!'

⁷ Ene 10 ngul olmal, i blamana tübarsinürr, tibiób zyón kla wiki tómbapónóp morroal bólmyanóm.

^{24:43} Luk 12:39-40 ^{‡ 24:51} *wirrianbóka emkóle*, Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: *wirri pama sab oya syórr yangóne*. ^{25:1} Luk 12:35 ^{*} ^{25:3} *oel*: Ugón kerrsin babul yarilürr.

⁸ Ene tugupurr gyagüpítótók ngul olmala ene wirri gyagüpítótók ngul olmalbóka wagó, 'Kibü yabióbnum oeldögab sokol tülinam, zitülkus kibü zyón klama bütamündasko.'

⁹ A ene wirri gyagüpítótók ngul olmala ibübóka wagó, 'Mibü blamanabükü gaodó kokea. Da e ugó ogob ene pamdó, oel nibióbkagab bumioğdako, yabióbkü oel bumiögüm.'

¹⁰ I tibiób oel bumiögümzan ogoblórr, ene kol nótó ki zumige ugón tübzilürr. Oel nibiób kwarilürr, i we ogobórr ene pampükü oya tóre bwóbdü. Da mamtaea we murrbausürr.

¹¹ 'Ene kakóm, ene tugupurr gyagüpítótók ngul olmala we tóbakonórr, da we górrgónóp wagó, 'Wirri pam, wirri pam, gyaurka, kya mamtae tapaku kibünkü!'

¹² Wa ibükä bóktan igó yalkomólórr wagó, 'Koke! Ka yabü amkoman poko byaldóla: ka yabübóka umul-kókanla.'

¹³ "Da e ta azil kwarilün, zitülkus e umul-kókakla ngürr akó abüs küp ngarkwat, Pamkolpamab Oloma sab nóma tolkomóle.

Aüd Zaget Pamab Alap-alap Bóktan (Luk 19:11-27)

¹⁴ "Ene ngürr, Godón Kingzan Balngomól sab inzan yarile. Darrü pama albwób basirrdü wamlórrma. Wa tóba leba zaget pam darrpan pokodó ngibaunürr. Ibübóka wagó, 'Ka kólba elklaza yabü tangdó arrbündóla.'

¹⁵ Wa tóba leba zaget pam tibiób susumüri ngarkwatódó mani nülinóp akó mani tónggapónóm. Darrü wa 5 mani alóp[†] iliónürr, manie murrbausürrün, darrü wa nis, darrü wa darrpan ekyanórr, ene mani küp dódórr ainüm. Da wa we bupadórr darrü basirrdü tótókóm.

¹⁶ Wa 5 mani alóp ne zaget pam iliónürr, wa dümdüman ene mani zagetan ngitanórr akó mani tómbapónóm. Wa akó 5 mani alóp we tómbapónórr.

¹⁷ Wa nis mani alóp noan ekyanórr, wa dümdüman dadanzan yangónórr. Wa akó nis we tónzapónórr.

¹⁸ Wa darrpan noan ekyanórr, wa gumzan yarilürr, da wamórr, tüp kugupi ilüngürr, tóba wirri paman mani ola inikürr.

¹⁹ "Ibü wirri pama wirri kokrrap nóma ngabenórr darrü basirrdü, wa akó we tolkomólórr. Wa tóba darrpan-darrpan zaget pampükü mórranmórran bainürr umul bainüm, oya mania ia zaget koralórr.

²⁰ 5 Mani alóp nótó yazebórr, tamórra, oyaka akó ngibürr 5 simarrurr. Oyabóka wagó, 'Wirri pam, ma kürü 5 mani alóp kliórrü. Ngaka, ka ene 5 mani alóp zagetan nóma ngibtarro, ka akó ngibürr 5 murrausnarre.'

²¹ Oya wirri pama bóktan we yalkomólórr wagó, 'Ma morroal tónggapóna, morroal zaget akó ngambangól zaget pam! Zitülkus ma ngambangól zaget pamla kari-kari elklazadó, da ka sab marü wirri elklaza mülinö ngabkanóm. Da yao, ugó tübangri, kürü ene barnginwómpükü ngyaben pokodó.'

²² "Da nis mani alóp nótó nüpadórr, tamórra, oyabóka wagó, 'Wirri pam, ma kürü nis mani alóp kókyarró. Ngaka, ka ene nis mani alóp nóma zagetan ngintarró, ka akó nis tolnaelórró.'

^{25:11} Luk 13:25 [†] ^{25:15} mani alóp, Mórrke-mórre módoga: talent. Darrpan talent apprapórr darrpan alóp yarilürr, silba mani küpi murrbausürrün. Oya darrem kari kokea.

²³ Oya wirri pama bóktan we yalkomólórr wagó, 'Ma morroal tónggapóna, morroal zaget akó ngambangól zaget pam! Zitülkus ma ngambangól zaget pamla kari-kari elklazadó, da ka sab marü wirri elklaza mülino ngabkanóm. Da yao, ugó tübangri, kürü ene barnginwómpükü nyagaben pokodó.'

²⁴ "Darrpan mani alóp nótó ipadórr, tamórra, oyabóka wagó, 'Wirri pam, ka umulóla ma kari karrkukus pam ta kokela. Didiburrdü kla mató abüldóla, ma koke nóla barit namülnürrü, akó mató kwób asudóla, ma küp koke ne amarró.'[‡]

²⁵ Da ka gum namülnürrü, da marü mani ka tüp kugupidü kolakyarró. Ngaka, marü ene mani ikwóni.'

²⁶ "Oya wirri pama bóktan we yalkomólórr wagó, 'Ma kolae zógósan leba zaget olomla! Ma ia igó poko umulóla igó, didiburrdü kla kótó abüldóla, ka koke nóla barit namülnürrü, akó kótó kwób asudóla, ka küp koke ne amarró?'

²⁷ Ma ta kürü mani igósidi mani müötüdü ki ingrina; ka nóma ki tolkomóla, ka kólba mani ki ipüda akó mani müóta kürü manian zaget darrem ki kókyene.

²⁸ Ene mani oyakagab irrkinam ama oya ekyenam, 10 mani alóp noanko!

²⁹ Zitülkus módóga, noanko, sab akó oya ene tumum ngibürr iline.[§] Oya sab igósidi ngaru bapón-koke kwarile. A babul noanko, oyakagab sab irrkine, oya kari-kari ne klame.

³⁰ Ene küp-koke zaget pam tümün kwatódó amanikam! Wa sab ola yón gyaur akó zirrgüp bótag yarile.'

Dómdóm Kot Ngürr

³¹ "Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab Kinga nóma tamo kólba [wirri kómál zyónpükü] akó kólba blaman anerrupükü, ka kólba ene zyónan kingan mórran kla mórran-mórran baino.

³² Ini tüpdü blaman pamkolpama sab kürüka kwób tóbazele. Ka sab nis kwób nangono, [sip] ngabkan pama sipzan amanda [goutüdüğab].

³³ Ka sab sip kólba tutul kwata irrbuno, a gout ka sab kólba banól kwata irrbuno.

³⁴ Ka küób Kingan arüngdüğab sab igó bóktono kürü tutul kwata ne pamkolpamko kagó, 'Yao, yabü kürü Aba kuri bles nirre! Balngomól Bwóbdü ugó barrbü, God yabünkü ne kla tólaelórr, ini tüp ugón tónggapónóm nóma yarilürr.

³⁵ Zitülkus módóga, ka alom nóma namülnürrü, kürü yadi ngakinóp; naem nóma namülnürrü, kürü anónóm yadi kókyenóp. Ka mogob nóma namülnürrü, kürü yabiób müötüdü yadi küngrinóp.

³⁶ Ka mórrkenyórr-koke nóma namülnürrü, kürü mórrkenyórr yadi kómelóp. Ka azid nóma namülnürrü, kürü yadi almíl kwarilnürrü, akó tümün müötüdü nóma namülnürrü, kürü yadi angónóm ogobnórró.'

³⁷ "Godón ilküpdu dümdüm nidipko, kürüka sab bóktan salkomólórre wagó, 'Lod, ki wa marü nóma mósenóp, ma alom nóma namülnürrü,

[‡] **25:24** Leba zaget pama aprrapórr obae poko bóktan yarilürr tóba wirri pamankwata. [§] **25:29** Ini bóktanan küp módóga: "Nadii pama kürüka morroal zagetóda, ka oya sab ngibürr elklaza ilino ngabkanóm." **25:29** Metyu 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 **25:30** Metyu 8:12; 22:13; Luk 13:28

da marü ngaminóp, akó ki wa marü nómá mósenóp, ma naem nómá namülnürrü, da marü anónóm mókyenóp?

³⁸ Ki wa marü nómá mósenóp, ma mogob nómá namülnürrü, da ki marü müötüdü müngrinóp? Ki wa marü akó mórrkenyórr-koke nómá mósenóp, da marü mórrkenyórr mómelóp?

³⁹ Ki wa marü nómá mósenóp azid, akó ma tümün müötüdü nómá namülnürrü, da ki marü angónóm ogobnórró?

⁴⁰ Da ka sab ibüka bóktan yalkomolo kagó, ‘Ka yabü amkoman poko byaldóla: e wa kürü amkoman angun kari zoretódó nómá tónggapónarre, da ene igósidi inzana, e wa ene amkoman kürüka tólaelarre.’

⁴¹ “Da ka sab ibüka bóttono, kürü banól kwata nidipko, kagó, ‘Kürükagabi usi ogob! E amórörönakla. Da [metat bólmyan urdü] ugó bamsel, God ne ur setanórr [debólankü] tóba kolae anerrupükü.

⁴² Zitülkus módóga, ka alom nómá namülnürrü, e kürü koke ngakinarre; ka naem nómá namülnürrü, e kürü anónóm koke kókyenarre.

⁴³ Ka mogob nómá namülnürrü, e kürü yabiób müötüdü koke küngrinarre. Mórrkenyórr-koke nómá namülnürrü, e kürü mórrkenyórr koke kómelarre. Ka azid akó tümün müötüdü nómá namülnürrü, e kürü angónóm koke ogobnórró.’

⁴⁴ “Da i sab bóktan salkomólörre wagó, ‘Lod, ki wa marü nómá mósenóp, ma naem a alom akó mogob nómá namülnürrü? Ki wa marü nómá mósenóp mórrkenyórr-koke akó azid a tümün müötüdü, da marü koke tangmamtinóp?’

⁴⁵ Da ka sab ibüka bóktan yalkomolo wagó, ‘Ka yabü amkoman poko byaldóla: e wa kürü amkoman angun kari zoretódó koke nómá tónggapónarre, da ene igósidi inzana, e wa ene amkoman kürüka ta koke tólaelarre.’

⁴⁶ Ene nidipko, i sab metat bólmyan urdü ogobe. Dümdüm nyaben nidipko, i sab [ngarkwat-koke] arróldó ogobe.”

26

Yesun Büdül Bóktan Ingrinóp

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Zon 11:45-53)

¹ Yesun blaman umulbain bóktana nómá blakónorr, tóba umulbain olmalbóka wagó,

² “E umulakla, nis ngürr kakóm sab [Büdül Kórzyón Tórease]. I kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, sab wirri ngi pamab tangdó ugón küngrirre krosdó amnyelóm.”

³ Wirri prist akó Zu pamkolpamab [balngomól byarrmarr pama] darrpan pokodó kwób bazenórr Kayapasón wirrian müötüdü. Wa tüób singüldü prist yarilürr.

⁴ I bóktan we tónggapón kwarilürr Yesun piküpan amiögüm akó büdülmüpükü amkalóm.

⁵ Tibióbóka wagó, “Mi ini poko tóre tonarrdó koke tónggapórre, zitülkus pamkolpama sab mibüka ngürsilüm kena bainünüm.”

Darrpan Kola Morroal Ilang Idi Yesun Singüldü Ekanórr

(Mak 14:3-9; Zon 12:1-8)

6 Yesu ugón Saemonón müötüdü yarilürr Betani basirrdü. Saemon tüób ngaen soso azid pam yarilürr.

7 Yesu nómá alo yarilürr, darrü kola ugón katókórr. Wa darrü wirri darrem ingülküpi* tónggapórrón bele sidódürr, morroal ilang idipükü. Kari darrem idi koke yarilürr. Ene kola ene idi Yesun singüldü we ekanórr, wazan alom nólgope banomólórr.

8 Oya umulbain olmala nómá osenóp, ibü ngürsila yazebórr, da i darrpan-darrpan we bóktan kwarilürr wagó, "Wa ia laró zitülkusdü popa akando ini morroal ilang idi?

9 Ini idi ne nómá ki sel irre wirri darrem klamóm, da ene mani küp ama elklaza-koke kolpam ki nüllirre!"

10 Yesu umul yarilürr, i laró poko bóktan kwarilürr, da wa ibübóka wagó, "Oya olkomólam! E oya larógóm müp akyandakla? Wa amkoman morroal tonarr tónggapóné kürüka.

11 Zitülkus móðoga, elklaza-koke kolpam sab yabüka metat ae kwarile. A ka wa sab yabüka metat ae koke namulo.

12 Wa ene morroal ilang idi kürü bübdü igósidi ekóne, zitülkus wa kürü büb morroal ine gapókdó angrin ngarkwat sab nómá semrróne.[†]

13 Da ka yabü amkoman poko byaldóla: sab kürükwata ini Morroal Bóktan nótó amgol yarile ini tüpdü, wa ta sab ini poko adrriute, ini kola ne poko tónggapóné. Pamkolpama sab oya igósidi gyagüpi zumaniknórre."

*Zudas Ubi Bainürr Yesun Wirri Pamab Tangdó Angrinüm
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)*

14 Da móðoga, Zudas Iskarriot, darrü Yesun 12 umulbain olmaldóga, we wamórr wirri pristidü.

15 Ibübóka wagó, "E kürü sab darrem laró kókyenane, ka ne Yesun yabü nómá nökyenónómo?" I oya darrem 30 silba mani küp ilinóp.

16 Ene kakóm, Zudas kwat we yamkülürr Yesun ibü tangdó angrinüm.

*Yesu Tóba Umulbain Olmalpükü Büdül Körzyón Alo Elorr
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-14, 21-23; Zon 13:21-30)*

17 Ngaen-gógópan [Ist-koke Brred Tóre] ngürrdü, umulbain olmala Yesuka togobórr. Oyabóka wagó, "Marü ubi, ki nubó ogobo alo kla tómbapónóm marünkü Büdül Körzyón Tóre alo alom?"

18 Yesu tóba umulbain olmal we zirrnápónóp, igó bóktanpükü wagó, "Ugó barrbüñ Zerrusalem wirri basirrdü, da e kubó ola ene pamdó ogobke, e umul noabókamakla. Kubó oya ilamke magó, 'Umulbain Pama igó yaril wagó, "Kürü abüs küp ngarkwat kuri semrróne. Ka kólba umulbain olmalpükü kubó Büdül Körzyón Tóre alo marü müötüdü elo-o." ' "

19 Yesu tóba umulbain olmalzan nilóp, i elklaza we tómbapónóp Büdül Körzyón Tóre alongaloankü.

20 Irrübazaran tumziklürr, Yesu tóba 12 umulbain olmalpükü alom nólgope banomólórr.

* **26:7** *wirri darrem ingülküp*, Mórke-mórrke móðoga: *alabaster*. **26:7** Luk 7:37-38 **26:11** Duterronomi 15:11 † **26:12** Israael pamkolpama ene tonarrdó darrü oloman büdül büb ngaen-gógópan morroal ilang idie akó ngibürr morroal ilang klame angangodako, da ene solkwat gapókdó we angrindako. **26:15** Zekarraea 11:12 **26:17** Metyu 26:1

²¹ I nómá alo kwarilürr, Yesu ibüka we bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: darrüpa yabükagab kalma kürü wirri pamab tangdó wató küngrine."

²² Umulbain olmala kari gyaur koke koralórr, da i darrpan-darrpana Yesun we imtinónóp wagó, "Lod, ia kótó kokela?"

²³ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Tóba brred poko kankü ne nótó kuri yanggóbóle kübüldü,‡ da kürü kalma wirri pamab tangdó wató küngrine.

²⁴ Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab narrótoko, wata Godón Wibalómórrón Bóktana enezan bóktanda kürükwata. A Godón ngürsila sab tame ene olomdó, Pamkolpamab Olom wirri pamab tangdó nótó ingrine. Kari morroal koke ki yaril, ene oloma koke ki tómtómóle!"

²⁵ Zudas, Yesun sab wirri pamab tangdó nótó ingrine, wa bóktanórr wagó, "Rrabi,§ ia kótó kokela?"

Yesu bóktan oyaka yalkomólórr wagó, "Ma müób kuri bóktóna."

Lodón Gyagüpi Amanik Alo

(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Korrint 11:23-25)

²⁶ I nómá alo koralórr, Yesu dudu brred ipadórr, akó Godón eso akyan kakóm, wa syórr yangónórr. Wa téba umulbain olmal poko nülinóp ini bóktanpükü wagó, "Ipüdam, eloam; ini kürü bübe."

²⁷ Wa akó waenpükü kübül ipadórr, akó Godón eso akyan kakóm, wa ibü nökyenóp ini bóktanpükü wagó, "Blamana ugó enónam."

²⁸ Ini kürü óe-e. Wirri arüng akyanda Godón [lalkamül-koke tónggapórrón bóktan]. Sab abün pamkolpamabkü tópkóne, igósüm God sab ibü kolae tonarr norrgorre.

²⁹ Ka yabü igó byaldóla, ka sab ini waen myamem koke enono, kókó ene ngürrdü, ka sab yenkü küsil waen nómá enono kólba Aban Kingzan Balngomóldó."

³⁰ Da módóga, i Godón wórr we atop. Ene kakóm, i we ogobórr [Olib Pododó].

Yesu Singül Kwata Bóktanórr Wagó, Pita Sab Oya Yalpine

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Zon 13:36-38)

³¹ Yesu ibübóka wagó, "Errkya ini ne irrübe, e yabiób büódan kuri ngibtinane kürüme. E kubó blamana busuane ó kürü kubó kólbanan kümgütane, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, 'Ka sab [sip] ngabkan pam büdülämpükü sómkolo, da ene sipa sab popa barsene.'*

³² A kürü sab nómá kürsümüle büdüldügab, da ka sab wamópo yabü singül kwata Galili prrobinsdü."

³³ Pita oyabóka wagó, "Enana i blamana kubó busurre marübókamde, ka marü kokean mimgüto!"

³⁴ Yesu Pitaka we bóktanórr wagó, "Ka marü amkoman poko ayaldóla: siman karrakarra póyaea ini irrüb bóktan küsil yarile, da ma kalma aüd münüm kalpino igó, ma kürübóka umul-kókla."

‡ **26:23** Zu pamkolpamab gida yarilürr darrpan zurr kübüldügabi alom. Brred poko ola yanggóbóla, moba alom. § **26:25** Rrabi Arram bóktan ngia. Oya küp módóga: *Umulbain Pam.* **26:28** Bazeb Tonarr 24:8; Zerremaea 31:31-34 * **26:31** *sip ngabkan pam* wa Yesunbóka apónda, *sip* wa Yesun mamaon pamkolpambóka apónda. **26:31** Zekarraea

³⁵ Pita oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, "Ka kubó igó poko kokean bóktono, ka marübóka umul-kókla. Kürü mankü narrótók ta taia!" Akó blaman umulbain olmala ta inzan bóktan kwarilürr.

*Yesu Getsemanim Tóre Ekorr
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)*

³⁶ Ene kakóm, Yesu tóba umulbain olmalpükü we wamórr darrü bwób, ngi Getsemani. Wa ibübóka wagó, "E ae bobrra, ka wezan tótókdóla tére akom."

³⁷ Wa tóba aüd umulbain olmal yazeboírr, Pita akó Zebedin nis siman olom nis, Zeims a Zon. Yesun bübdü gyaur akó müp gyagüpítótóka we togobórr.

³⁸ Da wa ibüka we bóktanórr wagó, "Kürü moboküpüdü kari gyaura koke kuri tübangrine, wamaka ka büdülüm kaindóla. E ae bobrra, da dakla aerr koralón kankü."

³⁹ Wa karianbóka küór amanórr. Wa simbalkalórr, tóba obzek tüp we elkomólórr. Tóre inzan ekorr wagó, "Kürü Ab, marüka ne tai nóma yarile, kürü ini wirri azidüdüma ódódgu.[†] A kürü ubia koke ki tómbapó, wata marü ubie."

⁴⁰ Yesu we tolkomólórr, ó wa tóba aüd umulbain olmal utüdi tómrrónóp. Wa Pitaka bóktanórr wagó, "E ia gaodó koke kwarila kankü aerróm darrpan abüs küp ngarkwatóm?

⁴¹ E dakla wazilüün ó dakla tére okolón, igósüm darrü klama yabü kolae tonarr tómbapónóm koke ki nolngomólnónóm. Yabü samuan ubi asine dümdüman elklaza tómbapónóm; büban ma arüng babula."

⁴² Yesu akó nis ngim we wamórr dadan pokodó térem. Wagó, "Kürü Ab, marü ubi koke nóma yarile ini müp kürükagab apadóm, da inzan ki yarilüün: ka sab azid aengo. Wata marü ubia ki tómbapó!"

⁴³ Wa nis ngim nóma tolkomólórr tóba aüd umulbain olmaldó, wa akó ibü utüdi tómrrónóp, zitülkus ibü uta barüm yarilürr; tibiób ilküp kokean nomgolóp.

⁴⁴ Wa ibü aüd ngim nóma nümgütóp tére akom, wa akó dadan bóktan opor bóktanórr.

⁴⁵ Wa umulbain olmaldó nóma tolkomólórr, wa ibüka we bóktanórr wagó, "E wata ia utakla akó ngón ngabagóndakla? Ngakónam, ene abüs küp kuri semrróne. I kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, kolae tonarr pamab tangdó angrindako.

⁴⁶ Bazeb, mi nau! Ngakónam, ene pam móðoga, kürü kubó wirri pamab tangdó nótó küngrine!"

*Yesun Gazirr Pama Amigóp
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Zon 18:3-12)*

⁴⁷ Yesu tóba umulbain olmaldózan bóktan yarilürr, Zudas, darrü ene 12 umulbain olmaldógbab, ugón tübzilürr wirri gazirr pam ngoropükü, tibiób gazirr turrik akó kubidampükü, Yesun amiögüm. Wirri prrist akó Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pama ibü zirrnaponóp.

⁴⁸ Oya wirri pamab tangdó nótó ingrine, wa ngaen-gógópan umul ninóp wagó, "Ka ne nadü olom ipruko, da móðoga, ene olom. Oya amigamke!"

⁴⁹ Da móðoga, Zudas wata dümdüman we wamórr Yesuka. Oyabóka wagó, "Umulbain Pam, paud marüka asi ki yarilüün!" Da oya we iprukürr.

[†] **26:39** *kürü ini wirri azidüdüma ódódgu*, Grrik bóktane ma inzan angrirruna: *ma ini kübülpipa kürükagab*.

50 Yesu oyabóka wagó, “Gódam, ma ne kla tónggapónóm tama, da ma tónggapó!”

Da módoga, ene gazirr pama Yesun minggüpanan togobórr, da tange karrkukus we amigóp.

51 Darrpan olom Yesukü nidi kwarilürr, wa tóba gazirr turrik irruanórr, da singüldü prristan [leba zaget] paman güblang we itülürr.

52 Yesu oyaka bóktanórr wagó, “Moba gazirr turrik tóba pokodó yalkomól! Gazirr turrik nidi amorrandako gazirrüm, ibü ta sab turriki ekkorrórre.

53 Ma ia umul-kókla wagó, ka ne kólba Abdó nóma ki górrgóna kólba tangamtinüm, wa dümdüman abün gazirr anerru ki zirrapórrre?

54 Ka ne nóma ki górrgóna, da igósidi kürü büdül tonarra koke tómbapóne, Godón Wibalómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, ene tonarra ki tómbapó!”

55 Ene tonarr, Yesu ene pamkolpamab ngorodó we bóktanórr wagó, “E wa gazirr turrik a kubidampükü kürü amiögüm iade togoba, wamaka ka gazirr-gazirr góómól pamla?[‡] Blaman ngürrzan ka go yenkü mórran namülnürrü umul bainkü [Godón Gyabi Müótan] kal akólórrón pul basirrdü, da e ma kürü koke kümigarre.

56 Da blaman ini elklaza igósidi tómbapóndako, Godón Bóktan küppükü ainüm, wa prropetódó ne poko bóktanórr wialómóm.”

Da módoga, blaman umulbain olmala oya ola amgütóp, da i we busuóp.

Yesun Wirri Pamdó Idüdóp

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Zon 18:13-14, 19-24)

57 Yesun nidi amigóp, oya we idüdóp singüldü prrist Kayapasón müötüdü. Ene pokodó, Mosesón gida umulbain pam akó balngomól byarrmarr pama we kwób bazelórr.

58 Da Pita ibü solodó barrkyanan kan akyalórr, kókó tai singüldü prristan kal akólórrón pul basirrdü we bangrinürr. Wa we mórran-mórran bainürr Godón Gyabi Müót ngakan pampükü, asenóm wagó, kubó laróga tómbapóne Yesuka.

59 Da müót kugupidü, wirri prrist akó blaman Zu balngomól byarrmarr pama[§] obae bóktanan küp amkün koralórr Yesun büdülümpükü amkalóm.

60 Enana abün pamkolpama obae bóktan oyakwata we büdrat kwarilürr, i darrü küp koke esenóp. Dómdóm nis pam nisa zamngórrí.

61 I bóktarri wagó, “Inipa igó bóktanórr wagó, ‘Ka gaodómla Godón Gyabi Müót algatóm akó aelóm aüd ngürr kakóm.’”

62 Singüldü prrista we zamngólórr. Yesunbóka wagó, “Marü ia alkomól bóktan babula? Ini pama maríkwata ne poko bóktandako?”

63 Da Yesu ma piküp bain yarılırr. Singüldü prrista akó oya imtinürr wagó, “Mi ne metat ngyaben Godón [ótókdakla], ka marü ayaldóla oya ngidü, amkoman poko adrratóm. Kibü kóbó tüzazilnüm: ia ma ene [Kerrisola], Godón Olom?”

64 Yesu bóktan yalkomólórr wagó, “Mazan namüla. Da ka yabü blaman byaldóla: ini tonarrdógab e sab kürü kósenane, Pamkolpamab Olom

[‡] **26:55 gazirr-gazirr góómól pamla:** Grrik bóktan oporan darrü küp módoga: *Rrom pamdó bóka bangün gazirr pam.* **26:55 Luk 19:47; 21:37** [§] **26:59** Blaman Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pamab kwóbbazen, oya ngi móódoga Grrik bóktane: *Sanhedrin.* **26:61** Zon 2:19

nótókla, mórrande wirri pabodó, Wirri Arüng Godón tutul tangdó, ó pülpül pokopükü tótókde kwitüdügab!"

65 Ene pokodó, singüldü prrista tóba tumum mórrkenyórr we atürrürr ngürsylanme akó we bóktanórr wagó, "Wa Godón ngi kulainda! Mi myamem darrü oloman bóktan koke arrkrurre oyakwata. E oya bóktan kuri barrkrura: wa Godón ngi kuri kulaine!

66 Yabü gyagüpítótók ia negako?"

Blaman ene pama bóktan yalkomólóp wagó, "Wa ngarkwatódóma büdülüm!"

67 Ngibürr pama oya we gwerr atóng kwarilürr obzekdó akó tibiób tang kubidame we emkalcnp. Ngibürra oya obzek tang o-e emkalcnp.

68 da oya we imtinónóp wagó, "Kerriso-e, ma ne amkoman prropet nómama namulo, ma kibüka kóbó tópta: marü ia nótó mómkóle?"

Pita Yesun Yalpinürr

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Zon 18:15-18, 25-27)

69 Pita wata kalkuma mórran yarilürr, kal akólórrón pul basirrdü. Darrü zaget ngul oloma oyaka we katókórr. Oyabóka wagó, "Ma ta Yesukü asi namülnürrü, ene Galili olom!"

70 Pita we balpinürr blamanab obzek kwata wagó, "Ka umul-kókla ma wa ia laró poko bóktandóla."

71 Da wa kal akólórrón pul basirr amgatórr, ama barrbüñ mamtaedó wamórr. Akó darrü zaget ngul oloma Pitan ola esenórr. Ola nidi kwarilürr, ibübóka wagó, "Módoga! Ene pam Yesukü asi yarilürr, ene Nazarret olom."

72 Pita akó karrkukusande balpinürr wagó, "Ka amkoman ene pambóka umul-kókanla!"

73 Akó wirri ngarkwat babul, ola nidi bórranglórr, Pitaka togobórr. Oyabóka wagó, "Amkoman, ma ta darrü módóglä, zitulkus ma Galili olomla. Ki marü moba bóktandógar amzyatódakla."

74 Da módoga, Pita we bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla! Kürü God ki kómorr, ka ne obae nómama namulo! Ka amkoman ene pambóka umul-kókla!"

Tai ene pokoandó, karrakarra póyaea we bóktanórr.

75 Da Pita Yesun ene bóktan poko ugón gyagüpi amanikürr wagó, "Siman karrakarra póyaea bóktan küsil yarile, da ma kalma äud münüm kalpino magó, ma kürübóka umul-kókla." Da Pita ene müöt pul basirrdügab pulkaka burruanórr, da wirribóka yónüm we bainürr.

27

Yesun Paelatka Idüdóp

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Zon 18:28-32)

1 Irrbianande, blaman wirri prrista Zu pamkolpamab [balngomól byarrymarr pampükü] bóktan we ingrinóp Yesun büdülümpükü amkalóm.

2 Da i Yesun sye-i amarükóp, we idüdóp, Rrom gabenan tangdó ingrinóp, ngi Paelat.*

**Zudas Tóba Bómkalórr
(Apostolab Tórrmen 1:18-19)**

³ Zudas, Yesun wirri pamab tangdó nótó ingriniürr, oya kari gyaura koke simiögür igó nómá umul bainürr wagó, Yesun kubó emkórre büdülpükü. Da wa ene 30 silba mani küp igósidi yakonórr wirri prrist akó balngomól byarrmarr pamdó.

⁴ Zudas ibübóka wagó, "Ka amkoman kolaean tonarr tónggapóna! Wa amkoman darrü kolae tonarr koke tónggapónorr, da ini pam yabü tangdó kótó ingrina büdülüm!"

Ene pama Zudasónbóka wagó, "Ini wa kibü müp koke-e! Ene wa marü müpe!"

⁵ Zudas ene mani küp [Godón Gyabi Müötüdü] amanórr, da we wamórr, sye-i gepko byamrókkorr, da büdüla we olean yarilürr.

⁶ Wirri prrista ene mani küp dakainóp. Da i bóktónóp wagó, "Ini amkoman gyabia inzan mani küp Godón Gyabi Müótan manipükü dayónüm, zitulkus ene Galili paman óea kubó tópkóne ini manianme."

⁷ Da i bóktan ingrínóp, ene manie darrü paman tüp poko amiögüm, mariti alongalo elklaza nótó tólbæl yarilürr. Ene tüp poko mogob pamab gapók balüng bwób ki yaril.

⁸ We zitulkusdü, ene tüp poko ngi we ngyesilóp "Óepükü Tüp Poko," akó errkyat[†] wata ngiliandako.

⁹ Ngaen prropeta Zerremaeazan bóktanórr, küppükü bainürr, wagó, "I ene mani küp yazebóp, Isrrael pamkolpama ne ngarkwat ingrínóp oya büb amiögüm.

¹⁰ Ene manie darrü oloman tüp poko we amigóp, alongalo elklaza mariti nótó tómbapón yarilürr, kürü Lod iazan kyalórr."

**Paelat Yesun Amtin Bóktan Poko Imtinürr
(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Zon 18:33-38)**

¹¹ Yesu Paelatón obzek kwata zamngólórr, Rrom gabena ugón wató yarilürr. Oya imtinürr wagó, "Ia ma Zu pamkolpamab king módóglá?"

Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, "Ma kuri bóktóna."

¹² Wirri prrist akó balngomól byarrmarr pama Paelatka Yesun kotóm ain bóktan nómá aman kwarilürr, Yesu myamem bóktan koke yalkomólórr.

¹³ Da Paelat oyabóka wagó, "Ia ma arrkrrudóla, marü blaman ne kotóm ain bóktan amandako?"

¹⁴ Yesu myamem bóktan koke yalkomólórr, da Paelat igósidi abün-abün gyagüpítotók yazebórr.

**Yesu Tóba Büdül Bóktan Ipadórr
(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Zon 18:39-19:16)**

¹⁵ Blaman pailzan [Büdül Kórzyón Tóredó], Rrom gabena darrpan pam tümün müötüdüğab irrualórr pamkolpamab ubi ngarkwatódó.

¹⁶ Ene ngürrdü, darrü umulürrün kolae pam asi yarilürr tümün müötüdü, oya ngi Barrabas.

¹⁷ Pamkolpama darrpan pokodó nómá kwób bazenórr, Paelat ibü nümtinóp wagó, "Yabü ubi iada: ia ka nadü pam irruno tümün müötüdüğab? Barrabas, ta ia Yesu, [Kerrisóbóka] noan ngiliandako?"

^{27:3} Apostolab Tórrmen 1:18-19 [†] ^{27:8} Ene errkyat bóktan opora ene tonarrbóka apónda, Metyu ini peba ugón wialómóp. ^{27:10} Zerremae 32:6-9; Zekarraea 11:12-13

¹⁸ Wa umul yarilürr igó, wirri prrista Yesun igósidi ekyenóp, zitülkus ibü gyagüp kolaea ekrranórr, zitülkus abün pamkolpama Yesuka atan kwarilürr.

¹⁹ Paelat tóba zazan mórran klamdózan mórran yarilürr, oya kola bóktan zirrapónórr wagó, "Ene kolae tónggapón-koke pam elkomól! Ini irrüb kürü nusdü ka kari müpdü ta koke namüla oyabókamde."

²⁰ Da wirri prrist akó balngomól byarrmarr pama, pamkolpam gyagüpítótók we nókyenóp Paelatón atom Barrabasón tümün müötüdügab arruanóm akó Yesun büdülämpükü amkalóm.

²¹ Paelat pamkolpam nümtinóp wagó, "Ini nis pam nisdügabi, ka tümün müötüdügab nadü pam irruno yabünkü?"

I bóktan yalkomólóp wagó, "Barrabas!"

²² Paelat akó pamkolpam we nümtinóp wagó, "Ia ka dama Yesun ia yangono, Kerrisóbóka noan ngiliandako?"

I blamana bóktan yalkomólóp wagó, "Oya krrosdó emngyelam!"

²³ Paelat ibü nümtinóp wagó, "Iade? Wa ia tai laró kolae tónggapónórr?"

Da pamkolpama wata wirri taegwarróm we inóp wagó, "Krrosdó emngyelam!"

²⁴ Paelat nóma ngakanórr wagó, wa gaodó koke yarilürr darrü kla tónggapónóm Yesun tangamtinüm - pamkolpama gazirrüm kena bainüm - wa nae itürr, tóba tang pamkolpamab obzek kwata we bagulürr. Wa ibübóka wagó, "E ne pokó tónggapónadkla, ene paman büdül müp sab kótó koke ipudo. Sab yabü müp yarile!"

²⁵ Pamkolpam blamana bóktan yalkomólóp wagó, "Ene paman büdül müp sab kibüka ki yarilün akó kibü olmaldó!"

²⁶ Da Paelat Barrabasón ibünkü we irruanórr tümün müötüdügabi. Da wa gazirr pam we nilóp Yesun kus pokopükü sye-i‡ ailüm. Olgabi wa oya ngibürr gazirr pamab tangdó we ingrinürr krrosdó amngyelóm.

Gazirr Pama Yesun [Tiz Yangónóp] (Mak 15:16-20; Zon 19:2-3)

²⁷ Da módóga, Paelatón gazirr pama Yesun we idüdóp gabenan wirri müötan kal akólorrón pul basirrdü. I tibiób blaman kamdal we ngibaunóp Yesun kal-kal angónóm.

²⁸ Oya tumum mórrkenyórr enólóp, ama akó óe-óe mórrkenyórr tupo ngarkwat we atenóp.

²⁹ I akó oya singül müóngdur we elóp térez-térez nugup tizi, da i oya singüldü we emngyelóp. Tutul tangdó go tupuru ingrinóp. I tibiób wakósingül nümgünóp, oya we yagürnóp, amkoman moboküpi-koke, a i oya tiz yangónónóp wagó, "Ma wirri kokrrap ki ngyaben namüla, Zu pamkolpamab king!"§

³⁰ Da i oya akó gwerr we atóngnóp akó tupuru oya tangdó kla ipüdóp, da singül we emkalnóp.

27:24 Duterromi 21:6-9 ‡ **27:26** kus pokopükü sye lar sopae-e tónggapórrón syea, kalmítzan aelorrón, pepeamđó kus poko akyarrón. Kolae tonarr tómbapón pam, ibü akrran klama. Mórrke-mórrke módóga: *whip ó flog*. § **27:29** Ene tonarrdó, Zu kinga tupuru omrralórr, akó óe-óe mórrkenyórr ó gold müóngdur püti bain korálórr.

³¹ Ibü nóma blakónórr oya tizangóna, da i oya ene óe-óe mórrkenyórr we ininóp, ama akó tóba mórrkenyórr oya we amelóp. Da i oya we idüdóp krrosdó amngyelóm.

*Yesun Krrosdó Emngyelóp
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Zon 19:17-27)*

³² I nóma bauslúrr Zerrusalem wirri basirrdügab, i darrü Saerrin wirri basirr pam we emrrónóp, ngi Saemon, da gazirr pama oya arüng-arüng we zirrapónóp Yesun krros bügasilüm.

³³ Solodó, i darrü pokodó babzilürr, ngi Golgota (oya küp módóga: "Singül Kakan Bwób Poko").*

³⁴ I oya waen akyanóm kain koralórr anónóm, darrü kapan klampükü yarrisarri apórrón. Nóma apókórr, da bangónórr anónóm.[†]

³⁵ Oya krrosdó we emngyelóp. Ene kakóm, i tibiób ngipükü nugup poko aman kwarilürr basenóm wa, Yesun mórrkenyórr poko nidi ki yazebrre. Inzan kwata i oya mórrkenyórr we arrgrütóp tibióbkü.

³⁶ Ene kakóm, i we bobrranórr, oya ngakanóm.

³⁷ Oya sisingül darrü nugup pósek emngyelóp, wialómórrón ini bóktan opore, oya ne bóktana büdüldü ingrinürr wagó, "Ini wa Yesue, Zu pámkolpamab King."

³⁸ Da ene pokodó, i ta nis gazirr-gazirr góómól pam nis tibiób krrosdó nómngyelóp Yesukü, darrü oya tutul kwata, darrü oya bandól kwata.

³⁹ Pamkolpama nidi bórrgrrat-tórrgrrat kwarilürr, oya kle-kle yalnónóp. Tibiób singül bongapnóp igó bóktankü wagó,

⁴⁰ "Ma módóglá, Godón Gyabi Müót nótó ki ilgüte akó ma aüd ngürr kugupidü ki ela! Moba kóbó zid bai! Ma ne Godón olom nómadóla, da krrosdógb ugó tibi!"

⁴¹ Dadan ngarkwatódó, wirri prrist, Mosesón gida umulbain pam, akó balngomól byarrmarr pama Yesun we tiz yangónónóp wagó,

⁴² "Wa ngibürr zid bain yarilürr, da wa ma gaodó kokea tóba zid bainüm! Ia wa Isrrael pamkolpamab kinga, be? Errkyadan ugó kóbó ki tibi ene krrosdógb. Mi oya amkoman kubó igósidi yangurre!

⁴³ Wa Godón amkoman angunda. God oya ki zid syó errkyadan, Godón ubi ne asi nóma yarile oyaka, zitulkus wa igó bóktanórr wagó, 'Ka Godón olomla.'"

⁴⁴ Ene gazirr-gazirr góómól pam nisa, Yesun kabe-kabe tibiób krrosdó amngyelórrón nidi namülnürri, oya ta dadanzan kle-kle yalnórri.

*Yesu Nurrótókórr
(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Zon 19:28-30)*

⁴⁵ Abüs singülküp nóma semrranórr, tümüna blaman bwób ngaslaorr. Ene tümüna aüd abüs küp ngarkwatóm wamórr.

⁴⁶ Abüs aüd küp ngarkwat nóma semrranórr simam, Yesu wirri gyagüpi we taegwarr apónórr wagó, "Eli, Eli, lama sabagtani?" Oya küp módóga: "Kürü God, kürü God, ma kürü iade kolkomóla kólbanan?"

* ^{27:33} Aprrapórr ini pokoan ngi *Singül Kakan Bwób Poko* yarilürr, zitulkus podo yarilürr singül kak obzeksyópkükü. † ^{27:34} Ene waen bidal akyan anón kla yarilürr. ^{27:34} Wórr Peba 69:21

^{27:35} Wórr Peba 22:18 ^{27:39} Wórr Peba 22:7; 109:25 ^{27:40} Metyu 26:61; Zon 2:19 ^{27:43} Wórr Peba 22:8 ^{27:46} Wórr Peba 22:1

⁴⁷ Ngibürr kolpama ibükagab, ola nidi bórrang kwarilürr, oya bóktan nóma barrkrrurr, da we bóktónóp wagó, "Wa Ilaezan‡ ngayaunda."

⁴⁸ Dümduiman darrüpa busorr, mórrkenyórr pokozan kla§ ipadórr, muran waendó yanggóbólórr, aul pepeamdo amrókórr, da oya ekyanórr ausüm.

⁴⁹ A ngibürra we bóktónóp wagó, "Kubó, mi kya kóbó ngakónónóm, Ilaeza ia kubó tame oya zid ainüm."

⁵⁰ Yesu akó wirri gyagüpi taegwarr apónórr, tóba dómdóm ngón we semanórr, da narrótókórr.

⁵¹ Da módóga, Godón Gyabi Müót kugupidü ne wirri adrratórrón mórrkenyórra* olean yarilürr, tebe aodó nis ór we bangónórr, tai kwitüdüğabi kókó túp. Tüpapükü mórrbaengórr, wirri ingülküpapükü órpókal bangónóp.

⁵² Gapókapükü tapabakuóp, akó ngaen abün ne Godón amkoman angun pamkolpam kwarilürr, nidi narrbarinürr, God ibü ugón ırsinürr arróldó.

⁵³ I tibiób gapók nümgütóp. Yesun arsümül tonarr kakóm, i blamana Zerrusalem we barrbünürr, Godón gyabian wirri basirrdü. Ibü abün pamkolpama nósenónóp.

⁵⁴ Gazírr pamab kopo ngakan wirri pam tóba gazírr pampükü Yesun nidi ngakan kwarilürr, i túp mórrbaengde nóma esenóp akó blaman ne tórrmen tulmila tómbapón kwarilürr, i blaman kari gum koke korálórr. I blamana inzan bóktónóp wagó, "Amkoman, wa Godón olom yaril!"

⁵⁵ Ene pokodó abün kol kwarilürr, barrkyanan kandógabi nidi azil kwarilürr, Yesun Galiligabi nidi mamoonónóp oya tangamtinüm.

⁵⁶ Inkü we kol korálórr: Merri Magdalín,† Merri, Zeims a Zosep ibü aip nótó warilürr, akó Zebedin olom nisab aip.

Yesun Gapókdó Ingrinürr

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Zon 19:38-42)

⁵⁷ Simaman nóma yarilürr, darrü mórrrel pama ugón tübzilürr, ngi Zosep. Wa Arrimatisa wirri basirr pam yarilürr, Yesun darrü umulbain olom.

⁵⁸ Wa Paletka we wamórr, da Yesun büdül bübüüm we yatorr. Paletat ärüng bóktan zirrapónórr wagó, Yesun büb Zosepón akyanóm.

⁵⁹ Zosep büb ipadórr, da wirri darrem baeb tóman-koke mórrkenyórri we errgótanórr,

⁶⁰ da gapókdó we ingrinürr, tóbankü ngaensingülan ne kla ilüngürr karrkukus ingülküpdü. Da wa ene gapók mamtae murrausüm wirri ingülküp we yanenórr. Da wa ae wamórr.

⁶¹ Merri Magdalín, akó darrü Merri ola mórran namülnürri, obzek ma gapókdó.

Gapók Ngakan Pam

⁶² Yesun ne ngürr emkólóp, ugón dómdóm elklaza tómbapón ngürr‡

* 27:47 *Ilaea:* Ibrru bóktane ini ngian gyagüp darrpan tonarrea *eli*. § 27:48 mórrkenyórr pokozan *kla*, Mórke-mórke módóga: *sponge*. Kübül akó spun bagul klama. 27:48 Wórr Peba

69:21 * 27:51 Ene *wirri adrratórrón mórrkenyórra* Godón Gyabi Müótan Amkoman Gyabian Bwób ngarkwat angrinda (Mórke-mórke módóga: *Holy of Holiest*). Wata singlüdü prrista kubó tebe bangríle ene pokodó darrpan mün blaman pailzan. 27:51 Bazeb Tonarr 26:31-33 † 27:56 *Magdalín*, oya küp módóga: *Magdala basir olom*. 27:56 Luk 8:2-3 ‡ 27:62 dómdóm elklaza tómbapón ngürr Prraede ngürr yarilürr.

yarilürr. Ene ngürr kakóm ma ibü [Sabad] ki yaril. Wirri prrist akó Parrisia Paelatón asenóm ugón ogobórr.

⁶³ Oyabóka wagó, "Wirri pam, kibü kuri ngambangóle, ene ilklió bülión pam ne arról nóma yarilürr, wa igó böktanórr wagó, 'Ka sab aüd ngürr kakóm büdüldügab ugón türsümulo.'

⁶⁴ Da arüng böktan ugó nökyenónom oya gapók tai murrausüm akó morroal ngakanóm, ngarkwat kókó aüd ngürra nóma bobrrone. Oya umulbain olmalab sab gaodó koke ia yarile, oya büdül büb gómol-gómól apadóm akó pamkolpamđó böktanóm wagó, 'God oya büdüldügab kuri irsümüle.' Ini dómdóm ilklió bülión böktan sab wirri kolae yarile. Ngaengópan kla wa tai wirri kolae koke yarilürr."§

⁶⁵ Paelat ibübóka wagó, "Gazirr pam yazebam, da ugó ogob. Ene gapók morroal ngakan ki kwarilün yabü gyagüpítótók ngarkwatódó."

⁶⁶ Da i we ogobórr, ene gapók mamtaedó ne ingülküp yarilürr, wirri karrkukus sye-i arümóp anen-gum akó pama gapókdó bangrin-gum. Gazirr pam ola bimgütóp gapók ngakanóm.

28

Yesun Büdüldügab Irsümüller (Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Zon 20:1-10)

¹ [Sabada] nóma blakónórr, udaian ngaen-gógópan ngürrdü,* irrbianande, sisa nóma balgó yarilürr, Merri Magdalín akó darrü Merri gapók angónóm aurürüri.

² Da módoga, tüpa wirri arüngi we mórrbaengórr, zitulkus Lodón darrü anerrua kwitümgabi we tübinürr. Wa gapók minggüpanandó wamórr, da ene ingülküp we yanenórr mamtaedó gab. Tüób wa we mórran-mórran bainürr ene ingülküp kwitüdü.

³ Oya büb a obzek igó yarilürr, wamaka aona warri amanda. Oya mórrkenyórra ongang bapólórr wamaka gabüplian pülpül pokoa.

⁴ Gapók ne gazirr pama ngakan koralórr, ibüka kari gum tórrngón koke yarilürr, da i büdül pamzan bainóp.

⁵ Da anerrua ene kolbóka wagó, "E gumgu. Ka umulóla e Yesun amkündakla, krrosdó noan emgyelóp.

⁶ Da aini babula, zitulkus oya kuri irsümüle, wa tüób enezan yarilürr. Da yao, ene poko ngakanóm togob, oya büb ne angrirrún yarilürr.

⁷ Da büsai-büsai ugó ogob errkyadan. Oya umulbain olmal umul-umulan ngintinamke magó, 'God oya büdüldügab kuri irsümüle! Wa Galili tótókdase yabü singül kwata. E kubó oya ola esenane!' Ka yabü umul-umulan ngitanóm tama."

⁸ I gum tórrngónkü büsai-büsai we aurürüri gapókdó gab. Ibü bübdü ta wirri bagürwóma tübangrinürr, da we busorri umulbain olmal umul-umulan ngibtanóm.

⁹ Da módoga, i umulbain olmal umul-umulan ngibtanóm nóma au-rnurríma, da Yesükü basenóp. Ibübóka wagó, "Paud yabüka asi ki

27:63 Metyu 16:21; 17:23; 20:19; Mak 8:31; 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33 § **27:64** Zu wirri ngi pamab gyagüpítótók igó yarilürr: ngaen-gógópan ilklió bülión igó yarilürr wagó, Yesu tóba zidbain pambóka ngiblianórr. Dómdóm ilklió bülión ma igósa: Yesu tóbabóka wagó: "Ka sab büdüldügab türsümulo aüd ngürr kakóm." * **28:1** Udaian ngaen-gógópan ngürr Sande ngürr yarilürr.

yarilün!" Da i oyaka we aurürri, wakósingül nulkamürri, oya wapór niis nómoarri, oya [ótókóm].

¹⁰ Yesu ibübóka wagó, "E gumgu; ugó aurram kürü zonaretal umul-umulan ngibtanóm, Galili tótókóm. I kürü sab ola kóserre."

Gapók Ngakan Pamab Bóktan

¹¹ Ene kola nóma ogoblórr, da módoga, gazirr pam, gapók nidi ngakanónóp, i ta we bakonórr Zerrusalem wirri basirrdü. Wirri prristab umulüm, blaman poko adrrütóp gapókdó ne klama tómbapónóp.

¹² Wirri prrist akó [balngomól byarrmarr pama] darrü bóktan akó we tónggapónóp, da wirri ngarkwat mani gazirr pam nókyenóp.

¹³ Ibübóka wagó, "E sab igó kwarilünke magó, 'Yesun umulbain olmala irrüb togobórr a büdül büb ugón sipüdóp, ki ut nóma koralórr.'

¹⁴ Gabena ne ini bóktan nóma arrkrrue, ki sab oya gyagüpitótók yalüngrre kibü amkoman angunüm, da yabüka sab darrü müp babul yarie."[†]

¹⁵ Ene gapók ne gazirr pama ngakan koralórr, ene mani ipüdóp, da wirri ngi pamab bóktan mamunóp, ibü enezan nilóp.

Da Zu pamkolpama ene bóktan[‡] metat ayodako, tai ene ngürrdüğab ngarkwat kókó ta errkyá.

Yesu Tóba 11 Umulbain Olmal Godón Morroal Bóktan Büdratám Zirrnáponóp

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Zon 20:19-23; Apostolab Tórrmen 1:6-8)

¹⁶ Ene 11 umulbain olmala Galili we ogobórr, ene pododó, Yesu ibü enezan nilóp ola tótókóm.

¹⁷ I oya nóma esenóp, i wakósingül we nümgünóp oya agürüm. A ngibürr wa gyagüp-gyagüp koralórr wagó, "Ia amkoman watóke?"

¹⁸ Yesu ibü minggüpanan nóma tamórr, ibübóka wagó, "Kürü Aba blaman ene balngomól arüng kókyanórr, kwitüm akó tüpdü.

¹⁹ Da e igósi ugó ogob pamkolpamđóma bwób-bwób. Sab kürü umulbain olmalóm ninamke, ibü [baptaes bainkü] Aban ngidü, Oloman ngidü akó Godón Samuan ngidü,

²⁰ akó ibü umul bainkü blaman bóktan karrkukus amorranóm, ka yabüka ne poko arüngi bóktan namülnürrü mamoanóm. Da módoga, ka sab yabüka asi namulo metat, kókó tüpan blakón tonarra nóma tame."

Metyun Peba aini blakónda.

[†] 28:14 Rrom gazirr pama zaget bwöbdü nóma umtule, oya darrem wata módoga: büdül.

[‡] 28:15 Ene obae bóktan módoga: Yesun umulbain olmala Yesun büb górmól-gómól ipüdóp, gapók ngakan pam ut nóma kwarilürr. 28:16 Metyu 26:32; Mak 14:28 28:19 Apostolab Tórrmen 1:8

Morroal Bóktan Yesunkwata, Mak Ne Bóktan Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Darrü pam ngi Zon Mak ini peba wató wialómórr. Zon Mak darrü Yesun zaget pam yarilürr. Wa [apostol] Pol akó apostol Pita ibü gódam yarilürr. Yesu ngaen-gógópan kwitüdü kasilürr, da Mak ini peba solkwat we wialómórr. Wa ugón Rrom wirri basirrdü ngyaben yarilürr. Ene tonarrdó, Pita ta ola ngyaben yarilürr. Wa ngaen Yesun umulbain olom yarilürr, da wa Makka Yesun bóktan tulmil okaka izazinürr, oya tangamtinüm ini peba wialómóm. Ene igósüm, pamkolpama Yesun zaget akó oya morroal bóktan metat gyagüpi amanóm.

Ini peban póep Isrrael kantrri tómbapónórr, Rrom alam kan-koke yarilürr. Isrrael pamkolpam Zu pamkolpambóka ngibilianónónóp. Zu pamkolpam Isrraelón olmalbobatal kwarilürr, oya darrü ngi Zeikob. Isrrael Eibrra-amón bobat yarilürr. Eibrra-am akó oya olmalbobatal God [ótók] kwarilürr. Zu pamkolpama Godón gida mamoaan kwarilürr, wa Mosesón ne kla siliónórr, ngaen nótó ngyabelórr. Yesu solkwat tómtómólórr.

Isrrael pamkolpama Ibrru bóktan akó Arram bóktane bóktan kwarilürr. A Zu-koke nidipko akó abün Zu pamkolpama Grrík bóktane bóktan kwarilürr. Da módoga, Mak tóba peba Grrík bóktane we wialómórr.

Yesun amtómól tonarrdó, Rrom singüldü pama barre bwób idi balngomól kwarilürr, darrü Isrrael kantri yarilürr. Ibü king sisabóka ngilianónónóp. I gabena zirrapónóp, ngi Paelat, Isrrael pamkolpam balngomólóm akó i ibü zirrnótóknóp taks mani aliónüm.

Ngaen Zu balngomól pama abün gida kwitüm omelólórr ene gida, God Mosesón ne kla siliónórr. Ini pamab gida kari müp koke kwarilürr Zu pamkolpamadó. Yesu umul bain yarilürr wagó, zitülkus babula ini gida mamoaóm. We ngarkwatódó, Zu balngomól pama ngürsil kwarilürr Yesuka.

Ini Peban Bóktan Zono Módögako:

- A. Zon Baptae Pam *1:1-13*
- B. Yesun zaget panzedó Galili prrobinsdú *1:14-9:50*
- C. Yesun zaget wa nóma agóltagól yarilürr Galili prrobinsdüğabi ama Zerrusalem wirri basirrdü *10:1-52*
- D. Dómdóm udaidü Zerrusalemórm akó minggüpánandó *11:1-13:36*
- E. Yesun amigóp akó büdülpümpükü emkólóp *14:1-15:47*
- F. God Yesun irsümlürr büdüldügab *16:1-8*
- G. Yesu tóba okaka tübyónürr pamkolpamadó akó kwitüdü alkomólórr *16:9-20*

*Zon [Baptae Bain] Paman Bóktan
(Metyu 3:1-12; Luk 3:1-18; Zon 1:19-28)*

¹ Morroal Bóktana ae bókyanda, Yesu Kerrisonkwata, Godón Olom.

2 Enezan wialómórróna [prropet] Aesayan pebadó, God [Kerrisodó] ne poko bóktanórr wagó,*

"Turkrru! Ka sab kólba bóktan ódód pam zirrapono marü singül kwata.
Wa sab marü kwat wató ngagróte."

3 "Darrü pama taegwarrdase [ngün-koke bwóbdü] wagó,

'Kwat ngagrótam [Lodón] tótókóm

akó kwat morroal dümdüm alótam oyankü.' "†

4 Da Zon Baptaes Bain Pama we okaka tübyónürr ngün-koke bwóbdü, bóktan igó amgolkü wagó, "Godka tübyalüngam yabiób kolae tonarrdógi. Da ka yabü baptaes ninünümo. Ene igósüm, God yabü kolae tonarr sab norrgorre."

5 Blaman pamkolpama ogoblórr, Zudia prrobins kugupidü ne basirrdügabi akó Zerrusalem wirri basirrdügabi, Zonón bóktan arrkrrum. I tibiób kolae tonarr nóma okaka uzasilürr, da Zon ibü baptaes nyónónóp Zodan tobarrdó.

6 Zon wa [kamel] ngün mórrkenyórr bamelórrón yarilürr, akó wa lar sopae belt baterrón yarilürr. Oya alo kla we kla yarilürr, paza tónók akó molpokodó gus mor.

7 Wa ibüka bóktan amgolórr wagó, "Darrü pama kürü solkwat tótókda, wirri arüng nótóke kürükagab. Ka ta ngarkwatódó kokela tüp aupüm oya wapórdó bamel kla sye agom.‡

8 Ka yabü nae-e baptaes baindóla, a wa sab yabü Godón Samu-i baptaes bain yarile."

Yesun Baptaes Ain akó [Satanian] Alngomól Yesun Kolae Tonarr Tómbapónóm

(Metyu 3:13-4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

9 Ene tonarrdó, Yesu we tübzilürr Nazarret wirri basirrdügab, Galili prrobins kugupidü, ó Zon oya we baptaes yónürr, Zodan tobarrdó.

10 Dümdüman Yesu naedógabi nóma saogórr, wa pülpül esenórr nóma tapabakulürr. Akó wa Godón Samu we esenórr, kwitümgabi abindi akó oya kwitudü amngyelde nurre póyae buli.

11 Kwitudügabi bóktan kümüla we sidörükürr wagó, "Ma kürü kólbanan olomla. Kürü [moboküpü ubi] marükama. Ka kari barng-inwóm kokela marüka."

12 Dümdüman oya Godón Samua we idódürr ngün-koke bwóbdü.

13 Wa olazan yarilürr, wa 40 ngürr amanórr, satania nóla alngomólóm kain yarilürr kolae tonarr tónggapónóm. Yesu narr larpükü ngyabelórr ama [anerrua] oya we tangamtinóp.

Yesu Tokom Wapi Baib Pam Ngibaunürr Oyaka Solkwat Atanóm

(Metyu 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

14 Zonón tümün müötüdü we ingrínóp. We kakóm, Yesu ma Galili wamórr, Godón Morroal Bóktan amgolkü.

* **1:2** Aesaya Zonónbóka apón yarilürr, Baptaes Bain Pam. **1:2** Malakae 3:1 † **1:3** Ini bóktan alap-alap angrirrúna; paman moboküpóka apónda. **1:3** Aesaya 40:3 **1:6** 2 King 1:8 ‡ **1:7** Ini bóktanan küp módgáa: "Ka ta ngarkwatódó kokela oya ngibürr zaget tólbælóm." **1:11** Bwób Zítul 22:2; Wórr Peba 2:7; Aesaya 42:1; Metyu 3:17; 12:18; Mak 9:7; Luk 3:22

15 Wagó, "Ene tonarra kuri tübzile. Godón Kingzan Balngomóla minggüpanan kuri tübine. Yabiób kolae tonarrdógabi ugó tübyalüngam, ama Morroal Bóktan amkoman angunüm!"

16 Yesu Galili Malu§ kabeaná nómá wamlórr, wa nis pam nis nósenórr, Saemon akó oya zoret, Endrru. I net yagóbnürri naedó, zitulkus i wapi baib pam nis namülnürri.

17 Yesu ibü nyalórr wagó, "Yao! Kankü turram. Ka yabü pamkolpam bumiög umul nino."

18 Darrpan güblang i ne arrkrrurri, tibiób net ola bimgattrri, da Yesuka we akyarri.

19 Yesu ne barrkyananbóka nómá wamórr, wa nis narezoreti pam nis nósenórr, Zeims a Zon, Zebedin olom nis. I tibiób butüdü net barrgüp namülnürri.

20 Yesu ibü we nósenórr, da ibü dümdüman we nginaunürr oyaka solkwat akyanóm. I tibiób ab Zebedin ola amgattrri butüdü, tóba zaget pampükü, da Yesuka we akyarri.

Kolae Samupükü Pam (Luk 4:31-37)

21 Yesu tóba tokom umulbain olmalpükü wamórr kókó Kaperrna-um wirri basirrdü. Darrü [Sabad] ngürrdü wa [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü] ugón bangrinürr, da umulbain ngarkwat we bókyanórr.

22 Pamkolpama gübarirr aengóp, wa ne ngarkwatódó umul nyónónóp. Zitulkus módogá, wa ne balngomól arüngi umul bain yarilürr, wa Mosesón gida umulbain pam nörrgrrotóp.

23 Dümdüman ene tonarrdó, darrpan kolae samupükü pam ibü kwóbbazen müót kugupidü we yarilürr. Kolae samua ene pam we zirratakórr wirribóka taegwarr apónóm wagó,

24 "Marü ubi laró tónggapónoma kibüka, Yesu Nazarret olom? Ia ma kibü kolae bainüm tama? Ka umulóla ma nótókla. Ma Godón Gyabian Olom!"

25 Yesu ene kolae samu agórr wagó, "Piküp bai! Ma ugó tubrra we pamdógbab!"

26 Kolae samua ene pam wirribóka inurr. Wa karibóka-koke taegwarr apónórr, da wa we tubrranórr ene pamdógbabi.

27 Blaman pamkolpama gübarirr aengóp, da i tibiób bamtinónóp wagó, "Ini ia laróga? Ini küsil umulbain bóktana, balngomól arüngpükü! Wa kolae samu dele arüng bóktan aliónda akó i oya bóktan arrkrrudako!"

28 Da módogá, Yesunkwata bóktana büsai we büdólórr dudu Galili bwóbdüma.

Yesu Abün Pamkolpam Dólóng Nyónónóp (Metyu 8:14-17; Luk 4:38-41)

29 Yesu tóba tokom umulbain olmalpükü kwóbbazen müót we amgatórr, ama Saemon a Endrru, ibü müötüdü bangrinürr.

30 Saemonón mónan güb azid warilürr, nyórrdü utürrün, da dümdüman i Yesun we izazilóp oyakwata.

31 Da Yesu azid koldó we wamórr, oya tangdó omoanórr, mórran-mórran wyónürr, solkwat we zamngólórr. Da oya ene azida wata we zumgatórr. Solkwat wa ibü alo kla we nganinóp.

32 Ene simaman, abüsa nóma mórralórr,* pamkolpama Yesuka blaman azid kolpam akó kolae samupükü kolpam ugón tübarrmüllürr.

33 Blaman ene basirr pamkolpama we kwób tóbazelórr kókó ene müót mamtaedó.

34 Yesu ia-ia abün azid kolpam we dólóng nyónónóp, akó abün kolae samu amalórr. Wa kolae samu koke ok ninóp bóktanóm, zitulkus i umul koralórr, wa nótó yarilürr.

Yesu Galilim Tóba Bóktan Amgol Yarilürr

(Luk 4:42-44)

35 Sisa balgóñ tai küsil yarilürr, Yesu müót zokrrok we amgatórr. Wa ene basirr amgatórr, da kolpam-koke bwóbdü wamórr. Wa ola tére ako yarilürr.

36 Saemon téba kamdalpükü oya amkünüm we bazeboorr.

37 Nóma esenóp, i wagó, "Blaman pamkolpama marü amkündako!"

38 Yesu ibükä bóktan we yalkomólórr wagó, "Mi wata ini ngibürr basirrdüma ogoblo, ini wirri basirr minggüpanan nidipako. Ka ta ola amgolo Morroal Bóktan, zitulkus ka ugósüm tamórró."

39 Da móðoga, wa we wamlórr basirr-basirr Galili kugupidü, Godónkwata Morroal Bóktan amgolkü tibiób kwóbbazen müótüdü akó kolae samu amankü.

Yesu Soso Azid Pam Dólóng Yónürr

(Metyu 8:1-4; Luk 5:12-16)

40 Darrpan soso azid pama tamórr kókó Yesuka. Wa wakósingül nülkamüller, da wa we bóktanórr wagó, "Marü ubi ne nóma yarile, ma gaodó namulo kürü [tóman] arrgonóm Godón ilküpü."†

41 Yesu oya kari gyaur koke esenórr, téba tang orrakórr, da ene pam we yamurrürr. Yesu oyaka we bóktanórr wagó, "Kürü ubia! Tómana ki barrgo!"

42 Dümdüman ene soso azida oya we amgatórr. Tómana oya büb ugón amgatórr.

43 Dümdüman Yesu oya zirrapónórr, wirri arüng bóktanpükü

44 wagó, "Tai turrkruu! Ma ini poko darrü olom azazilgu! A ma wam [prristdü], moba bómtyanke, da wa marü büb sopae tai ki ngamka. Yabü ne ngaen Moses ne gida bóktan poko nókyenóp, da ene [gyaur kla] kubó [Godón Gyabi Müótüdü] idódke prrista ola urdü agasilüm pamkolpam amtyanóm igó, marü soso azida kuri blakóne, da marü témaña kuri barrgone Godón ilküpü."

45 Da ene oloma ma we wamórr, blaman bwóbdüma büdratkü ne pokoa témbapónórr. Wa bóktan we ayorr. Yesu ma igósidi gaodó koke yarilürr panzeana tótókóm blaman wirri basirrdü. Ene pokodó,

* **1:32** abüsa nóma mórralórr, ene Sabad ngürra kuri blakóne. Zu pamkolpamab gida ngarkwatódó ibü gyabi yarilürr ene ngürrdü elklaza bamselóm. **1:39** Metyu 4:23; 9:35 † **1:40** téman arrgonóm Godón ilküpü: Soso azid kolpam témanpükü kwarilürr Godón ilküpü. We ngarkwatódó, i gaodó koke kwarilürr darrü basirr ó |Godón Gyabi Müöt| kal akólórrón pul basirrdü barrbünum. **1:44** Lebitikus 14:1-32

Yesu kolpam-koke bwóbdü igósidi ngyabelórr. Ó da módoga, blaman pamkolpama bwób-bwób we togoblórr ama oyaka.

2

Yesu Büb Bidal Pam Dólóng Yónürr

(*Metyu 9:1-8; Luk 5:17-26*)

¹ Ngibürr ngürr kakóm, Yesu Kaperrna-um wirri basirrdü we alkomólórr, ó pamkolpama bóktan barrkrrurr wagó, "Wa müótüdü asine."

² Abün pamkolpama togoblórr, darrpan pokodó kwób bazenóp ene müótüdü. Ene müót kugupi mamtae wata barümürrün yarilürr. Yesu ibü Godón bóktan we umul bain yarilürr.

³ Da módoga, ngibürr kolpama ugón tübabzilürr. Tokom pama ibükagab, darrü büb bidal pam sidódnóp ama oyaka.

⁴ I ene pam mingüpapan koke idüdóp, zitulkus pamkolpamab ngoro ola yarilürr. Da módoga, i mórrkakakdó bamselórr ene pampükü. I mórrkakak we tae apónóp, Yesu ne pokodó zamngól yarilürr. I nóma tae apónóp, ene pam rraparrapapükü we tüp solkomólóp, Yesun obzek kwata. ⁵ Yesu ibü amkoman bangun nóma esenórr, wa büb bidal pamdó bóktanórr wagó, "Kürü olom, ka marü kolae tonarr kuri norrgonónóma!"

⁶ Ngibürr Mosesón gida umulbain pama we bobrralórr, gyagüpi tótókde

⁷ wagó, "Ini pama ini poko inzan iade bóktanda? Wa Godón pabo apadóm kainda! Gaodó ia nótóke kolae tonarr barrgonóm, a wata God tebean?"

⁸ Dümdüman Yesu ibü gyagüpitótók yazebórr, da wa ibüka we bóktanórr wagó, "E wa inzan poko iade gyagüpi tótókdakla yabiób moboküpüdü?

⁹ Ini nis bóktan nisdügab, ia kürüka ulan nadü bóktana bóktanóm ini büb bidal pamdó? Ia, 'Marü kolae tonarr barrgorrónako,' ta ia, 'Bupa, moba nyórr errngam, da ugó agólóm bai?'

¹⁰ Da kürü ubi igósüma, e kubó ini kla umul bainane wagó, Pamkolpamab Oloman balngomól arüng asine ini tüpdü kolae tonarr barrgonóm." Da wa ene büb bidal pamdó bóktanórr wagó,

¹¹ "Ka marü ayaldóla, ugó bupa, moba nyórr ipa, da ugó wam, moba müót basirrdü!"*

¹² Dümdüman ene pama bupadórr, tóba nyórr ipadórr, da we wamórr blaman pamkolpamab obzek kwata. I blamana gübarirr aengóp akó i Godón we yagürnóp. I igó zwapólórr wagó, "Iba, inzan kla ta mi ngaen kokean esenóp!"

Yesu Libaen Nyauňürr Oyaka Solkwat Akyanóm

(*Metyu 9:9-13; Luk 5:27-32*)

¹³ Yesu akó we alkomólórr Galili Maludü. Wa malu kabeaná nóma wamlórr, wirri pamkolpamab ngoroa we togoblórr oyaka, da wa ibü we umul bain yarilürr.

* ^{2:11} Godka popadana, kolae tonarr barrgon akó paman büb dólóng ain. Nizan müp darrpan ngarkwatódómamli Godka. A pamkolpamab gyagüpitótókdó, paman büb dólóng ain müpan klama kolae tonarr barrgondágabi. Yesu igósidi ene pam dólóng ainda pamkolpamab obzek kwata, ibüka igó okaka azazinüm wagó, oya ta arüng asine kolae tonarr barrgonóm.

14 Wazan wamlórr, wa [taks mani dakabain pam] we esenórr, ngi Libae, Alpeiusün olom, tóba kari zaget müötüdü mórrande. Yesu oyabóka wagó, "Yao, ma kürüka tókyá!" Libae we bupadórr, oyaka we akyanórr.

15 Ene kakóm, Yesu tóba umulbain olmalpükü Libaen müötüdü nónma alo yarilürr, abün taks mani dakabain pam akó kolae tonarr kolpama we togobórr, inkü alom ene tógaldó. Zitulkus módóga, Yesuka abün inzan pamkolpama atan korálórr.

16 Ngibürr Mosesón gida umulbain pama, akó tib [Parrisil] kwarilürr, Yesun alode nónma esenóp taks mani dakabain pam akó kolae tonarr kolpampükü, da i oya umulbain olmal nümtinóp wagó, "Wa iade aloda inzan kolpampükü?"

17 Yesu ibü nurrkrruóp, da bóktanórr ene pokodó wagó, "Azid-koke kolpam nidipako, i dokta koke amkündako, wata azid nidipko. Ka ini tüdpü igósüm koke tamórró igó, dümdüm nygaben pamkolpam ngibaunüm. A ka wa kolae tonarr pamkolpam ngibaunüm tamórró Godka byalüngüm kolae tonarrdógbab."

Küsíl Gida Bóktan Poko Ngaep Gidapükü Dabyón-gu (Metyu 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Darrü tonarr, Zon [Baptæs Bain] Paman umulbain olmal akó Parrisi, i alo bütök kwarilürr. Ngibürr kolpama Yesun amtinüm togobórr. I oya imtinóp wagó, "Ia Zonón umulbain olmal ó Parrisiaab umulbain olmala alo larögüm bütókdako, a marü ma koke?"

19 Yesu tóbakwata alap-alap bóktanórr ibüka wagó, "Yabü gyagüpítótók iada, pamkolpama kol amióg töredó ia kubó alo bütókrre, kol amióg pam ibüka nómade? Koke! Kol amióg pamzan asine ibüka, i alo koke bütókrre.

20 A ene ngürr sab semrróne, kol amióg pam[†] ibükagabi nónma sipüdrre. Da ene ngürrdü i sab alo bütókrre.

21 "Darrü oloma küsíl mórrkenyórr poko koke arrgüpe ngaep mórrkenyórrdü tae murrausüm. Wa ne nónma tólaele, ene küsíl mórrkenyórr pokoa nónma korrom baine, ene ngaep mórrkenyórr sab amurrute da batürre, ama tai wirri tae ine.

22 Darrü pama küsíl waen koke errngóme ngaep lar sopae beledó. Wa ne nónma tólaele, ene waena kubó ene ngaep bele amkene. Waen a lar sopae bele sab kolae baini. Igósi, küsíl waen wata küsíl lar sopae beledó errngómorrre."‡§

Yesu |Sabadan| Loda (Metyu 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 Darrpan Sabad ngürrdü, Yesu [wit] apapana tótók yarilürr. Oya umulbain olmala wankuzan ogoblórr, i wit küp we zulkulóp alom.*

[†] **2:20** kol amióg pam wa alap-alap Yesunbóka apónda. Yesun sab sipüdrre tóba umulbain olmaldógbab, da i sab oya gyaurdüğab alo ugón bütókrre. [‡] **2:22** Küsíl waena por bapónda. Küsíl lar sopae bele anggratódá, ma küsíl waen nónma errngomo, da ngaep sopae bele myamem gaodó kokea anggratóm. [§] **2:22** Ini alap-alap bóktana. Küsíl elklaza Yesun umulbain bóktanóm bórrangdako akó ngaep elklaza Zu pamkolpamab gidam bórrangdako. ^{*} **2:23** Ene tonarr, Zu pamkolpamab gida asi yarilürr, pama alo büdül nónma ki yarile kwatana agólde, oya dümdüm asi yarile ngibürr wit küp alom darrü apapdógbab. **2:23** Duterronomi 23:25

24 Da Parrisia Yesuka we bóktónóp wagó, "Ngaka, marü umulbain olmala ene zaget iade tónggapóndako, gyabi ne klame Sabad ngürrandó?"

25 Yesu ibüka we bóktanórr wagó, "E ia kokean etóngarre Godón Wibalómórrón Bóktandó, Deibid ne kla tónggapónórr, we tonarr, wa tóba pam kopopükü alom nóma yarilürr?

26 Wa Godon [Palae Müötüdü] bangrinürr, Abyatarr [singüldü prist] nóma yarilürr, da ene gyabi brred elorr, prista Godón obzek kwata ne kla urrbulürr. Ngibürr tóba pam nülinóp. A Mosesón gida ngarkwatódó dümdüm kokea ene brred alom; wata prristab dümdüme, ene brred alom!"

27 Yesu elakónórr wagó, "Sabad pamkolpamab morroalóm tónggapónórr. Pamkolpam Sabadan morroalóm koke tómbapónóp."

28 Da ka Pamkolpamab Olomzanla, ka ta Sabadan Lodla."†

3

Tang Bidal Pam

(Metyu 12:9-14; Luk 6:6-11)

1 Akó darrü [Sabad] ngürrdü Yesu [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü] bangrinürr. Ola darrü pam yarilürr, tutul tang bidal akó sarrpi airrún.

2 Ngibürr Parrisia kwat amkün kwarilürr Yesun kotóm ain bóktan amanóm, da oya tai ilküpane we idónóp wa, ia wa kubó Sabad ngürrdü ene pam dólóng ine.*

3 Yesu ene tang bidal pamdó we bóktanórr wagó, "Bupa, ugó zamngól blamanab aodó!"

4 Da Yesu ene Parrisidü we bóktanórr wagó, "Mibü gidadógab ia taia Sabad ngürrdü morroal tónggapónóm, ta ia kolae tónggapónóm; ia arról zid ainüm, ta ia arról alakónóm?" A ibü darrü bóktan ta babul yarilürr.

5 Yesu pamkolpam nóma ngabkanórr, oya ngürsila we simiögürr. Wa ta kari gyaur koke yarilürr ene pamkolpamdó, zitulkus ibü baku burrul babulan yarilürr. Yesu ene tang bidal pam we yalórr wagó, "Moba tang ugó adrrat." Wa adrratórr, da oya tanga tóba gaodó alkomolörr.

6 Parrisia kwóbbazen müót nóma amgütóp, dümdüman we kwób bazerórr Errodón† mamoan pampükü, Yesun amkal bóktan angrinüm.

Pamkolpam Ngoro Malu Kabeled

7 Yesu tóba umulbain olmalpükü Galili Maludü nóma wamlórr, wirri pamkolpamab ngoroa Galili prrobinsdüğabi oyaka zutalórr. Akó pamkolpamab ngoroa Zudia prrobinsdüğabi togoblórr,

8 Zerrusalem wirri basirrdüğab, Idumea bwóbdüğabi, akó abüsa nölgab banikda Zodan tobarrdó. Ngibürra ta wirri basirr nis, ngi Taerr akó Saedon minggüpanandögabi togoblórr. Blaman ene pamkolpama barrkrrurr Yesu ne arüng tórrmen tómbapón yarilürr, da i oyaka ugósümpükü togobórr.

2:25 1 Samuel 21:1-6 **2:26** Lebitikus 24:9 † **2:28** Sabadan Lod, oya küp módoğa: Sabadan

Wirri Pam. Oyakama tónggapónóm ubi bainda Sabad ngürrdü. * **3:2** Pamkolpam dólóng bain Sabad ngürrdü gyabi kla yarilürr, zitulkus Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama ene kla ngakan kwarilürr wagó, wa zageta. Zaget gyabi kla yarilürr Sabad ngürrdü. † **3:6** Errod Galili prrobins algomól pam yarilürr Rrom kingankü.

9 Pamkolpam ngorozan yarilürr, Yesu tóba umulbain olmal we nilóp but oya minggüapanan ódódóm, oya koke iade ki sur irre.

10 Ngaen-gógópan wa abün pamkolpam we dólóng ninóp, solkwat akó abün azid pamkolpama oyaka ugón togoblórr, tibiób zirrbapónkü. Ibü ubi i oya ki yamurrórre.

11 Kolae samupükü pamkolpama oya nóma esenónóp, we balóklórr oya obzek kwata, da we taegwarr apónónóp wagó, "Ma Godón Olomla!"

12 Yesu ibüka wirri arüng bóktan we nókyenóp wagó, "Ngibürr búzazilgu ka nótókla!"

*Yesu Tóba 12 [Apostolj Irrbünürr
(Metyu 10:1-4; Luk 6:12-16)*

13 Yesu we angürürr pododó. Wa tóba ubi pam we ngibaunürr tóbaka. Da i we togobórr oyaka.

14 Ene pokodó, wa 12 pam irrbünürr, wa apostolóm nibiób ngibasilürr, oyankü ngyabenóm akó ibü zirrbapónóm bóktan amgolóm.

15 Wa ibü ta irrbünürr wirri arüng azebóm kolae samu amanóm.

16 Ene 12 arrbürrün pam módágako: Saemon (noan ngyesilürr Pita[‡]),

17 Zeims akó oya zoret Zon, Zebedin olom nis nidi namülnürri (Yesu ibü ngi we nókyanórr Boanerrges, oya küp módóga: "Ngürsil Pam Nis"),

18 Endrru, Pilip, Barrtolomyu, Metyu, Tomas, akó darrü Zeims, Alpeiusün olom nótó yarilürr, Tadeius, akó darrü Saemon, ngaen Zilot[§] pam nótó yarilürr,

19 akó Zudas Iskarriot, Yesun sab nótó ingrine wirri ngi pamab tangdó.

*Yesu akó Be-elzebul
(Metyu 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)*

20 Yesu darrü müötüdü nóma bangrinürr, pamkolpamab ngoroa akó we dakabasulürr. Yesu akó tóba umulbain olmala gaodó koke kwarilürr alo alom, zitülkus aüd pamkolpam koke kwarilürr ola.

21 Yesun zitül pamkolpama ene poko nóma barrkrrurr, i oya apadóm we ogobórr, zitülkus i tib igó bóktanónóp wagó, "Oya gonggoa kuri simige!"

22 Ngibürr Mosesón gida umulbain pama Zerrusalemgabi togobórr. I igó bóktan kwarilürr wagó, "Yesun bübdü Be-elzebul^{*} asine. Satani, kolae samuab singüldü pam nótóke, oya ene arüng wató akyanda kolae samu amanóm."

23 Yesu ene pam we ngibaunürr tóbaka, da wa ibüka alap-alap we bóktanórr wagó, "Satani tüób wa satani ia amanike pamkolpamdógbab?

24 Darrü kingan balngomól bwób pamkolpama ne tibiób nóma bürrgrütörre tibióbka bóka bamgünüm, i sab gaodó koke kwarile morroal ngyabenóm tibiób bwóbdü.

25 Akó darrpan müötüdü pamkolpama ne tibiób nóma bürrgrütörre, i sab gaodó koke kwarile dabyónüm.

[‡] **3:16** Pita, Grrik bóktane oya küp módóga: *Wirri Ingülküp*. **§** **3:18** Zilot ngian küp aprapórr nisamli. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama igó bóktandako wagó, wa ngaen gazirr pam yarilürr. Ene tonarrdó, Zilot pama Rrom pamkolpam, ene bwób nidi ngakan kwarilürr, amkoman alzizi boman kwarilürr. Ngibürra ibükagab gazirr tómbapónónóp Rrom pamkolpampükü. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama ma igó bóktandako wagó, ene Zilot ngi, oya küp módóga: wa gum-koke, tae bamgün pam yarilürr. Darrü ngi ma *Patriot*. ^{*} **3:22** Be-elzebul satanian darrü ngia. **3:22** Metyu 9:34; 10:25

26 Da ene ta inzana, satani akó tóba kolae samua ne tibiób nóma bóka bamgün kwarile ó i ne tibiób nóma bürrgrütörre, da satani sab gaodó koke yarile zamngólóm, da oya arünga ta sab igósidi we blakóne.

27 “Anda, darrú pam gaodó kokea arüng paman müötüdü popa bangrinüm, oya elklaza azebóm. Ngaen-gógópan wa ene arüng pam sye-i amróke, da ene kakóm oya müót igósidi amkene, oya elklaza azebóm.[†]

28 “Ka yabü amkoman poko byaldóla: God sab pamkolpamab blaman kolae tonarr norrgorre akó i ne kolae poko bóktandako Godónkwata.

29 A nadü oloma ne kolae poko bóktanda Godón Samuankwata, God sab oya ene kolae tonarr kokean arrgone, zitülkus wa barrgon-koke kolae tónggapónorr.”

30 (Yesu inzan igósidi bóktanórr, zitülkus ene Mosesón gida umulbain pama inzan bóktónóp wagó, “Oya bübdü kolae samu asine.”)

Yesun Aip akó Zoretal (Metyu 12:46-50; Luk 8:19-21)

31 Ene kakóm, Yesun aip akó zoretala ugón tübabzilürr. I müót kalkuma börranglórr, da i bóktan we zirrapónóp, oya tótókóm.

32 Pamkolpam ngoroa Yesun myangrao apónóp izan mórran korálórr, da i oyaka igó bóktónóp wagó, “Yazil, marü aip akó zoretala kalkumako. Ibü ubi marü asenómá.”

33 Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, “Kürü aip akó zoretal ia tai nidipako?”

34 Wa pamkolpam nóma ngabkalórr oya myangrao apórrón, da wa we bóktanórr wagó, “Ngakónam, ini kürü aip akó zoretalko!”

35 Zitülkus módóga, Godón ubi nótó tómbapónda, wa kürü zorete, kürü bólbotó, kürü aipo.”

4

Küp Barit Paman Alap-alap Bóktan (Metyu 13:1-9; Luk 8:4-8)

1 Akó Yesu we bókyanórr pamkolpam umul bain Galili Malu kabedó. Wirri pamkolpamab ngoroa oya amarüksimarük yangónónóp. Kan babul nóma yarilürr, da wa butüdü igósidi we kasilürr, we mórran-mórran bainürr. But wa naedó yarilürr, dudu ngoroazan börranglórr malu kabedó, nae ngarkwatódó.

2 Olgabi Yesu ibü alap-alap abün elklaza umul bain yarilürr. Wa ibüka bóktanórr wagó,

3 “Tübarrkrru! Darrü küp barit pama we wamórr [wit] küp tüpdü aman-aman aritüm* apapdó.

4 Wazan ene küp amalórr, ngibürra kwat kabedó balóklórr. Póyaea togobórr, we ololórr. **5** Ngibürra wirri ingülküppükü tüpdü balóklórr. Ene pokodó, kari tüp yarilürr. Ene wit guba búsai-búsai igósidi tübausürr, zitülkus ene ingülküp kwitüm tüp tumuman yarilürr.

6 Abüsa nóma tübanikürr, oya urura ene küsil zid igósidi toklomóp, da odalan ngintinóp, zitülkus ibü simkün babul kwarilürr.

[†] **3:27** Ini alap-alap bóktana. Ene darrú pam Yesu-e. Ene arüng pam satania. Yesu ini kla tónggapóné, wa pamkolpam nóma zid nirre satanian tangdóbabi. **3:29** Luk 12:10 **4:1** Luk 5:1-3

* **4:3 aman-aman arit:** Zu pamkolpama ngibürro alo kla aman-aman arit kwarilürr.

⁷ Akó ngibürr küpa térezpükü sólmól pokodó balóklórr. Ene sólmóla nóma dódórr bain yarilürr, da ene wit zid ola sarrpi ninóp. Ene zida igósidi koke bapónóp.

⁸ Ngibürr küpa ma morroal tüpdü balóklórr. Ene küpa we bamkenóp, dódórr bainóp, da küp we bapónóp, ngibürra 30, ngibürra 60, akó ngibürra 100, darrpan küpdügab.”

⁹ Da Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Güblang noane arrkrrum, wa ki turrkrru!”

Alap-alap Bóktanan Zitülkus (Metyu 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ I tibi-tibi pokodó nóma kwarilürr, Yesuka atan pamkolpam akó oya 12 umulbain olmala oya imtinóp ene alap-alap bóktan müsirrga ainüm.

¹¹ Wa ibüka we bóktanórr wagó, “Godón Kingzan Balngomólankwata anikürrün klambóka umul yabü akyarróna. A umulbain olmal-koke ne pamkolpamko, ka go enan alap-alap ikikdóla.

¹² Ene igósüm,
“I wa sab metat azil wa azil kwarile,
da i ma tai kokean asen kwarile;
i wa sab metat arrkrru wa arrkrru,
da i ma Godón bóktanan [küp tai kokean apad] kwarile.
Koke ne nóma, i ki tübyalüngörre kürüka,
da ka ibü kolae tonarr igósidi ki barrgonaa.’ ”

Yesu Küp Barit Paman Alap-alap Bóktan Müsirrga Yónürr (Metyu 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Yesu ibü nümtinóp wagó, “E ia koke apadódakla ini alap-alap bóktanan küp? E kubó ngibürr alap-alap bóktanan küp ia-ia yazebane?

¹⁴ Ene küp barit pama Godón bóktan arítóda.

¹⁵ Ngibürr pamkolpam inzanako, kwat kabedó ne küpa balókórr. I bóktan nóma arrkrrudako, satania tótókda ó ene bóktan ibü bübüdügab ausda.

¹⁶ Ngibürr pamkolpam inzanako, ingülküppükü tüpdü ne küpa balókórr. I Godón bóktan nóma arrkrrudako, bagürwómpükü apadódako.

¹⁷ A ene bóktana ibü bübüdü tai koke mórran-mórran bainda, zitülkus oya simkün babulako, da ene bóktana wirrianbóka aebókande koke ngyabenda. Ngibürr müp tonarra nóma tótókdako ibüka ó ngibürr pamkolpama ibü wirri müp alióndako, zitülkus i Godón Bóktan amkoman angundako, i büsai-büsai bóleandako amkoman bangun-gum.

¹⁸ Ngibürr pamkolpam inzanako, térezpükü sólmól pokodó ne küpa balókórr. I Godón bóktan arrkrrudako,

¹⁹ a tüpan gyakolae, mórrélwómó ubi, akó ngibürr elklazam ubia ibü gyagüpitótókdó barrbündako, da Godón bóktan sarrpi aindako. Da ene pamkolpama küp koke igósidi bapóndako.

²⁰ A ngibürr pamkolpam inzanako, morroal tüpdü ne küpa balókórr. I Godón bóktan arrkrrudako, apadódako, da i küppükü igósidiakao. Ngibürra 30, ngibürra 60, ó ngibürra 100, darrpan küpdügab.”

Kumngyindü Zyón Kla (Luk 8:16-18)

21 Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Ia darrü oloma zyón kla sidüde, da alópe ngalo-e ó ut bwób lorodó ingrine? Koke! Zyón kla wata kumngyindü amngyelórrón yarile!

22 Dadanzan, blaman barrón ne elklazako errky, sab ma tübause panzedó, ó blaman ngablaorrón ne elklazako, sab zyondü togobe.[†]

23 Darrü oloman ne güblang asi nómá namüli arrkrrum, wa ki turrkrru!"

24 Akó wa ibüka bóktanórr wagó, "E wata umul-umul, e ne poko barrkrrua! E ne morroal nómá arrkrru koralo, God yabü sab umul nüllirre. Da ini ma sab kari koke yarile.[‡] E ne morroal koke nómá arrkrru koralo, God yabü sab wata kari umul nüllirre.

25 Zitulkus módogá, noanko, sab akó oya ene tumum ngibürr iline. Babul noanko, oya sab imtine, oya kari-kari ne klame."[§]

Alap-alap Bóktan Zidan Dódórrbainankwata

26 Yesu ibüka akó alap-alap bóktanórr wagó, "Godón Kingzan Balngomól inzana. Darrpan oloma küp barítoda tüpdü.

27 Irrüb wa utóda, ngürr wa arsümülda. Ngibürr ngürr kakóm, ene küp bamkerrónako, da i ma morroal dódórr baindako. Wa umul-kóka ia-ia tómbapóna.

28 Tüpa tüöb tómbapóna zid dódórr ainüm ó küp basenóm; urr amankü dódórr baindase kókókó singüla tubrrune. Küpa ugón tómbapóna.

29 Küpa nómá ngórr angurinda, da pama ugón atülda turriki, zitulkus abül ngarkwat kuri semrróne."

Karian Küpan Alap-alap Bóktan

(Metyu 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)

30 Yesu akó bóktanórr wagó, "Ia mi Godón Kingzan Balngomól larópkü atanirre? Ó mi laró alap-alap bóktane ene Balngomólboka bóktórre?

31 Ene inzana, wamaka karian* küpa. Ene karian küpa blaman küpdügab tüpdü.

32 A darrü pama ene küp nómá artümülda tóba apapdó, ene zida dódórr bainda kókó wirri bainda blaman didiburr zidüdügab. Oya tiz ta wirriako, da kwitüm pójaea igósidi tibiób müöt balmeldako oya murrdü."

33 Yesu tóba bóktan nómá büdratlórr pamkolpamdó, wa abün inzan alap-alap bóktan tómbapón yarilürr. Wa ibüka blaman elklaza tibiób ngarkwatódó bóktan yarilürr, ibü morroal arrkrrum.

34 Wa ibüka wata alap-alap bóktane bóktalórr. Wa tebe nómá yarilürr tóba umulbain olmalpükü, wa blaman kla ugón müsirrga nyónónóp ibüka.

4:21 Metyu 5:15; Luk 11:33 [†] **4:22** Ene tonarr, Godón zyón akó Godón Kingzan Balngomól anikürrün namülnürri ngibürr pamkolpamdó. I Yesun alap-alap bóktan koke ipüdóp (Mak 4:11b, 12). Darrpan ngürr ene nis klam nis sab popadan namüli. [‡] **4:24** Grrik bóktane ma inzan angirrüna: *Ma te atanin klame atanindóla, ene klame marü sab ngibürra mütanirre. Akó marü ngibürr elklaza sab mülirre.* **4:24** Metyu 7:2; Luk 6:38 [§] **4:25** Aprrapórr Yesu tóba umulbain bóktanbóka apóna. Yesun bóktanan küp nidi apadódako, i sab wirribóka küp ipüdörre. **4:25** Metyu 13:12; 25:29; Luk 19:26 **4:29** Zo-el 3:13 * **4:31** karian, Mórrke-mórrke módogá: mustard, alo misan ngitan klama.

*Yesu Wirri Wór Piküp Yónürr
(Metyu 8:23-27; Luk 8:22-25)*

35 Akó ene ngürr simaman, Yesu bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó, "Mi dakla dorro baurrdakla."

36 Da i pamkolpamab ngoro ola bimgütóp. Oya umulbain olmala butüdü bamselórr, Yesu ne butüdü mórran yarilürr. I usakü we bazeboorr, oya dakla dorrodó ódódóm. Ngibürr but ta asi koralórr ene pokodó, da i usakü we ogoblórr.

37 Ámkórrónde, wirri arüng wóra ugón tubsorr. Goblola but kari poko isurrunópmá. Naebait kari poko yarilürr.

38 A Yesu wa ngól updü ut yarilürr. Oya singül müózdu angrirrún yarilürr. Umulbain olmala oya irsümülöp. Oyaka bóktónóp wagó, "Umulbain Pam, ma ia gyaur kokela? Mi brariaklal!"

39 Yesu túrsümülürr, ó wa wór agórr wagó, "Ma piküp!" Akó wa maludü bóktanórr wagó, "Ma ugó bólea!" Ene pokodó, wóra we piküp bainürr. Ene ngarkwat, malua ta morroal amkónórr.

40 Wa tóba umulbain olmaldó we bóktanórr wagó, "E gum iadeakla? E kürü amkomana koke angundakla?"

41 Da i kari gum koke ipüdóp, ó i tibióbka bóktan koralórr wagó, "Ini wa ia nótóke? Wór akó malua ta oya bóktan arrkrrudamlí!"

5

*Yesu Kolae Samupükü Pam Dólóng Yónürr
(Metyu 8:28-34; Luk 8:26-39)*

1 Yesu tóba umulbain olmalpükü Gerrasa wirri basirr pamkolpamab bwóbdü* abzilürr Galili Malu dakla dorrodó.

2 Yesu butüdüğabi nóma banikürr, darrü pama oya we semrranórr. Ene pama gapók balüng bwóbdüğabi tubrranórr ó wa kolae samupükü yarilürr.

3 Wa gapók balüng bwóbdü ngyaben yarilürr. Myamem darrü olom babul yarilürr oya arümüm. Sein sye ta gaodó koke yarilürr oya arümüm.

4 Zitulkus módóga, abün münüm oya wapór a tang sein sye-i enan arümnóp, a tüób ene sein sye singgalgólörr. Wa ta ugón kari arüng pam koke yarilürr. Darrü pam gaodó koke yarilürr oya amiögüm.

5 Irrüb ngürr, wa popa agól yarilürr gapók balüng bwóbdü ó podopükü bwóbdü, taegwarrkü ó tóba büb syórr bangónkü ingülpü.

6 Ene pam ugón barrkyanan küór yarilürr olgabi, wa Yesu nóma esenórr. Wa we busorr, simbalkalórr, ó wakosingül nülkamüller Yesun obzek kwata.

7 Ene pama wirribóka taegwarr apónórr wagó, "Marü ubi ia larógóma kürükä, Yesu, Wirri Kwitüm Godón Olom? Ka Godón ngidü marü atodóla, ma kürü wirri azid akyan-gul!"

8 Ene pama ini poko igósidi bóktanórr, zitulkus Yesu ngaen-gógópan oyaka bóktanórr wagó, "Kolae samu, ugó tubrra ini pamdóga!"

9 Yesu oya imtinürr wagó, "Marü ngi ia nótóke?"

Ene pama bóktan yalkomólörr wagó, "Kürü ngi módóga, 'Abün gazirr pam', zitulkus ki äud kokeakla."

* **5:1** *Gerrasa bwób* Zu pamkolpamab tüp koke yarilürr.

10 Wa wata Yesun arüngi ato yarilürr, ene kolae samu aman-gum ene bwöbügab.

11 Podo kabedó, wirri tang kyamül yabüla we ololórr, wirri kan koke ibükagabi.

12 Ene kolae samua Yesun we yatop wagó, "Ma kibü ugó zirrtapónónóm kyamülab bübdü, da ki kubó ola barrbuno."

13 Da Yesu ok ninóp ibü barrbünüm. Da módóga, ene kolae samua ene pam we amgütóp, ama kyamülab bübdü we barrbünürr. Ene kyamül yabüla (ngarkwat módóga aprrapórr 2,000 kyamül blamana) buso-buso we tübabiniürr buruburuana, mengrempükü ama Galili Maludü bagóbórr, ó ola nae baitóp büdülämpükü.

14 Ene kyamül ngabkan pama we busuóp, da pamkolpam we umul-umulan ngintinóp, Gerrasa wirri basirrdü akó madimad kabedó. Pamkol-pama we ogobórr asenóm ne pokoa tómbapónórr.

15 Da i Yesuka nómá togobórr, i ene pam esenóp, kolae samu ngoroa noan amgütóp. Wa we mórran yarilürr, mórrkenyórr bamelórrón akó kakal gyagüpítótóke. Da pamkolpama gum ipüdóp.[†]

16 Nidi nósenóp, kolpam nüzazilóp laróga tómbapónórr ene kolae samupükü pamdó akó kyamüldü.

17 Da i Yesun arüngi ato kwarilürr, tibiób bwób amgatóm.

18 Yesu bütüdü nómá kasil yarilürr, kolae samu ne oloma imarrulürr, Yesun we yatorr wankü tótókóm.

19 Da Yesu oya koke ok yónürr wankü tótókóm, a wa ma oya yalórr wagó, "Ugó alkomól, moba müót basirrdü, moba pamkolpamdó, da ma nüzazilnümke Lod marüka ne kla tónggapóné, ó oya ne gyaur yaril marüka."

20 Da módóga, ene pama we wamórr we bwób órdóma, ngi Dekapolis,[‡] tóba okaka bümzazilkü, oyaka Yesu ne kla tónggapónórr. Da blaman pamkolpama gübarirr aengóp.

*Yesu Zaerrusün Ngul Olom Dólóng Wyónürr akó Darrü Kola Yesun
Mórrkenyórr Yamurürr
(Metyu 9:18-26; Luk 8:40-56)*

21 Yesu akó nómá banikürr dakla malu kabedó, ola oyaka wirri pamkolpamab ngoroa kwób tóbazelórr, da i oya kal-kal yangónóp. Wa tüób malu kabedó yarilürr.

22 Da módóga, darrü [Zu pamkolpamab kwóbbazen müót] ngakan pama ugón tübzilürr Yesuka, oya ngi Zaerrus. Wa Yesun nómá esenórr, wa oya wapór nis minggúpanandó simbalkalórr.

23 Wa oya arüngi yatorr wagó, "Kürü kari ngul oloman büdül kari pokoa. Gyaurka, kya tam, oyaka moba tang nis amngyelóm. Ene igósüm, wa kalma dólóng baine ó ngybene!"

24 I usakü we ogobórr. Wirri pamkolpamab ngoroa mamoan koralórr, da i Yesun kal-kal yangónónóp blaman órdógab.

25 Darrpan kol óe bókan azid warilürr, 12 pailüm.

26 Wa kari azid koke balmilüürr, oya dokta ne merrsin uliónónóp. Wa tóba dólóng bainüm mani enan nüliónónóp, da wa morroal koke bainürr. Ene azida ma wirri bain yarilürr, blaman pailzan.

[†] 5:15 I gum ipüdóp, zitülkus i küp bamkónóp wagó, Yesun wirri [arüng tonarr] asine. [‡] 5:20 Dekapolis, oya küp módóga: 10 wirri basirr.

27 Wa Yesunbóka arrkrrurr, da wa we tübangrinürr ene pamkolpamab ngorodó, akó oya tumum mórrkenyórr we yamurruur.

28 Zitulkus módóga, wa tóbaka bóktan warilürr wagó, “Ka ne kubó wata oya tumum mórrkenyórr nóma yamurruur, ka kubó dólóng baino.”

29 Wa Yesun mórrkenyórr nóma yamurruur, oya ene óe bótana ugón blakónorr. Wa tóba büb küp bamkónorr, wa dólóng kuri baine tóba ini müpdügab.

30 Yesu tüób dümdüman umul bainürr wagó, “Kürükagab ngibürr arünga kuri bause.” Wa nóma byalüngürr ene pamkolpamab ngorodó, da wa nümtinóp wagó, “Ia kürü mórrkenyórr nótó yamurre?”

31 Oya umulbain olmala bóktan we yalkomolóp wagó, “Ngaka, ini pamkolpamab ngoroa marü kuri kal-kal mangórre. Ma iade bóktóna wagó, “Ia kürü mórrkenyórr nótó yamurre?”

32 Yesu wata azil yarilürr, asenóm ene kla nótó tónggapóné.

33 Ene kolán büba otórrngónóm bainürr, zitulkus wa tüób umul bainürr ne klama tómbapónórr tóbaka. Wa natókórr, simbalkalórr Yesun obzek kwata, ó amkoman bóktan blaman we adrattórr oyaka.

34 Yesu oyaka bóktanórr wagó, “Kürü olom, marü moba amkoman banguna dólóng kuri mine. Natók, moboküpdu paud sab marüka asi ki yarilün. Ini azida marü sab myamem koke mümige!”

35 Yesu bóktan alakón küsil yarilürr, ngibürr pamkolpama Zaerruska ugón togobórr oya müötüdugab, da i oya ilóp wagó, “Marü olom büdülate. Ma Umulbain Pam myamem müp akyan-gu.”

36 Yesu ibü bóktan nóma arrkrrurr, wa bóktanórr Zaerruska wagó, “Ma gumgu, ma kürü wata amkoman kangu.”

37 Yesu blaman pamkolpam nólónóp wankü tótókóm. Pita a Zeims akó oya zoret Zon, wata idi ogobórr.

38 I Zaerrusün müötüdü nóma babzilürr, Yesu pamkolpamab ngoro we esenórr. I taegwarr-taegwarr yón koralórr.

39 Wa müötüdü nóma bangrinürr, wa ibüka bóktanórr wagó, “Ini ia laró taegwarrwóma? E iade yóndakla? Ini olom go büdüle kokeo, a wa go uto.”

40 I oya we ngüóng angyalnóp, zitulkus i umul kwarilürr wagó, wa go amkoman büdülane. Yesu ene pamkolpam zirrnápónóp pulkaka. Wata wa ene oloman aipab nis akó oya aüd umulbain olmal, i usakü barrbüñürr, olom ne pokodó warilürr.

41 Wa oya tangdó omoanórr, da oyaka bóktanórr tibiób-tibiób wagó, “*Talita, kum.*” Oya küp módóga: “Kari kol, ka marü mila, ugó bupa!”

42 Ene pokodó, ene oloma türsümülürr akó agólóm we bainürr. Wa tüób ta 12 pail olom warilürr. Ene pokoa nóma tómbapónórr, ene oloman aipab nis akó Yesun aüd umulbain olmala karibóka-koke gübarirr aengóp.

43 Da Yesu ibüka wirri arüngi bóktanórr wagó, “Kubó darrü olom azazilgu!” Akó wa bóktanórr wagó, “Oya darrü kla ugó okyenam alom.”

6

Nazarret Wirri Basirr Pamkolpama Yesun Alzizi Amanikóp (Metyu 13:53-58; Luk 4:16-30)

1 Yesu ene poko amgatórr, da ama wamórr tóbanan basirrdü Nazarret. Oya umulbain olmala we zutalórr.

² Darrü [Sabad] ngürrdü, wa umulbain we bókyanórr [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü]. Abün pamkolpam kwarilürr ene pokodó. Da i oya nóma arrkru kwarilürr, blamana gübarirr aengóp. I tibióbóka bütünóp wagó, "Wa ini kla nubógabi ipüde? Ia ini nadü [wirri gyagüpítótóka], oya ne kla akyarróna? Wa ini [arüng tonarr] ia-ia tómbapónda?

³ A wa go ene müót balmel oloma, Merrin siman olom, Zeims, Zosep, Zudas, akó Saemon ibü naret. Oya bólbtala ae nyabendako." Da i oya alizzi amanikóp.

⁴ Yesu ibüká bóktanórr wagó, "Prropet wirri ngi atendako ngibürr bwóbdü, a tóbanan basirrdü, zitül pama ó müót pama ama inzan koke."

⁵⁻⁶ Yesu gübarirr aengórr, zitülkus i oya amkoman koke yangunóp. Wa darrü arüng tonarr koke igóside tónggapónorr ola. Wata tóba tang nis aüd azid kolpamdó nómngyelórr, da ibü dólóng ninóp.

Yesu Tóba 12 Umulbain Olmal Zirrnapónóp (Metyu 10:5-15; Luk 9:1-6)

Yesu ene basirr blaman númarükóp umulbainkü.

⁷ Da wa tóba 12 umulbain olmal tóbaka ngibaunürr. Wa ibü ninis zirrnapónóp akó balngomól arüng we nókyenóp kolae samu amanóm.

⁸ Ibü we nilóp wagó, "Yenkü wata yabiób tupuru imarrulam ini agólde, darrü kla ódódgu: alo kla, angasangap angón alóp, akó mani yabiób pam alópdó.

⁹ E wa wapór kla bamelam, da yabiób bübdü ne mórrkenyórrko, e wata we klamane ogob. Ngibürr amarrugu.

¹⁰ E ne müötüdü barrbuno, wata ola bamilke, kókó e ene basirr sab amgütane.

¹¹ E ne inzan basirrdü néma togobo igó, pamkolpama yabü ne morroal tonarre koke yazebrre, akó yabü bóktan koke ne arrkru kwarile, ene basirr amgütamke, wapórdó buru we bainamke. Ini tonarra sab igó poko umul nirre wagó, ibü [kolaean darrema] sab tame Godkagab."

¹² Da i we ogoblórr, pamkolpamdó bóktan amgolkü wagó, "E yabiób kolae tonarrdógab ugó tübyalüngam."

¹³ I abün kolae samu aman kwarilürr akó i [olib] oele ang kwarilürr abün azid pamkolpamdó, da ibü dólóng we ninóp.

Zon [Baptaes Bain] Pam, Oya Büdül (Metyu 14:1-12; Luk 9:7-9)

¹⁴ King Errod, ugón Galili prrobins wató alngomól yarilürr,* arrkrurr Yesu ne poko tómbapón yarilürr, zitülkus Yesun ngia bwób-bwób gwarranórr. Ngibürr pamkolpama igó bóktan kwarilürr wagó, "God Zon Baptaes Bain Pam wa büdüldügab kuri irsümüle. Da ene arünga oyaka ene zitülkusdü zagetóda wirri arüng tonarr tólbaelóm."

¹⁵ Ngibürra ma bóktónóp wagó, "Wa Ilaeza-e."

Akó ngibürra wagó, "Wa prropeta, wamaka wa ngaen prropetzan kwarilürr."

¹⁶ A Errod néma arrkrrurr ini bóktan Yesunkwata, wa ta bóktanórr wagó, "Wa Zon Baptaes Bain Pama! Kürü gazirr pama oya singül nam itülp wata kazan nilóp, da oya büdüldügab kuri irsümürre!"

^{6:4} Zon 4:44 ^{6:8} Luk 10:4-11 ^{6:11} Apostolab Tórrmen 13:51 * ^{6:14} Errod Galili prrobins Rrom kingankü ngakan yarilürr, tóbanan koke yarilürr. ^{6:15} Metyu 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19

17 Ngaen Errod tóba gazirr pam zirrapónóp Zonón amiögüm, syei amelóm, tümün müótüdü zirrapónóm. Wa ini poko tóba kol Errodiasónbókamde tónggapónorr. Errodias ngaen-gógópan oya naret Pilipün kol warilürr, a wa ma oya gómló-gómól zumiögürr tóba kolóm.

18 Errod Zonón tümün müótüdü zirrapónorr, zitulkus Zon oya bobarr igó ayal yarilürr wagó, "Ini gyabia moba naretan kol amiögüm!"

19 Da Errodiasón ngürsila upadórr Zonka. Oya ubi amkalóm yarilürr, da wa gaodó koke warilürr tónggapónóm ene poko, Errodónbókamde.

20 Errod Zonón gum yarilürr, zitulkus wa umul yarilürr wagó, Zon morroal akó dümdüm ngyaben pama. Wa oya igósidi adlang yarilürr. Errodón ubi Zonón arrkrrum yarilürr, da wa wirri müp gyagüpítotók ipadórr blaman ngürr wa Zonón nóma arrkrru yarilürr.

21 Errodón amtómól ngürran tére nóma semrranórr, Errodias kwat esenórr Zonón amkalóm. Errod ene ngürr ingrinürr alongalom. Wa alongalom ibü ngibaunürr, Galili prrobins wirri ngi pam, gazirr singüldü wirri ngi pam, akó Galili prrobins singüldü pam.

22 Errodiasón óp oloma katókorr, da wa zil emkalólórr ibünkü. Wa Errodón akó wirri pam morroal barnginwóman ngintinóp. Da Errod ene ngulmokurdü bóktanórr wagó, "Ma kürü kyal, marü ubi larógóma? Ka marü mókyeno ene kla."

23 Wa oya larüng alkamül-koke bóktanJ uliónürr wagó, "Ma kürüka ne klamóm tóbato-o, ka wata marü mókyeno, enana marü ubi kürü tüp aodó atülüma, marü darrü poko, kürü darrü poko!"

24 Da ene ngulmokura tóba aip amtinüm natókorr wagó, "Ka ia larógóm yato?"

Aipa bóktan yalkomólórr wagó, "Ma Zon Baptaes Bain Pam, oya singülüm bato."

25 Dümdüman ene ngulmokura büsai-büsai we alkomólórr Errodka, da yatorr wagó, "Kürü ubi ma kürü kókyeno errkyadan aini alongalo klamdó, Zon Baptaes Bain Pam, oya singül!"

26 Errod kari gyaur ta koke yarilürr, da wa ia ki badóle, zitulkus wa arüng alkamül-koke bóktan uliónürr wirri ngi pamab obzek kwata, tére bwöbdü nidi kwarilürr.

27 Dümdüman Errod tóba darrü büb ngakan gazirr pam we zirrapónorr arüng bóktanpükü Zonón singül ódódóm. Da ene pama we wamórr tümün müótüdü, Zonón singül we itüllürr.

28 Ene kakóm, ene pama Zonón singül we sidódürr alongalo klamdó, da ene ngul olom okyanórr, ama akó notó okyanórr tóba aip.

29 Zonón umulbain olmala nóma barrkrrurr oya büdülpoko, i we togobórr, oya büb we idüdóp gapókdó angrinüm.

Yesu 5,000 Pam Ngabyónürr

(Metyu 14:13-21; Luk 9:10-17; Zon 6:1-14)

30 [Apostola] Yesuka tóbakonórr akó we kwób tóbazenórr, da i oya izazilóp i ne elklaza tómbapónónóp ó umulbain kwarilürr.

31 Yesu ibüka bóktanórr wagó, "E yabi ugó togob kankü kolpam-koke bwöbdü, karianbóka ngón ngabagónóm." Zitulkus módóga, abün pamkolpama kwat zwapólórr, da ibü darrü kan babul yarilürr alo alom.

32 I tibi butüdü we bamselórr, da ene poko we amgütóp kolpam-koke bwóbdü tótókóm.

33 Da pamkolpama nónsenóp i nónma bazebórr, ó abüna umul bainóp i nidi kwarilürr. I blamana tibiób basirrdügabi we buso kwarilürr dorro kwata, wapórane, da i ngaen-gógópan we babzilürr.

34 Yesu butüdügabi nónma baníkürr, wa wirri pamkolpamab ngoro nónsenóp, da wa kari gyaur koke yarilürr ibüka, zitülkus i [sipzan] koralórr, sip ngabkan pam babul nibiób koralórr. Da wa ibü abün poko umul bain we bókyanórr.

35 Simam abüs, Yesun umulbain olmala oyaka togobórr, da i oyaka bóktónóp wagó, "Ini kolpam-koke bwóba, irrüba amzik kari pokoa.

36 Da ma ini pamkolpam ugó zirrnápónónóm minggüpanan basirrdü akó madmad kabedó ne müótko, tibióbkü alo kla bumiögüm."

37 Da wa ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "E yaib ibü ngibürr alo kla nülinam!"

I oya imtinóp wagó, "Ki ia nadü manie ogobo alo kla bumiögüm? Ene wata aprrapórr 200 [silba] mani küp[†] ki kwaril blaman ene pamkolpam ngabyónüm! Kibü mani gaoandó kokeako."

38 Yesu ibü we nümtinóp wagó, "Ia yabü nigó brredako? Kya kóbó ngabkónam."

I nónma umul bainóp, da i oya we izazilóp wagó, "5 Brred akó nis wapi."

39 Yesu ibü nilóp pamkolpam kukwin opopordó mórran-mórran bainüm kopo-kopo.

40 Da blamana we bobrranórr kopo-kopo, darrü kopoan 100, darrü kopoan 50.

41 Yesu ene 5 brred akó nis wapi yazebórr, kwit yaziürr da Godón eso ekyanórr. Wa brred syórr nangónóp, da tóba umulbain olmal nülinóp ene pamkolpam gyabalómóm. Wa akó ene nís wapi inzan gyabalómorr.

42 I blamana nónma elop, ibü bikóma nólóngóp.

43 Alo kakóm, umulbain olmala bamirrún alo poko dakainóp akó 12 alóp murrnauşóp ene brred akó wapidügab.

44 I ne pama elop, ibü ngarkwat we kla yarilürr, 5,000.[‡]

Yesu Nae Kwitana Tótók Yarilürr

(Metyu 14:22-33; Zon 6:15-21)

45 Dümdüman ene kakóm, Yesu tóba umulbain olmal we nilóp butüdü bamselóm ó singül kwata baurrüm malu dakla kabedó, Betsaeda basirrdü. I nónma ogoblórr, wa ene pamkolpam we zirrnápónóp.

46 Yesu pamkolpam yawal bóktan nónma nónkyenóp, ene kakóm, wa podo kwitüdü we angürürr, tóre akom.

47 Abüsazan mórralórr, but ugón malu aodó yarilürr. Yesu wa tebe yarilürr malu kabedó.

48 Wa umulbain olmal nónma ngabkalórr, i wirri arüngi atül kwarilürr, zitülkus wóra singül kwatagabi tubsolürr. Sis minggüpanan

6:34 Bótang Peba 27:17; 1 King 22:17; 2 Krronikol 18:16; Izikel 34:5; Metyu 9:36 [†] **6:37** silba mani küp: Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: denarii. Ene tonarrdó, darrpan zaget pama darrpan silba mani küp ipadórr darrpan ngürreddü. 200 denarii azebóm, wa aprrapórr 7 melpalóm zaget yarilürr.

[‡] **6:44** Zu pamkolpama olommokur pamzan ngakan kwarilürr, i 12 pail ama kwit. Kol a olmal go asi kwarilürr, da wata paman etóngóp.

nóma yarilürr, wa ibüka we wamórr, nae kwitana tótókde. Ibü nórgrótnópmá,

49 da i oya nae kwitana tótókde esenóp. Ibü gyagüpítótók wamaka mórrkea, da i taegwarr we apónóp.

50 I blaman kari gum koke kwarilürr, i oya nóma esenóp.

Dümdüman Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Moboküp karrkukus ninam! Ini kótókla. E gumgu!"

51 Yesu ibüka we wamórr, butüdú kasilürr, da wóra ugón batülürr. Oya umulbain olmala wirribóka gübarirr aengóp,

52 zitülkus i tai koke umul bainóp amkoman küp brredankwata, Yesu ene 5,000 pam ia ngabyónürr ene äüdan alo klame. Ibü singül karrkukus kwarilürr.

*Yesu Azid Kolpam Dólóng Ninóp Genesarretóm
(Metyu 14:34-36)*

53 I malu dakla kabedó nóma baurrürr, i we babzilürr Genesarret bwóbdü, da i but ola enomólóp.

54 I but nóma amgütóp, pamkolpama dümdüman Yesun we emzyetóp.

55 Pamkolpama ene bwób ór blaman we amarükóp, da i tibiób azid kolpam rraparrapa-e we barrmülürr Yesuka, i ne barrkrrurr wa ne pokodó yarilürr.

56 Wa ne pokodó wamlórr, ia wirri basirr, kari basirr, ó didiburr, i blaman azid kolpam tübarrmüller kwóbbazen pokodó oyaka. I oya yatop, azid kolpama wata oya mórrkenyórr zarran amurrum. Nidi yamurrnóp, i blamana dólóng we bainónóp.

7

*Godón Gida Abalbobatalab Gida Errgróte
(Metyu 15:1-9)*

1 Ngibürr Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama, nidi togobórr Zerrusalemgabi, Yesun we kal-kal yangónóp.

2 Da i ngibürr Yesun umulbain olmal nósenóp alode [tómanpükü] tange; i tibiób tang inzan koke bagulóp, Parrisiab gida-azan bóktanórr.

3 (Zitülkus módóga, Parrisi akó blaman [Zu pamkolpama] abalbobatalab gida mamoaandako: i kubó igóside elorre kókó tang nóma bagulórre tibiób gida ngarkwatódó.

4 Akó i alo kla bumióg pokodágab nóma bakondako, i koke elorre, wata ngaen-gógópan i bapüre. Akó ibü ngibürr abalbobatalab gida asiko, i ne kla mamoaandako. Darrü módóga, ma kübü, kurrop, brronze tónggapórrón sospen, akó alongalo mórrakós* morroal bagulo.)

5 Da Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama Yesun imtinóp wagó, "Ia marü umulbain olmala mibü abalbobatalab gida koke iade mamoaandako, da i ma iade alodako tómanpükü tange?"

6 Yesu bóktan yalkomólórr ibüka wagó, "Prropet Aesaya wata amkoman yarilürr, yabükwata igó ne poko bóktanórr Godón ngidü. E taepurrane bóktan pamakla. Enezan wialómórróna,

" 'God igó bóktanda wagó, "Ini pamkolpama kürü taeane [ótókdako], a ibü moboküp ma alam kokeasko kürükagabi.

* **7:4 alongalo mórrakós:** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó in poko babula.

7 I kürü enan küp-koke ótókdako,
zitülkus i pamab bókam bagósorrón gida umul baindako, wamaka
kürü gidako!"'

8 "E Godón gida bóktan poko kabedó angrindakla, ama tüpan pamab
bóktan karrkukus bumiógdakla."

9 Yesu akó pokodó ipadórr wagó, "E kari umul kolpam kokeakla
Godón gida alzizi amanóm, a e ma yabiób gida kari karrkukusi koke
amorrändakla.

10 Ka müsirrga aindóla: Moses ta bóktanórr wagó, 'Ma moba aipab nis
morroal angón namülün.' Akó, 'Nadü oloma tóba aipab nis nótó nómorre,
büdüldü ki ingrinam.'

11 A e ma kolpam igó umul baindakla wagó, paman ne darrü kla asi
nóma yarile tóba ab a aip nis tangamtinüm, ama kubó igó bóktóne wagó,
'Ini korrban klama' (oya küp módóga: 'ini Godón akyarrón klame, oya ngi
klame'),

12 e oya ok aindakla tóba aipab nis tangamtin-gum.

13 Inzan morroal kokea; yabiób gida inzan karrkukus amoande, e Godón
gida bóktan poko kuri alkamülane. Akó abün inzan elklaza asiko, e ne kla
tómbapóndakla."

Kolae Tonarra Paman Moboküpdiügabi Tótókda (Metyu 15:10-20)

14 Yesu akó pamkolpamab ngoro ngibaunürr tóbaka tótókóm. Wagó,
"Kürü kurrkruam blamana, e bóktanan [küp ipüdam]!"

15 Darrü kla babula, pulkakakdógabi ne klama tótókda paman büb
kugupidü, oya tómanan ngitanda Godón ilküpdi.† Oyakagabi ne klama
burruanda, oya tómanan ngitanda."‡

17 Yesu ene pamkolpamab nöma nümgütüp, wa müötüdü wamórr. Oya
umulbain olmala ola imtinóp ene alap-alap bóktan müsirrga ainüm.

18 Yesu ibüka bóktanórr wagó, "E ia wata umul-kókanakla ini ngibürr
popa pamkolpamzan? E koke kuri umul ipüdane? Darrü kla myamem
babula pulkakakdógabi ne klama tótókda marü büb kugupidü marü
amkoman tómanan ngitanóm,

19 zitülkus marü moboküpdiü koke tótókda a marü bikómdü tótókda.
Olgabi ama akó pulkakak we alkomólda, lae müötüdü." (Ini bóktande,
Yesu we müsirrga yónürr wagó, blaman alo taiako alom.)

20 Wa akó we bóktanórr wagó, "Paman moboküpdiügabi ne klama
burruanda, oya wató tómanan ngitanda Godón ilküpdi.

21 Auma moboküp kwindügab ini kolaean elklaza bausdako: kolae
gyagüpítötök, kolae sarrgiwóm tonarr, gómol, pam amkal,

22 kol a pam gómol, abün elklazadó ubi bain, azid alión, ilklió bülión,
büódan tulmil tómbapón, gyagüp kolaea akrran, obae bóktan alión
ngibürrabkwata panzedó, ikub bagür, gonggo tulmil tómbapón.

23 Blaman ini ne kolae elklazako auma moboküp kwindügabi bausdako;
pam idi tómanan ngitandako."

7:7 Aesaya 29:13 **7:10** Bazeb Tonarr 20:12; 21:17; Lebitikus 20:9; Duterronomi 5:16 † **7:15**
Ini bóktanen küp módóga: *oya we klama koke alngomólida kolae tonarr tónggapónóm.* ‡ **7:15**
Ngibürr Grrík bóktane tange wibalómorrón pebadó, atang opor 16 asine. Igó bóktanda wagó,
"Darrü oloman ne güblang asi nöma namüli arrkrrum, wa ki turrkruu!" (Mak 4:23)

*Zu-koke Kola Yesun Amkoman Yangunürr
(Metyu 15:21-28)*

24 Yesu olgabi we bupadórr, ama Taerr wirri basirr minggüpanan, we mogob pamkolpamah bwób órdóbóna wamlórr. Wa we bangrinürr müöt kugupidü. Oya ubi babul yarilürr darrü oloma koke ki umul baine igó, wa olama. Da wa gaodó koke yarilürr aniküm.

25 Darrü kol asi warilürr, oya óp oloman bübdü kolae samu yarilürr. Wa Yesunbóka nómá arrkrrurr, oyaka dümdüman we katókórr, tüpdü we simbalkalórr, Yesun wapór nis minggüpanandó.

26 Wa Zu kol koke warilürr. Wa Ponisia bwóbdü tömtómólórr, Sirria prrobins kugupidü. Yesun we metat yatolórr kolae samu amaniküm tóba óp olomdóga.

27 Yesu bóktan we yalkomólórr alap-alap wagó, "Ki kya ngaen-gógópán olmal ngabinünüm. Dümdüm kokea, olmalab alo azeb, ama akó umedó aman."§

28 Ene kola bóktan we yalkomólórr wagó, "Lod, umea tógal lorodó olmalab alo kla burul ta alodako!"*

29 Da Yesu ene koldó we bóktanórr wagó, "Zitülkus ma kürü amkoman angundóla, ma ugó alkommól moba basirrdü. Kolae samua marü olom kuri zümgute!"

30 Ene kola tóba müötüdü nómá alkommólórr, olom nyórrdü ütidi omranórr. Amkoman ene kolae samu amanikürrün yarilürr ene olomdóga.

Yesu Güblang akó Tae Murrbausürrün Pam Dólóng Yónürr

31 Yesu Taerr bwób nómá amgatórr, wa Saedon wirri basirrana wamórr, ama akó Galili Malu kabedó. Wa we bwób órdóma wamlórr, ngi Dekapolis.†

32 Ngibürr pamkolpama darrü azid pam sidüdóp Yesuka, oya dólóng ainüm. Ene paman güblang akó tae murrbausürrün kwarilürr. I oya yatop tóba tang oyaka amngyelóm.

33 Da Yesu ene pam pamkolpamdóga idódürr tebe-tebe pokodó. Wa tóba tang pyóm nis ene paman güblangdó zirrnáponórr, gwerr amanikürr, akó ene paman ulit we yamurür.

34 Da Yesu kwitudü yazılırr, wirri ngón we semanórr akó ene olomdó we bóktanórr wagó, "*Epatal!*" oya küp módogá: "Tapabaku!"

35 Dümdüman ene paman güblang nisa we tapabakurri, akó oya ulita we morroal bainürr, da wa tai bóktanóm we bainürr.

36 Yesu ene pamkolpam arüng bóktan nókyenóp wagó, "Darrü olom azazilgu!" Wa ene arüng bóktan metatzan byal yarilürr, i ma dakla ene bóktan ugón ayonóp.

37 I nidi barrkrrurr, karibóka-koke gübarirr aengóp. I inzan bóktan kwarilürr wagó, "Wa blaman kla morroal tömbapóna. Wa güblang murrbausürrün olmal dólóng bainda akó tae murrbausürrün olmal bóktanan ngibürr."

§ **7:27** Yesu alap-alap Zu pamkolpambóka apón yarilürr, Godón olmal. Umea wa mogob pamkolpambóka apóna, Zu pamkolpam-koke nidipako. * **7:28** Ene kola tóbabóka apón warilürr. Oya ubi, Yesu oya ta inzan karianbóka ki tangzwamtine, umea olmalab kari alo burrzulan alodako. † **7:31** Dekapolis, oya küp módogá: 10 basir.

8

*Yesu 4,000 Pamkolpam Ngabyónürr
(Metyu 15:32-39)*

1 Wirri kokrrap ngarkwat koke akó wirri pamkolpamab ngoroa darrpan pokodó togobórr Yesuka. Ibü alo kla babul yarilürr, da Yesu tóba umulbain olmal ngibaunürr da bóktanorr wagó,

2 “Ka kari gyaur kokela ini pamkolpamdó, zitulkus i kankü aüd ngürr kuri amórre, da ibü darrü alo kla myamem babula.

3 Ka ne ibü alo ngabyón-koke nóma zirrnápnónómo tibiób basirrdü, ibü kubó iltümüna kena tübyóng kwat-kwat, zitulkus ngibürra alamgabi koke togobe.”

4 Oya umulbain olmala bóktan yalkomólóp wagó, “Ini kolpam-koke bwóbdü mi alo kla ia nóserre ini pamkolpam ngabyónüm?”

5 Yesu ibü nümtinóp wagó, “Yabü ia nigó brredako?”

I bóktan yalkomólóp wagó, “7 Brredako.”

6 Yesu pamkolpam tüpdü mórranóm we nilóp. Da wa ene 7 brred yazeboírr, Godón eso ekyanórr, syórr nangónóp, da tóba umulbain olmal nülinóp alo gyabalómóm ene pamkolpam. Da ibü we nülinóp.

7 Ibü ngibürk kari wapipókal asi kwarilürr. Yesu Godón eso ekyanórr ene wapim, da tóba umulbain olmal nilóp pamkolpam gyabalómóm.

8 I nóma elop, ibü blaman bikóma nólóngóp. Da umulbain olmala 7 alóp murrausóp, ne alo pokoa baminürr.

9 Da i aprrapórr 4,000 pamkolpam kwarilürr. Yesu ibü we zirrnápnónóp.

10 Dümduuman ene kakóm, wa tóba umulbain olmalpükü butüdü we kasilürr, ama Dalmanuta bwób órdóbóna we wamórr.

*Parrisia Yesun /Wirri Tulmilüm/ Yatop
(Metyu 12:38-42; 16:1-4)*

11 Ngibürk Parrisia Yesuka togobórr, da ibü ikika we bókyanórr. Ibü ubi oya apókóm yarilürr, da i oya imtinóp darrü kwitümgab wirri tulmil tónggapónóm igó poko amtyanóm wagó, oya arüng amkoman Godkagabia.

12 Yesu wirri ngón we semanórr, da we bóktanórr wagó, “Ini lüolan pamkolpama wirri tulmilüm iade atodako? Ka yabü amkoman poko byaldóla: ini lüolan pamkolpamabkü darrü wirri tulmil tónggapórrón koke yarile!”

13 I Parrisí we nümgütóp, butüdü bamselórr, we ogoblórr ama dakla malu kabedó.

Parrisí akó Errod, Ibü Kolae Bóktan Tulmil
(Metyu 16:5-12)*

14 Umulbain olmalab bamrukürr dokyanan brred amarrum inkü. Wata darrpan brred yarilürr butüdü.

15 Yesu ibü arüngi ikik nökrrónóp wagó, “E ta mamka! E umul-umul kwarilün Parrisí akó Errod, ibü istabkwata.”[†]

16 I tibiób we ikik koralórr wagó, “Wa igósidi bóktanda, zitulkus mibü brred myamem babula.”

* 8:11 Luk 11:16 8:12 Luk 11:29 * 8:13 Errod Galili prrobins alngomól pam yarilürr Rrom kingankü. † 8:15 Ma müsirrga ain bóktan Metyu 16:6 ngakanke. 8:15 Luk 12:1

17 Yesu umul bainürr i ne poko bóktan kwarilürr, da ibü nümtinóp wagó, "E iade ikikdakla wagó, 'Mibü brred myamem babula.'? E ia [küp apad] akó umul bain küsilanakla? Yabü singül ia wata karrkukusanako?

18 Yabü ilküküp asiko, da e koke iade asendakla? Yabü güblang asiko, da e koke iade arrkrudakla? Yabü ia koke ngambangólda,

19 ka ne 5 brred syórr nangónarre 5,000 pam ngabyónüm? E ene bamirrúnalo pokodógab ia nigó alóp murrnausnarre?"

I bóktan we yalkomólóp wagó, "12."

20 Yesu ibü akó nümtinóp wagó, "Ka 7 brred nóma syórr nangónarre 4,000 pamkolpam ngabyónüm, e ene bamirrúnalo pokodógab ia nigó alóp murrnausnarre?"

I bóktan we yalkomólóp wagó, "7."

21 Wa ibü nümtinóp wagó, "Da e wa küp apad küsilanakla?"

Yesu Dólóng Yónürr Ilküküp Murrbaüsürrün Pam Betsaeda Basirrdü

22 I nóma togobórr Betsaeda basirrdü, ngibürr pamkolpama ilküküp murrbaüsürrün pam sidüdóp Yesuka, da i oya yatop ene pam amurrum.

23 Yesu ene ilküküp murrbaüsürrün pam tangdó emoanórr, da basirr kabédó idódürr. Wa oya ilküküp nisdü gwerr amanórr, tóba tang nis nómngyelórr ene pamdó, da oya imtinürr wagó, "Ma ia darrü kla asendóla?"

24 Ene pama kwit yazilürr, da bóktanórr wagó, "Ó, ka kolpam basendóla, da i wamaka nugupa agóltagóldako."

25 Yesu akó tóba tang nis ene paman ilküküp nisdü nómngyelórr. Ini tonarr ene pama tóba ilküküp morroal nóbzelórr. Oya ilküküp nisa dólóng bairri, da wa blaman kla morroal nósenóp.

26 Yesu ene pam müötüdü zirrapónórr igó bóktanpükü wagó, "Ma basirrdü alkombólgú."

Pita Yesun Müsirrga Yónürr (Metyu 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Yesu tóba umulbain olmpakü wamlórr ngibürr basirrdü, Sesarria Pilipi[‡] wirri basirran minggüpanan. Kwat-kwat Yesu ibü nümtinóp wagó, "Kürü kilam, pamkolpama ia bóktandako, ka nótókla?"

28 I bóktan yalkomólóp wagó, "Ngibürr pamkolpama igó bóktandako wagó, ma Zonla, [Baptæs Bain] Pam. Ngibürra ma igó bóktandako wagó, ma prropet Ilaezala, a ngibürra go wagó, ma darrü prropeta."

29 Wa ibü nümtinóp wagó, "A yadi, e wa ia gyagüpi tótókdakla, ka nótókla?"

Pita oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Ma ene [Kerrisola]."

30 Yesu ibü arüng bóktan we nökyenóp wagó, "Darrü olom azazilgu kürükwata."

Yesu Tóba Azid Aeng akó Büdülankwata Bóktanórr (Metyu 16:21-28; Luk 9:22-27)

31 Yesu tóba umulbain we bókyanórr wagó, "Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab abün-abün azid aeng namulo. [Balngomól byarrmarr pam], [wirri prrist], akó Mosesón gida umulbain pama kürü wata alzizi

8:18 Zerremaea 5:21; Izikiel 12:2; Mak 4:12 **8:19** Mak 6:30-44 **8:20** Mak 8:1-10 [‡] **8:27**

Sesarria Pilipi: Pilip king Erródón olom yarilürr. Wa ene basirr elórr, da tóba ngi ekyanórr. Igósidi: Sesarria Pilipi, oya küp móðoga: Pilipün Sesarria. **8:28** Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 **8:29** Zon 6:68-69

kümaniknórre. Sab kürü büdülämpükü kómkólórre a aüd ngürr kakóm God kürü sab kürsümüle büdüldügab.”

³² Wa ini poko ibüka kwasirrgana bóktanórr. Da Pita oya tebe-tebe pokodó idódürr, da wa oya agórr.

³³ Yesu tübyalüngürr, tóba umulbain olmal ngabkalórr, da Pitan agórr wagó, “Yaya kürükagab, satani, ma kakota alkomól! Zitulkus módóga, ma Godón elklaza koke gyagüpi amandóla, a marü gyagüpitótók tüpan elklazadóma.”

³⁴ Da Yesu pamkolpamab ngoro akó tóba umulbain olmal ngibaunürr tóbaka. Wa ibüka bóktanórr wagó, “Nadü oloman ubi yarile kürükä solkwat akyanóm, wa tóbabóka imrüke. Wa tóba krros bügasile azid aengóm kazan, ó kürükä solkwat tókyale.

³⁵ Zitulkus módóga, nadü olom ubi yarile tóba tüpan arról zid ainüm, wa sab tóba [ngarkwat-koke arról] imrüke. A nadü oloma sab tóba tüpan arról imrüke kürübökamde akó Morroal Bóktananme, wa sab tóba ngarkwat-koke arról zid ine.

³⁶ Ia laró morroala, darrü pama ini tüpan elklaza blaman azebóm, a tóbanan ngarkwat-koke arról ma ki imrüke?

³⁷ Ia darrü kla asine, wa tóba ngarkwat-koke arról sab ia salkomóle? Babula!

³⁸ Ini tonarr ngyabende, abün pamkolpama Godón wata taeane [ótókdako], da i dakla ma ngibürr obae god bütókdako. I ta abün kolae tonarr tómbapóndako. Nadü oloma büöd aengda kürükwata akó kürü bóktanankwata, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab ta büöd aengo oyakwata, ka sab kólba Aban [wirri kómal zyönpükü] nóma tamlo, gyabi anerrupükü.”

9

¹ Yesu akó ibüka bóktanórr wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: e ngibürr aini nidipakla bórrangórrón, sab koke nurrbarino kókó God ini tüp Kingzan alngomól nóma bókyene wirri arüngpükü.”

Yesun Büba Darrü Tonarr Bainürr (Metyu 17:1-13; Luk 9:28-36)

² 6 Ngürr kakóm, Yesu ibü yazebórr, Pita, Zeims, akó Zon. Wa ibü imarrurr wirri pododó. I wata tibi kwarilürr ene pokodó. Ibü obzek kwata oya büba darrü tonarr bainürr.

³ Oya mórrkenyórra ongang bapón yarilürr gabülpie. Darrü oloma ini tüpdü kokean igule inzan gabülpie.

⁴ Da módóga, Ilaeza akó Moses* ibüka we okaka tübyórri, akó i Yesukü ikik koralórr.

⁵ Pita Yesuka bóktanórr wagó, “Umulbain Pam, mi morroal ainizanakla! Ki kubó aüd twal müöt ki balmerre, darrü marünkü, darrü Mosesónkü, darrü Ilaezankü.”

⁶ Wa ene poko bóktanórr, zitulkus wa umul-kók yarilürr, wa ia poko ki bótóne, zitulkus i kari gum koke kwarilürr.

⁷ Da módóga, pülpül pokoa we tamórr ibü sisigü, akó oya dandanga ibü blaman nganolop. Akó bóktan bómgóla we sidörükürr ene pülpül

^{8:34} Metyu 10:38; Luk 14:27

^{8:35} Metyu 10:39; Luk 17:33; Zon 12:25

^{9:2} 2 Pita 1:17-18

* ^{9:4} Ilaeza akó Moses ngaerrón prropet nis namülnüri.

pokodógabi wagó, "Ini kürü kólbanan Olome. Kürü [moboküpdü ubi] oyakama. Ka kari bagürwóm kokela oyaka. Oya bóktan amkoman ipadólamke!"

8 Ugósan umulbain olmala Ilaeza akó Mosesón ilküküpane noma nyamkünóp, i ibü myamem koke nosenóp, wata Yesun tóbanan esenóp.

9 I pododágabizan tübabilürr, Yesu ibü arüng bóktan nökyenóp wagó, "Darrü olom azazilgu, e ne kla esenane, ngarkwat kókó sab ka, Pamkolpamab Olom nótókla, noma türstümulo büdüldügab."

10 I oya bóktan ipüdóp, da i tibi we ikik kwarilürr wagó, "Büdüldügab barsin küp ia tai laróga?"

11 Da i Yesun we imtinóp wagó, "Mosesón gida umulbain pama iade bóktandako wagó, Ilaeza sab ngaen-ggópan wató tame akó [Kerriso] ama solodó tame?"

12 Wa ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ilaeza[†] wa ta ngaen-ggópan tótókda, ugósüm blaman elklaza tibiób gaodó akonóm. Da Godón Wialómórrón Bóktana ta igó bóktanda kürükwata wagó, 'Pamkolpamab Oloma sab abün-abün azid aenge akó oya alzizi amaniknórre.'

13 A ka yabü igó byaldóla, Ilaeza wa kuri tamórr. Pamkolpama tibiób ubidügab tómbapónónóp oyaka, wata Godón Wibalómórrón Bóktana enezan bóktanda."

*Yesu Kolae Samupükü Olommokur Dólóng Yónürr
(Metyu 17:14-21; Luk 9:37-43)*

14 Da Yesu akó tóba aüd umulbain olmala noma tóbakonórr ngibürr umulbain olmaldó, wirri pamkolpamab ngoro nosenóp ibü kal-kal angórrón. I ta ngibürr Mosesón gida umulbain pam nosenóp inkü ongyalde.

15 Ene pamkolpama Yesun noma esenóp, i karibóka-koke gübarirr aengóp. I oyaka busuóp, da oya morroal ngürr ekyenóp.

16 Yesu tóba umulbain olmal nümtinóp wagó, "E ini Mosesón gida umulbain pampükü ia poko ongyaldakla?"

17 Darrü pama pamkolpamab ngorodágab bóktan we yalkomólórr wagó, "Umulbain Pam, ka kólba olom sidüda marüka, zitulkus oyaka kolae samua, akó wa koke bóktanda.

18 Oya bübüdü ne kubó kolae samua noma bangrine, kubó tüpdü singalkóle, tae godeapükü, akó kubó zirrgüp bótak yarile kókó büba dümdümbarr bainesa. Ka marü umulbain olmal nümtinünuma kolae samu amaniküm, a ibü gaodó koke yaril."

19 Yesu blamandó bóktan yalkomólórr wagó, "E amkoman bangun-koke lülöp pamkolpamakla! Ka ia yenkü nadüzan ngarkwat ngyabelo? Kürükä kari müp kokea metat yenkü ngyabenóm yabü amkoman bangun kokede. Ene olommokur sidüdam kürükä!"

20 I ene olom Yesuka sidüdóp.

Ene kolae samua Yesun noma esenórr, dümdüman olommokur amanikürr, oya iltümüna tupürr. Wa tüpdü simbalkalórr, we arrgoben yarilürr, tae godeapükü.

21 Yesu oya ab imtinürr wagó, "Ia wa inzan nadüzan ngarkwat kuri ngyabenórr?"

9:7 Metyu 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22 [†] **9:12** *Ilaeza*: Yesu igó umul yarilürr wagó, ini alap-alap bóktan yarilürr. Ini Ilaeza, Zon [Baptæs Bain] Pam yarilürr.

Oya aba inzan bóktan yalkomólórr wagó, "Oya wata karimokurdügab.

²² Kolae samua oya abün münüm urdü amaiklürr akó naedó yanggóbólólórr oya amkalóm. Ma kibü gyaur ipa, akó ma gaodó ne nóma namulo darrü kla tónggapónóm, kibü tangtamtinünümol!"

²³ Yesu akó oyaka bóktanórr wagó, "Ma ia larógóm bóktóna, 'ma gaodó ne nóma namulo'? Blaman elklaza tómbapón popadanako kürü amkoman angundi."

²⁴ Da aba dümdüman wirribóka taegwarr apónórr wagó, "Ka go marü amkoman angundóla, da ma ka gaodó kokela. Kürü tangkamti kürü amkoman bangun wirri ainüm!"

²⁵ Yesun ubi babul yarilürr abün pamkolpama koke ki eserre, wa ia laró tónggapóné. Wa nóma esenórr darrü pamkolpamab ngoroa busorr darrpan pokodó, da wa dümdüman kolae samu we agórr wagó, "Güblang arrkrru-koke akó tae-koke samu, ka marü arüng bóktan akyandóla, ugó tubrra ini olommokurdügab. Ma myamem oyaka bangrin-gu!"

²⁶ Kolae samua wirribóka taegwarr apónórr, ene olommokur wirribóka we inurr. Oya iltümüna tupürr. Ene samua we tubrranórr, da ene olommokur büdülzan yarilürr. Abün pamkolpama bóktanónóp wagó, "Büa, a büdüla!"

²⁷ A Yesu ma ene olommokur tangdó emoanórr, kwit yónürr, we zamngólórr.

²⁸ Yesu müötüdü néma bangrinürr, oya umulbain olmala tibi-tibi pokodó imtinóp wagó, "Ia ki gaodó koke iade korala kolae samu amaiküm?"

²⁹ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Wata térea amaik yarile inzan kla. Darrü kla myamem babula."

Yesu Akó Nis Ngim Tóba Büdülkankwata Bóktanórr (Metyu 17:22-23; Luk 9:43-45)

³⁰ Yesu téba umulbain olmalpükü ene bwób amgatórr, ama Galili probinsdüma wamórr. Wa ubi koke yarilürr, darrü pama koke ki umul baine, wa ne yarilürr,

³¹ zitülkus wa téba umulbain olmal umul nyónónóp. Wagó, "Darrüpa kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, sab pamkolpamab tangdó küngrine. I sab kürü büdülpükü kómkörre, da aüd ngürr kakóm ka ugón türsümulo."

³² A i ma Yesun bóktanan [küp tai koke ipüdóp]. Akó i tib gum kwarilürr oya amtinüm.

Wirri Ia Nótóke?

(Metyu 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Yesu akó téba umulbain olmala ogobórr kókó Kaperrna-um wirri basirrdü, solkwat barrbüñürr müötüdü. Yesu téba umulbain olmal nümtinóp wagó, "E kwatódó ia poko ongyal kwarila?"

³⁴ I oyaka bóktan koke yalkomólóp, zitülkus tibiób ongyal kwarilürr we bóktan pokodógab wagó, ia amkoman wirrian nótóke.

³⁵ Yesu mórran-mórran bainürr, da téba 12 umulbain olmal we ngibaunürr. Ibü we nilóp wagó, "Nadü oloman ubi yarile singüldü tótókóm, wa solodó ki yaril, akó wa blaman pamkolpamab popa tangbamtin pam ki yaril."

36 Da wa kari olom ipadórr, zamngól-zamngólan we yónürr tibiób aodó. Tóba tang nisi kari olom errgótanórr, ibü we nilóp wagó,

37 “Inzan kari olom morroal tonarre nótó nóma apadóda kürü ngidü, enta igósa, wa kürü morroal tonarre apadóda. Ó kürü morroal tonarre nótó nóma apadóda, kürü kólbanan morroal tonarre koke apadóda, a wa oya ta inzan morroal tonarre apadóda, kürü nótó zirrkapónórr.”

*Mibüka Koke Nótó Bóka Bamgünda, Wa Mibüne
(Luk 9:49-50)*

38 Zon bóktanórr Yesuka wagó, “Umulbain Pam, ki darrü pam eserre kolae samu amande pamkolpamdógbabi marü ngidü. Ki oya piküp ainüm kain kwarilürr, zitülkus wa minkü kokea.”

39 A Yesu ma ibü nilóp wagó, “E oya piküp ain-gu, zitülkus darrü pam babula [arüng tonarr] tómbapónóm kürü arüngi, solkwat kubó ma kolae bóktan yarile kürükwata.

40 Zitülkus módoga, mibüka koke nótó bóka bamgünda, wa igósidi mibüne.

41 Ka yabü amkoman poko byaldóla: yabü ne sab nae nótó nóma nókyerre anónóm, zitülkus e kürünakla, Kerriso nótókla, ene oloma sab tóba darrem kla kokean arene.

*Kolae Tonarr Elókam!
(Metyu 18:6-9; Luk 17:1-2)*

42 “Inzan wa kolae yarile darrü pamankü igó, pamkolpama wirri kugupi bapórrón ingülküp[‡] ki amrókrre oya gepkodó, ama ki amanikórre maludü. A oyaka sab ne klama tómbapóné, wa popa olom,[§] kürü amkoman nótó angunda, kolae tonarr tónggapónóm nóma elngomóle, ene wa kari kolae ta koke yarile.

43 Marü darrü tanga ne kolae tonarr tónggapónóm nóma müdüde, da itül. Ma darrpan tangpükü [ngarkwat-koke arróldó] nóma bangrino, ene ma tai kolae kokea. A ma nis tang nispükü [metat bólmyan urdú] nóma wamo, ene amkoman kolae an yarile.*

45 Marü darrü wapóra ne kolae tonarr tónggapónóm nóma müdüde, da itül. Ma darrpan wapórpükü ngarkwat-koke arróldó nóma bangrino, ene ma tai kolae kokea. A marü nis wapór nispükü metat bólmyan urdú nóma mananikórre, ene amkoman kolae an yarile.[†]

47 Akó marü darrü ilküpa ne kolae tonarr tónggapónóm nóma müdüde, da irrua. Ma darrpan ilküppükü ene bwóbdü nóma bangrino, God ne balngomólda Kingzan, ene ma tai kolae kokea. A marü nis ilküp nispükü metat bólmyan urdú nóma mananikórre, amkoman kolae an yarile.

48 Ene pokodó, ‘ibü ne kupula olongóle, sab kokean narrbarine, akó ibü ne ura badüngle, sab kokean bütamüne.’

9:37 Metyu 10:40; Luk 10:16; Zon 13:20 **9:40** Metyu 12:30; Luk 11:23 **9:41** Metyu 10:42

[‡] **9:42** *ingülküp*, Mórrke-mórrke módoga: *millstone*. Zu pamkolpama nis wirri taptapan ingülküpi [wit] küp akó ngibürr küp amken kwarilürr plaoa tómbapónóm. Darrü aodó kugupi apórróna.

[§] **9:42** *popa olom*: Yesu aprrapórr oyabóka apónda, amkoman bangun küsil olom nótóké ó arüng-koke nótóké samuan ngarkwatódó. * **9:43** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó, atang opor 44 asine. Igó bóktanda wagó, “Ibü ne kupula olongóle, sab kokean narrbarine, akó ibü ne ura badüngle, sab kokean bütamüne.” (Mak 9:48) **9:43** Metyu 5:30 [†] **9:45** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó, atang opor 46 asine. Ma 9:43 ngakanke. **9:47** Metyu 5:29 **9:48** Aesaya 66:24

49 "Solta [urdü agasil lar] [kolkal] ainda. Dadan ngarkwatódó, pamkol-pam müpa nóma bumiógda ibü ngyaben tonarrdó, ene müpa wamaka ura baebda, ibü moboküp kolkal ainüm.

50 "Solt wa morroala, a soit misa ne nóma bamrüke, da ma myamem misan koke ngitino.

"Solta alozan morroal ainda, e yabiób ngyaben sab ta inzan morroal ninamke. Akó e ta paud ngyabenam yabiób darrpan-darrpandó."

10

*Yesu Kol Aman akó Morwal Amanbóka Umul Bain Yarilürr
(Metyu 19:1-12; Luk 16:18)*

1 Da Yesu Kaperrna-um wirri basirr we amgatórr, ama Zudia bwóbdübóna wamórr, da Zodan tobarr we banikürr ama dakla dorrodó. Pamkolpam ngoroa akó we kwób tóbazenórr oyaka, da wa ibükä we bóktan yarilürr, wa bobarrzan umul nyónónóp.

2 Ngibürr Parrisia oyaka we togobórr. Ibü ubi oya amiögüm yarilürr tóba bóktandógbab. Da i oya imtinóp wagó, "Ma kibü kóbó tüzazilnüm, mibü gidadógbab ia taia, pama kol amaiküm?"

3 Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Moses yabü ia nadü gida bóktan poko nökyenóp?"

4 Da i bóktan yalkomólóp wagó, "Moses darrü pam ok yónürr kol amaik peba mórrag* wialómóm akó oya we klampükü amaiküm."

5 Yesu ibükä bóktanórr wagó, "Moses ini gida bóktan poko yabünkü igósidi wialómórr, zitulkus e Godón gida bóktan poko mamoanóm kokeanómakla.

6 Da bwób zitüldü, God blaman elklaza nóma tómbapónórr, 'Wa ibü igó tónzapónórr, pam a kol.'

7 'Da ini zitulkusdü pama tóba aipab nis nümgüte, ama tóba koldó dabine,

8 da i ama darrpan bübüüm baini.' Igósidi i nis kokeamli, a ma darrpanamli.

9 God ne kla dayónda darrpan pokodó, pama kokean nürrgrüte."

10 I müót kugupidü nóma kwarilürr, umulbain olmala Yesun akó we imtinóp ene dadan bóktanankwata.

11 Wa ibükä bóktanórr wagó, "Nadü pama tóba kol zumanike, akó darrü kol zumige, wa kol góómól yarile. Inzande wa kolae tonarr tónggapóné tóba ngaen koldó.

12 Kola ta inzan: wa müór nóma amaike, ama akó darrü müór nóma amige, wa pam góómól warile."

*Yesu Kari Olmalpókal Bles Ninóp
(Metyu 19:13-15; Luk 18:15-17)*

13 Ngibürr pamkolpama kari olmalpókal tübarrmüller Yesuka, ibü singüldü tang amelóm. Da umulbain olmala ma ene kolpam we nagóp amarrugum.

14 Yesu ene kla nóma esenórr, da wa ngürsilüm bainürr. Wa umulbain olmaldó bóktanórr wagó, "Kari olmalpókala ki togob kürüka! E ibü

* **9:50** Metyu 5:13; Luk 14:34-35 * **10:4 kol amaik peba:** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 5:31 ngakanke. **10:4** Duterronomi 24:1; Metyu 5:31 **10:6** Bwób Zitül 1:27; 5:2 **10:8** Bwób Zitül 2:24

burrmatgu, zitülkus Godón Kingzan Balngomól ibünse, inzan olmalpókalnidipko.

15 Ka yabü amkoman poko byaldóla: Godón Kingzan Balngomól kokenótó apadóda kari olomzan, sab kokean bangrine.”

16 Wa ene olmalpókal tóbaka simarrurr, darrpan-darrpandó tóba tangnis nómngyelórr, da ibü we bles ninóp.

Mórrel Pam

(*Metyu 19:16-30; Luk 18:18-30*)

17 Yesu akó tótókóm bupadlörrma kwatódó, da pama ugón tubsorr, wakósingül nülkamüller oya obzek kwata, da imtinürr wagó, “Morroal Ulmbain Pam, ka ia kaino [ngarkwat-koke arról] apadóm?”

18 Yesu oya we imtinürr wagó, “Ia ma kürü morroalbóka iade ngiklina? Darrü morroal olom babula, wata God tebea.

19 Ma Godón gida bóktan pokobóka umulóla wagó, ‘Ma darrü olom büdülümpükü amkalgu, ma kol ó pam gómlólgú, ma gómlólgú, ma obae tiz bóktan adrattu darrü olomankwata, ma ilklió bülliön-gu, ma moba aipabnis morroal angón namülün.’”

20 Ene pama we bóktanórr wagó, “Ulmubain Pam, ene tonarrdógar ka karimakur noma namülnürrü, ka ini blaman gida bóktan poko amkoman amrroran namülnürrü.”

21 Yesu dümdüman oya ngakanórr akó Yesun [moboküpü] ubi oyaka yarilürr. Da wa bóktanórr wagó, “Marü dóma wata darrpan klama. Ma ugó wam, moba blaman elklaza sel ninünümke, da mani sab elklaza-koke kolpam nülinünümke. Sab igóside marü mórrrel ma kwitüm yarile. Da yao, kürüka tókyanke.”

22 Wa ene bóktan noma arrkrrurr, oya mólmóna tupürr. Wa gyaurpükü we wamórr, zitülkus oya abün elklaza kwarilürr.

23 Yesu tóba umlbain olmal ngabkanórr akó ibüka bóktanórr wagó, “Sab kari müp koke yarile mórrrel pamkolpamab Godón Kingzan Balngomóldó barrbünnüm!”

24 Oya umlbain olmala gübarirr aengóp ene bóktan pokodógar. Da Yesu akó bóktanórr wagó, “Kürü olmal, ene go kari müp ta kokea Godón Kingzan Balngomóldó bangrinüm!

25 [Kamelan] nabea nil tótórrana bangrinüm, a mórrrel paman ma amkoman nabeana Godón Kingzan Balngomóldó bangrinüm.”

26 Umlobain olmala wirribóka gübarirr aengóp, da tibiób darrpan-darrpan we bamtinóp wagó, “Da ma ia sab nótó zid baine?”

27 Yesu ibü dümdüman ngankónóp, bóktan we yalkomólórr wagó, “Pamakanankü gaodó ta kokea tómbapónóm, wata God tebea; zitülkus Godka ma blaman kla gaodómako.”

28 Da Pita oyaka bóktanórr wagó, “Ma turrkrru, ki blaman elklaza olknórró marüka atanóm!”

29 Yesu bóktanórr ibüka wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: nadü oloma tóba müót basirr, zonaretal, bólbtal, aipab nis, olmal, akó tüp bimgüte kürünkü akó Godón Morroal Bóktananme,

30 wa sab 100 münüm yazeble ene elklaza ini nyagaben tonarrdó. Wa sab abün inzan elklaza yazeble; müót basirr, zonaretal, bólbtal, aipal, olmal,

akó tüp. Akó oya sab wirri müp alión kwarile Godón zagetanme. Akó sab ugórr ne tonarra tame, wa ta sab ngarkwat-koke arról ipüde.

³¹ Abün singül kwata nidipako, sab ma solodó kwarile, ó abün solodó nidipako, sab ma singül kwata kwarile.”[†]

Yesu Akó Aüd Ngim Tóba Büdülkankwata Bóktanórr

(Metyu 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Yesu akó tóba umulbain olmalpükü Zerrusalem wirri basirr kwatódó yarilürr, ola nóma bamselólórr. Yesu ibünkü wató singül apónórr. Umulbain olmala gübarirr aengóp, akó ibüka solkwat nidi tutalórr, ibü ta guma yazebórr. Yesu akó tóba 12 umulbain olmal tebe-tebe pokodó we imarrurr ibüka bóktanóm, oyaka sab ne klama tómbapóne.

³³ Wagó, “Tübarrkruu! Mi Zerrusalem bamseldakla. I sab kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, wirri prist akó Mosesón gida umulbain pam, ibü tangdó ola küngrirre. Kürü büdül bóktan sab ola kókyerre, olgabi ama akó Zu-koke nidipko, ibü tangdó ugón küngrirre.

³⁴ I kürü sab we [tiz kangónorr], gwerr kotóngnorr, akó karrkukus sye-i kyólnorr, da kürü kómkórre büdülpükü. Aüd ngürr kakóm, ka sab ugón türsümulo büdüldügab.”

Zeims a Zon, Ibü Bato Bóktan

(Metyu 20:20-28)

³⁵ Zeims a Zon, Zebedin siman olom nis nidi namülnürri, Yesuka turürri, da i bóktarri wagó, “Umulbain Pam, kibü ubi ma darrü kla sab tónggapono kibünkü, ki ne klamóm batodamli.”

³⁶ Yesu ibü nümtinürr wagó, “Yabü ubi ka ia laró tónggapono yabünkü?”

³⁷ Da i oyaka bóktan yalkomórri wagó, “Ma kibü ugó ok tió marü minggüpanan mórranóm, darrüpa marü tutul kwata, darrüpa marü banól kwata, ma ne sab moba ene [wirri kómal zyón] marrgudu nóma mórran-mórran baino.”

³⁸ Yesu ibüka bóktanórr wagó, “E umul-kókamli e larógóm batodamli. E ia gaodómamli ene müp ódódóm, ka ne müp ódóddóla? Da e ia gaodómamli ene wirri azidüdü bangrinüm, ka ne azidüdü bangrinüm kaindóla?”[‡]

³⁹ I bóktan yalkomórri wagó, “Ki gaodómamli.”

Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Amkoman, e ene müp sab idüdi, ka ne müp ódóddóla, da e sab ene wirri azidüdü bangrini, ka ne azidüdü bangrinüm kaindóla.

⁴⁰ A kürü gaodó kokea yabü ok ainüm mórranóm kürü tutul kwata akó kürü banól kwata. Sab God wató nókyene ene marrgu nis, wa nibióbkü kuri tónzapónorr.”

⁴¹ Da ene 10 ngarkwat umulbain olmala nóma barrkrrurr, ibü ngürsila yazebórr Zeims a Zon ibüka.

⁴² Da Yesu ibü blaman ngibaunürr tóbaka. Wa bóktanórr ibüka wagó, “E umulakla, Zu-koke nidipako, ibü amzyatórrón singüldü pama

[†] **10:31** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 19:30 ngakanke. **10:31** Metyu 20:16; Luk 13:30 [‡] **10:38** Grik bóktane ma inzan angrirrúna: *Da e ia gaodómamli, i yabü baptaes nirre ene dadan tonarre kürüzan baptaes ainüm kaindako?* Ene baptaes bainan küp módgá: *azid aengóm ó büdüllüm.*

pamkolpam zirrbapón-bapón balngomóldako, akó ibü wirri pama ibü wirri arüngi balngomóldako.

43 Da yabüka inzan babula. Nadü oloman ubi yarile wirri ngim bainüm yabü aodó, wa yabü blamanab popa tangbamtin pam ki yaril;

44 akó yabükagab singüldü tótókóm nótó nóma yarile, wa yabü blamanab [leba zaget olom] ki yaril.

45 Zitülkus módoga, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, ta igósidi koke tamórró igó, pamkolpama kürü popa tangamtin kwarile. Koke! Ka pamkolpam popa tangbamtinüm tamórró, kólba arról abün pamkolpam-abkü darrem akyanóm, ibü arról akonóm kolae tonarrdógab."

Yesu Barftimeiusün Ilküp Dólóng Nyónürr

(Metyu 20:29-34; Luk 18:35-43)

46 Yesu tóba umulbain olmal akó wirri pamkolpamab ngoropükü Zerriko wirri basirr nóma arrgrat yarilürr, darrpan ilküp murrbausürrün bato pama kwat kabedó mórran yarilürr. Oya ngi Barftimeius, Timeiusün olom.

47 Barftimeius nóma arrkrrurr wagó, Yesu Nazaret olom we kwat mamanda, wa górrganóm bainürr wagó, "Yesu, [Deibidün] Olom, kürü gyaur kóse!"

48 Abün pamkolpama oya agóp, da ilóp piküp bainüm. A wa ma górrganóm tai arüng ipadlörr wagó, "[Deibidün Olom], kürü gyaur kóse!"

49 Yesu zamngólörr, da bóktanórr wagó, "Oya ngaunam, ala ki tam." Da i ene ilküp murrbausürrün pam we ngaunóp. I oya ilóp wagó, "Ma arüng ipa! Ugó bupa, Yesu marü ngaunda."

50 Da wa tóba tumum mórrkenyórr we amaikürr, büsai we bupadórr, Yesuka we wamórr.

51 Yesu oya imtinürr wagó, "Ia marü ubi ka marünkü laró tónggapono?" Ilküp murrbausürrün pama bóktan we yalkomólörr wagó, "Umulbain pam, kürü ubi akó basenóma."

52 Yesu oya yalörr wagó, "Ma ugó wam, marü moba amkoman banguna dólóng kuri mine." Dümdüman oya ilküp nisa tomgorri, da wa Yesuka we akyanórr.

11

Yesu Kingzan Zerrusalem Wirri Basirrdü Bangrinürr

(Metyu 21:1-11; Luk 19:28-40; Zon 12:12-19)

1 Yesup Zerrusalem wirri basirr nóma ngorram yónónópma, i nis basirr we nómrranónóp, ngi Betpage akó Betani, [Olib Podo] kabedó, Yesu tóba umulbain olom nis ngaensingülan we zirrnápónórr,

2 ini bóktanpükü wagó, "E ugó aurram kókó yabü singül kwata ne basirrse. E kubó nóma bangrini, dümdüman e [donki] kyam eseni, syei amrókrrón, darrü pama koke ne klamdo kuri kasile ódódóm. Kubó agoamke, da ala sidüdamke.

3 Darrü oloma ne yabü nóma nümtine wagó, 'E iade agodamli?' kubó igó ilamke magó, 'Lod ini klamóm sógóse. Da wa kalma büsai salkomóle.'"

4 Da i aurürri ó ene donki kyam i eserri kwat kabedó, müöt mamtae minggüpanan, syei amrókrrón. I enezan ago namülnürri,

⁵ ngibürr pamkolpama nidi bórrang kwarilürr, ibü nümtinóp wagó, "Yabü ia laró dümdüma we donki kyam agom?"

⁶ I bóktan we yalkomórri Yesu ibü enezan nyalórr, da ene pamkolpama ibü we ok ninóp tótókóm ene donki kyampükü.

⁷ Ene donki kyam we sidódrri Yesuka. I tibiób tumum mórrkenyórr we nüdratríri ene donki kyam kwitüm. Yesu donki kyamdo we kasilürr, da oya kwitüm mórran-mórran bainürr.

⁸ Wa enezan wamlórr, abün pamkolpama tibiób tumum mórrkenyórr we zursilürr kwatódó oya morroal apadóm. Ngibürra pórngaepükü kari nugup tiz singgalgónóp, kwatódó apapdó kla, da Yesun kwatódó we zursilürr. ⁹ Singül kwata nidi ogoblórr akó solkwat nidi zatalórr wirri bóktane we yagürnóp wagó,

"Mi Godón yagürnörre!"*

Wa bles airrúna, Lodón ngidü nótó tótókda.

¹⁰ Ngaen mibü ab king [Deibidzan] balngomól yarilürr, oya bobat Yesu mibü sab inzan balngomól yarile! God ene ngürr sab bles ine!

Mi Wirri Kwitüm Godón yagürnörre!"

¹¹ Yesu Zerrusalem abzilürr, akó [Godón Gyabi Müótan] kal akólórrón pul basirrdü we bangrinürr. Wa ola blaman elklaza ngabkan yarilürr. Da wa tóba 12 umulbain olmalpükü we alkomólórr Betani basirrdü, zitulkus irrüba amzik kari pokó yarilürr.

Yesu [Pig] Nugup Kolae Wyónürr (Metyu 21:18-19)

¹² Darrü ngürr, i Betani nóma amgütóp, k wat-k wat Yesun aloa ipadórr.

¹³ Wa osenórr, wirri kandó gab, darrü pig nugup, pórngaea ngalaorrón warilürr. Da wa we wamórr ngakanóm wagó, oya küp ia asiko. Wa nóma wamórr oya minggüpanan, wa pórngaeán nósenóp, zitulkus ene oya amkoman waon ngarkwat koke warilürr.

¹⁴ Yesu ene nugup wyalórr wagó, "Darrü oloma sab myamem darrü küp koke elo-e marükagab." Da oya umulbain olmala arrkruóp.

Yesu Pamkolpam Kolabütan Yarilürr Godón Gyabi Müótan Kal Akólórrón Pul Basirrdü (Metyu 21:12-17; Luk 19:45-48; Zon 2:13-22)

¹⁵ I Zerrusalem nóma babzilürr, Yesu Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü bangrinürr. Wa ene kolpam kolabütanóm we bainürr, nidi sel bain akó nidi bumióg kwarilürr. Mogob pamkolpamab mani nidi sensi bangón kwarilürr, Yesu ibü tógal okaka we izazilürr. Gainao póyae nidi sel bain kwarilürr, ibü mórran klampükü ta izazilürr.[†]

¹⁶ Wa darrü olom koke ki ok ine elklaza amarrum Godón Gyabi Müótan pul basirrana.

¹⁷ Wa kolpam we umul bain yarilürr wagó, "Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó, 'Kürü Müót sab wata inzan ngilian kwarile wagó, pamkolpamab tére müót blaman bwób-bwóbabkü.' A e ma igó kuri inane, wamaka gómól pamab ban bwóbe!"

* ^{11:9} Mi Godón yagürnörre, Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: *osana*. Ini Ibrru bóktan opora. Oya küp módgá: (*kibü*) *zid tininüm errkyadan*. Zu pamkolpama Godón agür korálórr ini bóktan opore. [†] ^{11:15} Ma müsirrga ain bóktan Metyu 21:12-13 ngakanke. ^{11:17} Aesaya 56:7; Zerremaea 7:11

18 Wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pama nóma barrkrrurr ini bóktan, i ma ngibürr kwat byamkünónóp oya amkalóm. Zitülkus módoga, i oya gum kwarilürr, zitülkus blaman pamkolpama gübarirr aengóp oya umulbaindügab.

19 Abüsa bótaom nóma kain yarilürr, Yesu tóba umulbain olmalpükü ene wirri basirr we amgatórr.

*Ene Pig Nugup Büdiilo
(Metyu 21:20-22)*

20 Darrü irrbianande, i nóma togoblórr kwtana, i osenóp ene pig nugup. Wa büdül warilürr tai simkündügab kókó ta solo amrran.

21 Pitán ngambangólórr Yesun ene bóktan pokoa, da wa Yesuka bóktanórr wagó, "Iba, ma ngaka! Umulbain Pam, ma ne pig nugup zomórra, odalda!"

22 Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Amkoman yangunam Godón.

23 Ka yabü amkoman poko byaldóla: darrü oloma ne ini podo igó nóma ile wagó, 'Ma ugó bupa, da moba humanik maludü,' a ene oloman moboküpü abün-abün gyagüpítótók koke kwarile, a wa amkoman yangune wagó, wa ne poko bóktóne sab amkoman tómbapóne, da ene oloma sab ene kla igósidi esene.

24 Ini zitülkusdü, ka yabü igó byaldóla, e téredó ne klamóm yatoane, amkoman yangunamke e ene kla kuri ipüdane, da e igósidi sab esenane.

25 Akó e nóma tóre kwarilo, e pamkolpamab kolae tonarr barrgon kwarilünke, i yabüka ne kolae tómbapondako. Ene igósüm, yabü kolae tonarr yabü kwitüm Aba sab ta igósidi norrgorre."‡

*Amtin Bóktan Poko Yesun Zagetankwata
(Metyu 21:23-27; Luk 20:1-8)*

27 Yesu tóba umulbain olmalpükü akó Zerrusalem abzilürr. Wa Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü nóma agóltagól yarilürr, wirri prrist, Mosesón gida umulbain pam, akó [balngomól byarrmarr pama] oyaka we togobórr.

28 Da we imtinóp wagó, "Ma ini elklaza ia nadü balngomól arüngi tómbapondóla? Marü ini arüng ia nótó mókyanórr ini elklaza tómbapónóm?"

29 Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Ka yabü darrpan bamtin bóktan poko bamtindóla. Kürükä morroal bóktan kóbó salkomólám, da ka yabü umulüm igósidi adrrüto, ka ini elklaza nadü arüngi tómbapondóla.

30 Kürü küzazilam: Zonón [baptaes baina] ia kwitümgab tamórr, ta ia pamdögab?"

31 I tibiób ini bamtin bóktan pokoankwata we apón kwarilürr wagó, "Mi ne igó nóma kwarilo wagó, 'Kwitümgab,' wa kubó mibü tümtirre wagó, 'Da e ma oya amkoman angunüm koke iade koralnórró?"

32 A mi ne igó nóma kwarilo igó, 'Pamdögab,' pamkolpam kubó ngürsil kwarile mibüka." (Ene wirri pama pamkolpamab gum kwarilürr, zitülkus blaman pamkolpama Zonón igó yangunóp wagó, wa amkoman prropeta.)

11:23 Metyu 17:20; 1 Korint 13:2 ‡ **11:25** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó, atang opor 44 asine. Igó bóktanda wagó, "A e ne ibü kolae tonarr koke nóma norrgokane, yabü kwitüm Aba ta sab igósidi yabü kolae tonarr koke norrgorre." (Metyu 6:15) **11:25** Metyu 6:14-15

33 Da i bóktan we yalkomólóp Yesuka wagó, "Ki umul-kókakla." Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Ka ta yabü koke nüzazilnümo igó, ka ini elklaza ia nadü arünví tómbapondóla."

12

[Grreip] Apap Ngakan Pamab Alap-alap Bóktan
(Metyu 21:33-46; Luk 20:9-19)

1 Yesu bókyanórr wirri pamdó* alap-alap bóktan wagó, "Darrü pama abün grreip zid iritürr tóba tüpdü. Ene kakóm, wa kal akólórr. Wa kugupi ilüngürr ene grreip ngórr mor amóngóm, da wa barrkyanan kwit azil müót előrr, tóba grreip kaldó olgab azilüm. Da wa ene grreip apap ngibürr ngaoñ pam nókyenóp ngakanóm tibiób darremóm akó tóbankü. Tüób ama aibwób wamórr.

2 Grreip ngórr abül tonarr nóma semrranórr, wa tóba darrü [leba Zaget] pam we zirrapónórr ene pamdó, grreip apap nidi ngakan kwarilürr, ngibürr grreip ngórr azebóm ene apapdóga.

3 A i ene leba Zaget pam amigóp, dom apónóp, da popa we zirrapónóp tang küpan.

4 Ene apap aba akó darrü leba Zaget pam we zirrapónórr. I oya singülan we emkólóp akó oya kolae büódan poko tómbapónóp.

5 Wa akó darrü leba Zaget pam we zirrapónórr. I oya büdülümpükü we emkólóp. Wa abün leba Zaget pam we zirrapónóp. Ene grreip apap ngakan pama ngibürr Zaget pam dom napónónóp ó ngibürr büdülümpükü okrralórr.

6 Dómdóm dama aban tóba darrpanan moboküpü siman olom yarilürr. Da wa oya zirrsapónórr ibüka ini gyagüpitótökükü wagó, 'I kürü olom sab morroal tonarre yangórre.'

7 Ene grreip apap ngakan pama ma tibióbka igó bóktónóp wagó, 'Ene olom módogá, ini grreip apap sab nótó ipüde. Yao! Mi errkyä büdülümpükü amkaldakla ó oya aban elklaza ama mibü kwarile aban büdül kakóm!'

8 Da módogá, i oya siman olom we amigóp, büdülümpükü we emkólóp, ó oya büb apap kalkuma we amaikóp.

9 "Ene grreip apap aba ia laró tónggapóné? Wa sab tüób tame, da ene grreip apap ngakan pam sab ekrróné büdülümpükü a ene apap ama ngibürr pam nókyerre ngakanóm.

10 E ta ini poko kürükwata etóngarre Godón Wibalómorrón Bóktandó wagó,

"Müót balmel pama ne ingülküp[†] alzizi amaiknóp,
errkyä ma ene müótan zirrgüpü ingülküpüm wató kuri baine.

11 Lod ini kla tüób tónggapónórr,
da mibü ilküpü kari morroal ta kokea!"

12 Wirri prrist, Mosesón gida umulbain pam, akó [balngomól byarrmarr pamá] kwat we yamkünónóp Yesun amiögüm, zitülkus i umul bainóp

* **12:1 wirri pamdó:** Ma 11:27 ngakanke. † **12:10 ingülküp:** Isrrael pamkolpama müót ingülküpi balmel koralórr, da müót wata amoanda. Mibü müót wa talkuma amoanda. **12:11 Wórr Peba** 118:22-23

wagó, Yesu ini alap-alap bóktan ibükwata adrratlórr. A i ma pamkol-pamab gum kwarilürr. Da módóga, i oya we amgütüp ó we ogobórr tibiób kwata.

*Amtin Bóktan Poko Taks Maniankwata
(Metyu 22:15-22; Luk 20:20-26)*

¹³ Wirri pama ngibürr Parrisi akó Errodón[‡] mamoan pam Yesuka zirrnaponóp, Yesun amiögüm töba bóktandógab.

¹⁴ I oyaka babzilürr, da we bóktónóp wagó, "Umulbain Pam, ki umulakla wagó, ma amkomanla akó pamkolpamab gyagüpítótóka marü koke gum-guman ngitandako. Ki umulakla zitulkus, ma blaman pamkolpam, ia wirri pam, kari pam, wata darrpan ngarkwatódó ngabkandóla, a ma Godón kwat amkoman umul byóndóla pamkolpamdó."[§] I oya imtinóp wagó, "Mibü gidadógab ia taia Sisan* taks mani aliónüm, ta ia koke? Mi ilirres ó ta ia koke?"

¹⁵ A Yesu ma umul bainürr, i wata taepurrane bóktan kwarilürr,[†] da ibü nilóp wagó, "Ia e kürü kólba bóktandágabi amiögüm iade kaindakla? Darrü [silba] mani küp[‡] ala sidüdam, ka kóbó ngakanón."

¹⁶ I oyaka darrpan küp we idüdóp, da wa ibü nümtinóp wagó, "Ia noan obzeke akó ngi?"

I oya bóktan we yalkomólóp wagó, "Sisan."

¹⁷ Da Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Sisan ne klamko, Sisan ilinamke, akó Godón ne klamko, Godón ilinamke."

Da i gübarirr aengóp Yesun bóktanankwata.

*Amtin Bóktan Poko Büdülab Barsinankwata
(Metyu 22:23-33; Luk 20:27-40)*

¹⁸ Ngibürr [Sadusi pama] Yesu togobórr amtin bóktan poko amtinüm, amkoman moboküpi koke. Ini pama igó bóktan kwarilürr wagó, pamkolpama sab koke tübarsile büdüldügab. I Yesuka we bóktónóp wagó,

¹⁹ "Umulbain pam, Moses igó gida bóktan poko wialómórr mibünkü, Zu pamkolpamabkü wagó, 'Paman narezoreta ne nóma narrótóke olmal basen-koke, ene pama sab ene kóble ki zumióg, olmal balngenóm töba büdül narezoretan ngidü.'

²⁰ Da módóga, ngaen 7 zonaretalpükü pam kwarilürr. Nareta kol zumiögürr, da wa narrótókórr, olmal-koke.

²¹ Olgabi, naretódágab nótó tókyalórr, naretan kóble zumiögürr, da narrótókórr. Akó aüd ngim siman oloma zumiögürr akó narrótókórr.

²² Blaman ene 7 zonaretalpükü pama zumgütüp, ibü olmal babul. Dómdóm ene kóblea ta we narrótókórr.

²³ Sab büdüldügab barsin tonarrdó, ia wa sab tai noan kol warile? Ki ene poko amtindakla, zitulkus ene 7 blamana oya zumigóp."

[‡] 12:13 Errod Galili prrobins alngomól pam yarilürr Rrom kingankü. [§] 12:14 I Yesuka mis bóktan wazeblórr, oya saul ainüm. ^{*} 12:14 Sisa: Rrom pamkolpama tibiób king Sisabóka ngibilian kwarilürr. Mórrke-mórrke módóga: *Caesar ó Emperor*. Wa ngaen blaman Isrrael pamkolpamab tüp tóbankü yazebórr. Ene tonarrdó, wa ma igósidi blaman Isrrael pamkolpamab kingüm bainürr. [†] 12:15 Ma müsirrga ain bóktan Metyu 22:18 ngakanke. [‡] 12:15 silba mani küp, Grik bóktane ma inzan angrirrüna: *denarius*. Ene tonarr, darrpan zaget pama darrpan ngürr nóma zaget yarile, wa darrpan *denarius* ipüde. 12:18 Apostolab Tórrmen 23:8 12:19 Duterronomi 25:5

24 Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “E kle-kle gyagüpi tótókdakla! E umulakla iade? Zitülkus módóga, e umul-kókakla Godón Wibalómorrón Bóktan akó Godón arüng.

25 Büdüla nónma tübarsile arróldó, i sab myamem tibiób koke bu-miognórre, a i ma sab inzan kwarile wamaka kwitüm anerruako.

26 Ka akó igó poko bóktanón büdülab barsinankwata. E ta Mosesón pebadó etóngarre, kari nugupan baeb póepdó, God Moseska ia bóktanórr wagó, ‘Ka Eibrra-amón God, Aesakón God, akó Zeikobón God.’[§]

27 Wa büdül pamkolpamab God koke-e, a wa arról pamkolpamab Gode. E wata amkoman kle-kle gyagüpi tótókdakla!”

Godón Wirrian Gida Bóktan Poko

(*Metyu 22:34-40; Luk 10:25-28*)

28 Darrpan Mosesón gida umulbain pam ola asi yarilürr, ibü ikik bóktan notó arrkrurr. Wa umul yarilürr wagó, Yesu ibüka morroal bóktan yalkomólórr. Da wa Yesun amtinüm we tamórr wagó, “Ia wirrian nadü gida bóktan pokoa, ngibürr Godón gida bóktan pokodógab?”

29 Yesu bóktan yalkomólórr oyaka wagó, “Wirrian gida bóktan poko módóga, ‘Issrael, tübarrkrru! Lod, mibü God, wata darrpan God watóka.

30 Marü [moboküpdu ubi] asi ki yarilün Lodka, marü God, moba dudu moboküpi, dudu samu-i, dudu gyagüpitótóke, akó dudu arüngi.’

31 Nis ngim gida bóktan poko módóga, ‘Marü moboküpdu ubi moba minggüpanandó ne olome* inzan ki yarilün, marü moboküpdu ubi mobakazane. Myamem darrü wirri gida bóktan poko babula ini nis gida bóktan pokodógab.’”

32 Ene Mosesón gida umulbain pama Yesuka bóktanórr wagó, “Ma morroal bóktan salkomóla kürüka, Umulbain Pam; wa amkoman mazan bóktóna. ‘Wata darrpan God watóka, darrü God myamem babula.

33 Marü moboküpdu ubi asi ki yarilün Godka dudu moboküpi, dudu gyagüpitótóke, akó dudu arüngi, akó marü moboküpdu ubi moba minggüpanandó ne olome inzan ki yarilün, marü moboküpdu ubi mobakazane.’ Kari morroal kokea ini nis gida bóktan poko nis apadóm. Ma ini nis gida bóktan poko nis koke nónma nüpuðo, ma Godón darrü [urdü amsel lar] akó dudu bónigan [gyaur klaj] sab enan ilino, zitülkus wa igosidi bagürwóm koke yarile marüka.”

34 Yesu nónma esenórr, ene oloman bóktan kari morroal koke yarilürr, wa oyaka bóktanórr wagó, “Ma Godón Kingzan Balngomoldögab aibwób-kokela.”

Ene solkwat, i gum kwarilürr Yesun ngibürr poko amtinüm.

Amtin Bóktan Poko Ene [Kerrisonkwata]

(*Metyu 22:41-46; Luk 20:41-44*)

35 Yesu [Godón Gyabi Müötüdüzan] nónma umul bain yarilürr, wa bóktanórr wagó, “Gida umulbain pama igó iade bóktandako wagó, ene Kerriso, wa [Deibidün] olome?

§ **12:26** *Eibrra-am, Aesak, akó Zeikob*, ibü büba ngaen narrbarinürr, da ibü samu ma arrólako Godón bwóbdü. **12:26** Bazeb Tonarr 3:6 **12:28** Luk 10:25-28 **12:29** Duterronomi 6:4

* **12:31** minggüpanandó ne olome wa blaman pamkolpambóka apónda, ma nibiób amorrandóla. **12:31** Lebitikus 19:18 **12:32** Duterronomi 4:35 **12:33** Oseya 6:6

36 Godón Samua king Deibidün igó tangamtinürr ini bóktan wialómóm wagó,

“Lod God igó bóktanórr kürü Lodódó[†] wagó,

“Ma ae mórra kürü tutul tangdó,

kókó ka sab marüka nidi bóka bamgündako, marü wapór-o lorodó irrbuno.” [‡]

37 Deibid tüób Kerrison ngilianórr wagó, ‘Lod.’ Da Kerriso Deibidün olom iadea?”[§]

Wirri pamkolpamab ngoroa Yesun bóktan arrkrru kwarilürr barnginwómpükü.

Yesu Pamkolpam Arüng Ikkik Nókrónóp, Mosesón Gida Umulbain Pamabbóka

(Metyu 23:1-36; Luk 20:45-47)

38 Wa ibü nóma umul ninóp, wa bóktanórr wagó, “E umul-umul kwarilün Mosesón gida umulbain pamabkwata. I ubi baindako tibiób kokrrapan mórrkenyórrpükü agóltagólóm akó pamkolpama ibü morroal ngürr bóktan aliónüm pul basirrdü.

39 I ta ubi baindako wirri pamab mórran pokodó mórranóm mibü kwóbbazen müótüdü akó mórranóm wirri pamab mórran bwóbdü alongalo tóredó.

40 I gómol tizi kóbleab müót akó elklaza azebdako akó kokrrap tére bakodako pamkolpama basenóm. Ini pama sab [kolaean darrem] kari koke ipüdörre Godkagab.”

Kóblea Wirri Gyaur Kla Godón Ekyanórr
(Luk 21:1-4)

41 Yesu we mórran-mórran bainürr Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü, pamkolpama mani ne arrbüñ kwarilürr, da wa ibü ngabkan yarilürr. Abün mórrrel pamkolpama wirri ngarkwat mani urrbulürr.

42 Darrü elklaza-koke kóblea natókorr, da wa nis kari mani küp nüngrinürr, ngibürr toea amrran ngarkwat.

43 Yesu tóba umulbain olmal ngibaunuürr tóbaka, da bóktanórr wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: ini elklaza-koke kóblea barrkyanan ingrine ene mani arrbüñ klamdó, nidi sirrbürre, ibü blamandógab.”

44 Ka ini poko bóktóna, zitülkus blaman ini pamkolpama tibiób mórreldögab irrbürre. A ini elklaza-koke kóblea, wa blaman we kla ingrine, tóba ngyaben ne klame ki idüde.”

13

Yesu [Godón Gyabi Müót] Kulainankwata Bóktanórr
(Metyu 24:1-2; Luk 21:5-6)

1 Yesu Godón Gyabi Müótüdüğabizan tubrranórr, oya darrpan umulbain pama we bóktanórr wagó, “Umulbain Pam, ngaka! Ma ini amkoman wirri ingülküp ó amkoman wirri müót ngankónónom!”

[†] **12:36** kürü Lod wa [Mesayabóka] apónda. [‡] **12:36** Ini bóktanan küp móðoga: marüka nidi bóka bamgündako, ka sab blaman [ut-ut ninüño] marünkü. **12:36** Wórr Peba 110:1;

Bwób Zitü 3:15 [§] **12:37** Yesun amtin bóktan poko igó yarilürr: Yesu Deibidün büdül kakóm tómtómólörr. Da Yesu Deibidün Lod iade yarilürr?

² Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Ma ini ne wirri müót basendóla? Sab darrü ingülküpa aini kokean bamine tóba pabodó. Blaman sab amarrón kwarile ama tüpdü."

*Elnga Ngürrab Tómbapón Tulmil
(Metyu 24:3-14; Luk 21:7-19)*

³ Ene kakóm, Yesu [Olib Pododó] mórralórr, Godón Gyabi Müót dakla kabe. Da Pita, Zeims, Zon, akó Endrru oya amtin kwarilürr tibi-tibi pokodó.

⁴ Oyabóka wagó, "Ma kibü tüzazilnüm ini klama sab nóma tómbapórrre? Akó kibü sab laróga umul-umulan ngisitirre igó, ini elklaza tómbapónóm baindasko?"

⁵ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "E umul-umul kwarilün, sab darrü olom ok ain-gu yabü ilklió büliónüm ibü amkoman bangunüm.

⁶ Abüna sab kürü ngidü togoble igó bóktankü wagó, 'Ka watókla, ene [Kerriso], e noan akyandakla.' I sab abün pamkolpam ilklió nüliónorre.

⁷ Da e arrkürrgu e igó nóma barrkrrolo wagó, bwób-bwóba tibiób bokrrandako, akó ngibürr bóktan gazirrankwata. Ini klama sab ki tolbaelnóm Godón tóba bóktan ngarkwatódó, a tüpan blakón tonarr wa küsila.

⁸ Darrü kantrri pamkolpama sab darrü kantrri pamkolpampükü bokrrale. Darrü kingan gazirr pama sab darrü kingan gazirr pampükü gazirr kwarile. Bwób-bwób sab tüpa mórrbaeng yarile akó wirri ku kwarile. Ini elklaza sab inzan kwarile, wamaka kola ngaen-gógópan azid nóma apadódó marnna bain minggüapanan. Ene azid ngaen-gógópan karia, ama solkwat tai wirri baile.

⁹ "E yaib umul-umul kwarilünke! Yabü sab wirri pamab tangdó urrbule kotóm. Yabü sab ola okrrale tibiób kwóbbazen müötüdü. Kürübókamde e sab kotóm bórrongo gabena akó king, ibü obzek kwata, ibüka Morroal Bóktan amgolóm kürükwata.

¹⁰ Da blakón ngarkwata solkwat ki tam, e akó ngibürr pamkolpama ngaen-gógópan Morroal Bóktan kürükwata amgolólamke blaman bwób-bwób.

¹¹ I sab yabü kotódó nóma imarrunórre akó wirri pamab tangdó irrbürre, e singül kwata gyakolaegu e sab ia poko bóktónane. Ene tonarrdó, bóktónamke wata Godón Samua sab yabü ne bóktan nülirre. Zitulkus módóga, yabü kubó ne bóktan yarile, yabü yabióbankagab koke yarile. Ene bóktana sab Godón Samudügab tame.

¹² Pamkolpama sab tibiób zonaretal wirri pamab tangdó urrbule büdüldü arrbünum, akó abala ta sab dadanzan kairre tibiób olmaldó. Olmala sab tibiób aipalabaldó bóka bamgün kwarile akó ibü ta sab inzan wirri pamab tangdó urrbule büdüldü arrbünum.

¹³ Blaman pamkolpama sab yabü alzizi zomale, zitulkus e kürü mamoandakla. A kürü amkoman angunüm karrukus nótó zamngólda kókó blakón tonarrdó, God sab oya zid ine."

*Ngazirr Kla
(Metyu 24:15-28; Luk 21:20-24)*

¹⁴ Yesu akó bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó, "E sab ngazirr kla esenane, ene pokodó zamngólórrón, zamngól-koke bwóbdü.* Ene ngazirr

^{13:9} Metyu 10:17-20; Luk 12:11-12 ^{13:13} Metyu 10:22 * ^{13:14} Ini bóktana Godón Gyabi Müótóbóka apónda.

klama sab ene poko amkoman [tómanan] ngitine Godón ilküpüdü." (Atang olom nótóke, wa ini bóktanan kùp tai ki sipa!) "Ini klama sab nómá tómbapóne, Zudiam nidipako, sab podopükü bwóbdü ki busunüm.

15 Mórrkakak kwitüm ne olome,[†] wa koke ki abi ó tóba müót kugupidü koke ki bangri darrü kla apadóm. A wa büsai ki buso tóba zid bainüm.

16 Ngaon bwóbdü ne olome, koke ki alkomól tóba müötüdü, tumum mórrkenyórr apadóm. A wa büsai ki buso.

17 Sab kari kolae koke yarile ene ngürrdü bikómpükü akó ngómrin kolabkü!

18 E inzan tóre bako kwarilün Godka wagó, ini kolaea koke ki tómbapó güb melpaldó.

19 Zitulkus módoga, ene ngürran ne müpko sab kari kolae koke kwarile, pamkolpama koke kuri ne kla azid aengóp, ngaen zitüldügab, God ini tüp nómá tónggapónórr, kókó errky. Myamem akó inzan kla babul yarile.

20 Lod ene kolae ngürrab ngarkwat sab tugup tünggürre. Wa ne koke nómá ki tugup tünggürre, darrü oloma kokean ki zid baine. Tóba alearrón pamkolpamab gyaurdüğab, wa ene kolae ngürr sab igósidi tugup tünggürre.

21 "Darrü oloma ne yabüka igó nómá bóktóne wagó, 'Ngakónam, ene Kerriso yóni!' ó 'Ngakónam, ene Kerriso módoga!' - oya bóktan amkoman angun-gu.

22 Zitulkus módoga, obae kerriso akó obae prropeta sab togoble. I sab [wirri tulmil] akó [basen-koke tórrmen] tómbapón kwarile pamkolpam ilklió büliónüm kle-kle kwatódó tótókóm. I ta Godón alearrón pamkolpam ilklió büliónüm kain kwarile.

23 E umul-umul kwarilün, zitulkus ka yabüka ngaen-gógópan blaman bóktan kuri pupo ninünüma!

Pamkolpamab Oloman Alkomól Tonarr (Metyu 24:29-31; Luk 21:25-28)

24 "Da ene ngürrdü, ene müp tonarr kakóm, abüsa sab tümünüm baine. Melpalan ta sab zyón myamem babul yarile.

25 Wimurra sab pülpüldügabi tóbalókle, akó pülpüldü ne arüng klamko, i sab mórrbaengóm bairre akó i tibiób pabo sab bimgütörre.

26 I sab kürü ugón kóserre, Pamkolpamab Olom nótókla, pülpül pokopükü tótókde, kólba wirri arüng akó kómal zyónpükü.

27 Ka sab kólba anerru ugón zirrtapónónómo blaman bwób-bwób ini tüpdü, solomamtaedó, bolmüötüdü, malubarrdó akó dorrmetódó, Godón alearrón pamkolpam darrpan pokodó dakasum."

[Pig] Nugupan Alap-alap Bóktan (Metyu 24:32-35; Luk 21:29-33)

13:14 Daniel 9:27; 11:31; 12:11 [†] **13:15** Ene tonarrdó mórrkakak taptap kwarilürr akó pamkolpama ola mórran kwarilürr. **13:15** Luk 17:31 **13:19** Daniel 12:1; Okaka Amzazírrün Kla 7:14 **13:24** Aesaya 13:10; Izikiel 32:7; Zo-el 2:10, 31; 3:15; Okaka Amzazírrün Kla 6:12 **13:25** Aesaya 34:4; Zo-el 2:10; Okaka Amzazírrün Kla 6:13 **13:26** Daniel 7:13; Okaka Amzazírrün Kla 1:7

28 Yesu wagó, "Kya pig nugupa yabü kóbó ki umul ninünüm alap-alap bóktane. Oya il tiza óe-óe akó saul nóma bairre, akó küsil pórngaea bamgolóm nóma bairre, da e umul kwarilo wagó, pail[‡] minggüpanana.

29 Da enta inzana, e ini basen-koke elklaza tómbapónde nóma nósenane, e sab umul kwarilo wagó, Pamkolpamab Olom alkomól kari pokoa, wa kuri tame kókó mamtaedóma.

30 Ka yabü amkoman poko byaldóla: ini lüolan pamkolpama sab kokean nurrbarine, kókó ini blaman elklaza sab tómbapórre.

31 Tüp a pülpüla sab bamrüki, a kürü ne bóktane sab kokean bamrüke.

*Darrü Olom Ulul Babula Ngürr akó Abüs Küp
(Metyu 24:36-44)*

32 "Darrü olom umul babula ene ngürr ó abüs küp ngarkwat nóma semrróne. Kwitüm anerru ta umul kokeako. Akó ka, Aban olom nótókla, ta umul-kókla. Wata Ab umul tebease.

33 E umul-umul akó aerr kwarilün, zitülkus e umul-kókakla kürü alkomól tonarra wa nóma tame.

34 Wa sab inzan yarile, wamaka darrü pama tóba müót amgatódase darrü bwóbdü tótókóm. Wa tóba [leba zaget] pam balngomól arüng nülrre elklaza ngabkanóm. Wa darrpan-darrpan zaget nülrre tómbapónóm, akó wa mamtae ngakan pam ingrine azilüm.

35 Da e ta azil kwarilün, zitülkus e umul-kókakla müót pama sab nóma tolkomóle, aprrapórr tai abúsa mórran kakóm, irrüb zokrok, sisa anin küsil, ó abúsa nóma tübanike.

36 Wa ugósan ne nóma tolkomóle, wa yabü utüdi koke ki tómrrónónóm.

37 Ka yabü ne poko byaldóla, da ka blaman pamkolpamdó bóktandóla wagó, e azil kwarilün!"

14

*Yesun Büdül Bóktan Ingrinóp
(Metyu 26:1-5; Luk 22:1-2; Zon 11:45-53)*

1 [Büdül Kórzyón Tóre] akó [Ist-koke Brred Tóre] dómdóm nis ngürr nóma namünlürri, wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pama bóktan we tónggapón kwarilürr Yesun amiögüm piküpan akó büdülümpükü amkalóm.

2 Tibióbóka wagó, "Mi ini poko tóre tonarrdó koke tónggapórre, zitülkus pamkolpama sab mibüka ngürsilüm kena bainünüm."

*Darrpan Kola Morroal Ilang Idi Yesun Singüldü Ekanórr
(Metyu 26:6-13; Zon 12:1-8)*

3 Yesu ugón Saemonón müötüdü yarilürr, Betani basirrdü. Saemon tüób ngaen soso azid pam yarilürr. Yesu nóma alo yarilürr, darrü kola ugón katókórr. Wa darrü wirri darrem ingülküpi* tónggapórrón bele sidódürr, morroal ilang idipükü, [kolkal] nadet[†] tónggapórrón. Kari darrem idi koke yarilürr. Ene kola bele taepurr amkenórr, da ene idi Yesun singüldü we ekanórr.

[‡] **13:28** *pail*, Grrik bóktane ma inzan angrirruna: *urur melpal*. Mórrke-mórrke módóga: *summer*. Isrrael bwóbdü küsil pórngaea bamgoldako urur melpal kari poko nómadako. **13:34** Luk 12:36-38

14:1 Bazebl Tonarr 12:1-27 * **14:3** *wirri darrem ingülküpi*, Mórrke-mórrke módóga: *alabaster*. [†] **14:3** *nad* darrü kari nugupan simkündügab tónggapórrón yarilürr. Mórrke-mórrke módóga: *nard*.

4 Ngibürr pamkolpama ngürsilüm bainóp, da i darrpan-darrpan we böktan kwarilürr wagó, "Wa ia laró zitülkusdü popa akando ini morroal ilang idi?

5 Ini idi ne nóma ki sel irre 300 silba mani küpüm, da ene mani küp ama elklaza-koke kolpam ki nülrre."‡ Ene kol wirribóka zwagóp.

6 Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Oya olkomólam! E oya larógóm müp akyandakla? Wa amkoman morroal tonarr tónggapóné kürükä.

7 Zitülkus módoga, elklaza-koke kolpam sab yabüka metat ae kwarile, akó yabü ubi nóma yarile, e ibü sab tangnamtinamke. A ka wa sab yabüka metat ae koke namulo.

8 Wa umul ne klamo, wa wata we kla tónggapóné. Wa ene morroal ilang idi kürü bübdü igósidi ekóne, zitülkus wa kürü büb morroal ine, gapókdó angrin ngarkwat sab nóma semrróne.§

9 Da ka yabü amkoman poko byaldóla: sab ne kürükwata Morroal Bóktan nótó amgol yarile ini tüpdü, wa ta sab ini poko adrrüte, ini kola ne poko tónggapóné. Pamkolpama sab oya igósidi gyagüpi zumaniknórre."

*Zudas Ubi Bainürr Yesun Wirri Pamab Tangdó Angrinüm
(Metyu 26:14-16; Luk 22:3-6)*

10 Da módoga, Zudas Iskarriot, darrü Yesun 12 umulbain olmaldó gab, we wamórr wirri pristidü, Yesun ibü tangdó angrinüm.

11 I ene böktan nóma barrkrrurr, i wirri barnginüm we bainóp, da i oya [alkamül-koke böktan] ekyenóp mani akyanóm. Da módoga, Zudas kwat we yamkülürr Yesun ibü tangdó angrinüm.

*Yesu Tóba Umulbain Olmalpükü Büdül Kórzyón Alo Elorr
(Metyu 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; Zon 13:21-30)*

12 Ngaen-gógópan Ist-koke Brred Tóre ngürrdü, Zu pamkolpama [sip] kupo nóma ekrrónóp Büdül Kórzyón Tóreankü, Yesun umulbain olmala oya imtinóp wagó, "Marü ubi, ki nubü ogobo alo kla tómbapónóm marünkü Büdül Kórzyón Tóre alo alom?"

13 Yesu tóba nis umulbain olom nis we zirrnáponórr, igó böktanpükü wagó, "Ugó bangrinam Zerrusalem wirri basirrdü, da darrü pama kubó yabü tómrróné mariti tónggapórrón nae bele ódódde tóba tupodó. Kubó oyaka solkwat akyalamke.

14 Wa ne müötüdü bangrine, da ene müót olom kubó ilamke magó, 'Umulbain Pama marü ini bamtin böktan poko kümtine wagó, "Kürü alongalo marrgu ia nega, ka kubó ene Büdül Kórzyón Tóre alo ne elo-o kólba umulbain olmalpükü?"'

15 Da wa kubó yabü nómtyene darrü ene müótan wirri marrgu, kwitana paugdü, morroal tónggapórrón. Blaman alongalo elklaza akó mórrakós olamako. Da ola kubó blaman elklaza tómbapónamke mibü alom."

16 Ene nis umulbain olom nisa Zerrusalem bangrirri, da nósenóp blaman elklaza wata ibü Yesuzan nyalórr. Da módoga, i elklaza we tómbapórri Büdül Kórzyón Tóre alongaloankü.

17 Irrübazan tumzíklürr, Yesu tóba 12 umulbain olmalpükü ugón tamórr.

‡ **14:5** Ene darrem wirri yarilürr darremdó gab darrpan kari zaget pama ne darrem yazebórr darrpan pail kugupidü. **14:7** Duterronomi 15:11 § **14:8** Ma müsirrga ain böktan Metyu 26:12 ngakanke.

18 I nómá alo kwarilürr, Yesu ibüka we bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: darrüpa yabükagab, minkü nótó aloda, kalma kürü wirri pamab tangdó wató küngrine."

19 Ini bóktana umulbain olmal gyaur-gyauran ngintinóp, da i darrpan-darrpana Yesun we imtinónóp wagó, "Ia kótó kokela?"

20 Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Yabü 12dóbabi darrpan olom asine, kubó ne tóba brred poko kankü ne nótó yanggóbole kübüldü.*

21 Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab narrótoko, Godón Wibalómórrón Bóktana enezan bóktanda kürükwata. A Godón ngürsila sab tame ene olomdó, Pamkolpamab Olom wirri pamab tangdó nótó ingrine. Kari morroal koke ki yaril, ene oloma koke ki tómtómóle!"

Lodón Gyagüpi Amanik Alo

(*Metyu 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Korint 11:23-25*)

22 I nómá alo koralórr, Yesu dudu brred ipadórr, akó Godón eso akyan kakóm, wa syórr yangónórr. Wa tóba umulbain olmal poko nülinóp ini bóktanpükü wagó, "Ipüdam, eloam; ini kürü bübe."

23 Wa akó waenpükü kübül ipadórr, akó Godón eso akyan kakóm wa ibü nökyenóp. I blamana we enónóp.

24 Yesu ibüka we bóktanórr wagó, "Ini kürü óe-e. Wirri arüng akyanda Godón [alkamül-koke tónggapórrón bóktan]. Sab tópkóne abün pamkolpamab morroalóm.

25 Ka yabü amkoman poko byaldóla: ka sab waen myamem koke enono, kókó ene ngürrdü, ka ene küsil waen sab nómá enono Godón Kingzan Balngomoldó."

26 Da módoğa, i Godón wórr we atop. Ene kakóm, i we ogobórr [Olib Pododó].

Yesu Singül Kwata Bóktanórr Wagó, Pita Sab Oya Yalpine

(*Metyu 26:31-35; Luk 22:31-34; Zon 13:36-38*)

27 Yesu ibübóka wagó, "E kubó blamana busuane ó kürü kubó kólbanan kümgütane, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, 'Ka sab sip ngabkan pam büdülümpükü sómkolo, da ene sipa sab popa barsene.'†

28 A kürü sab nómá kürsümüle büdüldügab, ka sab wamópo yabü singül kwata Galili prrobinsdü."

29 Pita oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Enana i blamana kubó busurre, ka marü kokean mimgüto!"

30 Yesu Pitaka we bóktanórr wagó, "Ka marü amkoman poko ayaldóla: siman karrakarra póyaea ini irrüb nis münüm bóktan küsil nómá yarile, da ma kalma äud münüm kalpino igó, ma kürübóka umul-kókla."

31 Pita oyaka wirri arüngi we bóktanórr wagó, "Ka kubó igó poko kokean bóktono, ka marübóka umul-kókla. Kürü mankü narrótók ta taia!" Akó blaman umulbain olmala ta inzan bóktan kwarilürr.

Yesu Getsemanim Tóre Ekorr

(*Metyu 26:36-46; Luk 22:39-46*)

* **14:20** Zu pamkolpamab gida yarilürr darrpan zurr kübüldügabi alom. Brred poko ola yanggóbóla, moba alom. **14:24** Bazeb Tonarr 24:8; Zerremaea 31:31-34 † **14:27** *sip ngabkan pam* wa Yesunbóka apónda, *sip* wa Yesun mamaon pamkolpambóka apónda. **14:27** Zekarraea

32 I we ogobórr darrü bwób, ngi Getsemani. Yesu we bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó, "E ae bobrra, kazan tórem kaindóla."

33 Wa tóba aüd umulbain olmal yazezbórr, Pita, Zeims, akó Zon. Yesun bübdü wirri gyaur akó müp gyagüpítótóka we togobórr.

34 Da wa ibüka we bóktanórr wagó, "Kürü moboküpü kari gyaura koke kuri tübangrine, wamaka ka büdülm kaindóla. E ae bobrra, da dakla aerr koralón."

35 Wa karianbóka küór amanórr, we simbalkalórr tüpdü, da tóre inzan ekorr wagó, wa ne gaodó nómá yarile, wa ene tonarrdó inzan wirri kolaedó koke wame.

36 Wagó, "Ba, kürü Ab. Blaman elklaza marüka popadanako. Kürü ini wirri azidüdüma ódódgu.[‡] A kürü ubia koke ki tómbapó, a wa marü ubie."

37 Yesu we tolkomólórr, ó wa tóba aüd umulbain olmal utüdi tómrrónóp. Wa Pitaka bóktanórr wagó, "Saemon, ma ia utla? Ma ia gaodó koke namüla aerróm darppan abüs küp ngarkwatóm?

38 E dakla wazilülün ó dakla tóre okolón, igósüm darrü klama yabü kolae tonarr tómbapónóm koke ki nolngomónónóm. Yabü samuan ubi asine, büban ma arüng babula."

39 Yesu akó we wamórr dadan pokodó tórem. Wa akó dadan bóktan poko we bóktanórr.

40 Wa nis ngim nómá tolkomólórr tóba aüd umulbain olmaldó, wa akó ibü utüdi tómrrónóp, zitulkus ibü uta barüm yarilürr; tibiób ilküp kokean nomgolóp. I umul koke kwarilürr, i nadü poko ki bóktórre Yesuka.

41 Wa akó aüd ngim nómá tolkomólórr, wa ibüka we bóktanórr wagó, "E wata ia utakla akó ngón ngabagóndakla? Gaodóma! Ene abüs küp kuri semrróne! Ngakónam, i errkyadan kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, kolae tonarr pamab tangdó angrindako.

42 Bazeb, mi nau! Ngakónam, ene pam módóga, kürü kubó wirri pamab tangdó nótó küngrine!"

Yesun Gazirr Pama Amigóp

(Metyu 26:47-56; Luk 22:47-53; Zon 18:3-12)

43 Yesu wata tóba umulbain olmaldózan bóktan yarilürr, Zudas, darrü ene 12 umulbain olmaldó gab, ugón tübzilürr wirri gazirr pam ngoropükü, tibiób gazirr turrik akó kubidampükü, Yesun amiögüm. Wirri prrist, Mosesón gida umulbain pam, akó [balngomól byarrmarr pama] ibü zirrnápónóp.

44 Oya wirri pamab tangdó nótó ingrine, wa ngaen-gógópan umul ninóp wagó, "Ka ne nadü olom ipruko, da módóga, ene olom. Oya amigamke, we elngomólalamke ngakankü."

45 Zudas wata dümdüman we wamórr Yesuka. Oyabóka wagó, "Umulbain Pam!" da oya we iprukürr.

46 Da módóga, ene gazirr pama Yesun tange karrukus we amigóp.

47 Darrpan oloma, ola nótó zamngól yarilürr, tóba gazirr turrik irruanórr, da singildü prristan leba zaget paman güblang we itülürr.

[‡] **14:36** kürü ini wirri azidüdüma ódódgu, Grrik bóktan opor igósa: *Ma ini kübülpipa kürükagab.*

48 Yesu ibüka we bóktanórr wagó, “E wa gazirr turrik a kubidampükü kürü amiögüm togoba, wamaka ka gazirr-gazirr góómól pamla?§

49 Blaman ngürrzan ka go yenkü umul bain namülnürrü [Godón Gyabi Müótan] kal akólórón pul basirrdü, da e ma kürü koke kümigarre. Da taia, Godón Wibalómórrón Bóktana kürükwata inzan küpüm ki bai.”

50 Da módóga, blaman umulbain olmala oya ola amgütóp, da i we busuóp.

51 Darrpan küsil pama Yesuka solkwat akyalórr. Wa popa mórrkenyórr pokó baterrón yarilürr. Gazirr pamab ubi oya amiögüm yarilürr,

52 da wa we busorr, kakapur, ó mórrkenyórr pokó kakota amgatórr.

Yesun Wirri Pamdó Idüdóp

(*Metyu 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Zon 18:13-14, 19-24*)

53 Ene pama Yesun we idüdóp kókó wirri müötüdü, singüldü prrista ne ngyabelórr. Ene pokodó, blaman wirri prrist akó balngomól byarrmarr pam akó Mosesón gida umulbain pama we kwób babelórr Yesun kotóm ainüm.

54 Pita ibü solodó barrkyanan kan akyalórr, da tai singüldü prristan kal akólórón pul basirrdü we bangrinürr. Wa we mórran-mórran bainürr, Godón Gyabi Müót ngakan pampükü. Wa tüób urdü güb boklam yarilürr.

55 Wirri prrist akó blaman Zu balngomól byarrmarr pamá* küp amkün korálórr Yesun büdülpükü amkalóm. Da i darrú küp koke esenóp.

56 Zitülkus módóga, abün pamkolpama obae bóktan oyakwata we büdratt kwarilürr, da ibü bóktan darrpan tonarr koke kwarilürr.

57 Akó ngibürr pama we bórranglórr obae bóktan büdratám oyakwata wagó,

58 “Ki oya igó arrkruóp wagó, ‘Ka sab ini Godón Gyabi Müót ilgüto, pama ne kla elóp. Aüd ngürr kugupidü, ka sab darrü müót elo, pama koke ne kla elóp.’”

59 Ibü bóktan inikwata ta akó inzan, darrpan tonarr koke kwarilürr.

60 Singüldü prrista we zamgólórr blaman pamkolpamab aodó, da Yesun amtin bóktan pokó we imtinürr wagó, “Marü ia alkomał bóktan babula, ini pama marükwata ne pokó bóktandako?”

61 Da Yesu ma piküp bain yarilürr ó wa darrü pokó koke bóktanórr. Singüldü prrista akó oya imtinürr wagó, “Ki ne Godón [ótókdakla], ia ma tai oya Olomla, ene [Kerriso]?“

62 Yesu bóktan yalkomólórr wagó, “Ka módóglá. E sab kürü kósenane, Pamkolpamab Olom nótókla, mórrande wirri pabodó, Wirri Arüng Godón tutul tangdó, ó pülpül pokopükü tótókde kwitüdügab!”

63 Singüldü prrista tóba tumum mórrkenyórr we atürrürr ngürsilanme akó we bóktanórr wagó, “Mi myamem darrü oloman bóktan koke arkrrurre oyakwata.

64 E oya kolae bóktan kuri barrkrrua: wa Godón ngi kuri kulaine! Yabü gyagüpítótók ia negako?”

I blamana igó bóktónóp wagó, “Wa kolae tónggapónórr! Wa ngarkwatódóma büdülm!”

§ **14:48 gazirr-gazirr góómól pam:** Grrik bóktan oporan darrü küp módóga, Rrom pamdó bóka bamgün gazirr pam. **14:49** Luk 19:47; 21:37 * **14:55** Blaman Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pamab kwóbbazen, oya ngi módóga Grrik bóktane: *Sanhedrin*. **14:58** Zon 2:9

65 Ngibürr pamkolpama oya gwerr atóng we bókyenóp, ó i oya ilküp nis mórrkenyórr poko-e nganolop, da tibiób tangkubidame we emkalcnóp. I oya we imtinóp wagó, "Ma ne amkoman prropet nóma namulo, ma kibüka kóbó tópta: marü ia nótó mómkóle?" Godón Gyabi Müót ngakan pama oya ipüdóp, da we emkólóp tibiób tang o-e taptap kwata.

Pita Yesun Yalpinürr

(*Metyu 26:69-75; Luk 22:56-62; Zon 18:15-18, 25-27*)

66 Pita wata kal akólórrón pul basirrdü yarilürr, darrpan Singüldü prristan zaget ngul oloma nóma katókorr.

67 Wa Pitán nóma esenórr, güb boklamde, wa oyaka dümdüman we yazilürr, da bóktanórr wagó, "Ma ta Yesukü asi namülnürrü, ene Nazarret olom!"

68 A Pita we balpinürr wagó, "Ka umul-kókla ma wa ia laró poko bóktandóla. Ka marü bóktan amzyatóm nabe kaindóla." Da wa we wamórr kwatódó. Ene pokodó, karrakarra pýaæea we bóktanórr.

69 Zaget ngul oloma oya we esenórr, akó we arükürr dadan bóktan ibüka, nidi bórrang kwarilürr wagó, "Ene pam darrü módoga, oya umulbain olom!"

70 Pita akó balpinürr.

Wirri ngarkwat babul, ola nidi bórranglórr Pitaka we bóktónóp wagó, "Amkoman, ma darrü módoggla, zitülkus ma Galili olomla."

71 Da módoga, Pita we bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: kürü God ki kómorr, ka ne obae nóma namulo. Ka amkoman umul-kókla e ne pambóka apóndakla!"

72 Tai ene pokoadó, karrakarra pýaæea akó we bóktanórr, da Pitán ugón ngambanglórr, oya Yesu ngaen-gógópan ne poko yalórr wagó, "Karrakarra pýaæea nis müñüm bóktan küsil yarile, ma kubo äud müñüm ugón kalpino magó, ma kürübóka umul-kókla." Da wa we yón sabinürr.

15

Yesu Paelatón Obzek Kwata Zamngólórr

(*Metyu 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Zon 18:28-38*)

1 Irrbianande, wirri prrista, [balngomól byarrmarr pam] akó Mosesón gida umulbain pampükü, blaman Zu balngomól byarrmarr pam nidi kwarilürr, tibiób bóktan we ingrinóp, da i Yesun sye-i amarükóp, we idüdóp, Paelatón* tangdó we ingrinóp.

2 Paelat oya imtinürr wagó, "Ia ma Zu pamkolpamab King módoggla?" Yesu oya bóktan we yalkomólórr wagó, "Ma kuri bóktóna."

3 Wirri prrista Yesun abün kotóm ain bóktan aman koralórr.

4 Paelat akó oya imtinürr wagó, "Turkrru, i abün bóktan amarrudako marükwata, ma ne elklaza tómbapón namülnürrü. Ia ma bóktan koke yalkomolo?"

5 Yesu myamem bóktan koke yalkomólórr, da Paelat igósidi abün gyagüpítótók yazebórr.

Yesu Tóba Büdül Bóktan Ipadórr

(*Metyu 27:15-26; Luk 23:13-25; Zon 18:39-19:16*)

* **15:1** Paelat Zudia akó [Samarria] prrobins alngomól pam yarilürr. Wa Rrom pam yarilürr.

⁶ Bókam tumtum ngarkwatódó, [Büdül Kórzyón Tóredó], Paelat darrpan tümün müótüdü pam bobarr irrualórr, pamkolpama noanbókamóm ato korálórr arruanóm.

⁷ Ene ngürrdü, darrü pam asi yarilürr, oya ngi Barrabas. Wa tümün müótüdü yarilürr ngibürr kolae gazirr pampükü, Rrom pam nidi büdülämpükü okrralórr gazirr kugupidü Rrom pampükü.

⁸ Pamkolpamab ngoroa nóma kwób tóbazelórr Paelatón amtinüm ibü ubi apadóm bobarrzan,

⁹ Paelat ibü nümtinóp wagó, "Ia ka Zu pamkolpamab King irruno yabünkü?"

¹⁰ Wa emzyatórr igó, wirri prrista Yesun igósidi ekyenóp, zitulkus ibü gyagüp kolaea ekrranórr, zitulkus abün pamkolpama Yesuka atan kwarilürr.

¹¹ Da wirri prrista pamkolpamab ngoro we nilóp Paelatón ayalóm Barrabasón tümün müótüdüğabi arruanóm.

¹² Paelat akó pamkolpam we nümtinóp wagó, "Ia ka dama oya ia yangono, e ne olom ngiliandakla Zu pamkolpamab Kingbóka?"

¹³ Pamkolpama we górrgónóp wagó, "Oya krrosdó emngyelam!"

¹⁴ Paelat ibü nümtinóp wagó, "Iade? Wa ia tai laró kolae tónggapónórr?"

Da pamkolpama wata wirri taegwarróm we inóp wagó, "Krrosdó emngyelam!"

¹⁵ Paelatón ubi yarilürr pamkolpamab ngoroab gyagüpítótók morroal ainüm, da wa Barrabasón ibünkü we irruanórr tümün müótüdüğabi. Da wa gazirr pam we nilóp Yesun kus pokopükü sye-i[†] ailüm. Olgabi wa oya ngibürr gazirr pamab tangdó ingrinürr krrosdó amngyelóm.

Gazirr Pama Yesun [Tiz Yangónóp] (Metyu 27:27-31; Zon 19:2-3)

¹⁶ Paelatón gazirr pama Yesun we idüdóp Paelatón wirri müótan kal akólórrón pul basirrdü. I tibiób blaman kamdal we ngibaunóp darrpan pokodó kwób bazenóm.

¹⁷ I Yesun ilulu óe-óe mórrkenyórr tupo ngarkwat we atenóp, akó oya singül müóngdur we elóp tórez-tórez nugup tizi, da oya singüldü we emngyelóp.

¹⁸ I oya we yagürnóp, amkoman moboküpi koke, a i oya tiz yangónónóp wagó, "Ma wirri kokrap ki nyaben namüla, Zu pamkolpamab king!"‡

¹⁹ Da i oya singül emkahnóp tupuru-i akó oya gwerr atóngnóp, da i tibiób wakósingül we nümgünóp akó tibiób singül we tüp előkóp oya agürüm.

²⁰ Ibü nóma blakónórr oya tizangóna, da i oya ene ilulu óe-óe mórrkenyórr we ininóp, ama akó tóba mórrkenyórr oya we amelóp. Da i oya krrosdó amngyelóm we idüdóp.

Yesun Krrosdó Emngyelóp (Metyu 27:32-44; Luk 23:26-43; Zon 19:17-27)

²¹ I nóma ogoblórr, kwat-kwat i Saemonkü basenóp, darrü Saerrin wirri basirr pam, Aleksandórr a Rrupus, ibü ab, wa Zerrusalem wirri

† 15:15 *kus pokopükü sye lar sopae-e tónggapórrón syea, kalmitzan aelórrón, pepeamdó kus pokok akyarrón.* Kolae tonarr tómbapón pam, ibü akrran klama. Mórrke-mórrke mórdóga: *whip o flog.*

‡ 15:18 Ene tonarrdó, Zu kinga ilulu óe-óe mórrkenyórr ó gold müóngdur püti bain korálórr.

15:21 Rrom 16:13

basirrdüzan bangrilürr madmad kabedógab. Oya Paelatón gazirr pama arünge-arünge we zirrapónóp Yesun krros bügasilüm.

22 Da ene gazirr pama Yesun we idüdóp darrü pokodó, ngi Golgota, oya kùp módoga: "Singül Kakan Bwób Poko."§

23 Ene pokodó, i oya waen akyanóm kain korálórr, mirr* yarrisarri apórrón. Da Yesu koke enónórr.

24-25 Irrbi abüs 9 ngarkwat nóma yarilürr, Paelatón gazirr pama Yesun krrosdó we emngyelóp. Ene kakóm, i tibiób ngipükü nugup poko aman kwarilürr pam basenóm wa, Yesun mórrkenyórr poko nidi ki yazebrre. Inzan kwata i oya mórrkenyórr we arrgrütóp tibióbkü.

26 Yesun sisingül darrü bóktan opor wialómóp oyakwata, oya ne bóktana büdüldü ingrinürr wagó, "Ini wa Zu pamkolpamab Kinge."

27 Da ene pokodó, i ta nis gazirr-gazirr gómlám pam nis tibiób krrosdó nómngyelóp Yesukü, darrü oya tutul kwata, darrü oya banól kwata.†

29 Pamkolpama nidi bórrgrat-tórrgrat kwarilürr, oya kle-kle yalnónóp. Tibiób singül bóngapnóp igó bóktankü wagó, "Oyo, ma módogla, [Godón Gyabi Müót] nótó ki ilgüte akó ma aüd ngürr kugupidü ki ela!

30 Ma krrosdóga ugó tibi akó moba kóbó zid bai!"

31 Dadan ngarkwatódó, wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pama Yesun we tiz yangónónóp. I tibiób darrpan-darrpandó we bóktan kwarilürr wagó, "Wa ngibürr zid bain yarilürr, da wa ma gaodó kokea tóba zid bainüm!"

32 Ini [Kerriso], Israael King, ugó kóbó ki tibi ene krrosdóga, da mi kubó eserre, ó oya amkoman kubó igósidi yangurre!"

Ene gómlám pam nisa, Yesun kabe-kabe tibiób krrosdó amngyelórrón nidi namülnürri, oya ta inzan kle-kle yalnórri.

Yesu Nurrótókórr

(*Metyu 27:45-56; Luk 23:44-49; Zon 19:28-30*)

33 Abüs singulküp nóma semrranórr, tümüna dudu bwób ngaslaorr. Ene tümüna aüd abüs kùp ngarkwatóm wamórr.

34 Abüs aüd kùp ngarkwat nóma semrranórr simam, Yesu wirri gyagüpi we taegwarr apónórr wagó, "*Elo-i, Elo-i, lama sabagtani?*" Oya kùp módogá: "Kürü God, kürü God, ma kürü iade kolkomóla kólbanan?"

35 Ngibürr kolpama ibükagab, ola nidi bórrang kwarilürr, oya bóktan nóma barrkrrurr, da we bóktónóp wagó, "Arrkruam, wa Ilaezan‡ ngyaunda!"

36 Darrüpa busorr, mórrkenyórr pokozan kla§ muran waendó yanggóblóorr, da aul pepeamdó amrókórr. Yesun ausüm we ekyanórr,

§ **15:22** Aprrapórr ini pokoañ ngi *Singül Kakan Bwób Poko* yarilürr, zitülkus podo yarilürr singül kak obzeksyókpükü. * **15:23** *mirr* nugupdüğab morroal ilang idia. Ene tonarr, *mirr* büb azid zao-zao ain kla yarilürr. Mórrke-mórrke módogá: *myrrh*. **15:24-25** Wórr Peba 22:18 † **15:27**

Abün Grik bóktane tange wibalómorrón pebadó atang opor 28 babula. Wata ngibürrdu asine. Igó bóktanda wagó, "Akó Godón Wialómorrón Bóktana küppükü bainürr wagó, T oya igó ngakónóp wagó, wa gida amgün pama." (Luke 22:37) **15:27** Aesaya 53:12 **15:34** Wórr Peba 22:1

‡ **15:35** *Ilaeza*: Ibrru bóktane ini ngian gyagüp darrpan tonarrea *elo-i*. § **15:36** mórrkenyórr pokozan *kla*, Mórrke-mórrke módogá: *sponge*. Kübüll akó spun bagul klama.

da we bóktanórr pamkolpamđó wagó, "Kubó, mi kya kóbó ngakónónóm, Ilaeza ia kubó tame oya ini krrosdógabi alkumilüm!"

³⁷ Yesu wirri taegwarre tóba dómdóm ngón we semanórr akó we narrótókórr.

³⁸ Godón Gyabi Müót kugupidü ne wirri adrратórrón mórrkenyórra* oleán yarilürr, tebe aodó nis ór we bangónórr, tai kwitüdögabi kókó tüp. ³⁹ Gazirr pamab kopo ngakan wirri pam,† Yesun obzek kwata nótó zamngól yarilürr, wa esenórr wagó, Yesu inzan narrótókórr. Da wa bóktanórr wagó, "Amkoman, ini pam wata Godón Olom yaril!"

⁴⁰ Ene pokodó ngibürr kola barrkyanan kandógabi azil kwarilürr. Inkü we kol korálórr: Merri Magdalín, Merri, kari Zeims akó Zosep ibü aip nótó warilürr, akó Salome.

⁴¹ I Yesun mamoan akó tangamtin kwarilürr, wa Galilim nóma yarilürr. Abün kol akó asi kwarilürr; i usakü togobórr ama Zerrusalem.

Yesun Gapókdó Ingrinürr

(Metyu 27:57-61; Luk 23:50-56; Zon 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Simaman nóma yarilürr, Zosep, Arrimatia wirri basirr pam, ugón tübzilürr. Wa darrü Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pam yarilürr, da pamkolpama oya morroal angón korálórr. Wa tüób Godón Kingzan Balngomól akyan yarilürr. Ene dómdóm elklaza tómbapón ngürr‡ yarilürr, darrü ngürr ama [Sabad] ki yarile. Zosep gum-koke we wamórr Paelatka Yesun büdül búbüm atom.

⁴⁴ Paelat arrkürrurr wa nóma arrkrrurr wagó, Yesu kuri narrótóke. Wa tóba gazirr pamab kopo ngakan wirri pam ngaunürr, ó wa oya imtinürr wagó, "Ia Yesu kuraian narrótóke?"

⁴⁵ Gazirr pamab kopo ngakan wirri pama bóktan we yalkomólórr wagó, "Ó, wa kuraian narrótóke." Da Paelat Zosepón we yalórr wagó, "Taia, ma kubó Yesun büb ipadke."

⁴⁶ Zosep wirri darrem baeb mórrkenyórr amiögürr, Yesun büb krrosdögabi ilkumilürr, da oya büb we errgótanórr ene mórrkenyórri. Ene kakóm, wa gapókdó we ingrinürr. Ene gapók karrkukus ingülküpü alüngürrün yarilürr. Da wa wirri ingülküp we yanenórr, ene gapók mantae murrausüm.

⁴⁷ Merri, Magdalín, akó Merri, Zosepón aip, ngakan namülnürri, ó i eserri Yesun büb ne ingrinürr.

16

Yesun Büdüldögab Irsümüllürr

(Metyu 28:1-8; Luk 24:1-12; Zon 20:1-10)

¹ [Sabad] nóma blakónórr, abüsa nóma bótaolórr, Merri Magdalín, Merri, Zeimsün aip nótó warilürr, akó Salome morroal ilang elklaza bumigóp gapókdó tótókóm Yesun bübdü akanóm.

² Udaian ngaen-gógópan ngürrdü,* irrbianande, abüsa nóma

* ^{15:38} Ene wirri adrратórrón mórrkenyórra Godón Gyabi Müótan Amkoman Gyabian Bwób ngarkwat angrinda (Mórrke-mórrke mórdoga: *Holy of Holiest*). Wata singüldü prrista kubó tebe bangrile ene pokodó darrpan mün blaman pailzan. ^{15:38} Bazeb Tonarr 26:31-33 † ^{15:39} Gazirr pamab kopo ngakan wirri pama 80 o 100 gazirr pam ngabkan yarilürr. Mórrke-mórrke mórdoga: *centurion*. ^{15:40} Luk 8:2-3 ‡ ^{15:42-43} Sabadankü elklaza tómbapón ngürr Praede ngürr yarilürr. * ^{16:2} udaian ngaen-gógópan ngürr Sande ngürr yarilürr.

tübanikürr, ene dadan kola we ogobórr gapókdó.

³ Kwat-kwat tibiób we bamtinóp wagó, "Ini ingülküp ia kubó nótó amaike mibünkü ene gapók mamtaedógab?"

⁴ I nóma yazilóp gapókdó, ene ingülküp anerrón yarilürr mamaedögabi. (Ene kari ingülküp ta koke yarilürr.)

⁵ I gapókdó nóma barrbüñürr, i küsil pam esenóp mórrande ibü tutul kwata, gabüpli mórrkenyórr baterrón. I kari gübarirr koke aengóp.

⁶ Ene pama ibüka we bóktanórr wagó, "E arrkürrgu! E Yesun amkündakla, ene Nazarret olom krrosdó noan emngyelóp. Wa aini babula! Oya kuri ırsümüle! Ene poko ngakónam, oya büb ne angrirrún yarilürr.

⁷ Da errkyadan ugó bako. E umulbain olmal akó Pita umul-umulan ngintinamke magó, 'Wa Galili tótókdase yabü singül kwata. E kubó oya ola esenane, wa yabü tüöbzan nilóp.'

⁸ I gum tórrngón akó gübarirr aengkü we busuóp gapókdógab. I darrü pamdó koke bóktónóp kwat-kwat, zitülkus i gum korálórr.

*Yesu Okaka Tübyónürr Merri Magdalinka
(Metyu 28:9-10; Zon 20:11-18)*

⁹ Yesu büdüldügab nóma türsümüller üdaian ngaen-gógópan ngürrdü, irrbianande, wa ngaen-gógópan Merri Magdalinka okaka tübyónürr. We koldó wa 7 kolae samu noakagabi amanórr.

¹⁰ Wa we natókórr, Yesun ngibürr gómdamal we nüzazilóp, i nóma yón gyaur akó yón kwarilürr.

¹¹ Wagó, "Yesu arróla. Ka oya esena!" Da i oya amkoman koke wangunóp.

*Yesu Okaka Tübyónürr Tóba Nis Umulbain Olom Nisdü
(Luk 24:13-35)*

¹² Ene solkwat, Yesu akó darrü obzeke okaka tübyónürr tóba nis umulbain olom nisdü, kwat-kwat i nóma aurrnürrima darrü bwóbdü.

¹³ I nóma alkomórri, ngibürr umulbain olmal nüzazilóp, da ibü amkoman koke nangunóp.

*Yesu 11 Umulbain Olmaldó Okaka Tübyónürr
(Metyu 28:16-20; Luk 24:36-49; Zon 20:19-23; Apostolab Tórrmen 1:6-8)*

¹⁴ Yesu akó dómdóm we okaka tübyónürr tóba 11 umulbain olmaldó, i nóma alo kwarilürr. Wa ibü nagóp, zitülkus ibü amkoman bangun babul yarilürr, akó ibü moboküp kari karrkukus koke korálórr ibü amkoman angunüm oya nidi esenóp arrólde.

¹⁵ Wa ibüka bóktanórr wagó, "E ugó ogob, bwób-bwób, blaman pamkolpamidó kürükwata Morroal Bóktan amgolkü.

¹⁶ Sab Morroal Bóktan amkoman nótó yangune akó [baptæs nótó baine], God oya zid ine. Akó obae nótó yangune, God oya zaz ine akó [kolaean darrem] ekyene.

¹⁷ Ne pamkolpama Morroal Bóktan amkoman yangurre, God ibü sab arüng nókyerre wirri [arüng tonarr] tómbapónóm. Kürü ngidü i sab kolae samu aman kwarile ó i akó sab küsil bóktane bóktan kwarile, i koke ne bóktan umul bainóp.

18 I gwar nóma emorre akó i darrü kolae kla nóma enórre, ibü koke kolae nirre. I tibiób tang azid olomdó nóma emelórre, azida blakóne."

God Yesun Sipadórr Kwitüdü

(Luk 24:50-53; Apostolab Tórrmen 1:9-11)

19 Lod Yesun bóktana nóma blakónorr tóba umulbain olmaldó, ene kakóm God oya we sipadórr kwitüdü. Ene pokodó, wa wirri pabodó, Godón tutul tangdó we mórran-mórran bainürr.

20 Oya umulbain olmala we ogoblárr bwób-bwób, Morroal Bóktan amgolkü. Yesu ibü zaget kugupidü asi yarilürr. Wa umul-kók tórrmen tómbapón yarilürr tóba umulbain olmalab bóktan arüng bütanóm.

Makón Peba aini blakónda.

Morroal Bóktan Yesunkwata Luk Ne Bóktan Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Ini Peba Nótó Wialómórr

Luk wa Zu pam koke yarilürr. Wa dokta yarilürr akó wa Grrik bóktan akó bókam tumtum wirri umul yarilürr. Wa [apostol] Polón gódam yarilürr akó ngibürr tonarr wankü wamlórr Morroal Bóktan büdrratóm bwób-bwób (Apostolab Tórrmen 16:10-17, 20:5-21:17).

Luk aprrapórr tóba peba wialómórr, wa Rrom wirri basirrdü nómá yarilürr, ngibürr tonarr we pail aodó 60 akó 80, Kerrison amtómól kakóm.

Lukün Zitülkus Ini Peba Wialómóm

Luk ini peba darrü pamankü wialómórr, ngi Tiopilus. Ini pam aprrapórr wirri Rrom singüldü balngomól pam yarilürr. Lukün ubi igó yarilürr, Tiopilus umul ki ipüde Yesun pöepankwata kakalande. Akó oya ubi ta igó yarilürr, blaman bwób-bwób pamkolpama, [Zu pamkolpam] akó Zu-koke nidi kwarilürr, amkoman pöep ki umul bairre Yesu Kerriso nótó yarilürr. Oya ubi igó yarilürr, i umul ki bairre Yesun tórrmen tulmil akó umulbain bóktan. Oya ubi ta igó yarilürr, i umul ki bairre wagó, Yesu ia tamórr blaman pamkolpam zid bainüm oya amkoman nidi angundako.

Luk Larókwata Wialómórr

Ini pebadó Luk wibalómórr Yesu ne poko bóktanórr akó ne kla tóbapónórr pamkolpam tangbamtinüm umul apadóm God ibü ia zid baina tibiób kolae tonarrdógbab. Luk Yesun arrólankwata wialómórr, tai ene tonarrdógbab Yesu amtómól küsil yarilürr, kókó wa kwitüdü alkomólórr. Ini pöepa bómtyanda Yesu wa ene [Kerriso] yarilürr, God noan ki zirrsapóne tóba [alkamül-koke bóktan] ngarkwatódó.

Luk ta wialómórr wa, Yesu wa Pamkolpamab Olom yarilürr. Wa nüzazilóp Yesu azid akó elklaza-koke pamkolpam ia tangbamtin yarilürr, akó wa ok nyónónóp, ngibürr pamkolpama nibiób alzizi zomalórr. Wa pamkolpamab azid dólóng nyónónóp, ibü kolae tonarr barrgolórr, akó ibü nüzazilóp Godón Kingzan Balngomólankwata.

Luk wialómórr Yesu ia narrótókórr, ia türsümülürr büdüldügab, akó ia okaka tübyónürr abiün pamkolpamadó. Solkwat God oya kwitüdügab we sipadórr.

Lukün [wirri gyagüpítótók] we kla yarilürr wagó, Morroal Bóktan Yesunkwata blaman isabkü, Zu pamkolpam akó Zu-koke nidipko, kolaе tonarr pamkolpam akó dümdüm nidi ngyabendako, elklaza babul nibióbko akó abün elklaza nibióbko.

Ini Peban Bóktan Zono Módógako:

- A. Lukün zitülkus ini peba wialómóm 1:1-4
- B. Zon Baptaes Bain Pam akó Yesun amtómól akó dódórr bain 1:5-2:52
- C. Zon Baptaes Bain Pama kwat alótórr 3:1-20
- D. Zon Yesun baptaes yönürr akó satania Yesun kolae tonarr tónggapónóm alngomólóm kain yarilürr 3:21-4:13
- E. Yesun zaget panzedó Galili prrobinsdü 4:14-9:50

F. Yesu Galili prrobinsdügab wamórr ama Zerrusalem 9:51-19:27

G. Dómdóm udaidü Zerrusalemóm akó minggüpanandó 19:28-21:38

I. Yesun amigóp akó büdülämpükü emkólóp 22:1-23:56

H. God Yesun irsümülürr büdüldügab akó Yesu okaka tübyónürr pamkolpamdó akó kwitudü kasilürr 24:1-53

Lukün Zitülkus Ini Peba Wialómóm

¹ Wirri Pam Tiopilus,

Abün pama tibiób arüng angrin kwarilürr bóktan wibalómóm, ne elklaza küppükü bainónóp mibüka,

² ngibürrazan kibü ne poko tüzazilnónóp, i tibióbnüm ilküpi ne elklaza nosenónóp bwób zitüldügab, akó Godón bóktan nidi büdratnónóp pamkolpamdó.

³ Ka küób ta tai kuri mumyamla Yesun ene póepa ne bókyanórr, da ka küób igó gyagüpi wama, ka dümdüm wialómdóla marünkü, Tiopilus,

⁴ marü tai umulüm amkoman bóktan, marü ngibürra ne kla umul myónónóp.

[Anerrua] Bóktanórr Wagó, Zon [Baptaes Bain] Pama Sab Tómtómóle

⁵ Errod king nóma yarilürr Zudia Prrobinsankü, darrü [prrist] asi yarilürr, ngi Zekarraea, Abaezan prristab kobodógabi. Oya kol Elizabet wa ta Erronón zitüldügab katókórr.*

⁶ I nizana dümdüm ngyabenórri Godón ilküpü, akó i [Lodón] blaman gida bóktan poko akó mamoon bóktan karrkukus amorran namülnürri.

⁷ A ibü ma olmal babul kwarilürr, zitülkus Elizabet olmal balngón-koke kol warilürr. Akó i ta tib tai epep myang bain namülnürri.

⁸ Darrpan ngürr, Zekarraean prristab kobo zagetódó nóma yarilürr, Zekarraea tóba zaget tónggapón yarilürr [Godón Gyabi Müótüdü].

⁹ Prristab gida ngarkwatódó ngi amkün kla nóma aman kwarilürr asenóm Lodón Gyabi Müótüdü morroal ilang buru nótó ki angan yarile [altadó], da Zekarraean ngia tubrranórr.

¹⁰ Wazan ene ilang buru angan yarilürr, blaman pamkolpama dakla tére kwarilürr pulkakak.[†]

¹¹ Darrü Lodón anerrua tóba ugón okaka tübyónürr Zekarraeaka. Ene anerrua alta tutul kwata zamngól yarilürr, ene morroal ilang buru ne bongan kwarilürr.

¹² Zekarraea ene anerru nóma esenórr, wa karibóka-koke arrkürrürr akó dakla guma ipadórr.

¹³ Ene anerrua Zekarraeanbóka wagó, "Ma gumgu, Zekarraea! God marü tére arrkrru yarilürr olomóm. Elizabet marü kola sab siman olom esene marünkü, da sab Zon ngi ngyesilke.

¹⁴ Ma sab bagürwóm namulo oyame. Akó abün pamkolpam sab bagürwóm kwarile, wa sab nóma tómtómóle.

* ^{1:5} Erron Israël isab ngaen-gógópan prrist wató yarilürr (Bazeb Tonarr 28:1-3). Oya olmalbobatal ta sab prrist koralórr. Wa Mosesón naret yarilürr (Bazeb Tonarr 7:1). ^{1:5 1} Kronikol 24:10 † ^{1:10} Wata prrist ok nyónónóp Godón Gyabi Müöt kugupiandó barrbünnüm. Popa pamkolpam wata pulkakak ola koralórr, kal akólórrón pul basirrdü.

15 Wa sab wirri pam yarile Godón ilküpdü. Wa sab waen koke ki enólón akó ia ngyepam. Oya amtómól küsil nónma yarile, oya büb sab Godón Samua gwarrarrón yarile.

16 Wa sab abün Isrrael pamkolpam sakone Lodka, tibiób God.

17 Zon sab Lodón singül kwata wame. Oya samu akó arüng, [prropet] Ilaezan samu akó arüngzan yarile. Wa inzan wamble, abal akó olmal darrpan pokodó amarrum paudi ngyabenom akó Godón arrkrru-koke pamkolpam alüngüm dümdüm gyagüpítótók apadóm. Ini tonarre, wa pamkolpam dümdüm nütürre Lodón pamkolpamóm bainüm.”

18 Zekarraea anerru imtinürr wagó, “Ka ia umul baino ia ini amkoman pokoa? A ka go myangla, akó kürü kol ta epepo; oya pail alam ngarkwat kokea!”

19 Ene anerrua bóktanórr wagó, “Kürü ngi Geibrriel. Blaman ngürrzan ka Godón obzek kwata zamngöldóla. Da kürü God wató zirrkapóne marüka ini morroal bóktan ódódóm.

20 Da turrkrru, ma sab piküp namulo akó gaodó koke namulo bóktanóm, kókó ene ngürr nónma semrrón, zitülkus ma kürü bóktan amkoman koke angundóla. Ene bóktana sab tóba ngarkwatódó küppükü baine.”

21 Da pamkolpama dakla Zekarraean akyan kwarilürr. Ibü gyagüpítótók abün-abün koralórr, da tibiób bamtinónóp wagó, “Ia ini pama wirri ngarkwat larógóm apadóda Godón Gyabi Müót kugupidü?”

22 Zekarraea amkoman nónma tubrranórr, wa gaodó koke yarilürr bóktanóm. I umul bainóp wagó, ini pama nuszan kla esene Godón Gyabi Müót kugupidü. Wa wata tange tórrmen tómbapón yarilürr pamkolpamidó, a oya tae wata murrbausürrün yarilürr.

23 Zekarraean Godón Gyabi Müötüdü zageta nónma blakónórr, wa tóba basirrdü we alkomolörr.

24 Ene kakóm, oya kola Elizabet bikóm we esenórr. Wa müötüdügabi koke burruan warilürr 5 melpal kugupidü.[‡]

25 Elizabet bóktanórr wagó, “Errkyia ini ngyaben tonarrdó, Lod kürü kuri tangkamtine! Wa kürü ene olmal balngón-koke büód kuri amanike pamkolpamab obzek kwata!”

Anerrua Bóktanórr Wagó, Yesu Sab Tómtómóle

26 6 Melpal ngarkwat Elizabetón bikóm ódódde, God tóba anerru Geibrrielün ugón zirrsapónórr Nazarret wirri basirrdü, Galili prrobinsdü,

27 pampükü ut-koke ngul olomdó, ngi Merri. Wa arrearón warilürr darrü pam amiögüm ngi Zosep, [Deibidün] bobataldögab.

28 Geibrriel oyaka wamórr, da bóktanórr wagó, “Paud marüka asi ki yarilün, God wirribóka ne kol agürda! Lod mankü asine!”

29 Geibrrielün bóktana Merrin abün gyagüpítótók uliónürr. Wa tóba bamtin warilürr wagó, “Anerruan bóktanan küp ia laróga?”

30 Anerrua oyaka bóktanórr wagó, “Gumgu, Merri, zitülkus God tóba obzek kwata marüka morroal kuri sesene!

31 Turrkrru, ma sab bikóm ipudo, akó siman olom eseno. Da ma oya Yesu ngi ngyesilke.

1:15 Bótang Peba 6:3 **1:17** Malakae 4:5-6 **1:19** Daniel 8:16; 9:21 [‡] **1:24** Mi tai umul kokeakla, wa müötüdügabi koke iade burruan warilürr ene 5 melpal kugupidü. Aprapórr oya ubia pamkolpama oya asen-gum kókó i gaodó kwarilürr oya asenóm, wa olompükü warilürr akó oya büód igósidi blakorrón yarilürr. **1:27** Metyu 1:18 **1:31** Metyu 1:21

32 Wa sab wirri pam yarile, akó sab ngilianórre: Wirri Kwitüm God oya Olombóka. Akó Lod God sab oya tóba abbobat Deibidün pabodó ingrine.

33 Akó sab wa wató nolngomónórre Zeikobón olmalbobatal, § metat; oya balngomóla sab kokean blakóne!"

34 Merri anerru imtinürr wagó, "Ini wa ia tómbapóne? Ka go pambóka umul-kókla."

35 Anerrua bóktan yalkomólórr wagó, "Godón Samua sab marüka tübangrine, akó Wirri Kwitüm Godón wirri arünga sab marü ngamlo-e. Módoga, we zitulkusdü, sab ne oloma tömtómole marükagab sab tebe-be buumanikürrün akó [kolkal] nygabén yarile akó ngilianórre Godón Olombóka.

36 Da ma turrkrru: marü gódam Elizabet bikómpükümo. Wa epepande kuri ipüde. Pamkolpama oyabóka igó apón korálórr wa, 'Wa olmal balngón-koke kolo,' a wa ma errkyá 6 ngim melpal amaikdo bikómpükü.

37 Zitulkus módoga, darrü kla müp babula Godka."

38 Merri bóktan yalkomólórr wagó, "Ka Lodón [leba zaget] kolóla. Taia! Amkoman ki tómbapó kürükä, marü bóktan ngarkwatódó!" Da anerrua oya we zumgatórr.

Merri Elizabetón Angónóm Natókorr

39 Ene kakóm, Merri tóba elklaza tómbapónórr, da órnae we natókorr darrü wirri basirrdü Zudia prrobins podopükü bwóbdü, Zekarraea a Elizabet ibü asenóm.

40 Wa Zekarraean müötüdü nómá bangrinürr, wa Elizabetónbóka wagó, "Paud marüka asi ki yarilünn!"

41 Elizabet Merrin nómá zurrkrrurr, Elizabetón oloma aumana bikómdü wata ugósan wirribóka balngónórr, akó Elizabetón büb Godón Samua ta ugósan gwarrarrón yarilürr.

42 Wa wirri gyagüpi bóktanórr wagó, "God marü kuri bles mine ngibürr koldögabi! God sab bles ine, ma sab ne olom ilngumilo!

43 Ia ini wirri klama ia larógóm tómbapónda kürükä, ene wa, kürü Lodón aipa katóke kürü angónom!

44 Dümdüman ka marü nómá murrkrrua, kürü bikómdü ne olome bagürwómpükü balngón!

45 Bagürwóm marükama, zitulkus ma amkoman angundóla, marü Lod ne bóktan mókyanórr sab amkoman küppükü baine!"

Merri Godón Yagürlürr

46 Merri bóktanórr wagó,
"Ka Lodón ngi kwit amngyeldóla moboküpi;

47 kürü samu kari bagürwóm kokea Godónkwata, kürü Zidain Pam,

48 zitulkus wa kürü gyagüpi kümanikürr, oya tüpana leba zaget ngulmokur!

Errkyadógab kókó sab ugórr, pamkolpama sab igó bóktanórre wagó, 'Wa bagürwóm kolo',

49 zitulkus Wirri Arüng Goda kari morroal elklaza koke tólbælórr kürünkü.

1:32 2 Samuel 7:12, 13, 16; Aesaya 9:7 § **1:33** Zeikobón olmalbobatal wa Israelpóka apóna.

1:37 Bwób Zitül 18:14 **1:46** 1 Samuel 2:1-10 **1:48** 1 Samuel 1:11

Oya gyabian ngia!

⁵⁰ Oya ne pamkolpama [ótókdako], wa tóba gyaur okaka amzazilda ibüka,
darrü lüöldügabi kókó darrü lüöl.

⁵¹ Wa wirri tórrmen tólbaelórr tóba arüng tange:

wa ikub bagür pamkolpam tibiób gyagüpitótókpükü nórngenóp.

⁵² Wa balngomól wirri pam tibiób pabodágab tüp selókórr,
a tibiób ngi nidi tüp alókdako, wa ibü ngi kwit ninóp.

⁵³ Wa alo-koke nygaben kolpam morroal elklaza-e ngabyónürr,
a wa mórel pam tang küpan zirrnápónóp aibwób.

⁵⁴ God tóba zaget pam Isrrael* kuri tangnamtirre. Wa oya gyaura ngambangóle

⁵⁵ Eibrara-amka akó oya olmalbobataldó metatómpükü, wa mibü abalbobatal ne bóktan nókyenóp!"

⁵⁶ Merri Elizabetka aüd melpal ngarkwat nyabenórr, da we alkomólórr tóba basirrdü Nazaret.

Zon Baptae Bain Pama Tómtómólórr

⁵⁷ Elizabetón nóma twarrpinürr, da siman olom esenórr.

⁵⁸ Oya mingüapanandó nidi nygabenónóp akó oya zonaretala barrkr-rur, Lod nadúzan gyaur yarilürr oyaka.[†] I usakü kari bagürwóm koke kwarilürr.

⁵⁹ 8 Ngim ne ngürr yarilürr, pama togobórr oya [gyabi sopae singgapinüm]. Ibü ubi aban ngi ngyesilüm yarilürr, Zekarraea.

⁶⁰ A oya aipa bóktan yalkomólórr wagó, "Koke! Oya ngi sab Zon yarile!"

⁶¹ I bóktónóp oyaka wagó, "A darrü pam go babula marü zitüldü ene ngipükü!"

⁶² Olgabi tange tórrmen tólbael kwarilürr Zekarraeaka, oya amtinüm nadü ngi akyanóm olommokur.

⁶³ Zekarraea darrem tange tórrmen tólaelórr ibüka wibalóm klamóm. I nómá sidüdóp, wa ini opor wibalómórr wagó, "Oya ngi Zone." Blaman pamkolpama gübarirr aengóp.

⁶⁴ Tai ene pokando, Zekarraean taea ultapükü ugón tapabakurr, da bóktanóm we bainürr. Dakla Godón yagürlürr.

⁶⁵ Ene pamkolpama ibü mingüapanandó nidi nyabenónóp, karibóka-koke barrkürrürr, i blaman ne kla nónsenóp. Akó blaman Zudia podopükü bwóbdü ne pamkolpam kwarilürr, blamana wata ene poko zwapólórr.

⁶⁶ Blamana nidi barrkrrurr ini poko, metat gyagüpi ogoblórr. I tibiób bamtinónóp wagó, "Ia wa sab ia pamóm baine, ini olommokura?" Zitülkus módogá, ibüka popadan yarilürr Lodón arüng tang oyaka asi yarilürr.

Zekarraea Godón Yagürlürr akó Oya Bóktan Büdrratlórr

⁶⁷ Olgabi oya ab Zekarraean büb Godón Samua gwarrarrón yarilürr, da [prropetzan igósidi bóktanórr] wagó:

⁶⁸ "Mi blamana yagürnórre Lodón, mibü Isrrael isab God!

Zitülkus módogá, wa kuri tame tóba pamkolpam [aurdü amanóm].

^{1:52} Zob 5:11; 12:19 * ^{1:54} God Isrrael pamkolpam inzan ngiblianda, tóba zaget pam Isrrael.

[†] ^{1:58} Elizabet siman olom esenórr, enana wa olmal balngón-koke kol akó epep warilürr. ^{1:59} Lebitikus 12:3

- 69 God mibü kuri tókyerre mibü wirri Zidbain Pam.
Wa Godón zaget pam Deibidün zitüldügabi kuri tame.
- 70 God bóktanorr tóba prropetódóma, tibi-tibi amórrón nidi kwarilürr tóbankü, ngaen nidi ngyabenónóp, wagó,
71 'Wa mibü sab zid tirre ibükagab, minkü nidi gazirrdako,
akó ibü tangdógab syuse, mibü nidi alzizi amandako.
- 72 God ini poko sab tónggapóné tóba gyaur okaka amzazilüm, wa ne arüng bóktan nókyenóp mibü abalbobatal.
Oya [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] metat gyagüpítótókdó yarile,
- 73 wa ne [arüng alkamül-koke bóktan] ekyanórr mibü abbobat Eibrá amón wagó,
74 wa sab mibü aurdü semóne ibükagab, minkü nidi gazirrdako,
mibü ok bainüm oya gum-koke ótökóm.
- 75 Ini pokodó, mi sab kolkal akó dümdüm ngyaben koralo oya obzek kwata mibü ini ngyabenbarrdó.'
- 76 A mató, kürü olom, marü sab igó ngimlianórre, Wirri Kvitüm Godón prropet,
zitülkus ma sab Lodón singül kwata wamo kwat alótóm.
- 77 Marü zaget sab we kla yarile, oya pamkolpam umul-umulan ngibtanóm,
God sab ibü zid nirre, wa ibü kolae tonarr nónma norrgorre.
- 78 Mibü God ini poko tónggapónóm kainda, zitülkus wa kari gyaur kokea mibüka.
Ini gyaur zitülkusdü, abüsazan angürda, zyóna sab mibüka inzan tame kwitümgab.
- 79 Wa sab tame warri apónóm ibüka, samuan ngarkwatódó tümün akó büdül kwatódó niđipko
akó mibü paud kwatódó balngomólóm."
- 80 Ene olommokur Zon we dódorr bailürr akó arüng ipadlórr samuan ngarkwatódó. Wa [ngüin-koke bwóbdü] ngyaben yarilürr, kókó ene ngürr nónma semrranórr, wa ugón we okaka tübyónurr Isrrael pamkolpamđ.

2

*Yesun Amtómól
(Metyu 1:18-25)*

¹ Zon ne tonarr tómtómólórr, Sisa* Ogustus arüng bóktan igó zirrapónorr, bwób-bwób blaman pamkolpama tibiób ngi amarrum, sansus bukdü arrbünum, wa ne bwób ór ngabkalórr.

² Ini ngaen-gógópan ngi arrbüñ tonarra ugón tómbapónorr, Kwirrinus gabena nónma yarilürr Sirria prrobinsdü.

³ Da blaman pamkolpama we ogoblórr tibióban darrpan-darrpan babót wirri basirrdü, tibiób ngi amarrum, sansus bukdü arrbünum.

⁴ Da módogá, Zosep ta wamórr Nazarret wirri basirrdügab, Galili prrobins kugupidü, ama Betliem wirri basirrdü, Zudia prrobins kugupidü, King [Deibid] ne tómtómólórr, zitülkus wa Deibidün zitülbü olom yarilürr.

^{1:76} Malakae 3:1 ^{1:79} Aesaya 9:2 * ^{2:1} Rrom pamkolpama tibiób king Sisabóka ngiblian kwarilürr. Mórrke-mórrke módogá: *Caesar, Emperor*. Wa ngaen blaman Isrrael pamkolpamab tüp tóbankü yazebórr. Ene tonarrdó, wa ma igósidi blaman Isrrael pamkolpamab kingüm bainürr.

5 I Merridi aurürüri tibiób ngi angrinüm sansus bukdü, zitülkus wa oya arrearrón kol warilürr. Merri ta ugón bikómpükü warilürr.

6 I olazan namülnürrí, ene tonarrdó Merrin ugón twarrpinürr.

7 Wa tóba ngaen siman olom we esenórr, da mórrkenyörri we errgótanórr, ama ngabyón larab paugtundü ingrinürr, zitülkus ut bwób gaodó koke yarilürr amil marrgudü.

[Sip] Ngabkan Pam akó Anerru

8 Ene irrüb, sip ngabkan pama tibiób sip ola ngabkan korálorr ene dadan basirr madmad kabedó.

9 Darrú Lodón anerrua ibüka we okaka tübyónürr. Lodón [wirri kómályóna] ibü nómá warri napónóp, ibü wirri guma yazebórr.

10 Da anerrua ibüka we bóktanórr wagó, "E gumgu, zitülkus ka yabüka morroal bagürwóm bóktan sidüda, blaman pamkolpamabkü.

11 Errkyá ini ngürr, Deibidún wirri basirrdü, yabü Zidbain Oloma kuri tömtómóle. Wa móódóga, ene [Kerriso], yabü [Lod].

12 E oya kubó inzan emzyetane: e kubó gab olom mórrkenyörri arrgótarón eserre, paugtundü arrükdi."

13 Olgabi, büzyón-babul, kwitümgab wirri anerrua kwóba oyaka we barümóp. I Godón yagürnóp, igó bóktankü wagó,

14 "Wirrian kwitüm Godón ngi wirri kwitüm emngyelam,
akó tüpdü paud asi ki yarilün pamkolpamab aodó, oya nidi bagürwóman ngitandako!"

15 Anerrua sip ngabkan pam nómá nümgütóp, i we bakolórr ama kwitüdü. Da sip ngabkan pama tibióbka we bóktan kwarilürr wagó, "Nau kóbó! Mi tótókdakla Betliem ene tonarr asenóm, Lod ne poko umul-umulan ngibtírré!"

16 Da i órnae we ogobórr. I Merri, Zosep, akó ene gab olom we nómrrónóp. Oloma paug tundü we arrük yarilürr.

17 I ene gab olom nómá esenóp, ene bóktan we ayop, ibü anerrua ne bóktan nüzazilóp ene gab olombóka.

18 Blamana nidi barrkrrurr, i gübarirr aengóp, ibü sip ngabkan pama ne poko nüzazilóp.

19 Blaman ne pokoa tómbapónónóp, Merri tóba moboküpü irrbülürr, da gyagüpi amalórr.

20 Ene sip ngabkan pama we bakonórr Godón ngi wirri kwitüm amngyelkü akó agürkü, i ne kla barrkrrulürr akó ne kla nosenónóp. Blaman klama we ngarkwatódó tómbapónóp, anerruanan bóktanórr.

Yesun [Godón Gyabi Müötüdü] Pupainóp

21 8 Ngim ne ngürr yarilürr, oya [gyabi sopae nómá singgapinóp], da oya aipab nisa Yesu ngi we ngyesilürr. Wa aipan bikómdü solkwat tömtómólórr, ini ngi anerrua wata ngaensingülan ekyanórr.

22 Merri akó Zosep ibü ene tóman barrgon tóre[†] nómá semrranórr, Mosesón gida-azan bóktanda, i Zerrusalem wirri basirrdü we ogobórr, ene tóre akom akó Yesun Lodka pupainüm.

[†] 2:22 tóman barrgon tóre: Oloman amtómól kakóm, oya aip tómanpükü warilürr Mosesón gida ngarkwatódó darrpan o nis udaim (Lebitikus 12:6-8).

23 Enezan wialómorróna Lodón gidadó wagó, "Blaman ngaen simanal olmal tibi-tibi amarrón kwarile Lodónkü."

24 I ola ene tóman barrgon tóre tónggapórri, póyae nüdüdi, Lodón gida-azan bóktanda wagó, "Ma kubó nis nurre póyae ta ia nis kubukubu kupo póyae ekyeno prrist [altadó] anganóm, Lodón bagürwóman ngitanóm."

25 Ene tonarrdó, Zerrusalemóm darrü pam yarilürr, ngi Simion. Wa wata dümdüm ngyaben akó igó pam yarilürr, Godón bóktan morroal nótó azeb yarilürr. Wa igó tonarr akyan yarilürr wa, God sab kókó Isrrael pamkolpamdó zidbain olom zirrsapóné. Godón Samua oya wató alngomól yarilürr.

26 Simionka Godón Samua igó okaka simzazilürr wagó, "Ma sab ngaen-gógópan mobanóm ilküpi ene Kerriso eseno, ene solkwat ma sab narrótoko."

27 Godón Samuanazan alngomól yarilürr, wa Godón Gyabi Müót kal akólorrón pul basirrdü we bangrinürr. Merri akó Zosep Yesun ola ugón sidódrri. I Yesun ugósüm sidódrri Lodka pupainüm, Mosesón gida ngarkwatódó.

28 Simion ene olom nóma esenórr, tange ipadórr, dalgüpüdü ingrinürr, Godón agürkü wagó,

29 "Lod, ma enezan namülnürrü,
ka, marü zagett pam nótókla, kubó paudüdü narrótoko. Kürü arról ugó sipa,

30-31 zitülkus kürü ilküp nisa kuri eseni, ma noan ingrirrü blaman pamkolpam zid bainüm.

32 Wa zyóna, marü okaka amzazilüm ibüka, Zu-koke nidipko,
akó moba Isrrael pamkolpamab ngi wirri kwitüm amngyelóm."

33 Ene olommokuran aipab nisa gübarirr aengri, Simion oyawkata ne pokó bóktan yarilürr.

34 Da Simion ibü we bles ninóp, da wa Merrika, Yesun aipdü, we bóktanórr wagó, "Turrkruru, God ini olom ugósüm amaikürr, ngibürr pamkolpama Isrrael kugupidü sab oya ipadnörre da zid bairre, ngibürra ma koke; ibü sab kolaea fawirre. Wa sab timamzan yarile, pamkolpam Godónbóka umul-umulan ngibtanóm. Sab abün pamkolpama oyaka bóka bamgün kwarile.

35 Ini kla tómbapónde, ma sab kari gyaur koke namulo, wamaka marü moboküp sab zírr turrikazan itile, akó God sab abün pamkolpamab gyagüpítótók okaka sizazine, ibü moboküpüdü ne klamko."

36-37 Darrü kol ola asi warilürr. Wa prropet warilürr, oya ngi Ana. Tüób Panuelün óp olom, Asyerrón zitül kol. Wa tüób epepan akó 84 pail warilürr. Wa müörpükü wata 7 pailüm ngyabenórr. Ene tonarrdógabi wa kóblea ngyabelórr. Wa Godón Gyabi Müót kokean amgat warilürr Godón ótökóm irrüb akó ngürr. Abün tonarr alo bütök warilürr, akó metat tóre bako warilürr.

38 Ene tonarrdó, wa Merri a Zosep, ibüka we katókorr akó Godón eso we ekyanórr. Akó ene olommokurankwata pamkolpamdó we apón warilürr blamandó, Godón nidi akyan kwarilürr Žerrusalem [aurdü amaniküm].

39 Merri akó Zosep ibü blaman tórrmen tulmil tómbapóna noma blakónorr Lodón gida ngarkwatódó, i we tolkomólórri tibiób wirri basirrdü Nazarret, Galili kugupidü.

40 Ene olommokura we dódórr bailürr akó arüng ipadlórr, dakla [wirri gyagüpítótók] ipadlórr. Módoga, Godón [gail tonarr] wata metat asi yarilürr oyaka.

Olommokur Yesu Godón Gyabi Müötüdü Wamórr

41 Blaman pail oya aipab nisa aurrnürri Zerrusalem, [Zu pamkolpamab] [Büdül Körzyón Tórem].

42 Wa 12 pail noma bainürr, wa aipab nisdü ene tórem we akyanórr, gida ngarkwatódó.

43 Ene tóre ngürra noma blakónóp, oya aipab nisa alkomólóm noma bu-padürr, i igó umul-kók namülnürri igó, Yesu ola burrmute Zerrusalemóm.

44 Ibü gyagüpítótók igó yarilürr wagó, wa inkü asine. Ibü tótókde darrpan ngürra noma blakónorr, i amkünüm we bairri zonaretaldóma akó gómdamaldóma.

45 Koke noma eserri, i Zerrusalem we alkomórri oya amkünüm.

46 Aüd ngürr kakóm, oya Godón Gyabi Müöt kal akólorrón pul basirrdü esenóp, umulbain pampükü mórrande. Wa ibü arrkrru yarilürr akó bamtin bóktan poko bamtin yarilürr.

47 Blamana nidi barrkrrurr oya bóktan, gübarirr aengóp oya morroal gyagüpítótókdágabi akó bóktan akonde.

48 Oya aipab nisa noma eserri, i ta gübarirr aengrri. Oya aipa we yalórr wagó, "Iba, olom! Ma kibüka ini poko iade tónggapóna? Marü ab akó kótó, ki kari gyakolae koke namülnürri: ki errkyä-koke bókyarri marü amkünüm!"

49 Wa we yalkomólórr wagó, "E ia kürü iade amkün namülnürri? E igó poko umul-kókamli igó, ka kólba Aban müötüdü ki namüla?"

50 Ini poko noma bóktanórr, i [küp koke ipadrri], wa ne poko bóktanórr.

51 Da wa inkü we wamórr ama Nazarret. Wa ola tóba aipab nisab bóktan arrkrru yarilürr. Oya aipa ini poko moboküpü irrbülfür, wa ne poko nosenóp.

52 Yesu pamómzan bailürr, oya gyagüpítótók akó arunga ta wirri bairri. Godón oya agüra ta metat wirri bailürr; pamkolpamab agüra ta inzan wirri bailürr.

3

Zon [Baptæs Bain] Pama Kwat Alótórr Yesunkü (Metyu 3:1-12; Mak 1:1-8; Zon 1:19-28)

1 15 Ngim ne pail yarilürr, Taebirrius ugón Rrom sisa yarilürr. Pontius Paelat ma ugón Zudia gabena yarilürr. Akó Errod Antipas go Galili prrobinis alngomól pam yarilürr. Oya narezoret Pilip go Iturrea akó Trakonaetis bwób nis alngomól pam yarilürr. Akó Lisaniás go Abilini bwób alngomól pam yarilürr.

2 Ugón ma Anas a Kayapas [singüldü prrist] nis namülnürri. Da Godón bóktana tamórr Zekarraean olomdó, Zonka, wa [ngüin-koke bwóbdüzan] yarilürr.

3 Zon blaman Zodan tobarr minggüpanan bwóbdüma we wamlórr, bóktan igó amgolkü wagó, "Godka tübyalüngam yabiób kolae tonarrdögabi. Da ka yabü baptaes ninünümo. Ene igósüm, God yabü kolae tonarr sab norrgorre."

4 Enezan wialómorróna prropet Aesayan pebadó wagó,* "Darrü pama taegwarrdase ngüin-koke bwóbdü wagó,
'Kwat ngagrótam Lodón tótókóm. Kwat dümdüm alótam oyankü!'

5 Blaman buruburu sab nüditirre,
akó wirri podo akó kari podo durdur nirre.
Sab gomo-gomo kwat dümdüm nirre
akó balóng-balóng kwat morroal durdur nirre.

6 Blaman bwób-bwób pamkolpama sab ugón eserre, Godón zidbain iada.' "

7 Pamkolpamab ngoro, nidi togoblórr Zonka baptaes bainüm, wa ibüka we bóktanórr wagó, "E blaman kolae balóng gwarab kupoakla! E igó gyagüpi tótókgu igó, e sab Godón wirri ngürsildügab kyab körzinane, ne klama tótókóm kainda, wata ene zitülkusdü, e sab baptaes bairrún nóma koralo.

8 Yabü ubi ne nóma yarile Godón wirri ngürsildügab kyab körzyónüm, e ngaen-gógópan morroal küp waon koralo yabiób ngyaben kugupidü!† Yabü olgabi nómzyetörre wagó, e Godka kuri tübyalüngane yabiób kolae tonarrdögabi. Akó yabióbka igó bóktan-gu igó, 'God sab kibü koke kolae tirre, zitülkus Eibrра-am kibü abbobate.' Enana Eibrра-am yabü abbobat: wa yabü sab koke tangnamtirre Godón wirri ngürsildügab busom! Zitülkus módóga, ka yabü igó byaldóla, Godón gaodóma olmal tolbaelóm Eibrра-amónkü ini ingülküpdügabi!‡

9 Errkya God kari pokoa pamkolpam kolae bainüm. Salmita nugup simkün ngarkwatódó olama, nugup singgalgónóm. Morroal küp koke ne nugupa waondako, sab singgalgórre ama urdü amórre."

10 Pamkolpama Zonón imtinónóp wagó, "Ia ki ia kairre?"

11 Zon ibü we nilóp wagó, "Nis sod mórrkenyórr ne noan nóma namüli, wa darrü olom ki ekyan, babul noa yarile. Akó alo noan yarile, wa olom ki tangamti, babul noa yarile."

12 Módóga, [taks mani dakabain pama] ta Zonka baptaes bainüm togobórr. Da we imtinóp wagó, "Umulbain pam, ki ia kairre?"

13 Zon ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "E wata taks mani we ngarkwatódó dakabain kwarilo gida ne ngarkwatódóma, a e yabiób ubidügab kwit bamselgu."

14 Akó gazirr pama we imtinóp wagó, "Ki wa ia? Ki tai ia kairre?"

Zon we yalkomólórr wagó, "E pamkolpam akrran-gu mani aliónüm, akó obae tiz-gu pamkolpamđó igó, i kolae tónggapónóp, igósüm, mani azebóm ibükagab. Gabamana yabü ne darrem kla aliónda, ene wata gaodó ki yarile."

15 Pamkolpama gedlóngóm bainóp wagó, kubó errkyadan darrü klama módó tómbapóné, zitülkus ibü moboküpa igó bóktan kwarilürr wagó, Zon aprrapórr ene [Kerriso-e], God noa ki zirrsapóné ibü zid bainüm.

* **3:4** Aesaya Zonónbóka apón yarilürr, Baptaes Bain pam. **3:6** Aesaya 40:3-5 **3:7** Metyu 12:34; 23:33 † **3:8** Ini bóktanan küp módóga: "E ngaen-gógópan dümdüm ngyaben pupo sinane!" ‡ **3:8** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 3:9 ngakanke. **3:8** Zon 8:33 **3:9** Metyu 7:19 **3:12** Luk 7:29

16 Zon ibü we nilóp wagó, "Ka yabü nae-e baptaes baindóla, a wirri arüng nótóke kürükagab, wa tótókda. Ka ta ngarkwatódó kokela oya wapórdó bamel kla sye agom.[§] Wa sab yabü Godón Samu-i* akó uri baptaes bain yarile.[†]

17 Zono-zono paezan kla tangdóma [wit] küp aus bwóbdü, wit küp aleanóm buldügab.[‡] Wa wit küp kwób isue, ama gyagu müötüdü irrbüne, a bul ama bütamün-koke urdü yamsele."[§]

18 Zon Morroal Bóktan pamkolpamdó ngibürr abün arüng bóktane adrat yarilürr.

19 Ngibürr tonarr kakóm Zon Errodón, Galili prrobins alngomól pam, we agorr wagó, "Ini gyabia, Errodiasón, moba naretan kol amiögüm! Akó ma abün ngibürr kolae tömbapón namülnürrü!"

20 Errod akó darrü ini kolaeán pokó tónggapónórr: wa Zonón tümün müötüdü zirrapónórr.

Yesun Baptaes Ain

(Metyu 3:13-17; Mak 1:9-11)

21 Errod solkwat Zonón tümün müötüdü zirrapónórr, ngaen-gógópan Zon blaman pamkolpam baptaes nóma ninóp, Yesun ta baptaes yónürr. Yesuzan tóre yarilürr, pülpüla ugón tapabakurr.

22 Godón Samua kwitümgabi we tómngyelórr oya kwitüdü nurre póyae buli. Kwitüdgabi bóktan kümüla we sidörükürr wagó, "Ma kürü kólbanan olomla. Kürü [moboküpü ubi] marükama. Ka kari barnginwóm kokela marüka."

Yesun Abalbobatal

(Metyu 1:1-17)

23 Yesu aprrapórr ugón 30 pail ngarkwat yarilürr, wa tóba Aban zaget nóma bóyanórr. Pamkolpama oya igó ngakan kwarilürr wa, Yesu ta Zosepón siman olome. Zosep Elin siman olom yarilürr.

24 Eli Matatón siman olom yarilürr. Matat Libaen siman olom yarilürr. Libae Melkin siman olom yarilürr. Melki Zanaen siman olom yarilürr. Zanae Zosepón siman olom yarilürr.

25 Zosep Matatiasón siman olom yarilürr. Matatias Eimosün siman olom yarilürr. Eimos Na-umón siman olom yarilürr. Na-um Eslin siman olom yarilürr. Eslí Nagaen siman olom yarilürr.

26 Nagae Ma-atón siman olom yarilürr. Ma-at Matatiasón siman olom yarilürr. Matatias Semeinón siman olom yarilürr. Semein Zosekón siman olom yarilürr. Zosek Zodan siman olom yarilürr.

27 Zoda Zoananón siman olom yarilürr. Zoanan Rresan siman olom yarilürr. Rresa Zerrubbabelón siman olom yarilürr. Zerrubbabel Syealtielón siman olom yarilürr. Syealtiel Nerrin siman olom yarilürr.

§ 3:16 Ini bóktanan küp módogá: *Yesu wa wirri yarilürr Zonkagab, da Zon tóba igó ngabkanórr wagó, "Ka ta gaodó kokela ene karian Zaget tónggapónóm Yesuka."** **3:16** Godón Samu-i baptaes, oya küp módogá: *Wa tóba Gyabi Samu zirraspóné yabü büb kugupidü nyabenóm.* † **3:16** Uri baptaes, oya küp aprrapórr nisamli: *wa sab kolae tonarr pamkolpam [kolaeán darrem] nülirre ó akó wa amkoman bangun pamkolpam müpdü imarrue ibü [kolkalan] ngibtanóm urazan [gold] kolkal ainda.* ‡ **3:17** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 3:12 ngakanke. **3:17** Wit küpa Godón pamkolpám bórrangdako, a bula ibükü bórrangdako, kolae tonarr kolpam nidipko. **3:19** Metyu 14:3-4; Mak 6:17-18 **3:22** Bwób Zítül 22:2; Wórr Peba 2:7; Asesaya 42:1; Metyu 3:17; Mak 1:11; Luk 9:35

28 Nerri Melkin siman olom yarilürr. Melki Adin siman olom yarilürr. Adi Kosamón siman olom yarilürr. Kosam Elmadamón siman olom yarilürr. Elmadam Errón siman olom yarilürr.

29 Err Zosyuan siman olom yarilürr. Zosyua Eilieizerrón siman olom yarilürr. Eilieizerr Zorrimón siman olom yarilürr. Zorrim Matatón siman olom yarilürr. Matat Libaen siman olom yarilürr.

30 Libae Simionón siman olom yarilürr. Simion Zudan siman olom yarilürr. Zuda Zosepón siman olom yarilürr. Zosep Zonamón siman olom yarilürr. Zonam Eliakimón siman olom yarilürr.

31 Eliakim Melean siman olom yarilürr. Melea Menan siman olom yarilürr. Mena Matatan siman olom yarilürr. Matata Neitónón siman olom yarilürr. Neitón [Deibidün] siman olom yarilürr.

32 Deibid Zesin siman olom yarilürr. Zesi Obedón siman olom yarilürr. Obed Boazón siman olom yarilürr. Boaz Salmonón siman olom yarilürr. Salmon Nasonón siman olom yarilürr.

33 Nason Aminadabón siman olom yarilürr. Aminadab Adminün siman olom yarilürr. Admin Arrnin siman olom yarilürr. Arrni Ezrrónón siman olom yarilürr. Ezrrón Perrezón siman olom yarilürr. Perrez Zudan siman olom yarilürr.

34 Zuda Zeikobón siman olom yarilürr. Zeikob Aesakón siman olom yarilürr. Aesak Eibrá-amón siman olom yarilürr. Eibrá-am Terran siman olom yarilürr. Terra Na-orrón siman olom yarilürr.

35 Na-orr Sirrugün siman olom yarilürr. Sirrug Reun siman olom yarilürr. Rreu Pelegón siman olom yarilürr. Peleg Eberrón siman olom yarilürr. Eberr Syilan siman olom yarilürr.

36 Syila Kaenanón siman olom yarilürr. Kaenan Arrpaksadón siman olom yarilürr. Arrpaksad Syemón siman olom yarilürr. Syem Noan siman olom yarilürr. Noa Lamekón siman olom yarilürr.

37 Lamek Metuselan siman olom yarilürr. Metusela Inokón siman olom yarilürr. Inok Zarredón siman olom yarilürr. Zarred Ma-alalelón siman olom yarilürr. Ma-alalel Kaenanón siman olom yarilürr.

38 Kaenan Inosón siman olom yarilürr. Inos Setón siman olom yarilürr. Set Adamón siman olom yarilürr. Adam Godón siman olom yarilürr.

4

*Yesun [Satania] Kolae Tonarr Tónggapónóm Alngomólóm Kain Yarilürr
(Metyu 4:1-11; Mak 1:12-13)*

1 Yesu Zodan tobarr nóma amgatórr, Godón Samua oya büb gwarranórr, da we idódürr [ngüin-koke bwóbdü],

2 oya 40 ngürrüm [debóla] nola alngomólóm kain yarilürr kolae tonarr tónggapónóm. Wa darrü kla koke elolórr ene ngarkwatóm.* Ene 40 ngürra blakónóp, oya tai aloana we ipadórr.

3 Da debóla oyaka we bóktanórr wagó, "Zitulkus ma Godón olomla, ma ini ingulküp ugó nilnünüm brredóm büzazinüm."

4 Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, "Koke! Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, 'Pama brredane koke ngayabene.'

* **4:2** Yesu darrü alo poko koke elolórr, zitulkus wa téba Abdó tére yarilürr téba tangamtinüm, solkwat ne elklaza tómbapónórre. **4:4** Duterronomi 8:3

5 Olgabi debóla oya we idódürr wirri kwitüm pokodó, da oya blaman ini tüpan kingab balngomól bwób pýoae-pýoaebar we emtyanórr.

6 Oya we yalórr wagó, "Ka marü ngi akó arüng mókyeno ini bwób akó pamkolpam balngomólóm blaman arrbirrún elklazapükü, zitülkus kürünko. Da kürü kólbakama popa pam aliónüm.

7 Da ma ne wakósingül nóma nülkamulo kürü ótökóm, da kubó blaman igósidei marü korale."

8 Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, "Koke! Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, 'Ma wakósingül nülkamulo Lodón obzek kwata, marü God nótóke, akó wata oya ótök namulo.' "

9 Akó debóla oya we idódürr Zerrusalem wirri basirrdü, da we emngyelorr [Godón Gyabi Müót] wirri kwitüm pokodó. Oya we yalórr wagó, "Zitülkus ma Godón olomla, algabi ugó aup.

10 Zitülkus módóga, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, "God kubó tóba anerru arüng bóktan nókyerre marü adlangóm.

11 I marü kubó tibiób tange kwit mirre,
igósüm ma moba wapór koke bómcolo ingülküpdu." "

12 Yesu oya bóktan we yalkomólórr wagó, "Koke! Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, 'Ma Lodón moba God nótóke, apókgu, asenóm wa ia amkomán Goda.' "

13 Debóla blaman ini tonarre enan kain yarilürr Yesun alngomólóm kolae tonarr tónggapónóm, da Yesun we amgatórr solkwat tonarróm dadan kla tónggapónóm.

Yesu Tóba Zaget Bókyanórr Galili Prrobinsdü

14 Yesu Galili alkomólórr akó Godón Samuan arünga oya büb blaman gwarranórr. Akó oyawkata bóktana bayolórr basirr-basirr ene bwóbdü.

15 Wa tibiób kwóbbazen müötüdü néma umul bain yarilürr, blamana oya dakla agür koralórr.

Nazarret Wirri Basirr Pamkolpama Yesun Alzizi Amanikóp (Metyu 13:53-58; Mak 6:1-6)

16 Wa Nazarret wirri basirrdü we wamórr, oya nóla dódórr inóp, da [Sabad] ngürrdü [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü] we bangrinürr, zitülkus ene oya bókam tumtum yarilürr. Da wa we zamngólórr Godón Buk atangóm.

17 Prropet Aesaya ne [arrngamórrón peba] wialómórr, oya we kla ekyenóp. Da néma mórraongórr, igó poko esenórr wagó,

18 "Lodón Samu kürükama,
zitülkus wa kürü küngrinürr

morroal bóktan büdrratóm elklaza-koke pamkolpamdó.

Wa kürü ugósüm zirrkapónórr igó bóktan amgolóm wagó, ka sab ibü panzedó suso, [ut-ut bairrún] pamkolpam tümün müötüdü iszan nidipko,

akó ilküküp murrbausürrün is dólóng ninünümo.

Akó wa kürü ugósüm zirrkapónórr, igó pamkolpam [aurdü amanóm], ngibürr isa nibiób kle-kle ngabkandako,

19 akó igó bóktan amgolóm wagó,

Ene tonarr kari pokoa Lodón tóba morroal tonarr pupo ainüm.”

20 Da wa ene peba errngamórr, zaget pam we ekyanórr, da mórran-mórran we bainürr umul bainüm. Blaman pamkolpam ene kwóbbazen müötüdü nidi koralórr, ilküp wata oyaka koralórr.

21 Da wa bóktan igó poko-e tapakurr wagó, “Ka ne poko etóngá akó e kuri barrkrrua, errkyadan tómbapónóm kuri bairre!”

22 Blamana oya nidi arrkrruoý, oyabóka mis apón kwarilürr. I gübarirr aengóp, oya taedógab ne [gail tonarr] bóktana baus kwarilürr. Da tibiób igó we bamtinónóp wagó, “Ini Zosepón olome, wa inzan tonarre iada bóktanda?”

23 Yesu ibüka igó we bóktanórr wagó, “Amkoman, e kubó igó ikik akkran bóktane tóptónane kürükä wagó, ‘Dokta, moba ugó dólóng byó.’ Akó e kubó tóptónane wagó, ‘Mobanan basirrdü kya kóbó tónggapó, ki barrkrrurru wagó, ma Kaperra-um wirri basirrdü ne [arüng tonarr] tómbapón namülnürrü.’”

24 Yesu ibüka akó we bóktanórr wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: prropet nótóke, sab tóbanan basirrdü morroal koke ipüdörre.

25 “Ka yabü amkoman poko byaldóla, ngaen Ilaeza prropet nómá yarilürr, Isrraelóm abün kóble koralórr. Ene tonarrdó aüd akó poko pailüm ngup babulan yarilürr, da ene ngarkwatóm kari kolae ku koke yarilürr blaman Isrrael tüpdü.

26 Da God ta Ilaezan ibü darrü Isrrael pamdó kokean zirrapónórr, a wa ma oya darrü kóble tangamtinüm zirrapónórr Zarrepat wirri basirrdü, Saedon wirri basirrt[†] minggüpanan.

27 Akó solkwat, prropet Ilaezan tonarrdó, ola ugón Isrraelóm abün soso azid pamkolpam koralórr. Da God ta ibü darrü kokean dólóng yónürr, wata darrü pam ngi Neiman, Sirria bwóbdügab, oya dólóng yónürr.”

28 Blaman pamkolpam kwóbbazen müötüdü nidi koralórr, ibü blaman kari ngürsila koke yazebórr ini bóktan nómá barrkrrurr.

29 Da i we bazebórr, oya olgabi amorrat-amorrat we idüdóp basirr kalkuma. I oya idüdóp kókó podo zonodó, Nazarret basirr neaelorrón yarilürr. Ibü ubi igósüm yarilürr, oya olgabi ki simaikrre.

30 Da wa tübyalüngürr, ibü aoanana we sitülürr, ama tóba kwata wamórr.

Kolae Samupükü Pam

(Mak 1:21-28)

31 Yesu Nazarret pododágab we tübinürr ama Kaperra-um wirri basirrdü, Galili prrobins kugupidü. Sabad ngürrdü, wa pamkolpam Godónbóka we umul bain yarilürr.

32 I gübarirr aengóp, wa ne ngarkwatódó umul nyónónóp, zitulkus oya bóktan balngomól arüngpükü kwarilürr.

33 Ene kwóbbazen müöt kugupidü ola darrü pam asi yarilürr kolae samua noan bübdü ngyaben yarilürr. Kolae samua ene pam we zirratákórr wirri arüngi taegwarr apónóm wagó,

34 “Ei, Yesu, Nazarret olom! Marü ubi laró tónggapónoma kibükä? Ia ma kibü kolae bainüm tama? Ka umulóla ma nótókla. Ma Godón Gyabian Olomla!”

35 Yesu ene kolae samu agórr wagó, "Piküp bai! Ma ugó tubrra we pamdógbab!" Ene kolae samua ene pam we singalkalórr pamkolpamab obzek kwata. Da we tubrranórr ene pamdógbabi. Darrü azid koke ekyanórr.

36 Blaman pamkolpama gübarirr aengóp, da tibióbka we zwapólórr wagó, "Ini go laró bóktana? Wa kolae samu dele tomkompükü akó arüng bóktan aliónda, da i bausdako!"

37 Yesunkwata bóktana blaman minggüpanan basirr-basirr we büdólórr.

Yesu Abün Pamkolpam Dólóng Nyónónóp

(Metyu 8:14-17; Mak 1:29-34)

38 Olgabi Yesu kwóbbazen müót we amgatórr, ama Saemonón müötüdü bangrinürr. Ugón Saemonón mónang wirri güb azid warilürr. Yesun yatop oya dólóng ainüm.

39 Da Yesu oya minggüpanan anenórr da güb azid we agórr wagó, "Azid, ma oya zumgat!" Wata we zumgatórr. Wa dümdüman we bupadórr, da ibü alo kla we nganinóp.

40 Abüsa nóma mórralórr,[‡] pamkolpama tibiób ia-ia abün azid gómdamat tübarrmüllürr Yesuka. Wa wata tangan nóma amel yarilürr ibü darrpan-darrpandó, ibü blaman dólóng nyónónóp.

41 Kolae samua ta abün pamkolpamdógbab baus kwarilürr igó taegwar-rukü wagó, "Ma amkoman Godón Olomla!"

A Yesu ma ibü nagóp; ibü koke ok ninóp bóktanóm, zitulkus i umul koralórr wagó, wa ene [Kerriso-e].

Yesu Umlbain Pokodó Ipadórr

(Mak 1:35-39)

42 Sisa nóma balgólorr, Yesu ene basirr amgatórr, da kolpam-koke bwóbdü wamórr. Olgabi pamkolpama amkünüm we bainóp. Oya nóma esenóp, oya arrmatóm we yangónónóp.

43 Da ibü we nilóp wagó, "Ka wata kubó wamo ngibürr pamkol-pamdó ngibürr basirrdü, Morroal Bóktan büdratám Godón Kingzan Balngomolankwata, zitulkus God kürü ugósüm zirrkapónórr."

44 Yesu we wamlórr basirr-basirr Zudia prrobins kugupidü, Godónkwata Morroal Bóktan amgolkü abün Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü.

5

Yesu Ngaen-gógópan Umlbain Olmal Ngibaunürr

(Metyu 4:18-22; Mak 1:16-20)

1 Darrpan ngürr Yesu Genesarret Malu* kabedó zamngólólórr. Da pamkolpama oya myangrao apónóp Godón bóktan arrkrrum, tibiób zamngól pabo bóleankü.

2 Wa nís but nosenórr malu kabedó amrókrrón, wapi baib pama ne kla nümgütöp. Ene pama tibiób net bagulnónóp.

[‡] **4:40** Abüsa nóma mórralórr, ene Sabad ngürra kuri blakóné. Zu pamkolpamab gida ngarkwatódó ibü gyabi yarilürr ene ngürrdü elklaza bamselóm. * **5:1** Genesarret Malu, oya darrü ngi Galili Malu. Oya nae naeana, kapórr kokea. **5:1** Metyu 13:1-2; Mak 3:9-10; 4:1

³ Yesu darrü ene butüdü kasilürr, Saemonón ne kla yarilürr. Da Saemonón imtinürr karianbóka but aodóbóna anenóm. Yesu mórranórr butüdü, da pamkolpam olgabi umulbain yarilürr, garoardó nidi kwarilürr.

⁴ Yesun pamkolpam umulbaina nóma blakónorr, da Saemonón yalórr wagó, "But yane kukurru bwóbdü net agóbóm naedó, wapi bumiögüm."

⁵ Da Saemon Yesunbóka wagó, "Wirri pam, ki wapim dudu irrüb enan kuri baerrla. Da taia, mazan namüla, ka kubó but amaiko aodó, net amanóm."

⁶ I ene poko nóma tolaelóp, da abün wapi bumigóp; neta batürrüm kain kwarilürr.

⁷ Da módoga, darrü butüdü kamdal pamdó tang bóngapnóp, ibü tangbamtinüm tótökóm. I nóma togobórr, nizan but nis nanop, kókó but nisa nae baitüm kain namülnürri.

⁸ Saemon Pita ene tonarr nóma esenórr, wa tüp we simbalkalórr, wakósingüli mórranórr Yesun obzek kwata. Wagó, "Usi wam kürükagab, Lod, zitülkus ka kolae tonarr pamla!"

⁹ Wa inzan igósidi bóktanórr, zitülkus watóka akó i nisakü kwarilürr ene nis butüdü, blamanan gübarirr aengóp, i ne abün wapi bumigóp.

¹⁰ Saemonón wapi baib gódam nis Zeims akó Zon, Zebedin olom nis, ta gübarirr aengri. Yesu Saemonón yalórr wagó, "Ma gumgu! Ini tonarrdógar kókó ugórr, ma sab pamkolpam bumiögolo."

¹¹ Ene kakóm, i blamanan tibiób but sórenóp, blamanan kla ola bimgütóp, da Yesuka we zutalórr.

Yesu Soso Azid Pam Dólóng Yónürr (Metyu 8:1-4; Mak 1:40-45)

¹² Yesu darrü wirri basirrdü nóma yarilürr, da darrü pam ola asi yarilürr, büb blaman soso azida gwarrarrón. Wa Yesun nóma esenórr, wa tóba we buamanikürr, wakósingül nülkamüllürr, singül ama tüp, da wa yatorr wagó, "Wirri Pam, marü ubi ne nóma yarile, ma gaodó namulo kürü túman arrgonóm Godón ilküpüdü."†

¹³ Yesu tóba tang orrakórr, da ene pam we yamurrürr. Yesu oyaka we bóktanórr wagó, "Kürü ubia. Tómana ki barrgonóm!" Dümdüman, ene soso azida we amgatórr.

¹⁴ Da Yesu oya arüng bóktan ekyanórr wagó, "Ma darrü olom azazilgu! A ma wam prristdü, moba bómtyanke, da wa marü büb sopae tai ki ngamka. Ma [gyaur kla] kubó [Godón Gyabi Müötüd] idódke prrista ola urdü agasilüm marü túman barrgonóm Godón ilküpüdü, Moses ne gida bóktan pokozan nökyenóp. Ene igósüm, pamkolpam amtyanóm igó, marü soso azida kuri blakóne, da marü túmana kuri barrgone Godón ilküpüdü."

¹⁵ A Yesunkwata bóktana we wirribóka bayolórr ngaendógab. Ini zitülkusdü abün pamkolpama serrngamlórr bóktan arrkrrum, wa ne poko umulbain yarilürr, akó Yesu ibü dólóng bainüm tibiób azidüdüğab.

¹⁶ A Yesu bobarr pikúpan burruálórr kolpam-koke bwóbdü térem.

Yesu Büb Bidal Pam Dólóng Yónürr (Metyu 9:1-8; Mak 2:1-12)

^{5:5} Zon 21:3 ^{5:6} Zon 21:6 † ^{5:12} túman arrgonóm Godón ilküpüdü: Soso azid kolpam túmanpükü kwarilürr Godón ilküpüdü. We ngarkwatód, i gaodó koke kwarilürr darrü basirr [Godón Gyabi Müöt] kal akólörön pul basirrdü barrbünnüm. ^{5:14} Lebitikus 14:1-32

17 Darrpan ngürr, Yesu pamkolpam noma umulbain yarilürr, abün [Parrisi] akó Mosesón gida umulbain pama ola bobrralórr. I darrpan-darrpan basirrdügabi togobórr Galili prrobin, Zudia prrobin, akó Zerrusalem wirri basirrdügabi. Da Lodón arüng Yesuka asi yarilürr pamkolpam azidüdüğab dólóng bainüm.

18 Da módóga, ngibürr pama togobórr Yesu ne müötüdü yarilürr. I darrü büb bidal pam sidüdöp rraparrapadó. Ibü ubi ene müötüdü barrbünum yarilürr Yesun obzek kwata angrinüm.

19 Da i gaodó koke kwarilürr barrbünum, zitülkus pamkolpamab ngoro ola yarilürr. Módóga, i mórrkakakdó bamselórr ene pampükü, da tae apónóp. Da módóga, ene mórrkakak tae apórrón kwata we tüp solkomólóp tóba rraparrapadó, tai pamkolpamab aodó, Yesun obzek kwata.

20 Yesu ibü amkoman bangun noma esenórr, wa ene büb bidal pamdó böktanórr wagó, "Gódam, ka marü kolae tonarr kuri norrgonónóma!"

21 A Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama igó gyagüpi tótók kwarilürr wagó, "Ini pam ia nótóke, Godón pabo nótó apadóm kainda? Gaodó ia nótóke kolae tonarr barrgonóm, a wata God tebean?"

22 Yesu ibü gyagüpitótók yazebórr, da bóka nütünóp wagó, "E wa ini poko yabiób moboküpü iade gyagüpi tótókdakla?

23 Ini nis böktan nisdügab, ia kürükaulan nadü böktana böktanóm? Ia, 'Marü kolae tonarr barrgorrónako,' ta ia, 'Bupa, da ma agólóm bai'?

24 Da kürü ubi igósüma, e kubó ini kla umul bainane wagó, kürüka, Pamkolpamab Olom nótókla, balngomól arüng asine ini tüpdü kolae tonarr barrgonóm." Da wa ene büb bidal pamdó böktanórr wagó, "Ka marü ayaldóla, ugó bupa, moba nyórr ipa da ugó wam moba müöt basirrdü!"[‡]

25 Dümüman ene pama we bupadórr pamkolpamab obzek kwata. Wa tóba ut kla ipadórr, wa ne klamdó ut yarilürr, da we wamórr tóba müöt basirrdü Godón agürkü.

26 Ene pamkolpama wirri gübarirr aengóp akó i Godón we yagürnóp. I blaman kari gum koke kwarilürr Godón [arüng tonarrdógb], da zwapólórr wagó, "Ki errkyaa sen-koke tonarr kuri eser!"

Yesu Libaen Ngayaunürr Oyaka Solkwat Akyanóm (Metyu 9:9-13; Mak 2:13-17)

27 Ene kakóm, Yesu ene müöt amgatórr, da darrü [taks mani dakabain pam] esenórr ngi Libae, tóba kari zaget müötüdü mórrande. Yesu oyabóka wagó, "Yao, ma kürüka tókyá." **28** Libae we bupadórr, blaman elklaza we bimgatórr, oyaka we akyanórr.

29 We kakóm, Libae wirri alongalo tólaelórr tóba müötüdü Yesunkü, da Yesu tóba umulbain olmalpükü wamórr. Abün taks mani dakabain pam akó popa kolpampükü alongalo kwarilürr ene müötüdü.

30 Ngibürr Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama murkurr nokrrónóp Yesun umulbain olmal. I böktónóp wagó, "E taks mani dakabain pam akó kolae tonarr kolpampükü iade alo akó anóndakla?"

[‡] **5:24** Godka popadana, kolae tonarr barrgon akó paman büb dólóng ain. Nizan müp darrpan ngarkwatódóماملى Godka. A pamkolpamab gyagüpitótókdó, paman büb dólóng ain müpan klama kolae tonarr barrgondógbabi. Yesu igóside ene pam dólóng ainda pamkolpamab obzek kwata, ibüka igó okaka azazinüm wagó, oya ta arüng asine kolae tonarr barrgonóm. **5:30** Luk 15:1-2

³¹ A Yesu ma ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Azid-koke kolpam nidipko, i dokta koke amkündako, wata azid nidipko.

³² Ka ini tüpdü igósüm koke tamórró igó, dümdüm ngyaben pamkolpam ngibaunüm. A ka wa kolae tonarr pamkolpam ngibaunüm tamórró Godka byalüngüm kolae tonarrdógab."

*Küsíl Gida Bóktan Poko Ngaep Gidapükü Dabyón-gu
(Metyu 9:14-17; Mak 2:18-22)*

³³ Ngibürr pamkolpama Yesun imtinóp wagó, "Zon [Baptaes Bain] paman umulbain olmala bobarr alo bütókdako tórem. Akó Parrisia umulbain olmala ta inzan. A marü umulbain olmala ma metat iade alo akó anóndako?"

³⁴ Yesu tóbakwata alap-alap bóktanórri ibüka wagó, "E ia gaodómakla pamkolpam zirrbótakóm alo bütöküm kol amióg tóredó, kol amióg pam ibüka nómade? Koke!

³⁵ A ene ngürr sab semrróne, kol amióg pam ibükagabi nómá sipüdrre. Da ene ngürrdü i sab alo ugón bütókrre."

³⁶ Yesu akó ibüka ini alap-alap bóktan adrratórr wagó, "Darrü pama küsil mórrkenyórr poko koke atürre ngaep mórrkenyórrdu arrgüpüm tae murrausüm. Wa ne nómá tólaele, ene küsil mórrkenyórr sab atürre, akó ene küsil mórrkenyórr pokoa sab kokean tórrmamóle ene ngaep mórrkenyórrdu.

³⁷ Darrü pama küsil waen koke errngóme ngaep lar sopae beledó. Wa ne nómá tólaele, ene küsil waena kubó ene ngaep bele amkene. Ene waena kubó bókóne akó ene lar sopae belea sab kolae baine.

³⁸ We gaodó, pamkolpama küsil waen ki bórrngómam küsil lar sopae beledó.*

³⁹ Pamkolpama sab ubi koke bairre küsil waendó ngaep waen anón kakóm, zitülkus i igó bóktandako wagó, 'Ngaep waen kekama.' †

6

*Yesu [Sabadan] Loda
(Metyu 12:1-8; Mak 2:23-28)*

¹ Darrpan Sabad ngürrdü, Yesu tóba umulbain olmalpükü [wit] apapana nómá tótók yarilürr, oya umulbain olmala ngibürr wit küp we zulkulóp.* I tange balkomen koralórr bul amanóm küp alom. ² Ngibürr Parrisia ibüka we bóktónóp wagó, "E ene zaget iade tónggapóndakla, gyabi ne klame Sabad ngürrandó?"

³ Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, "E ia koke kuri etóngarre Godón Wibalómórrón Bóktandó, Deibid ne kla tónggapónórr, we tonarr, wa tóba pam kopopükü alom nómá yarilürr?"

§ 5:34 kol amióg pam wa alap-alap Yesunbóka apónda. Yesun sab sipüdrre tóba umulbain olmaldógab, da i sab oya gyaurdügab alo ugón bütókrre. * 5:38 Küsil waena por bapónda. Küsil lar sopae bele anggrátoda, ma küsil waen nómá errngomo, da ngaep sopae bele myamem gaodó kokea anggratóm. † 5:39 Ini alap-alap bóktana. Küsil elklaza Yesun umulbain bóktanóm bórrangdako akó ngaep elklaza Zu pamkolpamab gidam bórrangdako. * 6:1 Ene tonarr, Zu pamkolpamab gida asi yarilürr, pama alo büdül nómá ki yarile kwatana agólde, oya dümdüm asi yarile ngibürr wit küp alom darrü apapdógab. 6:1 Duterronomi 23:25 6:3 1 Samuel 21:1-6

4 Wa Godón [Palae Müötüdü] bangrinürr, ene gyabi brred yazebörr, prrista Godón obzek kwata ne kla urrbulürr, da we elorr. Ngibürr tóba pam nülinöp. A Mosesón gida ngarkwatódó dümdüm kokea ene brred alom; wata prristab dümdüme ene brred alom!"

5 Yesu ibüka akó we bóktanórr wagó, "Ka Pamkolpamab Olomzanla, ka Sabadan Lodla."[†]

*Tang Bidal Pam
(Metyu 12:9-14; Mak 3:1-6)*

6 Akó darrü Sabad ngürrdü wa darrü [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü] bangrinürr, da umul bailürr. Ola darrü pam yarilürr, tutul tang bidal akó sarripi airrün.

7 Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama kwat amkün kwarilürr Yesun kotóm ain bóktan amanóm, da oya tai ilküpane we idódnóp wa, ia wa kubó Sabad ngürrdü pam dólóng ine.[‡]

8 A Yesu ma umul yarilürr i ne poko gyagüpi ogoblórr, da wa ene tang bidal pamdó we bóktanórr wagó, "Ugó bupa, da zamngól blamanab aodó." Da wa bupadórr a we zamngólórr.

9 Da Yesu ibüka we bóktanórr wagó, "Ka yabü bamtindóla, mibü gidadógab ia taia Sabad ngürrdü morroal tónggapónóm, ta ia kolae tónggapónóm; ia arról zid ainüm, ta ia arról kolae ainüm?"

10 Ibü ola ngabkanda, da ene pamdó we bóktanórr wagó, "Moba tang ugó adrrat." Wa inzan tónggapónórr, da oya tanga tóba gaodó alkomólórr.

11 Ene zitulkusdú i ngürsilüm bainóp, da tibiób agom we bainóp wagó, "Mi Yesuka ia laró tónggapórre?"

*Yesu 12 [Apostol] Ilianórr
(Metyu 10:1-4; Mak 3:13-19)*

12 Ene tonarrdó, Yesu we wamórr pododó tórem. Irrüb we amanikürr Godka tórede.

13 Irrbi, wa tóba umulbain olmal tóbaka we ngibaunürr, da 12 we ilianórr, wa apostolóm nibiób ngibasilürr.

14 Ene 12 módágako: Saemon (noan ngyesilürr Pita§); oya narezoret Endrru; Zeims akó Zon; Pilip akó Barrtolomyu;

15 Metyu akó Tomas; Zeims, Alpeiusün olom nótó yarilürr, akó Saemon (akó ngiliarrón Zilot*),

16 Zudas, Zeimsün olom nótó yarilürr, akó Zudas Iskarriot, Yesun sab nótó ingrine wirri ngi pamab tangdó.

6:4 Lebitikus 24:9 **6:5** Daniel 7:13-14 [†] **6:5** Sabadan Lod, oya küp módóga: *Sabadan Wirri Pam*. Oyakama tónggapónóm ubi bainda Sabad ngürrdü. [‡] **6:7** Pamkolpam dólóng bainüm Sabad ngürrdü gyabi kla yarilürr, zitulkus Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama ene kla ngakan kwarilürr wagó, wa zageta. Zaget gyabi kla yarilürr Sabad ngürrdü. § **6:14** Pita, Grrik bóktane oya küp módóga: *Wirri Ingülküp*. * **6:15** Ene Zilot ngian küp apprapórr nisamli. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama ma igó bóktandako wagó, wa ngaen gazirr pam yarilürr. Ene tonarrdó, Zilot pama Rrom pamkolpam, ene bwób nidi ngakan kwarilürr, amkoman alzizi homan kwarilürr. Ngibürra ibükagab gazirr tómbapónónóp Rrom pamkolpampükü. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama ma igó bóktandako wagó, ene Zilot ngi, oya küp módóga: wa gum-koke, tae bamgün pam yarilürr. Darrü ngi ma *Patriot*.

*Yesu Pamkolpam Umulbain Yarilürr akó Dólóng Nyónónóp Tibiób Azidüdüğab
(Metyu 4:23-25)*

¹⁷ Olgabi Yesu tóba apostolpükü we tübinürr, da we zamngólórr buruburudü. Ola oya abün umulbain olmal akó pamkolpamab ngoro kwarilürr, blaman Zudia prrobinsdüğabi, Zerrusalem wirri basirrdüğabi, akó ene bwöbdüğabi, Taerr akó Saendon ne namülnürri, malu kabedó ne wirri basirr nis.

¹⁸ ¹⁸ nidi togobórr oya bóktan arrkrrum akó dólóng bainüm tibiób azidüdüğab. Akó kolae samua nibiób kolae bailürr, da we dólóng ninóp.

¹⁹ Akó blaman pamkolpamab ubi wata oya amurrum yarilürr, zitülkus dólóngbain arünga oyakagab tótók yarilürr, da wa ibü blaman dólóng we ninóp.

*Bagürwóman Ngibtan Bóktan akó Kolae Ódód Bóktan
(Metyu 5:1-12)*

²⁰ Da Yesu tóba umulbain olmaldó yazilürr, da we bóktanórr wagó, "Bagürwóm yadipakla, elklaza-koke nidipakla, zitülkus yabü God balngomólda Kingzan!

²¹ Bagürwóm yadipakla, errkyä alom nidipakla, zitülkus yabü bikóm sab byamrókórrón kwarile!

Bagürwóm yadipakla, errkyä nidi yóndako, zitülkus e sab ngüóng órnae kwarilo!

²² "Bagürwóm yadipakla, pamkolpama yabü nόma alzizi amandako, yabü nόma amaiksimaik nangónorre, kle-kle nόma nyalnόorre, akó ngi nόma kolae nyónόorre, zitülkus e kürü, Pamkolpamab Olom nόtókla, amkoman angundakla!"

²³ E bagürwóm akó bórzyón kwarilünke ene ngürrdü, zitülkus yabü wirri darrem kwitüm asise. Ene ka igósidi byaldóla, zitülkus ibü abalbobatala ene prropet inzan bangón kwarilürr.

²⁴ "A sab Godón ngürsila tame yabüka, e mórrrel pam nidipakla: yabü sab myamem babul yarile. E yabiób ngaen yazebarre!

²⁵ Sab Godón ngürsila tame yabüka, errkyä morroal nidi kómóp bapóndakla: sab e alom kwarilo.

Sab Godón ngürsila tame yabüka, e nidi ngüóng órnaedakla: sab e yón gyaur akó yón kwarilo.

²⁶ "Sab Godón ngürsila tame yabüka, blaman pamkolpama yabü nόma agürdako, zitülkus ibü abalbobatala obae prropet ta inzan bangón kwarilürr.

*Yabü [Moboküpdi Ubi] Blaman Pamkolpamdó Asi Yarile
(Metyu 5:38-48; 7:12)*

²⁷ "A ka yabü igó byaldóla, kürü nidi arrkrrudako, yabü moboküpdi ubi ta ibüka asi ki kwarilün, yabü gómdamal-koke nidipko; morroal tónggapónamke, yabü nidi alzizi amandako.

²⁸ Bles ain bóktan nülinam, yabü amórr bóktan nidi alióndako; e tóre koralo ibünkü, yabü kle-kle nidi bangóndako.

29 Da marü ne ngorrkob nótó nóma mómkóle tang o-e marü büódan ngitanóm, akó dakla ngorrkob emtya amkalóm. Akó marü tumum mórrkenyórr[†] nótó nóma ipüde, ma sod mórrkenyórr ta koke irrmüta.

30 Marü darrü klamóm nótó nóma mato-e, ma oya ekya, akó marü darrü kla nótó nóma mürrkine, ma oya myamem koke yatoa alkomólom.

31 Mazan ubila pamkolpama marü ne tonarr ngarkwatódó angón kwarile, ma ta ibü ene tonarr ngarkwatódó bangón namulo.

32 "Yabü ne moboküpü ubi wata ibüka nóma kwarile, moboküpü ubi nibióbe yabükamóm, yabüka ene laró darrema? Babula! Zitülkus módóga, kolae tonarr isab moboküpü ubi ta ibükamako, moboküpü ubi nibióbe ibükamóm!

33 E ne wata morroal nóma tóbapóndakla ibüka, yabüka morroal nidi tóbapóndako, yabüka ene laró darrema? Babula! Zitülkus módóga, kolae tonarr isa ta inzan kaindako!

34 Akó e ne mani nóma alióndakla tibióban, e nibióbka gedlóngóm baindakla darrem akonóm, yabüka ene laró darrema? Babula! Kolae tonarr isa kubó kolae tonarr is mani nülirre, zitülkus i umulako wagó, i sab akó dudu sakorre!

35 A yabü moboküpü ubi ibüka asi ki kwarilün, yabü gómdamal-koke nidipko, morroal tónggapólámke ibüka. E ne mani alióndakla, darrem azebóm gyagüpi tótókgu. Ini pokodógar yabü darrem sab wirri yarile. E sab Wirri Kwitüm Godón olmal kwarilo, zitülkus wa morroal tonarra ibüka, oya eso bóktan kokean nidi akyandako akó ibüka, kolaean is nidipko.

36 Yabü Abanzan gyaure pamkolpamidó, yabü gyaur ta sab inzan ki yarilün.

Kolpam Zaz Bain-gu (Metyu 7:1-5)

37 "Ngibürr kolpam zaz bain-gu, igósidi yabü ta God sab koke zaz nирre. Ngibürr kolpamidó bóktan-gu igó, 'E kolae tónggapónarre', igósidi yabüka God sab koke bóktóne wagó, 'E kolae tónggapónarre'. Ngibürr kolpamab kolae tonarr norrgonónóm, igósidi yabü kolae tonarr God ta sab norrgorre.

38 E ngibürr nüliólam, da God sab yabü nülirre. Ene amkoman: God sab yabü dudu akó ngaru bapón-koke nülirre. Zitülkus módóga, ma ne atanin klame atanindóla, ene klame marü sab ngibürra mütanirre."

39 Yesu akó ibü ta ini alap-alap bóktan nilóp wagó, "Ia ilküpü murrbausürrün pama kamad kuri elngomóle? Ia i sab nizana koke aupi kugupidü?

40 Umulbain olom wirri kokea tóba umulbain pamdógbabi, a blaman umulbain ne nótó yazeble, sab wa tóba umulbain pamzan yarile.

41 "Ia ma moba zonaretan ilküpü püip iade ngakandóla? A marü moba ilküpü ne nugup pokoe, ma wa koke iade asendóla?

42 Ia ma kubó moba zonaretódó igó iade bóktono wagó, 'Zware, ka kya marü ilküpü we püip urruanón,' a ma ma moba koke iade asendóla igó, marü moba ilküpü nugup pokoe asine? Ma taepurrane bóktan pamla! Ma

[†] **6:29 tumum mórrkenyórr:** Pamkolpama ene tonarrdó tibiób kokrrap tumum mórrkenyórr basirrüm bamel koralórr utüm. **6:31 Metyu 7:12**

ngaen-gógópan moba ilküpüdü ne nugup poko ugó irrua, da ma sab igósidi tai eseno moba zonaretan ilküpüdü ne püipe arruanóm.

*Nugup akó Tóba Küp
(Metyu 7:16-20; 12:33-35)*

43 “Morroal nugupa kubó kolae küp koke bapóne, ó kolae nugupa kubó morroal küp koke bapóne.

44 Nizan nugup kubó tibiób küpdügab nómzyetórre. Pamkolpama kubó [pig] ngórr törez-tórez syepor zidüdüğabi koke alkülórre akó i kubó [grreip] ngórr törezpükü nugup zidüdüğab koke ilumórre.

45 Morroal oloma morroal elklaza ausda moboküpüdügab, morroal ne klame. A kolae oloma kolae elklaza ausda moboküpüdügab, kolae ne klame. Zitülkus módogá, darrü oloman taea we poko bóktanda, oya moboküpüdü ne klame.

*Müót Balmel Pam Nisab Alap-alap Bóktan
(Metyu 7:24-27)*

46 “Ia e kürü iade ngiliandakla wagó, ‘[Lod] Lod,’ a e ama koke tómbapóndakla ka yabü ne poko byaldóla?

47 Ka yabü inzan nómtyenónómo, wa ia pama, wa ne kürü bóktan nómá arrkrruda akó tórrmendó angrinda.

48 Wa inzan pama, tóba müót nótó előrr. Tüp ilüngürr kókó wa ingülküp emrranórr. Da müót we alangórr. Naiz naea nómá tamórr, wirribóka selkalórr, da koke inurr, zitülkus morroal aelórrón yarilürr ingülküpüdü.

49 Akó kürü bóktan nótó arrkrruda, a koke nótó tórrmendó angrinda, inzan pama tüpandó zitülkus-koke bwóbdü tóba müót nótó előrr. Ene tonarr naiza nómá selkalórr, dümdüman we bülgatórr - karibóka-koke sip tóbayorr!”

7

*Yesu Gazirr Pamab Kopo Ngakan Wirri Paman [Leba Zaget Olom]
Dólóng Yónürr
(Metyu 8:5-13)*

1 Yesun pamkolpamdó bóktana nómá blakónórr, da we wamórr ama Kaperrna-un wirri basirrdü.

2 Rrom gazirr pamab kopo ngakan wirri pam,* oya leba zaget olom asi yarilürr, da ene gazirr wirri pama oya karibóka-koke yagürlürr. Ene leba zaget olom kari azid koke yarilürr, büdül kari poko.

3 Ene gazirr wirri pama Yesunbóka nómá arrkrrurr, wa ngibürr Zu pamkolpamab [balngomól byarrmarr pam] we zirrnápónóp oyaka, oya amtinüm tótókóm ene azid olom dólóng ainüm.

4 I we ogobórr a Yesun moboküpi yatop wagó, “Ini pam ngarkwatódóma; marü tangbamtin wata asi yarile,

5 zitülkus oya [moboküpüdü ubi] Zu pamkolpamdó asine, akó mibü [Zu isab kwóbbazen müót] aelóm mani küp ekyanórr.”

6 Da módogá, Yesu inkü we wamórr. Yesu ene gazirr pamab kopo ngakan wirri paman müót minggüapanan nómá tamórr, ene gazirr wirri pama tóba gómdamal zirrnápónóp Yesun azazilüm ini bóktanpükü wagó,

* **7:2** Rrom gazirr pamab kopo ngakan wirri pama 100 gazirr pam ngabkan yarilürr. Mórke-mórrke módogá: centurion.

"Lod, elklaza müp bain-gu mobankü, zitülkus ka ngarkwatódó kokela, ma kürü müötüdü koke tübangrino.

⁷ We ngarkwatódó, ka gyagüpi koke tótókdóla wagó, ka ngarkwatódómla marüka tótókóm. Ma wata tae opore bókta, da kürü leba Zaget oloma kubó dólóng baine.

⁸ Ka umulóla marü gaodóma ini poko tónggapónóm, zitülkus ka küób igó olomla, ka ngibürr pamab tüpana Zagetdóla. Akó ngibürr gazirr pam asiko, kürü tüpana nidi Zagetdako. Ka kubó darrü igó nóma ilo igó, 'Wam!' wa kubó wame. Akó darrü igó nóma ilo igó, 'Täm!' wa kubó tame. Ka kólba leba Zaget olom nóma ilo igó, 'Ene kla tolael!' wa kubó tolæele. Enta inzana, azida marü bóktan kuri arrkrrue!"

⁹ Yesu ini bóktan nóma arrkrrur, wa we gübarirr aengórr. Wa tübyalüngürr a bóktanórr pamkolpamab ngorodó oya nidi mamanoónóp wagó, "Ka yabü igó byaldóla, ka darrü inzan pam koke kuri seserró, kürü amkoman wirri arüngi nótó angunda, Isrraelóm ta kokean!"[†]

¹⁰ Ene gazirr wirri pama nibiób zirrnápónóp oya müötüdü nóma bakonórr, oya leba Zaget olom ama kekam emrrónóp.

Yesu Kóblean Siman Olom Irsümüllürr Büdüldügab

¹¹ Aibwób babul ene kakóm, Yesu darrü wirri basirrdü we wamórr, ngi Nein. Oya umulbain olmal akó wirri pamkolpamab ngoroa wankü ogoblórr.

¹² Yesu ene wirri basirran barrbüñ mamtae minggüpanan nóma tamórr, da módogá, pamkolpama ama büdü olom sidódnóp ene basirrdügab, alüngüm. Oya aip kóble warilürr, ó oya wata darrpanan siman olom yarilürr. Oya wirri pamkolpamab ngoroa tolngomólóp.

¹³ Lod ene kol nóma osenórr, wa kari gyaur koke yarilürr oyaka. Wa bóktanórr wagó, "Ma yón-gu."

¹⁴ Olgabi wa ae wamórr a ene koben yamurrürr, da ne pama ódód kwarilürr, bólenóp. Yesu bóktanórr wagó, "Omokur, ka marü ayaldóla, ugó bupa!"

¹⁵ Ene büdü olmokura saogórr, da mórran-mórran bainürr, ola ikikda! Olgabi Yesu oya aipan tangdó ingrinürr.

¹⁶ Blaman pamkolpama Godón gum kwarilürr, akó dakla Godón yagürnóp. I zwapolórr wagó, "Darrü wirri prropeta mibüka kuri okaka tüberne!" akó, "God kuri tame tóba pamkolpam tangbamtiün!"

¹⁷ Ini bóktana Yesunkwata we bayorr Zudia prrobins kugupidü akó minggüpanan bwóbdüma.

Zon [Baptæs Bain] Pama Yesunkwata Bamtin Yarilürr (Metyu 11:2-19)

¹⁸ Zon Baptæs Bain Paman umulbain olmala Zonón izazilóp Yesu ne poko tómbapólórr.[‡] Da Zon wata tóba nis umulbain olom nis nginaunürr,

¹⁹ da we zirrnápónórr Lodka oya amtinüm wagó, "Ia ma módogla nótó ki tame, prropeta noabóka apón kwarilürr, ta ia ki darrü pam akyan kwarilo?"

²⁰ Ene umulbain olom nisa Yesuka tübzirri, da oyaka bóktarri wagó, "Zon baptæs bain pama kibü wató zirrtapóné marü amtinüm, 'Ia ma

[†] 7:9 Isrrael pamkolpama tibiób Godón pamkolpambóka ngiblian kwarilürr, a ibü amkoman bangun kari yarilürr ene gazirr pamab wirri pamdógb. [‡] 7:18 Zon ugón tümün müötüdü yarilürr (3:20).

módógra, nótó ki tame, prropeta noabóka apón kwarilürr, ta ia ki darrü pam akyan kwarilo?"

21 I olazan namülnürri, ibü wapi Yesu azid pamkolpam dólóng bain yarilürr akó kolae samua nibiób büb kugupidü ngyaben kwarilürr. Akó wa abün ilküküp murrbausürrün pamkolpam dólóng nyónónóp ngabkanóm.

22 Da módogá, Yesu Zonón umulbain olom nis darrem bóktan we nókyanorr wagó, "Ugó alkomólám, da Zonón izazilamke, e ne kla nóserre akó ne poko arrkrrui-i: ilküp murrbausürrün nidi kwarilürr, errkya basendako, akó wapór bidal nidi kwarilürr, errkya agóldako. Soso azid nidi balmilnóp, errkya dólóng airrúnako. Güblang murrbausürrün nidi kwarilürr, errkya arrkrrudako. Büdül nidi kwarilürr, akó arrólako. Akó elklaza-koke pamkolpama Godón Morroal Bóktan arrkrrudako.

23 Bagürwóm watóke, ninis gyagüpítótók babul noakame kürükwata!"

24 Zonón bóktan ódód pam nisa nóma bupadürri, Yesu ugón pamkolpamab ngorodó bóktan we bókyanorr Zonónkwata wagó, "E wa [ngüin-koke bwóbdü] laró asenóm ogobnórró? Ia e twal asenóm ogobnórró, wóra ne kla angapda? Koke!§

25 Da e wa tai laró asenóm ogobnórró? Ia morroal mórrkenyórr bamelórrón pam? Koke! Wirri darrem mórrkenyórr nidi bameldako akó abün elklaza tumum nidi ngyabendako, kingab wirrian müötüdü ngyabendako, a ngüin-koke bwóbdü koke.

26 Da e wa tai laró asenóm ogobnórró ngüin-koke bwóbdü? Ia prropet? Ó, ene amkoman. Ka yabü igó byaldóla, e wa amkoman wirrian pam esenarre ngibürr prropetódágab.

27 Zon we pama, ngaen Godón Wialómórrón Bóktana noanbóka apónada, God [Kerrisodó] ne poko bóktanórr wagó,

"Turrkrru! Ka sab bóktan ódód pam zirrapono marü singül kwata.

Wa marü kwat sab wató ngagróte.*

28 Ka yabü igó byaldóla, darrü pama koke kuri tómtómólórr yabü aodó wirrian nótóke Zon Baptæs Bain Pamdógab. A kari ngi olom nótóke Godón Kingzan Balngomoldó, wa wirriana Zonkagab."†

29 Blaman pamkolpam akó ta [taks mani dakabain pama], oya bóktan nidi arrkrruoóp, babinürr wa, Godón kwat dümdüma, zitulkus Zon ibü wató baptæs ninóp.

30 A Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama Godón tónggapórrón bóktan tibióbü alzizi amanikóp, zitulkus i bangónóp Zon ibü koke ki baptæs nirre.

31 Yesu wagó, "Ia ka ini lüolan pamkolpam larópükü nütaninünümo? I ia iadako?

32 I kari olmalpókalzanako, pul basirrdü nidi mórrandako akó tibióbka górrgandako wagó,

"Ki yabünkü marret tatrror apul kwarilnürri, a e zil koke kwarilnürri; ki büdül yónamto wórr bato kwarilnürri, a e yón gyaur koke kwarilnürri."‡

7:22 Aesaya 35:5-6; 61:1 § **7:24** Ini bóktanan küp módogá: *Zon twalzan bóngap pam koke yarilürr; wa zürük gyagüpítótók akó tae bamgün pam yarilürr.* * **7:27** Ini Godón bóktan oporako Yesuka Zonónkwata. **7:27** Malakae 3:1 † **7:28** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 11:7 ngakanke.

7:29 Metyu 21:32; Luk 3:12 ‡ **7:32** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 11:17 ngakanke.

33 Ka ini poko igósidi byaldóla, zitülkus Zon Baptae Bain Pama nónma tamórr, wa alo bütöklürr akó waen koke enólórr. We zitülkusdü e igó böktandakla wagó, 'Oya bübdü kolae samua ngayabenda!'

34 A ka, Pamkolpamab Olom nótókla, nónma tamórró, ka alo akó anón namünlürrü. Akó we zitülkusdü, e kürübóka igó apóndakla wagó, 'Ngakónam, wa barngin-koke alo akó gorrgorr bain pama! Wa taks mani dakabain pam akó kolae tonarr pamkolpamab gódamel!'[§]

35 A blaman pamkolpama, Godón [wirri gyagüpítótók] nidi mamoandako, igó poko okaka amzazildako, Godón wirri gyagüpítótók amkomana."

Yesu Darrü Kolan Kolae Tonarr Barrgonórr

36 Darrü Parrisia Yesun ngyaunürr wankü alom tótókóm. Da módogá, Yesu we wamórr ene Parrisiaan müötüdü, da müót kugupidü nólgope banomólórr alom.

37 Da módogá, darrü kol warilürr ene wirri basirrdü, arrkrru-koke kolae tonarr alngón kol. Wa umul bainürr wagó, Yesu ta ene Parrisiaan müötüdü aloda. Da wa darrü wirri darrem ingülpü* tónggapórrón bele sidódürr, morroal ilang idipükü.

38 Wa katókórr, Yesun kakota trramngólórr oya wapór minggüpanandó. Wazan yón warilürr, oya yarrmurra ama Yesun wapór zipür nólóplórr. Olgabi oya wapór nis tóba órrngóene norrgonórr, akó arük-arük nüprüklürr ó morroal ilang idi we ekanórr nizan wapórdó. ³⁹ Ene Parrisia, Yesun nótó bóka itanórr wankü alom, nónma esenórr ini poko, da gyagüpi wamlórr wagó, "Ini pam ne amkoman Godon ppropt nónma ki yarile, wa umul ki yarile oya ía kola amurro, ó wa umul ki yarile igó, ini kolae tonarr kolo."[†]

40 Olgabi Yesu ene Parrisi pamdó böktanórr wagó, "Saemon, kürü darrü pokoa marü azazilüm."

Da Saemon böktanórr wagó, "Umulbain Pam, kóbó békta."

41 Yesu böktanórr wagó, "Darrü pam yarilürr, da nis pam nis mani nókyanórr igó bökampükü, i solkwat darrem nónma ki salkomóli, i ene tumum ki emeli. Darrü ene pama we ngarkwat ipadórr: 500 [silba] mani küp. Akó darrü pama ma 50 silba mani küp ipadórr.

42 Ibü nizanab ngarkwatódó mani koke yarilürr oya darrem akyanóm, i oya ne kla ki ekyeni. Da módogá, wa ibü nizan we nyalórr ene darrem kolaebóka ainüm, i oya ne ngarkwat ki ekyeni. Ene nis pam nisdügab, ia noa moboküpü ubi wirria ene mani mórrrel pamdó?"

43 Saemon böktan igó yalkomólórr wagó, "Aprrapórr ia we pama, abün mani noan iliónürr akó kolaebóka yónürr."

Yesu böktanórr wagó, "Ma dümdüm kuri ekyena!"

44 Olgabi Yesu ene koldó byalüngürra da böktanórr Saemonka wagó, "Ma ini kol kuri osena? Ka marü müötüdü nónma tama, ma kürü nae koke kókyena kólba wapór bagulüm. A ini kola ma tóba yarrmurri kürü wapór nis zipür nólópe, akó zipür tóba órrngóene norrgorre.

45 Ma kürü koke kúprüka, ka nónma tama. A ini kola koke bólene kürü wapór nis aprük, ka marü müötüdü nónma tübangrina.

§ 7:34 Ma müsirrga ain böktan Metyu 11:16-19 ngakanke. * 7:37 *wirri darrem ingülpü*, Mórrke-mórrke módogá: *alabaster*. 7:37 Metyu 26:7; Mak 14:3; Zon 12:3 † 7:39 Dümdüm nyaben Zu kolpama kolae tonarr kolpam koke oí bain kwarilürr ibü byamurrüm. We ngarkwatódó, ene Parrisia gyagüpi wamórr wagó, Yesu umul-kók yarilürr wa, ene kolae tonarr kolo.

46 Ma kürü singüldü oel koke ekóna, a wa ma kürü wapór nisdü morroal ilang idi ekóne.

47 Da we ngarkwatódó ka marü igó ayaldóla, ini kolan moboküpüdü ubi wirria kürükä. Akó ini tonarra we poko okaka simzazile; wa ne abün kolae tonarr elngólórr, ka kuri barrgona. A ka karianbóka noa kolae tonarr arrgona, oya moboküpüdü ubi wata karia.”

48 Olgabi Yesu bóktanórr ene koldó wagó, “Ka marü kolae tonarr kuri norrgonónoma.”

49 Ene pamkolpama, wankü nidi ololórr, tibióbka ola zwapólórr wagó, “Ini pam ia nótóke, kolae tonarr ta dele barrgonda?”

50 Da Yesu bóktanórr ene koldó wagó, “Marü moba amkoman banguna kuri zid mine! Nató, moboküpüdü paud sab marüka asi ki yarilün.”

8

Kola Yesun Nidi Elngomólñóp

1 We kakóm, Yesu basirr-basirr wamlórr, wirri akó kari basirrdüma. Wa Morroal Bóktan büdrrat yarilürr Godón Kingzan Balngomólankwata. Tóba 12 umulbain olmal wankü koralórr,

2 akó ngibürr kol wa kolae samu nibióbkagab amanórr akó azidüdüğab nibiób dólóng ninóp. Darrü ene kol Merri warilürr, oya darrü ngi Magdalín.* Yesu oyakagabi 7 kolae samu amanórr.

3 Akó darrü Zoana warilürr, Kuzan kol. Kuza Errodón[†] zaget alngomól pam yarilürr. Darrü Susana warilürr. Akó abün ngibürr kola zutalórr Yesuka. I tibiób büban manie bórrangórr Yesun akó oya umulbain olmal tangbóleanóm.

Küp Barit Paman Alap-alap Bóktan (Metyu 13:1-9; Mak 4:1-9)

4 Wirri pamkolpamab ngoroa tamlórr abün wirri basirrdügab, ama Yesuka tóbazelórr. Da Yesu ini alap-alap bóktan adrratórr wagó,

5 “Darrü küp barit pama we wamórr [wit] küp tüpdü aman-aman aritüm‡ apapdó. Wazan ene küp amalórr, ngibürra kwat kabedó balóklórr. Pamkolpama wapóre ola nyólnóp izan agóltagól kwarilürr, akó kwitüm póyaea ene küp idi ololórr.

6 Ngibürra wirri ingülküppükü tüpdü balóklórr. Da i nóma dódórr bain kwarilürr, ene zid odalan ngintinóp, zitülkus i ngarkwatódó nae koke azeb kwarilürr.

7 Akó ngibürr küpa térezpükü sólmól pokodó balóklórr. Ene sólmóla nóma dódórr bain yarilürr wit zidpükü, da ene wit zid ola sarrpi ninóp.

8 A ngibürr küpa ma morroal tüpdü balóklórr. Ene zida dódórr bainóp ó küp we bapónóp: 100 darrpan-darrpan küpdüğab, ene küp barit pamazan iritürr.”

Oya bóktana nóma blakónórr, wa pamkolpamdó wirri arüngi bóktanórr wagó, “Güblang noane arrkrrum, wa ki turrkruu!”

Alap-alap Bóktanan Zitülkus (Metyu 13:10-17; Mak 4:10-12)

* **8:2** *Magdalín*, oya küp móódoga: *Magdala basirr olom*. **8:2** Metyu 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49 † **8:3** *Errod* Galili prrobins alngomól pam yarilürr Rrom kingankü. ‡ **8:5** *aman-aman arit*: Zu pamkolpama ngibürr alo kla aman-aman arit kwarilürr.

9 Umlubain olmala Yesun imtinóp ene alap-alap bóktanan küp laró yarilürr.

10 Da wa ibüka bóktanórr wagó, "Godón Kingzan Balngomólankwata arrón elklazabóka umul yabü aliórrünako, a ngibürrdü ka go enan alap-alap ikikdóla. Ene igósüm, enana i azildako, i tai kokean asendako. Akó enana i arrkrrudako, i ma bóktanan [küp koke apadódako].

*Yesu Küp Barit Paman Alap-alap Bóktan Müsirrga Yónurr
(Metyu 13:18-23; Mak 4:13-20)*

11 "Ene alap-alap bóktanan küp yóni: ene küpa Godón bóktanóm zamngólda.

12 Kwat kabedó ne küpa balókórr, we pamkolpamóm zamngólda Godón bóktan nidi arrkrrudako. Ene kakóm, [debóla] kubó tame, da ibü moboküpüdüğab ene bóktan kubó yuse. Ene igósüm, i koke amkoman yangurre akó koke iade zid bairre.

13 Ingülküppükü tüpdü ne küpa balókórr, we pamkolpamóm zamngólda, bagürwómpükü nidi arrkrrudako Godón bóktan. A Godón bóktana nugup simkünzan ibü büb kugupidü koke barrbünda. I Godón bóktan tugupurr watóm amkoman angundako. A apók tonarra nóma tótókdako, i bóleandako amkoman bangun-gum.

14 Akó tórezpükü sólmól pokodó ne küpa balókórr, we pamkolpamóm zamngólda Godón bóktan nidi arrkrrudako. A enezan ngayabendako, tüpan elklaza ibü sarrpi aindako: abün elklazam gyakolae, mórrrelwóm, akó tüpan ubi elklaza tólbæl. Ene pokodógab i morroal küp koke bapóndako.

15 A morroal tüpdü ne küpa balókórr, we pamkolpamóm zamngólda, morroal akó amkoman moboküpü nidipako. I Godón bóktan arrkrrudako, moboküpüdür zürüki arrbündako, da i küppükü igósidiako karrkukus borrhange müp tonarrdó.

*Kumngyindü Zyón Kla
(Mak 4:21-25)*

16 "Darrü oloma zyón kla nóma setene, wa kübülü koke ngalo-e ó ut bwób lorodó koke ingrine. A wa kumngyindü emngyele, da pamkolpama kubó zyón eserre, i müótan kugupidü nóma barrbüne.

17 "Blaman barrón ne elklazako errkyä, sab ma tübause panzedó. Blaman ngablaorrón ne elklazako, sab umulürrün korale ó sab zyóndü togobe.

18 "Da e umul-umul koralo, e ia arrkrrudakla. Zitülkus módóga, noanko, sab akó oya ene tumum ngibürr iline. Babul noanko, oya sab imtine, wa ia gyagüpi tótókda oya kari-kari ne klame."§

*Yesun Aip akó Zoretal
(Metyu 12:46-50; Mak 3:31-35)*

19 Olgabi Yesun aip akó zoretala togobórr oya asenóm. A ibü ma gaodó koke yarilürr oya minggüapanandó tótókóm, zitülkus pamkolpamab ngoroa ngalop.

8:10 Aesaya 6:9-10 **8:16** Metyu 5:15; Luk 11:33 **8:17** Metyu 10:26; Luk 12:2 § **8:18** Aprrapórr Yesu tóba umulbain bóktanbóka apónda. Yesun bóktanan küp nidi apadódako, i sab wirribóka küp ipüdörre. **8:18** Metyu 25:29; Luk 19:26

20 Da darrü oloma oya we izazilürr wagó, "Marü aip akó zoretal bórrangde módógako kalkuma. Ibü ubi marü asenóma."

21 Wa ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Kürü aip akó zoretal idipako, Godón bóktan ne pamkolpama arrkrrudako akó tórrmendó nidi arrbündako."

Yesu Wirri Wór Piküp Yónürr
(Metyu 8:23-27; Mak 4:35-41)

22 Darrpan ngürr Yesu bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó, "Mi malu dakla dorro baurrdakla." I butüdü bamselórr, da we bazebörr.

23 I nóma baurrlülürr nyörri, Yesun uta türümürr. Wirri wóra ugón tórrpenóp ene maludü. Buta nae baitüm ugón bainürr, dakla ma busurrealórr, da i wirri müpdü koralórr.

24 Da módoga, umulbain olmala we ogobórr Yesuka, irsümülóp, da we bóktónóp wagó, "Wirri Pam, Wirri Pam! Mi brariakla!"

Yesu bupadórr, da wór akó goblol nagóp wagó, "Piküp bainam!" Ene pokodó, wóra bóleanórr akó goblolola zao-zao bainóp. Malua we amkónórr.

25 Da Yesu tóba umulbain olmal nümtinóp wagó, "Yabü amkoman bangun ia nega?"

I kari gum koke kwarilürr, ó gübarirr aengóp. Da tibiób ola bamtinónóp wagó, "Ini wa ia nótóke? Wa wór a goblol arüng bóktan akyanda, da i ta oya bóktan arrkrrudako!"

Yesu Kolae Samupükü Pam Dólóng Yónürr
(Metyu 8:28-34; Mak 5:1-20)

26 Olgabi i nyórrpükü buti we ogobórr ama Gerrasa wirri basirr pamkol-pamab bwóbdü* babzilürr, malu dakla dorrodó Galili prrobinsdüğab.

27 Yesu malu kabedó wapór nóma irtümüller, oya darrü ene wirri basir-rdüğab kolae samupükü pama we semrranórr. Ene pama mórrkenyórr bamel-koke nyabelórr abün watóm. Wa müötüdü koke nyabelórr, a wa gapók balüng bwóbdü nyaben yarilürr.

28 Ene pama Yesun nóma esenórr, wa ilwóm yarilürr. Olgabi wa Yesun obzek kwata simbalkalórr. Wa wirribóka taegwarr apónórr wagó, "Marü ubi ia larógóma kürüka, Yesu, Wirri Kwitüm Godón Olom? Ka marü arüngi atodóla, kürü wirri azid akyan-gu!"

29 Ene pama ini pokoligósi bóktanórr, zitülkus Yesu ene kolae samu arüng bóktan ngaen-gógópan ekyanórr ene pamdögabi burruanóm. Errkyadórrón-koke yarilürr ene kolae samua ene pam amióg abün müñüm. Pama nóma makrraonónóp, sein sye-i wapór tang arümürrün nómade, wa ene klam kubó singgalgónóle, ó ene kolae samua kubó oya [ngüin-koke bwóbdüma] idüdle.

30 Yesu imtinürr ene pam wagó, "Marü ngi ia nótóke?"

Wa bóktan yalkomólórr wagó, "Kürü ngi módoga, 'Abün gazirr pam'." Ene pama ini ngi ngilianórr, zitülkus oya bübdü abün kolae samua barrbünnur.

31 Ene kolae samua Yesun yatop ibü arüng bóktan koke ki nókyerre, ene ngaru bapón-koke kugupidü† barrbünnüm.

* **8:26** *Gerrasa bwób* Zu pamkolpamab tüp koke yarilürr. † **8:31** *Ngaru bapón-koke kugupi kolae* samuab tümün müóta. Mórrke-mórrke módoga: *abyss*.

32 Podo kabedó, wirri tang kyamül yabüla we ololórr. Ene kolae samua Yesun we yatop ene kyamülab bübdü barrbünum. Da Yesu ok ninóp ibü barrbünum.

33 Da módoga, ene kolae samua ene pam we amgütóp, ama kyamülab bübdü we barrbüñurr. Ene kyamül yabüla buso-buso we tübabínurr buruburuana, mengrempükü ama maludü we bagóbórr, ó ola nae baitóp büdülämpükü.

34 Ene kyamül ngabkan pama nóma esenóp ne klama tómbapónórr, i busuóp, da pamkolpam we umul-umulan ngintinóp, Gerrasa wirri basirrdü akó madmad kabedó.

35 Da pamkolpama ogobórr ngakanóm ene ne tonarra tólbaelórr. I Yesuka nóma togobórr, i ene pam esenóp kolae samua noan amgütóp. Wa Yesun wapór minggüpanandó mórran yarilürr, mórrkenyórr bamelórrón akó kakal gyagüpítótóke. Da pamkolpama gum ipüdóp.[‡]

36 Nidi nosenóp, kolpam nüzazilóp Yesu ene kolae samupükü pam ia dólóng yónürr.

37 Olgabi blaman Gerrasa bwób pamkolpama Yesun yatop ibü bimgatóm, zitulkus i kari gum ta koke kwarilürr. Da módoga, Yesu tóba umulbain olmalpükü butüdü kasilürr, da bupadlórrma alkomólóm.

38 Yesu ene kolae samu noakagabi amanórr, Yesun yatorr wankü tótókóm.

Yesu ma oya zirrapónórr, da oya yalórr wagó,

39 "Moba müót basirrdü alkomól. Pamkolpam nüzazilnümke God marüka ne kla tónggapóné."

Da módoga, ene pama we wamórr, da büdratlıórr ene dudu wirri basirrdüma, oyaka Yesu ne kla tónggapónórr.

*Yesu Zaerrusün Óp Olom Dólóng Wyónürr, akó Darrü Kola Yesun Mórrkenyórr Yamurürr
(Metyu 9:18-26; Mak 5:21-43)*

40 Yesu nóma alkomólórr malu dakla dorrodó, pamkolpamab ngoroa sisngül akyanóm tamórr, zitulkus i blamana oya akyanónóp alkomólóm.

41 Da módoga, darrü [Zu pamkolpamab kwóbbazen müót] ngakan pama ugón tübzilürr Yesuka, oya ngi Zaerrus. Wa Yesun wapór nis minggüpanandó simbalkalórr, da Yesun arüngi yatorr oya müötüdü tótókóm,

42 zitulkus oya darrpanan óp olom, 12 pail ngarkwat, büdülm kain warilürr.

Yesuzan tótók yarilürr Zaerrusün müötüdü, wirri pamkolpamab ngoroa ugón myangrao apónóp, ngón aman nabe.

43 Ene ngorodó darrü kol warilürr óe bókan azidpükü 12 pailüm. § Darrü olom gaodó koke yarilürr oya dólóng ainüm.

44 Da módoga, wa Yesun agwatórr kakota, oya tumum mórrkenyórr zarr we yamurürr. Büzyón babul, ene óe bókana we blakónórr.

45 Yesu nümtinóp wagó, "Ia kürü nótó kamurre?"

[‡] **8:35** I gum ipüdóp, zitulkus i küp bamkónóp wagó, Yesun wirri arüng asine. § **8:43** Ngibürr Grik bóktane tange wibalómorrón pebadó, ini opor asine: wa tóba blaman mani amanórr doktadóma.

Blamana balpinóp. Olgabi Pita bóktanórr Yesuka wagó, "Wirri Pam, ini pamkolpamab ngoroa marü kuri kal-kal mangórre akó ma myangrao apórrón bwóbdümla."

⁴⁶ A Yesu bóktanórr wagó, "Kürü wata darrü oloma kamurre. Ka umulóla, zitulkus ka kólba bübdü küpüm baina kürükagab ngibürr arüngä kuri bause."

⁴⁷ Ene kola tüób nóma küp bamkónórr wagó, Yesu kuri umul baine, oya büba otórrngónóm bainürr. Wa natókorr, simbalkalórr Yesun obzek kwata. Blaman pamkolpamab obzek kwata, Yesuka we pupo bainürr, wa oya ne zitulkusdü yamurürr. Da wa oyaka adrratórr, wa ene tonarr pokodó ia dólóng bainürr.

⁴⁸ Olgabi Yesu ene kol wyalórr wagó, "Kürü olom,"* marü moba amkoman banguna dólóng kuri mine. Natók, moboküpüdü paud sab marüka asi ki yarilün."

⁴⁹ Yesu bóktan alakón küsil yarilürr, darrü pama Zaerruska ugón tamórr oya müötüdüğab, da wa oya yalórr wagó, "Marü olom büdülato. Ma Úmulbain Pam myamem müp akyan-gu."

⁵⁰ Yesu ini poko nóma arrkrurr, wa bóktanórr Zaerruska wagó, "Ma gumgu, ma kürü wata amkoman kangu, da wa kubó igósidi dólóng baine."

⁵¹ Yesu Zaerrusün müötüdü nóma abzilürr, wa abün is koke ok ninóp wankü barrbünum müötüdü. Wata idi kwarilürr: Pita, Zon, Zeims, akóene ngulmokuran aipab nis.

⁵² Blaman pamkolpam yón taegwarr akó yón gyaurdü kwarilürr. Yesu ibüka bóktanórr wagó, "E yón piküp bainam, zitulkus wa büdül kokeo, a wa go uto."

⁵³ I ma oya ngüóng angyalnóp, zitulkus i umul kwarilürr wagó, wa go amkoman büdülano.

⁵⁴ Wa ma oya tangdó omoanórr, da wirribóka karrzwosilürr wagó, "Olom, ugó bupa!"

⁵⁵ Ene ngulmokuran arróla tóbaka tolkomólórr; büzyón-babul, wa zamngólórr! Olgabi Yesu aipab nis nyalórr alo kla akyanóm.

⁵⁶ Ene ngulmokuran aipab nisa gübarirr aengrri. A Yesu ma ibü arüng bóktan nókyanórr wagó, "Darrü olom azazilgu, errkyadan ne tonarra tómbapóne."

9

Yesu Tóba 12 Umulbain Olmal Zirrnápónóp (Metyu 10:5-15; Mak 6:7-13)

¹ Yesu téba 12 umulbain olmal darrpan pokodó ngibaunürr. Wa ibü wirri arüng akó dümdüm nókyenóp blaman kolae samu amanóm akó azid alakónóm.

² Olgabi wa ibü zirrnápónóp pamkolpamdó amgolóm Godón Kingzan Balngomólankwata akó azid pamkolpam dólóng bainüm.

³ Wa ngaen-gógópan bóktanórr ibüka wagó, "Yenkü darrü kla ódódgu ini agólde: tupuru, angasangap angón alóp, alo kla, mani, akó ngibürr mórrkenyórr.

⁴ E ne müötüdü barrbuno, wata ola bamilke, kókó e ene basirr sab amgütane.

* ⁴⁸ Yesu ene kol *kürü olom*-bóka ngizulianórr, zitulkus oya ubi téba gyaur amtyanóm yarilürr ene koldó, abzan.

5 Pamkolpama yabü ne morroal tonarre koke nóma yazebrre darrü basirrdü, ene basirr amgütamke, wapórdó buru we bainamke. Ini tonarra sab igó poko umul nirre wagó, ibü [kolaean darrema] sab tame Godkagab."

6 Da módoga, ene umulbain olmala we bazeborr basirr-basirr. I Morroal Bóktan büdratkü ogoblórr, dakla azid pamkolpam dólóng bainkü, i ne bwób-bwóbdüma ogoblórr.

*Errod Abün-abün Gyagüpítótók Yazeborr Yesunme
(Metyu 14:1-12; Mak 6:14-29)*

7 Galili prrobins algomól wirri pam Errod arrkrrurr, blaman ne elklaza tómbapón kwarilürr. Wa abün-abün gyagüpítótók yazeborr, zitülkus ngibürr pamkolpama igó bóktan kwarilürr wagó, "God Zonón [Baptaes Bain] Pam wa büdüldügab kuri irsümüle."

8 Ngibürr isa igó bóktan kwarilürr wagó, "Prropet Ilaea akó okaka tübine." Akó ngibürra wagó, "Darrü prropeta, ngaen usian nótó ngyabelórr, narrótókorrá, da akó kuri türsümüle arróldó."

9 A Errod wagó, "Kürü gazirr pama Zonón singül nam itülpö wata kazan nilöp. A ini wa dama nótóke, ka inzan poko noanbóka arrkrrudóla?" Da módoga, Errod Yesun asenóm kain yarilürr.

*Yesu 5,000 Pam Ngabyónürr
(Metyu 14:13-21; Mak 6:30-44; Zon 6:1-14)*

10 Yesun umulbain olmala nóma tóbakonórr, da Yesun izazilöp, i ne elklaza tómbapónónóp. Olgabi wa ibü yazeborra, ae ogoborr kókó Betsaeda wirri basirr minggüpanandó, i tibi ne ki korale.

11 A pamkolpamab ngoroa ma kari güblange barrkrrurr Yesu nebóna tótókóm kain yarilürr, da zutalórr oya solkwat. Yesu ibü morroal yazeborr, da ibüka bóktanórr Godón Kingzan Balngomólankwata, da wa ibü dólóng nyónónóp, dólóng bain nidi amkün koralórr.

12 Abüsa nóma mórralórr, ene 12 umulbain olmala oyaka togobórr, da i oyaka bóktónóp wagó, "Ini pamkolpamab ngoro ugó zirrapónónóm minggüpanan basirrdü akó madmad kabedó ne müótko, alo kla azebóm akó ut bwób byamkünüm, zitülkus ini kolpam-koke bwóba."

13 A Yesu ibü nilöp wagó, "E yaib ibü ngibürr alo kla nülinam."

I ma bóktónóp wagó, "Kibü wata 5 brredako akó nis wapiamli. Marü ia ubia, ki ogobo ini abün pamkolpamabkö ala kla bumiógm?"

14 (Ene pokodó blaman kókó 5,000 pam koralórr.)*

A Yesu ma tóba umulbain olmaldó bóktanórr wagó, "Ibü mórran-mórran ninam kopo-kopo, darrpan kopodó kóta 50 kolpam ngarkwat."

15 Oya umulbain olmala tónggapónóp wazan nilöp, kókó ene pamkolpama blamana bobranórr.

16 Yesu ene 5 brred akó nis wapi yazeborr, kwit yazilürr, da Godón eso ekyanórr. Wa ene brred akó wapi syórr nangónóp, da tóba umulbain olmal nülinóp ene pamkolpam gyabalómóm.

17 I blamana nóma elop, ibü bikóma nólóngóp. Umulbain olmala bamirrún ala poko dakainóp akó 12 alóp murrausóp.

9:5 Luk 10:10; Apostolab Tórrmen 13:51 **9:7** Metyu 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 **9:9** Mak 6:17-29 * **9:14** Zu pamkolpama olommokur pamzan ngakan kwarilürr, i 12 pail ama kwit. Kol a olmal go asi kwarilürr, da wata paman etóngóp.

*Pita Yesun Müsirrga Yónürr
(Metyu 16:13-19; Mak 8:27-29)*

¹⁸ Darrpan ngürr, Yesu tebe nómá tóre ekolórr, oya umulbain olmal ta wanku asi kwarilürr. Olgabi oya tórea nómá blakónórr, da nümtinóp wagó, "Pamkolpama ia bóktandako, ka nótókla?"

¹⁹ Umulbain olmala bóktan yalkomólóp Yesuka wagó, "Ngibürr pamkolpama igó bóktandako wagó, ma Zonla, Baptae Bain Pam. Ngibürra ma igó bóktandako wagó, ma prropet Ilaezala. Ngibürra go wagó, ma darrü prropetla, ngaen usian nótó ngyabelórr, narrótókórra, da akó kuri türsümüle arróldó."

²⁰ Wa ibü nümtinóp wagó, "A yadi, e wa ia gyagüpi tótókdakla kürükwata, ka nótókla?"

Pita bóktan yalkomólórr wagó, "Ma ene [Kerrisola], God noan zirrsapónorr."

*Yesu Tóba Azid Aeng akó Büdüllankwata Bóktanórr
(Metyu 16:20-28; Mak 8:30-9:1)*

²¹ Yesu ibü arüng bóktan we nókyenóp wagó, "Darrü olom azazilgu igó, ka ene Kerriso módóglia."

²² Yesu akó bóktanórr wagó, "Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, wata sab abün-abün azid aeng namulo. [Balngomól byarrmarr pam], [wirri prist], akó Mosesón gida umulbain pama sab kürü wata alzizi kümaniknórre. Sab kürü büdüllümpükü kómkólorre a aüd ngim ngürrdü God kürü sab kürsümüle arróldó."

²³ Olgabi Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Nadü oloman ubi yarile kürükä solkwat akyanóm, wa tóbabóka imrüke. Wa blaman ngürrzan tóba krros bügasile azid aengóm kazan, ó kürükä solkwat tókyale.

²⁴ Zitulkus módóga, nadü oloman ubi yarile tóba tüpan arról zid ainüm, wa sab tóba [ngarkwat-koke arról] imrüke. A nadü oloma sab tóba tüpan arról imrüke kürübókamde, wa sab tóba ngarkwat-koke arról zid ine.

²⁵ Ia laró morroala, darrü pama ini tüpan elklaza blaman azebóm, a tóbanan ngarkwat-koke arról ma ki imrüke? Babula!

²⁶ Nadü oloma büöd aengda kürükwata akó kürü bóktanankwata, ka Pamkolpamab Olom nótókla, sab ta büöd aengo oyakwata, ka nómá tamlo kólba [wirri kómal zyónpükü], Ab akó gyabi anerru ne wirri kómal zyóna myangrao bapónda.

²⁷ Ka yabü amkoman poko byaldóla: e ngibürr aini nidipakla bőrrangórrón, sab koke narrbarino kókó God ini tüp Kingzan alngomól nómá bókyene."

*Yesun Büba Darrü Tonarr Bainürr
(Metyu 17:1-8; Mak 9:2-8)*

²⁸ Aprrapórr 8 ngürr kakóm Yesu ibü yazebörr, Pita, Zon, akó Zeims, da podo bangürlürr usakü, tórem.

²⁹ Yesuzan tóre yarilürr, oya obzeka darrü tonarr bainürr. Oya mórrkenyórra ongang bapón yarilürr gabülpifie.

³⁰ Da módóga, pam nisa we okaka tübyörri, Moses a Ilaeza,[†] Yesukü ikikdi.

^{9:19} Metyu 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 ^{9:20} Zon 6:68-69 ^{9:23} Metyu 10:38 ^{9:24} Metyu 10:39; Luk 17:33; Zon 12:25 ^{9:28} 2 Pita 1:18 [†] ^{9:30} Moses akó Ilaeza ngaerrón prropet nis namülnürri.

31 I ta wirri kómal zyónpükü okaka tübyórri. I igó poko ikik kwarilürr, Yesu sab nadü tonarre narrótóke. Wa karipoko yarilürr Godón bóktan tórmendó angrinüm Zerrusalem wirri basirrdü.

32 Pitan tóba gódam nispükü uta arüm yarilürr, a i tai nóma tübarsinürr, i esenóp Yesu ne wirri kómal zyondü yarilürr akó i ta nosenóp ene pam nis wankü nidi zamngónorrri.

33 Moses a akó Ilaezazan bupadóm kain namülnürri, da Pita Yesuka bóktanórr wagó, "Wirri Pam, mi morroal ainizanakla! Ki kya äud twal müöt balmerre, darrü marünkü, darrü Mosesónkü, darrü Ilaezankü." (Pita koke emzyatórr tóba bóktanen küp tai laró yarilürr.)

34 Pita enezan bóktan yarilürr, da módoga, pülpül pokoa we tamórr, a ibü ngatolop. Ene umulbain olmal gum kwarilürr pülpül pokoa ibuzan ngablao yarilürr.

35 Pülpül pokodágab bóktan bómgóla sidörükürr wagó, "Ini kürü Kólbanan Olome. Oya kótó ipadórró. Oya bóktan amkoman ipadólamke!"

36 Ene bóktan bómgóla nóma blakónórr, umulbain olmala Yesun tóbanan esenóp. I koke bóktan kwarilürr inikwata, wata tibióbka ola yarilürr. I ene tonarrdó darrü olom kokean izazilóp, i ne elklaza nosenóp.

*Yesu Kolae Samupükü Olommokur Dólóng Yónürr
(Metyu 17:14-18; Mak 9:14-27)*

37 Darrü ngürr Yesu tóba äud umulbain olmalpükü nóma tübinürr pododágab, wirri pamkolpamab ngoroa tóbazenórr oyaka.

38 Da módoga, darrü pama ene pamkolpamab ngorodágabi tórrgóganórr Yesuka wagó, "Umulbain Pam, ka marü atodóla kólba siman olom ngakanóm, zitulkus kürü wata darrpan olom módoga!

39 Kolae samua blaman tonarrdó nóma amiogda, ugósan kubó taeg-warran ngítine. Ene kolae samua kubó tórrngónan ngítine, da tüpdü singalkóle tae godeapükü. Ene klama wirri ngarkwatóm koke amgatóda, dakla oya büb kulainda.

40 Ka marü umulbain olmal enan natonóma ini kolae samu amaiküm, a ibü gaodó koke yaril."

41 Yesu blamandó bóktan yalkomólórr wagó, "E amkoman bangun-koke akó kolae tonarr lüöl pamkolpamakla! Ia ka yenkü nadüzan ngarkwat ngyabelo yabü amkoman bangun kokede?" Da wa ene pamdó bóktanórr wagó, "Moba olom ala sidó."

42 Ene olommokura Yesu nóma ngorram ain yarilürr, kolae samua oya ugón tórrngónan ngitanórr, da singalkalórr tüpdü. A Yesu ma ene kolae samu agórr ene olommokur amgatóm. Ene olommokur we dólóng yónürr, da abdó we yalkomólórr.

43 Blaman pamkolpama gübarirr aengóp Godón wirri arüng nóma esenóp.

*Yesu Akó Nis Ngim Tóba Büdülankwata Bóktanórr
(Metyu 17:22-23; Mak 9:30-32)*

Blaman pamkolpamazan gübarirr aeng kwarilürr Yesu ne blaman elklaza tómbapónórr, da wa tóba umulbain olmaldó we bóktanórr wagó,

44 “Tai tübarrkrru, amrükgu, ka yabü ne wirri bóktan bütazilüm kaindóla. Darrüpa kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, sab pamkolpamab tangdó küngrine.”

45 A i ma Yesun bóktanan [küp tai koke emzyetóp]. God ene bóktanan küp ibükagab inikürr, igósüm i tai koke ipüdóp. Akó i tib gum kwarilürr Yesun amtinüm oya bóktanan küpankwata.

Ia Wirrian Nótóke?

(Metyu 18:1-5; Mak 9:33-37)

46 Da módogá, ene umulbain olmala tibiób ola murr bazebdako wagó, ia amkoman wirrian nótóke.

47 Yesu wa ibü gyagüpítótók ngaen-gógópan bumiögür, da darrü kari olom ipadórr, zamngól-zamngólan we yónürr tóba nólgóp kwata.

48 Olgabi Yesu tóba umulbain olmaldó bóktanórr wagó, “Inzan kari olom morroal tonarre nótó nóma apadóda kürü ngidü, enta igósa, wa kürü morroal tonarre apadóda. Ó kürü morroal tonarre nótó nóma apadóda, wa ta Godón morroal tonarre apadóda, kürü nótó zirrkapónórr. Ini amkoman pokoa, zitülkus karian nótóke yabü aodó, God wirrian oya angunda.”

Yesun Umulbain Olmalpükü Koke Nótó Bóka Bamgündä, Wa Ibükama (Mak 9:38-40)

49 Zon bóktanórr Yesuka wagó, “Wirri Pam, ki darrü pam eserre kolae samu amande pamkolpamdgabi marü ngidü. Ki oya piküp ainüm kain kwarilürr, zitülkus wa minkü kokea.”

50 A Yesu ma ibü nilóp wagó, “E oya piküp ain-gu, zitülkus yabüka koke nótó bóka bamgündä, wa igósidei yabüne.”

[Samarria] Basirr Pamkolpama Bangónóp Yesun Apadóm

51 Yesun kwitudü kasil ngürrazan ngorram bain yarilürr, Yesun ama gyagüpbarri yarilürr Zerrusalem wirri basirrdü tótókóm.

52 Da wa bóktan bamtül pam zirrnápónóp singül kwata. Ene pama we ogobórr darrü basirrdü, Samarria prrobins kugupidü, elklaza tómbapónóm Yesunkü.

53 A pamkolpam ene basirrdü koke kwarilürr Yesun tóba umulbain olmalpükü morroal tonarre apadóm, zitülkus i Zerrusalem ki bôrrgrötörre.[‡]

54 Zeims akó Zon igó nóma ngakarri wagó, Yesun ini pamkolpama morroal tonarre koke ipüdóp, da bóka itarri wagó, “Lod, ia marü ubia, ki kubó Godón imtini ur zirrapónóm kwitudügab ibü almitüm?”

55 A Yesu ma tübyalüngürr, da ibü nagórr.

56 Olgabi ma i akó darrü basirrdü ogobórr.

Ma Ngibürr Kla Eloko Yesun Mamoanóm

(Metyu 8:19-22)

57 I kwaródó iazan tótók kwarilürr, darrü pama Yesunbóka wagó, “Ka sab marüka akyalo, enana ma nega wamlo.”

9:48 Metyu 10:40; Luk 10:16; Zon 13:20 [‡] **9:53** Zu pamkolpama amkoman igó angun kwarilürr wa, Zerrusalem wata ene bwób yarilürr Godón ótökóm, a Samarria pamkolpama amkoman ama igó angun kwarilürr wa, Gerrizim Podo ene bwób yarilürr Godón [ótökóm]. **9:54** 2 King 19:16

58 Yesu ma oyaka bóktanórr wagó, "Poksab[§] tibiób ngyaben kugupi asiko akó kwitüm pýoaeab müótako. A Pamkolpamab Oloman ma darrü ut bwób babula, ka kólba singül ne ingrino ngón ngagónóm."

59 Olgabi Yesu akó darrü pamdó bóktanórr wagó, "Kürüká tókyá!" A ene pama ma Yesuka igó bóktanórr wagó, "Lod, ma kürü ngaen-gógópan ok kyó basirrdü alkommólóm kólba ab gapókdó angrinüm."

60 Yesu ma oya igó yalórr wagó, "Büdül nidipako tibiób büdül ki balüngnüm.* A mató, ma wam a pamkolpamidó ayolónke ene morroal bóktan Godón Kingzan Balngomólankwata."

61 Akó darrü pama bóktanórr Yesuka wagó, "Lod, ka sab marüka akyalo, a ngaensingülan ka kya kólba müót kolpam yawal bókyanóm wamón."

62 Yesu ma oya igó yalórr wagó, "Darrü pama ne kesu angónde kakota nóma yazile,[†] wa ngarkwatódó zaget pam kokea Godón Kingzan Balngomólankü."

10

Yesu 72 Umulbain Olmal Zirrnapónóp

1 We kakóm, Yesu ngibürr 72 pam ilianórr, akó tómbapón yarilürr ibü zirrbapónóm. I sab oya singül kwata ogobe ninis, blaman wirri basirr akó bwóbdüma wa ne tótókóm bóktan tólbael yarilürr.

2 I solkwat ogobórr, a Yesu ngaen-gógópan ibüka bóktanórr wagó, "Abül ta kari kokea, a zaget pam ma abün kokeako ene alo kla abülüm.* We ngarkwatódó, e Lodka tére kwarilün, abül zitülkus olom nótóke, akó oya imtinamke zaget kolpam zirrbapónóm alo kla abülüm.

3 Ogob! Ka yabü zirrbapondóla [sip] kupozan wirri narr ume[†] ngorodó.

4 Yenkü paos, angasangap angón alóp, akó ngibürr wapórdó bamel kla amarrugu. Kwatódó bólean-gu pamkolpamidó ikiküm.

5 E darrü oloman müótüdü néma barrbuno, ngaen-gógópan bóktónamke magó: 'Paud asi ki yarilün ini müótüdü!'

6 Paud olom ne ola néma yarile, yabü paud oyaka yarile; koke ne néma, ene pauda yabüka tolkomóle.

7 Ene dadan müótüdü bamilke, akó alo a anón, i yabü ia klame ngabyón kwarile. Zitülkus módóga, zaget paman dümdüm asine téba darrem kla azebóm ibükagab, nibiób tangbamtinda. Abün-abün müótüdüma ngyabenkü tótókgu darrpan basirrdü.

8 E darrü wirri basirrdü néma barrbülo, da pamkolpama yabü morroal tonarre néma yazebrre, ololónke i yabünkü ia alo tübarmüle.

9 Dólóng nyólamke ola azid pamkolpam nidipako, akó nüzazilamke magó, 'Godón Kingzan Balngomóla yabü minggúpanandó kuri tübine.'

§ **9:58** Poks narr umezan klama. Mórrke-mórrke módóga: fox. Ma dandang ngakanke atang opor Metyu 8:20. * **9:60** Ini bóktanai küp módóga: Samuan ngarkwatódó büdül nidipako ki balüngam búban ngarkwatódó nidi narrbarinóp. † **9:62** Ene tonarrdó, Zu pama néma kesu angón kwarilürr, i dümdüm ogoble. Darrü pama ne kakota néma yazile, wa gaodó koke yarilürr dümdüm tótóküm. Ini alap-alap bóktana. Oya küp módóga: Darrü pama ne téba kakota ngayabendó néma yazile, wa ngarkwatódó kokea Godón zaget tómbapónóm. * **10:2** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 9:37 ngakanke. **10:2** Metyu 9:37-38 † **10:3** wirri narr ume, Mórrke-mórrke módóga: wolves. **10:3** Metyu 10:16 **10:7** 1 Korint 9:14; 1 Timoti 5:18

10 A e darrü wirri basirrdü néma barrbuno akó ene pamkolpama yabü morroal tonarre koke néma yazebrre, wirri kwaródó ogobke, da ini poko bóktónamke magó,

11 "Yabü basirran ne buruko kibü wapórdó ki ae barrgondakla yabü amtyanóm yabü kolae asiko.[‡] A e ma umul kwarilo ini poko: Godón Kingzan Balngomóla minggüpanandó kuri tübine!"

12 Ka yabü igó byaldóla, Godón Kot Ngürrdü wa sab Sodom[§] wirri basirr pamkolpam kolaean darrem nökyerre. A wa ma ene basirr pamkolpam sab tai wirrian kolaean darrem nökyerre.

Amkoman Bangun-koke Wirri Basirr (Metyu 11:20-24)

13 "Sab Godón ngürsila tame marüka, Korrazin wirri basirr! Akó sab Godón ngürsila tame marüka, Betsaeda wirri basirr! Ka Taerr akó Saedon wirri basirr nisdü* ene [arüng tonarr] ne néma ki tómbapóla, ka yabükä ne arüng tonarr tómbapólórró, ene pamkolpama gyaur mórrkenyórr ngaen ki bamelórre akó urtök buru ki olokól tibiób singüldü, Godka okaka azazinüm wagó, i tibiób kolae tonarrdögabi kuri tübyalüngörre.

14 Godón Kot ngürrdü wa sab Taerr akó Saedon wirri basirr pamkolpam kolaean darrem nökyerre. A wa ma sab yabü, Korrazin akó Betsaeda, tai wirrian kolaean darrem tókyerre.

15 Akó mató, Kaperrna-um wirri basirr, ma ia igó gyagüpítótókdóla, God sab marü kwitüdü mómngyele? Kokean! Ma sab bangrino tüpdü, büdülab bwóbdü!"[†]

16 Olgabi Yesu tóba umulbain olmaldó bóktanórr wagó, "Yabü bóktan ne oloma arrkrruda, enta igósa, wa kürü bóktan arrkrruda. Akó yabü nótó alzizi amanda, enta igósa, wa kürü alzizi amanikda. Akó kürü nótó alzizi amanikda, enta igósa, wa Godón alzizi amanikda, kürü nótó zirrkapónorr."

Yesun bóktan kakóm, wa ene 72 umulbain olmal we zirrnapónóp.

Ene 72 Umulbain Olmala Bagürwómi Tóbakonórr

17 Ngibürr tonarr kakóm, ene 72 umulbain olmala tóbakonórr Yesuka tibiób agóltagoldögabi, da i kari bagürwóm koke kwarilürr. I bóktónóp oyaka wagó, "Lod, enana kolae samua ta kibü bóktan amorran kwarilürr, ki arüng bóktan néma nüliónónóp marü ngidü!"

18 Da Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Ka satani eserró kwitümgab büsai aupdi, wamaka aon warri zyóna büsai-büsai aupda pülpüldügabi.

19 Tübarrkrru! Ka yabü balngomól arüng ngaen nökyenarre büdü tarük gwar a walipwalip bailüm akó satanian arüng [ut-ut ainüm]. Darrü kla babula yabü azid akyanóm.

[‡] **10:11** Ini bóktanan kùp módogá: *yabü [kolaean darrem] sab asi yarile.* **10:11** Luk 9:5;

Apostolab Tórrmen 13:51 [§] **10:12** *Sodom:* Ma müsirrga ain bóktan Metyu 10:15 ngakanke.

10:12 Bwób Zitül 19:24-28; Metyu 10:15; 11:24 * **10:13** *Taerr akó Saedon pamkolpam kolae tonarr akó Godónbóka umul-kók pamkolpam kwarilürr.* **10:13** Aesaya 23:1-18; Izikel 26:1-28:26; Zo-el 3:4-8; Eimos 1:9-10; Zekarraea 9:2-4 † **10:15** *büdülab bwób,* Grikk bóktane módogá: *Hades.*

10:15 Aesaya 14:13-15 **10:16** Metyu 10:40; Mak 9:37; Luk 9:48; Zon 13:20 **10:19** Wórr Peba 91:13

20 E bagürwómdakla, zitülkus kolae samua ta yabü bóktan amorrandako. E ma bagürwómgu ene zitülkusdú, a e barre we pokodó bagürwóm kwarilo, God yabü ngi kwitudü ngaen wibalómorr tóba pebadó.”

*Yesu Tóba Ab Yagürürr
(Metyu 11:25-27; 13:16-17)*

21 Ene tonarrdó, Godón Samua oya bübzan gwarran yarilürr bagürwómpükü, Yesu Godka bóktanórr wagó, “Ka marü agürdóla, kürü Ab, tüp a pülpulan Lod, zitülkus ma ini elklazab‡ amkoman küp iniknürri [wirri gyagüpitótók] akó wirri susumüri pamdógabi, da errkya ma popa kolpamidó kuri okaka sizazina, marü kari olmalzan nidi amkoman angundako. Amkoman, kürü Ab, ma tónggapórró ini kwata, zitülkus marü wirri ubi inzanóm yarilürr.”

22 Yesu akó pamkolpamidó we bóktanórr wagó, “Blaman kla kürü Aba kuri küliónurr. Darrü olom umul-kóka, Godón olom ia oloma. Wata Ab umul tebea. Akó darrü olom umul-kóka Ab ia oloma. Wata oya Olom umul tebea, akó wa nibiób aleanda tóba Ab okaka amzazilüm.”

23 Olgabi Yesu tóba umulbain olmaldó byalüngürr, da ibüka we bünyón bóktanórr wagó, “Bagürwóm idipako, nidi basendako e ne elklaza basendakla!

24 Zitülkus módoga, ka yabü igó byaldóla, abün prropet akó king ngaen ubi kwarilürr asenóm, e errkya ne kla basendakla kürü tómbapónde, da i kokean esenóp. Akó ibü ubi ta arrkrrum yarilürr, e ne poko arrkrrudakla, da i kokean barrkrrurr.

Morroal /Samarria/ Paman Alap-alap Bóktan

25 Da módoga, darrü Zu pamkolpamab gida umulbain pama zamngólórr, da Yesun apókóm darrü amtin bóktan poko imtinürr wagó, “Umulbain Pam, ka ia kaino [ngarkwat-koke] arról apadóm?”

26 A Yesu ma darrem oya igó imtinürr wagó, “Mosesón gidadó inikwata ia wialómorróna? Ma ia amzyatdóla?”

27 Wa Yesuka bóktan yalkomólórr wagó, “Marü [moboküpü ubi] asi ki yarilün Lodka, marü God, moba dudu moboküpi, dudu samui, dudu arüngi, akó dudu gyagüpitótóke”, akó ‘Marü moboküpü ubi moba minggúpanandó ne olome§ inzan ki yarilün, marü moboküpü ubi mobakazane.’”

28 Yesu oyaka bóktanórr wagó, “Ma bóktan dümdüman salkomóla. Ini bóktan mamoan namülünke, da ma sab ngarkwat-koke arroldó ngyabelo.”

29 A ene gida umulbain pama kwat amkün yarilürr tóba bagom. Da módoga, wa akó Yesun imtinürr wagó, “Kürü minggúpanan olom ia nótóke?”

30 Yesu darrem bóktan yalkomólórr wagó, “Darrü ngürr darrü pama Zerrusalem wirri basirrdügabi abilürr ama Zerriko wirri basirrdü wamlórr. Wazan wamlórr, ngibürr gazirr-gazirr góóm pama ugón simigóp. I oya mórrkenyórr akó elklaza blaman imtinóp, emkólóp kókó büdül kari poko. Tib ae ogobórr.

‡ **10:21** ini elklaza we poko apónda, Yesu ne poko apón yarile singül kwata. **10:22** Zon 3:35; 10:15

§ **10:27** minggúpanandó ne olome wa blaman pamkolpambóka apónda, ma nibiób amorrondóla.

10:27 Lebitikus 19:18; Duterronomi 6:5 **10:28** Lebitikus 18:5

31 Igó pokoa tómbapónorr, darrü prista tamlórr ene dadan kwatana. Wa ene pam nómá esenórr, wa kwatana bórrgratárr kwat dakla kabeana.

32 Dadan ngarkwatódó, Libae* zitül pama tamlórr dadan pokodó. Wa ene pam nómá esenórr, wa kwatana bórrgratárr kwat dakla kabeana.

33 Ta asi, darrü Samaria pama[†] ene kwatanazan wamlórr, wa ene pokodó tamórr ene pam ne yarilürr. Wa nómá esenórr, wa oyaka kari gyaur koke yarilürr.

34 Módoga, wa wamórr kókó oyaka, oel akó waen ekanórr oya gülüngdü akó mórrkenyórr syórri twóp amelórr kókó tai. Da wa ene pam ipadórr, tóba [donkidü] igasilürr, da we idódürr manie ngyaben amil müötüdü, da we ngakan yarilürr darrpan ngürrüm.

35 Darrü ngürr ene Samaria pama nis silba mani küp[‡] nurruanórr, da ene manie ngyaben amil müöt ngakan pam ekyanórr. Wa bóktanórr oyaka wagó, 'Gyaurka, ini pam tai ngakalonke. Akó darrem ne barrkyanan nómá yarie ini tumum, ka marü sab barre ugón kókyeno ka nómá tolkomolo.'

36 Olgabi Yesu ene Mosesón gida umulbain pam imtinürr wagó, "Ma ia gyagüpi tótókdóla? Ini aüd pamdögabi, morroal minggüapanan olom ia nótó yaril ene gazirr-gazirr gómol pama amkarrón olomdó?"

37 Ene pama bóktan yalkomólórr wagó, "Gyaur nótó ipadórr oyaka." Olgabi Yesu oya yalórr wagó, "Ma wam, da dadanzan kainke."

Marcta akó Merri

38 Yesu tóba umulbain olmalpükü Zerrusalemzan wamlórr, da kwatkwat darrü basirrdü tübzilürr. Ola darrü kol warilürr, ngi Marrta, da wa Yesun ngisaunürr tóba müötüdü.

39 Marrtan zoret asi warilürr, ngi Merri, Lodón wapór minggüapanandó notó mórran warilürr oya umulbain bóktan arrkrrum.

40 A Marcta ma gyakolae warilürr, zitulkus oya abün zaget akó elklaza korálórr tómbapónóm. Marcta natókorr a oyabóka wagó, "Lod, ia ini morroala marúka, kürü zoreta kürü inzan amgatóm blaman ini zaget tómbapónóm kólbe puóran? Wyal kürü tangamtinüm!"

41 Da Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Marcta, Marcta, ma kari gyakolae kokela abün elklazabkwata.

42 A wata darrpan kla asine tónggapónóm. Merri wa ene dümdüm kla kuri ipüde, da kubó koke ipüdörre oyakagab."

11

Tóreankwata Umulbain Bóktan

(Metyu 6:9-13; 7:7-11)

1 Darrpan ngürr Yesu darrü pokodó tére yarilürr. Oya tére akoa nómá blakónorr, da oya darrü umulbain oloma bóktanórr oyaka wagó, "Lod,

* **10:32** *Libae* darrü zitül yarilürr Israélóm. Ene zitülan pam [Godón Gyabi Müötüdü] zaget zitül kwarilürr. Ibü zaget we kla korálórr: Godón Gyabi Müötüdü zaget elklaza ngabkan akó [altadój] ne kla amsel korálórr. † **10:33** *Samaria pam*: Samaria pamkolpam Zu pamkolpamab gómdamal-koke kwarilürr, we ngarkwatódó i tibiób koke igósidi tangbamtin kwarilürr. ‡ **10:35** *silba mani küp*, Grikk bóktane ma inzan angrirruuna: *denarii*. Ene tonarr, darrpan zaget pama nis ngürr nómá zaget yarile, wa nis *denarii* nüpuéde. **10:38** Zon 11:1

ma kibü umul tinünüm Godka tóre bako iada, wata Zon [Baptaes Bain] Pam tóba umulbain olmalzan umul ninóp."

2 Olgabi Yesu bóktanórr ibüka wagó, "E Godka nóma tóre kwarilo, igó ekolamke magó,

" 'Ba,

marü ngi gyabiana; pamkolpama marü ngi ki [ótók] kwarilün.

Marü Kingzan Balngomóla ugó ki tam.

3 Kibü darrpan-darrpan ngürrzan alo kla alión namülün.

4 Ma kibü kolae tonarr torrgonónóm,

zitülkus kibüka kolae tonarr nidi tömbapondako, ki ta ibü kolae tonarr barrgondakla.

Akó kibü balngomólgu kolae tonarr tömbapónóm.' "

5 Olgabi Yesu bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó, "Darrüpa yabükagabi kubó apprapórr wame kamadan müötüdü irrüb zokrrok, da kubó bóktóne wagó, 'Kürü gódam, gyaurka, kya kürü aüd brred mató külió, darrem ka sab marü mókyeno solkwat.

6 Zitülkus kürü darrü gódam aibwóbdügabi tübzile, da wa kankü aega, ó kürü ta bumat kla babula oya akyanóm.'

7 Olgabi ene müót kugupidü gódam aibwóbdügabi tübzile, da wa kankü aega, ó kürü ta bumat kla babula oya akyanóm.'

8 Ka yabü igó byaldóla. Solodó, wa kubó bupude, ene pam alo kla ekyene oya ubi ngarkwatódó, a ene igó pokodógabi koke, igó zitülkus wa oya gódam, a zitülkus wa mengre tangbamtinüm batoda.

9 Da ka yabü igó byaldóla, yatolam Godón, da yabü sab nókyerre. Yamkülam, da e sab esenane. Mamtae alkólám, da God sab yabünkü tapakue.

10 Zitülkus módóga, nótó nóma yatole, sab ipüde. Nótó nóma yamküle, sab esene. Akó mamtae nótó nóma alkóle, God sab tapakue oyankü.

11 Ia yabü aodó igó ab asine, tóba oloma ne wapim nóma bato-e, ia wa kubó büdülngal ekyene?

12 Ó wa ne oya póyae urgupüm nóma yato-e, wa ia kubó oya walipwalip ekyene? Koke!

13 Enana e kolae tonarr pamkolpamakla, a e ma umulakla yabiób olmal morroal elklaza gail. Da amkoman, yabü kwitüm Aba sab igósi tóba Samu nókyerre, oya nidi atodako!"

Yesu akó Be-elzebul

(Metyu 12:22-30; Mak 3:20-27)

14 Darrü tonarrdó, Yesu kolae samu amanikürr darrü pamdögabi, oya bóktan-gum nótó elealórr. Ene kolae samua ene bóktan-koke pam nóma amgatórr, ene pama bóktanóm bainürr. Pamkolpam ola nidi koralórr gübarirr aengóp.

15 A ngibürr pamkolpama ma Yesunkwata igó bóktanónóp wagó, "Be-elzebul,* kolae samuab singüldü pam nótóke, oya ene arüng wató akyanda kolae samu amanóm."

* **11:15** Be-elzebul satanian darrü ngia. **11:15** Metyu 9:34; 10:25

16 Ngibürr pamkolpama oya apókóm yangónónóp, da imtinónóp darrü kwitümgab [wirri tulmil] tónggapónóm igó poko amtyanóm wagó, oya arüng amkoman Godkagabia.

17 Yesu ibü gyagüpítótók umul bainürr, da wa ibükä we bóktanórr wagó, "Darrü kingan balngomól bwób pamkolpama tibiób nóma bürrgrrütörre tibióbka bóka bamgünüm, ibü bwóba sab kolae baine. Akó darrpan müötüdü pamkolpama tibiób nóma bürrgrrütörre, i sab myamem dabyorrün koke kwarile.

18 Da ene ta inzana, satani akó tóba kolae samua ne tibiób nóma bürrgrrütörre, da oya balngomóla sab myamem koke zamngóle. Ka ini poko bóktandóla, zitülkus e igó bóktandakla wagó, ka kolae samu Be-elzebulün arüngi amandóla.

19 A ka kolae samu ne Be-elzebulün arüngi nóma amandóla, da yabükä nidi atandako, i ma kolae samu noan arüngi amandako? Ini zitülkusdü i sab yabü igó zaz nirre wagó, e obaedakla e nóma bóktandakla wagó, ka kolae samu Be-elzebulün arüngi amandóla.

20 A ka wa kolae samu Godón tang pyómi amandóla. Akó ini klama igó poko okaka amzazilda wagó, Godón Kingzan Balngomóla yabükä kuri tame.

21 "Darrü arüng pam abün gazirr elklazapükü nómada akó tóba müöt nóma ngakanda, oya elklaza kubó zid kwarile.

22 A kubó ma darrü arüngan pama gazirrüm nóma sisingül akyene, akó oya nóma [ut-ut ine], olgabi ene wirri arüngan pama ene gazirr elklaza kubó imtine, wa ne klamdö ngambangólda. Da kubó ene wirri arüngan pama arrgrüte kamdalpükü ene arüng paman elklaza.[†]

23 "Kankü koke nótóke, wa kürüka bóka bamgünda. Akó kankü pamkolpam koke nótó dakasuda, wa arngenda.[‡]

Kolae Samua Nóma Alkomólda

(Metyu 12:43-45)

24 "Kolae samua nóma burruanda pamdógbab, wa agóltagóldase naekoke bwóbdüma, ngón ngagón bwób byamkünkü. Wa darrü koke nóma asenda, wa tóbaka bóktanda wagó, 'Ka ma alkomóldóla ka ne müöt amgatórró.'

25 Wa nóma abzilda ene müötüdü, wa morroal pabzaurrün akó ngarkwatódó asenda.

26 Wa tótókda, da ngibürr 7 amkoman kolaeen samu we amarruda. I blamana ene müötüdü we barrbündako ola ngyabenóm. Da ene tonarrdó ene pam ugón ma tai kolaeen pokodóma ngaensingülan pokodágabi."

Amkoman Bagürwómdü Nidipko

27 Yesun ini pokozan bóktan yarilürr, darrü kola wirri pamkolpamab ngorodágab ugón tórrgóganórr wagó, "Bagürwómdü we aipo marü nótó mulngumilürr akó ngómdü nótó müngrinürr!"

28 A Yesu ma bóktan yalkomólórr wagó, "Taiwan bagürwóm idipako, Godón bóktan nidi arrkrrudako akó tórrmendó nidi arrbündako!"

11:16 Metyu 12:38; 16:1; Mak 8:11 [†] **11:22** Ini alap-alap bóktana. Oya küp módogá: arüng pam satanie, wirri arüngan pam ma Yesu-e. Yesu satani ngaen ut-ut yönürr, da oya arüng kolae samu amanóm satanidügab koke tótókda, a Godkagabi tótókda. [‡] **11:23** Yesu pamkolpam Godka amarrubóka ikikda. **11:23** Mak 9:40

*Pamkolpama Yesun Wirri Tulmilüm Yatop
(Metyu 12:38-42)*

²⁹ Pamkolpamab ngoroa oyakazan kwób tóbazelórr, Yesu bóktanórr wagó, "Ini lüólan pamkolpam kolaeanako. Zitülkus módóga, i kürü wirri tulmilüm atodako. A ibünkü darrü wirri tulmil tónggapórrón koke yarile, wata prropet Zonakazan ne wirri tulmilka tómbapónorr.

³⁰ Zonaka ne klama tómbapónorr, ene igó wirri tulmil yarilürr Ninebe wirri basirr pamkolpama amzyatóm wagó, oya God zirrsapónorr. Da darrpan ngarkwatódó, kürüka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab ne klama tómbapóne, ene igó wirri tulmil yarile ini lüólan pamkolpama amzyatóm wagó, kürü God zirrkapónorr. §

³¹ Ngaen, Syiba kwina^{*} aibwóbdügabi katókórr king Solomonón [wirri gyagüpítótók] bóktan arrkrrum. Da Godón Kot Ngürrdü, ene kola sab igósidi Godón obzek kwata zamngóle ini lüólan pamkolpampükü, da sab ibü kolae tonarr wató pupainirre. Tübarrkruu, Solomonkagabi darrü wirri ngi pam aini asine! E ia kürü wirri gyagüpítótók bóktan amkoman koke iade angundakla, Syiba kwinazan Solomonón wirri gyagüpítótók bóktan amkomán yangunürr?

³² Ngaen, Zonan nóma arrkrruóp Godón bóktan amgolde, Ninebe basirr pamkolpama Godka tübyalüngóp tibiób kolae tonarrdógabi. Da Godón Kot Ngürrdü, i sab igósidi Godón obzek kwata bórrönge ini lüólan pamkolpampükü, da sab ibü kolae tonarr idi pupainirre. Tübarrkruu, Zonakagabi darrü wirri ngi pam aini asine! E Godka byalüngüm koke iadeakla Ninebe basirr pamkolpamzan?

*Ilküp Büban Zyón Klama
(Metyu 5:15; 6:22-23)*

³³ "Darrü oloma zyón kla nóma setene, wa koke inike ó wa alóp lorodó koke ingrine. A wa kumngyindü emngyele, da pamkolpama kubó zyón eserre, i müótan kugupidü nóma barrbüne.

³⁴ Marü ilküp büban zyón klame. Marü ilküp ziz nómadamli, marü dudu büb ugón wirri zyóndüma; a i tümün nómadamli, marü büb wata blaman tümündüma.

³⁵ Da ma tai ngaka, marüka ne zyóne wata amkoman zyón ki yarilün a tümün koke.

³⁶ Da módóga, marü dudu büb ne zyóndü nóma yarile, ó darrü poko ne tümündü babul nómada, sab blaman zyóna gwarrarrón yarile, wamaka marü zyón klama warri mapóné."

*Yesu Parrisi akó Mosesón Gida Umulbain Pamab Kolae Tonarr Pupo
Ninóp*

(Metyu 23:1-36; Mak 12:38-40)

³⁷ Yesu bóktan nóma elakónorr, darrü Parrisia oya we ngyaunürr wankü alom; da wa wamórr, müótüdü bangrinürr, da nólgópe banomólórr alom.

§ 11:30 Abün Godón Bukbóka wirri umul pama gyagüpi tótókdako ene wirri tulmilan küp módóga: Zona aüd ngürrüm wapijan dupidü ngabelör. Dadan ngarkwatódó Yesu ta sab gapókdó aüd ngürrüm yarile. Ngibürra gyagüpi tótókdako ene tulmilan küp módóga: Zona amgol yarilürr Ninebe pamkolpamdó. Dadan ngarkwatódó Yesu amgol yarilürr Zu pamkolpamdó. **11:30** Zona

3:4 * 11:31 Syiba kwin wa Syiba kantrri ngakan warilürr, errkyä Arrabia nege. Wa Zu kol koke warilürr. **11:31** 1 King 10:1-10; 2 Kronek 9:1-12 **11:32** Zona 3:5 **11:33** Metyu 5:15; Mak 4:21; Luk 8:16

38 Ene Parrisia arrkürrürr wa nóma esenórr igó wa, Yesu ta tang koke bagule alom, Zu pamkolpamab bókam tumtum ngarkwatódó.

39 Da Lod oyaka we bóktanórr wagó, "E Parrisia kap a kübül wata tumum poko bagul umulakla, a kugupidü e kari kolae is kokeakla! Akó yabü ubi wata abün elklaza do bainúma!

40 E gonggo pamakla! Büb tumum sopae nótó tónggapónórr, wa auma büb kugupi ta ia wató koke tónggapónórr?

41 A kübül kugupidü ne klamko, e elklaza-koke pamkolpam nülinam, da módóga, blaman kla [tóman-koke] kwarile yabünkü Godón ilküpdu.

42 "E ne Parrisiakla, sab Godón ngürsila tame yabüka! Zitülkus módóga, e [wantent] yabiób didiburr alo misan ngitan klamdógbabi[†] enan alióndakla Godón. A e pamkolpam dümdüm tonarre koke bangóndakla akó yabü [moboküpdu ubi] Godka babula. A e ma pamkolpam dümdüm tonarre ki bangón kwarile akó yabü moboküpdu ubi Godka ki kwarile, ezan wantent alióndakla.

43 "E ne Parrisiakla, sab Godón ngürsila tame yabüka! Zitülkus módóga, yabü ta ene wirri ubi pokoa wirri pamab mórran pokodó mórranóm mibü kwóbbazen müötüdü. Akó yabü ta inzan wirri ubi pokoa, pamkolpama yabü morroal ngürr bóktan nüliónorre pul basirrdü.

44 Sab Godón ngürsila tame yabüka! Zitülkus módóga, e wamaka gapókakla, pamkolpama koke ne kla basendako. Akó i ene gapók kwitana agóltagóldako, umul kókme igó, büdül muru aegako."[‡]

45 Darrü Mosesón gida umulbain pama bóktan yalkomólórr wagó, "Umulbain Pam, ma íni poko nóma bóktandóla, ma ta kibü samupükü akrrandóla!"

46 Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "E ne Mosesón gida umulbain pamakla, sab Godón ngürsila tame yabüka! Zitülkus módóga, e pamkolpam abün müp alióndakla abün gida tómbapónde ibü mamaoanóm, i nabe amarrum ne kla kaindako.[§] A e ma yabiób tang pyóm kubó kokean ingrinane ene müp kwit ainüm.

47 Sab Godón ngürsila tame yabüka! Zitülkus módóga, e prropetab gapók tómbapónakla morroal obzeksyók bapónóm, prropet ngaen ne gapókdó urrbulürr - yabü abalbobatala nibiób okrralórr büdülümpükü.

48 Da ini poko tómbapónde, e igó poko okaka azazindakla wagó, e ubi baindakla yabü abalbobatala ne poko tómbapónóp: i prropet okrralórr, da e ibü gapók tómbapónakla!

49 Ini zitülkusdü God tóba wirri gyagüpitótóke igó bóktanórr wagó, 'Ka sab ibüka prropet akó [apostol] zirrnápnónóm; i ngibürr sab okrrale büdülümpükü akó ngibürr sab wirri müp nüliónorre.'

50 Da ini lüólan pamkolpama sab müp idi ipüdörre prropetab óea ne tópkánónóp, ngaen tüpan zitüldügab,

[†] **11:42 misan ngitan kla:** Yesu ini alo misan ngitan klambóka apón yarilürr: *mint akó rue akó ngibürr elklaza.* **11:42** Lebitikus 27:30 [‡] **11:44** Gapókdóma büdül murua abündako. Mosesón gida-a igó bóktanórr wagó, Zu pamkolpama darrü kla koke ki yamurre, büdül muru ne klama amurr yarilürr (Bótang Peba 19:16). Ene klama ibü tómanpükü nirre Godón ilküpdu. I asen-koke gapók kwitana nóma ki agóltagól kwarilürr, i ene kla ki amurr kwarilürr umul-kókme. Dadan ngarkwatódó, Zu pamkolpama Parrisisidügabi tikó apad kwarilürr, umul-kókme i kolae kwarilürr auma büb kugupidü. [§] **11:46** Ma müsirrga ain bóktan 11:52 ngakanke.

51 tai Eibolón óedóbab, kókó Zekarraean óea ne tópkánórr, [alta] akó [Gyabi Bwób], ibü aodó. Amkoman, ka yabü igó byaldóla, ini lüolan pamkolpama sab blaman müp idi ipüdörre!

52 "E ne Mosesón gida umulbain pamakla, sab Godón ngürsila tame yabüka! Zitülkus módóga, e kwat murrausnarre Godónbóka umul bainüm. E yaib ene kwat koke mamaan kwarilnürřü akó ene pamkolpam, ene kwat mamaoanóm nidi kain kwarilürr, e ibü nürrmatnarre!"*

53 Yesu ene poko nóma amgatórr, ene tonarrdó gab Mosesón gida umulbain pam akó Parrisia oyaka ngürsilpükü bóka bamgünüm bainóp akó oya abün elklazabkwata amtinüm we bainóp.

54 I akyan kwarilürr oya amiögüm oya bóktandó gab.

12

*Bóktan, Tórrmen Tulmil, ó Aumana Gyagüpítótók Wata Darrpan
Pokodó Bórrmamólórrón Kwarile
(Metyu 10:26-27)*

1 Ene dadan tonarr, abün taosan pamkolpama tóbazenórr. I auma tumum tibiób byól kwarilürr, darrü kan poko babul yarilürr. Yesu ngaens-ingülan tóba umulbain olmaldó bóktanórr wagó, "E umul-umul kwarilün Parrisiab istabkwata; ibü bóktan a tórrmen tulmil wa morrojalako. A ibü aumana gyagüpítótók darrpan pokodó koke bórrmamoldako."

2 Blaman ngablaorrón ne elklazako errkyá, sab ma ngabratórrón kwarile, ó blaman barrón ne elklazako, sab amarrón kwarile panzedó.

3 Da módóga, e ne poko zwapónórró tümündü, sab barrkrrue ngürr zyöndü. Akó e müötan kugupidü bünyón ne poko zwapónórró, sab mórrkakakdó gabí angolnórre.[†]

*Mi Wata Godón Gum Koralo, Pamdó Koke
(Metyu 10:28-31)*

4 "Kürü gómdamal, ka yabü igó byaldóla, e ibükagab gumgu, büb nidi amkaldako. A ene solkwat, i gaodó kokeako darrü kla tónggapónóm.[‡]

5 A ka ma yabü nómtyenónómo e noa gum koralo. E oya gum koralo, büb amkal kakóm, balngomól arüng noane yabü [metat bólmyan urdú] amanóm. Amkoman, ka yabü igó byaldóla, e oya gum koralo!

6 "Ia pamkolpama kubó 5 kari pónyaepókal[§] nis kari mani küpi koke bumigrre? A Godkagab darrpana koke bamrukda, a wa ma ibü blaman gyagüpi amanda.

7 Anda, yabü órrngóen ta blaman bótangórrónako. God blaman kla umula yabükwata. E gumgu, zitülkus e Godón ilküpüdü wirrianakla abün kari pónyaepókaldó gab!

*Yesun Alpin-gu Pamab Obzek Kwata
(Metyu 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

* **11:51** Bwób Zitü 4:8; 2 Kreronikol 24:20-21 * **11:52** Mosesón gida umulbain pama pamkolpam abün kari-kari gida bóktan poko nüliónónóp. Olgabi nabe yarilürr Godónbóka umul bainüm.

* **12:1** Yesu ini Parrisia tonarr istbóka ngibrialórr, zitülkus ibü ini kolae tonarra gwarran yarilürr, istazan gwarranda dudu plaoadó. † **12:3** mórrkakakdó gabí angol: Yesu ngayaben tonarrdó, Isrrael kantrridü, müöt tab tap tap mórrkakak kwarilürr. Umul-umulan ngibtan bóktan müöt mórrkakakdó gabí angolnóp, elklaza bumiog bwób kabedó. ‡ **12:4** Yesu paman samubóka apón yarilürr. § **12:6** kari pónyaepókal, Mórrke-mórrke módóga: sparrow.

8 “Ka yabü igó byaldóla, tóba pamkolpamab obzek kwata nótó nómá pupo baile igó, ‘Ka Yesunla,’ ka Pamkolpamab Olom nótókla, ta sab oya dadanzan pupaino Godón anerruab obzek kwata igó, ‘Wa kürüne.’

9 A kürü nótó nómá kalpine pamkolpamab obzek kwata, ka ta sab oya yalpino Godón anerruab obzek kwata.

10 “Akó blamana ne kolae bóktan, kürü Pamkolpamab Olom nótókla, nidi kókyerre, God sab ene kolae tonarr norrgorre. A kolae poko nótó bóktanda Godón Samuankwata, God sab oya ene kolae tonarr koke arrgone.

11 “I sab yabü kotódó nómá imarrunórre [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü] ó bwób singüldü pam ó wirri ngi pamab obzek kwata kürübökamde, gyakolaegu e yabiób ia bódlóngane akó e ne poko bóktónané.

12 Zitülkus módóga, Godón Samua sab yabü umul nirre ene tonarrdó ne poko bóktanóm.”

Alap-alap Bóktan Gonggo Mórrel Pamankwata

13 Darrüpa pamkolpamab ngorodógab oyaka we bóktanórr wagó, “Umulbain Pam, gyaurka, kürü naret yal, kibü aba büdüldü ne kla bimgatórr, ene elklaza arrgrratóm.”

14 Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, “Gódam, ene kürü nótó küngrine yabü zaz ainüm akó yabü elklaza arrgrratóm?”

15 Da wa ibüka we bóktanórr wagó, “E umul-umul kwarilün: abün elklaza do bain-gu! Yabü arról ene abün elklazadó kokeako!”

16 Olgabi wa ibüka alap-alap bóktan we adrratórr wagó, “Mórrel paman tüpa zid tulum bamgünan ngibtanórr.

17 Da wa tüób gyagüpi wamlórr wagó, ‘Ka dama ia kaino? Kürü kan myamem babula kólba abülan küp arrbünum.’

18 Da tóbaka we bóktanórr wagó, ‘Ka sab ini poko tónggapono. Ka sab kólba gyagu müót nülgütnünüm, ama wirrian kla balmelo, da sab ma ka ola irrbuno ene [wit] küp akó ngibürr elklaza.

19 Sab ka kólba ugón bóktono kágó, “Kürü abün elklazako, sab abün pail wat yazebe. Kürü zageta kuri blakóne; ka wata sab enan mórran, alo, anón akó barnginwómdü namulo.”

20 God ma oya we yalórr wagó, ‘Gonggo-e! Errkya ini ne irrübe ka marü arról apaddóla! Da kubó ma marü elklaza nótó yazebe, ma mobankü ne kla gyagu müót bapórró?’

21 “Sab inzan pokoa tómbapóne oyaka, tüpan mórrrel elklaza nótó kwób asuda tóbankü, a ma mórrrel pam kokea Godón ilküpüdü.”

Gyakolae Bain-gu (Metyu 6:25-34)

22 Da Yesu tóba umulbain olmaldó we bóktanórr wagó, “Ini zitülkusdü ka yabü igó byaldóla, e yabiób arrólankwata gyakolaegu igó, ‘Ia ka laró elo-o?’ Akó e yabiób bëbankwata gyakolaegu igó, ‘Ia ka laró mórrkenyórr bateno?’

23 Arról wirriana alo klamdógab, akó büb wirriana mórrkenyórrdügab.

²⁴ Kokab ngabkónam: ibü arit akó abül babula. Ibü gyagu müót babulanako, a ibü ma God ngabyóna. E ma kari kla kokeakla póyaedógab!

²⁵ Darrü yabükagab gyakolae nómada elklazam, ia wa gaodóma tóba nygaben arratóm darrpan abüs küpüm? Koke!

²⁶ Zitülkus e gaodó kokeakla ini karian kla tónggapónóm, e wa dama ngibürr elklazam iade gyakolaedakla?

²⁷ E gyagüpi amónam, kubóla ia dódórr baindako. I kokean zagetódako, akó tibiób mórrkenyórr ta koke barrgüpdako. A ka yabü igó byaldóla, king Solomon abün arrbirrún elklaza pam enan yarilürr, a oya ma morroal mórrkenyórr ta babul kwarilürr ene pulzan.

²⁸ God ene narr twal inzan nómá püti bainda, errkyá ne klamko, sab ama urdü amarrón kwarile, da ia wama yabü koke püti nirre? Ó! Wa ta sab yabü morroal püti nirre! E kari-karibóka amkoman bangun pamkolpamakla!

²⁹ "A e wa yabiób gyagüpitótók blaman ola arrbüñ-gu, e sab ne kla ololo akó onolo. Ini klamóm gyakolaegu!"

³⁰ Zitülkus módóga, ini blaman tüpan pamkolpam, Godónbóka umulkók nidipko, ene inzan gyakolaedako ini elklaza azebóm. A yabü Ab ma umula, e ne klamómakla.

³¹ A yabü gyagüpitótók ngaen-gógópan wata Godón Kingzan Balngomóldó kwarile, da wa sab ini ne elklazako enta igósidi yabü nülinre.

Kwitüm Ne Mórrelse (Metyu 6:19-21)

³² "Kürü kari [sip] yabül: e gumgu, zitülkus yabü Ab wirri bagürwómdüma yabü balngomólóm Kingzan.

³³ Yabiób elklaza sel ninamke, ene mani ama elklaza-koke is nülinamke. Yabióbkü paos tómbapónamke, sab koke ne klama praka bairre, ó kwitüm e sab mórrrel bápólamke, koke ne klama blakórre, sab góóm pama minggúpanan koke ne tame ó pua koke ne kolae nirre.

³⁴ Zitülkus módóga, marü mórrrel nólámse, marü moboküp wa ta ola yarile.

Azil-azil [Leba Zaget] Pam

³⁵ "E wata tómbapórrón kwarilo, akó yabü zyón kla babzelórrón kwarile,

³⁶ wamaka leba zaget pama tibiób wirri pam akyandako kol amióg tére alongalodógab alkomólóm. Módóga, wa sab nómá tolkomóle, da mamtae sólkóle, i wata sab büsai tapakurre oyankü.

³⁷ Bagürwóm igó leba zaget kolpamako, oya umul-umul nidi akyan kwarile. Ka yabü amkoman pokó byaldóla: wa sab ta püti baine alo kla gailüm ibü, akó wa sab ibü nólgópe banomólóm nirre alo tógalidó, akó wa tame ibü alo kla gailüm.

³⁸ Sab bagürwóm kwarile ene leba zaget kolpam, nibiób wirri pama tómrrörre tómbapórrón, ia ugón irrüb zokrrok yarile, da sab ia nadü tonarr yarile, ene wirri pama nómá tolkomóle.

39 Da e ini poko tai umul koralo: müót olom ne umul nómá ki yaril igó, gómol pama nadü abüs küpdü tame, wa igósidi ki aerr yaril, ene gómol pama müót amken-gum.

40 E ta metat inzan wazilülün, zitülkus ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab ene ngürr tamo, e koke ne ngürr akyandakla.”

*Ngambangól Leba Zaget Pam akó Ngambangól-koke Leba Zaget Pam
(Metyu 24:45-51)*

41 Pita Yesun we imtinürr wagó, “Lod, ma kibü umulüm ne alap-alap bóktan adrriuta, ia kibübóka apónda, ó ta ia blaman pamkolpamabbóka?”

42 Lod oya we yalórr wagó, “Ngambangól akó [wirri gyagüpítótók] elklaza ngabkan pam nótóke, oya wirri pama sab oya ingrine tóba leba zaget kolpam balngomólóm akó ibü alo kla aliónüm dümdüm abüs küp ngarkwatódó.

43 Sab kari morroal koke yarile ene leba zaget pamankü, sab wirri pama nómá tolkomóle, da ini zaget tómbapónde semrróne.

44 Ka yabü amkoman poko byaldóla: wirri pama sab oya tóba blaman elklaza ngabkanóm ingrine.

45 A ene leba zaget pama aprrapórr tóbaka inzan yarile igó, ‘Kürü wirri pama irrbaindase alkommólóm.’ Da wa leba zaget pam akó leba zaget kol, nibiób ngabkale, akrranóm ugón baine, akó alo garirr a anón gorrgorr bailé.

46 Da módoğa, sab ene leba zaget paman wirri pama igó ngürrdü tolkomóle, wa oya koke ne ngürr akyanda, akó we abüs küpdü, wa umul-kók ne abüs kúpe. Oya sab we amige, wirrianbóka emkóle,* da ngambangól-koke ispükü ingrine.

47 “Leba zaget oloma tóba wirri paman ubi umul nótóke, a ma koke tómbapónda tóba wirri paman alkommól tonarrankü akó wirri paman ubi koke tómbapónda, sab dom apóna müsamüsi abün münüm, tóba kolae tonarran darrem.

48 A umul-kók nótóke tóba wirri paman ubi ne klame, akó wa ne kolae elklaza tómbapónda tóba wirri pama oya darrem neme akyanóm kainda, sab kari-karibóka dom apóna. Wirri umul ne noan ekyene, oyakagab wirrian kúpa ki tam. Akó wirri zaget ne noan ekyene, umuldi wa morroal tónggapóna, wa wirrian zaget ki tónggapóna.

*Yesun Umlbaindígab Pamkolpama Sab Darrem-darrem Bóka
Bamgünüm Bairre
(Metyu 10:34-36)*

49 “Ka tamórró ini tüpan pamkolpamdó ur ódódóm. Ene ura sab pamkolpam zaz nirre akó nürrgrütrre, da kürü wirri ubi igósa, ini ura kuri bopone!

50 A ka sab wirri azidüdü bangrino,[†] akó kürü karibóka-koke anuda, kókó ene pokoa sab nómá blakóne!

51 Ia yabü gyagüpítótók igósa igó, ka wata tamórró paud ódódóm ini tüpan pamkolpamdó? Koke! Ka yabü igó byaldóla, sab pamkolpama tibiób darrem-darrem bóka bamgün kwarile kürübókamde.

* 12:39 Metyu 24:43-44 * 12:46 *wirrianbóka emkóle*, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *wirri pama sab oya syórr yangóne*. † 12:50 Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *Kürü sab [baptæs kire]*, ... Ene baptæs bainan küp módoğa: *azid aengóm ó büdüllüm*. 12:50 Mak 10:38

52 Ini tonarrdögab, darrpan müötüdügab 5 ngarkwat nidipko, sab darrem-darrem bóka bamgün kwarile. Äuda sab nispükü darrem-darrem bóka bamgün kwarile, ó nisa aüdpükü.

53 Aba sab tóba siman olompükü tibiób darrem-darrem bóka bamgün namüli. Aipa sab tóba óp olompükü tibiób darrem-darrem bóka bamgün namüli. Kolalkota ta kolalkotpükü sab tibiób darrem-darrem bóka bamgün namüli.”

*Ini Tonarr Amzyat
(Metyu 16:2-3)*

54 Yesu pamkolpamab ngorodó akó we bóktanórr wagó, “E tümün pülpül nóma esenane abusa nóna bótaoda, e wata kubó büsai igó kwarilo wagó, ‘Kubó ngupa tame,’ - da ene wata kubó tómbapóne.

55 Akó bao wóra nóma sibsue, e kubó igó bóktórre wagó, ‘Kubó urur yarile,’ - da ene wata kubó tómbapóne.

56 E taepurrane bóktan pamkolpamak! E umulakla bwób tonarr apón, a e ma grianakla ini ngürran tonarr amzyat iada?

*Saul Bain Marü Kotóm Nótó Ainüm Kainda
(Metyu 5:25-26)*

57 “Ia yabü nabe iadea, yabióbkü morroal akó kolae bómzyatóm?

58 Darrü oloma nóma bóktanda wagó, ma darrü kolae tónggapórró akó marü kotóm nóma ódódóm kainda, e kwat-kwat wirri arüngi bütaninamke saul bainüm. E ne saul koke nóma baini, wa marü sab zazdó kena müdó. Marü ma sab zaza pug umeab tangdó müngrine, marü tümün müötüdü angrinüm.

59 Ka marü igó ayaldóla: ma sab kokean tubrruno, kókota ma sab moba dómdóm kari mani küp ungrino burruanóm, zazar böktan ngarkwatódó.”

13

Kolae Tonarran Darrem Módoga: Büdül

1 Ngibürr pamkolpam ene tonarrdó Yesukü nidi kwarilürr oya izazilóp, ne pokoa tómbapónorr ngibürr Galili pamkolpamidó. Rrom gabena Paelat oya gazirr pama ibü ekrrónóp, Godka [urdü amsel lar] nidi hónganónóp.

2 Yesu böktanórr wagó, “Igó gyagüpi tótókgu igó, i kari kolae koke tólbael kwarilürr blaman Galili pamkolpamdögabi, zitülkus i ne ngarkwatódó nurrbarinürr.

3 Ka yabü amkoman poko byaldóla: ene inzan koke yarilürr! A e ne Godka koke nóma tübyalüngane yabiób kolae tonarrdögabi, e ta sab blamana nurrbarino!

4 Akó e ia gyagüpi amandakla ene 18 isa nidi nurrbarinürr, Siloam wirri kwitüm müöta nibiób tawinóp? E igó gyagüpi tótókgu igó, i amkoman kolae tonarr tibi olngolórr blaman pamkolpamdögabi, ene tonarrdó nidi nyabenónóp Zerrusalem wirri basirrdü.

5 Ka yabü amkoman poko byaldóla: ene inzan koke yarilürr! A e ne Godka koke nóma tübyalüngane yabiób kolae tonarrdögabi, e ta sab blamana nurrbarino!”

Alap-alap Bóktan Waon-koke [Pig] Nugupankwata

6 Olgabi Yesu ibüka ini alap-alap bóktan adrratórr wagó, "Darrpan pig nugupa darrü paman [grreip] apapdó dódórr bailürr. Wa mengre angónsangón yangólórr wa, 'Ia waonda?' a wata küp babulan kwarilürr.

7 Da wa bóktanórr ene grreip apap ngakan pamdó wagó, 'Ka äud pail kuri yazeba nugup ngórr byamkünüm ini pig nugupdü, da wata babulanakó. Da ugó itül! 'Wa metat ini tüp aroam anda; grreipab dódórr bain kwat ngalaoda.'

8 A ene apap ngakan pama zid aipab yalórr wagó, 'Watók, elkomól darrpan pailüm ngyabenóm. Ka sab zitürlana ilüngó, tumum tüp lalae akó [sip] lae eloko, nugupa kómá dódórr bainüm.'

9 Aprrapórr ene nugupa sab pail nóma küp bapóne, sab kari morroal koke yarile. A koke nóma, ma sab itülke.'

Yesu Darrü Dam Bairrün Kol Dólóng Wyónürr [Sabad] Ngürrdü

10 Darrpan Sabad ngürrdü, Yesu pamkolpam umul bain yarilürr darrü [Zu isab kwóbbazen müöt] kugupidü.

11 Da ene pokodó darrü kol warilürr. Oya kolae samua dam wyónürr 18 pailüm. Oya mórr kus karibóka-koke arrngürrürürn yarilürr ó wa gaodó koke warilürr dümdüm bökyanóm.

12 Yesu oya nóma osenórr, pamkolpamab obzek kwata ngizaunürr, da we wyalórr wagó, "Kol, ka marü errkyadan aurdü amanikdóla moba azidüdögab!"

13 Olgabi Yesu ene koldó tóba tang nis nómngyelórr. Aibwób babul, wa dümdüm we zamngólórr, akó Godón agür warilürr.

14 [Zu isab kwóbbazen müöt] ngakan pam ngürsil yarilürr, zitülkus Yesu Sabad ngürrdü dólóng wyónürr ene kol. Da wa we bóktanórr pamkolpamdó wagó, "Pamkolpamab 6 ngürrako zaget tómbapónóm. Da e darrü we popa ngürrdü togobke dólóng bainüm, a Sabad ngürrdü koke!"

15 Da Lod bóktan yalkomólórr ene wirri pamdó wagó, "E taepurrane bóktan pamkolpamakla! E ta Sabad ngürrdü yabiób [kau] a [donki] sye bagodakla akó balngomóldakla pulkaka nae anónóm!"

16 Da ene pokodó darrü kolae ta babula ini kol aurdü amaniküm Sabad ngürrdü. Wa Eibrria-amón bobato, ó satania oya ini azide 18 pailüm orrgotanórr!"

17 Yesu ini poko nóma bóktanórr, oyaka nidi bóka bamgünónóp, kari büód koke ipüdöp. A barre pamkolpam bagürwóm kwarilürr, wa ne wirri morroal poko tómbapón yarilürr.

Karian Küpan Alap-alap Bóktan (Metyu 13:31-32; Mak 4:30-32)

18 Olgabi Yesu nümtinóp wagó, "Godón Kingzan Balngomól ia iada? Ka ia larópükü atanino?

19 Ene Balngomól inzana, wamaka ne karian* küpa, darrü pama tóba apapdó ne kla idódürr akó tüpdü irtümüller. Wa dódórr bain yarilürr kókó wirri nugupüm bainürr, ó kwitüm pýaea tibiób müöt oya tizdü balmelóp."

Istan Alap-alap Bóktan (Metyu 13:33)

13:14 Bazeb Tonarr 20:9-10; Duterronomi 5:13-14 **13:19** karian, Mórrke-mórrke módoga: mustard, alo misan ngitan klama.

* 13:19 karian, Mórrke-mórrke módoga:

20 Yesu akó nümtinóp wagó, "Ia ka Godón Kingzan Balngomól larópükü atanino?

21 Ene inzana, wamaka istako[†], kola ne kla yazebe, da abün plaoapükü[‡] we alkomena. Ene ista kubó plaoa kugupidü ola zaget yarile, tai kókó blaman plaoa por baine."[§]

Suran Mamtae

(Metyu 7:13-14, 21-23)

22 Yesu basirr-basirr igó wamlórr pamkolpam umul bainkü ama Zer-rusalembóna.

23 Da darrü oloma oya imtinürr wagó, "Lod, ia wata sab äuden pamkolpama zid bairre?"

Da Yesu bóktanórr ibüka wagó,

24 "E wirri arüng ipadlamke Godón Kingzan Balngomóldó barrbünum suran mamtaeana, zitülkus ka yabü igó byaldóla, abün pamkolpama sab enan bütinan kwarile oya Balngomóldó barrbünum, a ibü ma sab gaoandó koke yarile.

25 Müöt pama nóma bupude ó mamtae nóma murrause, e sab pulka-kakdögab mamtae enan alkal kwarilo arüngi batokü wagó, 'Wirri pam, gyaurka, kya mamtae tapaku kibünkü!' Aene müöt pama sab yabü igó nilörre wagó, 'Ka yabübóka umul-kókla, ó e nubógabiakla.'

26 E sab igó bóktan kwarilo wagó, 'Mi darrpan pokodó alongalo kwarilnürřü, ó ma kibü umulbain namülnürřü kibióban kwasirrga kwatódó.'

27 A wa ma sab yabü darrem igó nilörre wagó, 'Ka yabübóka umulkókla, ó e nubógabiakla. Kürükagabi ugó ogob, e güblang-koke kolae'an tonarr tómbapón pamkolpamakla!'

28 E sab ola yón akó zirrgüp bótak kwarilo, e nóma nósenane Eibrram, Aesak, akó Zeikob, akó blaman prropet Godón Kingzan Balngomól Bwóbdü; a God sab yabü koke ok nirre barrbünum.

29 Abün Zu pamkolpam-koke nidipko, sab blaman bwóbdügab sórrngamóle ini tüpdü: solomamtae, bolmüöt, dorrmet, akó malubar-rdögab. I sab nólgópe banomólörre tibiób mórran pokodó ene garris-rwóm ne yarile Godón Kingzan Balngomól Bwóbdü.

30 Tübarrkrru! Ngibürr solodó nidipako, sab ma singül kwata kwarile, ó ngibürr singül kwata nidipako, sab ma solodó kwarile."*

Yesu akó Errod[†]

31 Ene tonarrdó, ngibürr Parrisia tübabzilürr, da Yesun ilóp wagó, "Ma ini pokó amgat a dólóng bwóbdü wam, zitülkus king Errodón ubi marü amkalóma."

32 Yesu ma ibü igó nilóp wagó, "E bako a ene pok[‡] ilamke magó, ka errkyá da sab pamkolpamögab kolae samu amandóla akó dólóng

[†] 13:21 ist plaoa por bapón klama. Mórrke-mórrke módóga: yeast. [‡] 13:21 abün plaoa ngarkwat aprrapórr nis baek namülnürr. [§] 13:21 Ini alap-alap bóktanan küp módóga: Godón Kingzan Balngomól ngaen-gógópan kari yarilürr, solkwat ma amkoman wirri bainürr. Wa blaman bwób gwarróné, ista plaoazan wirri ainda. 13:27 Wórr Peba 6:8 13:28 Metyu 22:13; 25:30 13:28 Metyu 8:11-12 *

13:30 Ma müsirrga ain bóktan Metyu 20:16 ngakanke. 13:30 Metyu 19:30; 20:16; Mak 10:31 [†] 13:30 Errod Galili prrobins alngomól pam yarilürr Rrom kingankü. [‡] 13:32 poks narr umezan klama. Wa ilklióbülión gyagüpítotk lara. Mórrke-mórrke módóga: fox. Ma dandang ngakanke atang opor Metyu 8:20.

baindóla azidüdüğab. Aüd ngim ne ngürr yarile, ka sab kólba ene zaget ugón elakono. §

³³ Laróga noma tómbapóne, ka wata wamlo kubó, sab, akó idit, zitülkus gaodó kokea prropet büdülpükü amkalóm Zerrusalem pulkakak."

Yesun Gyaur Zerrusalem Pamkolpamdo (Metyu 23:37-39)

³⁴ "O Zerrusalem, Zerrusalem! Ma prropet büdülpükü akrrandóla, akó God tóba ne bóktan amarru pam zirrbapóna, ibü ta ma ingülküpi akrrandóla. Ia nigó münüm kürü wirri ubi yarilürr marü pamkolpam kwób asum darrpan pokodó, aip karrakarra pójaea tóba kupozan kwób asudo, da tape ngablaodo. A ma ubi koke namülnürrü, ka ene poko koke ki tolaela!"

³⁵ Turrkrru, marü müót* sab yuógan amgatórrón yarile. Ka marü igó ayaldóla, ma sab myamem kürü kokean kóseno, kókó ma sab igó bóktono wagó, 'Wa bles airrúna, Lodón ngidü nótó tótókda.' "†

14

Yesu Azid Pam Dólóng Yónürr

¹ Darrpan [Sabad] ngürrdü, Yesu Parrisiab singüldü paman müötüdü wamórr alom. Yesun ilküpáne idódnóp wa enezan agóltagól yarilürr.

² Da módogá, Yesun obzek kwata darrü pam yarilürr. Oya wapór tang blaman aditürrün kwarilürr.

³ Da Yesu Parrisi a Mosesón gida umulbain pam we nümtinóp wagó, "Mibü gidadógbab ia taia dólóng ainüm Sabad ngürrdü, ta ia koke?"

⁴ A ene wirri pam wata piküp kwarilürr, tae kórkór aman babul. Da Yesu ene pam amiögürr, da we dólóng yónürr. Da oya we zirrapónorr.

⁵ Da Yesu ibü we nümtinóp wagó, "Yabü darrüpan siman oloma ó [kaua] badu kugupidü noma anggóbole Sabad ngürrdü, ia ma ene badudügab koke irruno? Amkoman, ma ma kubó büsai-büsai arruanóm wamo."

⁶ Ibü ene pokodó bóktan alkómólom gaodó koke yarilürr.

Moba Ngi Tüp Alkomól akó Popa Gailankwata

⁷ Yesu ola igó poko noma esenórr wagó, ene pamkolpama morroal mórran pokozan azebdako, ibükü alap-alap igó bóktanórr wagó,

⁸ "Darrü pama marü kol amióg töredó noma ngimaune, morroal mórran pokodó mórran-mórran bain-gu. Zitülkus módogá, darrü wirrian ngi pam asi kena yarilün marükagab, wa noanpükü ngayaune.

⁹ Inzan noma yarile, marü nótó ngimaune, wa tame da bóktóne wagó, 'Ini pam mobanóm mórran poko ekya.' Ma kubó büód ipudo ó kakota kolae-kolae mórran poko ipudo.

¹⁰ A marü ne noma ngimaurre tére bwóbdü, kolae-kolae mórran poko ipadke. Da marü nótó ngimaune noma tame, wa kubó marüka igó bóktóne wagó, 'Gódam, morroal mórran pokodó anen!' Ini pokoa noma

§ **13:32 errkya, sab, aüd ngim ne ngürr yarile:** Ini alap-alap bóktana. **Errkya akó sab**, oya küp módogá: *karianbóka*. **Aüd ngim ne ngürr yarile**, oya küp módogá: *kari pokoa*. * **13:35 müót** wa aprrapórr Zerrusalem pamkolpambóka apónda. † **13:35** Zerrusalem pamkolpama Yesun akó ki eserre, wa Zerrusalem noma ki bangrine donki kwitüdü (Luk 19:28-44). Ene ngürrdü i ene bóktan opor ki taegwarr kwarile. **13:35** Wórr Peba 118:26; Zerremaea 22:5 **14:5** Metyu 12:11 **14:8** Ikkik Bókrran Bóktan 25:6-7

tólbaele, da marü kubó magürnórre, ene ngibürr nibiób ngibaunürr ibü obzek kwata.

¹¹ Ka yabü ini bóktan byaldóla, zitülkus nadü oloma tóba ngi kwit ainda, God oya ngi sab tüp solkomóle. Akó nadü oloma tóba ngi tüp alkomólda, God oya ngi sab kwit ine.”

¹² Da Yesun nótó ngyaunürr alom, oyaka we bóktanórr wagó, “Ma pamkolpam alongalo bwóbdü nómá ngibaundóla, ibü ngibaungu: moba gómdamat, moba zonaretal, moba zitül pamkolpam, ó moba minggúpanan mórrrel pamkolpam. Ma ne inzan pamkolpam nómá ngibauno, i sab ta marü darrem inzan ngamkórre, akó inzan ngarkwatódó ma moba darrem kla kuri ipüda.

¹³ A ma alongalo nómá tónggapono, ma sab inzan pamkolpam ngibaunke: elklaza-koke pamkolpam, kolae büb pamkolpam, wapór bidal pamkolpam, akó ilküp murrbausürrün pamkolpam.

¹⁴ Ma bagürwómdü namulo, zitülkus inzan pamkolpam gaodó kokeako marüka darrem akonóm, a God ma darrem wató akonda. God sab darrem marü ugón mókyene, wa sab [dümdüm tonarr] pamkolpam nómá irsine büdüldügab.”

Wirri Alongalo Tórean Alap-alap Bóktan (Metyu 22:1-10)

¹⁵ Ene Yesukü nidi alo kwarilürr, darrüpa oya nómá arrkrrurr, we bóktanórr wagó, “Bagürwóm watóke, garirrwómdü sab nótó elo-e Godón Kingzan Balngomól Bwóbdü!”

¹⁶ Da Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, “Darrü pama wirri alongalo tére tónggapónórr, da abün pamkolpam we ngibaunürr ene téredó.

¹⁷ Ene tére ngürrdü, wa tóba [leba zaget] pam we zirrapónórr, nibiób ngibaunürr, ibü umul-umulan ngibtanóm wagó, ‘Yao! Blaman elklaza tómbapórrónako!’

¹⁸ A blamana bangónóp tibiób darrpan-darrpan zitülkuspükü. Ngaenggópan pama igó bóktanórr wagó, ‘Ka errkyadan tüp pokó amiga, da ka wata wamo ngakanóm. Da gyaurka, ka ini zitülkusdü koke tamo tére bwóbdü.’

¹⁹ Akó darrüpa igó bóktanórr wagó, ‘Ka errkyadan 10 zaget kau bumiga, da ka ma ibü zagetóde ngabkanóm tótókdóla. Da gyaurka, ka ini zitülkusdü koke tamo tére bwóbdü.’

²⁰ Akó darrüpa ma igó bóktanórr wagó, ‘Ka wata kol errkyadan zumiga, da ka wa gaodó kokela tótókóm.’

²¹ “Ene leba zaget pama nómá tolkomólórr tóba wirri pamdó, da blaman pokó we pupaininóp. Müót pama nómá arrkrrurr, kari ngürsila koke simiógürr, da tóba leba zaget pam we yalórr wagó, ‘Büsai, ama blaman ini wirri basirran kwat ildüma wam; da simarruke elklaza-koke pamkolpam, kolae büb pamkolpam, ilküp murrbausürrün pamkolpam, akó wapór bidal pamkolpam.’

²² Ene leba zaget pama wamórr akó wa nómá tolkomólórr, wa bóktanórr wagó, ‘Wirri pam, ma ne pokó kila, ka kuri tónggapóna. A kan ma kari kokea.’

²³ Da wirri pama tóba leba zaget pam we yalórr wagó, ‘Ugó wam kókó wirri basirr kalkuma ne wirri akó kari kwat kabedó; pamkolpam ola

nilnümke kürü müót kugupidü barrbüñüm. Ene igósüm, kürü müót barümürrün yarile.

24 Da ka yabü umul-umulan ngibtandóla, ka ngaen-gógópan enan nibiób ngibauna, i sab kürü alo kla mis koke ipüdórre! ”

Yesun Amkoman Zaget Pamóm Bain

25 Darrpan ngürr, abün pamkolpama Yesukü noma ogoblórr, da wa tübyalüngürr ibüka, da ini poko bóktanórr wagó,

26 “Darrüpa kürüka noma tame, akó oya ubi kürü umulbain olomóm bainüma, wa kubó ibü wata alzizi amóne, tóba ab akó aip, tóba olmalkol, zonaretal akó bólbtal, akó enana tóbanan arról.

27 Ubi-koke nótóke tóba krros bügasilüm akó kürü solkwat akyanóm,* wa igósidi gaodó kokea kürü umulbain olomóm bainüm.

28 “Yabü darrüpan ubi ne noma yarile wirri kwitüm müót aelóm, wa kubó mórran-mórran baine, ta asi mani ngarkwat yazebe ene blaman elklaza bumiögüm müót aelóm. Da módoga, wa kubó tóba mani atangóm ugósüm baine, da wa kubó olgab umul baine igó, gaodóma müót aelóm.

29 Wa ne zitül noma alanine a alakónóm ma gaodó kokea, sab nidi eserre, i sab oya ngüóng angyalnórre igó bóktanpükü wagó,

30 ‘Ini pam ngakónam; wirri müótan zitül enan alaninürr, a alakónóm ma gaodó kokea.’

31 “Aprrapórr darrü kinga tóba gazirr pam kwób asuda gazirrum tótókóm darrü kingan 20,000 gazirr pampükü. Ia wa kubó ngaen-gógópan koke mórran-mórran baine gyagüpítótók azebóm wa ia gaodóma gazirrum, oya ne wata 10,000 gazirr pam noma kwarile?

32 Wa ne gaodó koke noma yarile, kubó pam kopo zirrapóne singül kwata darrü kingdü, wa barrkyan kan nómada, igó pokom wagó, ‘Mi ma ia kaini paud ódódóm?’

33 Dadan ngarkwatódó, yabükagab darrüpa ubi-koke nótóke tóba blaman elklaza alókóm, wa gaodó kokea kürü umulbain olomóm bainüm.

Mis-koke Soltzan

(Metyu 5:13; Mak 9:50)

34 “Solt[†] wa morroala, a solt misa ne noma bamrüke, da ma myamem misan koke ngitino.

35 Oya ugón küp babula apapdó akó biza tumum amanóm alo kla zida dódórr bainüm, zitülkus oya arüng babula. Ugón wata kolaea, da amaik klama. Güblang noane arrkrrum, wa ki turrkrru!”

15

Bamriükürriün [Sipan] Alap-alap Bóktan

(Metyu 18:12-14)

1 Darrpan ngürr blaman [taks mani dakabain pam] akó ngibürr kolae tonarr isa kwób tóbazelórr Yesun arrkrrum.

14:26 Metyu 10:37 * **14:27** krros bügasil wa igóbóka apónda igó, ma koke bangono azid aengóm akó narrótókóm Yesun mamoadógbabi. **14:27** Metyu 10:38; 16:24; Mak 8:34; Luk 9:23 † **14:34** solt: Yesu Godón pamkolpam soltpükü nütaninóp. Solta alo kla misan ngitanda akó tangamtinda alo kla abün-gum. Yesun amkoman angun pamkolpam soltzan ki kwarilün tibiób ngayabendó.

² Da Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama igó murkurr kwarilürr wagó, "Ini pama kolae tonarr is gómdamat bangunda akó usakü alongalodako."

³ Da Yesu ibüka ini alap-alap bóktan adrratórr wagó,

⁴ "Yabü darrüpa ne 100 sip nóma kwarile, ó igó darrpana kuri bamrüke, da wa ia kaine? Wa kubó ene 99 sip ola bimgüte panze pokodó, ó wa tüób kubó ae wame ene bamrukürürün sip amkünüm, kókó kubó wa esene.

⁵ Wa kubó nóma esene, wa kubó bagür-bagür bügasile tóba tupodó,

⁶ da we salkomóle müót basirrdü. Olgabi wa kubó tóba gómdamat akó oya minggüapanandó nidi ngyabendako darrpan pokodó ngibaune, ó wa kubó ibü nilörre wagó, 'Kankü bagür kwarilün, zitülkus ka kólba ene sip kuri esena, ne klama bamrüke!'

⁷ Ka yabü igó byaldóla, dadanzan God akó tóba anerru sab wirrian bagürwómdü kwarile ene darrpan kolae tonarr olomankü, Godka nótó byalüngda tóba kolae tonarrdógabi, ene 99 [dümdüm tonarr] pamkol-pamdögab, Godka ngaen nidi tübyalüngóp tibiób kolae tonarrdógab.*

Bamrukürürün Mani Küp

⁸ "Darrü kolan ne 10 [silba] mani küp nóma kwarile, ó igó darrpana nóma bamrüke, da wa ia kaine? Wa kubó zyón kla setóne, ó müót dudu arrbite, akó wa blaman bwöbdüma kubó tai yamküle, kókó wa kubó esene.

⁹ Olgabi wa tóba kamdal kol akó oya minggüapanandó nidi ngyabendako kubó ngibaune oya müötüdü tótókóm, da wa kubó ibü nilörre wagó, 'Kankü bagür kwarilün, zitülkus ka kólba ene mani küp kuri esena, ne klama bamrüke!'

¹⁰ Ka yabü igó byaldóla, dadanzan Godón anerru wirrian bagürwómdü kwarile darrpan kolae tonarr olomankü, Godka nótó byalüngda tóba kolae tonarrdógabi."

Bamrukürürün Siman Olom

¹¹ Yesu akó pokodó ipadórr wagó, "Darrü paman nis siman olom nis namülnürri.

¹² Da solo kupo oloma tóba ab yalórr wagó, 'Ba, moba elklaza ugó arrgrrat, ó kürü ngi ne poko-e, ma kürü kólba ugó kókya.'[†] Da módoga, oya aba we arrgrratórr, ó nökyanórr, zoretan tóba, naretan tóba.

¹³ Aibwób babul ene kakóm, zoreta tóba blaman elklaza we dakasurr darrpan pokodó, da we bupadórr ama darrü aibwób kantrridü. Wa olazan yarilürr, tóba mani kókó popa elklazadó kolae ninóp.

¹⁴ Ngibürr tonarr kakóm igó poko yarilürr, wa tóba mani blaman amanórr, da ene kantrri ama ugón wirri kua simiögürr. Da wa alo kla byamkünüm we bainürr.

¹⁵ Da módoga, wa zaget we bókyanórr darrü ene kantrri pamankü. Ene pama oya kyamül ngabkan bwöbdü zirrapónórr kyamül ngabyónóm.

¹⁶ Ene küsil paman ubi yarilürr kyamülabnóm alo klame kómóp bapónóm, da darrü oloma ta kokean ekyanórr kari lalae.

* ^{15:7} Godka ngaen nidi tübyalüngóp tibiób kolae tonarrdógab, Grrik bóktanan darrü küp módoga: nidi gyagüpi tótókdako igó, ibü kolae tonarr babula, igósidi ibü zitülkus babula Godka byalüngüm. † ^{15:12} Aban elklaza bobarr ugón bórrgrrat kwarilürr, wa nóma narrótóke. Da ene solo kupo oloma ini poko nóma bóktanórr, wa tóba ab kle-kle yangónórr.

17 Wa tóba morroal gyagüpítótókdó nóma tamórr, da bóktanórr tóbaka wagó, 'Kürü aban blaman zaget pamab alo pokoa bamindako. A ka ma inamüla, kómópan aengde.

18 Ka errkyadan bupudo, ó kólba abdó alkomolo. Da ka sab kólba ab ilo kagó, "Ba, ka kolaeon tonarr tónggapórró Godka akó marüka.

19 Ka myamem ngarkwatódó kokela, ma kürü myamem moba olombóka ngilian-gu. A gyaurka, ma kürü moba zaget pamórnzan kyó."

20 Da módóga, ene oloma bupadórr, we alkomólórr tóba abdó.

"Wa barrkyanan kan nóma yarilürr, oya aba ugón esenórr. Wa kari gyaur koke yarilürr tóba olomdó, da busorr oya amiögüm. Wa we amiögür, da iprükürr.

21 Olgabi oloma abbóka wagó, 'Ba, ka kolaeon tonarr tónggapórró Godka akó marüka. Ka myamem ngarkwatódó kokela, ma kürü myamem moba olombóka ngilian-gu.'

22 A oya aba ma tóba zaget isdú bóktanórr wagó, 'Büsai! Ene morroal kokrrapan mórrkenyórr sidiúdam atenóm! Oya tang pyómdü rring akyenam akó wapór kla amelam!

23 Ene pyórr aupürrün [kau] kupo sidiúdam, emkólam, a yungam! Mi errka wirri garrisst tónggapóndakla!

24 Zitülkus módóga, kürü ini olom büdül yarilürr, akó errka ama arróla. Wa bamrukürr; errka ka oya kuri esena!' Da módóga, ene garrisrwóm we bókyenóp.

25 "Naret ugón ngaon bwóbdü yarilürr ene tonarrdó. Wa nóma alkomól yarilürr, ó müót nóma ngorram syólürr, wa arrkrrurr pamkolpamab zilwóm.

26 Da módóga, wa darrü zaget pam ngyaunürr, da imtinürr wagó, 'Ia aini laró pokoa tómbapónda?'

27 Ene zaget pama bóktan yalkomólórr wagó, 'Marü zoreta kuri tolkomóle. We ngarkwatódó, marü aba ene pyórr aupürrün kau kupo kuri emkóle, zitülkus oya oloma tóbaka kuri tolkomóle, azid-koke akó darrü kolae koke.'

28 "A naret kari ngürsil ta koke yarilürr, da wa müötüdü bangrinüm bangónórr. Da módóga, aba we tubrranórr da tamórr kókó wa ne yarilürr, da arüngi imtinürr bangrinüm.

29 A nareta ma tóba abdó bóktan we yalkomólórr wagó, 'Sazil! Ini blaman paildüzan ka [leba zaget olomzan] namülnürrü marünkü, akó ka marü bóktan aibóka kokean amarró. A ini pokodó, ma kürü ta [gout] kupo koke kókyarró kólba gómdamalpükü alongalo tónggapónóm.

30 A ma ene pyórr aupürrün kau kupo emkóla ene darrpan olom, ma moba olombóka noan ngiliandóla, basirrdü nótó tübzile, enana wa marü mani popa kwatódó agól koldó kolae ninóp!'

31 Oya aba bóktanórr oyaka wagó, 'Kürü olom, ma blaman tonarrdó aegla kankü. Akó blaman kürü ne elklazako, marünko.

32 Ini wirri tonarra, da mi igósidi garrisst akó bagürwóm kwarilo, zitülkus marü zoret büdül yarilürr, akó errka ama arróla. Wa bamrukürr; errka ka oya kuri esena.'"

¹ Da Yesu tóba umulbain olmaldó ini poko adrratórr wagó, "Darrpan mórrel pam asi yarilürr. Oya elklaza ngabkan pam ta asi yarilürr. Darrü ngürr darrü oloma ene mórrel pamdó wamórr da pupainürr wagó, 'Marü elklaza ngabkan pama elklaza kle-kle ngabkandase akó mani popa arngenda.'

² Módoga, mórrel pama oya we ngyaunürr da imtinürr wagó, 'Ini ia laróga, ka marükwata ne poko arrkrrudóla? Kürü kóbó kókya moba peba, kürü asenóm mania nigósa tamlórr ó nigósa burrualórr, zitülkus ma we ngarkwatódó kokela kürü elklaza ngabkanóm!'

³ Da ene elklaza ngabkan pama tóbaka we bóktanórr wagó, 'Ia ka ia kaino? Kürü wirri pama kürü zagetódágab alakóndae. Kürü go arüng gaodó kokea tüp amkalóm kólba ngyabenóm. Ka kari büód ta kokela batom.

⁴ Taia, ka umulóla ka kubó laró tónggapono, igósüm sab pamkolpama kürü morroal tonarre küpüdörre tibiób müötüdü, ka kólba zaget nómá imruko.'

⁵ "Módoga, wa tóba gyagüpítótók tórrmendó ingrinürr. Wa ene pam, tóba wirri paman dedi nibióbka kwarilürr, we ngibaunürr. Wa ngaengóópan pam we imtinürr wagó, 'Marü ia nigó ngarkwat dedia, wirri pam akyanóm?'

⁶ Ngaen-ggóópan pama we bóktanórr wagó, 'Ka sab 100 [olib] oel drram* ngarkwat ekyeno.' Ene elklaza ngabkan pama we yalórr wagó, 'Marü ngaen-ggóópan dedi ngarkwat yóni pebadó wialómorrón. Da búsil-búsil mórran-mórran bai akó wialóm: 50 olib oel drram.'

⁷ Wa akó nis ngim pam we imtinürr wagó, 'Marü ia nigó ngarkwat dedia wirri pam akyanóm?' Ene pama we bóktanórr wagó, 'Ka sab 100 sak baek plaoa† ngarkwat ekyeno.' Ene elklaza ngabkan pama ene pam we yalórr wagó, 'Marü ngaen-ggóópan dedi ngarkwat yóni pebadó wialómorrón. Da küsíl ngarkwat ugó wialóm: 80 sak baek plaoa.'‡

⁸ Wirri pama nómá arrkrrurr, wa ene ilklióbülión pam yagürürr wa enezan [wirri gyagüpítótóke] tónggapónórr, igósüm oya sab gómdamal asi kwarile ibüka ngambangólóm. Ka ini poko bóltandóla, zitülkus ini tüpan pamkolpam wirri ilklióbülión gyagüpítótók isako, i tibiób kamdal iazan bangóndako. A zyóndü ngyaben pamkolpam ma inzan kokeako.

⁹ "Ka yabü igó byaldóla, e gómdamal bangulam tüpan mórrele elklaza-koke pamkolpampükü. Ene igósüm, ini mórrela nómá blakórre, yabü sab morroal tonarre yazebrre ngarkwat-koke ngyaben bwóbdü.

¹⁰ Nadü oloma amkoman moboküpi äüd elklaza morroal ngabkale, wa ta sab amkoman moboküpi ngabkan yarile abün elklaza. Akó nadü oloma obae moboküpi ngabkanda äüd elklaza, wa ta sab obae moboküpi ngabkan yarile abün elklaza.

¹¹ Da módoga, kolpam gaodó koke ne nómá kwarile yabü amkoman bangunüm ini tüpan mórrel elklaza morroal ngabkanóm, yabü sab amkoman nótó nangurre kwitüm amkoman mórrel ngabkanóm? Darrü pam babula.

* **16:6** 100 drram ngarkwat aprrapórr 3,000 o 4,000 lita yarilürr, ó 600 o 800 gelón. † **16:7** 100 sak baek plaoa aprrapórr 20,000 o 30,000 kg kwarilürr. ‡ **16:7** Wa aprrapórr ta akó ngibürr darrpan tonarr ngarkwatódó nilóp, oya wirri pamdó sab dedi nidi yakorre.

12 Akó e ne darrü oloman elklaza amkoman moboküpi koke nóma ngabkan kwarilo, yabü sab yabiób elklaza nótó túlirre ngabkanóm? Darrü pam babula.

13 "Leba zaget pam gaodó kokea nis wirri pam nisabkü zagetóm. Wa kubó darrü alzizi amaike, ó oya [moboküpü ubi] darrüdü yarile. Wa kubó darrüdü minggüpanan yarile, ó darrü ma kle-kle ngakan yarile. E gaodó kokeakla dakla Godón akó mani [ótókóm] darrpan tonarrdó."

*Yesun Ngibür्र Umulbain Bóktan
(Metyu 11:12-13; 5:31-32; Mak 10:11-12)*

14 Parrisia blaman ini bóktan nóma barrkrrurr, oya tiz angón koralórr, zitulkus i mani ubi pam koralórr.

15 Da Yesu ma ibüka we bóktanórr wagó, "E inzan pamakla. Yabü ubi igó bainüma pamkolpamab ilküpü wagó, e [dümdüm tonarr] pamakla. A God ma umula yabü moboküp. Pamkolpama ne poko gyagüpi amandako wagó, morroalako, Godón ilküpü ma ngazirrako.

16 "Mosesón Gida Buk akó Prropetab Peba, i mibü singüldü kla kwarilürr mibü balngomólóm, kókó Zon [Baptaes Bain] Paman ngarkwat semrranórr. Ene tonarrdó gab, Morroal Bóktan büdratódasko Godón Kingzan Balngomólankwata. Abün pamkolpama barrbünum kaindako arüngpükü.

17 Ini tüp a pülpül popadanamli bamruküm, a darrpan ne karian ngi opore gidadó sab kokean aupe Godón Gidadó gab.

18 "Nadü pama tóba kol zumanike, akó darrü kol zumige, wa kol gómló yarile. Akó nadü pama igó kol zumige igó, oya müóra zumaikürr, ene wata darrpan pokoa, wa kol gómló yarile.

Mórrel Pam akó Lazarrus

19 "Darrü pam asi yarilürr. Wa kari mórrrel pam koke yarilürr. Wa ilulu óe-óe\$ akó agurr akó wirri darrem mórrkenyórr bamel yarilürr. Blaman ngürr wa alongalo yarilürr morroal alo-e.

20 Oya pul basirr mamtaedó blaman ngürr pamkolpama elklaza bato pam sidódnóp. Ene elklaza-koke paman ngi Lazarrus. Lazarrusün büb wata blaman gülunga gwarrarrón yarilürr.

21 Oya ubi igó yarilürr, ne burrula ki balók korale mórrrel paman alongalo tógaldó gab, wa we kla ki elol. Ene pokodó, umea ta tótók kwarilürr oya gülüng arrgotóm.

22 "Igó pokoa tómbapónórr, ene bato pama we narrótókórr. Godón ngibürß anerrua togobórr, da oya we idüdóp Eibrra-amón nólgópdó. Ene mórrrel pama ta narrótókórr; oya ma gapókdó we ingrinóp.

23 Ene mórrrel pama büdülab bwóbdü* wamórr. Wa ene bwóbdü kari kolae azid koke aeng yarilürr. Wa kwit nóma yazilürr, da Eibrra-amón barrkyan kan esenórr, a Lazarrus ma ugón oya nólgópdó yarilürr.

24 Da wa Eibrra-amón we ngilianórr wagó, 'Ba Eibrra-am, kürü gyaur kóse, akó Lazarrusün yal, kya tóba tang pyóm naedó ki yanggóból kürü ulit gübarr ainüm. Zitulkus mórdóga, ka büdü azidüdümla ini urdú.'

16:13 Metyu 6:24 **16:17** Metyu 5:18 **16:18** 1 Korrint 7:10-11 **§ 16:19** ilulu óe-óe,
Mórrke-mórrke mórdóga: *purple*. Ilulu óe-óe mórrkenyórr wirrian darrem koralórr. Wata abün
mani mórrrel pama bumiognóp. * **16:23** büdülab bwób, Grikk bóktane mórdóga: *Hades*.

25 "A Eibrra-am bóktan igó yalkomólórr wagó, 'Olom, gyagüpi wam, ma tüpdü nónama namülnürrü, ma moba morroal elklaza yazebnórró. A Lazarus ma kolae elklaza yazeblórr. A errkywa ma aini zao-zao airrüna, a ma go wirri azidüdümla.

26 Akó ene tumum, kan tónggapórróna mibü aodó, igósüm pama baurrgum algab ama yabüka. Akó darrüpa ta olgab kokean tübanike ama kibükü."

27 Da ene mórrrel pama bóktan we yalkomólórr Eibrra-amka wagó, 'Ba, ka marü arüngi atodóla Lazarrusün zirrapónóm kürü aban müötüdü.'

28 Zitulkus mórdóga, kürü 5 zonaretalasko tüpdü. Ibü kubó arüngi ikik ki nökrrónónóm, igósüm i sab ala koke togobe ini azid aeng bwóbdü.'

29 "Eibrra-am bóktan we yalkomólórr wagó, 'Ibüka Moses akó prropet asisko ibü büzazilüm. I sab ibü bóktan ki barrkrru.'

30 'Koke, Ba Eibrra-am, a darrü oloma ne büdülab bwóbdügab nónama ki tame ibü büzazilüm, da i sab Godka tübyalüngórre tibiób kolae tonarrdögabi.'

31 Da Eibrra-am oyaka we bóktanórr wagó, 'I ne koke nónama barrkrrue Moses akó prropeta ne poko bóktan kwarilürr, i ta sab amkoman koke yangurre, enana kubó ne büdül pama nónama türsümüle ibüka alkomólóm.'

17

Kolae Tonarr akó Kolae Tonarr Barrgon

1 Yesu tóba umulbain olmaldó bóktanórr wagó, "Igó pokoa sab amkoman togoble, pamkolpam kolae tonarr tómbapónóm ne klama balngomóldako. A Godón ngürsila sab tame oyaka, noakama tótókdako!"

2 Inzan wa kolae yarile darrü pamankü igó, pamkolpama wirri kugupi bapórrón ingülküp* ki amrókrre oya gepkodó, ama ki amanikorré maludü. A oyaka sab ne klama tómbapóné, wa popa olom† kolae tonarr tónggapónóm nónama elngomóle, ene wa kari kolae ta koke yarile.

3 Da e ta mamka!

"Marü zonareta ne marüka kolae tonarr nónama tónggapóné, oya ag akó ila myamem tónggapón-gum. Wa ne kolae tonarr tónggapóndögab nónama tübyalunge, ma oya kolae tonarr arrgono.

4 Wa ne 7 münüm‡ kolae tonarr nónama tómbapóné marüka darrpan ngürr, akó wa ne marüka 7 münüm nónama tolkomóle wagó, 'Ka gyaurla,' ma wata blaman tonarrdó igósidi oya kolae tonarr arrgolo."

Godón Amkoman Bangun

5 [Apostola] Lodka bóktónóp wagó, "Kibü amkoman bangun wirrian yó!"

6 A Lod ma ibüka bóktanórr wagó, "Marü amkoman bangun ne inzan kari nónama warile, wamaka karian küpa,§ da ma ini pampangórr nugup

* 17:2 *ingülküp*, Mórrke-mórrke mórdóga: *millstone*. Zu pamkolpama nis wirri tapatan ingülküpi [wtj] küp akó ngübürk küp amken kwarilürr plaoa tómbapónóm. Darrü aodó kugupi apórróna.

† 17:2 *popa olom*: Yesu apprapórra oyabóka apónda, amkoman bangun küsil olom nótóke o arüng-koke nótóke samuan ngarkwatódó.

17:3 Metyu 18:15

‡ 17:4 7 münüm: Namba 7

oya küp mórdóga: [dudu kómá]. Ini pokodó oya küp mórdóga: blaman tonarr.

§ 17:6 *karian küp*, Mórrke-mórrke mórdóga: *mustard*, alo misan ngitan klama.

kuri ila magó, 'Barrpingül, da bartümül maludü!' Sab marü bóktan arrkrrue.

[Leba Zaget] Pamab Zaget

⁷ "Aprrapórr darrüpan yabükagab leba zaget pam asi nóma yarile, ngaon bwóbdü nótó kesu angónda ó [sip] nótó ngabkanda. Ia wa kubó ene leba zaget pam igó ile, wa ne ngaon bwób ó sip ngabkan bwóbdügabi nóma tolkomóle igó, 'Büsai-büsai tam, alom tómorrá'?

⁸ Koke! A wa kubó igó yarile wagó, 'Kürü darrü kla yung. Ene kakóm, ma moba zaget mórrkenyórr bamel, da kürü ngakókalón kürü ubi ne darrü klamóm nóma yarile, ka enezan alo a anón namulo. Ene kakóm, ma kubó moba alo ugón eloke.'

⁹ Ia wa kubó tóba leba zaget pam eso ekyene, zitülkus wa tónggapóné oya ne klamóm ile? Koke!

¹⁰ Akó enta dadanzana yenkü. E blaman kla nóma tómbapórre, God yabü blaman ne kla tómbapónóm byalda, e ma igó bóktalamke magó, 'Mi go wata popa leba zaget pamakla; mi wata we kla kuri tómbapónóp, God mibü ne kla tómbapónóm tilóp.'

Yesu 10 Soso Azid Pam Dólóng Ninóp

¹¹ Yesuzan tótók yarilürr Zerrusalem wirri basirrdü tóba umulbain olmalpükü, wa [Samarria] akó Galili prrobins ngaruana wamlórr.

¹² Wa darrü basirrdü nóma tübzilürr, 10 pama oyaka togobórr. I soso azid balmilnóp. I Yesukagab barrkyan kan bórranglórr.

¹³ I wirribóka górrgónóp oyaka wagó, "Yesu! Wirri pam! Kibüka moba gyaur okaka simzazil"

¹⁴ Wa ibü nóma nósenóp, wa bóktanórr wagó, "E ugó ogob. Yabiób bómtyenamke prristdú."*

I enezan ogoblórr, da kwat-kwat ene soso azida ugón nümgütóp. Ibü büb wamaka bagulürrün koralórr.

¹⁵ Ene 10 pamdógab darrpana, tóba nóma küp bamkónórr wagó, wa ene soso azidüdügab dólóng kuri baine, da wa alkomólórr Yesuka, Godón agürkü wirri taegwarre.

¹⁶ Wa Yesun wapór minggüapanandó tüpdü simbalkalórr, da oya eso we ekyanórr. Ene wa Samarria pam yarilürr.

¹⁷ Yesu imtinürr wagó, "Ia 10 pam dólóng airrún koke kwaril? Ene ngibürr 9 pam ia negako?"

¹⁸ Ia darrü pam aserrón babul yaril ene 10 pamdógab, nótó tolkomóle Godón ngi wirri kwit ainüm, a wata ini mogob nótóke?"

¹⁹ Olgabi Yesu bóktanórr ene Samarria pamdó wagó, "Bupa da ugó wam; marü moba amkoman banguna dólóng mine."

Pamkolpamab Oloman Alkomól Tonarr (Metyu 24:23-28, 37-41)

²⁰ Darrpan ngürr Parrisia Yesun imtinóp wagó, "Ia Godón Kingzan Balngomóla nóma tübzile?" Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "E sab darrü kla koke esenane igó pokó okaka amzazilüm igó, Godón Kingzan Balngomóla tótókda.

* ^{17:14} Darrü paman soso azid nóma blakóne, wa tóba kubó bómtyanóm wame prristdú. Ene go prristan zaget yarilürr bóktanóm igó, ene paman soso azid kuri amgüte (Lebitikus 14:1-32).

21 Pamkolpam sab gaodó koke kwarile igó poko bóktanóm wagó, 'Yazilam, Godón Kingzan Balngomól Bwób yóni!' ó igó wa, 'Godón Kingzan Balngomól Bwób módógase!' Zitulkus módoğa, ene go yabü moboküpüdma.[†]

22 Olgabi Yesu bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó, "Sab ene tonarra tame, e wirri ubi noma kwarilo Pamkolpamab Oloman darrpan ngurr asenóm, a e wa sab koke esenane.

23 Pamkolpama sab yabü nüzazilnórre wagó, 'Ngakónam, wa aumase!' ó wagó, 'Wa yóni!' A sab ibüka tótókgu, ó ibü solkwat atan-gu.

24 Zitulkus módoğa, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, ne ngürrdü tolkomolo, ka sab inzan namulo, wamaka aona warri sapóne ini dudu pülpülpü, darrü kubdüğabi ama dakla kubdü, blaman pamkolpama asenóm.

25 A ngaen-gógópan ka sab abün-abün azid aenglo. Akó ini lüolan pamkolpama sab kürü alzizi kümaniknórre.

26 Wata enezan yarilürr Noan tonarrdó, da enta sab inzan yarile Pamkolpamab Oloman alkomól ngürrdü.

27 Noan ngyaben tonarrdó, pamkolpam wata dadan ngyabendó kwarilürr, alo akó anón kwarilürr, kol a pam bumióg kwarilürr, kókó tai ene ngürrdü, Noa tóba wirri butüdü noma bangrinürr. Olgabi wirri naiz naea we tamórr, da blaman pamkolpam kolae ninóp.

28 Wata dadan ngarkwatódó yarilürr Lotón ngyaben tonarrdó. Pamkolpama alongalo akó anón kwarilürr, bumióg akó sel bain kwarilürr, akó zid baritnóp akó müöt balmelnóp.

29 A ene ngürr, Lot tóba olmalkolpükü Sodom wirri basirr noma amgatórr, God ur akó kolae ilang urpükü ingülküp[‡] zirrtapónop pülpüldügab, da blaman pamkolpam we kolae tinóp.

30 Sab dadanzan yarile, pamkolpama sab popa ngyaben kwarile bobar-rzan, Pamkolpamab Oloma noma okaka tübine.

31 "Ene ngürrdü, darrü olom tóba mórrkakakdó noma yarile,[§] akó oya ne elklaza noma kwarile müötandó, wa koke ki abi, elklaza azebóm. A wa büsai ki buso tóba zid bainüm. Akó ene ta inzana, darrü olom ngaon bwöbdü noma yarile, wa müötüdü koke ki alkommó darrü kla apadóm, a wa büsai ki buso.

32 Gyagüpi amaikam Lotón koldó ne pokoa tómbapónorr!*

33 Nadü oloma bütanile tóba tüpan arról zid ainüm, wa sab tóba [ngarkwat-koke arról] imrüke. A nadü oloma sab tóba tüpan arról imrüke, wa sab tóba ngarkwat-koke arról zid ine.

34 Ka yabü igó byaldóla, ene irrüb nis olom nisa sab darrpan pokodó ut namüli. Darrpan sab sipüde, a darrü ma ola amgüte. **35** Nis kol nisa sab wit küp darrpan pokodó zaze amgün namüli plaoa tómbapónóm. Darrpan

[†] **17:21** Godón Kingzan Balngomól paman moboküpüdma, oya küp módoğa: *God oya wató alngomólda Kingzan.* **17:26** Bwób Zitül 6:5-8 **17:27** Bwób Zitül 7:6-24 **17:28** Bwób Zitül 18:20-19:25 [‡] **17:29** *kolae ilangan nokam*, Mörke-mörke módoğa: *sulphur*. *Sulphur* aruri burua o tópalzan ingülküp, wirri ururande ne klama badüngda, akó oya kolaean ilanga. [§] **17:31** Ene tonarrdó mórrkakak taptap kwarilürr akó pamkolpama ola mórran kwarilürr. * **17:32** Lotón kola Lodón bóktan koke ipadórr kakóm azilgum, da God oya we kolae wyónurr! (Bwób Zitül 19:26)

sab tupude, a darrü ma ola zumgute.”[†]

³⁷ Umulbain olmala oya imtinóp wagó, “Nubósüm, Lod?”

Yesu bóktan yalkomólórr wagó, “Büdül büb nega, kekek póyaea ola kwób bazendako.”[‡]

18

Alap-alap Bóktan Kóble akó Zazankwata

¹ Da Yesu tóba umulbain olmaldó ini alap-alap bóktan adrratórr, igósüm ibü metat tére bakode genggorrama azebgum.

² Wa we bóktanórr wagó, “Darrü wirri basirrdü zaza ola ngyaben yarilürr. Wa Godón koke gum angón yarilürr. Pamkolpam ta wa koke morroal bangón yarilürr.

³ Ene basirrdü ama kóble asi warilürr, metat nótó katóklórr oyaka, batom tóba tangamtinüm. Wagó, ‘Kürü ubi ipa ini pam dümdüm akyanóm, kürüka nótó bóka bamgünda!’

⁴ Dokyan tonarróm, zaza bangónórr térrmendó angrinüm kotódó. Dómdóm wa tóbaka we bóktanórr wagó, ‘Enana ka Godón koke gum angóndóla akó pamkolpam koke morroal bangóndóla,

⁵ zitülkus ini kóblea metat kürüzan müp alióndo, ka kya oya kóbó tangzwamtinün ene bóka bamgün olom dümdüm akyanóm, dama kürü sab kena genggorraman ngigütalón metat tótókde.’

⁶ Da Lod we bóktanórr wagó, “Tübarrkrru ene kolae zaza ne poko bóktanórr!

⁷ Ia sab God dümdüm kla koke tómbapóne tóba alearrón pamkolpam-abkü, oyaka metat nidi térewómdako tangbamtinüm? Wa ia sab ene kla zaorrón tónggapóne?

⁸ Ka yabü igó byaldóla, God sab dümdüm kla büsai tónggapóne ibünkü. A ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab nóma tamo, ia ka sab amkoman bangun eseno ini tüpdü?”

Alap-alap Bóktan Parrisi akó [Taks Mani Dakabain Pamankwata]

⁹ Ola ngibürr pamkolpam kwarilürr, nidi amkoman karrkukusi angun kwarilürr wagó, i ta tib dümdüm ngyabendako, da ama ngibürrdü wazilülürr, wamaka i dümdüm koke ngyabendako. Módoga, Yesu ibükä ini alap-alap bóktan we adrratórr wagó,

¹⁰ “Nis pam nisa térem we aurürri [Godón Gyabi Müötüdü]: darrü wa Parrisi yarilürr, a darrü ma taks mani dakabain pam.

¹¹ “Parrisia nóma zamngólórr, wa tóbakwata tére ekorr* wagó, ‘God, marüka wirri eso, igó ngarkwatódó, ka go ngibürr pamzan kokela; ia góml Pam, dümdüm ngyaben-koke Pam, kol góml Pam. Akó ka inzan kokela, ini taks mani dakabain pamzan.

¹² Ka darrpan udaidü nis münum bütökla alo, akó ka marü [wantent] akyandóla blaman elklazadógab, ka ne kla azebdöda.’

[†] 17:35 Ngibürr Grik bóktane tange wibalómorrón pebadó, atang opor 36 asine. Igó bóktanda wagó, “Nis pama sab ngaon bwóbü darrpan pokodó zaget namüli. Darrü sab sipüdesa, a darrü ma ola amgüte.” (Metyu 24:40) [‡] 17:37 Mi tai umul-kókla ini bóktanan küp laróga. Darrü küp módoga: *ka sab panzedó okaka tübino; e sab kürü panzedó kósenane, wata kekekazan kwób bazendako büdül murudü. A ngibürr bóktanan küp ta asiko.* ^{*} 18:11 wa tóbakwata tére ekorr: Ngibürr Grik bóktane tange wibalómorrón pebadó inzan angrirrüna wagó, wa tebe-tebe nóma zamngólórr, wa tére ekorr.

13 “A ene tak mani dakabain pama ugón nanabwób zamngólórr. Wa gum yarilürr kwitüm azilüm, da gyaurme dalgüp we bólkalólórr ó we bóktanórr wagó, ‘Godóe, kürü gyaur kóse! Ka kolae tonarr pamla!’

14 Ka yabü igó byaldóla, ene nis pam nisa nóma alkomoríri müót basirrdü, God ene tak mani dakabain pamankwata bóktanórr wagó, wa [dümdüm tonarr] pam yarilürr, a ene Parrisi koke. Nadü oloma tóba ngi kwit ainda, God oya ngi sab tüp solkomóle. Nadü oloma tóba ngi tüp alkomoílda, God oya ngi sab kwit ine.”

Yesu Kari Olmalpókal Bles Ninóp

15 Ngibürr pamkolpama ta tibiób ngómamól olmal tübarrmüller Yesuka, ibü singüldü tang amelóm. Umlubain olmala ini poko nóma esenóp, ene kolpam we nagóp amarrugum.

16 A Yesu ma kari olmalpókal tóbaka we ngibaunürr, da bóktanórr wagó, “Kari olmalpókala ki togob kürüka! Burrmatgu, zitülkus Godón Kingzan Balngomól ibünse, inzan olmalpókal nidipko.

17 Ka yabü amkoman poko byaldóla: Godón Kingzan Balngomól koke nótó apadóda kari olomzan, sab kokean bangrine.”

Mórrel Pam

(Metyu 19:16-30; Mak 10:17-31)

18 Darrü Zu singüldü pama oya we imtinürr wagó, “Morroal Umlubain Pam, ka ia kaino [ngarkwat-koke arról] apadóm?”

19 Yesu oya we imtinürr wagó, “Ia ma kürü morroalbóka iade ngiklina? Darrü morroal olom babula, wata God tebea.

20 Ma Godón gida bóktan pokobóka umulóla wagó, ‘Ma kol ó pam gómlgu; ma darrü olom büdülämpükü amkalgu; ma gómlgu; ma obae tiz bóktan adrratgu darrü olomankwata; ma moba aipab nis morroal angón namülün.’”

21 Ene pama we bóktanórr wagó, “Ene tonarrdögab ka karimakur nóma namülnürrü, ka ini blaman gida bóktan poko amkoman amorrán namülnürrü.”

22 Yesu ini poko nóma arrkrrurr, wa oyaka we bóktanórr wagó, “Marü dóma wata darrpan klama. Moba blaman elklaza sel ninünümke, da mani elklaza-koke kolpam nülinünümke. Sab igósidi marü mórrrel ma kwitüm yarile. Da yao, kürüka tókyanke.”

23 Mórrel pama ene bóktan nóma arrkrrurr, oya wirri gyaura simiógürr, zitülkus wa kari mórrrel pam koke yarilürr.

24 Yesu nóma esenórr wa gyaurdü yarilürr, da we bóktanórr wagó, “Ene go kari müp ta kokea mórrrel pamkolpamab Godón Kingzan Balngomóldó barrbüñüm!”

25 Anda, [kamelan] nabea nil tótórrana bangrinüm, a mórrrel paman ma amkoman nabeana Godón Kingzan Balngomóldó bangrinüm.”

26 Ene nidi barrkrrurr, we imtinóp wagó, “Da ma ia sab nótó zid baine?”

27 Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, “Gaodó-koke ne klame pamakanankü, Godka ma gaodóma.”

28 Pita oyaka we bóktanórr wagó, “Ma turrkrru, ki kibiób blaman elklaza olknórró marüka atanóm!”

²⁹ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: nadü oloma tóba müót, kol, zonaretal, bólbtal, aipalabal, akó olmal bimgüte Godón Kingzan Balngomólanme,

³⁰ wa sab abün münüm yazeble ene elklaza ini ngyaben tonarrdó, wa kakota ne elklaza előke. Akó sab ugórr ne tonarra tame, wa ta sab ngarkwat-koke arról ipüde."

*Yesu Akó Aüd Ngim Tóba Büdüllankwata Bóktanórr
(Metyu 20:17-19; Mak 10:32-34)*

³¹ Yesu tóba 12 umulbain olmal tebe-tebe bwóbdü imarrur, da ibü akó we nüzazilóp wagó, "Tübarrkruu! Mi Zerrusalem wirri basirrdü bamseldakla. Blaman kla, kürükwata, Pamkolpamab Olom nótókla, ngaen prropeta ne bóktan winólómóp, sab wata amkoman küppükü baire.

³² Sab kürü ibü tangdó küngrirre, Zu-koke nidipko. Kürü sab [tiz kangónorre], kle-kle kyalnorrre, akó gwerr kótóngnorre.

³³ Kürü sab karrkukus sye-i kyólnorre, da kómkórre büdüllümpükü. Aüd ngim ngürrdü, ka sab ugón türsümulo büdüldügab."

³⁴ Umulbain olmala darrü ini bóktanan [küp kokean ipüdóp]; oya küp ibükagab anikürrün yarilürr, da i ta umul-kók kwarilürr, Yesu ne pokobóka ikik yarilürr.

*Yesu Ilküüp Murrbausürrün Pam Dólóng Yónürr
(Metyu 20:29-34; Mak 10:46-52)*

³⁵ Yesu Zerriko wirri basirrzan ngorram ain yarilürr, ilküp murrbausürrün pama kwat kabedó mórran yarilürr. Wa manim bato yarilürr.

³⁶ Wa pamkolpamab tótók gógóram nóma arrkrrurr, we nümtinóp wagó, "Ia laróga tómbapónda?"

³⁷ Oya we izazilóp wagó, "Yesu, ene Nazarret olom, wató börrgrratódase."

³⁸ Wa we górrganórr wagó, "Yesu, [Deibidün] Olom, kürü gyaur kóse!"

³⁹ Singül kwata nidi ogoblórr, agóp, da ilóp piküp bainüm. A wa ma górrganóm tai arüng ipadlórr wagó, "[Deibidün Olom], kürü gyaur kóse!"

⁴⁰ Yesu zamngólórr, da we nilóp ene pam oyaka ódódóm. Wa minggüpanan nóma tübyónürr, Yesu we imtinürr wagó,

⁴¹ "Ia marü ubi ka marünkü laró tónggapono?"

Wa bóktan we yalkomólórr wagó, "Lod, kürü ubi akó basenóm."

⁴² Yesu oyaka we bóktanórr wagó, "Taia, basenóm ugó bai! Marü moba amkoman banguna dólóng kuri mine."

⁴³ Büzyón babul, oya ilküp nisa tomgorri akó basenóm we bairri, da wa Yesuka we akyanórr Godón agürkü. Blaman pamkolpama nóma esenóp, i ta Godón yagürnóp.

19

Zekias |Taks Mani Dakabain Pam|

¹ Yesu Zerriko wirri basirrdü nóma bangrinürr, da bórrgrratlórr.

² Ola Zerrikom darrü pam yarilürr, ngi Zekias. Wa taks mani dakabain wirri pam akó mórrrel pam yarilürr.

³ Oya ubi asenóm yarilürr, Yesu nótó yarilürr. Da oya gaodó koke yarilürr ene pamkolpamab ngoroanme, zitülkus wa tugup yarilürr.

4 Da wa singül kwata we busorr, da Yesun asenóm nugup* we kasilürr, zitulkus Yesu we kwata bórrgrrat yarilürr.

5 Yesu ene pokodó noma tübzilürr, Zekias ne yarilürr, wa kwit yazilürr, da oyaka we bóktanórr wagó, "Zekias, büsai-büsai tibi, ka wata kubó ini ngürr marü müötüdü namulo."

6 Módoga, wa darrpan güblang we tübinürr, da Yesun tóba müötüdü barnginwómpükü idódürr.

7 Blaman pamkolpama ini kla noma esenóp, da murrumüm we bainóp. Igó bóktankü wagó, "Yesu ma ene kolae tonarr paman müötüdü kuri bangrine mórranom!"

8 Zekiasón müötüdü noma babzilürr, Zekias zamngólorr, da Lodka we bóktanórr wagó, "Turrkrru Lod, errkyadan ka kólba elklazab darrü poko elklaza-koke kolpam alióndóla. Akó ka nibiób ilklió bílión namülnürrü kürü wirri ngarkwat taks mani aliónüm, ka sab darrem ibü tokom münüm nülinünümo ene ngarkwat!"

9 Yesu oyaka we bóktanórr wagó, "Errkyá ini ngürr zidbaina kuri tame ini müötüdü, zitulkus ini pam ta [Eibrra-amón bobate].†

10 Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, igósüm tamórró, bamrukürrün is‡ byamkünüm akó zid bainüm."

[Gold] Mani Küpan Alap-alap Bóktan (Metyu 25:14-30)

11 Pamkolpama Yesunzan arrkrru koralórr, wa ibü ini alap-alap bóktan adrratórr, zitulkus i Zerrusalem wirri basirr minggüpanan bain kwarilürr, da pamkolpamab gyagüpítók ma igó yarilürr wagó, Godón Kingzan Balngomóla ta okaka bümzazilüm kainda.

12 Da we bóktanórr wagó, "Darrü wirri ngi baterrón pama aibwób tótókóm kain yarilürr, king ngi batenóm, da ki tolkomóle.

13 Wa tóba 10 [leba zaget] pam ngibaunürr ngibürrdügab, da darrpan-darrpan ibü darrpan gold mani küp§ ngarkwat nülinóp. Da ibü we nilóp wagó, 'Ini mani kürünkü zagetan ngintinamke, kókó ka sab tolkomolo.' Da módoga, wa we bupadórr.

14 A tóba pamkolpama ma oya alzizi amai koralórr, da oya solodó ngibürr pam we zirrapónóp bóktanóm wagó, 'Kibü ubi kokea ini pama kibü kingüm bainüm.'

15 "Wa ma king ngi batenórr, da we tolkomólórr basirrdü. Wa mani ne leba zaget pam nülinóp, we ngibaunürr tóbaka. Oya ubi igó poko asenóm yarilürr wagó, ia i nigó ngarkwat tómbapónóp ene manidügab.

16 Ngaen-gógópan oloma tamórr, da we izazilürr wagó, 'Wirri pam, marü gold mani küp akó 10 münüm kasile.'

17 Oya wirri pama bóktan we yalkomólórr wagó, 'Ma morroal tónggapóna, kürü morroal zaget pam. Zitulkus ma ngambangól zaget pamla ini kari klamdó, da errkyá ka marü 10 wirri basirr ngabkan pamóm angrindóla.'

* **19:4** Ene nugup ngi *sikamo* yarilürr, tang bórean-bórean ubarzan nugup. Mórrke-mórrke módoga: *sycamore*. † **19:9** Zekias Zu pam yarilürr. Wa tóba arról Yesun noma ekyanórr, wa samuan ngarkwatódó ama amkoman Eibrra-amón olomóm bainürr. ‡ **19:10** *bamrukürrün is*, ibü [ngarkwat-koke arról] babula, a i ma sab [metat bólmyan urdú] ogobe. § **19:13** *gold mani küp*, Grikk bóktane módoga: *mina*. Darrpan *mina* we ngarkwat yarilürr: 100 zaget ngürrab ngarkwat darrem.

18 Akó nis ngim leba zaget pama tamórr, da we izazilürr wagó, 'Wirri pam, marü gold mani küp 5 münüm kasile.'

19 Oya wirri pama bóktan we yalkomólórr wagó, 'Ka marü 5 wirri basirr ngabkan pamóm angrindóla.'

20 "Akó darrüpa tamórr, a we izazilürr wagó, 'Wirri pam, marü gold mani küp ýoni. Ka mórrkenyórr poko-e errgótarró, da inikürrü.'

21 Ka marü gum namülnürrü, zitülkus ma karrkukus olomla. Ma we kla apaddóla, marü koke ne klame, akó ma abüldóla, ma koke ne kla iritnürrü.'

22 Oya wirri pama bóktan we yalkomólórr wagó, 'Ma kolae leba zaget olomla! Ka marü kubó moba bóktandógab zaz mino akó [kolaeen darrem] mókyeno. Ma ia igó poko umulóla igó, ka karrkukus pamla? Akó ia ma umul namüla igó, ka we kla apaddóla, kürü koke ne klame, akó ka abüldóla, ka koke ne kla iritnürrü?

23 Da ia ma kürü mani, mani müötüdü koke iade ingrirrü? Da ka nóma ki tolkomóla, ka kólba mani ki ipüda akó mani müöta kürü manian zaget darrem ki kókyene.'

24 "Da ola nidi bórranglórr, ibüka we bóktanórr wagó, 'Oya gold mani kük irrinam oyakagabi ama oya ekyenam, 10 noanko!'

25 I oyaka bóktónóp wagó, 'Wirri pam! A oya ma 10 gold mani këpako!'

26 Wa bóktan we yalkomólórr wagó, 'Ka yabü igó byaldóla, noanko, sab akó oya ene tumum ngibürr iline.* A babul noanko, oyakagab sab irrkine, oya kari-kari ne klame.

27 A ene pamkolpam, kürüka ubi koke nidipko ibü kingüm bainüm, ibü ala simarruam, da büdülümpükü ekrrónam kürü obzek kwata!'"

Yesu Kingzan Zerrusalem Wirri Basirrdü Bangrinürr (Metyu 21:1-11; Mak 11:1-11; Zon 12:12-19)

28 Yesun ini alap-alap bóktan adrrata nóma blakónórr, wa singül kwata wamlórr ibükagab, Zerrusalem kasilüm.

29 Yesu Betpage akó Betani basirr nis nóma ngorram nyölürr - ene basirr nis darrü podo kwitüdü namülnürrí, ngi [Olib Podo] - wa tóba umulbain olom nis ngaensingülan we zirrnáponórr **30** ini bóktanpükü wagó, "E ugó aurram yabü singül kwata ne basirrse. E kubó nóma bangrini, e [donki] kyam eseni sye-i amrókrrón, darrü pama koke ne klamdó kuri kasile ódódóm. Kubó agoamke, da ala sidüdamke.

31 Darrü oloma ne yabü nóma nümtine wagó, 'E iade agodamli?' kubó ilamke magó, 'Lod ini klamóm sógóse.'"

32 Ene nibiób zirrnáponórr singül kwata, aurürri, da eserri wa enezan nyalórr.

33 I enezan ago namülnürrí, oya abala ibü nümtinóp wagó, "E ini donki kyam iade agodamli?"

34 Da bóktan we yalkomórri wagó, "Lod ini klamóm segóse."

35 I Yesuka we sidórrri, da tibiób tumum mórrkenyórr we nüdratrri donki kyam kwitüm. Da Yesun tangamtinóp donki kyam kwitüdü mórranóm.

36 Wa enezan wamlórr, pamkolpama tibiób tumum mórrkenyórr we zursilürr kwtódó oya morroal apadóm.

* **19:26** Ini bóktanan küp apprapórr módóga: "Ka sab ibü wirrian balngomól zaget nülinünümo, kürü zaget ne morroal nidi tómbapóndako." **19:26** Metyu 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18

37 Wa ene poko minggüpanan noma tamórr, kwata ne abinda Olib Podoana, ene dudu umulbain olmal ngoroa bagürwómpükü Godón agürüm we bainóp wirri gyagüpi, igósidi wagó, i blaman ne larüng tonarr] basen kwarilürr.

38 Igó bóktankü wagó, "Bles airrún ne kinga, Lodón ngidü nótó tótókda! Paud kwitüdü asi ki yarilün, akó wirrian kwitüm Godón ngi wirri kwitüm emngyelam!"[†]

39 Ngibürr Parrisia, ene ngorodó nidi kwarilürr, Yesuka we bóktónóp wagó, "Umulbain Pam, kya moba umulbain olmal piküp ninünüm inzan poko bóktan-gum!"[†]

40 A Yesu ma ibü we nilóp wagó, "Ka yabü igó byaldóla, i ne noma bólerre, ibü pabodó ama kubó ingülküpa taegwarr korale!"

Yesu Yón Gyaur Yarilürr Zerrusalemónbókamóm

41 Yesu Zerrusalem wirri basirrzan ngorram ain yarilürr, akó noma esenórr, wa basirranbókamóm yón yarilürr.

42 Da wa we bóktanórr wagó, "Wata ma ne ini ngürrdü umulürrün noma ki namüla marü paud[‡] ne klama ki sidüdrre - a errkya ma arrónako marü ilküpüdgab.

43 Ene ngürra sab togobe, mankü nidi gazirrdako sab tem tómbapórre marü kal-kal angónóm blaman kwata, akó marü mamtae kotarr mónmórre blaman órdögab.

44 Marü sab tüpdü munumule akó blaman marü kugupidü nidi ngaben-dako. Sab darrü ingülküpa kokean bamine tóba pabodó, zitülkus God noma tamórr, ma oya abzil tonarr koke emzyatórró."

Yesu [Godón Gyabi Müótanj Kal Akólórrón Pul Basirrdü Wamórr (Metyu 21:12-17; Mak 11:15-19; Zon 2:13-22)

45 Da Yesu Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü noma bangrinürr, wa ene kolpam kolabütanóm we bainürr, ola nidi sel bain akó nidi bumiög kwarilürr.

46 Wa ibüka bóktanórr wagó, "Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, 'Kürü Müót sab tóre müót yarile.' A e ma igó kuri inane, wamaka gómol pamab ban bwóbe."[§]

47 Blaman ngürr wa wata Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü umul bain yarilürr. A wirri prist, Mosesón gida umulbain pam, akó Zu singüldü pama kwat we byamkünónóp oya amkalóm.

48 A i ma kwat kokean esenóp, zitülkus blaman pamkolpama güblang irrbünöp metat oya bóktan arrkrrum.

20

Amtin Bóktan Yesun Zagetankwata (Metyu 21:23-27; Mak 11:27-33)

19:38 Wórr Peba 118:26 [†] **19:39** Umulbain olmala ne bóktan opor bóktan kwarilürr, [Mesayankwata] bóktan opor kwarilürr. Parrisia koke amkomán yangunónóp wagó, Yesu Mesaya yarilürr. Aprrapórr we zitülkusdú ibü ubi yarilürr Yesun tóba umulbain olmal piküp bainüm.

[‡] **19:42** paud wa igó paudbóka apónda, paud God a pamkolpam ibü aodó. A aprrapórr ini pokoa ta igó paudbóka apónda, paud pamkolpamah aodó. [§] **19:46** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 21:12-13 ngakanke. **19:46** Aesaya 56:7; Zerremaea 7:11 **19:47** Luk 21:37

¹ Darrpan ngürr, Yesu pamkolpamzan umul bain yarilürr [Godón Gyabi Müötan] kal akólórrón pul basirrdü akó ibüka Morroal Bóktanzan büdrrat yarilürr, wirri prist akó Mosesón gida umulbain pam, [balngomól byarmarr pampükü], i oyaka we togobórr.

² Da we imtinóp wagó, "Kibü kóbó tüzazilnüm, ma ini elklaza nadü balngomól arüngi tómbapóndóla? Marü ini arüng nótó mókyanórr?"

³ Yesu ibüka bóktan yalkomólorr wagó, "Ka yabü darrem amtindóla. Kürü küzazilam:

⁴ Zonón [baptæs baina], ia kwitümgab tamórr, ta ia pamdógab?"

⁵ I tibiób ini bamtin bóktan pokankwata we apón kwarilürr wagó, "Mi ne igó nóma kwarilo wagó, 'Kwitümgab,' wa kubó mibü tümtirre wagó, 'Da e ma oya amkoman angunüm koke iade koralnórró?"

⁶ A mi ne kubó igó nóma kwarilo igó, 'Pamdógab,' blaman pamkolpama kubó mibü ingülküpi sekrrórre büdülämpükü, zitülkus i amkoman karrkukusi angun igósako wagó, Zon prropet yarilürr."

⁷ Da i bóktan we yalkomólóp wagó, "Ki umul-kókakla ia nólgbag yarilürr."

⁸ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Ka ta yabü koke nüzazilnumo igó, ka ini elklaza ia nadü arüngi tómbapóndóla."

*[Grreip] Apap Ngakan Pamah Alap-alap Bóktan
(Metyu 21:33-46; Mak 12:1-12)*

⁹ Yesu akó ini alap-alap bóktan adrratórr pamkolpamđó: "Darrü pama abün grreip zid irituürr tóba apapdó, da ama ngibürr ngaon pam nókyenóp ngakanóm tibiób darremóm akó tóbankü. Tüób ama aibwób wamórr, barrkyanan tonarróm.

¹⁰ Grreip ngórr abül tonarr nóma semrranórr, wa tóba darrü leba zaget pam we zirrapónórr ene pamdó, grreip apap nidi ngakan kwarilürr. Ene igósüm, i ngibürr grreip ngórr ki ilirre ene apapdögab. A ene apap ngakan pama ene zaget pam dom apónóp, da popa we zirrapónóp tang küpan.

¹¹ Wa akó darrü leba zaget pam we zirrapónórr. Ene pam ta dom apónóp akó kolae büód poko tómbapónóp oyaka, da we zirrapónóp tang küpan.

¹² Ene apap aba akó äud ngim leba zaget pam zirrapónórr. Oya gaopükü emkólóp, da apap kalkuma we amaiköp.

¹³ Da grreip apap aba tóba we bamtinürr wagó, 'Ka dama ia kaino? Ka errkyä kólba moboküpü siman olom zirrapóndóla. Aprrapórr i sab oya morroal tonarre yangörre.'

¹⁴ A ene grreip apap ngakan pama oya nóma esenóp, i tibióbka we ikik apónóp. We bóktónóp wagó, 'Ene olom módoga, ini grreip apap sab nótó ipüde. Mi errkyä büdülämpükü amkaldakla, da oya aban elklaza sab mibü iade kwarile aban büdül kakóm.'

¹⁵ Da i oya apap kalkuma we amaiköp, da büdülämpükü we emkólóp.

"Da sab ene grreip apap aba ibüka ia laró tónggapóné?

¹⁶ Wa sab tüób tame, da ini grreip apap ngakan pam ekrróne büdülämpükü, a ene apap ama ngibürr pam nókyerre ngakanóm."

Ene pamkolpama nóma barrkrrurr, i we bóktónóp wagó, "Ini pokoa sab koke ki tómbapó!"

¹⁷ Yesun ilküp wata ibüka yarilürr, da we nümtinóp wagó, "Ini pokoa ne koke nóma tómbapóné, da Godón Wialómorrón Bóktana ne poko bòktanda kürükwata, oya küp babula:

“ Müót balmel pama ne ingülküp* alzizi amaiknóp,
errkyá ma ene müótan zirrgüpü ingülküpüm wató kuri baine.”

18 “Blamana ne nidi balóknórre ene ingülküp kwitüdü, sab syórr bangórre. Akó ingülküpa sab noanka tupe, sab baem apóne.”[†]

*Amtin Bóktan Poko Taks Maniankwata
(Metyu 22:15-22; Mak 12:13-17)*

19 Mosesón gida umulbain pam akó wirri prrista kwat we yamkünónóp Yesun amiögüm tai ene tonarrdó, zitülkus i umul bainóp wagó, Yesu ini alap-alap bóktan ibükwata adrratlórr. A i ma pamkolpamab gum kwarilürr.

20 I oyazan ilküpáne ódód kwarilürr, i kómdam bain pam we zirrnápónóp obae buli nidi ogobórr, wamaka ibü moboküp amkoman kwarilürr. Ibü ubi Yesun amiögüm yarilürr, wa ne poko bóktan yarilürr. Ene igósüm, i gabenan tangdó ki ingrirre.

21 Da kómdam bain pama oya we imtinóp wagó, “Umulbain Pam, ki umulakla ma amkoman dümdüm poko ikikdóla akó umul baindóla. Akó ma blaman pamkolpam darrpan ngarkwatódó ngabkandóla. Akó ma Godón nyabén kwat umul baindóla amkoman bóktan ngarkwatódó.”[‡]

22 Mibü gidadógab ia taia Sisan taks mani aliónum, ta ia koke?”

23 A Yesu ma umul bainürr wagó, i oya ilklió aliónum kain kwarilürr, da wa ibü we nilóp wagó,

24 “Darrü silba mani küp kürü kóbó kómtyenam. Ini mani küpdü ia noan obzek akó ngiamli?”

I bóktan we yalkomólóp wagó, “Sisan.”

25 Da wa ibüka bóktanórr wagó, “Da módoga, Sisan ne klamko, Sisan ilinamke, akó Godón ne klamko, Godón ilinamke.”

26 I gaodó koke kwarilürr oya amiögüm, wa ne poko bóktanórr pamkolpamab obzek kwata. Yesun alkomól bóktana ibü gübarirr aengan ngintinóp, da ibü myamem darrü bóktan babul yarilürr.

*Amtin Bóktan Poko Büdülab Barsinankwata
(Metyu 22:23-33; Mak 12:18-27)*

27 Ngibürr [Sadusi pama] Yesuka togobórr amtin bóktan poko amtinum, amkoman moboküpi koke. Ini pama igó bóktan kwarilürr wagó, pamkolpama sab koke tübarsile büdüldügab.

28 I Yesuka we bóktónóp wagó, “Umulbain Pam, Moses igó gida bóktan poko wialómórr mibünkü, Zu pamkolpamabkü, wagó, ‘Paman narezoreta ne nóma narrótóke olmal basen-koke, ene pama sab ene kóble ki zumióg, olmal balngenóm tóba büdül narezoretan ngidü.’”

29 Da módoga, ngaen 7 zonaretalpükü pam kwarilürr. Nareta kol zumiögürr, da wa narrótókórr olmal-koke.

30 Olgabi, naretódágab nótó tókyalórr, naretan kóble zumiögürr, da narrótókórr.

* **20:17** *ingülküp*: Israel pamkolpama müót ingülküpi balmel koralórr, da müót wata amoanda. Mibü müót wa talkuma amoanda. **20:17** Wórr Peba 118:22 † **20:18** Ini alap-alap bóktana. Ingülküp wa Yesunbóka apónda. Ini bóktanan küp mórdoga: *Yesun nidi alzizi amaikdako, sab kolae nirre.* ‡ **20:21** I Yesuka mis bóktan wazeblórr, oya saul ainum. **20:27** Apostolab Tórrmen 23:8 **20:28** Duterronomi 25:5, 6

³¹ Akó aüd ngim siman oloma zumiögürre akó narrótókórr. Blaman ene 7 zonaretalpükü pama ene darrpanan kol enan zumiognóp, da blamana inzan nurrbarinürr. Blamandó gab olmal babulan.

³² Solodó ene kóblea ta we narrótókórr.

³³ Da sab büdüldügab barsin tonarrdó, ia wa sab tai noan kol warile? Ki ene poko amtindakla, zitülkus ene 7 blamana oya zumigóp."

³⁴ Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, "Errkyá nygaben tonarrdó, pamkolpama pam a kol bumiögdako.

³⁵ A God nibiób igó ngabkan yarile igó, ngarkwatódómako büdüldügab barsinüm akó nygabenóm, elnga ene küsil nygaben tonarrdó, i sab ugón myamem tibiób koke bumiögnórre ene tonarrdó.

³⁶ I sab gaodó koke kwarile büdülm, zitülkus i sab anerruzan kwarile. I Godón olmalko, zitülkus God ibü büdüldügab kuri irsine.

³⁷ A Moses ene kari nugupan baeb póepdó igó okaka amzazilda wagó, büdüla barsindako, zitülkus wa Lodón inzan ngilianda: Eibrra-amón God, Aesakón God, akó Zeikobón God. §

³⁸ Wa büdül pamkolpamab God koke-e, a wa arról pamkolpamab Gode, zitülkus oyaka blaman arrólako."

³⁹ Ngibürr Mosesón gida umulbain pama we bóktónóp wagó, "Umulbain Pam, ma morroal bóktan töbtóna!"

⁴⁰ Ene solkwat, i gum kwarilürr Yesun ngibürr poko amtinüm.

Amtin Bóktan Poko Ene [Kerrisonkwata]

(Metyu 22:41-46; Mak 12:35-37)

⁴¹ Da Yesu ibü we nümtinóp wagó, "Ia pamkolpama inzan iade bóktandako wagó, 'Ene Kerriso [Deibidün] olome'?

⁴² Ka ini poko igósidi amtindóla, zitülkus king Deibid tüób bóktanórr Wórr Pebadó wagó,

"Lod God igó bóktanórr kürü Lodódó wagó,*

"Ma ae mórra kürü tutul tangdó,

⁴³ kókó marüka nidi bóka bamgündako, ka sab ibü inzan ninünümo, marü wapór nisab ngón ngagón klamóm." †

⁴⁴ "Deibid oya Lodbóka ngyesilürr, da Kerriso Deibidün olom iadea?"‡

Yesu Pamkolpam Arüngi Ikit Nókrrónóp Mosesón Gida Umulbain Pamabbóka

(Metyu 23:1-36; Mak 12:38-40)

⁴⁵ Pamkolpamazan arrkrru kwarilürr, Yesu ini poko we bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó,

⁴⁶ "E umul-umul kwarilün Mosesón gida umulbain pamabkwata! I ubi baindako tibiób kokrrapan mórrkenyörpükü agóltagólóm akó pamkolpama ibü morroal ngürr bóktan aliónüm pul basirrdü. I ta ubi baindako wirri pamab mórran pokodó mórranóm mibü kwóbbazen müötüdü akó mórranóm wirri pamab mórran bwóbdü alongalo téredó.

§ 20:37 *Eibrra-am, Aesak, akó Zeikob, ibü büba ngaen nurrbarinürr, da ibü samu ma arrólako Godón bwóbdü.* 20:37 Bazeb Tonarr 3:6 * 20:42 *kürü Lod wa [Mesabayóka] apónda.* † 20:43 *Ini bóktanan küp mórdóga: marüka bóka bangün is nidipko, ka sab blaman [ut-ut ninünümo] marünkü.* 20:43 Wórr Pebá 110:1 ‡ 20:44 *Yesun amtin bóktan igó yarilürr: Yesu Deibidün büdül kakóm tömtómólórr. Da Yesu Deibidün Lod iade yarilürr?*

47 I gómol tizi kóbleab müót akó elklaza azebdako, akó kokrrap tére bakodako pamkolpama basenóm. Ini pama sab [kolaean darrem] kari koke ipüdórre Godkagab."

21

Kóblea Wirri /Gyaur Kla/ Godón Ekyanórr (Mak 12:41-44)

1 Yesu nómá ngabkan yarilürr, wa mórrrel kolpam nósenóp mani arrbündi [Godón Gyabi Müótan] mani arrbünn klamndó.

2 Wa akó darrü elklaza-koke kóble osenórr nis kari mani küp angrindi ene mani arrbünn klamndó.

3 Olgabi wa bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: ini elklaza-koke kóblea barrkyanan ingrine, nidi sirrbürre, ibü bla-mandógab.

4 Ka ini poko bóktóna, zitülkus blaman ini pamkolpama tibiób gyaur kla wata kari poko irrbürre tibiób mórreldóga. A ini elklaza-koke kóblea blaman we kla ingrine, tóba nyaben ne klame ki idüde."

Elnga Ngürrab Tómbapón Tulmil (Metyu 24:1-14; Mak 13:1-13)

5 Yesun ngibürr umulbain olmala Godón Gyabi Müótankwata zwapólórr, pamkolpama ene müót ia püti inóp agurr ingülküpi akó gyaur klame, Godón ne kla ilinóp. Da Yesu ibü nilóp wagó,

6 "E ini ne kla basendakla, sab ugórr tonarra tame, sab darrü ingülküpa kokean bamine tóba pabodó. Blaman sab amarrón kwarile ama tüpdü."

7 Olgabi i oya imtinóp wagó, "Umulbain Pam, ini klama nómá tómbapórre? Akó kibü sab laróga umul-umulan ngisitirre igó, ini elklaza tómbapónom baindasko?"

8 Da wa ibüka bóktanórr wagó, "E umul-umul kwarilün, sab darrü olom ok ain-gu yabü ilklió büliónüm. Zitülkus módóga, abüna sab kürü ngidü togoble igó bóktankü wagó, 'Ka watókla, ene [Kerriso], e noan akyandakla!' Akó, 'Blakón tonarra minggüpanan kuri tame!' Sab ibü solkwat atan-gu.

9 E sab gum-gu, e igó nómá barrkrrulo wagó, bwób-bwóba tibiób bókrandako akó pamkolpama tibiób bwób balngomól pamdó bóka bamgündako. E gum-gu, zitülkus ini klama sab ngaen-gógópan ki tólbaelnóm Godón tóba bóktan ngarkwatódó, a blakón tonarra sab búsai koke tame."

10 Olgabi Yesu ibü nilóp wagó, "Darrü kantrri pamkolpama sab darrü kantrri pamkolampükü bókrrale. Darrü kingan gazirr pama sab darrü kingan gazirr pampükü bókrrale.

11 Sab tüpa wirribóka mórrbaeng kwarile ngibürr bwóbdü, akó bwób-bwób sab wirri ku akó kolae büdül azid kwarile. Gum bangón elklaza sab tómbapónorre, akó wirri kwitümgab tulmila sab okaka tübyónorre pupo bainüm wagó, darrü wirri müpa sab tame."

12 Ini elklaza sab solkwat tómbapónorre, a ngaen-gógópan sab yabü bumiógnorre akó wirri müp nüliónorre. I sab yabü ngibürr pamab tangdó urrbule kotóm tibiób kwóbbazen müötüdü akó tümün müötüdü. Akó i sab yabü imarrunorré king a gabena, ibü obzek kwata, kürü ngianbókamde.

13 Ini poko sab yabüka kwatzan yarile, ibüka Morroal Bóktan amgolóm kürkhwata.

14 A e gyagüpi yazebamke, yabiób bódlang bóktan arrbün-gum singül kwata, e sab ia poko bóktónane ibü obzek kwata.

15 Zitulkus módoga, ka yabü sab tae nókyenónómo akó [wirri gyagüpítotók], igósüm, yabü kle-kle nidi bangóndako, sab gaodó koke kwarile bóka bamgünum yenkü akó yabüka bóktan akonóm.

16 Yabü sab wirri pamab tangdó urrbule, enana ia yabü aipalabala, zonaretala, nungzamónala, akó gómdamala, da yabü sab ngibürr büdüldü urrbule.

17 Blaman pamkolpama sab yabü alzizi aman kwarile kürü nianbókamde.

18 Da e sab karianbóka kolae koke emrranane.*

19 Karrkukus bórrangde e sab yabiób arról ipüdane.

*Zu-koke Nidipko Zerrusalem Wirri Basirr Sab Idi Kolae Irre
(Metyu 24:15-21; Mak 13:14-19)*

20 "E sab gazirr pam nóma nosenane Zerrusalem mamtae kotarr anómde, e sab umul kwarilo igó, ene wirri basirran kolae bain kari pokoa.

21 Zudiam nidipako, sab podopükü bwóbdü ki busunüm, akó Zerrusalemóm nidipako, ki bausnüm, akó madmad kabedó nidipako, sab ene wirri basirrdü koke ki barrbü.

22 Zitulkus módoga, sab ene ne tonarr yarile, God sab Isrrael pamkolpamab kolae tonarrab darrem ugón nókyerre. Prropeta ngaen blaman ne klamabkwata wibalómnóp, ene pokoa sab ugón küppükü baine.

23 Sab kari kolae koke yarile ene ngürrdü bikómpükü akó ngómrin kolabkü! Zitulkus módoga, sab wirrian azid aeng yarile Isrrael tüpdü akó God sab kari ngürsil koke yarile Zu pamkolpamdo.

24 Ngibürra sab gazirr turrikanne baininge, ngibürr sab tümün müótüdü imarrunórre blaman bwób-bwóbduma. Zu-koke nidipko, i sab Zerrusalem wirri basirr tibiób wapóre ail kwarile, kókó ibü tonarra nóma blakone.

*Pamkolpamab Oloman Alkomól Tonarr
(Metyu 24:29-31; Mak 13:24-27)*

25 "Sab [wirri tulmila] tómbapónórre abüsdü, melpaldó, akó wimurrdü, pupo bainüm wagó, darrü wirri müpa sab tame. Tüpdü bwób-bwób pamkolpam sab gyakolae akó gum korale, zitulkus sab malu goblola wirri ukwóm sipüde.

26 Pamkolpam sab iltümüna tübaingle igó gumdüğab, i enezan akyandako ne umul-kók elklaza tómbapónóm kain kwarile ini tüpdü, zitulkus pülpüldü ne arüng clamko, i sab mórrbaengóm bairre akó i tibiób pabo sab bimgütörre.

27 I sab kürü ugón kóserre, Pamkolpamab Olom nótókla, pülpül pokopükü tótökde, kólba arüng akó wirrian kómal zyónpükü.

28 Ini elklaza tómbapónóm nóma bairre, karrkukus bórrangke akó singül kwit ninamke, zitulkus yabü [aurdü amana] minggüpanan bainda."

21:14 Luk 12:11-12 * **21:18** Grik bóktane ma inzan angrirruna: *E sab darrpan órrngóen pulum koke imrükane yabiób singüldügab.* **21:22** Daniel 9:26; Maeka 3:12; Oseyá 9:7; Zekarraea 14:2

21:25 Aesaya 13:10; Izikiel 32:7; Zo-el 2:31; Okaka Amzazirrún Kla 6:12-13 **21:27** Daniel 7:13; Okaka Amzazirrún Kla 1:7

*[Pig] Nugupan Alap-alap Bóktan
(Metyu 24:32-35; Mak 13:28-31)*

²⁹ Olgabi Yesu tóba umulbain olmal ini alap-alap bóktan we nüzazilóp wagó, "E pig nugup akó blaman popa nugup ngabkónam.

³⁰ Küsíl pórngaea nóma tübausle, da e yaib esenane akó umul kwarilo wagó, pail[†] minggúpanana.

³¹ Da enta inzana, e ini basen-koke elklaza tómbapónde nóma nösenane, e sab umul kwarilo wagó, Godón Kingzan Balngomólán abzil kari pokoa.

³² "Ka yabü amkoman poko byaldóla: ini lüólan pamkolpama sab kokean nurrbarine, kókó ini blaman elklaza sab tómbapórre.

³³ Tüp a pülpül sab bamrüki, a kürü bóktana sab kokean bamrüke.

Yesun Pamkolpam Wata Umul-umul Kwarile

³⁴ "E umul-umul kwarilün, sab yabiób moboküp müp alión-gu, metat ngyepam anónde akó gorrgorr baindi akó gyakolae baindi tüpan elklazadó. Inzan ngyabende, ene Ngürra sab yabü dizan kena tawinünüm.

³⁵ Umul-umul kwarilün, zitulkus ene Ngürra sab blaman pamkolpam nongrerre ini dudu tüpdü.

³⁶ E metat gyagüp-gyagüp aerr kwarilünke. Akó tóre bakolamke wagó, e sab gaodó kwarilo kyab kóryónüm, blaman ne elklaza tómbapónóm kaindako, akó e sab gaodó kwarilo kürü obzek kwata bórrangóm, Pamkolpamab Olom nótókla."

³⁷ Blaman ngürrzan, Yesu pamkolpam umulbain yarilürr Godón Gyabi Müótan kal akólorrón pul basirrdü. Akó blaman irrübzan wa Zerrusalem amgat yarilürr, ama wamlórr darrü pododó utüm, ngi [Olib Podo].

³⁸ Akó irrbianande, blaman pamkolpama togoblórr ene Godón Gyabi Müótan kal akólorrón pul basirrdü, oya arrkrrum.

22

*Yesun Büdül Bóktan Ingrinóp
(Metyu 26:1-5; Mak 14:1-2; Zon 11:45-53)*

¹ [Ist-koke Brred Tóre] kari poko yarilürr. Pamkolpama ini tóre inzan ngilianónóp wagó, [Büdül Kóryón Tóre].

² Wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pama darrü kwat yamkúnónóp Yesun büdülümpükü amkalóm, zitulkus i pamkolpamab gum kwarilürr.

*Zudas Ubi Bainürr Yesun Wirri Pamab Tangdó Angrinüm
(Metyu 26:14-16; Mak 14:10-11)*

³ Da satania bangrinürr Zudasón bübdü, i noan ngilianónóp Iskarriot, darrü Yesun 12 umulbain olmaldógab.

⁴ Da Zudas we wamórr wirri prrist akó [Godón Gyabi Müót] myelam pamab wirri pamdó. Da wa ikik yarilürr inkü, wa ibü ia ki tangnamtirre Yesun angrinüm ibü tangdó.

⁵ Ini pokoa ibü barnginwóman ngintinóp, da i we babinürr Zudasón mani akyanóm.

[†] **21:30 pail**, Grikk bóktane ma inzan angrirrúna: *urur melpal*. Mórrke-mórrke módóga: *summer*. Israael bwóbdü küsíl pórngaea bamgoldako urur melpal kari poko nómadako. **21:37 Luk 19:47**

6 Wa abinürr, da kwat we yamkülürr Yesun ibü tangdó angrinüm, pamkolpam ne babul nóma ki kwarile.

*Yesu Tóba Umulbain Olmalpükü Büdül Kórzyón Alo Elorr
(Metyu 26:17-19; Mak 14:12-21)*

7 Olgabi Ist-koke Brred Tóre ngürr we semrranórr. Ini we ngürr yarilürr, Zu pamkolpama [sip] kupo ne ngürr okrralórr Büdül Kórzyón Tóreankü.

8 Da Yesu Pita akó Zon zirrnapónórr ini bóktanpükü wagó, "E ugó aurrpam; alo kla tómbapónamke mibünkü ene Büdül Kórzyón Tóre alo alom."

9 I oya imtirri wagó, "Marü ubi ia ki mórran bwób akó alo ne tómbapóni?"

10 Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Turrkrruaam, e kubó ene wirri basir-rdüzan bangrili, darrü pama kubó yabü tómrróné mariti tónggapórrón nae bele óódde tóba tupodó. Da kubó oyaka solkwat akyalamke, kókó wa ne müótüdü bangrine.

11 Olgabi ene müöt olom kubó ilamke magó, 'Umulbain Pama marü ini bamtin bóktan poco kümtine wagó, "Ene alongalo marrgu ia nega, ka kubó ene Büdül Kórzyón Tóre alo ne elo-o kólba umulbain olmalpükü?"

12 Da wa kubó yabü nómtyene darrü ene müótan wirri marrgu, kwitana paugdü. Blaman alongalo elklaza akó mórrakós olamako. Da ola kubó blaman elklaza tómbapónamke mibü alom."

13 I we aurürri wirri basirrdü, da nósenóp blaman elklaza wata ibü Yesuzan nyalórr. Da módóga, i elklaza we tómbaporri Büdül Kórzyón Tóre alongaloankü.

Lodón Gyagüpi Amanik Alo

(Metyu 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Korint 11:23-25)

14 Ene tonarr nóma semrranórr, ene Büdül Kórzyón Tóre alo alom, Yesu tóba nólgópe banomól poco we ipadórr alongalo tógaldó tóba [apostolpükü].

15 Da wa ibüka bóktanórr wagó, "Kürü wirri ubi yarilürr yenkü ini Büdül Kórzyón Tóre alo alom; ene kakóm, ka sab azid aengo.

16 Zitulkus módóga, ka yabü igó byaldóla, ka sab myamem ini Büdül Kórzyón Tóre alo kokean elo-o, kókó God amkoman küppükü ine tóba Kingzan Balngomól Bwóbdü."*

17 Yesu waenpükü kübül ipadórr, tangdó emoanórr, Godón eso ekyanórr, da bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó, "E ini waenpükü kübül ipüdam, da kübüldügab darrpan-darrpan sôkol bülina."

18 Zitulkus módóga, ka yabü igó byaldóla, ka sab myamem waen koke enono, kókó Godón Kingzan Balngomóla nóma tame."

19 Olgabi Yesu dudu brred ipadórr, akó Godón eso akyan kakóm, wa syórr yangónórr. Wa tóba umulbain olmal poco nülinóp ini bóktanpükü wagó, "Ini kürü bübe, ka yabü morroalóm ne kla akyanóm kaindóla. Ini poco metat olngolónke kürü gyagüpi amaiküm."

20 Ibü alo kakóm, Yesu dadanzan ene waenpükü kübül ipadórr, da wa bóktanórr wagó, "Ini waenpükü kübül, Godón küsíl [alkamül-koke tónggapórrón bóktana]. Kürü óean bókana arüng akyanda, ne klama

* **22:16** Büdül Kórzyón Tórean küp módóga, zid bain. Godón Kingzan Balngomól Bwóbdü mibü zid bain [dudu kómá] yarile.

bókanóm kainda yabü morroalóm. **21** A tübarrkrru, kürü noa tanga küngrine wirri pamab tangdó, oya tang yóni kürü tangpükü alongalo tógaldó.

22 Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab narrótoko, wata God bóktan ngaenzan ingrinürr. A Godón ngürsila sab tame ene olomdó, kürü sab wirri pamab tangdó nótó küngrine!"

23 Ene umulbain olmala tibiób ola bamtinüm bainóp wagó, "Ia sab ini tonarr mibükagab nótó tónggapóné?"

Wirri ia Nótóka?

24 Umulbain olmala ongyalóm we bainóp, igó pokodágabi wagó, noan gyagüpi amanikórre amkoman wirrian nótóke ibükagab.

25 Da Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Zu-koke nidipako, ibü kinga tibiób pamkolpam zirrbapón-bapón balngomóldako. Akó wirri ngi pamab ubia pamkolpama ibü igó ki ngiblian kwarilün wagó, 'Pamkolpamabkü Morroal Tonarr Tómpapón Pam.'

26 A e sab inzan koke koralo. Wirri nótóke yabü aodó, kari ngi olomzan ki bai. A balngomól pam nótóka, inzan ki yaril, wamaka zaget oloma yabü tangbamtinüm.

27 Ia wirrian nótóka: ia alongalo tógaldó nótó mórranda, ta ia nótó zamngólda alo kla arrbünum? Alongalo tógaldó nótó mórranda, wa wirriana. A ka ma yabü aodómla zaget pamzan yabü tangbamtinüm.

28 "E we isakla, kürüka arróbórrón nidi kwarilnürrü, wirri müpa kürü nómá kawiónónóp.

29 Da kürü Aba kürü ene dümdümzan kókyanórr balngomólóm Kingzan, we ngarkwatódó ka ta yabü ene dümdüm alióndóla.

30 Ene igósüm, e sab gaodó kwarilo alongalom kürü tógaldó kürü Kingzan Balngomól Bwóbdü, akó kingan mórran klamdó mórran-mórran bainüm, ene Isrrael 12 zitül pamkolpam balngomólóm."

Yesu Singül Kwata Bóktanórr Wagó, Pita Sab Oya Yalpine (Metyu 26:31-35; Mak 14:27-31; Zon 13:36-38)

31 Olgabi Yesu Saemon Pitaka bóktanórr wagó, "Saemon, Saemon, turrkrru! Satania Godón kuri bóka itine yabü bapókóm, da God kuri abine, yabü kürükagabi amanóm, ngaon pamazan [wit] küp ainda buldügab aleánóm.

32 Da Saemon, ka marünkü kuri tére ekoá wagó, ma sab koke aupo kürü amkoman angundügab. Akó ma nómá tolkomolo kürüka, moba [zonaretal] arüng nütününümke."

33 A Pita ma Yesuka bóktanórr wagó, "Lod, kürü taia tümün müótüdü pamóm bainüm akó narrótókóm mankü."

34 A Yesu ma Pitan yalórr wagó, "Pita, ka marü igó ayaldóla, siman karrakarra póyaea errkyá ini ngürr[†] bóktan küsil nómá yarile, da ma kalma äud münüm kalpino igó, ma kürübóka umul-kókla."

Müp Tonarra Sab Togoble

35 Olgabi Yesu ibü nümtinóp wagó, "Ka yabü bóktan amgolóm nóma zirrnáponnarre paos-koke ó angasangap angón alóp-koke ó ngibürr wapórdó bamel kla-koke, ia yabü ngibürr klama bimbat kwarilürr?"

Da i bóktan yalkomólóp wagó, "Koke!"

36 Wa ibükä bóktanórr wagó, "A errkyä, yabü ne paos asi nóma kwarile, yazebam! Da angasangap angón alóp ta inzan. Akó yabü ne gazirr turrik babul nóma kwarile, yabiób tumum mórrkenyórr sel ninamke, da ene manie darrü gazirr turrik amigamke.[‡]

37 Zitulkus módoga, ka yabü igó byaldóla, Godón Wialómorrón Bóktana ne bóktan opor bóktanda kürükwata, sab küppükü baine kürükä wagó: 'I oya igó ngakónóp wagó, wa gida amgün pama.' Anda, kürükwata ne pokó wialómorróna, tómbapón kari pokoa."

38 Umlbain olmala bóktónóp wagó, "Sazil, Lod. Kibü nis gazirr turrik inamüli."

Yesu bóktanórr wagó, "Gaodóma."

*Yesu [Olib Pododó] Tóre Yarilürr
(Metyu 26:36-46; Mak 14:32-42)*

39 Yesu Zerrusalem amgatórr, da Olib Pododó wamórr bobarrzan. Oya umlbain olmala ta zutalórr oyaka.

40 Ene bwóbdü abzila, Yesu ibükä we bóktanórr wagó, "Tóre bakolamke Godka wagó, darrü klama yabü kolae tonarr tómbapónóm koke ki nolngomólnóm."

41 Olgabi Yesu ibükagabi igó ngarkwat wamórr, wamaka ne darrü oloma kubó inglüküp ne ngarkwat kan amanike. Wa wakósingül nulkamüllürr, da Godka tére ekorr wagó,

42 "Kürü Ab, marü ubi ne nóma yarile, kürü ini wirri azidüdüma ódódgu.[§] A kürü ubia koke ki tómbapó, a marü ubie."

43 Da anerrua okaka tübyónürr kwitümgab Yesuka, da oya arüng ekyanórr.

44 Yesu wirri gyaur akó azidzan küp bamkónórr, da wa wirri arüngi térem we bainürr. Oya gügürüma óe pwópzan bókan yarilürr tüpdü.

45 Yesun térea nóma blakónórr, wa bupadórr akó alkommólórr téba umlbain olmaldó. Wa ibü utüdi tómrónóp, zitulkus gyaura ibü genggorraman ngibtanórr.

46 Da Yesu ibükä bóktanórr wagó, "E iade utódakla? Bazeb, da tére bakolamke Godka, igósüm darrü klama yabü kolae tonarr tómbapónóm koke ki nolngomólnóm."

*Yesun Gazirr Pama Amigóp
(Metyu 26:47-56; Mak 14:43-50; Zon 18:3-11)*

47 Yesu téba umlbain olmaldózan bóktan yarilürr, pam ngoroa ugón tübzilürr. Ene pam ngi Zudas, Yesun darrü ene 12 umlbain olmaldógbab, ibü wató balngomól yarilürr. Wa Yesun minggüpanandó tamórr aprüküm.

[‡] **22:36** Yesu ene pokó bóktanórr, zitulkus oya büdül kakóm pamkolpama umlbain olmal ngibürr tonarrdó koke ok nirre, i Morroal Bóktan büdratükü nóma ogoble. We zitulkusdü, i tibiób elklazapükü agóltagól kwarile tibiób morroal ngabkanóm. **22:37** Aesaya 53:12 [§] **22:42** kürü ini wirri azidüdüma ódódgu, Grikk bóktan opor igósa: *Ma ini kübül si pa kürükagab.*

48 A Yesu ma oya imtinürr wagó, "Zudas, ia ma kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, aprüküm kaindóla, kürü amkal pamab tangdó angrinüm? Wai?"

49 Yesun umulbain olmala nóma esenóp ne pokoa tómbapónóm kain yarilürr, i Yesun bóka itünóp wagó, "Lod, ki ia kibiób gazirr turriki koke ekrrórre?"

50 Olgabi darrüpa gazirr turriki singüldü prristan [leba zaget] paman tutul güblang we itülürr.

51 Da Yesu bóktanórr wagó, "Piküp Bainam! Myamemgu!" Akó wa ene paman güblang yamururr, da dólóng yónurr.

52 Olgabi Yesu ibüka bóktanórr, wirri prrist, Godón Gyabi Müót myelam pamab wirri pam, akó ngibürr [balngomól byarrmarr pam], oya amiögüm nidi togobórr, wagó, "E wa gazirr turrik a kubidampükü kürü amiögüm iade togoba, wamaka ka gazirr-gazirr gómla?"*

53 Blaman ngürrzan ka go yenkü namülnürrü, Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü, da e ma kürü koke kümigarre. A ini ne irrübe, wa yabü abüs küpe; tümünan arünga yabü balngomólda."

Pita Yesun Yalpinürr

(Metyu 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Zon 18:12-18, 25-27)

54 I Yesun amigóp, da we idüdóp singüldü prristan müót kugupidü. Pita ibü solodó barrkyanan kan akyalórr.

55 I ur yungóp müótan kal akólórrón pul basirr aodó. Olgabi i darrpan pokodó bobrralórr. Pita tamórr, da inkü we mórran-mórran bainürr.

56 Da darrü zaget ngul oloma oya esenórr ur zyóndü mórrande. Wa oyaka dümdüman we yazılıürr, da pamkolpamdo bóktanórr wagó, "Ini pam ta Yesukü asi yarilürr!"

57 A Pita we balpinürr wagó, "Kol, ka oyabóka umul-kókla!"

58 Karianbóka mórranórra, akó darrüpa Pitan sesenórr, da oyaka bóktanórr wagó, "Ma ta oya darrü umulbain olom módogla!"

A Pita ma ene pam igó yálorr wagó, "Iba, pam, ka we olom kokela!"

59 Aprrapórr darrpan abüs küp ngarkwat kakóm, darrü oloma tóba moboküpüdgab wirrianbóka ugón bóktanórr wagó, "Amkoman, ini pam go ta Yesukü yarilürr, zitulkus wa Galili oloma!"

60 A Pita bóktan yalkomólórr wagó, "Iba, pam! Ka umul kokela, ma laróbóka apóndóla!"

Pitazan bóktan yarilürr, karrakarra pójaea ta ugósan bóktanórr.

61 Olgabi Lod Pitaka tübyalüngürr, dümdüman yazılıürr tai oyaka. Da Pitan ugón ngambangólórr, oya Lod ngaen-gógópan ne poko yalórr wagó, "Errkyä, karrakarra pójaea bóktan küsil yarile, ma kubó aüd münüm ugón kalpino magó, ma kürübóka umul-kókla."

62 Pita ene müót pul basirrdügab pulpaka burruanórr, da wirribóka yónüm we bainürr.

Yesun /Tiz Yangónónóp/

(Metyu 26:67-68; Mak 14:65)

63 Yesun nidi ngakan kwarilürr, oya tiz angónóm akó amkalóm bainóp.

* **22:52** gazirr-gazirr gómla pam, Grrik bóktan oporan darrü küp módog: Rrom pamdó bóka bangün gazirr pam. **22:53** Luk 19:47; 21:37

64 I oya ilküp nis mórrkenyórr poko-e nganolop, da we imtinónóp wagó, “Ma ne amkoman prropet nóma namulo, ma kibüka kóbó tópta: marü ia nótó mómkóle?”

65 Akó i oya abün kle-kle bóktan opore yalnóp.

*Yesu Balngomól Byarrmarr Pamab Kwóbbazendó Zamngólórr
(Metyu 26:59-66; Mak 14:55-64; Zon 18:19-24)*

66 Abüsa nóma tübaniklúrr, Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pam, idipko wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pam, i darrpan pokodó ugón kwób bazenórr. Yesun idüdóp ene kwóbbazendó.

67 Olgabi i Yesuka bóktónóp wagó, “Ma ne ene [Kerriso] nómádóla, da kóbó tópta!”

A Yesu ibü nilóp wagó, “Ka ne kubó yabü igó nóma nilnünümö kagó, ka ene olom módóglä, e kubó kürü amkoman koke kangunane;

68 akó ka ma kubó ne yabü darrü klamóm nóma nümtinünümö kólbakwata, e kubó kürükä bóktan koke salkomóláne.

69 Ini tonarrdógbab, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab wirri pabodó, Wirri Arüng Godón tutul tangdó, mórrarrón namulo!”

70 Olgabi i blamana Yesun imtinóp wagó, “Ia ma tai Godón Olomla?”

Yesu bóktan yalkomólórr wagó, “E kuri bóktórre: ka módóglä!”

71 Tibióbka ola apóndako wagó, “Mi myamem darrü oloman bóktan koke arrkrrurre oyakwata. A mi tai tóba taedógabi kuri barrkrrua!”

23

*Yesu Paelatón Obzek Kwata Zamngólórr
(Metyu 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Zon 18:28-38)*

1 Blaman ene Zu isab [balngomól byarrmarr pama] bazebörr, da Yesun Paelatka* idüdóp.

2 Módóga, kotóm ain bóktan amanóm we bainóp wagó, “Ini pam ki kuri eserre kibü pamkolpam ilklió bülióndi. Wa igó bóktanda wagó, ‘Taks mani alión-gu Sisan, Rrom king,’ akó igó bóktanda wagó, wa ene [Kerriso-e], Zu isab King.”

3 Da Paelat Yesun we imtinürr wagó, “Ia ma Zu pamkolpamab King módóglä?”

Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, “Ma kuri bóktóna!”

4 Da Paelat ene wirri prristdü akó pamkolpamadó we bóktanórr wagó, “Ka darrü küp koke kuri esena ini pam zaz ainüm akó [kolaeán darrem] akyanóm.”

5 A i wata arüng ipüdóp oyakwata bóktanóm wagó, “Wa pamkolpam Rrom gabaman bóka bamgünüm bangónóm kainda, wa ne kla umul bainda ini Zudia prrobins kugupidü. Wa Galilim bókyanórr, olgabi ama alabóna tamórr, Zerrusalem wirri basirrdü.”

Yesun Errodka We Idüdóp

6 Paelat ini poko nóma arrkrrurr, ibü we nümtinóp wagó, “Ini ia Galili oloma?”

7 Paelat nóma umul bainürr wagó, Yesu we órdóbóna olom yarilürr, Errod ne prrobins ngakan yarilürr, da oya we zirrapónórr Errodka. Errod ta ugón Zerrusalemém yarilürr ene tonarr.

* **23:1** Paelat Zudia akó Samaria prrobins alngomól pam yarilürr. Wa Rrom pam yarilürr.

8 Wa Yesun nóma esenórr, kari barnginwóma koke simiógürr, zitülkus wa oyakwata ne abün bóktan arrkrru yarilürr. Wirri ngarkwatóm oya ubi yarilürr oya asenóm, da kokean esenórr. Errod nae aman yarilürr, Yesu ngibürr [wirri tulmil] ki tómbapóné oya obzek kwata.

9 Wa Yesun abün bamtin bóktan poko amtin yarilürr, a Yesu oyaka myamem bóktan koke yalkomólorr.

10 Ene wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pama ola bórrang kwarilürr, da wirri arüngi Yesun kotóm ain bóktan aman koralórr.

11 Da Errod tóba gazirr pampükü oya ngúóng angyalóp, akó [tiz yangónónóp]. Ene kakóm, morroalan wirri darrem tumum mórrkenyórr we atenóp, da we yalkomólóp Paelatka.

12 Ene ngürr Errod a Paelat gódam we bangurri. Ngaen-gógópan i darrem-darrem bóka bamgün namülnürri.

Yesu Tóba Büdül Bóktan Ipadórr

(Metyu 27:15-26; Mak 15:6-15; Zon 18:39-19:16)

13 Paelat we ngibaunürr wirri prrist, Zu singüldü pam, akó pamkolpam kwób bazenóm wankü.

14 Wa ibüka we bóktanórr wagó, “E ini pam kürüka sidüdane igó bóktanpükü wagó, ‘Ene ini pama pamkolpam ilklió büliónda Rrom wirri pamdó bóka bamgünüm.’ Ka oya nóma apina yabü obzek kwata, da módóga, ka darrü küp koke kuri esena, oya e ne pokom amigane.

15 Errod ta darrü kolae koke esene, da wa kibüka ene igósidei salkomóle. E ngakónam; wa darrü kla koke tónggapónórr, da oya darrü zitülkus babula büdülüm.

16 Da módóga, ka kubó oya karrkukusan sye-i ailo, da zirrapono.”[†]

18 Módóga, Zu dudu pamkolpama darrpan mün we górrgonóp wagó, “Ini pam ipüdam, da büdülümpükü emkólam! A Barrabasón irrunam kibüka!”

19 (Barrabas ugón tümün müótüdü yarilürr, zitülkus wa, ngibürr pampükü, Zerrusalem wirri basirrdü gazirr yarilürr Rrom pampükü, akó wa ta pam büdülümpükü emkalórr.)

20 Paelatón ubi Yesun zirrapónóm yarilürr, da wa akó Zu pamkolpamdó bóktanórr ibü gyagüpítótók alüngüm.

21 A i ma güblang-koke we taegwarr kwarilürr wagó, “Krrosdó emngyelam, oya krrosdó emngyelam!”

22 Aüd ngim wa akó ibüka we bóktanórr wagó, “Iade? Wa ia tai laró kolae tónggapónórr? Ka oyaka darrü küp ta koke kuri esena, wa büdül iade ki esene! We zitülkusdü, ka kubó oya karrkukusan sye-i ailo, da zirrapono.”

23 A i ma arüng ipüdóp taegwarróm Paelatka wagó, oya wata krrosdó ki emngyelnóm. Módóga, ibü taegwarra Paelatón bóktan wóppókal algónórr.

24 Da Paelat gyagüpítótók we esenórr pamkolpamab ubi tónggapónóm.

[†] **23:16** Barre Grik bóktane tange wibalómórrón pebadó atang opor 17 babula; a wata ngibürrdü asine. Igó bóktanda wagó, “Wa darrpan pam ibüka tümün müótüdügab ki irrunе ene téredó.” (Metyu 27:15 akó Mak 15:6) (Blaman paildi, [Büdül Kórzyón Tóre] nóma amrran yarilürr, Rrom isab bókam tumtum igó yarilürr wagó, ene téredó Paelat kubó darrpan tümün müötüdü pam ugón irrunе.)

25 Ene noan ingrinóp tümün müötüdü Rrom pampükü gazirrdi akó pam amkalde, wa oya we irruanórr, Zu pamkolpama noanbókamóm ato kwarilürr. A Yesun ma pamkolpamab tangdó we ingrinürr tibiób ubi alakónóm.

Yesun Krrosdó Emngyelóp

(*Metyu 27:32-44; Mak 15:21-32; Zon 19:17-27*)

26 Gazirr pama Yesun nómá idódnóp, kwat-kwat Saemonón amigóp, Saerrin wirri basirrdügab pam, Zerrusalem wirri basirrdüzan bangrilürr madmad kabedógab. Oya tupodó krros we emngyelóp, ódódóm Yesun solkwat.

27 Wirri pamkolpamab ngoroa zatalórr Yesun solkwat. Abün kola yón gyaur akó yón amto kwarilürr oyabókamde.

28 Yesu tübyalüngürr, da we nilóp wagó, "Zerrusalem kol! Kürü yón amtogi, a e wa yabiób akó yabiób olmal yón bamtolam.

29 Zitülkus módóga, sab tonarra tame, pamkolpama sab nómá bóktanórre wagó, 'Bagürwóm idipako, aroam kol nidipko, olmal basen-koke kol nidipko, akó kokean nidi ngóm bómyanónóp!'

30 Ene tonarrdó, Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Pamkolpama sab wirri pododó bóktörre wagó, "Kibüka tóbalók," akó kari pododó wagó, "Kibü ngatloam!" [‡]

31 Da módóga, pamkolpama ne kazan arról nugup kle-kle nómá yangórre inzan tonarre, sab laróga tómbapón darrü nugupa mólög nómá baine?[§]

32 Gazirr pama nis kolae elklaza tómbapón pampükü we nüdüdóp, ibü büdülämpükü amkalóm Yesukü.

33 I nómá babzilürr darrü pokodó, ngi "Singül Kak", * ola oya krrosdó we emngyelóp ene kolae tómbapón pam nispükü, darrü oya tutul kwata, darrü oya banól kwata.

34 Yesu we bóktanórre wagó, "Ba, ibü kolae tonarr norrgonónóm, zitülkus i umul kokeako i ne kla tónggapóndako."

Módóga, i tibiób ngipükü nugup poko aman kwarilürr pam basenóm wagó, Yesun mórrkenyórr poko nidi ki yazebrre. Inzan kwata i oya mórrkenyórr we arrgrütóp.

35 Pamkolpama bórrangórrón ola ngabkan kwarilürr. Akó Zu singüldü pama Yesun tiz yangónónóp, bóktande wagó, "Wa ngibürr zid bain yarilürr, a wa ma kya tóba kóbó ki zid byó, wa ne ene Kerriso nómade, God noan ipadórr!"

36 Oya gazirr pama ta we tiz yangónónóp: i togobórr oyaka, da oya muran waen we ekyenóp.

37 Da i we bóktónóp wagó, "Ma ne Zu isab King nómadóla, da moba kóbó zid bai!"

[‡] **23:30** Pamkolpama ugórr ene poko bóktan kwarile, zitülkus ene wirri azid aeng tonarr kwarile akó ibü ubi kwarile narrbarinüm. **23:30** Oseyá 10:8; Okaka Amzazirrún Kla 6:16 **§ 23:31** Ini bóktanán küp módóga: Arról nugupa Yesunbóka apónda, darrpanan kolae tonarr koke nótó tónggapónórr. Büdül bairrún nugupa kolae tonarr tómbapón kolpambóka apónda. Zitülkus pamkolpama Yesun kle-kle yangónóp, kolae tonarr-koke yarilürr, i kolae tonarrpükü kolpam wirrianbóka kle-kle nangónórr. * **23:33** Aprrapórr ini pokoan ngi *Singül Kak* yarilürr, zitülkus podo yarilürr singül kak obzeksýópkükü. **23:34** Wórr Peba 22:18 **23:35** Wórr Peba 22:7

23:36 Wórr Peba 69:21

38 Oya sisingül wialómórrón nugup pósek amngyelórrón yarilürr. Igó wialómórrón wagó, "Ini Zu pamkolpamab Kinge."

39 Darrü ne kolae tonarr tómbapón pam emngyelóp krrosdó, Yesun we kle-kle yalórr wagó, "Ia ma ene Kerriso kokela? Moba akó kibü kóbó zid tinünüm!"

40 A darrüpa oya we agórr wagó, "Ia ma Godón koke gum angóndóla? Ma ta wazan büdül apaddóla!

41 Mi ne kolaean darrem apadódamli, mi ta gaodó apadódamli, zitülkus mibü mibiób kolae tonarra tine. A ini pama darrü kolae kokean tónggapónórr."

42 Da mórdóga, ene pama we bóktanórr wagó, "Yesu, ma King ngi nómá bateno moba Balngomól Bwóbdü, sab kürü gyagüpi kümanikke!"

43 Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, "Ka marü amkoman poko ayaldóla; errkyá ma kubó kankü namulo Godón Agurr Apapdó."†

Yesu Nurrótókórr

(Metyu 27:45-56; Mak 15:33-41; Zon 19:28-30)

44-45 Ene tonarrdó ugón abüs singulküp yarilürr, da abüsán zyóna piküp bainürr akó tümüna dudu bwób ngaslaorr. Ene tümüna aüd abüs küp ngarkwatóm wamórr; akó [Godón Gyabi Müót] kugupidü ne wirri adratörón mórrkenyórr‡ oleán yarilürr, tebe aodó nis or we bangónórr.

46 Yesu wirri gyagüpi we górrganórr wagó, "Ba, ka kólba samu marü tangdó angrindóla!" Wa inzan nómá bóktanórr, wa tóba dómdóm ngón we semanórr, da narrótókórr.

47 Ene Rrom gazírr pamab kopo ngakan wirri pama nómá esenórr ne tonarra tómbapónórr, Godón we yagürürr, da we bóktanórr wagó, "Amkoman, ini wata [dümdüm tonarr] pam yarilürr!"

48 Blamana nidi kwób bazelórr ene tonarr ilküpí asenóm, i nómá nosenóp ne tonarra tómbapónónóp, i bakonórr tibiób müót basirrdü. I dakla gyaurme tibiób dalgüp we bólkal kwarilürr.

49 Blamana Yesunbóka umul nidi kwarilürr, akó ene kolpükü, oya Galiligab ne kola mamoanónóp, barrkyanan kan bórranglórr, da blaman kla nosenónóp.

Yesun Gapókdó Ingrinürr

(Metyu 27:57-61; Mak 15:42-47; Zon 19:38-42)

50-51 Ugón ola darrü pam asi yarilürr, ngi Zosep, Arrimatisa wirri basirrdügab, Zudia prrobins kugupidü. Wa morroal akó dümdüm pam yarilürr. Wa ene Godón Kingzan Balngomól akyan yarilürr. Wa darrü Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pam yarilürr, a wa koke abinürr ibü bóktan akó tórrmendó Yesun amkalóm.

52 Wa Paelatka we wamórr, da Yesun büdül bübüüm we yatorr.

53 We wamórr Yesun büb krrosdógbabi alkumilüm. Da we errgótanórr wirri darrem baeb mórrkenyórr, olgabi ma ingulküpüdü alüngürün gapókdó we ingrínürr, we klamdó darrü olom ngaen koke ne ingrínóp.

† 23:43 Godón Agurr Apap, Mórke-mórrke mórdóga: paradise.

‡ 23:44-45 Ene wirri

adratörón mórrkenyórr Godón Gyabi Müótan Amkoman Gyabian Bwób ngarkwat angrirrún yarilürr (Mórke-mórke mórdóga: Most Holy Place ó Holy of Holies). Wata singülüdú prrista kubó tebe bangrile ene pokodó darrpan mün blaman pailzan. (Bazeb Tonarr 13:10; Lebitius 16:2; Ibrru Pamkolpam 9:7) 23:44-45 Bazeb Tonarr 26:31-33 23:46 Wórr Peba 31:5 23:49 Luk 8:2-3

54 Ugón Sabadankü elklaza tómbapón ngürr§ yarilürr, zitülkus [Sabada] bókyan kari poko yarilürr.

55 Ne kola togoblórr Yesükü Galiligab, Zosepka we zutalórr, da esenóp ene gapók akó Yesun büb ia ingrinóp.

56 Ene kakóm, i we bakonórr ama müót basirrdü, da i morroal ilang elklaza akó büb balóp idi we tómbapónóp.*

A i ma Sabad ngürrdü ngón bagónórr gida bóktan poko ngarkwatódó.

24

Yesun Büdüldügab Irsümüller

(Metyu 28:1-10; Mak 16:1-8; Zon 20:1-10)

1 Udaian ngaen-gógópan ngürrdü,* irrbianande, ene kola ne morroal ilang elklaza tómbapónóp, we imarruóp ene gapókdó.

2 I ene ingülküp anerrón emrrónóp gapók mamtaedógab.

3 A i noma barrbüñürr, i Lod Yesun büb koke esenóp.

4 Izan gyagüpi tótók kwarilürr inikwata, büzyón-babul ibüka ama nis pam nisa trramngórri, ilküp akon ongang bapón mórrkenyórrpükü.

5 Tibiób gumdi wakósingül nümgünóp, singül we tüp előkóp. Da ene pama ibüka we bóktarri wagó, "E arról pam iade amkündakla büdül pamkolpam negako?"

6 Wa aini babula, oya ma büdüldügab kuri IRSÜMLE. Ia yabü koke ngambangólda, wa yabü ne poko nüzazilóp wa yenki Galilim noma yarilürr?

7 Wa igó bóktanórr wagó, 'Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab kolae tonarr isab tangdó küngrirre, kómngyerre krrosdó, akó aüd ngim ngürrdü God sab kürü kürsümüle.'

8 Módoga, oya bóktana we ngambangólórr.

9-10 Ene kol idi koralórr: Merri Magdalín, Zoana, Merri, Zeimsün aip nótó warilürr, akó inkü ngibürr kol nidi koralórr. Noma bakolórr gapókdógab, i blaman ini poko we nüzazilóp ene 11 [apostoldó] akó ngibürr ola nidi koralórr.

11 A i ma ene kol amkoman koke nangunóp, zitülkus ibü bóktan ibüka wata küp-koke yarilürr.

12 A Pita we bupadórr, da we busorr gapókdó; noma arrngürrürr gapókdó, wa wata ene mórrkenyórr pokoan nónsenóp, Yesun ne mórrkenyórr poko-e errgótónóp. Da we alkomólórr gübarirr aengkü akó gyagüpi amailkü, ne pokoa tómbapónórr.[†]

Yesu Nis Mamoan Olom Nispükü Basenórr, Ema-us Basirrdü Tótók Kwatódó

(Mak 16:12-13)

13 Ene dadan ngürrdü, Yesun nis mamoan olom nisa darrü basirrdü tótók namülnürri, ngi Ema-us, aprrapórr 11 kilomita ngarkwat Zerusalem wirri basirrdügab.

§ **23:54** Sabadankü elklaza tómbapón ngürr Prraede ngürr yarilürr. * **23:56** Zu pamkolpamab bókam tumtum yarilürr morroal ilang oel amasóm büdül bübüdü, kolae ilang arrzümülgum.

* **23:56** Bazeb Tonarr 20:10; Duterronomi 5:14 * **24:1** Udaian ngaen-gógópan ngürr Sande ngürr yarilürr. **24:6** Metyu 16:21; 17:22-23; 20:18-19; Mak 8:31; 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33

† **24:12** Ngibürr Grrik bóktane tange wibálomórrón pebadó atang poko 12 babula.

14 I igó pokoa apónkü aurrnürri, blaman ne pokoa tómbapón koralórr.

15 I ene pokozan ikik namülnürri, Yesu ibü ugón ngoram tyónürr. Inkü we tótók yarilürr.

16 A God ma ibü nóleanórr oya amzyatgum.

17 Yesu ibü we nümtinürr wagó, "Ia e laróbóka apóndamli e inizan tótókdamlí?"

Ibü tótóka we piküp bainürr, gyaur obzeke.

18 Darrü nótó yarilürr, ngi Kleopas, Yesun we imtinürr wagó, "Ia wata mogob pam dama mató namüla Zerrusalemóm, umul-kók ini tonarr, ola laró pokoa tómbapónórr ini tonarrdó?"

19 We imtinürr wagó, "Laró pokoa tómbapónórr?"

I böktan we yalkomórri wagó, "Yesunkwata, Nazarretgab! Wa prropet yarilürr, wirri tomkompükü böktande akó tórrmende, Godón akó blaman pamkolpamab obzek kwata.

20 Wirri prrist akó mibü singüldü pama oya ipüdóp, da we nókyenóp ama Rrom wirri pam oya büdüldü angrinüm. Da we emngyelóp krrosdó.

21 A ki ma nae aman kwarilnürri wa nótóke, sab Isrrael pamkolpam wató [aurdü amónel]! Ó ene tumum, ini ma aüd ngim ngürr yarile ene pokoa tómbapónóm.

22 Akó ene tumum, ngibürr kola kibü gübarirr aengan ngisitinóp. I irrbianande gapókdó ogobe,

23 a darrü büb ta koke eser! I togobe, kibü tüzazirre wagó, anerrua ibüka okaka tübini. Ibü idi nüzazirre wagó, Yesu arróla!

24 Olgabi kibü ngibürr gómdamala gapókdó we ogobe, da gapók wata enezan yaril kolazan bóktorre, a oya ma koke eserre."

25 Da wa ibüka we böktanórr wagó, "E amkoman gonggoanakla! E zaorrónakla amkoman bangunüm, prropeta blaman ne poko böktónóp!"

26 Ia ene [Kerriso] ini elklazabme koke ki azid aenge, akó tóba [wirri kómal zyóndü] bangrine?"

27 Da wa ibüka we müsirrga yónürr Godón Wibalómórrón Bóktana ne poko böktan yarilürr oyakwata. Wa Mosesón Pebadó[‡] bókyanórr, da olgabi ama blaman Prropetab Pebadó.

28 I basirrzan ngoram ain kwarilürr i nóla tótók kwarilürr, Yesu ama wata tótók yarilürr wamaka wa darrü bwóbdü tótókdase;

29 a i oya wirri arüngi we yatorri wagó, "Kibüka ala burrmat, zitülkus irrüba amzik kari pokoa." Da wa inkü müötüdü we bangrinürr ibüka burrmatóm.

30 Wa inkü alom nöma mórran-mórran bainürr, wa brred ipadórr, Godón eso ekyanórr. Syórr yangónórr, da ibü we nüliónürr.

31 Ibü ilküpapükü we tomgolóp wagó, ini amkoman Yesu-e! I nöma emzyatörri, wa we kolaebóka bainürr.

32 I darrem-darrem tibiób we bamtirri wagó, "Ia mibü moboküpüdü bagürwóma koke bangrine,[§] wa minkü kwatódó nöma ikik yaril, akó Godón Wibalómórrón Bóktan nöma amgol yaril kibüka? Wata amkoman."

[‡] **24:27** Mosesón ne pebako, ini 5 pebako Ngaep Bukdú: Bwób Zitül, Bazeb Tonarr, Lebitikus, Bótang Peba, akó Duterronomi. [§] **24:32** "Ia mibü moboküpüdü bagürwóma koke bangrine, ...", Grrik böktane ma inzan angrirrúna: "Ia mibü moboküpü urazan koke baeblí, ..." "

33 I bupadürri, büsai olgabi ama Zerrusalem we alkomórri. Ola i Yesun 11 apostol we nómrrónóp ngibürr kolpampükü darrpan pokodó.

34 Ene apostola ibüka bóktónóp wagó, "Wata amkoman! Lodón kuri irsümüle büdüldügab! Saemon Pitaka ta okaka tübine!"

35 Módoga, ene nisa ibüka we adrratrrori ne pokoa tómbapónórr kwatódó, akó i Yesun ia emzyatrrori wa brred nóma syórr yangónórr.

Yesu Tóba Umulbain Olmaldó Okaka Tübyónürr

(Metyu 28:16-20; Mak 16:14-18; Zon 20:19-23; Apostolab Tórrmen 1:6-8)

36 I enezan ikik koralórr inikwata, Yesu tüób ugón ibü aodó we trramngólórr. Wa ibüka we bóktanórr wagó, "Paud yabüka asi ki yarilün."^{*}

37 I barrkürrürr akó guma yazebórr, zitülkus ibü gyagüpítótók igó yarilürr, wamaka i mórrke asendako.

38 Wa ibüka we bóktanórr wagó, "E ia gum iadeakla? Akó e ninis gyagüpítótók iadeakla kürükwata?

39 Kürü tang a wapór kóbó ngabkónam. Ini amkoman kótókla, ka mórrke kokela. Kóbó kamurram, da e kubó esenane; büdül mórrkean murr a kus babulako, e enezan asendakla kürü ma asinko."

40 Wa ini bóktan nóma elakónórr, wa téba tang nis akó wapór nis we nómyenóp.

41 Zitülkus ibü bagür asi yarilürr akó i gübarirr aengóp, i nabe amkoman angunüm kain koralórr. Wa ibü we nümtinóp wagó, "Ia yabü aini darrü kla asine alom?"

42 I oya aungürrün wapi murr poko we ekyenóp,

43 da wa ipadórr, we elóngórr ibü obzek kwata.

44 Wa ibüka we bóktanórr wagó, "Ene ka yabü ini poko nilarre, ka yenkü nóma namünlürrü: kürükwata blaman ne kla wibalómórrónko Mosesón Gida Bukdü, Prropetab Pebadó, akó Wórr Pebadó, amkoman ki tómbapónónom Godón bóktan küppükü ainüm."

45 Da wa ibü gyagüpítótók we tapanukuóp Godón Wibalómórrón Bóktanan [küp amzyatóm].

46 Wa ibü we nilóp wagó, "Godón Wibalómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, sab ene Kerriso azid aenge akó büdüldügab sab türsümüle aüd ngím ngürrdü.

47 Pamkolpama sab ini bóktan amgolnórre Kerrison ngidü, ini tüpan blaman bwób-bwób pamkolpamdó: sab God ibü kolae tonarr norrgorre, Godka nidi tübyalüngórre tibiób kolae tonarrdögabi. Ini pokoa sab Zerrusalemóm bókyene.

48 E yabiób ilküpi ne kla nósenarre akó yabiób güblange ne kla barrkrrurrü, e sab ngibürr pamkolpamdó büdrrat kwarilünke.

49 Tübarrkrru, ka küób sab yabüka zirrsapono, kürü Aba [alkamülkoke bóktan] ne klamóm nókyenóp. A e sab ini wirri basirrdü akyan kwarilünke, kókó kwitümgabi arünga sab tupe yabüka."

God Yesun Sipadórr Kwitüdü

(Mak 16:19-20; Apostolab Tórrmen 1:9-11)

* **24:36** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, ini poko babula: Wa ibüka we bóktanórr wagó, "Paud yabüka asi ki yarilün."

50 Ene kakóm, Yesu ibü Zerrusalem wirri basirrdügab we nolngomólóp, tai kókó Betani basirr minggüpanan. Wa tóba tang kwit nyónürr, da ibü bles we ninóp.

51 Wa ibüzan bles bain yarilürr, wa ibü we bimgatórr, da God oya we sipadórr kwitüdü.

52 Da oya we yagürnóp. Olgabi i we bakonórr Zerrusalem wirri bagürwómpükü.

53 I wata blaman ngürrzan [Godón Gyabi Müötüdü] koralórr Godón agürüm.

Lukün Peba aini blakónda.

Morroal Bóktan Yesunkwata Zon Ne Bóktan Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Zon wa darrü Yesun umulbain olom yarilürr. Wa tóba ngi kokean ngiblianda, a wa tóba inzan ngiblianda wagó, "Yesun *[moboküpdu ubi] neanka yarilürr*," (13:23) zitülkus wa Yesun moboküpdu gódam yarilürr.

Ini Zonón peba Yesun okaka amzazilda wagó, wa Godón Bóktane, nótó "*pamakanóm bainürr, da mibü aodó nyabén yarilürr*" (1:14). Ini Morroal Bóktan peba wialómórr ugósüm oya peba atang pamkolpama ki amkoman yangurre wagó, Yesu wa Godón Olome, Zidbain Olom, Godón [alkamül-koke bóktan] ngarkwatódó. Akó ibü sab [ngarkwat-koke arról] asi yarile ibü amkoman bangunanme (20:31).

Iri peban ngaen-gógópan pokoa darrpan-darrpan [arüng tonar-rangkwata] bóktanda. Ini arüng tonarra amtyandako, Yesu Godón Olome, Zidbain Olom, Godón alkamül-koke bóktan ngarkwatódó. Darrü pokoa bóktanda wagó, ngibürr pamkolpama Yesun mamaan pamkol-pamóm bainóp, ngibürra ma dakla oyaka bóka bamgün kwarilürr akó aibóka bangón kwarilürr Yesun amkoman angunüm. Septa 13-17 igó poko wialómorróna, Yesu ne poko bóktan yarilürr tóba umulbain olmaldó dómdóm irrüb, oya ne irrüb amigóp. Dómdóm pokoa Yesun büdüankwata bóktanda, tóba arsümülankwata bóktanda, akó bóktanda wagó, wa ene kakóm, ia pupo bainürr tóba umulbain olmaldó.

Darrü wirri kla ini pebadó móðoga: God ngarkwat-koke arról akyanda Yesu Kerrisokama ibüka, nidi amkoman angundako wagó, Yesu wa kwata Godka, amkoman bóktana, akó arróla.

Ini Peban Bóktan Zono Módögako:

- A. Bóktan Opora pamakanóm bainürr *1:1-8*
- B. Zon Baptae Bain Paman akó Yesun ngaen-gógópan umulbain olmal *1:9-51*
- C. Yesun zaget panzedó *2:1-12:50*
- D. Yesun dómdóm ngürrako Zerrusalemóm akó minggüpanan basirrdü *13:1-17:26*
- E. Yesun amigóp akó büdülämpükü emkólóp *18:1-19:42*
- F. God Yesun irsümüllürr büdüldügab akó Yesu pupo tübyónürr tóba umulbain olmaldó *20:1-31*
- G. Yesu akó pupo tübyónürr tóba umulbain olmaldó Galili prrobinsü *21:1-25*

Bóktan Opora Pamakanóm Bainürr

¹ Ngaen bwób zitüldü, wata Bóktan Opor yarilürr, God tüp a pülpül solodó tónzapónórr. Bóktan Opor Godka asi yarilürr, akó wa tüöb God yarilürr.

² Wa asi yarilürr ngaen bwób zitüldü Godkü.

³ God blaman kla Bóktan Oprodóma tómbapónórr. Wa ne babul nóma ki yaril, darrü klama kokean ki tómbapóné.

⁴ Wa arról zitülkus yarilürr, akó ene arról, zyón yarilürr pamkolpam-abkü.

5 Zyóna tümündü ongang bapónda. A tümüna ene zyón kokean emzyatórr.*

6 Da darrü pama tamórr, God noan zirrsapónórr, ngi Zon.

7 Ene oloma tamórr pamkolpamdó büdratám ene zyónankwata. I blamana ki barrkrrue, igósüm zyón amkoman ki yangurre.

8 Zon tüób zyón koke yarilürr, a wa zyónankwata búzazilüm tamórr.

9 Ene amkoman zyón, blaman pamkolpam zyón nótó aliónda, wa tüpdü tótókda.

10 Bóktan Opor ini tüpdü asi yarilürr. Ini tüpa oyakama tómbapónórr, a ini tüpa ma oya kokean emzyatórr.

11 Wa tóba bwóbdü tamórr: a tóbanan pamkolpama ma oya koke ipüdóp.

12 A oya nidi ipüdóp akó amkoman yangunóp, da wa ibü dümdüm nökyenóp Godón simanal akó ópal olmalóm bainüm.

13 I Godón olmalóm pamakan óedógab akó ubidügab koke bainóp, pam a kol olmalzan basendamli. A i Godón tóba ubi ngarkwatódó tóbabótórr.

14 Bóktan Opora pamakanóm bainürr, da mibü aodó nyaben yarilürr. Mi oya [wirri kómal zyón] esenóp, Aba tóba darrpanan moboküpü Olom ne kla ekyanórr. Oya [gail tonarr] akó amkoman bóktan kari koke namülnürri.

15 Zon oyakwata adrrat yarilürr. Wa wirri arüngi igó bóktanórr pamkolpamdó wagó, "Ene olom módogá, ka noanbóka apón namülnürri wagó, 'Kürü solkwat sab nótó tame, kürükagabi kari kokea, zitulkus wa ngaen-gógópan amtómólórrón pama, a kótó koke.'"

16 Oya ngarkwat-koke gail tonarr asine, da wa mibü blaman bobarrzan metat gail tonarr we aliónda.

17 God Moseskama gida nökyenóp.† A gail tonarr akó amkoman bóktana wa Yesu Kerrisokama turürü.

18 Darrü pama Godón kokean esenórr ilküpi, wata tóba darrpanan olom Yesu. Wa tüób Gode, akó wa Aban nólgópdóma; mibü Godónbóka wata umul-umulan ngititinóp.

Zon [Baptæs Bain] Paman Bóktan (Metyu 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)

19 Zu wirri ngi pama Zerrusalem wirri basirrdügab ngibürr [prrist] akó Libae‡ zitül pam zirrnapónóp Zonka, oya amtinüm wagó, "Ia ma nótókla?"

20 Wa kokean bangónórr ibüka bóktan alkomólóm; wa ibüka panzeana pupo bainürr wagó, "Ka ene [Kerriso] kokela."

21 I akó imtinóp wagó, "Da ia ma nótókla? Da ma ia Ilaeza?"

Wa bóktan yalkomólórr wagó, "Ka Ilaeza kokela."

I akó oya imtinóp wagó, "Da ma ia ene [Prropetla]?"§

Zon bóktan yalkomólórr wagó, "Koke."

* **1:5** Aprrapórr ini bóktanan darrü küp módogá: *A tümüna ene zyón kokean itamünürri.* † **1:17** God Moseskama ne gida nökyenóp, da ini pebadómako: Bwób Zitül, Bazeb Tonarr, Lebitikus, Bótang Peba, akó Duterronomi. ‡ **1:19** *Libae* darrü zitül yarilürr Israélom. Ene zitülan pam [Godón Gyabi Müötüdü] zaget zitül kwarilürr. Ibü zaget we kla koralórr: Godón Gyabi Müötüdü zaget elklaza ngabkan akó [altadój] ne kla amsel koralórr. § **1:21** [Zu pamkolpama] igó gyagüpítók kwarilürr: ini tüpan nyaben tonarra sab nóma blakónóm kain yarile, darrü wirri Prropeta tame Godón bóktan büdratám pamkolpamdó. **1:21** Duterronomi 18:15, 18; Malakae 4:5

²² Da i oya akó imtinóp wagó, "Ma ia nótókla? Ki kubó ene kúp bóktan yalkomórre kibü nidi zirrtapórre. Ma mobabóka ia namulo?"

²³ Zon ibüka bóktan poko yalkomólórr, prropet Aesaya ne poko bóktanórr wagó,

"Ka módogla, [ngüin-koke bwóbdu] nótó taegwarrdóla wagó,
'Kwat dümdüm alótam [Lodón] tótókóm.'

²⁴ [Parrisia] ngibürr pam zirrnáponóp tibiób aodágab.

²⁵ Ene pama Zonón imtinóp wagó, "Da ma ne ene Kerriso o Ilaeza o ene Propret koke nóma namulo, ma wa pamkolpam iade [baptæs baindóla]?"

²⁶ Zon ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka nae-e baptæs baindóla, a yabü aodó darrüpa we zamngólda, e umul kokeakla ene nótóke."

²⁷ Wa kürü solkwat tótókda. Ka ta ngarkwatódó kokela oya wapórdó bamel kla sye agom."

²⁸ Ini tórrmen tulmila Betanim[†] tómbapónóp, Zodan tobarr dakla dorrodó, abüsa nólgbabi banikda. Zon pamkolpam ene we baptæs bain yarilürr.

Godón /Sip/ Kupo

²⁹ Darrü ngürr Zon Yesun tóbaka tótókde esenórr, da bóktanórr wagó, "Ngakónam, Godón Sip Kupo[‡]! Ini tüpan kolae tonarr sab wató amóné.

³⁰ Ene olom módoga, ka noanbóka apón namülnürrü wagó, 'Kürü solkwat pama tótókda. Wa kürükagabi kari kokea, zitulkus wa ngaengóngópan amtómólórrón pama, a kótó koke.'

³¹ Ngaen-gógópan ka ta oyabóka umul-kók namülnürrü, wa tai nótóke. Ka wa nae-e baptæs bainüm tamórró, we zitulkusdü, Isrrael pamkolpam oyakwata umul-umulan ngibtanóm!"

³² Zon ibüka bóktanórr wa ne kla esenórr wagó, "Ka Godón Samu eserró kwitümgabi abindi, oya kwitudü amngyelde nurre póyae buli, da metat we bainürr.

³³ Ka tai ugón oyabóka umul-kók namülnürrü igó, wa tai nótó yarilürr, a God, kürü nótó zirrkapónórr nae-e baptæs bainüm, kürübóka wagó, 'Godón Samua sab kwitümgabi tame. Ngón ngagónóm noaka tómngyele, da ene olom módoga: Godón Samu-i baptæs bain pam.'

³⁴ Ka eserró ene pokoa nóma tómbapónórr, da ka wa igó namulo, wa Godón Olome."

Yesun Ngaen-gógópan Umlubain Olmal

³⁵ Darrü ngürr Zon wata tóba nis umulbain olom nispükü zamngól yarilürr dadan pokodó, Zodan tobarr kabedó.

³⁶ Wa Yesun esenórr, ibü nóma nórgratrlórr, da bóktanórr wagó, "Ngankónam, ene Godón Sip Kupo!"

³⁷ Da umulbain olom nisa oya arrkrrurri wa nóma bóktanórr ene poko, da Yesuka we akyarri.

³⁸ Yesu kakóm tübyalüngürr, ibü nosenórr oya mamoande. Wa ibü nümtinürr wagó, "E ia laró amkündamli?"

^{1:23} Aesaya 40:3 * ^{1:27} Ini bóktanen kúp módoga: *Yesu wa wirri yarilürr Zonkagab, da Zon tóba igó ngabkanórr wagó, "Ka ta gaodó kokela ene karian zaget tónggapónóm Yesuka."* [†] 1:28 Ini Betani apprapórr Zodan tobarrdó darrü bwób ngi yarilürr. Darrü Betani ma wirri basir yarilürr, Zerrusale mingüpanan, Merri, Marrta, akó Lazarus ne ngayaben kwarilürr (11:1). [‡] 1:29 Zon Yesun sip kupobóka igósidi ngilianda, oya sab krrosdó emngyerre pamkolpamab kolae tonarr barrgonóm.

I oyaka bóktan yalkomórri wagó, "Rrabi, ma ia nubó ngyabendóla?" (Rrabi, oya kúp módoga: Umulbain Pam.)

³⁹ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Turram asenóm." Simam abüs kúp ugón tokomdó yarilürr, da i we ogobórr. Wa ibü nómtyenóp wa ne ngyaben yarilürr. Ene ngürr poko usakü we amanikóp.

⁴⁰ Ene olom darrü Endrru yarilürr, Saemon Pitan[§] narezoret, Zonón bóktan nidi arrkrrurri akó Yesuka nidi akyarri.

⁴¹ Dümduuman ene kakóm, Endrru tóba narezoret we esenórr, Sae-monón, da oya we izazilürr wagó, "Ki ene Mesayan kuri eserre!" (Mesaya, oya kúp módoga: [Kerriso].)

⁴² Da wa Saemonón Yesuka we idódür.

Yesu oya nómá esenórr, oyabóka wagó, "Marü ngi Saemone, Zonón olom. Da marü sab ngimlianórre Sipashbóka." (Sipas akó Pita, ibü kúp darrpan módoga: ingülküp.)

Yesu, Pilip akó Natana-el, Ibü Nginaunürr

⁴³ Darrü ngürr Yesu Galili prrobinsdü tótókóm gyagüpitótók esenórr. Da i Pilipdi nómá baserri, oyabóka wagó, "Kürüka tókya!"

⁴⁴ Pilip Betsaeda wirri basirr pam yarilürr. Endrru akó Pita ta we basirr pam nís namülnürrí.

⁴⁵ Pilip Natana-eldi baserri, da oya izazilürr wagó, "Ki ene pam kuri eserre, Moses noanbóka wialómórr Gida Pebadó, akó ngaen prropeta ta noanbóka wialómóp. Wa Yesue, Zosepón olom, Nazarret wirri basirr olom!"

⁴⁶ Natana-el oya imtinürr wagó, "Ia darrü morroal klama sab tame Nazarret basirrdügabi?"

Pilip oyabóka wagó, "Da yao, asenóm tam!"

⁴⁷ Yesu Natana-elón nómá esenórr tóbaka tótókde, oyakwata bóktanórr wagó, "Ngakónam, amkoman Isrrael pam yóni! Oyaka obae tiz babulana!"

⁴⁸ Natana-el Yesunbóka wagó, "Ma kürübóka ia umulbaina?"

Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Pilip marü solodó ngimaune, a ka wa marü ngaen-gógópan mósserró, ene [pig] nugup murrdü mórrande."

⁴⁹ Natana-el Yesunbóka wagó, "Umulbain Pam, ma Godón Olomla! Ma Isrrael pamkolpamab Kingla!"

⁵⁰ Yesu wagó, "Da ia ma kürü amkoman kuri kanguna, zitulkus ka marü igó mila, ka marü mósserró ene pig nugup murrdü mórrande? Ini wa kari-kari yaril, a ma sab wirrian tórrmen tulmil nosenónómo!"

⁵¹ Akó wa ibüka bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: e sab pülpül esenane tapabakudi, akó Godón [anerru] nosenane kwitüm angürdi akó tüpdü abindi kürü búbana, Pamkolpamab Olom nótókla!"*

2

Keinanóm Kol Amióg Tóre

¹ Nis ngürr kakóm, Keina basirrdü kol amióg tére yarilürr, Galili Prrobinsdü. Yesun aip ola warilürr.

§ ^{1:40} Pita, Grrik bóktane oya kúp módoga: *Wirri Ingülküp*. * ^{1:51} Ini Yesun bóktanan kúp módoga: Yesu wa batazana, kasilüm tüpdügab ama pülpüldü, akó pülpüldügab ama tüp. Wa pam a God, ibü aodóma. ^{1:51} Bwób Zitül 28:12

² Yesun tóba umulbain olmalpükü ta ngisaunóp ene kol amióg tóredó tótókóm.

³ Waena nónama blakónorr, Yesun aipa oyabóka wagó, "Ibü waena kuri blakónorr."

⁴ Yesu aipbóka wagó, "Kürü aip,* gyaurka, ma kürü iade dayóndóla ini müpdü? Kürü panzedó zaget ngarkwat koke kuri semrróne."

⁵ Yesun aipa ene tóredó zaget pam niláp wagó, "Kubó e tónggapónamke, wa yabü ne kla tólbælóm nilörre!"

⁶ Ene pokodó, 6 ingülpüki tólbælórrón wirri nae bele asi kwarilürr. Blaman darrpan-darrpan beledó kókó 80 lita ama 120 lita ngarkwat arrngamdako. [Zu pamkolpamab] gida ngarkwatódó, ma kubó ene nae-e tang a wapór bagulo, solodó tórem igósidi wamo. Akó alo bamngul kla bagulümpükü orrngamlórr ene nae. We zitulkusdü, ene bele we igósidi irrübünóp.

⁷ Yesu ene zaget pam niláp wagó, "Ini bele nae-e blaman ugó bórriñgómam." I nórriñgómóp kókó ibdü. ⁸ Da wa akó ibü niláp wagó, "Errkyadan nae sokol ugó itam darrü beledógab. Kubó idüdamke tóre ne pama alngomólda." Da i ene nae we idüdóp oyaka.

⁹ Ene naea ugón waenóm bümzazilürr. Tóre alngomól pama ene waen nónama apókórr, wa darrü umul babul yarilürr ene waen nubógabi sidüdrre. Ene nae ne zaget pama itóp, wata umul idi kwarilürr. Da tóre alngomól pama, kol nótó zumige, oya ngayaunürr.

¹⁰ Oyabóka wagó, "Bobarr tóredó waen nidi alióndako, i ngaen-gógópan morroal waen alióndako. Pamkolpama barrkyananbóka nónama enórrre, ene kakóm, i akó popa waen alióndako. A ma wa morroalan waen irmatnórró ngarkwat kókó ta errka!"

¹¹ Yesu tóba ini ngaen-gógópan [wirri tulmil] we tólaelórr Godón arüng pupainüm, Keina basirrdü, Galili Prrobinsdü. Wa tóba [wirri kómály zyón] we okaka imzazilürr. Oya umulbain olmala amkoman we yangunóp.

¹² Ene kakóm, Yesu, tóba aip, simanal zoretal, akó umulbain olmalpükü we wamórr Kaperrna-um wirri basirrdü. Ngibürr ngürr ola amanórr.

Yesu Pamkolpam Kolabütan Yarilürr [Godón Gyabi Müótan] Kal Akólórrón Pul Basirrdü

(Metyu 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ [Büdül Kórzyón Tóre] minggüpanan nónama yarilürr, Yesu Zerrusalem wirri basirrdü igósidi wamórr.

¹⁴ Ola Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü wa kolpam nónsenóp, [kau], [sip], akó nurre póyae nidi sel bain, akó mogob pamkolpamab mani nidi sensi bangón[†] kwarilürr, tibiób tógalpükü mórrande.

¹⁵ Da Yesu müsamüszan kla tólaelórr sye poko-e, da wa ene kau a sip akó ola nidi kwarilürr, ibü kolabütan yarilürr [Godón Gyabi Müótüdügab]. Mani nidi sensi bangón kwarilürr, ibü tógalpükü ta okaka izazilürr. Wa mani küp popa arngenórr.

* ^{2:4} *kürü aip*: Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *kol*. Gírra bóktane ma morroal kokea aip inzan ngilian, da *aipbóka* igósidi wialómorróna. ^{2:12} Metyu 4:13 ^{2:13} Bazeb Tonarr 12:1-27 [†] ^{2:14} *mani sensi bangón*: Ngibürr mogob pamab mani wirri arüng koke yarilürr Godón Gyabi Müótüdü zagetan ngitanóm. Wata Taerr wirri basirrdü ne mani tómbapónónóp, oya gaodó yarilürr Godón Gyabi Müótüdü zagetan ngitanóm, zitulkus oya arüng wirri yarilürr.

16 Gainao pýoae nidi sel bain kwarilürr, ibü arüng bóktan nókyenóp wagó, "Ini elklaza algabi ugó yusam! Kürü Aban müót myamem elklaza bumiög bwóbüm ain-gu!"

17 Da oya umulbain olmalab ngambangólórr Godón Wialómorrón Bóktana ne poko bóktanda wagó, "Kürü bübdü urazan baebda marü müótan morroalóm."[‡]

18 Zu wirri ngi pama Yesun imtinóp wagó, "Ma ia nadü wirri tulmil tónggapono Godón arüng pupainüm kibü asenóm igó, marü ene dümdüm asine inzan kla tómbapónóm?"

19 Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ini Godón Gyabi Müót ilgütam! Äud ngürr kugupidü ka akó sab elo."

20 I Yesuka bóktónóp wagó, "Kibü 46 pail yazebórr ini Godón Gyabi Müót aelóm! Ia ma akó amkoman äud ngürr kugupidü elo?"

21 Yesu wa ne Godón Gyabi Müótbo ka apón yarilürr, wa tóba büb okaka imzazilürr.

22 Yesun büdüldügab solkwat nöma irsümlürr, oya umulbain olmalab ugón ngambangólórr wagó, wa ini poko bóktanórr, da i blamana Godón Wíbalómorrón Bóktan amkoman yangunóp, akó Yesu ne poko bóktanórr.

Yesu Umula Pamkolpamab Moboküpüdü Ne Klame

23 Yesu Zerrusalem wirri basirrdüzan yarilürr ene Büdül Kórzyón Tóredó, abün pamkolpama oya amkoman yangunónóp, oya wirri tulmil nöma nösenónóp wa ne kla tómbapón yarilürr Godón arüng okaka amzazilülm.

24 Yesu ibü taiwan amkoman koke nangunóp, zitülkus wa blaman ene pamkolpambóka umul yarilürr.

25 Wa pam koke ki yamküne oya umul-umulan ngitanóm pamkolpam-abkwata, zitülkus wa umul yarilürr ibü moboküpüdü ne kla koralórr.

3

Yesu akó Nikodimus

1 Ola darrü Zu pamkolpam balngomól pam asi yarilürr, ngi Nikodimus. Wa tüób Parrisi yarilürr.

2 Darrü irrüb, wa Yesuka wamórr. Oyabóka wagó, "Rrabi, ki umulakla ma umulbain pamlá, ma Godkagabi tamórró. Darrü pama inzan [wirri tulmil] kokean okaka imzazile Godón arüng pupainüm, mazan tómbapóndóla, ngarkwat kókó ta God oyaka asi yarile."[†]

3 Yesu oyabóka wagó, "Ka marü amkoman poko ayaldóla: darrü pam gaodó kokea asenóm God ne balngomólda Kingzan,* ngarkwat kókó wa akó tómtómóle nis ngim."[‡]

4 Nikodimus oyabóka wagó, "Dódórr bairrún pama akó ia tómtómóle? Wa ia gaodóma aipan bikómdü akó alkomólóm, nis ngim amtómólóm?"

[‡] **2:17** [Mesaya] ini bóktan opor Abdó bóktanda *Wórr Pebadó*. **2:17** Wórr Pebá 69:9 * **3:3** Ini Yesun bóktanan kúp móódóga: darrü pama Godón pamkolampükü kokean dabine, ngarkwat kókó wa akó tómtómóle nis ngim. † **3:3** Grrik bóktan opor igó amzazirrüna: *nis ngim*, oya darrü kúp móódóga: *kwitümgab*.

⁵ Yesu oyabóka wagó, "Ka marü amkoman poko ayaldóla: darrü pam gaodó kokea Godón Kingzan Balngomóldó bangrinüm, ngarkwat kókó wa naedógab[‡] akó Godón Samudügab tómtómole.

⁶ Bübankwata pama pamdógar amtómólda; Godón Samudügab nótó amtómólda, oya igósidi Godón Samua alngomólda.

⁷ Ma wa gübarirr aenggu, zitulkus ka marü igó mila, e akó tóbaboto nis ngim.

⁸ Wóra busodase oya ubi nubó busoma. Ma bubukwóm arrkrrudóla, a ma wa umul-kókla wa nólgbabi tótókda ó wa nubó busodase. Ma gaodó kokela wór alngomólóm. Da ene inzana ibüka, Godón Samudügabi nidi babotódako."

⁹ Nikodimus oyabóka wagó, "Ini klama ia nadü tulmili tómbapórre?"

¹⁰ Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Ma wa Isrrael pamkolpamab wirri umulbain pamla, a ma wa umul-kók iadela?

¹¹ Ka wa marü amkoman poko ayaldóla: ki we klambóka ikikdakla, ki umul ne klamatála, akó we kla pupo baindakla ki ne kla nósenóp, da e blamana kibü bóktan apadóm kokeakla.

¹² E kürü amkoman koke angundakla, ka ne yabüka ini tüpan elklaza kwata nóma bóktandóla. Da e wa kürü amkoman ia kangunane, ka ne yabüka kwitüm elklazabóka nóma bóktan namulo?

¹³ Ka ini poko bóktandóla, zitulkus darrü pama kwitüm kokean kuri kasile, wata kótó, Pamkolpamab Olom nótókla, kwitümgab nótó tübinürr.

¹⁴ "Moses brronze tónggapórrón gwar[§] aulizan kwit yónürr [ngüin-koke bwóbdü], ene ta inzana, kürü ta sab inzan ngarkwatódó kwit kirre, Pamkolpamab Olom nótókla.

¹⁵ Ene igósüm, kürü amkoman nidi kangurre, sab [ngarkwat-koke arról] ipüdörre.

¹⁶ Godón moboküpüdü wirri ubi yarilürr ini tüpan pamkolpamab, igósüm wa kürü ibü kókyanórr, tóbanan darrpanan olom, kürü amkoman nidi kangurre, kokean bamräkrre, a i ma sab ngarkwat-koke arról ipüdörre.

¹⁷ God tóba olom ini tüpdü igósüm koke zirrsapónórr pamkolpam zaz bainüm akó [kolaean darrem] aliónum, a wa ibü zid bainüm zirrsapónórr.

¹⁸ "Kürü amkoman nótó kuri kangune, God oya koke zaz ine akó kolaean darrem koke ekyene. A kürü amkoman kokean nótó kuri kangune, God oya kuri zaz ine akó kolaean darrem ekyene, zitulkus wa kürü amkoman koke kangune, Godón darrpanan olom.

¹⁹ God sab pamkolpam ini zitulkusdügabi büdüldü zirrnápórre: zyóna wa kuri tamórr ini tüpdü, a pamkolpamab ma kari ubi kokea tümündü ngyabenóm. Ibü ubi babula zyöndü ngyabenóm, zitulkus ibü tórrmen tulmil kolaeko.

²⁰ Kolae elklaza nótó tómbapóna, wa zyón alzizi amanikda, akó zyöndü koke tame, zitulkus pamkolpama oya kolae kena esenónóm.

^{‡ 3:5} Naean küp móðoga: *baptæs*. Izikiel 36:25-27 kugupidü, nae akó samu ta nizan wialómorrónamli. Naean küp móðoga: *kolae tonarr bagul*, samuan küp móðoga: *moboküp Ab akyan*. ^{§ 3:14} *gwar*: Ene amkoman gwar koke yarilürr, ene tange tónggapórrón gwar yarilürr, brronzdógbabi. Mórrke-mórrke móðoga: *bronze*. (Bótang Peba 21:8-9)

21 Nadü pama Godón amkoman bóktan ngarkwatódó nyabenda, wa zyóndü kuri tame. Ene igósüm, sab emzyetörre wagó, wa tóba tórrmen tulmil Godón amkoman angundi tómbapónda.”

Yesu akó Zon |Baptaes Bain| Pam

22 Ene kakóm, Yesu tóba umulbain olmalpükü Zudia prrobinsdü bangrinürr. Wa ola barrkyanánbóka nyabelórr inkü. Wa wezan yarilürr, pamkolpam baptaes nyónónóp.

23 Zon ugón ta baptaes bain yarilürr Aenonóm, Salim basirrdügabi wirri kan koke, zitülkus ene pokodó arób nae kari koke yarilürr. Pamkolpama oyaka ogoblórr baptaes bainüm.

24 Ini wa ngaen-gógópan bókama, Zonón tümün müótüdü angrin küsil nómá kwarilürr.

25 Zonón ngibürr umulbain olmala darrü Zu pampükü ongyalóm bainóp wekwata, darrü pama [kolkal] ia baine Godón ilküpü, nae-e aguldi.

26 Da i Zonka we ogobórr, oya izazilóp wagó, “Umulbain pam, mankü ne pam yarilürr Zodan tobarr dakla dorrodó, abusa nólgbabi banikda, ma noanbóka apón namülnürrü, wa ta baptaes baindase errkyá, da blamana ama oyaka tótókdasko!”

27 Zon ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Pama igósidi apadóda, oya God ne kla akyanda kwitümgab.

28 E yaib kürü kuri kurkrruarre, ka ne poko bóktan namülnürrü, ‘Ka ene [Kerriso] kokela, kürü oya singül kwata zirrkapónóp.’

29 Kol nótó zumige, ene kol oyano. Oya gódam pam nótóke, wa nólgóp kwata zamgólda. Wa kari bagürwóm ta kokea, kol nótó zumige, oya bóktan nómá arrkrruda. Ka ta inzan, ka kari bagürwóm ta kokela.*

30 Oya ngia wirri kwitüm ki bain kürükagab. Kürü ngia ki tüp aup!”

Ene Nótóke, Kwitümgab Nótó Tamórr

31 Zon akó igó bóktanórr wagó, “Ene nótóke, kwitümgabi nótó tamórr, wa blaman kolpamdógbab wirria. Tüpdügab nótó tamórr,[†] wa ini tüpane, akó tüpan elklazabkwata bóktanda, a ene nótó tamórr kwitümgabi, wa wirria blamandógbab.

32 Wa we poko adrratódá, wa ne kla esenórr akó arrkrrurr ola, da kolpama ene bóktanán [küp koke apadódako].

33 A ene bóktan nótó apadóda, wa kuri karrkukus ine wagó, God amkomana.

34 God noan zirrsapónórr, wa Godón bóktan amgolda, zitülkus God tóba Samu dudu akyanda.

35 Aban [moboküpü ubi] Olomdóma, da wa blaman elklaza oya tangdó we irrbünür.

36 Nadü oloma Godón Olom amkoman yangune, oya ngarkwat-koke arról asine. A oya Olom alzizi nótó amanikda, wa sab arról kokean esene, a Godón wirri ngürsil metat sab oyaka yarile.”

4

Yesu akó |Samarria| Kol

3:24 Metyu 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20 * **3:29** Ini alap-alap bóktan oya küp módóga: Yesu kol amiög pama, Zon oya gódamá. **3:29** Zon 1:20 † **3:31** Tüpdügab nótó tamórr: Zon tóbabóka apónda. **3:35** Metyu 11:27; Luk 10:22

¹ Parrisia barrkrrurr wagó, "Yesu abün umulbain olmal azebdase akó [baptaes baindase], a Zon wa tai abün koke."

² (Yesu tüób darrü pam koke baptaes yónur, wata oya umulbain olmalana baptaes bain kwarilürr.)*

³ Da Yesu ene poko nóma arrkrrurr, wa Zudia prrobins amgatórr, Galili prprobinsdü alkomólóm.

⁴ Wa wata Samaria prrobinsdüma wame.†

⁵ Da Samaria kugupidü, wa darrü wirri basirrdü abzilürr, ngi Sikarr. Zeikob tóba olom Zosepón ngaen ne tüp poko ekyanórr, we minggüpanan yarilürr.

⁶ Zeikobón nae badu ola yarilürr. Yesun tótókde genggorrama ipadórr, da nae badu minggüpanan popa we mórran-mórran bainürr. Ugón abüs singlüküp yarilürr.

⁷⁻⁸ Oya umulbain olmala alo bumiögüm ogobórr basirrdü. Darrü Samaria kola nae aitüm ugón katókórr. Yesu oyabóka wagó, "Gyaurka kol, ia ma kürü nae koke kókyeno?"

⁹ Ene kola oyabóka wagó, "Ma Zu pamla, ka ma Samaria kolóla, da ma wa kürü naem iade atodóla?" (Zu pamkolpama Samaria pamkolpampükü koke dabirre.)‡

¹⁰ Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Ma ne umul nóma ki namüla, God ne kla akyanda, akó ini nótóke, marü wató atoda naem, ma oya ki imtina, da wa marü [ngarkwat-koke arról] akyan nae ki mókyene."

¹¹ Ene kola oyaka bóktanórr wagó, "Wirri pam, marü go nae ait kurróp a sye ta babulamli! Nae badu ta kari kukurru kokea; ma wa ene ngarkwat-koke arról akyan nae nubó ito?

¹² Ia ma igó poko bóktanóm kaindóla, ma Zeikobkagabi wirlila? Kibü abbobat Zeikob kibü ini nae badu wató tókyenóp. Wa tüób, oya simanal olmal akó oya [sip] a [gout] darrpan ini nae badudügabi nae onolórr.§

¹³ Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Ini nae nótó nóma enóne, oya akó sab nae anóna ipüde.

¹⁴ Ka ne nae akyandóla nótó nóma enóne, oya sab myamem nae anóna kokean ipüde. Ka wa ne nae akyandóla, sab arrób naezan byamróke oyaka, akó oya sab ngarkwat-koke arról ekyene."

¹⁵ Ene kola Yesunbóka wagó, "Wirri pam, kürü ene nae ugó kókya, kürü sab myamem nae anóna koke ia küpüde. Da ka sab myamem koke ia katoklo nae baitüm ini badudügab."

¹⁶ Da Yesu oyabóka wagó, "Moba müór ugó ngyau, da kubó tolkomólameke!"

¹⁷ Ene kola Yesuka bóktan yalkomólórr wagó, "Kürü go müór babula."

Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Ma kürü amkoman poko kila, ma igó ne poko bóktóna wagó, 'Kürü müór babula.'

¹⁸ Ma 5 morwal bumiögrrü, a ma errkyá ne pampükü ngyabendóla, wa marü amkoman müór koke-e. Ma kürü ene amkoman poko kila."

* ^{4:2} Zon ini bóktan opor wialómórr oya peba atang pamkolpam umul-umulan ngitanóm. † ^{4:4} Aprrapórr God oya yalórr Samaria prrobinsdüma tótókóm Morroal Bóktan büdratám. ^{4:5} Bwób Zitül 33:19; 48:22; Zosyua 24:32 ‡ ^{4:9} Zu pamkolpama Samaria pamkolpampükü koke dabirre, zitulkus tibiób alzizi bomandaliko. I ta darrpan kübündügab koke enórre akó elorre. Errkyá ene tonarr wata asine. ^{4:9} Ezra 4:1-5; Niómaea 4:1-2 § ^{4:12} Samaria pamkolpama igó gyagüpitótók kwarilürr wagó, i Zeikobón olmalbobatalako.

19 Ene kola Yesunbóka wagó, "Wirri pam, ka marü kuri mómyeta, ma prropetla!"

20 Kibü Samaria abalbobatala Godón ini podo* kwitüdü [ótók] kwarilürr. A e Zu pamkolpam igó bóktandakla wagó, 'Wata Zerrusalem wirri basirr módóga, mi Godón we ki ótók kwarila.' "

21 Yesu oyabóka wagó, "Kol, kürü amkoman kangu, ene ngürra tótókda, pamkolpama sab myamem Ab ini pododó ó Zerrusalemóom koke ótók kwarile.[†]

22 E Samaria pamkolpam umul-kókakla e noan ótókdakla. A ki Zu pamkolpam umulakla ki noan ótókdakla, zitulkus zidbaina Zu pamkolpamdógbabi tótókda.

23 Ene ngürra tótókda, da tai ainiga, da amkoman nidi ótókdako, Godón Samua nolngomónorré Ab ótókóm amkoman tonarre, zitulkus Aba pamkolpam byamkünda oya inzan nidi ótókdako.

24 God Samua, da oya nidi ótókdako, i oya amkoman samu-i akó amkoman kwata ótóknorré."

25 Ene kola Yesunbóka wagó, "Ka umulóla ene Mesaya sab tame, [Kerrisonbóka] noan ngiliandako. Wa nóma tame, kibü blaman kla sab wató tüzazilörre."

26 Yesu oyabóka wagó, "Ka wata módóglá, marüka nótó bóktandóla."

27 Ene pokoadó, Yesun umulbain olmala ugón tübabzilürr. I barkürrürr wa kolpükü nóma bóktan yarilürr. A ene umulbain olmaldógbab darrüpa ta Yesun koke imtinürr, "Marü ubi larógóma?" akó, "Ma ene kolpükü iade bóktandóla?"

28 Ene kola tóba mariti tónggapórrón nae bele ola amgatórr, basirrdü we alkommólórr. Pamkolpambóka wagó,

29 "Yao, ene pam asenóm togob! Kürü blaman kla kile, ka ne kla tómbapón namülnürrü. Da ene Kerriso ia amkoman módóga?"

30 Da módóga, i tibiób basirrdügab we bausürr, da Yesuka we ogoblórr.

31 Pamkolpam kwat-kwat nóma koralórr, umulbain olmala Yesun yatop wagó, "Umulbain Pam, gyaurka, ma ugó elo!"

32 Wa ibüka bóktan yalkommólórr wagó, "Kürü alo asine alom, yabü darrü umul babula enekwata."

33 Da umulbain olmala tibiób we bamtinónóp wagó, "Ia darrü pama simarrue alo kla?"

34 Yesu ibübóka wagó, "Kürü alo módóga, Godón ubi tómbapónóm akó oya zaget alakónóm, wa kürü ne kla küliónürr tómbapónóm.

35 E errka bóktandakla wagó, 'Tokom melpal kakóm, ene ma apap abül ngarkwat yarile'. Da ka yabü igó byaldóla, bwób tai ngakónam: errka apapa kuri twóngrine, gaodóma abülüm.

36 Da nadü pama abülda, wa wata errkyadan tóba darrem apadóda. Wa ene küp[‡] ngarkwat-koke arrólóm kwób asuda. Nótó arítóda akó nótó abülda,[§] i sab darrpan pokodó barnginwómdü namüli.

37 Ini bóktan amkomana: darrü pama wa arítóda, darrüpa ma abülda.

* **4:20 podo:** Ene wirri podo Samaria prrobinas kugupidü yarilürr. Oya ngi módóga: Gerrizim.

† **4:21** Yesu Godón Samuan tótókankwata bóktan yarilürr, Pentakost ngürr nóma yarile. Godón Samua nóma tame, pamkolpama sab Godón yagürnorré popa pokodó. ‡ **4:36 küp** wa pamkolpambóka apónda, Yesun nidi amkoman angundako. § **4:36 nótó arítóda akó nótó abülda**, wa ibübóka apónda, Godón zaget nidi tómbapondako.

³⁸ Ka yabü abülüm zirnapónarre didiburrdü. Yadi koke zaget kwarilnürü, a ngibürra zaget kwarilürr. E wata ibünüm zageten küp dakabyóndakla."

³⁹ Ene basirrdü abün Samarria pamkolpama Yesun amkoman yangunónop, zitülkus ene kola ne poko adrratörr Yesunbóka wagó, "Kürü blaman kla kile, ka ne kla tómbapón namülnürü."

⁴⁰ Da ene Samarria pamkolpama oyaka nómá togobórr, i oya imtinónop ola arramatón, da wa ola nis ngürr nümanikürr.

⁴¹ Yesun bóktandágab oya akó abúna amkoman we yangunónop.

⁴² Da i ene kol we wilóp wagó, "Ki oya amkoman kuri yangurre, igósidi koke ma ne poko adrrüta, a ki kib kuri barrkrrua, da ki umulakla wa amkoman imi tüp Zidbain Pama!"

Yesu Kingan Zaget Paman Siman Olom Dólóng Yónürr

⁴³ Ene nis ngürr kakóm, wa olgabi wamórr Galili prrobinsdü.

⁴⁴ Yesu ngaen tüóbzan bóktanórr wagó, "Tóbanan basirrdü prropet wirri ngi koke atendako."^{*}

⁴⁵ Da Yesu Galili prrobinsdü nómá tübzilürr, pamkolpama oya sisingül akyenónop, zitülkus i blamana ogobórr Zerrusalem, da nosenónop wa ne elklaza tómbapón yarilürr [Büdül Kórzyón Tóredó].[†]

⁴⁶ Yesu akó Keina basirrdü alkomólórr Galili prrobinsdü, wa nae waenóm ne imzazilürr. Darrü kingan[‡] zaget pam ola asi yarilürr. Oya siman olom azid yarilürr Kaperrna-um wirri basirrdü.

⁴⁷ Ene pama nómá arrkrrurr wagó, Yesu Zudiagab kuri alkomóle Galili, wa oyaka we wamórr. Yesun imtinürr Kaperrna-um tótókóm tóba olom dólóng ainüm, zitülkus wa büdül kari poko yarilürr.

⁴⁸ Yesu ene pambóka wagó, "E kürü amkoman koke kangunane, kókota e [wirri tulmil] nosenane Godón arüng pupainüm akó kókota e [asen-koke tórrmen] nosenane, da e kürü igósidi amkoman kangunane."

⁴⁹ Ene kingan zaget pama Yesunbóka wagó, "Wirri Pam, kankü tam, kürü oloma kena narrótók!"

⁵⁰ Yesu oyabóka wagó, "Ugó wam, marü siman oloma sab ngayabene!"

Yesu ene pam ne bóktan opor ekyanórr, amkoman yangunürr, da we wamórr.

⁵¹ Darrü ngürr, wazan basirrdü alkomólórr, kwat-kwat, oya tóba zaget pama semrrónop ini bóktanpükü wagó, "Marü oloma sab ngayabene!"

⁵² Wa ibü nümtinóp wagó, ia nadü abüs ngarkwat yaril, oya oloma nómá dólóng baine. I bóktan yalkomólóp wagó, "Sim simam, abüs küp darrpan nómá yaril, ene güb tórrngóna oya ugón amgüte."

⁵³ Ene siman oloman aban ngambangólórr wagó, wata we abüs ngarkwat yaril Yesu oya nómá yalórr wagó, "Marü siman oloma sab

* ^{4:44} Godón Bukbóka wirri umul pam tai umul kokeako wagó, Yesun tóbanan pamkolpam ia Galili, ta ia Zudia pamkolpam koralórr, zitülkus wa Zudia Prrobinsdü tómtómólórr akó Galili Prrobinsdü ngayaben yarilürr. Wata ngibürra Yesun amkoman yangunónop, zitülkus wa ne [arüng tonarr] tómbapón yarilürr. A Samarria kolpama Sikarr basirr kugupidü oya amkoman yangunónop wagó, wa Kerriso-e (4:40-42). Ene umulürründügab, da i oya barginwómpükü ipüdóp. ^{4:44} Metyu 13:57; Mak 6:4; Luk 4:24 † ^{4:45} Galili pamkolpama Yesun barginwómpükü esenónop, zitülkus i esenónop Yesu Zerrusalemóm ne wirri elklaza tómbapón yarilürr Büdül Kórzyón Tóredó. Igó ngarkwatódó koke wagó, wa Kerriso-e. ^{4:45} Zon 2:13-25 ‡ ^{4:46} Ene king aprrapórr Errod Antipas yarilürr.

ngyabene!" Wa tüób, akó tóba blaman müótan kolpama Yesun amkoman iğosidi yangunóp.

54 Ini wa nis ngim wirri tulmil yarilürr Yesu ne kla tólaelórr Godón arüng pupainüm Galili prrobinssdű, wa Zudia prrobinssdüğab nis ngim nóma alkomólórr ama Galili.

5

Yesu Pam Dólóng Yónürr Nae Badudu

1 Ene kakóm, Yesu Zerrusalem wirri basirrdü wamórr, zitulkus Zu pamkolpamab tóre yarilürr.

2 Zerrusalem wirri basirrdü, [Sipab] Barrbüñ Mamtae minggüpanandó, ene pokodó nae badu yarilürr. Ibrru bóktane Betzatabóka* ngilianónóp. Ene prran blaman kókó 5 murru müóti kal-kal angórrón yarilürr.

3 Abün azid pamkolpama ene nae badu müót murrdü we ut koralórr: ilküp murrausürün pamkolpam, kolae wapór pamkolpam, akó pamkolpam nibiób wapór bidal akó sarrpi byórrün koralórr.[†]

5 Darrü pam ola asi yarilürr, 38 pailüm azid nótó balmilürr.

6 Yesu ene pam ola utüdi esenórr. Wa umul yarilürr, ini pama kari ngarkwat koke kuri azid balmil yarilürr. Da oya we imtinürr, "Ia marü ubi dólóng bainüma?"

7 Ene azid pama bóktan yalkomólórr wagó, "Wirri Pam, kürü badudu angrin pam babula ini pokodó, naea nóma balkomenda. Ka badudu tótókóm nóma kaindóla, kubó ma darrüpa ngaen-gógópan wató abine nae badudu."

8 Yesu oyabóka wagó, "Ugó bupa! Moba nyórr ipa, da agólóm ugó bai!"

9 Dümdüman ene pama we dólóng bainürr, tóba nyórr ipadórr, da agólóm we bainürr.

Ini pokoa [Sabad] ngürrdü tómbapónórr.

10 Da Zu wirri ngi pama ene pam ilóp, azidüdüğab nótó dólóng bainürr, wagó, "Ini wa Sabada! Marüka gyabia, ma moba nyórr inizan ódóddola!"

11 Wa ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Kürü ne pama dólóng kine, kürü wató kile wagó, 'Moba nyórr ipa, da agólóm ugó bai!'

12 Da Zu wirri ngi pama oya imtinóp wagó, "Ene pam ia nótóke, marü ini poko tólaelóm nótó mile wagó, 'Moba nyórr ugó ipa, da agólóm ugó bai?'

13 Ne pama dólóng bainürr wata darrü umul babul yarilürr Yesu nótóke, zitulkus Yesu we bamrukürr oyakagab; ene pokodó, abün pamkolpam kwarilürr.

14 Ene kakóm, Yesu ene pam akó [Godón Gyabi Müótan] kal akólórrón pul basirrdü esenórr. Oyabóka wagó, "Turrkrru! Ma errkya kuri dólóng baina, da kolae tonarr tómbapón ugó piküp bai, ó sab marüka amkoman kolaeán pokoa tómbapóné!"

* **5:2 Betzata:** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó, *Betzata* ngi angrirrüna; ngibürrdü *Betesda*, ngibürrdü ma *Betsaeda*. † **5:3** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó, atang poko 3b a 4 asinamlı. Igó bóktandamli wagó, "3b I blamana nae balkomenóm akyan kwarilürr. 4 Zitulkus módóga, ngibürr ngürr, Godón darrü anerrua

15 Ene pama olgabi we wamórr, Zu wirri ngi pam nüzazilóp wagó, "Ene Yesu yaril, kürü nótó dólóng kine."

16 Da i Yesun wirri müp alión we ngarkwat bókyenóp, zitülkus wa ene pam Sabad ngürrdú dólóng yónürr.

17 A Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Kürü Aba wata metat zagetódá, da ka ta inzan zagetódá!"

18 Ini bóktan pokodó, Zu wirri ngi pama arüng bóktan ingrinóp Yesun büdülpükü amkalóm. Sabad gida alkamüldi, ene kla tebean koke. Yesu akó igó ne poko bóktanórr wagó, God oya tóbanan Abe. Inzan bóktande, wa tóba Godzan bainürr.

Godón Oloman Wirri Arünga Abdógap Tamórr

19 Da Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: Olom gaodó kokea darrü kla tónggapónóm tóba ubidü; wa we kla tómbapónda, wa ne kla asenda Aba ne kla tólbaelda. Zitülkus módo, Aba ne kla tómbapónda, Oloma kubó dadan kla tólbaele.

20 Zitülkus Aban [moboküpü ubi] wirria Olomdó, da Aba Olom amtyanda blaman kla wa ne kla tómbapónda. Ini wa kari-kari [arüng tonarr] yaril. Wa sab Olom emtyene wirrian arüng tonarr tómbapónóm. E sab blamana gübarirr baenglo.

21 Zitülkus módo, Aba büdülpamkolpamzánarsında akó ibü arrólzan aliónda ngýabenóm, da ene ta inzana: oya Oloma ta arról kuri nülirre oya ubi nibióbkamóma.

22 Aba darrü olom sab koke zaz ine.[‡] Wa ene zaz bain zaget Olom kuri ekyanórr.

23 Ene igósüm, blaman pamkolpama sab Olom wirri ngi aterre, izan Ab wirri ngi atendako. Nadü pama Olom wirri ngi koke atele, ene ta inzana: wa Ab wirri ngi koke atenda, Olom nótó zirrsapónórr pamkolpamdo.

24 "Ka yabü amkoman poko byaldóla: nadü pama kürü bóktan arrkrruda akó amkoman angunda kürü nótó zirrkapónórr, oya ngarkwat-koke arról asine. Wa zaz ain pokodó myamem koke wame, a wa büdüldügab kuri tubrranórr ama ngarkwat-koke arróldó.

25 Ka yabü amkoman poko byaldóla: ene tonarra tótókda - da yóni, kuri tame - büdüla sab Godón Oloman bóktan barrkrrue. Da nidi barrkrrue, i sab ngýabenórre,

26 zitülkus Ab arról zitüla. Da ene ta inzana, Aba Olom ene arüng kuri ekyene; Olom errkyta arról zitüla.

27 Aba Olom ta ene arüng kuri ekyene, pamkolpam zaz bainüm, zitülkus wa Pamkolpamab Olome.

28 Da e gübarirr aenggu ini bóktandó, zitülkus ene tonarra tótókda, blaman büdüla sab oya bóktan bómgól barrkrrue,

29 akó sab tibiób gapókdágab tübarsile. Morroal tonarr nidi tómbapónónóp, i sab tübarsine ngarkwat-koke arróldó. A kolae tonarr nidi tómbapónónóp, i ta sab tübarsine, zaz bain pokodó tótókóm.

Amkoman Bóktan Yesunkwata

30 "Ka gaodó kokela darrü kla kólbanan arüngi tónggapónóm. Kürü God enezan ayalda pamkolpam zaz bainüm, ka tónggapono. We

[‡] **5:22** Godón zaz ain bóktanan küp módo: pamkolpam byalóm [ngarkwat-koke arróldó] tótókóm akó ngarkwat-koke büdüldü tótókóm, we ngarkwatódó, ma ia Yesun mamaoan namülnürrü o koke. **5:29** Daniel 12:2

ngarkwatódó, kürü bóktan dümdüma, zitulkus kürü ubi kokea kólba bagürwóman ngibtanóm, a oya, kürü nótó zirrkapónorr.

³¹ "Ka ne kólbabóka nóma adrrat namulo, ene igósidi kürü bóktanan kúp gaodó kokea yabü amkoman angunüm.

³² God asine,§ kürü nótó pupainda pamkolpamdo. Ka umulóla ene bóktan opor, wa ne poko bóktanda kürübóka, ene amkoman bóktana.

³³ E yabiób bóktan bamtül pam Zonka zirrnáponarre, da wa kürükwata amkoman bóktan pupo ninóp.

³⁴ Ka paman bóktandó koke ngambangóldóla kürü pupainüm. Paman bóktan tai gaodó kokea. A ka wa Zonónkwata bóktandóla, igósüm e sab kürü amkoman kangunane akó zid bainane.

³⁵ Zon zyón klamzan baeb yarilürr, akó zyón bapólórr yabüka, da yabü ubi karianbóka asi yarilürr ene zyón barnginwómi apadóm; a ngibürr melpal kakóm, yabü ubia ugón blakónorr.

³⁶ Zon kürükwata bóktanórr pamkolpamdo, kürü pupainüm. A kürü wirrian kla asine Zonón bóktandógb: ka kükób ne zaget tómbapóndóla. Kürü Aba ne zaget külüönürr tómbapónom, ene pupainda Aba ta kürü zirrkapónorr.

³⁷ Aba kürü tüób zirrkapónorr, da wa ta kürübóka apón yarilürr. E oya bóktan bómgók kokean kuri barrkrrua ó oya obzek ta kokean kuri esenane.

³⁸ Akó e oya bóktan moboküpdu koke gangga arrbündakla, zitulkus wa noa zirrsapónorr, e ta oya amkoman koke angundakla.

³⁹ E Godón Buk bótangdakla umul apadóm. E igó gyagüpitótókdakla wagó, e sab ngarkwat-koke arról olgabi esenane. A ene Buka wa kürübóka apónda!

⁴⁰ Da e ta kokeanómakla kürüka tótókóm, kürükagab ene arról apadóm.

⁴¹ "Ka pamkolpam koke ok baindóla kürü ngi wirri kwit amngyelóm.

⁴² Ka umulóla e ia pamkolpamakla! Yabü moboküpdu Godka ubi babula!

⁴³ Ka wa kólba Aban ngidü tamórró, da e ma kürü koke apadódkakla. A darrü pama ne nóma tame tóba ngidü, e ma sab oya morroal ipüdane!

⁴⁴ E ok aindakla yabiób darrpan-darrpanab ngi wirri kwitüm bainüm, a e igó koke amkündakla, God tüób yabü darrpan-darrpanab ngi wirri kwitüm bainda, darrpanan God nótóke. Da e wa kürü amkoman ia kangunane?

⁴⁵ E gyagüpitótókgu wagó, Ab sab kótó izazilo igó, e kolae tonarr pamkolpamakla. Darrü pam asine, e noaka ngambangólarre yabiób bódlangóm: Moses, da wa yabü kolae tonarr kuri pupo nirre!

⁴⁶ E Mosesón ne amkoman nóma ki yangunane, e ta ene kürü amkoman ki kangunane, zitulkus wa kürükwata wialómórr.

⁴⁷ Zitulkus e amkoman koke yangunare wa ne poko wialómórr, da e amkoman ia yangunane ka ne poko bóktandóla?"

6

*Yesu 5,000 Pam Ngabyónürr
(Metyu 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)*

§ 5:32 God asine, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: "Darrü Pam asine, ..." Ene wa Godónbóka apón yarilürr. 5:33 Zon 1:19-28 5:37 Metyu 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22

¹ Ene kakóm, Yesu Galili Malu* dakla dorrodó banikürr (darrü ngi móðoga: Taebirrius Malu).

² Abün pamkolpama oyaka zatalórr, zitulkus i oya esenóp, wa [wirri tulmil] ne tóbapón yarilürr Godón arüng pupainüm, azid pamkolpam noma dólóng nyónónóp.

³ Yesu pelo kwitudü kasilürr, mórran-mórran bainürr tóba umulbain olmalpükü.

⁴ [Büdül Kórzyón Tóre] minggúpanan yarilürr, Zu pamkolpamab wirri tére.

⁵ Yesu noma yazılıürr, wa wirri pamkolpamab ngoro nosenóp tóbaka tótókde, da wa Pilipün imtinürr wagó, "Mi ia ngarkwatódó brred nubó bumigrre ini abün pamkolpam ngabyónüm?"

⁶ (Yesu ini poko ugósüm bóktanórr Pilipün apókóm; wa umulürrün yarilürr wa ne poko ki tónggapóne.)

⁷ Pilip Yesuka bóktan yalkomólórr wagó, "Mibü ne 200 [silba] mani küp[†] asi noma ki kwarile, ene ngarkwat ta gaodó koke ki yarile brred bumiögüm, blaman ini pamkolpamab kari poko alom!"

⁸ Oya darrü umulbain oloma Endrru, Saemon Pitan narezoret, wagó,

⁹ "Darrü kari siman olom yóni. Oya 5 barrli brredakó akó nis wapiamli. Da ia kubó ne ngaru apóne ini abün pamkolpamidó?"

¹⁰ Yesu ibü nilóp wagó, "Pamkolpam mórran-mórran ninam." Ene pokodó abün opopor koralórr, da blamana we bobrranórr. Pam ngarkwat kókó 5,000 yarilürr.[‡]

¹¹ Yesu ene brred yazebórr, Godón eso ekyanórr, da pamkolpam nüliónónóp ola nidi bobrralórr. Wapi nis ta wa dadanzan nangónórr, tibiób alo ubi ngarkwatódó.

¹² I blamana ngarkwatódó noma elop, Yesu tóba umulbain olmal nilóp wagó, "Bamirrún alo poko kwób isuam. Darrü pokoa koke ki kolae bai."

¹³ Da i blaman noma kwób isuóp darrpan pokodó, umulbain olmala blaman kókó 12 alóp murrausóp, pamkolpama ne kla elop, ibü amirrún alo poko.

¹⁴ Pamkolpama noma esenóp Yesu ini ne wirri tulmil tónggapónórr Godón arüng pupainüm, i ola bóktan kwarilürr wagó, "Amkoman, ini wa ene Prropete, ini tüpdü nótó ki tame!"

¹⁵ Yesu umul bainürr wagó, pamkolpama oya tibiób arüngi apadóm kain kwarilürr king ngi atenóm, da wa akó pododó tebe püoran we wamorr.

Yesu Nae Kwitana Tótók Yarilürr (Metu 14:22-23; Mak 6:45-52)

¹⁶ Abüsa noma bótaorr, Yesun umulbain olmala maludü we babinürr.

¹⁷ Da i butüdü we bamselórr. Irrüba noma tumzikürr, Yesu ibüka tótók wata küsil yarilürr, da i we bazebörr. Malu we baurlürr Kaperrna-um wirri basirrdü tótókóm.

¹⁸ Ugón ma wirri arüng wóra tubsolürr, da malua tai kolae bainürr.

* ^{6:1} Galili Malu wa wirri mülkózana. Oya nae naeana, kapórr kokea. † ^{6:7} silba mani küp: Grík bóktane ma inzan angirrüna: *denarii*. Ene tonarrdó, darrpan zaget pama darrpan silba mani küp ipadórr darrpan ngürreddü. 200 *denarii* azebóm, wa apprapórr 7 melpalóm zaget yarilürr.

‡ ^{6:10} Zu pamkolpama olommokur pamzan ngakan kwarilürr, i 12 pail ama kwit. Kol a olmal go asi kwarilürr, da wata paman etóngóp.

19 Umulbain olmala krrabe nóma atül kwarilürr 5 ó 6 kilomitam, i Yesun esenóp but ngoram aindi, nae kwitana tótókde. I kari gum ta koke kwarilürr. **20** A Yesu ibübóka wagó, “Ini kótókla. E gumgu!”

21 Da i we ubi bainóp oya butüdü agasilüm. Dümdüman i malu dakla dorrodó we babzilürr, i nóla ogoblórr.

Pamkolpama Yesun Amkün Kwarilürr

22 Darrü ngürr, malu dakla dorrodó i ne pamkolpam nümgütóp, ibükä gyagüpítötóka tamórr wagó, sim ene wata darrpan but yaril, da Yesu tóba umulbain olmalpükü koke kasile. I wata tibi ogobe.

23 Ngibürr Taebirrius wirri basirr buta ugón we serrenóp malu kabedó, Lod eso ne ekyanórr akó pamkolpama brred ne pokodó elop.

24 Pamkolpama nóma esenóp, Yesu tóba umulbain olmalpükü we babul yarilürr, da i ene butüdü we bamselórr, ama Kaperrna-um wirri basirrdü ogobórr Yesun amkünüm. §

Yesu [Ngarkwat-koke Arról] Akyan Brreda

25 Pamkolpama Yesu nóma esenóp malu dakla dorrodó, oyabóka wagó, “Umulbain Pam, ma wa aini nóma tama?”

26 Yesu ibükä bóktan yalkomólórr wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: ka kuri umul baina e kürü igósidi koke amkündakla, e kürü ne wirri tulmil nósenarre Godón arüng pupainüm; a e wa kürü amkündakla, zitulkus e kuri bikóm por bainane, e brred ne kla olonórró.”

27 E tüpan alo klamóm zagetgu; ene wa sab kolae baine. A e wa ngarkwat-koke arrólan alo klamóm Zaget apónam, da inzan alo, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab kótó nüliónünu, zitulkus Aba God kürü ene timam kuri kótene.”

28 Da i Yesun imtinóp wagó, “Ene Zaget ia larógako, Godón ubi ki ne kla tómbapón kwarilo?”

29 Yesu ibükä bóktan yalkomólórr wagó, “Godón ubi módoga, e oya amkoman yangunane, wa noan zirrsapónorr.”

30 Da i oyaka bóktan yalkomólóp wagó, “Ia ma nadü wirri tulmil tónggapono Godón arüng pupainüm, ki kubó eserre, da marü ki igósidi amkoman mangurre? Da ia? Ma ia inzan wirri tulmil tónggapono,

31 kibü abalbobatala mana* nóma alo kwarilürr ngüin-koke bwóbdü? Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó, ‘Wa ibü kwitümgab brred nülinóp alom.’ ”

32 Yesu pamkolpam nilóp wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: ene Moses koke yarilürr, yabü kwitümgab brred nótó nülinóp, a kürü Aba wató amkoman kwitümgab brred aliónda.

33 Godón brred watóke, kwitümgabi nótó tübinürr, akó ini tüp arról nótó akyanda.”

34 Da i oya imtinóp wagó, “Wirri pam, ma kibü blaman tonarr ene brred tulinünüm!”

35 Yesu ibü inzan nilóp wagó, “Ka arrólan brredla. Kürükä nótó tame, oya sab myamem aloana kokean ipüde, ó kürü nótó amkoman kangune, oya sab myamem nae anóna kokean ipüde.

§ **6:24** Kaperrna-um wirri basirr, Yesun ngayaben basirr yarilürr. * **6:31** mana plaoazan klama, God Israel pamkolpam ne klame ngabyón yarilürr [ngüin-koke bwóbdü] (Bazeb Tonarr 16:4).

36 Ka yabü enezan nilarre: e wa kürü asen koralnórró, da e ma kürü amkoman koke angundakla.

37 Kürü Aba ne blaman pamkolpam küliónürr, sab kürüka togobe. Ka sab darrü pam kalkuma kokean amaniko kürüka nidi togobe.

38 Zitulkus módoga, ka kólba ubi elklaza tóbapónóm kwitümgab koke tibirrü, a ka oya ubi elklaza tóbapónóm tamórró, kürü nótó zirrkapónorr.

39 Kürü nótó zirrkapónorr, oya ubi kokea ka darrü pam koke imruko wa kürü ne pamkolpam küliónürr, a ene ka sab ibü büdüldügab irsino dómdóm ngürrdü.

40 Kürü Aban ubi inzanóma, Olom nidi eserre akó amkoman yangurre, sab ngarkwat-koke arról eserre. Ka sab ibü arröldó irsino dómdóm ngürrdü.”

41 Da Zu pamkolpama ola murkurr akrran kwarilürr Yesunkwata, zitulkus wa igó bóktanórr wagó, “Ka brredla,[†] kwitümgabi nótó tübinürr.”

42 Da i tibióbka we bóktanónóp wagó, “Ia módoga Yesu, Zosepón olom? Mi umulakla oya ab akó aip, da wa inzan errkyia iade bóktóne wagó, wa kwitümgabi tübinürr?”

43 Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “E yabiób murkurr bokrrangu kürükwata.

44 Darrü pam gaodó kokea kürüka tótókóm, ngarkwat kókó kürü Aba, kürü nótó zirrkapónorr, kürü minggüpanan wató sidüde, da ka sab oya dómdóm ngürrdü büdüldügab irsümulo.

45 Prropetab Pebadó igó wialómorróna wagó, ‘Blaman pamkolpam God sab umul nyónörre.’ Nadü pamkolpama Aban bóktan arrkrrudako akó umul apadódako oyakagab, sab kürüka idi togobe.

46 Ini igó poko kokea wagó, darrü pama Ab esenórr. Koke. Godkagab nótó tamórr, darrpana Ab wató esenórr.

47 Ka yabü amkoman poko byaldóla: kürü nadü pama amkoman angunda, oya ngarkwat-koke arról asine.

48 Ka arrólan brredla.

49 Yabü abalbobatala mana alo kwarilürr ngüin-koke bwóbdü, da i ma narrbarinürr solodó.

50 Ene brred yóni, kwitümgab nótó tamórr. Wa igó ngarkwatódóma, nadü pama elo-e oyakagab, wa sab kokean narrótóke.

51 Ka kübó módogla arrólan brred, kwitümgabi nótó tamórró. Pama ne ene brred nóma elo-e, wa sab ngarkwat-koke ngýabele. Ka ne brred ekyeno, ene kürü büb murre, ka sab ini tüp ekyeno pamkolpam arról aliónüm.”

52 Zu pamkolpama tibiób ongyaltongyalóm we bainóp wagó, “Ini pama wa mibü tóba büb murr ia tülirre alóngóm?”

53 Ibü bóktandógabi Yesu ibübóka wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: e ne Pamkolpamab Oloman büb murr koke nóma elóngane akó oya óe koke nóma enónane, igósidi yabüka sab arról babul yarile.

54 Nadü pama kürü büb murr elónge akó kürü óe enóne, oya ngarkwat-koke arról asine. Dómdóm ngürrdü ka sab oya irsümulo büdüldügab.

[†] **6:41** *brred* Zu pamkolpamab blaman ngürran alo kla yarilürr. **6:45** Aesaya 54:13

55 Kürü büb murr ne klame, wa amkoman alo klama, akó kürü óe ne klame, wa amkoman anón klama.

56 Nadü pama kürü büb murr elónge akó kürü óe enóne, wa kürü bübdüma, akó ka ta oya bübdümla.

57 Kürü arról Abazan zirrkapónorr, akó kazan ngyabendóla oy-abókamde, da ene ta inzana: nadü pama kürü kólónge, wa sab ngyabene kürübókamde.

58 Da ene brred yóni, kwitümgab nótó tamórr. Ini inzan brred kokea yabü abalbobatalazan ne kla elop, da i wa narrbarinürr solodó. A ini brred nadü pama elo-e, wa sab ngarkwat-koke ngyabele."

59 Yesu ini poko [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü] umulbain yarilürr, wa Kaperrna-um wirri basirrdú nóma yarilürr.

Ngarkwat-koke Arrólan Bóktan

60 Abün Yesun umulbain olmala ini bóktan nóma barrkrrurr, da bóktan kwarilürr wagó, "Oya umulbain kari müp ta kokea. Gaodó ia nótóke apadóm?"

61 Yesu tüób umul bainürr, oya umulbain olmala murkurr bóktan kwarilürr, wa ne poko bóktan yarilürr. Yesu ibübóka wagó, "Ia yabü ini bóktana kolae gyagüpítótók nüllirre?

62 Da e ia gyagüpítótókdakla: yabüka ia yarile, e ne sab kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, nóma kósenane ola kasildi, ka ngaen nóla namülnürrü?

63 Godón Samua arról akyanda; paman arüng oya kúp babula. Ka yabüka ne poko bóktóna, ene bóktandó Godón Samu akó arról asine.

64 A e ngibürra amkoman koke bangundakla." (Yesu wata zitül pokodógab umul bainürr ene nidi kwarilürr amkoman bangun-koke, akó oya sab wirri pamab tangdó nótó ingrine.)

65 Yesu akó bóktanórr wagó, "We zitülkusdügab, ka yabü igósidi nilnünüma: myamem darrü pam gaodó kokea kürüka tótókóm, kókota Aba popadan ine kürüka tótókóm."

66 We zitülkusdü, ene tonarrdógab, oya abün umulbain olmala we amgütóp; oyaka myamem koke zatalórr.

67 Da wa akó 12 umulbain olmal nümtinóp wagó, "A yadi, e ta ia tótókóm kainadakla?"

68 Saemon Pita Yesuka bóktan yalkomólórr wagó, "Lod, ki myamem noaka ogobo? Marüka go ngarkwat-koke arról bóktanako.

69 Ki marü amkoman kuri mangurre akó umul bairre ma Gyabi Olomla, Godkagab nótó tamórr."

70 Yesu ibükäkla bóktan we yalkomólórr wagó, "Ini 12 yabü ka kuri yazeba. A yabükagab darrüpa oya [debóla] alngomólda!"

71 Wa Zudas, Saemon Iskarriotón olom, oyabóka apón yarilürr. Enana wa darrü Yesun umulbain olom yarilürr, Yesun wirri pamab tangdó sab wató ingrine.

Yesun Simanal Zoretal

1 Ene kakóm, Yesu Galilis prrobinis kugupidü bwób-bwób we agólttagól yarilürr; wa Zudia prrobinis kugupidü agólttagólom koke yarilürr, zitülkus Zu wirri ngi pama oya amkalóm ola akyan kwarilürr.

² Zu pamkolpamab Palae Müót Tóre* minggüapanan yarilürr,

³ da Yesun simanal zoretala oyabóka wagó, "Ini poko ugó amgat, ama Zudia prrobinsdü wam. Ene igósüm, marü umulbain olmala sab móserre, ma sab ne arüng törrmen tómbapón namulo.

⁴ Darrü oloma elklaza anik-anik koke tómbapón, oya ubi ne nóma yarile pamkolpama asenóm wa ne kla tómbapónda. Zitülkus ma ini elklaza tólbaeldóla, ma moba pupo bai ini tüpdü pamkolpamdó!"

⁵ (Oya tóbanan simanal zoretala ini poko bóktanónóp, zitülkus i oya ta amkoman koke yangunóp.)

⁶ Yesu ibübóka wagó, "Kürü amkoman ngarkwat[†] koke kuri semrróne. A yabüka blaman ngürr wata dümdümako darrü kla tónggapónóm.

⁷ Tüpan darrü zitülkus babula yabü alzizi amanóm, a wa kürü alzizi amanikda, zitülkus ka metat bóktandóla tüpankwata wagó, oya törrmen tulmil kolaeanako.

⁸ E ogobke tóredó! Ka wa koke kasildóla, zitülkus kürü tótók ngarkwat koke kuri semrróne."

⁹ Wa ene poko nóma bóktanórr, da wa Galili prrobinsdü ola burrmatórr.

Yesu Palae Müót Tóredó

¹⁰ Ene kakóm, Yesun simanal zoretala we ogobórr Palae Müót Tóre pokodó. Wa solodó anik-anik tebe-tebe we wamórr tóredó, we zitülkusdü, oya pamkolpama koke ki eserre.

¹¹ Zu wirri ngi pama oya amkün kwarilürr ene tóredó. I nümtinónóp wagó, "Ene pam ia nega?"

¹² Ene pokodó, blaman pamkolpama bünyón ikik kwarilürr oyakwata. Ngibürra wagó, "Wa morroal pama." Ngibürra go wagó, "Koke. Wa kolae pama. Wa pamkolpam ilklió aliónda."

¹³ Darrü pama panzeana kokean bóktanórr oyakwata, we zitülkusdü, i Zu wirri ngi pamab gum kwarilürr.

¹⁴ Palae Müót Tóre dadamüz ngürr néma yarilürr, Yesu [Godón Gyabi Müótan] kal akólórrón pul basirrü ugón bangrinürr. Wa pamkolpam umulbain we bókyanórr.

¹⁵ Da Zu wirri ngi pama gübarirr aengóp. We bóktanónóp wagó, "Ini pam kari umul ta kokea, a wa go tüób umulbain pokodó kokean wamórr!"

¹⁶ Yesu ibükä bóktan yalkomólórr wagó, "Ka ne kla umul baindóla, kürükagabi kokeako, a ene oyakagabiako, kürü nótó zirrkapónórr.

¹⁷ Nótó ubi baine Godón ubi tómbapónóm, wa sab emzyete, ia kürü umulbaina Godkagab tótókda, ta ia ka kólbanóm gyagüpitótóke umul baindóla.

¹⁸ Nadü pama tóba ngidü bóktanda, wa tóbankü wirri ngi amkünda, a nadü pama wirri ngi amkünda oyankü, oya nótó zirrsapónórr, wa amkomana. Oyaka obae tiz babula.

¹⁹ Moses yabü gida nülinóp. Da yabükagab darrüpa ene gida ta kokean mamoanda! E wa kürü iade amkalóm angóndakla?"

* ^{7:2} Palae Müót Tóre wa inzan térea, abalbobatal gyagüpi amanóm, [ngüün-koke bwóbdü] néma agóltagól kwarilürr 40 pail kugupidü. Ini térea 7 ngürr azebda. Palae müót tómbapónadako nyabenóm. ^{7:2} Lebitikus 23:34; Duterromi 16:13 † ^{7:6} kürü amkoman ngarkwat: Yesu apprapórr tóba [Büdül Körzýón Tóredó] tótók ngarkwatbóka apón yarilürr, ta ia tóba zagetbóka apón yarilürr, God oya ne kla siliönürr.

20 Pamkolpama oyaka bóktan we yalkomólóp wagó, "Marüka kolae samua! Marü wa amkalóm ia nótó angónda?"

21 Yesu ibükä bóktan yalkomólórr wagó, "Ka darrpan arüng tórrmen tónggapórró [Sabad] ngürrdü, da e gübarirr aengarre.

22 Moses yabü nilóp yabiób simanal olmalab Igabi sopae singgalgónóm], da e yabiób simanal olmalab gyabi sopae ngibürr tonarr ta Sabad ngürrdü igósidi singgalgónakla.[‡] (Ene gida bóktan poko wa Moseskagab koke yarilürr, a yabü abalbobataldógab.)

23 E simanal olmal ne Sabad ngürrdü gyabi sopae nóma singgalgónakla, Mosesón gida bóktan poko inikwata alkamülgum, da e wa kürükä ngürsil iadeakla, zitülkus ka ta dam pam dólóng yórrü Sabad ngürrdü?

24 Pam tumum sopae ngakan-gu! A wa ma pam amkoman auma moboküpüdugiabi zaz yó."

Yesu ia Amkoman ene [Kerriso-e]?

25 Ngibürr Zerrusalem wirri basirr pamkolpama igó bóktan kwarilürr wagó, "Ene pam amkoman ta módoga, wirri ngi pama noan amkalóm angóndako!

26 Da e ngakónam! Wa pamkolpamdó panzeana bóktanda. Singüldü pama oyaka darrü poko koke kuri bóktörre; apprapórr i blamana kuri umul bairre wagó, 'Wa ene Kerriso-e.'

27 Ene Kerrisoa go sab nóma tame, darrü pama sab kokean umul baine wa nólgbabi tame, a ki go blaman umulakla ini pama nólgbabi tame."

28 Yesu Godón Gyabi Müötüdüzan umulbain yarilürr, wa wirribóka bóktalórr wagó, "E ta umulakla ka nótókla akó ka nólgbab tamórró. Ka kólba ngidü koke tamórró, a kürü ne nótó zirrkapónórr, wa amkomana. E oyabóka ta umul-kókanakla.

29 Ka wa oyabóka umulóla, zitülkus ka oyakagabi tamórró, akó kürü wató zirrkapónórr."

30 Da ibü ubi Yesun amiógüm yarilürr, a darrü pama tóba tang kokean ingrinürr oyaka, zitülkus oya amkoman ngarkwat koke kuri semrróne.

31 Ene pamkolpamab ngorodógbab abüna oya amkoman yangunónóp, da i bóktanónóp wagó, "Ene Kerrisoa sab nóma tame,[§] da ia wa sab amkoman abün wirrian tulmil tómbapón yarile, Godón arüng pupainüm, ini pamdógab?"

Yesun Amiógüm Yangónóp

32 Parrisia pamkolpamab ngoro nóma narrkruúp Yesunkwata bünyón ikidki ene poko, da Parrisi akó [wirri prista], ngibürr Godón Gyabi Müöt myelam pam we zirrnáponóp Yesun amiögüm. **33** Yesu bóktanórr wagó, "Ka sab yenkü wirri kokrap koke ngyabelo, da ka akó sab alkomolo oyaka, kürü nótó zirrkapónórr.

7:21 Zon 5:1-9 [‡] **7:22** Blaman Zu pamkolpamab gabal simanal olmal inzan nangónónóp 8 ngim ngürrdü. Ibü ne 8 ngim ngürr Sabad nóma yarilürr, i ene zaget we ngürr tómbapónóp. Ugón tai yarilürr Sabad gida bóktan poko alkamülgum, zitülkus gyabi sopae singgalgón gida bóktan poko wirri kla yarilürr Sabad gida bóktan pokodógbab. Da pam dólóng ain ta wirri kla yarilürr Sabad gida bóktan pokodógbab. (Bwbó Zitül 17:10; Lebitikus 12:3) **7:23** Zon 5:9 [§] **7:31** Ibü gyagüpitótók igó yarilürr wagó, Kerrison tótók küsila, da i inzan igósidi bóktanónóp. I umul-kók korálórr wagó, Yesu ene Kerrisoa.

³⁴ E sab kürü amkün kwarilo, da e sab kürü koke kósenane, akó ka nólamlá, e gaodó kokeakla ola tótókóm.”

³⁵ Zu wirri ngi pama tibióbka bóktan kwarilürr wagó, “Wa ia nubó tótókóm kainda, da mi ma sab oya koke eserre? Wa ia ngibürr Grrik wirri basirrdü tótókdase mibü pamkolpama ne ngyabendasko, akó wa ia sab Grrik pamkolpam ola umul nyónórre?

³⁶ Wa igó yaril wagó, ‘E sab kürü amkün kwarilo, da e sab kürü koke kósenane,’ akó ‘Ka nólamlá, e gaodó kokeakla ola tótókóm.’ Ini bóktanan küp ia tai laróga?”

Arról Alión Nae Godeat

³⁷ Da ene Palae Müót Tórean dómdóm ngürr, wirri tóre ngürr yarilürr. Ene ngürrdü Yesu zamngólórr, wirribóka bóktanórr wagó, “Naem ne nótó nómá yarile, kürüka ki tam anónóm.

³⁸ Godón Buka inzan bóktanda wagó, ‘Kürü amkoman nótó angunda, da arról akyan nae godeata sab oya auma moboküpüdugiabi tópkale.’”

³⁹ Yesu Godón Samubóka apón yarilürr. Oya amkoman nidi yangunóp, ene Samu azeb kari poko koralórr. God ibü tóba Samu ene tonarrdó koke nülinóp, zitülkus Yesu Godón ene [wirri kómal zyón] pokodó bangrin küsil yarilürr.

Pamkolpama we Bürrgrütóp

⁴⁰ Abün pamkolpamab ngorodó, i barrkrrurr wa ne poko bóktanórr, da ngibürra we bóktanónóp wagó, “Ini amkoman ene Prropeta.”

⁴¹ Ngibürra bóktanónóp wagó, “Wa ene Kerriso-e.”

A ngibürra ta igó bóktanónóp wagó, “Ene Kerrisoa sab Galili prrobinsdüğab koke tame!

⁴² A Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó, ‘Ene Kerriso sab wirri pam [Deibidün] olom yarile, ó wa sab Betliemóm* tómtómóle, we wirri basirrdü Deibid ne ngyaben yarilürr.’”

⁴³ Yesunbókamóm pamkolpama we bürrgrütóp.

⁴⁴ Ngibürr pamkolpamab ubi oya amiögüm yarilürr. A darrü oloma oyaka tang kokean amanikürr.

Amkoman Bangun-koke Zu Wirri Ngi Pam

⁴⁵ Godón Gyabi Müót myelam pama nómá tóbakonórr, wirri prrist akó Parrisia ibü nümtinóp wagó, “E oya koke iade sidüdane?”

⁴⁶ Myelam pama bóktan yalkomólóp wagó, “Darrü pama inzan kokean kuri bóktóne, wa ne ngarkwatódó bóktanda.”

⁴⁷ Parrisia ibü nümtinóp wagó, “Wa yabü ta ia kuri gonggo nirre?”

⁴⁸ Ia darrü wirri ngi pam ó Parrisi asine, oya amkoman nótó kuri yangune?

⁴⁹ Ini pamkolpamab ngoro Mosesón gida umul-kókako, i bamórrörönako.”

⁵⁰ Darrü Parrisi we asi yarilürr, ngi Nikodimus. Ngaensingül darrü tonarr wa Yesuka wamórr. Wa ngibürrdü bóktanórr wagó,

⁵¹ “Mibü gida-a inzan bóktanda wagó, ma pam ngaen-gógópan tóbá kolae tonarran darrem koke ekyeno, a ma ngaen-gógópan oya bóktan arrkrroo, umul bainüm wa ne kla tólbæle.”

⁵² Parrisia bóktan yalkomólóp Nikodimuska wagó, "Ma ta ia Galiligabla? Ma Godón Buk tai etang! Ma kubó eseno darrü prropeta sab Galiligabi kokean tame."[†]

8

Pam Gómól Kol Tangdó Omonóp

[¹ Blaman pamkolpama müótüdü bakonórr. Yesu ma [Olib Pododó] wamórr.

² Darrü ngürr wa [Godón Gyabi Müótüdü] alkomólórr irrbianande. Blaman pamkolpama oya kal-kal yangónóp. Wa mórran-mórran bainürr, da ibü umulbain we ngarkwat bókyanórr.

³ Mosesón gida umulbain pam akó Parrisia kol ugón tududóp, pam gómlde noan zumigóp. Wa tüób müörpükü kol warilürr. I oya aodó ungrinóp.

⁴ Da i Yesun ilóp wagó, "Umulbain pam, ini kol darrü pampükü utüdi zumigórre.

⁵ Kibü gidadó Moses kibü igó tilóp inzan kol ingülküpi büdülpükü akrranóm. Da ma ia bóktono ene pokodó?"

⁶ Ene poko ugósüm imtinóp, ibü ubi oya amiógüm yarilürr, wa ne ibü gida alkamül poko nóma ki bóktóne. Da wa arrngürrürr, burudu tang pyómi wibalóm yarilürr.

⁷ Mosesón gida umulbain pam akó Parrisia ola bórranglórr. Metat Yesun amtin bóktan poko imtinónóp. Wa kwit bainürr, da ibüka bóktanórr wagó, "Yabükagab kolae tonarr babul noane, kubó ngaengópan ingülküp wató ki amanik oyaka."

⁸ Wa akó arrngürrürr burudu wibalómóm.

⁹ I nóma barrkrrurr wa ne poko bóktanórr, darrpan-darrpana ibü we nümgatnóp, myangala ngaen-ggópan. Yesun tóbanan amgütóp ola ene kolpükü. Wa metat we zamngóll warilürr.

¹⁰ Yesu kwit bainürr, ene kolbóka wagó, "Ma ne kolóla, ene pam ia negako? Ia darrüpa koke burrmute marü kolae tonarran darrem akyanóm?"

¹¹ Kola bóktan yalkomólórr wagó, "Darrü babula, wirri pam."

Yesu bóktanórr wagó, "Da ka ta marü kolae tonarran darrem koke mókyeno. Ugó nató, da myamem kolae tonarr tómbapón-gu!"]

Yesu Típan Zyóna

¹² Yesu akó Parrisiidü bóktanórr wagó, "Ka küób zyónla ini tüpankü. Nadü pama kürü mamoon yarile, sab arról akyan zyón ipüde. Wa myamem tümün kwaterdó koke agól yarile."

¹³ Parrisia oyabóka wagó, "Zitülkus ma mobabóka bóktandóla, ma ne poko bóktandóla, oya küp babula."

¹⁴ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Koke, enana ka kólbakwata bóktandóla, ka wa amkoman poko bóktandóla, zitülkus ka umulóla ka nölgabia tamorró ó ka nöla tótókdóla. E umul-kókakla ka nölgabila, akó ka nubó tótókdóla.

¹⁵ E wa amkoman pamakanan gyagüpitótók ngarkwatódó zaz baindakla. Ka küób darrü pam koke kuri zaz ina.

[†] **7:52** Ma kubó atang poko 53an bóktan 8:1dü eseno. **8:5** Lebitikus 20:10; Duterronomi 22:22-24

16 A ka küób ne darrü pam nóma ki zaz ina, kürü bóktan amkoman ki yaril, zitülkus ka kólbe kokela ene pokodó. Kürü ne Aba zirrkapónorr, wa asine kankü.

17 Yabü gidadó igó wialómórróna wagó, ‘Nis pam nisa darrpan ngarkwat bóktan poko nóma bóktóni darrü olomankwata, da ene amkomana.’

18 Ka kólbakwata bóktandóla, akó kürü ne Aba zirrkapónorr, wa ta inzan kürükwata bóktanda.”

19 I oya imtinóp wagó, “Marü Ab ia nega?”

Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “E kürübóka umul-kókakla ó kürü Abanbóka. E ne kürübóka umul nóma ki kwarila, da e ta ene kürü Abanbóka umul ki korala.”

20 Yesu blaman ini poko Godón Gyabi Müötüdü bóktalórr, mani dakabyón alóp ne kwarilürr. Darrü oloma oya koke amiögürr, zitülkus ene oya amkal ngarkwat koke yarilürr.

E Kokean Ogobo, Ka Küób Nóla Tótókdóla

21 Yesu akó ibüka bóktanórr wagó, “Ka wa tótókdóla; e sab kürü amkün kwarilo, da e sab yabiób kolae tonarranme nurrbarino. E gaodó kokeakla ola tótókóm ka nóla tótókdóla.”

22 Da Zu wirri ngi pama tibióbka bóktónóp wagó, “Wa igó bóktanda wagó, mi gaodó kokeakla ola tótókóm wa nóla tótókdase. Ia ene poko igósa, wa sab tóba ia bómkkóle?”

23 Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “E wa ini tüpan pamakla; Ka wa kwitungab tamorró. E wa ini tüpdügabakla; Ka wa ini tüpdügab kokeaka.

24 Ka yabü ene igósi nilnünüma igó, e sab yabiób kolae tonarranme nurrbarino. E ne kürü amkomana koke nóma kangunane igó, ka ene olom módóglia, ka noanbóka apóndóla, ene [Kerriso], e sab yabiób kolae tonarranme nurrbarino.”

25 Da i oya imtinóp wagó, “Ia ma tai nótókla?”

Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Bóktan wata módóga, ka yabü bwób zitüldügab ne poko nilarre.

26 Kürü abün bóktanako yabükwata, akó kürü zitülkus asine yabü zaz byónüm yabü abün kolae tonarrabme. A kürü nótó zirrkapónorr, wa amkomana. Ka ini tüp wata we poko azazildóla, ka oyakagab ne amkomana bóktan arrkrurrü.”

27 Da i kokean emzyetóp igó, Yesu ibüka tóba Abbóka bóktan yarilürr.

28 Da wa ibüka bóktanórr wagó, “E Pamkolpamab Olom nóma kwit inane,* e sab umul koralo ka ene olom módóglia, ka noanbóka apóndóla, ene [Kerriso], da e sab umul bairre ka darrü kla kólbanan arüngi kokean tónggapono. Ka wata we pokoan bóktandóla, kürü Aba ne kla umul kyónürr.

29 Kürü nótó zirrkapónorr,[†] wa kankü asine. Wa kürü koke kümgüte kólbe püoran, zitülkus ka metat we kla tómbapóndóla, oya ne klama bagürwóman ngitandako.”

30 Yesu ini poko nóma bóktanórr, abün pamkolpama oya amkomana yangunóp.

[Eibrra-amón Olmal] akó [Satanian] Olmal

* 8:17 Duterronomi 19:15 * 8:28 Ini bóktanan küp módóga, “E Pamkolpamab Olom krrosdó nóma emngyelane, ...” † 8:29 Kürü nótó zirrkapónorr wa Godónbóka apónda.

³¹ Yesu Zu pamkolpamdó bóktanórr, oya amkoman nidi yangunóp wagó, "E ne kürü umulbain bóktan nómá omorralo, da e igósidi amkoman kürü umulbain olmalakla.

³² Da e sab amkoman bóktan umul bairre; ene amkoman bóktana yabü sab [aurdú amóne]."

³³ I Yesuka bóktan yalkomólóp wagó, "Ki wa Eibrra-amón olmalbobata-lakla, akó ki wa darrü oloman [leba zaget] pam kokeakla. Ma wa ne poko bóktandóla, oya küp wa tai laróga igó, 'yabü sab aurdú semórre'?"

³⁴ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: kolae tonarr nidi tómbapóndako, i tibiób kolae tonarran leba zaget kolpamako.

³⁵ Leba zaget pam wa müötüdü metatómpükü kokea, a olom nótóke, wa we yarile ene müötüdü, metatómpükü.

³⁶ Da Godón Oloma ne yabü sab aurdú nómá amóne kolae tonarrdógab, e sab amkoman aurdú amarrón koralo.

³⁷ Ka umulóla e Eibrra-amón olmalbobatalakla, zitülkus yabü bübdü darrü marrgu babula kürü bóktanankü.

³⁸ Ka wa we poko bóktandóla, ka ne kla nósenarre kólba Aban obzek kwata; e go yabiób abdógab ne poko barrkrrurrü, e wa we kla tómbapóndakla."

³⁹ I oyaka bóktan yalkomólóp wagó, "Kibü ab Eibrra-am."

Yesu ibüka bóktanórr wagó, "E ne amkoman Eibrra-amón olmal nómá ki kwarila, e we kla ki tólbael kwarila wa ne kla tómbapón yarilürr.

⁴⁰ Ka yabü amkoman poko byal namülnürřü, ka Godkagab ne bóktan arrkrrurrü, da e ama kürü amkalóm angóndakla! Eibrra-am inzan kla kokean tónggapónorr!

⁴¹ E wa we kla tómbapóndakla, yabü aba ne kla tólbaelda."

I bóktan yalkomólóp wagó, "Ki góml-gómól balngórrón olmal kokeakla. Kibü darrpanan Ab módoga: God."

⁴² Yesu ibüka bóktanórr wagó, "God ne yabü amkoman Ab nómá ki yaril, yabü [moboküpü ubi] ki yaril kürüka, zitülkus ka Godkagabi tama. Errkya ka ma aenigla. Ka kólbanan arüngi koke tamórró, a kürü wató zirrkapónorr.

⁴³ E wa kokean iade amzyatódakla, ka ne poko bóktandóla? Ene pokodó zitülkus módoga, e kürü bóktan apadóm kokeánomakla.

⁴⁴ [Deból] yabü aba; e oyakagabakla. Yabü ubi kolae tonarr tómbapónoma, yabü ab debóla ne klámóm ubi bainda tómbapónóm. A ngaen bwób zitüldügab, wa pam akrran pam yarilürr. Oyakabóna amkoman bóktan babulan yarilürr. Wa obae nómá tizda, ene wata oya bökambarra, zitülkus wa obae tiz pama akó wa tüób obae-tiz aba.

⁴⁵ Ka wa amkoman poko bóktandóla. Ene zitülkusdü, e kürü amkoman koke igósidi angundakla.

⁴⁶ Yabükagab ia darrü pam asine kürü pupo ainüm igó, ka kolae tonarr tónggapóna? A ka ne yabü amkoman bóktan nómá byaldóla, da e ma kürü amkoman koke iade angundakla?

⁴⁷ Godkagabi nótó tótókda, wa Godón bóktan arrkrruda. A e wa Godkagabi kokeakla. We zitülkusdü, e Godón bóktan kokean aebókamde arrkrrudakla."

Yesu akó Eibrra-am

⁴⁸ Da i Yesun imtinóp wagó, "Ki ia marükwata amkoman bóktan koke bóktórre igó, ma [Samarria] olomla,[‡] akó marüka kolae samu asine?"

⁴⁹ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Kürüka kolae samu babula. Ka kólba Ab wirri ngi atendóla, a e wa kürü ngi tüp alkomooldakla.

⁵⁰ Ka kólba ngi koke kwit amngyeldóla, a ene Olom wa asine kürü ngi nótó kwit amngyelda. Wa tüób amkoman zaza.

⁵¹ Ka yabü amkoman poko byaldóla: kürü bóktan amkoman nótó apadóda, sab kokean narrótóke."

⁵² Da i oyaka bóktónóp wagó, "Errkyia ki tai kuri umul bairre marüka kolae samua. Eibrra-am narrótókórr akó prropeta ta narrbarinürr, a ma igó bóktandóla wagó, 'Kürü bóktan amkoman nótó apadóda, sab kokean narrótóke.'

⁵³ Ia ma wirlila kibü abbobat Eibrra-amkagab? Wa narrótókórr. Prropeta ta narrbarinürr. Ma wa ia gyagüpi tótókdóla, ma nótókla?"

⁵⁴ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Ka ne kólba ngi nómá ki kwit ain namüla, ene pokoon darrü küp tai babul ki yarile. A kürü ngi nótó kwit amngyelda, wa kürü Aba, e tai ne noanbóka apóndakla wagó, wa yabü Gode.

⁵⁵ E oyabóka umul-kókanakla, a ka ma oyabóka umulóla. A ka ne igó nómá ki namüla igó, ka oyabóka umul-kókla, da ene ka ezan obae tiz ki namüla. Ka wa oyabóka umulóla, akó oya bóktan amkoman amorrändóla.

⁵⁶ Yabü abbobat Eibrra-am bagürwóm yarilürr, wa nómá gyagüpi wamlórr kürü tótók ngürr asenóm, da wa amkoman esenórr akó wa barnginwóm yarilürr."

⁵⁷ Da i oyaka bóktan yalkomólóp wagó, "Ma go 50 pail ta kokela - ma wa Eibrra-amón ia seserró?"[§]

⁵⁸ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: Eibrra-am nómá tómtómólórr, ka asi namülnürrü."

⁵⁹ Da i ingülküp dakainóp oya amkalóm. A Yesu anikürr, da Godón Gyabi Müöt we amgatórr.

9

Yesu Ilküp Murrbausürrün Pam Dólóng Yónürr

¹ Yesu nómá tótók yarilürr, wa ilküp murrbausürrün pam esenórr. Wa inzan oloma tómtómólórr.

² Oya umulbain olmala imtinóp wagó, "Umulbain Pam, ia kolae tonarr nótó tónggapónórr, da wa ilküp murrbausürrün igósidi tómtómólórr? Wa tüób, ó ta ia oya aip nis?"

³ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Oya kolae tonarr akó oya aip nisab kolae tonarr oya ilküküp we klama koke kolae ninóp. Wa ilküküp murrbausürrün igósidi tómtómólórr, Godón arüng sab eserre oyaka zagetóde.

[‡] **8:48 ma Samaria olomla:** Ini bóktanan küp módogá, "ma kibü pam kokela." Müóng agós bóktan yarilürr. [§] **8:57** Yesu tüpdü nómá tómtómólórr, Eibrra-am büdül yarilürr. Wa ngaen narrótókórr, apprapórr 2,000 pail Yesun tótók singül kwata.

⁴ Wa ngürrzane, mi wata oya zaget metat tómbapón koralo, kürü nótó zirrkapónórr; irrüba amzik kari pokoa, darrü pama ugón zaget koke tónggapóne.

⁵ Ka ini tüpdüzanla, ka ini tüpan zyónla.”

⁶ Ini bóktan kakóm, Yesu tüpdü gwerr amanikúrr, ene gwerre buru mormor yörür. Ene kakóm, wa ene paman ilküküp nólópórr ene mormor yu-i.

⁷ Da oya yalórr wagó, “Ugó wam, moba obzek bagulüm Siloam nae badudú.” (Siloam ngi, oya küp móðoga: “zirrapórrón”.) Da ene pama we wamórr tóba obzek bagulüm. Olgabi bwób ngabkankü tolkomólórr.

⁸ Oya minggüpanan nidi ngyaben kwarilürr akó oya nidi esenónóp batode ngaen-gógópan, tibiób bamtinónóp wagó, “Ia ene pam móðoga, mórrarrón bwób nótó bato yarilürr?”

⁹ Ngibürra wagó, “A watóke!” a ngibürra wagó, “Wató koke, a oya obzekzan pama.”

Ene pama tüób wagó, “Ka móðóglá.”

¹⁰ I oya imtinóp wagó, “Marü ilküküpa ia bamgoli?”

¹¹ Wa ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Ene pam ngi Yesu, buru mormor ine, da kürü ilküküp nólópe. Wa kürü kile wagó, ‘Ma Siloam wam, da kubó moba obzek bagulke.’ Da ka we wama. Ka kólba obzek nóma bagula, dümdüman ka bwób esena!”

¹² I oya imtinóp wagó, “Da tüób nega?”

Wa ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Ka umul-kókla.”

Parrisia Ene Bóktan Amkün Koralórr

¹³ Da i ene pam, ngaen ilküküp murrbausürrün nótó yarilürr, Parrisidü idüdóp.

¹⁴ Ene ugón [Sabad] yarilürr, Yesu buru mormor nóma yónürr akó paman ilküküp nóma nomgolórr.

¹⁵ Da Parrisia ene pam akó imtinóp wagó, “Ma ngabkanóm ia baina?” Wa ibü nilóp wagó, “Wa kürü ilküküp nis yu-i kólópe; ka obzek bagula, da ka ma errkyá ngabkandóla.”

¹⁶ Ngibürri Parrisia bóktónóp wagó, “Ini poko ne pama tónggapóne, Godkagabi kokea, zitülkus wa Sabad gida koke amorranda.”

Ngibürra wagó, “Kolae tonarr pama inzan [wirri tulmil] ia tónggapóne Godón arüng pupainüm?” I tibiób we bürrgrütóp Yesunme; ngibürra amkoman yangunóp, ngibürra ma koke.

¹⁷ Da Parrisia oya akó imtinóp wagó, “Ma igó namüla, marü ilküp wató nomgole. Da ma ia bóktono oyakwata?”

Pama bóktan yalkomólórr wagó, “Ka igó namulo: wa Prropeta.”

¹⁸ Zu wirri ngi pama tai amkoman koke yangunóp igó, wa ilküküp murrbausürrün oloma tómtómólórr, da wa errkyá ma tai ngabkanda, ngarkwat kókó i oya aipab nis nginaunóp.

¹⁹ Ibü we nümtinóp wagó, “Ia ini yabü olome, e igó noankwata bóktarri wagó, wa ilküküp murrbausürrün oloma tómtómólórr? Da wa ma errkyá iade ngabkanda?”

²⁰ Oya aip nisa bóktarri wagó, “Ki wa umulamli wa kibü olome, da wa ilküküp murrbausürrün oloma tómtómólórr.

²¹ A ki wa umul-kókamli wa ma errkyia iade ngabkanda. Ki ta umul-kókamli oya ilküküp nis nótó nomgole. Oya tóbá imtinam, wa dódórr bairrüna: wa kubó tüób bóktóne tóbakwata!"

²² Oya aipab nisa ini poko bóktarri, zitülkus i Zu wirri ngi pamab gum namülnürri. Zu wirri ngi pama igó bóktan ingrinóp, nadü pama bóktóne wagó, Yesu ene [Kerrisoa], oya sab igósidi [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü] tótókgum piküp irre.

²³ Ene zitülkus móódga, aipab nisa igósidi bóktarri wagó, "Wa dódórr bairrüna; tóbá imtinam!"

²⁴ Nis ngím akó ngayaunóp ene olom, ilküküp murrbausürrün nótó tómtómólórr. I oya ilóp wagó, "Ma Godón obzek kwata errkyadan ugó abi,* ma amkoman bóktan pupo sino! Ki umulakla marü nótó dólóng mine, wa kolae tonarr pama."

²⁵ Da ene pama bóktan yalkomólórr wagó, "Ka umul-kókla ia wa kolae tonarr pama, o koke. Darrpan kla ka umulóla: ka amkoman ilküküp murrbausürrün namülnürri, da ka ma errkyia ngabkandóla!"

²⁶ I oya we imtinóp wagó, "Marüka ia wa laró tónggapóné? Ene oloma marü ilküp tai ia nomgole?"

²⁷ Wa bóktan inzan yalkomólórr wagó, "Ka yabü ngaen-gógópan pokodó kurai we nilnünüma, da e ugón koke barrkrrua. Yabü ubi akó arrkrum iadea dadan poko? Yabü ubi ta ia oya umulbain olmalóm bainüma?"

²⁸ I oya kle-kle yalnóp, da bóktónóp wagó, "Ma ene paman umulbain olomla; a ki wa Mosesón umulbain olmalakla!

²⁹ Ki umul igósakla, God Moseska tóbtanórr; a ene ne olome, ki darrü umul ta babulakla wa ia nubágabi tamorr!"

³⁰ Ene oloma bóktan yalkomólórr wagó, "Ini wa amkoman amzyat-koke pokoa kürüka: ene pama wa kürü ilküküp murrbausürrün kla nomgole, a yabü darrü umul babula wa nubágabia!"

³¹ Mi umulakla God errkyia kolae tonarr is koke arrkruda; God wata igó pamkolpam arrkruda, oya nidi [ótókdako] akó oya ubi nidi tómbapondako.

³² Ngaendógab, zitül pokodó, kókó ta errkyia, darrü pama kokean arrkrurr ugó, ilküküp murrbausürrün nótó tómtómólórr, pama oya ilküküp ngaen nomgolórr.

³³ Ene oloma ne Godkagab koke nóma ki tame, ene ngarkwatódgóab, wa gaodó koke ki yarilün darrü kla tónggapónóm!"

³⁴ I ene olomdó bóktan yalkomólóp wagó, "Ma kolae tonarrdó tómtómórró akó kolae tonarrpükü dódórr bairrü - da ma ia kibü umul bainüm kaindóla?" Da oya Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü tótókgum piküp inóp.

Samuan Ngarkwatódó Ilküküp Murrbausürrün

³⁵ Yesu nóma arrkrurr wagó, ene pam Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdügab kuri elakórre, wa oya asenóm wamórr. Nóma esenórr, oya imtinürr wagó, "Ia ma Pamkolpamab Olom amkoman angundóla?"

* ^{9:24} Godón obzek kwata errkyadan ugó abi, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: Godón ngi wirri kwit emngyel. Inzan bóktane Parrisia ene pam, ilküküp murrbausürrün nótó tómtómólórr, wirri arüngi ilóp amkoman poko bóktanóm Godón obzek kwata. Ma Zosyua 7:19 ngakanke.

36 Ene pama bóktan yalkomólórr wagó, "Kürü comunitàlai nótóke, wirri pam, ugósüm ka oya amkoman yanguno!"

37 Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Ma oya kuri esena, da ene watóke, mankü errkyadan e usadi ikikdamli."

38 Ene pama bóktanórr wagó, "Ka marü amkoman manguna, Lod!" Wakósingül nulkamülürr Yesun obzek kwata oya ótökóm.

39 Yesu bóktanórr wagó, "Ka ini tüpdü ugósüm tamórró kolae tonarr pamkolpam arrgratám morroal tonarr pamkolpamdóggab, da ilküküp murrbausürrün nidipko sab ngabkanórre, a nidi ngabkandako, ibü ilküküp sab murrbausörre."

40 Ngibürr Parrisi ene pokodó asi koralórr wankü, da i oya arrkruóp ini poko bóktande. Da we imtinóp wagó, "Ia, kibü ilküp ta ia murrbausürrünako?"

41 Yesu ibüka bóktanórr wagó, "E ne blaman amkoman ilküküp murrbausürrün nóma ki kwarila, e kolae tonarrpükü igósidi koke ki kwarila. A e ma igó bóktandakla wagó, 'Ki basendakla'; oya küp módogá: yabü blamanab kolae tonarr duduako."

10

Alap-alap Bóktan |Sip| Ngabkan Pamabkwata

1 Yesu bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: sip kotarr amkoman mamtaeana kubó koke nótó bangrine, a wa kubó ma kotarr angürre bangrinüm, da ene wa amkoman górmol pama.

2 A ene amkoman mamtaeana nótó bangrinda, wa sip ngabkan pama.

3 Da mamtae ngakan pama mamtae tapakue oyankü. Sip ngabkan pama ibü ngian nóma ngibiale, sipa oya bóktan bómgól barrkrrue, da wa ibü nolngomolnórre kalkuma.

4 Wa ibü blaman kalkuma nóma imarrue, tüób kubó singül apóne. Sipa oyaka solodó zutale, zitülkus i umulako oya bóktan bómgól.

5 I umul-kók pamdóma kubó kokean zutale; igósidi busonórre oyakagab, zitülkus i oya bóktan bómgól umul kokeako."

6 Yesu ibünkü* ini alap-alap bóktan adrratórr, da i koke emzyetóp wa ne poko apón yarilürr.

Yesu Morroal Sip Ngabkan Pam

7 Da Yesu akó bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: ka mamtaela sipabkü. **8** Singül kwata nidi togobórr,[†] blaman amkoman górmol pam kwarilürr, da ene sipa ibü bóktan koke barrkrrurr.

9 Ka mamtaela. Kürükama nidi tüberbüle, i sab zid bairre. I sab tüberbüle akó túbausle morroal paza poko byamkünüm, twala ne pokodó dódórr baindako.

10 Górmol pama wata ugósüm tótókda: górmolóm, büdülämpükü akranóm, akó elklaza kolae bainüm. Ka wa ugósüm tamórró, i sab arról eserre - ibü ngyaben sab amkoman morroal yarile, darrü kolae babul.

11 "Ka morroal sip ngabkan pamla. Morroal sip ngabkan pama tóba arról akyanda sip zid byónüm.

* **10:6** ibü wa apprapórr Parrisi apónda (Zon 9:40). † **10:8** Yesu kolae sip ngabkan pambóka apónda, amkoman prropet koke nidi kwarilürr.

¹² Mani zagetóm noan apadódako, wa tüób sip ngabkan pam kokea: ene sip ta oya kokeko. Wa kubó darrü wirri nurr ume[‡] nóma esene tótókde, sip kubó we előkóle. Tüób ma busole. Ene nurr umea kubó sip bumióg yarile akó barre kubó popa arngene.

¹³ Da wa manim zaget pamzane, wa igósidi busodase. Oya tai gyakolae koke angónida ene sipabkwata.

¹⁴ Ka morroal sip ngabkan pamla. Ka kólba sipbóka umulóla, akó ene sip ta kürübóka umulako.

¹⁵ We ngarkwatódó, Ab kürübóka umula, ka ta akó Abbóka umulóla. Ka kólba arról akyandóla sip zid byónüm.

¹⁶ Kürü ngibürr sip asiko, da i babulako ini kalkupidü. § Ka ta sab ibü simarruo: i kürü bóktan bómgól sab arrkrrurre. I ma ugón sab darrpan kwarele tibiób darrpan sip ngabkan pampükü.

¹⁷ "Aban [moboküpü ubi] kürükama, zitulkus ka kólba arról akyandóla, igó ngarkwatódó, solkwat tonarr akó alkomólóm kólbaka.

¹⁸ Darrü pama kürü arról kokean ipüde kürükagab, a ka kólba arról pamkolpam akyandóla kólba ubidü. Kürü kari dümdüm ta kokea kólba arról akyanóm. Solkwat kürü akó kari dümdüm kokea kólba arról alkomólóm kólbaka. Ka ini arüng bóktan ipadórró kólba Abdógab."

¹⁹ Zu pamkolpama akó we bürrgrütóp ini bóktanankwata.

²⁰ Abüna igó bóktan kwarilürr wagó, "Oyaka kolae samua! Wa gonggoa! E oya iade arrkrrudakla?"

²¹ Ngibürra igó bóktanónóp wagó, "Ini kolae samupükü oloman bóktan kokeko! Ia kolae samu gaodóma, ilküküp murrbausürrün kolpamab ilküp amgolóm?"

Yesun Alzizi Amanikóp

²² Pail ngup akó gübarr ngarkwat néma semrranórr, Zerrusalem wirri basirrdü ugón [Godón Gyabi Müótan] térea tómbapónórr, gyagüpi amaniküm Zu pamkolpama ngaen Godón müót tóba tangdó akó ne ngürr ingrinóp.*

²³ Yesu Solomonón Blandadó agóltágól yarilürr, [Godón Gyabi Müótan] kal akólorrón pul basirrdü. ²⁴ Ngibürr Zu pamkolpama oya we kal-kal yangónóp, da imtinóp wagó, "Ki gyagü-gyagüpakla. Ki marü nadüzan ngarkwat mókyanórre amkoman bóktan amgolóm? Ma kibü dümdüman tilnüm: ia ma ene [Kerrisola]?"

²⁵ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka yabü ngaen nüzazilarre, da e kürü bóktan amkoman koke yangunarre. Ka kólba Aban ngidü ne arüng térrmen tómbapondóla, kürü pupaindako.

²⁶ A e amkoman koke aebókamde bangundakla, zitulkus e kürü sip kokeakla.

²⁷ Kürü sipa kólba bóktan bómgól arrkrrudako; ka ibübóka umulóla, da i kürü igósidi mamoandako.

[‡] **10:12** *wirri nurr ume*, Mórrke-mórrke módóga: *wolf*. **10:15** Metyu 11:27; Luk 10:22 § **10:16**

Yesu ibübóka apónda, Zu-koke nidipko. * **10:22** Ibrru bóktane ini téreas ngi módóga: *Kanuka*. Mórrke-mórrke ma módóga: *Feast of Dedication*. Sirria gazirr pama Zerrusalem néma sipüdóp, i Godón Gyabi Müót kugupidü tibiób godódó tére kwarilürr audi pailüm. Néma amgütöp, ene kakóm, Zu pamkolpama Godón Gyabi Müót akó Godón tangdó ingrinóp. Da ene we tére yarilürr, ene tonarr gyagüpi amaiküm.

28 Ka ibü [ngarkwat-koke arról] alióndóla; i sab kokean nurrbarine. Darrü oloma kokean amóné kürü tangdógab.

29 Kürü Aban arüng wirriana blamandógab†; wa kürü ne sip küliónürr, darrü oloman gaodó kokea Aban tangdögabi azebóm.

30 Ab a kótó, ki darrpanamli.”

31 Zu pamkolpama akó ingülküp we yazebóp, oya amkalóm.

32 Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Ka abün morroal arüng tórrmen tómbapólórró yabü obzek kwata, Aba kürü ne kla küliónürr tómbapónóm; da e wa kürü nadü arüng tórrmendögab ingülküpi amkalóm angóndakla?”

33 Da i bóktan yalkomólóp wagó, “Ma ne morroal arüng tórrmen tómbapón namülnürrü, ki marü wekwata koke mómkörrema ingülküpi. A ene wa igósidi, ma Godón ngi kulaindóla! Ma wa pamakanla, a ma ma müób Godóm bainüm kaindóla!”

34 Yesu bóktan yalkomólórr wagó, “Wialómórróna yabü gidadó wagó, ‘E blaman godakla.’‡

35 Godón Wibalómórrón Bóktan Opor kokean alkamürre. Godón bóktana nibióbka tamórr, God ibü dümdüman inzan ngiblianda: god.

36 A wa kótó, ka kólba Godón olombóka nóma ngibliandóla, e wa iade bóktandakla igó, ka Godón ngi kulaindóla? Aba kürü tebe-tebe kúmanikürr tóbankü, da wa kürü we zirrkapónorr ini tüpdü.

37 Ka ne kólba Aban arüng tórrmen koke nóma ki tómbapón namüla, e kürü igósidi amkoman angun-gu.

38 Enana e kürü amkoman koke angundakla, ka ne ene arüng tórrmen nóma tómbapolo, e sab wata ene arüng tórrmen amkoman nangunamke. E sab igósidi tai umul bainane wagó, Ab kürüka asine, akó ka asinla Abdó.”

39 I akó Yesun amigópma, da wa ibü tangdögab bamrukürr.

40 Yesu akó alkomólórr Zodan tobarr dakla dorrodó, Zon pamkolpam ngaen-gógópan ne pokodó [baptæs nyónónóp], da wa we burrmatórr.

41 Abün pamkolpama togoblórr oyaka. I tibióbka bóktanónóp wagó, “Zon wa go darrü [wirri tulmil] kokean tónggapónorr Godón arüng pupainüm. A wa blaman ne poko bóktalórr ini pamankwata, wa amkoman yarilürr!”

42 Da abün pamkolpama Yesun amkoman yangunóp, ola nidi kwarilürr.

11

Lazarrus Nurrótókórr

1-2 Darrü pam ngi Lazarrus, wa Betani basirrdü ngyabelórr, tóba bólbtónispükü Merri a Marrta. Lazarrus tüób azid olom yarilürr. Ini ne Merri warilürr, ene Yesun wapór nisdü morroal ilang idi wató ekanórr, akó tóba órrngóéne norrgonórr.

3 Lazarrusün bólbtónisa bóktan zirrapórri Yesuka wagó, “Lod, marü moboküpü gódam azida.”

† **10:29** Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *Aba kürü ne kla küliónürr wirriako blaman klamandögab.* **10:33** Lebitikus 24:16 ‡ **10:34** *E blaman godakla:* Ini Godón bóktan opora pamkolpamdo Wórr Pebadó. **10:34** Wórr Peba 82:6 **10:40** Zon 1:28 **11:1-2** Luk 10:38-39

⁴ Yesu nómá arrkrrurr, wa bóktanórr wagó, "Ini azid, büdül azid kokea Lazarruska. Ini inzan ugósüm tómbapóne, Godón ngi wirri kwitüm amngyelóm. Akó ka kúób, Godón Olom, ta igósidi wirri ngi ipudo ini pokodógab."

⁵ Yesun [moboküpü ubi] asi yarilürr ibüka, Marrta, akó oya zoret, akó ibü bólbtó Lazarrus.

⁶ A Yesu nómá arrkrrurr Lazarrusün azidbóka, wa akó nis ngürr nümanikürr, wa ne yarilürr.

⁷ Da ene kakóm, wa we bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó, "Mi akó módó bakona Zudia."

⁸ Oya umulbain olmala bóktónóp wagó, "Umulbain Pam, wirri ngarkwat koke, marü ene kolpama amkalóm angón kwarilürr ingülküpi, da ma ia ola alkommólóm kaindóla?"

⁹ Yesu bóktan yalkommólórr wagó, "12 Abüs kúp ngarkwat zyón asiko darrpan ngürr kugupidü. Darrü pama ne ngürr nómá agóltagól yarile, wa kubó koke bómalkü wamle, zitülkus wa ini tüpan zyón asenda.

¹⁰ Da wa ma irrüb nómá agóltagól yarile, wa kubó bómalkü wamle, zitülkus oyaka zyón babula."

¹¹ Yesu ini poko bóktanórr, da wa akó yarilürr wagó, "Mibü gódam Lazarrus, oya uta kuri türüme, da ka oya arsümüllüm tótókdóla."

¹² Da Yesun umulbain olmala bóktan yalkommólóp wagó, "Lod, wa ne utan nómá yarile, da wa kubó morroal baine."

¹³ Yesu wa amkoman igó poko apón yarilürr wagó, wa büdülase. Oya umulbain olmala ma igó gyagüpi ogobórr wagó, wa amkoman utase.

¹⁴ Da Yesu ibüka dümdüman we müsirrga yónürr wagó, "Lazarrus wa büdülase,

¹⁵ da yabübökamde, yabü amkoman angunüm, ka ma bagürla. Ka ola babul gaodó namüla, wa nómá narrótóke. Da nau, mi oyaka kóbó ogobón."

¹⁶ Tomas (oya darrü ngi Didimus*) tóba kamdal umulbain olmaldó we bóktanórr wagó, "Da nau, mi ta blamana ogobo, wankü büdülüm!"

Yesu, Büdül Arsümüll akó Arról Akyan Oloma

¹⁷ Yesu nómá abzilürr, wa umul bainürr wagó, Lazarrus ugón tokom ngürrüm angrirrún yarilürr gapókdó.

¹⁸ Betani minggüpanandó yarilürr Zerrusalem wirri basirrdügab, aüd kilomita[†] ngarkwat.

¹⁹ Abün Zu kolpama ugósüm togobórr Merri a Marrta ibüka tamamóm, ibü bólbtazan narrótókórr.

²⁰ Marrta nómá arrkrrurr Yesun tótók poko, wa oya kwtódó asenóm ola natókórr. Merri wa müöt kugupidü ola warilürr.

²¹ Marrta Yesuka bóktanórr wagó, "Ma ne ae asi nómá ki namüla, Lod, kürü bólbtó koke ki narrótóke!"

²² Da ka ma umulóla, wata errkyadan ma ne kubó Godón darrü klamóm nómá yato-o, wa marü kókyene."

²³ Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Marü bólbtó kubó akó túrsümüle."

* ^{11:16} *Didimus*, oya kúp módóga: *ninis amtómólórrón olom nis*. Mórrke-mórrke módóga *twins*.

† ^{11:18} *aüd kilomita*, Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: *15 stadia*.

²⁴ Marrta bóktan yalkomólórr wagó, "Ka umulóla wa sab büdüldügab túrsümüle, blaman pamkolpama sab nóma tüberchine, dómdóm ngürrdü."

²⁵ Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Ka büdül arsümül akó arról akyan olomla. Kürü amkoman nótó kangune, sab akó ngyabene, wa ngaen enan nurrótókorr.

²⁶ Arról nótóke, kürü amkoman nótó kangune, sab kokean nurrótóke.[‡] Ma ia amkoman angundóla ini bóktan?"

²⁷ Wa bóktan yalkomólórr wagó, "Ó, Lod! Marü ka amkoman angundóla, ma ene [Kerrisola], ma Godón Olomla, ini tüpdü nótó ki tame."

Yesu Yón Yarilürr

²⁸ Marrtan bóktana nóma blakónórr, wa we alkomólórr, da tóba gódam Merrin tebe-tebe pokodó we ngizaunürr akó oya wyalórr wagó, "Umulbain Pam alama, akó wa marübökamóm bamtinda."

²⁹ Merri nóma arrkrurr, büsai-büsai bupadórr, da oyaka we natókórr.

³⁰ (Yesu abzil küsil yarilürr basirrdü. Wa wata ene pokodó yarilürr, Marrtta ne emrranórr.)

³¹ Merrikü nadü pamkolpam kwarilürr ene müötüdü, ibüka tamamóm nidi ogobórr, oya nóma osenóp büsai-büsai bupadóde akó burruande, da i oyaka we zutalórr. Ibü gyagüpítótók igó yarilürr wamaka, wa gapókdó tótókdato yónüm.

³² Merri abzilürr Yesu nóna yarilürr. Wa oya nóma esenórr, wakósingül we nülkamüller oya obzek kwata. Wa oyaka bóktanórr wagó, "Lod, ma ne ae asi nóma ki namüla, kürü bólbotá koke ki nurrótóke!"

³³ Yesu oya osenórr yóndi akó wa ene pamkolpam ta nónsenóp yóndi, oyaka nidi zutalórr. Oya moboküp inuóp, da wa kari gyaur koke yarilürr.

³⁴ Wa ibü nümtinóp wagó, "E oya ne ingrinane?"

I oyaka bóktan we yalkomólóp wagó, "Lod, asenóm tam."

³⁵ Yesu yón yarilürr.

³⁶ Ene kolpama bóktónóp wagó, "Ngakónam, oya moboküpdu wirri ubi yarilürr oyaka!"

³⁷ Da ngibürra bóktónóp wagó, "Wa ene ilküküp murrbausürrün paman ilküküp nomgolórr! A wa ma Lazarrusün koke iade irrmatórr büdüldügab?"

Yesu Lazarrusün Irsümüller Büdüldügab

³⁸ Yesun moboküp inuóp nis ngim, da we wamórr gapókdó. (Ene gapók, podo kabedó, ingülküpdu alüngürrün yarilürr.) Mamtae wirri ingülküpi murrausóp.

³⁹ Yesu ibü nilóp wagó, "Ini ingülküp amanikam!"

Marrta, ene büdül paman darrü bólbotó, bóktan yalkomólórr wagó, "Lod, kubó abürrün ilang yarile, zitulkus wa tokom ngürr kuri amóne gapókdó!"

⁴⁰ Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Ia ka marü koke mila igó, ma ne kürü amkoman nóma kanguno, ma sab Godón [wirri kómal zyón] eseno?"

⁴¹ Da i ingülküp we yanenóp mamtaedógab. Yesu kwit yazilürr da bóktanórr wagó, "Ba, ka marü eso akyandóla, ma kürü kuri kurrkrrua.

[‡] 11:26 Yesu paman bübbóka koke apónda; wa paman samubóka apónda.

⁴² Ka umulóla, ma kürü metat arrkrrudóla, da ka wa ini igósidi bóktandóla ini ne pamkolpama bórrangdako, ibübókamde, i amkoman ia yangurre igó, kürü mató zirrkapórró."

⁴³ Ene bóktan kakóm, Yesu górrganórr wirri gyagüpi wagó, "Lazarrus, yao, tubrrua!"

⁴⁴ Da wa we tubrranórr, oya wapór tang arrgóttarrón koralórr gapók mórrkenyörri. Oya obzek ta mórrkenyórr poko-e arrgóttarrón yarilürr.

Yesu ibü nilóp wagó, "Ugó agoam, da ugó ki wam!"

*Yesun Büdül Bóktan Ingrinóp
(Metyu 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)*

⁴⁵ Abün Zu pamkolpam, nidi togobórr Merrin asenóm, nónsenóp Yesu ne poko tómbapónórr, da oya amkoman yangunóp.

⁴⁶ Ngibürra ma Parrisidü ogobórr, da ibü nüzazilóp Yesu ne poko tómbapónórr.

⁴⁷ Wirri Prrist akó Parrisia blaman Zu [balngomól byarrmarr pam] ngibaunóp kwób bazenóm,§ da bóktónóp wagó, "Mi ia tai laró tónggapórre, ini pama ne [wirri tulmil] tómbapónda?

⁴⁸ Mi ne oya wata ilküpane inzan nóma ngakanórre, sab blaman kolpama oya amkoman yangunórre. Rrom wirri pama sab togobe, da mibü [Godón Gyabi Müót] akó mibü bwóbpükü sab mibükagab sazebórré!"

⁴⁹ Darrü ene wirri pam Kayapas wató yarilürr, [singüldü prrist] ene pail. Wa bóktanórr wagó, "E darrü kla umul-kókakla!

⁵⁰ E koke amzyatódakla: morroal igósa, darrpan oloma ki narrótók blaman pamkolpamab pabodó, dudu bwób kulain-gum."*

⁵¹ Wa tóbanóm gyagüpitótóke koke bóktanórr. Zitulkus wa singüldü prrist yarilürr ene paildü, da wa [prropetzan] we poko pupain yarilürr wagó, sab Yesu wató narrótóke blaman Zu pamkolpamabkö.

⁵² Ibü tibióbankü koke, a blaman Godón olmal darrpan pokodó amarrum, bwób-bwób barserrón nidipako.

⁵³ Ene ngürrdüğab, Zu wirri ngi pama bóktan tómbapón kwarilürr Yesun büdüldü angrinüm.

⁵⁴ Ene zitüldü, Yesu panzeana myamem koke agóltagól yarilürr Zudia kugupidü, da wa ene poko amgatórr. [Ngüün-koke bwób] minggüpanandó wamórr, darrü wirri basirrdü ngi Eprra-im. Wa tóba umulbain olmalpükü kya ola yarilürr.

⁵⁵ Zu pamkolpamab [Büdül Kórzyón Tóre] minggüpanan nóma yarilürr, abün pamkolpama tibiób basirrdüğabi ogoblórr ama Zerrusalem. Tóre wa solódóma, ngaen-gógópan, Mosesón gida ngarkwatódó, i tibiób kolae tonarr Godka pupo nirre tibiób [kolkal] bainüm. Ene kakóm, i ene téredó igósidi ogobe.

§ **11:47** Blaman Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pamab kwóbbazen, oya ngi módóga Grrik bóktane: *Sanhedrin*. * **11:50** Zu wirri pama Rrom pamkolpamab gum igósidi koralórr wagó, Rrom gazírr pama akó kena tóbako Zerrusalem apadóm, Zu pamkolpama tibiób wirri pam koke nóma arrkrru korale. Yesun ma nóma emkólóp, ene kakóm, Rrom gazírr pama akó togobórr gazírrüm. Zerrusalem ipüdóp, akó Godón Gyabi Müótpükü ta kulainóp. Ugón pail 70 yarilürr.

56 I Yesun amkün kwarilürr, da i Godón Gyabi Müötüdü nöma bőrranglórr, i tibiób ola bamtinónóp wagó, "E ia gyagüpi tótókdakla? Anda, wa amkoman ia koke módó tame ini tóredó!"

57 Wirri prrist akó Parrisia arüng bóktan zirrnapónóp blaman pamkol-pamdó wagó, "Nadü pam umul yarile Yesu nadü pokodóma, wa sab ki tam kibü büzazilüm, da ki sab oya amiögüm ogobo."

12

Merri Morroal Ilang Idi Ekanórr Yesuka (Metyu 26:6-13; Mak 14:3-9)

1 Dómdóm 6 ngürr nöma kwarilürr [Büdül Kórzyón Tórem], Yesu Betani basirrdü ugón wamórr, Lazarrus ne ngyaben yarilürr, wa noan ırsümüllürr büdüldügab.

2 I oyankü simam alo tónggapónóp. Marrta alo kla tógaldó arrbünum tangnamtinóp. Ngibürr Yesukü tógaldó nidi nólgópe banomól kwarilürr, darrü Lazarrus wató yarilürr.

3 Da Merri dadamüz ngarkwat morroal ilang idi sokol ipadórr, [kolkal] nade* tónggapórrón. Wirri darrem idi yarilürr, da wa we ekanórr Yesun wapórdó, akó Yesun wapór norrgonórr tóba órrngóene. Ene müöt blaman morroal ilanga gwarranórr.

4 Yesun darrü umulbain olom, Zudas Iskarriot, oya sab wirri pamab tangdó nótó ingrine, bóktanórr wagó,

5 "Ini morroal ilang idi wa koke iade sel irre 300 [silba] mani küpüm?[†] Ene mani küp ama elklaza-koke kolpam ki nüllire!"

6 Wa ene poko koke bóktanórr, zitülkus wa gyaur yarilürr elklaza-koke pamkolpamidó; wa ene poko bóktanórr, zitülkus wa gómló pam yarilürr. Ibü mani alóp ngakan olom yarilürr, da wa tüób bobarr mani küp olgabi yazeblórr.

7 Yesu bóktanórr wagó, "Oya olkomólam! Wa ene idi ugósüm amoan waril, ngarkwat kókó kürü gapókdó angrin ngürr nöma semrróne.[‡]

8 Elklaza-koke kolpam sab yabüka metat ae kwarile; a ka wa sab yabüka metat ae koke namulo."

Lazarrusün Amkal Bóktan

9 Zu pamkolpamab ngoroa barrkrrurr wagó, Yesu Betanimase. Da igóside ola we ogobórr. I Yesun tóbananbókamde koke ogobórr: a i Lazarrusün asenömpükü ogobórr, wa noan ırsümüllürr büdüldügab.

10 Da wirri prrista bóktan ingrinóp Lazarrusünpükü ta amkalóm,

11 zitülkus Lazarrusünbókamde, abün Zu pamkolpama ibü bimgat kwarilürr, da i ma Yesun amkoman yangunónóp.

Yesu Kingzan Zerrusalem Wirri Basirrdü Bangrinürr (Metyu 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Akó darrü ngürr ene wirri pamkolpamab ngoroa, nidi tübabzilürr Zerrusalem Büdül Kórzyón Tórem, barrkrrurr wagó, Yesu ta ola tótókda.

* 12:1 Zon 11:38-44 * 12:3 nad darrü kari nugupan simkündügab tónggapórrón yarilürr. Mörkke-mörkke módoga: nard. 12:3 Luk 7:37-38 † 12:5 silba mani küp: Ma müsirrga ain bóktan 6:7 ngakanke. ‡ 12:7 Ma müsirrga ain bóktan Metyu 26:12 ngakanke. 12:8 Duterronomi 1:11

13 Da i wayal pórngae yazebóp, oya akyanóm ogobórr taegwarrpükü wagó, "Mi Godón yagürnórre!§ Wa bles airrüna, Lodón ngidü nótó tótókda: Isrraelab King!"

14 Yesu kyam [donki] esenórr, oyaka kasilürr, mórran-mórran bainürr, wata Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó,

15 "E gumgu Zerrusalem pamkolpam.*

Ngakónam, yabü kinga tótókda,
donki kyam kwitüm mórrarróna."

16 Oya umulbain olmala ene [küp kokean emzyetóp] ngaengógópan, ngarkwat kókó Yesu büdüldügab noma türsumülürr [wirri kómál zyóndü]. Ibü ugón ngambangólórr wagó, Godón Wibalómórrón Bóktana ini poko ta bóktanda oyakwata, da ene pamkolpama, Zerrusalemóm nidi korálórr, ene elklaza igósidi tómbapónóp oyaka.

17 Yesuka ne pamkolpamab ngoro yarilürr, wa Lazarrusün noma ngilianórr gapókdógabi akó irsümlürr büdüldügabi, da i akó ngibürr kolpam nüzazilnóp wa ne [wirri tulmil] tónggapónórr.

18 We zitüldü, pamkolpamab ngoroa oya asenóm igósidi ogoblórr; i barrkrrurr wa ne wirri tulmil tónggapónórr.

19 Da Parrisia tibiobanka bóktanónóp wagó, "Ngakónam, mi go darrü pokodó kokean babzilo: mibü pamkolpama amgatódasko. Blaman bwóba oya mamaandase!"

Grrik Pamkolpama Yesun Amkün Kwarilürr

20 Ne pamkolpama Zerrusalem ogobórr, Godón [ótókóm] Büdül Kórzyón Tóredó, ngibürr Grrik inkü ta ola asi kwarilürr.

21 Ene Grrik pama Pilipka ogobórr. Wa Betsaeda wirri basirr pam yarilürr, Galili prrobinssügab. I oya imtinóp wagó, "Wirri pam, kibü ubi Yesun asenómá."

22 Pilip wamórr akó Endrrun izazilürr, da Endrru a Pilip aurürri Yesun azazilüm.

23 Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ene abüs küp kuri semrróne Pamkolpamab Oloma ene wirri kómál zyón apadóm.

24 Ka yabü amkoman poko byaldóla: [wit] küp wata wa darrpanan küp yarile, ngarkwat kókó ta wa tüpdü aupe akó narrótóke. Da olgabi ama sab abün küpa tóbabóte.

25 Nadü oloma tóba tüpan arrólód ubi bainda, wa sab imrüke. A nadü pama tóba arról alzizi amanikda ini tüpdü, wa sab karrukus emone [ngarkwat-koke arrólom].†

§ **12:13** Mi Godón yagürnórre, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *osana*. Ini Ibrru bóktan opora. Oya küp módóga: (*kibü*) *zid tinünüm errkyadan*. Zu pamkolpama Godón agür koralórr ini bóktan opore. **12:13** Wórr Peba 118:25-26 * **12:15** *Zerrusalem pamkolpam*, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *Zaeonón óp olom*. Zerrusalemón darrü ngi *Zaeon* yarilürr. *Zaeonón óp olom* alap-alap bóktana. Oya küp módóga: *Zerrusalem pamkolpam*. Da Zerrusalem pamkolpama blaman Isrrael pamkolpam ngablaoda. **12:15** *Zekarraea 9:9* † **12:25** Yesun bóktanan küp módóga: *Nadü pama, tóbanan arrólód wirrianbóka ubi bainda, akó ngibürr pamkolpambóka amrukda, wa sab tóba arról imrüke*. A nadü pama tóba arról amrukda ngibürr *kolpam tangbóleanóm, wa sab ngarkwat-koke arról ipüde*. **12:25** Metyu 10:39; 16:25; Mak 8:35; Luk 9:24; 17:33

26 Nadü pama kürü zaget tónggapónda, wa kürü ki mamoan yarilün, da wa sab asi yarile, ka nólamlá. Darrúpa ne sab kürü zaget nómá tónggapóné, kürü Aba sab oya wirri ngi atene.”

Yesu Tóba Büdülankwata Ngaen-ggópan Bóktalórr

27 “Errkyá kürü moboküp müpa. Da ka ia bóktono? Da ia ka igó namulo: Ab, ma kürü zid kyó ne müpan abüs küp ngarkwata tótókda? Koke: ka wa we zitülkusdü tamórró, ene azidüdü bangrinüm ini abüs küp ngarkwat.

28 Ab, moba ngi wirri kwitüm emngyel!”

Da bóktana kwitümgabi sidórükürr wagó, “Ka kólba ngi wirri kwitüm kuri emngyela. Da ka akó sab aruko.”

29 Ola ne pamkolpamab ngoroa bórranglórr, ene bóktan barrkrrurr. Ngibürra bóktónóp wagó, “Maduba.” Ngibürra wagó, “Anerrua oyaka bóktóne.”

30 Yesu ibübóka wagó, “Ene bóktana kürünkü koke tame, a yabü tangbamtinüm tame.

31 Ini tüp dümdüm akyan tonarr wata errkyadana; satani, ini tüpan singdü pam, sab ka [ut-ut ino].

32 Kürü sab ini tüpdügabi nómá kwit kirre nugup krros kwitudü amngyelóm, blaman pamkolpam ka sab ugón simarruo kóbaka.”

33 (Wa ini bóktan we ngarkwatódó bóktanórr, wa sab ia azid aengle akó narrótóke.)

34 Pamkolpama oyabóka wagó, “Mosesón gida-a inzan bóktanda: ene [Kerriso] wa ngarkwat-koke ngaben pama. A ma wa inzan iade bóktóna wagó, Pamkolpamab Olom wata sab kwit irre krrosdó? Ia ene Pamkolpamab Olom wa tai nótóke?”

35 Yesu ibübóka wagó, “Zyón sab yenkü tugupurr tonarróm yarile. Da e agóltagól kwarilün zyón yenkü aezane; tümüna ene da ma yabü sab nganlorre. Tümün kwatódó nidi agóltagoldako, umul kokeako i nubó tótókdasko.

36 Zyón amkoman yangunam yabüka aezane, igósüm e sab zyóndü pamkolpam kwarilo.”

Pamkolpama Amkoman Koke Bangundako

Yesun ini bóktan kakóm, wa tebe püoran we wamórr aniküm pamkol-pamögabi.

37 Yesu wa go ene pamkolpamab obzek kwata abün wirri tulmil tómbapón yarilürr Godón arüng pupainüm, da i oya ta amkoman kokean yangunónóp.

38 Ini pokoa we ngarkwatódó tómbapónórr, amkoman küppükü ainüm, ngaen prropeta Aesayazan bóktanórr wagó,

“Lod, ki ne bóktan büdrat kwarilnürřü, ia nótó kuri amkoman yangune?

Ia Lod tóba arüng noaka kuri okaka simzazile?”

39 We zitülkusdügabi, ibü gaodó koke yarilürr amkoman angunüm, zitülkus Aesaya akó wialómórr wagó,

40 “God ibü ilküküp kuri murrausörre,

akó ibü moboküp karrukukus kuri nirre ibü arrkrrugum.

Da i tibióbnüm ilküpi igósidi kokean eserre,

i tibióbnüm gyagüpítótóke [küp kokean ipüdörre],

akó i kürüka ta kokean tübyalüngórre;
i kürüka ne nóma ki tübyalüngórre, ka ibü igósidi ki dólóng ninünüma."

41 Aesaya ini poko wialómórr, zitülkus wa Yesun wirri kómály zyón esenórr, akó oyakwata igósidi bóktanórr.

42 Abün Zu singüldü pama Yesun amkoman yangunóp. Da Parrisi pamab gum koralórr; i ta wirri taem koke yónónóp: ibü ne nóma ki narrkrrurre, ibü [Zu pamkolpamab kwóbbazen müótüd] tótókgum ki piküp nirre.

43 Ibü tai ubi babul yarilürr, ibü God ki nagürnórre, a ibü ma wirri ubi poko yarilürr pamkolpama ibü nóma ki nagürnórre.

Yesu Bóktana Pamkolpam Tüób Zaz Nirre

44 Yesu wirri taegwarre bóktanórr wagó, "Kürü amkoman nótó angunda, wa kürü kólbanan amkoman koke angunda, a wa ta oya amkoman angunda, kürü nótó zirrkapónórr.

45 Kürü nótó asenda, wa ta oya kuri esene, kürü nótó zirrkapónórr.

46 Ka wa ini tüp zyón akyanóm tamórró. Kürü amkoman nidi kangurre, i sab metat tümündü koke kwarile.

47 Kürü bóktan nadü pama arrkrruda, da amkoman koke amorranda, ka wa oya zaz ainüm koke tamórró. Ka wa ini tüp zaz ainüm ta koke tamórró: ka wa tai ini tüp zid ainüm tamórró.

48 Kürü nadü pama alzizi amanikda akó kürü bóktan koke nótó apadóda, sab zaz irre. Ka ne bóktan poko bóktan namünlürrü, sab ene bóktana tüób zaz irre dómdóm ngürrdü!

49 Ini amkoman pokoa, zitülkus ka kólbanan ngidü koke bóktandóla. A kürü ne Aba zirrkapónórr, kürü arüng bóktan wató kókyanórr nadü poko bóktanóm akó nadü tonarre bóktanóm.

50 Ka umulóla oya ne gida-e, wa ngarkwat-koke arról ódóddá. Da ka ne poko bóktandóla, kürü Aba küzazilürr bóktanóm."

13

Yesu Tóba Umlubain Olmalab Wapór O Nugulóp

1 [Büdül Kórzyón Tóre] kari poko nóma yarilürr, Yesu umul yarilürr wagó, oya abüs küp kuri semrróne oya ini tüp amgatóm, Abdó alkommólóm. Oya [moboküpüd übi] metat asi yarilürr ibüka, oya tóbanan nidi kwarilürr ini tüpdü, akó oya moboküpüd übi asi yarilürr ibüka tai kókó oya dómdóm ngürr nóma semrranórr.

2 [Debóla] Zudasón, Saemon Iskarriotón siman olom, ngaensingül gyagüpítótók ekyanórr Yesun wirri pamab tangdó angrinüm. Yesu tóba umlbain olmalpükü simam nóma alo yarilürr,

3 wa umul yarilürr wagó, Aba blaman kla oya tangdó kuri irrbüne. Wa umul yarilürr, wa Godkagabi tamórr, da wa akó Godka alkommoldase.

4 Da wa alo tógaldóbabi bupadórr, tóba tumum mórrkenyórr ininürr. Barrgon mórrkenyórr ipadórr, tóba kobtoldó byamrókórr.

5 Wa nae apür kurrodpü ekanórr, da tóba umlbain olmalab wapór bagul we ngarkwat bókyanórr. Wa akó bargon mórrkenyórr zipür we norrgonónóp, wa ne kla byamrókórr kobtoldó.

6 Yesu Saemon Pitaka nóma tamórr, Pita oyabóka wagó, "Lod, ma ta ia kubó kürü wapór nugulo?"

7 Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Ma wa errkyadan koke emzyeto ka ne kla tónggapóndóla. Ma wa sab solodó emzyeto."

8 Pita oyabóka wagó, "Kokean, ma kürü wapór kokean nugulo!"

Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka ne marü koke nóma mugulo, igósidi ma sab babul namulo kankü."

9 Saemon Pita oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Lod, ma wa kürü wapór tibióban agulgu, a ma kürü tang a singülpükü kugul!"

10 Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Nadü pama blaman apüre, wa blaman [kolkala]. Wa myamem dudu koke apüre, wata igósidi tóba wapór nizan nugule. E wa blaman kolkalakla; wata darrpan yenkü asine, wa kolkal kokea."

11 (Yesu umul bainürr oya sab wirri pamab tangdó nótó ingrine. Wa ene igósidi bóktanórr wagó, "E wa blaman kolkalakla. A darrü yabükagab kolkal kokea.")

12 Yesun ibü wapór bagula nóma blakónórr, wa akó tóba tumum mórrkenyórr batenórr. Wa tóba mórran pokodó alkomólórr tógalldó. Da ibü númtinóp wagó, "E ia kuri emzyetane, ka yabüka ne poko tónggapóna?"

13 E kürü Umulbain Pam akó Lodbóka ngiliandakla. E amkoman poko bóktandakla: ka módogla.

14 Ka yabü wapór kuri nugulnüma yabü Lodzanla akó Umulbain Pamzanla, da e ta igósidi yabiób darrpan-darrpanab wapór inzan bagul kwarilünde.

15 Ka wa ini yabü asenóm akó umulümpükü tónggapóna. E inzan tómbapón kwarilünde, ka yabüzan nangónónoma.

16 Ka yabü amkoman poko byaldóla: [leba zaget olom] wirri kokea tóba wirri pamdögabi, akó bóktan bamtl pam wirri kokea oyakagabi, oya nótó zirrapónda.*

17 E ini amkoman bóktan kuri umulbainane. E sab bagürwóm koralo, e ne térrmendó nóma urrbulo.

18 Ka wa yabü blamandó koke bóktandóla; ka umulóla ka nibiób yazeboórró. A ngaen Godón Wialómórrón Bóktana ne poko bóktanórr, ene pokoa küppükü kuri baine wagó, 'Ki alo nisadi alo namülnürri, kürüka kolae wató tónggapónorr.'

19 Ka wa yabü errkyadan azazildóla, ene da ma sab tómbapón. Ini bóktan kakóm nóma tómbapón, e sab amkoman kangunane wagó, ka watókla, ene [Kerriso].

20 Ka yabü amkoman poko byaldóla: ka nadü pam zirrapóndóla, oya morroal tonarre nótó nóma apadóda, enta igósa, wa kürü morroal tonarre apadóda. Ó kürü morroal tonarre nótó nóma apadóda, enta igósa, wa oya morroal tonarre apadóda, kürü nótó zirrkapónorr."

Yesu Nis Ngim Tóba Büdülankwata Bóktanórr (Metyu 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

* **13:12** Luk 22:27 **13:16** Ini bóktanan küp módogá: *wirri pamazan zaget tónggapónda tóba leba zaget olomdó, leba zaget oloma kubó inzan tónggapórre ngibürr pamkolpamdó.* **13:16** Metyu 10:24; Luk 6:40; Zon 15:20 **13:18** Wórr Peba 41:9 **13:20** Metyu 10:40; Mak 9:37; Luk 9:48; 10:16

21 Yesun ene bóktan kakóm, oya moboküpdu wirri müp yarilürr, da wa ibüka dümdüman bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: darrüpa yabükagab kalma kürü wirri pamab tangdó wató küngrine."

22 Umulbain olmala tibiób ola ngabkanónóp; i umul-kók korálórr wa tai noanbóka apón yarilürr.

23 Darrü umulbain oloma, Yesun moboküpdu ubi neanka yarilürr,[†] oya minggüpanan nólgópe banomól yarilürr.

24 Saemon Pita ene umulbain olomdó tangane wagó, "Yesun imti, wa ia tai noanbóka apónda!"

25 Wa Yesun dalgüpdu banomólórr, da oya imtinürr wagó, "Lod, ia nótóke?"

26 Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka ini brred poko kübüldü yanggóbolo.[‡] Ka kubó noan ekyeno, da ene olom módoga." Wa yanggóbólórr, da Zudasón we ekyanórr, Saemon Iskarriotón olom.

27 Zudas ene brred poko nóma ipadórr, satania oyaka ugón bangrinürr. Yesu oyabóka wagó, "Ma ne kla tónggapónóm kaindóla, da büsaí tónggapó!"

28 Darrüpa ene alo tógaldó koke emzyatórr, Yesu ini poko iade bóktanórr Zudaska.

29 Zudas mani ngabkan olomzan yarilürr, ngibürr umulbain olmalab gyagüpítótók igó yarilürr wamaka, Yesu oya ngibürr kla bumiögüm ile Büdül Kórzyón Tóredó amarrum, ó akó ngibürr kla aliónüm elklaza-koke pamkolpam.

30 Zudas ene brred poko nóma ipadórr, wa dümdüman pulkaka we burruanórr. Ugón irrüb yarilürr.

Küsíl Gyabi

31 Zudas nóma burruanórr, Yesu bóktanórr wagó, "Errkyadan Pamkol-pamab Oloma [wirri kómal zyón] apadóda tóbankü; akó oyakama ta wirri kómal zyóna tótókda ama Godka.

32 Zitülkus wirri kómal zyóna oyakama tótókda ama Godka, God ta sab igósidi Olom wirri kómal zyón ekyene tóbakagabi; wa ene poko kubó dümdüman tónggapóne.

33 Moboküpdu olmal, ka sab yenkü ae tugupurr watóm namulo. E sab kürü kyamkulane, da ka yabü errkyá byaldóla, ka Zu wirri ngi pam ne poko nilarre wagó, 'E gaodó kokeakla ola tótókóm, ka nola tótókdóla.'

34 Da errkyadan ka yabü küsíl gida bóktan poko akyandóla: yabü moboküpdu ubi asi kwarile yabiób darrpan-darrpandó. Kürü moboküpdu ubizane yabüka, yabü moboküpdu ubi ta inzan kwarile ngibürr kol-pamdó.

35 Yabü moboküpdu ubi darrpan-darrpandó asi ne nóma yarile, da blaman pamkolpam sab umul kwarile wagó, e kürü umulbain olmalakla."

Yesu Singül kwata Bóktanórr Wagó, Pita Sab Oya Yalpine (Metyu 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Saemon Pita Yesun imtinürr wagó, "Lod, ma ia nubó tótókdóla?"

[†] **13:23** Ene Zon tóbabóka apónda. [‡] **13:26** Zu pamkolpamab gida yarilürr darrpan zurr kübüldügabi alom. Brred poko ola yanggóbóla, moba alom. **13:33** Zon 7:34 **13:34** Zon 15:12, 17; 1 Zon 3:23; 2 Zon 5

Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka nóla tótókdóla, errkyadan ma koke tókyeno, a ma kürüka sab solodó tókyeno."

37 Pita oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka wa gaodó koke iadela marüka akyanóm errkyadan? Ka sab narrótoko marünkü!"

38 Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Ia ma amkoman kürünkü narrótoko? Ka marü amkoman poko ayaldóla: siman karrakarra póyaea bóktan küsil nónma yarile, da ma kalma äud münüm kalpino igó, ma kürübóka umul-kókla."

14

Yesu Kwata Godka

1 Yesu ibükä bóktanórr wagó, "E gyakolaegu akó kolae gyagüpgu. Amkoman yangunam Godón akó amkoman kangunam kürü.

2 Kürü Aban müötüdü abün marrguasko. Obae ne nónma ki yarile, ka yabü koke ki nilnünüma. Ka sab marrgu tómbapónóm wamo.

3 Da marrgu tómbapóna nónma blakóne, ene kakóm, ka ugón tolkomolo yabü azebóm kókó kólbaka; igósidi e sab we koralo ka negla.

4 E kwat umulakla ene pokodó, ka nóla tótókdóla."

5 Tomas imtinürr wagó, "Lod, ki umul-kókakla ma nubó tótókdóla; ki kwat ia umul bairre?"

6 Yesu bóktan yalkomólórr oyaka wagó, "Ka kwat, ka amkoman, ka arról. Pama Abdó popa koke wame, wata kürükama.

7 E kürübóka ne nónma umul bainane, e ta igósidi kürü Abbóka kuri umul bairre.* Ini ngürrdüğab, e oyabóka kuri umul bairre, ó e oya kuri eserre."

8 Pilip bóktanórr oyaka wagó, "Lod, ma kibü Ab tómyenónóm: kibü ubi wata we klamóma."

9 Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Ini kokrrap ngayabende ka asi namülnürrü yenkü. Da ma umul-kók iadela kürübóka, Pilip? Darrüpa ne kürü nónma kósene, wa ta kuri esene Ab, da ma iade bóktóna wagó, 'Kibü Ab tómyenónóm'?

10 Ma ia kürü koke amkoman angundóla, ka Abdómla akó Ab kürükama? Ka ne bóktan büdratdóla yabüka, ene bóktana kürükagab koke tótókdako. Kürü Ab, kürü büb kugupidü nótó ngayabenda, tóba zaget tómbapónda.

11 Kürü amkoman kangunam, ka igó nónma bóktandóla, ka Abdómla akó Ab kürükama. E ne gaodó koke nónma kwarilo ini bóktan amkoman angünüm, da kürü amkoman kangunam, ka ne arüng térrmen tómbapóndóla.

12 Ka yabü amkoman poko byaldóla: kürü nótó amkoman angunda, ka ne arüng térrmen tómbapóndóla, wa ta ene arüng térrmen sab tómbapóna. Amkoman, wa sab barrkyanan arüng térrmen tómbapóna, zitülkus ka Abdó tótókdóla.

13 Ka sab tónggapono, e ne klamóm kümtinane kürü ngidü, igósüm Aban ngi sab Olomanbókamde wirri kwit emngyerre.

14 E sab kürü ngidü nónma kümtinane darrü klamóm, ka sab tónggapono.

* **14:7** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó inzan angrirrüna: *E ne kürübóka umul nónma ki kwarila, e ta igósidi kürü Abbóka umul ki kwarila.*

Godón Samuankwata Bóktan

15 "Yabü [moboküpü ubi] ne nóma yarile kürükä, e sab kürü gida bóktan poko mamoanane.

16 Ka sab Ab imtino, da wa yabü sab akó darrü Tangbamtin Olom nökyerre. Wa sab yenkü ae yarile metatómpükü.

17 Wa Godón Samua, Godón amkoman bóktan nótó okaka amzazilda. Ini tüpan pamkolpam gaodó kokeako oya apadóm, zitülkus i oya koke asendako, akó i oyabóka ta umul kokeako. Da e wa umulakla oyabóka, zitülkus wa yenkü ngyabenda, akó wa sab yabü büb kugupidü yarile.

18 "Ka sab nóma wamo, ka sab yabü kokean eloko imam olmalzan: ka akó sab yabüka tolkomolo.

19 Tugupurr tonarr kakóm, ini tüpan pamkolpama sab kürü myamem kokean kóserre, a e wa sab kürü akó kósenane. Zitülkus ka arrólzanla, e ta sab arról koralo.

20 Ene ngürra sab nóma tame, e sab umul koralo wagó, ka kólba Abdómla, akó e kürükamakla, ka yabükazanla.

21 "Kürü gida bóktan poko nidi amorrandako akó nidi mamoandako, da ene kolpam módogako moboküpü ubi nibióbe kürükamóm. Kürü Aban moboküpü ubi sab asi yarile ibüka, moboküpü ubi nibióbe kürükamóm. Kürü moboküpü ubi ta sab asi yarile ibüka, akó ka kólba okaka bümzazilo ibüka."

22 Zudas (Zudas Iskarriot koke) imtinürr wagó, "Lod, ma wa sab moba iade okaka bümzazilo kibüka, a ini tüpan pamkolpamidó ma koke?"

23 Yesu bóktan yalkomólorr oyaka wagó, "Nibiób moboküpü ubi asine kürükä, kürü umulbain bóktan sab idí mamoan korale. Kürü Aban moboküpü ubi sab ibüka yarile, akó kólba Abpükü ka sab tamo ibüka akó inkü ngyaben namulo.

24 Nibiób moboküpü ubi babula kürükä, i kürü umulbain bóktan koke mamoandako. E ne umulbain bóktan arrkrrudakla, kürükagab kokea, a Abdógbat tótókda, kürü nótó zirrkapónorr.

25 "Ka yabü ini elklaza kuri nilnünüma, ka yenkü aezanla.

26 A Tangbamtin Olom, Godón Samu, Aba sab noan zirrsapóné kürü ngidü, yabü sab blaman ini elklaza umul nirre, akó wa yabü akó umul-umulan ngibtine ka yabüka ne poko bóktarró.

27 "Paud ka yabüka amgatla; kólba paud ka yabü akyandóla. Kürü kólba ne paude inzan kokea, tüpan paudzan tónggapóndako. E gyakolaegu akó mólmóntwólgu. E ta gumgu!"

28 E kürü kuri kurkrruane yabüka bóktande, 'Ka yabü bimgatla, a ka sab akó tolkomolo yabüka.' Yabü moboküpü ubi ne nóma ki kwarile kürükä, e bagür ki korala ka Abdó tótókdóla, zitülkus wa wirriana kürükagab.

29 Errkyadan ka yabü ngaensingül kuri nilnünüma; ene tonarra sab solkwat tómbapóné. Ene igósüm, solkwat nóma tómbapóné, e sab kürü ugón amkoman kangunane.

30 Ka yenkü wirri kokrrap koke bóktono, zitülkus ini tüpan singüldü pamá, satani, tótókda. Oya arüng gaodó kokea kürü arrmatóm,

31 a ini tüpan pamkolpama ki umul bainüm igó, kürü moboküpü ubi asine Abdó; ka blaman elklaza ugósüm tómbapóndóla oya arüng bóktan ngarkwatódó.

"Da ugó bazeb, mi algabi nau.

15*Yesu Amkoman [Grreip] Zitüla*

1 "Ka amkoman grreip zitülöla, a kürü Ab ama didiburr ngakan pama.

2 Wa kürükagab blaman we tiz singgalgóne, küp koke nidi bapóndako. Wa ngibürr küp-pükü tizdügab sab kari il tizpókal singgalgóne, küpa wirri akó abün bainüm.

3 E wa errkyä [kolkalakla] ene bóktan opordógab, ka yabü ne bóktan nülinarre.

4 E kürükä arróbórrón koralo, akó ka yabüka arróbórrón namulo. Tiz gaodó kokea tebe pokodó küp bapónom. Wata wa igósidi küp bapóne, wa ne zitüldü arróbórrón nóma yarile. Ene ta inzana: e gaodó kokeakla küp bapónom, kókota e kürükä arróbórrón koralo.

5 "Ka grreip zitülöla, e tizakla. Kürükä arróbórrón nótóke, akó ka noakamla, da wa sab igósidi tulum bamgün yarile. E kürükagab nóma monomo, e sab igósidi gaodó koke koralo darrü kla tónggapónom.

6 Kürükä arróbórrón koke nótóke, oya sab nugup tizzan amanikórre. Inzan tiza sab ola mangkó bairre. Darrpan pokodó kwób isurre, ama urdú amórre. I sab ola bolmerre.

7 E ne kürükä arróbórrón nóma koralo, akó kürü bóktan yabü bübdü ne nóma korale, e ne klamóm ubi bainane, Godón yatoam, da yabü sab nülinirre.

8 Pamkolpama kürü Aban ngi wirri kwitüm emngyerre, e tulum nóma bamgün koralo: ini tonarre e sab kürü umulbain olmal koralo.

9 Kürü [moboküpü ubi] yabüka, Aban moboküpü ubizane kürükä. Errkyä e kürü moboküpü ubidü arróbám.*

10 E ne kürü gida bóktan poko nóma mamoan koralo, e igósidi kürü moboküpü ubidü arróbórrón koralo. Ka ta inzan kólba Aban gida bóktan poko mamoan namülnürrü, akó ka oya moboküpü ubidü arróbórrónla.

11 "Ka yabü nüzazilarre ini poko, igósüm kürü bagürwóm yabüka ki yarilün, akó wirri bagürwóma yabü moboküp ta ki bumiög.

12 Da kürü gida bóktan poko yóni: yabü moboküpü ubi yabiób darrpan-darrpandó ki yarilün, kürü moboküpü ubizane yabüka.

13 Darrü oloman moboküpü ubi wirria ngibürrdügab, wa ne tóba arról nóma imrüke tóba gómdamalabkü.

14 E kürü gómdamalakla, e ne kürü gida bóktan poko nóma mamoan koralo.

15 Ka yabü myamem [leba zaget] pambóka koke ngiblian namulo, zitülkus leba zaget pam umul kokeako ibü wirri pama ne kla tómbapónda. A ka yabü gómdalbóka ngibliandóla, zitülkus ka yabü blaman kla nüzazilarre ka Abdógbabi ne kla umul bain namülnürrü.

16 Kürü yadi koke küpüdarre; yabü kótó yazebórró. Yabü kótó irrbürrü tótókóm akó küp bapónom. Ene küpa sab kokean abürrün bapórre. Aba sab yabü igósidi nülinirre, e oya ne klamóm yatoane kürü ngidü.

17 Da kürü gida bóktan poko yóni: yabü moboküpü ubi asi yarile yabiób darrpan-darrpandó.

Ini Tüpan Alzizi Boman

* **15:9** Ini bóktanen küp módoga: "E ne kürükä arróbórrón nóma koralo, da kürü moboküpü ubi igósidi yabüka yarile." **15:12** Zon 13:34; 15:17; 1 Zon 3:23; 2 Zon 5

18 “Ini tüpa yabü nöma alzizi amanda, yabü ki ngambangól, ngaengópan kürü alzizi kümaiknóp.

19 E ne ini tüpan pam nöma ki korala, da ini tüpan ubi asi ki yaril yabüka, wamaka e oyanakla. A yabü kótó yazebórró ini tüpdügab, da e myamem ini tüpan pam kokeakla, da yabü tüpa ene igósidi alzizi amanda.

20 Akó yabü ki ngambangólólón, ka yabü ne poko nilarre: ‘leba zaget olom wirri kokea tóba wirri pamdógabi.’ Kolpama kürü wirri müp alión korálorr, da i ta sab yabü inzan wirri müp nüliónorre. A kürü umulbain bóktan nidi omrralórr, i ta yabü bóktan sab inzan omrrale.

21 Da i sab yabü inzan nangónorre, zitülkus e kürü kólbananakla, akó zitülkus i wa tai umul kókako kürü nótó zirrkapónórr.

22 Ka ne koke nöma ki tama, akó ka ne koke nöma ki bóktóna ibüka, pamkolpamab kolae tonarr babul ki kwaril; da ene ma ka kuri tama, i kokean balpirre wagó, ‘Ki kolae tonarr koke tómbapóndakla.’

23 Kürü nidi alzizi amanikdako, kürü Ab ta inzan alzizi amanikdako.

24 Ka ne arüng tórrmen tómbapórró ibü aodó, darrü pama kokean tónggapónórr. Ka ne ene arüng tórrmen koke nöma ki tómbapórró, pamkolpamab kolae tonarr babul ki kwaril. Da i ma ene arüng tórrmen kuri nosenóp, da i wata kürü akó Abpükü alzizi amanikdako.

25 Ini pokoa ugósüm tómbapólórr, ibü gidadó wialómórrón bóktan küppükü ainüm wagó, ‘Da i wata kürü zitül-koke pokodó alzizi amanikdako.’

26 “Sab Tangbamtin Oloma tame Abdógbab, Godón Samu, amkoman bóktan nótó amgolda Abankwata. Ka sab oya zirrsapono Abdógbab, da wa sab kürübóka apón yarile wa ne kla basen yarilürr.

27 Akó e ta inzan. E sab ta kürübóka apón kwarilo e ne kla basen kwarilnürřü, zitülkus e kankü asi kwarilnürřü ka kólba zaget nöma bókyarró ini tüpdü.

16

1 “Ka yabü ini poko ugósüm nüzazilnüma, yabü amkoman banguna sab koke aupe.

2 Yabü sab [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü] tótókgum piküp nirre. We tumum, ene tonarra tótókda, yabü büdülümpükü nidi okrrale, i sab igó gyagüpítótók korale wagó, i Godón tangamtindako.

3 Pamkolpama sab inzan tonarr tómbapón kwarile, zitülkus i Ab akó kürübóka umul kokeako.

4 A ka yabü kuri nüzazilnüma, igósüm ene ngürra sab nöma tame ibü ene elklaza tómbapónóm, yabü sab ngambangólôle ka yabü umul-umulan kuri ngintinünüma. Ka yabü koke nüzazilarre ini poko ngaensingül, ka kólba zaget ne ngarkwat bókyarró, zitülkus ka yenkü asi namülnürřü.

Godón Samuan Zaget

5 “Da ka tótókóm kaindóla oyaka, kürü nótó zirrkapónórr. A yabükagab kürü darrüpa kokean kümtinürr igó, ‘Ma ia nubó tótókdóla?’

6 Ka yabü ini pokozan nüzazilnüma, da yabü moboküpüdü ma kari gyaur kokea.

⁷ Ka yabü amkoman poko byaldóla: yabiób morroalóm ka wata wamo; ka koke ne nóma wamo, sab Tangbamtin Oloma* koke tame yabüka. A ka ne nóma wamo, ene ka sab oya zirrsapono yabüka.

⁸ Wa sab nóma tame, wa ini tüpan pamkolpamab obzek talüngnórre tüpan gyagüpitótókdágab ama küsil gyagüpitótók aliónüm amkoman bóktan amzyatóm ene aüd klamabkwata: kolae tonarr, [dümdüm tonarr], akó Godón kotódó zamngól.

⁹ Kolae tonarrankwata wa sab ibü nilórre: ibüka kolae tonarr asine, zitülkus i kürü amkoman koke angundako.

¹⁰ Akó dümdüm tonarrankwata wa sab ibü nilórre: i umulako ka amkoman dümdüm ngyaben olomla. Wa ini poko sab nilórre, zitülkus ka Abdó tótókdóla, da e sab kürü karianbóka koke kósenane.

¹¹ Akó Godón kotódó zamngólankwata wa sab ibü nilórre: ini tüpan singüldü pam, satani, God oya kuri zaz yónurr, da wa tóba ngürr akyanda.

¹² "Kürü abün elklazako yabü büzazilüm, da e gaodó kokeakla [küp blaman azebóm].

¹³ Da Godón Samua sab nóma tame, amkoman poko nótó bóktanda, wa amkoman bóktan blaman okaka izazine. Wa sab tóbanóm gyagüpitótókdágab koke bóktan yarile, a wa sab we poko bóktan yarile wa ne poko arrkrrue kürükagab. Wa yabü we poko nüzazilnórre, solodó sab ne elklaza tömbapónorre.

¹⁴ Wa kürü ngi sab kwit emngyele, zitülkus wa kürü bóktan ipüde yabüka okaka azazinüm.

¹⁵ Kürü Aban blaman ne klamko, kürünko; ka igósidi bóktandóla, sab tóba Samua yazeble, ka oya ne kla alióndóla yabü umul-umulan ngibtanóm.

Gyaur akó Bagürwóm

¹⁶ "Tugupurr tonarr kakóm e sab kürü koke kósenane. Da akó tugupurr tonarr kakóm e sab kürü akó kósenane."

¹⁷ Ngibürr umulbain olmala tibiób bamtinónóp wagó, "Ini bóktanan küp laróga? Wa igó bóktanda wagó, 'Karianbóka ini kakóm, e sab kürü koke kósenane. Da karianbóka ene kakóm, e sab kürü akó kósenane.' Akó wa igó bóktóné wagó, 'Zitülkus módoğa, ka Abdó tótókdóla.'

¹⁸ I akó bóktónóp wagó, 'Karianbóka' bóktan opora iabóka apónda? Mi umul-kókakla wa laró poko bóktanda!"

¹⁹ Yesu umul bainürr i oya imtinónópma, da ibüka we bóktanórr wagó, "E ia yabiób we poko bamtin korala, ka ne poko bóktóna: 'Karianbóka ini kakóm, e sab kürü koke kósenane. Da akó karianbóka ene kakóm, e sab kürü akó kósenane.'"

²⁰ Ka yabü amkoman poko byaldóla: e sab yón gyaur koralo, a ini tüpdü pamkolpama sab bagür korale; e sab gyaur koralo, a yabü yón gyaura sab bagürwómom bümzazile.

²¹ Kola olom asenóm nóma kaindo, wa azid aengdo, zitülkus oya ngarkwat kuri semrróne. Oloma nóma tómtómóle, oya ene azidbókama kuri bamrüke; wa errkyá bagürwómdümo, zitülkus küsil oloma kuri tómtómóle ini tüpdü.

* ^{16:7} *Tangbamtin Olom wa Godón Samubóka apónda.*

22 Da ene inzana yabüka: e errkya gyaurdümakla, da ka sab yabü akó nosenónómo! Yabü moboküpdu sab kari bagürwóm koke yarile; darrü pama sab yabükagab kokean amanike, ene ne bagürwóm yarile!

23 Sab ene ngürr[†] nóma semrróne, e sab kürü darrü klamóm koke katoane. Ka yabü amkoman poko byaldóla: Aba sab yabü nülirre, e oya ne klamóm yatoane kürü ngidü.

24 Ngaendógab kókota errkya, e Ab kokean yatoarre darrü klamóm, kürü ngidü. Yatolam, da e sab ipüdane! Yabü bagürwóm sab igósidi metat ki yarilün.

Dudu Tüp Yesun Tangdóma

25 “Ka yabüka alap-alap bóktan namülnürrü ene elklazabkwata. Ene tonarr kuri semrróne, ka sab myamem alap-alap koke bóktan namulo, a ka sab wata dümdüman ikik namulo Abankwata.

26 Ene ngürrdü e sab oya kürü ngidü yatoane. Ka igó koke bóktandóla igó, Ab sab yabü ngidü kótó yato-o.

27 E sab yaib yatoane, zitülkus Aban [moboküpdu ubi] yabükama. Oya moboküpdu ubi yabükama, zitülkus yabü moboküpdu ubi kürükama, akó e kürü amkoman kuri kangunane wagó, ka Abdögab tamórró.

28 Ka Abdögab tamórró, da ini tüpdü tübängirrü; errkya ka ini tüp amgatla akó Abdó alkomoldóla.”

29 Da umulbain olmala oyaka bóktónóp wagó, “Ma errkyadan dümdüman bóktandóla. Ma errkyadan alap-alap koke bóktandóla.

30 Ki errkyadan kuri umul bairre, ma blaman kla umulóla: marü darrü pama koke mümtine darrü poko: oya amtin bóktan poko ma singül kwata umul baindóla. We zitülkusdü, ki marü amkoman kuri mangurre, ma Godkagab tamórró.”

31 Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Errkya e ia kürü tai amkoman kuri kangunane?

32 Tübarrkrru, ene ngürr amrrandase, da kuri semrróne, e blamana sab barneno yabiób darrpan-darrpan basirrdü. E sab kólbanan kimgütané. Da ka sab kólbe püoran koke namulo, zitülkus Ab kürüka asine.

33 Ka yabü ini poko kuri nüzazilnúma, igósüm yabüka paud asi ki yarilün e kürüka arróbórrónzanakla. Ini tüpdü e sab azid aeng koralo. Da e sab karrkukus bórrangke: ka ini tüpan arüng kuri emkóla!”

17

Yesu Tóre Ekorr Tóbankü akó Umulbain Olmalabkü

1 Yesun bóktana nóma blakónórr, wa pülpüldü we yazılırr wagó, “Ab, kürü abüs küpa kuri tame. Da kürü ngi ugó wirri kwit emngyel, igósüm marü ngi ka sab dadan ngarkwatódó wirri kwit emngyelo.

2 Zitülkus módoga, kürü balngomól arüng mató kókyarró blaman pamkolpam balngomólóm, akó ibü [ngarkwat-koke arról] aliónüm, ma kürü nibiób küliórrü.

3 Ngarkwat-koke arrólan küp módoga: pamkolpama marübóka umul korale, amkoman God nótóke, akó i ta kürübóka umul korale, Yesu Kerriso, ma noan zirrsapórró.

[†] **16:23** Ene ngürran küp módoga: Yesu kwitudü néma kasile, ene kakóm.

4 Ka marü ngi wirri kwitüm kuri emngyela ini tüpdü; ma ini tüpdü kürü ne zaget kókyarró, ka kuri elakóna.

5 Ba! Errkyadan ma kürü ene wirri ngi ugó salkomól moba obzek kwata, kürü ne kla yarilürr, mi darrpan pokodó nómá namülnürri. Tüp a pülpül solkwat tómbapórri.

6 "Ka marü ngi kuri pupairrú, ma kürü nibiób küliórrü ini tüpdügab. I marü kwarilürr, da ma akó kürü küliórrü. I marü bóktan mamunóp,

7 da i umulako ma kürü blaman ne kla küliórrü, marükagabiako.

8 Ka ibü bóktan nülinarre, ma kürü ne bóktan küliórrü. Da i we ipüdóp. I amkoman umulako wagó, ka marükagabi tamórró. I kürü amkoman kuri kangurre wagó, kürü mató zirrkapórró.

9 "Ka ibünkü tóredóla. Ka ini tüpankü koke tóredóla, a ka ibünkü tóredóla, ma kürü nibiób küliórrü, zitulkus i marüko.

10 Kürü blaman ne pamkolpamko, marüko, akó marü blaman ne pamkolpamko, kürüko, da ibübökamde kürü ngi wirri kwitüm kuri emngyerre.

11 Ka myamem ini tüpdü babulóla, a i wa ini tüpdümako. Ka wa marüka alkomoldóla. Gyabi Ab! Ma ibü nódlóngnóm mobanóm ngian wirri arüngi, ma kürü ne ngi kókyarró. Ene igósüm, i darrpan pamóm ki bainünüm, mizanamli.

12 Ka inkuzan namülnürri, ka ibü bódlang namülnürri marü wirri arüng ngidü, ma kürü ne ngi kókyarró. Ka ibü bódlang namülnürri, da darrüpa kokean bamrukürr. Wata darrpan yarilürr, ene wa kolae bain oloma, sab wató bamrüke, marü moba Wialómórrón Bóktan küppükü ainüm.

13 Da ka marüka tótókdóla, a ka ini poko tüpdü ugósüm bóktandóla, kürü agürwóma ibü moboküp blaman ki bumióg.

14 Ka marü bóktan ibüka adrratórró, da tüpan pamkolpama ta ibü alzizi aman koralórr, zitulkus i errkyा myamem tüpan pam kokeako kazanla; ka ta ini tüpan pam kokela.

15 Ka marü koke amtindóla, ibü tüpdügab ausüm, a ka marü amtindóla ibü bódlangóm kolaeán olomdógab.

16 I ini tüpan kolpam kokeako, kazanla; ka ini tüpan pam kokela.

17 Ibü [kolkal] ninünüm, da mobankü tibi-tibi ama, tibiób amkoman bangundügab marü bóktandó. Marü bóktan amkomana.

18 Ma kürüzan zirrkapórró ini tüpdü, darrpan ngarkwatódó ibü ka ta kuri zirrnapónónoma bwób-bwób ini tüpdü.

19 Ibübökamde, ka kólba arról marü akyandóla marü ubi tónggapónóm, igósüm i ta sab tibiób arról marü mülirre, marü ubi tómbapónóm, marü amkoman bóktandógab.

20 "Ka ini tibióbankü koke tóredóla, a ka ngibürr pamkolpamabkü ta tóredóla, kürü sab solkwat amkoman nidi kangunórre ibü umulbain bóktandógab.

21 Ka tóredóla i blaman darrpan pamóm bairre. Ba! I mibüka ki koralón, ma kürükazanla akó ka marükazanla, igósüm tüpan pamkolpama sab kürü amkoman kangurre wagó, kürü mató zirrkapórró.

22 Ma kürü ne wirri kwitüm ngi kókyarró, ka ibü ene wirri ngi kuri nókyenónoma ibü darrpan bainüm, mi darrpanzanamli.

23 Ka ibükamla, akó ma kürükamla, ene igósidi inzan tómbapóne, i amkoman darrpan bairre. Ene igósüm, tüp umul yarile wagó, kürü mató zirrkapórró, akó marü [moboküpdu ubi] asine ibüka, marü moboküpdu ubizane kürüka.

24 “Ba! Ibü kürü mató külüorrü. Kürü ubia i kankü korale, ka nóna namulo. Ene igósüm, i sab kürü [wirri kómály zyón] eserre, ma kürü ne wirri kómály zyón kókyarró, zitülkus marü moboküpdu ubi asine kürüka ngáendögab, ini tüp tónggapón küsil nómá yarilürr, kókó ta errkyá.

25 [Dümdüm tonarri] Ab! Tüp marübóka umul-kóka, a ka ma marübóka umulóla. Da kürü ini umulbain olmal ta umulako wagó, kürü mató zirrkapórró.

26 Ka ibü marübóka umul-umulan kuri ngintinarre, da ka sab ibü umul-umulan ngibtan namulo metat. Ene igósüm, marü ne moboküpdu ubie kürüka, inkü asi ki yarilün, da ka küób sab inkü ta asi namulo.”

18

Yesun Gazirr Pama Amigóp

(Metyu 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 Yesun tórea nómá blakónórr, Yesu tóba umulbain olmalpükü Kidrron Sang Buruburu banikürr. Ene pokodó, didiburr asi yarilürr, da Yesu tóba umulbain olmalpükü we bangrinürr.

2 Zudas, Yesun wirri pamab tangdó nótó angrinüm kain yarilürr, wa ene didiburr umul yarilürr, zitülkus Yesu tóba umulbain olmalpükü metat we kwób babelórr.

3 Da Zudas ola we wamórr, tóba Rrom gazirr pamab kopo akó ngibürr myelam pampükü, wirri prrist akó Parrisia nibiób zirrnápónóp. I warri, zyón kla, akó gazirr elklaza barrmülürr.

4 Yesu blaman kla umul yarilürr, kubó laróga tómbapóne oyaka, da tebe-tebe we humanikürr. Da wa ibü nümtinóp wagó, “E ia noan amkündakla?”

5 I bóktan we salkomólóp wagó, “Yesu, Nazarret olom.”

Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Ka watókla.”

Zudas, oya wirri pamab tangdó nótó angrinüm kain yarilürr, gazirr pampükü we zamngól yarilürr.

6 Yesu ibüka nómá bóktanórr wagó, “Ka watókla,” i oyakagab kakota we banenórr, da kakota we balókórr tüpdü.

7 Yesu akó ibü we nümtinóp wagó, “E ia noan amkündakla?”

I bóktan we yalkomólóp wagó, “Yesu, Nazarret olom.”

8 Yesu bóktanórr wagó, “Ka yabü kurai nilnünüma ka watókla, e ne kürü nómá amkündakla, da kürü ini umulbain olmala ugó ki ogob!”

9 (Wa ini poko ugósüm bóktanórr, wa ngaen ne poko bóktanórr, da ene pokoa ae kuri tómbapóne: “Ba, ma kürü nibiób külüorrü, ka darrü koke kuri imrüka.”)

10 Saemon Pitán tóba gazirr turrik asi yarilürr. Wa turrik irruanórr, da singüldü prristan [leba zaget] paman tutul güblang we itilürr. Ene zaget paman ngí Malkus yarilürr.

11 Yesu Pitaka we bóktanórr wagó, "Moba gazirr turrik tóba pokodó yalkomól! Ia ma igó gyagüpi tótókdóla ka ia sab ini kübündügabi koke enono,* kürü Aba ne kla kókyanórr?"

Yesun Anaska Idüdóp

12 Rrom gazirr pama tibiób singüldü wirri ngi pampükü akó Zu myelam pam, Yesun we amigóp, da sye-i we arümóp.

13 Ngaen-gógópan we idüdóp Anaska. Anas wa tüób Kayapasón móñang yarilürr. Kayapas ugón singüldü prrist yarilürr ene paildü.

14 Kayapas singüll kwata bóktan we nókyenóp Zu wirri ngi pam nidi kwarilürr, wagó, "Morroal igósa, darrpan oloma ki narrótók blaman pamkolpamab pabodó."

Pita Yesun Yalpinürr

(*Metyu 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57*)

15 Saemon Pita akó darrü umulbain oloma Yesun mamoaan namülnürri. Darrü ne umulbain olom yarilürr, ene Singüldü Prrist oyabóka umul yarilürr. Da i Yesudi igósidi bangrirri singüldü prristan müótan kal akólórrón pul basirrdü,

16 Pita kalkumazan zamngól yarilürr mamtaedó. Singüldü prrista ne umulbain olombóka umul yarilürr, wa akó kalkuma we tubrranórr, da ene mamtae ne ngul oloma ngakalórr, oyaka bóktanórr, da Pitan kugupidü we idódürr.

17 Mamtae ne ngul oloma ngakalórr Pitanbóka wagó, "Ma ene paman darrü umulbain olom ia mató kokela?"

Pita bóktan yalkomólórr wagó, "Kótó koke!"

18 Gübzan yarilürr, da leba zaget pam akó myelam pama ur birró we sentenóp, da ur we myangrao apónóp. Bórrangórrón, we güb boklam koralórr. Da Pita we wamórr, ibüka zamngólóm güb boklamóm.

Singüldü Prrista Yesun Imtilürr

(*Metyu 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71*)

19 Singüldü prrist Anas[†] Yesun imtilürr oya umulbain olmalabkwata akó tóba umulbain bóktanankwata.

20 Yesu bóktan igó yalkomólórr wagó, "Ka metat panzedó bóktan namülnürrü blaman pamkolpamdó; ka metat umulbain namülnürrü kwóbbazen müót kugupidü akó [Godón Gyabi Müötüdü], blaman Zu pamkolpama ne kwób bazendako. Ka darrü poko anik-anik koke bóktarró.

21 Ma kürü iade amtindóla? Ma ibü nümtinünüm, kürü nidi kurkr-runónóp. I ta umulako ka ne poko bóktan namülnürrü!"

22 Yesu ini poko nóma bóktanórr, darrü müót ngakan pama oya ugón tang o-e emkalórr, da bóktanórr wagó, "Ia inzana, singüldü prristdü bóktan alkomól?"

23 Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka ne darrü kolae poko nóma bóktarró, ma nüzazilnüm ini kolpam, kolae ia nega. A ka ne amkoman poko nóma bóktan namülnürrü, da ma wa kürü iade kómkóla?"

* **18:11** Ini bóktanan kúp módóga: "Ka ini ne azid aengdó tótókóm kaindóla, ka sab kokean arenó."

18:11 Metyu 26:39; Mak 14:36; Luk 22:42 **18:14** Zon 11:49-50 [†] **18:19** Anas wa ngaen-gógópan Singüldü Prrist yarilürr. Oya pabo ma Kayapas wató ipadórr ene paildü. Pamkolpama ma Anasón wata Singüldü Prristbóka ngilianónóp. A ene amkoman Singüldü Prrist, Kayapas wató yarilürr.

24 Ene kakóm, Anas oya we zirrapónórr Kayapaska, singüldü prristdü. Wa wata sye-i amrókrrón yarilürr.

*Pita Akó Yesun Yalpinürr
(Metyu 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)*

25 Saemon Pita wata zamngól yarilürr, wa güb boklamlórr. Ngibürra akó oya imtinóp wagó, "Ia ma darrü ene umulbain olom módogla?"

Pita balpinürr, da bóktan yalkomólórr wagó, "Ka we olom kokela!"

26 Darrü singüldü prristan leba zaget olom, Pita güblang noan singgapinürr, oya narezoret, oya imtinürr wagó, "Ia ka darrü marü mósena wankü, didiburrdü?"

27 Pita akó we balpinürr, da bóktanórr wagó, "Kótó koke!" Dümdüman, karrakarra póyaea we bóktanórr.

*Yesu Paelatón Obzek Kwata Zamngólórr
(Metyu 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)*

28 Darrü ngürr irrbianande, Zu wirri ngi pama Yesun Kayapasón müötüdügab idüdóp, ama Paelatón palasdó, gabena nótó yarilürr. Zu wirri ngi pama koke barrbüñürr ene müötüdü, zitülkus i ne nóma ki barrbüne, i tómanpükü ki bairre Godón ilküpü. Olgabi i gaodó koke ki kwarile Büdül Kórzýón Alo alom.

29 Paelat pulpaka we tubrranórr ibü bamtinüm wagó, "Ia ini pama laró kolae tónggapónórr, da e oya kürüka igósidi sidüdane?"

30 I bóktan we yalkomólóp wagó, "Ki oya marüka koke igósidi ki sidüdrre, wa ne kolae koke nóma ki tónggapóne!"

31 Paelat ibüka bóktanórr wagó, "Yaib sipüdam, yabiób gida ngarkwatódó zaz inam!"

Zu wirri ngi pama bóktan we yalkomólóp wagó, "Kibü dümdüm babula darrü pam büdüldü angrinüm."[‡]

32 Da ini pokoa we ngarkwatódó tómbapólórr, Yesun bóktan küppükü ainüm, wa ne poko bóktanórr, wa sab iazan narrótóke.

33 Paelat we bangrinürr palasdó. Wa Yesun ngisaunürr tóbaka, da imtinürr wagó, "Ia ma Zu pamkolpamab King módogla?"

34 Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, "Ini bóktan opora ia marü mobakagab tame, ta ia marü ngibürri isa müzazilörre kürübóka?"

35 Paelat bóktan we yalkomólórr wagó, "Marü gyagüpítótók iada? Ia ka Zu pamla? Marü moba pamkolpama akó wirri prrista kürü tangdó idi küngrirre. Ia ma laró tónggapórró?"

36 Yesu bóktanórr wagó, "Ka ne bwób alngomoldóla Kingzan, ini tüpdügab kokea. Ka ne bwób alngomoldóla Kingzan, ini tüpdügab nóma ki yarile, kürü mamoon pamkolpama igósidi gazirrüm ki bairre kürü adlangóm, Zu wirri ngi pamab tangdó angrin-gum. Ka ne bwób alngomoldóla Kingzan, tüpdü ala babula."

37 Da Paelat akó imtinürr wagó, "Ia ma kingla?"

Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Ma müób kuri bóktóna; ka kingla. Ka ugósüm tómtómorró, da ini tüpdü we tamórró ini darrpan zitülkusankü,

[‡] **18:31** Sisa, Rrom king, ene bwób wató alngomól yarile. We ngarkwatódó, Zu pamkolpama Rrom gida mamoon koralorr. Ene gida ngarkwatódó, wata Rrom wirri ngi pamab dümdüm yarilürr pam ayalóm büdülümpükü amkalóm.

amkoman bóktanankwata ikiküm. Amkoman bóktandó nótóke, wa kürü bóktan arrkrruda.”

³⁸ Paelat oya imtinürr wagó, “Amkoman bóktan ia laróga?”

*Yesu Tóba Büdül Bóktan Ipadórr
(Metyu 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)*

Paelat akó pulkaka tubrranórr Zu pamkolpamdó, da ibüka bóktanórr wagó, “Ka darrü zitülkus koke kuri esena oya büdüldü angrinüm.

³⁹ A yabü darrü bökam tumtum ma inzana, ka bobarr tümün müötüdüğab darrü pam popa arruandóla [Büdül Kórzyón Tóredó]. Ia ka Zu pamkolpamab king irrung yabünükü?”

⁴⁰ I oyaka bóktan we yalkomólóp wirri taegwarre wagó, “Koke, we pam koke! Kibü ubi Barrabaskamóma!” (Barrabas wa tüób gazirr-gazirr góóm Pam§ yarilürr.)

19

¹ Paelat Yesun ipadórr, idódürr tóba wirri müótan kal akólórrón pul basirrdü, da gazirr pama oya karrkukus sye-i we ailóp.

² Da gazirr pama müóngdur we elóp térez-térez nugup tizi, da oya singüldü we emngyelóp. I akó ilulu óe-óe mórrkenyórr tupo ngarkwat we atenóp.

³ Akó togobórr oyaka, oya we yagürnóp, amkoman moboküpi-koke, a i oya [tiz yangónónóp] wagó, “Ma wirri kokrrap ki ngyaben namüla, Zu pamkolpamab king!”* Da oya tang o-e we emkalnóp.

⁴ Paelat tóba palasdóğab akó tubrranórr, pamkolpamdó we bóktanórr wagó, “Ala sazilam, ka oya kubó ala sidüdo yabüka, yabü umulüm ka darrü zitülkus koke kuri esena oya büdüldü angrinüm!”

⁵ Yesu ugón tubrranórr, térez-térez singül müóngdur akó ilulu óe-óe mórrkenyórr aterrón. Paelat ibübóka wagó, “Sazilam! Ene pam yóni!”

⁶ Wirri prrist akó ibü myelam pama oya nóma esenóp, i taegwarr ugón apónóp wagó, “Krrosdó emngyelam, oya krrosdó emngyelam!”

Paelat ugón bóktanórr ibüka wagó, “Da e yaib ugó sipüdam, akó krrosdó emngyelamke. Ka wa darrü zitülkus koke kuri esena oya büdüldü angrinüm.”

⁷ Pul basirrdü ne kolpam kwarilürr, bóktan we yalkomólóp wagó, “Kibü darrü gida igó bóktanda, wa ki narrótók, zitülkus tóba igó ngi basilda wagó, wa Godón Olome.”

⁸ Paelat nóma arrkrrurr, oya ene pokodó wirri guma ipadórr.

⁹ Wa we bangrinürr palasdó. Yesun we imtinürr wagó, “Ia ma nubógabi tamórró?”

A Yesu darrü bóktan koke yalkomólórr.

¹⁰ Paelat oya imtinürr wagó, “Ia ma kubó kürükä koke bóktono? Ma ia umulóla kürü ene arüng asine marü ini pokodóğab arruanóm ó marü krrosdó amngyelóm?”

¹¹ Yesu bóktan yalkomólórr wagó, “God marü ene arüng koke nóma ki mókyene, marü ene arüng babul ki yarilün. Kürü marü tangdó nadü pama† küngrine, wa wirri kolae kuri tónggapóne marükagab!”

§ 18:40 gazirr-gazirr góóm Pam, Grrik bóktan oporan darrü küp módoga: Rrom pamdó bóka bamgün gazirr pam. * 19:3 Ene tonarrdó, Zu kinga ilulu óe-óe mórrkenyórr ó gold müóngdur püti bain koralórr. † 19:11 Ene pam apprapórr Kayapas yarilürr.

¹² Paelat nóma arrkrrurr ini poko, wa ngibürr gyagüpítótók byamkünür oya ene pokodógab arruanóm. Da Zu pamkolpama oyaka taegwarr apónóp wagó, "Ma ne kubó oya ini müpdügab popa nóma irruno, ma sab igósidei Sisan[‡] gódam-kokean namulo! Kingbóka tóba nótóngi basilda, wa Sisaka bóka bamgünda!"

¹³ Paelat ene bóktan nóma arrkrrurr, Yesun pul basirrdü we idódürr, da Paelat we mórran-mórran bainürr wirri zazan mórran pokodó. Ini poko inzan ngilianónóp: "Ingüküpi Arsirrún Paug". (Ibrru bóktane módoga wagó, "Gabata").

¹⁴ Ugón abüs singül küp ngarkwat yarilürr, Zu pamkolpama ne ngürr, [Büdül Kórzyón Tórem] elklaza tómbapónónóp. Paelat we bóktanórr kolpamđo wagó, "Sazilam, yabü king yóni!"

¹⁵ Pamkolpama wirri taegwarre we górrganónóp wagó, "Ugó sipüdam! Idüdam! Krrosdó emngyelam!" Paelat ibü númtinóp wagó, "Ka ia errkyadan yabü king krrosdó emngyelo?" Wirri prrista bóktan igó yalkomólóp wagó, "Kibü darrpan king wata módoga: Sisal!"

¹⁶ Da Paelat Yesun gazirr pamab tangdó we ingrinürr krrosdó amngyelóm.

Yesun Krrosdó Emngyelóp

(Metyu 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Gazirr pama Yesun amigóp, da we idüdóp.

¹⁷ Wa tóba krros bügasilürr, we burruanórr Zerrusalem wirri basirrdügab. Tamórr kókó darrü bwób poko, ngi módoga, "Singül Kak"[§] (Ibrru bóktane igó ngiliandako wagó, "Golgota".)

¹⁸ I oya krrosdó we emngyelóp; akó nis pam nis we nómngyelóp tibiób krrosdó, darrü tutul kwata, akó darrü banól kwata; Yesu ibü aodó yarilürr.

¹⁹ Paelat bóktan opor wibalómórr nugup pósekdo, krrosdó azitüm. Wa inzan wialómórr wagó, "Yesu Nazarret olom, Zu pamkolpamab King".

²⁰ Abün kolpama atang kwarilürr, zitülkus Yesun ne pokodó emngyelóp, wirri kan koke yarilürr wirri basirrdügab. Paelat aüd bóktane wialómórr: Ibrru, Letin,* akó Grrik.

²¹ Wirri prrista we bóktónóp Paelatka wagó, "Ma inzan wibalómgú: 'Zu Pamkolpamab King'. A inzan wibalóm: 'Ini pama inzan bóktanórr, ka Zu Pamkolpamab Kingla.'"

²² Paelat wagó, "Ka ne kla wialóma, wata inzan yarile!"

²³ Gazirr pama Yesun krrosdó nóma emngyelóp, ene kakóm, ene tokom pama oya tumum mórrkenyórr tokom órpókal nangónóp, da we arrgrütóp tibióbkü. Oya auma mórrkenyórr ta ipüdóp. Darrpan mórrkenyórr poko-e arrgüpürrün yarilürr.

²⁴ Da igósidei gazirr pama tibióbka we bóktónóp wagó, "Mi ini auma mórrkenyórr koke syórrpókal yangórre; mi ngi amkün kla amandakla ini mórrkenyórrüm, umul bainüm wagó, kubó ia nótó ipüde." Ini pokoa

[‡] **19:12** Rrom pamkolpama tibiób king Sisabóka ngiblian kwarilürr. Mórrke-mórrke módoga: *Cesars, Emperor*. Wa ngaen blaman Israael pamkolpamab tüp tóbankü yazebórr. Ene tonarrdó, wa ma igósidei blaman Israael pamkolpamab kingüm bainürr. [§] **19:17** Aprrapórr ini pokoa ngi *Singül Kak* yarilürr, zitülkus pelo yarilürr singül kak obzeksyókpükü. * **19:20** Letin Rrom pamkolpamab bóktan yarilürr.

ugósüm tómbapónórr, Godón Wialómórrón Bóktan küppükü ainüm, enezan bóktanórr wagó,

"Kürü mórrkenyórr arrgrütóp tibióbkü;
nugup poko amónóp kürü auma mórrkenyórrüm."

Da gazirr pama ene poko igósidi tónggapónóp.

²⁵ Yesun krros minggúpanan idi bórranglórr: oya aip, oya aipan narezoret, darrü kol ngi Merri (Klopasón kol), akó Merri Magdalin.

²⁶ Yesu tóba aip ako darrü umulbain olom, Yesun [moboküpdu ubi] neanka yarilürr, ola zamngólde nosenórr. Da wa tóba aipdú bóktanórr wagó, "Kürü aip, ngaka, wa marü olome!"

²⁷ Akó wa umulbain olomdó bóktanórr wagó, "Ngaka, wa marü aipo!" We ngürrdugab, ene umulbain oloma oya tóba müötüdü ugón udódürr ngayabenóm.

Yesu Nurrótókórr

(Metyu 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Yesu ugón umul yarilürr wagó, blaman kla wa kuri blakóne. Godón Wialómórrón Bóktan küppükü ainüm, wa bóktanórr wagó, "Ka naemla!"

²⁹ Darrü kübül, muran waenpükü arrngamórrón, ola yarilürr. Darrü pama mórrkenyórr pokozan kla[†] kübündü yanggóbólórr, aul pepeamkdó amrókórr, da kwit yönürr. Yesun taepurrdü we ingrinürr.

³⁰ Yesu ene muran waen nóma yusürr, da we bóktanórr wagó, "Kuri blakóne!"

Solkwat wa singül tüp elkomólórr, da tóba samu Ab we ekyanórr.

Yesun Mobob Anóbóp

³¹ Zu wirri ngi pama Paelatón we imtinóp, ibü dümdüm bóktan aliónum krros kwitüdü ne pam kwarilürr, ibü wapór kus amgünüm,[‡] akó krrosdó gab alókóm ibü büb azebóm. I Paelatón yatop, zitülkus ugón Prraede yarilürr, [Sabadankü] elklaza tómbapón ngürr. Ibü ubi koke yarilürr, büb krrosdó koke ki koral Sabad ngürrdü. Ene amkoman gyabian Sabad ki yarile.[§]

³² Gazirr pama we ogobórr, ngaen-gógópan oloman wapór nis nulkamülóp. Akó darrüdü ogobórr, Yesukü nibiób krrosdó emelóp, akó oya wapór nis ta nulkamülóp.

³³ A i Yesuka nóma ogobórr, i oya we esenóp, wa ngaen-gógópan narrótókórr, da i oya wapór nis igósidi koke nulkamülóp.

³⁴ Darrü gazirr pama Yesun mobobdó we anóbórr kyabe; dümdüman óe a nae darrpan mün tópkarri.

³⁵ (Ini kla nótó esenórr tómbapónde, wa tüób igósidi adrratórr, e sab amkoman yangunane! Oya bóktan amkomana. Wa umula, wa amkoman poko bóktanda.)

³⁶ Ini klama ugósüm tómbapónórr, Godón Wialómórrón Bóktan küppükü ainüm, enezan wialómórróna wagó, "Oya bübdü darrü kus sab kokean alkamülörre."

19:24 Wórr Peba 22:18 **19:28** Wórr Peba 69:21; 22:15 [†] **19:29** mórrkenyórr pokozan kla, Mórrke-mórreke módoga: sponge. Kübü akó spun bagul klama. [‡] **19:31** Wapór kus ugósüm nümgünóp, búsaí narrótókóm. [§] **19:31** Ene amkoman gyabian Sabad ki yaril, zitülkus ugón Büdül Kórzýón Tóre yarilürr. **19:36** Bazeb Tonarr 12:46; Bótang Peba 9:12; Wórr Peba 34:20

³⁷ Darrü Godón bóktan igó wialómórróna wagó, "Pamkolpama sab ngakanórre noan anóbóp."

Yesun Büb Gapókdó Ingrirri

(*Metyu 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56*)

³⁸ Ene kakóm, Zosep, Arrimatia wirri basirr pam, Paelatón imtinürr Yesun büdül búbüm. (Zosep Yesun darrü umulbain pam yarilürr, da wa tóba koke pupo bainürr, zitulkus wa Zu wirri ngi pamab gum yarilürr.) Paelat abinürr, da Zosep we wamórr Yesun büb apadóm.

³⁹ Nikodimus wankü wamórr. Ngaen-gógópan, Yesu tóba zaget nóma ngarkwat bókyanórr, Nikodimus Yesun asenóm wamórr darrü irrüb. Nikodimus a Zosep büdül apadóm nóma aurürri, wa we kla imarrurr, aprrapórr 30 kilo morroal ilang kla: mirr* akó aloes† yarrisarri apórrón.

⁴⁰ Ene nis pam nisa Yesun büb ipadri, ene morroal ilang klampükü, ngibürr wirri darrem baeb mórrkenyórr poko-e errgótarri Zu isab gida ngarkwatódó, büdül tómbapónóm gapókdó angrinüm.

⁴¹ Yesun ne emkólóp, didiburr asi yarilürr. Ene didiburrdü küsil gapók asi yarilürr, we klamdó darrü olom ngaen koke ne ingrinóp.

⁴² Zitulkus ugón Sabadankü elklaza tómbapón ngürr yarilürr‡ Zu pamkolpamabkü, akó gapók minggúpananzan yarilürr, i Yesun büb we igósiidi ingrirri.

20

Yuág Gapók

(*Metyu 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12*)

¹ Udaian ngaen-gógópan ngürrdü,* ene irrbi tümünande, Merri Magdalín gapókdó we natókórr. Nóma yazilürr, ingulküp anerrón yarilürr gapók mamtaedógab.

² Merri ugón tubsolürr ama Saemon Pitaka akó darrü umulbain olomdó, Yesun [moboküpü ubi] noan yarilürr. Ibü nüzazilürr wagó, "Lodón gapókdógab kuri irrurre, da ki umul-kókakla oya tai nadü pokodó kuri ingrir!"

³ Da Pita akó darrü umulbain olom we aurürri gapókdó.

⁴ I nizana we busonürri. Darrü nótó yarilürr, wa amkoman wirri kan tónggapónórr busode Pitakagab, da gapók ngaen wató emrranórr.

⁵ Wa arrngürrürr, da nóma yazilürr, wa mórrkenyórr poko nosenóp, Yesun ne mórrkenyórr poko-e errgótonóp, a wa gapókdó koke bangrinürr.

⁶ Oya solkwat Saemon Pita tübzilürr, da dümdüman gapókdó bangrinürr. Pita mórrkenyórr poko ola nosenóp, Yesun ne mórrkenyórr poko-e errgótonóp.

⁷ Yesun singül nadü mórrkenyórr poko-e errgótonóp, wa we koke yarilürr ngibürr mórrkenyórrdüğab. Wa morroal arrngamórrón yarilürr, tebe-tebe pokodó angrirrún.

⁸ Darrü ne umulbain oloma gapók nótó emrranórr ngaen-gógópan, wa ta bangrinürr. Wa ene kla nosenóp, da amkoman igósiidi yangunürr.

^{19:37} Zekarrea 12:10; Okaka Amzazirrún Kla 1:7 ^{19:39} Zon 3:1-21 * ^{19:39} mirr nugupdügab morroal ilang idia. Mórke-mórke módoga: *myrrh*. † ^{19:39} Aloes darrü morroal ilang nugupan burua. ‡ ^{19:42} Sabadankü elklaza tómbapón ngürr Prraeede ngürr yarilürr. * ^{20:1} Udaian ngaen-gógópan ngürr Sande ngürr yarilürr.

9 (I kokean emzyatórri, Godón Buka ne poko bóktanórr wagó, Yesu sab büdüldügab saoge.)

10 Da umulbain olom nisa we alkomórri müót basirrdü.

Yesu Okaka Tübyónürr Merri Magdalinka

(Metyu 28:9-10; Mak 16:9-11)

11 Merri zamngólórrón yón warilürr gapók pulkaka. Wazan yón warilürr, da ugón arrngürrürr, gapók kugupi ngakanóm.

12 Wa nis anerru nósenórr gabüpli mórrkenyórr bamelórrón, mórrarrón Yesun büdül büb ne yarilürr, darrü sisingül, darrü wao-wao.

13 I oya we umtirri wagó, "Kol, ma iade yóndóla?"

Wa ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "I kürü Lod kuri idódrre; ka umulkókla i oya nubó kuri ingrre!"

14 Ene bóktan kakóm, wa kakota nóma tübyalüngürr, Yesun esenórr ola zamngólórrón; a wa umul-kók warilürr igó, ini Yesue.

15 Yesu oya umtinürr wagó, "Kol, gyaurka, ma iade yóndóla? Ia ma noan amkündóla?"

Merrin gyagüpítótók igó yarilürr, wa didiburr zaget pama, da wa bóktanórr oyaka wagó, "Ma oya büb ne nóma irruna gapókdógb, wirri pam, ma kürü errkyadan ugó küzazil, ma oya büb ne ingrina. Ka kubó natoko, oya büb apadóm."

16 Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Merri!"

Wa oyaka tübyalüngürr, da Yesun Ibrru bóktane we ngilianórr wagó, "Rraboni!" (Ene bóktanan kùp módoga wagó, "Umulbain Pam".)

17 Yesu oya inzan wyalórr wagó, "Kürü myamem amoan-gu! Zitülkus ka Abdó koke kuri kasila. Ma ugó nató kürü zoretaldó. Ma ibü nüzazilnümke, ka kólba Abdó akó yabü Abdó alkomoldóla, kürü God akó yabü God."

18 Da Merri Magdalin we natókórr, umulbain olmal nüzazilóp wagó, "Ka Lodón esena!" da wa ibüka adrratórr, Yesu oya ne poko wyalórr.

Yesu Umulbain Olmaldó Okaka Tübyónürr

(Metyu 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 Irrüba nóma tumziklürr, ene udaian ngaen-gógópan ngürrdü, bla-man umulbain olmal kwób bazerrón kwarilürr müótüdü. Tibiób müót mamtae we nónómóp, zitülkus i Zu wirri ngi pamab gum kwarilürr. Yesu tamórr, ibü aodó we trramngólórr. Wa ibüka bóktanórr wagó, "Paud yabüka asi ki yarilün!"

20 Ene bóktan poko kakóm, wa tóba tang nis akó mobob we nómtyenóp. Oya umulbain olmalab moboküpüdü wirri bagürwóma tübangrinürr, Lodón akó nóma esenóp.

21 Yesu akó bóktanórr ibüka wagó, "Paud yabüka asi ki yarilün. Kürü Aba iazan zirrkapónórr, ka ta yabü inzan zirrbapondóla."

22 Yesu ngón amanórr ibüka, da bóktanórr wagó, "Godón Samu sipüdam!"

23 E ne kolpamab kolae tonarr nóma norrgonane, ibü kolae tonarr barrgorrónako; e ne ibü kolae tonarr koke nóma norrgonane, ibü kolae tonarr ta barrgonómako."

Yesu akó Tomas

24 Umulbain olmaldó gab darrpan, ngi Tomas, (oya darrü ngi módoga: Didimus[†]), wa inkü babul yarilürr Yesu nómá tamórr.

25 Da oya ngibürr umulbain olmala izazilóp wagó, "Ki Lodón kuri eser!"

Tomas ibüka bóktanórr wagó, "Ka kókó toto gao nósénónómo oya tangdó, akó ka kólba tang pyóm ingrino toto pwaedó, akó kólba tang ingrino oya mobobdó, ka yabü amkoman koke nangunünümo."

26 Darrpan udai kakóm, umulbain olmala akó kwób bazenórr müöt kugupidü. Tomas ola asi yarilürr inkü. Mamtae wa go enan murrausürrün kwarilürr, da Yesu wa ta ibüka tamórr. Ibü aodó we zamngólórr, da bóktanórr wagó, "Paud yabüka asi ki yarilün."

27 Yesu Tomaska we bóktanórr wagó, "Moba tang pyóm ae singri, akó kürü tang nis nganka! Akó moba tang ugó adrrat, da kürü mobobdó singri. Myamem obae bangun-gu! Kürü amkoman kangu!"

28 Tomas bóktan yalkomólórr oyaka wagó, "Kürü Lod, akó kürü God!"

29 Yesu oyabóka wagó, "Ma wa kürü amkoman angundóla, zitulkus ma ia kürü ilküpi kuri kósenä? Bagürwóm idipako, kürü ilküpi koke nidi kósenóp, a ibü amkoman bangun ma asine kürüka!"

Ini Peban Zitulkus

30 Yesu umulbain olmalab obzek kwata wa go abün [wirri tulmil] tómbapón yarilürr Godón arüng pupainüm, da ini pebadó wibalómorrón babulako.

31 Ini wa balómorrónako, igósüm e sab amkoman bangun kwarilünke wagó, Yesu wa ene [Kerriso-el], Godón Olom. Yabü ne amkoman bangun oyaka nómá yarile, yabü sab arról asi yarile oya ngidü.

21

Yesu Pupo Tübyónürr 7 Umulbain Olmaldó

1 Ene kakóm, Yesu akó we okaka tübyónürr tóba umulbain olmaldó, Taebirrius Maludü.* Ini pokoa inzan tómbapónórr.

2 Saemon Pita, Tomas (oya Didimusbóka ngilianónóp), Natana-el (wa Keina basirr pam yarilürr, Galili prrobinsdü), Zebedin siman olom nis, akó nis umulbain olom nis, i blaman darrpan pokodó kwarilürr.

3 Saemon Pita ibüka bóktanórr wagó, "Ka wapim tótókdóla."

I oya ilóp wagó, "Ki kubó mankü ogobo." I bazebörr, da bütüdü we bamselórr. Ene dudu irrüb i darrü kla kokean amigóp.

4 Abüsazan tübaniklürr, Yesu ugón nae kabedó zamngól yarilürr. Umulbain olmal umul-kók kwarilürr igó, ene Yesue.

5 Da ibü we nümtinóp wagó, "Gómdal, e ia darrü wapi koke amigane?"

I bóktan yalkomólóp wagó, "Ó, amkoman kokean!"

6 Wa ibüka bóktanórr wagó, "Da yabiób net butan tutul órdóbóna amanikam, da e kubó ngibürr wapi bumigane." Net nómá amanikóp, i arpingülüm gaodó koke korálórr bütüdü agasilüm, zitulkus i abün wapi bumigóp.

7 Ne umulbain olom, Yesun [moboküpdu ubi] noaka yarilürr, Pitaka bóktanórr wagó, "Ene Lode!" Pita oya bóktan nómá arrkrrurr, wa tóba

* **20:24 Didimus**, oya küp módoga: *ninis amtómólórrón olom nis*. Mórrke-mórrke módoga: *twins*.

* **21:1 Taebirrius Malu**, oya darrü ngi módoga: *Galili Malu*. **21:3 Luk 5:5**

tumum mórrkenyórr akó batenórr, (zitülkus wa zagetóm ininürr), da naedó ugón bótaorr.

⁸ Ngibürr umulbain olmala solkwat buti dorrodó we togobórr. I dakla net amorrat kwarilürr, wapi barümürrün. Da i amkoman wirri kan koke kwarilürr dorrodógab, aprrapórr 100 mita ngarkwat.

⁹ I dorrodó nóma bamselórr, i ur birró ur esenóp. Ene urdü, i ngibürr wapi akó brred poko nósenóp.

¹⁰ Yesu ibübóka wagó, "E errkyadan ne wapi bumigane, ngibürr ala kóbó tübarmü."

¹¹ Saemon Pita akó butüdú alkomólórr net amorratóm dorrodó. Net abün wirri wapia byamrókórrón yarilürr, blaman kókó 153 koralórr. I abün enan kwarilürr, neta kokean batürrürr.

¹² Yesu ibübóka wagó, "Yao, alom togob!" I büödzan koralórr, oya darrü umulbain oloma koke imtinürr wagó, "Ia ma nótó?" zitülkus i umul kwarilürr wagó, ini Lode.

¹³ Yesu urdü wamórr, brred poko yazebórr, ibü we nülinóp; akó wapi yazebórr, ibü nülinóp.

¹⁴ Ini wa aüd ngim okaka tübyónürr tóba umulbain olmaldó, oya büdüldügab nóma irsümüllürr, ene kakóm.

Yesu Pitán Akó Arüng Ekyanórr

¹⁵ Aloa nóma blakónórr, Yesu Saemon Pitán imtinürr wagó, "Saemon, Zonón siman olom, ia marü moboküpdu wirrian ubi asine kürükä, ini ngibürr umulbain olmaldögab?"

Pita bóktan yalkomólórr wagó, "Ó, Lod, ma umulóla kürü moboküpdu ubi asine marükä."

Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Kürü [sip] kupo ngabyólónke."

¹⁶ Yesu akó nis ngim imtinürr wagó, "Saemon, Zonón olom, ia marü moboküpdu ubi asine kürükä?"

Pita bóktan yalkomólórr wagó, "Ó, Lod, ma umulóla kürü moboküpdu ubi asine marükä."

Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Kürü sip ngabkalónke."

¹⁷ Yesu aüd ngim akó imtinürr wagó, "Saemon, Zonón olom, ia marü moboküpdu ubi asine kürükä?"

Pita gyaur yarilürr, zitülkus Yesu akó oya aüd ngim ne imtinürr, "Ia marü moboküpdu ubi asine kürükä?" Da Pita oyaka bóktanórr wagó, "Lod, ma blaman kla umulóla; ma ta umulóla igó, kürü moboküpdu ubi asine marükä!"

Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Kürü sip ngabyólónke."

¹⁸ Ka marü amkoman poko ayaldóla: ma küsil pam nóma namülnürrü, ma moba müób püti bain namülnürrü. Marü ubi nebóna tótókóm nóma yarilürr, ma kuri wama; a ma myang nóma baino, ma ugón sab moba tang nüdrriüto darrü pamdó, da wa marü sab sye-i myamróke akó marü wató müdüde marü ubi-koke pokodó."

¹⁹ (Yesu ini poko we ngarkwatódó bóktan yarilürr, Pita sab ia-ia narrótóke Godón ngi wirri kwitüm amngyelóm.)

Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Kürüka tókya!"

Yesu akó Darrü Umulbain Olom

²⁰ Pita kakota nóma tübyalüngürr, wa ene umulbain olom esenórr ibükä akyande, Yesun moboküpdu ubi neanka yarilürr, oya minggüpanan

nólgópe nótó banomólórr, dómdóm alo nóma elonóp akó Yesun nótó imtinürr wagó, "Lod, marü kalma wirri pamab tangdó nótó müngrine?"

²¹ Pita ene umulbain olom nóma esenórr, Yesun imtinürr wagó, "Lod, ini pamdó sab laróga tómbapóné, oya büdül ngarkwat nóma semrróne?"

²² Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Kürü ubi ne nóma yarile igó, wa sab ngyaben yarile kókó ka nóma tolkomolo, ma wa [wirri gyagüpitótók] iade apaddóla? Ma wa kürükä tékyá!"

²³ Da ene bóktana we bayolórr ngibürr umulbain olmaldó wagó, ene umulbain oloma sab koke narrótóke, Yesun moboküpdu ubi noankama. Yesu wa ini poko koke bóktanórr wagó, wa sab koke narrótóke, a wa inzan bóktanórr wagó, "Kürü ubi ne nóma yarile igó, wa sab ngyaben yarile kókó ka nóma tolkomolo, marü iade gyakolae angónda?"

²⁴ Ene umulbain olom tüób módóga, ini poko wató bóktanda, akó ini poko wató wibalómórr; ki umulakla wa ne poko bóktanda akó ne poko wialómórr, ene amkomana.

Dómdóm Blakón Bóktan

²⁵ Ngibürr elklaza asi kwarilürr Yesu ne elklaza tómbapólórr. Ibü ne blaman nóma ki winólómórre darrpan-darrpan, ka igó gyagüpi tótókdóla, dudu tüp gaodó koke ki yaril ini buk amorranóm, nóma ki winólómórre.

Zonón Peba aini blakónda.

Yesun Apostolab Tórrmentulmil (2 pokó)

Ngaensingül Bóktan

Yesu Ngaen-gógópan Gyabi Samuan Tótókkwata Bóktanórr

1 Kürü gódam Teopilus,

Kürü ngaen-gógópan bukdü pebadó, ka* marüka blaman elklaza wibalómórró, Yesu ne kla tómbapólórr akó umulbailürr, tai zitüldügabi, wa toba zaget ne tonarr ngarkwat bókyanórr,

2 kókó God oya ne ngürr kwitümgab sipadórr. A singülkwata, Yesu toba zaget pamdó bóktanórr, wa ne pam yazebörr. Gyabi Samuan arüngi, Yesu ibü nilóp i ne kla ki tómbapónorre.[†]

3 Oya büdül akó arsümül solkwat, wa toba abün mün pupo bailürr ibüka, amkoman angunüm wagó, wa akó arróla. **Apostola** Yesun esenónóp 40 ngürr kugupidü, akó wa bóktalórr ibüka Godón balngomólkwata.

4 Da darrü ngürr, wa noma alo yarilürr inkü, ibü nilóp wagó, "E Zerrusalem amgatgu. Aba yabü ne arüng bóktan nökyenóp, e kürükagab ne bóktan barrkrrurr Gyabi Samuankwata wa, e sab ae akyalamke ene arüng bóktanan küp asenóm.

5 Zon wa pamkolpam nae-e baptais ninóp, a ngibürr ngürr solkwat, God ma sab yabü Gyabi Samui baptais nirre."[‡]

God Yesun Kwitümgab Sipadórr

6 Apostol Yesukü darrpan pokodó noma kwarilürr, da Yesun we imtinóp wagó, "Lod, ma ia mibü Isrrael pamkolpamdó balngomól koke salkomolo ini tonarr?[§]

7 Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Kürü Ab nótóke, dümdüm wata oyane ngürr a tonarr arrbünum, a ini elklaza yabü kokeko umulbainum.

8 A e sab arüng ipüdane, Gyabi Samua yabüka noma tübangrine. Da e ugón sab kürü witnes kwarilo Yerrusalemóm, **Yudayam, Samarriam** akó blaman bwóbbwób ini tüpdü."

9 Ene bóktan kakóm, i oyazan ngakan kwarilürr, God Yesun we sipadórr ibükagab. Pülpüla oya we ngalaorr.

10 Ibü ilküküp pülpüldüzan kwarilürr, da büzyón babul, nis pam nisa* inkü we trramngórri, gabüpli mórrkenyórr bamelórrón.

11 I bóktarri wagó, "Galili pam, e iade bórrangdakla aini, akó kwitüdü iade azildakla? Ene Yesu, God noa sipüde yabióbtagab ama kwit, sab dadanzan tolkomóle, e oya enezan esenane kwit kasildi."

* **1:1** Luk ini peba wialómórr. Toba ngaen-gógópan peba módoga: "Morroal Bóktan Yesunkwata Luk ne Peba Wialómórr". † **1:2** Luk 24:44-53 ‡ **1:5** Luk 24:33-49 § **1:6** Ene tonarr; Rrom singüldü pama Zu pamkolpam ngabkan yarilürr. Zu pamkolpamab ubi ama i tibiób tib ki balngomól kwarile, da i inzan gyagüpítotók kwarilürr wagó: zidbain pama ibü sab Rrom singüldü paman tangdótagab zidnirre tibiób balngomólóm. * **1:10** Ini nis pam nis anerru namüllürtti.

Darrpan paman agól nabe yarilürr, zitül oya wapór bórrngamórrón namülnürri. Petrros akó Yoanes ma Yesun arüngi agólóm yórrí.

3

Petrrosón Bóktan Kolpamdo

¹¹ Ene pama Petrros akó Yoanespinzan nómwalórr, pamkolpama wirribóka barrkürrürr, da we sibsúóp ibüka darrü pokodó, ngi Solomonón Blanda.*

¹² Petrros noma nosenóp pamkolpam ibüka busodi, da ibüka we bóktanórr wagó, "Kürü Israel pam, ini klama yabü iade arrkürran ngintirre? E kibü iade ngabkandakla inzan, ki ia ini pam kibióbónom arüngi ó morroal tonarre, morroal ini agólóm? Inzan koke! Ki Yesun arüngi dólóng ini.

¹³ Abrraam, Isaak, Yakob akó mibü abalbobatala ne God ótók kwarilürr, wirri ngi akó zyón wató ekyanórr Yesun, toba zaget olom. Yadi ekyenarre büdülpükü amkalóm. Paelatón ubi wa popa zirrapónóm yarilürr, a e Paelatón obzek kwata alzizi amanikarre Yesun.

¹⁴ Wa gyabi akó kómál dümdüm pam yarilürr, a e ma oya alzizi amanikarre. E ma Pilatosón yatoarre pam akrran pam popa zirrapónóm.

¹⁵ E amkoman arról zitülkus olom ama emkólarre, a God ama oya irsümülürr büdüldügab. Ki esenóp kibióbónüm ilküküpi.

¹⁶ E ini pam asendakla akó e oyabóka umulakla. Kibü amkoman bangundi Yesun ngidü, ini pama arüngüm igósidi bainürr. Ini klama Yesun ngian bökamde tómbapóne, zitül ki Yesun amkoman angundakla, da wa morroal igósidi baine yabü ilküpdi!

¹⁷ "Da módóga, kürü gómdamat, ka umulóla e ini kolae Yesuka igósidi tónggapónarre, mibü ngi pampükü, zitül e tai umul-kók kwarilnürri oyabóka. A oya go God wató zirrsapónorr pamkolpam zidbainüm.

¹⁸ A God ene inzan küppükü yönürr, ngaen blaman oya ngidü bóktan pama ne poko wialómóp wagó, 'Wa sab ne olom ingrine pamkolpam zid byónüm, sab azid aenge akó narrótóke.'

¹⁹ Ini zitüldü, kolae tonarr elókam, tübyalüngam Godka, da wa yabü kolae tonarr sab igósidi norrgorre.

²⁰ E Lod Godka noma tübyalüngane, morroal güb akó paud ngyaben tonarra sab tame oyakagab, akó wa sab zidbain pam nis ngim zirrsapóne, Yesun, ngaen noan amanikürr yabünkü.

²¹ Wa ola yarile pülpüldü, kókó tonarra tame, God sab blaman elklaza noma küsíl tirre, wa enezan bóktanórr toba ngidü bóktan pamdóma. Da ini gyabi prropeta Godón bóktan ngaen pupainóp pamkolpamdo.

²² Mosezan[†] bóktanórr wagó, 'Lod yabü God sab toba bóktan pam zirrsapóne, kürüzan zirrkapónórr, yabü yabióban pamdógar, da e wata sab oya bóktan arrkrru kwarilünke, blaman elklaza wa yabü ne poko byal yarile.[‡]

²³ Koke nidi arrkru kwarile ene Godón ngidü bóktan pam, God ibü sab amóne akó dudu imrüke metatómpükü toba pamkolpamdo.[§] "

* ^{3:11} Ene blanda barngin talkumi koke alangórrón yarilürr, pud akyarrón Godón Müötüdü.

† ^{3:22} Mose Zu pamkolpamab ngaensingül Godón bóktan pam yarilürr. ‡ ^{3:22} Dut 18.15,18

§ ^{3:23} Dut 18.19

24 Pita wata kya bóktalórr wagó, "Godón ngidü bóktan pam, ngi Samuel, akó oya solkwat nidi togoblórr, Godón bóktan nibióbka yarilürr, i ta ngaen bóktónóp, ne klama tómbapóndako ini ngürrdü.

25 God ne poko bóktan yarilürr toba ngidü bóktan pamdó, enta wa yabünkü bóktanórr. Akó God ne alkamül-oke gyabi bóktan* tómbapónórr mibü abalbobataldó, e ta we bóktandómakla. Wazan Eibramka bóktanórr wagó, 'Marü küpdügab, ka sab darrü olom zirrsapono blaman pamkolpamabkü ini tüpdü, ibü bles bainüm.'[†]

26 God toba zaget olom noma ingrinürr, wa ngaen-gógópan yabüka zirrsapónórr, yabü inzan bles bainüm, yabiób kolae kwatódágab byalüngdi."

4

Zu Wirri Pama Ngürsilüm Bainóp Petrrospika

1 Petros akó Yoanes pamkolpamdzan bóktan namülnürri, Godón Müötüdü zaget pam, Godón Müót ngakan singüldü pam, akó ngibürr **Sadusi pama** ibüka ugón togobórr.

2 Wirri pam karibóka koke ngürsilan ngimtinóp, zitül i pamkolpam umulbain akó Yesun arsümülkwata bóktan amgol namülnürri.

3 I ibü bumigóp, da tümün müötüdü irrbünóp kókó darrü ngürr, zitül irrüba amzik kari poko yarilürr.

4 Nidi barrkrrurr ibü bóktan Yesunkwata, abüna amkoman yangunóp. Pamab tibiób ngarkwata kasilüller kókó 5000.

* **3:25** Mórrkemórrke móddoga: *Covenant.* † **3:25** Zit 22:18

Polón Peba Mórrag Rrom Sos Pamkolpamdo Ngaensingül Bóktan

Ini Peba Mórrag Nótó Wialómórr

[Apostol] Pol ini peba mórrag wialómórr Yesun amkoman angun pamkolpamdo Rrom wirri basirrdü. Errkya ini wirri basirr Itali kantrrian ngaensingül basirra. Itali Yurrop kugupidüma. Polón ngyaben tonarrdó Rrom kinga* ola ngyabelórr, da wa abün kantrri balngomól yarilürr.

Aprrapórr Pol ini peba mórrag wialómórr pail nóma yarilürr 56 o 57 Kerrison amtómól kakóm, wa Korrint wirri basirrdü nóma ngyabelórr karianbóka, Grris kantrridü (Apostolab Tórrmen 20:2-3). Oya wirri ubi yarilürr ene Rrom pamkolpam basenóm, zitülkus wa ibü basen küsil yarilürr. Da wa ngaen-gógópan Zerrusalem wirri basirrdü ki wame mani ódódóm elklaza-koke amkoman bangun pamkolpamdo ola, ngibürr sosa ne kla dakabain kwarilürr ibünkü. Ene kakóm, wa Rrom wirri basirrdü ki wame Yesun mamoaan pamkolpamab aodó zagetóm. Olgabi oya ubi yarilürr Spein† kantrridü tótókóm.

Polón Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Polón ngibürr zitülkus asi kwarilürr ini peba mórrag wialómóm. Wa wialómórr Rrom amkoman bangun pamkolpam umul-umulan ngibtanóm wa sab tame akó ibü bamtinüm oya tangamtinüm Spein tótókóm.

Wa akó wialómórr müsirrga ainüm wa ne kla umul yarilürr Yesun amkoman angunankwata akó pamkolpama ia ngyaben ki kwarile ibü amkoman bangundügabi. Ini peba mórragan wirrian bóktan zono módóga: “*Ka wirri ubila [Morroal Bóktan] amgolóm, zitülkus ka büód kokela. Ka büód kokela, zitülkus God tóba arüng okaka amzazilda ene Bóktandó gab.* We ngarkwatódó, wa sab blaman pamkolpam zid nirre, ene Bóktan Yesunkwata amkoman nidi angundako. *Ngaen-gógópan God [Zu pamkolpam] zid ninóp, errkyá wa ma akó ibü zid bainda, Zu-koke nidipko.* Ene amkomana, zitülkus Morroal Bóktandó God kwat okaka amzazilda pamkolpama [*dümdüm tonarr*] pamkolpamóm bainüm oya ilküpdü. *Wa pamkolpam yazebórr dümdüm tonarr pamkolpamzan wata tibiób amkoman bangunanme, darrü klamdó gab koke.* Wata Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó, ‘*God ne olom dümdüm tonarr olom ainda tóba amkoman bangunanme, wa sab ngarkwat-koke arról ipüde.’*” (1:16-17)

Abün Rrom amkoman bangun pamkolpam Zu-koke kwarilürr, a ngibürr Zu pamkolpam kwarilürr. Pol wialómórr wagó, ini nis kopoá tibiób morroal tonarre ia ki ipadnórre. Wa akó igó wialómórr wagó, God mibü zid tinóp oya gyaurdügabi akó mibü amkoman angundügabi Yesuka, da igó zitülkusdü koke, Godón gida mamoaandógab.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

* : Rrom pamkolpama tibiób king Sisabóka ngiblian kwarilürr. Mórrke-mórrke módóga: *Caesar ó Emperor.* † : Spein kantrri Yurrop kugupidüma.

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan *1:1-7*
- B. Polón wirri ubi Yesun amkoman angun pamkolpam basenóm Rrom wirri basirrdü *1:8-15*
- C. God tóba arüng okaka amzazilda Morroal Bóktandógab Yesunkwata *1:16-17*
- D. Blaman pamkolpamab kolae tonarr *1:18-3:20*
1. God kari ngürsil kokea pamkolpamab kolae tonarranme *1:18-32*
 - Zu pamkolpamab kolae tonarr *2:1-3:8*
 - a. God kolae tómbapón pamkolpam zaz ainda *2:1-16*
 - b. Zu pamkolpam akó ene gida, God ne kla ekyanórr Moseskama *2:17-29*
 - c. God metat tónggapónda wa tónggapónóm ne poko bóktanórr *3:1-8*
 2. Darrü olom babulana, dümdüm tonarr olom nótóke *3:9-20*
- E. God pamkolpam dümdüm tonarr pamkolpam byónda *3:21-4:25*
1. God ibü dümdüm tonarr pamkolpam byónda, Yesu Kerrison nidi amkoman angundako *3:21-31*
 2. Eibrra-amón amkoman bangun akó Godón alkamül-koke bóktan *4:1-25*
 - a. Eibrra-amón amkoman bangun Godka *4:1-12*
 - b. Godón alkamül-koke bóktan Eibrra-amka oya amkoman bangundügabi *4:13-25*
- F. Kerriso mibü susürr kolae tonarrdógab *5:1-8:39*
1. Paud akó bagúrwóm *5:1-11*
 2. Büdüla tamórr Adamkama, arróla tamórr Kerrisokama *5:12-21*
 3. Mi Kerrisökü nurrbarirru akó wankü túbarsirru *6:1-23*
 4. Mosesón gida-a mibü koke barümda *7:1-25*
 - a. Gida babula oyankü büdül nótóke *7:1-6*
 - b. Gida akó kolae tonarr *7:7-13*

Nis arunga bómkaldamli mibü gyagüpítótókdó *7:14-25*
 5. Godón Samu mibü tangamtindako akó Godón moboküpü ubi mibükama *8:1-39*
 - a. Arról apad Godón Samudüma *8:1-17*
 - b. Elnga wirri kómál zyón *8:18-30*
 - c. Godón moboküpü ubi *8:31-39*
- G. Isrrael pamkolpamab amkoman bangun-koke *9:1-11:36*
1. God akó Zu pamkolpam *9:1-18*
 2. Godón ngürsil akó gyaur *9:19-29*
 3. Isrrael pamkolpamab amkoman bangun-koke *9:30-10:4*
 4. God blaman pamkolpam zid bainda, Kerrison amkoman nidi angundako *10:5-21*
 5. Godón gyaur blamandó *11:1-36*
 - a. Tóba gyaurdügabi God ngibürr Isrrael pamkolpam koke alzizi amanórr *11:1-12*
 - b. Zu-koke nidipko, ibü zidbain *11:13-24*
 - c. Godón gyaur blaman pamkolpamdó, Isrrael pamkolpamdó ta inzan *11:25-32*
 - d. Godón agür wórr *11:33-36*
- H. Ikik bókrran bóktan *12:1-15:13*
1. Yesun amkoman angun pamkolpamab ngyaben *12:1-21*
 - a. Godón ubi ngarkwatódó ngyaben *12:1-2*

- b. God amkoman bangun pamkolpam gaodó ninóp darrpan-darrpan zaget tónggapónóm 12:3-8
- c. Yesun amkoman angun pamkolpama ia tulmili nyabenórre 12:9-21
- 2. Singüldü pamab bóktan arrkrru akó moboküpdu ubi 13:1-14
 - a. Mi ini tüpan singüldü pamab tangdó koralo 13:1-7
 - b. Mibü moboküpdu ubi mibiób darrpan-darrpandó ki kwarila akó mi tómbapón ki kwarila dümdüm ne klamko 13:8-14
- 3. Mi darrü kla koke ki tónggapón kwarila, yabü zonaret ne gyagüpi nómá tótókdako wagó, ene kolaea 14:1-15:13
 - a. Mibiób darrpan-darrpan zaz koke ki bain korala 14:1-12
 - b. Mi darrü kla tónggapón koke ki kwarila, mibü zonaret sab ne klama kolae tonarrdó idüde 14:13-23
 - c. Mi ngibürr amkoman bangun pamkolpam bagürwóman ngibtan kwarilo, wata mibiób koke 15:1-6
 - d. Zu-koke nidipko, i ta Godón agürdako 15:7-13
- I. Polón zaget ibünkü, Zu-koke nidipko akó oya bókam bagósorrón bóktan Rrom tótókóm 15:14-33
 - 1. Pol wialómórr tóba zagetankwata ibünkü, Zu-koke nidipko 15:14-21
 - 2. Polón bókam bagósorrón bóktan Rrom wirri basirrdü tótókóm 15:22-33
- J. Dómdóm alakón bóktan 16:1-27
 - 1. Polón morroal yawal bóktan pamkolpamdó 16:1-16
 - 2. Dómdóm ikik bókrran bóktan 16:17-23
 - 3. Dómdóm tóre Godón agürüm 16:25-27

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Kerriso Yesun [leba zaget olomla]. God kürü ngikaunürr [apostolóm] bainüm akó kürü tebe-tebe kúmaikürr oya [Morroal Bóktan] adrratóm pamkolpamdó.

² Ngaen-ngaen God [alkamül-koke bóktan] ingrinürr ini Morroal Bóktan akyanóm. Wa tóba bóktan ingrinürr akó tóba [prropeta] Gyabi Wialómorrón Bóktandó wialómóp.

³ Ini Morroal Bóktana tóba Olombóka apónda, ini tüpan nyabendó [Deibidün] bobat nótó yarilürr.

⁴ Wa dudu [kolkal] nyaben yarilürr. Akó God arüngpükü tómyenóp wagó, ene Olom oya tóbanan Olom yarilürr, wa oya nómá irsümüllürr bündüldügab. Ene Olom Yesu Kerriso-e, mibü [Lod].

⁵ Oyakama ka [gail tonarr] ipadórró apostolóm bainüm, igósüm blaman bwób-bwób pamkolpama sab Yesun amkoman angun kwarile akó we ngarkwatódó oya bóktan arrkrru kwarile. Ka ini zaget tómbapondóla, igósüm Yesu Kerrison ngi wirri kwitüm emngyerre.

⁶ E ta ene pamkolpamab kugupidü asinakla, e ngibaurrún nidipakla Yesu Kerrison pamkolpamóm bainüm.

⁷ Ka wialómdóla blaman pamkolpamdó Rrom wirri basirrdü, Godón [moboküpdu ubi] nibióbkama akó ngibaurrún nidipko tóbanan pamkolpamóm bainüm.

Ka tóredóla, gail tonarr akó moboküpdu paud sab yabüka asi ki namülam God mibü Abdögab akó Lod Yesu Kerriso.

*Polón Wirri Ubi Yesun Amkoman Angun Pamkolpam Basenóm Rrom
Wirri Basirrdü*

⁸ Ngaen-gógópan, ka ne God [ótókdóla], ka oya eso akyandóla Yesu Kerrisokama yabü blamandó, zitülkus dudu tüpdü pamkolpama yabü amkoman bangunankwata apóndako.

⁹ Ka Godónkü zagetdóla amkoman moboküpi, Morroal Bóktan oya Olomankwata adrratóde. Wa umula igó amkomana wagó, ka metat tóre bakodóla yabünkü, piküp bain-koke.

¹⁰ Ka tóredóla, God aprrapórr ta sab kwat alóte dómdóm yabüka tótókóm, oya ubi ne nómá yarie.

¹¹ Ka inzan tóredóla, zitülkus kürü wirri ubi yabü basenóma, igósüm ka yabü tangnamtinünümö samuan ngarkwatódó, God kürüzan tangkamt-inürr, yabü arüng akyanóm.

¹² Kürü ubi igó bóktanóma wagó, mi mibiób darrpan-darrpan arüng bütan kwarilo mibiób amkoman bangundügab Yesuka. Kürü amkoman banguna yabü arüng nütürre, dakla yabü amkoman banguna kürü arüng kókyene.

¹³ [Zonaretal], kürü ubia e umul kwarilo wagó, abün münüm ka gyagüpítótók esenórró yabüka tótókóm, a ngibürr klama kürü kürrmatnóp kókó errky. Kürü ubia yabüka tótókóm, igósüm kürü zageta sab ta küppükü baine yabü aodó, wata kürü zagetazan küppükü bainürr barre Zu-koke pamkolpamab aodó.

¹⁴ Kürü zaget asine blaman pamkolpamdó, Grrik bóktan akó bókam tumtum umul nidipko akó umul-kók nidipko, wirri sukul pamkolpam akó sukul-koke pamkolpam.

¹⁵ Da mórdóga, ka wirri ubila Morroal Bóktan ta adrratóm yabüka, Rrom wirri basirrdü nidi ngayabendakla.

God Tóba Arüng Okaka Amzazilda Morroal Bóktandó gab Yesunkwata

¹⁶ Ka wirri ubila Morroal Bóktan amgolóm, zitülkus ka büód kokela. Ka büód kokela, zitülkus God tóba arüng okaka amzazilda ene Bóktandó gab. We ngarkwatódó, wa sab blaman pamkolpam zid nirre, ene Bóktan Yesunkwata amkoman nidi angundako. Ngaen-gógópan God [Zu pamkolpam] zid ninóp, errky wa ma akó ibü zid bainda, Zu-koke nidipko.

¹⁷ Ene amkomana, zitülkus Morroal Bóktandó God kwat okaka amzazilda, pamkolpama [dümdüm tonarr] pamkolpamóm bainüm tóba ilküpü. Wa pamkolpam yazebörr dümdüm tonarr pamkolpamzan wata tibiób amkoman bangunanme, darrü klamdó gab koke. Wata Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "God ne olom dümdüm tonarr olomóm ainda tóba amkoman bangunanme, wa sab [ngarkwat- koke arról] ipüde."

God Kari Ngürsil Kokea Pamkolpamab Kolae Tonarrabme

¹⁸ Godón wirri ngürsil kwitümgab okaka amzazirrüna blaman Godkamóm ubi-koke pamkolpamab tulmildü akó ibü dümdüm-koke tórrmendó. Ene pamkolpama amkoman bóktan anikdako tibiób dümdüm-koke tórrmene.

¹⁹ Godón wirri ngürsil okaka amzazirrüna, zitülkus Godónkwata ne kla ki umul bairre, i umulako, zitülkus God kuri pupo tinóp ibüka.

20 Ini amkomana, zitülkus ene tonarrdógab, God tüp akó pülpül nómá tónzapónorr, pamkolpam gaodó kwarilürr oya ngarkwat-koke arüng asenóm akó umulüm wagó, wa Goda. Darrü pam gaodó kokea Godón amzyatóm, a wa ma gaodóma, wa ene elklaza nómá ngabkanda, God ne elklaza tómbapónorr. We ngarkwatódó, pamkolpamab zitülkus babula igó bóktanóm wagó, "Ki Godónbóka umul babulakla."

21 I Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre, a i ma koke tónggapóndako, akó i oya eso koke akyandako, enana i oyabóka umulako. A ibü gyagüpítótóka Godka küp-koke bainóp akó ibü gonggo moboküpa ibü balngomoldako tümün kwatódó.

22 Enana i bóktandako wagó, "Ki [wirri gyagüpítótók] pamkolpamakla," a i ma gonggo pamkolpamóm kuri bairre.

23 Da i kak kuri emtyerre Godón [wirri kómal zyóndü], we God, kokean nótó narrótóke. A i ma kuri byalüngörre nugupi tómbapórrón dandangdó akó i ene elklaza ótókdako. Ene dandangab obzeksyók inzanako: pam, enana i sab narrbarine, akó póyae akó tokom wapórpükülar akó tüpdü ngübyón elklaza.

24 We ngarkwatódó, God ibü kuri előke kolae tonarr tómbapónóm tibiób kolae büban ubidügab, ngibürr kolpampükü utüdi, ibü kol ó morwal koke nidipako. Olgabi i büód tonarr tómbapónóp tibiób darrpan-darrpan bübdü.

25 God ibü elókórr, zitülkus i kak kuri emtyerre amkoman bóktandó Godónbóka akó obae tiz bóktan amkoman nangunóp. Da i ene elklaza ótókdako, God ne kla tómbapónorr, akó ibünkü zagetódako. A i oya koke ótókdako akó oyankü koke zagetódako, ene elklaza nótó tómbapónorr. Ene watóke pamkolpama noan metat ki agür kwarilün. [Amen].

26 We zitülkusdü, God ibü elókórr büódan tulmil tómbapónóm kolae büban ubidügab. Ibü kola kuri bólérre pampükü utüm áma ngibürr kolpükü utódako.

27 Pama ta inzan kuri bólérre kolpükü utüm akó ibü kolae büban ubia ibü bumiógda ngibürr pampükü utüm. Pama büódan tórrmen tulmil tómbapóndako ngibürr pampükü akó inzan kwata i tibiób darrem ipüdóp tibiób kolae tonarranme. I gaodómako ene darrem apadóm.

28 Akó zitülkus i gyagüpi koke ogobórr wagó, igó poko wirri klama, igó bóktanóm God amkoman Goda, wa ibü igósidi elókórr ene elklaza tómbapónóm tibiób gonggo gyagüpítótókdögab, i koke ne kla ki tómbapórr.

29 I blaman darrpan-darrpan kolae tonarra gwarrarrónako. I dümdüm-koke tulmil akó kolaean tulmil tómbapóndako. Ibü gyagüp kolaea akrranda akó i ubiako kolae tómbapónóm ngibürr pamkolpamidó. Ibü ubi ngibürr pamkolpamab elklazadóma. I pam büdülämpükü akrrandako, i ongyaldako, i pamkolpam ilklió bülióndako akó azid alióndako. I ngi bumarrudako,

30 i obae bóktan alióndako ngibürrabkwata panzedó, i Godón alzizi amaikdako, i ngibürr pamkolpam morroal-koke angóndako, i gyagüpi tótkdako wagó, i morroalako ngibürr pamkolpamidögab, akó i ikub bagürdako. I küsil kwat kuri eserre kolaean tulmil tómbapónóm. I tibiób aipalabalab bóktan koke arrkrudako.

31 I gonggoako, i tibiób [alkamül-koke bóktan] amgündako, ibü moboküpdu ubi babulako tibiób müót pamkolpamdó, akó ibü gyaur babulana.

32 I ene elklaza tómbapóndako, enana i Godón dümdüm gida bóktan pokobóka umulako, ne pokoa bóktanda wagó, inzan nidi ngaben-dako, i gaodómako büdülm. I tib ene elklaza tómbapóndako, akó i ta igó bóktandako wagó, ene morroala ngibürr pamkolpama nóma tómbapónorre.

2

God Kolae Tómbapón Pamkolpam Zaz Ainda

1 Aprrapórr darrü Zu pama yabü aodó igó bóktanda wagó, "I kolae pamkolpamako; ka ene kla koke tómbapóndóla!" Da ka oyaka bóktan alkomóldóla wagó, "Marü zitulkus babula ibü zaz ainüm, zitulkus ma darrü pam nóma zaz aindóla, a ma ta dadan elklaza tómbapóndóla, ma ta igósidi moba urdü tótók kwt kuri alóta."

2 God sab ibü zaz nirre, ene elklaza nidi tómbapóndako, akó mi umul igósakla, wa ibü [dümdüm tonarre] zaz nirre tibiób térrmen tulmildügab.

3 Pam, ma ibü zaz aindóla a ma ta ene dadan elklaza tómbapóndóla. Da marü gyagüpitótók iada? Ma ia gaodómla kórzyónüm, God marü nóma zaz mine? Koke!

4 Ó aprrapórr ma igó gyagüpi tótókdóla wagó, oya wirri morroal tonarr wata kari klama. Wa ta ngürsilüm búsaí kokean bainda, akó wa wirri zao-zao pama. Ia ma koke amzyatdóla igó, God morroal tonarra marúka, igósüm ma kolae tonarrdögabi tübyalüngó oyaka?

5 A marü moboküp baku burrul babulana akó marúka gyaur babulana, ma ne kolae kla tómbapóndóla. Ma moba kolae tonarrab darrem igósidi metat wirri byóndóla, kókó ene ngürra sab nóma tame, God tóba wirri ngürsil ne ngürrdü pupo sine. Ene ngürrdü, God sab akó okaka tübine, wa pamkolpam ia zaz nirre dümdüm tonarre.

6 Wa sab darrem kla nüliónorre darrpan-darrpan pam tibiób térrmen tulmil ngarkwatódó.

7 Ngibürr pamkolpama metat piküp bain-koke morroal térrmen tulmil tómbapóndako, da i inzan amtyandako, ibü wirri ubia metat ngabenóm, akó igó, God ibü nagürlórre, ó ibükwata gyagüpi wame wagó, i morroal kolpamako. Ene pamkolpam God sab [ngarkwat-koke arról] nüliónorre.

8 A ngibürr pamkolpama tibióbankwata gyagüpi bomandako. Olgabi i amkoman bóktan alzizi amaikdako akó dümdüm-koke tonarr mamoan-dako. God sab kari ngürsil koke yarile ibüká.

9 Müp akó azid aeng sab asi namüli blaman pamkolpamdó, kolaean kla nidi tómbapóndako, ngaensingül Zu pamkolpamdó akó ta Zu-koke nidipko.

10 A God ibü ngi wirri kwitüm emele, ibü sab wirri ngi nöterre, akó paud nüliónorre, morroal nidi tómbapóndako, ngaensingül Zu pamkolpamdó akó ta Zu-koke nidipko.

11 Ene klama sab tómbapón, zitulkus God sab blaman pamkolpam darrpan ngarkwatódó zaz nirre.

12 Zu-koke nidipko, Mosesón gida babula ibüka. I Mosesón gida kalkuma kolae tonarr tómbapóndako akó bamrukürrünako.* Zu pamkolpamidó Mosesón gida asine. I kolae tonarr tómbapóndako akó God sab ibü zaz nirre ene gida ngarkwatódó.

13 Ene amkomana, zitülkus ene pamkolpam, gida wata nidi arrkrrudako a koke mamoandako, dümdüm tonarr pamkolpam kokeako Godón ilküpdü. A gida nidi arrkrrudako akó dakla mamoandako, God ibü dümdüm tonarr pamkolpamóm nirre.

14 Zu-koke nidipko, Mosesón gida babula ibüka. A i ma ngibürr elklaza nóma tómbapóndako tibiób gyagüpitótókdágab, Mosesón gida-a ne poko bóktanda, da i ma okaka amzazildako, i umulako morroal tonarr akó kolae tonarr laróga.

15 Ibü tórrmen tulmila pupo bainda, igó poko ibü moboküpü wialómorrónako, Mosesón gida-a ne poko bóktanda. Auma büb kugupidü, i ta umulako morroal tonarr a kolae tonarr laróga. Akó ibü gyagüpitótóka ngibürr tonarr ibü byalda wagó, "E kolae tónggapórre." Ngibürr tonarr ibü byalda wagó, "Wa taia e ne kla tónggapórre."

16 Ini tonarra sab tómbapóne ene ngürrdü, wa sab pamkolpamab anikürrün gyagüpitótók nóma zaz nirre Yesu Kerrisokama, [Morroal Bóktan] ngarkwatódó, ka ne poko büdratdóla.

Zu Pamkolpam akó Ene Gida, God Ne Kla Sekyanórr Moseskama

17 Da errkyadan ka marüka wialómdóla, ma moba Zu olombóka nótó ngibliandóla. Ma Mosesón gidadó ngambangoldóla akó ikub bagürdóla igó, ma Godónla.

18 Ma umulóla oya ubi laróga akó ma amzyatdóla kómála ne klama ngibürr klamdágab, zitülkus Mosesón gida-a marü umul ainda.

19 Ma amkoman karrkukusí angundóla wagó, ma ilküküp murrausürrün kolpamab balngomól olomla, zyón klamla ibünkü, tümün kwatódó nidipako.

20 Ma gyagüpi tótókdóla wagó, ma umulbain pamla ibünkü, Godónbóka umul-kók nidipko akó ibünkü, olmalpókalzan nidipko samuan ngarkwatódó. Ma inzan gyagüpi tótókdóla, zitülkus Mosesón gida-a marü blaman kla umul ainda akó blaman amkoman bóktan asine ene gida kugupidü.

21 Da módóga, ma wa ngibürr pamkolpam umul baindóla. A ma ma moba koke larógóm umul baindóla? Ma wa panzedó ikik bokrrandóla, pamkolpama koke góómól kwarile, da ma müób iade góómól-góómól bangondóla?

22 Ma wa igó bóktandóla wagó, pamkolpama pam a kol góómól koke ki kwarile, da ma wa kol iade góómoldóla? Ma wa gyagüpi tótókdóla wagó, obae god ngazirr klamako, da ma ene obae godan [ótók] müötüdüğabi iade góómoldóla?

23 Ma wa ikub bagürdóla gidankwata, da ma Godón ngi iade tüp alkomooldóla, Mosesón gida amgündi?

24 Ene amkomana, zitülkus Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Zu-koke nidipko, i Godón ngi kulaindako yabüme."

* **2:12** *bamrukürrün* wa ibübóka apónda, nibiób ngarkwat-koke arról babula, a ma sab [metat bölmyn urdül] nidi ogobe. **2:24** *Aesaya* 52:5

25 Zitülkus ma Zu pamla, marü [gyabi sopae singgapirrūna]. Ene ta kómala, ma ne gida nómama mamoandóla. A ma ne gida nómama amgündóla, ene wamaka marü gyabi sopae singgapin kokea.

26 Da gyabi sopae koke nibiób singgalgónóp, i ne gidan arüng bóktan nómama mamoan kwarile, God ibü igó ngabkan yarile wagó, ibü gyabi sopae singgalgórrónako, da igósidi i tóbanan pamkolpamako.

27 God sab marü zaz mine akó [kolaean darrem] mókyene, ma gida nótó amgündóla, enana marü wialómorrón gida asine akó enana marü gyabi sopae singgapirrūna. Pamab gyabi sopae koke nibiób singgalgónóp bübdü, da i ma gida mamoandako, i sab ugón bóktórre wagó, ene dümdüma God marü kolaeon darrem mókyene.

28 Pamkolpama nómama asendako igó, darrü oloma Zu isab gida mamoanda, i amzyatódako wagó, wa Zu pama. A ene gida mamoana koke amtyanda wagó, wa amkoman Zu pama, noan moboküp Godkama. Akó darrü paman gyabi sopae singgapirrún nómada, ene klama koke amtyanda igó, wa amkoman Godóne.[†]

29 Koke! Darrü pam amkoman Zu pama, wa ne Godón amkoman moboküpi nómama mamoanda. Akó darrü paman gyabi sopae singgapirrún nómada wibalómorrón gida ngarkwatódó, ene wirri kla kokea. A wirri kla módóga, Godón Samua ne zaget tónggapónda pamab moboküpdu. Inzan pama pamkolpamab agür koke apadóda, a wa Godón agür apadóda.

3

God Metat Tónggapónda, Wa Tónggapónóm Ne Poko Bóktanórr

1 Da darrü pam Zu olom nómade, ene klama oya iazan tangamtine? Ó ia morroala, darrü paman [gyabi sopae singgapirrún] nómada?

2 Ó anda, blaman kwata! Singül kwata, God Zu pamkolpam tóba bóktan nülinóp, zitülkus wa ibü amkoman angun yarilürr ene bóktan ayom.

3 Laróga sab tómbapóne, doan Zu pamkolpama koke nómama tónggapónóp, i tónggapónóm ne pokobóktónóp? Ia God sab igósidi bólene tónggapónóm, wa tónggapónóm ne pokobóktanórr?

4 Koke, amkoman kokean! God metat wata amkoman pokobóktanda, enana blaman pamkolpam obae tiz kolpamako. Enezan [Deibid] wialómorr Wórr Pebadó Godka wagó,

"Ene igósüm, blaman pamkolpama sab emzyetörre marü bóktan amkoma.

Akó darrü pama sab igó nómama bóktóné wagó, marü zaz bain dümdüm kokea, ma sab moba pupo baillo wagó, 'Kürü zaz bain wata dümdüma.'

5 A mibü dümdüm-koke tonarra ne Godón [dümdüm tonarr] nómama pupainurre, mi ia pokobóktorre? Ia mi igó bóktórre wagó, Godón dümdüm babula tóba wirri ngürsil okaka amzazilüm akó mibü [kolaeon darrem] akyanóm? (Ka popa pamakanza bóktandóla.)

6 Koke, amkoman kokean! Godón ne dümdüm babul nómama ki yaril, da wa igósidi gaodó koke ki yarile tüpan pamkolpam zaz bainüm dümdüm tonarre.

[†] **2:28** Gida murrdü, gyabi sopae singgalgón timam yarilürr, amtyande ene pam Godón yarilürr. A ene timama koke amtyan yarilürr, ene paman moboküp amkoman Godka yarilürr. **3:4** Wórr Peba 51:4

⁷ Aprrapórr ma bóktandóla wagó, "God metat tónggapónda, wa tónggapónóm ne poko bóktanórr. Pamkolpama ne ene kla morroal nóma emzyetörre kürü obae tiz tórrmen tulmildügabi akó ene igósidi, i Godón ngi wirri kwitüm emngyerre, da wa sab kürü koke ki zaz kyó akó darrem koke ki kókya kólba kolae tonarrdógab."

⁸ Da ma ta inzan bóktono magó, "Mi kolae tómbapóndakla, igósüm sab morroala tame." Ngibürr kolpama ta kolae bóktan kürükwata alióndako panzedó wagó, ka ene poko bóktandóla. I ngarkwatódómako, God sab ibü zaz nirre akó kolaean darrem nülirre.

Darrü Olom Babulana, Dümdüm Tonarr Olom Nótóke

⁹ Mi ia bóktórre ene pokodágabi? Ia mi, Zu nidipakla, morroalakla ngibürr pamkolpamdagabi? Koke, amkoman kokean! Ka kuri bóktóna wagó, kolae tonarra nizan kobo arüngi alngomólida, Zu pamkolpam akó Zu-koke nidipko.

¹⁰ Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó,
"Darrü pam babulana, dümdüm tonarr olom nótóke, tai amkoman babulana.

¹¹ Darrü olom babulana, Godón amkoman bóktanan [küp nótó apadóda],
darrü olom babulana, Godón nótó amkündä.

¹² Blamana Godón kak kuri emtyerre;
blamana wata kolae kuri bairre.

Darrü olom babulana, morroal tonarr nótó tómbapónda, tai amkoman babulana."

¹³ "Ibü böktan kolaeana, wamaka kolae ilangazan burruanda tae bapórrón gapókdágabi;

i pamkolpam ilklió bülióndako mis böktane."

"I pamkolpam kolae baindako tibiób böktane, wamaka büdül tarük gwara pamkolpam kolae bainda."

¹⁴ "I metat amórrdako akó i metat pamkolpam azid alióndako tibiób böktane."

¹⁵ "I büsai-büsai tótókdako wapórane pamkolpam akrranóm büdülpükü.

¹⁶ I darrü bwób nóma amgatódako, ene bwób kulairrüna akó ene bwóban pamkolpam wata müpdümäko.

¹⁷ Ibüka darrü umul ta babula paudankwata."

¹⁸ "Ene pamkolpamab gum ta babula Godka."

¹⁹ Mi umulakla wagó, gida-a blaman ne poko bóktanda, ibüka böktanda, gida murrdü nidi ngyabendako. Ene igósüm, pamkolpamab darrü poko ta babula bóktanóm, God ibüka nóma böktanda wagó, wa ibü sab kolaean darrem nülirre. Akó ene igósüm, God sab dudu tüp zaz ine.

²⁰ God sab dudu tüp zaz ine, zitülkus darrü olom babula, God sab dümdüm tonarr olom noan ine, zitülkus wa gida mamoanda. A pamkolpama wata umul baindako wagó, i kolae tonarr tómbapórre, zitülkus gida-a ibü ene kla umul bainda.

God Ibü Dümdüm Tonarr Pamkolpam Byónda, Yesu Kerrison Nidi Amkoman Angundako

21 A errkyä God gida kalkuma okaka amzazilda, wa darrü kwat kuri alótórr tóbankü pamkolpam dümdüm tonarr pamkolpamóm bainüm. Mosesón Gida Buk akó Prropetab Peba-a enekwata bóktandako wagó, amkomana.

22 God pamkolpam dümdüm tonarr pamkolpamóm byónda, zitülkus i Yesu Kerrison amkoman angundako. Ene amkomana blamanabkü, amkoman nidi bangundako, zitülkus God ibü darrpan ngarkwatódó zaz baínda:

23 blaman pamkolpama kolae tonarr tómbapórre akó blaman igósidi gaodó kokeako Godón [wirri kómál zyón] amrranóm.

24 A ibü blaman God dümdüm tonarr pamkolpamóm byónda tóba [gail tonarrdógabi], popa, oya darrem babula. Wa gaodóma ene kla tónggapónóm, zitülkus wa ibü [aurdü amalórr] Kerriso Yesukama.

25 God oya panzedó singrinürr [urdü agasil larzan] ibü kolae tonarr barrgonóm, amkoman nidi angundako igó, Yesun óea tópkanórr ibü kolae tonarrabme. God ini kla tónggapónorr tóba dümdüm tonarr amtyanóm, zitülkus wa ngaen zao-zao yarilürr akó wa igósidi pamkolpam kolaean darrem koke nülinóp tibiób kolae tonarrdógabi, i ngaen ne kolae tonarr tómbapónóp.

26 Wa ini kla tónggapónorr oya dümdüm tonarr amtyanóm errkyä, igósüm pamkolpam umul kwarile wagó, wa dümdüm Goda akó igósüm, wa oya dümdüm tonarr olom ainda, Yesun nótó amkoman angunda.

27 Da ia darrü kla asine mibü ikub bagürüm? Babulana! Iade? Ia ene igósidi, zitülkus mi gida mamoadakla? Koke, ene igósidi, zitülkus mi Yesun amkoman angundakla.

28 Ka ini poko wialóma, zitülkus mi igó bóktan amoandakla, darrü olom dümdüm tonarr oloma, zitülkus wa amkoman bangunda, akó ene zitülkus koke igó, wa gida mamoadanda.

29 Ia God wata Zu pamkolpamab Gode? Ia wa akó ta ibü God koke-e, Zu-koke nidipko? Ó, wa akó ta ibü Gode, Zu-koke nidipko,

30 zitülkus wata darrpan Goda. Wa sab Zu pamkolpam dümdüm tonarr pamkolpamóm nirre tibiób amkoman bangundügabi. Akó wa sab dadan poko bóktóne ibükwata, Zu-koke nidipko, tibiób dadanzan amkoman bangundügabi.

31 Da ia mi Mosesón gida amandakla amkoman bangundügabi? Koke, amkoman kokean! A mi ma ene gida karrkukus aindakla.

4

Eibrra-amón Amkoman Bangun Godka

1 Da mi ia bóktórre Eibrra-amónkwata, mibü tüpan kwata abbobat? Wa ia poko umul ipadórr inikwata?

2 Eibrra-amón ne [dümdüm tonarr] pamóm nóma yónürr tóba tórrmendögabi, da oya zitülkus asi ki yarilürr ikub bagürüm. A Godón ilküpü koke.

3 Ka ini poko wialóma, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Eibrra-am Godón amkoman yangunürr, da ini zitülkusdü, God oya ipadórr dümdüm tonarr olomzan."

⁴ Pama manim nóma zagetóda, wa darrem apadóda. Wa ene darrem igó koke ngakanda wagó, ene [gyaur klama]. A oya dümdüm asine ene darrem apadóm.

⁵ God darrü olom koke apadóda dümdüm tonarr olomzan, tóba tórrmendó nótó ngambangólda zid bainüm. A wa dümdüm tonarr olomzan igó olom apadóda, Godka nótó ngambangólda akó amkoman angunda. Ene olom umula wagó, God gaodóma ibü dümdüm tonarr pamkolpamóm bainüm, ngaen Godkamóm ubi-koke nidi kwarilürr, i oyaka nóma tübyalüngórre.

⁶ Danan ngarkwatódó, [Deibid] ta wialómórr inikwata, wa bagürwómkawata nóma wialómórr, ne bagürwóm ibükama, God nibiób azebda dümdüm tonarr pamkolpamzan. A wa ibü we zitulkusdü koke azebda, tibiób tórrmendögabi. Deibid wialómórr wagó,

⁷ "Bagürwóm idipako,

nibiób gida amgün tonarr barrgorrónako,

nibiób kolae tonarr amarrónako.

⁸ Bagürwóm watóke,

Lod noan kolae tonarr kokean gyagüpi amóne."

⁹ Da ia ini bagürwóm wata ibünküma, nibiób [gyabi sopae singgalgórrónako]? Koke. Wa akó ibünküma, nibiób gyabi sopae singgalgórrón kokeako. Mi babina wagó, "Eibrra-am Lodón amkoman yangunürr, da ini zitulkusdü, LOD oya igósidi ipadórr dümdüm tonarr olomzan."

¹⁰ God oya nóma ipadórr dümdüm tonarr olomzan? Ia Eibrra-amón gyabi sopae singgapin küsil yarilürr, ta ia sopae singgapin kakóm? Ene kakóm koke; oya gyabi sopae singgapin ugón küsil yarilürr!

¹¹ Oya gyabi sopae singgapin oya dümdüm tonarr okaka imzazilürr akó karrkukus yönürr. Wa dümdüm tonarrpükü yarilürr ene tonarrdó, oya gyabi sopae singgapin küsil nóma yarilürr. Wa dümdüm tonarrpükü yarilürr, zitulkus wa Godón amkoman angun yarilürr. We ngarkwatódó, wa ibü abóm baine, Godón amkoman nidi angundako a nibiób gyabi sopae singgalgórrón kokeako, igósüm God sab ibü ta yazebe dümdüm tonarr kolpamzan.

¹² Akó wa ta ibü abe, nibiób gyabi sopae singgalgórrónako. Ka wata ibübóka apóndóla, nibiób gyabi sopae singgalgórrónako akó ta amkoman nidi bangundako Eibrra-amzan amkoman bangun yarilürr ene tonarrdó, oya gyabi sopae singgapin küsil nóma yarilürr.

Godón [Alkamül-koke Bóktan] Eibrra-amka, Oya Amkoman Bangündügabi

¹³ God Eibrra-amón akó oya olmalbobatal alkamül-koke bóktan nókyenóp wagó, dudu tüp wa sab Eibrra-amón ekyene. Eibrra-am ene bóktan gida mamoadóágab koke ipadórr, a wa tóba amkoman bangundügabi ipadórr. Akó God oya ipadórr dümdüm tonarr olomzan.

¹⁴ Pamkolpama dudu tüp ne nóma ki ipüdörre gida mamoadóágabi, da Godón amkoman angun akó oya alkamül-koke bóktan igósidi küp-koke ki namüli.

¹⁵ Zitulkus módóga, Godón wirri ngürsila pamdó tótókda, i gida nóma amgündako. A gida babulan nóma ki yaril, gida amgün ta babul ki yaril.

16 We ngarkwatódó, ene alkamül-koke bóktan amkoman bangundügabia, igósüm ene bóktan Godón [gail tonarr] ngarkwatódó ki yarile. Akó ene igósüm, ene bóktan karrukus airrún ki yarile blaman [Eibrra-amón olmalbobataldó]. Wata ibü tibióbanka koke, Mosesón gida nidi mamoaandako, a blaman pamkolpamidó, amkoman nidi bangundako Eibrra-amzan. Wa mibü blamanab aba.

17 Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Ka marü abbobatóm kuri mina bwób-bwób pamkolpamabkü ini tüpdü." Wa mibü abe Godón ilküpdu, oya amkoman nótó angun yarilürr, ene nadü Gode, ibü arról nótó aliónda, büdül nidipko. Akó ene nadü Gode, elklaza nótó tómbapónda ene elklazadógabi, babulan ne klamko.

18 Eibrra-amón zitülkus babul yarilürr [gedlóngóm bainüm], zitülkus oya olmal babul kwarilürr. A wa ma gedlóngóm bailürr akó amkoman bangun yarilürr wagó, wa abóm bainürr abün bwób-bwób pamkolpamabkü ini tüpdü, wata God enezan bóktanórr oyaka wagó, "Marü olmalbobatal sab abün korale."

19 Oya amkoman bangun arünga koke kari bailürr, wa tóba büb nómá kùp bamkónórr büdül kari poko nómá yarilürr, zitülkus wa aprrapórr 100 pail ngarkwat yarilürr, akó wa gyagüpi nómá amaik yarilürr wagó, Serra epepo akó olmal balngón-koke kolo.

20 Wa kokean piküp bainürr amkoman angunüm akó wa ninis gyagüpitótók koke yarilürr Godón alkamül-koke bóktanankwata. A oya amkoman bangun arünga dódórr bainürr akó wa Godón ngi wirri kwitüm emngyelorr.

21 Wa wirribóka amkoman angun yarilürr wagó, Godón gaodóma ene kla tónggapónóm, wa ne alkamül-koke bóktan ekyanórr.

22 We zitülkusdü, "God oya ipadórr dümdüm tonarr olomzan."

23 Ene bóktan opor, "oya ipadórr dümdüm tonarr olomzan," wata Eibrra-amón tóbanankü wialómorrón koke kwarilürr.

24 Ene bóktan opor akó ta wialómorrón kwarilürr mibünkü. God mibü ta sab sazebe dümdüm tonarr kolpamzan. Wa mibü inzande sazebe, mi oya amkoman nómá angundakla, Yesun mibü [Lod] ne nótó irsümülürr büdüldügab.

25 God Yesun amkal pamab tangdó ingrinürr narrótókóm mibü kolae tonarrabme akó oya irsümülürr arróldó, igósüm wa gaodó yarilürr mibü dümdüm tonarr kolpamóm ainüm.

5

Paud akó Bagürwóm

1 We ngarkwatódó, zitülkus God bóktanda wagó, mi [dümdüm tonarr] pamkolpamakla mibiób amkoman bangundügabi, God akó midi paudüdü ngyabéndakla mibü Lod Yesu Kerrisokáma.

2 Mibü amkoman bangunabme, wa kwat alótórr mibünkü [gail tonarr] apadóm, mibüka ne klame. Akó mi bagürwómdümakla, zitülkus mi [gedlóngóm bainakla], Godón [wirri kómal zyón] sab mibüka yarile.

3 Wata we pokoon koke, akó mi ta bagürwómdümakla mibü azid aengdögabi, zitülkus mi umulakla wagó, mi nómá azid aengdakla, da mi igósidi umul baindakla karrukus bórrangóm.

⁴ Mi noma karrkukus bórrangdakla, God mibü tórrmen tulmil apókda akó wa bóktanda wagó, "Morroal". Olgabi mi gedlóngóm baindakla, Godón wirri kómál zyón sab mibükä yarile.

⁵ Akó mi ne klamóm gedlóngóm bairre, sab amkoman küpüm baine, zitülkus Godón wirri [moboküpüdü ubi] mibü moboküpüdma. God mibü tóba Samu tókyenóp. Wa mibü tangbamtinda amzyatóm wagó, Godón moboküpüdü ubi mibükä amkoman wirriana.

⁶ Ene tonarrdó, mi gaodó koke noma kwarilnürřü mibiób tangbamtinüm, Kerriso ibünkü narrótókórr Godkamóm ubi-koke nidipko.

⁷ Anda, wata darrpan-darrpan oloma ubi bainda büdülüm dümdüm nygaben pam zid ainüm, a darrü pam apprapórr asine, gum-koke nótóke büdülüm morroal pam zid ainüm.

⁸ A God tóba moboküpüdü ubi mibükä okaka amzazilda inzan tonarre: mi kolae tonarr pamkolpam noma kwarilnürřü, Kerriso narrótókórr mibünkü.

⁹ Zitülkus God mibü dümdüm tonarr pamkolpamóm tinóp Yesun óedóma, da mi igósi amkoman umulakla, mi sab zid bairrún kwarilo oyakama Godón wirri ngürsildügabi!

¹⁰ Mi Godón gómdamat-koke noma kwarilnürřü, wa mibü gódam tangunóp tóba Oloman büdüldóma. Da módoga, zitülkus wa mibü gódam tangunóp, mi amkoman igósi umulakla mi zid bairrún kwarilo oya arrólóma!

¹¹ Wata ene pokoa tebe koke, a mi akó ta bagürwómdümakla ene klamdógbabi, God ne kla tónggapónórr mibünkü mibü Lod Yesu Kerrisokama. God mibü gódam tangunóp oyakama.

Büdüla Tamórr Adamkama, Arróla Tamórr Kerrisokama

¹² Kolae tonarra tamórr ini tüpdü darrpan pamdóma, akó büdüla tamórr oya kolae tonarranme. We ngarkwatódó, büdüla tamórr blaman pamkolpamidó, zitülkus blaman kolae tonarr tómbapónóp.

¹³ Anda, kolae tonarr singül kwata asi yarilürr. Solkwat Mosesón gida mibü we tókyenóp. A gida babul nómade, God pamkolpamab kolae tonarr sab metat koke gyagüpi amale.

¹⁴ A büdüla balngomól yarilürr Adamón nygaben tonarrdógbabi kókó Mosesón nygaben tonarr amrran. Ene pamkolpama ta narrbarinürr, kolae tonarr nidi tómbapónóp, a Godón gida bóktan poko koke amgünóp Adamzan kainürr.

Adam Kerrison dandang yarilürr, solkwat nótó ki tame, zitülkus wa ne kla tónggapónórr, blaman pamkolpam nongrenóp. Kerriso ta ne kla tónggapónórr, blaman pamkolpam nongrenóp.

¹⁵ A Godón [gyaur kla] akó Adamón kolae tonarr darrpan ngarkwatódó kokeamli. Amkomana, abün pamkolpama narrbarin kwarilürr ene darrpan paman kolae tonarrdógbabi. A Godón gail tonarr wirriana ene klamdógbabi. Akó oya gyaur kla ta wirriana, ne klama tamórr darrpan paman gail tonarranme, Yesu Kerriso. God tóba gyaur kla tókyenóp abün pamkolpamidó.

¹⁶ Akó Godón gyaur klama ne kla tónggapónórr blaman pamkolpam-abkü igó klamzan kokea, ene darrpan paman kolae tonarra ne kla tónggapónórr. God blaman pamkolpam zaz ninóp ene darrpan kolae tonarr kakóm, akó olgabi ibü [kolaean darrem] nülinóp. A wa pamkolpam

ene gyaur kla nókyenóp abün kolae tonarr kakóm, akó olgabi wa ibü dümdüm tonarr pamkolpamón ninóp.

¹⁷ Amkomana, büdüla balngomól yarilürr ene darrpan pamdóma oya kolae tonarranme. A darrpan pam Yesu Kerriso ne kla tónggapónórr wirriana darrpan pam Adamón kolae tonarrdógabi. God pamkolpam ene niš kla ngaru bapón-koke akyanda, gail tonarr akó ene gyaur kla, dümdüm tonarr. Ene pamkolpama, nidi nüpüdörre, sab balngomól kwarile darrpan pamdóma Yesu Kerriso, i wankü nóma ngyaben kwarile.

¹⁸ Da módóga, darrpan paman kolae tonarrdógabi Godzan gyagüpítótók esenórr blaman pamkolpam zaz bainüm akó kolaean darrem aliónüm, ene dadan ngarkwatódó darrpan paman dümdüm térrmendögabi God blaman pamkolpam dümdüm tonarr pamkolpamón byónda. Akó olgabi i arról apadódako.

¹⁹ Zitülkus darrpan pama bóktan koke arrkrrurr, abün pamkolpama kolae tonarr pamkolpamón bainóp. Ene dadan ngarkwatódó, sab abün pamkolpama dümdüm tonarr pamkolpamón bairre, zitülkus darrpan pama bóktan arrkrrurr.

²⁰ God pamkolpam gida nókyenóp, igósüm i abün münüm ki emzyatnórre igó, i gida amgün kwarilürr. A kolae tonarra wirrizan bailürr, Godón gail tonarrapükü ta amkoman wirrian bainürr.

²¹ Ene igósüm, kolae tonarrazan balngomól yarilürr ama büdüldü, da Godón gail tonarra akó ta ki balngomól yarilün dümdüm tonarrdóma, pamkolpam [ngarkwat-koke arróldó] amarrum Yesu Kerrisokama, mibü Lod.

6

Mi Kerrisokü Nurrbarirrü akó God Mibü Wankü Sirsinürr

¹ Da mi ia poko bóktórre? Ia mi metat kolae tonarr alngón kwarilo, igósüm Godón [gail tonarra] dódórr ki baine?

² Koke, amkoman kokean! Mi büdül pamkolpamzanakla, nibióbka kolae tonarran arünga kuri blakóne. Da ia mi gaodómakla metat kolae tonarr alngónóm? Koke!

³ Ia e umul-kókakla wagó, mi blaman [baptaes] nidi bainóp akó Kerriso Yesuka dabyórrun nidipakla, mi baptaes bainóp oya büdüldüma?

⁴ We ngarkwatódó, ene inzana, mi wankü nurrbarirrü akó gapókdó kwarilnürü mibü baptaes bain tonarrdó. Ene igósüm, mi sab ta küsil ngyabendó kwarilo, Kerrisonzan irsümülürr büdüldügab Aban [wirri kómál zyöndüma].

⁵ Ene amkomana. Mibü ngaep ngyabena blakónorr, da ene inzana, mi nurrbarirrü Yesuzan narrótókórr. Olgabi mi oyaka dabyórrünakla oya büdüldü. We zitülkusdü, mi sab tübarsino küsil ngyabendó, wazan türsümülürr. Da amkomana, olgabi mi ta oyaka dabyórrün kwarilo oya küsil ngyabendó.

⁶ Mi umulakla wagó, mibü ngaep arróla narrótókórr wankü krrosdó, igósüm kolae tonarren arünga mibü arróldó ki blakó. Ene igósüm, mi myamem kolae tonarren [leba zaget] pamkolpam koke kwarilo.

⁷ Zitülkus módóga, darrü oloma nóma narrótóke, oya [aurdü amaike] kolae tonarren arüngdüğabi.

⁸ Akó zitülkus mi Kerrisokü narrbarirrü, mi amkoman angundakla wagó, mi ta usakü ngyaben kwarilo.

⁹ Zitülkus módoga, mi igó umulakla wagó, zitülkus Kerrison irtsümülür्र büdüldügabi, wa akó myamem koke narrótóke. Büdülan arünga oya myamem koke alngomólda.

¹⁰ Wa nóma narrótókórr, wa wata darrpanóm ó myamem koke narrótókórr kolae tonarran arüng alakónóm; akó wa ne ngyabene ngyabenda, wa Godónkü ngyabenda.

¹¹ Ene dadan ngarkwatódó, e yabiób wata igó gyagüpi boman kwarilo wagó, wamaka e büdül pamkolpamakla, kolae tonarran arüng koke nibiób balngomólda. Akó e yabiób wata igó gyagüpi boman kwarilo wagó, e arrólakla Godónkü Kerriso Yesukama.

¹² We ngarkwatódó, kolae tonarran arüng yabü büb koke ki balngomól yarilün, sab ne büba narrbarine, büban kolaean ubi mamoanóm.

¹³ E yabiób büb alión-gu kolae tonarrdó, dümdüm-koke tonarr tömbapónóm. A e ma yabiób büb Godón ilinam, izan, God nibiób simarrurr büdüldügab ama arroldó. Akó yabiób büb Godón ilinam [dümdüm tonarr] tömbapónóm.

¹⁴ Zitülkus módoga, kolae tonarra yabü koke balngomól yarile, zitülkus e gida murrdü koke ngyabendakla, a e ma Godón gail tonarr murrdü ngyabendakla.

¹⁵ Da mi ia laró tónggapórre? Ia mi wata kolae tonarr tömbapón kwarilo, zitülkus mi gida murrdü koke ngyabendakla a mi Godón gail tonarr murrdü ngyabendakla? Koke, amkoman kokean!

¹⁶ Ia e umul-kókakla wagó, e yabiób büb darrü pam nóma akyandakla oya bóktan arrkrrum leba zaget kolpamzan, da e ene paman leba zaget pamkolpamakla, e noan bóktan arrkrrudakla? Dadan ngarkwatódó, e leba zaget pamkolpamzanakla. E kolae tonarran leba zaget pamkolpam nómadakla, da e igósi sab narrbarino akó e sab bürrgrütörre Godkagab metatómpükü. A e Godón bóktan nóma arrkrrudakla, e dümdüm tonarr pamkolpam kwarilo.

¹⁷ Da mi Godón eso ekyanórre, zitülkus e ene amkoman umulbain bóktan barrkrrurrü dudu moboküpi, God yabü ne umulbain bóktan murrdü irrbünür, enana e ngaen-gógópan kolae tonarrab leba zaget pamkolpam kwarilnürü.

¹⁸ Yabü kolae tonarrdógabi kuri aurdü amanórr akó e dümdüm tonarrab leba zaget pamkolpamóm kuri bainarre.

¹⁹ Ka kakalande bóktandóla, zitülkus samuan ngarkwatódó bóktan müpa amzyatóm yabü tüpan gyagüpitótókanme. Ngaen e yabiób büb irrbünarre leba zaget kolpamzan zagetóm tömanpükü akó gida mamoan-koke törrmen tulmilabkü. Yabü büba ngaen tömanpükü akó gida mamoan-koke törrmen tulmilabkü zaget kwarilnürü leba zaget kolpamzan. Olgabi e arük-arük gida mamoan-koke törrmen tulmil tömbapón kwarilnürü. Akó ene ta inzana, e yabiób büb errkyä irrbünam leba zaget kolpamzan zagetóm dümdüm tonarrabkü. Olgabi e [kolkal] ngyaben pamkolpam kwarilo, God tibi-tibi nibiób kuri amóne töbankü.

²⁰ E kolae tonarran leba zaget pamkolpam nóma kwarilnürü, dümdüm tonarra yabü koke balngomól yarilürü.

²¹ Ene tonarrdó, ia e laró morroal küp bapónarre ene elklazadógab, e errkyä ne törrmen tulmilabkwata büöd aengdakla? Babulana. Ene

tórrmen tulmila pamkolpam büdül* kwatódó amarrudako akó i sab Godkagabi bürrgrütörre!

22 A errkyä yabü kuri aurdü amórre kolae tonarrdógabi akó e Godón leba zaget pamkolpamóm bainarre. E ne morroal küp bapóndakla, wa yabü inzan pamkolpamóm bainda, kolkal nyaben pamkolpam akó tibi-tibi amarrón Godónkü. Olgabi e [ngarkwat-koke arról] ipüdane.

23 Zitulkus módoga, kolae tonarran darrem ngarkwat-koke büdüla, a Godón [gyaur] kla módoga, ngarkwat-koke arról Kerriso Yesu mibü Lodkama.

7

Gida Babula Oyankü, Büdül Nótóke

1 [Zonaretal], ka yabüka wialómdóla, gida umul nidipakla. Ia e umul-kökakla wagó, gida-a wata pam balngomólda ene pam arrólzane?

2 Ka yabü amtyanóm kaindóla igó bóktane: gida-a inzan bóktanda wagó, müörpükü kol wa müördü arróbórróno oya müór arrólzane. A wa ne nómá narrótókda, ene gida-a myamem kol koke kal-kal angónda.

3 Da módoga, ene kola ne akó darrü pam nómá amige oya müór ma arrólzane, oya pam gómol kolbóka ngizulianórre. A oya müóra ne nómá narrótóke, ene gida-a myamem kol koke kal-kal angón yarile akó wa pam gómol kol koke warile, wa ne akó darrü müór nómá amige.

4 Da kürü zonaretal, gida-a yabü koke kal-kal bangóna, zitulkus ene inzana, e narrbarirrü Kerriso nómá narrótókorr. Ene igósüm, e darrü olompükü dabyórrún kwarilo, büdüldügab noan irsümülür, igósüm mi küp ki bapórré Godónkü.

5 Ka müsirrga aindóla barrkyananbóka: mi nómá nyaben kwarilnúrrü pamakanan ubi ngarkwatódó, gida-a kolae tonarran ubi wata arüng akyan yarilürr, mibü bübdü ne klama zaget kwarilürr. Olgabi mi küp bapón kwarilnúrrü büdülkü.

6 A errkyä ma gida-a mibü koke kal-kal bangóna, zitulkus ene inzana, wamaka mi büdül pamkolpamakla gidadó, mibü ne klama kal-kal bangón yarilürr, wamaka mi tümün müötüdü kwarilnúrrü. Ene igósüm, mi Godónkü zagetódakla Godón Samuan küsil tonarre, akó mi Godónkü koke zagetódakla ngaep tonarre, wialómórrón gida murrdü.

Gida akó Kolae Tonarr

7 Da mi ia poko bóktörre? Ia gida kolae tonarrpüküma? Koke, amkoman kokean! A ka kolae tonarr emzyatórró gidanme. Gida-a bóktanda wagó, "Marü ubi darrü oloman elklazadó babul ki yarilün." Gida-a ne ini poko koke nómá ki bóktóne, kürü umul babul ki yarile igó, ini ubi kolaea.

8 A ene gida bóktan pokodögabi kolae tonarra kwat esenórr ene ubi arüng akyanóm kürüka ngibürr isab elklazadó. Gida ne babul nómá ki yaril, kolae tonarran arüng babulan ki yaril.

9 Darrü tonarr, ka gida kalkuma nyaben namülnúrrü. A ene gida bóktan pokoa nómá tamórr, ka emzyatórró kolae tonarran arüng asi yarilürr akó ka büdül ki esena.

* **6:21** büdül wa ngarkwat-koke büdül apónda, ene wa bürrgratón Godkagab metatómpükü.

7:7 Bazeb Tonarr 20:17; Duterronomi 5:21

10 Akó ka eserró, ene gida bóktan pokoa, arról ne klama ki sidüde, ma büdül sidódürr kürüka.

11 Kolae tonarra kwat sesenórr gida bóktan pokodógabi, kürü ilklió különürr, akó gida bóktan pokodógabi kürü büdüldü küdódürr.

12 Da módóga, gida [kolkala], akó ene gida bóktan poko kolkala, dümüküm akó morroala.

13 Da ia ene klama, morroal ne klama, büdül sidódürr kürüka? Koke, amkoman kokean! Ene wa kolae tonarra büdül sidódürr kürüka morroal gidadóma, igósüm ka kolae tonarr emzyatorró wagó, ini kolae tonarra. Ene igósüm, ene gida bóktan poko igó okaka amzazilda igó, kolae tonarr kari kolae kokea.

Nis Arünga Bómkaldamli Mibü Gyagüpítótókdó

14 Mi umul igósakla wagó, Mosesón gida-a Godón Samudügabi tame. A ka ma tüpan olomla büban ubipükü, wamaka ka kolae tonarran [leba zaget olomla].

15 Ka amkoman koke apaddóla, ka ne kla tónggapóndóla, zitulkus ka ne klamóm ubi baindóla, ka koke tónggapóndóla. A ka ne kla alzizi amaikdóla, ka ene kla tónggapóndóla.

16 Da zitulkus ka tónggapóndóla, ka ne klamóm ubi koke baindóla, ka abindóla wagó, gida morroala.

17 Da módóga, ka kólbe myamem koke tónggapóndóla, a kolae tonarra tónggapónda, kürüka ne klama ngyabenda.

18 Ka umul igósla, darrü morroala koke ngyabenda kürüka; tai müsirrga ainüm: darrü morroala koke ngyabenda kürü tüpan büb kugupidü. Ka umul igósla, zitulkus kürü ubi asine tónggapónóm morroal ne klama, a ka gaodó kokela tónggapónóm.

19 Ka koke tónggapóndóla, ka ne morroal klamóm ubi baindóla. A ka tónggapóndóla, ka ne kolae klamóm koke ubi baindóla.

20 Da ka ne nóma tónggapóna, ka ne klamóm koke ubi baindóla, ka kólbe myamem koke tónggapóndóla. A kolae tonarra tónggapónda, kürüka ne klama ngyabenda.

21 Da módóga, ka asendóla igó klama tómbapóna blaman tonarr: ka nóma ubi baindóla morroal tónggapónóm, kürü minggüpanandó kolae aini wata asine.

22 Kürü gyagüpítótókdó ka bagürwómdóla Godón gida bóktandó.

23 A ka igó asendóla, darrü arüng asine kürü büb kugupidü. Ene arünga ene klampükü bómkalda, ka ne klamóm ubi baindóla kólba gyagüpítótókdó. Akó ene arünga kürü we angrinda, kolae tonarran balngomoldó, kürü büb kugupidü ne kolae tonarra ngyabenda.

24 Ka wirri müpdümla! Ia kürü nótó [aurdü kümäike] ini bübdügab, kürü büdüldü ne büba ódóddá?

25 Ka Godón eso akyandóla, zitulkus wa kürü aurdü amaikda Yesu Kerrisokama mibü [Lod]!

Da módóga, kürü gyagüpítótókdó ka kólba Godón gidan leba zaget olomla, a kürü tüpan büb kugupidü ka kolae tonarran leba zaget olomla.

Arról Apad Godón Samudüma

1 Da módóga, errkyä kolae tonarrab darrem babula ibünkü, Kerriso Yesuka dabyórrün nidipko.

² Zitülkus módóga, arról Samuan arünga kürü* kuri kurruanórr kolae tonarr akó büdül, ibü arüngdögabi Kerriso Yesukama.

³ Gida gaodó koke yarilürr mibü [aurdú amanóm] kolae tonarran arüngdögab, zitülkus oya arünga kari-karibóka zao-zao bainürr tüpan bübanme. A God mibü aurdú semanórr kolae tonarran arüngdögab, wa tóbanan Olom nöma zirrsapónorr. Ene Oloman büb kolae tonarrpükü tüpan bübzan yarilürr. Wa tóba büb [gyaur klamzan] nökyenóp kolae tonarr amanóm. Inzan tonarre God tüpan bübdü kolae tonarr zaz yónürr akó [kolaean darrem] ekyanórr.

⁴ Ene igósüm, mi blamana gidan dümdüm bóktan poko ki mamoan koralá, mi, kolae tonarr koke nidi ok aindakla mibiób nyaben balngomólóm, a Godón Samu nidi ok aindakla mibü nyaben balngomólóm.

⁵ Ene kolpam, kolae tonarr nidi ok aindako tibiób nyaben balngomólóm, i tibiób gyagüpítótók tibiób tüpan büban ubidü arrbündako. A ene kolpam, Godón Samu nidi ok aindako tibiób nyaben balngomólóm, i tibiób gyagüpítótók Godón Samuan ubidü arrbündako.

⁶ Darrü oloma tóba gyagüpítótók büban ubidü nöma angrinda, wa büdül kwatódóma. A darrü oloma tóba gyagüpítótók Godón Samuan ubidü nöma angrinda, wa arról akó paud apadóda.

⁷ Ne oloma tóba gyagüpítótók tüpan büban ubidü nöma angrinda, wa igósidi Godón gódam koke-e. Wa Godón gida koke mamoanda. Anda, wa gaodó kokea Godón gida mamoanóm. We zitülkusdü, wa büdül kwatódóma.

⁸ Tüpan büban ubia nibiób balngomólda, i gaodó kokeako Godón bagürwóman ngitanóm.

⁹ A yadi, tüpan büban ubia yabü koke balngomólda, a Godón Samua yabü balngomólda, igó ne amkoman nómade wagó, Godón Samua yabü büb kugupidü nyabenda. Kerrison Samu babul noakama, wa Kerrison koke-e.

¹⁰ Igó ne amkoman nómade wagó, Kerriso yabü büb kugupidü nyabenda, yabü büb go büdül kwatódómako kolae tonarrabme, a yabü samu go arrólako[†] [dümdüm tonarrabme].

¹¹ Akó igó ne amkoman nómade wagó, God, Yesun nótó irsümlürr büdüldögab, oya Samua yabü büb kugupidü nyabenda, da God, Kerrison nótó irsümlürr büdüldögab, sab yabü büb ta IRSINE büdüldögab. Wa yabü büb arról nülrre tóba Samudüma, yabü büb kugupidü nótó nyabenda.

¹² Da módóga, zonaretal, mi wata nyaben kwarilo Godón Samuan ubi ngarkwatódó, a igó koke, tüpan büban ubi ngarkwatódó.

¹³ Zitülkus módóga, e ne nöma nyabendakla tüpan büban ubi ngarkwatódó, e sab narrbarino. A e ne yabiób büban kolae tulmil nöma büdüldü irrbünane Godón Samuan tangbamtindögabi, e arról kwarilo.

¹⁴ Ene amkomana, zitülkus Godón Samua nibiób balngomólda, i Godón olmalaklo.

¹⁵ E Godón olmalakla, zitülkus God yabü ne Samu nökyenóp, igó samu kokea, yabü nótó gum-guman ngibtanda [leba zaget] kolpamzan. A e

* ^{8:2} kürü: Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó inzan angrirrüna: mibü. Akó ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó inzan angrirrüna: mariü. † ^{8:10} yabü samu go arrólako, Grrik bóktanan darrü küp módóga: Godón Samua arról akyanda.

ene Samu nōma ipüdarre, wa yabü Godón olmalóm ninóp. Akó ene Samudüma mi górrgandakla wagó, "Ba, kürü Ab!"

16 Godón Samu akó mibü samu, i nizana igó bóktan karrkukus aindamli wagó, mi Godón olmalakla.

17 Zitulkus mi oya olmalakla, mi sab igósidi oyakagab blaman elklaza yazebrre. Mi sab ene elklaza yazebrre Kerrisokü, mi amkoman ne azid nōma aeng kwarilo wankü, igósüm mi ta oya [wirri kómal zyón] ipüdörre wankü.

Elnga Wirri Kómal Zyón

18 Ka amkoman gyagüpi tótókdola wagó, mibü azid aeng ini tonarrdó wata karia, ka wirri kómal zyón nōma ngakandóla, wa sab mibüka ne kla okaka simzazile.

19 God blaman ne elklaza tómbapónorr, oyakamóm nae amandako ibü okaka azazinüm oya olmal nidipko.

20 Zitulkus módoga, ene tómbapórrón elklaza gaodó kokeako tómbapónóm, i ne kla ki tómbapórre. I gaodó kokeako, igó koke igó tibiób ubi ngarkwatódó, a Godón ubi ngarkwatódó. A [gedlóngóm bain] asine

21 wagó, ene tüpdü tómbapórrón elklaza sab yuse abürründügabi, enana errkyá ene elklaza amkoman abündako. Olgabi ene tómbapórrón elklaza sab popa we korale Godón olmalab wirri kómal zyóndü.

22 Ki umul igósakla wagó, ngaendógab kókó errkyá blaman tómbapórrón ne elklazako molwal bangóndako akó azid aengdako wamaka kola ngaen-gógópan azid nōma apadódo, marrna bain minggüpanan.

23 Akó wata idi koke, a mi ta inzan, Godón Samu nidi ipüdóp ngaen-gógópan gyaur klamzan, mi molwal bangóndakla moboküpü, mizan Godkamóm nae amandakla mibü dudu dümdüm aliónüm tóbanan olmalzan. Ene tonarrdó, wa sab mibü büb aurdü semóne nurrbarin-gum.

24 Zitulkus módoga, mi ene klamóm gedlóngóm baindakla we tonarrdó gab, God mibü nōma zid tinóp. A mi ne darrü klamóm nōma gedlóngóm bairre, mi ne kla kuri nóserre, mi taiwan koke gedlóngóm bairre ene klamóm. Ia darrü olom asine nótó gedlóngóm bainda, wa ne kla asenda? Koke.

25 A mi ne darrü klamóm nōma gedlóngóm bairre, mi asen küsilan ne klamakla, mi ene kla piküpan akyan kwarilo.

26 Ene dadan ngarkwatódó, Godón Samua mibü tangbamtinda, mi arüng-koke nómatakla samuan ngarkwatódó. Zitulkus módoga, mi umul-kókakla mi larögóm tóre ki bako korala, a Godón Samua wató tóreda mibünkü syóngpükü, bóktan opor-babul.

27 God, nótó asenda mibü moboküpü ne klame, wa tóba Samuan gyagüpitótókbóka umula. Wa umula wagó, Samua tóreda Godón pamkolpamabkö Godón ubi ngarkwatódó.

28 Akó mi umul igósakla wagó, Godón zagetanme morroala sab tame blaman klamdó gab ibünkü, [moboküpü ubi] nibióbe Godkamóm, wa nibiób ngibaunürr tóba angrirrún bóktan ngarkwatódó.

29 Zitulkus módoga, God ngaen nibióbóka kuri umul bainürr,‡ wa ta ngaen amanórr tóba Olmalzan bainüm tóba obzeksyók ngarkwatódó. Ene igósüm, oya Olom sab ngaen olomzan yarile abün zoretalpükü.

30 Akó wa nibiób ngaen amanórr tóba Olmalzan bainüm, wa ibü ta ngibaunürr. Akó wa nibiób ngibaunürr, wa ta ibü dümdüm tonarr pamkolpamóm ninóp. § Akó wa nibiób dümdüm tonarr pamkolpamóm ninóp, wa ta ibü ngi wirri kwitüm emele akó sab wirri kómal zyón nókyerre.

Godón Moboküpdi Ubi

31 Da mi ia poko bóktórre inikwata? God ne minkü asi nóma yarile, ia darrü pam gaodóma mibükä bóka bamgünüm? Koke!

32 Anda, God tóbanan olom koke lal yarilürr, a wa ma oya ibü tangdó ingrinürr, oya nidi ki emkólörre. Wa ene kla tónggapónorr mibü blamanabkü. Wa mibü tóba Olom tókyenóp, da ia wa sab blaman elklaza mibü popa koke tülrre? Ó, wa sab tülrre.

33 Ia darrü pam sab asi yarile, nótó bóktóne Godka wagó, oya alearrón pamkolpama darrü kolae tónggapónóp? Koke, zitulkus God ene watóke, ibü nótó azebda dümdüm tonarr pamkolpamzan.

34 Ia darrü pam gaodóma ibü zaz ainüm akó Godka bóktanóm wagó, wa ibü kolaean darrem ki nülrre? Koke, zitulkus Kerriso Yesu narrótókórr mibünkü. Akó wirrian kla mórdóga ene klamdógab: God oya irsümüllürr arróldó. Akó errkyia wa wirri pabodómase Godón tutul tangdó akó Godka tóredase mibünkü.

35 Ia darrü pam gaodóma ó ia darrü kla asine mibü arrgrratóm Kerrison moboküpdi ubidügabi? Koke, Kerrison moboküpdi ubi metat asine mibükä. Ia müp tonarra tótókda ó mibü moboküp müpdümako, ta ia ngibürr kolpama mibü wirri müp alióndako. Ia kua, ta ia mibü mórrkenyórr babulako. Ia mi büdül aroat kwtódómakla, ta ia darrü pama mibü akrranóm kainda gazirr turriki.

36 Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Marü ngianme, ngibürr kolpama kibü akrranóm kaindako dudu ngúrrzan; i kibü igó ngabkandako wagó, ki [sipzanakla], i nibiób bódabónóm kaindako."

37 A blaman ini elklaza nóma tómbapóndako, mi ibü memokan [ut-ut baindakla] oyakama, moboküpdi ubi noane mibükamóm.

38-39 Ka ini poko igósidi wialómdóla, zitulkus ka amkoman karrukusí angundóla wagó, darrü kla gaodó kokea mibü arrgrratóm Godón moboküpdi ubidügabi, Kerriso Yesuka ne klame, mibü Lod. Ia mi narrbarino, ta ia mi arrólakla. Ia [anerruako], ta ia kolae samuako.* Ia errkyia ne klama tómbapóndako, ta ia sab ne klama tómbapón kwarile. Ia darrü arüngpükü klama, ia kwitüdü ne klame, ta ia tüp kugupidü ne klame, ta ia darrü tónggapórrón ne klame.

9

God akó Zu Pamkolpam

1 Zitulkus ka Kerrisoka dabyórrünla, ka amkoman poko bóktandóla; ka koke tizdóla. Kürü gyagüpítótóka, Godón Samua ne kla balgomólda, ene poko karrukus ainda.

§ 8:30 God pamkolpam dümdüm tonarr pamkolpamóm bainda Yesu Kerrisokama, ibü amkoman bangundügabi. **8:36** Wórr Peba 44:22 * **8:38-39** kolae samu, Grrik bóktane ma inzan angrirruña singüldü pam. Mórrke-mórrke mórdóga: rulers.

²⁻³ Ka igó poko apóndóla, kürü wirri gyaur akó blakón-koke azid asinamli kürü moboküpüdü kólba zonaretalabkü. I Zu pamkolpamako, kazanla.* Gaodó ne nóma ki yarile, kürü ubi igósa, God kürü ki kómorré akó ki kürrgrat Kerriesokagabi ibü zid bainüm.

⁴ I Isrrael pamkolpamako, Godón tóbanan pamkolpam. God ibü bórreanórr olmalzan. God tóba [wirri kómáll zyón] okaka imzazilürr ibüka, i [ngüin-koke bwóbdü] nóma agóltagól kwarilürr. God ibü [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] nülinóp akó tóba gida. I Godón [ótók] kwarilürr tóba [Gyabi Müötüdü] zagetóde. God ibü [alkamül-koke bóktan] nülinóp.

⁵ Eibrra-am, Aesak, akó Zeikob ibü abalbobatalako. Akó Kerriso pamakanzan tamórr, wa ibükagabi amtómólórróna. Wa Goda akó wa blaman kla balngomolda. Pamkolpama oya metat ki yagürnüm! [Amen].

⁶ Ka wa igó koke bóktandóla igó, God oya alkamül-koke bóktan alkamülürr, wa ne bóktan ekyanórr Eibrra-amón.[†] Ka ini poko wialóma, zitülkus ngibürr Isrraelón[‡] olmalbobatal amkoman Isrrael pamkolpam kokeako, Godón pamkolpam.

⁷ Akó [Eibrra-amón olmalbobataldógab] ngibürr oya amkoman olmalbobatal kokeako. Ene igó ngarkwatódó, God Eibrra-amka bóktanórr wagó, "Wata sab Aesakón olmalbobatal marü olmalbobatalbóka ngiblianórr."[§]

⁸ Ene bóktanan küp módóga, Eibrra-am ne olmalbobatal nosenóp, ibükagab ngibürr Godón olmal kokeko. Wata ene olmalbobatal, Godón alkamül-koke bóktan ngarkwatódó babótórrón nidipako, God ibü igó ngakanda wagó, i Eibrra-amón olmalbobatalako.

⁹ Ka ini poko wialóma, zitülkus ene alkamül-koke bóktan módóga: "Ka sab tolkomolo angrirrún ngarkwatódó, akó Serra ugón siman olompükü warile!" Ene olom Aesak yarilürr.

¹⁰ We koke blakóna, a Rrebeka nis olom nis nulngumilürr darrpan abdögab, mibü abbobat Aesak.

¹¹⁻¹² Ini nis olom nisab ngi módögamlı, Isao akó Zeikob. Ibü amtómól akó ibü morroal ó kolae tómbapón küsil namünlürr, God ugón Rrebekaka bóktanórr wagó, "Naret sab zoretan tangdó yarile." Wa ene poko bóktanórr amtyanóm, wa darrü ilianórr a darrü koke, tóba angrirrún bóktan ngarkwatódó. Wa darrü ilianórr ene zitülkusdü, wa oya nyaunürr, a ma ene zitülkusdü koke, ene oloman térrmen tulmilanme.

¹³ Wata Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Zeikobka kürü [moboküpüdü ubi] asi yarilürr, a ka Isaon alzizi amaikürrü."

¹⁴ Da mi ia poko bóktörre? Ia God dümdüm-koke tonarr tónggapónda? Koke, amkoman kokean!

¹⁵ Zitülkus módóga, wa Moseska bóktanórr wagó,

* **9:2-3** Pol wirri gyaur yarilürr, zitülkus abün Zu pamkolpama Yesun amkoman angun alzizi amaik kwarilürr. Wa ibü zonaretalbóka ngibilian yarilürr, zitülkus ibü abbobat wata darrpan yarilürr, Eibrra-am. † **9:6** Ene alkamül-koke bóktan módóga, God Eibrra-amón olmalbobatal bles ki nirre. A abün Zu pamkolpama ma koke ipüdöp God ne alkamül-koke bóktan ekyanórr, zitülkus i Yesun alzizi amaik kwarilürr. ‡ **9:6** Isrrael Zeikobón darrü ngi yarilürr. § **9:7** Eibrra-amón ngibürr olmal asi kwarilürr, a Godón tóba alkamül-koke bóktan wata Aesakón olmalbobatalabkü yarilürr.

"Kürü gyaur sab oyaka yarile, ka noankamóm ubi baindóla gyaur akyanóm,

akó ka sab kólba morroal tonarr emtyeno oyaka, ka noankamóm ubi baindóla morroal tonarr amtyanóm."

16 Da módoga, God darrü olom koke apadóda ene oloman ubidügabi akó we zitulkusdü koke, wa arüng bütanında Godón bagürwóman ngitanóm. A God darrü olom apadóda tóba gyaurdügabi.

17 Akó Moses wialómórr Godón Wibalómórrón Bóktandó, God oyaka ne poko bóktanórr parrao* azazilüm wagó, "Ka marü igó ngarkwatódó müngirrütü pamkolpam balngomólóm, kólba arüng okaka amzazilüm marükama akó igósüm pamkolpama sab kürü ngi ayo kwarile dudu tüpdü."

18 Da módoga, Godón gyaur ibükama, nibióbkamóm ubi bainda gyaur akyanóm. Akó wa ibü arrkrru-koke kolpamóm byónda, nibióbkamóm ubi bainda.

Godón Ngürsil akó Gyaur

19 Aprrapórr yabükagab darrpana kubó kürüka bóktóne wagó, "Zitulkus God watóke ngibürr kolpamab moboküp nótó karrkukus nińóp tóba bóktan arrkrrugum, wa koke ki bóktóne wagó, i kolae tómbapóndako. Zitulkus módoga, Godón ubia darrü oloma darrü kla tónggapóné, darrü olom babula Godón ubidü bóka bamgünüm."

20 A ma nótókla, pam? Ia marü dümdüm asine Godka tae bamgünüm? Darrü mariti tónggapórón alongalo klama ene pam, oya nótó tónggapónórr, koke amtinda wagó, "Ia ma kürü inzan iade kónzapóna?" **21** Amkoman, mariti alongalo elklaza nótó tómbapónda, oya dümdüm asine nis alongalo kla tónggapónóm darrpan marit kubkubi: darrpan wirri tére ngürrankü akó darrü popa ngürrankü.

22 Godón dümdüm asine tómbapónóm, wa ne klámom ubi bainda. Oya ubi yarilürr tóba wirri ngürsil okaka amzazilüm akó tóba arüng pupainüm. A wa ma wirri zao-zao pam yarilürr, da ibü büsai koke kolae nińóp, oya wirri ngürsil nibióbkamá yarilürr, amarrón nidi kwarilürr kolae bainüm.

23 Wa wirri zao-zao pam yarilürr tóba ngaru bapón-koke wirrian kómál zyón pupainüm ibüka, oya gyaur nibióbkama, ngaen wa nibiób semanórr tóba wirri kómál zyón apadóm.

24 Mi ta ene pamkolpamab aodómakla, midi, God nibiób ngibaunürr tóba pamkolpamóm bainüm. Wa pamkolpam ngibaunürr wata Zu pamkolpamódágab koke, a ta ibükagab, Zu-koke nidipko.

25 Wazan bóktanórr prropet Oseyaka akó enezan wialómórróna *Oseyan pebadó wagó*,

"Ngaen kürü pamkolpam koke nidi kwarilürr, ka sab ibü igó ngiblino wagó, 'kürü pamkolpam'.

Akó ngaen kürü moboküpü ubi pamkolpam koke nidi kwarilürr, ka sab ibü igó ngiblino wagó, 'kürü moboküpü ubi pamkolpam.' "

9:15 Bazeb Tonarr 33:19 * **9:17** Izipt pamkolpama tibiób king *parraobóka* ngilianónóp. Moses Israael pamkolpam ausüm kain yarilürr Iziptgab, God parraoan moboküp karrkukus yónürr tóba bóktan arrkrrugum. Olgabi parraoan ubi koke yarilürr ibü tótókom, da God [arüng tonarr] tómbapónórr. **9:17** Bazeb Tonarr 9:16 **9:20** Aesaya 29:16; 45:9 **9:25** Oseyá 2:23

- 26** Akó enezan wialómórróna Oseyan pebadó wagó,
“Dadan pokodó ibüka bóktanórr wagó, ‘E kürü pamkolpam kokeakla,’
ola ibü sab ngiblirre wagó, ‘arról Godón olmal.’”
- 27** A prropet Aesaya górrgan yarilürr Isrrael pamkolpamabkwata wagó,
“Enana Isrrael pamkolpam ne abün nóma kwarilo, wamaka nóresako
malu kabedó,
wata sab äudana bamine, Lod nibiób zid nirre.
- 28** Zitülkus módóga, wa sab ene túpan pamkolpam kolae tonarrab darrem
nülirre, büsai-büsai akó metatómpükü, wa ne poko bóktanórr
tómbapónóm.”
- 29** Wata wa inzana, Aesayazan ngaen bóktanórr wagó,
“Wirri Arüng Lod ne olmalbobatal koke nóma ki bimgatórr mibükagabi,
mibü ki kolae tirre nis wirri basirrzan Sodom akó Gomorra.”†

Isrrael Pamkolpamab Amkoman Bangun-koke

- 30** Da mi ia poko bóktórre? Ini pamkolpam, Zu-koke nidipko, kokean
nidi bütaninónóp [dümdüm tonarr] kolpamóm bainüm Godón ilküpü, i
ma dümdüm tonarr kolpamóm bainóp tibiób amkoman bangundügabi.
- 31** A Isrrael pamkolpama, nidi bütanin kwarilürr dümdüm tonarr
kolpamóm bainüm, gida mamoande, i gaodó koke kwarilürr dümdüm
tonarr kolpamóm bainüm.
- 32** Koke iade? Zitülkus módóga, i koke bütaninónóp dümdüm tonarr
kolpamóm bainüm tibiób amkoman bangundügabi, a wamaka inzana ibü
tórrmendögabi. I ene ingülüpdü bodoatnóp, oya ngi módóga, “bodoat
ingülükp”.‡

33 Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó,
“Tübarrkruu, ka Zaeonóm§ darrü ingülükp* angrindóla, pamkolpama sab
ne klamdó bodoatnórrre,
darrü wirri ingülükp, i sab ne klamdó balókle.
Nadü oloma oya amkoman angunda akó oyaka ngambangólda, tóba
amkoman banguna sab enanóm-koke baine.”

10

- 1** [Zonaretal], kürü moboküpan ubi akó kürü tére Godka Isrrael
pamkolpamabkü igósamli, God ibü zid nirre tibiób kolae tonarrdóga.
- 2** Zitülkus módóga, ka igó bóktan karrukus aindóla ibükwata wagó,
ibü amkoman kari ubi ta kokea Godón bagürwóman ngitanóm. A ibü
amkoman umul ma babula Godónbóka.
- 3** I Godón kwatbóka umul koke ipüdöp, pamkolpama [dümdüm tonarr]
pamkolpamóm ia bainüm. Akó i tibióban kwat alótóm kain kwarilürr
dümdüm tonarr pamkolpamóm bainüm gida mamoande. We ngark-
watódó, i bangón kwarilürr Godón kwat apadóm.

9:26 Oseya 1:10 **9:28** Aesaya 10:22-23 † **9:29** Sodom akó Gomorra pamkolpam kari kolae
pamkolpam koke kwarilürr. God ibü nis basirr nis uri kolae nyónurr. **9:29** Bwób Zitü 19:24-25;
Aesaya 1:9 ‡ **9:32** bodoat ingülükp: Wirri ingülükp ne así nómade kwatódó, darrü oloma tóba
ki bodote. Pol igó poko apónda wagó, Yesun büdü krrosdó igó yarilürr, wamaka wirri ingülüpa,
pamkolpam müp ne klama alión yarilürr, zitülkus i amkoman koke yangunóp wagó, ibü [Mesaya]
sab emkörre krrosdó. § **9:33** Zaeon podoan ngie. Ene pododó Zerrusalem wirri basirr we
kwitüm aelórróna. Da Aesaya ibükwata bóktanda, Zerrusalem akó Isrrael. * **9:33** ingülükp
wa Yesunbóka apónda. **9:33** Aesaya 8:14; 28:16

4 Pamkolpama myamem koke gyagüpi ogoble dümdüm tonarr pamkolpamóm bainüm Mosesón gida mamoandógabi, zitülkus Kerriso ene kwat kuri murrausürr dümdüm tonarr pamkolpamóm bainüm. We ngarkwatódó, God blaman pamkolpam, Kerrison amkoman nidi angundako, dümdüm tonarr pamkolpamóm byónda.

God Blaman Pamkolpam Zid Baina, Kerrison Amkoman Nidi Angundako

5 Moses enekwata wialómórr, dümdüm tonarr kolpamóm bainüm gida mamoandógabi. Wa wialómórr wagó, "Darrü oloma blaman gida bóktan nótó tómbapónda, wa sab ngayaben yarile wata ini elklaza tómbapónde."

6 A ma dümdüm tonarr olomóm bainüm amkoman bangundügabi, enekwata Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Ma mobaka bóktan-gu wagó, 'Darrü oloma sab wata kasile kwitüdü, God negase.' " (Oya küp módoğa: darrü oloma sab wata Kerrison sidüde ama tüpdü.)

7 "Akó ma ta bóktan-gu wagó, 'Darrü oloma sab wata abine ngaru bapón-koke kugupidü'." (Oya küp módoğa: darrü oloma sab wata Kerrison kwit ine olgabi, büdül pamkolpam negasko.)†

8 A Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Godón bóktan marü minggüpanana, marü taepurrdüma akó marü moboküpüdüma."‡ Ene Godón bóktan igósa, ki ne bóktan amgoldakla Kerrison amkoman angunankwata.

9 Ene bóktaninzana wagó, ma ne nóma bóktono moba taepurri wagó, "Yesu wa [Lode]," akó moboküpüdü amkoman angun namulo igó, God oya irsümlürr büdüldügab, marü sab zid mine.

10 Zitülkus módoğa, tóba moboküpü nadü oloma Yesun amkoman yangu, da God oya igózidi dümdüm tonarr olomóm ine. Akó tóba taepurri nadü oloma bóktóne igó, Yesu wa Lode, da God oya igózidi zid ine.

11 Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Nadü oloma oya amkoman angunda akó ngambangólda, tóba amkoman banguna sab enanóm-koke baine."

12 Zitülkus módoğa, God blaman darrpan ngarkwatódó ngabkanda, Zu pamkolpam akó Zu-koke nidipko. Ene Lod Yesu blamanab Lode, akó wa ibü tangbamtinda gaildi, oya nidi atodako tibiób tangbamtinüm.

13 Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Blamana Lodón ngi nidi ngiliandako tibiób tangbamtinüm, ibü sab zid nirre."

14 Aprrapórr darrü pama bóktanda wagó, "I gaodó kokeako Lod Yesun atom tibiób tangbamtinüm, i oya amkoman koke nóma angundako. Akó i gaodó kokeako oya amkoman angunüm, i oyakwata koke nóma barrkrrurr. Akó i gaodó kokeako oyakwata arrkrrum, darrü pam babul nómade ibüka bóktan amgolóm oyakwata.

10:5 Lebitikus 18:5 **10:6** Duterronomi 30:12 * **10:7** *ngaru bapón-koke kugupi*, Mórrke-mórrke módoğa: *abyss*. **10:7** Duterronomi 30:13 † **10:7** Pamkolpama ene nis poko koke ki bóktorre, zitülkus Kerriso kuri tamörk kwitüdügabi mibü zid bainüm akó God oya kuri irsümlürr büdüldügabi. ‡ **10:8** Oya küp módoğa: *wa popadana Godón bóktanan [küp apadóm]*, ma gaodómla enekwata bóktanóm akó gyagüpi amaüküm. **10:8** Duterronomi 30:14 **10:11** Aesaya 28:16 **10:13** Zo-el 2:32

15 Akó pam gaodó kokeako bóktan amgolóm oyakwata, God ibü koke nóma zirrnapónóp.” A God pam ta zirrnapónóp morroal bóktan amgolóm, Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó, “Kari kómal kokea ibü wapór durukwóm arrkrrudi, morroal bóktan nidi ódóddako!”

16 A wata ngibürr Isrrael pamkolpama [Morroal Bóktan] ipüdóp. Prropet Aesaya gyaurnpükü bóktanórr wagó, “Lod, ki ne bóktan büdrat warilnürü, ia notó kuri amkoman yangune?”

17 Da módoğa, pamkolpama Kerrison amkoman angundako, zitulkus i bóktan arrkrrudako oyakwata. Akó pamkolpama bóktan arrkrrudako, zitulkus pama ene bóktan amgoldako Kerrisonkwata.

18 A ka ma we bamtindóla kagó, “Ia ene amkomana, i ene bóktan koke barrkrrurr?” Koke, i ta ene bóktan barrkrrurr! Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó,

“Pamkolpama ibü bómgól barrkrrurr dudu ini tüpdü,

akó pamkolpama ibü bóktan opor barrkrrurr aibwóbduma ini tüpdü.”§

19 Ka akó bamtindóla, “Ia Isrrael pamkolpama bóktanan küp koke ipüdörre?” I ta ipüdörre! Zu-koke nidipko bóktanan [küp apadódako], da Zu pamkolpama i ta bóktanan küp ki ipüdörre. Ngaen-gógópan, Moses wialómorr God ne poko bóktanórr wagó,

“Ka sab darrü kla tónggapono yabü gyagüp kolaea akrranóm ibübókamde, Zu-koke nidipko, e nibiöbkwata gyagüpi tótókdakla wagó, i bwób-koke pamkolpamako;

akó yabü ka sab ngürsilan ngintinünumo ibükwata, Zu-koke nidipko, e nibiöbkwata gyagüpi tótókdakla wagó, i gonggoako.”

20 Da solkwat prropet Aesaya Godón bóktan gum-koke wialómorr ibükwata, Zu-koke nidipko, wagó,

“I sab kürübóka umul bairre, enana i kürü koke amkündako;

ka sab kólba okaka tübino ibüka, kürükwata koke nidi bamtindako.”

21 A Isrrael pamkolpamabkwata wa wialómorr, God ne poko bóktanórr ibükwata, wagó,

“Dudu ngürrzan ka kólba tang nis nüdratnórró kólba minggüpanandó amarrum

igó pamkolpam, kürü bóktan koke nidi arrkrru kwarilürr akó kürüka nidi bóka bamgün kwarilürr.”

11

Tóba Gyaurdügabi God Ngibürr Isrrael Pamkolpam Koke Alzizi Amanórr

1 Da módoğa, ka bamtindóla kagó, “Ia God téba pamkolpam alzizi amanórr?” Da ka kubó bóktan yalkomolo kagó, “Koke, amkoman kokean!” Zitulkus módoğa, ka wa küób Isrrael pamla, Eibrra-amón bobat, Benzaminün zitüldügab.

10:15 Aesaya 52:7 **10:16** Aesaya 53:1 § **10:18** Ini wórrdü [Deibid] pülpülankwata akó blaman ne elklazako pülpüldü ibükwata ato yarilürr, i Godónkwata ia-ia okaka amzazildako wagó, wa wirriana. Da Pol ini poko wialómorr amtyanóm wagó, wimurra blaman bwóbduzan okaka amzazildako igó, God asine, dadan ngarkwatódó, bwób-bwób pamkolpama Godón bóktan ayonónóp. **10:18** Wórr Peba 19:4 **10:19** Duterronomi 32:21 **10:20** Aesaya 65:1 **10:21** Aesaya 65:2

² God tóba pamkolpam koke alzizi amanórr, ngaen nibiób ilianórr. Ia e umul-kókakla Godón Wialómórrón Bóktana ne poko bóktanda Ilaezankwata? Wa murrkurr bóktan yarilürr Godka Isrrael pamkolpam-abkwata.

³ Wa igó bóktanórr wagó, "Lod, marü prropet büdülpükü kuri ekrrórre akó marü [alta] kuri ilgütörre. Wata arróla kótó kuri bamina, da i kürü amkalóm kaindako."

⁴ A God bóktan ia yalkomólórr? God oyaka igó bóktan yalkomólórr wagó, "Ka 7,000 pam amorrändola kólbankü, obae god Ba-alónkü wakósingül koke nidi nümgünóp oya [ótókóm]."

⁵ Da errkyta ta inzana, aüdana bamine Zu pamkolpamdógbab, God nibiób ilianórr tóba [gail tonarrdógbab], Kerrison amkoman angun pamkolpamóm bainüm.

⁶ Zitülkus God ibü ilianórr tóba gail tonarrdógbab, wa ibü igósidi koke ilianórr tibiób tórrmendógbab. God ne ibü nóma ki ilianórr tibiób tórrmendógbab, oya gail tonarr amkoman gail tonarr koke ki yaril.

⁷ Da módoga, Isrrael pamkolpama ene zidbain koke ipüdóp, i ne kla amkün korálórr arüngükü. Wata ene aüdana God nibiób ilianórr, idi ipüdóp. Barreab moboküp God karrkukus ninóp ibü arrkrugum.

⁸ Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó,
"God ibü ut nüminóp samuan ngarkwatódó.

Wa ibü ilküküp murrnausóp, i gaodó koke iade korale asenóm,
akó wa ibü güblang murrnausóp, i gaodó koke iade korale arrkrrum.
Ngaendógbab akó errkyta inzanako."

⁹ Akó [Deibid] igó wialómórr *Wórr Pebadó* wagó,
"Ibü ne alongalo térewóm ki yarile, wamaka wapia apidü barümórre akó
dia didü bôrrgötörre."

I we klamdó bodoat ki korale akó i [kolaean darrem] ki ipadnórre.
¹⁰ Ibü ilküküp murrbausürrün ki korale, i gaodó koke iade korale asenóm,
akó ibü wirri müp nülinünümke, ibü muórra metat iade barrngürre."

¹¹ Ka akó igó poko bamtindóla kagó, "Isrrael pamkolpama nóma
bodoatnóp, ia i metatómpükü balókórr?" Da ka kubó bóktan igó
yalkomolo kagó, "Koke, amkoman kokean!" A tibiób kolae tonarrabme
(Kerriso alzizi amaiknóp), zidbaina kuri tamórr ibüka, Zu-koke nidiipko,
igósüm Isrrael pamkolpam sab gyagüp kolaea ekrróne.

¹² Isrrael pamkolpamab kolae tonarrabme, God ngibürr pamkolpam ini
tüpdü mórelwóm nókyenóp samuan ngarkwatódó. Akó i bamrukürrün*
nóma korálórr Godón gail tonarrdó, God mórelwóm nókyenóp ibü, Zu-
koke nidiipko. We ngarkwatódó, gyagüpi amanikam, God sab amkoman
wirri mórelwóm ia nülrre, dudu Isrrael pamkolpama Kerrison amko-
man nóma angun korale!

Zu-koke Nidiipko, Ibü Zidbain

¹³ Errkyadan ka yabüka wialómórdola, Zu-koke nidiipakla. Ka [apostolóla],
God noan zirrapónórr ibüka, Zu-koke nidiipko. Ka olgabi gyagüpi
tótókdóla, God kürü ne zaget kókyanórr kari ta kokea.

¹⁴ Ene igósüm, gyagüp kolaea sab kólba kantrri pamkolpam ekrróne akó olgabi ka sab aüd zid ninünümo.

¹⁵ Zitülkus God ibü alzizi amanórr, wa ini tüpan pamkolpam nónama gómdamal nanganóp. Da módóga, e ia gyagüpi tótókdakla sab ia yarile, God ibü nónama yazebe? Ene wata inzan yarile, wamaka bëdül pamkolpama barsindako arróldó!

¹⁶ Ngaen-gógópan plaoa poko ne Godón nónama ekyeno, da dudu plaoa kubkub igósidi ta Godóne; nugup simkün ne Godón nónama ekyeno, tiz ta Godónko.[†]

¹⁷ God abün Isrrael pamkolpam alzizi amanórr, wamaka tizan nümgünóp [olib] nugupdügab didiburrdü. Akó yadi, Zu-koke nidipakla, God nibiób yazebórr, e inzanakla, narr olib nugup gubzan, atarrón nidipako ene olib nugupdü didiburrdü, ene amgürürn tizab pabodó. Da errkyä God yabü ta bles ainda, wa Isrrael pamkolpamab abalbobatalzan bles ninóp, wamaka tiza dódórr baindako ene móeganme, nugup simkündügabi ne klama tótókda. ¹⁸ E ikub bagürgu, gyagüpi tótókde e wirrianakla ene amgürürn tizdügabi. Yabü ubi ikub bagürüm ne nónama yarile, e ngakónam, tiza simkün koke amoanda, a simküna tiz wató amoanda. Dadanzan, God yabü bles ainda ene klamdögabi, e Isrrael pamkolpamdögab ne kla ipüdarre. Inzan kokea, God ibü bles ainda ene klamdögabi, i yabükagab ne kla ipüdóp.

¹⁹ Aprrapórr yabükagab darrpana kubó bóktóne wagó, "Ene tiz amgünóp, igósüm ka ki akyarrón namüla ibü pabodó."

²⁰ Ene amkomana. A God ibü ma alzizi amanórr, zitülkus i Kerrison amkoman koke angun koralórr, da wa marü müpadórr, zitülkus ma Kerrison amkoman angundóla. Ma gyagüpi tótókgu wagó, ma morroalanla ibükagabi, a ma gum-gum namulo Godka.

²¹ Zitülkus módóga, zitülkus God Isrrael pamkolpam amalórr, amkoman tizzan nidi koralórr, wa sab yabü ta koke nödlóngörre.

²² Da módóga, Godón morroal tonarr akó oya gyaur-koke tonarr ngakanke. Wa gyaur-kokea ibüka, nidi balókórr, a wa ma marü morroal tonarre ngakanda, ma ne metat oya morroal tonarrdó nónama ngambangól namulo. Ma koke ne nónama ngambangól namulo, sab marü mütüle.

²³ Akó Isrrael pamkolpama ne kak nónama nómtyerre tibiób amkoman koke bangundü, God akó ibü sab atüne i ngaen ne koralórr, zitülkus wa gaodóma ibü akó atanóm.

²⁴ Ma tizzanla, God ne kla itülürr ene narr olib nugupdügab. God marü wató damyónürr morroal olib nugupdü, didiburrdü ne klame, enana pama ene kla metat koke tónggapóndako. Isrrael pamkolpam simbagólorrón tizzanako ene didiburrdü olib nugupdügab. We ngarkwatódó, Godón wata amkoman popadana akó ibü atanóm ama tibióbán olib nugupdü!

Godón Gyaur Blaman Pamkolpamdó, Isrrael Pamkolpamdó Ta Inzan

²⁵ Zonaretal, Zu-koke nidipakla, kürü ubia e umul bainane Godón kwindü anikürrün bóktanankwata,[‡] igósüm e koke gyagüpi tótók koralo wagó, e [wirri gyagüpitótók] kolpamakla. Ene kwindü anikürrün bóktan

[†] **11:16** Ini bóktanan küp módóga: Zitülkus God Zu pamkolpamab abalbobatal yazebórr, igósidi ibü olmalbobatal ta Godón pamkolpamako. [‡] **11:25** kwindü anikürrün bóktan, Mórrke-mórrke módóga: mystery.

módóga: God dokyanan Isrrael pamkolpamab moboküp karrkukus ninóp tóba bóktan arrkrugum, a metatómpükü koke, wata kókó blaman Zu-koke nidipko, God nibiób ilianórr, i sab Kerrison amkoman angun pamkolpamóm nómá bairre.

26 Da inzande dudu Isrrael Müót sab zid airrún yarile, Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó,

“Pamkolpam [aurdú sab nótó amónel], wa sab ZaeongabiŠ tame.

Wa blaman Godkamóm ubi-koke tulmil sab ugón nümtirre Zeikobón olmalbobataldóbágab.*

27 Akó ini sab kürü [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] yarile ibüka, ibü kolae tonarr amtyónóm.”

28 I Morroal Bóktan Kerrisonwata alzizi amaikdako, da God ibü inzan bangóna, wamaka i oyaka bóka bamgündako. Wa ibü enezan bangóna yabiób tangbamtinüm, Zu-koke nidipakla. A zitülkus wa ibü ilianórr, oya [moboküpüdú ubi] go ibüka asine, ibüabalbobatalabme.

29 Zitülkus módóga, God ne [gyaur klap] aliónda, wa koke salkomóle akó wa pamkolpam nómá ngibaunda tóba pamkolpamóm bainüm, wa tóba gyagüpítótók koke yalünge.

30 Yadi, Zu-koke nidipakla, e ngaen Godón bóktan koke arrkruru kwarilnürü, a ini tonarrdó e Godón gyaur kuri ipüdarre, zitülkus Isrrael pamkolpama Godón bóktan koke arrkruru kwarilürr.

31 Ene inzana, i ta Godón bóktan koke arrkrudako ini tonarrdó, igósidi God sab ibüka ta gyaur iade yarile ini tonarrdó,† tóba gyaurdügabi yabüka.

32 Da módóga, God blaman pamkolpam, Zu akó Zu-koke nidipako, ibü kuri előke tóba bóktan arrkrugum, wamaka i tümün müótüdümako, igósüm wa ibüka gyaur yarile.

Godón Agür Wórr

33 Ó, amkoman, Godón mórrel tonarr akó wirri umul akó [wirri gyagüpítótók] ngarkwat-kokeako! Darrü olom gaodó kokea umul apadóm, God ne bóktant ingrinürr! Akó darrü olom gaodó kokea oya tórrmen tulmil amzyatám!

34 Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó,
“Lodón gyagüpítótókbóka umul ia nótóke?”

Ó, oya ia nótó ikik akrranda?”

35 “Ia Godón darrü kla nótó ekyanórr, God darrem ne kla ki yalkomóle?”

36 Darrü pam babulana, zitülkus God blaman elklaza wató tómbapónórr, wa blaman elklaza ngabkanda tóba arüngdügab, akó blaman elklaza wegako oya ngi kwit amngyelóm. Pamkolpama Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnörre metat-metat! Amen.

12

Godón Ubi Ngarkwatódó Ngyaben

§ **11:26 Zaeon:** Ma müsirrga ain bóktan 9:33 ngakanke. * **11:26 Zeikobón olmalbobatal** Isrrael pamkolpamako. Polón ngayaben tonarrdó darrü ngi módóga, Zu pamkolpam. **11:27** Aesaya 59:20, 21; 27:9; Zerremaea 31:33, 34 † **11:31** Ini dómdóm bóktan opor *ini tonarrdó* babula ngiburr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó. **11:34** Aesaya 40:13 **11:35** Zob 41:11

¹ Da módóga, zonaretal, ka yabü arüngi byaldóla Godón gyaurdügabi, yabiób büb Godón ilinam [urdü amsel larzan]. Yabü büb wata arról inzan kwarile, [kolkal ó tibi-tibi amarrón Godónkü], wata Godón ubi ngarkwatódó. Ene dümdüm kwata oya [ótókóm].

² E ini tüpan pamkolpamab tonarr tikó azebgu, a God ma yabü gyagüpítótók metat küsil ki nyónünüm, igósüm yabü tórrmen tulmil küsilzan ainüm. Da e sab gaodó koralo amzyatóm Godón ubi laróga - Godón bagürwóman ngitanóm, morroal akó [dudu kómá] ne elklazako.

God Amkoman Bangun Pamkolpam Gaodó Ninóp Darrpan-darrpan Zaget Tómbapónóm

³ Zitulkus God tóba [gail tonarr] kürü kókyanórr [apostolóm] bainüm, ka yabü darrpan-darrpan igó poko byaldóla. Wagó, ma igó gyagüpi tótókgu igó, ma wirrianla we klamdógar, ma amkoman nótókla. A ma wata dümdüm gyagüpi tótók namulo mobakwata, igó ngarkwatódó, marü God ne amkoman bangun ngarkwat mókyanórr.

⁴ Zitulkus módóga, mibü darrpan-darrpanab büb wata darrpan büba, a ene büban abün poko asiko akó ene blaman pokoab tibiób zaget asiko.

⁵ Ene dadan ngarkwatódó, mi darrpan bübakla, enana mi abünakla, zitulkus mi blaman Kerrisoka dabyorrünakla. Akó blamana wata zaget kwarile tibiób darrpan-darrpan tangbamtinüm.

⁶ Akó God mibü blaman gaodó tinóp darrpan-darrpan zaget tómbapónóm tóba gail tonarr ngarkwatódó, wa mibü ne gail tonarr tókyenóp. Wa darrü olom ne gaodó nóma ine [prropetzan bóktanóm], wa ene kla ki tónggapón tóba amkoman bangun ngarkwatódó.

⁷ Akó God darrü olom ne gaodó nóma ine pamkolpam tangbamtinüm, wa ki tangbamtin yarilün. Akó God darrü olom ne gaodó nóma ine Godón bóktan umul bainüm, wa ki umul bain yarilün.

⁸ Akó God darrü olom ne gaodó nóma ine ngibürr amkoman bangun pamkolpam arüng bütanóm, wa ibü ki arüng bütan yarilün. Akó God darrü olom ne gaodó nóma ine gailüm, wa amkoman moboküpi ki gail yarilün. Akó God darrü olom ne gaodó nóma ine pamkolpam balngomólóm, wa wirri arüngi ki balngomól yarilün. Akó God darrü olom ne gaodó nóma ine gyaur amtyanóm, wa ki tónggapón bagürwómpükü.

Yesun Amkoman Angun Pamkolpama Ia Tulmili Ki Ngyabenórre

⁹ Yabü [moboküpü ubi] ngibürr pamkolpamđ amkoman ki yarilün. Alzizi amaike kolae ne klame, zürük emoa morroal ne klame.

¹⁰ Yabü moboküpü ubi yabiób darrpan-darrpandó inzan ki yarilün yabü moboküpü ubizane yabiób zonaretaldó. Yabü wirri ubi ki yarilün yabiób darrpan-darrpan morroal bangónóm yabióbkagab.

¹¹ Yabü zógosa koke ki yazebnórre, a e ma wata wirri arüngi zaget kwarilo Lodónkü yabiób dudu moboküpi.

¹² E wata bagürwóm kwarilo, zitulkus e [gedlóngóm baindakla] God sab ne kla tómbapóné. E wata karrkukus bórrang kwarilo müp tonarrdó. E wata metat töre kwarilo piküp bain-gu.

¹³ E wata gail kwarilo Godón pamkolpamđ, ibü elklaza babul nómadako. E wata tómbapórrón kwarilo mogob pam yabiób müótüdü arbünüm.

14 E wata Godón imtinam ibü bles ainüm, yabü nidi wirri müp alióndako. Godón imtinam ibü bles ainüm, a ibü amórróm koke.

15 Bagürwóm kwarilün usakü, nidi bagürwómdako, yón gyaur kwarilün usakü, nidi yón gyaurdako.

16 E ne klamóm ubi baindakla yabióbankü, e wata dadanzan ubi bain kwarilo yabiób darrpan-darrpandó. E igó gyagüpi tótókgu igó, e wirrian ngi kolpamakla ngibürrdögab. A e wata ubi bain kwarilo kari ngi kolpam gómdamat bangunüm.* E igó gyagüpi tótókgu wagó, e [wirri gyagüpitótók] kolpamakla.

17 Darrü oloma kolae nóma tónggapónda yabüka, e sab darrem kolae tónggapón-gu oyaka. A gyagüpitótók ipüdam ene kla tónggapónóm, dümdüm ne klame blaman pamkolpamab ilküpdu.

18 Gaodó ne nómada yabükama, e wata paudi nygaben kwarilo blaman pamkolpampükü.

19 Kürü moboküpdu gómdamat, darrü oloma kolae nóma tónggapónda yabüka, e ugón darrem alkomólgu. A God sab darrem wató ki yalkomól tóba wirri ngürsildögab, zitülkus Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Lod bóktanda wagó, 'Ene kolae bain dümdüm wata kürüne; ka sab darrem yalkomolo.'

20 Darrem alkomólgu, a e ma ini kla tónggapónam Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó,

"Marü gódam-koke nótóke, wa ne alom nómada, ma oya alo ekya;
wa ne naem nómada, nae ekya anónóm.

Zitülkus módoga, ma ne ene kla nóma tómbapón namulo, wa büód ipüde."†

21 Kolaea yabü [ut-ut koke ki ninünüm], a e wata kolae ut-ut yónane morroal tórrmene.

13

Mi Ini Tüpan Singüldü Pamab Tangdó Koralo

1 Blaman pamkolpam wata ibü tangdó ki korale, ibü bwóban wirri ngi pam nidipko. Zitülkus módoga, God ibü wató arüng nókyenóp ngibürr pamkolpam balngomólom. Akó ene wirri ngi pam errkya nidi balngomoldako, God ibü wató irrbünurr.

2 Da módoga, wirri ngi pamdó nótó bóka bamgündä, wa ibüka bóka bamgündä God nibiób irrbünurr. Akó inzan nidi bóka bamgündako, i tibióbka Godón zaz bain ódóddako.

3 Morroal nidi tómbapóndako, ibüka darrü gum babula singüldü pamdó. A kolae nidi tómbapóndako, ibüka gum asine singüldü pamdó. Ia marü ubia marüka gum babul yarile singüldü pamdó? Da ma wata morroal tómbapón namulo. Olgabi i sab marü magürnórre.

4 Zitülkus módoga, God ibü ini zaget wató nülinóp marü nygaben morroal ainüm. A ma ne kolae nóma tómbapolo, ma gum namulo, zitülkus ibü dümdüm akó arüng asinamli marü [kolaeán darrem] akyanóm. God ibü ini zaget nülinóp akó i kolaeán darrem akyandako ibü, kolae nidi

* **12:16** Grrik bóktanan darrü küp módoga: *e wata ubi bain kwarilo kari ngi paman zaget tómbapónóm.* **12:19** Duterronomi 32:35 † **12:20** *wa büód ipüde*, Grrik bóktane ma inzan angirrüna: *ma urpükü ur birró oya singüldü irrbuno.* **12:20** Ilkik Bókraran Bóktan 25:21-22

tómbapóndako. I nezan tómbapóndako, i Godón wirri ngürsil pupo aindako.

⁵ Da módoga, e wirri ngi pamab tangdó kwarilo. Ene wata igósidi koke, Godón ngürsilanme, a akó igósidi, zitülkus auma büb kugupidü e umulakla wagó, ene dümdüma ene kla tónggapónóm.

⁶ Ene dadan zitülkusdü, e taks mani alióndakla, zitülkus wirri ngi pama metat arünge zagetódako yabünkü, God ibü ne Zaget nülinop.

⁷ Ibü blaman nülinam, e ibü ne kla ki nülinane ene Zagetankü, i ne Zaget tómbapóndako yabünkü. Taks mani kolpama ne kla arrbündako darrpan-darrpana, nülinam ibü, e nibiób ki nülinane. Elklazab taks mani nülinam ibü, e nibiób ki nülinane. E ibü wata [morroal bangón] koralo, e nibiób morroal ki nangónane. Ibü wirri ngi nómelam, e wirri ngi nibiób ki nómelorrre.

Mibü [Moboküpdu Ubi] Mibiób Darrpan-darrpandó Ki Kwarilün akó Mi Tómbapón Ki Kwarila Dümdüm Ne Klanko

⁸ E darrü kla nóma ipüdane, e büsai yalkomólane, igósüm yabü dedi babul kwarile. Wata darrpan dedi asi ki yarilün: yabü moboküpdu ubi darrpan-darrpandó. Zitülkus módoga, nadü oloman moboküpdu ubi ngibürr pamkolpamđoma, wa Godón dudu gida mamoanda.

⁹ Ngibürr Godón gida bóktan poko módgako: Ma kol ó pam gómlgu; ma darrü olom büdülpükü amkalgu; ma gómlgu; marü ubi darrü oloman elklazadó babul ki yarilün. Akó ngibürr gida bóktan poko asiko. Blaman ini gida bóktan poko ini darrpan gida bóktan pokoa kumarümda wagó, "Marü moboküpdu ubi moba minggúpanandó ne olome*" inzan ki yarilün, marü moboküpdu ubi mobakazane." ¹⁰ Marü moboküpdu ubi asi nómade marü minggúpanandó ne olome, ma oyaka kolae koke tónggapono. We ngarkwatódó, moboküpdu ubi nadü olomane ngibürr pamkolpamđó, wa Godón dudu gida mamoanda.

¹¹ Ene kla tónggapónam, zitülkus e umulakla mi nadü tonarrdó nyabendakla. E umulakla wagó, ene abüs küp kuri semrróne e wata tübarsino utüdugab samuan ngarkwatódó akó umul-umul kwarilo e ia nyabendakla. Zitülkus módoga, ene tonarr minggúpanana Yesu mibü sab nóma zid tirre ini tüpan kolaedóabi. Mi Yesun amkoman angun pamkolpamóm nóma bainóp, ene zidbain tonarr ugón minggúpanan koke yarilürr.

¹² Irrüba blakón bwóbdü tótókdase, akó wa, ngürr ma mamka. Da mi piküp baindakla mi ne kolae tómbapóndakla tümün kwatódó, ama dümdüm elklaza tómbapónóm bairre. Mi zangórre [satanipükü] gazirrüm, wamaka Rrom gazirr pama tóba gazirr elklaza püti bainda gazirrüm.

¹³ Zitülkus mi pamkolpamakla, ngürr zyondü nidi nyabendakla, mibü tórrmen tulmil wata dümdüm kwarile. Mi koke kwób bazen kwarilo nyepam anónóm akó mi koke gorrgorr bain kwarilo. Mi ngibürr kolpampükü koke ut kwarilo, mibü kol ó morwal koke nidipako, akó büödan tulmil koke tómbapón kwarilo mibiób bübi. Mi koke ongyal kwarilo akó gyagüp kolaea mibü koke akrran kwarile.

* ^{13:9} minggúpanandó ne olome wa blaman pamkolpámóka apónda, ma nibiób amorrandóla.
13:9 Bazeb Tonarr 20:13-15, 17; Duterronomi 5:17-19, 21; Lebitikus 19:18

14 A e wata yabiób bübdü Lod Yesu Kerrison mórrkenyórrzan batenane. Akó gyagüpi tótókgu kwat alótóm ene elklaza tómbapónóm yabü tüpan bübab ubi ne klamdómako.

14

Mi Mibiób Darrpan-darrpan Koke Ki Zaz Bain Korala

1 E wata ibü azeb kwarilo, gyagüpi nidi tótókdako wagó, God ibü koke ok bainda atang-atang elklaza tómbapónóm. E usakü darrem-darrem bóka bamgün-gu.

2 Darrü amkoman bangun paman gyagüpitótók igósa, wa taia blaman kla alom. A darrü paman gyagüpitótók igósa, God oya koke ok ainda alóng kla alónggum, da wa wata didiburr alo kla aloda.

3 Blaman alo kla nótó aloda, wa ene pam inzan koke ngakan yarile wagó, wa wata karia, alóng kla koke nótó alóngda. Akó alóng kla koke nótó alóngda, wa ene pam koke zaz ine, blaman alo kla nótó aloda, zitülkus God oya kuri ipüde.

4 Marü dümdüm babula darrü paman zaget pam zaz ainüm! Tóbanan wirri pama oya sab zaz ine wagó, wa morroal zaget pama ó koke. Alóng kla nótó alóngda, Lod oya sab zaz ine wagó, wa morroal zaget pam yarilürr, enana wa alóng kla alóngda, zitülkus Lod gaodóma oya tangamtinüm morroal zaget tómbapónóm tóbankü.

5 Darrü pama gyagüpi tótókda wagó, darrü ngürr wirriana ngibürr ngürrdüğabi Godón [ótókóm]. Darrü pama gyagüpi tótókda wagó, blaman ngürr wata dapelako Godón ótöküm. Darrpan-darrpana wata amkoman karrkukusi yangune tóba gyagüpitótókdögabi, dümdüm laróga oyaka.

6 Gyagüpi nótó tótókda igó, darrü ngürr wirriana ngibürr ngürrdüğabi Godón ótöküm, wa ene ngürrdü oya ótókda Lodón ngi kwit ainüm. Alóng kla nótó alóngda, wa alóngda Lodón ngi kwit ainüm, zitülkus wa Godón eso akyanda. Akó alóng kla koke nótó alóngda, wa koke alóngda Lodón ngi kwit ainüm akó wa Godón eso akyanda wa ne alo kla aloda.

7 Zitülkus módóga, mibü aodó darrü olom babula wata tóbanankü nótó ngyabenda akó darrü olom babula wata tóbanankü nótó narrótókda.

8 Mi nóma ngyabendakla, mi Lodónkü ngyabendakla. Akó mi nóma narrbarindakla, mi Lodónkü narrbarindakla. Da módóga, mi nóma ngyabendakla ó mi nóma narrbarindakla, mi Lodónakla.

9 Kerriso ene zitülkusdü narrótókorr akó türsümülürr arröldó ibü Lodóm bainüm, büdül nidipako akó arról nidipako.

10 Da mató, alóng kla koke nótó alóngdóla, ia ma moba zonaret larógóm zaz aindóla? Akó mató, blaman alo kla nótó alodóla, ia ma moba zonaret larógóm ngakandóla wagó, wa wata karia? Ma inzan tónggapón-gu, zitülkus mi blamana sab Godón obzek kwata bórrongo, igósüm wa sab mibü zaz tirre.

11 Zitülkus módóga, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, “Lod bóktanda wagó, ‘Amkomana, ka arrólóla.

Akó enezan ta amkomana, kürü obzek kwata sab blaman pamkolpama wakósingül nümgürre,
akó blamana sab igó bóktórre wagó, ka Godla.’ ”

12 Da módóga, mi sab blamana mibióbkwata pupo bain kwarilo Godka, mi ne elklaza tómbapón kwarilnúrrü.

Mi Darrii Kla Koke Ki Tónggapón Kwarila, Mibü Zonaret Sab Ne Klama Kolae Tonarrdó Idüde

13 Da módóga, mi mibiób darrpan-darrpan myamem koke zaz bain koralo. A e gyagüpitótók ipüdam darrü kla tónggapón-gum, yabü zonaret ne klama kolae kwat emtyene ó kolae tonarrdó idüde.*

14 Zitulkus ka Lod Yesuka dabyórrünla, ka amkoman karrkukusi angundóla wagó, darrü alo kla babula tómanpükü Godón ilküpü. A nadü oloma gyagüpi tótókda wagó, darrü alo kla tómanpüküma, da módóga, ene kla ta tómanpüküma oyaka.

15 Marü zonaret müpdü ne nómade ene alo klamanme, ma ne kla alodóla, marü tórrmen tulmil myamem kokeako [moboküpü ubi] ngarkwatódó. Ma alo kla nómá alodóla akó olgabi wa ta ene kla aloda, enana ene alo kla tómanpüküma oyankü, ma oya kolae aindóla samuan ngarkwatódó. Ma ene kla tónggapón-gu, zitulkus Kerriso ta oyankü narrótókorr.

16 Ma darrü kla nómá tónggapóndóla, ma ne klambóka gyagüpi tótókdóla wa taia, a ngibürr pamkolpama kolae poko bóktandako enekwata, da ene morroal kokea. Da ma ene kla tónggapón-gu.

17 Zitulkus módóga, alo ó anón gida-a mibü koke tangbamtidamlí Godón Kingzan Balngomóldó nyabenóm. A God mibü nyaben nómá balngomólda, mi [dümdüm tonarr], moboküpü pau, akó bagürwómpükü nyaben kwarilo Godón Samuan tangbamtidügabi.

18 Nadü oloma inzan zagetóda Kerrisonkü, wa Godón bagürwóman ngitanda akó pamkolpama oyakwata bóktandako wagó, wa morroal pama.

19 Da módóga, mi wirri arüng ipadnórre ene kla tómbapónóm, pauud ne tórrmen tulmila ódóddako akó wirri arüng ipadnórre mibiób darrpan-darrpanab amkoman bangun dódórr ainüm.

20 E algatgu God ne Zaget tónggapónda darrü amkoman bangun paman ngayabendó, zitulkus yabü ubia darrü kla alóngóm, wa ne klamankwata gyagüpi tótókda wagó, ene kla tómanpüküma. Blaman alo kla [kolkalako] Godón ilküpü. A ene kle-klea pama atang-atang alo kla nómá aloda ama olgabi darrü pama oyakagab tikó ipüde, enana wa gyagüpi tótókda wagó, wa ene alo kla koke ki elo-e.

21 Ene morroala, alóng kla alónggum ó waen anón-gum ó darrü kla tónggapón-gum, ene klama ne marü zonaret kolae tonarrdó nómá idüde.

22 Ma nadü klamóm gyagüpi tótókdóla ini elklazabkwata, ene wata matóka akó God. Bagürwóm watóke, tóba koke nótó zaz bainda ene klamanme, wa ne klamankwata gyagüpi tótókda wagó, wa taia.

23 Nadü pama ninis gyagüpi tótókda, oya kuri zaz yónürr wa ne nómá aloda, zitulkus wa aloda enana wa umul-kóka igó, ene taia ene kla alom. Akó darrü oloma darrü kla nómá tónggapónda, enana wa umul-kóka igó, ene taia ene kla tónggapónóm, wa kolae tonarr kuri tónggapóné.

* **14:13** Grik bóktane ma inzan angrirrúna: *bodoat kla ó di angrin-gu.*

15

Mi Ngibürr Amkoman Bangun Pamkolpam Bagürwóman Ngibtan Kwarilo, A Mibiób Koke

1 Mi zürük nidipakla samuan ngarkwatódó,* wata ibü tangbamtin kwarilo ibü müp[†] amarrum, zürük koke nidipako samuan ngarkwatódó. Mi mibiób bagürwóman koke ngibtan kwarilo.

2 Mi mibiób minggüpanan ne olome bagürwóman ngitan kwarilo, oya morroalóm, oya amkoman bangun dódórr ainüm.

3 Zitülkus módóga, Kerriso tóba koke bagürwóman ngibtan yarilürr. A Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Pamkolpama marü, God, nóma kle-kle ayal korálórr, i kürü ta kle-kle ayal korálórr."[‡]

4 Ka yabüka wialómídola enekwata, ne poko wialómórróna Godón Wibalómórrón Bóktandó, zitülkus ngaen blaman ne wibalómórrón poko, wibalómórrón kwarilürr mibü umul bainüm. Godón Wibalómórrón Bóktana mibü tangbamtinda karrkukus bórrangóm müp tonarrdó akó wa mibü arüng bütanda, igósüm mi metat Godka [gedlóngóm bairre] mibü aliónüm wa ne [alkamül-koke bóktan] tókenyép.

5 God mibü ene wató tangbamtinda karrkukus bórrangóm akó mibü arüng bütanda. Ka tóredóla, wa yabü gaodó ki ninünüm darrpan gyagüpitótóke nyabénóm, Kerriso Yesun nyabén ngarkwatódó.

6 Ene igósüm, e darrpan moboküpi akó darrpan uliti Godón ngi wirri kwitüm emngyerre, mibü [Lod] Yesu Kerriso, oya God ó Ab nótóke.

Zu-koke Nidipko, I Ta Godón Agürdako

7 Da módóga, e wata blaman azeb kwarilo yabü aodó nidipko, Kerrisozan yabü yazebörr. Ene igósüm, pamkolpama sab Godón ngi wirri kwitüm emngyerre.

8 Zitülkus módóga, ka yabü byaldóla, Kerriso Zu pamkolpamab[§] zaget pamzan tamórr ibü amtyánóm, God blaman kla tómbapónda wa ne poko bóktanórr tómbapónóm. Akó wa enezan tamórr küppükü ainüm, God ne alkamül-koke bóktan nülinóp ibü abalbobatal.

9 Akó ene igósüm, Zu-koke nidipko Godón ngi wirri kwitüm emngyerre oya gyaurdügabi, Deibid enezan wialómórr tóba Wórr Pebadó ene [Kerrisonkwata] wagó,

"We zitülkusdü, ka marü magüro ibü aodó, Zu-koke nidipko.

Ka wórr ato-o marü agürüm."

10 Akó Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda, Moses ngaen ne poko bóktanórr wagó,

"E bagürwóm kwarilünke, Zu-koke nidipakla, Godón pamkolpampükü."

11 Akó Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,

"Lodón yagürlamke, e blaman Zu-koke nidipakla,

akó wórr angyálolamke oya agürüm, e blaman bwób-bwób pamkolpam nidipakla."

* **15:1** zürük nidipakla samuan ngarkwatódó, ene bóktanan küp módóga: *gyagüpi nidi tótódkakla* mibü zitülkus babula atang-atang gida bóktan poko mamaonóm. Ma sapa 14 ngakané. † **15:1** müpko: Ibü müp módágako, ene ngibürr gida bóktan poko mamaonde. ‡ **15:3** [Deibid] ini poko

ngaen wialómorr, a Pol ini poko aini wialómorr Kerrisonkwata. **15:3** Wórr Pebá 69:9 § **15:8** Zu pamkolpam, Grik bóktane inzan angrirrúna: *nibiób lgyabi sopae singgalgórrónakoj.* **15:9**

2 Samuel 22:50; Wórr Pebá 18:49 **15:10** Duterronomi 32:43 **15:11** Wórr Pebá 117:1

12 Da akó Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda, Aesaya ngaen ne poko bóktanórr wagó,

"Zesi, Deibidün ab, oya bobata sab tame,

wa sab blaman bwób-bwób pamkolpam balngomólóm tame;

Zu-koke nidipko, i sab oyaka gedlóngóm bairre tibiób zid bainüm."

13 God mibü zitülkus akyanda gedlóngóm bainüm. Ka tóredóla, wa yabü wirri bagürwóm akó moboküpü paud nókyerre, ezan oyaka ngambangóldakla. Ene igósüm, Godón Samua yabü sab arüng nókyerre metat gedlóngóm bainüm.

Pol Wialómórr Tóba Zagetankwata Ibünkü, Zu-koke Nidipko

14 Kürü [zonaretal], ka amkoman karrukusi angundóla, e morroal tonarre gwarrarrónakla, e karíbóka umul-kókakla, akó e gaodómakla yabiób darrpan-darrpan dümdüm bütanóm.

15 Ka yabüka gum-koke kuri wialómórró ngibürr ene elklazabkwata yabü ki ngambangól, ene [gail tonarranmel], God kürü ne kla kókyanórr.

16 Wa kürü gail tonarr kókyanórr zaget tónggapónóm Kerriso Yesunkü ibü aodó, Zu-koke nidipko. Ka [pristzan] zagetdóla, Godón Morroal Bóktan Kerrisonkwata amgolde, igósüm Godón Samua Zu-koke nidipko, ibü sab [kolkal nirre akó tibi-tibi amóne Godónkü]. Inzan kwata i [gyaur klámózjan] bairre, God ne kla yazebe bagürwómpükü.

17 We ngarkwatódó, kürü zitülkus asine ikub bagürüm kólba zagetankwata Godka, zitülkus ka Kerriso Yesuka dabyórrunla.

18 Ka ngibürr pamab zagetankwata koke bóktono. Ka wata ene zagetankwata bóktono, Kerriso ne kla tómbapónórr kürükama, Zu-koke nidipko ibü balngomólóm Godón bóktan arrkrrum kürü bóktan akó tórrmendögabi.

19 Ene arüngpükü térrmen módágako, [wirri tulmil] Godón arüng pupainüm akó [asen-koke térrmen]. Godón Samua kürü arüng kókyanórr ene elklaza tómbapónóm. Olgabi ka kólba zaget kuri elakórró, Morroal Bóktan Kerrisonkwata amgolde, Zerrusalem wirri basirrdügabi kókó Ilirrikum bwób amrran.

20 Ka metat arüngi bütanin namülnürrü Morroal Bóktan amgolóm ene bwóbdü pamkolpama koke ne arrkrruóp Kerrisonbóka. Da ene igósüm, ka koke zaget namülnürrü ene bwóbdü, darrü pama zaget ne bókyanórr, wamaka darrü pama müót aelda ene talkum kwitudü, darrü pama ne kla alangórr.

21 A kürü ubi yarilürr ene bwóbdü tótókóm pamkolpama Kerrisonkwata arrkrrum küsil nidi kwarilürr, Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó,

"Koke nibióbka adrратórr, i sab oya eserre,

akó koke nidi barrkrrurr, i sab bóktanan [küp ipüdörre]."

Polón Bókam Bagósórrón Bóktan Rrom Wirri Basirrdü Tótókóm

22 Zitülkus ka zaget namülnürrü, pamkolpama ne bwóbdü arrkrrum küsil nidi kwarilürr, barre tonarr ene klama kürü arrmat yarilürr yabüka tótókgum.

23 A errkya ka kólba zaget kuri elakóna ini bwóbduma, akó abün pailüm kókó errkya kürü wirri ubi yarilürr yabüka tótókóm.

24 We zitülkusdü, ka gedlóngóm baindóla yabüka tótókóm, ka sab nóma wamo darrü kantrridü, ngi Spein.* Ka gedlóngóm baindóla yabü basenóm, ka sab Rrom wirri basirrdüma nóma agóltagól namulo akó yabüka ngibürr tonarr amanóm barnginwómpükü. Ene kakóm, ka gedlóngóm baindóla, e kürü tangkamtinane ngibürr elklaza-e kólba agóltagólom Spein kantrridü.

25 A ngaensingül ka ma Zerrusalem igósüm tótókóm kaindóla Godón pamkolpam ola tangbamtinüm.

26 Zitülkus módoga, Yesun amkoman angun pamkolpama Masedonia akó Akaya prrobinstdü bagürwóm koralórr ngibürr mani dakainüm elklaza-koke pamkolpamabkü, Godón pamkolpamab aodó nidipko Zer-rusalemóm.

27 I bagürwóm koralórr ene kla tónggapónóm, akó anda, i ki tónggapórre, wamaka ibü dedi asine ene Zu pamkolpamidó Zer-rusalemóm. Zitülkus Morroal Bóktana ibüka tamórr Zu pamkol-pamdógbabi, God ibü bles ainda samuan ngarkwatódó, Zu-koke nidipko. We zitülkusdü, ibü dedi asine Zu pamkolpamidó, ibü tangbamtinüm mani alióndi.

28 Da ka ene kla tónggapono akó blaman ene dakairrún mani ibü tangdó ingrino. Ene kakóm, ka Zerrusalembabi bupudo ama Spein kantrridü akó yabü basenóm kwat-kwat.

29 Ka umulóla wagó, ka sab nóma tamo yabüka, Kerriso ugón sab mibü dudu bles tirre.[†]

30 Zonaretal, ka yabü arüngi byaldóla kankü tóre bakom Godka amkoman moboküpü kürünkü. Ini kla tónggapónam mibü Lod Yesu Kerrisonme akó yabü [moboküpü ubianme] kürüka, Godón Samua ne moboküpü ubi nókyenóp yabü.

31 Tóre bakolam wagó, God sab kürü aurdü kúmaike Zu pamkol-pamdógbabi Zudia prrobinstdü, Yesun bóktan nidi alzizi amaikdako. Akó tóre bakolam wagó, Godón pamkolpama Zerrusalemóm sab ene mani, ka ne kla imarruo ibüka, bagürwómpükü ki ipódnóm.

32 Tóre bakolam, igósüm ka sab yabüka tamo bagürwómpükü, Godón ubi ne nóma yarile, akó ka sab küsil arüng ipudo, ka yabüka nóma ngyabeno bagürwómpükü.

33 Ka tóredóla, God, moboküpü paud nótó gailda, yabü blamandó ki yarilün. Amen.

16

Dómdóm Alakón Bóktan

Polón Morroal Yawal Bóktan Pamkolpamidó

1 Kürü ubia e umul koralo mibü morroal bólbtóbóka ngi Pibi.* Wa darrü sos tangbamtin kolo Senkrria wirri basirrdü.

2 E oya upadnane Lodón ngidü, Godón pamkolpamazan ki upudórre. Akó oya tangzwamtilamke oya babul ne klamko, zitülkus wa abün pamkolpam tangnamtinóp, akó kürü ta inzan.

* **15:24** Spein kantri Yurrop kugupidüma. † **15:29** Grrik bóktanan darrü küp módoga: Kerriso ugón sab yabü dudu bles nirre kürükama. * **16:1** Pibi aprrapórr ini peba mórrag sidódürr Polkagabi ama amkoman bangun pamkolpamidó Rrom wirri basirrdü.

3 Kürü morroal yawal bóktan nókyenamke Prrisila akó Akwila[†], kankü zagetódako Kerriso Yesunkü.

4 Darrpan ngürr i kürü zid kyórri, enana i umul namülnürri pamkolpama ibü aprrapórr ki nómkerre büdülpükü. Ka ibü eso akyandóla. Wata kólbean koke, a blaman sos pamkolpama, Zu-koke nidipko, ta inzan.

5 Kürü morroal yawal bóktan ta nókyenamke ene sos pamkolpam ibü müötüdü nidi kwób bazendako.

Kürü morroal yawal bóktan kürü moboküpü gódam Epenetusón ekyenamke, ngaen-gógópan olom nótó yarilürr Kerrison amkoman angunüm Eisia[‡] prrobinsdü.

6 Kürü morroal yawal bóktan Merrin okyenamke, wirri arüngi nótó zaget warilürr yabünkü.

7 Kürü morroal yawal bóktan nókyenamke, Andrronikus akó Zunia,[§] Zu pam nisamli kazanla. I tümün müötüdü namülnürri kankü. Ibü ngi wirria apostolab^{*} aodó akó i ngaen-gógópan Yesun mamoaan pam nisüm bairri, ka ma solkwat.

8 Kürü morroal yawal bóktan Ampliatusún ekyenamke, kürü moboküpü gódam nótóke, zitulkus ki nizan Lodónamli.

9 Kürü morroal yawal bóktan Urrbanüsün ekyenamke, kinkü nótó zagetóda Kerrisonkü, akó kürü moboküpü gódam Stakisün.

10 Kürü morroal yawal bóktan Apelesón ekyenamke, tóba Kerrison amkoman angundügab koke nótó aupürr müp tonarrdó. Kürü morroal yawal bóktan nókyenamke Aristobulusün müót kolpamdó.

11 Kürü morroal yawal bóktan Errodionün ekyenamke, Zu pam nótóke, kazanla. Kürü morroal yawal bóktan nókyenamke Narrsisusün müót kolpam, Lodón amkoman nidi angundako.

12 Kürü morroal yawal bóktan nókyenamke ini kol nis Trripaena akó Triposa, arüngi nidi zagetódamlı mibü Lodónkü. Kürü morroal yawal bóktan kürü moboküpü gódam Perrsisün okyenamke, wirri arüngi nótó zagetóda mibü Lodónkü.

13 Kürü morroal yawal bóktan Rrupusün[†] ekyenamke, morroal Lodón mamoaan pam nótóke, akó ta oya aip. Wa kürü tóbanan olomzan ngakan warilürr.

14 Kürü morroal yawal bóktan ibü nókyenamke, Asinkrritus, Pligon, Órrmis, Patrrobas, Errmas, akó blaman zonaretal usakü nidi kwób bazendako Godón [ótókóm].

15 Kürü morroal yawal bóktan ibü nókyenamke, Pilologus akó Zulia, Nerreus akó tóba óp bóbót, akó Olimpas, akó blaman Godón pamkolpam usakü nidi kwób bazendako Godón ótókóm.

16 Kürü morroal yawal bóktan nókyenamke yabiób darrpan-darrpandó akó morroal moboküpi baprükamke. Blaman Kerrison sos pamkolpama morroal yawal bóktan zirrbapondako yabüka.

[†] **16:3** Akwila akó Prrisila müörkwógi namülnürri (Apostolab Tórrmen 18:2). [‡] **16:5** Polón tonarrdó, Eisia darrú prrobins yarilürr, Rrom kinga ne bwób alngomól yarilürr. Errkya ene poko Tórrki kantrridü pokoa, Eisia Maenor kugupidü. [§] **16:7** Zunia aprrapórr Andrronikusün kol warilürr. ^{*} **16:7 apostol:** Ini pokodó, Pol ibübóka koke apónda, ene 12 [apostol]. A wa ma ibü blamanbóka apónda, nibiób zirrnápónüp [Morroal Bóktan] büdratám. [†] **16:13 Rrupus** aprrapórr Saemonón siman olom yarilürr. Saemon Saerriin wirri basirr olom yarilürr. (Mak 15:21)

Dómdóm Ikik Bókrran Bóktan

¹⁷ Zonaretal, ka yabü arüngi byaldóla, umul-umul kwarilün ibükagabi, kle-kle poko nidi umul baindako. Olgabi pamkolpama tibiób bürrgrratódako kopo-kopodó. Akó i yabü kolae kwat amtyandako tibiób umulbain bóktane. Ene umulbain bóktana bóka bamgündä, e ngaen ne umulbain bóktan ipüdarre. Ibü kórzyelamke.

¹⁸ Zitülkus módoga, inzan pamkolpama mibü Lod Kerrisonkü koke zagetódako, a i wata igósüm zagetódako, tibiób büban ubi mamoañom. I mis ikikdako akó i pamkolpam bagürdako obae moboküpi. Inzan kwata, i ibü gyagüpitótók ilklió bülióndako, koke nidi amzyatódako wagó, ene pama ibü ilklió bülióndako.

¹⁹ Blaman pamkolpam umulako e Lodón bóktan arrkrrudakla, da ka igósi bagürwómpükümla yabüka. A kürü ubia e [wirri gyagüpitótókpükü] koralo morroal kla tónggapónom, akó e kórzyón koralo kolaeana kla tónggapón-gum.

²⁰ Da ilklió bülión pam kórzyón koralónke. Da kari pokoa God sab satani yabü wapór odó zaze amgüne. Inzan kwata God yabü sab paud nókyerre.

Ki téredakla, mibü Lod Yesun [gail tonarr] yenkü asi ki yarilün.

²¹ Timoti, kankü nótó zagetóda, tóba morroal yawal bóktan zirrapónda yabüka, akó Lusius, Zason, akó Sosipaterr, Zu pam nidipko kazanla, i ta tibiób morroal yawal bóktan zirrbapondako.

²² Kótó, Terrtius, ini peba nótó wialómdola Polón ngidü,‡ ka kólba morroal yawal bóktan zirrapondola yabüka, Lodka dabyorrún nidipko kazanla.

²³ Gayus tóba morroal yawal bóktan zirrapónda yabüka. Kürü wató küngrinürr tóba müötüdü. Wa ta blaman sos pamkolpam ok bainda tóba müötüdü kwób bazeñom Godón ótókóm. Errastus, Korrint wirri basirran mani nótó ngabkanda, akó mibü zonaret Kwarrtus, i ta tibiób morroal yawal bóktan zirrapondamli yabüka.§

Dómdóm Tóre Godón Agürüm

²⁵ Mi Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre! Wa gaodóma yabü arüng akyanóm samuan ngarkwatódó, [Morroal Bóktan] ngarkwatódó ka ne Bóktan amgoldóla Yesu Kerrisonkwata. Ini Morroal Bóktan ene kwindü anikürrün bóktana, anikürrün ne poko yarilürr ngaen bwób zitüldügabi, a errkyá ma pulkaka airrüna.

²⁶ [Ngarkwat-koke arról] God ene kwindü anikürrün bóktan kuri pupo syónürr akó wa arüng bóktan ekyanorr ene kla umul-umulan ngitanom blaman pamkolpamđo prropetab pebadógabi. Ene igósüm, blaman bwób-bwób pamkolpama sab oya amkoman angun kwarile akó oya bóktan arrkrrunórre.

²⁷ God wata darrpan akó wirri gyagüpitótók Goda. Mi Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre Yesu Kerrisokama metat-metat! Amen.

‡ 16:22 Pol ini peba mórrag tüób koke wialómorr. Wa tóba bóktan darrü pam ekyanorr wialómóm. § 16:23 Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó, atang opor 24 asine wagó, "Ki téredakla, Lod Yesu Kerrison gail tonarr yabü blamandó asi ki yarilün. Amen." 16:23 Apostolab Tórrmen 19:29; 1 Korrint 1:14; 2 Timoti 4:20

Ngaen-gógópan Peba Mórrag Polkagabi

Korrint

Sos Pamkolpamdo

Ngaensingül Bóktan

Pol ini peba mórrag wialómórr sos pamkolpamdo Korrint wirri basirrdü (1:1-2). Wa tóba ngianbóka apónda dokyanan mün ini peba mórragdó (3:5-6; 16:21, akó ngibürr pokodó).

Pol ugón wialómórr aprrapórr pail 55 nóma yarilürr Kerrison amtómól kakóm. Ene tonarrdó wa ugón Epesus wirri basirrdü ngaben yarilürr. Aprrapórr aüd pam, ibü ngi módógako, Stepanas, Porrtyuneitus, akó Akeikus, i darrü wialómórrón peba mórrag sidüdóp Yesun amkoman angun pamdógab Korrintüm ama Polka, Epesus wirri basirrdü. Da módóga, Pol we wialómórr ini ngaen-gógópan peba mórrag Korrint pamkolpamdo ibünüm wialómórrón peba mórragan bóktan akonóm.

Korrint Wirri Basirr

Korrint Akaya prrobinsan ngaensingül wirri basirr yarilürr, Grris kantridü, malu kabedó. Akaya wamaka darrü kaoan obzeksyók apórróna. Wata karian tüp pokomokura we órdóbóna bazítóda, abusa nólgbabi banikda. Nizan kwata ene karian tüp pokomokurdü but aren gagat asi namülnürri. Korrint wirri elklaza bumiög akó sel bain basirr yarilürr ene nis but aren gagat aodó.

Korrint darrü wirri ngi basirr yarilürr. Abün elklaza bumiög akó sel bain bwób akó müót, mani müót, anón bwób, akó obae godan [ótók] müót asi kwarilürr. Darrü wirri kwóbbazen müót asi yarilürr zilwómóm, wórr bóngyalóm, akó barnginüm.* Korrint kolpama tibiób ótók müót akó ngibürr morroal ne müót kwarilürr, ini elklazabkwata karibóka-koke ikub bagür kwarilürr.

Korrint Pamkolpam

Abün pamkolpam Korrintüm mórel akó wirri ngi kolpam kwarilürr. Akó abün kolpam asi kwarilürr, elklaza nidi bumiög akó sel bain kwarilürr. A [leba zaget] kolpam ta asi kwarilürr. I wirri apapdó akó mórel kolpamab müötüdü zaget kwarilürr. Ngibürra butab elklaza bamültübamtil kwarilürr ó akó kari butpókal bimurrat kwarilürr but aren gagatódógar ama darrü but aren gagatódó ene karian tüp pokomokurdü.

Kolpama Korrint togoblórr abün-abün bwóbdügab, ngibürra ngabenómpükü togoblórr ola. Inkü Zu kolpam asi kwarilürr, ola nidi togoblórr ngabenóm. Wirri gyagüpítótók umulbain pama togoblórr sikul alangóm. Ngibürr ene ne umulbain pam kwarilürr, kolpama ibüka togoblórr umul bainüm ibü ne gyagüpítótók kwarilürr ini tüp akó oya pamkolpamabkwata. Olgabi i ibü mamoaan kolpamóm bainóp.

Nis kolaeán müp asi namülnürri Korrintüm. Abün pamkolpama metat ngyepam anón kwarilürr akó abúna ngibürr kolpampükü ut kwarilürr, ibü kol ó morwal koke nidi kwarilürr.

* : Mórrke-mórrke módóga: arena. Ma müsirrga ain bóktan 4:9 ngakanke.

Tórewóm Korrintüm

Barre ne kolpam kwarilürr Korrintüm, i obae god bütök koralórr. Ngibürra nidi togoblórr ola ngyabenóm ó zagetóm Korrintüm, tibiób tange tólbaelórrón god tübarrmülürr akó kari god müót tólbaelóp ibü arrbünum kugupidü.

Korrintüm ne [Zu pamkolpama] ngyabenónóp, i wata darrpan amko-man akó arról Godón ótök kwarilürr. I inzan ngyabenónóp ibü Zu abalbobatala enezan umul ninóp ngyabenóm. Akó i abün gida bóktan poko ene gida tumum irrbünóp, God ngaen Mosesón ne kla iliönürr.

Korrint Sos

Luk tóba pebadó wialómórr Pol sos ia bókyanórr Korrintüm (Apostolab Tórrmen 18:1-8). Wa Korrint nóma abzilürr, wa darrü Zu pam esenórr tóba kolpükü, ngi Akwila akó Prrisila. I tibiób ngyabenóm zaget namülnürri dadan tonarre Polzan zaget yarilürr, palae müót tólbaelóm. Da Pol inkü ngyaben yarilürr akó ta tóba ngyabenóm zaget yarilürr palae müót tólbaelóm. Wa bókyanórr kolpam Godón bóktan büzzazil. Aibwób babul, oya kamad zaget pam nis, ngi Saelas akó Timoti, tübzilürr Masedonia prrobindsügab, da Polka we dabyörri Godón zaget tónggapónóm.

Solkwat Apolos, darrü Zu umulbain pam, Izipt kantrridü nótó ngyaben yarilürr, Korrint tamórr bupso karianbóka ngyabenóm. Wa ta amkoman bangun pamkolpam umul bain yarilürr akó ibü tangnólenóp Godón bóktanan [küp tai apadóm].

Polón Zitülkus Ini Peba Mörrag Wialómóm

Pol Epesus nóma tamórr bupso karianbóka ngyabenóm, wa darrü peba mórrag wialómórr Yesun amkoman bangun pamkolpamdó Korrintüm. Mibü ene peba mórrag babula. Da ma ngibürr bamtin bóktan poko asi kwarilürr amkoman bangun pamkolpama Polón nekwata amtinüm kain kwarilürr. I Polka darrü peba mórrag wialómóp oya ene bamtin bóktan poko amtinüm.

Aprrapórr äud pam, ibü ngi módágako, Stepanas, Porrrtyuneitus, akó Akeikus, Korrintgab togobórr ene peba mórrag Polón akyanóm. I ta Polka pupo ninóp igó, Korrintüm ngibürr wirrian müp kwarilürr amkoman bangun pamkolpamab aodó. Ngibürr amkoman bangun kolpama tib darrpan-darrpandó ubi koke bain kwarilürr wekwata, ia i tai noan mamoan ki kwarile ibü umulbain pamzan. Ngibürrab ubi yarilürr Polón mamoanóm, ngibürra Apolosón, ó ngibürra darrü balngomól pam. Darrü müp asi yarilürr; darrpan pama tóba aban nis ngim kolpükü ut yarilürr, akó sosan balngomól pama darrü kla kokean tónggapón kwarilürr ene kolaean térrmendó. Akó darrü müp asi yarilürr; ngibürr amkoman bangun kolpama ngibürr amkoman bangun kolpam amarru kwarilürr kotóm, amkoman bangun-koke nadü zazko, ibü obzek kwata ongyaltongyal zao-zao bainüm ibunkü.

We ngarkwatódó, Pol darrü peba mórrag wialómórr Korrint amkoman bangun pamkolpamdó. Ini peba mórrag módóga, mi *Ngaen-gógópan Peba Mörrag Korrint Pamkolpamdóbóka* ngiliandakla. Ini peba mórrag kugupidü, Pol ngaensingülan wekwata wialómórr Korrintüm ne müpa tólbaelóp amkoman bangun kolpamab aodó, wa ne klambóka arrkrurr. Ene kakóm, wa Korrint amkoman bangun kolpamab bamtin bóktan poko yakonórr, i oya ne klambóka imtinóp tibiób peba mórragdó.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-9

1. Polón morroal ngürr bóktan Korrint wirri basirr sos pamkolpamdo
1:1-3

2. Pol Godón eso ekyanórr 1:4-9

B. Korrint Sos pamkolpamab kopo 1:10-4:21

1. Korrint Sos pamkolpama kopo-kopo bürrgratárrón kwarilürr 1:10-
17

2. Kerriso Godón wirri gyagüpitótók akó arüng pupainürr 1:18-2:5

3. Godón wirri gyagüpitótók 2:6-15

4. Godón zaget pam 3:1-9

5. Yesun Zaget Pamab Zaget Sab Nópokórre 3:10-15

6. Mi Godón gyabi müotakla 3:16-17

7. Mi paman ngi koke kwit amngyel kwarilo 3:18-22

8. Yesu Kerrison apostol 4:1-5

9. Korrint sos pamkolpamab ikub bagür 4:6-13

10. Polón ubi igósüma, Korrint sos pamkolpama oya tonarr mamoan
kwarile 4:14-21

C. Korrint sos pamkolpama kolae tonarran darrem koke nókyenóp 5:1-
13

1. Kol góóm asi yarilürr Korrint pamkolpamab sosdó 5:1-5

2. Korrint pamkolpama pam yusle kolae tonarr nidi tólbael kwarile
5:6-13

D. Mi mibiób darrpan-darrpana kotóm koke ki bain kwarila 6:1-11

E. Mi Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre mibiób bübi 6:12-20

F. Ikkik bókrran bóktan kol bumióg tonarrankwata 7:1-40

G. Wa taia alóng kla alóngóm, obae Godka urdü amselórrón ne alóng
klamko? 8:1-11:1

1. Obae godka urdü amselórrón ne alóng kla 8:1-13

2. Apostolab dümdüm 9:1-18

3. Pol ngyabelórr izan, wa nibióbka Yesunkwata Morroal Bóktan
büdratlırr 9:19-23

4. Mi wirri arüngi buso kwarilo darrem kla apadóm 9:24-27

5. Arüng ikkik bókrran bóktan obae Godónkwata 10:1-23

6. Mi popa elklaza koke tömbapörre, enana mi gyagüpi tótókdakla
wagó, ene taia 10:23-11:1

H. Ikkik bókrran bóktan Godón ótókankwata 11:2-14:40

1. Singül ngablabo tonarr Godón ótókde 11:2-16

2. Lodón gyagüpi amanik alo 11:17-34

3. Godón Samuan gyaur kla 12:1-11

4. Mi blaman inzanakla, wamaka mi darrpan búbakla 12:12-31

5. Moboküpüdü ubi 13:1-13

6. Prropetzan bóktan akó umul-kók bóktan 14:1-25

7. Mi Godón morroal tonarre ki ótók kwarila 14:26-40

I. Büdüldügab barsin 15:1-58

1. God Kerrison ırsümüllürr büdüldügab 15:1-11

2. Büdüldügab barsin 15:12-34

3. Arsümülan büb darrü tonarr yarile 15:35-58

J. Dómdóm ngibürr bóktan 16:1-12

1. Mani dakabain Godón pamkolpamabkü Zerrusalem wirri basirrdü
nidi ngyabendako 16:1-4

2. Polón Bókam Bagósórrón Bóktan 16:5-12

K. Dómdóm alakón bóktan 16:13-24

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

Polón Morroal Ngürr Bóktan Korrint Wirri Basirr Sos Pamkolpamidó

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Mibü zonaret Sostenes kankü asine. Kerriso Yesu kürü ngikaunürr tóba [apostolóm] bainüm Godón ubidü.

² Ka yabüka wialómdóla, Godón sos pamkolpam Korrint wirri basirrdü. God yabü [kolkal ninóp akó tibi-tibi amanórr] tóbankü, Kerriso Yesuka dabyórrün nidipakla. Wa yabü ngibaunürr tóba pamkolpamón bainüm, wazan ibü blaman ngibaunürr Lod Yesu Kerrison nidi [ótókdako] blaman bwóbdüma. Wa ibü [Lode] akó wa mibüne.

³ Ka téredóla, [gail tonarr] akó moboküpdu paud sab yabüka asi ki namülam God mibü Abdógab akó Lod Yesu Kerriso.

Pol Godón Eso Ekyanórr

⁴ Ka ne Godón ótókdóla, ka oya metat eso akyandóla yabünkü oya gail tonarranme, wa yabü ne kla nókyenóp, Kerriso Yesuka dabyórrün nidipakla.

⁵ Ene wata, ezan dabyórrünakla oyaka, God yabü blaman kla nülinóp samuan ngarkwatódó. Tai wata, wa yabü gaodó ninóp tóba bóktan adrratón blaman kwata akó Godón blaman bóktan umul azebóm.

⁶ Inzana God kibü bóktan Kerrisonkwata karrkukus ninóp yabüka.

⁷ We ngarkwatódó, e Godón Samuan darrü [gyaur kla] kokean aren-dakla, ezan nae amandakla mibü Lod Yesu Kerrison okaka byónüm.

⁸ Wa sab yabü arüng nókyerre oya metat amkoman angunüm tai kókó blakón ngürrdü. Ene igósüm, Lod Yesu Kerrison zitülkus babul yarile yabükwata kolae poko bóktanóm ene ngürrdü wa nóma tolkomóle pamkolpam zaz bainüm.

⁹ God, yabü nótó ngibaunda oya Olom Yesu Kerriso mibü Lodka dabyónüm, wa sab tónggapóné wa ne poko bóktanórr tónggapónóm.

Korrint Sos Pamkolpama Kopo-kopo Bürrgratárrón Kwarilürr

¹⁰ [Zonaretal], ka yabü wirri arüngi amtindóla mibü Lod Yesu Kerrison ngidü igó, e blamana darrpan gyagüpitótók ipüdane ubi bainüm akó e yabiób myamem kopo-kopo koke bürrgrat koralo. A e ma darrpan gyagüpitótókpükü kwarilo akó darrpan gyagüpitótók esenane.

¹¹ Kürü zonaretal, ka ini poko wialóma, zitülkus ngibürr Klo-in[†] müöt kolpama kürü küzazirre wagó, ongyaltongyal asiko yabü aodó.

¹² Ka igó poko apóndóla: Yabükagab darrüpa igó bóktanda wagó, "Ka Polón mamoandóla." Darrüpa ma igó bóktanda wagó, "Ka Apolosón mamoandóla." Akó darrüpa ma igó bóktanda wagó, "Ka Pitan[‡] mamoandóla." Akó darrüpa ma igó bóktanda wagó, "Ka Kerrison mamoandóla."

¹³ Kerriso ia kopo-kopo arrgratárróna? Ia kótó, Pol, narrótókórró krrosdó yabü zid bainüm? Ó yabü ia kürü ngidü [baptaes ninóp]? Kokean!

¹⁴ Ka bagürwómdóla igó, ka yabü darrü kokean baptaes yórrü, a wata Krrispus akó Gayus.

[†] **1:11** Klo-i darrü Grrik kol ngio. [‡] **1:12** Pita Grrik ngia, oya Ibrru ngi módoga: Sipas.

15 Ene igósidi, darrü pam gaodó kokea bóktanóm igó, yabü kürü ngidü baptaes ninóp.

16 (Amkoman, ka ta Stepanas akó oya müót kolpam baptaes ninarre. A kürü koke ngambangólida igó, ka darrü olom baptaes yórrü.)

17 Ka wata äuden kolpam baptaes ninarre, zitülkus Kerriso kürü baptaes bainüm koke zirrkapónorr, a wa ma kürü ene [Morroal Bóktan] amgolóm zirrkapónorr. Wa kürü koke zirrkapónorr pamakanan [wirri gyagüpítótóke] bóktanóm. Ka ne nóma ki tónggapórró, wa inzan ki yarile, wamaka Kerrison büdülan arüng krrosdó babul yarile.

Kerriso Godón Wirri Gyagüpítótók akó Arüng Pupainürr

18 Zitülkus módoga, bamrukürrün nidipako,[§] i igó gyagüpi tótókdako wagó, Kerrison krrosdó büdülankwata bóktan wa gonggo bóktana. A mi, zid bairrún nidipakla, mi amkoman angundakla wagó, ene bóktana Godón arüng pupainda.

19 Ini amkomana, zitülkus Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó,

“Ka sab wirri gyagüpítótók pamab wirri gyagüpítótók kolae ninünümo;

 Ka sab morroal gyagüpítótók pamab gyagüpítótók küp-kokean ngibtino.”

20 Da ini ia laró bóktana wirri gyagüpítótók pamabkwata? Akó ini ia laró bóktana Mosesón gida umulbain pamabkwata? Akó ini ia laró bóktana ini tüpan pamabkwata, wirri umul susumüri nibióbkama bóktanóm? God nömyenóp ini tüpan pamab wirri gyagüpítótók gonggoako!

21 Ka iri pokó wialóma, zitülkus God tóba wirri gyagüpítótókdágab ini tüpan pamkolpam gaodó koke ninóp tóbabóka umul apadóm tibiób wirri gyagüpítótókdágab. A God gyagüpítótók esenórr ibü zid bainüm, kibü bóktan amkomana nidi angundako, ki ne bóktan amgol kwarilnürřü Kerrisonkwata. Ini tüpan pamkolpama igó bóktandako wagó, “Ini gonggo bóktana.”

22 [Zu pamkolpama] kibü batodako [wirri tulmil] tómbapónóm igó pupainüm wagó, kibü bóktan amkomana. Akó Grrrik pamkolpama wirri gyagüpítótók amkündako.

23 A kidi, ki ma we bóktan amgoldakla wagó, Kerriso krrosdó narrótókórr. Zu pamkolpama ene bóktandó bodoatódako,* akó Zu-koke nidipko, i ma gyagüpi tótókdako wagó, ene bóktan gonggoa.

24 A idi, God nibiób ngibaunürr tóba pamkolpamón bainüm, nizan Zu pamkolpam akó Zu-koke nidipko, i ini bóktan Kerrisonkwata nóma arrkrrudako, i amkomana angundako wagó, Kerriso Godón arüng akó Godón wirri gyagüpítótók pupainürr, wa nóma narrótókórr krrosdó mibü zid bainüm.

25 Ngibürr pamkolpama igó gyagüpi tótókdako wagó, ene gonggo klama igó, God pamkolpam ok ninóp Kerrison krrosdó amngyelóm. A wa ene kla wirri gyagüpítótókpükü tónggapónorr, da ene gyagüpítótók wirriana pamakanan wirri gyagüpítótókdágab. Ngibürr pamkolpama igó gyagüpi

§ **1:18** bamrukürrün nidipko, ibü [ngarkwat-koke arról] babula, a i ma sab [metat bólmyan urdu] ogobe. **1:19** Aesaya 29:14 * **1:23** Zu pamkolpama igó gyagüpi tótók kwarilürr igó, God ene [Kerriso], Ibrru ngi Mesaya, wirribóka ki bles yónürr. Akó igó, darrü pam krrosdó noan emngyelóp, wa amórrórrón yarilürr. We ngarkwatódó, Mesaya koke ki narrótóke krrosdó.

tótókdako wagó, ene arüng-koke klama, God ne kla tónggapónórr. A wa ene kla arüngpükü tónggapónórr, da ene arüng wirriana pamakanan arüngdüğab.

²⁶ Zonaretal, gyagüpi amaikam yabü ngyaben ia yarilürr, God yabü nóma ngibaunürr. Pamakanan gyagüpitótók ngarkwatódó, e wata äuden kwarilnürürrü wirri gyagüpitótókpükü, e wata äuden wirri pam kwarilnürürrü, akó e wata äuden kolpam kwarilnürürrü wirri ngi aipala-baldógab.

²⁷ A God ma inzan kolpam ilianórr, ini tüpan pamkolpama nibióbkwata gyagüpi tótókdako wagó, i gonggo kolpamako, ene igósüm wirri gyagüpitótókpükü pam büödan ngibtanóm. Akó God inzan kolpam ilianórr ini tüpan pamkolpama nibióbkwata gyagüpi tótókdako wagó, i kari ngi kolpamako, ene igósüm wirri ngi pam büödan ngibtanóm.

²⁸ Akó God inzan kolpam ilianórr wirri ngi aipalabaldógabi koke nibióbko ini tüpdü, akó inzan kolpam, ini tüpan pamkolpama nibióbka kak amtyandako. God inzan kolpam ilianórr, ini tüpan pamkolpama inzan nibiób bangondako, wamaka i pamakan kokeako. Ene igósüm, ene elklazab akó kolpamab küp babulan iade kwarile, ini tüpan pamkolpama ne elklaza akó kolpamabkwata gyagüpi tótókdako igó, i wirri klamako.

²⁹ Ene igósüm, darrü oloman zitülkus babul yarile ikub bagürüm Godón obzek kwata.

³⁰ A oyame e Kerriso Yesuka dabyórrünakla, mibüka Godón wirri gyagüpitótók nótó pupainürr, wa nóma narrótókórr krrosdó mibü zid bainüm. Yesu Kerrisonne akó wa ne kla tónggapónórr, God mibü azebda [dümdüm tonarr] pamkolpamzan. Akó oyame mi kolkalakla akó tibi-tibi amarrónakla. Akó oyame mi [laurdü bomarrónakla].

³¹ Ene igósüm, mi inzan ki ikub bagür kwarila, Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Darrü olom ne ubi nóma yarile ikub bagürüm darrü klamankwata, wa ki ikub bagür yarilün wata igókwata, Lod ne kla tónggapónórr."

2

¹ Zonaretal, ka ngaensingülan yabüka nóma tamórró Godón anikürrün bóktan* büdrratkü, ka küób wirri bóktan opore akó kómá [wirri gyagüpitótóke] koke bóktan namülnürürrü, wamaka ka wirri pamla yabükagabi.

² Zitülkus módogá, ka igó gyagüpitótók eserró, ka darrü klambóka koke ki bóktana, ka yenkü nóma namülnürürrü, wata ka Yesu Kerrisonkwata ki bóktóna akó igóbóka wagó, wa krrosdó narrótókórr.

³ Ka yabüka arüngpükü-koke namülnürürrü, gumpükü, akó wirri otórrngónpükü.

⁴ Akó kürü bóktan akó bóktan amgol igó koke kwarilürr igó, pamakanan wirri gyagüpitótókdögabi yabü gyagüpitótók alüngüm. A Godón Samua nómtyenóp tóba arungi wagó, kürü bóktan amkomana.

⁵ Ene igósüm, yabü amkomana banguna koke ki mórrale pamakanan wirri gyagüpitótókdó, a ma Godón arüngdü.

^{1:31} Zerremaea 9:24 * ^{2:1} anikürrün bóktan: Ngibürr Griik bóktane tange wibalómórrón pebadó igó bóktan opor wialómórróna, Mórrke-mórke bóktane, testimony. Ngibürr pebadó igó wialómórróna, kwindü anikürrün bóktan, Mórrke-mórke, mystery.

Godón Wirri Gyagüpitótók

6 Ki ma wirri gyagüpitótók poko bóktandakla ibüka, gaodó nidipko samuan ngarkwatódó. A ini wirri gyagüpitótók ibü koke-e, ini tüpan pamkolpam ó ini tüpan singüldü pam, sab nibiób arünga bamrüke.

7 Koke, ki Godón kwindü wirri gyagüpitótókbóka apóndakla, anikürrün ne wirri gyagüpitótók yarilürr. God ini tüp ngaensingülan nóma tónggapónóm kain yarilürr, wa gyagüpitótók ngaen-gógópan esenórr, mibü elngadom kómal arról gailüm.

8 Ini tüpan singüldü pam babul kwarilürr, Godón wirri gyagüpitótókbóka umul nidi kwarilürr. Ene amkomana, zitülkus i ne umul nóma ki kwarilürr, i Lodón koke ki emkólóp krrosdó, [wirri kómal zyónpükü] nótóke.

9 A i tai koke ipüdóp. Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó,

“Darrü oloma kokean esenórr, darrü oloma kokean arrkrrurr,

darrü oloma kokean gyagüpi idódürr igó,

God ne elklaza kuri tömbapónórr ibünkü, [moboküpü ubi] nibiobe Godkamóm.”

10 A wa tóba Samu zirrsapónórr kibüká[†] ini angrirrún bóktan okaka amzazilüm. Zitülkus módoga, Godón Samua blaman elklaza bapinda. Wa ta dele bapinda Godón kwindü ne anikürrün elklazako.

11 Zitülkus módoga, darrü pam babulana, umul nótóke darrü paman gyagüpitótók iada. Wata ene paman samu umula, tóba büb kugupidü ne samu-e. Ene dadan ngarkwatódó, darrü pam umul-kóka Godón gyagüpitótók iada, wata Godón Samu-e umul.

12 Ki darrpan tonarr koke gyagüpi tótókdakla, ini tüpan pamkolpama iazan gyagüpi tótókdako. A God wa kibü tóba Samu tókyenóp igó elklazabóka umul apadóm, God kibü popa ne elklaza tülinóp.

13 Akó ki ini elklazabóka büdratódakla, igó bóktan opore koke, pamakanan wirri gyagüpitótóka kibü ne poko umul tinóp. A ma igó bóktan opore, Godón Samua mibü ne poko umul tinóp, kizan samuan amkoman bóktan müsirrga byóndakla Samuan bóktan opore.[‡]

14 Godón Samu-koke nadü olomdóma, wa bangónda Godón Samudügab elklaza azebóm, zitülkus ene elklaza küp-kokeako oya gyagüpitótókdó. Akó wa gaodó kokea ene elklazab [küp apadóm], zitülkus wata igó kolpam gaodómako ene elklaza amzyatóm, Godón Samu nibióbkame.

15 Da Godón Samu noakama, blaman elklaza amzyatóda, a darrü amkoman bangun-koke pam babula ene olom amzyatóm.

16 Ini amkomana, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,

“Lodón gyagüpitótókbóka umul ia nótóke,

wa igóside gaodóma oyabóka umul bainüm?”

Darrü pam babula. A mibü gyagüpitótók Kerrisonzana.

3

Godón Zaget Pam

2:9 Aesaya 64:4 [†] **2:10** *kibü*: Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama igó bóktandako wagó, mibü. [‡] **2:13** Samuan bóktan opore, Grrik bóktanan darrü küp módoga: *ibüka*, *Samu nibióbkame*. **2:16** Aesaya 40:13

¹ Da kótó, zonaretal, ka yabüka nómá namülnürrü, ka gaodó koke namülnürrü yabüka bóktanóm, kazan ki bóktarró ibüka, Godón Samu nibióbkama. A ka wata gaodó namülnürrü yabüka bóktanóm, kazan ki bóktarró ini tüpan pamkolpamdó. Inzan yarilürr, e wata ugón gab olmalzan kwarilnürrü, ngómdü, zitülkus e wata ugón bókyenarre Kerrison amkoman angunüm.

² Ka yabü ngóm mor nülinarre a aloan kla koke, zitülkus e ene ngarkwatódó koke kwarilnürrü. Anda, errkyä e wata inzanakla.

³ Zitülkus módoga, e wata yabiób kolae ubi mamoaandakla. Ka umulóla ini amkomana, zitülkus yabü gyagüp kolaea akrranda akó e ongyaltongyaldakla. E ini tonarr nómá tólbaeldakla, ia inzan kokea igó, e wata yabiób kolae ubi mamoaandakla? Akó ia inzan kokea igó, yabü tórrmen tulmil wata tüpan pamkolpamab tórrmen tulmilzanako? Amkoman, ene inzana.

⁴ Zitülkus módoga, darrü pama go inzan bóktanda wagó, "Ka Polón mamoaandóla," akó darrüpa wagó, "Ka Apolosón mamoaandóla." E inzan nómá bóktandakla, e ia wata tüpan pamkolpamab kokeakla? Amkoman, e inzanakla.

⁵ E ia gyagüpi tótókdakla, Apolos ia pama? Akó ka, Pol, ia pamla? Ki wata Godón zaget pam nisamlí. Ki yabü nolngomólóp Yesun amkomana angunüm. Darrpan-darrpana we zaget tónggapóndamli, Lod kibü ne kla tókyanorr tónggapónóm.

⁶ Ka küp baritürrü, Apolos nae-e wató bangórr, a God ma dódórr wató ninóp.

⁷ We ngarkwatódó, ne pama küp barítóda akó ne pama nae-e bangda, i wirri ngi pam kokeako. God wirri ngi pam watóke; elklaza zid wató dódórr ainda.

⁸ Ne pama barítóda akó ne pama nae-e bangda, i nizana Godónkü zagetódamli, akó ibü darrpan-darrpanab darrem sab asi yarile tóbanan müp zaget ngarkwatódógar.

⁹ Zitülkus módoga, ki nizana Godónkü zagetódamli akó e Godón ngaon bwóbzanakla. E ta müótzanakla, God ne kla aelda.

Yesun Zaget Pamab Zaget Sab Nópókórre

¹⁰ Godón [gail tonarrdógab], ka talkum alangórró wirri umulürrün müót ael pamzan, akó darrü pama wa ibü kwitüm aelda. Da darrpan-darrpana umul-umul yarile wa ia eles.

¹¹ Zitülkus módoga, darrü olom gaodó kokea ngibürr talkum alangóm, ngaensingüldügab ne kla alangórrónako. Ene talkuma darrpan zitülkungapóndako akó ene zitül wa Yesu Kerriso-e.

¹² Ngibürr pama igó klame aeldako ene talkum kwitudü: [gold], [silba], ó wirri darrem ingülküp. Ngibürra igó klame: nugup, twal, akó müírr.

¹³ Darrpan-darrpanab zaget sab panzedó yarile akó blamaná sab ene zaget eserre, zitülkus ene Ngürrdü Yesu nómá tolkomóle, wa sab blamanab zaget panzedó simarrue. Ene Ngürrdü, Yesu sab tóba zaget olmalab zaget ugón zaz nirre. Sab inzan yarile, wamaka elklaza urdü amselórrónako ibü bapókóm. Akó ene ura sab okaka tirre, darrpan-darrpan oloman zaget ía morroala, ta ía kolae yarilürr.

¹⁴ Ura sab darrü oloman zaget ne koke nómá adünge, wa ne kla előrr ene talkum kwitudü, wa sab tóba zagetan darrem ipüde.

15 Ura darrü oloman zaget ne blaman nóma adünge, wa tóba zageten darrem sab imrüke. Wa sab [ngarkwat-koke arról] koke imrüke, God oya ne kla ekyanórr, a wa sab urdüğabzan zid bairrún yarile.

Mi |Godón Gyabi Müótakla/

16 E ia umul-kókakla igó, e yaib Godón gyabi müótakla akó igó, Godón Samua yabüka ngyabenda?

17 Darrü oloma ne Godón gyabi müót nóma kulaines, God sab oya kulaine. Zitülkus módóga, Godón müót gyabiana, akó e we Godón gyabi müótakla.

Mi Paman Ngi Koke Kwit Amngyel Kwarilo

18 Darrü oloma tóba koke ki ilklió bülión yarilün. Darrü oloma yabü aodó ne nóma gyagüpi tótók yarile igó, wa [wirri gyagüpitótókpüküma] pamakanan gyagüpitótók ngarkwatódó, wa darrü gonggo olomóm ki bain, igósüm wa wirri gyagüpitótók olomóm iade baine Godón gyagüpitótók ngarkwatódó.

19 Zitülkus módóga, ini tüpan pamkolpamab wirri gyagüpitótók, ene wa gonggo tonarrako Godón ilküpdü. Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Ngibürr kolpama igó gyagüpi tótókdako wagó, i wirri gyagüpitótókpükümako, a God ma ibü sab [ut-ut nirre] tibiób ilklióbülión gyagüpitótóke."

20 Akó Godón Wialómorrón Bóktana igó ta bóktanda wagó, "Pamkolpama gyagüpi nóma tótókdako igó, i wirri gyagüpitótókpükümako, Lod umula wagó, ibü inzan gyagüpitótókan küp babula."

21 Da módóga, darrü pama myamem ikub koke ki bagür, pam mamoande. Zitülkus módóga, blaman elklaza yabünko yabü morroalóm.

22 Ia ka, Pol, ó Apolos ó Pita ó ini tüp ó arról ó büdül ó errkya ne elklazako ó elnga ne elklaza - blaman yabünko,

23 akó e ma Kerrisonakla, akó Kerriso Godóne.

4

Yesu Kerrison |Apostol/

1 E kibü inzan gyagüpi boman kwarilo igó, ki Kerrison zaget pamakla akó kibü zaget asine, Godón kwindü anikürrün bóktan amgolóm morroal ngabkan pamzan.

2 Akó elklaza ngabkan pam wata inzan pam kwarile, pamkolpama eserre igó, i tibiób zaget morroal tólbaelórre tibiób wirri pamab ubi ngarkwatódó.

3 Kürüka wata karian klama igó, e ne kürü néma zaz aindakla ó darrü pama ne kürü néma zaz kine. Amkoman, ka enan kólba kokean zaz baindóla.

4 Ka umul-kókla, ka darrü kolae kla koke tónggapónorró, a ene ma koke amtyanda igó, ka wata dümdüm kla tómbapónorró. Ene wata Lod watóke, kubó kürü nótó zaz kine.

5 We ngarkwatódó, e darrü olom zaz ain-gu, zitülkus ene ngürr koke kuri semrróne zaz bainüm. Ene ngürr sab semrróne, Lod Yesu Kerriso néma tolkomóle. Wa sab zyondü sidüde, tümündü anikürrün ne klamse akó sab pulkaka tirre pamkolpamab moboküpüdü ne gyagüpitótókako.

Ene ngürrdü, God ugón sab darrpan-darrpan olom yagüre, morroal nótó tónggapónórr.

Korrint Pamkolpamab Ikub Bagür

6 [Zonaretal], ka Apolos akó kólbabóka wialóma yabü darrü kla umul ainüm. Ezan kibü nizan gyagüpi amanikdakla, kürü ubia e ini bóktanbarran [küp ipüdane], “E wata ene kla mamoan kwarilo, wialómorrón ne klame. Darrü kla tónggapón-gu.” Ene igósüm, yabü darrüpa sab ikub koke ki bagür yarilün wagó, darrü umulbain pam wirriana darrü umulbain pamdógab.

7 E inzan gyagüpi tótókgu, zitülkus yabü ia nótó wirrian ninóp ngibürrdüğab? Darrü inzan olom babulana. Akó yabü ia darrü kla asine, God koke ne kla nókyenóp? Babula. Zitülkus God ta yabü blaman gyaur kla nülinóp, e ikub bagürgu wamaka ene gyaur kla yabünko, a God koke nülinóp.

8 E gyagüpi tótókdakla igó, yabü ubi ne elklazako samuan ngarkwatódó, yabü blaman asiko! E gyagüpi tótókdakla igó, e mórrrel kolpamóm kuri bainarre samuan ngarkwatódó! A ene amkoman kokea! E kingzan tórrmen tömbapóndakla, enana ki, yabü umulbain pam nidipakla, kingzan tórrmen koke tólbaeldakla! Kürü ubi igósüma, e amkoman kingzan ki nyaben kwarila, igósüm ki ta kingzan iade ki nyaben kwarila yenkü!

9 Zitülkus módóga, ka inzan gyagüpi tótókdóla: God kibü, ki apostol nidipakla, kuri sirrbüne tai dómdóm pokodó blaman pamkolpamab obzek kwata, wamaka pam büdülämpükü akrranóm kaindako pam akrran bwóbdü,* da kubó kolpama ibü ola ngabkan kwarile büdülüm nόma kaindako. Zitülkus módóga, blaman pamkolpama kibü ngabkandako, [anerru] akó ini tüpdü pamkolpam, ia kubó laróga tóbæle kibüka.

10 Abün pamkolpama igó gyagüpi tótókdako wagó, ki gonggoakla zitülkus ki Kerrison kibü zagetódakla! A e ma gyagüpi tótókdakla igó, e [wirri gyagüpítótókpükümakla] zitülkus e Kerrison amkoman angundakla! Abün pamkolpama igó gyagüpi tótókdako wagó, kibü arüng babula, a e ma gyagüpi tótókdakla, e arüngakla samuan ngarkwatódó! E gyagüpi tótókdakla igó, ene morroala, pamkolpama yabü nόma agürdako, a ene taia, i kibü koke nόma agürdako!

11 Ngaendögab kókó errkyä ini tonarrdó, ki wata alomakla akó nae anónómakla, ki praka mórrkenyórr bameldakla, kibü kle-kle akrrandako, akó kibü müöt babulanako.

12 Ki wirri arüngi zagetódakla kibibó tange. Kibü nόma bamórrdako, ki ma Godón amtindakla ibü bles bainüm. Kibü wirri müp nόma alióndako, ki darrem koke akondakla.

13 Kibübóka obae bóktan nόma alióndako panzedó, ki ma ibüka morroal poko bótandakla. Pamkolpama kibü inzan bangóndako, wamaka ki bíza-akla, ó ki tómanpükümakla, suspendógab ne kla bomasdako akó baguldako. Ngaen ene inzan yarilürr, akó errkyä ene wata inzana.

* **4:9 pam akrran bwób**, Mórrke-mórrke módóga: arena. Ini bwóbdü Rrom pamkolpama abün-abün barnin tulmil barnin kwarilürr akó abün pamkolpama ngabkanóm togoblórr. Darrü barnin tulmil módóga, tümün müötüdü kolpama [laeonpükü] ki gazirr kwarilürr akó ngibürr nurr larpükü, da i ki nurrbarinürr.

Polón Ubi Igósüma, Korrint Pamkolpama Oya Tonarr Mamoan Kwarile

¹⁴ Ka ini elklaza igósüm koke wibalómdóla yabü büódan ngibtanóm, a ene igósüm yabü dümdüm akyanüm, zitulkus e kürü moboküpü olmzanakla.

¹⁵ Enana aprrapórr yabü 10,000 ngabkan pam asiko, Yesun amkoman nidi angundako, yabü ab wata darrpana. Zitulkus módoga, ka Kerriso Yesuka dabyórrünzanla, ka yabü abóm kuri bairrü Godón [Morroal Bóktandóma].

¹⁶ We ngarkwatódó, ka yabü arüngi byaldóla kürükagabi tikó apadóm.

¹⁷ Aebókamde, ka Timotin yabüka zirrapóndóla, kürü moboküpü olomzan nótóke, kürü nótó tangamtinda amkoman moboküpi, Lodka dabyórrün. Wa sab yabü akó umul-umulan ngibtine, ka ia nyabendóla Kerriso Yesuka dabyórrünzanla, kazan umul baindóla blaman bwób-bwób sosdó.

¹⁸ E ngibürra ikub bagürdakla igó, e wirri kolpamakla, gyagüpi tótókde ka yabüka kokean tamo.

¹⁹ A kari pokoa ka ma sab yabüka tamo, Lodón ne ubi nóma yarile, akó ka sab umul baino ia ini ikub bagür kolpama wata ikikdako, ta ia ene amkomana, Godón arüng ia asine ibüka.

²⁰ Zitulkus módoga, God pamkolpam nóma balngomólda Kingzan, ibü ene bóktana koke amtyanda igó, i Godón pamkolpamako. A Godón arüng ibükama, ne klama amtyanda igó, i Godón pamkolpamako.

²¹ Yabü ia tai laró ubia? Ia ka yabüka bidampükü tamo yabü dümdüm bütanóm? Ó ta ia ka yabüka tamo [moboküpü ubidü] akó mórmók tonarrpükü?

5

Kol Gómól Asi Yarilürr Korrint Pamkolpamab Sosdó

¹ Amkoman, kolpama pupaindako wagó, kol gómló asine yabü aodó: darrú pama téba aban kolpükü utóda. Enana Godónbóka umul-kók pamkolpama inzan kolae tonarr koke tómbapóndako.

² Akó e ikub bagürdakla igó, e arüngpükümakla samuan ngarkwatódó, enana ene kolae tonarr asine! E ia gyaur koke iadeakla ini paman kolae tonarrdó? E ia ene pam koke iade piküp inarre yabiób kwóbbazen pokodó tótókóm?

³⁻⁴ E ki elenarre, zitulkus, enana ka babulóla yenkü büban kwata, kürü samu asine yenkü. Akó ka mibü [Lod] Yesun ngidü oya kuri zaz yórrü, ini tonarr nótó tónggapónórr, wamaka ka yenkü asinla. E nóma kwób bazeno, akó kürü samu asi yarile yenkü akó mibü Lod Yesun arüng asi yarile ola.

⁵ Ini pam amanikamke yabü kwóbbazen pokodógab. Inzande, e ene pam [satanian] tangdó ingrirre, igósüm wa sab azid aenge büban kwata akó wa sab kolae tonarr iade előke, da zid baine Lodón Ngürrdú.

Korrint Pamkolpama Pam Yusle Kolae Tonarr Nidi Tólbael Kwarile

⁶ Yabü ikub bagür morroal kla kokea. E ia umul-kókakla igó, aüd ista kabóz aget apóne ene dudu plaoadó, tai kókó dudu plaoa por baine? Inzana, ini darrpan paman kolae tonarranme, abün pamkolpama sab aprrapórr kolae tonarr tómbapórre.

7 We ngarkwatódó, e ngaep ist amórre, igósüm e küsil plaoazan kwarilo ist-koke, zitülkus e amkoman Godón [kolkal] pamkolpamakla. Zitülkus módoga, Kerriso narrótókkorr mibü [aurdú amanóm]. Wa ene [sip] kupozana, Zu pamkolpama ne kla amkaldako [Büdül Kórzyón Tóre] ngürrdú.

8 We ngarkwatódó, mi gyagüpi ki ódód kwarila igó, mi Godón pamkolpamakla. Büdül Kórzyón Tóre ngürrdú, Zu pamkolpama blaman ngaep ist amandako. Ene inzana, mi koke ki ngyaben kwarila ngaep tulmil tómbapónde. Mi wata kolaean akó kle-kle tonarr piküp nirre. [Ist-koke Brred Tórem] 7 ngürrüm, Zu pamkolpama ist-koke brred alodako. Ene inzana, mi kolae tulmilpükü koke ki ngyaben kwarila, a mi amkoman moboküpi ki ngyaben akó amkoman bóktan ki büdrat kwarila.

9 Kürü darrü wialómórrón peba mórragdó yabüka, ka inzan wialómórró kagó, "E inkü gómdamal bangun-gu, ngibürr kolpampükü nidi utódako, ibü kol ó morwal koke nidipko."

10 Ka tüpan pamkolpamabkwata koke wialómórró, ini kla nidi tómbapóndako ó ubia nibiób azebda abün elklazam ó gazirr-gazirr gómlam pam nidipko ó obae god nidi bütókdako. Gaodó kokea ibü kórzyónüm; ibü kórzyónüm e ki nurrbarina akó ini tüp ki amgütane.

11 Ka müsirrga ainüm kaindóla, ka nibióbkwata wialómórró. Igósa, e ngibürr kolpampükü gómdamal bangun-gu, tibiób inzan nidi ngiblian-dako zonaretal Yesun ngidü, a ma ngibürr kolpampükü nidi utódako, tibiób kol ó morwal koke nidipako, ó ubia nibiób azebda abün elklazam ó obae god nidi bütókdako ó ngibürr kolpamabkwata obae bóktan nidi alióndako panzedó ó ngyepam gorrgorr nidipko ó gazirr-gazirr gómlam pam nidipako. Inzan kolpampükü gómdamal bangun-gu akó e inkü koke alongalo kwarilo.

12-13 Ka yabüka koke wialómórró, tüpan pamkolpampükü gómdamal bangun-gum, zitülkus kürü dümdüm babula sosdó koke nidipko ibü zaz bainüm. God sab ibü wató zaz nirre. E ia yabü sos kugupidü nidipko, ibü koke iade zaz baindakla? Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "E kolaean pam ki piküp inane yabü kwóbbazen pokodó tótókóm."

6

Mi Mibiób Darrpan-darrpana Kotóm Koke Ki Bain Kwarila

1 Darrü oloman ongyal asi nóma yarile darrü olompükü yabü aodó akó wa oya nóma idüde kotóm amkoman bangun-koke zazab obzek kwata, wa büód ki yarile! A wa Godón pamkolpamidó ki wame ibü bamtinüm oya ongyal bóktan arrkrrum.

2 E ia umul-kókakla igó, Godón pamkolpama sab elnga ini tüpan pamkolpam idi zaz nirre? Akó zitülkus e sab ini tüpan pamkolpam zaz nirre, e ia gaodó kokeakla kari ongyal zaz bainüm?

3 E ia umul-kókakla igó, mi sab anerru zaz nirre? Da módoga, e ia gaodó kokeakla darrpan-darrpan ngürrab ongyal zaz bainüm?

4 We ngarkwatódó, yabü darrpan-darrpan ngürran ongyal asi nóma kwarile, ene ongyal bóktan sos kolpamidó simarruane zaz bainüm. E nibiób gyagüpi bomandakla igó, ibü ngi babulako, i ta gaodómako yabü ongyal zaz bainüm.

5 Ka ini poko wialóma yabü büódan ngibtanóm. Da ia darrü [wirri gyagüpítótókpükü] pam babula yabü aodó, gaodó nótóke amkoman bangun pamab ongyal zaz bainüm?

6 A darrü zonareta ma darrü zonaret kotóm ódódda, inzan zazab obzek kwata, amkoman bangun-koke nidipko! Ene wa morroal kokea!

7 E yabiób darrpan-darrpan kotóm nóma amarrudakla, e wata kuri bainga Godón ilküpüdü, zitülkus yabü tulmil inzan kokeako Godón pamkolpamab tulmilzan. Ia ngibürr zonaretala yabüka dümdüm-koke tonarr alngóndako? I ki tómbapónónom, ibü kotóm amarrugu! Ia ngibürr zonaretala yabü ilklió bülióndako darrü kla apadóm yabükagab? I ki yazebnóm, ibü kotóm amarrugu!

8 A e ma yaib dümdüm-koke tonarr alngóndakla ngibürr pamkolpamadó akó e ibü ilklió bülióndakla darrü kla apadóm ibükagab. Akó ene kolpam yabü zonaretalko!

9-10 E ia umul-kókakla igó, dümdüm-koke tonarr pamkolpama sab ene bwóbdü koke barrbüne God ne balngomólda Kingzan? E ngibürr kolpam ok bain-gu yabü ilklió büliónüm ini bóktane wagó, dümdüm-koke tonarr pamkolpama sab ene bwóbdü barrbüne! Inzan pamkolpama sab ene bwóbdü koke barrbüne God ne balngomólda Kingzan: Ngibürr pamkolpampükü nidi utódako ibü kol ó morwal koke nidipko, ó obae god nidi bütókdako, pam gómol akó kol gómol kolpam, pam ngibürr pam nidi ok baindako tibióbka büódan sarrgi tórrmen tólbaelóm, kamad pampükü nidi utódako, kamad kolpükü nidi utódako, gómol pam, ubia ne kolpam azebda abün elklazam, ngyepam gorrgorr nidipko, obae hóktan ne kolpama alióndako ngibürrabkwata panzedó, ó gazirr-gazirr gómol pam.

11 E ngibürr ngaen inzan pamkolpam kwarilnürü. A God ma yabü kolae tonarr bagulürr. Wa yabü [kolkal ninóp akó tibi-tibi amanórr] tóbankü. Akó wa yabü [dümdüm tonarr] pamkolpamóm ninóp. Mibü God ene blaman kla tómbapónórr Lod Yesu Kerrisokama akó tóba Samudüma.

Mi Godón Ngi Wirri Kwitüm Ki Emngyelnórre Mibiób Bübi

12 E ngibürra inzan bóktandakla igó, "Ene wa taia kürü blaman kla tómbapónóm." Da ka igó bóktandóla kagó, amkoman, a ngibürr kla morroal kokeako kürü tómbapónóm. Ene wa taia kürü blaman kla tómbapónóm, a ka darrü kla koke ok ino kólba alngomólóm arüngi.

13 E ngibürra inzan bóktandakla igó, "Alo bikómane akó bikóm aloane."* Da ka igó bóktandóla kagó, amkoman, da God sab ibü nizan kolae nine. Da God mibü büb koke ok bainda kolae sarrgi tonarr tómbapónóm. A mibü büb asine Lodónkü zagetóm. Akó Lod módoğa, mibü büb balngomólóm.

14 God Lodón büdüldügab irsümülürr akó wa sab mibü ta sirsine tóba arüngdüğab.

15 E ia umul-kókakla igó, yabü büb Kerrison büban il tizako? Ka ia Kerrison büban il tiz ipudo akó pam apyón kolan bübdü dayóno? Kokean!

* **6:13** Ngibürr Yesun amkoman angun kolpama Korrintüm ini poko aprrapórr bóktónóp, zitülkus i gyagüpí tótók kwarilürr igó, "Marü büban ubi alom nómada, da ma elo-o. Inzana marü büban ubi sarrgi tonarr tónggapón nómada, da wa taia ene kla tónggapónom popa kol ó pampükü."

¹⁶ E ia umul-kókakla igó, nadü pama dabyónda pam apyón kolpükü, ibü büba darrpan baindamli? Ene amkomana, zitülkus Godón Wialómorrón Bóktana inzan bóktanda wagó, "Nizana ama darrpan bübüüm baini."

¹⁷ Da nadü oloma Lodka dabyónda, ibü samua darrpan baindamli.

¹⁸ E kolae sarrgi tonarr gum angón kwarilünke. Blaman ngibürr ne kolae tonarr, oloma ne kla tólbaelda, ene oya büban kalkumadako, a nadü oloma kolae sarrgi tonarr alngónnda, wa tóba bübdü kolae tonarr alngónnda.

¹⁹ E ia umul-kókakla igó, yabü ne bübako ene Godón Samuan Igayabi müótakoj, yabü büb kugupidü nótóke, God yabü noan nókyenóp? E Godónakla, e yabian kokeakla.

²⁰ Zitülkus módóga, God yabü wirri darrem klame[†] bumiögürr. We ngarkwatódó, e Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre yabiób bübi.

7

Ikik Bókrran Bóktan Kol Bumiög Tonarrankwata

Wa Taia Yesun Amkoman Angun Pamdó, Kol Amiögüm akó Wankü Utüm

¹ Kürü ubia yabü bamtin bóktan poko akonóm, e ne kla wiselómarre kürükä. E wiselómarre igó, "Ene morroalana igó, darrü pama kolpükü koke umtule, be?"

² Ó, ene morroala, a zitülkus abün pamkolpama inkü utódako, ibü kol ó morwal koke nidipko, ene morroal igósá, darrpan-darrpan paman tóbanan kol asi ki warilün akó darrpan-darrpan kolan tóbanan müór asi ki yarilün.

³ Müóra koke ki bangó tóba kolpükü utüm, akó kola dadanzan koke ki bangó tóba müórpükü utüm.

⁴ Zitülkus módóga, kolan dümdüm babula tóba müórdü bóktanóm wagó, "Kürü kólbakama ka laró tónggapono kólba bübi," a ene dümdüm tóba müóran tóbakama. Ene dadan ngarkwatódó, müóran dümdüm babula ene poko bóktanóm tóba bübankwata, a ene dümdüm tóba kolan tóbakama.

⁵ Marü kol ó müór asi nómade, bangón-gu wankü utüm, wata e nizana ubi nómá baini koke utüm kari ngarkwatóm, ugósüma e tére namüli. Da ene kakóm, e yabiób büb akó darrpan pokodó ugón nüdüdi, yabü satania kolae tonarr tómbapónóm alngomól-gum, zitülkus nabea yabiób büban ubi alngomólóm.

⁶ Ka ini poko yabü tangbamtinüm wialómdóla. Wa arüng bóktan kokea.

⁷ Kürü ubi igósüma, blaman pam kazan kwarile, kol-koke. A darrpan-darrpan pamab tibióban Igayaur kla] asine Godkagab; darrpan paman go ini gyaur klama, darrüpan go ene gyaur klama.*

Ikik Bókrran Bóktan Ibükwata, Kol-koke Pam akó Kóble

⁸ Ka kol-koke pam, pam-koke kol, akó kóbledó igó bóktandóla wagó, ene morroala yabü metat inzan ngabenóm kazanla, kol-koke.

^{6:16} Bwób Zitül 2:24 [†] ^{6:20} Ene wirri darrem kla módóga: Wa tóba darrpanan siman olom ekyanórr krrosdó narrótókóm. * ^{7:7} gyaur kla: Darrü gyaur kla apprapórr módóga, morwal kol bumiög. Akó darrü ma módóga, morwal kol bumiög-koke ngaben kolae tonarr tómbapón-koke.

⁹ A e ne gaodó koke nómatakla yabiób büban ubi balngomólóm, e kol ó pam ki bumiógnorre. Zitülkus módóga, e o azitüm nabe noma kaindakla, ene morroala kol ó pam bumiögüm.

Ikik Bókrran Bóktan Ibükwata, Kol Bumiögürrün Pam akó Pam Bumiögürrün Kol Nidipako

¹⁰ Kol bumiögürrün pam akó pam bumiögürrün kol nidipako, ka yabü ini arüng bóktan akyandola wagó, darrü kola tóba müór koke ki amgat. Ini arüng bóktan kürükagab kokea, a Lodkagab.

¹¹ A wa ne noma amgüte, wa metat inzan ki ngyaben warile, müór-koke. Oya ubi akó amiögüm nómade, wa alkomóle tóba müördü saul bainüm. Akó müóra tóba kol koke ki zumanik.

Ikik Bókrran Bóktan Ibükwata, Amkoman Bangun-koke Kol ó Morwal Nibióbko

¹² Ka ne poko bóktanóm kaindóla kürükagabia, a Lodkagabi koke.[†] E barre, ka yabüka igó poko bóktandóla wagó, darrü zonaretan kol asi noma warile, amkoman bangun-koke nótóko, akó wa ubi baindo wankü ngyabenóm, da wa oya koke zumanike.

¹³ Akó darrü kolan müór asi noma yarile, amkoman bangun-koke nótóke, akó wa ubi bainda wankü ngyabenóm, da wa oya koke amanike.

¹⁴ Zitülkus módóga, amkoman bangun-koke nadü müóra, oya God tóbankü kuri ipüde[‡] oya kolanme. Akó amkoman bangun-koke nadü kolo, oya God tóbankü kuri upude oya amkoman bangun müöranme. Koke ne noma, God ibü olmal koke ki yazebe, a errkya God ta ibü azebda.

¹⁵ Aene amkoman bangun-koke müór ó kolan ne ubi nómada amgatóm, wa ki amgat. Ene pokoa ne noma tómbapóne, ene amkoman bangun müóra tóba koldó myamem arróbórrón koke yarile, ó ene amkoman bangun kola tóba müördü myamem arróbórrón koke warile. A gaodó ne nómada, bürgratgu, zitülkus God mibü paudüdü ngyabenóm watóngibtaunóp.

¹⁶ Kol, marü müóra aprrapórr zid baine marüme. Ene dadan ngarkwatódó, müór, marü kola aprrapórr zid baine marüme.

Blaman Darrpan-darrpana Wata Inzan Kwarilo, God Mibü Ne Ngarkwatódó Sirrbünürr

¹⁷ Enana ka ini kla wialóma, blaman darrpan-darrpana wata inzan ki ngyaben kwarilün, Lod yabü ne ngarkwatódó sirrbünürr akó e iazan ngyaben kwarilnürrü, God yabü noma ngibaunürr tóba pamkolpamóm bainüm. Ini we dadan arüng bóktana, ka ne kla arrbündóla blaman sos kugupidü.

¹⁸ Ia darrü paman [gyabi sopae ugón singgapirrún] yarilürr, God oya noma ngisaunürr? Oya sopae singgapirrún timam koke ki amanik. Ia darrü paman gyabi sopae ugón singgapin-koke yarilürr, God oya noma ngisaunürr? Oya gyabi sopae koke ki singgapin.

^{7:10} Metyu 5:32; 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18 [†] **7:12 Lodkagabi koke:** Yesu wata Zu pamkolpam umul bain yarilürr, igósidi wa ini pokoankwata koke bóktanórr. [‡] **7:14 God tóbankü kuri ipüde:** Ini bóktanán küp inzan kokea igó, ene amkoman bangun-koke müór kuri zid ine. A küp módóga, wa taia tóba kolpükü ngyabenóm akó i nizana amkoman bangun pamkolpamódómamlı.

19 Paman gyabi sopae singgapin wirri kla kokea, akó gyabi sopae singgapin-koke enta wirri kla kokea. Godón gida bóktan poko§ mamoañóm amkoman wirri klama.

20 Blaman darrpan-darrpana wata inzan ki ngaben kwarilün, e iazan ngaben kwarilnürürrü God yabü noma ngibaunürr.

21 Ma ia [leba zaget] olom namülnürürrü, God marü noma ngimaunürr? Ma gyakolaegu. A marü ne darrü kwat asi noma yarile popa olomóm bainum, ene morroala e ene kwat mamoañóm.

22 Gyakolaegu, zitülkus leba zaget olom nótó yarilürr, Lod oya noma ngisaunürr, wa ma Lodón popa pama. Ene dadan ngarkwatódó, wa popa pam nótó yarilürr God oya noma ngisaunürr Lodka dabyónüm, wa Kerrison leba zaget oloma.

23 God yabü wirri darrem klame bumiógürr, igósidi e pamab leba zaget kolpamómzan koke ki bainane, ibü bóktan arrkrudügabi.

24 Zonaretal, blaman darrpan-darrpana wata inzan ki ngaben kwarilün Godkü, e iazan ngaben kwarilnürürrü, God yabü noma ngibaunürr.

Ilik Bókrran Bóktan Morwal akó Kol Bumiögankwata

25 E wialómarre ibükwata, pam ó kolpükü koke nidi kuri bazurrurr. Kürü arüng bóktan Lodkagabi babula ibükwata. A ka kólba gyagüpítótók pupaindóla. Ka ini pokozan wialómdóla, e gaodómakla kürü amkoman angunüm Lodón gyaur tonarranme kürüka.

26 Zitülkus errkyä wirri müpa tólbaeldako Yesun amkoman angun pamkolpamidó, ka igó gyagüpi tótókdóla, ene morroala e wata inzan kwarilo, ezanakla errkyä, morwal ó kol-koke.

27 Ia ma kol amiögürrünla? Ma darrü kwat ta amkün-gu moba kol amaniküm. Ia ma kol amiög-kokela? Ma kol ta amkün-gu.

28 A ma ne kol noma zumigo, ma kolae tonarr koke tónggapone. Akó darrü kola, pampükü koke nótó umtule, wa ne müór noma amige, wa kolae tonarr koke tónggapone. A kol ó pam nidi bumiögdko, i sab abün müpdü kwarile ini ngabenkwa, akó kürü ubia e ini müpdü koke kwarilo.

29 Zonaretal, kürü bóktanan küp módóga, ini tonarra kuri tugupurrtübine. Da e errkyadágab gyakolae koke kwarilo ini ngabenankwata. Kolpükü nidipko, i inzan ki ngaben kwarilün wamaka ibü kol babulako.

30 Nidi yóndako, i inzan kwarile wamaka i koke yóndako. Bagürwómpükü nidipko, i inzan kwarile wamaka i bagürwómpükü kokeako. Elklaza nidi bumiögdko, i inzan kwarile, wamaka ene elklaza ibü kokeko.

31 Da módóga, ini tüpdü ngaben nidi ódóddako, i inzan kwarile, wamaka i zirrgüp koke artümüldako ene ngabenkwa. Zitülkus módóga, mi ini ne tüpdü ngabenkwa, wa blakón pokodó tótókdase tóba blaman elklazapükü.

32 Kürü ubia e gyakolae koke kwarilo. Kol koke nótó kuri zumige, wa zirrgüp artümülda Lodón zagetódó. Wa gyagüpi ódóddaka, wa ne kla tómbapone Lodón bagürwóman ngitanóm.

§ **7:19** *Godón gida bóktan poko:* Paman gyabi sopae singgapin darrü Godón gida bóktan poko ta yarilürr, God Zu pamkolpam ne kályenóp. A ini atang pokoa igó klambóka apónda, God ibü ne gida bóktan poko nülinóp, Yesun amkoman angun pamkolpam.

³³ A kol nótó zumiógürr, wa zirrgüp artümülda ini nygaben elklazadó. Wa gyagüpi ódódda, wa ne kla tómbapóne tóba kol bagürwóman ngitanóm.

³⁴ Da oya ninis gyagüpitótókamli. Müór koke nótó kuri amige ó pampükü koke nótó kuri umtule, wa zirrgüp artümüldo Lodón zagetódó. Oya ubia tóba dudu arról Lodón akyanóm. A müór nótó amiógürr, wa zirrgüp artümüldo ini nygaben elklazadó. Wa gyagüpi ódóddo, wa ne kla tómbapóne tóba müór bagürwóman ngitanóm.

³⁵ Ka yabiób morroalóm wialómdóla, yabü arrkrrum; ka yabü arüng bóktan koke akyandóla. Kürü ubia, e dümdüm elklaza tómbapónane, Yesun amkoman angun pamkolpama ne kla ki tómbapón korale akó e yabiób dudu gyagüpitótók Lodón zagetódó irrbürre.

³⁶ Aprrapórr darrü pama gyagüpitótók apadóda tóba rearrán ngul olom koke amiögüm, enana ene ngul oloma gyagüpitótók warilürr igó, "Sab wa kürü kümige." Da solkwat ene pama gyagüpi tótókda wagó, wa tóba rearrán ngul olom morroal koke angóna, zitülkus wa oya koke amiögda. Akó wa aprrapórr o azitüm nabe kainada. Akó wa aprrapórr tóba küp bamkóna wagó, i ki bumigam. Wa ki tónggapó wa ubizane.* Wa kolae tonarr koke tónggapóna. I ki bumigam.

³⁷ A aprrapórr ene pama karrkukus gyagüpitótók esene ene ngul olom koke amiögüm. Akó darrü klama aprrapórr oya koke zirratakda ene ngul olom amiögüm, a wa gaodó yarile tóba ubi mamoanóm. Akó wa tóba gyagüpitótók kuri esene oya koke amiögüm, wa ta dümdüm kla tónggapóna.

³⁸ Da módoğa, tóba rearrán ngul olom nótó amiögda, wa dümdüm kla tónggapóna. Da koke nótó amiögda, wa ma tai amkoman morroal kla tónggapóna.

Ikik Bókrran Bóktan Kóbleabkwata

³⁹ Müörpükü kol wa müördü arróbórróno, oya müór arrólzane. A oya müóra ne nóma narrótóke, oya popada darrü pam amiögüm tóba ubidügab. A wa inzan pam amige, Lodka nótó dabýorrüna.

⁴⁰ Da kürü gyagüpitótókdögab, wa sab wirri bagürwómpükü nygaben warile, wa ne müór koke nóma amige. Akó ka gyagüpi tótókdóla kágó, Godón Samu ta kürüka asine akó kürü wató tangkamtine ini bóktan wialómóm.

8

Obae Godódó Urdü Amselórrón Ne Alóng Kla

¹ E wialómarre inikwata, obae godódó urdü amselórrón ne alóng kla alióndako. Ene amkomana, e ne poko bóktandakla igó, mibü blamanab umul asine. Pamkolpama elklazabóka nóma umulako, i gyagüpi tótókdako igó, i morroalako ngibürr pamkolpamdögabi. A pamkolpamab [moboküpü ubi] ngibürr pamkolpamdó nómade, ibü amkoman banguna dódórr bainada.

* ^{7:36} Ini atang poko Grrik bóktane, oya darrü küp módoğa: *Aprrapórr darrü pama gyagüpi tótókda wagó, wa tóba ngul olom morroal koke angóna, zitülkus wa oya koke ok ainda müór amiögüm. Akó ene ngul oloma aprrapórr tóba müór amiög pail arrgrratódo. Akó ene pama aprrapórr tóba küp bamkóna wagó, oya ngul oloma müór ki amiög. Wa ki tónggapó wa ubizane.*

2 Darrü oloma nöma gyagüpi tótókda wagó, wa wirri umula, wa ma küsilana umul apadóm, wa umulürrünzan ki yarile.

3 A darrü oloman moboküpü ubi Godka nómade, God oyabóka umula.

4 We ngarkwatódó, inikwata, obae godódó urdú amselórrón ne alóng kla alióndako, ka bóktandóla kagó: mi umulakla igó, obae god babulako akó God wata darrpana.

5 Enana ngibürr godbóka ngibliarrón asiko ia kwitudü ó tüpdü - (anda, abün "god" akó abün "lod" asiko) -

6 mibü wata darrpan Goda. Wa Aba, blaman elklaza noakagab togobórr akó mi noankü ngyabendakla. Akó wata darrpan Lod asine, Yesu Kerriso, blaman elklaza noakama tólbaelóp akó mi noanme arrólakla.

7 A ngibürr amkoman bangun pamkolpam umul kokeako igó, obae god babulako. I wata obae god gyagüpi bomandako, i ngaenzan kain kwarilürr. Da i inzan alóng kla nöma alóngdako, i gyagüpi tótókdako igó, ene alóng kla obae godódó urdú yamselóp. Akó zitulkus ibü gyagüpitótókan arüng tai babula umulüm, ia morroala ó kolaea, ibü gyagüpitótók tómanpükümako.

8 A alóng klama mibü Godón minggüpanan koke amarruda. Mi ne koke nöma elóngórre, mi darrü kla koke arerre. Akó mi ne nöma elóngórre, ini klama mibü koke tangtamtre.

9 A e gyagüpi nöma tótókdakla igó, ene wa dümdüma obae godódó urdú amselórrón alóng kla alóngóm, e umul-umul kwarilo, ene klama ibü kolae kwat koke nómtyerre, nibiób gyagüpitótókan arüng babulako.

10 Aprrapórr ma umulóla obae god babulako, da obae godan [tótk] müötüdü wamo ola alóng kla alóngóm. Akó aprrapórr darrü oloma, noan gyagüpitótókan arüng babula, wa marü asenda alóng kla alóngde. Oya ia arüng koke ekyene alóng kla alóngóm, obae godódó urdú amselórrón alóng kla?

11 Da ini zonaret, noan gyagüpitótókan arüng babula, wa kolae baine marü umulanme. A Kerriso oyankü ta narrótókórr.

12 Da ma inzan kwata kolae tonarr nöma tónggapóndóla moba zonare-taldó akó i darrü kla tónggapóndako, i ne klambóka gyagüpi tótókdako wagó, ene kolaea, ma Kerrisoka kolae tonarr tónggapóndóla.

13 Da módogá, ka ne darrü kla nöma elóngo akó olgabi kürü zonareta sab darrü kla tónggapóné, enana wa gyagüpi tótókda ene kolaea ene kla tónggapónóm, ka sab alóng kla kokean elóngo, kólba zonaret kolae tonarrdó ódódgum.

9

[Apostolab] Dümdüm

1 Ka ia popa kokela? Amkoman, ka popadóla, zitulkus ka pamab gidadó arróbórrón kokela. Ka ia apostol kokela? Ia ka mibü Lod Yesun koke eserró? E umulakla wagó, ka Lod Yesun kuri eserró.* Akó e Yesun amkoman angun pamkolpamóm bainarre kürü zagetódógab, ka ne zaget tónggapórró Lodónkü.

* **9:1** Pol Lod Yesun esenórr wa Zerrusalem wirri basirrdügab nöma wamlórr Damaskus wirri basirrdü. (Apostolab Tórtmen 9:3-5)

² Enana ka apostol kokela ngibürrab ilküpüdü, amkoman e yaib umulakla igó, ka we klamla! Zitülkus módóga, e Yesuka dabyórrünakla akó ini klama amtyanda wagó, ka apostolóla.

³ Kolpama kürü noma zaz aindako,[†] ka kólba bódlangóm kaindóla ini bóktane.

⁴ Igó, ia kibü ene dümdüm babula alo akó anón clamom kibü zagetan darremóm? Amkoman, kibü dümdüm asine!

⁵ Ngibürr apostol akó Lodón zoretal akó Pita[‡] ibü dümdüma tibiób kol inkü tótöküm. Ki ne kol bumiögürüm noma ki kwarila, kibü ene dümdüm ia babula kibiób amkoman bangun kol kinkü tótöküm? Amkoman, kibü dümdüm asine!

⁶ O ia wata kótó akó Barrnabas mani zaget tömbapón ki namüli kibiób nygabenóm?

⁷ Gazirr pama noma zagetóda tóba kantrri adlangóm, wa ia tóba mani ki amarru yarile tóba gazirr elklaza bumiögüm? Koke! Pama [grreip] zid noma aritóda, wa ia koke elo-e tóba grreipdüğab? Amkoman, wa sab elo-e! Pama [sip] ó [gout] noma ngabkanda, wa ia ibü ngóm mor sab koke enóne? Amkoman, wa sab enóne!

⁸ Ka ia ini poko wata pamakanan gyagüpítótókdóbab bóktandóla? Koke! Gida-a ia dadan klambóka koke apónda? Amkoman, gida-a inzan bóktanda!

⁹ Zitülkus módóga, Mosesón gidadó igó wialómorróna wagó, "Sye koke ki amel koralón [kauan] tae piküp bainüm alogum, wazan oya zaget tónggapóna, agóltagólde küp ausüm [witüdüğab]."[§] Ia God kauabkwata gyakolaeda? Koke. ¹⁰ Ia amkomana, wa ini poko kibünkü bóktanórr, oya zaget pam nidipakla? Amkoman, ini poko kibünkü wialómorr, zitülkus nótó kesu angónada akó küp nótó ausda, i nizana ene zaget ki tónggapóni, [gedlóngóm baindi] i sab abulan poko ipüdi.

¹¹ Zitülkus samuan morroal küp kidi barítóp yabü aodó, da wa taia ki ne büban elklaza yabükagab noma yazebrre.

¹² Zitülkus ngibürr Godón zaget pamab dümdüm asine yabükagab nygaben elklaza azebóm, amkoman, kibü dümdüm wirria ibü dümdümdügab.

A ki ma ini dümdüm koke mamunóp. Da ki azid aengóp, a ki elklazam koke batop, igósüm ki Kerrisonkwata Morroal Bóktanan kwat anómóm koke kwarilürr.

¹³ Amkoman, e umulakla igó, [Godón Gyabi Müötüdü] nidi zagetódako, i darrü poko apadódako ene alo klamdóbab, pamkolpama ne kla amarrudako Godón Gyabi Müötüdü Godón aliónüm. [Altadó] nidi zagetódako, i kari murr poko azebdako ene [urdü amsel lardóbabil], pamkolpama ne kla amarrudako altadó Godón aliónüm.

¹⁴ Ene dadan ngarkwatódó, Lod arüngi bóktanórr wagó, Morroal Bóktan nidi adrratódako, i gaodó ki kwarilün nygaben elklaza azebóm ibükagab, ibü bóktan nidi arrkrudako.

[†] 9:3 Ngibürr kolpama bóktónóp igó, Pol apostol koke yarilürr, zitülkus wa darrü kla koke ipadórr ibükagab. [‡] 9:5 Pita Grrik ngia, oya Ibrru ngi módóga: Sipas. [§] 9:9 Ma Duterronomi 25:4 ngakanke. Kauan dümdüm asi yarilürr alo apadóm tóba zagetódóbab. Dadanzan apostolab dümdüm asi yarilürr ibü nygaben elklaza azebóm we pamkolpamdóbab, i nibióbka amgoldako akó umul baindako.

15 A ka küób darrü inzan dümdüm kokean mamoarró. Akó ka ini poko igósüm koke wialómdóla igó, e sab kürükä inzan elklaza tólbael kwarilo. Ka ne nygabén elklaza nóma ki yazeba darrü olomdógab, ka kólba dümdüm ki imrüka ikub bagürüm igó, ka darrü kla koke ipadórró yabükagab. Kürü büdülüm morroala nygabén elklaza azebdógab.

16 Kürü dümdümä ikub bagürüm, a igósidi kokea, ka Yesunkwata Morroal Bóktan büdratdóla. Zitülkus módogá, ene wata Lod tüób kürü nótó kyalórr Morroal Bóktan büdratatóm. Da módogá, ka ne Morroal Bóktan koke nóma büdratlo, oya ngürsila sab tame kürüká!

17 Ka ne kólba gyagüpítótókdógab Morroal Bóktan nóma büdratlo, kürü dümdüm asi yarile darrem kla apadóm. A zitülkus ka ene kla koke tólbaeldóla kólba gyagüpítótókdógab, ka tólbaeldóla zitülkus Lod kürü kyalórr tólbaelóm, gyagüpi tótókde igó wa, ka sab morroal tólbaelo.

18 Da kürü darrem laróga? Wata ini kla: Morroal Bóktan büdratdóde, ka wata popa tólbaeldóla, igósüm ka kólba dümdüm koke mamoalo Morroal Bóktan büdratdóde.

Pol Nyabelórr Izan, Wa Yesunkwata Morroal Bóktan Nibióbka Büdratdórr

19 Enanla ka popadóla akó darrü paman kokela, ka kólba [leba zaget] pamzan baindóla blaman pamkolpamidó, abün pamkolpam azebóm Kerrisonkü.

20 Zu pamkolpamidó, ka Zu pamzan baindóla, Zu pamkolpam azebóm. Ibüka, Mosesón gida murrdü nidi nyabendako, ka ibúzan baindóla gida murrdü nyabende, ibü azebóm gida murrdü nidi nyabendako, enanla ka küób gida murrdü koke nyabendóla.

21 Ibüka, Mosesón gida kalkuma nidi nyabendako, ka ibúzan baindóla, gida kalkuma nyabende, ibü azebóm, gida kalkuma nidi nyabendako, enana ene inzan kokea igó, ka Godón gida kalkuma nyabendóla, a ka wa Kerrison gida murrdü nyabendóla.

22 Ka inkü nómádóla, noan gyagüpítótókan arüng babula,* ka darrü kla koke tónggapóndóla, i nekwata gyagüpi tótókdako wagó, ene kolaea. Ene igósüm, ibü azebóm, noan gyagüpítótókan arüng babula. Ka Kerrisonkwata Morroal Bóktan nóma adrratdóla blaman ia-ia kolpamidó, ka ibúzan nyabendóla, igósüm ka aprrapórr ngibürr zid ninünümo, abün-abün kwate.

23 Ka ini blaman kla igósidi tómbapóndóla [Morroal Bóktan] ayom, igósüm ka sab ene morroal elklaza yazebo, God ne [alkamüll-koke bóktan] tónggapónorr pamkolpamidó, Morroal Bóktan amkoman nidi angundako akó mamoandako.

Mi Wirri Arüngi Buso Kwarilo Darrem Kla Apadóm

24 E ia umul-kókakla igó, buso barngindü blaman buso pama busodako, da wata darrpana apadóda darrem kla? E wata inzan wirri arüngi busurre, wazan busoda darrem kla apadóm.

25 Blaman pam, ubi nibióbé barnginüm, tibiób büb balngomoldako blaman kwata: I wirrianbóka bütanindako akó i darrü kla koke tónggapóndako, ibü büb ne klama kena kolae yó. I ene kla go igósüm tómbapóndako pórngae-e tónggapórrón singül müóngdur apadóm, sab

* **9:22** noan gyagüpítótókan arüng babula: Ma atang opor 8:7 ngakanke.

ne darrem klama kolae baine. A mi go mibiób balngomóldakla, ene darrem kla apadóm, sab ne klama kokean kolae baine.

26 We ngarkwatódó, ka inzan pamzan koke busodóla, popa nótó busoda. Ka inzan pamzan koke gazirrdóla, tang popa nótó amanda.

27 Koke, ka kólba büb karrkukus aindóla oya alngomólóm, igósüm ka kólba darrem kla koke areno kürü bóktan amgol kakóm, buso pamzan amanidako buso barngindügab, zitülkus wa barngin gida koke mamoañorr.

10

Arüng Ikik Bókrran Bóktan Obae Godabkwata

1 [Zonaretal], ka ini poko wialóma, zitülkus kürü ubia yabü akó umul-umulan ngibtanóm laróga tómbapónorr kibü abalbobataldó, i nóma agóltagól kwarilürr [ngüin-koke bwóbdü]. Moses ibü blaman Izipt kantrridügab yusürr. Pülpül pokoa ibü balngomól akó adlang yarilürr, God ne kla ingrinürr. Akó i blamana ogoblórr maluana, mólog tüpdüma, nae aodó ne nürrgratárr, wamaka griamli nizan kwata.

2 Ene inzan yarilürr, wamaka i blamana [baptaes bainóp] ene pülpül poko-e akó malu nae-e, Mosesón mamoañ pamkolpamó bainüm.

3 I blamana dadan alo kla elop, God ne kla tókyenóp kwitümgab

4 akó i dadan nae enónóp, God ne kla nókyenóp, zitülkus i ene ingülküpügab anón kwarilürr, God ibü ne kla nómyenóp akó inkü ne klama wamlórr. Da amkoman ene ingülküp Kerriso yarilürr.

5 A mi umulakla igó, God ibü barredó bagürwóm-koke yarilürr, zitülkus ibü büb muru arngerrón kwarilürr ngüin-koke bwóbdü.

6 Ini elklaza tólbaelóp, mibüka okaka amzazilüm sab laróga tómbapóne ibüka, nibiób wirri ubi kolaean elklaza tólbaelóma, igósüm mi inzan pamkolpamó koke bairre.

7 Obae god [bütkögu], ibü ngibürrazan kain kwarilürr. Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Ene pamkolpama bobranórr alom akó anónóm, akó bórrangórr barnginüm akó zilüm, obae god bütökde."

8 Mi koke ki ut kwarila inkü, mibü morwal ó kol koke nidipko, ibü ngibürrazan kain kwarilürr - akó olgabi darrpan ngürr kugupidü 23,000 pamkolpama nurrbarinürr.

9 Mi Kerrison koke ki apók* kwarila, ibü ngibürrazan kain kwarilürr - akó olgabi ibü gwara tokrralórr.

10 Akó e murrkurr akrran-gu, ibü ngibürrazan kain kwarilürr - akó olgabi pamkolpam kolae bain anerrua ibü ekrranórr.

11 Ini elklaza tólbaelóp ibüka, mibüka okaka amzazilüm sab laróga tómbapóne ene kolpamdó, dadan elklaza nidi tómbapóndako izan. Akó ini elklaza wialómórrón kwarilürr Godón Wibálómórrón Bóktandó, mibü ikik bókrran bóktan aliónüm ini elklaza tómbapón-gum, zitülkus mi we

10:1 Bazeb Tonarr 13:21-22; 14:19-29

10:3 Bazeb Tonarr 16:35

10:4 Bazeb Tonarr 17:6;

Bótang Peba 20:11

10:7 Bazeb Tonarr 32:6

10:8 Bótang Peba 25:1-18

* **10:9** apók, oya

küp móðoga: Israäl pamkolpama murrum akó murrkurr bókrran kwarilürr, zitülkus i amkoman koke angun kwarilürr wagó, God gaodó yarilürr ibü ngabkanóm. Akó i ta murrum akó murrkurr bókrran kwarilürr kókó God ngürsilüm bainürr, da i oya zao-zao tonarr apók kwarilürr. **10:9**

Bótang Peba 21:5-6 **10:10** Bótang Peba 16:41-49

tonarrdó ngyabendakla, Lod Yesu Godón zaget kuri elakónorr mibü zid bainüm akó wa kari pokoa alkomólóm.

12 We ngarkwatódó, ene oloma, gyagüpi nótó tótókda wagó, wa karrkukus zamngólda, wa wata umul-umul yarile igó, wa koke aupe Godkagabi!

13 Yabüka nadü klama tamórr, yabü balngomólóm kainüm kolae tonarr tómbapónóm, ene klama ngibürr pamkolpamdó ta tamórr. Akó God igó oloma, e gaodómakla noa amkoman angunüm. Wa ok ainda darrü klama yabüka sab tame, yabü balngomólóm kainüm kolae tonarr tómbapónóm, a wa yabü gaodó nirre ene klamdó bóka bamgünüm. Darrü klama yabü nóma balngomólóm kainda kolae tonarr tómbapónóm, God kwat alóte yabü mamoonóm, igósüm e gaodó kwarilo bórrangóm kolae tonarr tómbapón-gum.

14 We ngarkwatódó, kürü moboküp gómdamal, e kórzyón kwarilünke obae god bütókgum.

15 Ka yabüka bóktandóla wamaka e gyagüpitótókpükü isakla; kürü bóktan e yaib zaz inam.

16 Mi waenpükü kübündügab nóma anóndakla Lodón büdül gyagüpi amaniküm, mi Godón eso akyandakla. Mi kübündügab nóma anóndakla, ia igó kokea, wamaka ene anóna mibü darrpan pokodó amarruda Kerrison óepükü? Akó mi ne brred alkamüldakla, mi ene brred nóma alodakla, ia igó kokea, wamaka ene aloa mibü darrpan pokodó amarruda Kerrison bübpükü?

17 Zitülkus darrpan brred asine, mi darrpan bübakla, enana mi abün nidipakla, zitülkus mi blamana ene darrpan brred alodakla.

18 Israel pamkolpam gyagüpi amónam. I lar nóma imarruóp [alta] kwitüdü amselóm, i akó [prrista] darrü murr poko elóngóp. Ia i inzan kwata koke emtyenóp, ene klama ibü Godkü darrpan pokodó imarrurr, ene alta noane? Anda, ene inzana.

19 Ka inzan koke bóktanóm kaindóla igó, ene [urdü agasil laran] murr, obae godódó ódódórrón ne klama, wa darrü wirri klama, ó igó, obae god darrü wirri klama.

20 Koke, a ka igó bóktanóm kaindóla, Godónbóka umul-kók pamkolpama ne urdü agasil lar amarrudako, i ene kla kolae samudü amarrudako akó Godka koke. Akó kürü ubi kokea, e darrpan pokodó koke togobo kolae samupükü.

21 E gaodó kokeakla Lodón kübündügab anónóm akó kolae samuab kübündügab ta inzan; e gaodó kokeakla Lodón tógalddögab alom akó kolae samuab tógalddögab ta inzan.

22 Ó ia mi darrü kla tónggapónóm kaindakla, gyagüp kolaea Lodón amkalóm? Ia e gyagüpi tótókdakla igó, mibü arüng wirriana oya arüngdügabi?

Mi Popa Elklaza Koke Tómbapórre, Enana Mi Gyagüpi Tótókdakla Wagó, Ene Taia

23 E ngibürra inzan bóktandakla wagó, "Ene wa taia kürü blaman kla tómbapónóm." Da ka igó bóktandóla kagó, amkoman, a ngibürr kla morroal kokeako tómbapónóm. Ene wa taia kürü blaman kla

tómbapónóm, a ngibürr klama koke tangamtindako kürü amkoman bangun dódórr ainüm.

²⁴ Darrü oloma wata igó koke gyagüpi wame wagó, morroal ia laróga tóbanankü, a akó igó gyagüpitótók ki ipa, morroal ia laróga ngibürr kolpamabkü.

²⁵ Yabü taia blaman alóng kla alóngóm, e ne kla bumiódakla alóng kla bumiód bwóbdü. Zitulkus babula yabü abün-abün gyagüpitótók azebóm akó yabiób bamtinüm igó, ene alóng klama nubógab tame, akó ia taia ó koke ene kla alóngóm.

²⁶ Zitulkus módóga, Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Ini tüp Lodóne, akó blaman ne elklazako ini tüpdü."

²⁷ Darrü amkoman bangun-koke pama yabü nóma ngibaune alom tóba müötüdü, akó yabü ubi tótókóma, e eloane yabü obzek kwata ne alo kla arrbunda. Zitulkus babula abün-abün gyagüüp azebóm akó yabiób bamtinüm igó, ene alóng klama nubógab tame, akó ia taia ó koke ene kla alóngóm.

²⁸ A darrü oloma ne yabü nóma nilórre igó, "Ini alóng kla urdü agasil larzan idódürr obae godódó," da e alónggu ene olomanme, yabü nótó umul-umulan ngibtanórr. Akó e darrü kla koke tónggapónane, darrü olom ne klama ainda tónggapónóm, kolae ne klame tóba gyagüpitótók ngarkwatódó.

²⁹ Ka koke bóktóna igó, e koke elóngane igó zitulkusanme, e yaib gyagüpi tótókdakla igó, e alónggu, a e koke elóngane, zitulkus ene oloma gyagüpi tótókda wagó, e alónggu. Zitulkus módóga, ka nóma gyagüpi tótókdola kürü taia darrü kla tónggapónóm, darrü oloman dümdüm babula bóktanóm igó, ka ene kla koke tónggapono be?

³⁰ Ka ne Godón nóma eso ekyeno, ka ne alo alom kaindóla, darrü oloman dümdüm babul yarile kürü kolae bóktan akyanóm, ka ne alo elo-o, ka eso ne alom ekyena be? A ka ene alo koke elo-o, darrü olom zitulkus akyan-gum kürü kolae bóktan akyan-gum.[†]

³¹ Da módóga, ia e sab eloane ó enónane ó ia e sab laró tónggapónane, e blaman elklaza tómbapónamke Godón ngi wirri kwitüm amngyelóm.

³² E darrü kla tónggapón-gu, darrü oloma yabükagab tikó kena ipa, enana wa gyagüpi tótókda wagó, wa ini kla koke ki tónggapóné. E ini kla tónggapón-gu darrü pamdó, ia wa Zu pam, Zu-koke pam, ó Godón sos pam.

³³ Kürükagab tikó ipüdamke. Ka blaman elklaza tolbaeldóla we ngarkwatódó, blaman kolpam kürü tonarrdó ubi kwarile. Ka wata igó koke gyagüpi tótókdola igó, morroal ia laróga kólbanankü, a ka akó igó gyagüpitótók asendóla, morroal ia laróga ngibürr kolpamabkü, igósüm God ibü zid nirre.

11

¹ E kürükagab tikó ipüdamke, ka Kerrisokagabzan tikó apaddóla.

Singül Ngablao Tonarr Godón [Ótökde]

10:26 Wórr Peba 24:1 [†] **10:30** Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó ini dómdóm poko babula, a ki gyagüpi tótókdakla Polón gyagüpitótók inzan yarilürr. Zitulkus módóga, ini poko darpan ngarkwatódóma Polón ne poko wialómorr atang pokodó 32-33.

² Ka yabü bagürdöla, zitülkus e kürü gyagüpi ódóddakla blaman elklazadó akó zitülkus e Yesunkwata umulbain bóktan mamoandakla, ka yabuzan umul ninarre.

³ A kürü ubi wa igósüma, e [küp emzyetörre] igó, blaman pamab singül wa Kerriso-e, akó kolam singül wa müóra, akó Kerrison singül wa Gode.

⁴ Blaman pama nidi tóredako ó [prropetzan nidi bóktandako] tibiób singül ngablaorrónzanako, i tibiób singül^{*} büódan ngibtandako.

⁵ A blaman kola nidi tóredako ó prropetzan bóktandako tibiób singül ngablaorrón-kokezanako, i tibiób singül büódan ngibtandako,[†] zitülkus ene inzana, wamaka ibü singül balükürünako.

⁶ Darrü kola ne tóba singül koke nóma ngabla-e, wa tóba órrngóen tugupanan ki singgalgón! A zitülkus ene büódan klama kolam tóba órrngóen tugupanan singgalgónóm ó blaman alüküm, wa tóba singül ki ngabla.

⁷ Darrü pama tóba singül koke ki ngabla Godón ótökde, zitülkus wa Godón dandang ngarkwatódó tónggapórróna akó wa Godón [wirri kómal zyón] ongang apónda. A kola ma paman wirri kómal zyón ongang apónda, da wa tóba singül ngabla-e Godón ótökde.

⁸ Kola paman wirri kómal zyón ongang apónda, zitülkus pama koldágab koke tamórr, a kola pamdágab katókorr.

⁹ Akó God pam igósüm koke tónggapónórr kol tangamtinüm, a God kol tonzapónórr pam tangamtinüm.[‡]

¹⁰ We zitüksdü akó anerruabbókamde, kola tóba singül ngabla-e timamzan amtyanóm wagó, oya müóran balngomól arüng asine.

¹¹ A Lodka dabyórrünzana, kol tebe kokeo pamdágab; pam ta tebe kokea koldágab.

¹² Zitülkus módoga, kolazan pamdágab katókorr, ene ta inzana, pam kola alngumildo. A blaman elklaza ma Godkagab tótókdako.

¹³ E yabiób gyagüpitótók yaib ipüdam: Ia taia kola Godka tóre akom tóba singül ngablao-koke?

¹⁴ Mibü pamkolpamab bókam tumtuma yabü inzan bómtyanda wagó, paman ne kokrap órrngóen asi nóma kwarile, ini klama oyaka büód ódódda,

¹⁵ a kolan ne kokrap órrngóen asi nóma kwarile, ene oya agür ódódda. Zitülkus módoga, God oya kokrap órrngóen igósüm okyanórr, tóba singül ngablaom.

¹⁶ A darrü oloman ne ubi nómada ongyalóm ini bóktanankwata, oya ki umul yó igó, kibü wata ini bókam tumtuma, akó ngibürr Godón sos pamkolpamab ta wata ini bókam tumtuma.

Lodón Gyagüpi Amanik Alo

* ^{11:4} tibiób singül, wa apprapórr Kerrisonbóka apónda. † ^{11:5} Korrint wirri basirrdü, Polón nygaben tonarrdó, ene kolae yarilürr igó wa, kola tibiób singül koke ki ngabla kwarilürr. Singül ngablaode, kola amtyan warilürr igó, oya müór asi yarilürr akó wa tóba müóran tangdó warilürr. Wa ne tóba singül koke nóma ki ngabla waril, wa tóba müór büódan ki ngitanórr. ^{11:8} Bwób Zitül 2:21-23 ‡ ^{11:9} Ma apprapórr igó poko gyagüpi tótókdóla wagó, Pol pam koke ok ainda tóba kol tangamtinüm. Da inzan kokea. Wa ini poko wialómórr, zitülkus God ngaen-ggópan pam tónggapónórr, da solodó wa kol tónzapónórr pam tangamtinüm.

¹⁷ A igó umulbain bóktan alióndi ka yabü koke bagürdóla, zitülkus e nóma kwób bazendakla, kolaea tómbapónda a morroala koke.

¹⁸ Ngaen-gógópan kürü ubi bóktanómá igó, ka arrkrudóla wagó, e nóma kwób bazendakla sos pamkolpamzan, e yaib bürrgratódakla darrü-darrü kopodó akó ka ini bóktan karianbóka amkoman angundóla.

¹⁹ Anda, darrü zitülkus asine yabü bürrgratóm kopo-kopodó, igósüm amkoman moboküppükü nidipako tibiób okaka bairre yabü aodó.

²⁰ E nóma kwób bazendakla darrpan pokodó, ene Lodón Gyagüpi Amanik Alo kokea, e ne kla alodakla.

²¹ Zitülkus módóga, alo tonarr nómada, e ngiburra yabióban alo kla singül kwata alodakla. Olgabi ngibur go alomako, akó ngiburra go abün waen anóndako da gorrgorr baindako.[§]

²² Wai! Yabü müót babulako alom akó anónóm kugupidü? O ia e gyagüpi tótódkakla igó, Godón sos wata kari klama akó ia e elklaza-koke kolpam büödan ngibtandakla? Wai! Ka dama ia poko bóktono yabüka? Ka ia yabü nagürnünümo? Kokean!

²³ Ka yabü koke bagürdóla, zitülkus ka Lod Yesukagab ne umulbain bóktan ipadórró, ka yabü ta umul ninarre. Igó, ene irrüb Zudas Lod Yesun wirri pamab tangdó nóma ingrinürr, Lod Yesu dudu brred ipadórr,

²⁴ akó Godón eso akyan kakóm, wa syórr yangónorr akó bóktanórr wagó, "Ini kürü bübe, ka yabü morroalóm ne kla akyanóm kaindóla. Ini poko metat olnolónke kürü gyagüpi amaniküm."

²⁵ Ibü alo kakóm, Yesu dadanzan ene waenpükü kübül ipadórr, da wa bóktanórr wagó, "Ini waenpükü kübül Godón küsil [alkamül-koke tónggapórrón bóktana]. Kürü óean bókana arüng akyanda. E ini kübündügab nóma anón kwarilo, ini poko metat olnolónke kürü gyagüpi amaniküm."

²⁶ Da blaman tonarr e ini brred nóma alo akó ini kübündügab nóma anón kwarilo, e Lodón büdül pupaindakla kókó wa tolkomóle.

²⁷ We ngarkwatódó, brred nótó elo-e ó Lodón kübündügab nótó enóne Lodón ubi koke ngarkwatódó, wa sab kolae tonarr tónggapóna Lodón büb akó óedó.

²⁸ Da e yabiób ngaen-gógópan bapinane, ene kakóm, brred eloane akó kübündügab enónane.

²⁹ Zitülkus módóga, nótó nóma elo-e akó enóne Lodón büb amzyat-koke, oya sab zaz irre, wa ne ngarkwatódó aloda akó anónda.

³⁰ We zitülkusdü, abün kolpam yabü aodó ibü arüng babulako akó abün azidako, akó dokyanana kuri narrbarinürr.

³¹ A mi ne tai mibiób nóma bapirre, mibü zaz koke tirre.

³² Da Lod mibü nóma zaz bainda, wa mibü dümdüm bainda, igósüm mibü sab elnga koke zaz tirre akó [kolaeen darrem] tókyerre ini tüpan pamkolpampükü.

³³ Da módóga, kürü zonaretal, e nóma kwób bazelo alom, e yabiób bókyan kwarilo.

³⁴ Darrü olom ne aloa nóma apadóda, wa ngaen-gógópan tóba müótüdü ki elo, igósüm Lod yabü koke zaz nirre, e nóma kwób bazelo. Akó ngibur

§ **11:21** Ene tonarrdó, Lodón Gyagüpi Amanik Alo dudu alo yarilürr, igó koke igó, wata brred poko akó waen sokol. **11:25** Bazeb Tonarr 24:6-8; Zerremaea 31:31-34

elklazabkwata ka sab yabü ikik bókrran bóktan nülinünümo, ka nóma tamo.

12

Godón Samuan |Gyaur Kla|

¹ Zonaretal, e wialómarre Godón Samuan gyaur klamabkwata. Kürü ubi yabü akó umul-umulan ngibtanóma, amkoman bóktan ia laróga ini klamabkwata.

² E umulakla igó, e Godónbóka umul-kók pamkolpam ne tonarrdó kwarilürr, darrü klama yabü ilklió bülión yarilürr kle-kle kwatódó tótókóm akó yabü imarrurr obae god [ótókóm], bóktan-koke ne elklazako.

³ We ngarkwatódó, ka yabü igó poko byaldóla, darrü olom babula Godón Samu-e nóto bóktanda wagó, "Yesu amorrórrón ki yarile," akó darrü olom gaodó kokea igó bóktanóm wagó, "Yesu [Lode]," wata wa Godón Samu-e bóktanda.

⁴ Darrü-darrü samuan ngarkwatódó gyaur kla asiko, a ene wata dadan Samua arrgratódá.

⁵ Darrü-darrü zaget asiko, a ene wata dadan Loda.

⁶ Darrü-darrü elklaza asiko tólbaelóm, a ene wata dadan Goda arüng akyanda blaman amkoman bangun pamkolpamdo ene elklaza tólbaelóm.

⁷ God darrü-darrü gyaur kla gailda darrpan-darrpan amkoman bangun kolpamdo, igó poko okaka amzazilüm igó, Godón Samu asine. Wa ini kla igósüm tónggapónda blaman amkoman bangun kolpamab morroalóm.

⁸ Darrü olom God [wirri gyagüpitótók] bóktan akyanda tóba Samudüma, darrü wa go umul bóktan* akyanda dadan Samudüma.

⁹ Darrü pam wa go karrkukus amkoman bangun akyanda ene dadan Samudüma, darrü wa go gyaur kla akyanda azid kolpam dólóng bainüm ene dadan Samudüma.

¹⁰ Darrü wa go arüng akyanda [arüng tonarr] tólbaelóm, darrü wa go [prropetan bóktan] akyanda, darrü wa go wirri gyagüpitótók akyanda morroal akó kolae samu bómzyatóm, darrü wa go darrü-darrü umul-kók bóktan† akyanda bóktanóm, akó darrü wa go gaodó ainda umul-kók bóktan müsirrga ainüm.

¹¹ Da blaman ini ne elklazako darrpan dadan Samua tólbaelda, akó wa ene gyaur kla arrgratódá tóba ubi ngarkwatódó darrpan-darrpan amkoman bangun olomdó.

Mi Blaman Inzanakla, Wamaka Mi Darrpan Bübakla

¹² Paman ne bübe darrpana, enana oya büban abün il tiz asiko. Akó enana blaman oya büban il tiz abünako, i darrpan büb tónggapóndako. Inzana mi blamana darrpan büb tónggapóndakla, zitulkus mi Kerrisoka dabyórrünakla.

¹³ Zitulkus módóga, Godón Samua mibü blaman [baptaes tinóp] darrpan büb tónggapónóm, ia mi Zu kolpamakla ó Zu-koke kolpam, [leba zaget] kolpam ó leba zaget-koke kolpam, akó God tóba darrpan Samu tókyenóp mibü büb kugupidü ngyabenóm.

* **12:8** *umul bóktan*, wa apprapórr igó pokobóka apónda, God ne kla okaka imzazilürr ó wa apprapórr igó umulbóka apónda, Yesunkwata Morroal Bóktanbóka umul. † **12:10** *umul-kók bóktan*, Mórke-mórrke módóga: *tongues*. Oya küp nisamli: *mogob pamkolpamab bóktan ó igó bóktan ngibürr pamkolpam gaodó kokeako küp umulüm*.

14 Anda, paman büb darrpan il tiz kokea, a oya büban abün il tizako.

15 Wapóra ne nóma ki bóktóne wagó, "Zitülkus ka tang kokela, ka büban kokela," wa koke bólene büban il tizüm bainüm.

16 Akó güblanga ne nóma ki bóktóne wagó, "Zitülkus ka ilküküp kokela, ka igósidi büban kokela," wa koke bólene büban il tizüm bainüm.

17 Dudu büb ne ilküküp nóma ki yarile, wa ia ki arrkrru yarile? Dudu büb ne güblang nóma ki yarile, wa ia ki ilang bapón yarile?

18 A wa inzana, God ene büban il tiz büb kugupidü irrbünurr, ibü blaman darrpan-darrpan, wa wata iazan ubi bainürr.

19 I ne darrpan büban il tiz nóma ki kwarile, büb wa ne ki yarile?

20 Wa inzana, büban abün il tizako, a büb ma darrpana.

21 Da ilküküp gaodó kokea tang ayalóm wagó, "Ka marükamóm kokela!"

Ó singül gaodó kokea wapór ayalóm wagó, "Ka marükamóm kokela!"

22 Koke! Mi ne büban il tizabkwata nóma gyagüpi tótókdakla igó, ibü arüng babula, ibü ma zaget asiko.

23 Akó mi ne büban il tizabkwata nóma gyagüpi tótókdakla igó, ibü ngi karianbóka babulako, mi ibü morroal püti baindakla mórrkenyörri wirri ngi bamelóm. A mi ne büban il tiz okaka koke nóma byóndakla, mi morroal ngablaodakla.

24 Dakla mi ne büban il tiz nóma okaka byóndakla, ibü zitülkus babula ngablaom. A God tüób büban il tiz darrpan pokodó inzan irrbünurr igó, wa wirrian ngi batenda ene büban il tizdü ngi babulan nibióbko.

25 Ene igósüm, kopo-kopodó burrrgrat babul ki yarile, a darrpan-darrpan il tiza tibiób darrpan ngarkwatódó ki ngabkan kwarile.

26 Darrü büban il tiza ne azid nóma aeng yarile, blaman büban il tiza wankü azid aeng kwarile; darrü büban il tiza ne wirri ngi nóma apad yarile, blaman büban il tiza wankü bagürwóm kwarile.

27 E Kerrison bübakla, akó e darrpan-darrpan oya büban il tizakla.

28 Akó sos kugupidü God ngibürr kolpam irrbünurr sos pamkolpam tangamtinüm: ngaen-gógópan wirri idipako, [apostol], nis ngim [prropet], aüd ngim Godón bóktan umulbain pamako. Ene solkwat, arüng tonarr nidi tólbaeldako, akó gyaur kla nibióbko azid kolpam dólóng bainüm, pamkolpam nidi tangbôleandako, pamkolpam nidi balngomöldako akó darrü-darrü umul-kók bóktane nidi bóktandako.

29 Blaman ia apostolako? Blaman ia prropetako? Blaman ia Godón bóktan umulbain pamako? Blamana ia arüng tonarr tólbaeldako?

30 Blamanab ia ene gyaur kla asiko azid kolpam dólóng bainüm? Blamana ia umul-kók bóktane bóktandako? Blamana ia umul-kók bóktan müsirrga aindako?

31 Koke. A yabü wirri ubi asi ki yarilün wirrian gyaur kla azebóm Godón Samudügab, pamkolpam tangamtinüm ne gyaur klamko.

Akó errkyadan ka yabüka müsirrga ainüm kaindóla morroalan kwat ngibürr k watódögabi.

13

[Moboküpdi Übi]

1 Ka ne pamakanab bóktane nóma bóktalo akó anerruab bóktane, a kürü moboküpdi übi ma babula ngibürrdü, ka wamaka belóla wirrianbóka bóngrande ó walipla güblang kur bódeande.

² Aprrapórr kürü [gyaur kla] asine [prropetzan bóktanóm] akó ka gaodómla blaman kwindü anikürrün bóktanab küp akó blaman umulab küp umulüm. Akó aprrapórr kürü wirri amkoman bangun asine igó, podo banenóm. A kürü ma moboküpdu ubi babula ngibürrdü, ka inzanla, kürü küp babula.

³ Ka ne kólba blaman elklaza elklaza-koke kolpam nóma nülinünümo akó ka ngibürr pamkolpam ok ninünümo kürü büb uri setanóm ka arrólzanla,* da ka narrótoko, a kürü ma moboküpdu ubi babula ngibürrdü, ini elklaza kürü kokean tangkóllerre.

⁴ Darrü oloman moboküpdu ubi ngibürrdü nómade, wa zao-zao akó morroal tonarra. Akó gyagüp kolaea oya koke amkalda, wa ikub koke bagürda tóbakwata, ó tóba ngi kwit koke ainda.

⁵ Darrü oloman moboküpdu ubi ngibürrdü nómade, wa kolae térrmen tulmil koke tómbapóna, ngibürr kolpam ne térrmen tulmila büódan ngibtandako. Wa tóba koke gyagüpi bumaikda. Wa bësai koke ngürsilüm bainda. Wa koke gyagüpi ódóddaa oyaka ne kolae tómbapondako.

⁶ Wa koke bagürwómada dümdüm-koke tonarrdó, a wa bagürwómada amkoman bóktandó.

⁷ Wa blaman müp bamselda, wa metat amkoman bangunda, wa metat [gedlóngóm bainda], akó wa karrkukus zamngólda blaman müp tonarrdó.

⁸ Darrü oloman moboküpdu ubi ngibürrdü nómade, wa kokean bôleanda tóba moboküpdu ubi amtyanóm ngibürr kolpamdó. [Prropetan bóktana] sab bamrüke; umul-kók bóktana sab bamrüke; umula sab bamrüke.

⁹ Zitülkus módóga, mi wata pokopoko umulakla akó wata pokopoko bóktandakla prropetzan.

¹⁰ A [dudu kómá] klama nóma tame, da ne pokopoko elklazako sab bamrükrre.

¹¹ Ka kari olom nóma namülnürrü, ka kari olomzan bóktan namülnürrü, ka kari olomzan gyagüpi tótók namülnürrü, akó ka kari oloman gyagüpitótók mamoan namülnürrü. Ka pamóm nóma bairrú, ka kari olomanzan térrmen tulmil tólbæl ugón élókkrró.

¹² Errkya mi Godkagab we kla asendakla, wamaka mi morroal dandang koke asendakla glasdögab, a elnga mi sab Godón obzek eserre. Errkya ka pokopoko umulóla, a elnga ka sab amkoman umul namulo, enezana igó, God kürübóka amkoman umula.

¹³ Da módóga, ini äud kla metat asi kwarile: amkoman bangun, gedlóngóm bain, akó moboküpdu ubi. A moboküpdu ubi wirrian klama ene nisdügab.

14

Prropetzan Bóktan akó Umul-kók Bóktan

¹ E arungi bütaninam yabiób [moboküpdu ubi] amtyanóm ngibürr pamkolpamdó akó yabü wirri ubi ki yarilün Godón Samuan [gyaur kla] azebóm. Yabü wirrian ubi igó gyaur klamdó ki yarilün, prropetzan bóktanóm.

* ^{13:3} Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó inzan angrirräna wagó, kólba büb ekyeno narrótókóm ikub bagürüm.

² Zitülkus módóga, umul-kók bóktane nótó bóktanda, wa pamkolpamdó koke bóktanda a wa Godka bóktanda, zitülkus darrü olom babula ene bóktanan [küp nótó apadóda]; wa kwindü anikürrün bóktan bóktanda Godón Samuan tangbamtindügab.

³ A prropetzan nótó bóktanda, wa pamkolpamdó bóktanda ibü amkomaman bangun dódórr ainüm, ibü arüng bütanóm, akó ibü zao-zao ainüm.

⁴ Wa nótó bóktanda umul-kók bóktane, wa tóba amkomaman bangun dódórr ainda, a prropetzan nótó bóktanda, wa sos pamkolpamab amkomaman bangun dódórr ainda.

⁵ Kürü ubia e blamana umul-kók bóktane bóktan kwarilo, a kürü wirri ubia e prropetzan bóktan kwarilo. Prropetzan nótó bóktanda wirriana oyakagab umul-kók bóktane nótó bóktanda, kókó wa ne ene umul-kók bóktan nómá müsirrga ine, da ene igósüm sos pamkolpamab amkomaman banguna dódórr baine.

⁶ Da [zonaretal], ka ne yabüka nómá tamo akó ka ne umul-kók bóktane nómá bóktan namulo, ka yabü koke tangbólean namulo. Ka sab wata yabü tangbólean namulo, ka yabüka ne igó elklaza nómá simarruo igó, darrü anikürrün bóktan, God kürüka ne poko okaka simzazilürr, ó ngibürr umul ó prropetan bóktan ó umulbain bóktan.

⁷ Ene inzana igó arról-koke elklaza, gógóram ne elklaza tólbaeldako, tatrror ó darrumbirrózan ne klamko. Darrü olom ne gaodó koke nómá yarile darrpan-darrpan gyagüp amzyatóm, wa kubó ia umul baine igó, i laró apuldako tatarrordó ó darrumbirródü?

⁸ Akó mobolzan klama* ne kakalande koke nómá bóktóne, ia gazirr pam kubó umul yarile, wa elklaza ki tóbæle gazirrüm? Koke. ⁹ Akó ene dadanzana yabüka. E ne igó bóktan opor nómá bóktórre, darrü oloma küp koke ne umul baine, wa kubó ia umul baine e laróbóka apóndakla? E kubó wata wórdü bóktan kwarilo.

¹⁰ Amkomaman, abün-abün bóktanako ini tüpdü, akó blaman bóktanab küp asiko.

¹¹ A ka ne umul-kók nómá namulo darrü pama laró bóktane ikikda, ka mogob pamzanla ene pamdó nótó ikikda, akó wa mogob pamzana kürüka.

¹² Ene ta inzana yabüka, e nómá kwób bazendakla Godón [ótókóm]. Zitülkus yabü wirri ubia Godón Samuan gyaur kla azebóm, da e arüngi bütaninam kómal tómbapónóm ene gyaur klame, sosan pamkolpamab amkomaman bangun ne klama dódórr ainda.

¹³ We ngarkwatódó, umul-kók bóktane nótó bóktanda, wa tóre ki eko Godka oya gaodó ainüm ene bóktan müsirrga ainüm.

¹⁴ Zitülkus módóga, ka ne umul-kók bóktane tóre nómá eko-o, kürü samua tóreda, a kürü gyagüpitótókan küp babulana.

¹⁵ Da ka laró tónggapono? Ka sab Godka tóre eko-o kólba samu-i, a ka ta sab Godka tóre eko-o kólba gyagüpitótóke; ka sab wórr ato-o kólba samu-i, a ka ta sab wórr ato-o kólba gyagüpitótóke.

¹⁶ E ne Godón nómá agür kwarilo wata yabiób samu-i, ene bóktanan küp koke nidi ipüdörre, ia i sab bóktórre igó, "Amen, inzan ki yarilün" e Godón eso nómá ekyerre? Koke, zitülkus i umul-kók kwarile e laró poko ekorre.

* ^{14:8} mobolzan kla, Mórrke-mórrke módóga: trumpet.

¹⁷ E ne tóre nóma ekorre yabiób samu-i, e morroal eso akyan tóre ekorre, a inzan kwata e darrü oloman amkoman bangun koke dódórr irre.

¹⁸ Ka Godón eso akyandóla wagó, ka yabükagab bórrgrratörónla umulkók bóktane bóktande.

¹⁹ A sosan pamkolpamab kwób bazendó, kürü wirri ubia 5 bóktan opor bóktanóm kürü gyagüpitótóke ngibürr pamkolpam umul bainüm. A igó koke, 10,000 bóktan opor bóktanóm darrü umul-kók bóktane, i umul koke ne kúpko.

²⁰ Zonaretal, e wata bólenam gyagüpi tótókóm kari olmalazan gyagüpi tótókdako. Anda, e gabal olmalzan kwarilo, kolae tómbapón-gum, a e ma wata inzan gyagüpi tótók kwarilo, byarrmarr kolpamazan gyagüpi tótókdako.

²¹ Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó,

"Lod God inzan bóktanda wagó, 'Enana ka sab ini pamkolpamdó bóktalo mogob pamab bóktane akó mogob pamab uliti,
i sab kürü bóktan koke arrkru kwarile.' "

²² Da módoga, umul-kók bóktan timama[†] amkoman bangun-koke kolpamidó, a wa timam kokea amkoman bangun kolpamidó; prropetan bóktan amkoman bangun kolpamabküma, a amkoman bangun-koke kolpamabkü kokea.

²³ Da aprrapórr blaman amkoman bangun pamkolpama sab darrpan pokodó kwób tóbazele akó blamaná umul-kók bóktane bóktan kwarile. Akó ngibürr kolpama aprrapórr kugupidü tübarbüle, umul-kók bóktanankwata umul-kók nidipko ó amkoman bangun-koke nidipko. Ia i inzan kubó koke bóktan kwarile igó, e gonggoakla?

²⁴ A blaman pamkolpama aprrapórr prropetzan bóktórre. Akó darrü amkoman bangun-koke pama aprrapórr tübangrine, ó darrü pama, umul-kók bóktanankwata umul-kók nótóke. Pamkolpamab bóktana kubó oyaka pupo ine wagó, wa kolae tonarr pama akó ibü bóktana kubó oya zaz ine.

²⁵ Akó oya moboküpdu anikürrün gyagüpitótók kubó pulpaka bairrún kwarile oyaka. Da wa kubó wakósingül nülkamüle akó obzek tüpdü ingrime, akó Godón ótök yarile bóktande wagó, "Amkoman, God yóni yabü adó!"

Mi Godón Morroal Tonarre Ki Ótök Kwarila

²⁶ Da zonaretal, ka laró poko bóktono? E nóma kwób bazendakla Godón ótókóm, yabü blamanab darrü kla asine: darrü wórr, umulbain bóktan, anikürrün bóktan God ne poko okaka simzazilürr, umul-kók bóktane bóktan, ó umul-kók bóktan müsirrga ain bóktan. Blaman ini elklaza ki tómbapónónom sosan pamkolpamab amkoman bangun dódórr ainüm.

²⁷ Darrü oloma ne umul-kók bóktane nóma bóktóne, wata nis ó äuda ki bóktónónom. I blamaná darrpanóm koke bóktórre akó darrüpa ibü bóktan ki müsirrga yó.

²⁸ Umul-kók bóktan müsirrga ain olom ne babul nóma yarile, umul-kók bóktane nótó bóktanda piküp ki yarile sos kwób bazen pokodó. Wa tóbananka ki bóktan yarile akó Godka.

[†] **14:22** *timam*, ene aprrapórr igó timama, amtyanóm God asine ene pokodó, da ene pokoa amkoman bangun-koke kolpam umul-umulan ngitanda, i Godón gum ki koralón.

²⁹ Nis ó äud prropeta ki bóktónónóm, akó ngibürra ibü bóktan ki nómzyetónóm.

³⁰ A God ne darrü anikürrün bóktan nóma okaka imzazile oyaka, nótó mórranda, ngaen-gógópan bóktan oloma ki piküp bain.

³¹ Inzan kwata, e darrpan-darrpana kubó bóktórre prropetzan, igósüm ene bóktana blaman pamkolpam umul nirre akó arüng nütürre.

³² Prropeta tibiób samu balngomoldako, igósidi i gaodómako tibiób bóktan balngomólóm.

³³ Zitülkus módóga, God wa Goda noan ubie paud asi yarile, akó oya ubi kokea, e blaman darrpanóm bóktórre.

Enezana Godón pamkolpamab blaman sosdó,

³⁴ kol piküp ki kwarile kwób bazendó. Zitülkus módóga, ibü koke ok baında bóktanóm, a i pamab tangdó kwarile, Mosesón gidazan bóktanda.

³⁵ Ibü ubia darrü pokobóka umul bainüm, i tibiób morwal ki nümtirre müötüdü. Zitülkus módóga, ene büöd tonarra kolan bóktanóm sos kwób bazendó.

³⁶ Godón bóktana ia yabükagab bopwanórr? Ó e wata módögakla Godón bóktan nidi ipüdóp, akó ngibürř kolpam koke? Koke!

³⁷ Darrü oloma nóma gyagüpi tótókda wagó, wa prropeta o oya Samuan gyaur kla asine, wa ki emzyat wagó, ka yabüka ne poko wialómdóla, ene Lodón gida bóktan poko-e.

³⁸ Wa ne koke nóma emzyete, God oya sab koke emzyete.‡

³⁹ Da módóga, kürü zonaretal, yabü wirri ubi ki yarilün prropetzan bóktanóm, a e kolpam koke nóllerre umul-kók bóktane bóktanóm.

⁴⁰ A e blaman elklaza morroal akó [dümdüm tonarre] tólbælörre.

15

God Kerrison Irsümülürr Büdüldügab

¹ Errkyä, zonaretal, ka yabü akó umul-umulan ngibtandóla ene bóktanankwata, Morroal ne Bóktane Yesunkwata, ka ne poko amgolórró yabüka. E ene poko kuri ipüdarre akó yabü amkoman banguna ene pokodó karrkusus zamngólda.

² Ini Morroal Bóktananme e zid bairrúnakla, e bóktan ne zürük nóma emonane, ka ne poko amgolórró yabüka. Koke ne nóma, e enan amkoman yangunarre.

³ Ka yabü amkoman wirrian bóktan nókyenarre, ka ngaen-gógópan ne poko ipadórró wagó, Kerriso narrótókórr mibü kolae tonarr bargonóm, Godón Wibalómórrón Bóktan ngarkwatódó.

⁴ Akó oya gapókdó ingrinóp, akó äud ngim ne ngürr yarilürr, God oya ugón irsümülürr, Godón Wibalómórrón Bóktan ngarkwatódó.

⁵ Akó wa okaka tübyónürr Pitaka, ene kakóm, ene 12 [apostoldó].

⁶ Akó solkwat wa okaka tübyónürr abün zonaretaldó, darrpan pokodó nidi kwarilürr, ibü ngarkwat 500 arrgrratórrón yarilürr. Barre ene zonaretal arrólako errkyä, enana ngibürř wa nurrbarirrúnako.

⁷ Solkwat wa Zeimska okaka tübyónürr, solkwat blaman apostoldó.

‡ **14:38 God oya sab koke emzyete:** Ngibürř Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, inzan angrirruña wagó, oya koke ki emzyetórré. **15:3 Aesaya 53:5-12** **15:4 Wórr Peba 16:8-10;** Metyu 12:40; Apostolab Tórrmen 2:24-32 **15:5 Metyu 28:16-17;** Mak 16:14; Luk 24:34, 36; Zon 20:19

8 Akó dómdóm, wa kürüka okaka tübyónürr. A wa inzan koke tamórr, wazan tamórr ngibürrdü. Ngibürr tonarr darrü gab oloma tóba ngarkwatódó koke amtómolda. Ene inzan yarilürr, Yesu Kerriso kürüka okaka nöma tübyónürr tóba apostolóm ainüm.

9 Ka ini poko müsirrga ainüm kaindóla. Ka karianla ngibürr apostoldágab akó ka ngarkwatódó kokela, pamkolpama kürü apostolbóka ngilianóm, zitülkus ka Godón sos wirri müp alión namülnürrü.

10 A Godón [gail tonarranne], ka igó pamóm bairrú, ka errkya nótókla, oya apostol, akó ene gail tonarr, wa ne kla kókyanórr, wa enan koke kókyanórr. A ka wirri arüngi zaget namülnürrü, börrgratörön namülnürrü blaman apostoldágab. A ka ene zaget kólbe koke tolbaelörör, a Godón gail tonarra kürüka, wató zaget yarilürr kürükama.

11 Da módogá, ia kótó amgoldóla, ó ia ene pama amgoldako, ki blamana ene dadan bóktan amgoldakla, Kerrison büdül akó arsümünlankwata. Akó ini ne bóktane, e amkoman yangunarre.

Büdüldügab Barsin

12 Zitülkus ki bóktan amgoldakla igó, God Kerrison irsümüllürr büdüldügab, da yabü aodó ngibürra inzan iade bóktandako wagó, "Büdülab barsin babula."

13 A büdülab ne barsin babul nómada, da Kerrison ta koke irsümüllürr.

14 Akó God Kerrison ne koke nöma ki irsümüllürr, kibü bóktan amgol enan ki yarile, akó yabü amkoman bangun ta enan ki yarile.

15 Akó God Kerrison ne koke nöma ki irsümüllürr, ki kibiób igó ki okaka búzazin kwarila, wamaka ki obae bóktan büdrrat kwarilürrü Godónkwata, zitülkus ki Godónbóka pulkaka bóktan kwarilürrü igó, wa Kerrison büdüldügab irsümüllürr. A ene ne amkoman nómada igó, God büdül kokearsında, God Kerrison koke irsümüllürr.

16 Zitülkus módogá, God ne büdül koke nömaarsında, da Kerrison ta koke irsümüllürr.

17 Akó God Kerrison ne koke nöma irsümüllürr, yabü amkoman bangun enan yarile akó e wata yabiób kolae tonarrdómakla.

18 Akó ta, Kerrison amkoman angun pamkolpama nidi nurrbarinürr, i bamrukürrünako.

19 Mi ne Kerrisokamóm [gedlóngóm] nöma bairre wata ini tüpdü arrólankü mibü morroalóm, da amkoman mi kolae gyauran pamkolpam kwarilo blaman amkoman bangun-koke pamkolpamdögabi.

20 A ini amkomana, God Kerrison ta irsümüllürr büdüldügab. God oya ngaen-gógópan irsümüllürr ngibürr pamkolpamdögab nidi nurrbarinürr, wamaka ngaen-gógópan aloa, ne klama ngórr angurinda apapdó. We ngarkwatódó, mi umulakla igó, God sab mibü ta sirsine.

21 Mi ini kla umulakla we zitülkusdü, zitülkus büdüla darrü pamdóma tamórr, büdüldügab barsina ta darrü pamdóma tamórr.

22 Ka müsirrga aindóla: Blaman pamkolpamazan nurrbarindako zitülkus i Adamón pamkolpamako, ene inzana, God tóba blaman pamkolpam sirsine arrólódó zitülkus i Kerrison pamkolpamako.

23 A God blaman darrpan-darrpan olom sab irsümüle arrólódó tóba angrirrún ngarkwatódó. Wa ngaen-gógópan Kerrison irsümüllürr arrólódó,

wamaka ngaen-gógópan aloa, ne klama ngórr angurinda apapdó, akó wa sab Kerrison pamkolpam sirsine arróldó, wa noma tolkomóle.

²⁴ Solodó, God sab ini tüp blakón pokodó sidüde. Kerriso sab ugón lutut nirre] blaman kolae samuab arüng: bwóban singüldü pamab arüng, wirri ngi pamab arüng, akó ngibürr kolae samuab arüng. Ene kakóm, wa tóba kingzan balngomól sab tóba Ab Godón ekyene.

²⁵ Ka müsirrga aindóla: Wa kingzan ki balngomól yarilün, kókó oyaka nidi bóka bamgündako, wa ibü blaman tóba wapór-o lorodó irrbüne.*

²⁶ Dómdóm ne klama, oyaka bóka bamgündä, wa ne kla kolae ine, ene büdüla.

²⁷ Zitulkus módóga, Godón Wialómorrón Bóktana bóktanda wagó, "God blaman elklaza oya wapór-o lorodó kuri irrbünür." A inzan noma bóktanda igó, "blaman elklaza" oya balngomoldó irrbünür, popadana amzyatóm wagó, Godón koke angoreanda, blaman elklaza nótó irrbünür Kerrison balngomoldó.

²⁸ A sab blaman elklaza noma irrbüne oya balngomoldó, Godón Oloma sab tóba tüób bangrine Godón balngomoldó, blaman elklaza nótó irrbüne Kerrison balngomoldó. Ene igosüm, God blaman pamkolpamab singüldü pam yarile blaman kwata.

²⁹ Büdüldügab barsin ne babul noma yarile, ia laró morroala kolpam [baptæs] noma baindako büdül isabkü? Büdül ne kokean noma sirsine, kolpam ibünkü iade baptæs baindako?

³⁰ Akó ki ma ia? Blaman tonarr abün kolpama kibü wirri müp alióndako kibü zagetanme Kerrisonkü. Büdül ne kokean noma sirsine, ki ini zaget iade ki tónggapórre, umuldi ki kena narrbarinün ini wirri müpdügabi?

³¹ Blaman ngürr büdüla kena tamlón. Ene amkomana, zonaretal, wata ene ta amkomana, ka yabü ikub bagürdöla, zitulkus mi mibü Lod Kerriso Yesuka dabyorrünakla.

³² Ala, Epesus wirri basirrdu, ka gazirr namülnürrü kólba arrólóm, wamaka ka narr larpükü gazirr namülnürrü. Ka ne ini kla noma ki tónggapóna pamakanan zitulkusdügabi, morroal ia laróga kürüka? Büdül ne koke noma barsında, morroal inzana igó,

"Mi alodakla akó anóndakla,
zitulkus sab mi narrbarino."

³³ E ngibürr kolpam ok bain-gu yabü ilklió büliónüm ene bóktane! E ini bóktanbarr umulakla igó, "Mi ne gódam noma bangurre kolae pampükü, i mibü morroal térrmen tulmil sab kolae nirre."

³⁴ E bókyanamke dümdüm gyagüpi tótókóm akó piküp bainamke kolae tonarr tólbaelgum. Zitulkus módóga, ngibürr kolpam Godónbóka umul kokeako tibiób ubidügab. E büód ki kwarila, kürü zitulkus asine ini poko bóktanóm.

Arsümülan Büb Darrü Tonarr Yarile

³⁵ A darrü oloma aprrapórr sab amtin bóktan poko bóktone wagó, "Büdül kolpam sab ia irlsine arróldó? Akó ibü ia bübako?"

³⁶ Ma gonggola ene amtin bóktan poko bóktanóm! Ma küp noma artümüldöla, ene küpa ngaen-gógópan narrótóke ó abüne akó solkwat wa arról ipüde.

* ^{15:25} Ini bóktanan küp módóga: oyaka nidi bóka bamgündako, wa sab blaman ut-ut nirre.
^{15:25} Wórr Peba 110:1 ^{15:27} Wórr Peba 8:6 ^{15:32} Aesaya 22:13

37 Akó ma ne küp artümüldóla, oya obzek inzan kokea, wa sab enezan yarile. A ma wata küp artümüldóla, apprapórr ia kunu küpa, ta ia darrü küpa.

38 A God obzek wató akyanda tóba ubidügab, akó wa gailda darrpan-darrpan ia zid tibióban obzek.

39 Blaman murr darrpan ngarkwatódó kokeako. A paman darrü-darrü murra, akó larab go darrü-darrü murra, akó póyaeb go darrü-darrü murra, akó wapiab darrü-darrü murrako.

40 Pülpüldü ne elklazako ibü go darrü bübako, akó tüpdü ta ne elklazako ibü go darrü-darrü bübako. A pülpüldü elklazab kómal zyón darrü ngarkwatódóma, akó tüpdü elklazab kómal zyón go darrü-darrü ngarkwatódóma.

41 Abüsan go darrü kómal zyóna, akó melpalan go darrü kómal zyóna, akó wimurrab go darrü kómal zyóna. Akó darrpan-darrpan wimurrab ta ibü tibiób kómal zyóna.

42 Büdüləb barsin dadanzana. Gapókdó ne büb angrindako, wa abürrün baïnda, wamaka küp artümüldako akó wa abünda. God ne büb arsümülda, wa kokean abüne.

43 Gapókdó ne büb angrindako, ngazirr klama. God ne büb arsümülda, kómal klama. Gapókdó ne büb angrindako, oya arüng babula. God ne büb arsümülda, oya wirri arüng asine.

44 Gapókdó ne büb angrindako, wa tüpane. God ne büb arsümülda, wa kwitüm büba.

Zitulkus tüpan büb asine, kwitüm büb ta asine.

45 Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Ngaen-gógópan pam, Adam, wa arról pamakanóm bainürr." A dómdóm Adam, wa arról-gail samua.

46 A kwitüm büba ngaen-gógópan koke tamórr. Koke. Tüpan büba ngaen-gógópan wató tamórr, akó solkwat ene kwitüm büba tame.

47 Ngaen-gógópan pam, Adam, tüpdügabi tamórr, God oya büb tüp buru-i tónggapónórr. Nis ngim pam, Kerriso, God oya irsümüller akó errya oya kwitümgab büba.

48 Buru-i tónggapórrón pamkolpam nidipko, i darrpan ngarkwatódóma ene ngaen-gógópan buru-i tónggapórrón pamzan. Akó kwitümgab bübpükü pamkolpam nidipko, i darrpan ngarkwatódóma ene nis ngim pamzan, kwitümgab büb noane.

49 Mi errkyazanakla dadan obzeksýók ngarkwatódó buru-i tónggapórrón pamzan, da mi sab ene paman obzeksýók ngarkwatódó kwarilo, kwitümgab büb noane.

50 Zonaretal, kürü bóktanan küp módóga, ini tüpan pam, murr akó óe-e tónggapórrón büb noane, wa gaodó kokea Godón Kingzan Balngomoldó bangrinüm. Akó sab ne büba kolae baine, wa ene bwóbdü kokean bangrine, darrü klama koke ne kolae baine.

51 E tübarrkrru, ka kubó yabüka darrü kwindü anikürrün bóktan adrrüto. Mi ngibürra koke narrbarino. A God sab mibü blaman büb izazine küsil bübüm.

52 Sab tómbapóne büzyón-babul, wamaka aon simanikrre, dómdóm mobolzan klama nóma bóktóne. Zitulkus módóga, mobolzan klama sab bóktóne akó God büdül sirsine bübpükü, sab ne klama kokean kolae bairre, akó wa mibü blaman büb izazine küsil bübüm.

⁵³ Ini klama sab tómbapóne, zitülkus ini ne büb tómbapórrónako murr akó óe-e, God wata izazine igó bübüm, kolae bain-koke ne bübko. Akó sab ini ne büba nurrbarine, wa wata izazine igó bübüm, myamem kokean nurrbarine.

⁵⁴ God ini büb nómá izazine igó bübüm, myamem kokean nurrbarine, ene tonarrdó Godón Wialómorrón Bóktandó nadü bóktanbarr wialómorróna sab amkoman baine. Inzan wialómorróna wagó, "God büdül memokan ut-ut yónürr."

⁵⁵ "Büdül-o, marü arüng ia asine pamkolpam ut-ut bainüm?"

Büdül-o, marü kyab ia asine pamkolpam azid gailüm?"

⁵⁶ Kolae tonarr kyabzana, büdül ne klama ódódda, akó kolae tonarra tóba arüng gidadógab apadóda.

⁵⁷ A mi Godón eso ekyanórre, mibü arüng nótó gailda kolae tonarr akó büdül ut-ut bainüm mibü Lod Yesú Kerrisókama!

⁵⁸ Da módogá, kürü moboküpdu zonaretal, e wata karrkukus bórrang kwarilo yabiób amkoman bangundü akó e darrü kla ok ain-gu yabü anenóm yabiób amkoman bangundügabi. E Lodón zaget metat arüngi tómbapón kwarilo, zitülkus e umulakla igó, yabü müp zaget Lodónkü enanóm-koke yarile.

16

Mani Dakabain Godón Pamkolpamabkü, Zerrusalem Wirri Basirrdü Nidi Ngayabendako

¹ E maniawata wialómarre, e sab ne kla dakabainane Godón pamkolpam tangbamtinüm, Zerrusalemóm nidi ngayabendako. Ka sos pamkolpamdó Galatia bwóbdü kwat nómtyenarre ene kla ia tónggapónóm. E ta dadanzan tónggapónamke.

² Darrpan-darrpan udaian ngaen-gógópan ngürrdü, * e blaman darrpan-darrpana mani kabedó ki arrbüñ kwarila ene manidügabi, e ne darrem yazebane yabiób zagetankü. E ene blaman poko wata kwób isurre, igósüm yabü zitülkus babul yarile mani dakabainüm ene tonarrdó, ka nómá tamo.

³ E yaib ngibürr pam yazebane, e nibiób gyagüpi amandakla wagó, i morroal pamako. Ka nómá abzilo, ka ibü zirrnapónónómo peba mórragpükü ini [gyaur kla] Zerrusalem amarrum.

⁴ A morroal ta ne nómá yarile kürü tótókóm, i sab kürü kolngómórre.

Polón Bókam Bagósorrón Bóktan

⁵ Ka Masedonia prrobins kugupidüma nómá wamo - zitülkus kürü ubia Masedonia prrobins kugupidüma tótókóm - ene kakóm, ka sab yabüka tamo.

⁶ Da yenkü ka sab aprrapórr karianbóka ngayabeno, ó güb melpal aprrapórr yenkü amaniko. Ene igósüm, e gaodó kwarilo kürü tangamtinüm ia bwóbdü tótókóm.

⁷ Ka [gedlóngóm baindóla] yenkü karianbóka ngayabenóm, zitülkus kürü ubi kokea yabü wata búsaí basenóm ka yabü bwóbdüma nómá agóltagól namulo. A ka gedlóngóm baindóla ngibürr tonarr amaniküm yenkü, Lod ne kürü nómá ok kine.

8 A ka sab Epesus wirri basirrdü ala namulo kókó Pentakost[†] Tóre ngürrandó.

9 Zitulkus módoga, God kwat kuri tapakue kürünkü wirri akó küppükü zaget tónggapónóm. Akó darrü zitulkus módoga, abün kolpam asiko, kürüka nidi bóka bamgündako.

10 Timoti nóma tame yabüka, e sab oya morroal angón kwarilünke, igósüm oya zitulkus koke yarile gumüm, wa yenkü nóma yarile. Zitulkus módoga, wa Lodón zaget tónggapónda, kazan tónggapondola.

11 We ngarkwatódó, darrü oloma oyaka tóba kak koke emtyene. A e oya paudi zirrsapónamke, da wa kürüka iade tolkomóle. Ka oya akyandóla alkómólom zonaretalpükü.

12 E wialómarre kibü zonaret Apolosónkwata. Ka oya wirri arüngi yalorró ngibürr zonaretalpükü tótókóm yabü basenóm. A ene oya ubi kokea errkye ini tonarrdó tótókóm. A wa sab solkwat wame, wa nóma küp bamkóne igó, morroala tótókóm.

Dómdóm Alakón Bóktan

13 E gyagüp-gyagüp aerr kwarilünke, amkoman bangundü karrkukus bórrangke, gum-koke pamzan, akó arüngi kwarilünke.

14 E blaman elklaza tómbapón kwarilünke [moboküpü ubipükü].

15 E umulakla Stepanasón müót kolpambóka; i ngaensingül kolpam kwarilürr Kerrison amkoman angunüm Akaya prrobinsdü. Akó i tibiób gyagüpitótók irrbünóp Godón pamkolpam tangbamtinüm. Da zonaretal, ka yabü arüngi byaldóla igó,

16 e inzan pamkolpamab tangdó kwarilo akó blamanab tangdó, Lodón zaget ta nidi tómbapondako wirri arüngi.

17 Ka bagürwóm namülnürrü Stepanas, Porryuneitus, akó Akaekus kürüka nóma togobórr, zitulkus i kürükamako yabü pabodó.

18 Zitulkus módoga, i kürü samu küsílzan irre akó yabü samu ta inzan. We ngarkwatódó, e inzan pam wata morroal nangónane.

19 Eisia[‡] bwóbdü sos pamkolpama tibiób morroal yawal bóktan zirrbapondako yabüka. Akwila akó Prrisila akó sos pamkolpam, ibü müötüdü nidi kwób bazendako, i tibiób wirri morroal yawal bóktan zirrbapondako yabüka Lodón ngidü.

20 Blaman zonaretala tibiób morroal yawal bóktan zirrbapondako yabüka. Morroal yawal bóktan nókyenamke yabiób darrpan-darrpan akó morroal moboküpi baprükamke.

21 Ka, Pol, ini morroal yawal bóktan kólbanóm tange wialómdóla.

22 Darrü oloman ne moboküpü ubi Lodka koke nómada, wa amórrorrón ki yarile. Ma tam, mibü [Lod]!

23 Ki téredakla, Lod Yesun [gail tonarr] yenkü asi ki yarilün.

24 Kürü moboküpü ubi yabü blamandóma, mi Kerriso Yesuka dabyórrünzanakla.

[†] **16:8** Pentakost Grrik bóktan opora. Oya küp módoga: 50 ngim ngürr. Ene 50 ngim ngürr yarilürr, [Büdül Kórzyón Tóre] akó [Ist-koke Brred Tóre], ibü kakóm, Yesu ne ngürrdü narrótókórr. Pentakost Tóre ngürrdü, Zu pamkolpamab [wit] abül tére asi yarilürr. [‡] **16:19** Polón tonarrdó, Eisia darrü prrobins yarilürr, Rrom kinga ne bwórb alngomól yarilürr. Epesus wirri basirr ene prrobins kugupidü yarilürr. Errkye ene poko Tórrki kantrridü pokoa, Eisia Maenor kugupidü.

16:19 Apostolab Tórrmen 18:2

Nis Ngim Peba Mórrag Polkagabi Korrint Sos Pamkolpamdo Ngaensingül Bóktan

Pol ini peba mórrag wialómórr Yesun amkoman angun pamkolpamdo Korrint wirri basirrdü akó blaman Yesu Kerrison amkoman angun pamkolpam dudu Akaya prrobinsdü (1:1). Polón darrü peba mórrag Korrint sos pamkolpamdo, 1 Korrint, ene peba mórragan ngaensingül bóktan asine. Ma kubó ngaen-gógópan we ngaensingül bóktan ngakono, wa nekwata bóktanda.

Pol ini peba mórrag ugón wialómórr apprapórr pail 55 ó 56 nóma yarilürr Kerrison amtómól kakóm. Wa tóba peba mórrag 1 Korrint wialómórr pail 55 nóma yarilürr. Wa tóba peba mórrag 2 Korrint apprapórr ugón wialómórr ene dadan paileü ó darrü pail. Pol ini peba mórrag Masedonia prrobinsdüğab wialómórr.

Ini Peba Mórragankwata Bóktan

Apprapórr Pol tokom peba mórrag wibalómórr Korrint sos pamkolpamdo:

- (1) Pol ne peba mórragankwata wialómórr 1 Korrint 5:9dü;
- (2) 1 Korrint;
- (3) Darrü arüng bóktan oporpükü peba mórrag, wa ne klamankwata wialómórr ini pebadó (2:3-4);
- (4) 2 Korrint.

Ini ngaen-gógópan akó aüd ngim peba mórrag errkyä myamem babulamli.

1 Korrint wialóm kakóm Pol tóba zaget Godónkü we pud akyanórr Epesus wirri basirrdü kókó wa igó nóma arrkrurr wagó, Korrint sos pamkolpama tibiób tórrmen tulmil koke morroal ninóp. Pol gyagüpi esenórr büsai-büsai tótókóm Korrint pamkolpam basenóm. A wa nóma wamórr ibü basenóm, i oya wirri azid ekyenóp. Da Pol nóma alkomólórr Epesus, wa darrü peba mórrag wialómórr arüng bóktan oporpükü. Mi umulakla, zitulkus mi 2:4dó atangdakla wagó,

“Ka yabüka nóma wialómórró, ka ugón wirri müpdü namülnürrü, ka azid aengrró kürü moboküpü, akó ka yón namülnürrü yabüme.”

Wa ene peba mórrag Taetusün ekyanórr Korrint pamkolpamdo ódódóm (12:8).

Arüng bóktan oporpükü peba mórrag wialóm kakóm, Pol wirrianbóka gyagüpi tótók yarilürr wagó, Korrint pamkolpama laró gyagüpi ódód kwarilürr. Da [silba] zaget pam Dimetrius akó tóba kamdalpükü wirri ongyaltongyal kakóm (Apostolab Tórrmen 19:23-41), wa Epesus amgatórr ama Trroas wirri basirrdü wamórr. Wa gyagüpi igó wamórr wagó, Taetusdi Trroasóm wata ki baseni bóktan apadóm enekwata, Korrint pamkolpama ia gyagüpi ogoblórr oya peba mórragankwata, a Taetus ma ola babul yarilürr (2:12-13). Da wa we wamórr Masedonia. I Taetusdi ola baserri. Oya bagürwómdü, bóktan Korrint pamkolpamdoğab morroal yarilürr (7:5-16). Taetusün bóktan Polón arüng ekyanórr igó, Korrint pamkolpam ibü ngyaben tulmil ia morroal dümdüm yónürr. Ene kakóm, Pol darrü peba mórrag wialómórr (2 Korrint).

Da Pol iade arüng bóktan opor wialómórr atang pokodó 2 Korint 10-13? Aprrapórr Pol ini peba mórragzan wialómórr, bóktana tamórr oyaka wagó, ngibür kolpam ola asi kwarilürr kolae nidi tómbapónóp. Da módóga, ene peba mórrag zirrapónóm wa akó darrü poko dayónürr ngaen-gógópan bóktandó ini kolae tómbapón kopodó.

Polón Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm
Polón dokyan zitülkus asi kwarilürr ini peba mórrag wialómóm Korint pamkolpamdó:

1. Oya ubi yarilürr ibüka adrratóm tóba bagürwómbóka. Wa bagürwóm yarilürr, zitülkus Korint pamkolpama tibiób kolae tonar- rdógbab tübyalüngóp (1:3-4; 7:8-9, 12-13).
2. Oya ubi yarilürr ibüka adrratóm wa ne müpdü yarilürr Eisia prrobinsdü (1:8-11).
3. Oya ubi yarilürr ibüka müsirrga ainüm, wa tóba bökam bagósorrón agóltagól iade yalüngürr (1:12-2:4).
4. Oya ubi yarilürr ibü amtinüm darrü paman kolae tonarr arrgonóm (2:5-11).
5. Oya ubi yarilürr ibü arüngi ikik akrranóm dabyón-gum Godón amkoman angun-koke pamkolpampükü (6:14-7:11).
6. Oya ubi yarilürr ibüka müsirrga ainüm ini elklazabóka igó, bagürwóm, azid aeng, akó darrem kla, i ne elklaza ipüdörre Godón zaget nidi tómbapondako (2:14-7:4).
7. Oya ubi yarilürr ibü umul bainüm Godón popa gailwómankwata akó ibü byalóm, i umul-umul ki koralón igó, i mani dakabain elakórre elklaza-koke pamkolpamabkü, Yesun amkoman nidi yangunónóp Zerrusalem wirri basirrdü (atang poko 8-9).
8. Oya ubi yarilürr ene kari kopo agóm, oyaka nidi bóka bamgün kwarilürr (atang poko 10-13).
9. Oya ubi yarilürr ibü umul-umulan ngibtanóm oya aüd ngim tótókbóka ibüka (12:14; 13:1-3, 10).

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módögako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-11
1. Polón morroal ngürr bóktan Korint sos pamkolpamdó 1:1-2
 2. God mibü metat arüng bütanda 1:3-11
- B. Pol Yesun amkoman angun pamkolpam arüng nütünóp 1:12-7:16
1. Polón akó darrü bökam agósorrón bóktan 1:12-2:4
 2. Darrpan paman kolae arrgon 2:5-11
 3. Pol karianbóka ngyabenórr Trroas wirri basirrdü 2:12-13
 4. Mi Kerrison ilangzanakla 2:14-17
 5. Pol amkoman karrkukusi angun yarilürr Morroal Bóktan Yesunkwata 3:1-4:6
 - a. Küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktanan zaget tónggapón 3:1-18
 - b. Wirri darrem kla samuan ngarkwatódó mariti tónggapórrón beledó 4:1-15
 - c. Amkoman bangundügabi ngyaben 4:16-18
 6. Kwitüm büb 5:1-10
 7. Apostolab zaget módóga, pamkolpam byalóm i ia gódam bangurre Godkü Yesukama 5:11-6:2
 8. Polón azid aeng 6:3-12
 9. Dabyón-gu Godón amkoman angun-koke pamkolpampükü 6:13-7:1

- 10. Polón bagürwóm 7:2-16**
- C. Gyaur kla elklaza-koke pamkolpamabkü Zerrusalem wirri basirrdü 8:1-9:15
1. Arüng atan bóktan wirribóka gailüm 8:1-15
 2. Taetusün akó nis amkoman bangun pam nis Korrint wirri basirrdü zirrnaponóp 8:16-9:5
 3. Wirri gyaur kla gail 9:6-15
- D. Pol emtyanórr wagó, wa amkoman apostol yarilürr 10:1-12:21
1. Pol tóba zaget adlangórr 10:1-18
 2. Pol akó obae apostol 11:1-15
 3. Polón azid aeng apostolzan 11:16-33
 4. Pol nuszan kla esenórr wa nóma aerr yarilürr 12:1-10
 5. Pol gyakolae yarilürr Korrint pamkolpamdó 12:11-21
- E. Dómdóm bóktan 13:1-13
1. Dómdóm arüng ikik bokrran bóktan 13:1-10
 2. Dómdóm alakón bóktan 13:11-13

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

Polón Morroal Ngürr Bóktan Korrint Sos Pamkolpamdó

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Timoti, mibü zonaret, kankü asine. Ka Kerriso Yesun [apostolóla] Godón ubidügab.

Ka yabüka wialómdóla, Godón sos pamkolpamdó Korrint wirri basirrdü, blaman Godón pamkolpampükü dudu Akaya prrobinsdü.

² Ka töredóla, [gail tonarr] akó moboküpüdü paud sab yabüka asi ki namüläm God mibü Abdögab akó Lod Yesu Kerriso.

God Mibü Metat Arüng Bütanda

³ Mi blamana oya yagürnörre, mibü [Lod] Yesu Kerrison God akó Ab. Wa gyaurpükü Aba akó wa mibü metat arüng bütanda.

⁴ Wa mibü metat arüng bütanda, mi müpdü nómádakla. Ene igósüm, mi gaodómakla ngibürr kolpam arüng bütanóm, müpdü nidipko, God ta mibü dadanzan arüng bütanda.

⁵ Zitülkus módóga, kizan abün-abün azid aengdakla Kerriso ta inzan azid aengórr, da God kibü wirrianbóka arüng bütanda Kerrisokama.

⁶ Ki nóma tótókdakla müppükü, olgabi e sab arüng bütarrón akó zid bairrún kwarilo, kibü bóktan amgolanme. God kibü nóma arüng bütanda, olgabi e sab arüng bütarrón kwarilo. E arüng bütarrón nóma kwarilo, olgabi e gaodó kwarilo karrkukus bórrangóm inzan azid aeng tonarrdó, kizan azid aengdakla.

⁷ Akó ki wirrianbóka [gedlóngóm baindakla], e karrkukus bórrongo, zitülkus ki umulakla wagó, e dadan elklaza azid aengdakla, ki enezan azid aengdakla. Akó God yabü ta arüng bütanda, wa kibü enezan arüng bütanda.

⁸ [Zonaretal], kibü ubia yabü umul-umulan ngibtanóm, ki ne wirri müpanbókamde azid aengóp Eisia* prrobinsdü. Ene inzan wirri müp yarilürr, ki gaodó koke kwarilürr ene müp bamselóm. Olgabi ki myamem gedlóngóm koke bainóp, ki gaodó kwarilürr arról amoanóm.

* **1:8** Polón ngayaben tonarrdó, Eisia darrü prrobins yarilürr, Rrom kinga ne bwób alngomól yarilürr. Errkya ene poko Tórrki kantridiú pokoa, Eisia Maenor kugupidü.

9 Anda, ki kibiób moboküpi igó gyagüpítótók ipüdóp, wamaka kibü zaza [kolaean darrem] tókyerre büdülm. A ene wa ugósüm tömbapónorr, ki kibióbka koke ngambangólnorrre a wata Godka, büdü pamkolpam nótó arsında.

10 Wa kibü aurdü semanórr wirri büdü tarük pokodógab akó wa sab kibü aurdü semóne. Ki oyaka gedlóngóm baindakla kibü metat aurdü amanóm,

11 ezan kibü tangbamtindakla tére bakode kibünkü. Abün pamkolpama nóma tére korale kibünkü akó Godón gail tonarr nóma yarile kibüka, da abün pamkolpama sab Godón eso akyan korale kibü ngidü.

Polón Akó Darrü Bókam Bagósórrón Bóktan

12 Ki ikub bagürdakla igó: kibü gyagüpítótóka amkoman pupainda igó, blaman pamkolpamab obzek kwata ki inzan térrmen tulmili ngyaben kwarilnürü, amkoman moboküpi akó ilklió bülioni-koke. God kibü gaodó tinóp inzan ngyabenóm. Ki amkoman inzan ngyaben kwarilnürü yabü obzek kwata. Ki inzan kwarilnürü Godón gail tonarr ngarkwatódó, a inzan koke, tüpan [wirri gyagüpítótók] ngarkwatódó.

13-14 Blaman tonarr ki yabüka igó wibalómdakla, e gaodómakla ene kla atangóm akó bóktanan [küp tai amzyatóm]. Errkya e kibü térrmen tulmilabkwata wata poko-poko küp bómzyatódakla. A ka gedlóngóm baindóla, e sab blaman bóktanan küp nómzyetörre igó, e sab gaodó koralo kibükwata ikub bagürüm, kizan yabükwata ikub bagür koralo, ene ngürrdü, mibü Lod Yesu nóma tolkomóle.

15 Zitulkus ka ene kla amkoman karrkukusi angun namülnürü, ka bókam bagósórró yabü ngaen-gógópan basenóm, igósüm e nis ngim bles bairrún kwarilo.

16 Ka bókam bagósórró yabü basenóm, ka Masedonia prrobinsdü nóma ki wamorró akó ta ka olgabi nóma ki tolkomólórró, igósüm e solkwat kürü ki tangkamtinane Zudia prrobinsdü tótökóm.

17 Da ka ini bókam nóma bagósórró, ia ka wata popa bóktan namülnürü? Ó ia ka bókam bagósórdola ini tüpan pamkolpam ngarkwatódó, igósidi ka bóktalo wagó, "Ó, ó," akó dakla, "Koke, koke"? Koke, ka inzan pam kokela!

18 A God metatzan tömbapónda, wa ne poko bóktanórr tömbapónóm, ki ta yabüka ne poko bóktandakla igó kokea, "Ó," akó dakla, "Koke".

19 Zitulkus módogá, Godón Olom, Yesu Kerriso nótóke, wa koke bóktanórr wagó, "Ó" akó dakla, "Koke". Kótó, Saelas,[†] akó Timoti, ki oyawkwata bóktan amgol kwarilnürü yabüka. Akó oyame kürü bóktan blaman tonarr "Ó" yarilürr.

20 Mi umulakla wagó, kürü bóktan amkomana, zitulkus blaman [alkamül-koke bóktan], God ne kla irrbünürr, i küppükü bairre Kerrisokama ene bóktan opore "Ó". We ngarkwatódó, oyakama mi bóktandakla igó, "Amen, inzan ki yarilün," Godón ngi wirri kwitüm amngyelóm.

21 Da God watóke nótó tömbapónórr yadi akó kidi karrkukus bórrangóm mibü Kerrison amkoman angundü. Akó wa watóke mibü nótó sirrbünürr,

[†] **1:19 Saelas:** Grik bóktane tange wibalómorrón pebadó ini ngi inzan angrirrüna Letin bóktane: Silbeinus.

²² tóba timam nótó irrbünürr mibüka, akó tóba Samu nótó ingrinürr mibü moboküpdu alkamül-koke bóktanzañ, wa sab mibü blaman elklaza túlirre, wa ne alkamül-koke bóktan túlinóp.

²³ Ka küób Godón amtindóla amtyanóm ka amkoman poko bóktandóla. Wa kubó kürü ki kolae kyó, ka ne obae poko nóma bóktono. Ka igósüm koke alkomoorró Korrint wirri basirrdü yabü akó wirribóka bagóm.

²⁴ Ene wa inzan kokea igó, ki yabü amkoman bangun zirrbapón-bapón balngomöldakla. A ki yenkü zagetódakla yabü bagürwóman ngibtanóm, zitulkus e karrkukus bórrangdakla yabiób amkoman bangundü.

2

¹ Da ka gyagüpitótók eserró yabü akó koke basenóm, gyagüp kolaean ngibtan-gum.

² Zitulkus módóga, ka ne yabü gyagüp kolaean nóma ngintinünümo, ola ia nidipko kürü barnginwóman ngitanóm? Wata yadi, ka nibiób gyagüp kolae ninarre.

³ Ka ene peba mórrag* wialómórró, igósüm ka nóma ki tama, e kürü gyagüp kolaean koke ki ngigütinane, yadi, kürü nidi bagürwóman ki ngitan kwarila. Ka amkoman karrkukusi angundóla yabükwata wagó, kürü ne bagürwóme ene ta yabü bagürwóme.

⁴ Ka yabüka nóma wialómórró, ka ugón wirri müpdü namülnürrü, ka azid aengrró kólba moboküpdu, akó ka yón namülnürrü yabüme. Ka yabüka igósüm koke wialómórró, yabü gyagüp kolaean ngibtanóm, a igósüm, yabü umulüm igó, kürü wirri [moboküpdu ubi] yabükama.

Darrü Paman Kolae Arrgon

⁵ Darrü pama ola kolae tonarr nóma tónggapónórr, wa wata kürü gyagüp kolae koke kyónürr, a wa yabü blamanab gyagüp kolae ninóp, barrkyananbóka. Ka wialómdóla "barrkyananbóka," zitulkus kürü ubi kokea wirri arüngi wialómóm.

⁶ Abüna yabükagab oya ne [kolaean darrem] ekyenóp, ene gaoandóma.

⁷ Errkya ma, e wata oya kolae tonarr arrgonane akó arüng ekyanane, igósüm wirri gyagüp kolaea oya koke [ut-ut ine].

⁸ We ngarkwatódó, ka yabü arüng bütandóla yabü amkoman moboküpdu ubi oyaka amtyanóm.

⁹ Ka ta yabüka wialómórró umul bainüm wagó, e kürü blaman bóktan ia amkoman mamunarre. Amkoman, e kürü bóktan mamoandakla.

¹⁰ E darrü oloman kolae tonarr nóma arrgondakla, ka ta inzan ene oloman kolae tonarr arrgondóla. Anda, ka ne kla arrgorró, ka we kla arrgorró Kerrison obzek kwata yabü morroalóm. A ka gyagüpi tótókdóla wagó, darrü kla babula arrgonóm.

¹¹ Ka oya kolae tonarr arrgorró, igósüm [satania] mibü koke ilklió bülión yarile oya ubi tómbapónóm, zitulkus mi oya bókam bagós bóktan amkoman umulakla.

Pol Karianbóka Nyabenórr Trroas Wirri Basirrdü

* ^{2:3 peba mórrag:} Pol Korrint pamkolpam karianbóka basenóm wamórr ibü bagóm. Ene kakóm, wa darrü peba mórrag wialómórr. Ini peba mórrag errkyá ma babula.

12 Ka Trroas wirri basirrdü nöma abzilürrü Morroal Bóktan amgolóm Kerrisonkwata, ka eserró wagó, Lod kwat tapakurr kürünkü oya zaget tónggapónóm.

13 A zitulkus ka kólba zonaret Taetusün ola koke eserró bóktanpükü yabükagab, kürü gyagüpítótók gaodó koke yarilürr ngón agónóm. Da ka yawal bóktan bóktarró amkoman bangun pamkolpamdó, ola nidi koralórr, akó wamórró Masedonia prrobinsdü.

Mi Kerrison Ilangzanakla

14 A mi Godón eso ekyanórre! Wa pamkolpamab obzek kwata igó amtyanda igó, wa satani ut-ut yónürr. Akó wa kibü balngomólda ene kla bómtyande, zitulkus ki Kerrisoka dabyórrünakla. Inzana, wa kibükama morroal ilang ayoda blaman bwóbdü. Ene morroal ilang igó klama, mi oyabóka umulakla.[†]

15 Ki Kerrison ilangzanakla, Godón ne klama bagürwóman ngitanda. Ki Kerrison ilangzanakla ibü aodó, zidbairrún nidipko, akó ibü aodó, bamrukürrún nidipko.^{‡§}

16 Ibüka, bamrukürrún nidipko, ki büdülan ilangzanakla. Ibüka, zidbairrún nidipko, ki arrólan ilangzanakla. Ia gaoandó nótóke ini zaget tónggapónóm?

17 Aprrapórr God kibü inzan bómzyatóda wagó, ki gaoandómakla, zitulkus ki ene abün ilklió bülión pamzan kokeakla, wirri mani azebóm ubi nibióbe Godón bóktan amgoldógar. A ki amkoman moboküpi bóktandakla Godón obzek kwata, Kerrisoka dabyórrünzanakla. Ki bóktandakla pamzan, God nibiób zirrtapónóp.

3

Küsíl [Alkamül-koke Tónggapórón Bóktanan] Zaget Tónggapón

1 Ia kibü ubia akó kibiób bagürüm morroal bóktane? Koke! Ia zitulkus asiko yabü peba mórrag azebóm ó wibalómóm, kibü ne klama bagürdako, ngibürr pamazan ubi baindako inzan peba mórrag azebóm? Babulako!

2 E yaib wa peba mórragzanakla, kibü ne klama bagürda, kibü moboküpü wialómórrónzana. Blaman pamkolpam gaodómako umulüm akó atangóm, ki ne morroal zaget tónggapónóp yabü aodó.

[†] **2:14** Grrik akó Mórrke-mórrke Bukdü igó alap-alap bóktan wialómórróna: God Rrom gazirr pamab singüldü wirri ngi pamzana. Rrom gazirr pamab singüldü pama darrü bwóban pamkolpam nöma ut-ut nirre, oyaka bóka bamgüñ nidi kwarilürr, wa ibü, tóba gazirr pampükü, nolngomónónóp tóba pamkolpamab obzek kwata. Ene ut-ut bairrún kolpam [leba zaget] kolpamóm bainóp. Pol akó ngibürr Godón zaget pam ene gazirr pamzan kwarilürr, ó i ene ut-ut bairrún kolpamzan kwarilürr Kerrison leba zaget pamóm bainüm. [‡] **2:15** *bamrukürrún nidipko*, ibü [ngarkwat-koke arról] babula, a i ma sab [metat bólmyan urdü] ogobe. [§] **2:15** Ini alap-alap bóktana. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama gyagüpi tótókdako igó, ene ilang [urdü amsel larab] ilanga, [iprist] ne lar bamngul kwarilürr [altadój]. Ene ilanga Godón bagürwóman ngitan yarilürr. Yesu urdü agasil larzan yarilürr krrosdó. Yesun amkoman angun pamkolpam ene klaman ilangzanako. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama gyagüpi tótókdako igó, ene ilangan kúp móðoga: Ene Rrom gazirr pamab singüldü wirri ngi pama ene pamkolpam nöma nolngomónónóp, ngibürr kolpama morroal ilang buru angan kwarilürr. Ene gazirr pamdó wa morroal ilang yarilürr, a ene ut-ut airrün pamkolpamdó, wa kolae ilang yarilürr, zitulkus i umul kwarilürr igó, i leba zaget kolpamóm ki bairre o ibü ki ekrrórre.

³ Blaman pamkolpam gaodómako asenóm igó, e peba mórragzanakla Kerriso tüób ne kla wialómórr, kibü zagetódágab. Wa ene kla koke wialómórr baerro-e, a arról Godón Samu-i. Wa ene kla taptapan ingülküp pokodó koke wialómórr, a pamakanan moboküpdu.

⁴ Ki ini klambóka amkoman umulakla Kerrisokama Godón obzek kwata.

⁵ Kibü zitülkus babula gyagüpi tótókóm igó, kibü kibióban gaodóma Godón Zaget tónggapónóm. God wató módóga, kibü gaodó nótó ainda.

⁶ Wa kibü gaodó tinóp Zaget pamóm bainüm küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktanan Zaget tónggapónóm. Ene küsil bóktanan wialómórrón gida babula, a Godón Samu asine ene bóktandó, zitülkus wialómórrón gida büdül ódódda, a Godón Samua arról akyanda.

⁷ Mosesón gida wialómórróna taptapan ingülküp pokodó. God Mosesón ene gida nómá ekyanórr, Mosesón obzeka [wirri kómal zyónpükü] ongäng bapónórr, Isrrael pamkolpam igósidi gaodó koke kwarilürr oya obzékdó metat azilüm, enana ene zyóna zaorrón barrgon yarilürr. Mosesón darrü Zaget módóga, ene gida umul bainüm pamkolpamdó. Ene gida-a büdül sidódürr ibüka, gida koke nidi mamoañónóp. Zitülkus ene gida-a, büdül ne klama ódódda, wirri kómal zyónpükü tamórr,

⁸ Godón Samua ne Zaget balngomólda, oya wirri kómal zyón amkoman wirriana, ene gidan wirri kómal zyónđügabi!

⁹ Ene gidan Zageta pamkolpam zaz ninóp akó [kolaeán darrem] nókyenóp. Zitülkus ene gidan Zagetaen wirri kómal zyón asi yarilürr, amkoman, Godón ilküpdu [dümdüm tonarr] ne Zageta ódódda, oya wirriana kómal zyón asine ene ngaep Zagetódágab.

¹⁰ Ngaep alkamül-koke tónggapórrón bóktanan Zagetaen wirri kómal zyón ngaen asi yarilürr, a errkyá ene inzana, wamaka ene kómal zyón babula. Zitülkus módóga, ene küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktanan Zagetaen kómal zyón wirriana.

¹¹ Akó zitülkus ene ngaep bóktanan Zageta, zaorrón ne klama barrgon yarilürr, kómal zyónpükü tamórr, ene küsil bóktanan Zaget, metat asi ne kla yarile, oya wirriana kómal zyón asine ene ngaep klamdágab!

¹² Zitülkus ki ene klamóm [gedlóngóm baindakla], da kibü tórrmen tulmil gum-koke igósidiako.

¹³ Ki Moseszan kokeakla, tóba obzek nótó ngablaorr mórrkenyórr pokoe, igósüm Isrrael pamkolpama koke iade ki eserre, ene wirri kómal zyóna zaorrón ia barrgon yarilürr.

¹⁴ A ibü gyagüpitótók zürük barümürrün koralórr, zitülkus kókó errkyá ene inzana, wamaka ibü gyagüpitótók ngablaorrónako mórrkenyórr pokoe-e, darrü pama ngaep alkamül-koke tónggapórrón bóktanan buk nómá atangda ibüka ibü kwóbbazen müötüdü. God ene mórrkenyórr pokoe koke amanikürr, zitülkus wa ene pokoe wata igósidi amanike, darrü oloma nómá dabine Kerrisoka.

¹⁵ Anda, ngaendögab kókó errkyá, darrü pama Mosesón gida nómá atangda, ene inzana, wamaka darrü mórrkenyórr pokoe [Zu pamkolpamab] moboküp ngablaoda, da i bóktanan küp koke igósidi amzyatódako.

¹⁶ A darrü oloma Lodka nómá byalüngda, God ene mórrkenyórr pokoe amanikda.

17 Ene bóktan opor “Lod” oya küp módóga: Godón Samu. Akó Lodón Samu nega, pamkolpama darrü kla koke amoandako ó darrü klama ibü koke amorranda, da i popadako.

18 Mi blamana Lodón wirri kómály zyón ongang bapóndakla mibiób obzeke, ngablaorrón-koke ne obzekako. Akó wa mibü azazinda tóba obzeksyók ngarkwatódó tóbazan bainüm akó sab ene kómály zyón wirrian yarile. Ene zyóna Lodkagabi tótókda, Godón Samu nótóke.

4

Wirri Darrem Kla Samuan Ngarkwatódó Mariti Tónggapórrón Beledó

1 We ngarkwatódó, ki kokean piküp bairre ini zaget tónggapónóm, zitülkus God tóba gyaurdügab kibü ini zaget tókenyép tónggapónóm.

2 A ki ma kibiób kak nómtyenóp anikürrün tórrmendó, büödan ne elklazako; ki pamkolpam koke ilklió búlióndakla akó ki Godón bóktan obae koke azazindakla. A ki amkoman bóktan amgoldakla. Olgabi ki Godón obzek kwata amtyandakla blaman pamkolpamdó igó, ki morroal pamakla. Da zitülkus babula kibükwata bóktanóm igó, ki kolae pamakla.

3 Anda, ene inzan nómada, wamaka [Morroal Bóktan] ngalaorróna mórrkenyórr pokoe-e, ki ne poko amgoldakla, ene ngalaorrón ibükama, bamrukürrün nidipko.*

4 Satania, ini tüp nótó alngomólda godzan, amkoman bangun-koke pamkolpamab gyagüpitótók murrnausóp, da i ilküküp murrbausürrün pamkolpamzanóm bainóp. Ene igósüm, i gaodó kokeako ene zyón asenóm, ne klama tótókda Morroal Bóktandógabi, Kerrison [wirri kómály zyónankwata] ne Bóktane. Akó Kerriso Godón dandanga.

5 Ki kibióbkwata bóktan koke amgoldakla, a ki ene bóktan amgoldakla igó, Yesu Kerriso wa [Lode], akó igó, ki kib yabü [leba zaget] pamakla Yesunme.

6 Zitülkus módóga, God, ngaen nótó bóktanórr wagó, “Tümün kwatódágabi zyóna ki ongang bapón,” wa tóba zyón ongang sapónórr mibü moboküpdu.† Ene igósüm, mibü umul akyanóm Godón wirri kómály zyónankwata, Kerriso ne zyón okaka amzazilda.

7 A ene wirri darrem kla kibü moboküpduuma, ki inzan nidipakla, wamaka mariti tónggapórrón beleakla. Ene igósüm, amtyanóm ene wirrian arüng Godkagabia akó kibükagabi kokea, wirrian ne arünge blaman ngibürr klamab arüng arrgrratóda.

8 Abün-abün müpa kibü myangrao apóndako, a i kibü kokean [ut-ut baindako]. Ki ngibürr tonarr tai umul-kókakla laró tónggapónóm müp tonarrdó, a ki kokean piküp bairre ngambangólóm Godka.

9 Pamkolpama kibü wirri müp alióndako, a God kibü kibióban kokean alókda. Pamkolpama kibü sekrrónóp akó ki tüp tóbalókórró, a ki kokean kolae bainóp.

10 Ki nubóbóna tótókdakla, ki azid aengdakla akó metat umulakla igó, zitülkus pamkolpama Yesun emkólóp, i ta mibü kena sekrrónónóm. A ki büdül kórzyóndakla akó koke piküp baindakla Godón bóktan amgolóm, igósüm pamkolpama eserre kibü nyabendó wagó, Yesu arróla.

* **4:3** bamrukürrün nidipko, ibü ngarkwat-koke arról babula, a i ma sab [metat bólmyan urdü] ogobe. **4:6** Bwób Zitü 1:3 † **4:6** Ini bóktanan küp módóga: God mibü gaodó tinóp Morroal Bóktanan [küp tai apadóm].

11 Anda, ki, arról nidipakla, blaman tonarr umulakla igó, kolpama mibü kena sekrrónónóm Yesunme, igósüm pamkolpama eserre kibü ngyabendó igó, Yesu arróla. Ene ngyabena sab blakóne, ki nóma narrbarino.

12 Da módóga, ki kena narrbarinün, a [ngarkwat-koke arróla] yabü ngyabendó okaka bainda, zitulkus ki Morroal Bóktan Yesunkwata amgol kwarilnürü yabüka.

13 Igó wialómorróna Wórr Pebadó wagó, "Ka Godón amkoman angun namülnürrü, da igósidi ka bóktarró." Ene dadan amkoman bangundügabi ki ta metat bóktanórre Morroal Bóktan amgolkü, zitulkus ki Godón amkoman angundakla.

14 Akó ki metat bóktanórre, zitulkus ki umulakla igó, Lod Yesun nótó ırsümülürr büdüldügabi, wa ta sab kibü sirsine kibü Yesuka dabyónüm akó kibü amarrum oya obzek kwata bórrangóm yenkü.

15 Blaman ini elklaza we pokodómako yabü morroalóm, igósüm, Godón [gail tonarrazan] bayoda abün pamkolpamdó akó olgabi ngibürr abün pamkolpamdó, i sab ngaru bapón-koke eso iade ekyanórre. Da i Godón ngi igósidi wirri kwitüm emngyelnörre.

Amkoman Bangundügabi Ngyaben

16 We zitulkusdü, ki kokean piküp bairre Godón bóktan amgolóm. Enana kibü büb praka akó arüng-koke baindako, God kibü samu küsilzan ainda blaman ngürrzan.

17 Zitulkus módóga, ki ne kari müp aengdakla karibóka, sab ngarkwat-koke wirri kómal zyón sidüde kibüka. Ini zyóna ene müp wirribóka arrgrratóda.

18 Da ki igó elklazadó koke azildakla, pamkolpama ne elklaza basendako, a ki igó elklazadó azildakla, pamkolpama koke ne elklaza basendako. Zitulkus módóga, pamkolpama ne elklaza basendako, ini elklaza wata sab karianbóka asi kwarile bupso, a pamkolpama koke ne elklaza basendako, ini elklaza sab metatómpükü asi kwarile.

5

Kwitüm Büb

1 Mibü büb inzanako, wamaka palae müótako, mi ne klamdó ngyabendakla ini tüpdü. Mi umulakla wagó, ini tüpan palae müóta ne nóma kolae bairre, mibü kwitudü müót sab asi kwarile Godkagabi. Pama ini müót koke balmelorr. Akó ini müót metatómpükü asi kwarile.

2 Anda, mizan ini tüpan palae müótüdü ngyabendakla, mi syóngdakla, Godka nae amande kwitüm büb aliónüm mibü bamelóm küsil mórrkenyórrzan.

3 God ta mibü küsil büb nóma túlirre bamelóm, mibü samu sab kakapur koke kwarile, a mibü samuah büb sab asi kwarile.

4 Anda, mizan ini tüpan palae müótüdü ngyabendakla, mi syóngdakla müp amarrudi. Zitulkus módóga, mibü ubi kokea mibü samu sab kakapur kwarile, a mibü ubia kwitüm büb bamelóm, igósüm arróla mibü dudu büb sab imrüke, sab ne büba narrbarine.

5 God tüóbe, mibü nótó tómbapónórr ene küsil büb azebóm. Akó wa tüóbe, mibü tóba Samu nótó tókyenóp [alkamül-koke bóktanzan], wa sab mibü blaman elklaza túlirre, wa ne alkamül-koke bóktan túlinóp.

6 We ngarkwatódó, ki metat amkoman karrkukusi angundakla igó, ene klama sab amkoman tómbapórre. Akó ki umulakla igó, ki ini bübilan nyabendakla, ki nanabwóbdümakla Lodkagabi.

7 Ki amkoman bangundügabi nyabendakla, a ene elklazadógabi koke, ki ne elklaza basendakla.

8 Ka inizan wialóma, ki ini elklaza amkoman karrkukusi angundakla. Akó kibü ubia ini büb alókóm akó Lodkü nyabenóm.

9 Da módoga, kibü wirri ubia oya bagürwóman ngitanóm, ia ki ini bübi nyabendakla, ta ia ki kwitüdü nyabendakla nanabwóbdü ini bübdügabi.

10 Zitulkus módoga, mi blamana sab okaka büzazino Kerrison obzek kwata mibü zaz bainüm. Ene igósüm, mi darrpan-darrpana darrem ipüdörre ene ngarkwatódó, mi ne elklaza tómbapónónóp, ia morroal ó ia kolae ne klamko, mizan bübi nyaben kwarilnürü.

[Apostolab] Zaget Módoga, Pamkolpam Byalóm Ia Gódam Bangurre Godkü Yesukama

11 We ngarkwatódó, ki pamkolpamab gyagüpítótók alüngüm kaindakla, zitulkus ki umulakla Lodón gum angónóm. God kibübóka amkoman umula, akó ka gedlóngóm baindóla wagó, e ta kibübóka amkoman umulakla yabiób moboküpü.

12 Ki kibiób akó koke bagürdakla yabüka, a ki yabünkü kwat tapakudakla ikub bagürüm kibükwata. Ene igósüm, e gaodómakla bóktan alkomólóm ibüka, ikub nidi bagürdako ene klamabkwata, i ne elklaza basendako, akó ene klamabkwata koke, moboküpü ne klamko.

13 Ngibürr tonarrdó Godón Samua kibü bumiógda akó ene inzana, wamaka kibü gyagüpítótók dümdüm kokea. Da ene Godónküma. A kibü gyagüpítótók dümdüm nómada, ene yabünküma.

14 Kerrison moboküpü ne ubie, kibü balngomólda, zitulkus ki amkoman karrkukusi angundakla igó, darrpan oloma narrótókórr blaman pamkolpamabkö, da igósidi blamana narrbarinürü.

15 Akó wa narrótókórr blaman pamkolpamabkö, igósüm, küsil arról nidi apadódako, i tibióbankü myamem koke ki nyaben koralón. A i oyankü iade ki nyaben koralón, ibünkü nótó narrótókórr akó God noan irtsümüllürr arróldó.

16 Da módoga, kidi, ki myamem darrü pam koke amzyatódakla tüpan paman gyagüpítótók ngarkwatódó. Enana ki ngaen Kerrison emzyetóp tüpan paman gyagüpítótók ngarkwatódó, errkyá ki oya inzan myamem koke amzyatódakla.

17 Da darrü olom Kerrisoka dabyórrün nómada, wa küsil olomóm kuri baine. Ngaep nyabena kuri bamrukürr, da módoga, küsil nyabena kuri bókyanórr!

18 God ini blaman elklaza wató tómbapónórr. Wa Kerrison zirrsapónórr mibünkü narrótókóm krrosdó akó inzana wa mibü gódam tangunóp, mi ngaen-gógópan oyaka nidi bóka bangün kwarilürrü. Akó wa kibü ene zaget tókyenóp pamkolpam byalóm, i ia gódam bangurre Godkü.

19 Ene wa, God blaman pamkolpam ini tüpdü gódam nangunóp, Kerriso nómá narrótókórr krrosdó. I ene kla amkoman nómá angundako, wa ibü kolae tonarr koke atangda ibü [kolaeán darrem] akyanóm. Akó wa

kibü igó bóktan tókyenóp pamkolpamidó bóktanóm, i ia gódam bangurre Godkü.

²⁰ We ngarkwatódó, ki Kerrison menyam pamakla, wamaka God kibükama pamkolpam arüngi byalda ene bóktan apadóm. Ki yabü arüngi byaldakla Kerrison ngidü igó, "Godkü gódam bangunam."

²¹ Kerrison kolae tonarr babulan yarilürr. A God mibü blaman kolae tonarr oyaka yamselórr, igósüm mi oyaka dabyórrünzanakla, mi [dümdüm tonarr] pamkolpamóm bairre Godón ilküpüdü.

6

¹ Kizan Godkü zagetódakla, ki yabü ta igó arüngi byaldakla, e ne Godón [gail tonarr] apadódakla, e ene kla küppükü inane; e igósidi ene kla enanóm-koke ipüdarre.

² God bóktanda tóba Wialómórrón Bóktandó wagó,
"Angrirrún tonarr nóma semrranórr, ka marü* murkrururrú;
ene zid bain ngürra nóma tübzilürr, ka marü tangmamtirrú."
Tübarrkrru, errkya ene wa angrirrún tonarra. Tübarrkrru, errkya ene wa zid bain ngürra.

Polón Azid Aeng

³ Kibü ubi kokea darrü kla tónggapónóm, pamkolpam sab ne klama nóllerre amkoman bangun-gum. Ene igósüm, darrü oloman zitulkus babula kolae poko bóktanóm kibü zagetankwata Godkü.

⁴ A ene wa, Godón Zaget pamzan, ki amtyandakla ki morroal pamakla blaman elklazadó: ki karrukus bórrangdakla müp tonarrdó, kolpama kibü müp nóma alióndako, akó kibü moboküp müpdü nómadako.

⁵ Ki karrukus bórrang kwarilnürü pamkolpama kibü nóma tokralórr, tümün müótüdü nóma turbulürr, akó pamkolpamab ngoroa ngürsilüm nóma bainóp kibüka; ki wirri arüngi nóma Zaget kwarilnürü kókó kibü myamem arüng babul yarilürr Zagetóm, kibü ut-koke irrüba nóma blakónónóp, akó ki koke nóma alo kwarilnürü.

⁶ Ki amtyandakla ki morroal pamakla kibü [kolkal] tonarrdógabi, kibü umuldügabi, kibü zao-zao tonarrdógabi, akó kibü morroal tonarrdógabi; ki Godón Samuan balngomól nóma mamoandakla akó kibü amkoman [moboküpüdü ubidügabi].

⁷ Ki amtyandakla ki morroal pamakla kibü amkoman bóktan amgoldóbak akó Godón arüngdögab. Akó ta ki [dümdüm tonarr] nóma tómbapónidakla, wamaka ene tonarr gazirr elklazako, tutul tange zangóm akó banól tange kibiób bódlangóm.[†]

⁸ Ki amtyandakla ki morroal pamakla, pamkolpama wirri ngi nóma atendako kibüka ó i kibü ngi nóma tüp alókdako; i kibükwata obae bóktan nóma alióndako panzedó ó morroal poko nóma bóktandako; i kibü inzan nóma ngabkandako igó, ki ilklió bülión pamakla, enana ki amkoman moboküp pamakla;

⁹ i kibü inzan nóma ngabkandako igó, ki umulürrün kokeakla, enana ki wirri umulürrünakla; i nóma gyagüpi tótókdako igó, ki nurrbarinüm

* ^{6:2} mariü: Ngaep Bukdü God ini bóktan oyaka bóktanórr, Isreal pamkolpam nótó ki zid nirre. Aini Pol ini bóktan wialómórr Korrint pamkolpam arüng bütanóm. ^{6:2} Aesaya 49:8 † ^{6:7} Ene dümdüm tonarr módágako: amkoman bangun, moboküpü ubi, amkoman bóktan, [prropetan bóktan], akó ngibürr inzan kla.

kaindakla, enana ki arrólakla; i kibü inzan nómá ngabkandako igó, God kibü [kolaean darrem] akyanda, enana wa kibü büdülpükü koke sekrranórr.

10 Ki amtyandakla ki morroal pamakla, pamkolpama kibü inzan nómá ngabkandako igó, ki gyagüp kolaeakla, a ki ma metat bagürwómdakla; ki elklaza-koke pamakla, a ki ma abün pamkolpam mórrel baindakla samuan ngarkwatódó; kibü elklaza babulako, a kibü ma blaman elklaza asiko samuan ngarkwatódó.

11 Korrint pamkolpam, ki yabüka amkoman moboküpi wialómórre akó ki kibiób wirri moboküpü ubi nómtyerre yabüka.

12 Kibü moboküpü ubian ngaru babula, a yabü moboküpü ubi kibüka, oya ngaru asine.

13 Ka yabüka wialómídóla wamaka e kólbanan olmalakla igó, e wata dadanzan kibüka yabiób dudu moboküpü ubi tómtyenane.

Dabyón-gu Godón Amkoman Angun-koke Pamkolpampükü

14 Dabyón-gu Godón amkoman angun-koke pamkolpampükü. Dümdüm tonarr pamkolpam akó gida nidi amgündako, ibü gyagüpítótók ia wata darrpanamli wirri elklazabkwata? Koke! Ó zyóndü nótó ngyabenda, ia wa gaodóma oyaka dabyónüm, tümündü nótó ngyabenda? Koke!

15 Ia Kerriso gaodóma ubi bainüm satanipükü?[‡] Koke! Amkoman bangun olom akó amkoman bangun-koke olom, ibü gyagüpítótók ia wata darrpanamli wirri elklazabkwata? Koke!

16 [Godón Gyabi Müót] akó obae god, ibü tónggapórrón bóktan laróga? Babula! Mi mibiób arról Godón gyabi müótakla. God enezan bóktanda tóba Wialómórrón Bóktandó wagó,

"Ka ibü aodó ngyabelo
akó ibü aodó agóltágol namulo,
ka ibü God namulo,
akó i kürü pamkolpam kwarile."

17 Akó God bóktanda wagó,
"We ngarkwatódó, ibükagab tübauske
akó bürrgrütamke ibükagab.
Darrü tómanpükü kla amurrgu,
da ka sab yabü morroal yazebo."

18 "Wirri Arüng Lod bóktanda wagó,
'Ka sab yabü Ab namulo,
akó e sab kólbanan simanal akó ópal olmal kwarilo.'

7

1 Moboküpü gómdamal, zitülkus God mibü ini [alkamül-koke bóktan] tulinóp, mi wata [kolkal] kolpam bairre blaman kolae elklaza tómbapón-gum, mibü büb ó samu ne elklaza tóman-pükü aindako Godón ilküpü. Akó mi [dudu kómá] ki ngabenórrre, Godón gum-gum [ótókde].

Polón Bagürwóm

[‡] **6:15** Satani, Grrik bóktane tange wibálómórrón pebadó darrü Zu ngi-e angrirrüna, Beliar ó Belial.

6:16 Lebitikus 26:12; Zerremaea 32:38; Izikel 37:27 **6:17** Aesaya 52:11; Izikel 20:34, 41 **6:18**

2 Samuel 7:8, 14

² Yabiób [moboküpdu ubi] tómytenam kibüka. Ki dümdüm-koke tonarr koke tómbapónóp yabü darrüdü, ki yabü darrü kolae koke inóp, akó ki yabü darrü koke ilklió ilinóp mani azebóm.

³ Ka ini poko koke wialóma yabü bagóm, zitulkus ka kuri wialóma kagó, kibü wirri moboküpdu ubi yabükamóma. Ene igósidi, ki yabü kokean elókrre yabióban, ia ki arrólakla, ta ia ki nurrbarino.

⁴ Ka amkoman karrkukusi angundóla wagó, e sab dümdüm kla tónggapóname, akó kürü zitulkus asiko yabükwata ikub bagürüm. God kürü barrkyanan arüng kókyanórr. Kibü blaman müp tonarrdó ka kari bagürwóm kokela.

⁵ Ka kuri wialóma kagó, ki Masedonia prrobinsdú babzirrú. Ene kakóm, kibü ngón agón babul yarilürr. Zitulkus módóga, abün-abün müpa togoblórr kibüka. Darrü müp we kla yarilürr, pamkolpama kibüka bóka bamgün koralórr. Akó darrü müp we kla yarilürr kibü moboküpdu, ki yabükamóm gyakolae kwarilnürü.

⁶ A God ibü arüng bütanda, arüng-koke nidipako. Wa kibü arüng tütnóp Taetusün abzildügab.

⁷ Akó wata oya abzildügab koke, a ta igó bóktandógab, e oya arüng ekyenarre. Wa kibü tüzazilóp, e kürükamóm nae aman koralnórró. Akó wa tüzazilóp yabü wirri gyaurankwata akó yabü wirri ubiankwata ia elklaza tómbapónóm kürüka. Ene igósidi, ka wirri bagürwóm namülnürü ngaendógabi.

⁸ Zitulkus módóga, enana kürü arüng bóktan oporpükü peba mórraga* gyaur idódürr yabüka, ka gyaur kokela ka ne peba mórrag wialómorró. Ngaen-gógópan ka gyaur namülnürü, zitulkus ka umul namülnürü wagó, kürü peba mórraga sab gyaur ki sidód yabüka. Taetus kürü kuzazile wagó, e gyaur kwarilnürü, a wata tugupurr tonarróm.

⁹ Enana ka ngaen-gógópan gyaur namülnürü, errkyá ka ma bagürwómdóla. Igó zitulkusdú koke, kürü peba mórraga yabüka gyaur idódürr, a igó zitulkusdú, yabü gyauranme e Godka byalüngarre yabiób kolae tonarrdógab. Zitulkus módóga, e gyaur kwarilnürü Godón ubi ngarkwatódó, da e koke azid aeng kwarilnürü kibüme.

¹⁰ Godón ubi ngarkwatódó ne gyaure, ene gyaura pamkolpam balngomólda Godka byalüngüm tibiób kolae tonarrdógabi. I Godka nóma byalüngdako, God sab ibü igósidi zid nirre akó i gyaur koke kwarile. A ini túpan pamkolpamab gyaur, ibü koke ne klama balngomólda Godka byalüngüm, ene gyaura ibü metat büdül kwatódó amarruda.

¹¹ Ngakónam ene Godón ubi ngarkwatódó ne gyaura laró alngón yarilürr yabüka: yabü wirri amkoman ubia tónggapónóm dümdüm laróga. Yabü wirri ubi yabiób bödlangóma, amtyanóm e ene kolae koke tónggapónarre. Yabü wirri ngürsila ene kolae tonarranme. E wirribóka barrkürrü kürü peba mórraganme. Yabü wirri ubi kürü asenóma. Yabü wirri ubi ia elklaza tómbapónoma kürünkü. Yabü wirri ubia, ene kolae nótó tónggapónórr oya [kolaean darrem] akyanóm. Blaman kwata e igó tómyerre igó, e ene kolae kla[†] koke tónggapónarre.

¹² Da enana ka yabüka ene arüng bóktan oporpükü peba mórrag wialómorró, ka koke wialómorró oyame, ene kolae nótó tónggapónórr.

* ^{7:8} arüng bóktan oporpükü peba mórrag: Ma ini peba mórragan ngaensingül bóktan ngakanke.

† ^{7:11} ene kolae kla: Ma 2:5-11 ngabkanke.

Akó ka ta koke wialómórró oyame, wa ene kolae noanka tónggapónórr. A ka wialómórró, igósüm e yabiób ki bómzetaurre Godón obzek kwata, yabü ubi ne ene elklaza amkoman tómbapónóma, ki yabü ne elklaza tómbapónóm byaldakla.

13 We zitulkusdü, ki arüng bütarrón kwarilnürü.

Ki wata arüng bütarrón koke kwarilnürü, a ki ta wirri bagürwómdü kwarilnürü Taetusün bagürwómanme, zitulkus e blamana oya samu kúsilzan inarre.

14 Ka yabükwata ikub bagürnürü Taetuska, akó e kürü büód koke kókyenarre. Zitulkus módoga, kizan ne poko bóktónóp yabüka, blaman amkoman kwarilürr, kibü ikub bagüra yabükwata Taetuska pupo tinóp wagó, ene ta amkomana.

15 Errkyadan oya wirri moboküpü ubia yabüka ngaendógabi, wazan gyagüpi amanda wagó, e blamana ia kibü bóktan arrkrru kwarilnürü, e oyazan morroal ipüdarre gum angónde akó tórrngónde.

16 Ka bagürwómdóla, zitulkus ka amkoman karrkukusi angundóla wagó, e sab dümdüm kla tómbapónane.

8

Arüng Atan Bóktan Wirribóka Gailüm

1 [Zonaretal], kibü ubia e umul kwarilo ene [gail tonarrbóka], God ne kla nókyenóp ene sos pamkolpam aini Masedonia prrobinsdü.

2 Wirri müpa ibü tawinóp, da i wirribóka azid aeng kwarilürr. Dakla i ngaru bapón-koke bagürwómdü kwarilürr akó ibü elklaza babulan kwarilürr. Olgabi i ngaru bapón-koke mani gail kwarilürr.

3 Ka amkoman poko pupaindóla wagó, ibü gaodó ne kla kwarilürr, i irrbünóp. Akó i errgrótóp, ibü gaodó ne kla kwarilürr, igóside i myamem gaodó koke korálórr tibiób ngyaben elklaza bumiögüm. I ene kla tónggapónóp tibiób ubi ngarkwatódó.

4 I kibü arüngande bamtin kwarilürr ibü ok bainüm Godón pamkolpam Zerrusalem wirri basirrdü tangbamtinüm, sos pamkolpama ngibürr prrobinsdüzan tónggapón kwarilürr.

5 I tónggapónóp, ki koke ne klamóm gedlóngóm bain kwarilnürü. Ngaen-gógópan i tibiób arról Lodón ilinóp, ene kakóm i tibiób arról kibü tülinóp, Godón ubi ngarkwatódó.

6 Da ki Taetusün arüngi ilóp yabü tangamtinüm ini gail tonarr alakónóm, zitulkus wa ngaen ini zaget bókyanórr.

7 E blaman elklaza kari morroal koke tómbapondakla: yabü amkoman bangun wirria, yabü bóktan kari morroal kokea, yabü umul wirria, yabü amkoman ubi wirria dümdüm kla tónggapónóma, akó yabü [moboküpü ubi] wirria, e ne ubi umul bainarre kibükagab. Kibü ubia, e enezan morroal tómbapón kwarilünke ene gail tonarrdó.

8 Ka yabü arüng bóktan koke akyandóla ini kla tónggapónóma, a ka yabü moboküpü ubi apókóm kaindóla igó, ia amkomana. We ngarkwatódó, ka yabü byaldóla ngibürr pamkolpamab ubiankwata gailüm, asenóm ia yabü moboküpü ubi inzana, ibü moboküpü ubizane.

9 Zitulkus módoga, e umulakla Lod Yesu Kerrison gail tonarrbóka igó, wa tüpdü tamórr elklaza-koke pamóm bainüm yabü morroalóm, enana

oya mórrrel* asi kwarilürr kwitüm. Wa ene kla bimgatórr akó elklaza-koke pamóm bainürr, igósüm e mórrrel kolpamóm ki bainane samuan ngarkwatódó.

¹⁰ Akó ka yabü kólba gyagüpítótók akyanóm kaindóla inikwata, zitulkus ini klama yabü sab tangnamtirre. Sim ne pail e ngaensingül sos pamkolpam kwarilnürřü mani dakabainüm. Akó ene tibióban koke, e ta ngaensingül sos pamkolpam kwarilnürřü nibiób ubi yarilürr mani akyanóm.

¹¹ Errkya ene zaget ugó elakónam, e ne mani dakabain bókyenarre. Ene igósüm, yabü wirri ubi ene zaget alakónóm inzan yarile, yabü ne ubi yarilürr ene zaget bókyanóm. Ilinam, yabiób elklaza ngarkwatódó.

¹² Zitulkus módóga, darrü oloman ne wirri ubi asi nómá yarile akyanóm, God ene [gyaur kla] sab ipüde, zitulkus ene oloma ekyene tóba elklaza ngarkwatódó. Wa koke ekyene igó elklaza ngarkwatódó, babul ne elklazako.

¹³ Kibü ubi kokea, yabüka sab müpa koke tame, zitulkus e ngibürr kolpamab müp ul aindakla. A kibü ubia, e, nidi gaildakla, akó ene pamkolpama, nidi azebdako, nizan kopoab sab gaodó namüli.

¹⁴ Errkyadan ini tonarr, yabü abün ne elklazako ibü tangbamtindako, elklaza-koke nidipko. Olgabi, darrü tonarr yabü elklaza sab ne babul nómá kwarile akó ibü abün elklaza sab ne asi nómá kwarile, ibü ne elklazako yabü tangnamtirre. Da e nizan kopo sab ugón gaodó namüli.

¹⁵ Wata Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Abün nótó dakabainürr, oya wata gaodó yarilürr, akó aüd nótó dakabainürr, oya gaodó yarilürr."

Taetusün akó Nis Amkoman Bangun Pam Nis Korrint Wirri Basirrdü Zirrapónóp

¹⁶ A mi Godón eso akyandakla, dadan amkoman ubi nótó ingrínürr Taetusün moboküpüdü yabü tangbamtinüm, kibü ubizan.

¹⁷ Taetus abinürr, ki oya nómá imtinóp yabüka alkomólóm. Ene kla tebe koke, a wa yabüka tótókda wirri ubipükü akó tóbanan ubidügab.

¹⁸ Ki Taetusün zirrapónidakla darrü zonaretbükkü, blaman sos pamkol-pama noan agürdako tóba zagetanme Morroal Bóktan Yesunkwata ayom.

¹⁹ Ene kla tebe koke, a oya wa blaman sos pamkolpama ipüdóp kinkü tótókóm, ki ini gyaur kla sab nómá imarrurre Zérrusalem sos pamkolpamđó. Ki ini zaget ngakandakla Lodón ngi wirri kwitüm amngyelóm akó amtyanóm kibü ubi ngibürr pamkolpam tangbamtinüma.

²⁰ Wa sab kinkü tame, zitulkus kibü ubi kórzyónüma darrü oloma kibükwata bóktan-gum wagó, ki ini wirri gyaur kla kle-kle ngakandakla.

²¹ Zitulkus módóga, ki kibioób gyagüpítótók ene klamdó arrbündakla igó, dümdüm kla tómbapónóm, ene wata Lodón ilküpüdü tebe koke, a pamkolpamab ilküpüdü ta inzan.

²² Akó ki mibü darrü zonaret inkü zirrapónidakla, ki noan abün tonarre apók kwarilnürřü akó ki esenónóp igó, wa abün elklaza wirri arüngi tómbapónda. Akó errkyadan oya ubia yabü wirrian arüngi tangbamtinüm ene mani dakabain zaget tónggapónóm, zitulkus wa amkoman karrkukusi angunda wagó, yabü ubi mani gailüma.

* ^{8:9} Ene mórrrel módógako: [wirri kómal zyón], arüng, akó blaman kwitüdü elklaza. 8:15
Bazeb Tonarr 16:18

23 Darrü oloma ne Taetusünkwata nóma imtine, oya ilamke magó, wa kürü kamade akó wa kankü zagetóda yabünkü. Darrü oloma ne mibü zonaret nisabkwata nóma imtine, oya ilamke magó, sos pamkolpama ibü zirrapóndako ibü ngidü tórrmen tómbapónóm. Akó ibü tórrmendögabi pamkolpama Kerrison ngi wirri kwitüm amngyeldako.

24 We ngarkwatódó, e panzedó yabiób moboküpdu ubi nómtyenam ini pamdó akó nómtyenam igó, kibü dümdüm asine yabükwata ikub bagürüm. Ene igósüm, blaman sos pamkolpama ini klambóka umul kwarile.

9

1 Darrü kla myamem babula kürü wialómóm yabüka ini zagetankwata Godón pamkolpam tangbamtinüm Zerrusalem wirri basirrdü.

2 Zitulkus módoga, ka umulóla yabü wirri ubi ibü tangbamtinüma. Ka ikub bagür namülnürrü, ngaendógab kókó errkyá, yabükwata Masedonia pamkolpamđó wagó, e ne pamkolpamakla Akaya prrobinssü, wata tómbapórrón kwarilnürrü sim paildügabi mani aliónüm. Akó yabü wirri ubia barre pamkolpam nunuóp tórrmenóm.

3 A ka ma ini aüd zonaretal zirrbapóndóla yabü tangbamtinüm ene mani dakabainüm, igósüm kibü ikub bagür yabükwata enan küp-koke yarile ini klamdó. A igósüm e tómbapórrón kwarilo kürünkü, ka enezan bóktarró.

4 Akó igósüm, ki büód koke kwarilo, ki inzan amkoman karrkukusi angun kwarilnürrü igó, e tómbapórrón koralo. Ki sab büód kwarilo - akó e yaib sab amkoman büödan kwarilo - ngibürr Masedonia kolpama ne nóma ogobe kankü akó ne nóma eserre igó, e tómbapórrón kokeakla.

5 Da ka gyagüpi wama kagó, ka ini aüd zonaretal arüngi ki nilnümä yabüka tótökóma yabü tangbamtinüm ene wirri [gyaur kla] ngaengögópan tónggapónóm, e ne [alkamül-koke bóktan] ingrinarre gailüm. Da ka solkwat nóma abzilo, ene mani wata módó yarile inzan, wirri gyaur klamzan yabü ubi ngarkwatódó, akó inzan koke darrü clamzan, e bagürwóm kokeakla gailüm.

Wirri Gyaur Kla Gail

6 Ini pokó gyagüpi amanikamke: Nadü oloma barítóda aüdan küp, sab aüdan abüle, a abün küp nótó barítóda, wa sab abün abüle.*

7 Darrpan-darrpan oloma ki alión yarilün, wa moboküpdu ne gyagüpitótók esene aliónüm. Wa mólmontwólpükü koke iline ó wa koke ki alión yarilün, zitulkus darrü pama oya ile aliónüm. Zitulkus módoga, barnginwómpükü nótó gailda, Godón [moboküpdu ubi] oyakama.

8 Akó God gaodóma yabü ngaru bapón-koke gailüm blaman gyaur kla. Ene igósüm, yabü blaman elklaza gaodómako blaman tonarrdó akó e ngibürr pamkolpam ngaru bapón-koke iade tangnamtirre blaman kwata.

9 Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda ene olomankwata, wirri gyaur kla nótó gailda, wagó,

"Wa tóba gyaur kla popa arrgrratóda elklaza-koke pamkolpamđó;

God sab ene oloman [dümdüm tonarr] gyagüpi amanike metatómpükü."

* **9:6** Pol ini bóktanbarr wialómorrám koman bangun pamkolpam arüng bótanóm wirri gyaur kla gailüm. **9:9** Wórr Peba 112:9

10 Akó God [wit] küp aliónda küp barit pamdó, ene küp nótó amanda tóba apapdó, akó God brred aliónda alom. Wa ta sab yabü nygaben elklaza nülirre, akó abün nirre. Akó wa ene morroal tulmil abün nirre, yabü dümdüm tonarra ne tulmil alngumilda.

11 God sab yabü mórrrel pamkolpamóm nirre blaman kwata, igósüm e gaodó kwarilo gailwómüm blaman tonarrdó. Akó yabü gailwómdügab pamkolpama sab Godón eso ekyerre, ene gyaur klamankü, ki sab ne kla amarrú kwarilo ibüka.

12 Ini gail zageta, e ne kla tónggapónidakla, Godón pamkolpam tangbamtinda ibü nygaben elklaza azebóm. Wata ene kla koke, a ene zagetódágabi abün pamkolpama sab Godón wirribóka eso ekyerre.

13 Ini zaget tónggapónde, e amtyandakla wagó, e tónggapónidakla e ne alkamül-koke bóktan ingrinarre. We ngarkwatódó, ene pamkolpama sab Godón ngi igósidi wirri kwit emngyerre, zitülkus e panzedó bóktónarre wagó, Morroal Bóktan Kerrisonkwata amkomana, akó errkya e yabiób bóktan mamoandakla. Akó zitülkus e yabiób elklazadágab gail kwarilo ibüka akó blaman pamkolpamidó.

14 Akó i nóma tére kwarile yabünkü, i nae aman kwarile yabübüka umulüm, zitülkus God yabü tóba ngaru bapón-koke [gail tonarr] nókyenóp.

15 Mi Godón eso ekyanórre, zitülkus wa mibü wirrian gyaur kla tókyenóp, tóba Olom Yesu! Ene gyaur kla inzan wirriana, mibü bóktan babula ene gyaur klambóka apónóm!

10

Pol Tóba Zaget Adlangórr

1 Ka, Pol, yabü darrü poko arüngi amtindóla. Ka Kerrisozan bóktandóla, piküpan akó mórmók tonarre. Ngibürra yabü aodó kürübóka apóndako ígó, ka gumla bóktanóm yabü obzek kwata, a ka gum-koke wialómdóla ka yabükagab nanabwób nómádóla!

2 Ngibürre kolpama yabü aodó bóktandako wagó, kibü térrmen tulmil inzanako, tüpan pamkolpamab térrmen tulmilzan. Ka gyagüpitótók eserró ibüka gum-koke bóka bamgünüm. Ka yabü arüngi batodóla kólba zitülkus akyanóm koke yabüka gum-koke bóka bamgünüm, ka nóma tamo yabüka.

3 Enana mi ini tüpdü nyabendakla, ki inzan koke gazirrdakla, ini tüpan pamkolpamazan gazirrdako.

4 Ki ne gazirr klame gazirrdakla, ini tüpan gazirr kokeakó. A ene wa, ki Godón arüngan gazirr klame gazirrdakla, samuan arüng müót algatóm. Ki obae gyagüpitótók Godónkwata algatódakla,

5 akó blaman ikub bagür gyagüpitótók, Godónbóka umuldü ne klama bóka bamgündako. Akó ki blaman inzan kolpamab gyagüpitótók bumiógdakla amarrum Kerrison bóktan mamoanóm.

6 Akó e bóktan nóma mamoan kwarilo blaman kwata, ene kakóm, ki sab tómbapórrón koralo [kolaeán darrem] aliónüm ibü blamandó, bóktan koke nidi mamoandako.

7 E ngakónam yabü obzek kwata ne elklazako. Darrü oloma ne karrkukusi nóma amkoman angunda ígó, wa Kerrisone, wa akó gyagüpi ki wam inibóka wagó, ki ta Kerrisonakla wazane.

⁸ Ka büód koke ipudo, enana e aprrapórr gyagüpi tótókdakla, ka karianbóka ó barrkyananbóka ikub bagür namülnürrü ene balngomól arüngankwata, Lod kibü ne kla tókyenóp. Wa kibü arüng tókyenóp igósüm, yabü amkoman bangun dódórr ainüm, a igósüm koke, yabü amkoman bangun algatóm.

⁹ Kürü ubi kokea, yabü gyagüpi tótókóm igó, ka yabü gum-guman ngibtanóm kaindóla kólba bóktan opore kólba peba mórragdó.

¹⁰ Darrü oloma bóktanda wagó, "Tóba peba mórragdó Pol go wirri akó zürük bóktan opore wialómda, a wa go aini nómada, oya tórrmen tulmil arüng paman tórrmen tulmilzan kokeako akó oya bóktan küp kokeako."

¹¹ Inzan oloma igó poko ki emzyat wagó, ki kibü peba mórragdózan amtyandakla kibiób bóktan opore, ki yabüka babul nómadakla, ki inzan tulmili koralo, ki sab yenkü asi nómá koralo.

¹² Ngibürr pama tibióbóka bóktandako wagó, i wirri pamako. Ia ki gum-koke ki korala bóktanóm wagó, ki inzan wirri pamakla? Amkoman kokean! A i tibiób bütanindako tibiób darrpan-darrpanpükü. Akó i tibiób gida arrbündako tibiób zaz bainüm, i iazan morroalako. I gonggoako!

¹³ A ki ma igókwata koke ikub bagür kwarilo, God kibü koke ne Zaget tókyenóp. A ki wata ene Zagetankwata ikub bagür kwarilo, ene bwóbdü God tüp ngaru ne ingrinürr kibünkü Zagetóm. Ene bwóba ta yabü bwób angoreanda.

¹⁴ Ki ene ngaru koke baurrdakla, zitülkus e ene ngaru kugupidümakla. Ki yabüka ne koke nómá ki togoba, ki ikub ki bagür kwarila Zagetankwata, ki koke ne kla tónggapónóp akó inzana ki ngaru ki baurrürřü. Anda, ki ta yabü bwóbdü togobórró Kerrisonkwata Morroal Bóktanpükü.

¹⁵ Ki ene ngaru koke arrgrratódakla, zitülkus ki koke ikub bagürdakla igó Zagetankwata, ngibürr pama ne kla tónggapónóp. Yabü amkoman bangunazan dódórr bainda, ki [gedlóngóm baindakla] igó, kibü Zageta yabü aodó sab wirribóka dódórr baile, ene ngaru kugupidü God ne kla ingrinürr.

¹⁶ Ene igósüm, ki sab gaodó koralo Morroal Bóktan amgolóm yabü bwób kakota ne bwóbko. Da ki koke ikub bagür kwarilo ene Zagetankwata, tónggapórón ne klame darrü paman Zaget bwóbdü.

¹⁷ A Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Darrü olom ne ubi nómá yarile ikub bagürüm darrü klamankwata, wa ki ikub bagür yarilün wata igókwata, Lod ne kla tónggapónórr."

¹⁸ Lod igó olombóka bóktanda wagó, wa morroal pama, Lod noan agürda, a wa ene poko igó olombóka koke apónda, tóba nótó bagürda.

11

Pol akó Obae [Apostol]

¹ Ene obae umulbain pama tibióbankwata ikub bagürdako gonggo pamzan, a e ma ibü bóktan arrkrudakla. We ngarkwatódó, ka ubila, e kürü ok kirre kólbakwata karibóka ikub bagürüm gonggo pamzan. Anda, kürü ok kinam!

² Kürü gyagüp kolaea amkalda yabükwata, wata Godónzan, zitülkus e obae umulbain pamab bóktan mamoandakla. E rearrarrón ngul

olomzanakla wata darrpan pam amiógüm. Ka [alkamül-koke bóktan] ingrirü yabü Kerrison amtyanóm darrü pampükü ut-koke ngul olomzan.

³ A ka wa gumla igó pokodó, yabü darrü pama sab apól kwat nómtyerre yabü gyagüpitótókdó, da e myamem Kerrison koke mamoañórre amko-man akó [kolkal] moboküppükü, wata ene gwarazan Ibün ilklió uliúnurr obae tizdi.

⁴ Zitulkus módóga: ki Yesunkwata bóktan amgoldakla. A darrü pama noma tótókda yabüka akó darrü Yesunkwata bóktan noma amgolda, da e ene pam ok aindakla. E kibükagab Godón Samu ipüdarre. A e darrü-darrü samu noma apadódakla, e ene samu barnginwómpükü apadódakla. E kibükagab Yesunkwata Morroal Bóktan ipüdarre. A e darrü-darrü morroal bóktan noma apadódakla, e ene bóktan barnginwómpükü apadódakla. ⁵ Kürü ok kinam kólbawata ikub bagürüm, zitulkus ka koke gyagüpi tótókdola kagó, ka kari ngi pamla ibükagab, inzan tórrmen tulmil nidi tómbapondako, wamaka i wirri apostolako ngibürr apostoldágabi.

⁶ Enana ka umul koke ipadórró morroal bóktanóm, ka Godónbóka umulóla. Ki yabü nómtyenóp igó, ki Godónbóka umulakla, blaman kwata akó blaman elklazadó.

⁷ Ka mani koke yazebnórró yabükagab, ka Godón Morroal Bóktan noma amgol namülnürrü yabüka.* Inzan kwata ka kólba ngi tüp elkomólórró, tange zagetóde kólba nygaben elklazam, yabü kwit bainüm samuan ngarkwatódó. Ini kla tónggapónde, ia ka kolae tonarr tónggapón namülnürrü? Koke!

⁸ Ka yabü aodó noma Zaget namülnürrü, ka mani yazebnórró ngibürr sos pamkolpamdágabi ngibürr bwóbduma. Ene inzan yarilürr, wamaka ka ibükagab gómol namülnürrü yabünkü Zagetóm.

⁹ Akó ka yabüka asi noma namülnürrü ó kürü mani babul noma yarilürr nygaben elklaza bumiögüm, ka yabü darrpan-darrpan müp koke gail namülnürrü. Zitulkus módóga, [zonaretala] Masedonia prrobinsdüğab nidi togobórr, kürü kókyenóp, kürü babul ne kla yarilürr. Blaman elklazadó ka yabü müp koke nókyenarre yabükagab manim batom akó ka sab yabü müp kokean nülinünümo.

¹⁰ Wata amkomanzana Kerrison amkoman bóktan kürü büb kugupidüma, ene ta amkomana, darrü olom gaodó kokea kürü piküp ainüm ikub bagürgum ola Akaya prrobinsdü wagó, ka yabü müp koke akyandóla.

¹¹ Ka yabü müp koke larógóm nülinarre? Ia zitulkus igósidi, kürü [moboküpü ubi] babula yabüka? Koke. God umula wagó, kürü moboküpü ubi yabükamóma.

¹² Ngibürr pam asiko yabü aodó, ikub nidi bagürdako wagó, i apostolab Zaget tómbapondako kizan. Akó ibü ubia, e ibü nómzyetörre igó, i darrpan ngarkwatódómako kinkü. We ngarkwatódó, ka metat tónggapolo, ka errkya ne kla tónggapondóla: ka mani myamem koke yazebo. Ene igósüm, ibü zitulkus babul yarile ikub bagürüm.

¹³ Ene pam obae apostolako. I ilklió búlión Zaget pamako. I obae buli Zagetódako, wamaka i Kerrison apostolako.

^{11:3} Bwób Zitül 3:1-6, 13

* ^{11:7} Polón nygaben tonarrdó, pamkolpama ibü umulbain pam darrem kla niliónónóp.

14 Ka wa koke arrkürrdóla, zitülkus satania tüób obae buli pupo bainda, wamaka wa zyónpükü [anerrua]!

15 Da móðoga, arrkürrgu, oya zaget pama obae buli nómá tótókdako, wamaka i [dümđüm tonarrab] zaget pamako. Ibü dómdóm ngürrdü God ibü sab [kolaean darrem] nókyerre tibiób tórrmen ngarkwatodó.

Polón Azid Aeng Apostolzan

16 Ka akó bóktandóla: darrü oloma koke ki gyagüpi wam igó, ka gonggola. A e ne nómá gyagüpi tótókdakla igó, ka gonggola, kürü küpüdam gonggo pamzan, igósüm ka ta karianbóka ikub bagüro, izan.

17 Kürü ubi darrü poko bóktanóma kólba ikub bagürankwata: ka kubó koke bóktono, Lod iazan ki bótóne. A ka inzan bóktono, gonggo bairrún pamzan.

18 Zitülkus abüna inzan ikub bagürdako, tüpan pamkolpamazan tómbapóndako, ka ta kubó inzan ikub bagür namulo.

19 E gyagüpi tótókdakla e amkoman [wirri gyagüpitótók] isakla, a e barnginwömpükü gonggo pam ok baindakla!

20 Anda, e kolpam ok baindakla yabü byalóm ibü ubi tómbapónóm. Akó e ibü ok baindakla yabü mani azebóm tibióbü, yabü ilklió büliónüm ibü mamoanóm, tibiób kwit bainüm yabükagab, ó yabü obzek akrranóm tang o-e.[†] E kolpam ok bain-gu ene elklaza tómbapónóm!

21 Ki arüng-koke kwarilnürřü ene elklaza tómbapónóm! Ka büód ki aenga tómbapónóm!

A darrü pama ne gum-koke nómá ikub bagür yarile darrü klamankwata - ka gonggo pamzan bóktandóla - ka ta gum-koke namulo ene klamankwata ikub bagürüm.

22 Ia i ikub bagürdako igó, i Ibrru[‡] pamako? Kótó, ka ta inzan. Ia i ikub bagürdako igó, i Isrrael pamako? Kótó, ka ta inzan. Ia i ikub bagürdako igó, i Eibrra-amón olmalbobatalko? Kótó, ka ta inzan.

23 Ia i ikub bagürdako igó, i Kerrison zaget pamako? Ka morroal zaget pamla ibükagab. (Ka inzan bóktandóla, wamaka ka gonggoanla.) Ka wirri arüngi zaget namülnürřü ibükagab. Ka tümün müötüdü abün münüm namülnürřü ibükagab, zitülkus ka bóktan amgolnórró Kerrisonkwata. Kürü wirrianbóka kómkalnóp ibükagab, zitülkus ka Kerrison mamoandóla. Akó ka kari poko narrótókórróma abün tonarrdó ibükagab, kazan zaget namülnürřü Kerrisonkü.

24 5 Münüm Zu balngomól pama kürü kyólnóp sye-i 39 münüm.[§]

25 Aüd münüm Rrom balngomól pama kürü kyólnóp bidame. Darrpan mün kolpama kürü büdülümpükü ingülküpi amkalóm kain kwarilürr. Aüd münüm ka ne buti wamnórró, kolae bainürr, da nae baitürr. Darrpan mün ka udarük namülnürřü malu naedó darrpan dudu irrüb akó ngürrüm. Kürü we solkwat zid kinóp.

26 Ka abün münüm agóltágól namülnürřü abün-abün bwóbdü akó ka enezan agól namülnürřü, ka ngibürr tonarr kólba arról kari poko imrukürruma. Ngibürr tonarr ka büdül kari poko aroatórró, tobarr

[†] **11:20** Ma darrü oloman obzek nómá amkaldóla tang o-e, ma oya samu amkaldóla akó wa kubó büód aeng yarile. [‡] **11:22** Ibrru ne ngie, Zu pamkolpamah darrü ngia. [§] **11:24** 39 münüm: Mosesón gidádó wialmórróna wagó, gaodóma darrü gida amgün pam sye-i ailüm 40 münüm a 41 münüm koke (Duterronomi 25:1-3). Zu balngomól pama Polón wata 39 münüm ailóp, zitülkus i gum kwarilürr kle-kle atangóm.

banikdi ó tobarrdó agólde. Ngibürr tonarr ka büdül kari poko aroatórró, agóltagólde gazirr-gazirr góómól pam asi ne bwóbdü kwarilürr. Ngibürr tonarr ka büdül kari poko aroatórró, zitulkus kólbanan bwób pama kürükä anin kwarilürr, ó ngibürr tonarr Zu-koke pama kürükä anin kwarilürr. Ngibürr tonarr ka büdül kari poko aroatórró, ka wirri basirrdú nómá namülnürrü, ngibürr tonarr ka [ngüin-koke bwóbdü] nómá namülnürrü, ngibürr tonarr ka buti nómá agóltagól namülnürrü maludü. Ngibürr tonarr ka büdül kari poko aroatórró ene pamabme, obae buli nidi pupo bainónóp, wamaka i zonaretal kwarilürr Yesun ngidü.

²⁷ Zitulkus ka wirri arüngi zaget namülnürrü kólba bübdügab ne arüng yarilürr, ka abün tonarr koke ut namülnürrü. Ngibürr tonarr ka alom akó naem namülnürrü. Ka abün pokodó alo bütöklürrü. Ngibürr tonarr ka güb namülnürrü, zitulkus kürü gaodó mórrkenyórr koke korálorr bamelóm.

²⁸ Akó ngibürr elklaza tumum, ka blaman ngürrzan müp ódóddóla blaman sos ngabkanóm.

²⁹ Darrü olom arüng-koke nómada, da ka ta inzan gyaur aengdóla oyaka. Darrü olom kolae tonarrdó ódódórrón nómada, kürü kari ngürsila koke amiórga.

³⁰ E kürü nómá zirratakdkla ikub bagürüm, da ka igó elklazabkwata ikub bagür namulo, ne klama amtyandako igó, ka arüng-kokela.

³¹ Lod Yesu, oya God ó Ab nótóke, pamkolpama metat noan ki agür kwarilün, wa tüób umula wagó, ka koke tizdóla.

³² Ngaen, ka Damaskus wirri basirrdú nómá namülnürrü, king Erritasón gabena myelam pam irrbünürr ene basirran barrbüñ mamtaedó kürü arüümüm.

³³ A kürü gómdamala kürü küdüdóp ene wirri basirran ingülküpi akólórrón kaldó. Da i kürü, sye-i amelórrón, wirri alópe kabinóp kalkuma pokar mamtaeana. Da ka ene inzan kórzyórrü gabenan tangdógabi.*

12

Pol Nuszan Kla Esenórr Wa Nómá Aerr Yarilürr

¹ Errkya ka wata ikub bagür namulo. Ene ikub bagüra darrü olom koke tangamtinda, a ka igókwata bóktanóm kaindóla, ka nuszan elklaza akó okaka azazírrün elklaza nósenarre Lodkagabi.

² Ka darrü Kerrisoka dayórrün pambóka umulóla.* 14 Paila kuri blakónóp, oya kwit emngyelóp ama tai wirri kwitüm, we pokodó God nólasmse. Ka umul-kókla ia bübdü yarilürr, ta ia büb amgatórr. Wata God amkoman umul watóke.

³⁻⁴ Akó ka umulóla wagó, ini pam kwit emngyelóp ama Godón Agurr Apapdó.[†] Wa ola bóktan arrkrrurr, kolpam gaodó kokeako bóktanóm. Akó God kolpam koke ok bainda ene bóktan büdratám. Ka umul-kókla ia bübdü yarilürr, ta ia büb amgatórr. Wata God amkoman umul watóke.

⁵ Ka sab inzan pamankwata ikub bagür namulo, a ka kólbakwata koke ikub bagür namulo. Ka wata igó elklazabkwata ikub bagür namulo, ne klama amtyandako igó, ka arüng-kokela.

* ^{11:33} Ma dandang ngakanke atang opor Apostolab Tórrmen 9:23-25. * ^{12:2} Pol tóbabóka apónda. † ^{12:3-4} Godón Agurr Apap, Mórrke-mórrke módóga: paradise.

6 Ka ne ubi nōma ki namüla ikub bagürüm, ka gonggo pam koke ki namüla, zitülkus ka amkoman bóktan ki bóktan namüla. A ka koke ikub bagür namulo, ene igósüm darrü oloma sab koke gyagüpi tótók yarile igó, ka wirri ngi pamla, we klamdögabi, ka küóbzanla. Wa kürükwata ia gyagüpi tótókda, igó klamdó angrirrún ki yarile, kürü törrmen akó bóktan.

7 God kürü azid aengan ngigütanórr, igósüm ka kólba koke kwit baino ene wirrian okaka azazirrún elklazabme. Ene azid aeng inzana, wamaka darrü tóreza kürü büb aelda. Ene satanian menyam pamzana, kürü wirri azid aengóm, igósüm ka kólba koke kwit baino.

8 Ka aüd münüm Lodón wirri arüngi yatorró ini azid aeng apadóm kürükagab.

9 A wa ma tóbtanórr kürükä wagó, "Koke, ka sab koke ipudo. Kürü [gail tonarr] gaodóma marüka, zitülkus ma arüng-koke nōma namulo, popadana asenóm kürü arünga wirribóka zagetóda marüka." We ngarkwatódó, ka sab wirri bagürwómpükü igó elklazabkwata ikub bagür namulo, ne klama amtyandako igó, ka arüng-kokela. Ene igósüm, Kerrison arüng kürükä yarile.

10 We zitülkusdü, ka bagürwómdóla ka arüng-koke nōmadóla, pamkol-pama kürü samu nōma amkaldako, ka müp tonarrdó nōmadóla, kolpama kürü müp nōma alióndako, ó kürü moboküp müpdü nōmada Kerrison zaget tónggapónde. Zitülkus módogá, ka arüng-koke nōmadóla, da ka arüngla Kerrison arünganme.

Pol Gyakolae Yarilürr Korrint Pamkolpamđó

11 Ka gonggo pamzan wialóm namüla! A e yaib kürü zirrkótókarre inzan wialómom.[‡] E kürükwata morroal poko ki bóktónarre, zitülkus ene pam, nidi gyagüpi tótókdako wagó, i wirri [apostolako] ngibürr apostoldögabi, i wirri morroal kokeako kürükagab, enana ka wata kari ngi pamla.

12 Anda, [wirri tulmil], [asen-koke törrmen], akó arüng tonarra tómbapón kwarilürr yabü aodó, e Korrint pamkolpamakla, ka yenküzan namülnürrü. Ene elklaza pupaindako igó, ka amkoman apostolola. Ene elklaza tómbapón kwarilürr kürükama, kazan karrkukus zamngól namülnürrü, enana müp tonarra togoblórr kürükä.

13 Ka ia yabü kle-kle kwata bangón namülnürrü ngibürr sosdögabi? Wata ini kwata, ka yabü müp koke alión namülnürrü mani azebde, kólba darrem klamóm. E ne nōma gyagüpitótókdakla igó, ene kolae yarilürr kürünkü yabü ini müp akyanóm, gyaurka, e kürü ene kolae arrgonam!

14 Tübarrrru, tonarra kuri tame kürü yabü aüd ngim basenóm. Akó ka yabü müp koke nülinünümo mani azebóm, zitülkus ka darrü klamóm ubi kokela yabükagab. A kürü ubi yabükamóma. Zitülkus módogá, ka yabü abzanla akó olmala mani koke ki kwób isunórre tibiób aipalabalabkü. A aipalabala mani ki kwób isunórre tibiób olmalabkü.

15 Ka sab wirri barnginwómpükü kólba blaman elklaza amalo yabünkü akó ka kólbpükü ta inzan. Kürü amkoman wirri [moboküpdu ubi] yabükamóma. Ia yabü kari-kari moboküpdu ubia kürükamóm?

[‡] **12:11** Korrint sos pamkolpam obae apostolab ikub bagür arrkrru kwarilürr akó i Polón adlang koke kwarilürr ene apostolab obzek kwata. Inzan kwata i Polón zirratókóp akó ikub bagürüm gonggo pamzan.

16 Da e babino wagó, ka yabü müp koke nülinarre. A ngibürra bóktandako wagó, zitülkus ka iklió bülión gyagüpitótókpükü pamla, ka yabü iklió bülión namülnürrü kólba mamoanóm.

17 Ia ka yabü ilklió bülión namülnürrü mani azebóm ene darrü pamdóma, ka yabüka nibiób zirrapónarre?

18 Ka Taetusün arüngi yalorró yabüka tótókóm akó ka mibü darrü zonaret usakü zirrapórró. Taetus yabü koke ilklió nülinóp mani azebóm, be? Ia kürü akó oya tórrmen tulmil darrpan moboküpi kokeamli? Ia kürü akó oya tonarr darrpan tonarr kokeamli? Ó, kibü darrpan moboküpü akó tonarramli.

19 E sab nóma arrkrru kwarilo, darrü pama ini peba mórrag nóma etangle, e aprrapórr gyagüpi ogoblo igó, ki ini bóktan wialómdakla yabüka kibiób bódlangóm. A ki kibiób bódlangóm koke kaindakla. Ki wialómdakla Godón obzek kwata, Kerrisoka dabyórrünzanakla. Akó moboküpü gómdamat, ki blaman ne elklaza tómbapóndakla, ki tómbapóndakla yabü amkoman bangun dódórr ainüm.

20 Zitülkus módóga, ka gyakolaedóla wagó, ka yabüka nóma tamo, ka aprrapórr sab eseno wagó, e koke ngyabendakla kürü ubi ngarkwatódó. Akó e aprrapórr sab esenane wagó, ka inzan pam kokela yabü ubi ngarkwatódó. § Ka gyakolaedóla wagó, e igó elklaza aprrapórr tómbapóndakla: e ongyaltongyaldakla, yabü gyagüp kolaea akrranda, ngürsila yabü azebda, e yabiób gyagüpi bomandakla, e obae bóktan alióndakla ngibürrabkwata panzedó, e ngi bumarrudakla, e gyagüpi tótódkakla igó, e morroalakla ngibürrdügabi, akó yabü balngomól nabea.

21 Ka gyakolaedóla wagó, ka sab nóma tamo, kólba God kürü büódan ngigütine yabü obzek kwata. Akó ka yón gyaur namulo abün pamkol-pamabkwata, ngaen kolae tonarr nidi tómbapón kwarilürr akó koke tübyalüngóp Godka tibiób kolae tonarrdögabi. I [kolkal]-koke tonarr olongolórr akó i ngibürr kolpampükü ut kwarilürr, ibü kol ó morwal koke nidi kwarilürr, akó i büódan tulmil tómbapón kwarilürr tibiób bübi.

13

Dómdóm Arüng Ilik Bókrran Bóktan

1 Ene aüd ngim tonarr yarile, ka sab nóma wamo yabü basenóm. Godón Wialómorrón Bóktana bóktanda wagó, "Nis ó aüd kolpama wata sab bóktorre wagó, i darrü kolae tonarr esenóp. Da nis ó aüd kolpama inzan nóma bóktorre, ene kolae tonarra amkoman tómbapónórr."*

2 Ka yenkü nis ngim nóma namülnürrü, ka ibü arüng bóktan nökyenarre, ngaen kolae tonarr nidi tómbapónóp akó blaman kolpam igó, ka ene kolae tonarr enan ilküpane koke ngakono. Akó errkya, ka yenkü babul nómardóla, ka yabü akó arüng bóktan akyandóla ini peba mórragdó wagó, ka ene kolae tonarr enan ilküpane koke ngakono, ka nóma tamo.

§ **12:20** Korrint sos pamkolpamab ubi yarilürr igó, Pol sab ibüka tame morroal tonarrpükü. A Pol ne ibü kolae tonarr tómbapónde nóma ki nóserre, wa arüngpükü ki nagorré. * **13:1** Ini bóktan opor Mosesón gidadó wibalómorrónako (Duterronomi 19:15). Pol ini bóktan aini wialómorr amtyanóm wa gida mamoan yarilürr akó oya dümdüm asi yarilürr ibü dümdüm bütanóm, tibiób kolae tonarrdögab koke nidi tübyalüngóp. Zitülkus módóga, ene aüd ngim tonarr yarile, wa sab nóma wame ibü basenóm.

³ Zitülkus módoga, yabü ubia ka yabü nómtyenónómo wagó, Kerriso bóktanda kürükama. Wa arüng-koke kokea yabü dümdüm bütanóm ó tangbamtinüm, a wa ma tóba arüng pupainda yabü aodó.

⁴ Amkoman, wa arüng-koke yarilürr oya krrosdó nómá emnyelóp, a wa ma errkya arróla Godón arünganme. Ki oyaka dabyórrünakla, da ki ta arüng-kokeakla, a Godón arünganme ki ta arról koralo Kerrisozan yabü dümdüm bütanóm akó tangbamtinüm.

⁵ E darrpan-darrpana yabiób bapinam, basenóm e ia ngayabendakla Godón amkoman angun ngarkwatódó akó amzyatóm ia yabü amkoman bangun amkomana. Amkoman, e amzyatódakla igó, Yesu Kerriso yabü moboküpü ngyabenda, be? Wa yabü moboküpü koke nómá ngyabenda, da yabü amkoman bangun amkoman kokea.

⁶ Ka gedlóngóm baindóla, e sab umul bainane igó, ki amkoman [apostolakla].

⁷ Ki töredakla Godka wagó, e darrü kolae koke tónggapórre. Ki inzan koke töredakla, pamkolpama amzyatóm igó, ki amkoman apostolakla. A ki inzan töredakla, igósüm e ki tómbapórre dümdüm ne elklazako, enana ngibürr pamkolpama gyagüpi tótókdako igó, ki amkoman apostol kokeakla.

⁸ Ka ini poko wialóma, zitülkus ki gaodó kokeakla Godón amkoman bóktandó bóka bamgünüm. A ki wata gaodómakla elklaza tómbapónóm Godón amkoman bóktan ayom.

⁹ Ki bagürdakla, yabü amkoman bangun karrkukus nómada, enana ki aprrapórr inzan pupo baindakla, wamaka ki arüng-kokeakla. Akó ki töredakla igó, God sab yabü tangbamtin yarile [dudu kómálm] bainüm.

¹⁰ We zitülkusdü, ka ini elklaza wibalómdóla ini peba mórragdó, ka yenkü babulzanla. Ene igósüm, ka yabüka nómá tamo, zitülkus babul yarile yabü zóngange dümdüm bütanóm Lodón balgomól arüng ngarkwatódó. Lod kürü ene arüng kókyanórr yabü amkoman bangun dódórr ainüm, wa igósüm koke kókyanórr yabü amkoman bangun algatóm.

Dómdóm Alakón Bóktan

¹¹ Dómdóm, [zonaretal], bagürwómpükü kwarilünke. Wirribóka bütanilamke dudu kómálm bainüm, kürü arüng bóktan tübarrkrru, darrpan gyagüpitótóke ngyaben kwarilün, akó paudi ngyabelamke. Akó God, [moboküpü ubi] akó paud nótó gailda, wa yabüka yarile.

¹² Morroal ngürr nókyenamke yabiób darrpan-darrpan akó morroal moboküpi baprükamke. Blaman Godón pamkolpama aini, yabüka morroal yawal bóktan zirrbapóndako.

¹³ Ka töredóla, Lod Yesu Kerrison [gail tonarr] akó Godón moboküpü ubi sab asi ki namülam yabü blamandó, akó ka töredóla, Godón Samua yabü blaman sab danirre.

Polón Peba Mórrag Galatia Sos Pamkolpamdo Ngaensingül Bóktan

Ini Peba Mórrag Nótó Wialómórr, Nóma, akó Nóla
 [Apostol] Pol ini peba mórrag wató wialómórr Galatia prrobins sos pamkolpamdo. Aprrapórr wa ini peba mórrag ugón wialómlórr pail 49 ngarkwat néma yarilürr Kerrison amtómól kakóm, Pol a Barrnabas amkoman bangun pamkolpam néma umulbain namülnürri Antiok wirri basirr sosdó (Apostolab Tórrmen 14:28).

Galatia

Galatia darrü prrobins yarilürr, Rrom kinga ne prrobins alngomól yarilürr. Errkya ene prrobins Tórrki kantrri kugupidüma, Eisia Maenorr kugupidü. Pol ini peba mórrag dokyanan sosdó zirrnápónóp ene prrobins kugupidü. Wa ne sosbóka apónda atang poko 1:2, aprrapórr we klambóka apónda ini äud wirri basirr kugupidü, Dórrbi, Listrra, akó Ikonium. Pol akó Barrnabas ini basirrdü umul bainürri ibü ngaen-gógópan ne agóltagol yarilürr Yesun Morroal Bóktan amgolkü pail 46düğab kókó 48 amrran. Sosa ugón bórrangórr ola.

Ene Ikonium wirri basirrdü barrkyanan Zu koba ngyaben yarilürr, da Pol umulbain zaget ola bókyanórr [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü]. Abün [Zu pamkolpam] akó Zu-koke nidi kwarilürr Yesun amkoman angun pamkolpamóum bainóp. Listrra akó Dórrbi i amkoman Zu-koke wirri basirr namülnürri, Rrom godódó ne tére kwarilürr. Luk ibükwata wialómórr, Pol akó Barrnabas, i Listram néma umul bainürri Apostolab Tórrmen 14dü.

Polón Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Polón zitülkus ini arüngan peba mórrag wialómóm we kla yarilürr, Galatia amkoman bangun pamkolpam dümdümdü amarrum obae umulbaindüğab, abün amkoman bangun pamkolpama ne kla mamoanóm bainóp. Ene müp wa tai we kla yarilürr igó, ngibürr wirri Zu pama, Yesun amkoman angun pamóm nidi bainóp, ene amkoman bangun pam, Zu-koke nidi kwarilürr, ibü nilóp tibiób [gyabi sopae singgalgónóm] akó ngibürr Zu gida mamoanóm.

Ini peba mórragdó Pol Galatia pamkolpam wirri arüngi nilóp ene obae umulbain bóktan amgatóm akó bakonóm Morroal Bóktandó Yesunkwata, Pol ibü ngaen-gógópan ne klambóka umul ninóp (1:6-7). Ene Bóktana igó poko müsirrga ainda wa, ma zidbain ia ipudo wata gyauranme akó ma ia ngyabeno Zu gida kalkuma (5:1).

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

- Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-5
- Darrü Morroal Bóktan Yesunkwata babula, wata darrpan Bóktana 1:6-10
- Pol tóba bódlangórr wagó, wa amkoman apostola 1:11-2:21
 - Pol apostolóm ia bainürri 1:11-24
 - Apostola Polón emzyetóp Zerrusalemóm 2:1-10

3. Pol Pitan agórr Antiöküm oya tórrmenanme 2:11-21
- D. Pol wekwata wialómórr, Mosesón gida akó Yesun amkoman angun 3:1-5:1
1. Mi dümdüm tonarr pamkolpamóm bairre amkoman bangundügabi, a gida mamoandógabi koke 3:1-14
 2. Mosesón gida akó alkamül-koke bóktan 3:15-29
 3. Mi myamem leba zaget is kokeakla, a mi Godón olmalóm kuri bainóp 4:1-7
 4. Polón gyakolae Galatia sos pamkolpamabkwata 4:8-20
 5. Agarr akó Serra 4:21-5:1
- E. Mi iazan ngyaben kwarilo 5:2-6:10
1. Yesu Kerrisozan ngyabendó barrób 5:2-12
 2. Mibü moboküpü ubi mibiób darrpan-darrpandó asi ki yarilün 5:13-15
 3. Mi Godón Samu mamoan kwarilo a mibiób kolae büban ubi koke 5:16-26
 4. Mi mibiób darrpan-darrpan tangbólean kwarilo müp amarrum 6:1-10
- F. Dómdóm alakón bóktan 6:11-18

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

1 Ka, Pol, [apostol] nótókla, ini peba mórrag kótó wialómóla. Pamkolpam ó darrü pama kürü koke zirrkapónórr. A Yesu Kerriso akó God, Ab nótóke, oya nótó ırsümülürr büdüldügab, i kürü zirrkapórr.

2 Blaman [zonaretala], kankü ae nidipko, dabyóndako morroal yawal bóktan zirrbapónóm yabüka.

Ka yabüka wialómóla, sos pamkolpamdó Galatia bwóbdü nidi ngyabendakla.

3 Ka téredóla, [gail tonarr] akó moboküpü paud sab yabüka asi ki namülam God mibü Abdógbab akó [Lod] Yesu Kerriso.

4 Yesu tóba arról ekyanórr mibü kolae tonarrabkü mibü aurdü amanóm ini tüpan pamkolpamab kolae gyagüpitótók akó tulmildügab, Godón ubi ngarkwatódó, Ab nótóke.

5 Mi oya ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre metat-metat. [Amen].

Darrü Morroal Bóktan Yesunkwata Babula, Wata Darrpan Morroal Bóktana

6 Ka arrkürrdóla igó pokodógabi, e inzan büsai ia byalüngarre oyakagabi, yabü nótó ngibaunürr tóba pamkolpamóm bainüm Kerrison gail tonarrdóma. Ka akó ta arrkürrdóla igó pokodógabi, e ia darrü umulbain bóktandó byalüngarre. I ene umulbain bóktan igó ngiliandako, morroal bóktan Yesunkwata, a ene koke.

7 Darrü morroal bóktan babula Yesunkwata. A ngibürr kolpama yabü gyagüpitótók kuri nalüngrré akó ibü ubi Yesu Kerrisonkwata Morroal Bóktan amzazilüma.

8 A dele kibü darrüpa ó ta darrü [anerrua] kwitümgab ne darrü morroal bóktan nómá ki adrüte, darrpan ngarkwatódó kokea ene Morroal Bóktan, ki ne poko büdrat kwarilnürřu yabüka, God oya ki amórr!

9 Ki yabü ini poko nüzazilóp ngaen, ka errkyá akó arükla: Darrü oloma ne yabüka darrü morroal bóktan nómá adrüte, darrpan ngarkwatódó kokea ene Morroal Bóktan, e ne poko kuri yazebrre, God oya ki amórr!

10 Ka inzan nóma bóktandóla, ia kürü ubia pamkolpama bóktórre kürükwata wagó, ka morroal olomla? Koke, kürü ubia God wató bóktóné kürükwata wagó, ka morroal olomla. Ó ka ia pamkolpam bagürwóman ngibtanóm kaindóla? Koke. Ka ne metat nóma ki yamküla pamkolpam bagürwóman ngibtanóm, ka Yesu Kerrison [leba zaget olom] koke ki namüla.

Pol Apostolóm Ia Bainürr

11 Kürü zonaretal, kürü ubi yabü umul-umulan ngibtanóma igó poko, ka yabüka ne Morroal Bóktan büdrrat namülnürrü, pamkolpamab gyagüpítótókdögabi kokea.

12 Zitulkus módóga, ka ini Bóktan darrü olomdógab koke ipadórró akó kürü darrü pama koke umul ain yarilürr, a ene go Yesu Kerriso yarilürr, kürüka nótó okaka simzazilürr.

13 E barrkrrurrü ka ngaen [Zu pamkolpamab] gida ia mamoan namülnürrü. Akó ka arüngane Godón sos pamkolpam ia wirri müp alión namülnürrü akó bütanin namülnürrü ibü kolae bainüm.

14 Ka Zu pamkolpamab gida karibóka-koke mamoan namülnürrü. Kürü kólba bwób lülü kamdala gida inzan koke mamoan kwarilürr. Zitulkus módóga, ka kólba abalbabatalab umulbain bóktan mamoan namülnürrü moboküpan wirri ubidügab.

15-16 A God ma gyagüpítótók esenórr tóba Olom okaka amzazilüm kürü moboküpdu. Wa kürü ngaen-gógópan tebe-tebe kümaikürr, ka kólba aipan bikómdüzan namülnürrü akó wa kürü ngikaunürr tóba gail tonarranme. Wa tóba Olom okaka simzazilürr kürü moboküpdu, igósüm ka oyakwata Morroal Bóktan ki amgola ibüka, Zu-koke nidipko. Ini pokoa nóma tómbapónórr, ka ikik bókrran bóktan amtinüm darrü pamdó koke wamórró.

17 Akó ka Zerrusalem wirri basirrdü koke kasilürrü ibüka ikiküm, apostolóm singül kwata nidi bainóp. A ka ma dümdüman Arrabia pórropótyapdó wamórró. Ene kakóm, ka we tolkomólórró Damaskus.

18 Yesu tóba kürüka nóma pupo tübyönürr, aüd pail ene kakóm, ka we kasilürrü Zerrusalem Pitan asenóm. Ka wankü ola 15 ngürr amarró.

19 Ka ta Zeimsün emrranórr, Lodón zoret, da ka ngibürr apostol koke nósenarre.

20 Ka ne poko wialómdóla amkoman pokoa. Ka yabü Godón obzek kwata byaldóla, ka obae koke tizdóla.

21 We kakóm, ka we wamórró Sirria akó Silisia bwóbdü.

22 Sos pamkolpam Zudia prrobinsdü, Yesuka nidi dabyórrünako, i kürübóka umul küsilan kwarilürr.

23 A i wata ene bóktan arrkrru kwarilürr wagó, "Mibü ngaen wirri müp ne oloma alión yarilürr, errkyá ma ene dadan bóktan wató amgolda Yesun amkoman angunankwata, wa ngaen kolae ainüm ne amkoman bangun yangólórr."

24 Da módóga, i Godón ngi wirri kwitüm emngyelnóp, zitulkus God kürüka ne poko tónggapónórr.

2

[Apostolaj Polón Emzyetóp Zerrusalemóm]

1 Da 14 pail kakóm, ka akó kasilürrü Zerrusalem wirri basirrdü. Ene tonarr Barrnabas kankü wamórr. Ki ta Taetusün idódrri.

2 Ka ola igósidi wamórró, zitulkus God okaka simzazilürr wagó, ka wata wamo. Ka olazan namülnürrü, ka mórrarró ene pampükü, pamkolpama igó nibiób bómzyatódako igó, i balngomól pamako. Ki wata kibi-kibi bobrrarró. Da ka ibüka müsirrga yórrü ene [Morroal Bóktan], ka ne poko amgoldóla ibüka, Zu-koke nidipko. Ka ini kla ugósüm tónggapórró, ka ne zaget tónggapondóla ó tónggapón namülnürrü, ene Morroal Bóktan büdratatóde, enanóm-koke ki yarilünn.

3 Taetus, kankü nótó yarilürr, wa Grrik pam yarilürr, da oya [gyabi sopae kokean singgapinóp]. A ene Zerrusalem sos alngomól pama ma oya emzyetóp Yesun amkoman angun pamzan. I oya koke zirratókóp gyabi sopae singgapinum.

4 Da ngibürr pam asi kwarilürr, obae nidi bangun kwarilürr, ene amkoman bangun pampükü dabyórrün, da ibü ubi oya gyabi sopae singgapinum yarilürr. Ene pama bünyón barrbünóp kibü ngabkanóm igó, ki Zu pamkolpamab gida koke ia mamoa kwarilürrü. Zitulkus mi Kerriso Yesuka dabyórrünakla, mi popa kolpamakla Zu gida mamogum. A ene pamab ubi yarilürr, ki Zu pamkolpamab gida mamoaan ki korala, da inzan kwata ki leba zaget kolpamózman ki bairre.

5 A ki kari-karibóka kokean ok bainóp ibü bóktandó, igósüm e wata amkoman Morroal Bóktan metat ki bangun kwarila.

6 Ene pam, pamkolpama igó nibiób bómzyatódako igó, i balngomól pamako, i darrü poko tumum koke emngyelóp kürü bóktandó. (I ia pam kwarilürr, darrü kla kokea kürüka. Zitulkus módóga, God darrü olom igó koke zaz ainda, kolpama tumum ne bwób asendako.)

7 Anda, ene balngomól pama darrü poko tumum koke emngyelóp kürü bóktandó, zitulkus i emzyetóp wagó, God kürü ene zaget kókyanórr Morroal Bóktan amgolóm ibüka, Zu-koke nidipko, wa Pitanza ene zaget ekyanórr Morroal Bóktan amgolóm Zu pamkolpamdó. God kibü ene zaget tókyenóp, zitulkus wa gyagüpi wamórr igó wa, ki ene zaget sab morroal tónggapóni.

8 I emzyetóp wagó, God, Pitan nótó gaodó yónürr apostolóm bainüm Zu pamkolpamdó, wa watóke, kürü ta nótó gaodó kyónürr apostolóm bainüm ibüka, Zu-koke nidipko.

9 Zeims,* Pita,[†] akó Zon, pamkolpama nibiób bómzyatódako wagó, i balngomól pamako talkumzan, umul bainóp God kibü zaget morroal ia yónürr. Da i kibü tang tómkénóp, Barrnabas akó kótó, kolpamdó igó poko okaka amzazilüm igó, ki darrpan namülnürrí tang dabyórrün. I ubi bainóp wagó, ki ibü aodó ki zaget namüli, Zu-koke nidipko, akó i äuda ki zaget kwarile Zu pamkolpamab aodó.

10 I kibü wata ene poko tüminóp igó, ki metat elklaza-koke pamkolpam ki tangnamtirre, ibü aodó nidipko. Da kürü kólbanan wirri ubi yarilürr ini kla tónggapónom.

* 2:6 Duterronomi 10:17 2:9 Zeims Yesun darrü zoret yarilürr akó Zerrusalem sosan balngomól pam. † 2:9 Pita, oya darrü ngi Kepas yarilürr.

Pol Pitan Agórr Antioküm Oya Tórrmenanme

¹¹ Darrpan ngürr Pita kibüka tamórr Antioküm. Ene tonarrdó, ka oya panzedó agrró, zitülkus wa morroal tulmil koke alngón yarilürr.

¹² Wa ngaen-gógópan darrpan pokodó alongalo yarilürr usakü, Zu-koke nidipko. A ma Zeimsün Zu gómdamala we kakóm noma togobórr Zerrusalemgab, Pita tóba we bumaikürr ene amkoman bangun Zu-koke nidipko, ibükagab, da myamem usakü darrpan pokodó koke alongalo yarilürr. Pita ini poko igósidi tónggapónórr, zitülkus wa gum yarilürr wagó, ene Zu pama oyabóka ki bóktorre wagó, wa kolae kla tónggapón yarilürr. I igó pam kwarilürr, gyagüpi nidi tótók kwarilürr wagó, darrü oloma amkoman angun pamóm koke baine, oya gyabi sopae ne singgapin koke noma yarile.

¹³ Olgabi barre amkoman bangun Zu pamkolpama Antiok wirri basirrdü Pitan obae buli tulmil mamoan kwarilürr. Akó olgabi ibü obae buli tulmila ta Barrnabasón inurr, we ngarkwatódó, watakó dadan obae buli tulmil elngólórr, wata izan tómbapónónóp.

¹⁴ Ka igó noma ngakarró, ene pamkolpamab tulmil dümdüm koke kwarilürr amkoman Morroal Bóktan ngarkwatódó, ka Pitan blamanab obzek kwata yalórró kagó, "Enana ma Zu pama, ma inzan ngyabendóla, Zu-koke nidipko inzan kaindako, a inzan koke, Zu kolpamazan kaindako.[‡] Da dama iada, ma ene Zu-koke nidipko iade zirrnótóknómo Zu kolpamzan ngyabenóm?

¹⁵ "Anda, matóka kótó Zu aipalabaldógbabiamli. Mi inzan pam kokeamli, Zu-koke nidipko, Zu pamkolpamab gida koke nidi mamoandako akó we ngarkwatódó kolae tonarr pamkolpambóka nibiób ngibliandako.

¹⁶ A mi umulamli wagó, God darrü olom [dümdüm tonarr] olomóm ainda, wa Yesu Kerrison amkoman noma angunda. God darrü olom koke dümdüm tonarr olomóm ainda, igóbókamde, ene oloma Mosesón gida noma mamoanda. We ngarkwatódó, mi ta Yesu Kerrison amkoman angun pamkolpamóm bairre, igósüm God mibü dümdüm tonarr pam nisüm ainda, zitülkus mi Kerrison amkoman angundamlı, akó ene zitülkusdü koke, mi gida mamoandamlı. Zitülkus móðoga, darrü olom babula, God sab dümdüm tonarr olomóm noan ine igóbókamde, wa gida mamoanda.

¹⁷ Da mibü ubia God mibü dümdüm tonarr olom nisüm tine, zitülkus mi Kerrisoka dabyórrünamlı. A aprrapórr kibü ngibürr pamkolpama igó ngabkandako igó, mi ta kolae tonarr pamamlı, zitülkus mi gida koke mamoandamlı. Ia ene igósidi amkomana igó, Kerriso mibü wató tinóp kolae tonarr tómbapónóm? Koke, amkoman kokean!

¹⁸ Ka Mosesón gida kuri alzizi amarró. Ka ne ene gidadó akó ngambangólóm noma bókyeno dümdüm tonarr olomóm bainüm, ka igósidi amkoman gida amgün olomóm baino.

¹⁹ Zitülkus móðoga, ka Mosesón gida murrdü noma ngyaben namülnürrü, ka emzyatórró gidadó ngambangólgum. Ka ene kla noma emzyatórró, ene inzana, wamaka ka büdül pam namülnürrü, Mosesón gida-a koke noan myangrao kapónórr. Ene igósüm, ka Godónkü ki ngyabela.

^{‡ 2:14} Kolae kla igó koke yarilürr, Pita Zu-koke pamzan ngyaben yarilürr. A kolae kla igó yarilürr, oya ubi koke yarilürr inzan ngyabenóm ene Zu pama noma togobórr Zerrusalemgabi. ^{2:16} Rrom 3:20

20 Enezane wamaka ki Kerrisodi narrótókrri krrosdó akó ka myamem inzan koke ngayabendóla, ka ngaenzan ngyabenórró, a Yesu Kerriso ma errkyá kürü moboküpüdú ngayabenda. Akó errkyá kazan bübi ngayabendóla, ka ngayabendóla Godón Olom amkoman angundi, [moboküpüdú ubi] noan yarilürr kürükamóm akó tóba arról nótó ekyanórr kürünkü.

21 Mi dümdüm tonarr pamkolpamóm bairre Godón [gail tonarrdógabi], akó kürü ubi kokea ene gail tonarr alzizi amaiküm. Zitülkus módogá, darrú olom ne gaodó nóma yarile dümdüm tonarr olomóm bainüm gida mamoandógabi, da Kerriso igósidi küp-koke narrótókórr."

3

*Mi [Dümdüm Tonarr] Pamkolpamóm Bairre Amkoman Bangundügabi,
a Gida Mamoandógabi Koke*

1 E gonggo Galatia pamkolpamakla! Ia yabü apól kwat nótó nómtyenóp? Yabü obzek kwata, ka kakalande müsirrga yórrü kagó, Yesu Kerriso narrótókórr krrosdó!

2 Kürü ubi wata darrpan poko umul bainüma yabükagabi: ia e Godón Samu igósidi ipüdarre, zitülkus e Zu pamkolpamab gida mamoan kwarilnürü? Ó ta ia, zitülkus e ene [Morroal Bóktan] amkoman angun kwarilnürü, e kibükagab ne poko barrkrrurru?

3 Ia e amkoman gonggoakla? E ngaen-gógópan kekam bókyenarre Godón Samuan bóktan mamoanóm. Yabü ubi ma errkyá ia igó alakónoma, yabióban arüngi?

4 E amkoman bangun pamkolpamóm we bainarre, ene kakóm, e karibóka-koke azid aengarre. Ia e wata enan azid aeng kwarilnürü? Ka lgedlóngóm baindóla], ini azid aeng go enanóm-koke yarilürr!

5 Da módogá, ia God yabü tóba Samu akyanda akó ia wa [arüng tonarr] tólbaelda yabü aodó, zitülkus e Zu pamkolpamab gida mamoandakla? Koke! Wa ini kla tómbapónda, zitülkus e ene Morroal Bóktan amkoman angundakla, e kibükagab ne poko barrkrrurru?

6 Wata Eibrra-amzan "Godón amkoman yangunürr, da ini zitülkusdü, God oya ipadórr dümdüm tonarr olomzan."

7 We ngarkwatódó, e umul ki kwarila wagó, Godón ne pamkolpama amkoman angundako, [Eibrra-amón olmalako].

8 Akó God tóba Wibalómorrón Bóktandó ngaen igó okaka sizazinürr, wa solkwat ne poko ki tómbapóne wagó, wa sab ibü, Zu-koke nidipko, dümdüm tonarr pamkolpamóm nirre, i ne oya nóma amkoman angun kwarile. Da God tóba Wibalómorrón Bóktandó singül kwata Morroal Bóktan tóbtanórr Eibrra-amka wagó, "Marükama ka blaman bwób-bwób pamkolpam ini tüpdü sab bles ninünümo."

9 Da módogá, Godón amkoman nidi angundako dapelan bles bairrúnako Eibrra-amkü, Godón amkoman nótó angun yarilürr.

10 A gida mamoandó nidi ngambangóldako, i blaman amórr bóktandómako, zitülkus Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Blaman amórrorrónako, metat-koke nidi tómbapóndako blaman wibalómorrón ne pokoako Gida Pebadó."

11 Popadan asende, darrü olom babula, God noan dümdüm tonarr olomóm ainda zitulkus wa gida mamoañdó ngambangólida. Zitulkus módoga, Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó, "God ne olom dümdüm tonarr olomóm ainda tóba amkoman bangunanme, wa sab [ngarkwat-koke arról] ipüde."

12 Darrü oloma ne gida mamoañdó nóma ngambangólida, wa Godón amkoman angundü koke ngambangólida. Zitulkus módoga, Godón Wialómorrón Bóktana ene olomankwata bóktanda wagó, "Darrü oloma ini blaman gida bóktan poko nótó tómbapónda, wa sab ngyaben yarile wata ini elklaza tómbapónde."

13 Mosesón gida-a pamkolpam amórr kwatódó amarruda, zitulkus gaodó kokea blaman gida mamoañóm. A Kerriso mibü [aurdü semanórr] gidan amórr kwatódógabi, wa tüób amórrdóma nóma wamórr mibünkü. Zitulkus módoga, Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Nugupdü nibiób ameldako, i blaman amórrórrónako."

14 Kerriso ini kla ugósüm tónggapónorr, God Eibrra-amón ne bles bóktan ekyanórr, ene bles bóktan ibüka ta ki arrüte, Zu-koke nidipko, Kerriso Yesukama. Ene igósüm, mibü amkoman bangundügabi mi Godón Samu ki ipüdörre, God ne [alkamül-koke bóktan] ingrinürr.

Mosesón Gida akó Alkamül-koke Bóktan

15 Kürü [zonaretal], ka yabü amtyanóm kaindóla igó bóktane mibü ini ngyabendógab; nis pam nisa ne bóktan nóma tónggapóndamlí ó kubó abini ene bóktan alkamülgum, darrü olom myamem babula ene bóktan alkamülüm ó darrü kla tumum amngyelóm. Ene ta dadanzana ene alkamül-koke bóktandó Godkagab.

16 God ene alkamül-koke bóktan Eibrra-amón iliónurr akó oya ugórr bobat. Godón Wialómorrón Bóktana igó koke bóktanda wagó, "akó marü bobatal", wamakane abün pamkolpambóka apónda. Koke, a ene go darrpan olombóka apónda, igó nóma bóktanda wagó, "akó marü bobat", da ene olom módoga, Kerriso.

17 Ka ne pokobóka apóndóla, oya küp inzana: God ngaen-gógópan [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] ingrinürr akó abinürr ene bóktan alkamülgum. Wa Mosesón ne gida iliónurr 430 pail kakóm, wa ene tónggapórrón bóktan koke singgalgónorr Eibrra-amdi. We ngarkwatódó, ene gida gaodó kokea Godón alkamül-koke bóktan singgalgónóm.

18 Zitulkus módoga, God tóba [gyaur kla] yabü igósidi koke gailda igó, zitulkus e gida mamoañdakla, a yabü sab igósidi nüliónorrre, zitulkus wa alkamül-koke bóktan ngaen ingrinürr aliónüm. Dadanzan, God tóba gyaur kla Eibrra-amón popa ekyanórr, zitulkus wa oya alkamül-koke bóktan ekyanórr.

19 Da gida wa laró zitulkusdü ekyanórr? God gida we zitulkusdü emngyelórr tumum tóba alkamül-koke bóktandó, pamkolpam amtyanóm igó, i gida amgün kwarilürr kolae tulmil tómbapónde. Ene gida wa we ki kwarile kókó Eibrra-amón bobata, God alkamül-koke bóktan noankü ingrinürr, ki tame. God ene gida anerru tulinóp ama Mosesón silinóp, God akó pamkolpamab aodó olom nótó yarilürr.

20 Darrü aodó oloma go kubó darrpan olomankü koke zaget apóne, bóktan nótó tónggapónda, wa kubó nizan kopoabkü zaget apóne. A God ma ene alkamül-koke bóktan Eibrra-amón ekyanórr, darrü aodó olom babul.

21 Da ia God tóbanan alkamül-koke bóktandó bóka bamgünür; wa tóba gida nómá ekyanórr? Koke, amkoman kokean! Zitülkus módoga, God ne igó gida nómá ekyanórr, gaodó ne gida yarilürr arról akyanóm, da anda, pamkolpama dümdüm tonarr pamkolpamóm ki bainóp Godón ilküpü gida mamoande.

22 A inzan gida babula, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana ma igó bóktanda wagó, kolae tonarra blaman pamkolpam bumiógda, wamaka i kolae tonarren tümün müötüdüümako. We ngarkwatódó, pamkolpam gaodó kokeako ene gida mamoanóm dümdüm tonarr pamkolpamóm bainüm. Ene igósüm, God ene alkamül-koke bóktan ki nókyerre ibü, Yesu Kerrison nidi amkoman angundako.

23 Yesu Kerrison amkoman angunan tótók küsil nómá yarilürr, gida-a kibü ngabkan yarilürr, wamaka ki tümün müötüdü kwarilnürü. Kókó God igó ki okaka simzazile, Yesu Kerrison amkoman anguna kibü ki suse gidadógb.

24 Da kibü ene gida-a inzan mabkrroa yarilürr, kókó Yesu Kerriso tamórr. Ene igósüm, God kibü dümdüm tonarr pamkolpamóm ki tirre kibiób amkoman bangundügabi.

25 Zitülkus ki errkyä Yesu Kerrison amkoman angundakla, da myamem gida-a igósidi kibü koke mabkrroada.

26 E Kerriso Yesuka dabyórrünzanakla, e blaman Godón olmalakla, yabiób amkoman bangundügabi.

27 Yabü blaman [baptaes ninóp] amakó Kerrisoka dabyórrünakla. Ene wa, e Kerrison küsil ngyaben tulmil bameldakla, wata e küsil mórrkenyórrzan bameldakla.

28 God yabü blaman darrpan ngarkwatódó basenda: ia e Zu kolpamakla ó ta ia Zu-koke, ia e [leba zaget olmalakla] ó ta ia leba zaget olmal kokeakla, ia e pamakla ó ta ia kol. Zitülkus módoga, e blaman darrpanakla, ezan dabyórrünakla Kerrisoka.

29 Zitülkus e Kerrisonakla, e ta dakla Eibrra-amón olmalakla, akó e ene kla sab yazebrre, God ngaen-gógópan Eibrra-amón ne alkamül-koke bóktan ekyanórr.

4

Mi Myamem [Leba Zaget] Is Kokeakla, a Mi Godón Olmalóm Kuri Bainóp

1 Ka kya igó kwata ingrinün: Darrü siman oloma tóba aban elklaza azebda, oya aba nómá narrótókda. Wa kari omokurzan nómada, wa leba zaget olomzana, enana blaman elklaza oyako.

2 Wa oya makrroa pam akó ene elklaza ngabkan pamab tangdóma, kókó ene angrirrún pail nómá semrróne, wa sab ene elklaza ngabkan pamóm ugón baine. Ene pail tóba aba ingrinürr.

3 Enta akó dadanzana minkü. Mi karipókalzan nómá kwarilnürü, Yesun amkoman angun kokede, mi ini tüpan gida mamoan kwarilnürü leba zaget iszan.

⁴ Da ene tonarr ngarkwat nóma semrranórr, God ne ngarkwat ingrinürr, God tóba olom ugón zirrsapónórr ini tüpdü, koldógab nótó tómtómólórr. Zu pamkolpamab gida murrdü tómtómólórr,

⁵ ibü [aurdü amanóm], gida murrdü nidi ngyaben kwarilürr. Ene igósüm, God gaodómá mibü bórreanóm tóbanan olmalzan.

⁶ Zitülkus e oya olmalakla, God tóba Oloman Samu zirrsapónórr mibü moboküpdu, ne Samua górrganda wagó, "Dedi!* Ba!"

⁷ Da móódóga, ma myamem leba zaget olom kokela, a ma errkyá Godón darrü olomla. Zitülkus ma Godón darrü olomla, ma sab blaman elklaza yazeble, God tóba [alkamül-koke bóktan] nibióbkü ingrinürr tóba olmal aliónüm.

Polón Gyakolae Galatia Sos Pamkolpamabkwata

⁸ Yabü ne ngaen amkoman Godónbóka umul babul nóma yarilürr, e leba zaget is koralnórró ibünkü, amkoman god koke nidipko.

⁹ A errkyá ma e Godónbóka umulürrünzanakla - ó ta God yabübóka umulürrünzane - e wa kakota iade byalüngüm kaindakla ene arüng-koke akó küp-koke tüpan gidadó? Ia yabü ubi akó igósüma, akó leba zaget kolpamóm bainüm ene tüpan gidadó, e ngaenzan kwarilnürřü?

¹⁰ Ka igó arrkrudóla wagó, e tórewóm amandakla atang-atang ngürrdü akó melpaldó akó paildü Mosesón gida ngarkwatódó!

¹¹ Ka gyakolaedóla yabükamóm. Aprrapórr kürü zaget yabü aodó küp-koke yarilürr.

¹² Zonaretal, ka yabü arüngi batodóla, gida murrdügab toboma, kazan kairrü, zitülkus ka bumanikürrü ene gida murrdügab wata ezan kwarilnürřü.

E darrü kolae koke tónggapónarre kürükä.

¹³ E umulakla igó, ka ngaen-gógópan [Morroal Bóktan] adrрат namülnürřü yabükä, zitülkus kürü büb morroal koke yarilürr.

¹⁴ Ka ogagdó nóma namülnürřü, ini ogaga yabü aunaunan ngintinóp yabiób kak amtyanóm kürükä ó kürü inzan angónóm wagó, ka wata kari ngi pam namülnürřü. A ene poko kokean tónggapónarre. A ene kürü morroal tonarre küpüdarre, wamaka ka anerru namülnürřü Godkagab, anda, wamaka ka Kerriso Yesu tüöb namülnürřü.

¹⁵ E ene kla bagürwómpükü tónggapónarre. Da yabü ene bagürwóm errkyá nega? Ka amkoman igó umulóla wagó, e elklaza popa tómbapón ki kwarila kürü tangamtinüm. E ta yabiób ilküp ki yusane ama kürü ki kulinane, inzan ne gaodó nóma ki yarile, yabü [moboküpdu ubidügab] kürükä.

¹⁶ Da ia ka yabü gódamóm-koke kuri baina, zitülkus ka yabü amkoman poko bütazildóla?

¹⁷ Ene pamkolpam, yabü nidi bütazildako Zu pamkolpamab gida mamoanóm, ibü wirri ubi yabü arrngürrüma, a ene pokoa sab morroal koke sidüde yabünkü. Ibü ubia e yabiób kak tómyerre kibükä, igósüm yabü wirri ubi yarile ibükä arróbóm.

¹⁸ Ene morroala yabü wirri ubi asi nómada, a wata ugósüm, morroal kla tómbapónóm. Akó e blaman tonarrdó ini poko olngolo, igó koke igó, wata ka aezanla, yenkü.

* ^{4:6} Dedi: Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó in bóktan opor Grrik bóktane wialómorróna, Abba. ^{4:6} Rrom 8:15

19 Olmalpókal,[†] wata kolazan azid aengdo marrnadó, da ka akó azid aengdóla yabünkü. Ka sab inzan azid aenglo, kókó yabü tórrmen tulmil Kerrison tórrmen tulmilzan kwarile.

20 Kürü wirri ubia errkyadan yenkü bainüm, igósüm kólba bóktan opor o gyagüpítótók amzazilüm akó darrü tonarre bóktanóm, zitülkus ka arrkürra akó kürü müp gyagüpítótóka küpadórr yabükwata yabü tulmilabme.

Agarr akó Serra

21 Ka kya yabü darrü poko kóbó nümtinüm, nibiób ubi Mosesón gida murrdü ngyabenóma. Ia e koke amzyatódakla, gida-a ia poko apónda?

22 Moses mibü byalda tóba wibalómorrón bóktandó wagó, Eibrra-amón nís siman olom nís namünlürri. Ene leba zaget kola darrü ilngumilürr akó darrü ma tóba kolana ilngumilürr, leba zaget kol koke nótó warilürr.

23 Ene leba zaget kola ne olom ilngumilürr, ene go pamkolpamab angrirrún bóktandógarb gómtómólórr. A ene kolana go ne olom ilngumilürr, Godón alkamül-koke bóktananme gómtómólórr, wa Eibrra-amón ne poko ekyanórr.

24 Ini kol nisa darrü poko okaka amzazildamli. Ini kol nisa nis [alkamül-koke tónggapórrón bóktanóm] zamngóldamli. God Isrrael pamkolpam ne alkamül-koke tónggapórrón bóktan nókyenóp Sinae podo kwitüdü, wa ibü ene gida nóma nülinóp, wa Agarrzano, ene leba zaget kol. Wa ne olmal balngóndo, leba zaget isüm baindako.

25 Agarr Sinae podom zamngóldo Arrabia bwóbdü akó wa ini ngürran Zerrusalemzano. Zitülkus módoğa, Zerrusalemón pamkolpam leba zaget isako ene gida mamoaande.

26 A ene küsil Zerrusalem, kwitüm ne bwóbse, ene amkoman kolanzano akó ene basirr leba zaget kol kokeo. Wa mibü aipo samuan ngarkwatódó.

27 Zitülkus módoğa, Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Ma bagürwóm namülünke, ma olmal-koke kol nótókla, ma olmal koke nótó balngóndóla!

Bagürwómpükü taegwarr apón akó bagürwómpükü górrgan, marü koke noa twarrpinürr!

Zitülkus módoğa, ene aroam kolan sab abün olmal kwarile oyakagabi, müörpükü ne kolo."

28 Da e, zonaretal, e Aesakzanakla, Eibrra-amón olom, zitülkus e Godón alkamül-koke bóktan ngarkwatódó tóbabótórró, wa Eibrra-amón ne bóktan ekyanórr.

29 Ene tonarrdó, ene oloma, pamkolpamab angrirrún bóktandógabi nótó gómtómólórr, wa ene olom wirri müp ekyanórr, Godón Samuan ubi ngarkwatódó nótó gómtómólórr. Da errkyada dadanzana: Mosesón gida nidi mamoaandako, yabü wirri müp alióndako.

30 A Godón Wialómorrón Bóktana ma ini kwata ia bóktanda? Wa igó bóktanda wagó, "Ugó zirrwapó ene leba zaget kol tóba olompükü! Zitülkus módoğa, ene kol, leba zaget kol koke nótóko, oya olom Aesak aban elklaza, aban büdül kakóm, koke ki arrgrüte ene leba zaget kolan olompükü."

[†] **4:19 Olmalpókal:** Pol tóba peba mórrag atang pamkolpam igó ngiblianda *olmalpókal*, zitülkus i Yesun amkoman angun pamkolpam bainóp oya bóktan amgoldágabi. **4:23** Bwób Zitül 16:2, 15; 21:2 **4:27** Aesaya 54:1 **4:29** Bwób Zitül 21:9 **4:30** Bwób Zitül 21:10

³¹ Da módóga, zonaretal, mi leba zaget kolan olmal kokeakla, a mi ene amkoman kolan olmalakla, leba zaget kol koke nótóko.‡

5

¹ Kerriso mibü [aurdü semanórr] popa pamkolpamóm bainüm, igósüm mi myamem [leba zaget] kolpamóm koke bairre gidadó. We ngarkwatódó, e wata karrkukus bórrang kwarilo popa pamkolpamzan, akó myamem darrü gidan murrdü bakon-gu leba zaget kolpamóm bainüm.

Yesu Kerrisonzan Ngayabendó Barrób

² Tübarrkru! Ka, Pol, yabü byaldóla igó, yabü [gyabi sopae ne nóma singgalgórrón] kwarile, igósüm God yabü [dümdüm tonarr] pamkolpamóm nirre, da Yesu ne poko tónggapónórr, küp-koke yarile.

³ Ka yabü akó darrpan-darrpan pam arüngi byaldóla, tóba gyabi sopae nótó néma singgapine, sab wata blaman Mosesón gida ki mamoan yarilün.

⁴ Nadü oloma yabü aodó Mosesón gida mamoanda, igó poko gyagüpi tótókde wagó, God sab oya dümdüm tonarr olomóm ine, wa mogob pamóm kuri baine Kerrisoka. Wa tóba kuri bumaikürr Godón [gail tonarrdógbabi].

⁵ Ka ini poko wialóma, zitülkus mi nae amandakla, mi ne klamóm [gedlóngóm baindakla]. Ene wa, God sab mibü sazebe dümdüm tonarr pamkolpamzan mibiób amkoman bangundügabi. Godón Samua mibü umul-umulan ngisitinóp wagó, God sab mibü inzan sazebe.

⁶ Zitülkus módóga, ia darrü paman gyabi sopae singgapirrúna, ta ia singgapirrún-kokea, darrü kla babula mibüka, Kerriso Yesuka dabyórrün nidipakla. Koke, a wirri kla módóga, mibü amkoman bangun, tóba ne klama okaka bainda, mibü [moboküpdu ubi] Godka nómada akó ngibürr pamkolpamdó.

⁷ E nagaen morroal buso kwarlnürrü samuan ngarkwatódó. Yabü nótó burrmat yarilürr amkoman bóktan arrkrugum?

⁸ Inzan ne burrmat pokoko Godkagab koke tótókdako, yabü nótó ngibaunürr tóba pamkolpamóm bainüm.

⁹ E ta umul-umul! "Wata karian istazan dudu plaoa poran ngitanda, enta kari obae umulbain bóktana abün pamkolpam ilklió büliónda."

¹⁰ Ka Lodka dabyórrünzanla, ka amkoman karrkukusi angundóla yabükwata wagó, yabü gyagüpitótók inzan kwarile, ka yabü ne poko byaldóla. God sab oya [kolaeán darrem] ekyene, yabü gyagüpitótók alüngüm nótó kainda, ia wa nótó yarile.

¹¹ [Zonaretal], ka ne igó poko néma ki amgol namüla igó, amkoman bangun pamab gyabi sopae singgalgórrón ki kwarile, da Zu pama kürü wirri müp koke ki alión kwarile. Ka ne ene poko néma ki amgol namüla, a igó poko koke igó, Kerriso krrosdó narrótókórr mibü zid bainüm, ene amgol bóktana Zu pamkolpam koke ki nóllerre Kerrison amkoman angungum.

¹² Kürü ubi igósa, yabü gyagüpitótók nidi alüngdako gyabi sopae singgalgónankwata, i tibiób pugum küp ki nüsilnórre!

Mibü Moboküpdu Ubi Mibiób Darrpan-darrpandó Asi Ki Yarilün

‡ ^{4:31} Ene leba zaget kola gidam zamngóldo akó oya olmal igó kolpamóm bórrangdako, gida nidi mamoandako. Ene amkoman kola amkoman bangunüm zamngóldo.

13 Yadi, zonaretal, God yabü igösüm ngibaunürr, popa pamkolpamóm bainüm, a leba zaget kolpam koke gidadó. A e popazanakla, ene igó kokea igó, ene wa taia yabiób kolae büban ubi mamoanóm. Koke, a e ma yabiób darrpan-darrpan wata tangbamtin kwarilün yabiób moboküpüdü ubidügab.

14 Zitulkus módóga, blaman Mosesón gida-a ini darrpan gida bóktan pokoa kumarümda wagó, "Marü moboküpüdü ubi moba minggüpanandó ne olome*" inzan ki yarilün, marü moboküpüdü ubi mobakazane."

15 A e yabiób nóma syórr batürrdakla ó bangóndakla ume kyamülzan, e umul-umul kwarilün. E umul-umul koke nóma kwarilo, e sab yabiób kolae bain kwarilo.

Mi Godón Samu Mamoan Kwarilo a Mibiób Kolae Büban Ubi Koke

16 Ka yabü igó byaldóla, yabü agóltagól Godón Samuan balngomól ngarkwatódó ki yarile. Olgabi e sab yabiób kolae büban ubi koke mamoan kwarilo.

17 Ene amkomana, zitulkus kolae büban ubia Samudü bóka bamgünda. Akó Samuan ubia ta kolae büban ubidü bóka bamgünda. Zitulkus módóga, ini nisa tibiób bóka bamgündamlı. Ene igösidi, e koke tómbapón kwarilo, e ne klamdó ubi baindakla tómbapónom.

18 A yabü ne Samua nóma balngomól yarile, da e gida murrdü koke kwarilo.

19 Popadana amzyatóm i ne tulmil tómbapónako, kolae büban ubi nidi mamoandako: i inkü utódako, ibü kol ó morwal koke nidipko, i [kolkal]-koke tonarr tómbapónako, i büódan tulmil tómbapónako tibiób bübi,

20 i obae god [ótókdako], i wapi-wapi ó merram-merram kaindako, i ngibürr kolpam alzizi bomandako, i ongyaldako, ibü ubi ngibürrab elklazadóma, i ngürsilüm baindako, i wata tibióban gyagüpi bomandako, i tibiób kak bómtyandako ibüka, ibüka nidi bóka bamgündako, akó i tibiób bürrgratódako kopo-kopodó,

21 ibü gyagüp kolaea akrranda, i gorrgorr baindako, i kwób bazendako ngyepam anónóm, akó i ngibürr inzan kolae elklaza tómbapónako. Ka yabü arüngi ikik bókrrandóla, ka ngaenzan kairrü igó, ini poko metat nidi alngondako, sab ene bwóbdü koke barrbüne God ne balngomolda Kingzan.

22 A Godón Samua mibü nóma balngomolda, wa we kúp bapónada mibükä: moboküpüdü ubi, bagürwóm, paud, zao-zao tonarr, morroal tonarr, morroal tulmil, amkomán moboküp,

23 mómkö tonarr, akó moba müób balngomól. E ini poko nóma alngondakla, e darrü gida koke alkamüldakla.

24 Kerriso Yesun nidipko, tibiób kolae büban tulmil akó ubi krrosdó emelóp.

25 Zitulkus Godón Samua mibü küsil ngyaben kuri tókyenóp, mi wata Godón Samuan balngomól mamoan kwarilo.

26 Mi koke ikub bagür ki kwarila. Mi ngibürr pamkolpam ngürsilan koke ki ngibtan kwarila. Gyagüp kolaea mibü koke ki akrran yarile.

* **5:14** minggüpanandó ne olome wa blaman pamkolpambóka apónda, ma nibiób amorrandóla.
5:14 Lebitikus 19:18

6*Mi Mibiób Darrpan-darrpan Tangbólean Kwarilo Müp Amarrum*

¹ Zonaretal, darrü olom ne kolae tonarr tónggapónde nóma asendakla, da e, samuan ngarkwatódó arüng nidipakla, inzan olom salkomólam dümdüm kwatódó mómkol tonarre. E yaib umul-umul ki kwarila, yabü darrü klama balngomolgum kolae tonarr tónggapónóm.

² Yabiób darrpan-darrpan tangbólean kwarilün müp amarrum. Ini poko tómbapónde, e Kerrison ubi mamoandakla.

³ Darrü oloma ne igó nóma gyagüpi tótókda wagó, wa wirri oloma, wa ene wirri olom koke nómada, da wa tóba ilklió büliónda.

⁴ Darrpan-darrpan oloma tóbanan tórrmen tulmil ki bapine, igó poko asenóm igó, ia morroalako. Olgabi oya ikub bagür we ngarkwatódóma, wa ne kla tómbapónorr. Wa tóba tórrmen koke ki bütinan yarile darrü oloman tórrmendó akó gyagüpitótók apadóm igó, wa morroala ene olomdógab.

⁵ Zitulkus módoga, blaman pamkolpama tibióban zaget ki bamselnórre.

⁶ Godón bóktan nibiób umul baindako, i tibiób umulbain pam tibiób blaman morroal elklaza ki arrrrat kwarile.

⁷ E yabiób koke ki ilklió bülión kwarila: Darrü oloma igó koke gyagüpi wame igó, wa gaodóma Godón [tiz angónóm] igó gyagüpi tótókde wagó, God oya koke zaz ine. Zitulkus módoga, darrü oloma ne kla artümülda, wa sab akó abüle.

⁸ Nadü oloma tóba kolae büban ubi mamoanda, sab kolae ine ene kolae büban ubi mamoandögabi. A nadü oloma Godón Samu mamoanda, sab [ngarkwat-koke arról] ipüde Godón Samu mamoandögabi.

⁹ Mibü genggorama koke sazebe morroal kla tómbapónóm, zitulkus mi sab morroal abül ipüdörre, Godón tóba angrirrún tonarrdó, mi ne kolae bóka koke nóma irre.

¹⁰ Da módoga, mi morroal tónggapón kwarilo blaman pamkolpamdó, mibü ne gaodó kan asi nóma yarile. A ngaen-gógópan ma mi kubó morroal tónggapón kwarilo we pamkolpamdó, Yesu Kerrison amkoman nidi angundako.

Dómdóm Alakón Bóktan

¹¹ Ngakónam ka ini ia wirri ngi zitüli wialómdóla, kazan yabüka errkyadan kólbanóm tange wialómdóla!

¹² Ene idipko, nibiób ubie ngibürr Zu pamkolpamdó amtyanóm i morroalako, yabü nidi zirrbótakdako [gyabi sopae singgalgónóm]. I wata ini poko tómbapónako, igósüm ene Zu pamkolpama sab ibü wirri müp koke alión kwarile ibü bóktan amgolanme Kerrison büdülkankwata krrosdó.

¹³ Ene gyabi sopae singgalgórrón pama tib gida koke mamoandako, a ibü ubia yabü gyabi sopae singgalgónóm, igósüm i kya ikub bagürdako ngibürr Zu pamkolpamdó, e Galatia pamkolpam nidipakla, yabü gyabi sopae singgalgónankwata.

¹⁴ Kürükwata, ka ubi kokela darrü klamankwata ikub bagürüm, wata Lod Yesu Kerrison büdülkankwata krrosdó. Oya büdüldügabi krrosdó, ka myamem ini tüpan pamkolpamzan koke nyayabendakó kazan.

15 Ia darrü paman gyabi sopae singgapirrūna, ta ia singgapirrūn-kokea, ene darrü kla kokea. A wirri kla módóga, küsil olomóm bainüm.

16 Ka téredóla wagó, gyaur akó moboküpdu paud asi ki namülam ibüka, ini bóktan nidi mamoandako. Ini we pamkolpamako amkoman Godón pamkolpam nidipako.

17 Ini tonarrdógab, darrü oloma sab myamem kürü müp koke ki kókyene, zitülkus kótókla kólba bübdü pwae amarrudóla ingülküp akó müsamüszan klamdógab. Ini pwaea okaka azazindako wagó, ka Yesun leba zaget olomla.

18 Zonaretal, ka téredóla, Lod Yesu Kerrison [gail tonarr] yenkü asi ki yarilün. Amen.

Polón Peba Mórrag Epesus Sos Pamkolpamdo Ngaensingül Bóktan

Epesus Eisia prrobinsan ngaensingül wirri basirr yarilürr. Polón nyabben tonarrdó, Eisia darrü prrobins yarilürr, Rrom kinga ne bwób alngomól yarilürr. Errkya ene prrobins Tórrki kantrri kugupidüma, Eisia Maenor kugupidü. Kolosi wirri basirr ta ene prrobins kugupidü yarilürr. Epesusüm darrü wirri agurr obae godón [ótók] müöt yarilürr, ene kol godankü, ngi Arrtemis (Apostolab Tórrmen 19:23-41).

[Apostol] Pol Epesusüm nyabben akó bóktan amgol yarilürr nis pailüm akó aüd melpal (Apostolab Tórrmen 19:1-20:1, 30-31). Wa ini peba mórrag Epesus sos pamkolpamdo ugón wialómórr, wa tümün müötüdü pamzan nyabelórr, aprrapórr Rrom wirri basirrdü. Pol ola amkoman tümün müötüdü koke nyabelórr, wa popa müötüdü nyabelórr, sein sye-i amelórrón gazirr pamab tangdó (Apostolab Tórrmen 28:16, 30). Oya gómdamat gaodó kwarilürr oya angónóm. Wa ola yarilürr ini pail ngarkwatódó 61-62 Kerrison amtómól kakóm.

Ini tonarrdó Pol ta tóba peba mórrag wibalómórr Kolosi sos pamkolpamdo, Pilipi sos pamkolpamdo, akó oya gódam Pilimonka. Darrü pama, ngi Tikikus, ini peba mórrag Epesus pamkolpamdo idódürr.

Pol abün sos pamkolpambóka umul yarilürr Epesusüm, a wa ma yawal bóktan koke wialómórr ini peba mórragdó, wa ngibürr peba mórragdózan wibalómórr. Zítulkus módoga, oya ubi aprrapórr igó yarilürr, ngibürr sos pamkolpama, Epesus minggüpanan nidi nyabben kwarilürr, ta ini peba mórrag ki etóngrre.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-2
- B. Kerriso akó sos pamkolpam 1:3-3:21
 - 1. God mibü bles tirre Kerrisokama 1:3-14
 - 2. Polón tóre 1:15-23
 - 3. Büdüldügabi ama arróldó 2:1-9
 - 4. Zu pamkolpam akó Zu-koke nidipko, i dabyórrünako Kerrisokama 2:11-22
 - 5. Polón zaget ibünkü, Zu-koke nidipko 3:1-13
 - 6. Polón darrü tóre Epesus sos pamkolpamabkü 3:14-21
- C. Küsil nyabben Kerrisoka 4:1-6:20
 - 1. Yesun amkoman angun pamkolpam tibiób dabyórrünako 4:1-16
 - 2. Küsil nyabben Yesu Kerrisoka 4:17-32
 - 3. Zyóndü nyabben 5:1-20
 - 4. Ngibürr kopoia ia tórrmen tulmil ki tómbapón kwarile 5:21-6:9
 - a. Morwal akó konggal 5:21-33
 - b. Olmal akó aipalabal 6:1-4
 - c. Leba zaget kolpam akó ibü wirri pam 6:5-9
 - 5. Blaman büb adlang elklaza, God mibü ne elklaza tülinóp satanidü bóka bamgünüm 6:10-20
- D. Dómdóm alakón bóktan 6:21-24

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Kerriso Yesun [apostolólá] Godón ubidügab.

Ka yabüka wialómdóla, Godón pamkolpam nidipakla Epesus wirri basirrdü akó Kerriso Yesun metat nidi amkoman angundakla oyaka dabyórrünzanakla.

² Ka tóredóla, [gail tonarr] akó moboküpüdü paud sab yabüka asi ki namülam God mibü Abdó gab akó [Lod] Yesu Kerriso.

God Mibü Bles Tirre Kerrisokama

³ Mi blamana oya yagürnörre, mibü Lod Yesu Kerrison God akó Ab. Wa mibü bles tirre Kerrisokama blaman morroal elklaza aliónde samuan ngarkwatódó kwitüm bwóbdügabi.

⁴ Ene wa ngaen ini tüp tónggapón küsil nóma yarilürr, God mibü ngaengögópan silianórr Kerrisonme, tóba [kolikal] pamkolpamóm bainüm, tibitibi amarrón tóbankü, kolae-koke tóba obzek kwata. Godón [moboküpüdü ubi] mibükamóm yarilürr.

⁵ We ngarkwatódó, wa ngaensingül gyagüpitótók esenórr mibü bórreanóm tóbanan olmalzan Yesu Kerrisokama, tóba bagürwóm akó ubi ngarkwatódó.

⁶ Wa ene kla tónggapónórr mibü oya agürüm oya ne wirri kómól gail tonarre. Wa mibü ene wirri gail tonarr tókyenóp, mi oya moboküpüdü Olomdózan dabyórrünakla.

⁷ Tóba Oloman óean bókandóma, God mibü [aurdü semanórr], ene wa, mibü kolae tonarr barrgonórr. Ini Godón wirrian gail tonarran ngarkwatódóma.

⁸ Wa mibü ene gail tonarr tókyenóp ngaru bapón-koke, blaman [wirri gyagüpitótók] akó [küp amzyatómpükü].

⁹ God morroal bagürwóm yarilürr mibü umul-umulan ngibtanóm, oya kwindü anikürrün angrirrún bóktan ia yarilürr. Wa ini bóktan zagetan ngitanórr Kerrisokama.

¹⁰ Ini angrirrún bóktan módoga: Oya angrirrún tonarrdó God sab blaman kla darrpan pokodó simarrue, kwitüdü ne elklazako akó tüpdü ne elklazako, akó Kerriso sab ibü singlüdü pam yarile.

¹¹ God kibü, [Zu pamkolpam] nidipakla, ta silianórr Kerrisokama tóba pamkolpamóm bainüm, zitülkus wa ngaen gyagüpitótók esenórr kibü aleanóm, tóba bókam bagósorrón bóktan ngarkwatódó. Wa blaman kla tómbapónám bainda tóba gyagüpitótók akó ubi ngarkwatódó.

¹² Ene igósüm, ki oya [wirri kómål zyón] agür kwarilo, kidi, Zu is nidipakla, ngaensingül nidi [gedlóngóm bainóp] Kerrisoka.

¹³ Akó yadi, Zu-koke nidipakla, God yabüka ta tóba timam ingrinürr Kerrisokama, e amkoman bóktan nóma barrkrrurrü akó amkoman bangun pamkolpamóm nóma bainarre. Ene amkoman bóktan módoga, ene zidbain ne [Morroal Bóktana] sidódürr. God yabüka ne timam ingrinürr módoga, Godón Samue, God ne [alkamül-koke bóktan] ingrinürr.

¹⁴ Godón Samu alkamül-koke bóktanzana igó, God sab mibü blaman elklaza túlirre, wa ne alkamül-koke bóktan ingrinürr. Godón Samu ene alkamül-koke bóktanzana, kókó God sab ibü aurdü amóne, oya nidipko. Ene igósüm, pamkolpama oya wirri kómål zyón ki yagürnüm.

Polón Tóre

¹⁵ We zitülkusdü, ka Godón eso akyandóla. Ene tonarrdógab, ka arrkrurru wagó, e amkoman angundakla Lod Yesun akó yabü moboküpü ubia blaman Godón pamkolpamđó,

¹⁶ ka koke bólearró Godón eso akyanóm yabünkü, ka tére nómá bakodóla yabünkü.

¹⁷ God mibü Lod Yesu Kerrison Gode akó wirri kómal zyónpükü Aba. Ka téredóla, wa yabü tóba Samu ki nókyerre, sab yabü wirri gyagüpítótók nótó nókyerre akó Godón okaka simzazile yabüka. Ene igósüm, e oyabóka wirri umul kwarilo.

¹⁸ Akó ka téredóla, God yabü gyagüpítótók tapakue, igósüm e umul kwarilo wagó, e laró klamóm ki gedlíngóm bain kwarila, wa yabü ne klamóm ngibaunürr. Akó e umul iade kwarilo wagó, oya ngaru bapón-koke wirri kómal elklaza larógako, wa tóba pamkolpam ne alkamül-koke bóktan aliónda.

¹⁹ Akó e umul iade kwarilo wagó, oya arüng iazan wirria, blaman ngibürr arüng ne arünga arrgratoda. Ene arünga mibüka zagetóda, amkoman nidi bangundakla. Ini dadan wirri arünga,

²⁰ wa Kerrison ne arüngi irsümüller büdüldügabi akó wa oya we mórran-mórran yónürr ene wirri pabodó tóba tutul tangdó kwitüm bwöbdü.

²¹ Errkya Kerriso ola balngomólida wirri kwitüdü ibükagab, blaman [anerru] akó samu, arüngi nidi balngomoldako. Akó oya ngi wirriana blaman ngidügab, pama darrü olom ne ngi ngyesilda, wata ini tüpdü koke, akó elnga tüpdü ta inzan.

²² God blaman elklaza oya wapór-o lorodó irrbünürr* akó oya singüldü pamzan ingrinürr blaman kla balngomólóm sos pamkolpamabkü.

²³ Sos pamkolpam Kerrison búbako akó Kerriso ibü singüle. I byamrókorrónako Kerrison arüngpükü. Kerriso watóka blaman kla arról akó arüng nótó aliónda blaman kwata.

2

Büdüldügab Ama Arróldó

¹ Yadi, e ngaen büdül koralnórró samuan ngarkwatódó, zitülkus e gida amgün akó kolae tonarr tómbapón koralnórró.

² Ene tonarrdó, e tüpan pamkolpamzan ngyaben koralnórró, ibü kolae kwat mamoande. Akó e ene singüldü samuan kwat mamoan koralnórró, kolae samu nótó balngomólida, pülpül akó tüp ibü aodó. Ene samu, [satani], errkyá ibü moboküpü zagetóda, Godón bóktan koke nidi arrkrudako.

³ Mi blamana ngaen ibü aodó ngyaben koralnórró, mibiób kolae bùban ubi mamoande, we kla tómbapónde, mibiób kolae ubi akó gyagüpítótókdögabi ne klamko. Mi kolae tonarr pamkolpamzan tóbabótórró, ngibürrazan kainóp. We ngarkwatódó, mi inzan pamkolpam koralnórró, God wirri ngürsíl nibióbka yariliürr.

⁴ A Godón gyaur tonarr ngaru bapón-kokea akó oya wirri [moboküpü ubi] mibükamóm yariliürr.

* ^{1:22} Ini bóktanan küp módóga: *God blaman elklaza [ut-ut ninóp] akó Kerrison iliönürr balngomólóm.* ^{1:22} Wórr Peba 8:6 ^{1:23} Kolosi 1:18

5 We zitülkusdü, wa mibü arröldó simarrurr Kerrisokü, enana mi büdül nöma koralnörró samuan ngarkwatódó mibü gida amgün tulmilabme. Ene Godón [gail tonarrdögabi] e zid bairrünakla.

6 Akó God mibü sirsinürr Kerrisokü akó mibü mórran-mórran tinóp usakü kwitüm bwóbdü. God ini kla tómbapónörr, wa mibü nöma datinóp Kerrisokü.

7 Ene igósüm, wa sab elnga tonarrdó oya ngaru bapón-koke gail tonarr emtyene, blaman ngibürr gail tonarr ne gail tonarra arrgratoda. Wa mibükä ene gail tonarr kuri tómyerre morroal tonarre Kerriso Yesukama.

8 Zitülkus módoga, ene Godón gail tonarrdögabi e zid bairrünakla, yabiób amkoman bangundügabi. Ene igó kokea igó, e darrü kla tónggapónarre Godón yabü zid bainüm, a yabü zidbain Godón [gyaur klame].

9 God yabü koke zid ninóp yabiób tórrmendögabi, igósüm darrü oloma koke ki ikub bagür yarile.

10 Zitülkus módoga, God mibü wató tómbapónörr mi ne ngarkwatódómakla: mibü Kerriso Yesuka dabyóndi, wa mibü tómbapónörr morroal tórrmen tómbapónom, wa ne kla irrbünürr singül kwata mibü tómbapónom.

Zu Pamkolpam akó Zu-koke Nidipko, I Dabyórrünako Kerrisokama

11 We ngarkwatódó, gyagüpi zomalam e ngaen ia kwarilnürü. E Zu kolpamzan koke tóbabótörö akó Zu pamkolpama yabü inzan ngibiliandako wagó, [gyabi sopae singgalgörrön]-koke pamkolpam. I tibiób inzan ngibiliandako wagó, gyabi sopae singgalgörrón pamkolpam. I ini klamankwata ikub bagürdako, enana pama ini kla tómbapóndako enan tibiób bübdü.

12 E gyagüpi zomalam igó, ene tonarrdó e Kerrisoka dabyórrün koke koralnörró. E nanabwób koralnörró Isrrael Müötüdügabi. E mogob pamkolpam koralnörró akó God ne [alkamül-koke bóktan] irrbünürr tóba [alkamül-koke tónggapórrón bóktandól], ene poko yabünkü koke kwarilürr. E zidbainüm koke [gedlóngóm bain] koralnörró akó Godónbóka umul-kók koralnörró ini tüpdü.

13 Ngaen e aibwób koralnörró Godkagab, a errkyä ma, e Kerriso Yesuka dabyórrünzanakla, God yabü minggüpanan simarrurr tóbaka, Kerriso Yesun öédóma.

14 Zitülkus módoga, Kerriso tüób paud we sidódürr mibükä. Wa Zu pamkolpam ó Zu-koke nidipko, ibü darrpan kolpamóm we ninóp. Ngaen ene nis kobo tibiób alzizi boman namülnürri. Ene inzan yarilürr, wamaka darrü gria ibü bürrgrat yarilürr. Da Kerriso ene gri ilgatórr.

15 Wa ini kla tómbapónörr wa nöma narrótókórr. Wa Mosesón gida amaikürr, ene gidan blaman abün-abün gida bóktan pokopükü. Ene igósüm, wa darrpan küsil kobo tónggapóne ene nis kobodögabi, tóbaka dabyónüm. Inzan kwata wa paud sidódürr.

16 Akó wa ene gida amaikürr, igósüm wa ene nis kobo darrpan bübdü ki tüdüde akó Godkü ki gódam bangurre, krrosdó narrótókde. Oya krrosdó büdülanbókamde, i myamem tibiób koke alzizi humanikdamli.

17 Kerriso we tamörr akó Morroal Bóktan paudankwata bürrrat yarilürr yabüka, aibwób nidi kwarilürr Godkagabi, akó kibükä, minggüpanan nidi kwarilürr Godka.

18 Oyabókamde mi blaman, Zu pamkolpam akó Zu-koke nidipko, gaodómakla Ab ngorram ainüm oya Samudüma.

19 Da módóga, e, Zu-koke nidipakla, myamem mogob ó nanabwób pamkolpam kokeakla, a e ma errkyा darrpan kobodómakla Godón pamkolpampükü akó e ta oya müót pamkolpamakla.

20 E müótzanakla akó [apostol] ó [prropet]^{*} ene müótan zitüldananako. Akó Kerriso Yesu tüób ene müótan zirrgüpü ingülküpa. **21** Wa tüób módóga ene dudu müót nótó amoanda akó oyabókamde ene müóta wirri baina [gyabi müótüm] bainüm Lodónkü.

22 Akó oyaka dabyórrünzanakla, e ta balmelórrónakla ngibürr amkoman bangun pamkolpampükü ngyaben marrgum bainüm, God ne klamdó ngyabenda oýa Samudüma.

3

Polón Zaget Ibünkü, Zu-koke Nidipko

1 We zitülkusdü, ka, Pol, Godka töredóla. Ka tümün müótüdü pamla Kerriso Yesunkü, zitülkus ka [Morroal Bóktan] amgol namünlürrü yabüka, Zu-koke nidipakla, yabü morroalóm.

2 Ka amkoman angundóla wagó, e barrkrrurrü wagó, God kürü küngrinürr ene zaget tónggapónóm yabü morroalóm. Wa kürü küngrinürr tóba [gail tonarrdógabi].

3 Ene wa, God ene kwindü anikürrün bóktan^{*} pupo syónürr kürüka, kazan kuri wialóma aúdan bóktan opore.

4 E ini oporzan bótangdakla, e gaodómakla amzyatóm igó, ka Kerrisonkwata kwindü anikürrün bóktanan [küp amzyatdóla].

5 God ini kwindü anikürrün bóktan koke pupo syónürr pamkolpamđó, ngaen nidi ngyaben kwarilürr. A God ma ini ngyaben tonarrdó pupo syónürr tóba Samu-i [apostol] ó prropetódó,[†] tibi-tibi amarrón nidipako tóbankü.

6 Ini kwindü anikürrün bóktan módóga, Morroal Bóktandóma Yesunkwata, Zu-koke nidipko sab dadan morroal elklaza yazebrre samuan ngarkwatódó, Zu pamkolpampükü. I blaman darrpan bübako, akó i darrpan pokodómako, wa ne [alkamül-koke bóktan] ingrinürr, Kerriso Yesukama.

7 Ka ene Morroal Bóktanan zaget pamóm bairrü ene [gyaur kla] ngarkwatódó, Godón gail tonarr ne klame. Wa kürü ene kla kókyanórr tóba arüngan zaget ngarkwatódó kürüka.

8 Ka kari ngi enanla Godón pamkolpamđogabi. A God ma kürü ini gail tonarr kókyanórr igó: Zu-koke nidipko, ibüka we Morroal Bóktan amgolóm, Kerrison mórrrelankwata bóktan. Ini mórrrel inzan wirriana, darrü olom babula küp amzyatóm.

9 Akó God kürü ini gail tonarr kókyanórr igó: kakalande müsirrga ainüm blaman pamkolpamđó, God tóba kwindü anikürrün bóktan tórrmendó ia ki ingrine. Ngaen zitüldügab kókó errkyा, ini kwindü bóktan anikürrün yarilürr Godka, blaman elklaza nótó tómbapónórr.

* **2:20 prropet:** Abün Godón Bukbóka wirri umul pama igó gyagüpi tótókdako wagó, ini sosdó prropetbóka apónda, Ngaep Bukan prropetbóka koke. Ini prropeta Godkagabi bóktan azebdako.

* **3:3 kwindü anikürrün bóktan, Mórrke-mórrke módóga: mystery.** † **3:5 prropet:** Ma müsirrga ain bóktan Epesus 2:20 ngakanke.

10 Ene igósüm, God ini tonarrdó tóba abün-abün tulmili [wirri gyagüpitótók] pupaina sos pamkolpamdóma ibüka, anerru akó abün-abün samu, arüngi nidi balngomoldako kwitüm bwóbdü.

11 God ini kla tónggapónorr tóba bókam bagósorrón bóktan ngarkwatódó, zitül-babul akó solo-koke ne bóktane. Wa ene bóktan térrmendó ingrínür mibü [Lod] Kerriso Yesukama.

12 Mi gaodómakla Godón ngoram ainüm, gum-koke akó umuldi wagó, wa mibü abóka koke tóngólörre, zitulkus mi Kerrisoka dabyórrünakla akó mi oya amkoman angundakla.

13 We ngarkwatódó, ka yabü batodóla, genggorrama yabü koke ki yazeb kürü azid aenganme yabünkü.‡ Zitulkus módoğa, kürü azid aenga yabü kwit bainda.

Polón Darrü Tóre Epesus Sos Pamkolpamabkü

14 We zitulkusdü, ka wakósingül alkamüldóla térem Aban obzek kwata.

15 Wa blaman zitül-zitülab Abe, kwitüm akó tüpdü.

16 Ka téredóla wagó, wa tóba Samudüma yabü moboküp ó gyagüpitótók wirri arüng nókyerre tóba ngaru bapón-koke [wirri kómal zyóndügabi].

17 Ka téredóla wagó, Yesu Kerriso tóba marrgu yabü moboküpdu tómbapóne yabü amkoman bangundügabi. Yabü [moboküpdu ubi] Godka akó ngibürr pamkolpamdó, God yabü ne moboküpdu ubi nókyenóp, yabü karrkukusan ngibtanda, wamaka müöt aelórróna zitül kwitüdü, ne zitülan talkuma buguandako tüpdü. E karrkukuszanakla, ka téredóla wagó,

18 e gaoandó kwarilo, blaman Godón pamkolpampükü, küp amzyatóm Kerrison moboküpdu ubi ia nadüzan taptapa, kokrrapa, kwitüma, akó kukurua.

19 Akó ka téredóla wagó, e oya moboküpdu ubi umul koralo, enana darrü olom gaodó kokea ene ubi dudu umul bainúm. Ene igósüm, e dudu barümürrün koralo Godón térrmen tulmili.

20 Mi oya ngi wirri kwitüm ki emngelynórre, gaodó nótóke blaman elklaza tómbapónóm, mi ne elklazam batodakla ó mi ne elklazabkwata gyagüpi tótókdakla, akó abün elklaza ene tumum, ngaru bapón-koke. Wa gaodóma tóba arüng ngarkwatódó, mibü moboküpdu ne arünga zagetóda.

21 Mi, sos pamkolpam nidipakla, Godón ngi wirri kwitüm ki emngelynórre Kerriso Yesukama blaman tonarrdó, metat-metat! [Amen].

4

Yesun Amkoman Angun Pamkolpam Tibióbka Dabyórrünako

1 We ngarkwatódó, ka, tümün müötüdü pamzanla kólba zagetanme Lodónkü, yabü arüngi atodóla wagó, e inzan ngyaben koralónke igó ngarkwatódó, God yabü ia ngibaunürr ngyabenóm.

2 Blaman tonarrdó, e yabiób ngi tüp élókane akó mómóke koralónke, zao-zao bainane, akó yabiób darrpan-darrpanab kle-kle tonarr yazebam, yabü [moboküpdu ubizane] yabiób darrpan-darrpandóma.

‡ **3:13** Pol ini peba mórrag nóma wialómórr, wa tümün müötüdü yarilürr, zitulkus wa Morroal Bóktan Yesunkwata amgol yarilürr ibüka, Zu-koke nidi kwarilürr.

3 Godón Samua yabü darrpan pokodó datinóp. Wirribóka bütanin korálónke metat dabyónüm pauduü nyabende, yabü ne paua dabyónda.

4 E wata darrpan búbakla akó ene dadan Godón Samua yabüka nyayabenda. Wata e blamanzan ngibaurrún koralnórró dadan elklazam [gedlóngóm bainüm], ene tonarrdó God yabü nóma ngibaunürr.

5 Wata darrpan [Lode], Yesu Kerriso, mi blamana oya amkoman angundakla, akó mi blaman [baptaes bairrúnakla] amtyanóm mi oyanakla.

6 Wata darrpan Gode ó wa tóba blaman pamkolpamab Abe, tóba blaman pamkolpam nótó balngomólida, tóba blaman pamkolpamdómá nótó zagetóda, akó tóba blaman pamkolpamab bübdü nótó nyayabenda.

7 Mi darrpan-darrpan gyaur kla* kuri yazebrre Kerrisozan arrgrratórr.

8 We ngarkwatódó, Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó,

“Wa kwitüm nóma kasilürr,

wa abün [ut-ut bairrún] pamkolpam simarrurr tümün müótüdü iszan akó wa tóba pamkolpam [gyaur kla] nülinóp.”

9 Da ene bóktan opor “kwitüm kasilürr,” küp ia laróga? Oya küp módoga: wa ta ngaen-gógópan abinürr tüpan polko bwóbdü.

10 Ene nótó abinürr tüpan polko bwóbdü, wa tüób ene dadan oloma akó kwitüm we kasilürr, akó ene tumum, dudu bwób gwarranóm, tüp akó pülpül.

11 Ene wató yarilürr, sos pamkolpam zaget kolpam nótó nülinóp, ngibürr [apostol], ngibürr prropet, ngibürr kolpam [Morroal Bóktan] nidi amgoldako amkoman bangun-koke kolpamdó, ngibürr sos pamkolpam ngabkan pam, akó Godón Bóktan umulbain pam.

12 Wa ini poko igósidi tónggapónórr, tóba pamkolpam gaodó byónüm tóba zaget tómbapónóm, igósüm Kerrison amkoman angun pamkolpam, Kerrison büb nidipako, ibü amkoman bangun dódórr ainüm.

13 Ini metat tómbapólámke, kókó mi blamana dabirre amkoman bangundügabi akó Godón Olombóka umuldügabi. Akó kókó mi blaman samuan ngarkwatódó gaodó bairre. Akó kókó mi blamana inzan dudu bairre Godón ubi ngarkwatódó, wata Kerrisozan dudu bainürr Godón ubi ngarkwatódó.

14 Ene igósüm, mi myamem kari olmalzan koke koralo, popadan nibiób anensenan angónda butzan, goblola ne kla amzazilsimzazil angóndakó. Wóra myamem mibü koke alüngsalüng angón korale. Ene wa, ilklióbülión gyagüpítótóke pama myamem mibü koke ilklió tüliónorre apól kwaratódó tótókóm ibü abün-abün obae umulbaindügabi.

15 A mi ma ki dódórr bain kwarila blaman kwata Kerrison bübüm bainüm, singül nótóke. Mi ki dódórr bain kwarila amkoman bóktan bürratkü, mibü moboküpüdü ubizan mibü darrpan-darrpandómá.

16 Kerrison amkoman angun pamkolpam oya búbako. Wa tóba büb dódórr ainda. Kwók akó kwókan püós, i büb dayóndako akó arümdako. Ene dadan ngarkwatódó, blaman amkoman bangun pamkolpama tibiób zaget nóma tómbapónako, Kerrison büba dódórr bainda. Olgabi ene büba arüngüm bainda, pamkolpamab moboküpüdü ubi ibü darrpan-darrpandózanako.

* **4:7** gyaur kla wa darrü-darrü zagetbóka apónda Godónkü. **4:8** Wórr Peba 68:18 **4:16**
Kolosi 2:19

Küsil Nygaben Yesu Kerrisoka

17 We ngarkwatódó, ka Lodón ngidü yabü igó arüngi byaldóla wagó, myamem inzan ngyaben-gu, izan ngyabendako, Godónbóka umul-kók nidipako. I inzan ngyabendako, zitulkus ibü gyagüpítótók küp-kokeako.

18 Ibü gyagüpítótók tümün kwatódómako, i bürrgratörönako ene arróldögabi, God ne kla akyanda, zitulkus i Godónbóka umul-kókako akó i ubi kokeako umul bainüm Godónbóka akó ibü karrkukus moboküpako arrkrugum.

19 I büód aengbóka amrükürünako, igósidi i tibiób büb kolaedó irrbünóp büódan tulmil tömbapónóm, igósüm metat abün-abün [kolkal]-koke tonarr tömbapónóm. Akó ibü wirri ubia ene tonarr tömbapónóm.

20 A yadi, e ma inzan koke umul bainarre Kerrisonkwata!

21 Ka amkoman angundóla wagó, e oyabóka barrkrrurru akó e oyaka dabyórrünzan koralnórró, i yabü umul tinóp igó ngarkwatódó, Yesuka ne amkoman bóktane.

22 I yabü umul tinóp yabü ngaep tonarr anólóm mórrkenyórrzan, e ne kla tömbapónarre yabiób ngaep ngyabendó. Yabü ilklió bülión büban ubia yabü ngaep ngyaben kolae bain kwatódó simarrurr.

23 I yabü umul ninóp wagó, God yabü gyagüpítótókan törrmen tulmil küsil ki nirre.

24 Akó i yabü umul ninóp küsil tonarr bamelóm mórrkenyórrzan, God ne kla tónggapónorr töbanan obzeksyók ngarkwatódó. Ene tonarr amkoman dümdüma akó kolkala.

25 We ngarkwatódó, myamem obae tizgu akó e wata amkoman poko büdrat koralo yabiób darrpan-darrpandó, zitulkus mi blamana darrpan büb tónggapónakla.

26 "Ngürsila yabü nóma azebda, kolae tonarr tónggapón-gu." Abusa nóma mórranda, yabü ngürsil atamürrün ki kwarile.

27 Zitulkus módoga, e [deból] kan akyan-gu yabü balngomólóm kolae tonarr tónggapónóm.

28 Nadü oloma gómölda metat, wa myamem koke ki gómöle yarile. A wa ma zagetóm ki bai tóbanóm tange tóba morroalóm, igósüm oya darrü kla asi yarile kolpam aliónüm ibü tangbamtinüm.

29 Kolae ó küp-koke bóktana koke ki baus kwarile yabü ulitüdögabi. A ma wata ene bóktana ki baus kwarile, ngibürr kolpam ne pokoa tangbamtinda arüngan ngibtanóm. Ene igósüm, ini bóktana ibü tangbamtinda, ne kolpama arrkrudako.

30 Akó Godón kolkal Samu gyagüp kolaeán ngitan-gu. Zitulkus módoga, Godón Samu timamzana, God ne kla ingrinürr yabüka ene ngürrankü, wa yabü sab nóma [aurdü amónel].

31 Blaman ene tonarr olöklón: alzizi boman, wirri ngürsil, popa ngürsil, popa taegwarr, obae bóktan ngibürr kolpamabkwata panzedó, akó abün-abün azid alión tulmil.

32 A e ma morroal tonarr akó gyaur moboküppükü koralo, yabiób darrpan-darrpanab kolae barrgonde, wata God yabü kolaezan barrgonorr Kerrisokama.

5

Zyóndü Nyaben

¹ We ngarkwatódó, Godkagabi tikó ipüdamke, tóba moboküpdu olmalzan.

² Yabü [moboküpdu ubia] yabü nyaben ki balngomól yarilün, wata Kerrison moboküpdu ubizan yarilürr mibüka, akó wazan tóba arról tókyenóp mibünkü. Wa tóba arról nóma nókyenóp, wa [urdü agasil larzana] akó morroalan ilang gyaur klama* Godónkü.

³ Pamkolpamab zitülkus alión-gu yabükwata bóktanóm igó, e inkü utódakla, yabü kol ó morwal koke nidipko, ó e darrü-darrü tulmil tómbapóndakla, [kolkal]-koke ne tulmilko, ó ubia yabü azebda abün elklazam, zitülkus ini tulmil gaodó kokeako Godón pamkolpama tómbapónóm.

⁴ Akó e igó poko bóktan-gu, büódan bóktan ó gonggo bóktan ó büódan tiz bangón bóktan. Ini bóktan gaodó kokeako. A e ma Godón eso bóktan ki ekyanane.

⁵ E amkoman umul ki kwarila, igó oloma sab ene bwóban morroal elklaza koke yazebe, Kerriso akó God ne balngomoldamli Kingzan: wankü nótó utóda, oya kol ó müór koke nótóka, kolkal moboküp-koke noane, ó ubia noan apadóda abün elklazam. Ubia noan apadóda abün elklazam, wa obae god [ótók] oloma, zitülkus wa ene elklaza ótókda.

⁶ Darrü oloma yabü ilklió koke ki nüliónünüm küp-koke bóktane, zitülkus ene kolae tulmilabme, Godón wirri ngürsila sab tame ibüka, oya bóktan koke nidi arrkrrudako.

⁷ We ngarkwatódó, inzan pamkolpampükü dabyón-gu.

⁸ Zitülkus módóga, ngaen e tümündü koralnórró, a errkyá ma e zyóndümakla, e Lodka dabyórrünzanakla. Da e wata igó olmalzan nyaben koralo, zyóndü nidipako.

⁹ (Zitülkus módóga, darrü olom zyóndü nómada, oya blaman tórrmen tulmil morroal ó dümdümako, akó oya moboküp amkomana.)

¹⁰ Akó kóbó emzyetam Lodón laróga bagürwóman ngitanda.

¹¹ Ene pamkolpampükü dabyón-gu, tümündü nidipako, küp-koke tórrmen tómbapónóm. A e ma ene tórrmen panzedó simarruane, igó bómtyanóm igó, i kolaeako.

¹² Zitülkus módóga, ene pamkolpama ne tórrmen anik-anik tómbapóndako, inzan kolaeako, ene ta kari büód kokea dele ene tórrmenabkwata ikiküm.

¹³ A zyóna blaman ne elklazadó warri bapónda, okaka azazirrúnako panzedó.

¹⁴ Zitülkus módóga, blaman ne okaka azazirrún elklazako, zyónako. We zitülkusdü, igó angrirrüna wagó,

"Utan olomé, túrsümül,

túrsümül büdüldügabi,

da Kerrison zyóna marü warri mapóne."

¹⁵ Da módóga, e umul-umul koralo, e iazan nyabendakla. E inzan pamkolpamzan nyaben-gu, [wirri gyagüpitótók] babul nibióbe, a e ma inzan pamkolpamzan nyaben koralo, wirri gyagüpitótók nibióbe.

* ^{5:2} *morroalan ilang gyaur kla*: Israiel pamkolpama urdü agasil lar nóma simarrunóp [altadó] arrbünum, ene ilang morroal yarilürr Godka (Bazeb Tonarr 29:18).

16 Blaman tonarrdó aerr koralón morroal tómbapónóm, yabü gaodó kan asi nóma yarile, zitülkus pamkolpama abün kolae tómbapondako ini nyagaben tonarrdó.

17 We ngarkwatódó, e gonggo bain-gu, a e ma umul ipüdamke Lodón ubi laróga.

18 Ngypame gorrgorr bain-gu, zitülkus ene gorrgorr baina pamkolpam balngomölda büödan tulmil tómbapónóm tibiób bübi. A Godón Samua ma yabü büb ki gwarran.

19 Yabiób darrpan-darrpandó wórr bónghyalólam igó opore, Godón Bukdü wibalómorrón ne klamko, akó Godón agür wórri akó ngibürr samuan ngarkwatódó wórri. Wórr bónghyalólam akó wórr elklaza bapulólam Lodka yabiób moboküpi.

20 Metat Godón eso ekyalamke, mibü Ab nótóke, blaman elklazabkü mibü Lod Yesu Kerrison ngidü.

21 Yabiób darrpan-darrpanab tangdó ki korala, zitülkus e Kerrison gum-gum ótókdakla.

Morwal akó Konggal

22 Konggal, e yabiób morwalab tangdó ki kwarila, e Lodón tangdózanakla.

23 Zitülkus módogá, müór kolan singüle, Kerrisozan sos pamkolpamab singüle, oya büb nidi tónggapóndako. Wa tüób ibü Zidbain Pama.

24 Da sos pamkolpam Kerrison tangdózanako, konggal ta tibiób morwalab tangdó ki korale blaman elklazadó.

25 Morwal, yabü moboküpdu ubi yabiób konggaldó ki korale, wata Kerrison moboküpdu ubizan yarilürr sos pamkolpamidó, da wa tóba arról nökyenóp ibünkü.

26 Wa ini kla tónggapónorr ibü kolkal bainüm, ibü aguldi nae-e tóman amanóm Godón Bóktandóma.

27 Ene igósüm, ibü arrbünum tóba obzek kwata wirri kómal sos pamkolpamzan, tóman-babul ó bórrngamórrón-koke ó darrü inzan kla, a ma kolkal akó kolae-babul.

28 Ini dadan ngarkwatódó, morwalab moboküpdu ubi tibióban konggaldó ki korale, ibü moboküpdu ubi tibióban bübdüzanako. Noan moboküpdu ubi tóbanan koldóma, tóba moboküpdu ubi tóbakama.

29 Anda, darrü olom babulana, tóbanan büb nótó alzizi amaikda. A wa ma tóba büb ngóyónnda akó ngakanda, wata Kerrisozan tómbapónda sos pamkolpamabkü,

30 zitülkus mi oya büban il tizakla.

31 Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Ini zitülkusdü pama tóba aipab nis nümgüte, ama tóba koldó dabine, da i ama darrpan bübüm baini."

32 Ini wirri kwindü anikürrün bóktana, da ka ma Kerrisonbóka apóndola akó sos pamkolpambóka.

33 A yabü darrpan-darrpan paman moboküpdu ubi ta tóbanan koldó ki yarile, tóba moboküpdu ubizane tóbaka. Akó kola tóba müór [morroal ki yangónól].

6*Olmal akó Aipalabal*

¹ Olmal, e Lodka dabyórrünzanakla, e yabiób aipalabalab bóktan arrkru korálón, zitülkus ini dümdüma.

² "Ma moba aipab nis morroal angón namülün." Ini ngaen-gógópan gida bóktan pokoa [alkamül-koke bóktanpükü].

³ Ene bóktan módóga, "Ene igósüm, elklaza sab morroal korale marünkü akó ma sab wirri kokrap ngabelo ini tüpdü."

⁴ Abal, yabiób olmal ngürsilan ngibtan-gu, morroal zitülkusdü. A e ma ibü dódórr ninane ibü arüngi ikik bökrrande akó umul baindi Lodón ubi ngarkwatódó.

[Leba Zaget] Kolpam akó Ibü Wirri Pam

⁵ Leba zaget kolpam, yabiób tüpan wirri pamab bóktan arrkru kwarilün, [morroal bangónde] akó gum bangónde, amkoman moboküpi, wata e Kerrison bóktanzañ arrkrrudakla.

⁶ E ibü bóktan wata ugón koke arrkrrunane ibü ilküpü, ó igó zitülkusdü koke, ibü bagürwóman ngibtanóm. A e ma ibü bóktan arrkru kwarilo Kerrison leba zaget kolpamzan, Godón ubi tómbapónde yabiób moboküpi.

⁷ Yabiób zaget tómbapólam barnginwómpükü, wamaka e Lodónkü zagetódakla, a kolpamabkü koke.

⁸ Zitülkus módóga, e umulakla wagó, Lod sab blaman pamkolpam ene darrem kla nókyerre, i morroal ne kla tómbapondako, ia i leba zaget kolpamako, ta ia leba zaget kolpam-koke.

⁹ Akó wirri pam, e yabiób leba zaget kolpam dadan ngarkwatódó angón koralo. E ibüka bóktan-gu igó, "Ka marü kubó mómkolo, ma ne koke noma tónggapono, ka marü ne poko mila." E ene poko bóktan-gu, zitülkus e umulakla, ibü kwitüm Wirri Pam nótóke, wa ta yabü kwitüm Wirri Pama. Akó wa sab blaman pamkolpam darrpan ngarkwatódó zaz nirre.

Blaman Büb Adlang Elklaza, God Mibü ne Elklaza Tülinóp Satanidiú Bóka Bamgünüm

¹⁰ Dómdóm bóktan módóga, karrkukus bórrangke ezan Lodka dabyórrünakla akó oya wirri arüngdüğabi.

¹¹ Da blaman büb adlang elklaza ugó bamelam, God yabü ne elklaza nülinóp, igósüm e gaodó koralo [debóldó] bóka bamgünüm, wa yabü ilklió büliónüm noma kainada.

¹² Zitülkus módóga, mi pamakanpükü koke gazirrdakla, a mi ma kolae anerrupükü gazirrdakla akó kolae samupükü, arüngi nidi balngomóldako ini tümün bwóbdü. Akó mi kolae anerru ó samupükü gazirrdakla, arüngi nidi balngomóldako kwitüm bwóbdü.

¹³ We ngarkwatódó, blaman büb adlang elklaza ugó bamelam, igósüm e gaodó koralo kolaepükü bóka bamgünüm, kolae ngürr noma semrrale. Akó igósüm, karrkukus bórrangóm, e blaman elklaza noma tómbapónarre, ene kakóm.

¹⁴ Da e tómbapórrón koralo satanidü bóka bamgünüm, belt* batende yabiób kobtoldó. Ene belta amkoman bóktanóm zamngólda. Dalgüp adlang kla[†] bamelam. Ene [dümdüm tonarróm] zamngólda. ¹⁵ Akó wapór kla bamelam yabiób wapórdó. Ene wapór klama paudüm zamngólda, ne pauda tamórr Morroal Bóktanana Yesunkwata. Ene paudanme e sakósakó kwarilo.[‡]

¹⁶ Ene tumum, büb adlang kla[§] emorronam. Ene Godón amkoman angunüm zamngólda. Ene klame e gaodó kwarilo blaman satanian urpükü kyab atamünüm.

¹⁷ Singül adlang walap* bamelam. Ene Godón zidbainüm zamngólda. Akó Godón Samuan gazirr turrik yazebam. Ene Godón Bóktanóm zamngólda.

¹⁸ Tóre koralón blaman tonarrdó akó blaman elklazadó Samua yabü iazan balngomólda, Godón atode yabü tangbamtinüm. Inzan tóre bakom, aerr koralón akó metat tóre koralón blaman Godón pamkolpamabkü.

¹⁹ Akó tóre koralón kürünkü igó, God kürü böktan kókyene ka böktanóm nóma kaino, igósüm ka kwindü böktan gum-koke pupain namulo, Morroal Bóktandó ne anikürrün böktane.

²⁰ Ka Kerrison menyam pamla ini böktan büdratám. We zitülkusdü, ka sein sye-i amrókrrónla tümün müötüdü. Tóre koralón igó, ka gum-koke namulo ene böktan pupainüm, kazan ki böktan namüla.

Dómdóm Alakón Bóktan

²¹ Tikikus mibü moboküpüdü zonareta, amkoman moboküpi nótó zagetoda Lodónkü. Wa sab yabüka blaman kla büdratle, igósüm e ta umul koralo ka iadóla akó ka laró tónggapóndóla.

²² Ka oya ugósüm zirrapóndóla yabüka, e umul koralo ki iadakla akó wa yabü moboküp arüng nütürre.

²³ Ka tóredóla, God, mibü Ab nótóke, akó Lod Yesu Kerriso blaman [zonaretal] moboküpüdü paud ki nülinüm akó ibü [moboküpüdü ubi] metat tibiób darrpan-darrpandó ki kwarilün amkoman bangundi.

²⁴ Ka tóredóla, Godón [gail tonarr] blamandó ki yarilün, nibiób moboküpüdü ubi mibü Lod Yesu Kerrisokama, ne moboküpüdü ubia kokean blakóne.

* **6:14 belt:** Gazirr paman belt baten yarilürr tóba kokrrap mórrkenyórr amoanóm, igósüm wa tómbapórrón yarilürr busom akó gazirrüm. Godón amkoman böktandógabi ma tómbapórrónla satanipükü gazirrüm. † **6:14 dalgüp adlang kla,** Mórrke-mórrke módóga: *breastplate*. ‡ **6:15** Darrü Grrik böktanan küp módóga: *Tómbapórrón kwarilo Morroal Bóktan paudankwata angolóm*.

§ 6:16 büb adlang kla, Mórrke-mórrke módóga: *shield*. Darrü gazirr klama gazirr paman büb adlangóm, igósüm kyaba oya büb koke anóbe. Ene kla nugup pokoe-tónggapórrón yarilürr, lar sopae-e ngalaorrón. * **6:17 singül adlang walap** ayane tónggapórrón klama. **6:21** Apostolab Tórrmen 20:24; Kolosi 4:7; 2 Timoti 4:12; Taetus 3:12 **6:22** Kolosi 4:8

Polón Peba Mórrag Pilipi Sos Pamkolpamđó Ngaensingül Bóktan

Ini Peba Mórrag Nótó Wialómórr, Nóma, akó Nóla

[Apostol] Pol ini peba mórrag wató wialómórr Pilipi sos pamkolpamđó. Timoti wankü yarilürr, a wató koke wialómórr. Pol ini kla nóma wialómórr, wa tümün müótüdü pamzan ngyabelórr. Wa koke wialómórr wa nóla yarilürr, a wa aprrapórr Rrom wirri basirrdü ngyabelórr. Pol ola amkoman tümün müótüdü koke ngyabelórr, wa popa müótüdü ngyabelórr, sein sye-i amelórrón Rrom gazirr pamab tangdó (Apostolab Tórrmen 28:16, 30). Oya gómdamat gaodó kwarilürr oya angónóm. Wa ola yarilürr ini pail ngarkwatódó 61-62 Kerrison amtómól kakóm.

Ini tonarrdó Pol akó tóba peba mórrag wialómórr Epesus sos pamkolpamđó, Kolosi sos pamkolpamđó, akó oya gódam Pilimonka.

Pilipi Wirri Basirr

Pilipi wirri basirr Masedonia prrobins kugupidü yarilürr. Errkya ene prrobins Grris kantrri kugupidüma. Darrü wirri kwata ene basirr aodóma wamórr. Abün Pilipi pamkolpamab abalbobatal Rrom gazirr pam kwarilürr, ngaen Rrom gabaman nibiób tüp poko nülinóp. Ene igóside Pilipi pamkolpama morroal ngyaben kwarilürr, zitülkus Pilipi Rrom basirr kwarilürr. Oya küp módóga: ene basirr pamkolpam ta Rrom pamkolpam kwarilürr, akó i bagür kwarilürr enekwata. Rrom gida morroal yarilürr Rrom pamkolpamabkö.

Pol ngaen-gógópan Pilipi wirri basirrdü wamórr ini pail ngarkwatódó 49-51. Timoti, Saelas, akó Luk wankü kwarilürr. Ma ini póep Apostolab 16dü atang namulo.

Polón Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Polón ngibürr zitülkus kwarilürr ini peba mórrag wialómóm.

Polón ubi yarilürr Yesun amkoman angun pamkolpam Pilipi wirri basirrdü eso akyanóm, zitülkus i oya [gyaur kla] zirrapónóp (1:5; 4:10-19).

Polón ubi yarilürr ibü arüng bótanóm karrkukus bórrangóm ngibürr kolpama ibü wirri müp nóma nüliónónóp, akó i wata bagürwómdü kwarile, ibü müp asi nóma koralórr (1:27-30; 4:4).

Polón ubi yarilürr ibü arüng bótanóm darrpan gyagüpítótók apadóm akó tibiób ngi tüp alókóm (1:27; 2:1-11; 4:2-3).

Polón ubi yarilürr, i Epaprroditus morroal tonarre ki ipüdórre akó ibü azazilüm Timotin tótókankwata (2:19-30).

Polón ubi yarilürr ibü ikik akrran bóktan akyanóm ngibürr umul-bain pamabkwata, umul nidi bainóp wagó, paman [gyabi sopae ki singgalgónónóp] akó Zu pamóm ki bainünüm, oya ubi nóma yarilürr Yesun amkoman bangun pamóm bainüm (3:2-3).

Polón ubi yarilürr tóbakwata wialómóm ibüka akó wialómóm Morroal Bóktan Yesunkwata ia ayo kwarilürr Rrom wirri basirrdü, zitülkus wa

ibü igó ngabkalórr, wamaka i wankü zaget kwarilürr (1:12-26; 4:10-19).

Ngibürr Umul Bóktan Ini Peba Mórragankwata

Ini peba mórragdógi mi umul baindakla Pol akó Pilipi pamkolpam morroal gómdamat kwarilürr.

Ini peba mórragdó Pol bagürwómankwata wialómórr. Wa pupo bainürr wa bagürwóm yarilürr Pilipi pamkolpamabkwata, oya [moboküpü ibü] ibüka yarilürr, akó wa gyakolae yarilürr.

Ini peba mórragdó morroal umulbain bóktan asine Kerrisonkwata wagó, Kerriso ia nótóke (2:5-11).

Ini peba mórragdó Ngaep Bukan bóktan babula. Pilipi pamkolpam Zuko kwarilürr.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módögako:

A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-11

1. Polón morroal ngürr bóktan Pilipi wirri basirr sos pamkolpamdo 1:1-2

2. Pol Godón eso ekyanórr akó tóre ekolórr 1:3-11

B. Morroal Bóktan Yesunkwata ayonóp, enana Pol sein sye-i amrókrrón yarilürr tümün müötüdü 1:12-30

C. Mibü gyagüpitótók wata Kerriso Yesun gyagüpitótókzan ki yarilün 2:1-11

D. Wimurrazan warri bapón 2:12-18

E. Timoti akó Epaprroditus 2:19-30

F. Amkoman dümdüm tonarr 3:1-11

G. Arüngi buso blakón ngaru amrranóm darrem kla apadóm 3:12-21

H. Iikik bókraran bóktan 4:1-9

I. Pol Pilipi pamkolpam eso nókyenóp ibü gyaur klamóm 4:10-20

J. Dómdóm alakón bóktan 4:21-23

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

Polón Morroal Ngürr Bóktan Pilipi Wirri Basirr Sos Pamkolpamdo

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag wialómdóla. Kankü Timotie. Ki Kerriso Yesun [leba zaget] pam nisamli.

Ka yabüka wialómdóla, blaman Godón pamkolpam nidipko Pilipi wirri basirrdü, Kerriso Yesuka dabyórrün nidipko. Ka ta yabüka wialómdóla, sos alngomól akó ngakan pam nidipko akó sasdó tangbamtin pam nidipko.

² Ka tóredóla, [gail tonarr] akó moboküpü paud sab yabüka asi ki namülam God mibü Abdógbak akó [Lod] Yesu Kerriso.

Pol Godón Eso Ekyanórr akó Tóre Ekolórr

³ Ka ne Godón [ótókdóla], ka oya eso akyandóla blaman tonarr ka yabü gyagüpi néma amandóla.

⁴ Blaman tonarr ka yabü blamanabkü néma tóredóla, ka bagürwómpükü tóredóla.

⁵ Zitülkus módogá, e kürü tangamtin kwarilnürri Morroal Bóktan Yesunkwata ayom, ngaen-gógópan ngürrdüğabi, e amkoman bangun pamkolpamom néma bainarre, kókota errkyá.

⁶ God morroal zaget yabü ngyabendó bókyanórr. Ka amkoman karrukusi angundóla wagó, wa sab ene zaget metat tónggapóle kókó néma elakóne ene Ngürrdü Kerriso Yesu sab néma tolkomóle.

⁷ Wata dümdüma kürükä enezan gyagüpi amaiküm yabü blaman-abkwata, zitülkus e kürü moboküpüdümakla. We zitülkusdü, e blaman Godón gail tonarr apadódakla kankü, ka sein sye-i amrókrrónzanla tümün müötüdü akó ka enezan Morroal Bóktan adlangdóla.* ⁸ God umula igó amkomana wagó, ka nae amandóla yabü blaman basenóm dadan [moboküpü ubie] Kerriso Yesun moboküpü ubizane yabüka.

⁹ Ka igó tóredóla wagó, yabü moboküpü ubia sab metat dódórr baile akó yabü umula ta sab metat dódórr baile akó e sab metat amkoman amzyat kwarilo morroal ia laróga ó kolae ia laróga.

¹⁰ Ka ini klámóm tóredóla, igósüm e sab gaodó kwarilo amzyatóm ó bóleanóm amkomana kómála ia laróga. Ene igósüm, yabü moboküp akó tórrmen kolae-koke kwarile kókó ene Ngürrdü Kerriso sab nóma tolkomóle.

¹¹ Yabü tórrmen tulmil morroal dümdüm kwarile, Yesu Kerrison tangbamtindügab. Ene igósüm, pamkolpama sab Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre akó oya yagürnórre.

Morroal Bóktan Yesunkwata Ayonóp, Enana Pol Sein Sye-i Amrókrrón Yarilürr Tümün Müötüdü

¹² [Zonaretal], kürü ubia e umul bainane wagó, ne kolae elklaza tómbapónónóp kürükä, i ma tangamtindako Morroal Bóktan Yesunkwata ayom.

¹³ Ene kolae elklazadógab, blaman kingan müót ngakan gazirr pam akó blaman ne pamkolpamako umulako wagó, ka sein sye-i amrókrrónla tümün müötüdü zitülkus ka Kerrisonkü zagetdóla.

¹⁴ Akó zitülkus Lod kürü tangamtinda ka sein sye-i amrókrrónzanla, abün zonaretala amkomana karrukusi angundako wagó, Lod ibü tangbamtinda. We ngarkwatódó, i Godón bóktan wirri arüngi adrratódako ngaenzan-koke akó i ene bóktan gum-koke adrratódako.

¹⁵ Ngibürr amkomana bangun kolpama go bóktan amgoldako Kerrisonkwata, zitülkus ibü gyagüp kolaea akrranda, igósidi ibü ubia wirri ngi apadóm kürükagabi akó ibü ubia abün pamkolpama ibü mamaan kwarile, a kürü ma abüna koke. A ngibürra go bóktan amgoldako Kerrisonkwata ibü morroal ubidügab kürü tangamtinüm.

¹⁶ Ini kolpama bóktan amgoldako, zitülkus ibü moboküpü ubi kürükama, umulürrundi wagó, God kürü aini küngrinürr Morroal Bóktan adlangóm.

¹⁷ A ene kolpam, nibiób gyagüp kolaea akrranda, i amkomana moboküpü koke bóktan amgoldako Kerrisonkwata. I wata tibióbankwata gyagüpi bomandako. Ibü ubi kürü müp akyanóma kürü moboküpü, ka sein sye-i amrókrrónzanla.

¹⁸ Da taia, darrü kla kokea. I ia obae zitülkusdügab, ta ia amkomana zitülkusdügab bóktan amgoldako Kerrisonkwata, wirrian kla módoga, nizan kwata pamkolpama Kerrisonkwata bóktan amgoldako. Ene zitülkusdü, ka bagürwómdóla.

Anda, ka sab metat bagürwóm namulo.

¹⁹ Zitülkus módoga, ka umulóla ini pokoa sab kürü zidbain sidüde yabü tóredógabi kürünkü akó ene tangamtindügabi, Yesu Kerrison Samua ne tangamtin akyanda.

* ^{1:7} Morroal Bóktan adlang, oya küp módoga: amtyanóm ene Bóktan amkomana.

20 Ka igó wirribóka nae amandóla ó [gedlóngóm baindóla] wagó, kürü zitülkus sab babulan yarile büód aengóm, a kürü gum sab babulan yarile bóktan amgolóm. Ene igósüm, ngaendögabzan kókóta errkyá, Kerrison ngi kubó kwit yónürre kürü blaman tórrmen tulmildü, ka ia ngyabendóla, da ka ia narrótókdóla.

21 Zitülkus módoga, kótó, ka wata Kerrisonkü ngyabendóla akó kürükä narrótók wa morroala ngyabendógab.[†]

22 Ka ne nóma ngyaben namulo ini bübi, ka sab gaodó namulo küppükü zaget tómbapónóm. Da ka umul-kókla kürü ubi tai laróga, ia ngyabenóm, ta ia narrótókóm.

23 Kürü ninis gyagüptótóka ini nis klamdó. Kürü ubi wata narrótókóma akó Kerrisoka namulo kwitidü, zitülkus ene wata kómalan pokoa ngyabendógab.

24 A ini wata morroal klama yabünkü igó wa, ka sab metat ngyabelo we zitülkusdü, ka gaodó namulo yabü tangbamtinüm.

25 Zitülkus ka ene kla amkoman karrkukusi angundóla, ka umulóla wagó, ka sab ngyabelo akó ka metat namulo yabünkü yabü tangbamtinüm yabü amkoman bangun dódórr ainüm. Akó bagürwóm yabüka iade yarile yabü amkoman bangunanme.

26 Ene igósüm, yabü zitülkusa abün baindako Kerriso Yesunkwata ikub bagürüm kürüme, ka yabüka akó nóma tamo.

27 Igó wata wirri klama wagó, yabü tórrmen tulmil wata inzan yarile, Kerrisonkwata Morroal Bóktan ngarkwatódó. Ene igósüm, ka sab umul namulo wagó, e karrkukus bórrangdakla darrpan samudü, Morroal Bóktanan amkoman bangun adlangde darrpan gyagüpitótóke. Ka sab umul namulo, ka ia sab yabüka tamo akó yabü nósenónómo, da ka ia sab wata bóktan arrkruo yabübüka, ka yabüka babul nóma namulo.

28 E ibü gumgu, yabüka nidi bóka bamgündako, i laró poko tómbapóndako ó bóktandako. E ne ibü gum koke nóma kwarilo, ene klama ibü nómtyerre wagó, ibü sab kolae nirre, a yabü sab zid nirre. God ene kla blaman wató balngomólida.

29 Ka ene poko igósidi bóktandóla, zitülkus God yabü ok bainda Kerrison amkoman angunüm. A ene kla tebean koke, akó ta wa yabü ok bainda oya ngidü azid aengóm.

30 I yabükazan bóka bamgündako darrpan ngarkwatódó, e ne kla esenarre i kürükä ta inzan bóka bamgün kwarilürr, akó e ne kla arrkrrudakla i errkyá tómbapóndako kürükä.

2

Mibü Gyagüpitótók Wata Kerriso Yesun Gyagüpitótókzan Ki Yarilün

1 Da módoga, e Kerrisoka dabyórrünakla akó olgabi e arüng bótarrónakla. Oya [moboküpüdü ubia] yabü zao-zao bainda, e Godón Samudü dabyórrünzanakla, yabü morroal tonarr asine yabü moboküpüdü, akó yabü gyaur asine yabiób darrpan-darrpandó.

2 Ene pokodó, ka yabü arüngi byaldóla wagó, kürü bagürwóm wirri inam igó tonarre: e blamana darrpan gyagüpitótókdó ki koralón, yabü

[†] **1:21** Polka narrótók wa morroala ngyabendógab, zitülkus wa umul yarilürr wa Yesu Kerrisoka ki yaril oya büdül kakóm. **1:30** Apostolab Tórrmen 16:19-40

moboküpdu ubi yabiób darrpan-darrpandó ki yarilün darrpan tonarre, e dabyorrún koralo darrpan moboküpi akó darrpan gyagüpitótóke.

³ Yabióban gyagüpi boman-gu akó gyagüpi tótókgu igó, e wirrianakla ngibürrdügabi, e darrü kla nöma tónggapónidakla. A yabiób ngi tüp elókam akó ngibürr pamkolpam igó ngabkónam, i morroalako yabükagabi.

⁴ E darrpan-darrpana wata igó gyagüpi tótókgu igó, morroal ia laróga mobanankü, a akó igó gyagüpitótók esen, morroal ia laróga ngibürr kolpamabkö.

⁵ Yabü ne gyagüpitótók wata Kerriso Yesun gyagüpitótókzan ki yarilün:
⁶ Enana wa wata Godzan yarilürr blaman kwata,

wa gyagüpi koke wamórr wagó, wa wata oya pabo ki emone, Godón pabozan ne klame.

⁷ A wa tóba kwitüdü ne pabo amgatórr
[leba zaget olomómzan] baindi,
ó pamakanzan amtómólde.

⁸ Akó wa okaka nöma tümzazilürr pamakanzan,
wa tóba ngi tüp solkomólörr,
akó wa Godón bóktan arrkrrurr, enana oya ene pokoa büdüldü idódürr - wa ta krrosdó narrótókórr!*

⁹ Da we ngarkwatódó, God oya kwit igasilürr amkoman wirri pabodó kwitüdü
akó oya ene wirrian ngi ekyanórr, blaman ene ngibürr ngidügab.

¹⁰ Ene igósüm, blamanan sab wakósingül amgünörre Yesun wirri ngi atenóm,
kwitüdü nidipko akó tüpdü nidipko akó büdül pokodó nidipko.

¹¹ Akó ene igósüm, blaman ulita sab pupo bainörre wagó, Yesu Kerriso Loda.

Inzande, God, mibü Ab nótóke, oya ngi sab kwit amngyelórrón yarile.

Wimurrazan Warri Bapón

¹² We ngarkwatódó, kürü moboküpdu gómdamal, zitülkus e enezan metat Godón Bóktan arrkrrunarre, e arüng kóbó ipadlamke blaman elklaza tómbapónóm, pamkolpama ne elklaza tómbapónidak, God nibiób zid ninóp. Metat tómbapólalamke Godón gum angónde akó tórrngónde. E ene kla tómbapón kwarilnürü ka yabüka olazan namülnürü, a ene wirrian klama yabü errkyá tómbapónóm ka ola yabüka babulzanla.

¹³ E gaodómakla, zitülkus God watóke yabü moboküpdu nótó zagetóda. Wa yabü yabiób ubi akyanda akó wa yabü tangbamtinda ene elklaza tómbapónóm, tóba bagürwóman ngitanóm ne elklaza.

¹⁴ Blaman elklaza tómbapólalamke murrkurr bóktan-koke akó ongyal-koke.

¹⁵ Ene igósüm, e amkoman moboküp pamkolpamóm bainane akó pamkolpam sab gaodó koke kwarile bóktanóm igó, e kolae kla tómbapónarre. Akó ene igósüm, e Godón olmal kwarilo, kolae-koke nidipko, ezan ngyabendakla ibü aodó, dümdüm-koke akó kolae pamkolpam nidipko. E zyón klamzanakla warri bapónóm ibü aodó, wamaka wimurra warri apóndako pülpüldü,

* ^{2:8} Krrosdó narrótók büód kla yarilürr, zitülkus i wata ibü krrosdó yamselnóp, gazirr-gazirr gómló pam nidi kwarilürr, pam akrran pam nidi kwarilürr, akó leba zaget kolpam nidi kwarilürr.

16 e ibükazan arról-akyan bóktan adrratódakla. Ene igósüm, kürü zitülkus sab asi yarile yabükwata ikub bagürüm ene Ngürrdü Kerriso sab nómá tolkomóle. Zitülkus módóga, ene Ngürrdü igó pupairrúna wagó, ka enanóm-koke arüngi zaget namülnürrü akó kürü leba zaget enanóm-koke yarilürr.

17 I sab kürü büdülümpükü kena kómkónóm. E yabiób arról Godón ilinarre yabü amkoman bangundügabi, wamaka [prrista] [urdü amsel lar] amarruda [alta] kwitüdü amselóm. Ka ne nómá narrótoko, kürü óe sab anón gyaur klamzan yarile, prrista ne kla akanda altadó ene urdü amsel lar kwitüdü.[†] Enana ka umulóla ene klama apprapórr tómbapóne, ka barnginwómdóla akó ka bagürwómdóla yabü blamandó.

18 Da e ta wata barnginwóm akó bagürwóm kwarilün kankü.

Timoti akó Epaprroditus

19 Ka igó [gedlóngóm baindóla] wagó, kari pokoa Lod Yesu kürü sab gaodó kine Timotin zirrapónóm yabüka. Ene igósüm, ene bóktan yabükwata, wa ne poko sab salkomóle, ene pokoa kürü bagürwóman ngigütine, wata ene bóktanazan kürükwata yabü sab bagürwóman ngintirre.

20 Ka sab oya zirrapono, zitülkus darrü pam babula kürükä darrpan gyagüpitótóke wazane, yabükwata gyakolae nótóke amkoman moboküpi.

21 Zitülkus módóga, blaman kolpam gaodó nidipko yabüka tótókóm, i wata tibióban ubiankwata ngabkandako, Yesu Kerrison ubiankwata ma koke.

22 A e ma umulakla, Timoti tóba ia okaka tübyónürr wagó, wa amkoman moboküpia. Wa kankü zagetóda [Morroal Bóktan] ayokü, wamaka oloma tóba abpükü zagetóda.

23 We ngarkwatódó, Timoti watóke ka gedlóngóm baindóla yabüka zirrapónóm dümdüman, ka sab nómá umul baino wagó, sab ia pokoa tómbapóne kürükä.

24 Akó ka amkoman karrkukusi angundóla, kari pokoa Lod kürü sab gaodó kine yabüka tótókóm.

25 E mibü zonaret Epaprroditusün zirrsapónarre yabü ngidü kürü tangamtinüm kürü ngayaben elklaza-e. Wa kankü zaget yarilürr akó wa inzan pama, wamaka gazirr pama, Morroal Bóktan nótó adlang yarilürr kankü. Ka igó gyagüpi tótókddóla wagó, wa akó yabüka ki alkomól.

26 Zitülkus módóga, wa nae amanda yabü blamanabkü. Akó oya moboküp müpdüma, zitülkus e kuri arrkruuarre wagó, oya azida kuri simiögürr akó wa umula wagó, e gyakolaeakla.

27 Anda, wa kari azid koke yarilürr, ó kari poko narrótókórrma. A Godón gyaur asi yarilürr oyaka akó wa oya azidüdügab dólóng yónürr. Godón gyaur wata tóbananka koke yarilürr, a kürükä ta asi yarilürr, kürü müp[‡] akyan-gum darrü müpan kwitüdü.

28 Ene zitülkusdü, ka wirri ubila oya zirrapónóm yabüka. Ene igósüm, e bagürwóm kwarilo, e oya akó nómá esenane akó ka sab wata kari-karianbóka gyakolae namulo yabükwata.

[†] **2:17** *Bazeb Tonarr Pebadó* 29:38-41 ma etangke Godón [gyaur kla] aliónbóka blaman irrbi akó simaman. Prrista waen sokol akan yarilürr [sip] kupodó akó [witüdü], alta kwitüdü ne kla bamnguldako. Iní waen igó ngiliandako, anón gyaur kla. Ene dómdóm alakón poko módóga.

[‡] **2:27 müp:** Epaprroditus ne nómá ki narrótóke, ene wamaka müpa Polka.

29 E oya wirri bagürwómpükü ipüdam Lodón amkoman angun zonarezan, akó e inzan kolpam morroal nangónam oyazan nidipko.

30 Zitulkus módoga, wa kari poko narrótókórrma Kerrison zaget tómbapónde. Wa gyagüpi tótók yarilürr wagó, wa taia arról amruküm kürü tangamtindi yabü pabodó.

3

Amkoman [Dümdüm Tonarr]

1 Ene tumum, kürü [zonaretal], bagürwóm kwarilün, zitulkus e Lodka dabyorrúnakla!

Kürüka darrü müp babula yabüka dadan bóktan akó wialómóm, akó ene klama yabü sab alblang yarile samuan ngarkwatódó.

2 E umul-umul kwarilün ene pamdógab, tómanpükü umezan* nidipko, kolae nidi tómbapondako, akó nibiób ubie pamab büb singgalgónóm kolae zitulkusdüğab.[†]

3 Zitulkus módoga, ene midipakla, amkoman Godón pamkolpam nidipakla. Akó ene midipakla, Godón nidi [ótókdakla] oya Samuan tangbamtindügabi, Kerriso Yesunkwata nidi ikub bagürdakla, akó tüpan tulmildü koke nidi ngambangóldakla zid bainüm.

4 Ini amkomana, enana pamakan gyagüpitótók ngarkwatódó, kürü kólba zitulkus asiko kólba tulmildü ngambangólóm, gaodó ne nóma ki yarile zid bainüm kólba tulmildügab.

Darrü oloma nóma gyagüpi tótókda wagó, oya zitulkus asiko tóba tulmildü ngambangólóm, da ka sab bóktono wagó, kürü zitulkus abünako oyakagab.

5 Kürü Igabi sopae ugón singgapinóp! 8 ngim ngürrdü kürü amtómól kakóm. Ka amkoman Isrrael olomla, ka Benzamin zitüldügabla. Ka Ibrru óedögabla. Mosesón gida mamoañkwata, ka gaodómla bóktanóm wagó, ka [Parrisi] namülnürrü.

6 Kürü amkoman kari ubi koke yarilürr tómbapónóm ka ne klambakwata gyagüpi wamórró wa Godón ubia, da ka igósidi sos pamkolpam müp alión namülnürrü. Ka dümdüm ngyaben namülnürrü Mosesón gida ngarkwatódó, darrü oloman zitulkus babul yarilürr bóktanóm wagó, ka kolae tonarr tónggapórró.

7 A nadü elklazadó ka ngaen ngambangól namülnürrü kólba zid bainüm, errkyá ka ene elklaza igó ngabkandóla wagó, ibü küp babulako zitulkus ka Kerrisoka dabyorrúlna.

8 Anda, ka blaman kla igó ngabkandóla wagó, ibü küp babulako, zitulkus wirri kla módoga, ka Kerriso Yesunbóka umulóla, kürü Lod nótóke. Oyabóka amkoman umulbain kari kómal ta kokea akó ene klama

* **3:2 tómanpükü ume:** Abün tonarrdó [Zu pamkolpama] Zu-koke nidi kwarilürr, ibü inzan ngibliandako tómanpükü ume, zitulkus Zu pamkolpama igó gyagüpi tótók kwarilürr wagó, Zu-koke nidi kwarilürr, i tómanpükü kwarilürr Godón ilküpdu, wamaka ume kwarilürr tómanpükü larzan Godón ilküpdu. Pol ene Zu pam tómanpükü umebóka ngiblianórr ibü obae umulbain bóktananme. † **3:2 büb singgalgónóm kolae zitulkusdüğab:** Ene pama arüngi bóktan kwarilürr wagó, nibiób ubiko Yesun amkoman angun pamóm bainüm, ibü Igabi sopae ki singgalgónóm. Pol ene bóktandó koke ubi bainürr, igósidi wa ene gyabi sopae singgalgón igó ngilianórr, büb singgalgón. Zu pamkolpamó, paman gyabi sopae singgapin timam yarilürr amtyanóm i Godón pamkolpamako. A Yesun amkoman angun pamkolpama amtyandako wagó, i Godón pamkolpamako, ibü tórrmen tulmildügab.

blaman elklaza bórrgrratóda. Oyabókamde ka blaman elklaza előkrró. Ka blaman elklaza inzan ngabkandóla wamaka biza-ako, igósüm ka sab Kerrison namulo.

⁹ Akó igósüm, ka oyaka dudu dabyórrün iade namulo. God kürü apadóda dümdüm tonarr olomzan, zitülkus ka Kerrison amkoman angundóla a igó zitülkusdü koke, ka Mosesón gida mamoaandóla. Anda, kürü amkoman bangundügab God kürü apadóda dümdüm tonarr olomzan.

¹⁰ Kürü ubi Kerrisonbóka amkoman umul bainüma akó oya arüng amzyatóma, wa ne arüng ipadórr God oya nóma irsümülür्र büdüldügab. Akó kürü ubi oyaka dabyónoma azid aengde wazan azid aeng yarilürr. Akó kürü ubi wazan bainüma oya büdüldü,

¹¹ igósüm ka aprrapórr ibü aodó namulo, God sab nibiób irsine büdüldügab.

Arüngi Buso Blakón Ngaru Amrranóm Darrem Kla Apadóm

¹² Ka igó bóktanóm koke kaindóla, igó, ka ene elklaza kuri elakóna, ó igó, ka [dudu kómaj] kuri baina. Koke. A ka wa metat arüng apadóm kaindóla inzan pamóm bainüm, Kerriso Yesun ubi ngarkwatódó. Ene ia Kerrison ubi kuri yarilürr, wa kürü nóma kümiögür.

¹³ Zonaretal, ka kólba igó koke ngabkandóla wagó, ka inzan pam kuri baina. A ka darrpan wirri kla tónggapónatóla: Buso pamzan, ka gyagüpi koke amaikdóla kürü kakota ne klame, a ma ka arüngi amrranóm kaindóla kürü singül kwata ne klamase.

¹⁴ Inzan kwata, ka arüngi busodóla blakón ngaru amrranóm darrem kla apadóm. Ene darrem kla módóga, God kürü ngyaunda kwitudü tótókóm Kerriso Yesukama.

¹⁵ Mi samuan ngarkwatódó gaodó nidipakla, mi blamana wata inzan gyagüpi ogbilo. Da yabü ngibürrab darrü gyagüpitótók asi ne nóma yarile kürükagab, God sab yabü nómtyerre dümdüm gyagüpitótók ne klame.

¹⁶ A wirri kla módóga, mi wata ngyaben kwarilo mibü umul ngarkwatódó, God ne kla kuri pupo syónürr.

¹⁷ Zonaretal, e yabiób dabyórrün kwarilo kürükagab tikó apadóm akó e ibü ilküpáne ngabkan kwarilo inzan nidi ngyabendako, kizán ngyaben kwarilnürüy yabü aodó.

¹⁸ Zitülkus módóga, abün pamkolpama bóktandako wagó, i Yesun amkoman angundako, a ibü tórrmen tulmila ene kla koke amtyandako. I inzan ngyabendako, wamaka i Kerrison büdül krrosdó bóka bamgündako. Ka yabü ini poko abün münüm kuri byal namülnürüy, akó errkyá ka akó byaldóla yarrmurrpükü.

¹⁹ Ibü büban ubi ibüka godzanako. I igó klamóm ikub bagürdako, büód ne klama ódóddako. Ibü gyagüpitótók wata tüpan elklazadómako. We ngarkwatódó, blakón pokodó God sab ibü kolae nirre.

²⁰ A mi go kwitüm bwób kolpamakla. Akó mi Zidbain Pamóm nae amandakla, sab olgabi nótó tame, Lod Yesu Kerriso.

²¹ Wa sab mibü tüpan arüng-koke büb imzazile ama küsil bübüm bairre tóba kómaj bübzan, God oya ne büb ekyanórr wa oya nóma irsümülür्र büdüldügab. Wa sab ini kla tónggapóné ene dadan arüngi, wa akó sab dadan arüngi blaman elklaza simarrue tóba balngomóldó.

4***Ikik Bókrran Bóktan***

¹ We ngarkwatódó, kürü moboküpü gómdamal, inzana e karrkukus bórrongo yabü amkoman angundü Lodón. E kürü zonaretalakla, kürü [moboküpü ubi] nibióbkama akó ka nibióbkamóm nae amandóla. E kürü bagürwóman akó ikub bagüran ngitandakla akó e kürü zagetan darrem clamzanakla!

² Ka yabü arüngi ayaldóla, Yuodia akó Sintik, darrpan gyagüpitótók ipüdäm, zitulkus e nizan Lodónamli.

³ Anda, mató, kankü nótó zagetdóla amkoman moboküpi, ka marü ta amtindóla ini kol nis tangamtinüm, zitulkus i arüngi zaget namülnürri kankü Morroal Bóktan Yesunkwata ayom, akó Klementkü ó ngibürr zaget pam kankü nidi zagetódako, nibiób ngiko [ngarkwat-koke arról] pebadó wialómorrón.

⁴ Metat bagürwóm kwarilün, zitulkus e Lodka dabyórrünakla. Ka akó bóktandóla kagó, bagürwóm kwarilün!

⁵ E mórmók tonarr okaka izazinam blaman pamkolpamidó, zitulkus Lodón alkomól minggüpanana.

⁶ Darrü clamóm gyekolaegu, a blaman kla pupainününüm Godka, yabü ubi ne clamómako, e tóre nóma akodakla. Akó e darrü clamóm nóma atodakla, da Godón eso ekyelam.

⁷ Da Godón pauda sab yabü moboküp akó gyagüpitótók adlang yarile, zitulkus e Kerriso Yesunakla. Ene pauda blaman pamkolpamab gyagüpitótók arrgrratóda.

⁸ Dómdóm, zonaretal, igó elklaza gyagüpi amalamke, kómal ne elklazako akó kolpama ne elklaza bagürdako: nadü kla amkomana, kolpama ne kla morroal angóndako, nadü kla dümdüma, nadü kla [kolkala], nadü klama kolpam bagürwóman ngibtanda, akó kolpama ne kla agürdako.

⁹ E nadü kla umul bainarre akó ipüdarre kürükagab, e nadü kla arrkruarre kürükagab, ó nadü kla nósenarre ka ne kla tómbapón namülnürri, da e ene elklaza tómbapólamke. Da God, paud nótó akyanda, yabüka asi yarile.

Pol Pilipi Pamkolpam Eso Nókyenóp Ibü /Gyaur Klamóm/

¹⁰ Ka wirribóka bagürwómdóla Lodka dabyórrünzanla, zitulkus e dómdóm kürü kuri kómtyenarre wagó, e akó gyakolaeakla kürükwata.* Ka umulóla e ta metat gyakolae kwarilnürri, a e gaodó koke kwarilnürri ene kla pupainüm.

¹¹ Ka ini poko igósidi koke wialómdóla igó, kürü nyaben elklaza babulako. Ka gaodó kuri umul bairrü blaman ia ne nyaben tonarrko.

¹² Ngibürr tonarr kürü nyaben elklaza babul kwarilürr, akó ngibürr tonarr kürü nyaben elklaza abün kwarilürr. Ka gaodó umul bairrü blaman ia ne nyaben tonarrko, ia ka alo abün alodóla, ta ia ka alomla, ia kürü abün elklaza-ako, ta ia kürü elklaza babulako.

¹³ Ka gaodómla karrkukus zamngólóm blaman nyaben tonarrdó Kerrisokama, kürü arüng nótó akyanda.

¹⁴ A ene wata morroal yarilürr, e kürü tangkamtinarre ini müp tonarrdó.

* ^{4:10} Pilipi pamkolpama mani zirrapónóp Polka. Wa olgabi umul bainürr, i gyakolae kwarilürr oyaka.

15 Anda, e Pilipi pamkolpamakla, e yaib umulakla wagó, darrü sos babul yarilürr kürü tangamtinüm igó klamdó, aliönüm akó azebóm, wata yadi. Ka we tonarrankwata apóndóla, ka ngaen-ggópan Morroal Bóktan Yesunkwata nómá amgol namülnürrü yabüka, da ka ene kakóm, Masedonia Prrobins ugón amgatórró.

16 Ka Masedonia amgat küsil nómá namülnürrü akó ka Tesalonika wirri basirrdü nómá namülnürrü, e kürü ugón tangamtinarre. E nis münüm gyaur kla zirrapónarre kürüka, kürü ngyaben elklaza babul nómá kwarilürr.

17 Ka ini pokó igósidi koke wialómdóla igó, kürü ubi darrü gyaur kla apadóma yabükagab. A kürü ubi módoğa, God sab yabü darrem kla nókyerre samuan ngarkwatódó yabü gyaur klamdóga.

18 Ka blaman kla kuri nosenónoma, e ne bla zirrapónarre kürüka, akó yabü gyaur bla ene ngarkwat arrgratódá. Kürü blaman bla gaodomako, zitulkus Epaprroditus yabü gyaur bla simarrurr. I wata morroalan ilang gyaur klamzanako, morroal [urdü amsel larzanako], prista Godka ne bla amarruda akó God ne bla azebda, Godón ne klama bagürwóman ngitandako.

19 Ó ka ne Godón [ótókdóla], wa yabü blaman ngyaben elklaza nülirre tóba ngaru bapón-koke mórrrel ngarkwatódó Kerriso Yesukama.

20 God mibü Ab, mi oya ngi wirri kwitüm ki emgyelnórre metat-metat! [Amen].

Dómdóm Alakón Bóktan

21 Kürü morroal yawal bóktan nókyenamke blaman Godón pamkolpam, Kerriso Yesuka nidi dabyórrünako. Ini ne zonaretalako kankü, tibiób morroal yawal bóktan zirrapóndako yabüka.

22 Blaman Godón pamkolpam nidipko aini Rrom wirri basirrdü, i tibiób morroal yawal bóktan zirrapóndako yabüka. Akó ta ibükagab Sisankü[†] nidi zagetódako oya müötüdü.

23 Ka tóredóla, mibü [Lod] Yesu Kerrison [gail tonarr] yenkü asi ki yarilün.

[†] **4:22 Sisa:** Rrom pamkolpama tibiób king Sisabóka ngiblian kwarilürr. Mórrke-mórrke módoğa: Caesar ó Emperor.

Polón Peba Mórrag Kolosi Sos Pamkolpamđó Ngaensingül Bóktan

Ini Peba Mórrag Nótó Wialómórr, Nóma, akó Nóla
 [Apostol] Pol ini peba mórrag wató wialómórr Kolosi sos pamkolpamđó. Timoti wankü yarilürr, a wató koke wialómórr. Pol ini peba mórrag nóma wialómórr, wa tümün müótüdü pamzan ngyabelórr. Wa we koke wialómórr wa nóla yarilürr, a wa aprrapórr Rrom wirri basirrdü ngyabelórr. Pol ola amkoman tümün müótüdü koke ngyabelórr, wa popa müótüdü ngyabelórr, sein sye-i amelórrón gazirr pamab tangdó (Apostolab Tórrmen 28:16, 30). Oya gómdamat gaodó kwarilürr oya angónóm. Wa ola yarilürr ini pail ngarkwatódó 61-62 Kerrison amtómól kakóm.

Ini tonarrdó Pol ta tóba peba mórrag wibalómórr Epesus sos pamkolpamđó, Pilipi sos pamkolpamđó, akó oya gódam Pilimonka. Nis pam nisa, ngi Tikikus akó Onesimus,* ini peba mórrag Kolosi pamkolpamđó idódrri.

Kolosi Wirri Basirr

Kolosi wirri basirr Laekus tobarran kabedó yarilürr, Eisia prrobins kugupidü. Polón ngyaben tonarrdó, Eisia darrü prrobins yarilürr, Rrom kinga ne bwób alngomól yarilürr. Errkya ene prrobins Tórrki kantri kugupidüma, Eisia Maenor kugupidü. Epesus wirri basirr ta Eisia prrobins kugupidü yarilürr. Kolosi sos pamkolpam Zu-koke pamkolpam kwarilürr, da aprrapórr ngibürr [Zu pamkolpam] ta ola kwarilürr.

Pol ola kokean ngyabelórr ó kokean [Morroal Bóktan] amgol yarilürr. A wa aüd pailüm Epesüsüm ngyabelórr akó Morroal Bóktan Yesunkwata amgol yarilürr. Darrü Kolosi pam ngi Epaprras ola Yesun amkoman angun pamóm bainürr akó wa Morroal Bóktan Kolosi wirri basirrdü idódrri. Olgabi darrü sos bókyanórr akó Epaprras Yesun zaget tolaelórr ene sosdó (1:7; 4:12-13).

Polón Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Pol tümün müótüdü pamzan nóma ngyabelórr, Epaprras oyaka tamórr. Wa Polón izazilürr ngibürr pamabkwata, obae bóktan nidi umul bain kwarilürr Kolosi sosdó. We zitülkusdü, Pol ini peba mórrag wialómórr Yesun amkoman angun pamkolpamđó Kolosim. Oya ubi yarilürr, i metat amkoman bóktan Yesunkwata ki amkoman angun kwarile akó ene obae umulbain pam koke ki ok ninünüm ibü ilklió büliónüm.

Ene obae umulbain bóktan módoga:

1. Darrü paman ubi nóma yarile Yesun amkoman angun pamóm bainüm, oya [gyabi sopae ki singgapinüm]. Pol ini bóktandó bóka bamgüñür igó pokodó, 2:11-12.
2. Blaman Yesun amkoman angun pamkolpama wata Mosesón gida mamaon ki kwarile akó ngibürr Zu gida alo akó anónankwata. Pol ini bóktandó bóka bamgüñür igó pokodó, 2:13b-16.

* : Onesimus Pilimonón [leba zaget olom] yarilürr, ma Polón peba mórrag Pilimonka ngaka.

3. God ini tüp koke tónggapónórr, a kolae arüng samua tónggapónóp, nibiób arüng kari yarilürr Godkagabi, akó blaman elklaza ini tüpdü kolaeako. Pol ini bóktandó bóka bamgünür igó pokodó, 1:16-17 akó 2:9-10.
4. Pamakan büb ta kolaea, da igósidi Godón Mesaya ([Kerriso]) pamakan bübi koke tamórr ini tüpdü. We ngarkwatódó, Yesun büb samuan bübzan yarilürr o Yesu ene Mesaya koke yarilürr. Wa wata darrü morroal pam yarilürr. Pol ini bóktandó bóka bamgünür igó pokodó, 1:19-20 akó 2:3.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-14
1. Polón morroal ngürr bóktan Kolosi wirri basirr sos pamkolpamdo 1:1-2
 2. Pol eso akyanórr akó tére ekórr 1:3-14
 - B. Kerriso ia nótóke akó wa laró tómbapónda 1:15-23
 - C. Polón zaget sos pamkolpamabkü 1:24-2:5
 - D. Mi ngyaben kwarilo pamkolpamzan Kerrisoka nidi dabyórrünakla 2:6-23
 - E. Mi inzan ngyaben kwarilo, Godón ubi ngarkwatódó 3:1-17
 - F. Ikkik bókrran bóktan Yesun amkoman angun kolpamdo, darrpan müötüdü nidi ngyabendako 3:18-4:1
 - G. Ngibürr ikik bókrran bóktan 4:2-6
 - H. Dómdóm alakón bóktan 4:7-18

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

Polón Morroal Ngürr Bóktan Kolosi Wirri Basirr Sos Pamkolpamdo

- ¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Timoti, mibü zonaret, kankü asine. Ka Kerriso Yesun [apostolóla] Godón ubidügab.
- ² Ka yabüka wialómdóla, Godón pamkolpam nidipakla Kolosi wirri basirrdü. E kibü [zonaretalakla], Yesun nidi amkoman angundakla amkoman moboküpi.
- Ka téredóla, [gail tonarr] akó moboküpü paud sab yabüka asi ki namülam God mibü Abdögabi.

Polón Eso Bóktan akó Tóre

- ³ Ki metat Godón eso akyandamli, mibü [Lod] Yesu Kerrison Ab nótóke, ki nóma téredamli yabünkü.
- ⁴ Zitulkus módo, ki arrkrrurri wagó, e amkoman angundakla Yesu Kerrison akó yabü [moboküpü ubia] blaman Godón pamkolpamdo.
- ⁵ Ene amkoman bangun akó moboküpü ubi yabüne, zitulkus e darrem elklazam [gedlóngóm baindakla], God ne elklaza tómbapónorr kwitüm. E ene elklazabóka ngaen barrkrrurrü, amkoman bóktan nóma sidüdóp, Morroal Bóktan Yesunkwata.
- ⁶ Nugupazar dódórr baindo akó kùp tulum bamgündo, Morroal Bóktana bayoda akó blaman ini tüpdü pamkolpama bókyandako ene Morroal Bóktan amkoman angun akó bókyandako ngyaben Godón ubi ngarkwatódó. Ini wata wa inzan pokoa tómbapólórr yabükama ene tonarrdögabi, e ene bóktan nóma barrkrrurrü Godón gail tonarrankwata akó e ene gail tonarran [kùp amkoman emzyetarre].

⁷ Ene wa Epaprras wató yarilürr ini poko yabü nótó umul ninóp. Wa kibü moboküpü kamada, kinkü nótó zagetóda. Wa kibü ngidü amkoman moboküpü zagetóda Kerrisonkü.

⁸ Wa ta akó kibü tüzazilóp Godón Samua yabü moboküpü iazan zagetóda akó moboküpü ubi nókyenóp ngibürr Godón pamkolpamabkü.

⁹ We zitülkusdü, ki koke bólenóp tóre bakom yabünkü ene ngürrdüğabi, ki ne bóktan barrkrrurrü yabükwata. Kibiób téredó, ki Godón amtindakla wagó, e sab amkoman umul koralo oya ubi larógoma blaman [wirri gyagüpítótók] akó küp amzyatódágabi, Godón Samua ne nis kla akyanda.

¹⁰ Akó ki ene poko Godón amtindakla, igósüm e sab ngyaben koralo Lodón pamkolpamzan akó oya bagürwóman ngitanórre blaman kwata. Ene wa, e sab küp tulum bamgün koralo abün-abün morroal térrmen tómbapónde akó yabü Godónbóka umulbaina sab wirrianbóka dódórr baine.

¹¹ Akó ki Godón amtindamli wagó, wa sab yabü wirri arüng nókyerre tóba ngaru bapón-koke arüng ngarkwatódó, igósüm e sab karrkukus borrhongo akó zao-zao koralo blaman müp tonarrdó, bagürwómpükü.

¹² Ki Godón ta amtindamli wagó, e sab Ab eso ekyenane, yabü gaodó nótó bainda poko apadóm ene klamdgab, God ne [alkamül-koke bóktan] ingrinürr tóba pamkolpamabkü, kwitüm zyöndü.

¹³ Wa mibü [aurdü semanórr] tümündüğabi, [satania] ne balngomólda, akó wa mibü simarrurr ola, oya Oloma ne balngomólda kingzan, oya moboküpü ubi noakamóma.

¹⁴ Tóba Oloman büdüldüma God mibü audü semanórr, ene wa mibü kolae tonarr barrgonórr.

Kerriso Ia Nótóke akó Wa Laró Tómbapóna

¹⁵ Darrü olom gaodó kokea Godón asenóm, a oya Olom Kerriso Godón dandang pupainda, God nótóke. Akó Kerriso ngaen olomzana, igó ngarkwatódó oya balngomól arüng wirriana blaman elklazadágab, God ne elklaza tómbapónorr.

¹⁶ Zitülkus módóga, oyakama God blaman elklaza tómbapónorr, kwitüm akó tüpdü ne elklazako, mi ne elklaza gaodómakla basenóm akó mi ne elklaza gaodó kokeakla basenóm, ene wa, blaman [anerru] akó samu, arungi nidi balngomoldako. Blaman elklaza God tómbapónorr Kerrisokama akó Kerrisonkü.

¹⁷ Kerriso watóke, ngaen asi nótó yarilürr, solkwat God blaman elklaza tómbapónorr, akó Kerrisonme blaman elklaza metat asiko tibiób pabodó.

¹⁸ Akó Kerriso tüób búban singüle, ene wa, sos pamkolpamab singüldü pam, zitülkus wa sosan zitüla akó God oya ngaen-gógópan irsümüllürr büdüldüğabi metat ngyabenóm. Ene igósüm, Kerriso tüób amkoman singüldü pamóm baine blaman elklazadó.

¹⁹ Zitülkus módóga, Godón ubi yarilürr tóba Olomdó ngyabenóm tóba dudu térrmen tulmili,

²⁰ akó oyakama blaman tómbapórrón elklaza akonóm tóbaka, tüpdü ne elklazako, akó kwitüm ne elklazako. Wa tóba Olom zirrapónorr oya óea bókanóm akó narrótöküm krrosdó. Olgabi God tóba paud sidódürr blaman elklazadó.

21 Ngaen e yaib nanabwób kwarilnürřü Godkagabi akó e oya gómdamal-koke kwarilnürřü yabiób kolae gyagüpítótókdögabi akó yabiób kolae tórrmenabme.

22 A errkyä e usakü gódam bangurrünakla igó klamdögabi, Kerriso pamakanan bübi tómtómólórr akó krrosdó narrótókórr. Wa yabü gódam nangunóp amarrum tóba obzek kwata igó pamkolpamzan, sab nibiób moboküp [kolkal] kwarile, nibiób kolae tonarr babul kwarile, akó nibióbkwata pamkolpama zitül-koke pokodó koke bóktan kwarile wagó, i kolae kla tómbapónónóp.

23 Ene amkomana, e ne metat Morroal Bóktan Yesunkwata nóma amkomana angun kwarilo, zürük akó karrkukus bórrangde, akó e ne darrü pam koke nóma ok inane yabü aunaunan ngibtan-gum gedlóngóm bainüm, God ne alkamül-koke bóktan irrbünürr Morroal Bóktandó. Ini ne Bóktane e barrkrrurrü akó pama amgolnóp blaman pamkolpamđ ini tüpdü. Akó ka, Pol, zaget pamóm bairrü ini Bóktan amgolóm.

Polón Zaget Sos Pamkolpamabkü

24 Errkyä ka bagürwómdóla, zitülkus kürü azid aenga yabü tangbamtinda. Akó ka dómdóm poko azid aengdóla, Kerriso ne azid ingrinürr kürü aengóm kólba bübdü oya ngidü sos pamkolpam tangbamtinüm, oya büb nidipko.

25 Ka, Pol, ibü zaget pamóm bairrü igó ngarkwatódó, God kürü küngrinürr igó zaget tómbapónóm, e Kolosi pamkolpam nidipakla, yabü tangbamtinüm, Godón bóktan Yesunkwata dudu amgolóm.

26 Ini Godón kwindü anikürrün bóktan[†] anikürrün yarilürr blaman pamkolpamđögabi, ngaen nidi nyaben koralórr, a wa ma ini tonarrdó pupo syónürr tóba pamkolpamđ.

27 God gyagüpítótók kuri ipadórr ibüka pupainüm wagó, ini kwindü anikürrün bóktan wirri kómala Zu-koke pamkolpamab aodó. Ini kwindü anikürrün bóktan módóga, Kerriso nyabenda yabü bübdü, Zu-koke nidipakla, akó we ngarkwatódó, e [wirri kómala zyónüm] gedlóngóm baindakla.

28 Ki blaman pamkolpam bütazildakla Yesu Kerrisonkwata. Ki ibü arüngi ikik bökrrandakla wagó, i wata Kerrison mamoan korale. Akó ki ibü umul baindakla Kerrisonkwata kibiób blaman wirri gyagüpítótóke. Ene igósüm, blaman pamkolpama, Kerrisoka dabyórrün nidipako, sab gaodó kena kwarilün samuan ngarkwatódó, ki sab ibü Godón obzek kwata nóma simarrurre.

29 Ka igósüm zagetdóla wirri arüngi akó wirribóka bütanindóla, oya arüng ngarkwatódó, kürükama ne arünga zagetóda wirri arüngpükü.

2

1 Kürü ubi e umul koralo, ka wirribóka ia bütanindóla yabü tangbamtinüm akó ibü, Leiodisia* wirri basirrdü nidipako, akó blaman ngibürr amkomana bangun pamkolpam kürü obzek koke nidi kósenóp.

2 Kürü ubia yabü blamanab moboküp arüngan ngibtanóm, akó igó, e dabyórrün kwarilo yabü [moboküpdu ubidügabi]. Ene igósüm, e Godón bóktanan küp dudu umul kwarilo akó olgapí taiwan umul koralo

[†] **1:26** kwindü anikürrün bóktan, Mórrke-mórrke módóga: mystery. * **2:1** Leiodisia wirri basirr Kolosi minggüpanan yarilürr.

ene amkomana. Ene wa, e sab Godón kwindü anikürrün bóktan iade umul koralo, ngaen ne poko anikürrün yarilürr. Ene poko módoga, Kerrisonbóka umul.

³ [Wirri gyagüpítótók] akó Godónbóka umul anikürrünamli Kerrisoka. I mórrrelzanamli, e ne kla gaodómamli asenóm wata oyaka.

⁴ Ka ini kla wialómdóla, igósüm darrü pama sab yabü koke ilklió nülirre tóba obae bóktane, inzan ne bóktane, e nekwata gyagüpi tótókdakla, wa dümdüma.

⁵ Zitulkus módoga, enana ka babulóla yenkü büban kwata, kürü samu asine yenkü. Akó ka bagürwómdóla, zitulkus ka umulóla wagó, e darrpan-darrpan dabyórrünakla akó e Yesun amkoman karrkukusi angundakla.

Mi Ngayaben Kwarilo Kerrisoka Dabyórrün Pamkolpamzan

⁶ Da we ngarkwatódó, ezan amkoman bangundakla wagó, Kerriso Yesu [Lode], metat inzan ngayaben kwarilünke, ne pamkolpamko oyaka dabyórrün.

⁷ Ene wa, e metat amkoman karrkukusi angun kwarilün Yesun, wamaka nugupan simkün tüpdü bólängorrónako. Akó yabü amkoman bangun Yesuka metat ki dódórr bain kwarile. Akó e metat amkoman karrkukusi bangun kwarilün, pamazan yabü umul ninóp, akó metat Godón ngaru bapón-koke eso ekyenane.

⁸ E umul-umul kwarilün igó, darrü pam babul yarile yabü bumiögüm küp-koke akó ilklió bülión bóktane, pamakan wirri gyagüpítótókdógab ne klama tótókda. Ene wirri gyagüpítótók pamakanan bókam tum-tum ngarkwatódóma akó igó umulbain bóktan ngarkwatódó, tüpan gidabkwata. A ene wirri gyagüpítótók ma Kerrisonkwata umulbain ngarkwatódó kokea.

⁹ Darrü pam ok ain-gu yabü ilklió büliónüm ene bóktane, zitulkus God Kerrison bübdü ngayabenda tóba dudu tórrmen tulmili.

¹⁰ Akó yabü blaman kla asiko samuan ngarkwatódó, zitulkus e Kerrisoka dabyórrünakla. Wa wató singgüldü pama, blaman balngomól samu akó arüngpükü samu nótó balngomolda.

¹¹ Akó zitulkus e Kerrisoka dabyórrünakla, ene inzana, wamaka yabü lgabi sopae singgalgórrónako]. Pama ene kla koke tónggapónóp büban ngarkwatódó, a Kerriso tónggapónórr samuan ngarkwatódó, ene wa, wa yabü kolae tonarrpükü ngayaben amanórr, tüpan büba ne kla alngomól yarilürr.

¹² Yabü [baptaes bain] tonarrdó, ene inzana, wamaka e wankü nurbarirrü akó gapókdó kwarilnürü akó God yabü sirsinürr Kerrisokü. Ini klama tómbapónórr, zitulkus e amkoman angundakla wagó, Godón arüng asine, Kerrison nótó ırsümüller büdüdügab.

¹³ Yadi, e ngaen büdül koralnórró samuan ngarkwatódó yabiób kolae tonarrabme akó zitulkus yabü kolae tonarrpükü ngayaben amarrón koke kwarilürr, tüpan büba ne kla alngomól yarilürr. E inzan nóma kwarilnürü, da God yabü arról nókyenóp samuan ngarkwatódó Kerrisokü. God mibü blaman kolae tonarr norrgonóp.

¹⁴ Ene igó yarilürr, wamaka God ene dedi peba arrgonórr, mibü kolae tonarr ne klamdó wibalómórrón koralórr akó mibü kolae tonarrab

darrem. Akó ene igó yarilürr, wamaka wa ene peba krrosdó emngyelórr Yesu nómá narrótókórr akó inzan kwata wa ene peba amanórr.

¹⁵ Wa balngomól kolae samu akó arüngpükü kolae samu ibü arüng amanórr. Ene kakóm, wa ibü panzedó simarrurr igó amtyanóm, wa ibü [ut-ut ninóp] Kerriso nómá narrótókórr krrosdó.

¹⁶ We ngarkwatódó, e darrü olom ok ain-gu yabü zaz bainüm igóbókamde, e laró alodakla ó anóndakla, ó igóbókamde, e igó tórewóm koke amandakla igó, blaman pailan tóre Mosesón gida ngarkwatódó, ó Küsíl Melpal Tóre, ó [Sabad] ngürr.

¹⁷ Ene gida ini elklazabkwata wata igó klaman dandang kwarilürr, ne klama ki tame. Kerriso wa ene amkoman klama.

¹⁸ E ibü arrkrrugu, arüngi nidi byaldako, ngibürdü igó poko amtyanóm, e yabiób ngi ia tüp alókdakla, akó arüngi nidi byaldako anerru [ótókóm]. E ne ibü nómá narrkrruane, e yabiób kwitüm darrem kla nümrükane, e sab ne kla yazebane kwitüm. Inzan pama gyagüpi tótókdako igó, ibü dümdüm asine ini elklaza umul bainüm pamkolpamdó, azazildi i nuszan kla nósenóp. Akó ibü tüpan gyagüpitótókdágab i gyagüpi tótókdako igó, i morroalanako ngibür्र pamkolpamdóágab. A ibü ma darrü dümdüm babula inzan gyagüpi tótókóm.

¹⁹ Akó i myamem dabyórrün kokeako Kerrisoka, Singül nótóke. Oya amkoman angun pamkolpam bübako. Kwók akó kwókan püós, i büb arümdako akó dayóndako, akó singüla büb alngomólda. Olgabi büba dódórr bainda. Ene dadan ngarkwatódó, Kerriso amkoman bangun pamkolpam balngomólda akó olgabi i tibiób tangbamtindako akó dabyórrünako. Olgabi God ibü dódórr bainda Kerrisokama.

²⁰ E Kerrisoka nómá dabinarre, ene wa, e narrbarirrü wankü. Olgabi umulbain bóktana ini tüpan gidabkwata yabü myamem koke balngomóldako. Da e iade ngayabendakla wamaka e tüpan pamkolpamakla? E igó gida larógóm mamoaandakla,

²¹ wagó, "Amoan-gu! Bapókgu! Amurrgu!"?

²² Ini gida-a enekwata bóktanda, ne klama kolae bairre almit kakóm, zitülkus ini gida paman arüng bóktan akó umulbain bóktan ngarkwatódómako.

²³ I pamkolpam umul baindako Godón ótókóm pamakan gyagüpitótók ngarkwatódó. I pamkolpam umul baindako ngibürdü igó poko amtyanóm, i tibiób ngi ia tüp alókdakla. Akó i pamkolpam umul baindako tibiób büb azidan ngibtanóm. Da ini gida inzanako, wamaka wirri gyagüpitótók pama irrbünóp. A ini gida-a kokean tangbamtindako kolae büban ubi mamoaan-gum.

3

Mi Inzan Nyaben Kwarilo, Godón Ubi Ngarkwatódó

¹ Da módogá, zitülkus God yabü sirsinürr Kerrisokü, yabü moboküp ola kwarile, kwitudü ne elklazasoko, Kerriso ne mórranda wirri pabodó Godón tutul tangdó.

² Yabiób gyagüpitótók we elklazadó irrbünane, kwitudü ne elklazasoko, a we elklazadó koke, tüpdü ne elklazako.

3 Zitülkus módóga, ene wa, e narrbarirrü Kerrisokü, akó yabü arról arrónako Kerrisokü Godka.

4 Kerriso, yabü ene arról nótó nülinóp, sab nóma okaka tübine, da e ta sab okaka tübinane usakü akó dadan [wirri kómály zyóne] tüóbzan.

5 We ngarkwatódó, előkam yabü ne tüpan tórrmen tulmilko: yabü kol ó morwal koke nidipko, enkü utgu; [kolikal]-koke tonarr, büodian elklaza, akó kolae büban ubi tömbapón-gu. Akó yabü ubi babul ki yarile abün elklaza azebóm. Yabü ne ubi abün elklaza azebóm nóma yarile, da ene inzana, wamaka e obae god [ótókdakla].

6 Ini elklazabme, Godón wirri ngürsila sab tame ibüka, oya bóktan koke nidi arrkrudako.*

7 Ngaen e yaib ta ini kolae tonarr tömbapónarre, e inzan nóma ngayaben koralnórró.

8 A errkyá e blaman ene tonarr oloklón: popa ngürsil, wirri ngürsil, azid alión, obae bóktan ngibürr pamkolpamabkwata panzedó, akó tórebapón bóktan yabiób ulitüdugab.

9 Obae tizgu yabiób darrpan-darrpandó. Zitülkus módóga, e yabiób ngaep tonarr kuri amónarre akó bólenarre ene tonarran tórrmen tulmil tömbapón-gum.

10 Akó e küsil tonarr kuri bamelarre mórrkenyórrzan, God ne kla küsil ainda tüóbzan bainüm, ene küsil tonarr nótó nókyenóp. Ene igósüm, e Godónbóka amkoman umul koralo.

11 Ini küsil ngayabendó, ene darrü kla kokea, ma ia Zu pamla, ta ia Zu pam kokela, mariü [gyabi sopae ia singgapirrúna], ta ia koke, ma ia mogob pamla, ta ia molpoko pamla, ma ia [leba zaget olomla], ta ia leba zaget olom kokela. A wirri ne klame, wa Kerriso-e akó wa blaman tóba pamkolpamidó ngayabenda.

12 We ngarkwatódó, zitülkus God yabü ilianórr akó tibi-tibi amanórr tóba pamkolpamóm bainüm akó zitülkus oya [moboküpü ubi] yabükama, e ene tonarr mórrkenyórrzan bamelane: gyaur okaka ninane, morroal tonarr okaka ninane, yabiób ngi tüp elókane, mórmóke koralón, akó zao-zao bainane.

13 Yabiób darrpan-darrpanab kle-kle tonarr ok ninam akó darrü oloma ne kolae nóma tónggapónórr yabüka, oya kolae arrgonam. Wata Lodzan yabü kolae barrgonórr, e ta yabiób darrpan-darrpanab kolae barrgonane.

14 Akó ini blaman morroal tórrmen tulmil tumum, yabü moboküpü ubi irrbünam. Yabü moboküpü ubi yabiób darrpan-darrpandó wa syezana, yabü blaman ne klama arümda [dudu kómály] kwóbdü.

15 Akó Kerrison pauða yabü moboküp ki balngomól yarile, zitülkus God yabü ngibaunürr paud ódódóm yabiób darrpan-darrpandó darrpan bübzán. Akó e metat Godón eso ekyenane.

16 Kerrison bóktan metat ki yarilün yabü moboküpü. E yabiób darrpan-darrpan umul bain akó ikik bókrran kwarilün dudu [wirri gyagüpítótóke]. Godka wórr bato koralón, igó opore, Godón Bóktandágabi ne oporko, Godón agür wórr bato koralón, akó ngibürr samuan ngarkwatódó wórr bato koralón amkoman moboküpi. Ezan wórr batodakla, Godón eso ekyalam.

* **3:6 oya bóktan koke nidi arrkrudako:** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó ini pokó babula. **3:10** Epesus 4:24 **3:16** Epesus 5:19-20

17 Da módoga, e blaman ne poko bóktandakla akó ne kla tómbapóndakla, blaman tómbapónam Lod Yesun ngidü, ezan Godón, mibü Ab nótóke, eso akyandakla Yesukama.

Ikik Bókrran Bóktan Yesun Amkoman Angun Kolpamdó, Darrpan Müötüdü Nidi Nyabendako

18 Konggal, e yabiób morwalab tangdó ki kwarila, zitulkus ene kla dümdüma nadü kolo dabyórrün Lodka.

19 Morwal, yabü moboküpü ubi yabiób konggaldó ki korale akó ibü zóngange-koke ki angón korala.

20 Omlal, e yabiób aipalabalab blaman bóktan arrkrru koralo, zitulkus inzan kwata, e Lodón bagürwóman ngitandakla.

21 Abal, yabiób olmal ngürsilan ngibtan-gu. E ibü ne nóma ngürsilan ngintinane, i sab kolaebóka irre.

22 Leba zaget kolpam, yabiób tüpan wirri pamab blaman bóktan arrkrru kwarilün. E ibü bóktan wata ugón koke arrkrrunane ibü ilküpü, ó igó zitulkusdü koke igó, ibü bagürwóman ngibtanóm. A e ma ibü bóktan arrkrrunane amkoman moboküpi, zitulkus e Lodón gum-gum ótökdakla.

23 E ne kla tónggapónóm kaindakla, dudu moboküpi tónggapónam, wamaka e Lodónkü tónggapóndakla, a pamankü koke.

24 Zitulkus módoga, e umulakla wagó, Lod sab yabü darrem kla nökyerre, wa ne [alkamül-koke bóktan] ingriniürr. Lod Kerriso watóke, e noankü zagetódakla.

25 Da kolae nidi tómbapónako, God sab ibü [kolaeen darrem] nökyerre, akó God sab blaman pamkolpam darrpan ngarkwatódó zaz nirre.

4

1 Wirri pam, yabiób leba zaget kolpam wata dümdüm bangón akó darrpan ngarkwatódó ngabkan koralo, zitulkus e umulakla wagó, yabü darrü Wirri Pam ta asise kwitüm.

Ngibürr Ikik Bókrran Bóktan

2 Tóre metat bako kwarilünke piküp bain koke, aerrde akó metat Godón eso akyande.

3 Dakla kibünkü ta tóre bako kwarilün wagó, God sab kwat alóte kibünkü oya bóktan ayom, igósüm ki kwindü anikürrün bóktan Ker-risonkwata büdrat kwarilo. Ene bóktananme ka sein sye-i amrókrónla tümün müötüdü.

4 Da tóre bako koralón kürünkü wagó, ka sab ene bóktan pupaino panzedó, ka enezan ki tónggapóna.

5 E [wirri gyagüpítóke] tórrmen tulmil tómbapónamke ibükä, Lod Yesun amkoman koke nidi angundako. Blaman tonarr aerr koralón ibükä büdratám Yesunkwata.

6 Yabü bóktan metat morroal tonarrpükü ki yarilün, ibü morroal arrkrrum.* Ene igósidi, e umul koralo blaman pamkolpam darrpan ngarkwatódó iazan bóktan alkommólom.

3:18 Epesus 5:22; **1** Pita 3:1 **3:19** Epesus 5:25; **1** Pita 3:7 **3:20** Epesus 6:1 **3:21** Epesus 6:4 **3:25** Epesus 6:5-8 **4:1** Epesus 6:9 * **4:6** ibü morroal arrkrrum, Grrik bóktane ma inzan angirrirüna: soltpükü angangorrón ki yarile.

Dómdóm Alakón Bóktan

⁷ Tikikus yabüka blaman kla wató büdratle, küruka ne pokoa tómbapónorr. Wa moboküpü narezoreta akó wa kankü amkoman moboküpi zagetóda Lodónkü.

⁸ Ka oya ugósüm zirrapóndóla yabüka, e blaman kla umul koralo, kibüka ne pokoa tómbapónóp, akó wa yabü moboküp iade arüng nütürre.

⁹ Ka Onesimusün zirrapóndóla Tikikusdi. Wa kibü moboküpü zonareta, ngambangól pam akó yabü basirr pam nótóke. Ini pam nisa sab yabü blaman kla nüzazilórre, ne pokoa tómbapondako aini.

¹⁰ Erristarrkus, tümün müötüdü nótóke kankü, tóba morroal yawal bóktan zirrapónda yabüka, akó Mak, Barrnabasón zonaret nótóke, wa ta tóba yawal bóktan zirrapónda. E arüng bóktan kuri ipüdarre oyakwata. Wa ne nóma tame, e sab oya morroal tonarre ipüdamke.

¹¹ Yesu, oya darrü ngi Zastus, ta tóba morroal yawal bóktan zirrapónda. Wata ini äud Zu pamako ibü aodó, kankü nidi zagetódako pamkolpam umul bainüm Godón Kingzan Balngomólankwata, akó i kürü ul kinóp.

¹² Epaprras tóba morroal yawal bóktan zirrapónda, yabü basirr pam nótóke akó Kerriso Yesun zaget pam. Wa metat tóre bakoda yabünkü tóba dudu moboküpi wagó, e karrukus bórrang kwarilo, gaodó ne pamkolpamakla samuan ngarkwatódó akó amkoman umul nidipakla Godón blaman ubi larógako.

¹³ Ene amkomana, zitülkus ka esenórró akó igósidi umulóla wagó, wa arüngi zagetóda yabü tangbamtinüm akó ibü, Leiodisia akó Aeórrapolis wirri basirr nisdú nidi ngyabendako.

¹⁴ Kibü moboküpü gódam Luk, dokta nótóke, akó Dimas, i ta morroal yawal bóktan zirrbapondamli yabüka.

¹⁵ Kürü morroal yawal bóktan [zonaretal] nókyenam, Leiodisia wirri basirrdü nidi ngyabendako. Kürü morroal yawal bóktan nókyenam Nimpá[†] ó sos kolpam nidi kwób bazendako oya müötüdü.

¹⁶ Darrü pama ini peba mórrag nóma etóngé yabüka, ene kakóm, ini kla zirrapó sos pamkolpamdó Leiodisiam akó ibü nilam atangóm. Akó ka ne peba mórrag wialómorró ibüka Leiodisiam, e ta ene kla etóngamke.

¹⁷ Arrkipusün izazilamke igó, "Ma ene zaget elakónke, Lod marü ne zaget mókyanórr."

¹⁸ Ka, Pol, ini morroal yawal bóktan kólbanóm tange wialómdóla. E gyagüpi amaikam wagó, ka sein sye-i amrókrrónla tümün müötüdü. Ka tóredóla, Lodón [gail tonarr] asi ki yarilün yabüka.

Ngaen-gógópan Peba Mórrag Polkagabi

Tesalonika

Sos Pamkolpamidó

Ngaensingül Bóktan

Pol [Morroal Bóktan] Amgol Yarilürr Tesalonika Wirri Basirrdü
 Tesalonika darrü wirri basirr yarilürr Grris kantrridü. Polón tonarrdó ini basirr Masedonia prrobinsdü ugón singüldü wirri basirr yarilürr. Wa wirri kwat kabedó yarilürr akó butab aren poko yarilürr. Pol ola Morroal Bóktan Yesunkwata idódürr Saelas akó Timotikü (Apostolab Tórrmen 17:1-10). Pol [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü] Morroal Bóktan nómá amgol yarilürr, ngibürr Zu kolpama ene bóktan amkoman yangunóp. Abün pamkolpama, Zu-koke nidi kwarilürr, ta Morroal Bóktan amkoman yangunóp akó i myamem obae god koke [ótók] koralórr. A ngibürr Zu kolpama Polka bóka bamgün kwarilürr, da Pol irrüb Tesalonika wirri basirr amgatórr wankü nidi kwarilürr, ama Berrea wirri basirrdü usakü we ogobórr. Solkwat Zu kolpama Tesalonika wirri basirrdügab zutalórr ama Berrea akó wirri kolae sidüdóp. Pol igósidi Berrea amgatórr ama Etens wirri basirrdü wamórr. Saelas a Timoti Berream ola nümgatórr, solkwat i akó Polkü basenóp Etens wirri basirrdü. Olgabi Pol Timotin akó zirrapónorr Tesalonika, amkoman bangun kolpam tonarr bapónom, wata ia i Yesun amkoman angundasko, ta ia koke. Polón gyakolae yangónorr, zitülkus i azid aeng kwarilürr ibü Yesun amkoman angunanme. Pol aprrapórr Saelasón darrü bwóbdü zirrapónorr pamkolpam tangbamtinüm. Solkwat Pol Korrint wirri basirrdü wamórr. Saelas a Timoti akó oya ola emrrarri. Pol bagürwóman yarilürr, zitülkus Timoti oya morroal bóktan sidódürr Tesalonika Yesun mamoan kolpamabkwata. Da wa tóba ngaen-gógópan peba mórrag wialómórr Tesalonika pamkolpamidó. Wa ini peba mórrag ugón wialómórr, aprrapórr pail 50 nómá yarilürr Kerrison amtómól kakóm.

Polón Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Ene morroal bóktan Timoti Polka sidódürr wagó, Yesun amkoman angun pamkolpama Tesalonikam metat [Lod] Yesun amkoman angundasko. Polón ubi yarilürr ibüka wialómóm, zitülkus wa gyagüpi wamlórr wagó, i aprrapórr tibiób bamtinónóp wagó, "Pol ia wa amkoman [apostol] yarilürr, God noan zirrapónorr mibüka?" Ene tonarrdó, ngibürr umulbain pam asi koralórr, basirr-basirr nidi bagólólórr pamkolpam ilklió büliónüm tibiób manim. Tesalonikam Yesun amkoman angun pamkolpamab gyagüpitótók aprrapórr inzan yarilürr wagó, Pol, Saelas, akó Timoti, i ta inzan umulbain pam kwarilürr. Pol aprrapórr gyagüpi wamlórr wagó, ngibürr kolpama ta ibükwata obae bóktan tómbapónónóp.

Polón ini peba mórrag wialómóm oya wirrian zitülkus we kla yarilürr, Yesun amkoman angun pamkolpam Tesalonikam byalóm wagó, oya [moboküpü ubia] ibüka, wa kari gyakolae koke yarilürr ibübókamóm, akó oya ubi yarilürr ibü tangbamtinüm ibü amkoman bangun dódórr ainüm. Oya darrü peba mórragdózan, Polón ubi yarilürr ibü umul

bainüm Yesun amkoman angunankwata akó i nadü tonarre ki nyaben korale. Ene tonarrdó wata ibü Ngaep Buk* asi yarilürr, a Godón Küsíl Buk ugón babul yarilürr.

Yesun amkoman angun pamkolpama Tesalonikam gyakolae kwarilürr darrú klamdó: Lod Yesu Kerriso nómá tolkomóle, sab laróga tómbapóné ene Yesun amkoman angun pamkolpamdó nidi narrbarinürr? Da Pol ibüka wialómórr Yesu Kerrison tüpdü alkomólankwata. Ngibürr kolpama apprapórr inzan gyagüpi ogoblórr wagó, "Yesu sab büsai tolkomóle kibü azebóm. Da ki iade zaget koralo?" Pol ibüka wialómórr wagó, "E metat zaget koralo".

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módógako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1
- B. Polón zagetan kúp Tesalonika pamkolpamdó 1:2-3:13
 - 1. Tesalonika pamkolpamab arról akó amkoman bangun 1:2-10
 - 2. Polón Zaget Tesalonikam 2:1-12
 - 3. Tesalonika pamkolpamab amkoman bangun Polón amgat kakóm 2:13-16
 - 4. Polón ubi yarilürr Tesalonika pamkolpam akó basenóm 2:17-3:5
 - 5. Timotin alkomól kakóm Tesalonikagabi, oya bóktana Yesun amkoman angun pamkolpamabkwata Polón arüng ekyanórr 3:6-13
- C. Godón ubi ngarkwatódó nyaben 4:1-12
- D. Yesun alkomól tonarr 4:13-5:11
- E. Ngibürr ikik bókrran bóktan Godón bagürwóman ngitanóm 5:12-22
- F. Dómdóm alakón bóktan 5:23-28

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag wialómdóla. Kankü Saelas[†] a Timoti idipamli. Ka yabüka wialómdóla, Tesalonika sos pamkolpam, Godka nidipakla, Ab akó Lod Yesu Kerriso:

Ki tóredakla, [gail tonarr] akó paud sab yabüka asi ki namülam.

Tesalonika Pamkolpamab Arról akó Amkoman Bangun

² Ki metat Godón eso akyandakla yabü blamanabkü akó yabü ngiblian-dakla kibiób tóredó.

³ Nómá tóredakla God mibü Abdó, ki yabü metat gyagüpi amandakla, e ne Zaget tólbeldakla yabü amkoman bangundügab. Akó ne müp Zaget en gibürr pamkolpamabkü tólbeldakla, zitülkus yabü [moboküpü ubi] asine Lod Yesuka. Akó e ia karrkukus bórrangdakla müp tonarrdó, zitülkus e mibü Lod Yesu Kerrisokamóm [gedlóngóm baindakla].

⁴ Naretalzoretal Yesun ngidü, Godón moboküpü ubi nibióbkama, ki umulakla wa yabü kuri yazebe tóbankü.

⁵ Ki ini kla umulakla, zitülkus ki yabüka Morroal Bóktan Yesunkwata sidüdrre, ki koke popa bóktan kwarilnürrü, a ki tomkompükü bóktan kwarilnürrü zitülkus Godón Samua kibü bübdü Zaget yarilürr. Ki amkoman umul kwarilnürrü Morroal Bóktan amkomana. E umulakla ki iazan nyaben kwarilnürrü ki yenkü nómá kwarilnürrü; ene wa yabü morroalóm.

* : Ngaep Bukan peba mórdógako: Moses ne peba wibálómórr, [prropeta] ne peba winólómóp, akó ngibürr wibálómórrón peba Israel pamkolpamab pöepankwata. † 1:1 Saelas: Grrik bóktane tange wibálómórrón pebadó ini ngi inzan wibálómórróna Letin bóktane: Silbeinus.

6 E kibü akó Lodón atanin kwarilnürřü, zitülkus e kibü bóktan yazeb-narre bagürwómpükü, enana ngibürr kolpama yabü müp nüliónónóp, olgabi e wirri azid aeng kwarilnürřü. Ene bagürwóma Godón Samudügab tótókda.

7 Blaman Yesun amkoman angun pamkolpama igósidi yabü atanin kwarilürr Masedonia akó Akaya prrobinsdü.

8 Ini pokoa tómbapónórr, zitülkus yabübökamde Lodón Bóktan kuri barrkrrue bwób-bwób, Masedonia akó Akaya prrobins kugupidü. Wata ene nis prrobinsdü tibióban koke, a blaman bwób-bwób pamkolpama kuri barrkrrue yabü Godón amkoman angunankwata. Kibü myamem bóktan igósidi babula,

9 zitülkus ene pamkolpama tib igó bóktan ayodasko, e kibü ia sazebarre, ki yabüka nóma ogobórró Morroal Bóktan amgolóm. I ta bóktandako, e ia Godka tübyalüngarre obae godódögabi, amkoman akó arról Godón [ótókóm]. **10** I ta bóktandako, e oya Olom ne ngarkwatódó akyandakla kwitümgabi alkomólóm, oya Olom Yesu, God noan irsümüllürr büdüldügab. Akó ene nótóke sab mibü wató zid tirre, God pamkolpam nóma zaz nirre, zitülkus wa kari ngürsil kokea ibü kolae tonarranme.

2

Polón Zaget Tesalonikam

1 [Zonaretal], e yaib umulakla, ki yabüka nóma togobórró, küppükü kuri baine.

2 Ki yabüka solodó togobórró. Ki ngaen Pilipi wirri basirrdü kwarilnürřü. E umulakla ki ola azid aeng kwarilnürřü akó i kibü kle-kle byal kwarilürr. A kibü God arüng wató tilinónóp oya [Morroal Bóktan] adrratóm yabüka, enana abün kolpama kibüka bóka bamgün kwarilürr.

3 Ki pamkolpam arüngi nóma byaldakla Godón bóktan amkoman bangunüm, kibü gyagüpítótók kle-kle kokeako akó kibü moboküp [kolkalako]. Akó ki yabü ilklió aliónüm koke kaindakla.

4 A ki bóktandakla, zitülkus God kibü moboküp tapinóp akó wa esenórr ki morroal pamakla. Wa kibü Morroal Bóktan Yesunkwata igósidi tókyanórr, zitülkus wa umula ki sab ene Bóktan dümdüm adrrat kwarilo. Ki pamkolpam bagürwóman ngibtanóm koke kaindakla, a Godón bagürwóman ngitanóm, kibü moboküp nótó bapinda.

5 E umulakla kibü bóktan mis bóktan kokean yarilürr yabü saul bainüm. Kibü ubi babulan yarilürr elklaza azebóm yabükagab, da ki obae koke tiz kwarilnürřü yabükagab elklaza azebóm. God tüób ini kla seselórr.

6 Ki Morroal Bóktan igósidi koke büddratnóp kibiób agürüm. Ki agür koke amkündakla yabükagab akó ngibürr pamkolpamdógap,

7 enana kibü dümdüm asine yabü byalóm kibü morroal angónóm, zitülkus ki Kerrison [apostolakla]. A ki mómoke kwarilürrü yabüka, aipa tóba ngóm olomzan ngakando.

8 Kibü [moboküpdu ubi] wirri yarilürr yabüka, we zitülkusdü kibüka wirri bagürwóm yarilürr Godón Morroal Bóktan amgolóm yabüka. A we kla tebean koke, kibü ta inzan bagürwóm yarilürr blaman elklaza tómbapónóm yabü tangbamtinüm, zitülkus kibü moboküpdu ubi yabüka wirri kuri bainürr.

9 Zonaretal, yabü ngambangólda, ki wirri arüngi enezan zaget kwarilnürüü kibiób bübdügab arüngi. Ki irrüb ngürr zaget kwarilnürüü kibiób nyabenóm, yabü darrpan-darrpan müp alión-gum kibü alo kla aliónüm, Godón Morroal Bóktan nóma amgol kwarilnürüü yabüka.

10 E kibü tórrmen tulmil tósenarre, akó God ta seselórr,* ki usakü nóma kwarilnürüü, Yesun nidi amkoman angundako. We ngarkwatódó, e umulakla, akó God ta inzan umula, kibü tórrmen tulmil wata kolkal, dümdüm, akó kolae-koke kwarilürr.

11 E ta umulakla ki yabü blaman darrpan ngarkwatódó ngabkan kwarilnürüü, aba tóba olmalzan ngabkanda.

12 Ki yabü wirri arüngi ikik bókraran kwarilnürüü akó arüng bóktan nüliónónóp akó yabü arüng nütünóp Godón ubi ngarkwatódó nyabenóm. Yabü wató ngibaunda tóba bwóbdü barrbünum, wa ne bwób alngomólida Kingzan, akó yabü ngibaunda [wirri kómal zyóndü] nyabenóm wankü.

Tesalonika Pamkolpamab Amkoman Bangun Polón Amgat Kakóm

13 Ki ta metat Godón igósidi eso akyandakla, zitulkus ki kibiób bóktan nóma sidüdóp, e barrkrrurrü da ipüdóp akó amkoman yangunóp ene bóktan Godón bóktane. Ene amkomana, ene Godón bóktan, pamakanan bóktan koke-e. Ene bóktana tüób zagetóda yabüka, amkoman nidi bangundako.

14 Ki umulakla ene bóktana yabüka zagetóda, zitulkus, zonaretal, yabüka ne pokoa tómbapónórr, ene dadan pokoa ta tómbapónórr Godón sos pamkolpamdó Zudiam, Kerriso Yesun amkoman nidi yangunóp. E darrpan tonarr azid aengarre yabióban bwób pamdógab, izan azid aengóp Zu kolpamdógb.

15 Ene [Zu pamkolpam] kwarilürr, Lod Yesun nidi emkólóp, akó [prropet] ta idi okrralórr. Ene ta inzan Zu pamkolpam kwarilürr, kibü nidi kolabütan koralórr. Inzan tórrmen tulmili i Godón morroal koke yónónóp. Akó i blaman pamkolpamdó bóka bamgündako.

16 Dadanzan i kibü bóleanóm kaindako Morroal Bóktan büdratgum Zu pamkolpam-koke nidipko. Ki ibüka Morroal Bóktan büdratódakla, God ibü iade zid nirre tibiób kolae tonarrdógb. Ene Zu kolpama pamkolpamdózan bóka bamgündako, i metat tibiób kolae tonarr kwób asudako akó ene ngarkwat kuri semrróne, God ne kolae tonarr ngaru ingrinürr. Da Godón wirri ngürsila dómdóm minggüpanan tótókda ibüka.

Polón Ubi Yarilürr Tesalonika Pamkolpam Akó Basenóm

17 Zonaretal, mi nóma bürrgrütóp karianbóka (bübi, a moboküpi koke), ene kakóm, kibü ta kari ubi koke yarilürr yabü asenóm, we ngarkwatódó ki wirri arüng enan ipadnóp yabü akó basenóm.

18 Kibü ubi kari ta koke yarilürr yabüka bakonóm. Anda ka, Pol, ngibürr mün wamorróma ola, a [satania] kibü türrmütóp.

19 Ki wata yabükamóm [gedlóngóm bain] kwarilo akó ki bagürwóm akó ikub bagür kwarilo yabüme, ki nóma bórrongo mibü [Lod] Yesun obzek kwata, wa sab nóma tolkomóle. Ki yabü ikub bagür koralo, barngin pama tóba darrem klamzan apadóda tóba singül kwata busodügab.

* **2:10** Tesalonika pamkolpam wata gaodó koralórr Polón tulmil basenóm, da God igó umul yarilürr, Polón moboküpü akó gyagüpítókdó ne kla koralórr.

20 Anda, e kibü bagüran akó bagürwóman ngibtandakla.

3

1 Kibü ubi yabü basenóm wirri nóma bainürr, da ki gyagüpítótók esenóp, ki kibi, Pol akó Saelas, ala burrmatóm Etens wirri basirrdü.

2 Akó ki Timotin yabüka kuri zirrapórre, kibü zoret nótóke Yesun ngidü, a Godkü nótó zagetóda Morroal Bóktan amgolkü Kerrisonkwata. Oya kidi zirrapórre yabü tangbamtinüm wirri arüngi Godón amkoman angunüm akó yabü arüng bütanóm metat Godón amkoman angunüm,

3 ene azid aenga yabü koke iade ki nunurre. Anda, e yaib umulakla wa, inzan azid aenga sab togoble mibüka, amkoman nidi angundakla, Godón angirrín bóktan ngarkwatódó.

4 E ene poko umulakla zitülkus, ki yenkü ola nóma kwarilnürü, ki yabüka metat bóktanónóp wagó, "Amkoman, sab mibüka wirri müpa togoble." Da e wirri umulakla ene klama kuri tómbapóndako.

5 Ka Timotin zirraporró, zitülkus ka umul namülnürü e azid aengdakla akó ka wirri gyakolae namülnürü. Kürü kari ubi ta koke yarilürr asenóm, e ia Godón amkoman angundakla. We zitülkusdü, kia oya we zirraporró yabü angónom. Satania kolpam kolae tonarr tómbapónóm balngomólida, akó ka gyakolae namülnürü wa apprapórre yabü kolae tonarr tómbapónóm balngomól yarilürr, yabü Yesun amkoman angun bóleanóm. Da kibü zaget ne kla yarilürr igósidi darrü küp ta babul ki yaril.

Timotin Alkomól Kakóm Tesalonikagabi, Oya Bóktana Yesun Amkoman Angun Pamkolpamabkwata Polón Arüng Ekyanórr

6 Timoti ma yabükagabi kibüka errya kuri tolkomóle. Da wa yabükagab morroal bóktan simarrurr yabü amkoman bangunankwata akó yabü ne [mobokupdü ubie] ngibürr pamkolpamđ. Wa kibü tüzazilóp, e kibü metat bagürwómpükü gyagüpi amandakla, akó yabü kari ubi kokea kibü basenóm. Kibü ta wirri ubi inzana yabü basenóm.

7 We ngarkwatódó, zonaretal, ki arüng bütarrónakla yabübökamde akó yabü amkoman bangun, enana ki müpdü tótókdakla akó azid aengdakla.

8 Ki errya morroal ngyabendómakla, e ne wata metat karrukus nóma bórrangólo Lodón amkoman angunüm.

9 Ki Godón eso ia ekyerre wa yabüka ne kla tónggapónórr? Ki gaodó kokeakla. Kibüka wirri bagürwóma yabübökamde, ki Godón obzek kwata nóma tóredakla.

10 Ki irrüb ngürr metat tóredakla kibiób dudu moboküpügabi, kibiób ola tótókóm yabü obzek basenóm akó yabü umul bainüm, e umul koke ne klamakla yabü amkoman bangundü.

11 Ki tóredakla wagó, mibü God akó Aba tüób akó mibü Lod Yesu kibünkü kwat alóte ola yabüka tótókóm.

12 Akó Lod yabü moboküpü ubi ki dódórr yó akó wirri ki bailün yabü darrpan-darrpandó akó blaman pamkolpamđ, kibü mobokupdü ubizane yabüka dódórr akó wirri bainda.

13 Ki enezan tóredakla, wa yabü iade ki arüng nütürre. We ngarkwatódó, yabüka kolae tonarr babul yarile. Akó we ngarkwatódó, yabü moboküp [kolkal] kwarile mibü God, mibü Ab nótóke, oya obzek kwata,

mibü Lod Yesu sab nōma tolkomóle tōba ene blaman kolpampükü oyaka nidipko.*

4

Godón Ubi Ngarkwatódó Ngyaben

¹ Dómdóm kibü bóktan asiko. [Zonaretal], e kibükagab umul bainarre, e nygaben ia kwarilo Godón ubi ngarkwatódó. Wata módóga, e ta enezan nyabendakla. Mi blaman Lod Yesuka dabyórrünakla, ki errkyadan igósiidi yabü arüng atandakla akó arüngi byaldakla Godón metat bagürwóman ngitanóm yabü nygaben tonarrdógab.

² Zitulkus módóga, e ene umulbain bóktan umulakla ki yabü ne kla nüliónónóp Yesun ngidü.

³ Godón ubi e [kolkal ó akó yabi-yabi kwarilo] tóbankü. Da e wata babulan koralo ngibürr kolpampükü utüm, yabü kol ó morwal koke nidipko;

⁴ e darrpan-darrpan, kol a pam, umul koralo e yabiób büban ubi ia balngomól koralo* inzan kwata, wa kolkal yarile akó yabü pamkolpama morroal nangónorré.

⁵ Büban ubia yabü koke ki balngomól yarile, Yesun obae angun pamkolpamzan, Godónbóka umul-kók nidipko.

⁶ Darrü pama kolae tonarr koke tónggapóne tōba Yesun ngidü zonaretódó a oya koke ilklió iline oya kol gómló-gómól apadóm. Inzan koke tónggapóne, zitulkus Lod pam sab tibiób kolae tonarrab darrem nüliirre, inzan kolae elklaza nidi alngóndako. Ki yabü enezan ngaen nilóp akó yabü wirri arüng bóktan nókyenóp.

⁷ Zitulkus módóga, God mibü kol gómlólom a pam gómlólom koke ngibtaunóp; wa mibü kolkal nyabenóm ngibtaunóp, Godón pamkolpamzan.

⁸ Da módóga, nadü oloma ini bóktan alzizi amaiakda, wa pamakan koke alzizi amaiakda a Godón, tōba kolkal Samu nótó aliónda yabü.

⁹ Akó darrü bóktan asine [moboküpü ubiankwata] zonaretaldó. Darrü zitulkus babula yabüka wialómóm enekwata, zitulkus yabü God kuri umul ninóp moboküpü ubi asi yarile yabiób darrpan-darrpandó.

¹⁰ Da módóga, yabü moboküpü ubi ta asine blaman zonaretaldó, blaman basirrdü nidi nyabendako Masedonia prrobins kugupidü. A ki yabü arüngi byaldakla, zonaretal, yabü moboküpü ubi dódórr ainüm.

¹¹ Ki akó yabü arüngi byaldakla wirri arüngi ataninüm piküan nygabenóm, yabü gyagüpítótók angrinüm yabiób zagetódó, akó Zagetóm yabiób büban nygaben elklazam, kizan yabü arüng bóktan nilóp.

¹² E ne inzan nōma nygaben kwarilo, Yesun amkoman koke nidi angundako sab yabü morroal tórrmen tulmil nosenórre, da yabü [morroal bangón] kwarile. Akó e ne inzan nōma nygaben kwarilo, e sab koke ngambangólnorré darrü pamdó.

Yesun Alkomól Tonarr

* ^{3:13} blaman kolpampükü oyaka nidipko, Grrik bóktan oporab kùp nisamli: *anerru ó Yesun amkoman angun pamkolpam*. Mi umul-kókakla amkoman kùp laróga. Aprrapórr ini nizan.

* ^{4:4} büban ubi balngomól, Grrik bóktan oporab kùp nisamli: *e kolpükü ia nyaben kwarilo ó e kol ia azeb kwarilo yabióbkü*.

¹³ Zonaretal, kibü ubi e umul bainane sab laróga tómbapóne ene kolpamdó nidi narrbarinürr, igósüm e koke yón gyaur kwarilo, Godónbóka umul-kók kolpamazan kaindako. Godónbóka umul-kók nidipko, i [gedlóngóm] koke bairre ngarkwat-koke arról apadóm. ¹⁴ Mi amkoman angundakla Yesu narrótókorr akó türsümlürr, da mi ta akó amkoman angundakla God sab, Yesu nóma tolkomóle, narrbarirrún pamkolpam simarrue Yesuka, oya nidi mamaan kwarilürr.

¹⁵ Ki yabü ne poko byaldakla, wa Lodón tóba bóktane wagó, ene nidi narrbarinürr akó mibü ae tümgütóp, sab singül kwata ogobe Lodkü basenóm wa nóma tolkomóle. Mi arról nidi koralo Yesu nóma tolkomóle, mi sab solkwat ogobo usakü basenóm.

¹⁶ Amkoman, Lod tüób sab kwitümgabi tübine wirri taegwarre arüng bóktanpükü. Pamkolpama sab wirri ngi [anerruan] bómgöl barrkrule, akó Godón mobolzan klama[†] bódeale. Nidi narrbarinürr, Yesun amkoman nidi yangunónóp, sab ugón ngaen-gógópan idi tübarsine.

¹⁷ Da solkwat mi arról nidipakla, sab darrpan pokodó dakatusurre usakü, ugósan simarrue pülpülpokodó Lodkü pülpüldü basenóm. Olgabi mi sab usakü kwarilo metatómpükü.

¹⁸ E igósidi yabiób darrpan-darrpan arüng bütan kwarilo we bóktanpükü.

5

¹ Errkya zonaretal, darrü zitülkus babula yabüka wialómóm abüs küp akó ngürrankwata, ene tonarra nóma tómbapóne,

² zitülkus e yaib kari umul ta kokeakla, Lodón Ngürra sab tame gómol pamazan tübzile irrüb.

³ Pamkolpama sab nóma bóktanórre wagó, "Paud asine akó mi taiakla," da müpa ibü ugósan tawirre akó i barrkurre, wamaka marrna bain minggüpanana, ene kola arrkurre azida oya nóma tumige. Pamkolpamab sab gaodó koke yarile busom.

⁴ A yadi, zonaretal, e wa tümün kwatódó kokeakla, da ene Ngürra sab yabü koke ki arrkürran ngintirre, gómol pamazan müót kolpam arrkürran ngibtanda.

⁵ Zitülkus módoga, e blaman ngürran akó zyónan olmalakla morroal dümdüm elklaza tómbapónde. Mi tümün kwatan akó irrüban olmal kokeakla kolae elklaza tómbapóndógab.

⁶ Da mi igósidi utürrün koke koralo ngibürrzanko, a mi wa aerr akó dümdüm gyagüpitótókpükü koralo sab laróga tómbapóne.

⁷ Irrüb nómade pamkolpam utako, akó irrüb nómade pamkolpama ngyepame gorrgorr baindako.

⁸ A midi, mi ngürr zyónan pamkolpamakla, da mibü gyagüpitótók wata dümdüm ki koralón. Mi wata Yesun metat amkoman yangunórre, mibü [mobokupdü ubil] metat asi yarile ngibürr pamkolpamđó, akó mi metat [gedlóngóm bainórre] Yesu mibü zidbain oloma, igósüm mi mibiób bódlangnórre, Rrom gazirr pama tóba dalgüp akó singülzan ngablaoda tóba bódlangóm.

⁹ God mibü igósüm koke sazebórr igó, mi sab oya wirri ngürsildügab azid aengnórre. Koke. A wa mibü igósüm sazebórr, mibü zid bainüm mibü Lod Yesu Kerrisokama.

¹⁰ Ene igósüm, wa mibünkü narrótókórr igó, mi sab wankü ngenyabérrre darrpan pokodó, ia mi arrólakla, ta ia büdüläkla wa nóma tolkomóle.

¹¹ Da e igósidi yabiób darrpan-darrpan arüng bütalam akó amkoman bangun dódórr ninam, e ta enezan tómbapónakla.

Ngibürr Iik Bókrran Bóktan Godón Bagürwóman Ngitanóm

¹² Zonaretal, errkyá ki yabü arüngi bamtindakla, yenkü we nidi zagetódako ngón ngagón-koke, e ibü we morroal angón kwarilün. Yabü idi balngomóldako akó ngabkandako Yesun amkoman angun pamkol-pamzanakla Lodka dabyórrün, akó yabü idi byaldako kolae tonarr túlbaelgum.

¹³ E ibü wirri morroal nangónane akó moboküpdu ubi yarile ibüka, zitulkus i ne zaget tómbapónakdo. Yabüka paud asi ki yarilün darrpan-darrpandó e ne nyabendakla.

¹⁴ Zonaretal, ki yabü arüngi byaldakla, ibü bagóm zógós nidipko, ibü arüng bütanóm gum nidipko, ibü tangbamtinüm büban ngarkwatódó akó samuan ngarkwatódó arüng-koke nidipko, akó e zao-zao bainane blaman pamkolpamdó.

¹⁵ Ngabkalam, darrü pama kolae nóma tónggapóne darrü pamdó, wa akó kubó darrem kolae koke yalkomóle ene pamdó. A e metat arüng kóbó ipadlam morroal tómbapónóm yabiób darrpan-darrpandó akó blaman pamkolpamdó.

¹⁶ Bagürwóm metat ki kwarilün.

¹⁷ Tóre metat bakolam piküp bain-gu.

¹⁸ Laróga tómbapónda yabüka, ia morroal, ta ia kolaea, e wata eso ekyenane. Zitulkus módogá, Godón ubi inzana, e ini poko tómbapón kwarilo Yesu Kerrisokama.

¹⁹ Godón Samuan zaget piküp ain-gu, e urzan atamündakla.

²⁰ Godón Samua bóktan nóma okaka amzazilda ngibürr amkoman bangun kolpamdó, da ene bóktan popa alzizi aman-gu.

²¹ A e blaman bóktan kodalande ngabkan kwarilo, amzyatóm ia ene bóktan amkoman Godón Samudügaba ó koke. Akó amkoman bóktan morroal ipüdam.

²² Blaman darrpan-darrpan kolaeán ne bóktanko alzizi amónam.

Dómdóm Alakón Bóktan

²³ Ki Godka tóredakla, paud nótó gailda, wa tüób yabü dudu [kolkal] nirre akó yabi-yabi bomono tóbankü. Ki tóredakla, God yabü igósidi tangnamrirre yabü gyagüpítótók akó büban ubi kolae-koke korale akó e ne kla tómbapón kwarilo kolae-koke korale. Ki Godka tóredakla, wa metat yabü tangbamtin yarile, da mibü Lod Yesu Kerriso sab nóma tolkomóle, wa tóserre wagó, yabü kolae tonarr babulako.

²⁴ God, yabü nótó ngibaunda tóba pamkolpamóm bainüm, wa sab tónggapóne wa ne poko bóktanórr. Wa igósidi yabü tangbamtin yarile, yabüka kolae babulan yarile.

²⁵ Zonaretal, e kibünkü tére kwarilün.

²⁶ Kürü morroal yawal bóktan nókyenamke blaman zonaretal akó ibü morroal moboküpi nüprükamke.

²⁷ Ka yabü arüng bóktan akyandóla Lodón ngidü, e kürü [alkamül-koke bóktan] kókyenane ini peba mórrag atangóm blaman zonaretaldó.

²⁸ Ki töredakla, Lod Yesu Kerrison [gail tonarr] yenkü asi ki yarilün.

Nis Ngim Peba Mórrag Polkagabi Tesalonika Sos Pamkolpamdo Ngaensingül Bóktan

Ini Polón nis ngim peba mórrag wa wialómórr Tesalonika sos pamkolpamdo. Polón ngaen-gógópan peba mórrag Tesalonika sos pamkolpamdo, oya ngaensingül bóktan asine. Ma kubó ngaen-gógópan we ngaensingül bóktan ngakanóm wa nekwata bóktanda. Wirri ngarkwat babul tóba ngaen-gógópan peba mórrag ne kla wialómórr, Pol ini ma tóba nis ngim peba mórrag wialómada.

Polón Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Polón tokom zitülkus koralórr ini peba mórrag wialómóm:

- Oya ubi yarilürr Yesun amkoman angun pamkolpam Tesalonikam tangbamtinüm Yesun wirribóka amkoman angunüm, enana ngibürr kolpama ibü wirri müp nüliónónóp, nölgabi i wirri azid aeng kwarilürr.
- Ngibürr Yesun mamoan kolpam kle-kle gyagüpi ogoblórr Yesun alkomoł tonarrankwata. Polón ubi ibü dümdüm atanóm yarilürr.
- Oya ubi yarilürr ibü akó bütazilüm wagó, God gyagüpi wamlórr i oya pamkolpamko. Ibü ini aüd klama pupo bainda wagó, i oya pamkolpamko:
 - I Yesun amkoman angun kwarilürr;
 - Ibü ubi yarilürr Yesun bagürwóman ngitanóm;
 - I karrkukus bórrang kwarilürr, kolpama ibü müp nóma nüliónónóp.
 - Polón ubi yarilürr ngibürr Yesun mamoan kolpam dümdüm bütanóm, zógós nidi koralórr.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

- Ini peba mórragan tapaku bóktan *1:1-3*
- Yesu Kerriso sab pamkolpam zaz nirre wa nóma tolkomóle *1:3-12*
 - Eso akyanóm *1:3-4*
 - Dómdóm zaz ain *1:5-10*
 - Tóre *1:11-12*
- Gida mamoan-koke pama sab ngaen-gógópan tame, Yesu ma solkwat tolkomóle *2:1-12*
- God amkoman bangun pamkolpam Tesalonikam yazebórr ibü zid bainüm *2:13-17*
- Pol amkoman bangun pamkolpam Tesalonikam bato yarilürr oyankü tórem akó usakü nidi kwarilürr *3:1-5*
- Pol amkoman bangun pamkolpam nagóp, zógós nidi kwarilürr akó ibü nilóp zagetóm *3:6-15*
- Dómdóm alakón bóktan *3:16-18*

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag wialómdóla. Kankü Saelas* a Timoti idipamli.

* ^{1:1} Saelas, Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó ini ngi inzan wialómórróna Letin bóktane: Silbeinus.

Ka yabüka wialómdóla, Tesalonika sos pamkolpam nidipakla akó mibü Ab Godka nidipakla, akó [Lod] Yesu Kerriso.

2 Ki tóredakla, [gail tonarr] akó paud sab yabüka asi ki namülam God mibü Abdögab akó Lod Yesu Kerriso.

Yesu Kerriso Sab Pamkolpam Zaz Nirre Wa Nóma Tolkomóle

3 Kibü [zonaretal], ki wata Godón metat eso akyandakla yabünkü blaman tonarr. Ene dümdüma kibüka, zitülkus yabü amkoman banguna wirribóka dódórr bainda, akó yabü [moboküpü ubia] yabiób darrpan-darrpandó ta dódórr bainda.

4 We zitülkusdü, ki yabü igósidi agürdakla ngibürr basirr-basirr Godón sos kolpamidó. Ki ibü büzazildakla, e metat karrkus ne ngarkwatódó bórrangórrónakla akó metat Yesun amkoman angundakla, enana kol-pama yabü abün müp akó azid alióndako.

5 Blaman ini tórrmen tulmila amtyandako God sab pamkolpam zaz nirre [dümdüm tonarre]. Akó olgabi God sab gyagüpitótók ipüde, e ngarkwatódómakla Godón pamkolpamóm bainüm, wa nibiób balngomólida Kingzan. Kolpama yabü azid alióndako, zitülkus e ibü büzazildakla ene Godón Kingzan Balngomólankwata.

6 God ta sab ibü dümdüm tonarre zaz nirre: wa sab ibü darrem müp nülirre, yabü müp nidi alióndako,

7 akó wa sab yabü ul nirre, e müpdü nidipakla, akó wa sab kibü ta inzan ul tirre. Wa sab ini kla ugón tónggapóne, Yesu Kerriso tóba arüng [anerrupükü] pülpüldügabi nómá okaka tübine ulit-ulit urpükü myangrao apórrón.

8 God sab ibü ugón kolae tonarrab darrem nókyerre, Godónbóka umul bainüm koke nidipko akó ibü, Morroal Bóktan mibü Lod Yesunkwata koke nidi arrkrudak.

9 Wa ibü sab kolae tonarrab darrem nókyerre akó kolae nirre, da ibü we nürrgrütre metatómpükü Lodón obzekdógbabi. Lodón arüng akó [wirri kómal zyón] sab babul yarile ibüka.

10 God sab ini kla ugón tónggapóne, Lod ne Ngürr tolkomóle tóba wirri ngi apadóm wa tóba pamkolpamabkö ne kla tómbapónórr. Akó blaman amkoman bangun pamkolpama sab gübarirr aengrré oya wirri kómal zyónanme. E ta sab inkü asi kwarilo, zitülkus ki ne kla nosenónóp akó yabüka büdrat kwarilnürrü Yesunkwata, e amkoman yangunarre.

11 We zitülkusdü, ki metat igósidi tóredakla yabünkü. God yabü ngibaunürr oya pamkolpamóm bainüm akó ngyabenóm oya ubi ngarkwatódó. Da ki tóredakla igó, God sab igó gyagüpi wame yabü tórrmen tulmil ngarkwatódó kwarile ene ngyaben ngarkwatódó. Ki akó tóredakla, wa yabü arüng nütürre oya arüngi blaman morroal zaget alakónóm, yabü ubi ne kla tómbapónóma. Akó blaman zaget alakónóm, e ne kla tómbapónidakla yabü amkoman bangunanme.

12 Ki inzan tóredakla, igósüm mibü Lod Yesun ngi wirri kwitüm emngyerre, wa tóba pamkolpamabkö ne kla tómbapónórr, akó igósüm wa yabü agür yarile, mibü God akó Lod Yesu Kerrison gail tonarr ngarkwatódó.

2

Gida Mamoan-koke Pama Sab Ngaen-gógópan Tame, Yesu Ma Solkwat Tolkomóle

¹ Errkyadan kibü ubi yabüka bóktanóma ene tonarrankwata mibü [Lod] Yesu Kerriso sab nóma tolkomóle akó God sab mibü darrpan pokodó nóma dakatusurre Yesunkü. Zonaretal, ki yabü batodakla,

² büsai abün-abün gyagüpítótók azebgu ó darrü oloma yabü büsai otórrngónan ngitan-gu, igó bóktane wagó, Lodón Ngürra kuri tame. Kolpama bóktanónóp wagó, ene bóktan kibükagabi tamórr. I apprapórr bóktanónóp wagó, Godón Samua ene bóktan kibü tókyenóp, ó ki ene bóktan amgol kwarilnürü, ó ki ene poko peba mórragdó wialómóp.

³ Yabü darrü pama ilklió alióñ-gu ngibürr kwata. Ene amkoman poko kokea, zitulkus Lodón Ngürra tótók küsila. Ngaen-gógópan sab darrü tonarr asi yarile, abün pamkolpama sab Godka bóka bamgün kwarile akó ene pama, gida koke nótó mamoanda, sab ugón okaka tübine. Amkoman, oya God sab kulaine.

⁴ Wa sab Godkü bóka bamgün yarile akó sab alzizi aman yarile pama ne kla [ótókdako]. Wa sab tóba ngi wirri kwitüm ine blaman ene elklazadógabi, igósüm wa sab [Godón Gyabi Müötüdü] bangrine akó mórran-mórran baine, dakla wa sab tóba ngi basile wagó, "Ka módgla God."

⁵ Yabü ia koke ngambangólda ka yabü blaman ini poko nilarre, ka yenkü nóma namülnürü?

⁶ E umulakla ene gida mamoan-koke pama ne klama arrmatóda errkyadan okaka bümzazilüm, igósüm wa sab okaka tübine tóba angrirrún abüs küp ngarkwat.

⁷ Da módgá, [satania] errkyá piküpan zagetóda pamkolpamđó gida mamoan-gum. A ne klama arrmatóda, oya metat arüme ngarkwat kókó ene kla amaikrre kwtódögab.

⁸ Ene kakóm, ene gida mamoan-koke pama sab ugón okaka tübine. Yesu Kerriso nóma tolkomóle, oya sab emkóle arüng bóktane akó oya metatómpükü kulaine tóba wirri zyóni, wa sab ne zyónpükü tolkomóle.

⁹ Gida mamoan-koke pama sab satanian arüngpükü tame, da wa ene kla sab nómtyerre abün obae [arüng tonarr], [wirri tulmil], akó [asen-koke tórrmen] tómbapónde.

¹⁰ Akó wa sab ta abün-abün kolaeán kla tómbapóle ene pamkolpam ilklió bülüónüm, God sab nibiób kolae nirre. God ibü sab kolae nirre, zitulkus i aibóka bangón kwarilürr amkoman bóktan apadóm akó ibü [moboküpüdü] ubi babul yarilürr amkoman bóktandó. Ibü ne moboküpüdü ubi ki yarile amkoman bóktandó, God ibü igósidi ki zid nirre.

¹¹ We zitulkusdü, God sab wirri arüng kla zirrsapóne ibü ilklió bülüónüm, igósüm i sab obae bóktan amkoman yangurre.

¹² Olgabi wa sab ibü blaman zaz nirre akó [kolaeán darrem] nülirre, amkoman bóktan koke nidi yangunónóp akó kolaeán klamdó mis nidi ipadnóp.

God Amkoman Bangun Pamkolpam Tesalonikam Yazebörr Ibü Zid Bainüm

¹³ Zonaretal, Lodón moboküpüdü ubi nibióbkama, ki wata Godón metat eso ekyanórra yabünkü blaman tonarr, zitulkus God yabü yazebörr zid

bainüm ngaen bwób zitüldügab.* Yabü sab zid nirre Godón Samuan zagetódögabi. Ene zaget módóga, yabü [kolkal] bainüm akó yabi-yabi amanóm tóbankü. Akó yabü sab zid nirre yabiób amkoman bangundügabi.

14 Ene kla tómbapónom, wa yabü ngibaunürr [Morroal Bóktandóma], ki ne poko amgol kwarilnürüü yabüka. Wa yabü igósüm ngibaunürr, wa yabü ngi ta wirri kwit emngyerre, wa mibü Lod Yesu Kerrison ngizan wirri kwit emngyele.

15 Da módóga, zonaretal, e karrkukus bórrang kwarilün akó umulbain bóktan karrkukus amióglam, Yesu kibü ne poko umul tyónónóp akó ki yabü ne poko umul nyónónóp, ia bóktane, ta ia peba mórragdó.

16-17 Ka tóredóla, mibü Lod Yesu Kerriso tüób akó God, mibü Ab nótóke, yabü arüng ki nütününüm akó arüng ki nókyenónóm blaman morroal elklaza tómbapónom akó bóktanóm. Godón moboküpü ubi yarilürr mibüka akó wa mibü metat arüng atanda tóba [gail tonarrdögabi]. Akó oya gail tonarrdögabi mi amkoman [gedlóngóm bairre] [ngarkwat-koke arrólom].

3

Pol Amkoman Bangun Pamkolpam Tesalonikam Bato Yariliürr Oyankü Tórem akó Usakü Nidi Kwarilürr

1 Dómdóm alakónóm, zonaretal, e kibünkü tóre kwarilün Lodón bóktan büsai-büsai ayom bwób-bwób akó ene bóktanan ngi wirri kwitüm amngyelóm, yabükazan yarilürr.

2 Akó e ta tóre kwarilün God kibü aurdü amanóm gonggo a kolaeon kol-pamdögabi, zitülkus ngibürr pamkolpama [Morroal Bóktan] amkoman koke angundako.

3 A Lod ne poko bóktanórr, wa sab tónggapóne, da wa sab yabü karrkukus nirre akó yabü nódlóngre satanidügabi, kolaeon samu watóke.

4 Lodónbókamde ki umulakla, e tómbapónadakla, ki yabü ne arüng bóktan nülinóp akó ki umulakla, e sab metat térrmendó urrbulo.

5 Ki tóredakla, Lod yabü nómtyerre Godón [moboküpü ubi] yabükama akó karrkukus ia bórongo, Kerrisozan karrkukus zamngólórr, enana müpa tótódkado.

Pol Amkoman Bangun Pamkolpam Nagóp, Zógós Nidi Kwarilürr Akó Ibü Nilóp Zagetóm

6 Zonaretal, Lod Yesu Kerrison ngidü ki yabü arüng bóktan alióndakla wagó, e zógós ngyaben zonaretalab minggüpanandó tótókgu, koke nidi ngyabendako kibü umulbain bóktan ngarkwatódó, e ne poko ipüdarre kibükagabi.

7 Ki yabü ene arüng bóktan alióndakla, zitülkus e yaib umulakla e kibü térrmen tulmil ia mamoan kwarilo. Ki zógós pam koke kwarilnürüü ki yenky nómá korálñorró.

8 Akó kibü alo popa koke túliónónóp, ki wata manie bumiógnónóp. A ki irrüb ngürr wirri arüngi zaget kwarilnürüü kibiób bübdügab arüngi, yabü darrpan-darrpan müp alión-gum.

* **2:13** Ngibürr Grrik bóktane tange wibálomórrón pebadó inzan wialómórróna wagó, ... zitülkus wa yabü ngaen-gógópan yazebórr zid bainüm.

⁹ Kibü wa dümdüma yabü atom kibiób ngabyónüm. A ki kib zaget kwarilnürü kibiób büban klamóm, zitulkus kibü ubi inzana, e kibü mamaon koralo akó e ta inzan zaget kwarilo ngyabenóm.

¹⁰ Zitulkus módogá, ki yenküzan kwarilnürü, ki yabü ini arüng bóktan nökyenóp wagó: "Noan ubi koke zagetóm, wa koke elo-e."

¹¹ Ki ini poko wialómdakla, zitulkus ki arrkrrudakla wagó, ngibürr kolpama yabü aodó zógós ngyabendako. I zaget koke tómbapóndako, da i ngibürr pamkolpam byalóm kaindako i zaget ia tómbapónorre.

¹² Inzan tórrmen tulmil kolpam nidipko, ki ibü Lod Yesu Kerrison ngidü arüng bóktan akyandakla akó arüngi byaldakla wagó, i zao-zao ngyaben kwarile akó i zaget kwarile tibiób alo klamóm.

¹³ A yadi, zonaretal, yabü genggorrama koke azeb yarile morroal kla tómbapónóm.

¹⁴ Darrü pama ne bóktan koke nóma arrkrru yarile, ki ne bóktan zirrnapónóp ini peba mórragdó yabüka, da oya ngi ipüdam sosdó ngilianóm. E oya minggúpanan ta tótókgu, we ngarkwatódó oya ta büöda ipüde, wa sab tóba kolae tonarr iade elkomóle.

¹⁵ E ma oya kolae-kolae ngakan-gu, e igó pamzan kolae-kolae ngakan-dakla yabü gódam-koke nótóke. A e ma oya dümdüm ekyenam dadan tonarre e yabü narezoretzan dümdüm akyandakla.

Dómdóm Alakón Bóktan

¹⁶ Ki tóredakla wagó, Lod tüób, paud nótó gailda, yabü paud wató nökyerre, blaman ngürr ngyaben tonarrzan akó blaman kwata. Lod yenkü asi ki yarilün.

¹⁷ Ka, Pol, ini morroal yawal bóktan kólbanóm tange wialómdóla. Ka kólba blaman peba mórragab dómdóm alakón bóktan inzan wialómdóla. We ngarkwatódó, pamkolpama amzyatóm wagó, ini amko-man kürükagabia.

¹⁸ Ka tóredóla, mibü Lod Yesu Kerrison [gail tonarr] asi ki yarilün yabü blamandó.

Ngaen-gógópan Peba Mórrag Polkagabi Timotika Ngaensingül Bóktan

Pol akó Timoti Ibükwata

[Apostol] Pol ini peba mórrag wató wialómórr küsil pamdó ngi Timoti. Timoti wa tüób Listrra wirri basirri pam yarilürr Eisia prrobins kugupidü. Eisia darrü prrobins yarilürr, Rrom kinga ne bwób alngomól yarilürr. Errkya ene poko Tórrki kantrridü pokoa, Eisia Maenor kugupidü. Pol akó Timoti olgabi bókyarri agóltagólóm darrpanóm. Luk apónda ini poko (Apostolab Tórrmen 16:1). Pol a Timoti wirri kokrrapóm darrpan kwata agóltagól namülnürri, abün tibi-tibi basirrdüma pamkolpam byalkü Yesu Kerrisonkwata.

Enana Timotin ab Grrik pam yarilürr, oya aip Yunis wa Zu kol warilürr (Apostolab Tórrmen 16:1). Oya aipbobat Lois ta Zu kol warilürr. Timotin aip akó aipbobat nizana Yesun amkoman yangurri (2 Timoti 1:5). Ene tonarrdó gab Timoti kari yarilürr, oya aip akó aipbobata oya umul yórri Ngaep Bukan bóktan (2 Timoti 3:15). Pol nóma agóltagól yarilürr Masedonia prrobinsdüma, Timoti wa wankü abün münüm asi yarilürr (Apostolab Tórrmen 17:14-15, 18:5). Wa Polkü yarilürr Epesus wirri basirrdü (Apostolab Tórrmen 19:22) akó i ta nizana agóltagól namülnürri ngibürr basirrdüma (Apostolab Tórrmen 20:4).

Pol ngaensingül ne 6 peba mórrag wibalómórr, wa bóktanórr wagó, Timoti asi yarilürr wankü. Ene 6 peba mórrag we klamako: 2 Korrint, Pilipi, Kolosi, 1 a 2 Tesalonika, akó Pilimon. Doan mün Pol Timotin zirrapón yarilürr amkoman bangun pamkolpam umul bainüm akó arüng bütanóm (1 Korrint 4:17, 16:10, Pilipi 2:19, akó 1 Tesalonika 3:2, 3:6). Pol tóba peba mórragdó Pilipi pamkolpam dó wialómórr wagó, wa morroal ia gyagüpi amanikürr Timotin. Pol dódmódum pokodó nóma yarilürr tümün müötüdü, akó umul yarilürr wagó, wa büdülüüm tótókdase, wa Timotika wialómórr akó oya imtinürr oya angónóm (2 Timoti 4:9, 4:21). Akó darrü poko mi igó umulakla Timotinkwata wagó, wa darrpan mün wamórr tümün müötüdü akó oya irrunóp (Ibrru 13:23).

Pol ini peba mórrag néma wialómórr oyaka, Timoti apprapórr 35 pail yarilürr. Pol bóktanórr wagó, Timoti küsil pam yarilürr (1 Timoti 4:12 akó 2 Timoti 2:22). Timoti ta tüób büód-büód ngyaben pam yarilürr (1 Korrint 16:10 akó 2 Timoti 1:7-8). Akó doan mün Timotin bikóm azida simioglürr (1 Timoti 5:23).

Apostolab Tórrmen pebadó mi etóngrre wagó, Polón idüdóp tümün müötüdü akó we zirrapónóp Rrom wirri basirrdü kotódó zamngólóm. *Apostolab Tórrmen* peba alakóna wagó, Pol tümün müötüdü pam yarilürr, popa müötüdü* ngyabelórr Rromóm (Apostolab Tórrmen 28:16, 28:30). Ia wa enana Apostolab Tórrmen peba mibü koke byalda, ia amkoman o koke wagó, Polón popa inóp. Mi umulakla oya peba mórragdó gab Timoti akó Taetuska wagó, wa amkoman, oya popa inóp. Pol tóba peba mórragdó Taetuska wialómórr wagó, wa ngaen-gógópan

* : Pol ene müötüdü ngyabenóm, müöt ab darrem kla akyan yarilürr.

Krritüm yarilürr. A ini bóktan ma koke wialómórróna *Apostolab Tórrmen* pebadó ini agóltagólbóka. Abün pamkolpama igó gyagüpi tótókdako wagó, Pol ia amkoman agóltagól ipadórr oya solkwat nóma popa inóp Rrom wirri basirrdügab.

Polón solkwat popa nóma inóp Rromgab, i Timotidi baserri Epesus wirri basirrdü. Ene kakóm, Pol oya ola amgatórr akó Masedonia we wamórr. (1 Timoti 1:3. Ene bwób ngaen Masedonia yarilürr, errkyia ma wa Grris dorrmet bwóba.) Masedoniamzan yarilürr, wa ini peba mórrag ugón wialómórr Timotika, wa wata nóma yarilürr Epesusüm. Wa we pail aodó wialómórr 63 akó 65 Kerrison amtómól kakóm.

Polón Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Pol Timotin Epesusüm amgatórr Yesun amkoman angun pamkolpam ngabkanóm akó tangbamtinüm, ola nidi kwób bazelórr darrpan pokodó. Mi umul-kókakla igó Yesun amkoman angun pamkolpama blamana ia tib bazerénóp darrpan pokodó, ta ia tibi-tibi pokodó. Ini ngaen-gógópan peba mórrag Timotika igó ngiliandako wagó, "Pamkolpam Ngabkan Peba Mórrag," zitülkus Pol elklazabóka wialómda Timoti ne poko ki tómbapón yarilürr Yesun amkoman angun pamkolpam ngabkanóm. Polón ne nis peba mórrag nisamli enta inzan ngiliandako wagó, "Pamkolpam Ngabkan Peba Mórrag". Ene wa 2 Timoti akó Taetus. Blaman ini aüd peba mórragdó Pol darrpan ngarkwatódó elklaza wibalómórr.

Polón zitülkus ini peba mórrag wialómóm módóga, 1 Timotidü 3:14-15. Wa wialómórr wagó,

"Kürü wirri ubia büsai alkomólóm Epesus wirri basirrdü marü asenóm, a ka ma apprapórr gaodó kokela sab marü büsai asenóm. Módóga, ka ini peba mórrag wialómdóla, marüka zirrapónóm. Ka ini peba mórrag marüka wialómdóla, igósüm pamkolpama sab umul bairre ia tulmili nyaben korale ngibürr pamkolampükü, Godón olmal nidipko. Mi Godón olmal nidipakla, arról Godón sosakla. Godón sosa Godón amkoman bóktan arümda, wamaka talkuma akó loro nugupa müöt arümdako."

Ini bóktan opora mibü igó poko byalda wagó, Pol ini peba mórrag wialómórr wa, Timoti umul yarile Yesun amkoman angun pamkolpama ia nyabenörre. Polón ubi Timoti umul yarile wa, Yesun amkoman angun pamkolpam ia balngomól yarile. Pol abün elklazabkwata ini peba mórragdó wibalómórr, a amkoman wirri bóktan ne kla wialómórr wa, we klama pamkolpam umul bain-gum ne kla kwarilürr gomogomo, akó morroal balngomól pam azebóm. Morroal balngomól pama tangbamtin korale obae umulbaín pam piküp bainüm.

Pol umul yaril wagó, ngibürr pamkolpama sab ini peba mórrag atang korale, a Timoti tebean koke (6:21).

Ngibürr Elklaza Umlbain Ini Ngaen-gógópan Peba Mórragdógbab, Pol Ne Kla Wialómórr Timotika

*Ini peba mórragdó mi koke umul baindakla küsil gida sos alngomól iada, a mi abün elklaza umul bainórre mi ia tulmili nyabenörre sos pamkolpamzan akó mi müp ia zao-zao nyónórre.

*Ini peba mórragdó Pol wialómórr obae umulbain pamabkwata, Yesun amkoman angun pamkolpam obae elklaza nidi umul baindako. Ini obae umulbain pamab wirri ubia Zu isab gida mamoañóm (1:6-7). Ibü ubia

ólpóep tómbapónóm tibiób Zu abalbobatalabkwata Ngaep Bukdügab (1:4) akó bóktan oporab küpangkwata ongyalóm (6:4). I igó umul bainóp wagó, Yesun amkoman angun pamkolpama ngibürr alo kla koke alo korale akó i kol koke bumióg korale (4:3).

**Apostolab Tórrmen* 20:30 inzan bóktanda wagó, Pol Epesus wirri pam umul-umulan ngibtanórr wagó, "Obae umulbain pama sab yabü ngorodágab togobe." Solkwat, umul-umulan ngibtan bóktan kakóm, Polzan bóktanórr, ngibürr sos alngomól byarrmarr pam Epesusüm obae umulbain pamóm bainóp. Imenaeus akó Aleksandórr aprrapórr ene obae umulbain pamab kobodó namülnürri. Ini peba mórragdó (1:19-20) Pol wialómórr wagó,

"Ka ini pam nis nümanikürrü Yesun amkoman angun pamkolpamdágab, i nóma kwób bazendako darrpan pokodó Godón [ótókóm]."

*Pol gyagüpi wamórr, sos morroal balngomól kari wirri kla koke yarilürr. We ngarkwatódó, ini peba mórragdó wa müsirrga ninóp sos alngomól byarrmarr pam akó sasdó tangbamtin pamdó i ia tulmili ngyaben korale (3:1-13). Wa akó wibalómórr laró tómbapónóm pamkolpama murkurr bóktan nóma tübarrmünürr sos alngomól byarrmarr pamabkwata akó ibü dümdüm bütan iada (5:19-20).

*Pol kóbleabkwata barrkyanbóka wibalómórr ini peba mórragdó. Ini kla okaka amzazilda wa, kóble ngabkan kari wirri bóktan koke yarilürr amkoman bangun pamkolpamabkü ene tonarrdó (5:3-16).

*Pol abün-abün müp bóktan semanórr, sasdó ne kla kwarilürr, a wa akó bóktan semanórr wagó, God ngarkwat gailda pamkolpama kolae tonarrdágab byalüngüm akó wa kolae tonarr barrgonda (1:14-17).

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módógako:

A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-2

B. Pol Timotika wialómórr obae umulbain pamabkwata 1:3-20

1. Ikik akrran bóktan obae umulbain pamabkwata 1:3-11

2. Pol Yesun eso ekyanórr oya kolae tonarr neme barrgonórr 1:12-17

3. Piküp bain-gu amkoman bangundügab 1:18-20

C. Pol Timotika tóreankwata wialómórr 2:1-15

1. Yesun amkoman angun pamkolpama ia ki tóre koralón 2:1-7

2. Pama akó kola ia tórrmen tulmil tómbapónórre, amkoman bangun pamkolpama nóma kwób bazele 2:8-15

D. Sos balngomól pama ia tulmili ngyabenórre 3:1-16

1. Sos alngomól akó ngabkan pam 3:1-7

2. Sasdó tangbamtin pam 3:8-13

3. Yesun amkoman angun pamkolpama ia tulmili ngyaben korale 3:14-16

E. Pol akó wialómórr obae umulbain pamabkwata akó Timotin zagetankwata 4:1-5:2

1. Umul-umulan ngitan bóktan obae umulbain pamabkwata 4:1-5

2. Timoti Yesun zaget morroal Ia ki tónggapóle 4:6-16

F. Timoti laró umulbain yarile darrpan-darrpan kopodó sos kugupidü 5:1-6:2

1. Timoti ia bag yarile pam a kol 5:1-2

2. Kóble 5:3-16

3. Sos alngomól byarrmarr pam 5:17-25

4. Leba zaget kolpan 6:1-2

G. Pol Timotika wialómórr obae umulbain pamabkwata, mórelankwata, Timotin nyaben tulmilankwata, akó mórel pamkolpamabkwata 6:3-19

1. Akó ngibürr bóktan obae umulbain pamabkwata 6:3-5

2. Ngibürr bóktan mórelankwata 6:6-10

3. Godón ubi ngarkwatódó nyaben 6:11-16

4. Mórrel pamkolpama ia tulmili nyaben korale 6:17-19

H. Dómdóm alakón bóktan 6:20-21

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Kerriso Yesun [apostolóla], zitülkus God, mibü Zidbain Pam, akó Kerriso Yesu, mi noankamóm [gedlóngóm baindakla], kürü tibiób arüng bóktananme küngrirri apostolóm bainüm.

² Timoti, ka marüka wialómdóla. Ma kürü amkoman siman olomzanla, zitülkus ka marü tangmamtirrú marü amkoman angun dódórr ainüm. Ka tóredóla, sab [gail tonarr], gyaur, akó paud marüka asi ki kwarilün God mibü Abdógab akó Kerriso Yesu, mibü [Lod].

Ikik Akrran Bóktan Obae Umulbain Pamabkwata

³ Ka akó bóktandóla, ka marü ne poko arüngi myalórró tómbapónóm, ka Epesus wirri basirr solkwat amgatórró ama Masedonia prrobinsdü tótökóm. Ma ola namülün Epesusüm, igósüm ma arüngi bóktan namulo atang-atang pamdó, obae bóktan nidi umul baindako, i myamem inzan umul bain-gum.

⁴ Ibü arüngi byal namulo gyagüpítótók arrbüñ-gum ólpóepdó, gyagüpítótóke ne ólpóep tolbaeldako abalbobatalabkwata, wirri kokrap abalbobatalab ngipükü ólpóepko.[†] Ini elklaza pamkolpam ongyal-tongyalan ngitan korale akó ibü koke tangbamtindako Godón angrirrún bóktan ngarkwatódó nyabenóm. Umulbain pama pamkolpam tangbamtin korale Godón angrirrún bóktan ngarkwatódó nyabenóm. Ene wata ugón tómbapónorré i ibü nóma tangbamtin korale Godón amkoman angunum.

⁵ Timoti, ma ene arüng bóktan nókyenónóm, igósüm blaman amkoman bangun pamkolpamab [moboküpü ubi] asi ki yarile tibiób darrpan-darrpandó. Ibü moboküpü ubi asi yarile, ibü ne [kolkal] moboküp nóma korale, i ne umul nóma korale morroal ia laróga ó kolae ia laróga, akó ibü ne amkoman bangun amkoman nóma yarile.

⁶ Ene obae umulbain pama ibü kak kuri nómtyenóp ini kómal elklazadó, ibü moboküp igósidi myamem kolkal akó dümdüm kokeako akó ibü amkoman bangun myamem amkoman kokeako. Ini zitülkusdü i küp-koke bóktan metat bóktandako.

⁷ Ibü ubi i Godón gida[‡] umulbain pam korale.[§] A i ma tai [küp koke azebdako] i ne kla umul baindako. Énana i wirri umuli umul baindako wamaka i küp umulako, i ma amkoman umul kokeako amkoman azeb.

^{1:2} Apostolab Tórrmen 16:1 [†] ^{1:4} I ini obae ólpóep bürrat kwarilürr pamkolpam umul bainüm dümdüm-koke ne bóktanko. [‡] ^{1:7} Ini aprrapórr webóka apónda, God Mosesón ne gida siliónurr.

[§] ^{1:7} Ene obae umulbain pamab ubi Godón gida umulbain pam ki korale, igósüm pamkolpama ibü wirri ngi nómelnörre.

8 Mi umulakla Godón gida morroala, a ene wata pamkolpama ene gida ne morroal dümdüm nóma umulbain akó morroal dümdüm mamoan korale.

9 Mi ta umulakla wagó, God tóba ini gida koke tilinóp dümdüm nyaben pamkolpamidó Godón nidi mamoandako. A God tóba gida igó pamkolpam nülinóp: gida amgün pamkolpam akó bóka bamgün pamkolpam, Godkamóm ubi-koke pamkolpam akó ibü, piküp bain-koke kolae tonarr metat nidi tómbapondako, pamkolpama Godón koke nidi [ótókdako] akó pamkolpama Godón nidi kolae aindako ó Godka dabyórrün ne klamko, pamkolpam tibiób aipalabal büdülämpükü nidi akrrandako, akó pamkolpama ngibürre pam büdülämpükü nidi akrrandako.

10 God akó ta tóba gida igó pamkolpam nülinóp: ngibürre kolpampükü nidi utódako, ibü kol ó morwal koke nidipko, kamad pampükü nidi utódako akó kamad kolpükü nidi utódako, pamkolpama ngibürre pamkolpam nidi bumiógdako sel bainüm [leba zaget] pamkolpamzan, obae tiz pamkolpam, pamkolpama [alkamül-koke bóktan] nidi alióndako elklaza tómbapónóm tibiób umuldi i sab solkwat koke tómbapórre, * akó pamkolpama ngibürre kolae elklaza nidi tómbapondako. I ini kolae elklaza nóma tómbapondako, i amkoman umulbain bóktan koke mamoandako mi ia nyabenörre Godón ubi ngarkwatódó.

11 Ini amkoman umulbain bóktan [Morroal Bóktan] ngarkwatódóma, ini Morroal Bóktan Godón wirri kómal zyónankwata, ne God, amkoman bagürwóm noakama. God kürü kyalórr wa, ka ini Morroal Bóktan wata amgol namulo ngibürre pamkolpamidó. Wa kürü kyalórr, zitulkus wa gyagüpi wamórr igó wa, ka sab morroal tónggaponó. †

Pol Yesun Eso Ekyanórr Oya Kolae Tonarr Neme Barrgonórr

12 Ka Kerriso Yesu, mibü Lodón eso akyandóla, kürü arüng nótó kókyanórr. Ka oya eso akyandóla, zitulkus wa kürü igó ngakókalórr wagó, ka tómbapono wa kürü ne zaget kókyanórr. Ka ini kla umulóla, zitulkus wa kürü küngrinürr oya Morroal Bóktan amgolóm.

13 Lod kürü küngrinürr, enana ka darrü tonarr oya ngi kulain namülnürrü akó ka Yesun amkoman angun pamkolpam byamkün namülnürrü ibü wirri müp aliónum. Ka Yesun amkoman koke yan-gunürrü akó ka igósidi tai umul-kók namülnürrü wagó, ka kolae tómbapónórró. We ngarkwatódó, wa kürü [kolaean darrem] koke kókyanórr, enana wa kürü ki kolae kine.

14 Mibü Lod kürü ngaru bapón-koke gail tonarre ngakókanórr. Ene ngarkwatódó, Kerriso Yesu kürü gaodó kyónürr oya amkoman angunüm akó wa ubi ekyanórr kürü moboküpü ngibürre pamkolpamidó.

15 Igó bóktanbarra wata amkoman bóktana, mibü ene bóktan amkoman angunüm darrü amtin bóktan poko babul: "Kerriso Yesu ini tüpdü tamórr kolae tonarr pamkolpam zid bainüm [metat bólmyan urdú] tótókgum." Blaman kolae tonarr pamkolpamidó gab ka wirrian kolae tonarr olomla.

* **1:10** Darrü küp módogá: ... pamkolpama alkamül-koke bóktan nidi alióndako amkoman poko bóktanóm kotódó, da obae tiz bóktandako. † **1:11** Atang opor kugupidü 8-10a, Pol we klambóka wialómda, 10 gida bóktan poko amgünankwata. Atang opor kugupidü 10b-11, Pol we kla wialómda wagó, pamkolpama gida ngarkwatódó koke nóma nyabendako, i ta Morroal Bóktan ngarkwatódó koke nyabendako. **1:13** Apostolab Tórrmen 8:3; 9:4-5

¹⁶ A enana ka wa inzanla, God kürü kolaean darrem koke kókyanórr, ka ne ngarkwat ki ipüda kolaean darrem. Kerriso Yesu kürü kolae tonarr barrgonórr, enana ka wirrian kolae tonarr tómbapórró. Ene ngarkwatódó, pamkolpama, solkwat oya nidi amkoman yangurre, sab umul bairre wagó, wa ibü kolae tonarr norrgorre dadan tonarre wa enezan kürü kolae tonarr korrgonórr. Akó ibü kolae tonarr enezan barrgorrón korale, Yesu sab ibü [ngarkwat-koke arról] nülrirre.

¹⁷ Blaman pamkolpama Godón wirri ngi ki aten koralón akó oya ngi wirri kwitüm ki emgyelnórre metat-metat! Wa metat ngarkwat-koke balngomól Kinga. Wa sab kokean narrótóke, darrü pam gaodó kokea oya asenóm, akó wa wata darrpan Goda. [Amen].

Piküp Bain-gu Amkoman Bangundügab

¹⁸ Timoti, kürü olom, ka marü ne poko ayaldóla tónggapónóm, darrpan ngarkwatódó Godón Samua ngaen pamkolpam ne poko nüzazilóp bóktanóm marükwata. Ene bóktan ngarkwatódó, God marü murruanórr oya bóktan amgolóm. Ma nóma gyagüpi amalo marü ene pama ne poko müzazilóp, igósüm ma sab gaodó namulo Godón bóktan amgolóm piküp bain-koke, enana pamkolpama mankü bóka bamgün korale.

¹⁹ Timoti, ma enezan Godón bóktan amgol namulo piküp bain-koke, blaman tonarr Godón amkoman yangulo akó tónggapolo wa ma umulóla dümdüm ne klamko. Zitulkus ene obae umulbain pamab ubi popa kla tómbapónoma, ia dümdümako ó gomogomoako, i tibiób amkoman bangun kuri kolae nirre, dadan tonarre inzan wamaka but sab kolae airrún kena yarilün maludü.

²⁰ Ene obae umulbain pamab kugupidü nis pam nisamli, Imenaeus akó Aleksandórr. Ka ini pam nis nümanikürrü Yesun amkoman angun pamkolpamdögab, i nóma kwób bazendako darrpan pokodó Godón ótökóm. Inzan kwata, ka ibü [satanian] tangdó nüngrirrü, i iade umul baini kolae tonarr tómbapón-gum akó obae bóktan umulbain-gum Godónkwata.

2

Yesun Amkoman Angun Pamkolpama Ia Ki Tóre Koralón

¹ We ngarkwatódó, ka marü arüngi ayaldóla, ola amkoman bangun pamkolpamdó bóktanóm magó, tére kari wirri kla kokea ngibürr elklazadögab. E Godón amtin kwarilün blaman ia-ia pamkolpam ngyaben elklaza gailüm. Blaman pamkolpamabkö tére, akó Godón eso akyan kwarilün, wa ne kla tómbapónorr pamkolpamabkö.

² E inzan tére kwarilo king akó ngibürr gabaman ngi pamabkö. Ene igósüm, God ibü nóma tangbamtin yarile balngomólóm morroal, mi sab gaodó kwarilo paud akó piküp ngyabenóm. Blaman tonarr mi Godón iade [ótök] koralo, oya ubi ngarkwatódó ngyaben koralo, akó morroal dümdüm ngyaben koralo pamkolpamab obzek kwata.

³ Wa morroala, mi inzan nóma tére kwarilo pamkolpamabkö, akó God, mibü Zidbain Pam, bagürwómdü yarile.

⁴ Tére wa morroala akó Godón bagürwóman ngitanda, zitulkus Godón ubi blaman pamkolpam zid bainüma akó amkoman bóktan Kerrisonkwata umul bainüma.

5 Mi umulakla wa, ka ne poko bóktóna singül kwata, wa amkomana, zitülkus ene wata darrpan Goda blaman pamkolpamabkü. Akó ene wata darrpan oloma aodó paud nótó tónggapónda God akó pamkolpam. Ene olom módoga, Kerriso Yesu.

6 Wa tóba arról nókyenóp blaman pamkolpamabkü darrem akyanóm, ibü arról akonóm kolae tonarrdógab.* God ini poko mibüka okaka simzazilürr tóba angrirrún ngürrdü.

7 Akó ini zitülkusdü, God kürü küngrinürr [apostolóm], oya amkoman bóktan büdratám akó umul bainüm amkoman bangunankwata ibüka, Zu-koke nidipko. Ka amkoman poko büdratdóla, ka obae koke tizla.

Pam a akó Kola Ia Tórrmen Tulmil Tómbapónórre, Amkoman Bangun Pamkolpama Nóma Kwób Bazele

8 Da kürü wirri ubia pama blaman tére pokodóma tére korale, nibiób térrmen Godón ubi ngarkwatódó kwarile. I ngürsil koke korale akó ibü ongyaltongyala blakóne. Da i tibiób tang igósidi gaodó kwit nirre tére akom.

9 Kürü akó wirri ubia kola mórrkenyórr morroal püti bain korale. Mórrkenyórra ibü büb morroal ngablo-e, da pama kolae gyagüpítótók koke yazebrre ibüka. Akó abün-abün tulmili órrngóén koke balmel korale, akó i koke püti bain korale [gold] akó pel† tómbapórrón elklaza-e akó wirri darrem mórrkenyórrí.‡

10 A kola morroal elklaza ki tómbapón koralón ngibürr pamkolpamabkü; inzande wamaka i morroal püti baindako. Ene wa dümdüm klama kola tómbapónóm, nidi bóktandako i Godón ótókdako.

11 Sos alngomól pama nóma umul baindako wa, Godón bóktanan küp larögako, kola wata ugón piküpan barrkrrule akó ibü bóktan morroal dümdüm azeb korale metat.

12 Ka koke ubi baindóla, kola pam koke umulbain korale Godónbóka, ó pam koke balngomól korale wirri arüngpükü. I wata piküp korale.

13 Zitülkus módoga, God ngaen-gógópan pam tónggapónorr, ngi Adam, solkwat ma kol, ngi Ib.§

14 Akó satania Ibün ilklió uliónürr, a Adamón ma koke. Ib wa Godón gida bóktan poko alkamülürr.

15 A kolab gaodóma olmal basenóm akó ngabkanóm, akó God ibü sab zid nire,* i Yesun ne metat amkoman nóma angundako, ibü ne [moboküpüdü ubi] asi nóma yarile ngibürr pamkolpamdó, akó i ne nygaben nóma kwarile Godón ubi ngarkwatódó. I inzan ki tómbapón koralón inzan kwate, i tibiób wirri kwitüm koke bainórre.

* **2:6** Ini poko apprapórr bóktanbarr yarilürr, amkoman bangun pamkolpama nóma kwób bazenórr darrpan pokodó Godón ótókóm. **2:7** 2 Timoti 1:11 † **2:9** pel, Mórrke-mórrke módoga: pearl. Oya kak mirria. Ene pela mirrian kak kugupidü dódórr bainda, küp nólama. ‡ **2:9** Polón nygaben tonarrdó, kola inzan nidi püti bain koráló, apprapórr pamóm agül kol koráló. Ó i apprapórr mórrrel kol kwarilürr, nibiób ubi yarilürr tibiób mórrrel pupainüm. **2:9** 1 Pita 3:3 § **2:13** God Adamón tüp buru-i tónggapónorr akó wa Adamón tutul tangdóbóna nólak kus aginürr Ibün tónggapónóm. (Bwób Zitüll 2:7, 21-22) **2:14** Bwób Zitüll 3:1-6, 13 * **2:15** God kol sab zid nire, ibü kolaedó koke imarrue kolae tonarr tómbapóndógab.

3*Sos Balngomól Pam Ia Tulmili Nyabenórre**Sos Alngomól akó Ngakan Pam*

¹ Igó bóktanbarra wata amkoman bóktana: darrü paman wirri ubi ne nótó nómá yarile sos alngomól akó ngakan pamóm bainüm, oya ubi kómálgagat tónggapónoma.

² Da módóga, darrü paman ne ubi nómá yarile sos alngomól akó ngakan pamóm bainüm, wa wata morroal tonarr yarile wagó, darrü oloman kolae bóktan babul yarile oyakwata. Oya küp módóga wagó, wa sab tóbá kol ilklió alión-gu ngibürr kolpükü gonggo bainüm,* piküpan nyabéle, akó morroal gyagüpítótóke tulmil tómbapón yarile. Wa wata morroal tórrmen bütanin yarile, da pamkolpamab gyagüpítótók morroal kwarile oyakwata. Wa wata igó pam yarile, mogob pamkolpam nótó irrbüle tóbá müötüdü. Wa wata gaodó yarile, Godón bóktan morroal umul bainüm.

³ Wa wata nyepame gorrgorr koke baile. Wa zóngang gazirr pam koke yarile, a wa wata mórmóke yarile ngibürr pamkolpamidó. Wa wata metat ongyal pam koke yarile. Wa ta mani ubi pam koke yarile.

⁴ Akó wa wata tóbá müötan kolpam morroal balngomól yarile, we ngarkwatódó tóbá olmala oya bóktan morroal arrkrru kwarile akó oya morroal angón kwarile blaman nyaben tulmildü.

⁵ Zitulkus módóga, pam ne umul-kók nómada tóbá müötan kolpam ia balngomólóm, wa ia gaodó yarile Yesun amkoman angun pamkolpam ngabkanóm? Koke!

⁶ Wa wata igó pam koke yarile igó, wa Yesu Kerrison amkoman angun wata siman baine, igósüm wa sab koke ikub bagür yarile. Zitulkus módóga, wa ne ikub bagür nómá yarile inzan, God sab oya zaz ine akó [kolaean darrem] ekyene, dadanzan wa [deból] iazan zaz yónürr akó kolaean darrem ekyanórr, ene wirri-singül bainanme.

⁷ Akó ta pamkolpama Yesu Kerrison amkoman koke nidi angundako, gyagüpi ki ogoblón wagó, wa morroal pama. Ene igósüm, i sab kolae bóktan oyakwata koke bóktan korale, akó wa sab koke aupe debólán didü.

Sosdó Tangbamtin Pam

⁸ Ene dadan ngarkwatódó, sosdó tangbamtin pama morroal tulmil tómbapónorre, pamkolpama ibü [morroal bangónóm]. I nis uliti wata koke bóktan korale. I wata nyepam wirrianbóka koke anón korale igó kókó i gorrgorr bairre. Ibü wirri ubi babul ki yarile mani azebóm.

⁹ I wata Godón umulbain bóktan amkoman angun akó arrkrru korale dudu moboküpi, God ne bóktan okaka azazinda mibüka, umuldi i darrü kolae koke tómbapónóp.

¹⁰ Amkoman bangun pamkolpamab ubi nómá yarile sosdó tangbamtin pam arrbünüm, i ngaen-gógópan ibü tulmil ngabkanórre igósüm wa, i sab morroal zaget tómbapón kwarile. Ibü tulmil ne morroal nómá kwarile, da darrü oloman zitulkus babula ibükwata kolae bóktanóm; da ibü irrbünamke sosdó tangbamtin pamóm.

* **3:2** Grrik bóktan oporan darrü küp módóga, müóran wata darrpan kol warile. **3:2** Taetus 1:6-9

¹¹ Ene dadan ngarkwatódó, ibü kola[†] morroal tulmil tómbapónórre, pamkolpama ibü morroal bangónóm. I wata obae bóktan koke alión korale ngibürr pamkolpamabkwata panzedó. A i wata piküpan ngyaben kol korale akó wata igó kol korale, metat nidi tómbapóndako i ne poko bóktandako tómbapónóm.

¹² Sosdó tangbamtin pam wata igó pam yarile, sab tóba kol koke nótó ilklió alión yarile ngibürr kolpükü gonggo bainüm. Akó wa wata tóba olmal akó tóba müötan kolpam morroal balngomól yarile.

¹³ Sosdó tangbamtin pama ne morroal zaget nóma tómbapón korale, pamkolpama sab ibü wirrianbóka agür korale. Akó ene pam sab gaodó korale gum-koke bóktanóm ibü amkoman angunankwata Kerriso Yesuka.

Yesun Amkoman Angun Pamkolpama Ia Tulumili Ngayaben Korale

¹⁴⁻¹⁵ Kürü wirri ubia büsai alkommólóm Epesus wirri basirrdü marü asenóm, a ka ma apprapórr gaodó kokela sab marü büsai asenóm. Módoga, ka ini peba mórrag wialómdóla, marüka zirrapónóm. Ka ini peba mórrag marüka wialómdóla, igósüm pamkolpama sab umul bairre ia tulmili ngyaben korale ngibürr pamkolpampükü, Godón olmal nidipko. Mi Godón olmal nidipakla, arról Godón sosakla. Godón sosa Godón amkoman bóktan arümda, wamaka talkuma akó loro nugupa müöt arümdako.

¹⁶ Darrú oloman zitulkus babula igó alpinüm wagó, kwindü anikürrün bóktan[‡] Kerriso Yesunkwata, God ne poko okaka imzazilürr, ene bóktan amkoman wirria. Wórrazan bóktanda wagó:

Yesu Kerriso okaka tübyónürr pamakan bübi,

Godón Samua amkoman pupo syónürr wagó, Yesu Kerriso ne kla tómbapónorr wa dündüma,

akó [anerrua] oya esenóp.[§]

God oya kwitümgab sipadórr ene pokodó God nese akó wa ne ongang bapónda [wirri kómal zyóni].

Yesun amkoman angun pamkolpama [Morroal Bóktan] oyakwata amgolnónóp pamkolpamdó bwób-bwób.

Pamkolpama oya amkoman yangunóp blaman bwób-bwób.

4

Umul-umulan Ngitan Bóktan Obae Umulbain Pamabkwata

¹ A Godón Samua panzeana bóktanda wa, ini ne ngürrko, Yesu Kerrison alkommól küsilzana, ngibürr pamkolpama sab wata kak nómtyerre amkoman umulbain bóktan Godónkwata. Ini klama tómbapónda, zitulkus i errka pam mamoandako, ibü nidi ilklió bülióndako akó ibü elklaza umul baindako, ne klama tótókdako kolae samudügab.

² Ini umulbain bóktan taepurrane bóktan pama ayodako, wamaka i amkoman bóktan büdratódako, a ene wa i obae tizzdako. I umul kokeako ia i morroal, ta ia kolae tómbapóndako, dadanzan wamaka malel küp

[†] 3:11 kol, Grikk bóktan oporan nis küamli: müörpükü kol ó müör-koke kol. Mi tai umul-kókakla Pol laró küpbóka apónda aini: sosdó tangbamtin pamab kol ó tai ia sosdó tangbamtin kol.

[‡] 3:16 kwindü anikürrün bóktan, Mórrke-mórrke móódoga: mystery. [§] 3:16 Ini apprapórr we tonarrbóka apónda, Yesun büdüldügab arsümül kakóm ó oya pülpüldü kasil kakóm. Apprapórr küp móódoga wagó, anerrua oya [tótkóp].

urura adünge bidalande darrü paman büb murr, igósüm wa sab azid koke aenge.

³ I umul baindako wagó, pam a kol wata koke bumióg korale darrpan pokodó utüm. Akó i umul baindako wagó, ngibürr alo kla asiko, pamkolpama koke ne kla ki alo kwarile. A ini umulbain bóktan dümdüm kokeamli, zitülkus God blaman elklaza tólbaelórr, da igósidi blaman Godón nidi amkoman angundako akó oya amkoman bóktan umul nidipko, ini elklaza sab azeb kwarile akó ini elklazam eso akyan kwarile.

⁴ Akó blaman kla, God ne kla tólbaelórr, morroalako; mi darrü kla alzizi koke amaniknórre, mi ne ene kla nóma apad kwarilo eso akyande.

⁵ Blaman kla morroalako, zitülkus Godón Bóktana akó térea blaman kla kómála aindamli Godón ilküpdu.

Timoti Yesun Zaget Morroal Ia Ki Tónggapóle

⁶ Ma ne ini elklaza, ka ne kla wibalómórró, nóma umul bain namulo [zonaretaldó], da ma ene igósidi sab morroal zaget tómbapón namulo Kerriso Yesunkü. Ma zaget inizan tómbapondóla, morroal umulbain bóktana amkoman angunankwata Kerriso Yesun, marü amkoman bangun wirri ainda, ma ne umulbain bóktan mamoan namülnürrü.

⁷ Obae umulbain bóktan gum bangólónke; i gonggo ólpóepako akó i Godón koke agürdako. A ma moba samu arüngan ngitalo, wa ma gaodó iade namulo nyabenóm Godón ubi ngarkwatódó.

⁸ Ka ene poko bóktandóla, zitülkus pamkolpama bóktandako wagó, "Ini wa taia, darrü oloma tóba büb arüngan ngitale barngindi, zitülkus arüng büba ene olom tangamtine, wa enezan nyabéle ini tüpdü. A ene go kari morroal kokea, darrü oloma tóba samu arüngan ngitale, da wa igósidi gaodó yarile nyabenóm Godón ubi ngarkwatódó, zitülkus wa arról ipüde, God ne [alkamül-koke bóktan] ingrinürr, ini tüpdü nyabenóm akó oya büdül solkwat nyabenóm."

⁹ Ini bóktanbarra wata amkoman bóktana. Mi ene bóktan amkoman yangurre, myamem darrü amtin bóktan poko babula.

¹⁰ Ene wa amkoman, mi wa wirribóka arüng apadódakla nyabenóm ene bóktanbarran ngarkwatódó, zitülkus mi arról Godkamóm [gedlóngóm baindakla]. Wa Zidbain Pama blaman pamkolpamabkü Yesu Kerrison nidi amkoman angundako.

¹¹ Ma Yesun amkoman angun pamkolpam umul bailünke ini elklaza, ka ne klambóka wibalómórdóla, akó ibü arüngi byalólónke ini bóktan mamoanóm.

¹² Darrü oloma sab marüka tóba kak koke ki amtyan yarilün, zitülkus ma küsil pamla. A ma moba okaka byólünke, amkoman bangun pamkolpamab asenóm, i wata morroal tulmili nyabenórre. Okaka byólünke morroal bóktan opor bóktan iada, nyaben iada, [moboküpü ubi] amtyan iada ngibürr pamkolpamdó, Godón amkoman angun iada, akó [kolkal] nyaben iada.

¹³ Ma gyagüpitótók arrbüñ namülünke Godón Wibalómórrón Bóktan atangóm amkoman bangun pamkolpamab, i nóma kwób bazele darrpan pokodó. Gyagüpitótók arrbüñ namülünke ibüka amgolóm akó arüng bütanóm Godón bóktan arrkrrum, akó ibü umul bainüm. Tómbapólónke kókó ka tam.

¹⁴ Ngómko amkón-gu Godón Samua marü gaodó myónürr Godón zaget tómbapónóm. Gyagüpi amaniklónke wa ini kla tómbapónorr, sos

alngomól byarrmarr pam kopoá tibiób tang marüka nómá omelólórr akó tóre bakónónóp. Akó i marü ne poko müzazilnóp, ne bóktan opora togobórr Godkagab, ma ne zaget tómbapolo.

¹⁵ Ini elklaza tómbapólónke wirri arüngi akó amkoman dudu moboküpi, da blaman pamkolpama sab eserre wa, ma morroal tulmili ngyabendóla Godón ubi ngarkwatódó, akó olgabi sab amkoman wirri morroal tulmili ngyaben namulo.

¹⁶ Blaman tonarr ma umul-umul ngyabelo Godón ubi ngarkwatódó, akó umul bailo wata amkoman elklaza Godónbóka. Piküp bain-gu ini elklaza tómbapónóm, we ngarkwatódó, God marü akó marü nidi arrkrrudako zid bainórre marübókamde.

5

Timoti Laró Umlubain Yarile Darrpan-darrpan Kopodó Sos Kugupidü

Timoti Ia Bag Yarile Pam a Kol

¹ Wirri arüngi ag-gu pam nótóke myang-myang marükagab. A oyaka mórmóke bóktanke oya dümdüm akyanóm, ma wamaka mobanan abdó bóktandóla. Pam nagnómke gyauri küsil-küsíl nidipko marükagab wamaka i marü zoretalko.

² Mómóke bóktanke epepal-epepal koldó ibü dümdüm bütanóm, wamaka i marü aipalako. Akó küsil-küsíl kol nagnómke, wamaka i marü bólbtalako, ama gonggo gyagüpítótóke koke bóktalónke ibükä.

Kóble

³ Ngabkan namulo ene kóble, darrü olom ne babul nómá yarile ibü ngabkanóm. Zitülkus ibü olmal babulako ngabkanóm, i amkoman kóbleanako.

⁴ A ene kóblean ne olmal akó bobatal nómá korale, ene idi ngabkan kwarile. Ene wata wirri kla módóga, pamkolpama tónggapónóm Godón nidi amkoman angundako. Ngaen, ibü aipalabal ó bobatala ibü ngabkan koralórr. Errkya ma ibü darrem idi ngabkan korale. Zitülkus i ne ini tonarr nómá tómbapónorr, i Godón bagürwóman ngitanórr.

⁵ Amkoman kóblea, noan olom babulane oya tangamtinüm, ngambangóló Godka tóba tangbamtinüm, akó wa téredo metat irrüb ngürr akó Godón amtindo oya ngyaben elklaza aliónüm.

⁶ A kóblea tóba ubi ngarkwatódó nótó ngyabendo, samuan ngarkwatódó wa büdülo, a oya büb wa go arróla. Da amkoman bangun pamkolpam wata koke ki ngabkan koralón inzan tulmili kóble.

⁷ Amkoman bangun pamkolpam arüng bóktan nótók yonénóm ini umulbain bóktan mamoanóm, igósüm darrü oloman dümdüm babula bóktanóm, i kolae tónggapónóp. Darrü olom babul ki yarilün igó bóktanóm wagó, i kóble koke ngabkandako, i ne kóble ki tangbamtin kwarile.

⁸ Darrü oloma wata tóba óe zonaretal ngabkan yarile, a wa wata amkoman tóba aip ó aipbobat ngakan yarile. Wa ne ibü koke nómá ngabkan yarile, wa igó okaka bainda, wa Kerrison amkoman angun kuri yalpine. Akó wa ma amkoman igó kolaean tórrmen tulmil tómbapónda ibükagab, ene Yesun koke nidi amkoman angundako.

⁹ Amkoman bangun pamkolpama nómá wibalóm korale kóbleab ngi, níbiób ki tangbamtin kwarile, i koke ki wibalóm koralón, ene kóble ne

60 pail amrran küsil nótó nóma warile. Akó i wata ene kóblean ngi wialóm korale, tóba müór koke nótó ilklió iliónürr ngibürr pampükü gonggo bainüm.

¹⁰ Akó wa wata igó kol warile pamkolpam noanbóka umulako wagó, wa morroal elklaza tómbapólórr. Wa igó elklaza tómbapólórr: Wa tóba olmal morroal simarrulürr. Wa mogob pamkolpam irrbülürr tóba müótüdü. Wa Godón pamkolpamab wapór bagulüürr.* Wa pamkolpam tangbamtilürr müpdü nidi kwarilürr, akó wa gyagüpítótók irrbünürr morroal elklaza tómbapónóm.

¹¹ Kóbé ne 60 pail amrran küsil nómadako, ibü ngi wibalómgu. Zitülkus módoga, ibü büban ubi ne wirrian nóma bainórre pampükü utüm, we ngarkwatódó, i myamem Kerrisoka arróbórrón koke kwarile; ibü ubi akó wata morwal bumiögüm kwarile.

¹² Da akó God ibü zaz nirre akó [kolaean darrem] nülirre ibü [alkamül-koke bóktan] amgúnanme, zitülkus i alkamül-koke bóktan ingrinóp Kerrisoka wagó, i morwal akó koke bumigrre.[†]

¹³ Akó wa, küsilan kóblea zógósóm baindako. I tibiób tonarr ama amandako zaget-koke agóltagólde müót-müót, ngibürr ia-ia kolpam basenóm. We kla tebe koke, a i ta ngi bumarrudako akó blaman tonarr kaindako kolpam byalóm i wa laró ki tómbapónorre. I we poko bóktandako, i koke ne poko ki bóktanórre.

¹⁴ Ene ka we pokodó ikik bokrrandóla ene kóbé, ne 60 pail amrran küsil nidipako, akó morwal bumiögüm, olmal balngónóm, akó müót balngomólóm. I ne ini poko nóma olnbole, pamkolpam, minkü nidi bóka bamgündako, ibü zitülkus sab babul yarile bóktanóm wagó, mi kolaeakla.

¹⁵ Zitülkus módoga, ngibürr küsilan kóblea morroal kwatódágab kuri zuzyölürr, ama i satani mamoadako.

¹⁶ Darrü Kerrison amkoman angun kolan müótüdü ne kóbé nóma kwarile, wa wata ibü tangbamtin warile. Müp sosdó koke angrin kwarile ibü tangbamtinüm, igósüm i gaodó korale ene amkoman kóbé tangbamtinüm, olmal babul nibióbko ibü ngabkanóm.[‡]

Sos Alngomól Byarmarr Pam

¹⁷ Amkoman bangun pamkolpama wata morroal ki bómzyat koralón akó popa ki gailwóm koralón manie tangbamtinüm ibü sos alngomól byarmarr pam, ibü nidi morroal alngomóldako. I amkoman bómzyat akó tangbamtin ki koralón, nibiób zagete Godón bóktan amgolóm akó umul bainüm.

¹⁸ Zitülkus módoga, Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Sye koke ki amel koralón [kauan] tae piküp bainüm alogum, wazan oya zaget tónggapónda, agóltagólde küp ausüm [witüdüğab]."[§] Akó Godón

* **5:10** Ngibürr pamkolpamab wapór bagul, wa tai [leba zaget] kolpamab zaget yarilürr. † **5:12** Yesun amkoman angun pamkolpama kóbleab ngi nóma winólómóp ene ngi wibalómorrón peba syördü, ene kóblea alkamül-koke bóktan ingrinóp blaman tonarr Kerrison zaget tómbapónóm akó morwal myamem koke bumigrre. ‡ **5:16** Pol koke bóktanórre wagó, wata kola ki tangbamtin koralón kóbé. Pama ta kol tangbóleanórre. § **5:18** Kau gaodó ki yarile alo apadóm tóba zagetódágab (Duterronomi 25:4). Dadanzan sos alngomól byarmarr pam gaodó ki korale ibü nygaben elklaza azebóm we pamkolpamidágab, i nibióbka amgoldako akó umul baindako.

Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Igó dümdüma, zaget pama tibiób darrem kla azebóm i ne zaget tómbapóndako."

¹⁹ Wata darrpan oloma ne nóma bóktóne wagó, sos [balngomól byarrmarr pama] kolae tonarr kuri tónggapóné, ene oloman bóktan amkoman angun-gu. Wata nis ó äuda ne kómdam nóma nirre, ma umul namulo wagó, amkoman wa kolae tónggapóné.

²⁰ Ene pama, kolae tonarr nidi tónggapóndako, ibü nagnómke blaman sos pamkolpamab obzek kwata, igósüm ngibürra sab gum korale kolae tonarr tónggapónóm.

²¹ Godón obzek kwata akó Kerriso Yesun obzek kwata akó Godón alearrón anerruab obzek kwata, ka marü wirri arüngi ayaldóla ini umulbain bóktan mamoanóm, ka ne kla nülinünüma. Ma blaman kolae tonarr pamkolpam nagnómke darrpan ngarkwatódó. Wa morroal koke ki yarile, ma ne kari-kari ngi pam nóma nagnomo, akó wirri ngi pam ma koke.

²² Ma moba tang büsai amngyelgu paman singüldü akó tére akogu, igósüm oya angrinüm sos balngomól byarrmarr pamóm. Ma ngaengögópan umul namulo, ia wa morroal dümdüm ngyaben pama ó koke. Ma oya ne nóma ingrino sos balngomól byarrmarr pamóm, akó ma ne nóma eseno, wa kolae tonarr pama, ene wamaka ma ene dadan kolae tonarr tónggapóndóla. Ma müób wata [kolkal] namulo, kolae tonarr tónggapónum.

²³ A ene wata igó küp kokea wa, ma wata naean enolo. Marü bikóm* azida dokyan mün amiógda, da ma akó wata waen karianbóka anón namulo.[†] Ma waen karianbóka nóma enolo, ma kolae tonarr koke tónggapóndóla.

²⁴ Ma igó küpdü karianbóka bókyalo wagó, ma solkwat darrü pam ingrino sos balngomól byarrmarr pamóm, zitülkus ngaen-gögópan ma ngakono wa ia pama. Zitülkus módoğa, ngibür्र pamkolpama kolae tonarr panzeana tómbapóndako, akó enebóka blaman is umulako. Ibü solkwat zaz nirre, ngaen-gögópan pamkolpama umulürrünako i kolae tonarren darrem sab ipüdörre. A ngibürß pamkolpama kolae tonarr anikanik tómbapóndako akó pamkolpam umul kokeako enebóka kókó, ama solkwatan umul bairre.

²⁵ Dadanzan, ngibürß pamkolpama morroal elklaza panzeana tómbapóndako akó blaman umulako enebóka. A ngibürß pamkolpama morroal elklaza tómbapóndako inzane wa, pamkolpama büsai-koke umul baindako enebóka. A pamkolpam ma sab amkoman umulürrün korale ene morroal elklazabóka.

6

[Leba Zaget] Olmal

¹ Blaman amkoman bangun leba zaget olmala gyagüpi tótók ki koralón wagó, ibü wirri pam inzan pamako, i nibiób blaman tonarre [morroal bangón] korale. I wata inzan gyagüpi tótók korale, igósüm pamkolpama

^{5:18} Luk 10:7 ^{5:19} Duterronomi 17:6; 19:15 * ^{5:23} Grrik bóktan módoğa, *dipi*. † ^{5:23} Ene ne ngürr koralórr, nae ugón kolkal koke yarilürr a ma irr yarilürr. Waenpükü yarrisarri apónde tangamtinda kolae kupul akrranóm. Polón aprrapórr ubi yarilürr Timoti waen akó nae ki yarrisarri apóne, zitülkus ene gaodó ki yarile oya bikómankü.

sab kolae bóktan koke bóktanórre Godón ngiankwata akó mibü umulbain bóktanankwata.

² Ibü wirri pam ne Yesun amkoman angun pam nóma korale, da leba zaget olmala wata ibü morroal bangón ki korale. I koke ki gyagüpi ogoblón wagó, i tibiób wirri pam koke morroal bangón korale, ini zitülkusdü, ibü wirri pam Yesun ngidü zonaretalako. A i ki zaget koronal wirrian arüngi ibünkü, zitülkus ibü wirri pam amkoman bangun pamkolpamko. Akó zitülkus leba zaget olmalab [moboküpü ubie] ibüka, i nibiób tangbamtindako, i evezan zagetódako ibünkü.

Umulbain namülünke amkoman bangun pamkolpam ini elklaza, ka ne kla wibalómdóla marüka, akó ibü arüngi byal namülünke ini elklaza mamoañom.

Akó Ngibürr Bóktan Obae Umulbain Pamabkwata

³ Ngibürr pamkolpama darrü-darrü elklaza umul baindako kürü umulbaindügabi. I mibü [Lodj] Yesu Kerrison amkoman umulbain bóktandó koke abindako. I akó koke abindako umulbain bóktandó Godón ubi ngarkwatódó nyabenankwata.

⁴ I ikub bagürdako. I gyagüpi tótókdako wagó, i umulako blaman elklaza, a i ma tai darrü klaman küp koke apadódako. Ibü kolae ubi darrem-darrem bóka bamgüna akó ongyalóma bóktan oporan küpangkwata. Ibü ongyalan darrem wa módágako wa, idipa akó ibü nidi arrkrudako, ibü gyagüp kolaea akrranda, i tibiób bürgratódako, i kolae bóktandako tibiób darrpan-darrpandó panzedó, i gyagüpi tótókdako wagó, ngibürra kolae tómbapondako.

⁵ akó ibü gyagüpitótóka blakón-koke metat bokrrandako. Ini pamkolpamab gyagüpitótók dümdüm kokeako, akó i tai gaodó kokeako [küp apadóm], amkoman nadü klama akó obae nadü klama. I gyagüpi tótókdako wagó, Yesun amkoman anguna ibü mórrrel nirre.*

Ngibürr Bóktan Mórrelankwata

⁶ Anda, Godón amkoman anguna mibü amkoman mórrrel bainda samuan ngarkwatódó, a mani koke. Mibü mórrrel bainda samuan ngarkwatódó, ene wata mi ne gaodó nómadakla we elklazapükü, mibükäne klamko.

⁷ Mi gaodó ki kwarila, zitülkus mi nóma tóbabótorró, mi darrü kla koke sidüdóp minkü. Akó mi nóma narrbarino, mi darrü kla koke ipüdörre minkü.

⁸ Da módoga, mibü ne alo kla akó anón kla asi nómadako, akó mibü ne müót nómadako akó mórrkenyórr mi ne klamómakla, mi gaodó ki kwarila ini elklazabme.

⁹ Pamkolpam nibiób ubi mórrelóma, ene ubia ibü kolae tonarr tómbapónóm popadan nolngomorré. Ibü ubi mani azebóma, akó ini ubia ibü bumige wamaka darrü oloma lar amige die. Akó abün gonggo ubia ibü bumige akó azid nüllirre, ibü akó ngibürr pamkolpam. Ini ubia sab ibü dudu kolae nirre, wamaka i sab naedó busururre.

* **6:5** Pol aprrapórr igó küpbóka apónda, ene pamkolpama Godónkwata umulbain korálórr mani azebóm, inzan kwate, arrkrú pamkolpama mani alión kwarile ibü umulbain bóktananme. Ma Taetus 1:11 akó Zud 1:11 ngankanke. A darrü küp módoga wagó, i gyagüpi ogoblórr wagó, God ibü blaman kla nüllirre oyankü nidi zagetódako.

10 Zitülkus módóga, mani azeb ubia pamkolpam sab blaman ia-ia kolaean elklaza tómbapónóm nirre. Ngibürr pamkolpamab ubi asine mani azebóm wirri ubie, we pokodógab i zaorrón piküp bainónóp Yesun amkoman angunüm. Errkya i wirribóka azid aengdako, wamaka pama tóba abün zono-e baelda.

Godón Ubi Ngarkwatódó Nyaben

11 A mató, Timoti, ma darrü Godón pamla. We ngarkwatódó, ma gum nóngónónóm ene kolae elklaza tómbapónóm, ka ne elklaz-abkwata wibalóma. Arüng kóbó ipadlónke [dümdüm tonarr] tólbaelóm, nyabenóm Godón ubi ngarkwatódó, Godón amkoman angunüm, marü moboküpü ubi pamkolpamdó amtyanóm, karrkukus zamngólóm enana morroal ó müp tonarra nóma togoble, akó mómóke namülün ngibürr pamkolpamdó.

12 Wamaka Rrom gazirr pama gazirr pokodó kokezan piküp bainda gazirrüm, ma ta inzan, koke ki piküp baila Godón amkoman angunüm akó oya arrkrrum, enana pamkolpama mankü bóka bamgün korale. Akó [Ngarkwat-koke arról] karrkukusi amiögke. Gyagüpi amalónke wagó, God marü wató ngimaunürr wankü nyabenóm metatómpükü. Abün pamkolpamab wapi, ma morroal bóktarró amkoman ubie wagó, ma Godón amkoman angun namülinürrü akó marü ubi yarilürr oya arrkrrum. Ene tonarrdó, ma Godón nyaun bóktan kuri ipadórró.

13 Ka marü arüng bóktan akyandóla Godón obzek kwata, arról nótó aliónda blaman elklaza. Akó Kerriso Yesun obzek kwata, nótó morroal bóktanorr amkoman ubie, amkoman bóktan büdratlórr tóbabóka Pontius Paelatón obzek kwata, enana Paelat sab pamkolpam arüng bóktan ki nókyerre oya amkalóm.

14 Ka marü ne arüng bóktan akyandóla wagó, ma Godón arrkrruo akó blaman kla tómbapono oya ubi ne klamko, inzan ne kwatko wa, darrü oloman dümdüm babul yarile darrü kolae poko bóktanóm marükwata. Ini elklaza tómbapónke kókó mibü Lod Yesu Kerriso okaka nóma tübine.

15 Wa sab okaka tübine ene ngürr, God ne ngürr ingrinürr oya pulkaka bainüm. God wa kómal akó darrpan Balngomól Pama blaman elklaza nótó balngomólda. Wa wirri King módóga blaman kingdüğab akó wa wirri Lod módóga blaman lodódögab.

16 Wata God tebea, kokean nótó narrótóke. Wa zyondü nyabenda, da ene igó zyóna wirri arüngi ongang bapónda, da darrü oloma minggüpanan kokean wame. Darrü pama oya kokean esenórr ó darrü paman gaodó kokea oya asenóm. Blaman pamkolpama oya ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre, akó wa arüngi ki balngomól yarilün metat-metat. Amen.

Mórrel Pamkolpama Ia Tulmili Nyaben Korale

17 Ibüka arüngi bóktanke mórrel pamkolpam nidipko wagó, i koke ki gyagüpi ogoblón wagó, i morroalako ngibürr pamkolpamdögab. Arüngi bóktanke igó, i koke ki gyagüpi ogoblón wagó, darrü kolaea koke tómbapónne ibüka, zitülkus i mórrel pamkolpamako. Zitülkus módóga, i umul kokeako tibiób mórrel ne kokrrap ngarkwatóm ki kwarile. A i wata Godka ngambangól korale tibiób tangbamtinüm. God darrpan

módóga, mórrelwóm nótó aliónda mibü blaman elklaza, igósüm mi morroal barnginwóm koralo ene elklazapükü.

¹⁸ Ibüka arüngi bóktanke morroal elklaza tómbapónóm pamkolpam tangbamtinüm. Ibü mani abünzanako, da i ta abün morroal elklaza ki tómbapón koronalón. I wata pamkolpam gail korale, akó i wata amkoman ubie arrgrat korale ibüka ne clamko.

¹⁹ Mórrel pamkolpama inzan térrmen tulmil nómá tómbapóndako, ene wa inzana wamaka i wirri mórrel elklaza arrbündako tibióbkü solkwat ngarkwat-koke arrólóm. Ene wa inzana, wamaka i metat zürük ingülküp zitülkus angrindako müötankü. Da módogá, ibü gaodó yarile ngarkwat-koke arról amoanóm. Ene arról wata amkoman arróla, Godkü nyaben.

Dómdóm Alakón Bóktan

²⁰ Timoti, God marü zaget mókyanórr oya bóktan umul bainüm, da módogá, ma wata metat idolo oya bóktan umul bainüm, ma wata amkoman enezan umul bairrü. Ma gonggo bóktan koke arrkru namulo, Godón koke ne bóktana agürda. Akó ma pam koke arrkru namulo bóktan nidi bóktandako mibü umulbain bóktanan ngarkwatódó kokea. I igó bóktandako wagó, i ne poko umul baindako wa morroal umulbain bóktanako Godónbóka, a ene wa amkoman kokea.

²¹ Ngibürr pamkolpama ene obae umulbain bóktan amkoman angundako akó ikiédako. We ngarkwatódó, i zaorrón banelórr Yesunkwata amkoman umulbain bóktandógab.

Ka téredóla, Lodón [gail tonarr] asi ki yarilün yabüka.

Nis Ngim Peba Mórrag Polkagabi Timotika Ngaensingül Bóktan

Pol ini peba nôma wialómórr, wa ugón tümün müötüdü yarilürr Rromóm (1:16-17). Wa sein sye-i amelórrón yarilürr, wamaka amkoman wirri umulürrün kolae tómbapón pama. Pol umul yarilürr wa, oya zageta blakóndase akó wa, oya arróla blakón kari pokoa. Oya dómdóm ngarkwat yarilürr tümün müötüdü, ene solkwat ma Rrom pama ki emkórre (4:6). Polón nis ngim agóltagól nôma yarilürr Yesun [Morroal Bóktan] amgolkü, da wa Timotin ngaunürr wankü agólóm (Apostolab Tórrmen 16:1-3). Polón tokom ngim agóltagól nôma yarilürr amgolkü, wa Timotin we yalórr Epesusüm burrmatóm ola sos ngakanóm (1 Timoti 1:3). Wa nis peba mórrag nôma winólómórr Timotika, Timoti ugón Epesusüm yarilürr.

Polón aüd zitülako ini peba mórrag iade wialómórr:

1. Rrom pama oya amigóp amkalóm, akó wa umul yarilürr wa, oya büdülpükü amkal kari poko yarilürr. Da oya wirri ubi yarilürr Timoti wankü ngibürr ngürr ki amóne, solkwat oya ugón ki emkórre (4:9-21).
2. Timoti Polón wirrianbóka tangamtinürr Godón bóktan amgolde akó Yesun amkoman angun pamkolpam umulbaindi. Polón ubi oya arüng akyanóm akó iikik akrranóm yarilürr, wa metat Godónkü ia ki Zaget yarilün inzan tonarre.
3. Pol umul yarilürr ngibürr elklaza tómbapón koralórr Yesun amkoman angun pamkolpamdó Epesusüm, ne klama koke ki tómbapón kwarile. Da oya ubi Timotin umul-umulan ngitanóm yarilürr ini elklazabkwata akó wa laró ki tómbapóne.

Wirri Bóktan Zono Darrpan Pokodó Arrbürrün

Pol tóba nis ngim peba mórrag nôma wialómórr Timotika, wa umul bainürr wagó, wa myamem wirribóka koke ngayabene. Timoti küsil pam yarilürr Polkagab, akó apprapórr wa darrü Yesun amkoman angun pamóm bainürr, Pol Godón bóktan nôma bürrrat yarilürr Listram. Dokyan Yesun amkoman angun pamkolpam asi koralórr Polón nidi tangamtinóp bóktan bürratode, umulbaindi, akó sos pamkolpam ngabkande. Timoti ene darrü Yesun amkoman wató yangulürr Polón nótó tangamtürr, akó wa Polka minggüpanan yarilürr ngibürr amkoman bangun pamkolpam dögab Polón nidi tangamtinóp. Ini peba mórragdó Pol tóba dómdóm ngaben bóktan iliölürr Timotin, wa noan amanikürr wirri arüngi tómbapónóm ene Zaget Pol ne kla bókyanórr. Da wa Timotika ngambangólórr ene Yesun Morroal Bóktan metat amgolóm ibüka, Zu-koke nidi kwarilürr.

Pol Timotin akó umul-umulan ngitanórr Yesun Morroal Bóktan amoanóm, wa oya ngaen-gógópan ne kla umul ain yarilürr. Wa oya arüngi yalórr Yesun Bóktan umul bainüm akó amgolóm amkoman moboküpi, akó Yesu Kerrison Zaget tómbapónóm wirri arüngpükü akó piküp bain-gum. Wa ta akó oya wirri arüngi yalórr karrukus zamngólóm azid aenga nôma tamle Yesunme, Polzan karrukus zamngólórr azid aengdögab.

Pol Timotin bóktan ekyanórr sos ia ngakanóm Epesusüm. Wa oya umul-umulan ngitanórr ongyalgum pamkolpampükü ngiburr bóktanankwata. Ongyalde sab pamkolpam kokean tangnamtirre Yesun amkoman angunüm a ngyabenóm Godón ubi ngarkwatódó.

Pol Timotin ta umul-umulan ngitanórr obae umulbain pamabkwata, nidi kwarilürr ora Epesus sosdó.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-2
- B. Pol Godón eso ekyanórr akó Timotin arüng ekyanórr 1:3-8
 1. Pol Godón eso ekyanórr Timotinkü 1:3-5
 2. Pol Timotin arüng ekyanórr Zaget tómbapónóm, God oya ne kla iliónürr tómbapónóm 1:6-7
- C. Morroal Bóktan Godón zidbainankwata 1:8-14
- D. Ngiburr Yesun amkoman angun kolpama tibiób kak nómtyerre Polka 1:15-18
- E. Karrkukus zamngól müp tonarrdó, Yesu Kerrison Zaget tómbapónde 2:1-13
- F. Timoti inzan Zaget pam ki yarilün, Godón nótó bagürwóman ngitanda 2:14-26
- G. Godkamóm ubi-koke pamkolpama dómdóm ngürrdü ia tulmili ngyabenórre 3:1-9
- H. Ngiburr umulbain bóktan 3:10-4:5
- I. Polón büdül kari pokoa akó wa sab morroal darrem ipüde 4:6-8
- J. Timoti sab ngiburr elklaza tómbapóle Polónkü 4:9-18
- K. Dómdóm alakón bóktan 4:19-22

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Kerriso Yesun [apostolólaj] Godón ubidügab. Wa kürü zirrkapónórr bóktan büdratám pamkolpam dördümarré arrólankwata, wa [alkamül-koke bóktan] ne kla ingrinürr. Ene [ngarkwat-koke arról] wata Kerriso Yesukama.

² Timoti, ka marüka wialómdóla. Ma kürü moboküp olomzanla.

Ka tóredóla, [gail tonarr], gyaur, akó paud asi ki kwarilün marüka, God mibü Abdögab akó Kerriso Yesu, mibü [Lod].

Pol Godón Eso Ekyanórr akó Timotin Arüng Ekyanórr

³ Ka Godón eso akyandóla, ka noan [ótókdóla], kürü abalbobatalazan oya ótok kwarilürr, umuldi ka darrü kolae koke tónggapórró. Ka Godón eso akyandóla, ka tóre nómá bakodóla marünkü blaman tonarr, irrüb ngürr.

⁴ Kazan gyagüpi amanikdóla ma yón namülnürrü, mi nómá bürgratürri, kürü wirri ubia marü asenóm, zitulkus ka umulóla wagó, sab kürü büb bagürwóma gwarrarrón yarile.

⁵ Kürü ngambangólda marü Yesun amkoman angun amkomana. Ngaengögópan marü óp bobat Lois akó marü aip Yunis ibü amkoman bangun amkoman yarilürr, akó ka wirri umulóla wagó, marü amkoman bangun ta amkomana.

⁶ Ini zitulkusdü kürü ubia marü akó umul-umulan ngitanóm, God marü gaodó myónürr tóba Zaget tónggapónóm, akó ma ene Zaget akó amkoman moboküpí tónggapolo ene dadan tonarre darrü olomazan ur wirri ainda. God marü [gyaur kla] mókyanórr samuan ngarkwatódó oya

zaget tónggapónóm, ka marüka kólba tang nis nóma nómngyerró akó tórró marünkü.

7 Gumüm bain-gu Godón zaget tónggapónóm, zitülkus God mibü ne Samu^{*} tókyenóp mibü koke gum-guman ngibtanda. A ene Samua mibü moboküp arüungan ngibtanda, mibü tangbamtinda mibü [moboküpdu ubi] ngibürr kolpamdó bómtyanóm, akó wa mibü tangbamtinda mibü ubi akó tórrmen balngomólóm.

Morroal Bóktan Godón Zidbainankwata

8 Da büód koke namülünke pamkolpamdó bóktanóm, ma umul ne pokola mibü Lodónkwata, ó büód koke namülünke kürüka, enana ka tümün müótüdümla Lodón ngidü. Ma wata azid aenglo kazanla Yesun [Morroal Bóktananme]. God marü arüng mókyene azid aengóm.

9 God mibü wató zid tinóp akó mibü ngibtaunóp [kolkal] nyabénóm Godón ilküpdu. Wa ini kla koke tónzapónórr ene zitülkusdü, mi ngibürr morroal elklaza tómbapónóp, a oya angrirrún bóktananme akó oya gyauranme. Ngaen-ngaen, God ini tüp solkwat tónggapónórr, wa bóktan ingrinürr tóba gail tonarr okaka amzazilüm Kerriso Yesun zirrapónóm ini tüpdu pamkolpam zid bainüm.

10 A errkyá ini tonarrdó, God oya gyaur okaka simzazilürr mibüka mibü Zidbán Pamdóma, Kerriso Yesu, nótó tamórr ini tüpdu. Yesu nóma narrótókórr akó türsümülürr, wa büdülan arüng elákónórr. Akó wa alakón-koke arról okaka simzazilürr Morroal Bóktandóma.

11 Ini Morroal Bóktan büdratón pamkolpamdó blaman bwób-bwób, God kürü küngrinürr apostol akó umulbain pamóm.

12 Ini zitülkusdü ka igóside azid aengdóla aini tümün müótüdü Yesu Kerrison ngidü. A ka büód kokela tümün müótüdü nemela, zitülkus ka ne olombóka umulóla ka noan amkoman yangurrü, akó zitülkus ka amkoman karrkukusi angundóla, wa gaodóma adlangóm kókó dómdóm Ngürr, wa kürü ne kla küliónürr ngabkanóm.[†]

13 Timoti, ma ene amkoman bóktan karrkukus emaalónke, ma ne bóktan arrkrrurrü kürükagab. Ini kla tómbapónke amkoman bangunpükü akó moboküpdu ubipükü. Ma gaodó namulo, zitülkus ma dabyórruinla Kerriso Yesuka.

14 Adlang namülünke God marü ne amkoman bóktan mókyanórr. Godón Samua, mibü büb kugupidü nótó nyabenda, marü wató tangmamtile.

Ngibürr Yesun Amkoman Angun Kolpama Tibiób Kak Nómtyerre Polka

15 Ma arrkrrurrü wa, blaman Yesun amkoman angun pamkolpam Eisia[‡] Prrobinsdü nidi nyabendako, tibiób kak kürü kómtyenóp. Pigelus akó Errmogenes ta inzan tibiób kak kürü kómtyarri.

16 A Onesiporus wa amkoman gódam yarilürr. Lod gyaur ki okaka imzazil Onesiporusün müót kolpamdó, zitülkus wa abün münüm kürü angónsangón akó tangamtin yarilürr. Wa büód ta koke yarilürr, enanla ka tümün müótüdü.

* **1:7 Samu:** Ki umul-kókakla ini samu ia büban samua, ta ia Godón Samua. † **1:12 wa kürü ne kla küliónürr ngabkanóm:** Grrik bóktanan darrü küp módogá: *ka oya ne kla iliórrü ngabkanóm.*

‡ **1:15 Polón tonarrdó, Eisia darrü Rrom prrobins yarilürr:** Errkyá ene poko Tórrki kantrridü pokoa, Eisia Maenor kugupidü.

¹⁷ A wa nóma tübzilürr Rrom wirri basirrdü, wa kürü wirri arüngi kyamkülürr blaman pokodóma, kókó wa kürü kósenórr ka ne namülnürrü.

¹⁸ Lod oyaka tóba gyaur okaka ki imzazil ene dómdóm Ngürrdü! Timoti, ma wirri umulóla, wa nigó blaman elklaza-e kürü tangkamtinürr, Epesusüm.

2

Karrkukus Zamngól Müp Tonarrdó, Yesu Kerrison Zaget Tómbapónde

¹ Da mató, Timoti, nótó kürü olomzanla, ma karrkukus namülün Lodón zagetódó. Ma gaodómla arüngüm Kerriso Yesun [gail tonarranme].

² Ma kürü kurrkrurru bóktan umulbaindi abün pamkolpamab wapi. Ene pamkolpam umulako wagó, ene bóktan, ka ne kla adrratörro, wa amkomana. Ma ene dadan bóktan umul ninünümo ene ngibürr amkoman angun pamkolpam, ma amkoman nibiób bangundóla akó gaodó nidi korale ngibürr pamkolpam umul bainüm.

³ Ma karrkukus zamngólke müp tonarrdó Kerriso Yesun ngidü, kazanla. Mi wata Kerriso Yesun mamoan koralo, morroal Rrom gazírr pama gazírr singüldü wirri ngi pamzan mamoanda.

⁴ Gazírr pama, gazírr zaget nótó tómbapónde, koke busotubso yarile ngibürr kla tómbapónóm. Ini pokodó wa tóba gazírr singüldü wirri ngi pam bagürwóman ngitanda.

⁵ Ene dadan ngarkwatódó, buso pama ne nóma busoda barngin pokodó ngibürr barngin pampükü, wa wata barngin gida mamoan yarile. Wa ene gida ne nóma alkamüle, wa darrem kla* koke ipüde, enana wa ngaengópán tame.

⁶ Ngaon pam, nótó ngaonda ngón ngagón-koke, wa ngaen-ggópan olom módoğá abülan poko apadóm.

⁷ Gyagüpi wam ka ne poko bóktandóla, zitulkus Lod sab marü tangmatmine apadóm, ka amkoman laró poko bóktanóm kaindóla.

⁸ Yesu Kerrison gyagüpi amanik, [Deibidün] bobat nótóke, God noan ırsümürrü büdüldügab. Ini wa [Morroal Bóktana], ka ne bóktan amgoldóla pamkolpamdó.

⁹ Ka azid aengdóla, zitulkus ka ini bóktan büdratla, akó ka sein sye-i arümürrünla aini tümün müötüdü wamaka ka amkoman kolae pamla. A Godón bóktan sein sye-i arümürrün kokea.

¹⁰ Da módogá, ka karrkukus zamngóldóla, enana ka azid aengdóla, igósüm God tóba alearrón pamkolpam ta inzan zid nirre Kerriso Yesukama. Akó i sab metat korale usakü [wirri kómal zyöndü], wa nólamase.

¹¹ Igó bóktanbarra wata amkoman bóktana:
Mi ne wankü nóma narrbarirrü,
da mi akó sab wankü ngabenórre.

¹² Mi ne karrkukus nóma bórrongo, enana mi azid aeng koralo,
da mi sab kingzan kwarilo, wankü balgomólóm.
Mi ne nóma yalpirre igó, mi umul-kókakla oyabóka,
da wa akó sab mibü inzan talpirre.

* ^{2:5} *darrem kla*: Polón nygaben tonarrdó darrem we kla yarilürr, singül müóngdur, ne kla tónggapórróna nugup pórngae-e ó puli.

13 Mi ne koke nôma tómbapónorr Yesu Kerriso mibü ne poko byalda tómbapónóm,

wa ma sab wata tómbapóne, wa ne poko bóktanórr tómbapónóm,
zitülkus wa metat tómbapónda, wa ne [alkamül-koke bóktan]
angrinda.

Timoti Inzan Zaget Pam Ki Yarilün, Godón Nótó Bagürwóman Ngitanda

14 Ma metat amkoman angun pamkolpam ini elklaza akó umul-umulan ngintinünümo. Ibü arüng bóktan nôkyenónómo Godón obzek kwata, ongyalgum bóktan oporan küpankwata. Ene inzan ongyaltongyalan küp babulana, da ene pamkolpamab gyagüpítótók gonggo bainda nidi arrkrrudako inzan ongyaltongyal.

15 Arüng kóbó ipadlónke moba okaka bümzazilüm Godka inzan tonarre God gyagüpítótók yarile wagó, ma morroal olomla. Inzan namülün wamaka zaget pama morroal nótó zagetódá akó zitülkus babul noane büód aenggum tóba zagetódágab, oya singüldü pama nôma ngakanda. Akó inzan pam namülün amkoman bóktan umul nótóke akó dümdüm nótó umul bainda.

16 Ma gonggo bóktan gum bangón namülün Godón koke ne bóktana agürda, zitülkus pamkolpama ini poko nidi bóktandako, i Godkamóm ubikoke kolpamako, ama i sab Godkamóm wirri ubi-koke kolpam kwarile.

17 Akó darrü zitülkus módoga, ibü gonggo bóktana gwarróne, wamaka wagülunga dudu büb azid ekyene akó emkólesa. Ene pamkolpamab kugupidü nis pam nisamli, Imenaeus akó Piletus.

18 Ini nis pam nisa tibiób kak kuri nómtyarri amkoman bóktandó, bóktande wagó, God mibü, amkoman angun pamkolpam, kuri sirsine büdüldügab. Ini bóktananme, i ngibürr amkoman bangun pamkolpamab amkoman bangun kolae baindamli.

19 A Godón amkoman angun pamkolpama wamaka zürük ingülküp zitülan bórrangórrónako, darrü pama kokean aunaunan ngitine, akó i sab kokean piküp bairre amkoman bangunüm. Ini nis bóktan nis ene ingülküp zitülkusdü wialómórrónamli. Ngaen-gógópan bóktan módoga, "Lod umula oya pamkolpam nidipako." Akó darrü bóktan ama yóni igó, "Nidi bóktandako wagó, i Lodón mamoandako, i wata kak nómtyerre kolae tonarrdó."

20 Yesun amkoman angun pamkolpam inzanako, wamaka darrü-darrü alongalo klamako mórrrel paman müöt kugupidü. Ngibürr alongalo kla [golde] ó [silba-e] tómbapórrónako, a ngibürr ta nugupi ó mariti tómbapórrónako. Pamkolpama alo nôma bamnguldako wirri tóre ngürrankü, i golde ó silba-e tómbapórrón alongalo kla azebdako. Pamkolpama nugupi ó mariti tómbapórrón alongalo kla azebdako popa ngürrdü.

21 Dadan ngarkwatódó, darrü amkoman bangun pama ne tóba kolae tonarrdágab nôma byalunge, blaman ene kolae tonarr ka ne kla ngiblina, da wa sab gaodó yarile Godón zaget tónggapónóm. Wa sab inzan yarile wamaka alongalo klama, pamkolpama ne kla yazebrre i nôma alo bamngurre wirri tóre ngürrankü, zitülkus wa sab [kolkal] yarile Godón ilküpdi. Akó módoga, oya Wirri Pam, Lod nótóke, gaodó yarile oya zagetan ngitanóm. Wa blaman tonarr zangórrón yarile morroal zagetóm.

²² Da Timoti, ma gum bangón namülünke ene kolaean elklaza ngibürr küsil pamab wirri ubi ne klamako tómbapónóm. Arüng kóbó ipadlónke [dümdüm tonarr] tólbaelóm, Godón amkoman angunüm, [moboküpüdü ubi] ngibürr pamkolpamdó amtyanóm, akó paudi nyabenóm ngibürr pamkolpampükü. Ma arüng kóbó ipadlónke ini kla tómbapónóm ene pamkolpampükü nidi téredako Lodka kolkal moboküpi.

²³ Ma gonggo akó küp-koke murr bazeb bóktan gum bangólónke, zitülkus ma umulóla wagó, pamkolpama nóma murr bazeb korale, ene bóktana ibü ongyaldó amarruda.

²⁴ Akó Lodón zaget pama koke ongyal yarile. A wa wata morroal tonarr yarile blaman pamkolpamdó. Wa gaodó yarile Godón Bóktan umul bainüm. Akó wa zao-zao yarile, a wa ngürsilüm büsai koke baile.

²⁵ Wa wata mómoke dümdüm ain yarile wankü nidi bóka bamgündako, igósüm God aprrapórr ibü ok nirre Godka byalüngüm tibiób kolae tonarrdógabi. I sab igósidi amkoman bóktan umul korale.

²⁶ Akó i sab emzyetörre amkoman bóktan ia laróga, ó obae bóktan ia laróga, akó i [debólan] didügab körzirre, ibü nótó bumiögürr wamaka darrü oloma lar amige die. Wa ngaen-gógópan ibü bumiögürr oya ubi elklaza tómbapónóm.

3

Godkamóm Ubi-koke Pamkolpama Dómdóm Ngürrdü Ia Tulumili Nyabenórre

¹ A ma ini bóktan umul ki namüla: Dómdóm ngürrdü sab müp tonarra tómbapónórre. Ene tonarrdó pamkolpama Godkamóm ubi-koke térrmen tómbapón korale.

² I sab darrpan-darrpana tibióban ngabkan korale akó ibü [moboküpüdü ubi] manidü korale. I sab ikub bagür korale wagó, i wirri elklaza tómbapóndako. I gyagüpi tótók korale wagó, i morroalako ngibürr pamkolpamdógab. I sab kolae bóktan amanórre ngibürr pamkolpamdó. I sab tibiób aipalabalab bóktan koke arrkru korale. I sab eso bóktan koke bóktanórre, ibü nidi tangbamtinórre. I Godón koke [ótók] korale.

³ I sab gyaur-koke korale ngibürr kolpamdó, enana ibü aipalabal ó zonaretal nidipko. I sab koke barrgorre ngibürr kolpama ne kolae tómbapónórre ibüka. I wata obae bóktan koke alión korale ngibürr pamkolpamabkwata panzedó. I gaodó koke korale tibiób büban ubi balngomólóm. I sab gyaur-koke korale a ma ngibürr kolpam azid nüliónórre. I sab morroal tulmil alzizi boiman korale.

⁴ I sab tibiób gómdamal kolae kolpamab tangdó urrbule. I sab zóngang korale elklaza tómbapónóm gyagüpitótók-koke. I sab tibiób bagurnórre. Ibü ubi tibiób büban ubi tómbapónóm yarile akó ibü moboküpüdü ubi koke korale Godka.

⁵ I sab igó térrmen tulmil tómbapónórre wamaka i Godón amkoman angundako, a i sab aibóka bangónórre Godón arüng apadóm ibü nyaben dümdüm bainüm. Timoti, ma ibü kak bómtyan namulo, inzan nidi nyabayendako.*

* ^{3:5} Timotin ini arüng bóktan akyande, Pol igó nómtyenóp ene kolae pamkolpam ugón ola asi kwarilürr.

6 Ma ene pamkolpam kak bómtyan namulo, zitülkus ngibürr ene pamkolpama ngibürr pamkolpam ilklió bülióndako, igósüm i gaodómako ibü müötüdü barrbünum. Ibü müötüdüzan barrbündako, i peterre moboküp kol ilklió bülióndako ibü gyagüpitótók amkoman angunüm. Ene kola abün kolae tonarr kuri tómbapónónóp akó ene kolae tonarr inzanako wamaka wirri müppükümako. Akó blaman ia kolaean ubia ibü balngomóldako.

7 I metat küsil bóktan arrkrrudako, a i ma gaodó kokeako amkoman bóktan amzyatóm.

8 Ngaen-ngaen, nis pam nis namülnürri ngi Zanes akó Zambrres.[†] Dadan ngarkwatódó i Moseska bóka bamgün namülnürri, ene kolae pama amkoman bóktandó bóka bamgündako. Ibü gyagüpitótók dümdüm kokeako akó i amarrónako, zitülkus ibü amkoman angun amkoman kokeako.

9 A sab i gaodó koke korale pamkolpam ilklió büliónüm barrkyan kokrrapóm, zitülkus blamana sab ibü gonggo tulmil emzyetórre, dadan pokaozan tómbapónónóp Zanes a Zambrres ibüka.

Ngibürr Ulmulbain Bóktan

10 A mató, Timoti, ma kürü umulbain bóktan kuri mamoarró, kürü nygaben tulmil, kürü nygabenan angrirrún bóktan,[‡] akó kürü amkoman angun. Ma umulóla ka zao-zao namülnürrü blaman ia-ia pamkol-pampükü kürü kle-kle nidi ngakan koralórr, akó ma umulóla wagó, kürü moboküpüd ubi ngibürr pamkolpamdó yarilürr. Ma umulóla ka karrkukus zamngórró enana morroal ó müp tonarra nóma togoblórr. Ma blaman ini kla umulóla, akó ma tikó ipadórró kürü mamoanóm.

11 Ma azid aengrró dadan tonarre kazan azid aengrró, akó kolpama marü wirri müp alión koralórr dadan tonarre kolpama kürü wirri müpzan alión koralórr ini wirri basirrdü: Antiok, Ikonium, akó Listra.[§] A Lod kürü wató zid kyónürr blaman ini ne kolae tulmildügab.

12 Anda, pamkolpama sab blaman Kerriso Yesun amkoman angun pamkolpam wirri müp nüliónórre, nibiób ubi asine nygabenóm Godón ubi ngarkwatódó.

13 A kolaean pamkolpam akó ilklió bülión pam sab asi kwarile. I errkya kolaean kla tómbapóndako, olgab sab ma akó amkoman wirri kolaean elklaza tómbapónórre. I pamkolpam ilklió bülióndako akó pamkolpama ibü ilklió bülióndako.

14 A mató, Timoti, ma amkoman bóktan wata metat amkoman angun namülün, marü ne kla umul minóp, zitülkus ma umulóla marü ini bóktan nidi umul minóp* akó ma amkoman karrkukusi angundóla ibü bóktan amkomana.

15 Akó ma umulóla wagó, mazan dódórr bain namülnürrü, i marü Godón Gyabi Wibalómórrón Bóktandógarb umul ain namülnürrí. Iní

[†] 3:8 Zanes akó Zambrres, ene nis ngi nis wialómórrón babulamli Godón Bukdú darrü pokodó, a Zu póep ngarkwatódógarb i nis Izipt wapi pamamli Moseska nidi bóka bamgün namülnürrí (Bazeb Tonarr 7:11, 22). [‡] 3:10 Polon nygabenan angrirrún bóktan inzan yarilürr; Godón bóktan angolóm akó umul bainüm, akó Yesun amkoman angun pamkolpam tangbóleanóm ibü amkoman bangun dódórr bainüm. [§] 3:11 Timoti Listra basirr pam yarilürr, da wa umul yarilürr ola ia pamkolpama nygaben koralórr. ^{*} 3:14 Timotin idí umul inóp: oya aip, oya aipbobat, akó Pol.

Bóktan gaodóma marü [wirri gyagüpítótók] akyanóm, umulüm wagó, ma wata Kerriso Yesun amkoman angun namulo zid bainüm.

¹⁶ Blaman tóba Wibalómorrón Bóktan, God ibü gyagüpítótókdó irrbünür nidi winólómóp. Akó ene Bóktana mibü tangbamtinda amkoman bóktan umul bainüm, pamkolpam bagóm kle-kle elklaza nidi tómbapóndako, pamkolpam dümdüm bütanóm, akó pamkolpam umul bainüm dümdüm ngyabenóm.

¹⁷ Godón Bóktana mibü tangbamtinda ini blaman elklaza tómbapónóm. Ene igósüm, darrü oloma Godón zaget nótó tónggapónda, sab gaodó akó umul yarile blaman morroal zaget tómbapónóm.

4

¹ Gyagüpi amanik, Kerriso Yesu sab zaz nirre arról nidipako akó büdül nidipako, akó wa sab okaka tübine tüp alngomólóm Kingzan. Oya wapi akó Godón wapi, ka marü wirri arüngi ayaldóla igó:

² Godón bóktan amgolólónke. Blaman tonarr zangórrón namülünke, ia morroal ó kolae tonarr nómada ini bóktan amgolóm. Pamkolpam dümdüm bütan namülünke, ibü bag namülünke, akó ibü arüng bütan namülünke morroal elklaza tómbapónóm. Ma amkoman zao-zao namulo ini elklaza nóna tómbapolo akó ma ibü dümdüm umulbain namülünke.

³ Inzan umul bain namülünke, zitülkus tonarra sab tame, pamkolpama sab ubi koke bairre dümdüm umulbain bóktan arrkrrum. A tibiób ubi ngarkwatódó, i abün umulbain pam arrkrru kwarile, darrü-darrü bóktan nidi umulbain kwarile. Ene umulbain pama bóktan amarru kwarile ibüka, nibiób güblanga algübagüsido ene bóktan arrkrrum.

⁴ Pamkolpama sab tibiób güblang murrausórre amkoman bóktandágab. A i sab obae ólpóep arrkrru akó amkoman angun korale.

⁵ A mató, Timoti, ma wata blaman tonarr dümdüm gyagüpítótókpükü namulo ia laró pokoa tómbapónórre. Karrukkus zamngól namülünke ma azid nóna aenglo. Ma Godón [Morroal Bóktan] müsirrga ain paman zaget tómbapón namulo. Blaman zaget morroal tómbapónke, marü God ne zaget müliónürr.

Polón Büdül Kari Pokoa akó Wa Sab Morroal Darrem Ipüde

⁶ Ka marü ini arüng bóktan alióndóla, zitülkus kürü arról anón [gyaur klamzana], [prrista] ne kla akanda [altadó].^{*} Oya küp módogá: tonarra kuri tugupurr tübine kürü ini tüp amgatóm.

⁷ Ka wa Lodónkü zaget morroal kuri tómbapórró. Ka ene zaget kuri elakórró, Kerriso Yesu ne kla kókyanórr kürü tónggapónóm. Ka koke piküp bairrú Yesun akó oya Morroal Bóktan amkoman angun akó amgol.

⁸ Errkya morroal darrema kürü akyandase, zitülkus kürü ngyaben dümdüm yarile akó Lodón ubi ngarkwatódó. Lod, pamkolpam dümdüm nótó zaz bain yarile, wa sab kürü darrem kla kókyene, ene Ngürrdü wa blaman pamkolpam nóna zaz bain yarile. A wa sab wata kólbanan koke kókyene ene darrem. Wa sab blaman pamkolpam darrem nüliónórre, nae nidi amandako oya okaka bainüm.

* ^{4:6} Bazeb Tonarr pebadó 29:38-41 ma etangke Godón gyaur kla aliónbóka blaman irrbi akó simaman. Prrista waen sokol akan yarilürr [sip] kupodó akó [witüdü] alta kwitudü ne kla bamnguldako. Ini waen igó ngiliandako, anón gyaur kla. Ene dómdóm alakón poko módogá.

Timoti Sab Ngibürr Elklaza Tómbapóle Polónkü

9 Timoti, arüng kóbó ipadlónke kürükä tótókóm büsai-büsai,

10 zitülkus mibü zonaret Yesun ngidü Demas kürü kuri kümgatórr. Wa kuri wamórr Tesalonika wirri basirrdü. Wa kürü kümgatórr, zitülkus oya ubi tómbapónoma elklaza ne klamko ini tüpdü. Krresens wa kuri wamórr Galatia bwóbdü, akó Taetus Dalmeisia bwóbdü kuri wamórr.[†]

11 Wata Luk aini asine kankü. Ma ala nómá tamo, Makón gyaurka esenke da usadi turramke, zitülkus wa sab gaodó yarile kürü tangamtinüm aini, ka enezan zagletla Lodónkü.

12 Ka Tikikusün zirrapórró Epesus wirri basirrdü.[‡]

13 Ma nómá tamo, gyaurka sidódke tumum baten mórrkenyórr, ka ne kla amgatórró Trroas wirri basirrdü Karrpusün müöttüdü. Gyaurka, kürü [arrngamórrón pebal] simarruamke. Kürü wirri ubia ene ne peba-o [sip] sopae-e tómbapórrón.

14 Aleksanda, kopa[§] poko-e elklaza tómbapón pam, kürü wirri müp külüönürr ka kólba zaget nómá tómbapón namülnürrü. Lod sab oya darrem ekyene, wa ne kolae tórrmen tómbapónórr.

15 Oyaka ma umul-umul namülünke, zitülkus wa mibü bóktandó wirri arüngi bóka bamgün yarilürr.

16 Ka ngaen-gógópan nómá zamngórró zazón obzek kwata aini Rromóm kólba bódlangóm ibüka, kürü nidi kumigóp, darrü oloma koke tamórr kürünkü bóktanóm. Blamana kürü kümgütóp. God ibü ini kolae ki norrgorre.

17 A Lod kankü ola asi yariliürr akó wa kürü arüng kókyanórr, igósüm ka gaodó namülnürrü adrratóm blaman bóktan Yesu Kerrisonkwata. Akó blaman Zu-koke pamkolpam, ola nidi koralórr, gaodó kwarilürr arrkrrum. Akó Lod kürü zid kyónürr [laeonan] taedógabi.*

18 Lod sab kürü zid kyóle blaman kolaean tulmildügabi, darrü pama kürükä ne kla tómbapóle, akó wa kürü küdüde tóba kwitüm Bwóbdü, wa ne balngomólda Kingzan. Ka sab ola namulo metat zidbain bwóbdü. Mi Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre metat-metat! [Amen].

Dómdóm Alakón Bóktan

19 Kürü morroal yawal bóktan nókyanke Prrisila akó Akwila,[†] akó Onesiporusün müót kolpam.

20 Errastus Korrint wirri basirrdü burrmatórr, a ka Trropimusün Miletus wirri basirrdü amgüta, zitülkus wa azid yarilürr.

21 Da ma arüng kóbó ipadke ala tótókóm ngaen-gógópan, solkwat güb melpala togobe.[‡] Yubulus marü morroal yawal bóktan akyanda akó Pudens, Linus, Klaodia, akó blaman ngibürr [zonaretal] morroal yawal bóktan alióndako marü.

4:10 Kolosi 4:4; Pilimon 1:24 [†] **4:10** Krresens akó Taetus aprrapórr Polón amgatrri Godón zaget tómbapónóm. **4:12** Apostolab Tórrmen 20:4; Epesus 6:21; Kolosi 4:7; Taetus 3:12 [‡] **4:12** Timoti tüób Epesusüm yarilürr, Pol ini peba mórrag nómá wialómórr. § **4:14** Ini pama wata darrpan ini kla koke tómbapón yarilürr kopa-e, wa ta elklaza tómbapón yarilürr ayane akó ngibürr karkukus kla. * **4:17** Rrom wirri pama ngibürr tonarr igó kolae darrem alión kwarilürr, pamkolpam tangandó bórrangóm laeonan obzek kwata ibü akrranóm. [†] **4:19** Akwila akó Prrisila müörkwógi namülnürrí (Apostolab Tórrmen 18:2). [‡] **4:21** Timoti buti ki tame a buta ma güb melpaldó koke agóltagól kwarilürr, zitülkus wóra abün müñüm wirribóka buso yarilürr ene tonarrdó.

22 Timoti, ka tóredóla, Lod asi ki yarilün marüka akó Lodón [gail tonarr]
asi ki yarilün yabü blamandó.

Polón Peba Mórrag Taetuska Ngaensingül Bóktan

[Apostol] Pol peba mórrag Taetuska aprrapórr dadan tonarr wialómórr, ene wa 1 Timoti nómá wialómórr. Ini we pail ngarkwat tómbapónórr 30 ó 35 pail Yesu Kerrison büdül kakóm. Ene peba mórrag nis Taetus a 1 Timoti darrpan tonarramli.

Tugupurr ngarkwat singül kwata Pol ini peba mórrag ugón wialómórr Taetuska, watóka akó Taetus Krrit kaodó namülnürri. Pol a Taetus darrpan pokodó zaget namülnürri Godón Bóktan büdratón akó sos bókyanóm ola. Pol Krrit nómá amgatórr, wa Taetusün yalórr ola nygabénóm. Ini peba mórragdó wa Taetusün umul-umulan ngitanórr sos [balngomól byarrmarr pam] aleanóm sosabkü blaman wirri basirrbasirrabkü oya bóktan ngarkwatódó. Pol wialómda inzan elklazabkwata, sos balngomól pama ia tulmili ki nygabén koralón, akó blaman ia-ia pail ngarkwat pamkolpam kopaia tulmili ki nygabén koralón. Wa Taetusün umul-umulan ngitanda obae umulbain pamabkwata, akó wialómda amkoman umulbain bóktan küpankwata. Darrpan wirri bóktan Pol ne klambóka bóktanda blaman tonarr ini peba mórragdó, wa we klama, morroal elklaza tómbapón. Wa Taetusün ayalda tónggapónóm wagó, oya arróla morroal okaka amzazilda ngibürr amkoman angun pamkolpamab mamoaanóm.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módógako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-4
- B. Sos alngomól byarrmarr pam azeb 1:5-16
- C. Mibü nygabén ia yarile Yesun amkoman angun pamkolpampükü 2:1-15
- D. Mibü nygabén ia yarile ngibürr pamkolpampükü 3:1-11
- E. Dómdóm alakón bóktan 3:12-15

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Godón [leba zaget olomla] akó Yesu Kerrison [apostolóla], akó kürü zaget módóga, Godón alearrón pamkolpamab amkoman bangun tangamtinüm, akó amkoman bóktan umul bainüm Godón ubi nygabén ngarkwatódó.

² Ini pokodágab i sab [gedlóngóm bain] kwarile ngarkwat-koke arrólóm. Obae tiz-koke God blaman elklaza solkwat tómbapónórr, a wa ngaensingül [alkamül-koke bóktan] ingrinürr ini ngarkwat-koke arrólankwata.

³ Akó wa tóba ngarkwat-koke arról bóktan pulkaka syónürr paman amgolde tóba angrirrún tonarr ngarkwatódó. God, mibü Zidbain Pam, kürüka wirri arüngi bóktanórr ini zaget tónggapónóm, zitulkus igó gyagüpi wamórr wa, ka sab morroal tónggapono.

⁴ Taetus, ka marüka wialómdóla.

Ma kürü kómálo olomzanla, zitulkus mi nizana Yesun amkoman angundamli. Ka tóredóla, [gail tonarr] akó paud asi ki namülam marüka, God mibü Abdógab akó Kerriso Yesu, mibü Zidbain Pam.

Sos Alngomól Byarrmarr Pam Azeb

⁵ Ka marü Krrit kaodó we zitülkusdü mimgatórró elklaza dümdüm atanóm, koke ne kla alakórrón kwarilürr, akó darrü we zitülkusdü basirr-basirr sos alngomól byarrmarr pam alangóm, ka marü enezan myalórró.

⁶ Ka ta marü myalórró, ma sab inzan sos alngomól byarrmarr pam irrbülünke: wa wata dümdüm ngyabele da oyakwata pamkolpama zitül-koke pokodó koke bóktan kwarile wagó, wa kolae kla tónggapónórr. Wa inzan dümdüm yarile: wa sab tóba kol ilklió alión-gu ngibürr kolpükü gonggo bainüm.* Sab ta oya olmalab amkoman bangun oyaka asi ki yarile,[†] akó pamkolpamab zitülkus babul ki yarilün ibüka bóktanóm wa, i büód tonarr tómbapóndako akó güblang arrkrú-koke olmalako.

⁷ Sos alngomól akó ngabkan pam wa wata dümdüm yarile, zitulkus wa Godón elklaza ngabkan pama, da oyakwata pamkolpama zitül-koke pokodó koke bóktan kwarile wagó, wa kolae kla tónggapónórr. Wa inzan dümdüm yarile: Wa igó pam koke yarile igó, "Ka wata blaman kla wirri umulóla" akó nabe tolome adoat baile, akó wa büsai ngürsilüm bain pam koke yarile. Ó wa ngyepame gorrgorr koke baile akó zóngang gazirr pam koke yarile. Oya wirri ubi babul ki yarile mani azebóm.

⁸ A wa wata igó pam yarile, mogob pamkolpam tóba müótüdü nótó arrbunda, akó [moboküpü ubi] noane morroal tulmil tómbapónóm. Akó wa igó pam yarile, morroal gyagüpitótók tulmili, [dümdüm tonarre], Godón ilküpü [kolkal] nótó ngyabenda, akó tóba ubi akó tórrmen nótó balngomolda.

⁹ Dómdóm, sos alngomól byarrmarr pama sab karrkukus ki emoalón ene amkoman umulbain bóktan oya ne ngarkwatódó umul inóp. Ene igósüm, wa sab ngibürr pamkolpam ia arüng bütan yarile dümdüm umulbain bóktane ibü mamaanóm. Akó nidi bóka bamgündako ibü büzazilüm igó, i dümdüm kokeako.

¹⁰ Ka ene poko igósidi bóktandóla, zitulkus ola abün darrem-darrem bóka bamgün pamkolpamako, gonggo akó küp-koke bóktan aman is, akó ngibürr kolpam nidi ilklió bülióndako. Kolaeán idipako, nidi bóka bamgündako wagó, blamana Yesun nidi amkoman angundako, i paman [gyabi sopae singgalgón] gida ki mamaanórre.[‡]

¹¹ Ibü tae piküp ninamke, zitulkus i abün darrpan-darrpan müótüdü dudu pamkolpam ibü susumüri kolae baindako abün-abün gyagüpitótók bóktane. Ene pamkolpamab susumüri kolae baindako, zitulkus i we kla umul baindako i koke ne kla ki umulbain kwarile. I barre igósüm umul baindako, büódan kwata mani azebóm.

¹² Módoga, ibü tibiób Krrit [wirri gyagüpitótók] pama ibükwata ngaen igó ini ne poko bóktanórr wagó, "Krritüm pamkolpam blaman tonarr obae tiz pamkolpamako, barngin-koke kolaeán ume-kyamülako, akó i zógós isako akó barngin-koke alo isako."

* **1:6** Grrik bóktan oporan darrü küp mórdoga, müóran wata darrpan kol warile. † **1:6** Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdú inzan angrirruna: ...oya olmalab amkoman bangun asi ki yarile Yesuka. **1:6** 1 Timoti 3:2-7 ‡ **1:10** Grrik bóktane ma inzan angrirruna: ene nidi paman gyabi sopae singgalgórron nibióbko, a ibükwata igó bóktanda wa, Yesun amkoman bangun [Zu pamkolpam] nidi umulbain kwarilürr wa, blaman amkoman bangun pamkolpam i wata gyabi sopae singgalgón kwarile.

13 Ini bóktan wata amkomana. Da ma turrkrru, ini zitülkusdü ma sab ibüs wirri arüngi nagnómke. Ene igósüm, i sab amkoman umulbain bóktan amkomana yangunórre

14 akó i sab myamem ene Zu obae ólpóepdó koke barite, ó amkomana bóktan nidi alzizi amaikdako tibióban gida bóktan pokodó.

15 Blaman elklaza kolkalako ibünkü Godón ilküpüdü kolkal nidipko.* A kolaean pamkolpam nidipako akó Yesun amkomana koke nidi angundako, i ne kla tómbapónidakö kolkal kokeako. Ibü gyagüpítótók dümdüm kokeako, akó ibüka büöd babula kolae tonarr nóma tómbapónidakö.

16 I go bóktandako wagó, i Godónbóka umulako, a ibü tórrmena ma inzan koke byalda. Ibü tórrmena byalda wagó, i ngazirrako, i Godón bóktan arrkrrum kokeako, akó ibü gaodó kokea morroal kla tómbapónóm.

2

Mibü Nyaben Ja Yarile Yesun Amkomana Angun Pamkolpampükü

1 A mató, Taetus, sab ma umul bain namülünke amkomana umulbain bóktan ngarkwatódó.

2 Byarrmarr pam umul bain namülünke, i piküpan nyabenórre, morroal tulmil tómbapónórre pamkolpama ibü [morroal igósidi nangónórre], morroal gyagüpítótóke tulmil tómbapónórre, karrukusı Godón amkomana yangunórre, amkomana [moboküpüdü ubi] okaka izazinórre ngibürr pamkolpamidó, akó karrukusı bórrangnórre enana morroal ó müp tonarra nóma togoble.

3 Ene dadan ngarkwatódó byarrmarr kol umul bain namülünke, morroal tonarre piküpan nyabenóm Godón amkomana mamoan kolzan; i ngibürr kolpamabkwata obae bóktane panzedó koke nüliónórre ó wirri ubi abün waen anón kolzan koke kwarile, da akó umul nyónórre morroal ne klamko.

4 Ene igósüm i küsil kol umul nyónórre ibü moboküpüdü ubi asi yarile tibiób morwal akó olmaldó.

5 Akó umul nyónórre küsil kol morroal gyagüpítótóke tulmil tómbapónóm akó [kolkal] nyabenóm, metat müöt morroal ngabkanóm, morroal tonarr korale, akó i tibiób morwalab tangdó korale. Küsil kola inzan tulmil tómbapónórre, igósüm darrü oloma sab kolaean bóktan koke bóktale Godón bóktanankwata.

6 Taetus, ma ene dadan ngarkwatódó küsil pam arüng bütalónke morroal gyagüpítótóke tulmil tómbapónóm blaman elklazadó.

7 Okaka byónke moba, ibü asenóm morroal laróga. Ma barngin-barngin-koke umul bailo, akó ma ne kla umul baindóla tómbapón namülünke.

8 Akó marü bóktan wata dümdüm ki koralón, pamkolpamab zitülkus babul yarile bóktan akon-gum. Ene igósüm, nidi bóka bamgündako sab büöd ipüdörre, zitülkus ibü darrü kolae bóktan babula mibükwata.

§ 1:13 ibü we pamkolpambóka apónda obae umulbain pam o obae umulbain pam nidi mamoandako. * 1:15 Obae umulbain pama igó bóktan kwarilürr wagó, Godón morroal ainüm wata ngibürr gida bóktan poko mamoan korale, inzan gida bóktan poko wa, ma koke ne kla elolo. I igó umulbain kwarilürr, inzan gida mamoande ma sab kolkal namulo. A ma ne kolkal nómádóla Godón ilküpüdü, ma myamem ene gida bóktan poko mamoan-gu kolkal bainüm.

⁹ Umul bain namülünke [leba zaget] kolpam, i wata tibiób wirri pamab balngomóldó korale blaman klamdó, wirri pam bagürwóman ngibtanóm, bóktan akon-gum ibüka,

¹⁰ akó ibükagab gómgolgum. A tibiób okaka byónórre wa, ibü amkoman karrkukus moboküp korale tibiób wirri pamdó, igósüm i sab God mibü zidbain paman umulbain bóktan morroal obzek irre blaman kwata.

¹¹ Ma ene blaman elklaza umul bain namülünke, zitulkus Godón [gail tonarra] okaka tübyónürr, ene ne gail tonarra zidbain sidódürr blaman pamkolpamadó.

¹² Ene gail tonarra mibü igó poko umul byónda, mi piküp bairre igó tonarrdó gab God koke ne tonarrdó ubi bainda akó ini tüpan kolae ubi tonarr. Akó ene gail tonarra mibü igó poko umul byónda wa, mi morroal gyagüpítótóke tulmil tómbapónorre akó dümdüm ngyabenórre akó we tonarr alngón koralo, God ne tonarrdó ubi bainda, ini errkyá ngyaben tonarrdó.

¹³ Mizan ene kómal Ngürr akyandakla, mi ne Ngürrdü [gedlóngóm baindakla], mi ene morroal tonarr tómbapónorre. Ene we ngürra Yesu Kerrison alkommó [wirri kómal zyóna] sab ugón okaka tübine. Yesu Kerriso mibü wirri God akó Zidbain Pama.

¹⁴ Yesu tóba bókyanórr mibü blaman kolaean tonarrdó gab [aurdü amanóm] akó mibü bagulüm, igósüm mi tóbanan pamkolpamóm bairre, wirri ubi nidi bairre morroal kla tómbapónóm.

¹⁵ Ma sab ini kla umul bain namülünke blaman ene pamkolpam, arüng bütan namülünke, akó balngomól arüngi nagnómke. Marü wirri dümdüm asine inzan bóktanóm, da i sab marü tibiób kak amtyan-gu.

3

Mibü Ngyaben Ia Yarile Ngibürr Pamkolpampükü

¹ Yesun amkoman angun is sab ma ibü akó umul-umulan ngibtanke, i wata bwób singüldü pam akó wirri ngi pamab balngomóldó korale. I wata ibü bóktan azeb korale, ibü ubi wata asi korale morroal kla tómbapónóm,

² obae bóktan koke nüliónorre panzedó ngibürr olmalabkwata. I blaman tonarrdó wata paudüü korale, ibü gyaur tonarr wata asi kwarile ngibürr pamkolpamadó, ó akó wata amkoman piküp ngyaben okaka izazinórr blaman pamkolpamadó.

³ Ma ibü ene kla tangbamtin namülünke ngambangólóm, zitulkus mi ta ngaen-gógópan inzan gonggoan akó arrkrru-koke kwarilnürü, akó mibü ilklió bülión koralórr kle-kle kwarilnürü, akó mibü ini blaman darrpan-darrpan tüpan kolae ubi tonarra akó búban ubia ogyarr-ogyarr tolngomónlonóp. Mi mibiób ngyaben amkoman kolaedó aman koralnórró akó mibü gyagüp kolaea akrranda ngibürr pamkolpamab elklazadó. Pamkolpama mibü alzizi aman kwarilnürü, zitulkus mi ngazirran elklaza tómbapón kwarilnürü akó mi mibiób darrem-darrem alzizi boman kwarilnürü.

⁴ A enana mi inzan pamkolpam kwarilnürü, God, mibü Zidbain Pam, oya morroal tonarr akó [moboküpü ubi] nóma tómyanórr,

⁵ wa mibü zid tinóp tóba gyauranme, a igó koke igó, mibü dümdüm elklaza tómbapónde. Wa mibü zid tinóp Godón Samu akyande, nótó

tugulóp mibü kolae tonarr akó nótó tókyenóp mibü küsil arról akó küsil tonarre ngabenóm.

⁶ God tóba Samu sekanórr dudu, mibü Zidbain Pam, Yesu Kerrisokama,

⁷ igósüm mi Godón olmalóm ki bairre, [ngarkwat-koke arróldó] nidi [gedlóngóm bairre], zitülkus God mibü [dümdüm tonarr] kolpam kuri tinóp töbanan [gail tonarre].

⁸ Ini bóktanbarra wata amkoman bóktana. Akó ini pokodógab kürü ubi ma amkoman moboküpi bóktanke ola ini umulbain bóktan, igósüm, Godón nidi amkoman angundako, gyagüpitótók wata ola irrbürre tömbapónóm morroal ne elklazako. Blaman ini elklaza morroalako blaman pamkolpamdó akó ibü tangbamtindako.

⁹ A ma gonggo bóktan akó abalbobatalab ngi ne klamko wibalómorrón* gum bangón namülün, akó ongyaltongyal akó gidam[†] ongyal gum bangón namülün. Ma ini elklaza gum bangón namülün, zitülkus i koke tangbamtindako akó küp-kokeako.

¹⁰ Ne oloma arrgratatóda, oya arüng bóktan ekyanke piküp bainüm. Wa ne koke nóma arrkrrule, da akó arüng bóktan ekyanke. Wa akó koke nóma arrkrrule, da ma oya kak emtyanke.

¹¹ Ma ene kla tónggapónke, zitülkus ma umulóla inzan pama amkoman kwatódágab kuri byalünge akó wa kolae tonarrpüküma, ó wa tüób urdü tótók kwat kuri alóte.

Dómdóm Alakón Bóktan

¹² Ka nóma zirrapono, ia Arrtimasón ó ta ia Tikikusün marüka, ma sab arüng kóbó ipadke tótókóm kürüka Nikopolis wirri basirrdü, zitülkus ka amkoman gyagüpitótók kuri esena güb melpal ola amanóm.

¹³ Arüng kóbó ipadke blaman elklaza tömbapónóm Zenasón, gida wirri umul pam, akó Apolosón tangamtinüm i nóma aurri. Ene igósüm, i gaodó ki namülam ma ne elklaza nülinö kwat-kwatóm.

¹⁴ Yesun amkoman angun pamkolpama Krritüm umul ki bainünüm gyagüpitótók arrbünum tömbapónóm morroal ne elklazako, ngibürr elklaza-koke pamkolpam tangamtinüm ibü büban elklaza-e, igósidi i küp-koke koke ngabenórre.

¹⁵ Blaman pamkolpam nidipko kankü, i marüka morroal yawal bóktan zirrapórre. Morroal yawal bóktan nökyenam Yesun amkoman angun pamkolpam ola, moboküpü ubi nibióbe kibükamóm.

Ka tóredóla, Lodón gail tonarr asi ki yarilün yabü blamandó.

* ^{3:9} abalbobatalab ngi ne klamko wibalómorrón, Mórrke-mórrke módoga: genealogy. Ini klama wa abalbobatalab wibalómorrón ngibóka apónda. Pamkolpama ne kla umul bainóp akó ne klambóka ongyaltongyal koralórr. † ^{3:9} gida wa apprapór Mosesón gida apónda. ^{3:12} Apostolab Tórrmen 19:29; 27:2; Kolosi 4:10; 2 Timoti 4:12; Pilimon 1:24 ^{3:13} Apostolab Tórrmen 18:24; 1 Korint 16:12

Polón Peba Mórrag Pilimonka Ngaensingül Bóktan

Pilimon Yesun amkomangun pam yarilürr, akó wa Kolosi wirri basirrdü ngyabelórr (Kolosi 4). Oya [leba zaget olom] asi yarilürr, oya ngi Onesimus. Onesimus busorr tóba wirri pamdóggab ama Poldi baserri, tümün müötüdü* nótó ngyabelórr Rromóm. Poldi enezan ngyabenórri, wa Yesun amkoman angunüm ugón bainürr. Ini peba mórragdó, Pol Pilimonón amtinda Onesimusün alkomólóm tóba müötüdü akó oya morroal tonarre ngakanóm, zitülkus Onesimus wa errkyam koman bangun pama. Pol wa ini peba mórrag Onesimusün tóba ekyanórr, Pilimonka ódódóm.

Pol ini peba mórrag Pilimonka tóbanankü koke wialómórr, a akó oya nis gódam nis, ibü ngi Apia akó Arrkipus. Apia ia aprrapórr Pilimonón kol kuri warilürr, akó Arrkipus aprrapórr ibü siman olom yarilürr.

Pol ini peba mórrag nómá wialómórr, wa aprrapórr darrü peba mórrag ta wialómórr Kolosi pamkolpamdó.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módógako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-3
- B. Pol Godón eso ekyanórr Pilimonónkü akó tóre ekorr oyankü 1:4-7
- C. Pol gyaur bóktan amtinda, Pilimonón Onesimusün morroal tonarre apadóm 1:8-22
- D. Dómdóm alakón bóktan 1:23-25

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka tümün müötüdümla, zitülkus ka Kerriso Yesun bóktan büdrattdóla. Timoti, mibü zoret, ta asine kürükä.

Pilimon, ka ini peba mórrag marüka wialómdóla. Ma kibü moboküpü gódamla, akó ma Yesun zaget tómbapondóla kizanamli.

² Apia, mibü bólbtó, ka akó marüka wialómdóla. Arrkipus, ka akó marüka wialómdóla. Ma Yesun bóktan arüngi büdratdkü tótókdóla, kizanamli. Pilimon, ka akó wialómdóla mibü sos [zonaretaldó] kwób nidi bazendako marü müötüdü.

³ Ka tóredóla, sab [gail tonarr] akó paud asi ki yarilün yabüka, God mibü Abdóggab akó Yesu Kerriso, mibü [Lod].

Pol Godón Eso Ekyanórr Pilimonónkü akó Tóre Ekorr Oyankü

⁴ Pilimon, ka tóre nómá bakodóla marünkü, ka blaman tonarr Godón wata eso akyandóla marünkü, ka ne Godón [ótókdóla].

⁵ Ka Godón eso akyandóla, zitülkus ka arrkrrurrü marü ne amkoman bangune Lod Yesuka, akó marü [moboküpü ubi] asine blaman Godón pamkolpamdó.

⁶ Marü gómdamal bangun asine, ngibürr pamkolpampükü Yesun amkoman nidi angundako mazan angundóla. Ka tóre bakodóla ini

* : Pol amkoman tümün müötüdü koke ngyabelórr, wa popa müötüdü ngyabelórr, sein sye-i amelórrón gazir pamab tangdó (Apostolab Tórrmen 28:16, 30). 1:2 Kolosi 4:17

gómdamal banguna sab zürük baine, marü umuldügab blaman morroal elklazabkwata God mibü ne kla gailda. Kürü ubi ini pokoa tómbapóné, igósüm pamkolpama sab Kerrison ngi wirri kwitüm emngyerre.

7 Akó darrü zitülkus módoga Godón eso akyanóm wa, ka kari bagürwóm kokela akó ma kürü kuri arüng kókyena, zitülkus marü moboküpü ubi asine pamkolpamdó. Akó mató, kürü zonaret, ma Godón pamkolpamab moboküpü küsilzan kuri tinünüma.

Pol Gyaur Bóktan Amtinda, Pilimonón Onesimusün Morroal Tonarre Apadóm

8-9 Ini zitülkusdügab, Pilimon, ka marü arüngi amtindóla darrü kla tónggapónóm ma ne kla ki tónggapóna. Kürü dümdüm asine Kerrisokagab marü ayalóm ini kla tónggapónóm, a ka marü koke milo ini kla tónggapónóm. A ka ma marü amtindóla tónggapónóm, zitülkus marü moboküpü ubi asine kürüka akó ngibürr Yesun amkoman angun pamkolpamdó. Ka, Pol, myangzanla, marü amtindóla tónggapónóm, akó ka errka tümün müötüdümla Kerriso Yesun bóktananme.

10 Ka marü arüngi amtindóla kürü olom[†] Onesimusün tangamtinüm. Ka oya abóm bairrú, zitülkus Godkagab ka oya küsil arról ekyarró, ka tümün müötüdüzan namülnürrü sein sye-i amrókrrón.

11 Ngaen-gógópan wa kolae tangbamtin-koke olom yarılırr marüka Pilimon, zitülkus wa marükagab busorr. Ini tonarr wa ma errka morroal tangbamtin oloma[‡] mibüka nizandó.

12 Ka Onesimusün alkomóldóla marü mobaka, kürü wirri moboküpü ubi noanka asine.

13 Kürü ubi oya amiögüma; wa kürüka ae yarile kürü tangamtinüm kürü zagetódó marü pabodó, ka tümün müötüdü inizanla sein sye-i amrókrrón, Yesu Kerrison [Morroal Bóktananme].

14 A ka ma Onesimusün ae amiögüm kokela, kókóta ma ubi baino. Ma kürükü laró morroal kla ne nóma tónggapóno, ma tónggapó moba ubidü, a igó koke, marü kótó mila tónggapónóm.

15 Aprrapórr Godón ubi ngarkwatódó, Onesimus marükagab wirri kan yarılırr ngibürr melpalóm, igósüm wa sab mankü yarile metatómpükü.

16 Errka wa [leba zaget pama], dakla ama wa morroalana popa leba zaget pamdógar, zitülkus wa errka mibü ubi zonareta. Kürü wirri moboküpü ubi oyakama, a marü wirrian moboküpü ubi ma oyaka yarile kürükagabi. Marü moboküpü ubi oyaka yarile, zitülkus wa marü leba zaget pama akó wa Lodón ngidü zonareta.

17 Da Pilimon, ma ne kürü nóma gyagüpi ódóddóla mi nizana darrpan ngarkwat zaget tómbapónamlı, Onesimus sab marüka nóma tolkomóle, ma oya sab morroal tonarre ipadke mobaka, ma kürü sab iazan ki küpüda.

18 Onesimus ne marü kle-kle nóma mangónórr akó marü darrem oyaka ne nóma yarile, ene kla marü sab kótó mókyeno.

19 Ini bóktan kótó, Pol, wialómdóla kólbanónam tange: "Ka sab marü darrem kla mókyeno, Onesimus marükagab laró ne nóma ipadórr." Ma umulürrünlä igó, ma mobaka küsil nygaben esena, zitülkus marü kótó

[†] **1:10 kürü olom:** Onesimus amkoman tóbanan olom koke yarılırr, a wa igó olom yarılırr, zitülkus Pol wató tangamtinürr amkoman bangun pamóm bainürr. [‡] **1:11 tangbamtin olom:** Onesimus oya küp módoga: *tangbamtin olom*.

tangmamtirrū, da marü blaman büb a arról errkyä kürüne. Ka marü akó umul-umulan ngitanóm kokela, zitulkus ma umulürrünla. §

²⁰ Anda kürü zonaret, gyaurka, ma kürünkü tolael ini kla, ka marü ne klamóm amtindóla, zitulkus mi nizana Lodón amkoman angundamli. Ma kürü moboküp küsilzan syó, zitulkus mi nizana Kerrison amkoman angundamli.

²¹ Ka ini peba mórrag wialómdóla marüka, amkoman karrukusi angundi, ma sab tónggapon ka marü ne poko amtindóla. Ka umulóla ma wa sab dokyanan kla tómbapono, ka marü ne pokodágab amtindóla.

²² Pilimon, ka marü amtindóla akó darrü kla tónggapónóm kürünkü. Gyaurka, kürünkü gódaman marrgu tónggapó. Ka sab yenkü nyayabelo karianbóka, zitulkus ka kuri umul baina igó wa, mató akó marüka ne pamkolpamko, e tóredakla kürünkü. Akó ka kólba gyagüpitótók angrindóla, God sab yabü tére arrkrrue ini tümün müót amgatóm yabü basenóm.

Dómdóm Alakón Bóktan

²³ Epaprras, tümün müótüdü nótó nyabenda kankü Kerriso Yesun bóktananme, morroal yawal bóktan zirrsapóne, Pilimon, marüka.

²⁴ Akó Mak, Erristarrkus, Demas, ó Luk, kankü zaget pam, i ta morroal yawal bóktan zirrnáporre marüka.

²⁵ Ka tóredóla, Lod Yesu Kerrison gail tonarr asi ki yarilün marüka akó marüka ne pamkolpamko.

§ **1:19** Polón ubi igó poko bóktánoma morroal tonarre wagó: Zitulkus Pilimonón büb a arról Polóne, Pilimon Polón koke ki yato-e darrem kla akyanóm, Onesimus ne kla ipadórr oyakagab.

1:23 Kolosi 1:7; 4:12 **1:24** Apostolab Tórrmen 12:12, 25; 13:13; 15:37-39; 19:29; 20:4; 27:2; Kolosi 4:4, 10, 14; 2 Timoti 4:10-11

Wialómórrón Peba Mórrag

Ibrru Pamkolpamdo

Ngaensingül Bóktan

Mi taiwan umul-kókakla ini peba mórrag nótó wialómórr. Ngaensingül ne wata blakónórr, abün pamkolpama igó gyagüpi ogoblórr wamaka Pol wialómórr, a mi tai umul-kókakla. Mi ta akó umul-kókakla nólgbab wialómórr. Aprrapórr pail 70 küsil nómá yarilürr Kerrison amtómól kakóm, singül kwata wialómórróna, zitílkus ene paildü [Godón Gyabi Müöt] Zerrusalem wirri basirrdü kolae inóp.

Ibrru ne ngie, [Zu pamkolpamab] darrü ngia. Ini peba mórrag wialómórr ene Zu pamkolpamdo Kerrison amkoman angun pamkolpam nidi kwarilürr. Ngibürr ini Ibrru pamkolpama bólenóp Yesun mamoanóm, ama akó Zu pamkolpamab gida mamoanóm kain kwarilürr. We ngarkwatódó, wibalóm oloma ini peba mórrag wialómórr. Wa igó müsirrga ainda wa, Yesu wirriana [anerrudügab], Moses, akó [singüldü prrist]. Akó wa igó wialómada, Yesun büdül wata amkoman darrpan kwat módogá kolae tonarr barrgonóm. Wa akó atang pamkolpam arüng bütanda Yesun metat amkoman angunüm, enana ngibürr pamkolpama ibü müp alióndako.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módögako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan: God tóbtanórr tóba Olomdóma 1:1-4
- B. Godón Olom wirriana anerrudügabi, da mi wata Godón bóktan arrkruu kwarilo, akó wa gaodóma mibü zid bainüm 1:5-2:18
 - 1. Godón Olom wirriana anerrudügab 1:5-14
 - 2. Mi tai arrkruu kwarilo God ne poko bóktanda 2:1-4
 - 3. Godón Oloma pamakanóm bainürr mibü zid bainüm 2:5-18
- C. Yesu wirriana Moseskagabi, da oya bóktan alzizi amaikgu, igósüm mi amkoman ngón bagón bwóbdü barrbuno 3:1-4:13
 - 1. Yesu wirriana Moseskagabi 3:1-6
 - 2. Yesun bóktan alzizi amaikgu 3:7-19
 - 3. Amkoman ngón bagón Godón pamkolpamabkü 4:1-13
- D. Singüldü Prrist Yesu 4:14-10:18
 - 1. Yesu Kerriso Singüldü Wirrian Prrista 4:14-16
 - 2. God Yesun mibü Singüldü Prristüm ingrinürr 5:1-10
 - 3. Mi koke bólerre Yesun amkoman angunüm 5:11-6:12
 - 4. God blaman tonarrdó tómbapónda, wa alkamül-koke bóktan ne kla angrinda 6:13-20
 - 5. Prrist Melkizedek 7:1-10
 - 6. Yesu Melkizedekzana 7:11-19
 - 7. Singüldü Prrist, metat nótó nyabenda 7:20-28
 - 8. Yesu küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktanan Singüldü Prrista 8:1-13
- E. Kerriso kómáл urdü agasil lara küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktandó 9:1-18
 - 1. Tüpdu Godón gyabi Palae Müötüdü ótók kwat 9:1-10
 - 2. Kerrison óe kómálanlarab oedögabi 9:11-14

3. Kerrison büdüla Godón küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktan
popadan syónürr *9:15-22*
4. Kerriso tóba büb gyaur klamzan idódürr kolae tonarr amanóm
wata darrpanóm *9:23-28*
5. Kerriso kómáld urdü agasil lara *10:1-18*
- F. Mi metat amkoman bangun kwarilo, ngaen Godón kolpamzan, akó mi
Godón dümdüm atan azeb kwarilo *10:19-12:29*
 1. Mi koke bólérre Kerrison amkoman angunüm *10:19-39*
 2. Godón kolpam wirri amkoman bangun nidi okaka amzazil
kwarilürr ngaen *11:1-40*
 3. God dümdüm atanda tóba olmal *12:1-29*
- G. Dómdóm arüng bóktan *13:1-19*
- H. Dómdóm alakón bóktan *13:20-25*

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan: God Tóptanórr Tóba Olomdóma

¹ Ngaen-ngaen, God mibü abalbobataldó tóptalórr [prropetódóma]
abün-abün tonarrdó akó abün-abün kwata.

² A ini dómdóm ngürrdü, wa mibükä bóktanórr tóba Olomdóma, wa
tüpdü néma ngyabelórr. God oya ngaen ingrinürr blaman elklaza tóba-
tóba bainüm dómdóm pokodó, akó ene oyakama yarilürr, wa pülpül akó
tüp we tólnaelórr akó blaman elklaza ibükä ne klamko.

³ Godón [wirri kómáld zyóna] oyaka ongang bapónda, akó wa wazana
blaman kwata. Wa tomkompükü bóktanda, akó ini kwata wa blaman el-
klaza zürük amorranda. Wa kwat néma tónggapónorr pamkolpamabkü,
tibiób kolae tonarr barrgonóm, ene kakóm, wa Wirri Arüng Godón tutul
tangdó mórranórr kwitüdü.*

⁴ Ene igó pokó okaka amzazilda, God ma oya wirrian yónürr [an-
errudügab]. Wata ene ngizane, God ne kla ekyanórr, ama wirriana ibü
nidügab.

Godón Olom Wirriana Anerrudügab

⁵ Mi umulakla Godón Olom wirriana anerrudügab, zitülkus God
kokean bóktanórr tóba anerrudü, wa oyaka ne pokó bóktanórr, tóba
Wialómorrón Bóktanzan wialómorróna wagó,
“Ma kürü Olomla;

ini ngürr ka pamkolpam bómtyandóla igó wagó, ka marü Abla.”
Akó wa kokean bóktanórr tóba anerrudü, wa Olomdó ne pokó bóktanórr
wagó,

“Ká sab oya Ab namulo,

ó wa sab kürü Olom yarile.”

⁶ Akó darrü pokó, God tóba ngaen Olom[†] néma zirrsapónorr ini tüpdü,
wa bóktanórr wagó,
“Godón blaman anerrua sab oya ki [ótók] kwarilün.”

⁷ God go tóba anerrubóka néma apónda, wa bóktanda wagó, “Wa ene
anerru, tóba popa zaget pam, igó zirrbapónda wór akó ur ultzan.”

⁸ A God go tóba Olombóka néma apónda, wa bóktanda wagó,
“Godóe, ma sab metat-metat balngomól namulo Kingzan,

* ^{1:3} tutul tangdó mórranórr, oya küp mórdóga: *wirri pabo ipadórr*. ^{1:5} Wórr Peba 2:7 ^{1:5}
2 Samuel 7:14; 1 Kronikol 17:13 † ^{1:6} ngaen olom: Ene tonarrdó ngaen olom wirrian yarilürr
oya zoretalddógabi. ^{1:7} Wórr Peba 104:4

- akó ma sab moba pamkolpam [dümdüm tonarre] balngomól namulo.
- ⁹ Marü ubi yarilürr, dümdüm tonarr ne clamko, akó ma alzizi aman namülnürrü gida ngarkwatódó koke ne kla kwarilürr.
We ngarkwatódó, God, marü God marü we müngrinürr wirri ngi bainüm moba kamdalögab; wa marü müngrinürr akó bagürwóman ngimtanórr."
- ¹⁰ Akó God ta bóktanórr, tóba Bukdúzan wialómorróna, wagó,
"Ngaen bwób zitüldü, mató [Lod], ma tüp we tónggapórró,
akó ene mató namülnürrü, pülpül nótó tónggapónórr.
- ¹¹ I sab blakóni, a ma sab metat namulo;
i sab blamana praka bairre, mórrkenyórr pokoazan kainda.
- ¹² Ma sab igó nörnrgómónónómo, wamaka ma tumum mórrkenyórr arrngamla,
ma sab igó simbrutnünümo, wamaka pama ngaep mórrkenyórr poko aninda ama küsil poko batenda.
- A ma wata metat enezanla,
akó marü arróla sab kokean blakóné."
- ¹³ God darrü anerrudü kokean bóktanórr igó,
"Ma ae mórra, kürü tutul tangdó,
kókó sab marüka nidi bóka bamgündako,
ka sab ibü inzan ninünümo, marü wapór nisab ngón ngagón klámóm."[‡]
- ¹⁴ Da anerru ia tai larógako? I samuako, Godónkü nidi zagetódako,
akó ibü wató zirrtapónóp ene pamkolpamdó, sab nibiób zid nirre, ibü tangbamtinüm.

2

Mi Tai Arrkru Kwarilo God Ne Poko Bóktanda

¹ We ngarkwatódó, mi umul-umul kwarilo ene bóktandó gyagüpi tótökó, mi ne kla barrkrrurrü, igósüm mi sab apól kwat koke bómtyerre akó ene bóktanankwata koke imrükre.

² Ene gidan bóktan, anerrua ne kla tókyenóp, tai amkoman yarilürr, akó darrü oloma gida nótó amgün yarilürr ó gida koke nótó mamoan yarilürr, wata ngarkwatódó [kolaean darrem] apad yarilürr.

³ Da mi ia gyagüpi tótökdakla mi gaodómakla Godón ngürsildügab kyab körzyónüm, mi ne nóma ngómkö emkörre igó bóktanankwata, God ne bóktan tókyenóp kómál zidbainankwata? Koke, amkoman kokean! Lod ngaen-gógópan mibü tüób tüzazilóp ini zidbain bóktanankwata, akó oyakagab nidi barrkrrurr, mibü tüzazilóp wagó, ene amkoman pokoa.

⁴ Ene dadan tonarrdó God ta mibükä pupo syónürr igó poko wagó, ene bóktan amkomana. Wa ene kla pupo syónürr [wirri tulmili], [asen-koke tórrmene], akó abün-abün [larüng tonarre]. Akó wa ene kla pupo syónürr wazan tóba Samu arrgratórr oya ubi ngarkwatódó.

Godón Oloma Pamakanóm Bainürr Mibü Zid Bainüm

⁵ Ene anerru koke kwarilürr God nibiób alangórr, ene ne küsil tüpa tótökda, oya alngomólóm, ki ne tüpbóka apóndakla.

^{1:9} Wórr Peba 45:6, 7 ^{1:12} Wórr Peba 102:25-27 ^{‡ 1:13} Ini bóktanan küp módogá: *marüka bóka bamgün is nidipko, ka sab blaman [ut-ut ninünümoj] marünkü.* ^{1:13} Wórr Peba 110:1

6 A darrü pokodó Godón Wibalómórrón Bóktandó wialómórróna, darrü oloma igó bóktan karrkukus ainda wagó,
“Ma wirrila, pam wata karia. Da ma gyagüpbar iadela oyawkata?
 Ma popa olom neme ngakandóla?

7 Ma oya karibóka tüpana* tónggapórró anerrudügab tugupurr tonarróm.

A ma oya ngi wirri kwitüm emngyelórró akó wirri ngi aterró kingzan.

8 Ma blaman kla oya tangdó irrbürrü, ma ne kla tómbapórró.”

Da módoga, God blaman kla paman tangdó nóma irrbünür, darrü kla babul yarilürr, wa oya tangdó koke ne kla ingrinürr. A errkyä ini tonarrdó, mi umulakla igó, pama blaman kla tangdó amarru küsila.

9 A mi umulakla Yesunbóka, God noan karianbóka tüpana tónggapónórr anerrudügab tugupurr tonarróm. Mi umulakla God oya ngi wirri kwitüm emngyelórr akó wirri ngi atenórr kingzan, zitülkus wa azid aengórr akó narrótókórr. Ini klama tómbapónórr, igósüm wa ki narrótóke blaman pamkolpamabkü Godón [gail tonarrdóga].

10 Ene dümdüm kla yarilürr, igó wa, God, blaman kla nótó tómbapónórr tóbankü, Yesun [dudu kómá] ki ine abün olmal amarrum tóbaka, oya [wirri kómá zyón bwóbdü]. Yesu azid ki aenge, igósüm God oya dudu kómá ki ine. Ini kwata Yesu singül kwata pamóm bainürr, gaodó nótó yarilürr pamkolpam zid bainüm.

11 Yesu pamkolpam [kolkal ainda akó tibi-tibi amanda Godónkü]. Yesu akó ene pamkolpam, ibü wata darrpan Aba. We zitülkusdü, Yesu büód kokea ene pamkolpam zoretalbóka ngiblianóm.

12 Wa bóktanda Godka wagó,

“Ka sab kólba zoretal nüzazilnümo ma amkoman wirrianla.

 Ka sab marü pamkolpamab kwób bazendó nóma namulo, ka wórr bónghyal namulo marü agürüm.”

13 Wa ta akó bóktanda wagó,

“Ka sab Godón amkoman yangulo akó oyaka ngambangólólo.”

Akó wa ta akó bóktanda wagó,

“Ka inamüla, akó kankü we olmalako, God kürü ne kla küliünür.”

14 We ngarkwatódó, wa ta akó pamakanóm bainürr wata ene olmalzan, zitülkus ibü pamakan búbako. Wa pamakanóm bainürr, igósüm wa nóma narrótókórr, wa sab gaodó yarile [debólan] büdül alngomól arüng kulainüm.

15 Akó wa igósidi gaodó yarilürr ene pamkolpam ausüm, [leba zaget] iszan ngyaben nidi koralórr, zitülkus i gum kwarilürr narrbarinüm.

16 Yesu pamakanóm bainürr zitülkus, taiwan ngakande, wa anerru tangbamtinüm koke tamórr, a wa Eibrra-amón olmalbobatal tangbamtinüm tamórr.

17 Da ini zitülkusdü, darrü kwat babul yarilürr Yesunkü: wa tóba zoretalzan bainürr blaman kwata. Ene igósüm, wa gyaur-gyaur [singüldü píristüm] ki baine, nótó tómbapónda wa ne poko bóktanórr tómbapónóm, Godónkü zaget tónggapónde, kwat alótóm Godka pamkolpamab kolae tonarr barrongónom.

* **2:7 karibóka tüpana**, oya küp módogá: *wa wata kariana anerrudügabi*. **2:8** Wórr Peba 8:4-6

18 Zitülkus Yesu tüób azid aengórr, [satania] oya nóma alngomólóm kain yarilürr kolae tonarr tómbapónóm, wa gaodóma pamkolpam tangbamtinüm, satania ibü nóma balngomólóm kainda kolae tonarr tómbapónóm.

3

Yesu Wirriana Moseskagabi

1 Da módóga, [zonaretal], e yabi-yabi amarrón nidipakla, akó God darrpanóm nibiób ngibaunürr tóba pamkolpamóm bainüm, yabiób gyagüpitótók Yesuka irrbünam. Wa ene [Apostola], akó ene Singüldü Prrista, mi ne olombóka apóndakla igó, mi amkoman angundakla.

2 God oya ingrinürr, akó Yesu tónggapónorr God oya ne Zaget ekyanórr, wata Moseszan* Zaget tómbapón yarilürr blaman Godón pamkolpamdó, God oya ne Zaget iliönürr.

3 God ma gyagüpi wamórr wagó, pamkolpama Yesun ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre Moseskagab, wamaka pamkolpama müót ael olom wirri ngi atendako ene müótüdügabi.

4 Zitülkus módóga, blaman müótan darrü olom asine, nótó aelda. A God ma we oloma, blaman kla nótó balmelórr.

5 Ene amkoman poko yarilürr igó wagó, Moses Zaget tómbapón yarilürr blaman Godón pamkolpamdó, God oya ne Zaget iliönürr, Zaget olomazan. Inzan Zagetóde, wa pupo syölürr igó elklazabkwata, God sab ugórr ne poko tóptale.

6 A Kerriso ma tónggapónorr God oya ne Zaget ekyanórr, Godón pamkolpam balngomólde, siman olomazan tómbapónda oya Aba oya ne Zaget ekyanórr. Godón pamkolpam mi módögakla, mi blaman, amkoman bangun pamkolpamakla, mibü ne metat gum-babul nóma yarile akó mi ne metat nóma [gedlóngóm bain] kwarilo karrukus moboküpi, God sab ne kla tónggapóné.

Yesun Bóktan Alzizi Amaikgu

7 We ngarkwatódó, wata Godón Samuazan bóktanda, Godón Wibalómórrón Bóktandózan wialómórróna wagó,

"Errky, e nóma arrkrrudakla God ne poko bóktanda,

8 wirri-singül bain-gu,

yabü abalbobatalazan kainóp i kankü nóma bóka bamgün kwarilürr, ene tonarrdó, i kürü nóma apók[†] kwarilürr, [ngüin-koke bwóbdü].

9 Ene ola yarilürr, ene ngüin-koke bwóbdü, yabü abalbobatala kürü wirrianbóka ne apók kwarilürr,

enana i kürü kósenóp, ka ne morroal kla tómbapón namülnürrü 40 pailüm ibünkü.

10 We ngarkwatódó, ka inkü ngürsil namülnürrü, ene Isrrael pamkolpam, ene tonarrdó nidi nygaben kwarilürr.

* **3:2** Moses ene olom yarilürr, Isrrael pamkolpam nótó yusürr Izipt kanrridügabi ama Keinan tüpdü amarrum. Ma ini pöep etangke Ngaep Bukdü, Bazeb Tonarr 2dügabi kókó Duterronomi 34. † **3:8** i kürü nóma apók kwarilürr, küp módóga: I murrum akó murrkurr bókraran kwarilürr, zitülkus i amkoman koke angun kwarilürr wagó, God gaodó yarilürr ibü ngabkanóm. Akó i ta murrum akó murrkurr bókraran kwarilürr kókó God ngürsilüm bainürr, da i oya zao-zao tonarr apók kwarilürr. **3:10** Bótang Peba 13; 14; Duterronomi 1:19-40

Da ka we bóktarró kólbabóka kagó, 'Ibü ubi wata metat tibiób ubi kwata tótókoma,
akó i bangóndako ka ne poko tómbapónóm byaldóla.'

11 Ka ngürsil namülnürrü, da ka igó [arüng alkamül-koke bóktan] tónggapórró kagó:

'I sab kürü ngón bagón bwóbdü kokean barrbüne ngón bagónóm.'

12 Zonaretal, e ta umul-umul kwarilün igó, darrü olom babula noan moboküp kolaeana akó Yesun amkoman koke nótó angunda tóba moboküpdu, akó tóba kak igósidi nótó amtyanda arról Godka.

13 A e yabiób darrpan-darrpan arüng bütan kwarilün blaman ngürrzan wa inizane, ene Godón Wialómórrón Bóktana enezan ngilianda wagó, "Errkyá". E yabiób darrpan-darrpan arüng bütan kwarilün, igósüm darrü oloma yabü aodó kolae tonarr koke ki ok ine tóba ilklió büliónüm, akó wirri-singül koke baine.

14 E wirri-singül koke bairre, zitulkus mi gómdamat kuri bangurre Kerrisonkü, mi ne amkoman arüngi nóma bangun kwarilo, tai kókó arróla blakón bwóbdü, wata mizan kainóp mi amkoman bangunüm nóma bainóp.

15 Wata ka errkyadanzan wialómdóla, Godón Wibalómórrón Bóktandózan wialómórróna wagó,

"Errkyá, e nóma arrkrrudakla God ne poko bóktanda
wirri-singül bain-gu,

yabü abalbobatalazan kainóp i kankü nóma bóka bamgün kwarilürr."

16 Ene pamkolpam ia nidi kwarilürr, Godón tae bómgó lidi barrkrrurr amakó oyaka bóka bamgün kwarilürr? Ia blaman idi koke kwarilürr, Moses Izipt kantrridügabi nibiób yusürr?

17 Akó ene pamkolpam ia nidi kwarilürr, God ngürsil nibióbka yarilürr 40 pailüm? Ia idi koke kwarilürr, kolae tonarr nidi tómbapón kwarilürr, ene nidi nurrbarinürr akó nibiób büb murua tübyónürr ngüin-koke bwóbdü?

18 Akó ia nidi kwarilürr, God arüng alkamül-koke bóktan nibiób nókyenóp wagó, "I sab kürü ngón bagón bwóbdü koke barrbüne?" Ia idi koke kwarilürr, oya bóktan koke nidi arrkrru kwarilürr?

19 Da mi kuri eserre wagó, i gaodó koke kwarilürr barrbünum ene bwóbdü, zitulkus i Godón amkoman koke angun kwarilürr.

4

Amkoman Ngón Bagón Godón Pamkolpamabkü

1 We ngarkwatódó, ene poko ngakande, Godón ene [alkamül-koke bóktan] asine igó, mi sab ene ngón bagón bwóbdü barrbuno, mi wata tai umul-umul kwarilo igó poko asen-gum, darrü sab kakota koke amgüttré.

2 Mi ta ene [Morroal Bóktan] barrkrrurrü, mibüka ne poko büdrat kwarilürr, wata ene Isrrael isazan kainóp. A i ne bóktan barrkrrurr ibü kokean tangnamtinóp, zitulkus i amkoman koke yangunóp, ngibürrazan amkoman nidi yangunóp i ne poko barrkrrurr.

3 Mi, nidi amkoman bangun kwarilnürrü, mi igósidi Godón ngón bagón bwóbdü barrbündakla. A amkoman bangun-koke Isrrael pamkolpam-abkwata God bóktanórr wagó,

“Ka ngürsil namülnürrü, da ka igó [arüng alkamül-koke bóktan] tónggapórró kagó:

‘I sab kürü ngón bagón bwóbdü kokean barrbüne.’ ”

Wa ini poko bóktanórr, enana wa tóba zaget* elakónórr akó ngón bagón bwób ingrinürr. Ene tonarrdógabi wa pamkolpam ok ninóp ene ngón bagón bwóbdü barrbünum.

4 Zitulkus módoga, darrü pokodó Godón Wibalómórrón Bóktandó wialómórróna 7 ngim ngürrankwata wagó: “Da 7 ngim ngürrdü, wa ngón ngagónórr tóba blaman zagetódógab.”

5 A akó, ene Godón Wibalómórrón Bóktanan atang opor pupairrüna kwitana, God bóktanórr wagó,

“I sab kürü ngón bagón bwóbdü kokean barrbüne ngón bagónóm.”

6 Da ene wata gaodóma, ngibürr pamkolpama barrbünum Godón ngón bagón bwób. A ene Morroal Bóktan ngón bagón bwóbankwata nidi barrkrrurr, nibióbka büdrat kwarilürr ngaen, i ngón bagón bwóbdü koke barrbünpó, zitulkus i Godón bóktan koke arrkrúóp.

7 We ngarkwatódó, God akó darrü ngürr ingrinürr, wa igó ne ngilianórr wagó, “Errkya.” Abün paila bobrralórr, wa ugón [Deibidkama] tóbtanórr Wórr Pebadó nóma wialómórr, wata kazan wialómórr ini peba mórrragdó wagó,

“Errkya, e nóma arrkrrudakla God ne poko bóktanda,
wirri-singül bain-gu.”

8 Zosyuá[†] Isrrael pamkolpam ene tüpdü imarrurr, God ne alkamül-koke bóktan nókyenóp. A mi umulakla igó, ene tüp amkoman ngón bagón bwób koke yarilürr. Ene tüp ne amkoman ngón bagón bwób nóma ki yarile, da God ene kakóm, koke ki tóbtanórr Deibidkama akó darrü ngürrankwata.

9 Da olgabi, God ama [Sabad] ngürr elkomólórr ngón bagónóm tóba pamkolpamabkü,

10 zitulkus nadü oloma kuri bangrine Godón ngón bagón bwóbdü, wa ta ngón ngagónda tóba zaget tómbapóndógab, wata Godzan ngón ngagólórr tüp akó pülpülp tómbapón zagetódógab.

11 Da mi wirri arüng apad kwarilo ene ngón bagón bwóbdü barrbünum, igósüm darrü olom babul yarile Godón bóktan koke nótó arrkrruda Isrrael pamkolpamazan, akó balóke Godkagabi.

12 Mi wirri arüngi apad kwarilo, zitulkus Godón bóktan arróla akó tomkompükü zagetóda. Wa zirrana nizan kwata zirrapórrón turrikdügab, akó mibü aumana gyagüpitótók pupo bainda, zitulkus wa alam koke bangrinda igó, wa auma büb murr akó samu syórr angónada, wamaka turrika kwók akó susumüri singgalgónada. Inzan Godón bóktana we kla

4:3 Wórr Peba 95:11 * **4:3 zaget:** Ene zaget módoga, tüp a pülpül akó blaman elklaza tómbapón.

4:4 Bwób Zítü 2:2 **4:5** Wórr Peba 95:11 **4:7** Wórr Peba 95:7-8 † **4:8** Zosyuá Mosesón pabo wató ipadórr Isrrael pamkolpam balngomólóm, Moses nóma narrótókórr. Wa Isrrael pamkolpam ene tüpdü imarrurr, God ne alkamül-koke bóktan nókyenóp. (Zosyuá 1) **4:10** Bwób Zítü 2:2

panzedó amanda, paman gyagüpitótókdó ne klame. Wa we elklaza zaz bainda, moboküpa ne kla gyagüpi amanda akó ne klamóm ubi bainda.

¹³ God basenda blaman darrpan-darrpan elklaza, wa ne kla tómbapónorr. Darrü kla babula anikürrün akó blaman kla panzedómako oya ilküpdü, akó ene watóke wata mi noanka pupo bain kwarilo, mi ne kla tómbapónidakla.

Yesu Kerriso Wirrian Singüldü Prrista

¹⁴ Da mi karrkukus emorre mi ne amkoman bangunbóka apóndakla, zitülkus mibü wirrian Singüldü Prrist asine, Yesu, Godón Olom, Godka nótó alkomólórr pülpüldüma.

¹⁵ Mi amkoman bangun karrkukus emorre, zitülkus mibü Singüldü Prrist asine, gaodó nótóke mibü tai bómzyatóm igó, mi nabe kaindakla kolae tonarr tómbapón bóleanóm. Wa gaodóma, zitülkus satania oya alngomólóm kain yarilürr kolae tonarr tómbapónóm blaman kwata wata mian, a wata we pokoa, wa kolae tonarr koke tónggapónorr.

¹⁶ We ngarkwatódó, mi nau, Godón ngorram ainüm gum-koke, mibü [gail tonarr] king nótóke. Mi oya ngorram irre, igósüm wa sab gail tonarr yarile mibüka, akó mibü morroal tonarre ngabkan yarile mibü tangbamtinüm, mi tangbamtin nóma amkündakla.

5

God Yesun Mibü Singüldü Prristüm Ingrinürr

¹ God blaman singüldü prrist pamkolpamdógabi aleanda. Wa oya igósüm angrinda, Godónkü zagetóm pamkolpamab ngidü, [gyaur kla] akó [urdü amsel lar] amarrum Godka kolae tonarr barrgonóm. ² Wa gaodóma pamkolpam gyaur tonarre ngabkanóm, umul-kók akó apól kwat bömyarrón nidipko, zitülkus wa tüób ta kolae tonarra angorearróna.

³ Ene zitülkusdü, wa ta gyaur kla amarruda [alta] kwitudü amselóm tóba kolae tonarrabkü, wata pamkolpamabzan kolae tonarrabkü.

⁴ Darrü oloma wirri ngi tebe koke batenda singüldü prristüm bainüm. A oya God wató ngayaunda, wata wa Erronónzan* ngyaunürr singüldü prristüm bainüm.

⁵ Da Kerriso ta wirri ngi tebe koke batenórr singüldü prristüm bainüm. A God oya wató ingrinürr, wa oyaka nóma bóktanórr, tóba Wialómórrón Bóktandózan wialómórróna wagó,
“Ma kürü Olomla;

ini ngürr ka pamkolpam bómtyandóla igó wagó, ka marü Abla.”

⁶ Akó darrü pokodó tóba Wibalómórrón Bóktandó God igó bóktanórr wagó,

“Ma metat [prristla],

wata Melkizedekzan[†] yarilürr.”

⁷ Yesu ini tüpdü nóma ngyaben yarilürr, wa wirri arüngi tére bako yarilürr Godka arrat-arrat yón akó yarrmurrpükü. Wa Godka tére bako yarilürr, gaodó nótó yarilürr oya zid ainüm büdüldügab. Akó wa oya tére

* 5:3 Lebitikus 9:7 * 5:4 Erron Mosesón naret yarilürr (Bazeb Tonarr 7:1). Wa ngaen-gógópan singüldü prrist yarilürr (Bazeb Tonarr 28:1-3). 5:4 Bazeb Tonarr 28-29; Lebitikus 8-9 † 5:6 Melkizedek Salem wirri basirran king yarilürr akó wa dakla Wirri Kwitüm Godka prrist yarilürr. Melkizedek Eibrá-amka okaka tübyónürr. (Bwób Zítü 14:18-20) 5:6 Wórr Peba 110:4

arrkrrurr, zitülkus wa Godón gum-gum [ótók] yarilürr, akó ubi bainürr tónggapónóm God oya ne kla yalórr tónggapónóm.

⁸ Wa darrü-darrü azid aengdóma tótók yarilürr, akó ini kwata wa umul bain yarilürr Godón bóktan arrkrrum, enana wa Godón Olom yarilürr.

⁹ Wa blaman elklazadó nómá bórrgratórr akó pupainürr wagó, wa [dudu kómá] yarilürr, wa gaodó yarilürr ngarkwat-koke zidbain ódódóm blaman isdü, oya bóktan nidi arrkrrudako.

¹⁰ Akó God oya wató ingrinürr singüldü prristüm bainüm wata Melk-izedekzan.

Mi Koke Bóllerre Yesun Amkoman Angunüm

¹¹ Kibü wa abün elklazako ini bóktanankwata ikiküm, a ma müpa yabüka tai müsirrga ainüm, zitülkus e kari zaorrón kokeakla umul bainüm.

¹² Ene amkoman, ini tonarrdó, e ma umulbain is yaib ki kwarila, a darrü oloma akó yabü wata umul bain yarile ene zitülkus umulbain bóktan Godón bóktanankwata. E gabal olmalzanakla, kya wata ngómdü duduakla, a aloan kla wa koke!

¹³ Darrü olom ne wata gab olomzan nótóke, ngómdü, [dümdüm tonarr] umulbain bóktanbóka umul-kóka.

¹⁴ A wirri umul apadórrón pamkolpama aloan kla alodako, metat nidi bütanindako akó tibiób nidi umul baindako, igó poko umul bainüm, morroal laróga ó kolae laróga.

6

¹ We ngarkwatódó, mi zitülkus umulbain bóktan Kerrisonkwata myamem koke apón kwarilo, akó wirri umul apadórrón pamkolpamóm bairre. Mi metat koke umul bain kwarilo ene zitülkus umulbain bóktan igókwata: ene térrmendögabi alüng, wata büdül kwatódó ne klama balngomóldako, akó amkoman bangun Godka,

² [baptæs bain], pamkolpamab singüldü tang amel, narrbarirrún pamkolpam arsin, akó ngarkwat-koke zaz bain.

³ Mi sab myamem enekwata koke umul bain kwarilo, akó wirri umul apadórrón pamkolpamóm bairre, God ne mibü nómá ok tirre.

⁴ Ka ene poko bóktóna, zitülkus pamkolpam asiko, Godón zyóndü nidi kwarilürr ngibürr tonarrdó, akó oya amkoman bóktan ipüdóp. Ne [gyaur klama] tamórr kwitudügab, ibü morroalan kla yarilürr, akó i Godón Samu ipüdóp.

⁵ I esenóp Godón bóktan morroala, akó i kari-karibóka kuri apókrre sab ne [arüng tonarra] tame ugórr.

⁶ Inzan pamkolpama ne nómá gorrgon bapórre Godkagabi, gaodó kokea ibü akó akonóm kolae tonarrdögabi, zitülkus ene inzana, wamaka i akó arükdako Godón Olom tibi amngyelóm krrosdó akó i panzedó büód ódóddako oyaka.

⁷ Ngibürr pamkolpam morroal tüpzanako akó ngibürr kolae tüpzanako. Morroal tüp inzana: ngupa kari küór ne amilda, akó ene tüpa ngup nae ausda akó olgabi morroal abül alngumilda ene tüp pamabkö. God ene tüp bles ainda.

⁸ A kolae tüp inzana: ene tüpa térez-tórez syepor akó tangel opopor alngumilda, akó olgabi darrü küp babula ene tüpan. God ene tüp amórr kari pokoa, akó dómdóm pokodó sab setóne.

9 Kürü moboküp gómdamal, ki yabüka inzan bóktandakla, a ki igó amkoman karrukusı angundakla, e kekam ngyabendakla ngibürr pamkolpamdógab Godkagabi nidi gorrgon bapórre. Ki akó igó angundakla, e we elklaza tómbapóndakla, igó ne poko okaka amzazilda wa, e zid bairrúnakla.

10 God darrpan zarre kokea; oya sab koke bamrüke, e ne zaget tómbapón kwarilnürü. Oya akó sab koke bamrüke, e ia okaka büzazinürrü igó, yabü [moboküpü ubi] oyaka kwarilürr, ezan oya pamkolpam tangnamtinóp akó metat tangbamtindakla.

11 Kibü ubi igósüma, e blamana sab ini dadan poko wirri arüngi olngolo, kókó yabü arróla blakórre. Ene igósüm, e sab ene elklaza wazeblo, e Godkagabi ne klamóm [gedlóngóm baindakla].

12 Kibü ubi kokea, e zögös koke kwarilo, ama ene pamkolpamdógab tikó apad kwarilo, Godón nidi amkoman angundako akó piküpan karrukus nidi bórrangdako. Olgabi i azebdako God ibü [alkamül-koke bóktan] ne kla nökyenóp.

God Blaman Tonarrdó Tómbapóna, Wa Alkamül-koke Bóktan Ne Kla Angrinda

13 God Eibrра-amka* alkamül-koke bóktan nöma ingrinürr, wa ene alkamül-koke bóktan tóba ngidü arüng ekyanórr, zitülkus darrü olom babul yarilürr, wirrian nótó yarilürr tóbakagab.†

14 God ene alkamül-koke bóktan nöma tónggapónórr, wa igó bóktanórr wagó, "Ka sab marü amkoman bles mino akó marü abün olmalbobatal mülinó."

15 Da Eibrра-am ene kakóm, Godón abün pailüm piküpan akyan yarilürr, kókó wa ipadórr oya God alkamül-koke bóktan ne klamóm tónggapónórr.

16 Pamkolpama ibü alkamül-koke bóktan arüng akyandako darrü oloman ngidü wirrian nótóke tibióbkagabi. Akó ene [arüng alkamül-koke bóktan] we kla okaka amzazilda, i sab tónggapórre i ne poko bóktandako, akó ene bóktana blaman ongyal piküp ainda.

17 God oya alkamül-koke bóktan arüng ekyanórr, zitülkus oya ubi tai okaka amzazilüm yarilürr ibüka, wa alkamül-koke bóktan nibiób nökyenóp, igó wagó, wa sab tóba bökam bagósórrón bóktan koke nalüngrre.

18 God oya alkamül-koke bóktan arüng ekyanórr mibü arüng bütanóm. God gaodó kokea tiz agósom, wa alkamül-koke bóktan ó arüng alkamül-koke bóktan nöma tómbapóna. Darrü olom gaodó kokea ini nizan kla alüngüm. Godón ubi mibü wirri arüng bütanóma, oyaka nidi sipsuóp zid bainüm, metat gedlóngóm bainüm wa ne elklaza irrbünürr mibü obzek kwata.

19 Mi ene elklazam metat nöma gedlóngóm baindakla, mi karrukus bórrangdakla akó zidakla, wamaka but darrpan pokodó zid airrüna oya angka-anme. Mibü amkoman banguna tai bangrinda ene aumana

* **6:13** Eibrра-am [Zu pamkolpamab] abbobat yarilürr. † **6:13** Ene tonarrdó pamkolpama ibü alkamül-koke bóktan zürük ekyenóp darrü oloman ngidü, wirrian nótó yarilürr tibióbkagabi. Küp móðoga, ene pama ibü ki kolae nirre, i ne ibü alkamül-koke bóktan nöma ki amgürre. **6:14** Bwób Zítü 22:16-17

Amkoman Gyabian Bwóbdü, [Godón Gyabi Müötüdü] wirri adrratórrón mórrkenyórr‡ kakota.

20 Ini we bwóba, Yesu nóla bangrinürr singül kwata, mibü ngidü. Wa metat Singüldü Prrist kuri bainürr wata Melkizedekzan.

7

Prrist Melkizedek

1 Melkizedek Salem* wirri basirran king yarilürr. Wa dakla Wirri Kwitüm Godón prrist yarilürr. Eibrра-amón ene tokom king memokan [ut-ut bain] kakóm, Melkizedek oya ugón semrranórr, da Melkizedek oya bles yónürr.

2 Olgabi Eibrра-am blaman elklazadógab [wantent] Melkizedekón ekyanórr, wa ne elklaza yazeboírr ene tokom kingdüğab.† Ngaen-gógópan ene ngi Melkizedek, oya küp módóga: “[dümdüm tonarr] king”. Oya ta dakla “Salem king”-bóka ngilianónópa, da oya küp módóga: “paud king”.

3 Mi oya ab, aip, akó abalbobatal umul-kókakla. Mi ta umul-kókakla oya amtómól poko akó wa nóma narrótókórr. We ngarkwatódó, wa wata metat prrista, Godón Siman Olomzan.

4 Gyagüpi amónam ia wirri pam yarilürr ini olom: Eibrра-am mibü ngaen-gógópan abbobat, oya wantent ekyanórr, wa gazirrdi ne kla dákasur!

5 Mosesón gida-a ma igó arüngi bóktanda wagó, Libaen‡ olmalbobatala, prrist nidi bainóp, i wantent ki dakain kwarile ibü zaget darrem klamzan Isrrael pamkolpamđögab, enana i zonaretalpükü kwarilürr akó i ta Eibrра-amkagabi kwarilürr, ibü abbobat.

6 Ini pam, Melkizedek, wa Libae zitüldügab ta koke tamórr, a wa ma wantent ipadórr Eibrра-amkagab, da wa Eibrра-amón we bles yónürr, Godón [alkamül-koke bóktan] nótó ipadórr.

7 Darrü oloma koke yalpine igó wa, ene kari ngi olom we oloma bles ainda wirri ngi noane. We ngarkwatódó, mi umulakla Melkizedek wirria Eibrра-amkagabi.

8 Prristankwata, Libaekagab nidipko, wantent nidi dakaindako, i popa pamako nidi narrbarindako. A Melkizedekónkwata, wantent nótó dakain yarilürr, arróla, Godón Wibalómórrón Bóktanazan bóktanda.

9-10 Libaen olmalbobatal wantent dakaindako. Libae Eibrра-amón bobat yarilürr. Wa amtómól küsil yarilürr, Melkizedek Eibrра-amdi nóma baserri, da mi gaodómakla inzan bóktanóm wagó, Libae ugón Eibrра-amón büb kugupidü yarilürr akó wa Melkizedekón wantent ekyanórr

‡ **6:19 adrratórrón mórrkenyórr:** Ene klama Godón Gyabi Müótan Amkoman Gyabian Bwób ngarkwat angrinda (Mórrke-mórrke módóga: *Holy of Holiest*). Wata singüldü prrista kubó tebe bangrile ene pokodó darrpan mün blaman pailzan (Lebitikus 16). Ene adrratórrón mórrkenyórra tebe aodó nis ór we bangónórr Yesu nóma narrótókórr krrosdó (Metyu 27:51). Oya küp módóga: Yesun büdülanme blaman kolpam Yesun amkoman nidi angundako, gaodómako ene Amkoman Gyabian Bwób barrbüñüm. Aini ene Gyabian Bwóban darrü küp módóga: God ne bwóbdümase.

* **7:1 Salem** ngi aprrapórr Zerrusalembóka apónda. **7:1** Bwób Zitü 14:17-20 † **7:2** Solkwat God Mosesón gida bóktan poko ekyanórr wagó, blaman Isrrael pamkolpama ibü abüldügab akó ibü lardögab wantent Godón ki ekyerre. God prrist ene poko iliölärr. (Lebitikus 27:30-32; Bótang Peba 18:21-29; Duterronomi 18:1-8) ‡ **7:5 Libae** darrü Zeikobón siman olom yarilürr (Bwób Zitü 29:34).

Eibrra-amkama. Ini amtyanda igó, Melkizedek wirri prrista Libaen olmalbobataldóbabi, prrist nidipko.

Yesu Melkizedekzana

¹¹ God tóba pamkolpam ne gida tókyenóp, inzan ngarkwat yarilürr prristab zagetódó bazitürrün, Libaen zitüldügab nidi kwarilürr. Ene prrista ne pamkolpam nóma [dudu kómá] ki bain kwarile Godón obzek kwata tibiób zagetódóbabi, da zitülkus ta babul ki yarile dólóng prrista tótókóm. Ka igó prristbóka apóndóla, Melkizedekzan nótóke, a Erronón[§] zitüldügab koke tamórr, Libaen bobat nótó yarilürr.

¹² Prrista ne dólóng zitüldügab nóma togobe, da ene Mosesón gida-a ta kubó byalünge.

¹³ Ini kla Lodónkwata apónda, darrü zitü olom nótóke, akó Libae zitü olom koke. Darrü oloma ene zitüldügab ta prristzan koke zaget yarilürr [altadó].

¹⁴ Ene amkomana, zitülkus mi wirri umulakla wagó, mibü [Lod] Yesu Zudan zitüldügabi tamórr, akó Moses ene zitülnkwata nóma bóktan yarilürr, wa darrü poko koke bóktanórr prristabkwata.

¹⁵ Akó e kubó popadan emzyetörre ki errkyadan ne poko zwapóla, e nóma küp bamkenórre darrü prrista kuri tame, Melkizedekzan.

¹⁶ Wa prristüm koke kuri baine gida bóktan poko ngarkwatódó, ne bóktanda wagó, wata Libaen olmalbobatala prristüm bairre. Koke. A wa prristüm kuri baine tóba arüng ngarkwatódó, wa ne arüng ipadórr tóba nyabendóbabi, kolae bain-koke ne klame.

¹⁷ Zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,
“Ma metat prristla, Melkizedekzan yarilürr.”

¹⁸ Ene ngaen-gógópan gida bóktan poko arüng-koke akó küp-koke yarilürr. We ngarkwatódó, God amanórr,

¹⁹ zitülkus mi umulakla igó wa, Mosesón gida-a darrü kla koke dudu kómá yónürr. A errky, mi [gedlóngóm bainórre] kómá kwt asenóm, Godón ngoram ainüm.

Singüldü Prrist, Metat Nótó Nyabenda

²⁰ Akó we tumum, God [arüng alkamül-koke bóktan] tónggapónórr! Ngibürr pama prrist nóma bainónóp, God arüng alkamül-koke bóktan koke tómbapónórr.

²¹ A Yesu prrist nóma bainürr, God arüng alkamül-koke bóktan tónggapónórr, wa oyaka nóma bóktanórr wagó:

“Lod God arüng alkamül-koke bóktan kuri tónggapónórr,
ó wa sab koke alkamüle:
‘Ma metat prristla.’”

²² Zitülkus God oya arüng alkamül-koke bóktanpükü ingrinürr, errky kaüsíl [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] asine. Yesunbókamde, mi umulakla ini kaüsíl alkamül-koke tónggapórrón bóktan morroala ngaep kladóbabi.

²³ Darrü kwata ngakande, ngaen prrist abün koralórr, zitülkus i nurrbarinürr, da i myamem prrist koke koralórr.

²⁴ A zitülkus Yesu ma metat arróla, wa metat prrista.

25 We ngarkwatódó, wa gaodóma metat zid bainüm blaman pamkolpam Godón ngorram nidi aindako oyakama, zitülkus wa metat arrólá ibünkü tére bakom.

26 Inzan singüldü prrist gaodóma mibü tangbamtinüm, zitülkus wa gyabiana, [kolkala], akó oya kolae babula. Wa tebe-tebe humanikrrüna kolae tonarr pamkolpamdóga akó God oya kwit yónürr wirrian kwitüm pabodó.

27 Wa ngibürr singüldü prristzan kokea; oyaka zitülkus babula blaman ngürrzan [urdü amsel lar] amarrum, ngaen-gógópan tóbanan kolae tonarrabkü, da olgabi, ama pamkolpamab kolae tonarrabkü. Wa tóba büb wata darrpanóm ó myamem koke ekyanórr urdü amsel klamzan pamkolpamab kolae tonarrabkü, wa ibünkü nóma narrótókórr.

28 Yesu Singüldü Prrista, gaodó nótóke mibü tangbamtinüm, zitülkus Moses ne gida tókyenóp, igó singüldü prrist arrbünda popa pam nidipko akó kolae tonarr nidi tómbapóndako. A God tóba Olom ingrinürr singüldü prristüm bainüm arüng alkamül-koke bóktanpükü, ne klama tókyalórr ene gida akyan kakóm. Da wa metat dudu kómál singüldü prrista, blaman kla nótó elakónórr Godón ubi ngarkwatódó.

8

Yesu Küsil [Alkamül-koke Tónggapórrón Bóktanan] Singüldü Prrista

1 Ene amkoman wirrian zono ki ne pokobóka apóndakla ígosa: Mibü ta inzan Singüldü Prrist asine, Yesu, nótó mórranórr ene Wirri Arüng Godón tutul tangdó,* oya kingab mórran kla minggüpanandó, kwitudü.

2 Wa Amkoman Gyabian Bwóbdü zagetóda, amkoman Godón [ótók] [Palae Müót], Lod God ne kla tónggapónórr, pamkolpama koke.[†]

3 God blaman singüldü prrist irrbünür [gyaur kla] akó [urdü amsel lar] amarrum Godka. Da ini Singüldü Prrist, Yesun, ta darrü kla asi ki yarile, wa Godka ne kla ki sidüde.

4 Wa ne errkya tüpdü nóma ki ngyaben yarile, wa prrist koke ki yarile, zitülkus prrist asiko errkya Godka gyaur kla nidi amarrudako Mosesónigidágabi.

5 I tibiób Zaget [gyabi bwóbdü] tómbapóndako, ene we kla tikó apadóda akó dandang okaka amzazilda, kwitudü ne gyabi bwóbse. We zitülkusdü, God Mosesón we ikik akrranórr wa ene Palae Müót nóma tónggapónóm kain yarilürr wagó: "Ma umul-umul namulo igó, blaman elklaza ma ne kla tómbapóndóla ene müót obzeksyók ngarkwatódó, ka marü ne kla mómyarryó Sinae pododó."

6 A God Yesun ne Zaget ekyanórr, ma kómalan Zageta ene Libae prristan Zagetódágabi. Wata küsil [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] kómálzana ene ngaep klamdgabi. Yesu, aodó paud nótó tónggapónda Goda akó pamkolpam, ini küsil tónggapórrón bóktan sidódürr mibünkü. Ini tónggapórrón bóktan Godón kómál [alkamül-koke bóktandó] artümüllürrüna.

7 Ngaen-gógópan alkamül-koke tónggapórrón bóktan ne kekam nóma ki yarile, darrü tónggapórrón bóktanan zitülkus babul ki yarile.

* **8:1** Godón tutul tangdó, oya küp módoga: *wirri pabodó*. **8:1** Wórr Peba 110:1 † **8:2** Libae prrista Godón ótök Palae Müótüdü Zaget koralórr, pamkolpama ne kla tónggapónóp. (Bazeb Tonarr 25-27) **8:5** Bazeb Tonarr 25:40

- ⁸ A God ma esenórr pamkolpam kle-kle koralórr, da wa bóktanórr wagó:
 "Tübarrkrru, ene ngürra tótókdako, Lod bóktanda,
 ka sab küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktan nóma tónggapono
 Isrrael pamkolpampükü
 akó Zuda pamkolpampükü.[‡]
- ⁹ Ene küsil tónggapórrón bóktan sab ene ngaep clamzan koke yarile,
 ka ibü abalbobatalpükü ne kla tónggapórró Mosesón tonarrdó.
 Ene tonarrdó, ka ibü tangdó bumiógrü
 ibü balngomólóm Izipt kantrridügab bausüm.
 Ka sab küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktan tónggapono, zitulkus
 i kürü ngaep tónggapórrón bóktan karrkukus moboküpi koke
 amorrán kwarilürr,
 da ka ibü popa elókrro, Lod bóktanda.
- ¹⁰ Ini küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktan yarile, ka sab Isrrael
 pamkolpampükü ne kla tónggapono
 sab solkwat tonarrdó, Lod bóktanda.
 Wagó, ka sab kólba gida ibü susumüridü irrbuno
 akó ka ta sab balómo ibü moboküpü.
 Ka sab ibü God namulo,
 akó i sab kürü pamkolpam kwarile.
- ¹¹ Darrü oloma sab oya minggúpanandó pamkolpam akó zonaretal umul
 bain koke yarile, igó bóktankü wa, 'Ma Lodónbóka umul namulo,'
 zitulkus i sab blaman kürübóka umul kwarile,
 kari ngi pamkolpamdógbabi kókó wirri ngi pamkolpam amrran.
- ¹² I blaman kürübóka umul kwarile, zitulkus ka ibü dümdüm-koke tonarr
 norrgonónómo
 akó ka sab myamem ibü kolae tonarr koke gyagüpi amono."
- ¹³ Lod tóba alkamül-koke tónggapórrón bóktan nóma ngilianórr "küsil"
 klambóka, wa we kla okaka amazil yarilürr wa, ene ngaen-gógópan
 kla praka bairrüna. Mi umulürrünakla wa, praka akó ngaep bairrún ne
 klamko sab kari pokoako bamruküm.

9

Tüpdü Godón Gyabi [Palae Müötüdü] [Ótök] Kwat

¹ Ngaen-gógópan ene [alkamül-koke tónggapórrón bóktandó] mamoan
 bóktan asi koralórr Godón ia ótökóm. Akó tüpdü [gyabi bwób] ta asi
 yarilürr.

² Palae müót aelórrón yarilürr Godón ótökóm. Zyón klaman amngyel
 zitulkus akó brredpükü tógal, prrista ne brred irrbünónóp Godón obzek
 kwata, ngaen-gógópan marrgudü koralórr. Ini marrgu igó ngilianónóp
 wagó, Gyabi Bwób. ³ Ene Palae Müötüdü nis marrgu arrgrratórrón
 yarilürr kwitanagab kókó tüpdü wirri adrratórrón mórrkenyörri. Ene
 mórrkenyörrikakota ne kla yarilürr, igó ne bwób ngilianónóp wagó,
 Amkoman Gyabian Bwób.

⁴ Ini bwób kugupidü [alta] asi yarilürr, nugupi tónggapórrón akó [golde]
 ngalaorrón, morroal ilang buru ne bónigan kwarilürr. Akó ene bokos

[‡] 8:8 King Solomonón büdül kakóm, Isrraela nis ór bangónórr: 10 zitül Isrrael pamkolpambóka
 ngiblianónóp akó nis zitül Zudabóka ngilianónóp (1 King 11:41-12:24). ^{8:12} Zerremaea 31:31-34

^{9:2} Bazeb Tonarr 25:23-40; 26:1-30; 40:1-6

ola asi yarilürr, i ne kla ngiliandako wagó, alkamül-koke tónggapórrón bóktan bokos. Ini bokos dudu golde ngalaorrón yarilürr, nizan kalkuma akó aumana kwata. Ene bokos kugupidü igó elklaza koralórr: golde tónggapórrón bele manapükü,* Errónón agóltagól tupuru guba ne kla semanórr,[†] akó ene nis taptapan 10 gida bóktan pokopükü ingülküp poko nís.

⁵ Ene bokos tumum nis golde obzeksyók apórrón tappükü anerruzan kla namülnürri. I we kla okaka amzazil namülnürri wa, God alama. Ibü tap büdratatórrón namülnürri ene bokosan murraus kla ngalaorrón. Singüldü prrista óe zomalórr ene murraus klamdó darrpan mün blaman pailzan, pamkolpam akó Godka akonóm darrpan bainüm. A ini we tonarr kokea blaman kwindü ikiküm ini elklazabkwata.

⁶ Blaman elklaza inzan tómbapórrón nóma kwarilürr, ene prrista metat wata ene ngaen-gógópan marrgudü barrbüñ kwarilürr, tibiób prristan zuget tómbapónom.

⁷ A wata singüldü prrista bangrin yarilürr ene nis ngim kugupiandó marrgudü, akó wa wata darrpanóm bangrin yarilürr darrpan pail, akó wa wankü wata metat óe imarrulürr. Wa tóba kolae tonarrabkü ódód yarilürr akó pamkolpamab kolae tonarrabkü, i ne kolae tonarr tómbapónónóp umul-kókdi wagó, ene kolae tonarr koralórr.

⁸ Ini kwata, Godón Samua mibüka we poko okaka amzazilda wagó, Amkoman Gyabian Bwóbdü kwt ugón tapakum yarilürr, ene ngaengóópan Palae Müótazan zamngólórrón yarilürr.[‡]

⁹ Ini dandanga mibünkü errkyá ini tonarrdó. Wa mibüka we kla okaka amzazilda wagó, [gyaur kla] akó [urdü amsel lar], prrista ne elklaza amarrudako, gaodó kokeako ene kolpamab gyagüpitótók[§] [kolkal] bainüm, ene kla nidi barrmülürr.

¹⁰ Ini wata elklazabkwatada, alo akó anón kla, akó darrü-darrü apür tulmil gida ngarkwatódó. I wata enan mamoañ bóktan kwarilürr bübankü, kókó Godón tonarr semrranórr akó elklaza dümdüm tómbapónóm bainóp.

Kerrison Óe Kómalan Larab Óedóga

¹¹ A Kerriso ma tamórr singüldü prristan morroal elklazapükü, mi errkyá ne kla amorrändakla. Wa wamórr ene Palae Müótüdü, wirrian akó kómalan ne klame túpan Palae Müótüdügab, pama koke ne kla tónggapónórr. Tai müsirrga ainüm, ini túp tónggapón tonarrdó, ene kómalan kwitüm Palae Müót ini tüppükü koke tónggapónórr.

¹² Wa Amkoman Gyabian Bwóbdü igó ngarkwatódó koke bangrinürr igó, wa simanal [goutab] ó küsil simanal [kauab] óe yamtüller prristan. A

* ^{9:4} *Mana* plaoazan klama, God Israel pamkolpam ne klame ngabyón yarilürr [ngüin-koke bwóbdü]. Ibrru bóktan opore ma igósá wa, "Ia laróga?" Israel pamkolpama ene alo nóma esenóp, ibü God ne kla zirrtapónóp, i umul-kók kwarilürr ia laró yarilürr, da i we ngilianóp wa, "Ia laróga?" (Bazeb Tonarr 16:31-34; Bótang Peba 11:7) † ^{9:4} Israel pamkolpama ngüin-koke bwóbdü nóma agóltagól koralórr, i Moses a Errónka bóka bamgüñ koralórr. Moses 12 tupuru Palae Müótüdü zitüł-zitüł irrbüñürr. Darrü ngürr Errónón tupuru guba semanórr. God inzan okaka simzazilürr, wa Errónón ingrinürr singüldü prristan. Errón Libaen zitüldügab tamórr. (Bótang Peba 17:16-26) ^{9:7} Lebitikus 16:2-34 ‡ ^{9:8} Grik böktanan darrü küp módgá: Godón kwitüdü bwób kwt ugón tapakum yarilürr, ene ngaen-gógópan Palae Müótazan zamngólórrón yarilürr.

§ ^{9:9} *gyagüpitótók*, Mórrke-mórrke módgá: *conscience*.

wa tóbanan óe idódürr, wata darrpanóm ó myamem koke. Ini kwata wa mibü kolae tonarrdögabi we [aurdü semanórr], metatómpükü.

¹³ Ene simanal goutab akó kauab óe akó küsil óp kauan urtök buru pamkolpam bangdako, gidan kwata tómanpükü nidipako, ibü kolkal bainüm, igósüm i gidan kwata [tóman-kokeako].

¹⁴ Zitülkus ene amkomana, Kerrison óe gaodóma wirrian ngarkwat tónggapónom! Ngarkwat-koke Samuan arüngi, wa tóba tóman-koke büb gyaur clamzan ekyanórr Godón. Oya óea sab mibü gyagüpítótók kolkal tirre ene elklazadógab, büdül kwatódó ne klama balngomoldako, igósüm mi sab gaodó kwarilo ene arról Godónkü zagetóm.

Kerrison Büdüla Godón Küsil Alkamül-koke Tónggapórrón Bóktan Popadan Sýönürr

¹⁵ Ini zitülkusdü Kerriso watóke God akó pamkolpam ibü aodó paud nótó tónggapónda, küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktan ódódde. Ene igósüm, wa ne pamkolpam ngibaunürr sab gaodó kwarile ene ngarkwat-koke morroal elklaza^{*} azebóm, wa ibü [alkamül-koke bóktan] ne clamom nókyenóp. I gaodó kwarile ene elklaza azebóm, zitülkus Kerriso narrótókorr ibü aurdü amanóm ene kolae tonarrdögabi, i ne kla tómbapónónópene ngaen-ggópan alkamül-koke tónggapórrón bóktan murru-murr.

¹⁶ Dómdóm ubi bóktan peba[†] asi nómade, ma wata amtyan namulo igó wa, ne oloma tónggapónórr amkoman büdüla,

¹⁷ zitülkus ene pebadó dómdóm ubi bóktan wata kubó ugón tómbapóne, ene oloman büdül kakóm. Wa arrólzane oya dómdóm ubi bóktan ne pebadóma kokean tómbapóne.[‡]

¹⁸ Da ene we zitülkusdü, prista lar ki emkóle akó óea ki tópkóne ene ngaen-ggópan alkamül-koke tónggapórrón bóktan tórrmenóm ainüm.

¹⁹ Mosesón nómá blakónórr blaman pamkolpam büzazil, blaman gida bóktan poko God ibü ne kla tómbapónóm byal yarilürr gidadó, wa küsil simanal kauab akó simanal goutab óe imarrulürr akó naepükü yasarri yangónórr. Olgabi wa óe-óe [sip] ngüinpükü kómrep tizdü arrgóttarrón ene [arrngamórrón gida peba] akó blaman pamkolpam nangnóp. §

²⁰ Da wa bóktanórr wagó, “Ini óea ene alkamül-koke tónggapórrón bóktan tórrmenóm ainda, God yabü ne kla byal yarilürr mamoonóm.”

²¹ Ene dadan ngarkwatódó, wa óe ang yarilürr Palae Müót akó blaman pristab zaget elklaza.

²² Ene amkoman, gida ngarkwatódó, blaman elklaza wata kubó kolkal nirre óe-e. Akó kolae tonarr barrgon babula, óe akan kokede.

Kerriso Tóba Büb Gyaur Klamzan Idódürr Kolae Tonarr Amanóm Wata Darrpanóm

* ^{9:15} elklaza, Mórrke-mórrke módóga: *inheritance*. Oya küp módóga: *darrü pama ne kla bingatoda*, wa nómá narrótóka. † ^{9:16} Dómdóm ubi bóktan peba, Mórrke-mórrke módóga: *will*. Tóba willdü darrü oloma wialómda tóba dómdóm ubi laróga; nadü olmala oya elklaza yazebrre oya büdül kakóm. Grik bóktane *covenant* (alkamül-koke tónggapórrón bóktan) akó will wata darrpan bóktan opora. ‡ ^{9:17} Ene inzana, Yesu ki narrótókorr ene küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktan tórrmenóm ainüm. § ^{9:19} Moses ngübürr sip ngüin yazebórr, óe-óe airün ne kla yarilürr, ama kómrep tizdü amrókórr. Olgabi wa yanggóbólórr ene yarrisari apórrón óédö bangóm. ^{9:20} Bazeb Tonarr 24:7-8 ^{9:22} Lebitikus 17:11

²³ We ngarkwatódó, ene Palae Müót akó oya blaman elklaza kwitudü amkoman elklazab dandang kwarilürr. Da prrista wata kolkal ain kwarilürr óe angde. A ene kwitudü amkoman elklaza kolkal bairrún ki kwarile Kerrison óe-e, larab óe-e koke.

²⁴ Ene amkomana, zitulkus Kerriso pamab tónggapórrón Gyabi Bwóbdü koke bangrinürr. Ene go enan kwitudü amkoman Gyabi Bwóban dandang yarilürr. Kerriso bangrinürr ene amkoman Gyabi Bwóbdü, kwitudü tüób ne klamse, da wa errkya olamase Godón obzek kwata mibünkü.

²⁵ Akó wa igósüm koke bangrinürr igó, wa tóba büb gyaur klamzan ekyanórr arük-arük. Wa singüldü prristzan kokea, Amkoman Gyabian Bwóbdü nótó bangrinürr blaman pailzan larab óe amarrudi, tóbanan óe koke.

²⁶ Kerriso ne inzan nóma ki kainürr, wa arük-arük ki azid aengórr akó ki narrótókórr, ene tonarrdógabi, God ini tüp ne ngarkwatódó tónggapónórr. A ene inzan koke yarilürr! Wa wata darrpanóm okaka tübyónürr ini dómdóm tonarrdó tóba büb akyanóm urdü agasil larzan kolae tonarr amanóm.

²⁷ God ngaen ingrinürr wa, blaman pamkolpama wata sab darrpan mün nurbarile, akó ene kakóm, God sab ibü zaz nirre.

²⁸ Dadan kwata Kerriso ta wata darrpan mün narrótókórr gyaur klamzan, abün pamkolpamab kolae tonarr amanóm. Akó wa sab nis ngim okaka tübine, a ene ma sab igó ngarkwatódó koke yarile igó, kolae tonarr amanóm, a ibü zid bainüm, oyakamóm nidi nae amandako.

10

Kerriso Kómal [Urdü Agasil Lara]

¹ Ene Mosesón ne gida, ene go wata enan dandanga sab ugórr ne morroal elklaza togoble. Gida wa ini morroal elklaza dadanzan kokea. We ngarkwatódó, ene gida gaodó kokea ibü taiwan agulüm kolae tonarrdógabi, Godón nidi ngoram aindako oya [ótókóm], enana prrista arük-arük dadan urdü amsel lar amarruda blaman pailzan.

² Ene gida ne gaodó nóma ki yarile pamkolpam taiwan agulüm kolae tonarrdógabi, ene wa laró zitulkusdü, ene prrista urdü amsel lar metat iade amarru kwarilürr? Ene gida ne gaodó nóma ki yarile, ene nidi ótök kwarilürr wata darrpanóm ki nugulörre Olgabi i myamem büód koke ki aengre tibiób kolae tonarrabkwata.

³ A ene urdü amsel lara ma pamkolpamab gyagüpítótók amarruda ngambangólóm tibiób kolae tonarrankwata blaman pailzan,

⁴ zitulkus simanal [kauab] akó simanal [goutab] óe gaodó kokea kolae tonarr amanóm.

⁵ We ngarkwatódó, Kerriso ini tüpdü nóma tamórr, wa bóktanórr Godka wagó,

"Ma ubi koke namünlürrü, pamkolpama urdü amsel lar akó [gyaur kla] koke ki simarrurre,

a ma ma kürünkü pamakan büb kuri tónggapóná.

⁶ Ma bagürwóm koke namünlürrü dudu bóongan gyaur klamóm akó kolae tonarr aman gyaur klamóm.

⁷ Olgabi ka bóktarró kagó, 'Godóe, ka inamüla,
ka kuri tama marü ubi tónggapónóm,

wialómorrónzana marü pebadó kürükwata.' "

8 Ngaen-gógópan Kerriso bóktanórr wagó, "Ma ubi koke namülnürrü, pamkolpama urdü amsel lar akó gyaur kla, dudu bóngan gyaur kla akó kolae tonarr aman gyaur kla koke ki simarrurre, akó ini elklaza marü koke bagürwóman ngitan kwarilürr." Wa ini poko bóktanórr, enana pamkolpama ene elklaza amarru kwarilürr Mosesón gida ngarkwatódó.

9 Olgabi wa bóktanórr wagó, "Ka inamüla; ka kuri tama marü ubi tónggapónóm." Inzan bóktande, Kerriso ene ngaen-gógópan [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] amaikürr, ama nis ngim alkamül-koke tónggapórrón böktan angrinüm.

10 Da wata Godón ubizan yarilürr, Kerriso mibü [kolkal] tinóp akó tibi-tibi semanórr Godónkü, tóbakama, wa tóba büb gyaur klamzan nóma ekyanórr wata darrpanóm ó myamem koke.

11 Ene ngaep alkamül-koke tónggapórrón böktan murrdü, blaman prista bórrangdako blaman ngürrzan [Godón Gyabi Müótüdül] tibiób zaget tómbapónóm. I dadan urdü amsel lar amarrudako arük-arük, enana ene elklaza go gaodó kokeanako kolae tonarr amanóm.

12 A ini prrist, Kerriso, tóba büb darrpanan urdü agasil larzan Godón ekyanórr kolae tonarr amanóm metatómpükü. Olgabi wa Godón tutul tangdó mórranórr kwitüdü.

13 Ene tonarrdógab, wa errkyá Godón akyanda kókó oyaka nidi bóka bamgündako, God ibü inzan nirre, oya wapór nisab ngón ngagón klamóm.*

14 Zitülkus módóga, ene darrpan gyaur klamana wa ibü nugulörre kolae tonarrdögabi metatómpükü, Kerriso nibiób [kolkal ainda akó tibi-tibi amanda Godónkü].

15 Akó Godón Wibalómorrón Bóktandó Godón Samua ta pupo ainda mibüka ene böktan amkomana. Ngaen-gógópan wa igó böktanda wagó,

16 "Ini küsil alkamül-koke tónggapórrón böktan yarile, ka sab inkü ne kla tónggapono sab solkwat tonarrdó, Lod böktanda:

Ka sab kólba gida ibü moboküpü irrbuno
akó ka ta sab balómo ibü susumüridü."

17 Akó wa ta pupo ainda wagó,

"Ka sab myamem ibü kolae tonarr akó gida mamoon-koke tonarr
koke gyagüpi amono."

18 Da módóga, God kolae tonarr nóma barrgone, myamem gyaur kla amarru babula kolae tonarrankü.

Mi Koke Bóllerre Kerrison Amkoman Angunüm

19 [Zonaretal], mi gum-kokeakla Amkoman Gyabian Bwóbdü barrbünüm Yesun óeanme.

20 Wa mibünkü küsil kwat tapakurr, arról alión ne klame, ene wirri adrratörrón mórrkenyórrdóma, igó ne poko-e wagó, tóba bübana.

21 Akó wa mibü wirrian prrista, Godón pamkolpam nótó balngomólda.

22 We ngarkwatódó, mi nau, Godón ngorram ainüm amkoman moboküpü akó oya dudu amkoman angundi. Mi nau, oya ngorram ainüm moboküpü, Yesun óe-e ne kla bangórrónako, da mi myamem büód koke

* **10:7** Wórr Peba 40:6-8 **10:11** Bazeb Tonarr 29:38 * **10:13** Ini böktanan küp módóga: oyaka böka bamgün is ní dipko, God sab blaman [ut-ut ninünümo] oyankü. **10:13** Wórr Peba 110:1

10:16 Zerremaea 31:33 **10:17** Zerremaea 31:34 **10:20** Ibrru 6:19

aengrre mibiób kolae tonarrabkwata. Akó bübi, kolkal naedó ne kla agulürrünako [baptaes bain] tonarrdó.

²³ Mi wata metat azyón-azyón-koke [gedlóngóm bain] kwarilo, mi ne klambóka apóndakla, zitülkus [alkamül-koke bóktan] nótó tónggapónorr, wa sab tónggapónore.

²⁴ Akó mi wata kwat tai gyagüpi amórre, mi metat mibiób darrpan-darrpan ia ikik bökrran kwarilo, [moboküpü ubi] okaka azazinüm mibü darrpan-darrpandó akó morroal tulmil tómbapónom.

²⁵ Mi wata koke bólerre darrpan pokodó kwób bazenóm, ngibürr pamkolpamazan alngóndako bobarr tonarrdó. A mi ma mibiób darrpan-darrpan arüng bütan kwarilo, tai igósüm, ezan asendakla wa, Lodón Ngürra ngoram bainda.

²⁶ Zitülkus módogá, mi ne metat kolae tonarr nóma olngolo mibiób ubidügab, amkoman bóktan apad akó umul kakóm Yesu Kerrisonkwata, darrü urdü agasil lar myamem babula kolae tonarrankü.

²⁷ A mi ne metat kolae tonarr nóma olngolo, mi wata gum-gum akyan kwarilo Godón zaz bain akó wirri arüngi baeb ur. Ini ura sab ibü ilmite, Godón nidi bóka bamgündako.

²⁸ Darrü oloma Mosesón gida nótó alzizi aman yarilürr, gyaur babul wata kubó büdül bwóbdü ingrine, igó ne nis ó äuda kómdam nirre.

²⁹ Da e ia gyagüpi tótókdakla, oya kolae tonarran darrem ia laróga, Godón Olom nótó alzizi amaikda? Akó gyagüpi nótó tótókda, küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktanan óe popa klama, oya ne klama kolkal yónürr? Akó Godón Samu nótó kle-kle ayalda, ene [gail tonarr] Samu? Oya kolae tonarran darrem wirri ki yarile oyakagabi, Mosesón gida nótó alzizi aman yarilürr.

³⁰ Zitülkus módogá, mi Godónbóka umulakla, nótó bóktanorr wagó, "Ene kolae bain dümdüm wata kürune; ka sab darrem yalkomolo." Lod akó bóktanorr wagó, "Ka sab kólba pamkolpam zaz ninüñümo."

³¹ Arról God yabü nóma zaz nirre, ene wirri gum pokoa!

³² Gyagüpi amaikam ene ngaen tonarr, e Godón zyón nóma ipüdarre. E karrukus bórrangórrón koralnórró, müp tonarr nóma kwarilürr wirri azid aengkü.

³³ Ngibürr tonarrdó, pamkolpama yabü büódan ngibtan kwarilürr, kle-kle ayalkü akó yabü azid aengan ngibtankü kolpam ngorodó. Ngibürr tonarrdó, e azid aeng kwarilnürrü ngibürr amkoman bangun pamkol-pampükü, pamkolpama ibü nóma kle-kle nangónónóp.

³⁴ E gyaur kwarilnürrü ene kolpamdó tümün müötüdü nidi kwarilürr, akó e bagürwóm kwarilnürrü, enana pamkolpama yabü elklaza nümyónónóp. E inzan kwarilnürrü, zitülkus e umul kwarilnürrü wa, e yaib wata we kla tangdó ódóddakla, God yabü alkamül-koke bóktan ne klamóm nókyenóp. Ini kla kómala ngibürr elklazadógab akó metat ngarkwatóm.

³⁵ Da yabiób gum-koke amkoman bangun amrukgu, zitülkus e sab Godkagabi wirri darrem wazeblo.

³⁶ E wata karrukus bórrang kwarilo, igósüm e sab ene elklaza yazebrre, wa yabü alkamül-koke bóktan ne klamóm nókyenóp, tóba ubi tómbapón kakóm.

³⁷ E ene kla tómbapónórre, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana wata bóktanda wagó,

"Kari tugupurr tonarr kakóm, wa nótó tótökóm kainda, sab tame. Wa sab koke ürrbain apóne.[†]

³⁸ Ka ne olom [dümdüm tonarr] yórrü tóba amkoman bangunanme, wa sab [ngarkwat-koke arról] ipüde.

A wa ne tóba kak nóma kómtyene kürü amkoman angundü, ka sab bagürwóm-koke namulo wankü."

³⁹ Mi ma inzan pamkolpam kokeakla, kak nidi bómtyandako amkoman bangundü akó God sab nibiób kolae tirre. A mi inzan pamkolpamakla, Kerrison nidi amkoman angundako akó God sab nibiób zid tirre.

11

Godón Kolpam, Wirri Amkoman Bangun Nidi Okaka Amzazil Kwarilürr Ngaen

¹ Pamkolpama Godón amkoman nóma angundako, i umulako wa, i ne elklazam [gedlóngóm baindakoj], sab tómbapórre. Akó i umulako wa, i koke ne elklaza basendako, amkoman asiko.

² Zitülkus ene kolpama, ngaen nidi ngyaben kwarilürr, Godón inzan amkoman yangunónóp, wa ibü nagürnóp.

³ Mibü amkoman banguna byónda, mi küp umulakla wa, God pülpülp a tüp wató tólnaelórr tóba arüng bóktane akó blaman elklaza ibükä ne klamko. Da móðoga, mi errkyä ne kla basendakla, igó elklazadögabi koke tómbapónorr, igó mi ne kla basendakla.

⁴ Eibolón, Adamón olom, amkoman banguna yónürr, wa kómalan [urdü agasil lar] sidódürr Godka, Kein, oya naretan [gyaur klamdögab]. Olgabi God oya yagürürr akó pupainürr wa, ini dümdüm ngyaben oloma, God nóma bóktanórr wagó, "Eibolón gyaur kla morroalako." Akó olgabi mi wata Eibolkagabi umul baindakla, enana wa büdü.

⁵ Inokón amkoman banguna yónürr, God oya tüpdügabi sipadórr ama kwitudü idödürr, igósüm wa koke narrótókórr. Darrü oloma oya büb koke esenórr, zitülkus God oya wató sipadórr tüpdügab. God ini kla tómbapónorr, zitülkus tóba Wialómórrón Bóktana bóktanda wagó, wa Godón ngaen-gógópan bagürwóman ngitan yarilürr, solkwat God oya sipadórr.

⁶ Akó amkoman bangun kokede ene gaodó kokeana Godón bagürwóman ngitanóm, zitülkus nadü oloma oya ngorram ainda, wa wata amkoman angun yarile igó, wa arróla akó igó, wa darrem kla gailda amkoman mobokúpi nidi amkündako.

⁷ Noan amkoman banguna yónürr, wa wirri but előrr nugupi. God oya singül kwata umul-umulan ngitanórr igó elklazabkwata, ngaen darrü oloma koke ne kla esenórr.* Zitülkus Noa Godón gum-gum [ótók] yarilürr, wa oya bóktan arrkrurr akó wirri but előrr tóba müótan kolpam zid bainüm. Inzande wa pamkolpamdo igó poko okaka amzazil yarilürr, oya koke nidi amkoman angun kwarilürr, wagó, God sab ibü kolae tirre. Akó

[†] **10:37** Ini poko Yesun tótókbóka apónda. **10:37** Abakók 2:3 **10:38** Abakók 2:3-4 **11:4**

Bwób Zitüll 4:3-5; 1 Zon 3:12 **11:5** Bwób Zitüll 5:21-24 **11:6** Zerremaea 29:13 * **11:7** Ene tonarrdó ngup ugón babulan yarilürr. (Bwób Zitüll 2:6) We ngarkwatódó, pamkolpama ngup ó naiz ngaen koke nosenóp.

wa we pamóm bainürr, God noan pupo syónürr wagó, [dümdüm tonarr] pama, zitülkus wa Godón amkoman angun yarilürr.

⁸ Eibrra-amón amkoman banguna yónürr, wa Godón bóktan arrkrurr, God oya nóma ngisaunürr ene bwóbdü tótökóm God sab ne bwób ekyene. Wa tóbanan bwób we amgatórr, enana wa umul-kók yarilürr, wa nubó tótók yarilürr.

⁹ Tóba amkoman banguna yónürr, wa ngyabelórr wamaka wa mogoba ene nanabwób tüpdü, oya God [alkamül-koke bóktan] ne klamóm ekyanórr. Eibrra-am palae müötüdü ngyabelórr akó oya olom Aesak akó oya bobat Zeikob ta inzan. God ibü dadan alkamül-koke bóktan nókyanórr, wa Eibrra-amón ne alkamül-koke bóktan ekyanórr, wa oya ne tüp ki ekyene.

¹⁰ Eibrra-am inzan ngyabelórr, zitülkus wa nae aman yarilürr wirri basirrdü ngyabenóm kwitudü, sab metat ne klama bamine. Ene wirri basirr God ne kla obzeksyók apónórr akó elórr.

¹¹ Eibrra-amón amkoman banguna yónürr, God oya arüng ekyanórr olom alngumilüm, enana wa myangan yarilürr akó oya kol Serra epep warilürr, da myamem gaodó koke warilürr olom alngumilüm.[†] God Eibrra-amón arüng ekyanórr, zitülkus wa gyagüpbar yarilürr wagó, God sab tónggapóne, wa alkamül-koke bóktan ne klamóm tónggapónórr.

¹² Da olgabi, ene darrpanan pamdógbabi abün olmalbobatala we tóbabótórr, enana wa myangan yarilürr. Ene olmalbobatal amkoman abünako wata wimurran pülpüldü, akó nöreszan malu kabedó, darrü pam gaodó kokea atangóm.

¹³ Blaman ini pamkolpama amkoman bangun kwarilürr i nóma nurrbar-inürr. I koke yazebóp ene elklaza, God ibü alkamül-koke bóktan ne kla aliönüm nökyenóp, a wamaka i ma nanabwób kandógabi nösénóp, da ibü wirri ubi kwarilürr sab elnga azebóm. I pupo bainóp wagó, i mogobako ini tüpdü, a wata bupso ngyabendako.

¹⁴ Inzan ne pamkolpama bóktandako, i okaka büzazindako wagó, i tibióban bwóbüm basirrdako.

¹⁵ I ne ene bwób nóma gyagüpi amaik kwarilürr, i nubó gab togobórr, i wata gaodó ki kwarilürr bakonóm.

¹⁶ A i ma darrü bwóbüm basirr kwarilürr, ene kwitudü ne bwóbse. Ene bwób kómalaña tüpan bwóbdügabi. We ngarkwatódó, God büód kokea, i tibiób Godbóka nóma ngilianónóp, zitülkus wa darrü wirri basirr kuri tónggapóne ibünkü.

¹⁷ Eibrra-amón amkoman banguna yónürr, oya ubi yarilürr Godón bóktan arrkrrum, wa oya nóma apókórr oya ayalde tóba olom Aesakón ódódóm gyaur clamzan [altadó] agasilüm. Ini dadan oloma, God alkamül-koke bóktan noa sekyanórr, tóba darrpanan olom gyaur clamzan ódódóm kain yarilürr,

¹⁸ enana God oyaka bóktanórr wagó, "Wata sab Aesakón olmalbobatal marü olmalbobatalbóka ngiblianórre."

11:7 Bwób Zitü 6:13-22 **11:8** Bwób Zitü 12:1-5 **11:9** Bwób Zitü 35:27 [†] **11:11** Grik
bóktanan darrü kúp móðoga: Serran amkoman banguna wyónürr, God oya arüng okyanórr
olom alngumilüm, enana wa epep akó olmal balngón-koke kol warilürr, da myamem gaodó koke
warilürr olom alngumilüm. **11:11** Bwób Zitü 15:5; 18:11-14; 21:2 **11:13** Bwób Zitü 23:4; 1
Kronnikol 29:15; Wórr Peba 39:12 **11:17** Bwób Zitü 22:1-14 **11:18** Bwób Zitü 21:12

19 Eibrra-am igó amkoman angun yarilürr wagó, God gaodó yarilürr Aesakón arsümülüüm büdüldügabi. Ene wata inzan yarilürr, wamaka God Aesakón büdüldügabi irsümüle akó Eibrra-amón ekyene.[‡]

20 Aesakón amkoman banguna yónürr, wa tóba olom nis Zeikob akó Isao bles nyónürr, bóktande elnga ne klama ki tómbapóne ibüka.

21 Zeikobón amkoman banguna yónürr, wa Zosepón nizan olom nis darrpan-darrpan bles nyónürr wa narrótökón noma kain yarilürr. Akó wa Godón ótok yarilürr, wazan banomól yarilürr tóba tupurudü.

22 Zosepón amkoman banguna yónürr, wa ene tonarrankwata bóktanórr, Isrrael pamkolpama Izipt kantrri ne tonarr ki amgüttré akó wa tóba zonaretal ikič nökrrónóp igó wa, i sab oya kus ki yakonam inkü, i Izipt noma amgüttré. Wa ini poko bóktanórr, wa narrótökón noma kain yarilürr.

23 Mosesón aipab nisab amkoman banguna nyónürr, i tibiób olom inikürri aud melpalóm oya amtómól kakóm, zitülkus i eserri wa, ini agurr oloma. Akó i gum-koke namünlürrí Izipt kingan arüng bóktan arrkrugum blaman Zu simanal gabal olmal akrranóm.

24 Mosesón amkoman banguna yónürr, wa bangónórr ene dümdüm apadóm pamkolpama oya parraoan óp oloman olombóka ngilianóm, wa pam noma bainürr.[§]

25 Wa gyagüpítótók esenórr igó wa, ene kómala Godón pamkolpampükü azid aengóm, damane kolae tonarr tómbapónóm akó barnginwómpükü ngyabenóm tugupurr tonarrdó kingan müötüdü.

26 Wa gyagüpítótók yarilürr wagó, azid aengóm Kerrisozan wirrian darrem klama Iziptan mórelwómdögabi, wa ne kla ki yazebe parraoan bobatzan. Wa inzan gyagüpítótók yarilürr, zitülkus wa singül kwata azil yarilürr ene tonarrdó, God sab oya darrem kla noma ekyene.

27 Tóba amkoman banguna yónürr, wa Izipt we amgatórr.* Wa gum-koke yarilürr, enana kinga sab ngürsil ki yarile. Wa güblang-koke wamlórr, kakota azil-koke, wamaka wa oya esenórr, darrü oloma koke noan esenórr.

28 Tóba amkoman banguna yónürr, wa [Büdül Kórzyón Tóre] tónggapónórr, akó pamkolpam nilóp larab óe bóngangom tibiób mamtae talkum, igósüm ene anerrua, nótó tótókda ngaen olmal akrrankü, sab ibü ngaen olmal koke ki ekrróne.

29 Isrrael pamkolpamab amkoman banguna ninóp, i ene malu, ngi Óe-óe Malu, baurürr wamaka i mólög tüpdü tótók kwarilürr. A ene Izipt gazirr pama ta noma bütaninóp ene dadan malu baurüm, i busurrunóp.

[‡] **11:19** Ene inzan yarilürr, zitülkus God Eibrra-amón yalórr oya olom amkalóm, akó wa oya noma amkal kain yarilürr, God oya eleanórr. **11:20** Bwób Zitül 27:27-29, 39-40 **11:21** Bwób Zitül 48:1-20 **11:22** Bwób Zitül 50:24-25; Bazeb Tonarr 13:19 **11:23** Bazeb Tonarr 2:2; 1:22; Apostolab Tórrmen 7:22

[§] **11:24** Izipt pamkolpama tibiób king parraobóka ngilianónóp. Oya óp oloma Mosesón wató bórreanórr. (Bazeb Tonarr 2:3-10) **11:24** Bazeb Tonarr 2:11-12 * **11:27** Moses darrü Izipt pam emkalórr büdülämpükü, zitülkus ene pama darrü Isrrael pam kle-kle yangónórr. Parraoa, Izipt king, enekwata noma arrkrurr, wa ngürsilüm bainürr akó amkalóm kain yarilürr, da Moses we busorr. (Bazeb Tonarr 2:11-15) **11:28** Bazeb Tonarr 12:21-27 **11:29** Bazeb Tonarr 14:21-29

30 Ene Isrrael pamkolpamab amkoman banguna ninóp, Zerriko wirri basirran mamtae kotarr anómorrón gria we tóbalókórr, Zerriko 7 ngürrüm amarük kakóm.

31 Reieb, pam apyón kol nótó warilürr, tóba amkoman banguna wyónürr, wa koke narrótókórr Zerriko pamkolpampükü, zitülkus wa ene kómdam bain pam paudi nüpadórr. Zerriko pamkolpama igósidi narrbarinürr, zitülkus i Godón bóktan koke arrkruru kwarilürr.[†]

32 Ka dama ia poko bóktono ngibürrabkwata, Godón amkoman nidi angun kwarilürr? Kürü wirri ngarkwat kokea ini isabkwata bóktanóm: Gidion, Berrak, Semson, Zepta, Deibid, Samuel, akó blaman prropet.[‡]

33 Ene tibiób amkoman banguna ninóp, i wirri elklaza tómbapónónóp Godónkü. Ngibürra kantrri yazebóp kinga ne kla balngomólñóp. I Isrrael bwób elngomólñóp dümdüm tulmili akó wazeblórr, God ibü alkamül-koke bóktan ne kla alión yarilürr. Ngibürra [laeonab] tae murrnausnóp.

34 Ngibürra zid bainóp wirri ur ulitüdüğabi. Ngibürra körzinóp akrran-gum gazirr turrikdügab. I odalórrón nóma kwarilürr, i arüngan ngibtarrón kwarilürr. Ngibürra [arıung tonarróm] bainóp, i wirri gazirrди nóma bókralórr, akó mogob bwóbdüğabi gazirr pam ngoroo otórrngónan ngibtünóp ibükagabi busom.

35 Ngibür्र kola tibiób büdül olmal akó yazebóp, God ibü irsinürr büdüldüğabi.

A ngibür्र kolpam, Godón nidi amkoman angun kwarilürr, ibü wirri azid nülinóp ibü Godón alpinüm. I bangónónóp ene kla tónggapónóm, akó i igósidi narrbarinürr. I Godón nóma ki yalpirre, i agorrón ki kwarilürr. I bangónóp, igósüm God ma ibü ki irsine kómal arrólom, tüpan arroldögabi.

36 Ngibürra azid aengnóp, [tiz nóma nangónónóp] akó karrkukus sye-i nyolnóp. Akó ngibürra azid aengnóp, sein sye-i nóma nómróknóp akó tümün müötüdü urrbulürr.

37 Ngibür्र ingülküpi okrralórr, büdülümpükü. Ngibür्र aodó tunzolgólórr nis órpókal bangórrón. Ngibür्र gazirr turriki okrralórr, büdülümpükü. Ngibürra apól kwarilürr [sip] akó [gout] sopae mórrkenyórr ngim bamelórrón. Ibü elklaza babulan kwarilürr. Pamkolpama ibü wirri müp alión akó kle-kle ngabkan kwarilürr.

38 I kómalan kwarilürr ene tüpdü pamkolpamdögabi. Tüp morroal ngarkwat koke yarilürr ibunkü. I apól kwarilürr [ngüin-koke bwóbdü] a podopükü bwóbdü, akó ingülküp a wirri tüp kugupidü nyabenónóp.

39 God ini pamkolpam blaman nagüróp, zitülkus i blamana Godón amkoman angun kwarilürr. A i arrólzan kwarilürr, God ma ibü blaman ene kla koke nülinóp, wa ibü alkamül-koke bóktan ne kla aliónüm nókyenóp.

11:30 Zosyua 6:12-21 [†] **11:31** Zosyua ngibür्र kómdam bain pam zirrapónóp ene wirri basirrdü, igó ngarkwatódó, kwat byamkünüm oya kolae ainüm. (Zosyua 2:1-21) **11:31** Zosyua 2:1-21; 6:22-25 [‡] **11:32** Ma ini pebadó ngabkanke ene kolpambóka umul bainüm: Gidion, Zaz 6:11-8:32; Berrak, Zaz 4:6-5:31; Semson, Zaz 12:7-13:2; Zepta, Zaz 11:1-12:7; Deibid, 1 Samuel 16:1-1 King 2:11; Samuel, 1 Samuel 1:1-25:1. **11:33** Daniel 6:1-27 **11:34** Daniel 3:1-30 **11:35** 1 King 17:17-24; 2 King 4:25-37 **11:36** 1 King 22:26-27; 2 Krronikol 18:25-26; Zerremaea 20:2; 37:15; 38:6 **11:37** 2 Krronikol 24:21; Apostolab Tórrmen 7:59-60

40 God ene kla koke nülinóp, zitülkus wa ngaen-gógópan gyagüpi wamlórr, solkwat mibü darrü kómála kla akyanóm ene klamdögabi, wa dümdüman ne kla ki tókyerre. Godón ubi igósüma wa, wa sab ibü mibüpükü darrpanóm [dudu kómála] tirre.

12

God Dümdüm Atanda Tóba Olmal

1 Da módoğa, mi umulakla abün inzan pamkolpamabkwata, nidi okaka büzazin kwarilürr wa, i Godón amkoman angundako. I dudu ngorozanako, mibü amaruksimarük angórrón. We ngarkwatódó, mi blaman müp elklaza kabedó ki zomala, mibü ne klama tüp alókdako, akó kolae tonarr, mibü ne klama karrkukus amorranda, wámaka buso oloma téba blaman müp elklaza kabedó amóne. Mi busodakla ngarkwat amrranóm akó mi koke bólérre, God singül kwata mibünkü ne buso ingrinürr.

2 Mi wata metat Yesuka wazilolo. Mi oya amkoman angundakla akó ngambangóldakla zitüldügab kókó blakón bwób. Wa azid piküpan aeng yarilürr krrosdó akó narrótókórr, büód aeng koke, enana wa büódan kla yarilürr. Wa azid piküpan aeng yarilürr, zitülkus wa umul yarilürr wagó, wa solkwat bagürwómdü ki yarile. Wa errka mórrarróna Godón tutul tangdó,* oya kingan mórran kla minggüpanandó.

3 Anda, e oya gyagüpi idódlam, azid piküpan nótó aenglórr kolae tonarr pamkolpama oyaka wirribóka nóma bóka bamgün kwarilürr, igósüm e zógsóm koke bain kwarilo akó popa koke alkomól kwarilo Godón amkoman angunüm.

4 E nabe kaindakla kolae tonarr tómbapón-gum. A yabü óea koke kuri tópkórre, akó e koke narrbarirru, Yesuzan aenglórr akó narrótókórr. We ngarkwatódó, e wata amkoman nabe kain koralo kolae tonarr tómbapón-gum.

5 Akó yabü ia kuri bamrüke ene arüng atan bóktan, God yabüka ne poko bóktanorr téba olmalzan téba Wialómórrón Bóktandó? Wa igó yarilürr wagó,

“Kürü olom, igó gyagüpi tótókgu igó, wata kari klama, Lod marü nóma dümdüm akyanda,

akó popa alkomólgu, wa marü nóma agda,

6 zitülkus Lod dümdüm atanda, oya [moboküpüdü ubi] nibióbkama,

akó wa darrpan-darrpan arrbrrükda, wa olomzan noan apadóda.”

7 E azid aeng piküpan ok ain kwarilo, God yabüzan dümdüm atanda. Wa yabü igó angóna wámaka téba olmal angóna. Darrü olom ia asine, téba aba kokean noan dümdüm akyanda? Koke!

8 God blaman téba olmal dümdüm atanda. Wa ne yabü koke nóma dümdüm atanda, da e gómol-gómol balngórrón olmalzanakla, akó e Godón amkoman olmalzan kokeakla.

9 Kwitüm amngyelóm, mibü pamakan abala dümdüm tütanónóp, akó mi ibü [morroal angón] kwarilnürü ini poko tómbapónde. Da amkoman, mi mibiób samuab Aban tangdó ki arrbün kwarila. Olgabi mi metat ngaben kwarilo.

* **12:2** Godón tutul tangdó, oya küp módoğa: *wirri pabodó*. **12:6** Ikik Bókrran Bóktan 3:11-12

10 Mibü pamakan abala tugupurr tonarróm dümdüm atan kwarilürr, izan gyagüpi tótók kwarilürr wagó, inzan dümdüma. A God ma mibü metat dümdüm atanda mibü tangbamtinüm. Wa igó ngarkwatódó tónggapónda wa, mi [kolkal] kwarilo wata wazan.

11 God mibü ne tonarrdó dümdüm atanda, ene igó klamankwata kokea igó, mi bagürwóm kwarilo, a ma igó klama, mi gyaur aengdakla. A solkwat, ibú igó bainda, umul nidi ipúdóp ene klamdógabi, paudüdü akó dümdüm ngyabenórre.

12 We ngarkwatódó, e igó tulmil alngón-gu, wamaka yabü arüng babula samuan ngarkwatódó, a e ma arüng apad kwarilo akó Godón wirri arüngi amkoman angun kwarilo.

13 E wata dümdüm ngyaben kwarilo, igósüm yabü arüng-koke amkoman banguna koke bamrüke, a karrkukus baine.

Kolkal Ngyaben Godón Obzek Kwata

14 Wirri arüng apad kwarilün paudi ngyabenóm blaman pamkol-pampükü akó kolkal ngyabenóm. Darrü oloma sab Lodón koke esene, wa ne kolkal ngarkwatódó koke nóma ngyabele.

15 E umul-umul kwarilün igó, yabü darrüpa sab Godón [gail tonarr] koke ipüde. Akó e umul-umul kwarilün, yabü darrüpa inzan koke baine, wamaka kap tarük simküna dódórr bainda, müp ne klama akyanda akó abün kolpam kolae bainda.

16 E umul-umul kwarilün, yabü darrü babulan yarile darrü olompükü utüm, oya kol ó müór koke nótóke, ó Godkamóm ubi-koke pamóm bainüm Isaозan. Wa ene ngaensingül amtómól dümdüm simbruatórr wata dele ama darrpan kómngyarr klamóm.

17 E umulakla wagó, wa ngaen-gógópan ene poko tónggapónórr, da abün pail kakóm oya ubi inzan yarilürr tóba aba oya bles ainüm ngaen olomzan. A oya aba bangónórr tónggapónóm, wa ne klamóm yatorr, zitülkus wa darrü kwat koke esenórr simbruatórm wa ne poko tónggapónórr, enana wa tóba ab yónpükü ato yarilürr oya bles ainüm.

Sinae Podo akó Zaeon Podo

18 Godka tótókde, e ini elklaza koke kuri aengrre, wata mibü abalbobatal Isrrael pamkolpamazan kainóp, i Sinae Podo nóma ngorram sinóp. E ene podo koke ngorram sinarre, wirri arüng ura ne baebdase. E ene bwób koke ngorram sinarre, algón-koke tümün negase akó wirri arüng wóra ne busodase. **19** E darrü mobolzan bubukwóm koke arrkruuarre, akó e Godón bómgól koke arrkruuarre ikikdi. Ene pamkolpama nidi barrkruurr, Godón arüngi yatop ibüka darrü bóktan opor ikik-gum.

20 I yatop, zitülkus ene bóktan kari müp koke akó gum yarilürr, God ibüka arüngi ne poko bóktanórr wagó, "Darrü olom ó dele lar kyamüla ta ini podo ne nóma yamurre, e sab oya büdülämpükü emkólamke ingülküpi."

21 Amkoman, i kari gum koke kwarilürr ene poko nóma esenóp ene pododó. Moses ta gum yarilürr, da bóktanórr wagó, "Ka gumla akó tórrngóngdóla!"[†]

22 E inzan amkoman pelo koke ngorram sinarre, a e Zaeon Podo[‡] ngorram sinarre akó arról Godón wirri basirr, kwitüdü ne Zerrusalem wirri basirrse. Akó e ngorram tinarre atang-koke anerru negako, nidi bagürwómdako darrpan pokodózan kwób bazendako.

23 Akó e blaman dudu bangun pamkolpam ngorram tinarre, darrpan pokodó nidi kwób bazendako, ene dümdüm nibióbko ngaen olmalzan, nibiób ngi wibalómorrónko kwitüdü. E Godón ngorram sinarre, blaman pamkolpam sab nótó zaz nirre, akó e [dümdüm tonarr] pamkolpamab samu ngorram tinarre, ne pamkolpama nurrbarinürr, God nibiób [dudu kómáll] ninóp.

24 E Yesun ngorram sinarre,[§] küsil [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] nótó sidódürr God akó pamkolpam ibü aodó paud tónggapónóm. Yesu tóba óe angórr mibü kolae tonarr barrgonóm akó Yesun óe igósidi kómállana Eibolón óedógabi, darrem alkomólóm ne klama taegwarr yarilürr.

25 E umul-umul kwarilün igó, e bangón-gu Godón arrkrrugum, yabükä nótó bóktanda. Isrrael pamkolpama koke kyab kórzinóp Godkagab, ibü kolae baindi, i nóma bangónóp Godón arrkrrum, ibü ikik nótó nókrónóp ini tüpdü Moseskama. Da mi sab amkoman kokean kyab kórzirre Godkagab, mibü kolae baindi, mi ne kak nóma emtyerre oya, mibü nótó ikik bókrranda kwitümgabi!

26 Tüpa ugón bóngapórr, God Sinae Pododó nóma bóktan yarilürr. A errkyä, wa [alkamül-koke bóktan] kuri tónggapóne igósa wa, "Ka akó sab ini tüp engópo, dómdóm darrpan mün, a tüp tebe koke, ka sab ta pülpül inzan engópo."

27 Ini bóktan opor "akó, dómdóm darrpan mün" we poko okaka amzazilda, ini tüp akó pülpüldü elklaza, wa ne elklaza tómbapónórr, sab bóngapórrón kwarile, akó wa sab blaman kabédö amóne. Ene igósüm, kwitüdü bóngap-koke ne elklazako, sab metatómpükü bamirre.

28 We ngarkwatódó, mi Godón ki eso ekyerre, zitülkus mi ene bóngap-koke bwóbdü barrbündakla, God ne balngomólda Kingzan. Godón eso akyande, mi Godón gum-gum ki [ótóknorr] oya ubi ngarkwatódó akó morroal angónkü.

29 Mi inzan ki tómbapórrre, zitülkus anda, mibü God urzana, blaman elklaza nótó almitóda kólkal-koke ne klamko!

13

Dómdóm Arüng Bóktan

12:21 Duterronomi 9:19 † **12:21** Ini elklaza ugón tómbapónóp Isrrael pamkolpama agóltagól kwarilürr [ngüin-koke bwóbduma] Izipt amgat kakóm. God ibü ugón ngaep [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] nókyenóp. (Bazeb Tonarr 19:1-19) ‡ **12:22** Zaeon Podo: Zerrusalem ini pelo kwitüdü mórranda. Ini pokodó ini peba nótó wialómorr tai amkoman podobóka koke apónda, a we bwóbbóka apónda God ne nygabenda. § **12:24** E Yesun ngorram sinarre: Ini pokoa ene tonarrdó apónda, Ibrru pamkolpama Yesun mamoa pamkolpamóp nóma bainóp. **12:24** Bwób Zitul 4:10 **12:25** Bazeb Tonarr 20:22 **12:26** Bazeb Tonarr 19:18; Wórr Peba 68:7-8; Agae 2:6 **12:29** Duterronomi 4:24

1 Yabü [moboküpüdü ubi] metat kwarile yabiób darrpan-darrpandó, yabü ubizanako zonaretaldó.

2 Bamrukgu mogob pamkolpam azebóm, tangbamtinüm, akó müötüdü arrbünum, zitülkus iri poko tómbapónde, ngibürr pamkolpama anerru yazebóp, tangbólean kwarilürr, akó müötüdü urrbulürr, umul-kókme igó, i anerrü kwarilürr.

3 Gyagüpi zomalón,* tümün müötüdü nidipasko ibü amkoman bangunanme, wamaka e tümün müötüdü usakümakla. Gyagüpi zomalón, pamkolpama kle-kle nibiób bangóndako ibü amkoman bangunanme, wamaka e yaib azid aengrre.

4 E blaman marret ngyaben morroal angón kwarilo, akó müór kwógi wata darrpan pokodó ki ngyaben namüli, zitülkus God sab ibü zaz nirre, kolae sarrgi tulmil nidi alngóndako, akó kol ó pam nidi gómóldako.

5 Yabü wirri ubi manidü koke ki yarile yabü ngyabendó, akó e gaodó kwarilo ene elklazapükü, e ne kla amorrondakla, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,

“Ka sab yabü kokean eloko,

ka sab kokean bólano yabü ngabkanóm.”

6 Da mi gaodómakla igó bóktanóm, umulürrundi wa amkomana, igó, “Lod kürü tangamtin pama,
da ka sab gum koke namulo!

Pamkolpam gaodó kokeako darrü kla tónggapónóm kürüka.”

7 Yabü balngomól pam gyagüpi zomalón, Godón bóktan nidi zudrratlórr yabüka. Gyagüpi zomalón, i tibiób ngyaben ia nolngomónóp akó ibü ngyabenab kúp ne kla kwarilürr tibiób ngyabendó. Akó tikó ipüdam, i Godón ia amkoman yangúnónóp.

8 Yesu Kerriso dadanzana errkyá, wazan yarilürr ngaen, akó wa sab metat dadanzan yarile.

9 Pam amkoman bangun-gu, abün darrü-darrü mogob umulbain bóktan nidi umul baindako. Ene umulbaina yabü morroal kwatódágab koke ki ilklió bülión yarilün, zitülkus ene morroala igó, yabü moboküp arüng bütarrón kwarile Godón [gail tonarrdógab], a igó koke alo klamdögabi, pamkolpama ne kla alodako gida kwata. Ene alo klama ibü koke tangbamtinda samuan ngarkwatódó, nidi alodako.

10 Mibü darrü [alta] asine, Yesu tóba büb ne kwitüdü ekyanórr [urdü amsel klamzan]. Ene prrist, Godón [ótók] [Palae Müötüdü] nidi zaget kwarilürr, ibü dümdüm babula alóngóm ene altadógabi.[†]

11 Singüldü prrista larab óe Amkoman Gyabian Bwóbdü simarrülürr [gyaur klamzan] kolae tonarr barrgonóm. A ene larab büb ama ut marrgu kalkuma bóniganónóp.

12 We ngarkwatódó, Yesu ta azid aengórr akó narrótókórr Zerrusalem wirri basirran barrbüñ mamtae kalkuma, wa sab pamkolpam [kolkal] iade nirre, tóbanan óe gyaur klamzan angrindi ibü kolae tonarr barrgonóm.

13:2 Bwób Zitüł 18:1-8; 19:1-3; Zaz 6:11-23; Metyu 25:35 * **13:3** Mi ibü enan koke gyagüpi zomalo, a ma ibü tangbamtin kwarilo elklaza-e. **13:5** Duterronomi 31:6, 8; Zosyua 1:5 **13:6** Wórr Peba 118:6 † **13:10** Ene prristab dümdüm asi yarilürr alóngóm ene urdü amsel lardögabi, altadó ne kla amsel kwarilürr. A ibü dümdüm babula alóngóm mibü altadógab, krros ne klama. Ini alap-alap bóktana. Oya kúp móðoga: ene pamkolpama Zu gida nidi mamoandako, Yesun büdüla sab ibü koke tangnamtíre. **13:11** Lebitikus 16:27

¹³ Da mi nau oyaka, ut marrgu kalkuma, dadan büód aengóm wazan.[‡]

¹⁴ Aini, ini tüpdü, mibü amkoman bangun pamkolpamab metat wirri basirr babula. A mi ma kwitüm wirri basirrüm basirrdakla, sab ugórr ne kla yarile.

¹⁵ Da mi wata metat Godón yagürnórre Yesukama, wamaka mi urdú amsel lar amarrudakla, ene módogá, mibü tae-e bóktanóm wagó, wa mibü Goda.

¹⁶ Akó bamrükgu morroal tulmil tómbapónóm akó gailüm yabü ne klamko ngibürrdü, zitülkus ini elklaza tómbapónde, igósa, wamaka e urdú amsel lar amarrudakla. Akó ene inzan gyaur klama Godón bagürwóman ngitandako.

¹⁷ Yabiób balngomól pamab bóktan arrkrru kwarilün akó ibü tangdó kwarilün, zitülkus i tib yabü samuan ngarkwatódó ngabkandako, pamzan Godka nidi pupo baindako tibiób zagetankwata. Ibü bóktan arrkrru kwarilün, igósüm i ene ngabkan zaget tómbapón kwarile bagürwómpükü a kolae gyagüpi koke, zitülkus i ne kolae gyagüpi nóma tómbapónórre, ene sab yabü kokean tangnamtirre.

¹⁸ Kibünkü metat tóre koralón, zitülkus ki taiwan umulakla wagó, ki darrü kolae kla koke tónggapónóp, akó kibü ubi dümdüm tulmil tómbapónoma blaman kwata.

¹⁹ Ka yabü taiwan arüngi byaldóla tóre bakom, igósüm kari pokoa God kürü sab popadan kalkomóle yabüka.

Dómdóm Alakón Bóktan

²⁰ Ka tóredóla Godka, paud nótó gailda. Wa tóba metat [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] we zagetan ngitanórr, Yesun óeanme. Olgabi wa mibü [Lod] Yesu Kerrison irtsümlürr büdüldügab, mibü nótó ngabkanda, adlangda, akó balngomólda wirrian [sip] ngabkan pamzan.

²¹ Ka ene Godka tóredóla kágó, God sab yabü blaman morroal elklaza nüllirre tóba ubi tómbapónóm. Akó wa mibüka ki tómbapólón oya ne elklaza bagürwóman ngitandako, Yesu Kerrisokama, noan ngi wirri kwitüm ki amngyel koralón metat-metat! [Amen].

²² [Zonaretal], ka yabü arüngi batodóla kürü arüng bütan bóktan azebóm, zitülkus ini peba mórrag wata tugupa, ka ne kla wialómórró.

²³ Kürü ubia e umul bainane, mibü zonaret Timotin tümün müötüdüğabi kuri irrurre. Kari pokoa wa ne ae nóma tame, kürü sab wató kolngomóle, ka sab yabü basenóm nóma tamо.

²⁴ Gyaurka, kibü morroal yawal bóktan nókyenamke yabü balngomól pam akó blaman Godón pamkolpam. Amkoman bangun pamkolpama, Itali kanrridügabi nidi togobórr, yabüka morroal yawal bóktan zirrbapóndako.

²⁵ Ka tóredóla, Godón gail tonarr asi ki yarilün yabü blamandó.

[‡] **13:13** Ene wibalóm oloman ubi ibüka igó bóktanóm yarilürr wagó, i ki előkrre Zu isab gyaur kla bónagan akó gida tonarr tómbapón tibiób zid bainüm, akó i wata ki ogobe Yesuka zid bainüm. I ene pokozan tómbapónórre, ngibürr kolpama ibü [tiz nangónorr] akó alzizi zomale, da i ne büód aengnórre Yesuzan aeng yarilürr. I ubi bainórre ene büód aengóm.

Zeims Ne Peba Mórrag Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Ini Peba Mórrag Nótó Wialómórr

Ini peba mórrag nótó wialómórr, tóbabóka wialómórr wagó,

“Ka, Zeims, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Godón leba zaget olomla ó Lod Yesu Kerrison.” (1:1)

Wa darrü kla koke wialómórr tóbakwata, igósidi mi umulakla wagó, oya peba atang pamkolpam oyabóka umulürrün kwarilürr. Küsil Bukdü tokom pam ngibiandako Zeimsbóka, a [Zu pamkolpam] wata nisbóka wirul umul kwarilürr:

(1) Zeims, Zebedin olom, darrü Yesun umulbain olom nótó yarilürr, oya zoret Zonpükü (Metyu 10:2-4).

(2) Zeims, Yesun zoret, darrü Yesun amkoman angun pamkolpamab balngomól pam nótó yarilürr Zerrusalem wirri basirrdü (Apostolab Tórrmen 15).

Apostolab Tórrmen 12:2 mibü byalda wagó, Zeimsün, Zebedin olom nótó yarilürr, King Errod wató emkalórr büdülümpükü. Da aprrapórr wa Yesun zoret kuri yarilürr, ini peba mórrag nótó wialómórr.

Metyu 13:55 mibü byalda wagó, Yesun tokom zoretal kwarilürr. Zeims darrü yarilürr ibükagab, a wa darrü Yesun umulbain olom koke yarilürr Yesun arról tonarrdó ini tüpdü. A ma Yesun arsümül büdüldügab ene kakóm, Zeims akó Yesun ngibürr zoretala Yesun umulbain bóktan amkoman yangunóp, akó i Yesun mamoa pamóm ugón bainóp (Apostolab Tórrmen 1:14). Ngibürr tonarr kakóm, Zeims darrü sos balngomól pamóm bainürr Zerrusalemóm (ngabka Apostolab Tórrmen 12:17; 15:13-21; 21:18; Galatia 1:19; 2:9).

Darrü Zu pam ngi Zosepus, ene tonarrdó amkoman póep nótó wialómórr Zu pamkolpamabkwata, wa wialómórr wagó, Zeims akó ngibürr Yesun mamoa pamkolpam, ibü bumigóp da ingülküpi ekrrónóp büdülümpükü pail 62 nôma yarilürr Kerrison amtómól kakóm.

Zeims Nibióbka Wialómórr

Zeims tóba peba mórrag ibükäka wialómórr

“12 Zu zitül pamkolpamdó Yesun amkoman nidi angundako, bwób-bwób barngerrón nidipako.” (1:1)

I tibióban bwóbdü koke ngabenónóp, a ngibürr bwóbdü. Ngibürra ibükagab ngaen Zerrusalem we amgütóp, zitulkus amkoman bangun pamkolpam wirri müp alión we bókyenóp Zerrusalemóm (Apostolab Tórrmen 8:1, 11:19).

Tóba peba mórraggdó Galatia pamkolpamdó (2:7-9), Pol Zeimsünbóka wialómórr wagó, Zeims darrü sos alngomól pam yarilürr, God noan ekyanórr ene zaget [Morroal Bóktan] amgolóm tóbanan pamkolpamdó, Zu pamkolpam nidi kwarilürr. Aprrapórr Zeims Zerrusalemóm ngabalórr akó bóktan amgol ó umul bain yarilürr Zu pamkolpamdó kókó wa narrótókórr. Da oya wirri ubi igósidi yarilürr peba mórrag wialómórm Zu pamkolpamdó, Yesun nidi amkoman angun kwarilürr akó Zerrusalemóm

koke nidi nygaben kwarilürr. Mi Zeimsün peba mórrag nóma atangdakla, mi umul baindakla wagó, wa Zu pamkolpamidó wialómórr.

Zeims Ini Peba Mórrag Nóma Wialómórr

Ngaen-gógópan Yesun amkoman angun pamkolpam Zu pamkolpam tibian kwarilürr. Blaman Zu pam akó simanal olmalab [gyabi sopae singgalgónónóp]. Da solkwat Zu-koke nidi kwarilürr, Yesun amkoman angunüm ugón bókyenóp. Ini Zu-koke pamab gyabi sopae singgalgórrón koke kwarilürr. Ini pokoa wirri müp sidódürr akó apprapórr pail 48 nóma yarilürr wirri bóktan amanikóp inikwata Zerrusalemóm. A Zeims enebóka koke wialómórr. Wa apprapórr gyagüpi tótók yarilürr igó, wata Zu pamkolpam Yesun amkoman angun pamkolpam idí kwarilürr ene tonarrdó. Da wa apprapórr ini peba mórrag ngaen-gógópan wialómórr, ene wirri bóktan ene kakóm, amanikóp. Ini peba mórrag apprapórr ngaen-gógópan wialómórróna, ngibürr Küsil Bukan peba ma solkwat winólómóp.

Zeimsün Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Ngakande inzana, Zeims ini peba mórrag ugósüm wialómórr Zu pamkolpam umul bainüm akó arüng bütanóm, Yesun amkoman nidi angun kwarilürr akó Zerrusalemóm koke nidi nyabenónóp.

Zeims müp ipidlórr mórrrel kolpama tibiób nóma ikub bagür kwarilürr akó gyagüpi igó ogoblórr wagó, i morroal isako ngibürrdügab.

Akó oya moboküpüdü darrú müp asi yarilürr, zitülkus ngibürr pamkolpama bóktanónóp wagó, i Godón amkoman angun koralórr, a i térrmendó koke irrbünónóp.

Zeims ta tóba peba mórrag atang pamkolpam nilóp Godón [wirri gyagüpitótók] akó apadóm.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1
- B. Müp tonarr akó pamkolpamab ubi kolae tonarr témbapónóm 1:2-18
 1. Karrkukus bór rang müp tonarrdó 1:2-8
 2. Elklaza-koke pamkolpam akó mórrrel pamkolpam 1:9-11
 3. Pamkolpamab ubia tibiób balngomólóm kainda kolae tonarr témbapónóm 1:12-18
- C. Godón bóktan arrkrru akó térrmendó angrin 1:19-27
 1. Godón bóktan arrkrru 1:19-21
 2. Godón bóktan térrmendó angrin 1:22-25
 3. Amkoman térewóm 1:25-27
- D. Blaman pamkolpam wata darrpan ngarkwatódó morroal bangón ki kwarilün 2:1-13
- E. Amkoman bangun akó morroal térrmen 2:14-26
- F. Ulit alngomól 3:1-12
- G. Amkoman wirri gyagüpitótók Godkagabi tótókda 3:13-18
- H. Inzan tulmil térrmen témbapón-gu tüpan pamkolpamazan témbapondako 4:1-17
 1. Yabü arról Godón tangdó irrbünám 4:1-10
 2. Darrú olom zaz ain-gu 4:11-12
 3. Iku bagürgu sab ngürrankwata 4:13-17
- I. Zeims mórrrel kolpamidó bóktanórr wagó, God sab ibü zaz nirre 5:1-6
- J. Ngibürr Ilik Bókraran Bóktan 5:7-20
 1. Zao-zao nyaben azid aeng tonarrdó 5:7-12

2. Tórean arüng 5:13-18

3. Oya salkomól, amkoman bóktandóból nótó apólda 5:19-20

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

1 Ka, Zeims, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Godón [leba zaget olomla] ó [Lod] Yesu Kerrison.

Ka wialómdóla 12 Zu zitül pamkolpam, Yesun amkoman nidi angundako, bwób-bwób barngerrón nidipko.

Morroal ngürr yabüka.

Karrukus Bórrang Müp Tonarrdó

2 Kürü [zonaretal], yabü obzek kwata abün-abün müpa nóma togoble, ene müp bagürwómpükü yazeblamke.

3 Zitulkus módóga, e umulakla, müpa yabü amkoman bangun nóma apókda, akó yabü amkoman moboküpi banguna nóma pupo bainda, da e sab gaodó kwarilo karrukus bórrangóm.

4 Akó e umul bain kwarilün karrukus bórrangóm blaman tonarr, igósüm e [idu kómäl] kwarilo samuan ngarkwatódó akó darrü kolae babul yarile yabü moboküpü, darrü kla kokean arenane.

5 Yabü darrüpan ne [wirri gyagüpitótók] babul nóma yarile, wa Godón ki yato da oya sab sekyene. God ngaru bapón-koke gailda blamandó, oyakagab inzan bóktan babula wagó, e kolaeakla.

6 A wa nóma yato-e, wa wata amkoman yangune a ninis gyagüpitótóke koke yarile, zitulkus ninis gyagüpitótóke nótó gyagüpi tótókda, wa igósidi maludu goblolzana, wóra ne kla amzazilsimzazil angónda.

7 Inzan pama igó gyagüpi koke ki tótók yarilün wagó, wa sab darrü kla ipüde Lodkagabi.

8 Zitulkus módóga, wa ninis gyagüpitótók pama akó pamkolpam umul-kokeanako, ia wa sab tónggapóné wa ne poko bóktanórr.

Elklaza-koke Pamkolpam akó Mórrel Pamkolpam

9 Kari-kari ngi akó elklaza-koke zonareta wa ikub ki bagür, zitulkus God oya ngi kwit emngyelörr.

10 A mórrel nótóke, wa ma ikub ki bagür, God oya ngi tüp nóma solkomólör, zitulkus wa sab twal pulzan bamrüke.

11 Abusa tóba ururpükü nóma banikda, ene twal akolamda; oya pula balókda ó oya ongang bapón kulainda. Da ene inzana, mórrel pama sab inzan bamrüke tóba zaget tómbapónde.

Pamkolpamab Ubia Tibiób Balngomólóm Kainda Kolae Tonarr Tómbapónóm

12 Bagürwóm watóke, karrukus nótó zamngórróna, abün-abün müpa oya nóma sawiónónóp. Zitulkus módóga, oya amkoman moboküpi banguna tüób nóma pupo bainda, wa [ngarkwat-koke arrólan] müóngdur ipüde, God alkamül-koke ne bóktan tónggapónórr ibüka, [moboküpü ubi] nibióbe oyakamóm.

13 Darrüpan ubi kolae tonarr tónggapónóm nómade, wa igó koke ki yarilün wagó, "God kürü wató alngomólóm kainda kolae tonarr tónggapónóm." Zitulkus módóga, kolae gaodó kokea Godón alngomólóm kolae tonarr tónggapónóm. Akó ta God darrü olom kokean elngomóle kolae tonarr tónggapónóm.

¹⁴ A paman tóbanan kolae ubia oya alngomólda kolae tonarr tónggapónóm, ene ubia oya nóma ilklió aliónda akó ódódda.

¹⁵ Olgabi, oya kolaea küppükü nóma baine, ene ubia kolae tonarr alngumilda. Akó kolae tonarra tai wirri nóma bainda, wa büdül alngumilda.

¹⁶ Kürü moboküpüdü zonaretal, e ngibürr kolpam ok bain-gu yabü ilklió bünlönüm ene bóktane wagó, God pamkolpam wató balngomólóm kainda kolae tonarr tónggapónóm!

¹⁷ Blaman morroal a dudu kómal [gyaur kla] kwitümgabako. I Abdó gab tótókdako, pülpüldü zyón klamab Ab, noan térrmen tulmil koke bümzazildako zyón klamab dandangazan banendako.

¹⁸ Tóbanan ubi ngarkwatódó, mi tóbabótorró amkoman bóktandógab, igósüm mi ngaen-gógópan kúp* kwarilo blamandógab, wa ne elklaza tómbapónorr.

Godón Bóktan Arrkru akó Tórrmendó Angrin

¹⁹ Kürü moboküpüdü zonaretal, e wata igó poko umul kwarilo: Yabü blamanab wirri ubi ki yarile bóktan arrkrrum, e büsai-büsai bóktan-gu, akó büsai-büsai ngürsilüm bain-gu.

²⁰ Zitulkus módgá, paman ngürsila ene dümdüm nygaben koke alngumilda, Godón ubi ne klame.

²¹ We ngarkwatódó, blaman kolae elklaza amónamke yabiób ngayabendógabi akó piküp bainamke ene blaman abün kolae térrmen tómbapón-gum. Da yabiób ngi tüp előkam akó ene bóktan ipüdam, God ne kla iltümülür yabü moboküpüdü, zitulkus God gaodóma yabü zid bainüm, e ene bóktan nóma ipüdane.

²² E wata igó pamkolpam kwarilo, Godón bóktan térrmendó nidi angrindako. A igó pamkolpam koke kwarilo, güblangane enan nidi arrkrrudako. Inzan pamkolpama tibiób ilklió bülióndako.

²³ Nadü oloma Godón bóktan arrkrruda, a térrmendó koke angrinda, wa inzan oloma, tóba obzek nótó ngabkanda glasdó, wa ne obzekpükü tómtómólórr.

²⁴ Wa tóba ngabkanda, da wa nóma alkomólda, dümdüman oya tóba obzekbóka ma ugón bamrukda.

²⁵ A darrü pam inzana, tai nótó ngabkanda ene dudu kómal gida, pamkolpam ne gida-a ausda kolae tonarrdógabi. Wa metat ene gida ngabkan yarile, oya koke bamrukla wa ne poko arrkrrurr, a wa térrmendó irrbüle. God sab inzan pam bles ine ene térrmen tómbapónde.

²⁶ Nadü oloma igó nóma gyagüpi tótókda wagó, wa Godón [ótókda], a wa ma tóba ulit koke alngomólda, wa tóba ilklió büliónda akó oya térewómdü kúp babulako.

²⁷ God, mibü Ab nótóke, [kolkal] akó [tóman-koke] térewóm apadóda. Inzan ne térewóme: abal-koke olmal akó kóble, ibü ngabkanóm müp tonarrdó nóma kwarile, akó tüpan pamkolpam koke ki ok bain kwarilün marü alngomólóm kolae elklaza tómbapónóm.

* ¹⁸ *ngaen-gógópan kúp*: Ini bóktan opora igó klambóka apónda igó, ngaen-gógópan ne kúpa angurindako ó ngaen amtómólórrón olom akó lar kupo. God Israél pamkolpam nümtinóp ini elklaza aliónum oya. Aini Zeims amkoman bangun pamkolpam atanında ngaen-gógópan kúpüdü, zitulkus i amkoman kómalako blaman tómbapórrón elklazadógab.

Blaman Pamkolpam Wata Darrpan Ngarkwatódó Morroal Bangón Ki Kwarilün

1 Kürü zonaretal, e mibü [wirri kómal zyónpükü] Lod Yesu Kerrison amkoman angundakla. Amkoman bangun pamkolpamzan, e blaman pamkolpam wata darrpan ngarkwatódó morroal bangón kwarilünke.

2 Darrü pama aprrapórr yabü kwóbbazen müótüdü tübangrine wirri darrem [gold] rring a wirri darrem mórrkenyórr bamelórrón, a darrü elklaza-koke pama tómanpükü mórrkenyörri ta tübangrine.

3 E aprrapórr ene wirri darrem mórrkenyórrpükü pam kubó morroal yangórre ó bóktórre wagó, "Marü morroal mórran poco yóni," a elklaza-koke pamdó kubó ma igó bóktórre wagó, "We zamngól o popa we mórra tüpdü, kürü wapór minggüpanan."

4 E ne inzan poco nómá tónggapónane, e yabiób darrpan-darrpan, darrpan ngarkwatódó-koke morroal bangóndakla. Akó e yabiób darrpan-darrpan zaz baindakla kolaean gyagüpítótóke.

5 Kürü moboküpü zonaretal, tübarrkru! God ini tüpan elklaza-koke is tüób silianórr akó i mórrrel kolpamzanaka tibiób amkoman bangunanme. God ibü silianórr tóba Kingzan Balngomóldó barrbünum. Akó wa ibü [alkamül-koke bóktan] nókyenóp ene Balngomóldó barrbünum, [moboküpü ubi] nibióbe oyakamóm.

6 A yadi, e elklaza-koke isab ngi tüp előkarre. E mórrrel kolpam larógóm morroal bangóndakla elklaza-koke kolpamdögabi? Ene mórrrel pamako, yabü kle-kle nidi bangundako akó yabü nidi bumurratdako kotódó zamngólóm!

7 Akó ene mórrrel pamako, Yesun kómal ngi nidi kulaindako, wa yabü ne ngi nókyenóp!*

8 E dümdüm kla tónggapón koralo, e ne gida nómá mamoanane wagó, "Marü moboküpü ubi moba mingüpanandó ne olome[†] inzan ki yarilün, marü moboküpü ubi mobakazane." Ini gida Godón gida-e, mibü King nótóke, e ne gida Godón Wibalómórrón Bóktandó asendakla.

9 A e ma ne pamkolpam darrpan ngarkwatódó-koke nómá morroal bangunane, e kolae tonarr tónggapónane akó gida-a pupo nirre wagó, e gida amgün pamkolpamakla.

10 Ka ene poco wiáloma, zitülkus nadü oloma dudu gida mamoanda a wa ma darrpan gida bóktan poco alkamülda, ene inzana wamaka wa blaman gida bóktan poco amgündä.

11 Nótó yarilürr wagó, "Ma kol ó pam gómlógu," wa akó yarilürr wagó, "Ma darrü olom büdülämpükü amkalgu." Ma ne pam ó kol koke nómá gómló namulo, a ma ma darrü olom büdülämpükü emkolo, ma igósidi gida amgün pamóm baino.

12 Da mórdóga, bókta akó tórrmen tómbapónam ene kolpamzan, God sab nibiób zaz nirre ene gida ngarkwatódó, pamkolpam ne gida-a ausda kolae tonarrdögabi.

* **2:7** wa yabü ne ngi nókyenóp, oya küp mórdóga: e Yesunakla. † **2:8** mingüpanandó ne olome wa blaman pamkolpambóka apónda, ma nibiób amorrändóla. **2:8** Lebitikus 19:18

13 Zitülkus módóga, God sab oya gyaur-koke zaz ine, gyaur-koke nótó yarilürr ngibürr pamkolpamdó. Gyaur nadü olome ngibürr pamkolpamdó, oya zitülkus babula gumüm, God sab pamkolpam ne ngürrdü zaz nirre.

Amkoman Bangun akó Morroal Tórrmen

14 Kürü zonaretal, ia laró morroala darrü oloma ne nóma bóktóne wagó, "Kürü amkoman bangun asine," a wa ma tórrmendó koke ingrile? Ia inzan amkoman banguna oya zid ine? Koke!

15 Aprrapórr darrü zonaret ó bólbotan mórrkenyórr a blaman ngürrzan alo kla babulako.

16 Da darrüpa yabükagabi ne oyaka igó nóma bóktóne wagó, "Ugó wam, paud sab marüka asi ki yarilün; morroal mórrkenyórr bate ururüm akó morroal elo," a wa ma oya darrü kla ne koke nóma ekyene batenóm ó alom, ia laró morroala?

17 Ene inzana, amkoman bangun tebean nómada, tórrmen-koke, wa büdüla.

18 A darrüpa sab ma igó yarile wagó, "Inzan taia: Darrü oloman amkoman bangun go asine, akó darrü oloma go tórrmen tómbapónda." A ka sab bóktan inzan alkommol namulo wagó, "Ma kya moba amkoman bangun kóbó kómytea, ma tórrmen koke nóma tómbapondóla, da ka kubó marü kólba amkoman bangun mómyeno tórrmendógabi."

19 Ma igó poko amkoman angundóla wagó, wa darrpan Goda. Taia, da ene gaodó kokea! Kolae samua ta ene poko amkoman angundako - akó gum tórrngónóm baindako.

20 Ma gonggo pamla, ia marü ubi ka marü mómyeno wagó, tórrmen-koke amkoman bangunan küp babula?

21 God larögóm mibü abbobat Eibrra-amón ipadórr [dümdüm tonarr] olomzan? Tóba tórrmendógabi, wa téba olom Aesakón [alta] kwitudü nóma emngyelorr larzan Godka.

22 Ma igó asendóla, wa Godón amkoman angun yarilürr akó tórrmendó ingrinürr, akó oya amkoman banguna [dudu kómal] bainürr oya tórrmendógabi.

23 Akó Godón Wialómórrón Bóktana küppükü bainürr wagó, "Eibrra-am Godón amkoman yangunürr, da ini zitülkusdü, God oya ipadórr dümdüm tonarr olomzan." Akó God oya igó ngilianórr "kürü gódam."

24 Da e kuri esenane, God darrü pam apadóda dümdüm tonarr olomzan, ini nis tonarrdógbab, oya amkoman bangun akó oya tórrmen.

25 Ene inzana, God larögóm Reiebón[‡] pam apyón kol nótó warilürr, apadóda dümdüm tonarr olomzan? Tóba tórrmendógabi, wa ene kómdam bain pam téba müötüdüzan irrbünürr. Akó solkwat wa ibü darrü kwat nómtyenóp bakonóm.

26 Da módóga, amkoman bangun tebean nómada, tórrmen-koke, wa büdüla, samu-koke büb büdülzana.

2:21 Bwób Zitül 22:1-14 **2:23** Bwób Zitül 15:6; 2 Krronikol 20:7; Aesaya 41:8 [‡] **2:25** Rreib: Zosyua Keinan tüp nóma bangrinüm kain yarilürr Isrrael pamkolpampükü, wa nis kómdam bain pam zirrnápónorr Zerrikó wirri basirr kómdam ainüm. Rreib ibü nünükürr téba müötüdü akó tangnamtinürr kórzýnüm. **2:25** Zosyua 2:1-21

3

Ulit Alngomól

¹ Kürü [zonaretal], umulbain pama abün-koke bairre yabükaqabi sos kugupidü, zitülkus e umulakla, God sab kibü, nidi umul baindakla, wirrian [kolaean darrem] tókyerre ngibürr pamdógab, ki ne kolae kla nómá tómbapónórre.

² Zitülkus módóga, mi blamana abün tonarrdó bütandakla. Nadü oloma ne kokean nómá bütüne, wa ne poko bóktóne, wa [dudu kómáll] pama, gaodómá tóba blaman büb alngomólóm.

³ Mi kari ayan poko* nómá kolabütandakla [osan] taedó mibüka güülangpükü bainüm, mi gaodómakla ene dudu os alüngsalüng angónóm. ⁴ Ó e but gyagüpi amónam. Enana i amkoman wirriako akó ibü wóra amarruda, ibü karian kulia alüngsalüng angónda, updü paman ubi nóla tótókóma.

⁵ Da ene inzana, ulit wa kari klama bübdü, a wa ma wirri elklazabóka ikub bagür umula.

E gyagüpi amaikl kwarilo igó, karian ura wirri molpoko ia setanda.

⁶ Ulit ta urzana. Wa bübdü kolaean klama. Wa kolae arrgubinda dudu bübdü. Wa tóba dudu arról kulainda akó wa tóba ur apadóda [metat bólmyan urdüğabi].

⁷ Pamakan gaodómá abün obzek lar ngórrób bainüm akó wa ibü ngaen ngórrób ninóp: abün obzek narr lar, pýae, tüpdü ngübyón elklaza, ó maludü nygaben elklaza.

⁸ A darrú olom ma gaodó kokea tóba ulit ngórrób ainüm. Ene ulita metat kolae bóktanda, akó gwar büdül tarükzana, ulit ta inzana.

⁹ Ulii pamkolpama mibü Lod, mibü Ab nótóke, oya agürdako, akó dadan uliti i pamkolpam bamórrdako, God tóbanan obzeksyók ngarkwatódó nibiób tómbapónorr.

¹⁰ Ene dadan taedógab agürwóm a amórr bóktana burruandamli. Kürü zonaretal, inzan koke ki yarile.

¹¹ Ia anón nae a kapórr naea darrpan aróbdögabi tótókdamli? Koke!

¹² Kürü zonaretal, ia [pig] nugup gaodómá [olib] küp bapónóm ó [greip] syepor gaodómá pig küp bapónóm? Kokean! Ene inzana, anón naea kapórr nae aróbdögabi koke tópkóne.

Amkoman [Wirri Gyagüpitótók] Godkagabi Tótókda

¹³ Ia nótóke yabü aodó, wirri gyagüpitótóke akó umul nótóke morroal ó kolae amzyatóm? Da wa ki okaka bümzazil tóba morroal tórrmen tulmildüğabi, wa ne tórrmen tómbapónda tóba ngi tüp balkomólde, zitülkus wirri gyagüpitótóka oya tangamtinda tóba ngi tüp balkomólóm.

¹⁴ A ngibürra yabükagabi, yabü gyagüp kolaea wirribóka akrranda moboküpü, zitülkus yabü ubia e ta morroal umulbain pamóm bainane. E yabióban gyagüpi bomandakla. E ne inzan nómá kwarilo, ikub bagürgu wagó, e wirri gyagüpitótók pamakla. Obae tizgu enezan.

¹⁵ Yabü gyagüp kolaea nómá akrranda akó e wata yabióban gyagüpi bomandakla, yabü wirri gyagüpitótók kwitümgab kokea. A ene wa tüpan akó pamakanan gyagüpitótóke, akó [deböldögaba].

* ^{3:3} *kari ayan poko*, Mórrke-mórrke módóga: *bit*. Ene *bit* [osan] taedó wóp angórrón yarilürr akó sye nizan kwata amrókrón yarilürr. Ene os alüngsalüng angónóm, ma kubó sye numurruto.

16 Zitülkus módóga, ene bwóbdü pamkolpam gyagüp kolaea nóma akranda akó i wata tibióban gyagüpi bomandako, ene pokodó pamkolpam müpdü kwarile, balngomól nabe kwarile, akó i blaman abün-abün kolae tómbapónorre.

17 A kwitümgab ne wirri gyagüpitótóka tótókda, oya wirrian kla módóga, wa [kolkala]. Akó wa blaman tonarrdó paudüdüma, oya gyaur tonarr asine pamkolpamđó, wa pamkolpamab bóktan arrkruda, oya wirri gyaur asine pamkolpamđó, wa morroal tórrmen tulmil tómbapónda, wa blaman pamkolpam darrpan ngarkwatódó morroal bangunda, akó oya moboküp amkomana.

18 Paud nidi ódóddako akó küp nidi aritódako paudi, i sab [dümdüm tonarr] abülnürre.

4

Yabiób Arról Godón Tangdó Irrbünam

1 Ia larógóm tómbapónda gazirrwóm ó ongyaltongyala yabü aodó? I tómbapondamli yabü kolae büban ubidügabi. Ene ubia yabü moboküpü gazirrdako.

2 Yabü ubi darrü klámoma, a e ma koke ipüdane. We zitülkusdü, e pam amkalóm kaindakla ene klámóm. Akó yabü wirri ubi ngibürr isab elklazamóma, a e ma gaodó kokeakla azebóm. We zitülkusdü, e ongyaltongyaldakla akó gazirrdakla. Yabü ubi elklaza babul igósiadiako, zitülkus e Godón koke atodakla.

3 E nóma atodakla, e koke ipüdane, zitülkus e kolae zitüldügab atodakla yabiób kolae büban ubi ngarkwatódó amanóm.

4 E kol gódmol pamzanakla!* Ia e umul-kókakla wagó, e tüp gódam nóma angundakla, e Godón gómdamal kokeakla? We ngarkwatódó, nadü oloman ubie tüpan gódamóm bainüm, wa igósi Godón gódamóm-koke baine.

5 Igó gyagüpi tótókgu wagó, Godón Wialómórrón Bóktana enan bóktanda wagó, "Oya gyagüp kolaea amkalda ó oya wirri ubi ene samudüma, wa ne samu ingrinürr mibü bübdü."

6 A God ma mibü wirri [gail tonarr] akyanda. We zitülkusdü, tóba Wialómórrón Bóktana bóktanda wagó,

"God ibüka bóka bamgünda, tibiób ngi nidi kwit aindako.

A wa ibü gail tonarr akyanda, tibiób ngi tüp nidi balókdako."

7 We ngarkwatódó, yabiób arról Godón tangdó irrbünam. A e [deböldó] bóka bamgülam, da wa kubó busole yabükagabi.

8 Godón minggüpanan togob, da wa kubó yabü minggüpanan tame. Yabiób tang bagulam, e kolae tonarr kolpam nidipakla, akó yabiób moboküp [kolkal] ninam, e ninis gyagüpitótóke nidipakla.

9 E gyaur koralo yabiób kolae tonarrdó, e gyaurwóm akó yón gyaur koralo. Yabü ngüóng órnae izazinam ama gyaurwómdü akó yabiób bagürwóm ama büdül obzekzan ninam.

10 Yabiób ngi tüp előkam Lodón obzek kwata, da wa yabü ngi igósi kubó kwit nirre.

* **4:4** Ene bóktan opor *kol gódmol pam* Ngaep Bukdüğabia. God tóba pamkolpam inzan ngibláorr, i obae god [ótók] nóma kwarilürr. (Zerremaea 3; 13:27; Aesaya 54:5-7; 57:3) **4:6** Ilik Bókrran Bóktan 3:34

Darriü Olom Zaz Ain-gu

¹¹ Zonaretal, yabiób darrpan-darrpanbóka kolae poko bóktan-gu. Nadü oloma ne kolae poko nómá bóktóné tóba zonaretbóka ó wa ne oya nómá zaz ine, wa Godón gidabóka kolae poko bóktóné akó gida zaz ine, zitülkus gida-a bóktanda wagó, "Marü [moboküpdu ubi] moba minggúpanandó ne olome[†] asi ki yarilün." Ma ne kolae poko nómá bóktono gidankwata, ma gida mamoañ olom kokela, a ma zazzanla.

¹² God wata darrpan gida gail olom ó zaz ta watóke. Da wa gaodóma zid ainüm akó kulaínüm. Da mató, ma nótókla, moba minggúpanan ne olome, oya zaz ainüm?

Ikub Bagürgu Sab Ngürrankwata

¹³ Tübarrkrru, e nidi bóktandakla wagó, "Errkya o sab mi ogobo ini o ene wirri basirrdü, darrpan pail we amaikrre, elklaza bumiógrre ó sel nirre akó mani tónggapórre."

¹⁴ Wai, e umul-kókakla yabü ngayaben sab ia yarile, zitülkus yabü ngayaben kepkerzanako, karianbóka okaka tübine a akó bamrüke!

¹⁵ A e ma igó ki korala wagó, "Lodón ubi ne nómá yarile, mi sab ngayaberre akó ini kla o we kla tónggapórre."

¹⁶ A errkya e ma yabiób ene bókam bagósorrón bóktanabkwata ikub bagürdakla, zitülkus e gyagüpi tótókdakla ene bókam bagósorrón bóktan kari morroal kokeako. Ínzan ikub bagür kolaean pokoa.

¹⁷ Da módoga, morroal tónggapón umul nótóke, a ma koke tónggapónda, wa igósidi kolae tonarr tónggapónda.

5

Zeims Mórrel Kolpamdó Bóktanórr Wagó, God Sab Ibü Zaz Nirre

¹ Tübarrkrru, e mórrrel kolpam nidipakla.* E wata yón taegwarr akó yón bamto kwarilo, zitülkus müp tonarra tótókda yabüka.

² Yabü mórrrela sab babüne, akó pua yabü mórrkenyórr sab alóng kwarile.

³ Saka yabü gold a [silba] kolae nirre. Ene saka sab pupo nirre wagó, e elklaza-koke is koke tangbamtin kwarilnürü yabiób gold a silba-e. Akó saka gold a silbazan kolae ainda, God sab yabü kolae nirre, urazan elklaza alóngda. E yabiób mórrrel kwób asudakla ini dómdóm ngürrdü, God ma yabü zaz bainüm kaina. ⁴ E bangónarre darrem kla aliónüm ibüka, yabü apapdó nidi agap kwarilürr. Tübarrkrru! Ene zaget pama murkurr akrrandako. Abül pamab yón taegwarra Godón güblang kuri emrróne, Wirri Arüng Lod nótóke.

⁵ E tüpdü abün mórrrel elklaza tumum ngayabendakla akó yabü kolae büban ubi ngarkwatódó. Enezan ngayabende, e larzanakla pyórr aupürrün bódapón ngürrankü.

* ^{4:11} Ma müsirrga ain bóktan 2:8 ngakanke. * ^{5:1} Ini atang pokodó, 5:1-6, Zeims mórrrel pamkolpamdó wialómórr, Yesun aprrapórr koke nidi amkoman angun kwarilürr. I elklaza-koke pamkolpam kle-kle bangón kwarilürr. Zeims ibübóka wialómórr Yesun amkoman angun pamkolpam arüng bótanóm igó bóktandágab wagó, God sab ene mórrrel pamkolpam zaz nirre. Akó Zeimsün ubi yarilürr Yesun amkoman angun pamkolpam amtyanóm wagó, mórrrel elklaza ngambangóldó gonggo pokoa. We ngarkwatódó, ibü ene mórrrel kolpamabkwata gyagüp kolaea koke ki akrran koralón.

6 E dümdüm nyaben pamkolpam zaz ninarre akó büdülpükü ekrrónarre,[†] gaodó koke nidi kwarilürr yabüka bóka bamgünüm.

Zao-zao Nyaben Azid Aeng Tonarrdó

7 We ngarkwatódó, zonaretal, zao-zao nyabelam, kókota Lod sab nóma tolkomóle. E ngaon pam gyagüpi amaikam, wa piküpan enezan akyanda kókota oya apapa sab morroal alo küp apóne. Akó wa piküpan enezan akyanda kókota pail akó bao ngupa timile.

8 E ta inzan, zao-zao nyabelam akó yabiób arüng bütalam, zitulkus Lodón alkomól tonarra minggüpanan kuri tübine.

9 Zonaretal, murkurru bókraran-gu yabiób darrpan-darrpandó, igósüm Lod sab yabü koke zaz nirre akó [kolaean darrem] koke nilirre. Tübarrkrru, Zaz wata wa mamtaedó zamngólorróna.

10 Zonaretal, [prropet] gyagüpi amónam, Lodón ngidü nidi bóktan kwarilürr. Ibü nütaninam, i enezan zao-zao nyaben kwarilürr, enana i azid aengóp.

11 Tübarrkrru, mi gyagüpi tótókdakla wagó, bagürwóm idipko, karukus nidi bórróngóp. E kuri arrkruarre Zob enezan karrukus zamngól yarilürr, akó e umulakla wagó, Lod dómdóm laró morroal sidódürr oyaka. E umulakla wagó, Lod wirri gyaur akó morroal tonarra.

12 Kürü zonaretal, tai amkoman wirrian ne klame, darrü kla ngilian-gu yabiób [alkamül-koke bóktan] arüng akyanóm. Godón kwitüm nyaben bwób ó ini tüp ó darrü kla ngilian-gu yabiób bóktan arüng akyanóm. E wata igó bóktónane wagó, "Taia" ó "Koke," da e wata yabiób bóktan ngarkwatódó tómbapónane. Ene igósüm, God sab yabü zaz koke nirre akó kolaean darrem koke nilirre.

Tórean Arüng

13 Ia darrü oloma yabü aodó müpdügab azid aengda? Wa tére ki eko. Ia darrü olom barnginwómdüma? Wa Godón agür wórr ki batolón.

14 Ia darrü olom yabü aodó azida? Wa sos [balngomól byarrmarr pam] ki ngibau akó i oyankü tére ki ekónóm ó oyaka oel ki ekónónóm Lodón ngidü.

15 I nóma tére ekorre, amkoman angundi ene klama amkoman kubó tómbapóné, azid oloma dólóng baine akó Lod oya irsümüle azidüdügab. Wa aprrapórr kolae tonarr nóma tónggapónórr, God oya kolae tonarr kubó arrgone.

16 Da móðoga, yabiób kolae tonarr pupo bain kwarilün yabiób darrpan-darrpandó akó tére kwarilün yabiób darrpan-darrpanankü, igósüm e dólóng bairre. [Dümdüm tonarr] oloman térean arüng asine ó wa küp bapóné.

17 Prropet Ilaeza mizan pamakan yarilürr. Wa amkoman moboküpi tére ekorr wagó, ngupa sab koke ki tümil. Da aüd pailüm akó poko ngupa ene tüpdü kokean tümilürr.

18 Wa akó tére ekorr, da pülpüla ngup zirrsapónórr akó tüpdü elklaza we waonóp.

Oya Salkomól, Amkoman Bóktandógb Nótó Apólda

[†] 5:6 Ene mórrrel pamkolpama aprrapórr ene kla tibi koke tómbapón kwarilürr, a i zaz mani nüliónónóp tómbapónóm. 5:11 Zob 1:21-22; 2:10; Wórr Peba 103:8

19 Kürü zonaretal, aprrapórr darrüpa yabü aodó amkoman bóktandógab apól yarile akó darrüpa oya salkomóle.

20 Ene olom nótó salkomóle, wa ki emzyat wagó, kolae tonarr olom ne nótó nóma salkomóle tóba apól kwatódógab, wa sab ene kolae tonarr olom zid ine büdüldügab samuan ngarkwatódó akó God abün kolae tonarr barrgone oyabókamde.

Ngaen-gógópan Peba Mórrag Pita Ne Kla Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Ene Yesun umulbain oloma, Pita, ini peba mórrag wialómórr oya arróla blakón ngarkwat nóma yarilürr. Wa ini peba mórrag we tonarrdó wialómórr ibü aodó, pail 62 akó 67 Kerrison amtómól kakóm. Wa ene Yesun amkoman angun pamkolpamdó wialómórr, 5 prrobinsdü nidi nyaben kwarilürr Eisia Maenor kugupidü (1:1). Ene tonarrdó, pamkolpama ibü wirri müp alión kwarilürr. We ngarkwatódó, Pita ini peba mórrag wialómórr ibüka, ibü arüng bótanóm akó ibü arüngi byalóm inzan pamkolpamzan nyabenóm, Yesu Kerrisonkü nidipko. Wa blaman amkoman bangun pamkolpam - ia müór ó kol, ta ia [leba zaget] is ó ibü wirri pam, ta ia sos [balngomól byarrmarr pam] ó popa pam, sosankü zaget nidi tómbapónónóp - we bóktan nókyenóp wagó, "dümdüm nyabenóm amkoman angun-koke pamkolpamab aodó akó karrkukus bórrangóm müp tonarrdó." Pita akó ta wialómórr wagó, i darrem kla ki ipüdörre, i ne karrkukus nóma ki bórrange.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-2
- B. Küsil arról 1:3-12
- C. God tóba pamkolpam ngibaunürr kolkal nyabenóm 1:13-2:10
- D. Godón leba Zaget pamkolpam 2:11-17
- E. Kerrisozan Azid Aeng 2:18-25
- F. Morwal akó Konggal 3:1-7
- G. Azid aeng dümdüm elklaza tómbapónde 3:8-22
- H. Godón ubi ngarkwatódó nyaben 4:1-6
- I. Godón gyaur kla morroal ngabkan pamkolpam 4:7-11
- J. Krristión kolpamzan azid aeng 4:12-19
- K. Godón pamkolpamdó gyagüpbar yarile wagó, Yesu Kerriso sab tolkomóle 5:1-11
- L. Dómdóm alakón bóktan 5:12-14

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Saemon Pita, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Yesu Kerrison [apostolóla].

Ka wialómdóla yabüka, Godón alearrón pamkolpam, barngerrón nidi-pakla akó mogobzan nidi nyabendakla ini prrobins kugupidü, Pontus, Galatia, Kapadosia, Eisia, akó Bitinia.*

² God, mibü Ab nótóke, ngaen umul yarilürr wagó, oya ubi yabü aleanóma. Tóba Samua yabü [kolikal] ninóp akó tibi-tibi amanórr Godónkü. Inzan kwata wa yabü ilianórr Yesu Kerrison bóktan arrkrrum akó ene igósüm, Yesu yabü tóba óe-e ki nangrre yabü kolae tonarr barrgonóm.

* ^{1:1} Ini 5 prrobins Rrom kinga balngomól yarilürr. Errkyia ini bwób Tórrki kantrri kugupidümako, Eisia Maenor kugupidü.

Ka tóredóla, Godón ngaru bapón-koke [gail tonarr] akó moboküpdu paud sab asi ki namülam yabüka.

Küsil Arról

3 Mi blamana oya yagürnórre, mibü [Lod] Yesu Kerrison God akó Ab! Oya wirri gyauranme wa mibü küsil arról tókyenóp, wamaka mi akó tóbabótóp. Wa ene kla inzan kwata tónggapónórr igó, wa Yesu Kerrison ırsümüller büdüldügab. Olgabi mi wirribóka [gedlóngóm baindakla],

4 God ne [alkamül-koke bóktan] tókyenóp. Ini klama kokean kolae akó tómanpükü baine, akó kokean odole. God ene kla kwitüdü amoandase yabünkü.

5 Yabü amkoman bangunanme God yabü alblangda tóba arüngdüğabi, kókó ene dómdóm ngürrdü, zid bain ugórr sab tónggapórrón yarile okaka bümzazilüm.

6 Wirribóka bagürwóm kwarilün ini klamdó, enana errkyä yabü zitülkus asiko gyaur aengóm tugupurr tonarróm, zitülkus yabü abün-abün müpa bawiónda.

7 Ini müpa togobórr igó poko amtyanóm wagó, yabü amkoman bangun amkomana. Pama [gold] urdü angrindako apókóm ó asenóm ene gold ia kolkala, enana golda sab kolae baine. Yabü amkoman bangunab darrem kia wirriana goldan darrem klamdógab, da God yabü amkoman bangun apókda. Akó God nómá asenda wagó, yabü amkoman bangun amkomana, wa sab yabü agür yarile, yabü ngi wirri kwitüm amngyel yarile, akó wirri ngi emelele yabüka, ene tonarrdó Yesu Kerriso nómá okaka tübine.

8 Enana e oya koke kuri esenane, a yabü [moboküpdu ubi] ma oyaka asine. Akó enana e oya koke asendakla errkyä, a e ma oya amkoman angundakla akó e wirribóka bagürwómdakla, igó wirri kómálgab bagürdü, e gaodó kokeakla bóktanóm.

9 E bagürwómdakla, zitülkus e umulakla wagó, God yabü zid bainda yabü amkoman bangundüğabi.

10 Ngaen-ngaen, [prropeta] Godón bóktan bóktónóp ene gail tonarrankwata, God yabü ne kla ki tókyerre. Ene prropeta yamkünónóp akó yapinónóp ini zidbainankwata.

11 I yamkünónóp asenóm, ene zidbaina sab laró tonarrdó akó iazan tame, Kerrison Samua ne klambóka apón yarilürr ibü moboküpdu, wa nómá bóktanórr solkwat ne klama tómbapónórre Kerrisoka. Wa Kerrison azid aengankwata bóktan yarilürr akó [wirri kómálgab zyónankwata], Kerriso solkwat ne kla ki ipüde.

12 God ene prropetódó okaka simzazilürr wagó, i ini zidbainankwata nómá zudrratlórr, ene tibiób morroalóm koke yarilürr, a yabü morroalóm. Errkyä ini tonarrdó, igó pama ini zidbainankwata yabü azazildako, Morroal Bóktan Yesunkwata nidi zudrratlórr yabüka, Godón Samuan arüngi, God noan zirrsapónórr kwitümgabi. [Anerruab] ta wirri ubia ini zidbainankwata umul apadóm.

God Tóba Pamkolpam Ngibaunürr Kolkal Ngyabenóm

13 We ngarkwatódó, yabiób gyagüpitótók tómbapónam, dümdüm gyagüpitótókpükü koralón, akó e wirribóka gedlóngóm bain kwarilün ene gail tonarróm, God sab yabü ne kla sidüde, Yesu Kerriso okaka nómá tübine.

14 E Godón bóktan amorran olmalzanakla, myamem ene kolaeen ubi ok bain-gu yabü balngomólóm, yabü ene ubi ngaen kwarilürr, e Godónbóka umal-kók nóma kwarilnürü.

15 A e wata kolkal ngyaben kwarilo, wata God kolkalzan ngyabenda, yabü nótó ngibaunürr tóba pamkolpamóm bainüm.

16 Zitülkus módoga, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, "E wata kolkal ngyaben kwarilo, zitülkus ka, yabü God nótókla, kolkal ngyabendóla."

17 E Godón "Ba"-bóka ngiliandakla, e oyaka nóma tére bakodakla, blaman pamkolpam darrpan ngarkwatódó nótó zaz bainda tibiób térrmen tulmil ngarkwatódó. We zitülkusdü, inzan ngyaben kwarilo mogobzan ini tüpdü, Godón gum-gum [ótókde].

18 Zitülkus módoga, e umulakla igó, God yabü nadü klame [aurdú amanórr] yabü küp-koke ngyabendógab, yabü abalbobatala ne poko umul nyónónóp. God yabü koke aurdu amanórr ene elklaza-e, sab ne klama kolae bairre, [silba] ó goldzan.

19 A wa yabü Yesu Kerrison óe-e aurdu amanórr, wa krrosdó nóma narrótókorr. Oya óe wirri darrem klama, darrü [sipl] kupoan óezan, Zu [prrista] ne kupo ódód yarilürr [altadó] urdú agasilüm, kolae akó tóman koke. **20** God oya ngaen singrinürr ini poko tónggapónóm ugón ini tüp tónggapón küsil yarilürr, a wa oya okaka simzazilürr ini dómdóm tonarrdó yabü morroalóm.

21 Oyakama, e Godón amkoman angundakla, oya büdüldügab nótó irsümülürr akó oya ngi nótó wirri kwit emngyelorr. Ene igósidi, e Godón amkoman angundakla akó gedlóngóm baindakla.

22 E yabiób kolkal bainarre inzan kwata, e amkoman bóktan Yesunkwata ipüdarre. Olgabi yabü amkoman moboküpü ubia yabü zonaretaldó. We ngarkwatódó, yabü moboküpü ubi asi kwarile yabiób darrpan-darrpandó yabiób dudu moboküpi.[†]

23 Zitülkus módoga, e küsil arról kuri ipüdarre, wamaka e akó tóbabótórró. Da igó küpdügab kokea igó, sab ne küpa kolae baine, a igó küpdügab, sab kokean ne küpa kolae baine. E akó tóbabótórró Godón bóktandóma, arról ne bóktane, metat ne bóktan yarile.

24 Zitülkus módoga, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Blaman pamkolpam opoporzanako,

akó ibü ne morroal obzek syóke narr pulzanako;
opopora odaldako akó pula baingdako,

25 a Lodón bóktan sab metat yarile."

Akó Lodón bóktan we kla yarilürr, ene Morroal Bóktan Yesunkwata, pama yabüka ne poko büdratnóp.

2

1 We ngarkwatódó, blaman kolae tonarr előkam: pamkolpam azid alión akó ilklió bülión, taepurrane bóktan térrmendó arrbüñ babul, yabü gyagüp kolaea akrran, akó obae bóktan alión panzedó ngibürr kolpamabkwata.

1:16 Lebitikus 11:44-45; 19:2 [†] **1:22** *dudu moboküpi*: Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebabód inzan angrirrüna wagó, *kolkal moboküpi*. **1:25** Aesaya 40:6-8

² E Godón amkoman bóktan arrkrrum ki nae aman kwarila, wata gab oloma tóba aipan ngómümzan yónda. Ene igósüm, e dódórr bainane samuan ngarkwatódó akó olgabi zidbain ipüdane.

³ Zitulkus módoga, e kuri mis apókane igó, Lod morroala.

⁴ E oyaka togobo, ene arról Ingülküpdü, pamkolpama ne kla alzizi amaiknóp, a God ma oya ingrinürr wirri darrem klamzan.

⁵ God müót ki el samuan ngarkwatódó arról ingülküpi, e nidipakla. Ene igósüm, e pristümzan bainüm, tibi-tibi amarrón Godónkü, samuan ngarkwatódó [urdü amsel lar] amarrum, God ne kla azebda Yesu Kerrisokama.

⁶ Zitulkus módoga, Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Tübarrkrú, ka Zaenóm*" darrü ingülküp angrindóla.

Ka ini ingülküp iliarró akó wa wirri darrem müótan zirrgüpüdü ingülküpe.

Akó nadü oloma oya amkoman angunda akó oyaka ngambangólda, tóba amkoman banguna sab enanóm-koke baine."

⁷ Da módoga, wa wirri darrem klama ibünkü, oya nidi amkoman angundako. A ibükwata, oya amkoman koke nidi angundako, Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó,

"Müót balmel pama ne ingülküp[†] alzizi amaiknóp, errkyá ma ene müótan zirrgüpüdü ingülküpüm wató kuri baine."

⁸ Akó Godón Wialómorrón Bóktana akó igó bóktanda ene ingülküpankwata wagó,

"Wa ingülküpa, pamkolpama sab ne klamdó bodoatnórre, darrü wirri ingülküp, i sab ne klamdó balókle."

Ini pamkolpama bodoatódako, zitulkus i [Morroal Bóktan] koke azebdako. God go ibü irrbünürr ene klamdó bodoatóm.

⁹ A yadi, e Godón alearrón pamkolpamakla. E Kingan pristakla. E darrü bwóban pamkolpamakla, tibi-tibi amarrón Godónkü. E Godón tóbanan pamkolpamakla. E inzan pamkolpamakla, igósüm e sab Godón tórrmen büdrat kwarilo, pama ne kla agürdako. Wa yabü ngibaunürr tümündügab ama tóba wirri morroal agurr zyóndü.

¹⁰ Ngaen e darrü bwóban pamkolpam ta koke kwarilnürri, a errkyá ma e Godón tóbanan pamkolpamakla. Ngaen darrü pama tóba gyaur koke okaka imzazilürr yabüka, a errkyá God ma tóba gyaur okaka amzazilda yabüka.

Godón [Leba Zaget] Pamkolpam

¹¹ Moboküpüdü gómdamal, e bupso ngayabendakla akó e mogobakla ini tüpdü. We ngarkwatódó, ka yabü arüngi byaldóla, kolae büban ubi mamaan-gu, zitulkus ini ubia gazirr amarrudako yabü samudü.

¹² Yabü tórrmen tulmil morroal ki kwarilün pamkolpamab aodó, Godónbóka umul-kók nidipko. Ene igósüm, enana i yabükwata igó bóktandako igó, e kolae tómbapón pamkolpamakla, yabü morroal tórrmen ngabkandógab, i sab Godón ngi wirri kwitüm emnyelnórre ene ngürrdü wa nóma tame mibü basenóm.

* ^{2:6} Zaen podoan ngie. Ene pododó Zerrusalem wirri basirr we kwitüm aelorróna. Da Aesaya ibükwata bóktanda, Zerrusalem akó Israael. ^{2:6} Aesaya 28:16 † ^{2:7} ingülküp: Israael pamkolpama müót ingülküpi balmel korálorr, da müót wata amoanda. Mibü müót wa talkuma amoanda. ^{2:7} Wórr Pebá 118:22 ^{2:8} Aesaya 8:14

13 E Lodón pamkolpamzanakla, blaman singüldü pamab tangdó kwarilo, pama nibiób irrbünóp, ia Rrom king, wirrian singüldü pam nótóke,

14 ta ia gabena, kinga nibiób zirrnapónóp ibü [kolaean darrem] akyanóm, kolae nidi tömbapóndako akó ibü bagürüm, dümdüm nidi tömbapóndako.

15 Zitulkus módoga, Godón ubia e gonggo pamkolpamab küp-koke bóktan piküp ninane, ezan morroal olngolo.

16 Igó pamkolpamzan ngyaben kwarilün, Yesu Kerriso nibiób [aurdü amanórr] popa pamkolpamóm bainüm. A e popazanakla, ene igó kokea igó, ene wa taia kolae alngónóm. Igó pamkolpamzan ngyaben kwarilün, Godón leba zaget pamkolpamazan.

17 Blaman pamkolpam [morroal bangón] kwarilün. Yabü [moboküpüdü ubi] blaman Yesun amkoman angun pamkolpamdó kwarile. E Godón gum-gum [ótók] kwarilo. Akó Rrom king wirri ngi atenamke.

Kerrisozan Azid Aeng

18 E leba zaget pamkolpam nidipakla, yabiób wirri pamab tangdó kwarilo, ibü morroal angónde blaman klamdó. Wata ibü koke, morroal akó gyaur tonarr nidipko, a zóngang nidipko, ibü ta inzan.

19 Zitulkus módoga, ene morroal pokoa, e ne karrkukus nóma bórrongo azid aengde zitül-koke bwóbdü, zitulkus e umulakla wagó, God asine.

20 E ne karrkukus nóma bórrangdakla azid aengde, yabü wirri pama yabü nóma ekrrórre yabiób kle-kle tonarran darremanme, da yabü nótó nagürnórre? Darrü oloma kokean. A e azid nóma zwaenglo, zitulkus e morroal alngóndakla akó e karrkukus bórrangdakla, ini morroal pokoa Godón ilküpüdü.

21 God yabü igósidi ngibaunürr inzan kwata azid aengóm, zitulkus Yesu Kerriso yabü morroalóm azid aengórr. Inzan kwata, wa yabü nómtyenóp, e laró ki tónggapónane, igósüm e oyakagab tikó apad kwarilo.

22 Wa kolae tonarr kokean tónggapónórr akó darrü pam babula ilklió bülión bóktan nótó arrkrrurr oya ultidügab.

23 Oya nóma kle-kle yalnóp, wa darrem bóktan koke akon yarilürr. Wa azid nóma aengórr, wa igó koke bóktanórr igó, wa sab darrem yalkomóle. A wa Godka ngambangólólórr, blaman is dümdüman nótó zaz bainda.

24 Yesu Kerriso mibü kolae tonarr tóba bübdü bamselórr nugup krrosdó, igósüm, kolae tonarr tömbapón piküp ain kakóm, mi sab dümdüm ngyaben koralo. Ene oya gülünganbókamde, e dólóng bairrúnakla.

25 E ngaen apól kwarilnúrrü, bamrukürrün [sipzan]. A errkyá, e obzek kuri tübyalüngarre Yesu Kerrisoka, yabü Ngabkan akó Adlang Pam.

3

Morwal akó Konggal

1 Konggal, ene dadan ngarkwatódó, yabiób morwalab tangdó kwarilo. Ene igósüm, ngibürr morwala ne Yesunkwata Morroal Bóktan amkoman koke nóma angundako, i sab obzek tübyalüngórré Yesu Kerrison amkoman angunüm konggalab morroal tórrmen tulmildügab, bóktan-koke.

2 Zitülkus módóga, i sab yabü ngyaben ngabkan kwarile igó, yabü ngyaben ia [kolkalako] akó igó, e Godón ia gum-gum [ótókdakla].

3 Yabiób büb püti bain-gu agurran ngibtanóm, inzan kwata, abün-abün tulmili órrngóen balmel, gold kusalzan elklaza, akó wirri darrem mórrkenyórr bamel.

4 A yabü moboküpü ne kwindü térrmen tulmila yabü agurran ki ngibtan kwarile. Mómóke akó piküp samua sab yabü agurran wató nütürre, koke ne klama odalda akó wirri darrem ne klame Godón ilküpü.

5 Zitülkus módóga, ngaen-ngaen Godón amkoman angun kola tibiób inzan agurran ngibtanónóp. I Godka [gedlóngóm bainónóp] akó i tibiób morwalab tangdó kwarilürr.

6 Serra darrü inzan kol módógo. Wa Eibrra-amón bóktan arrrru warilürr akó tóba wirri pambóka ngilialórr. E Serran ópal olmalzankakla, e ne morroal néma tómbapón kwarilo akó yabü darrü klama guman koke ngibtan yarile.

7 Morwal, ene dadan ngarkwatódó, e gyaur tonarre ngyaben kwarilün yabiób konggalpükü. Yabiób konggal [morroal nangolam], zitülkus i ezan arüng kokeako akó zitülkus i yenkü ene arról apadódako, God tóba pamkolpam popa ne kla gailda. Ene igósüm, yabü sab darrü klama koke nólerre Godka téregum.

Azid Aeng Dümdüm Elklaza Tómbapónde

8 Inikwata bóktan alakónóm, ka yabü byaldóla: E blamana darrpan gyagüpitótóke ngyabenane, morroal tonarr emtyanane, yabü moboküpü ubi yabiób darrpan-darrpandó kwarile wamaka e zonaretalpükümakla, gyaur kwarilün, akó yabiób ngi tüp elóklam.

9 Darrü oloma ne kolae néma tónggapóné yabüka, e sab darrem kolae tónggapón-gu oyaka. Darrü oloma ne yabü kle-kle néma byalda, darrem koke yalkomóla. A e ma Godón imtinane oya bles ainüm. Zitülkus módóga, God yabü ini poko tómbapónóm ngibaunürr, igó ngarkwatódó igó, e ta sab yaib bles bain ipüdane.

10 Zitülkus módóga, Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Oloman ubi ne tai ngyaben bagürwómi ódódóm néma yarile,

akó oya ubi ne barnginwómpükü ngürr amrranóm néma yarile, wa kolae poko koke bóktan yarile,

wa ilklió bülión poko koke büdrrat yarile.

11 Wa kolaeédögabi ki tübyalünge ama morroal tómbapóle.

Wa paud ki yamkülün akó amiög.

12 Zitülkus módóga, Lod azilda [dümdüm tonarr] pamkolpamdo, akó wa ibü tóre arrkrruda.

A Lod ma ibüka bóka bamgünda, kolae nidi tómbapondako."

13 Akó yabü ne wirri ubi néma yarile morroal tómbapónóm, ia yabüka sab nótó kolae tónggapóné? Darrü inzan olom babulana.

14 A e ta ne néma azid zwaenglo dümdüm elklaza tómbapónde, God sab yabü bles nirre. Darrü olom gumgu akó gyakolaegu.

15 A yabiób moboküpü e ma Kerrison wirri ngi atenane yabü Lodzan. E tómbaporrón kwarilün metat bóktan alkomólóm ibüka, yabü nidi bamtindako igó, yabü zitülkus laróga Godkamóm gedlóngóm bainüm.

16 A e bóktan nóma yalkomólane, e inzan alngón kwarilo, mómóke akó ibü morroal angónde. Umul kwarilün igó, e darrü kolae koke tónggapónarre. Ene igósüm, kolaean bóktan nidi alión kwarile yabüka yabü morroal tórrmen tulmilankwata, e Kerrisoka dabyórrünzanakla, i sab büód kwarile tibiób kolae bóktananme.

17 Igó ne nóma ki yarile igó, ene Godón ubie yabü azid aengóm, ene morroala azid aengóm morroal tómbapónde, a ene koke igó, kolae tómbapónde.

18 Zitülkus módoga, Kerriso narrótókórr* pamkolpamab kolae tonarrabkü, darrpanóm ó myamem koke. Wa dümdüm tonarr olom yarilürr, a wa azid aengórr akó narrótókórr dümdüm-koke tonarr pamkolpamabkü, yabü amarrum Godka. Oya büdüldü ingrinóp büban kwata, a samuan ngarkwatódó God oya arröldó salkomólórr.

19 Akó arrólde samuan ngarkwatódó, wa ene samudü wamórr, tümün müötüdü† nidi korálórr, da ibükü bóktan ola amgolórr.

20 Ini ne samu kwarilürr, ngaen-ngaen Godón bóktan koke nidi omralórr Noan tonarrdó, God pamkolpam nóma bókyan yarilürr tibiób kolae tonarrdógabi byalüngüm. Noa ugón wirri but elólórr, ne but kugupidü wata aüdan, ene wa 8 kolpama barrbünürr. Ene but kugupidü i zid bainóp naiz naeana.

21 Ini naea baptaes bain‡ naem zamngólda. Ene baptaes baina errkyä yabü zid bainda. Baptaes bain igó kla kokea igó, tóman bagulüm bübdügabi. Koke, ene go igó pokoa, e ne [lalkamül-koke bóktan] ekyenarre Godón, umuldi e kolae koke tómbapónarre. Baptaes baina yabü zid bainda, zitülkus God Yesu Kerrison büdüldügab ırsümüllürr.

22 Wa kwitudü kuri angürürr, da errkyä wa wirri pabodómase Godón tutul tangdó. Anerru, arünpükü kolae samu, akó bałngomól kolae samu errkyä oya tangdómako.

4

Godón Ubi Ngarkwatódó Ngyaben

1 We ngarkwatódó, zitülkus Kerriso büban kwata azid aengórr, e yabiób tai tómbapónane azid aengóm, dadan tonarre wazan. Zitülkus módoga, nadü oloma azid aengórr büban kwata, wa kolae tonarr tómbapón piküp bainürr.

2 Ene igósüm, ini tonarrdógabi e ini tüpdü ngyaben kwarilo Godón ubi tómbapónóm, a igó koke, kolae pamakan ubi mamoanóm.

3 E gaodó kolae kuri olngolnórró, Godónbóka umul-kók nidipko, ibü ubi ne klamko. E büödan tulmil tómbapón kwarilnürrü yabiób bübi. E yabiób kolae büban ubi mamoan kwarilnürrü. E gorrgorr bainarre. E kwób bazen kwarilnürrü ngyepam anónóm. E karibóka-koke bagür kwarilnürrü wirri garrisrdi. E obae god [ótók] kwarilnürrü, ngazirr ne klamko.

* 3:18 narrótókórr: Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó inzan angrirrüna, azid aengórr. † 3:19 tümün müötüdü: Ene samu tüpan tümün müötüdü koke kwarilürr, a i ma darrü bwöbdü kwarilürr, i nólgi gaodó koke kwarilürr busom. 3:20 Bwób Zitülk 6:5-7:23 ‡ 3:21 baptaes: Ini igó baptaes bainbóka apónda, darrü pama dudu nóma anggóbölda naedó, wa kolae tonarrdógabi nóma tübyalüngürr.

⁴ A errkya, Godónbóka umul-kók nidipko, ibü ilküpa kuri tübause igó poko asende wagó, e inkü koke dabyóndakla ibü zóngang akó kúp-koke ngayabendó, akó i ma yabü kolae bóktan alióndako.

⁵ A i sab ibü tulmil pupo tirre oyaka, tómbapórrón nótóke ibü zaz bainüm, arról nidipko akó büdül nidipko.

⁶ We zitulkusdü, [Morroal Bóktan] amgolórrón yarilürr akó ta ibüka, büdül nidipko. Ene igósüm, enana ibü pamzan zaz ninóp büban ngarkwatódó akó i nurrbarinürr, i sab Godzan ngyaben kwarile tibiób samuan ngarkwatódó.

Godón /Gyaur Kla/ Morroal Ngabkan Pamkolpam

⁷ Blaman elklaza blakón bwób ngorram aindasko. We ngarkwatódó, kakal akó dümdüm gyagüpi ogoblón, igósüm e gaodómakla Godka tóre bakom.

⁸ Amkoman wirrian poko módóga; yabü amkoman [moboküpdu ubi] yabü darrpan-darrpandó ki kwarilün, zitulkus moboküpdu ubia abün-abün kolae tonarr asirrda.*

⁹ E yabiób darrpan-darrpan yabiób müötüdü urrbulün, murrkurr bóktan babul.

¹⁰ God yabü darrpan-darrpan darrü gyaur kla nülinóp samuan ngarkwatódó. Ene gyaur klame zaget ki kwarilün yabiób darrpan-darrpanab morroalóm, kolpamazan kaindako, abün-abün Godón gyaur kla nidi morroal ngabkandako.

¹¹ Nadü oloma büdrratoda Godónkwata, inzan ki büdrrat yarile, wamaka God oya ne poko bóktanóm ayalda. Nadü oloma ngibürr is tangbamtinda, inzan ki tómbapón yarile, we arüngi God ne kla akyanda. Ene igósüm, blaman ini elklazadó pamkolpama sab Godón yagürnórre Yesu Kerrisokama. Pamkolpama Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre akó wa ki balngomól yarilün tomkompükü metat-metat. [Amen].

Krristión Kolpamzan Azid Aeng

¹² Kürü moboküpdu gómdamal, e ne wirri müp azid aengdakla, yabü koke ki arrkürran ngintirre. Ene wirri müpa enan yabü bapókóm kainda, wamaka e urdü agóldakla.† Igó basen-gu, igó, wamaka e küsil kla basendakla.

¹³ A e ma bagürwóm kwarilo, igó pokodágabi wagó, e azid aengdakla wata Yesu Kerrisozan azid aengórr. Ene igósüm, e ugórr wirri bagürwómdü kwarilo, oya [wirri kómá zyóna] sab nóma okaka tübine.

¹⁴ Yabü ne dandang samu nóma zomale, zitulkus e Kerrison mamoandakla, bagürwóm yadipakla, zitulkus ene ne wirri kómá zyónan Samue, Godón Samu nótóke, wa yabüka ngón agónda.

¹⁵ Darrüpa yabükagab ne azid nóma aeng yarile, wa igó zitulkusdü koke azid aeng yarile, igó, wa pam akrran oloma ó gómlol oloma ó kolae tómbapón oloma ó inzan oloma, ngibürr kolpamdó wata anirrún nótóka.

¹⁶ A wa ne azid nóma aeng yarile Krristión pamzan, wa büód koke yarile. A wa Godón yagüre igó pokodágab, wa ene Krristión ngi baterróna.

* ^{4:8} moboküpdu ubia abün-abün kolae tonarr asirrda, oya kúp módóga: darrü oloman moboküpdu ubi ngibürrdü nómada, wa ubi bainda ibü kolae tonarr barrgonóm, i ne kla tómbapónóp oyaka. † ^{4:12} Pama gold ó [silba] urdü angrindako apókóm ó asenóm ene gold ó silba ia [kolkala]. Danan ngarkwatódó, müp gaodómá pamkolpam apókóm.

¹⁷ Ene tonarr kuri semrróne, God pamkolpam zaz bainüm. Wa sab ngaen-gógópan tóba pamkolpam zaz nirre. Wa ne ngaen-gógópan mibü, tóba pamkolpam, nómá zaz tirre, da ene wa sab ia yarile, wa ibü nómá zaz bain yarile, Godón Morroal Bóktan koke nidi arrkrrudako?

¹⁸ Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó,
“Dümdüm nygaben pamkolpamabkü ne müp nómá yarile zid bainüm,
sab ia laróga tómbapóné Godkámóm ubi-koke pamkolpamdó akó
kolae tonarr pamkolpamdó?”

¹⁹ Da móðoga, azid nidi aengdako Godón ubi ngarkwatódó, i wata metat morroal alngón kwarile. Inzan kwata, i Godón tangdó kwarile, ibü nótó tómbapónórr akó nótó tónggapónórr, wa ne poko bóktanórr tónggapónóm.

5

Godón Pamkolpamdó Gyagüpbarr Yarile Wagó, Yesu Kerriso Sab Tolkomóle

¹ Ka ibü, [balngomól byarrmarr pam] nidipako yabü aodó, darrü kla arüngi byalóm kaindóla. Ka ta küób balngomól byarrmarr pamla. Akó ka kólbanan ilküpi esenórró, Yesu Kerriso ia azid aengórr. Ka ta sab wankü dabino ene [wirri kómal zyóndü], God sab mibüka ne kla okaka simzazile.

² Ka yabü, balngomól byarrmarr pam, arüngi byaldóla, e ne Godón pamkolpam balngomóldakla, ibü inzan ngabkanóm, [sip] ngabkan pama tóba sipzan ngabkanda. Ibü igó zitülkusdü ngabkan-gu igó, pamkolpama yabü byaldako ene zaget tónggapónóm. A e ibü yabiób ubidiügab ngabkan kwarilo, Godón ubi ngarkwatódó. Igó zitülkusdü zagetgu igó, mani azebóm büódan kwata, a e yabiób dudu moboküpí zaget kwarilo.

³ Ne kolpam irrbünóp yabü ngabkanóm, e ibü zóngange balngomólgú wamaka e ibü wirri pamakla. A e ma morroal tulmil olingolo, igósüm i sab yabükagab tikó ipadnórre.

⁴ Da ene Singüldü Ngabkan Pama, tüób Yesu Kerriso, nómá okaka tübine, e sab wirri kómal zyónan müóngdur ipüdane, kokean ne klama odalda.

⁵ E küsil pamkolpam nidipakla, e ene dadan ngarkwatódó balngomól byarrmarr pamab tangdó kwarilo. Akó e blamana yabiób darrpan-darrpan morroal bangón kwarilo yabiób ngi tüp alókde. Zitülkus móðoga, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,
“God ibüka bóka bamgünda, tibiób ngi nidi kwit aindako.

A wa ibü [gail tonarr] akyanda, tibiób ngi tüp nidi balókdako.”

⁶ We ngarkwatódó, yabiób ngi tüp előkam, amzyatóde Godón wirri arüng asine, igósüm wa sab yabü ngi kwit nirre angrirrún tonarrdó.

⁷ Yabiób gyakolae blaman Godka irrbünam, zitülkus oya gyagüpitótók yabükama.

⁸ Dümdüm gyagüpi ogoblón akó aerr koralón. Yabüka nótó bóka bamgünda, wa [debóla], [laeonazan] barrónkü agóltagólda, darrü olom amkünda alóngóm. ⁹ E debóldó bóka bamgüläm, karrkukus bórrangde yabiób amkoman bangundü, umuldi wagó, yabü zonaretala blaman ini tüpdü dapelen azid aengdako ezan.

10 E tugupurr tonarróm azid aengdakla, da ene kakóm, God sab yabü wató küsilzan nirre, karrkukus akó arüng nütürre, akó wa yabü morroal pokodó alónge. Blaman gail tonarr oyane akó wa yabü ngibaunürr Kerrisokama oya ngarkwat-koke wirri kómal zyóndü barrbüñum.

11 Wa pamkolpam ki balngomól yarile tomkompükü metat-metat. Amen.

Dómdóm Alakón Bóktan

12 Saelas kürü tangkamtinürr ini tugup peba mórrag wialómóm. Ka oya igó ngakandóla wagó, wa kürü ngambangól zonarete. Ka ini peba mórrag wialóma yabü arüng bótanóm akó igó bóktan karrkukus ainüm wagó, ini peba mórragan bóktan Godón amkoman gail tonarra. E karrkukus bórrang kwarilün ini klamdó.

13 Babilonóm* ne sos pamkolpamko, God ta nibiób ilianórr yabüzan, i tibiób morroal yawal bóktan zirrapóndako yabüka. Akó Mak, kürü olomzan nótóke, wa ta tóba morroal yawal bóktan zirrapónda yabüka.

14 Morroal ngürr bóktan nókyenamke yabiób darrpan-darrpan akó baprükam [moboküpdu ubie].

Ka tóredóla, moboküpdu paud asi ki yarilün yabü blamandó, Kerrisoka dabyórrün nidipakla.

* **5:13** Aprrapórr *Babilon* anik ngia Rrom wirri basirrankü. Ene Babilonóm ne sos yarilürr, Rromóm yarilürr, Pita ini peba mórrag nolgabi wialóm yarilürr. Wa Babilon ngi ngyesilürr Yesun amkoman angun pamkolpam adlangóm, wirri müp nibiób alión kwarilürr.

**Nis Ngim Peba Mórrag
Pita
Ne Kla Wialómórr
Ngaensingül Bóktan**

Ene Yesun umulbain oloma, Pita, ini nis ngim peba mórrag tóba arróla batül ngarkwat wialómórr. Wa ini peba mórrag we tonarrdó wialómórr ibü aodó, pail 64 akó 68 Kerrison amtómól kakóm.

Pita ini nis ngim peba mórrag barre tóba peba atang pamabkü wialómórr pamkolpam ikik bökrranóm igó ngarkwatódágabi, wa singül kwata ne müp esenórr. Akó dakla igó poko ikik bökrranóm, ene ne pamkolpama atang kwarilürr karrkukus bórrangóm akó amkoman angunüm wa Yesu Kerrisonkwata ne poko umulbain yarilürr, i umulürrün ne poko kwarilürr. Pita akó darrü we poko umul-umulan ngintinóp singül kwata, obae umulbain pamabkwata, sáb nidi bütanin kwarile darrü-darrü gyagüpítótók amarrum ene amkoman umulbaindü. Pita kari ubi koke yarilürr ini peba mórrag wialómóm, zitülkus wa umul bainürr wagó, kolae pamkolpama oya amkal karipoko kwarilürr, zitülkus wa Yesun amkoman angun yarilürr.

Pitan darrü zitülkus ini peba mórrag wialómóm we kla yarilürr, pamkolpam Yesun alkomolankwata umul-umulan ngibtanóm. Wa tóba atang pam igó ikik bökrranda, Godón ubi ngarkwatódó nyaben ódódóm, igó pamkolpamzan nyabenóm, God nibiob balngomólda Kingzan.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágakó:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-2
- B. Pita umul bain yarilürr amkoman bangun pamkolpama ia tulmil ki olngolórr 1:3-21
 1. Amkoman bangun pamkolpama igó tulmil ki alngón kwarile igó ngarkwatódó, Godón pamkolpamazan tulmil ki alngón kwarilün 1:3-11
 2. Pita ini peba mórrag ne zitülkusdü wialómórr 1:12-15
 3. Ini bóktan Yesu Kerrisonkwata amkomana 1:16-21
- C. Ikik bökrran bóktan obae umulbain pamabkwata 2:1-22
 1. Obae umulbain pama sab togobe akó abün pamkolpam ilklió bülión kwarile 2:1-3
 2. God kolae tonarr alngón pamkolpam kolae bainda akó dümdüm nyaben pamkolpam zid bainda 2:4-10
 3. Obae umulbain pamab kolae térrmen tulmil 2:10-22
- D. Yesu Kerrison alkomól 3:1-18
 1. Darrü zitülkus ini peba mórrag wialómóm 3:1-2
 2. Yesu Kerrison zitülkus wa ini tonarr iade arratóda wa sab nóma tolkomóle 3:3-10
 3. Godón ubi ngarkwatódó nyaben 3:11-18
- E. Dómdóm alakón bóktan 3:18

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Saemon Pita, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Yesu Kerrison [leba zaget pamlal] akó oya apostolóla.

Ka wialómdóla yabüka, e Yesu Kerrison amkoman nidi angundakla, wata ki ne ngarkwatódó amkoman angundakla. Yesu Kerriso, mibü God akó Zidbain Pam, mibü ini zapuan amkoman bangun kuri tókyerre tóba [dúmdüm tonarrdóma].

² Ka téredóla, Godón ngaru bapón-koke [gail tonarr] akó paud sab asi ki namülam yabüka, zitulkus e umulakla Godónbóka akó mibü [Lod] Yesunbóka.

Amkoman Bangun Pamkolpama Igó Tulmil Ki Alngón Kwarile Igó Ngarkwatódó, Godón Pamkolpamazan Tulmil Ki Alngón Kwarilün

³ Godónbóka umulbaindügab, wa tóbanóm wirri arüngi blaman elklaza kuri tülrre [ngarkwat-koke arrólom] akó Godón ubi ngarkwatódó nyabenóm. Godón tóbanan kómal tulmildügabi akó morroal moboküpügabi, wa mibü kuri ngibtaurre tóba pamkolpamóm.

⁴ Ini elklazadógab, wa mibü [alkamül-koke bóktan] tülinóp wagó, wa sab kómalan akó wirri darrem elklaza tómbapóne mibünkü. Ini kwata, e gaodómakla kyab kórzyónüm ene kolae elklazadógab, pamkolpama ini tüpdü ne klamóm ubi baindako akó ibü moboküp ne klama kolae bainda, akó e gaodómakla kómal bainüm, Godzan.

⁵ Ini zitulkusdü e Yesu Kerrisonzan amkoman angundakla, e wata wirri arüng ipadnane morroal tulmil alngónóm. E metat morroal tulmil alngón kwarilün, da e ta akó igó kolpamóm bainane, abün elklazabkwata umul nidipko.

⁶ E metat kolpam kwarilün abün elklazabkwata umul nidipko, da e ta akó yabiób büban ubi akó tórrmen balngomól kwarilo. Metat büban ubi akó tórrmen balngomól kwarilün, da e ta akó karrkukus bórrang kwarilün, enana morroal ó müp tonarra togoble. Metat karrkukus bórrang kwarilün, da e ta akó Godón ubi ngarkwatódó nyaben kwarilo.

⁷ Metat Godón ubi ngarkwatódó nyaben kwarilün, da e ta akó ngibürr amkoman bangun pamkolpamdó morroal tonarr bómtyan kwarilün, wata e yabiób zonaretaldózan morroal tonarr amtyandakla. Morroal tonarr metat okaka uzazilün yabióbka, zonaretaldózan, akó yabü ta [moboküpü ubi] asi ki yarilün ngibürr pamkolpamdó.

⁸ Zitulkus e ne inzan nóma nyabenane ngarkwat-koke, yabü umul apad mibü Yesu Kerrisonkwata sab enan koke yarile yabünkü, a wa sab küppükü baine.

⁹ Zitulkus darrü oloma ne inzan koke nóma nyabele, wa taiwan koke basenda, ó ilküküp murrbausürrün pamzana.* Oya bamrukda igó, God oya kolae tonarr wató norrgonóp, wa ngaen ne kla tómbapónorr.

¹⁰ Da we ngarkwatódó, kürü [zonaretal], wirri arüngi bütanin kwarilün morroal tulmil alngónóm igó ngarkwatódó, yabióbka okaka azazinüm akó ngibürr pamkolpamdó igó, God amkoman yabü wató ilianórr akó yabü wató ngibaunürr tóba pamkolpamóm bainüm. Ka ini poko we zitulkusdü bóktandóla, e ne ini elklaza nóma tómbapón kwarilo, e sab Godkagabi kokean balóko.

¹¹ We ngarkwatódó, God sab yabü ola imarrue Yesu Kerriso Kingzan ne balngomolda. Wa yabü ola morroal yazebe tóba blaman moboküpi, da

* ^{1:9} *ilküküp murrbausürrün pam*: Amkoman ilküküp murrbausürrün pambóka koke apónda, a wa samuan ngarkwatódó Godón bóktan koke bómzyatóda.

e sab ola ngyabenane. Yesu Kerriso, mibü Lod akó Zidbain Pam, sab ola balngomól yarile metat-metat.

Pita Ini Peba Mórrag Ne Zitülkusdü Wialómórr

¹² Da enana e umulürrünakla ini elklaza, akó karrkukus bőrrangórrónakla ene amkoman umulbaindü, yabü ne kla umul ninóp, ka sab metat yabü akó umul-umulan ngibtalo ini elklazabkwata.

¹³ Ka igó gyagüpi tótókdóla, ka ini arrólanla, ene dümdüma yabüka metat bóltanóm ini elklazabkwata kari küór, we ngarkwatódó, yabü sab ibübökama koke bamrüke.

¹⁴ Zitülkus módóga, ka umulóla, ka büdül kari pokola, Lod Yesu Kerriso kürükä tüóbzán okaka tübine.

¹⁵ Akó ka yabü ini elklazabkwata wibalómóm wirri arüng apaddóla, we ngarkwatódó, e sab blaman tonarrdó gaodó kwarilo ini elklaza gyagüpi amanóm kürü büdül kakóm.

Ini Bóktan Yesu Kerrisonkwata Amkomana

¹⁶ Ki yabü nöma nüzazilóp wagó, mibü Lod Yesu Kerriso sab wirri arüngpükü tolkomóle, ki enan ólpóep koke mamoañ kwarilnürřü, darrü oloma tóbanóm gyagüpitótóke ne 'kla tónggapónórr. Koke, ki wa kibióbnüm ilküpi esenóp Yesun zyón akó arüng.

¹⁷ Ki umulakla ini amkomana, zitülkus God, oya Ab, wirri ngi nöma atenórr akó zyóni nöma ongäng apónórr oya, ki ola asi kwarilnürřü. Ki Godón bómgół arrkruóp, blaman klamdgabi [wirri kómal zyón] akó arüng noane, oyaka igó bóktankü wagó, "Ini kürü kólbanan Olome. Kürü moboküpü ubi oyakama. Ka kari bagürwóm kokela oyaka."

¹⁸ Ki amkomana Yesukü kwarilnürřü ene gyabi podo kwitüm, akó God pülpüldügab nöma tóbtanórr, ki kib oya arrkruóp.

¹⁹ Da mi wirri umulakla igó poko wagó, [prropeta] ne bóktan wialómóp wata amkomana. Ene morroala e ene bóktan opor ki arrkru kwarila, zitülkus i zyón klamzan ongäng bapóndako tümün kwatódó, kókó Ngürr zyóna kubó tame akó ene sis wimurra, Yesu Kerriso nótóka, kubó ongäng bapóne yabü moboküpü.[†]

²⁰ Tai amkomana wirrian ne klame, e [küp umul] kwarilo igó, kolpama koke müsirrga irre prropetab bóktan opor tibióbnüm gyagüpitótóke, ne bóktan oporko Godón Wibalómórrón Bóktandó.[‡]

²¹ Zitülkus módóga, ene prropeta darrü poko enan kokean bóktanónóp, ibü ubidügab ó ta ia ngibürr isab ubidügab. A ibü ene gyagüpitótók Godón Samua balngomól yarilürr Godkagab ene bóktan opor amgolde.

2

Ikik Bókrran Bóktan Obae Umulbain Pamabkwata

^{1:17} Metyu 17:1-5; Mak 9:2-7; Luk 9:28-35 ^{† 1:19} Ini atang oporan küp módóga: prropetab bóktana marü amtyanda amkomana laróga, wata zyón klamazan zyón akyanda kwat amtyanóm. We ngarkwatódó, e ene bóktan barrkruo kókó ene Ngürr nöma semrróne, Yesun alkomólóm. Ene Ngürrdü, Yesun zyóna sab marü moboküpü ongäng bapón yarile, wamaka sis wimurra zyón óddóda ini tüpdü. ^{‡ 1:20} Grik bóktanan darrü küp módóga: *Tai amkomana wirri ne klama, e küp umul kwarilo igó, ene prropeta tibióbnüm gyagüpitótóke koke wibalóm korálorr, ibünüm ne bóktan oporko Godón Wibalómórrón Bóktandó.*

1 A ngaen ta obae prropet asi kwarilürr, obae bóktan nidi amarru kwarilürr Godón pamkolpamab ngorodó. Dadanzan, sab obae umulbain pam asi kwarile yabióbka ola. I sab obae poko umul bain kwarile Godónkwata, a darrü olom sab umul-kók yarile igó, i obae poko umul baindako. Ini obae umulbain pokoa sab kolae nirre, ini poko nidi amkoman bangundako. Ini obae umulbain pama sab tibiób Wirri Pam, Yesun, ta alpin kwarile, ibü nótó bumiögürr akó kolaean tonarrdögab nótó yusürr aurdü amanóm. Zitülkus i ne poko alngóndako, God kari pokoa sab ibü kolae bainüm.

2 Abüna, nidi bóktandako igó i Yesun amkoman angundako, sab nütaninórre ene kolae büödan tonarr. Akó we zitülkusdü, ngibürr kolpama, amkoman bangun koke nidipko, sab kolae bóktan zomale ene amkoman ngyabenankwata, ibüme.

3 Ini obae umulbain pam sab gail-koke kwarile, akó i sab yabü ilklió bülión kwarile tibiób ólpoepe, i gyagüpítótóke ne kla tómbapónóp, igó ngarkwatódó, yabükagab mani ó elklaza azebóm. God gyagüpítótók ngaen esenórr wagó, wa sab ibü zaz nirre akó [kolaean darrem] nókyerre. Wirri kolae baina ibü bókyanda.

4 Ka ini poko igósüm bóktandóla, zitülkus ngaen, atang-atang [an-errua]* kolae tonarr noma olngolórr, God ene kolae tonarr enan ilküpáne koke ngakanórr. Wa ibü ene bólmyan kukurru kugupidü amanórr, wa kolaean pamkolpam ne amorranda. Wa ibü ola amorranda algón-koke tümün kwatódó, kókó Godón Kot Ngürr noma semrróne.

5 Pamkolpama nidi ngyabenónóp ini tüpdü ngaen kolae noma tómbapónónóp, God ene kolae tonarr enan ilküpáne koke ngabkanórr. Wa ibü kolae ninóp wirri naize. A wa ene naiz nae noma zirrsapónórr ene Godkamóm ubi-koke pamkolpamidó, wa Noan zid yónürr, pamkolpam ene tonarrdó enan nótó amgol yarilürr wagó, i wata igó poko ki tómbapón kwarile, Godón ilküpü dümdüm ne kla kwarilürr. God Noan akó ngibürr 7 kolpam zid ninóp.

6 Ngaen ta God Sodom akó Gomorra wirri basirr pamkolpam inzan kolae ninóp tibiób kolaebame, da wa ibü basirr blaman bónGANórr kókó wata buruana baminürr. Wa ini poko noma tónggapónórr, wa pamkolpamidó igó poko okaka imzazilürr wagó, oyakamóm ubi-koke nidipako, sab ibüka dadanzan inzan pokoa tómbapóné.

7 Wa Sodom solkwat setanórr, a wa ngaen-góggópan Lotón zid yónürr, dümdüm ngyaben pam nótó yarilürr. Lot kari müp koke ipadórr, zitülkus Sodom pamkolpama ngyaben gida koke mamoan kwarilürr akó kolae büödan tonarr olngolórr.

8 Ene [dümdüm tonarr] pama ene kolae pamkolpamab ngorodó ngyabelórr, da blaman ngürrzan wa asen akó arrkrro yarilürr, i gida koke mamoan kwarilürr, da ini klama oya kari müp koke ekyanórr moboküpü, zitülkus wa dümdüm ngyaben pam yarilürr.

9 We ngarkwatódó, ini elklaza, Lod ne kla tómbapón yarilürr ngaen, mibüka we kla okaka azazinda wagó, Lod umula pamkolpam müpdügab zidbain, Godón ubi ngarkwatódó nidi ngyabendako. I ta dakla mibüka

* **2:4 anerrua:** Ini we anerruako, kwitüdügabi nidi tübaingürr [satanipükü] ama errkyá i oyankü zagetódako kolae samuzan. (Aesaya 14:12; Okaka Azazirrún Elklaza 12:4) **2:5 Bwób Zitü 6-8**

we kla okaka azazindako wagó, wa umula dümdüm ngaben-koke pamkolpam inzan amorran akó dakla tibiób kolaean darrem akyankü kókú Godón Kot Ngúrr.

¹⁰ Taiwan igó poko, wa sab pamkolpam barngin-barngin-koke kolaean darrem nókyerre, büódan sarrgi tulmil nidi alngóndako, ibü büba ne poko alngónóm ubi baindako akó singüldü pamab bóktan nidi alzizi amandako.

Ini obae umulbain pam gum ta kokeako ibü ubi ne poko tómbapónóma, akó i gyagüpi tótókdako wagó, i morroalako ngibürr pamkolpamdógab. Ene zitülkusdü, i gum-koke kolaean bóktan alióndako kolae anerru-abkwata.[†]

¹¹ Enana morroal anerru, barrkyan arüng nidipako obae umulbain pamdógab, kolae anerru koke zaz baindako kolaean bóktan opore Lod Godón wapi.

¹² A ini obae umulbain pam gyagüpitótók-koke larzanako, wata nidi tómbapóndako büba ibü ne poko byalda. I gonggo larzanako, nidi babótódako igó ngarkwatódó wagó, pama ibü ki bumióg kwarilün akó ki okrralón. We ngarkwatódó, I kolae bóktan alióndako we klamabkwata, i koke ne kla umulako. God sab ibü kolae nirre wata pama nurr larzan akkrandako.

¹³ Wa darrem sab ibü wirrianbóka azid aengan ngintirre, zitülkus i ngibürr pamkolpam azid aengan ngibtan kwarilürr. Ini obae umulbain pama karibóka-koke bagürdako wirri garrisrdi, enana i ngürrbarr ta tómbapóndako. I yenkü nóma kwób bazendako alongalo tórewómdü, i tóman pokozanako, yabü ngi kolae baindako akó yabü büód alióndako, izan barnginwómdako yabü ilklió aliónüm.

¹⁴ I metat kol byamkündako inkü utüm. I kokean ngón bagóndako kolae tonarr tómbapóndógbabi. I amkoman bangun is tai amkoman arüngi ilklió bülióndako, taiwan koke nidi azebdako i laró amkoman bangundako, akó i ibü kolae tonarrdó amarrudako. I tai amkoman gail-koke kuri bairre. God ibü kuri nómorróp.

¹⁵ I kuri bólerre dümdüm elklaza tómbapónóm akó i apól kwat kuri bómtyerre. I dadanzan kolae poko tómbapón bókyenóp, wata Beilam, Biorrón olomzan, alngón yarilürr. Beilamón kari ubi koke yarilürr ene manim, darrü pama ne kla amanikürr Beilamón kolae tónggapónóm.

¹⁶ A God ma Beilamón [donki] bóktanan ngitanórr oya agóm, zitülkus wa ne kolae poko tónggapónórr. Enana donkia go koke bóktandako, ene donkia ma Beilamka pamakanzan bóktanórr, da wa ene prropet Beilamón we eleanórr ene gonggo poko tónggapóndógbabi.[‡]

¹⁷ Ini obae umulbain pam küp-kokeako wamaka ukyórrün nae badua, ó gles pokozan, wirri wóra ne kla amarruda.[§] God ibünkü algón-koke túmün kwat lalda.

[†] **2:10** anerru, darrü Grrik bóktanan küp módoga: *Lodón [wirri kómal zyón]*. Ini atang opordó ta apprapórr kolae anerrubóka apón yarile, zitülkus olgabi atang opordó ma morroal anerrubóka apónda. [‡] **2:16** Ene donkia Beilamón óódó yarilürr Amorr king, ngi Beilak, asenóm nótó wamlórr. Beilam darrü-darrü godab prropet yarilürr. Beilak oya wató ngisaunürr amórr böktan angrinüm Israel pamkolpamdó, i nóma agóltagol kwarilürr [ngüin-koke bwóbdü]. Beilam umul yarilürr wagó, ini Godón ubi koke, da wa wamórr Beilakka zitülkus oya ubi mani azebóm, Beilak oya ne darrem kla ki ekyene. (Bótang Peba 22:1-35) [§] **2:17** Ene obae umulbain pam ene elklazazanako, zitülkus i ne poko umul baindako, pamkolpam samuan ngarkwatódó koke tangbóleanda.

18 Zitülkus módóga, i ikub bagürdako wirri bóktan opor amande, a ene bóktan opor ama küp-kokeako. Inzan bóktande, i pamkolpam tai amkoman arüngi ilklió bülióndako kolae büódan tonarr tómbapónóm, ibü büba ne kla tómbapónóm ubi bainda. Ene pamkolpama küsil tübase kle-kle nygaben pamkolpamab ngorodógab.

19 I ene pamkolpam byaldako wagó, "E ne kibü umulbain nóma mamoan kwarilo, ki yabü [alkamül-koke bóktan] igó akyandakla, e sab myamem gida murrdü koke kwarilo, da ene yabü yabióbka yarile, yabü ubi tai laró tómbapónóm nóma yarile." A ene umulbain pam tib popa nygaben pam kokeako. I kolae tonarrab [leba zaget pamako], sab ibü nótó kolae nirre. Zitülkus, darrü pama ne tóba büb darrü kla nóma akyanda, wa ene klaman leba zaget pamóm bainda.

20 Ka ibükwata* igósidi apóndóla, zitülkus i umul kwarilürr mibü [Lod] a Zidbain Pam Yesu Kerrisonbóka akó ini kwata i kuri kyab kórzirre ene kolae elklazadógab, pamkolpama ini tüpdü ne kla tómbapónódako akó ibü moboküp ne klama kolae bainda. A i ma ene kolae elklaza ok baindako ibü akó bumiögüm akó ibü [ut-ut bainüm], da ibünkü errkyá ama amkoman kolaeana ngaen-gógópandógabi, i we solkwat amkoman bangunüm bainóp.

21 Anda, kari kolae kokea, i tibiób kak kuri nómtyenóp Godón gyabi gidadó, ibü ne kla umul ninóp, enana i umul kwarilürr dümdüm tonarr alngónóm Godón ubi ngarkwatódó. We ngarkwatódó, igó morroal ki yaril i tai kokean umul kwarilürr dümdüm tonarr alngónóm.

22 I ne poko tómbapónónóp amtyanda ini nis ikik akrran bóktan amkomanamli wagó, "Umea nóma müz bagrükda, olgabi akó kubó alkomóle alom ne kla bagrüke" akó "Apürürrün ne kyamüle, kubó akó yudu alkomóle dud balópom."

3

Yesu Kerrison Alkomól

1 Moboküpdu gómdamal, errkyá ini yabüka ka nis ngim peba mórrag wialómdóla. Nizan peba mórragdó kürü ubi yabü ki ngambangól yarilün dümdüm gyagüpítotókóm.

2 Kürü ubi yabü ki ngambangól yarilün ene bóktan opor, prropeta, God nibiób amanórr, ngaen ne poko ikik kwarilürr. Kürü ubi ta yabü ki ngambangól yarilün Yesu Kerrison umulbainbóka, mibü [Lod] akó Zidbain Pam. [Apostola] yabüka togoblórr yabü ene kla umul bainüm.

3 Tai amkoman wirrian ne klame, e [küp umul] kwarilo igó, ene dómdóm blakón ngürrdü, [tiz bangón] pam sab asi kwarile, tibiób kolae büban ubi nidi mamoan kwarile. I sab yabü tiz bangón korale,

4 akó i sab bóktan kwarile wagó, "Wa ia [alkamül-koke bóktan] koke tónggapónórr alkomólóm? Da ia wa nega? Ki igó bóktandakla wagó, wa sab koke tolkomóle, zitülkus mibü ngaen-nгаen amkoman bangun singüldü pam blamana balókórr, a darrü klama wa kokean kuri obzeksyók bapóne. Elklaza wata inzanako wa izan kwarilürr, God ini tüp ne ngarkwatódó tónggapónórr."

* **2:20** ibü wa aprrapórr obae umulbain pamabkwata apónda, a ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama igó gyagüpi tótókdako wa, ene küsil amkoman bangun kolpambóka apónda. **2:22** Ikik Bókrran Bóktan 26:11

5 A i ma bütandako, i ini poko nóma apóndako, zitulkus i ngómkó amkón dako igó, ngaen God bóktan opor karrasilürr, da ini poko tónggapónde, wa tüp akó pülpül we tónzapónorr. Wa tüp karrasilürr naedögabi burruanóm akó nae-e wa tüp tónggapónorr.

6 Akó wa ngaen ini tüp nae-e kolae yónurr. Wa naiz zirrsapónorr, da tüp naea we byamrókórr akó pamkolpam akó blaman kla we nae nitóp.

7 Dadanzan God karrasirr bóktan ekyanórr wagó, errkyá ne tüp akó pülpüla aerrdamlí, sab bamini, igósüm wa solkwat uri tózetóne. Wa ibü amoanda kókó oya Kot Ngürr nóma semrróne, akó wa sab Godkamóm ubi-koke pam nóma kolae nirre.

8 A yadi, moboküpü gómdamal, ini darrpan kla ngómkó amkón-gu wagó, Lod darrpan ngürr igó ngakanda wamaka 1,000 pailako, akó 1,000 pail ama igó ngakanda wamaka darrpan ngürra.

9 Ngibürr pamkolpama igó gyagüpi tótókdako wagó, Lod ta arratoda tóba alkamül-koke bóktana küppükü baindi. A ene wa koke; wa zaozaoa, zitulkus wa ubi kokea, wa sab darrü olom koke kolae ine. A oya ubi wa, blaman isa Godka tübyalüngörre tibiób kolae tonarrdógabi.

10 A Lodón Ngürra sab tame gómló pamzan. Ene Ngürrdü, sab bubukwóma adarük yarile pülpüldü, akó sab pülpüla kari syórr bangóne da bamrüke. Blaman elklaza pülpüldü, abüs, melpal, akó wimurr, sab mengrempükü bolmerre, akó tüp a blaman elklaza oyaka ne klamko, sab blamana bamräkrre.*

11 Zitulkus blaman elklaza sab inzan bamräkrre, e igósi tai gyagüpi ogoblón yabiób tulmilankwata. E [kolkal] akó Godón ubi ngarkwatódó nygaben kwarilo.

12 Ini tulmil olngolón e ene Ngürrzan akyandakla, God ne kla amaikürr Yesu Kerrison alkomólóm, akó ezan bütanindakla tónggapónóm büsaibüsaí tótókóm. Ene Ngürrdü, sab pülpüla baebe akó pabzue, akó blaman elklaza oya kugupidü sab peterre bairre urdü.

13 A God ma alkamül-koke bóktan igó tónggapónorr wagó, wa sab küsil tüp akó pülpülpülnaele. [Dümdüm tonarr] sab asi yarile blaman pamkolpamabkü ene küsil tüpdü. Ene ini elklazako mi ne kla bókyandakla.

14 We ngarkwatódó, moboküpü gómdamal, zitulkus e ini elklaza bókyandakla tómbapónóm, wirri arüng ipadnane, dümdüm ngyabenóm, igósüm God sab yabü igó ngabkan yarile wagó, yabü pug poko akó kolae tonarr babulako. Akó e wirri arüngi ipadnane paudüdü ngyabenóm wankü.

15 Akó ngambangólam mibü Lod nadü zitulkusdüma zao-zao akó tóba alkomól neme arratoda, zitulkus wa yabü tonarr nókyerre kolae tonarr alókóm, igósüm wa yabü zid nirre. Pol, mibü moboküpü narezoret, wa ta akó dadan elklaza wibalómórr, ka yabü errkyá ne poko büzazildóla. Wa we [wirri gyagüpitótóke] wibalómlórr, oya God ne kla iliönurr.

16 Oya blaman ne peba mórragko wa ne kla wibalómada, wa ini elklazabóka nóma apónda, wa dadan elklaza wibalómada. Ngibürr ini elklaza, wa tóba peba mórragdó ne kla wibalómlórr, kari müp kokeako

3:5 Bwób Zitül 1:6-9 **3:6** Bwób Zitül 7:11 **3:8** Wórr Peba 90:4 * **3:10** *sab blamana bamräkrre*: Ngibürr Grik bóktane tange wibalómórron pebadó inzan angrirruna: *sab ura blaman bolmerre*. Ngibürr Grik bóktane tange wibalómórron pebadó akó inzan angrirruna: *sab blaman panzedó semóne*. **3:13** Aesaya 65:17; Okaka Amzazirún Kla 21:1

azebóm. Tai morroal koke ne pamkolpama umul baindako akó tai amkoman arüngi Yesu Kerrison koke nidi amkoman angundako, i ini elklaza küp ama darrü kwata müsirrga baindako, wata izan kle-kle müsirrga baindako Godón ngibürr Wibalómórrón Bóktan. I ne poko alngóndako, sab Godón zirratóke ibü kolae bainüm.

¹⁷ A yadi, moboküpü gómdamal, errkyá e umulürrünakla wagó, ini elklaza sab tómbapórre. We ngarkwatódó, e ta umul-umul koralo ngyaben gida mamoaan-koke pamdógab, i yabü apól kwat koke bómytan kwarile ibü kle-kle tonarrdógab. E ne ene pam nóma amkoman bangun kwarilo, e sab bólenane amkoman umulbain bóktan amkoman bangunüm, yabü ne klama adlangdako.

¹⁸ A ma igó dódórr bailamke, mibü Lod akó Zidbain Pam Yesu Kerrison [gail tonarrdó], akó oyakwata umulürrundi dódórr bailamke.

Dómdóm Alakón Bóktan

Mi oya ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre errkyá da metat-metat. [Amen].

Ngaen-gógópan Peba Mórrag
Zon
Ne Kla Wialómórr
Ngaensingül Bóktan

Ini [apostol] Zonón ngaen-gógópan wialómórrón peba mórraga. Oya nis wirri zitülkus namülnürri ini peba mórrag wialómóm. Oya ubi Yesun amkoman angun pamkolpam arüng bütanóm Godka dabyónüm akó oya olom Yesu Kerriso. Darrü zitülkus módoga, ibü umul-umulan ngitanóm obae umulbain pamabkwata. Ene pama bóktan kwarilürr wagó, Yesu amkoman pamakan koke yarilürr. I ta kle-kle poko umulbain kwarilürr kolae tonarrankwata. We ngarkwatódó, Zon Yesunkwata wialómórr wagó, Yesu amkoman pamakan yarilürr. Zon akó oya peba mórrag atang pamkolpam arüngi byal yarilürr dümdüm a [kolkal] nyabenóm, akó ibü [moboküpüdü ubi] ngibürr Yesun amkoman angun pamkolpamdó asi ki kwarilün.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

A. Arról akyan Bóktan 1:1-4

B. Metat Godka dabyórrün kwarilün 1:5-2:17

1. God zyóna, da mi zyöndü nyaben kwarilo akó mi kolae tonarr koke tómbapónorr 1:5-2:2
2. Godón gida bóktan poko mamoon 2:3-6
3. Küsil gida bóktan poko módoga: mibü moboküpüdü ubi asi ki yarilün mibiób darrpan-darrpandó 2:7-17

C. Yesu Kerrisoka bóka bamgün pam 2:18-27

D. Godón olmal 2:28-4:6

1. Godón olmalzan nyaben 2:2-3:10
2. Yabü moboküpüdü ubi asi yarile yabiób darrpan-darrpandó 3:11-18
3. Gum-koke tére bako Godka 3:19-24
4. Samu amzyat iada 4:1-6

E. Moboküpüdü ubi Godkagabia 4:7-4:21

F. Yesun amkoman anguna tüpan kolaean tulmil alzizi bomanda 5:1-5

G. Godón bóktan Yesu Kerrisonkwata 5:6-12

H. Dómdóm alakón bóktan 5:13-21

Arról Akyan Bóktan

¹ Ki* yabüka wialómdakla arról akyan Bóktanankwata.[†] God noan zirrsapónorr pamakanzañ, wa asi yarilürr ngaen bwób zitüldügab. Ki barrkrrurrü, ki ilküpi esenónóp, ki ngakanónóp elklaza tómbapónde, akó ki tange yamurróp.

² God ini arról okaka simzazilürr; ki esenóp akó ki oyakwata amkoman poko bóktandakla. Akó ki yabüka pupaindakla [ngarkwat-koke arrólankwata], Abdó nadü kla yarilürr, akó Aba ne kla okaka simzazilürr kibükä.

* ^{1:1} Ki, oya küp módoga: Zon akó ngibürr apostol, Yesukü nidi kwarilürr. A i wa Zonka babul kwarilürr, Zon mi peba mórrag noma wialómórr; i apprapórr büdül kwarilürr. † ^{1:1} arról akyan Bóktan wa Yesunbóka apónda.

³ Ki ne kla esenóp akó ne poko barrkrrurrü, ki ta yabüka pupaindakla, igósüm e ta kinkü dabinane. Akó ki ibüka dabyóndakla, Abdó ako oya Olom Yesu Kerriso.

⁴ Ki yabüka ini poko wialómdakla, sab igósüm mibü bagürwóm wirri ki yarilün.

God Zyóna, da Mi Zyóndü Nyaben Kwarilo akó Mi Kolae Tonarr Koke Tómbapónorre

⁵ Da módogá, ki ne bóktan barrkrrurrü Godón Olomdógab, ki pu-paindakla wagó, God zyóna; darrü tümün oyaka babulana.

⁶ A mi ne igó nómá bóktandakla wagó, "Ki Godka dabyórrünakla," a dakla ma tümün kwatódó nyabendakla, da mi obae tizdakla akó amkoman bóktan ngarkwatódó koke nyabendakla.

⁷ A mi ne zyóndü nómá nyabendakla wazan zyóndüme, da mi darrpan pokodó dabyórrünakla, akó Yesu, oya Olom, oya óea mibü agulda blaman kolae tonarrdógab.

⁸ Mi ne igó nómá bóktandakla wagó, "Kibü kolae tonarr babulako," da mi mibiób ene igósidi ilklió büliondakla, akó amkoman bóktan ta mibükä babula.

⁹ A mi ne mibiób kolae tonarr nómá pupo nirre Godka, wa sab norrgorre akó mibü kolkal tirre blaman dümdüm-koke elklaza tómbapónodágab, zitulkus wa ne poko bóktanórr, wa sab amkoman tónggapóné, akó zitulkus wa wata dümdüm elklaza tómbapóna.

¹⁰ God bóktanórr wagó, blaman pamkolpama kolae tonarr tómbapónóp. Da mi ne igó nómá bóktórre wagó, "Ki kolae tonarr koke tómbapónóp," da ki inzan bóktórre God igósidi obae tizza, akó oya bóktan minkü babula.

2

¹ Kürü moboküpdu olmalpókal,* ka ini kla wialómdóla yabüka, igósüm e sab kolae tonarr koke tómbapónorre. A darrü oloma ne kolae tonarr nómá tónggapóné, mibü darrü olom asine, tóba Aban obzek kwata nótó zamngólda, akó wa oya imtine mibü kolae tonarr arrgonóm. Ene olom Yesu Kerriso-e, wa [Dümdüm Tonarr] Oloma.

² Ene olom Yesu Kerriso mibü kolae tonarr barrgonóm tóba büb wató ekyanórr [urdü agasil larzan]. Mibióban kolae tonarren koke, a blaman pamkolpamab kolae tonarr barrgonóm ini tüpdü.

Godón Gida Bóktan Poko Mamoan

³ Mi ne Godón gida bóktan poko nómá mamoan kwarilo, da mi amkoman umul kwarilo, mi ene pamkolpam módogakla, oyabóka umul nidipakla.

⁴ Nadü oloma bóktanda wagó, "Ka oyabóka umulóla," a ma oya gida bóktan poko koke mamoanda, wa wata obae tiz pama akó amkoman bóktan oyaka babula.

⁵ A nadü oloma oya bóktan amorranda, wa módogá, Godón [moboküpdu ubia] zaget yarilürr oyaka, igósüm oya moboküpdu ubi Godón moboküpdu ubizan bainürr. Mi umul igósidiakla igó, mi Godka dabyórrünakla:

* **2:1 olmalpókal:** Zon tóba peba mórrag atang pamkolpam igó ngiblianda *olmalpókal*, zitulkus wa myang yarilürr akó i oyaka olmalpókalzan korálórr.

⁶ nadü oloma bóktanda wagó, "Ka metat Godka ngyabendóla," wa wata inzan ngyaben yarile Yesu Kerrisozan.

Küsíl Gida Bóktan Poko Módóga: Mibü Moboküpdu Ubi Asi Ki Yarilün Mibiób Darrpan-darrpandó

⁷ Moboküpdu gómdamal, ini gida bóktan poko ka yabüka wialómdóla, wa küsil gida bóktan poko kokea, a wa ngaep gida bóktan pokoa, yabüka nadü kla yarilürr ene tonarrdógab e Yesun mamoan kolpamóm nóna bainarre. Ini ngaep gida bóktan pokoa; ene bóktan e ngaen barrkrrurru.

⁸ A ene gida bóktan poko ma ta küsil[†] gida bóktan pokoa, ka yabüka ne kla wialómdóla. Ki umulakla ini amkomana, Yesu Kerriso ne ngarkwatódó ngyaben yarilürr, akó yabü ngyabende ta inzana, zitülkus tümüna alkomooldase akó amkoman zyóna errkyä warri bapónda.

⁹ Nadü oloma bóktanda wagó, "Ka zyóndü ngyabendóla," a wa ma tóba narezoret alzizi amanikda, wa igósidi tümün kwatódó ngyabenda ngaenzan ngyaben yarilürr.

¹⁰ Nadü oloman moboküpdu ubi tóba narezoretódóma, wa zyóndü ngyabenda, akó darrü kla babula oyaka kolae tömbapónom.[‡]

¹¹ A nadü oloma tóba narezoret alzizi amaike, wa tümün kwatódó ngyabenda akó tümün kwatódó agóltagóldá; wa umul-kóka wa nubó tótókdase, zitülkus tümüna oya ilküküp kuri murrause.

¹² Ka yabüka wialómdóla, moboküpdu olmalpókaldó,
zitülkus mi umulakla, yabü kolae tonarr barrgorrónako Yesukama.

¹³ Ka yabüka wialómdóla, byarrmarr pamdó, abalzan nidipko,
zitülkus e umulakla Yesunbóka, ngaen asi nótó yarilürr bwób zitüldügab.

Ka yabüka wialómdóla, küsil Yesun mamoan pamdó,
zitülkus e kolaean samu, [satani] nótóke, kuri [ut-ut inane].

¹⁴ Ka yabüka wialómdóla, olmalpókaldó,
zitülkus e Abbóka umulakla.

Ka yabüka wialómdóla, byarrmarr pamdó, abalzan nidipko,
zitülkus e umulakla Yesunbóka, ngaen asi nótó yarilürr bwób zitüldügab.

Ka yabüka wialómdóla, küsil Yesun mamoan pamdó,
zitülkus yabü amkoman bangun arüngpüküma,
akó Godón bóktana yabüka ngyabenda,
akó e kolaean samu, satani nótóke, kuri ut-ut inane.

¹⁵ Da módogá, e ini tüpan ngyaben akó elklazadó ubi bain-gu. Nadü oloma ne ini tüpan ngyabendó ubi nóna yarile, da oya moboküpdu ubi ta Godka kokea, mibü Ab nótóke.

¹⁶ Zitülkus módogá, blaman ne kolae tórrmen tulmil tüpdü ne klamako, Godkagabi kokeako, mibü Ab nótóke, a ene wata tüpan tórrmen tulmilko. Ini kolae tórrmen tulmil módogako: kolae büban ubi, pamkolpamab ubi azebóm ibü ilküküpa ne kla asenda, pamkolpamab ikub bagür tibiób mórrelanme.

[†] **2:8** Ini gida bóktan poko ta küsil gida bóktan pokoa, zitülkus Yesun ngyaben akó büdül amkomana moboküpdu ubi amtyan namülnüri. Akó mibü moboküpdu ubi wata Yesun moboküpdu ubizan kwarile. [‡] **2:10** Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama gyagüpítódkalika Grrik bóktanan küp inzana: *darrü kla babula oyaka ngibürr pamkolpam kolae tonarrdó amarrugum*.

17 Tüpa bamräkdase, akó pamkolpamab kolae tonarr tómbapón ubia ta bamräkdase. A Godón ubi ngarkwatódó elklaza nótó tómbapónda, wa metat ngyaben yarile.

Yesu Kerrisoka Bóka Bamgün Pam

18 Olmalpókal, ini dómdóm ngürrako; e kuri barrkrrurrü Yesu Kerrisoka bóka bamgün pama tótókda. Da abün inzan pama kuri togobe. Da mi umul igósidiakla ini dómdóm ngürrako.

19 Ini pama mibükagabi togobórr, a i minkü dabyórrün koke kwarilürr; i ne minkü dabyórrün nóma ki korale, i minkü ae asi ki kwaril. A i mibü tümgütóp. We zitulkusdü, i tibiób we pupo tübinóp i blaman minkü dabyórrün koke kwarilürr.

20 A yadi, Kerriso yabü Godón Samu kuri nókyenóp, da e blaman amkoman bóktan umulakla.

21 Ka yabüka igósidi koke wialómdóla igó, e umul-kókakla. Koke, e go umulakla. Ka yabüka igósidi wialómdóla, akó zitulkus e umulakla obae bóktana amkoman bóktandógabi koke tótókda.

22 Da ene obae tiz pam ia tai nótóke? Wa módo: igó nótó bóktóne wagó, Yesu ene [Kerriso] koke-e. Inzan pam Yesu Kerrisoka bóka bamgün pama, Ab akó oya Olom nótó alzizi amanikda.

23 Nadü oloma Godón Olom alzizi amanike, wa Abdó dabyórrün kokea. Nadü oloma panzedó bóktanda wagó, Yesu Godón Olome, wa Abdó dabyórrüna.

24 E ne bóktan barrkrrurrü ene tonarrdógar, e Yesun mamoan pamkol-pamóm nóma bainarre, ene bóktan yabü moboküpüdü wata asi ki yarilün metat. Ene bóktan yabü moboküpüdü asi ne nóma yarile, da e sab igósidi Godón Olom akó God mibü Abdó ngyaben kwarilo.

25 Akó ini [alkamül-koke bóktana], wa mibü ne kla tókyenóp, [ngarkwat-koke arról] apadóm.

26 Ka yabüka we pokó wialómdóla ene pamabkwata, yabü ilklió bülión nidi kaindako.

27 A yadi, Kerriso yabü Godón Samu kuri nókyenóp. Ene Godón Samu wata asine yabüka, darrü zitulkus igósidi babula yabü umul bainüm. Godón Samua yabü blaman kla wata umul bainda. Wa ne pokó umul bainda obae kokea, a wa amkoman pokó umul bainda. Da e wata metat Kerrisoka ngyaben koralo, Godón Samuazan umul ninóp.

Godón Olmalzan Ngyaben

28 We zitulkusdü, moboküpüdü olmalpókal, e metat Kerrisoka ngyaben kwarilün, igósüm mi gum akó büód-koke kwarilo oya obzek kwata ene Ngürrdü wa sab nóma tolkomóle akó pupo tübine.

29 Zitulkus e umulakla wagó, Kerriso dümdüm tonarr pama, e ta umulakla blaman pama dümdüm tonarr nidi tómbapóndako, i Godkagab babótórrónako.

3

1 Ngakónam Aban [moboküpüdü ubij] mibükä ta ia wirria igó, mibü Godón olmalbóka ki ngiblian kwarile! Akó mi tai we klamatka. Ini tüp mibübóka umul-kók igósidia, zitulkus wa Godónbóka umul-kóka.

² Moboküpüdü gómdamal, errkya mi Godón olmalakla, akó mibüka koke kuri pupo sine mi sab ia kwarilo elnga. A mi umulakla igó, sab Kerriso nómá okaka tübine, mi sab wazan kwarilo, zitülkus mi sab eserre wa tai nótöke.

³ [Gedlóngóm] nidi baindako Kerrisozan bainüm, i [kolkal] baindako, wazan.

⁴ Nadü oloma kolae tonarr tónggapónda, Godón gida amgündä. Zitülkus módogá, ma kolae tonarr nómá tónggapóndóla, ta dadanzana ma gida amgündä.

⁵ E umulakla igó, Kerriso kolae tonarr amanóm tamórr. Akó kolae tonarr babula oyaka.

⁶ We ngarkwatódó, nadü oloma metat oyaka dabine, wa metat kolae tonarr koke tómbapóle. Nadü oloma metat kolae tonarr tómbapóle, Kerrison taiwan koke kuri emzyete, ó oyabóka umul-kóka.

⁷ Moboküpüdü olmalpókal, darrü oloma yabü koke ki ilklió ninününüm. Nadü oloma [dümdüm tonarr] tómbapónda, wa dümdüm tonarr oloma, Kerrisozan dümdüm tonarr pame.

⁸ Nadü oloma kolae tonarr metat tómbapónda, wa [debólane], zitülkus debóla kolae tonarr tómbapón yarilürr ngaen bwób zitüldügab kókó errkya. Godón Oloma we zitülkusdú tamórr, debólan zaget kulainüm.

⁹ Nadü oloma Godkagab amtómólórróna kolae tonarr metat koke tómbapóle, zitülkus Godón tórrmen tulmil oyaka asine. Wa gaodó kokea metat kolae tonarr tómbapónóm, zitülkus wa Godkagab amtómólórróna.

¹⁰ Mi gaodó igósidiakla amzyatóm Godón olmal nidipako akó debólan olmal nidipako: dümdüm tonarr koke nidi tómbapóndako, Godón olmal kokeako, akó nibiób moboküpüdü ubi babula tibiób zonaretaldó, Godón olmal kokeako.

Yabü Moboküpüdü Ubi Asi Yarile Yabiób Darrpan-darrpandó

¹¹ E umulakla wagó, nibiób moboküpüdü ubi babula tibiób zonaretaldó, i Godón olmal kokeako, zitülkus ini we bóktana, e ne poko arrkruuarre ene tonarrdögab e Yesun mamoa pamkolpamóm nómá bainarre: mibü moboküpüdü ubi asi ki yarilün mibiób darrpan-darrpandó.

¹² Mi Keinza^{*} koke kwarilo, satanian pam nótó yarilürr akó tóba zoret nótó emkalórr büdülämpükü. Wa oya iade emkalórr büdülämpükü? Wa zoret igósidi emkalórr, zitülkus oya tórrmen dümdüm kwarilürr, a tóba tórrmen ma kolae kwarilürr.

¹³ Da e arrkürrgu, [zonaretal], ini tüpan pamkolpama yabü nómá alzizi aman kwarile.

¹⁴ Mi umulakla igó, mi büdüldügab kuri tübausa ama arróldó, zitülkus mibü moboküpüdü ubi asine mibiób zonaretaldó. Moboküpüdü ubi babul nibióbé, i wata büdüläko.

¹⁵ Nadü oloma tóba narezoret alzizi amanikda, pam akrran oloma. Akó e umulakla igó, [ngarkwat-koke arról] babula pam akrran olomdó.

¹⁶ Mi umul igósidiakla moboküpüdü ubi laróga: Yesu tóba arról ekyanórr mibü zid bainüm. Da mi ta mibiób arról ki ilirre mibiób zonaretal zid bainüm.

¹⁷ Darrü paman ne dokyanan elklaza nómá kwarile ini tüpdü ngyabenóm akó wa darrü narezoret nómá esene elklaza-koke, a oya

* ^{3:12} *Kein* Adam a Ib ibü olom yarilürr, Eibolón naret. (Bwób Zitü 4:1-16) ^{3:12} Bwób Zitü 4:8

tangbamtinóma babula, wa tóba okaka bümzazilda, Godón moboküpüdü ubi babulana ene paman büb kugupidü.

¹⁸ Moboküpüdü olmalpókal, mi wata taeane koke bóktanórre wagó, mibü moboküpüdü ubi asine zonaretaldó, da mibü moboküpüdü ubi wata amkoman akó tórrmenpükü yarile.

Gum-koke Tóre Bako Godka

¹⁹ Ene tórrmen tómbapónde, mi umul koralo igó, mi amkoman bóktandómakla. Akó mi gum-koke kwarilo, mi Godka nóma tóre bako kwarilo.

²⁰ Mi ne umul nómadakla moboküpüdü mi kolae tónggapórre, mi umulakla God mibü moboküpüdügab bórrgratárróna, akó wa blaman elklaza umula.

²¹ Moboküpüdü gómdamal, mi ne umul nómadakla moboküpüdü mi kolae koke tónggapórre, mi gum-koke kwarilo, mi Godka nóma tóre bako kwarilo.

²² Akó God mibü gailda mi larógóm atodakla, zitülkus mi Godón gida bóktan poko mamoaandakla, akó mi ne kla tómbapóndakla oya bagürwóman ngitandako.

²³ Akó ini oya gida bóktan pokoa igó, mi wata oya Olom Yesu Kerrison ngi amkoman angun kwarilo, akó mibü moboküpüdü ubi asi ki kwarilün mibiób darrpan-darrpandó, wa mibü ne arüng bóktanzan tókyenóp.

²⁴ Godón gida bóktan poko ne kolpama mamoaandako, Godka ngayaben-dako, akó God ibü büb kugupidü ngayabenda. Akó mi umul igósidiakla, God mibü büb kugupidü ngayabenda, zitülkus God mibü tóba Samu tókyenóp, da ene Samua mibü bómtyanda wagó, God minkü asine.

4

Samu Amzyat Iada

¹ Moboküpüdü gómdamal, blaman samu amkoman bangun-gu, a samu bapóka* ia Godkagabako, zitülkus abün obae [prropeta] ini tüp kuri gwarranórr.

² E igó gaodó kwarilo Godón Samu amzyatóm: nadü samua panzedó bóktanda wagó, Yesu Kerriso tüpdü pamakanzan tamórr, ene samua Godkagab tamórr.

³ A nadü samua panzedó koke bóktanda wagó, Yesu Kerriso pamakanzan tamórr, ene samu Godkagab kokea. Ene we samua wa Yesu Kerrisoka bóka bamgün paman samua. E barrkrrurru wagó, wa tótókda, akó errkyá wa asine tüpdü.

⁴ Moboküpüdü olmalpókal, e Godkagabiakla, akó e ene obae prropetab obae bóktan kuri alzizi amónarre, zitülkus Godón Samu, yabü büb kugupidü nótóke, wirriana satanidügab, ini tüpdü nótó ngayabenda.

⁵ Ene obae prropet ini tüpdügabiaklo, da i ne poko bóktandako tüpdügaba, akó ini tüpan pamkolpama ibü arrkrrudako.

⁶ Ki Godkagabiakla, akó Godónbóka umul nidipako kibü arrkrrudako. A Godkagab koke nidipako, kibü koke arrkrrudako. Mi ene amkoman bóktanan Samu akó ilklió bülión samu inzan amzyatódakla.

* ^{4:1} Ini poko ibübóka apónda, nidi bóktandako wagó, Godón Samu ibü darrü bóktan nókyenóp. Mi wata umul-umul arrkrru kwarilo amzyatóm ene bóktan amkoman Godkagab tamórr ó koke. Ene bóktan ne Godón umulbain bóktan ngarkwatódó koke nómade, Godkagabi koke tame.

[Moboküpdi Ubi] Godkagabia

⁷ Moboküpdi gómdamal, mibü moboküpdi ubi asi ki yarilün mibiób darrpan-darrpandó, zitülkus moboküpdi ubi Godkagabia. Nadü oloman moboküpdi ubi asine ngibürr pamkolpamdó, wa Godkagab amtómolórróna akó Godónbóka umula.

⁸ Nadü oloman moboküpdi ubi babula ngibürr pamkolpamdó, wa Godónbóka umul-kóka, zitülkus God moboküpdi ubi Goda.

⁹ God tóba moboküpdi ubi igó okaka simzazilürr mibüka: Wa tóba darrpanan Olom zirrsapónorr ini tüpdü, igósüm mi aprrapórr [ngarkwatkoke arról] ipüdórre oyakama.

¹⁰ Ini amkoman moboküpdi ubia - igó koke, igó mibü moboküpdi ubi Godka yarilürr, a ene igósa, wa mibüka moboküpdi ubi yarilürr akó wa tóba siman Olom zirrsapónorr tóba büb akyanóm [urdü agasil larzan] mibü kolae tonarr amanóm.

¹¹ Moboküpdi gómdamal, zitülkus Godón moboküpdi wirri ubi mibüka yarilürr tóba Olom zirrapónóm, mi ta moboküpdi ubi ki kwarila mibiób darrpan-darrpandó.

¹² Darrü pama Godón kokean esenórr ilküpi. A mibü moboküpdi ubi mibiób darrpan-darrpandó asi ne nóma yarile, ene tórrmena amtyanda God mibü büb kugupidü ngyabenda, akó oya moboküpdi ubia zagetódá mibüka, da mibü moboküpdi ubi igósidi [dudu kómal] ainda oya moboküpdi ubizan.

¹³ God tóba Samu mibü kuri tókyenóp, da we ngarkwatódó ki umulakla wagó, mi Godka ngyabendakla akó God mibü bübdü ngyabenda.

¹⁴ Akó ki esenóp, Aba tóba Siman Olom zirrsapónorr ini tüpan pamkolpamab Zidbain Pamóm, akó ki bóktandakla ki amkoman esenóp.

¹⁵ Darrü oloma ne igó nóma panzedó bóktóne wagó, Yesu Godón Olome, God oya bübdü ngyabenda akó wa ta Godka ngyabenda.

¹⁶ Da mi umulakla ene moboküpdi ubi, Godka asi ne klame mibünkü, akó mi ene ubidü ngambangoldakla.

God moboküpdi ubi Goda, akó darrü oloman ne moboküpdi ubi metat nóma yarile Godka akó ngibürr pamkolpamdó, wa Godka ngyabenda akó God oya büb kugupidü ngyabenda.

¹⁷ Mi sab Godón gum-koke nóma kwarilo Godón Kot Ngürrdü, da mi umul kwarilo oya moboküpdi ubia zaget yarilürr mibüka, mibü moboküpdi ubi igósidi dudu kómal yónürr. Mi gum-koke kwarilo, zitülkus ini tüpdü mi Yesuzanakla.

¹⁸ Godón ne moboküpdi ubi mibüka nóma yarile, mi gum-koke kwarilo. Mibü ne moboküpdi ubi sab dudu kómal nóma ine, da mi Godka myamem gum kokean kwarilo. Mi gum kokean kwarilo, zitülkus mi ne Godón gum nóma kwarilo, mi gyagüpi tótók kwarilo wagó, wa mibü kolae tonarran darrem tülirre. Darrü olom ne Godón gum nóma yarile, ene igó bómtyanda, oya moboküpdi ubi dudu kómal koke bainürr.

¹⁹ Moboküpdi ubi mibükama, zitülkus ngaen-gógópan Godón moboküpdi ubi yarilürr mibüka.

²⁰ Darrü oloma ne nóma bóktóne wagó, "Kürü moboküpdi ubi Godkama," a wa ma tóba zonaret alzizi amanikda, wa obae tiz pama. Zitülkus módogá, darrü oloman ne moboküpdi ubi babul nóma yarile tóba zonaretódó, wa noan kuri esene, oya moboküpdi ubi babula Godka, wa koke noan kuri esene.

²¹ Akó God mibü ini gida bóktan poko tókyenóp: noan moboküpdu ubi Godkama, oya moboküpdu ubi ta tóba zonaretódó asi ki yarilün.

5

Yesun Amkoman Anguna Tüpan Kolaean Tulmil Alzizi Bomanda

¹ Nadü pama amkoman angunda igó, Yesu ene [Kerriso-e], wa Godkagab amtómólórróna. Akó nadü paman [moboküpdu ubi] abdóma, oya moboküpdu ubi ta inzan yarile olomdó.

² Mi umul igósidiakla igó, mibü moboküpdu ubi Godón olmaldómako, mibü moboküpdu ubi Godka nómade akó mi oya gida bóktan poko nómamamoandakla.

³ Zitulkus módogá, mibü moboküpdu ubi Godka nómade, ene inzana, oya gida bóktan poko mamoaanóm. Akó oya gida bóktan poko müp kokeako,

⁴ zitulkus nadü pama, Godkagab amtómólórrón nótóke, tüpan kolaean tulmil alzizi bomanda. Mibü arüng módogá, tüpan kolaean tulmil alzizi bohanóm, mibü amkoman angun Yesuka.

⁵ Ia nótóke tüpan kolaean tulmil alzizi bohanóm? Wata ene oloma amkoman nótó angunda igó, Yesu Godón Olome.

Godón Bóktan Yesu Kerrisonkwata

⁶ Ini watóke Yesu Kerriso, ini tüpdü nótó tamórr kwitüdüğabi. Zon oya [baptaes yónürr] nae-e, akó solkwat Yesu nómama narrótókorr, oya óea tópkanoorr. Wa ugósüm koke tamórr, wata baptaes bainüm nae-e, wa akó büdülämpükü tamórr, da oya óea tópkanoorr. Akó Godón Samu watóke nótó pupo ainda, ene amkomana, zitulkus Godón Samu amkomana.

⁷ Da ini aüda pupo aindako wagó, Yesunkwata bóktan amkomana:

⁸ Samu, nae, akó óe. Akó ini aüda darrpan ngarkwat poko pupo aindako.

⁹ Mi amkoman angundakla pama ne bóktan adrratódako i ne kla esenóp, a God ne bóktan adrratoda wa wirriana pamab bóktandóbabi, zitulkus ini wa Godón bóktane, wa tóba Olomankwata bóktanda. We ngarkwatódó, mi oya bóktan taiwan amkoman ki yangurre.

¹⁰ Nadü oloma Godón Olom amkoman angunda, ene bóktan ta tóbaka asine, God ne poko bóktanórr. A nadü oloma God ne poko bóktanórr amkoman koke angunda, wa igó bóktanda wagó, God obae tizda, zitulkus wa amkoman koke angunda God ne poko bóktanórr tóba Olomankwata.

¹¹ Akó ini wa ene bóktana: God mibü [ngarkwat-koke arról] tülinóp, akó ini arról oya Olomdóma.

¹² Olom asi noakama, oya ngarkwat-koke arról asine; Godón Olom babul noakama, oya ngarkwat-koke arról babula.

Dómdóm Alakón Bóktan

¹³ Ka ini elklaza yabüka wialómdóla, Godón Oloman ngi amkoman nidi angundakko, igósüm e umul kwarilo igó, yabü ngarkwat-koke arról asine.

¹⁴ Akó da mi gum kokeakla mi Godka nómama tóredakla, zitulkus mi umulakla wagó, mi ne darrü klamóm nómama batorre oya ubi ngarkwatódó, wa mibü arrkrruda.

¹⁵ Akó zitulkus mi umulakla wagó, wa mibü arrkrruda - mi larógóm amtindakla - mi ta umulakla wagó, mi kuri yazebrre mi oya ne klamóm yatorre.

¹⁶ Darrü oloma yabükagab ne tóba narezoret nóma asenda kolae tonarr alngónde, akó ene kolae tonarra oya samuan ngarkwatódó büdül kwatódó koke ódódda, wa tére ki eko ene narezoretankü, da God sab oya arról ekyene. Ka ibükwata bóktandóla, kolae tonarra nibiób büdül kwatódó koke amarruda. A kolae tonarr asine büdül kwatódó ne klama ódódda. Ka ígó koke bóktandóla, wa oyankü tére ki eko ó koke, ene kolae tonarr nótó tónggapónda.

¹⁷ Blaman dümdüm-koke tonarr, kolae tonarra, a kolae tonarr asine büdül kwatódó koke ne klama ódódda.

¹⁸ Mi umulakla wagó, Godkagab nótó amtómólórróna, wa kolae tonarr metat koke elngóle, zitulkus Godón Oloma, Godkagab nótó amtómólórróna, oya adlangda akó satania, ene kolae oloma, oya igósidi azid kokean ekyene.

¹⁹ Mi umulakla wagó, mi Godón olmalakla, akó ini dudu tüp satani, ene kolae oloman arüngdüma.

²⁰ Akó mi umulakla wagó, Godón Oloma ini tüpdü tamórr akó mibü tangtamtinóp [küp amzyatóml], igósüm mi Godónbóka umul bairre, amkoman God nótóke. Akó mi wankü dabyórrünakla amkoman God nótóke, zitulkus mi dabyórrünakla oya Olom Yesu Kerrisoka. God amkoman Goda, akó wa ngarkwat-koke arról akyanda.

²¹ Moboküpdu olmalpókal, mamka, obae umulbain akó obae god gum bangólam.

Nis Ngim Peba Mórrag Zon Ne Kla Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Ini Zonón nis ngim wialómórrón peba mórraga. Wa Godón ubi koldó tóba olmalpükü wialómórr. Aprrapórr wa ini amkoman kolbóka koke apónda. A oya kúp módóga: sosbóka apónda. Olmal nidipako wa sos pamkolpambóka apónda. Zon ibü ayalda ibü [moboküpüd übi] ki yarile Yesun amkoman angun pamkolpamidó.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1-3
- B. Mi Yesun amkoman bóktan mamoan kwarilo akó mibü moboküpüd übi yarile oya amkoman angun pamkolpamidó 4-11
- C. Dómdóm alakón bóktan 12-13

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka Alngomól Byarrmarr Pamla, ini peba mórrag kótó wialómdóla, Godón ubi koldó tóba olmalpükü,* kürü amkoman [moboküpüd übi] níbióbka asine. Akó ka kólbean koke, a ngibürr pamkolpam, amkoman bóktan nidi apadódako, ibü moboküpüd übi ta asine yabüka.

² Kibü moboküpüd übi yabüka, zitülkus amkoman bóktan mibüka asine akó minkü asi yarile metatómpükü.

³ Sab [gail tonarr], gyaur, akó paud mibünkü kwarile God mibü Abdógab akó Yesu Kerriso, Aban Olom. I mibü ki tülinam, mizan ngyabendakla amkoman bóktan ngarkwatódó akó kürü moboküpüd übisan asine yabüka akó yabü moboküpüd übisan asine kürüka.

Mi Yesun Amkoman Bóktan Mamoan Kwarilo akó Mibü Moboküpüd Übi Yarile Oya Amkoman Angun Pamkolpamidó

⁴ Ka kari bagür ta kokela, zitülkus ka kuri umulbaina marü ngibürr olmalab ngyaben Godón amkoman bóktan ngarkwatódómako, Aba enezan arüngi bóktanórr.

⁵ Akó kol, errkyá marü akó marü olmal ka amtindóla, mibü moboküpüd übi asi yarile mibiób darrpan-darrpandó. Ini küsil gida bóktan poko kokea, ka ne kla wialómdóla, a mi ngaen barrkrrurrü Yesun mamoan kolpamóm nóma bainóp.

⁶ Mi Godón gida bóktan poko nóma arrkrrudakla, mibü moboküpüd übi asine Godka. Ezan barrkrrurrü ene tonarrdógab, e Yesun amkoman angun pamkolpamóm nóma bainarre, God yabü ne gida bóktan poko níkyenóp wagó, yabü moboküpüd übi asi yarile Yesun amkoman angun pamkolpamidó.

⁷ Ka ene poko bóktandóla, zitülkus errkyá abün ilklió bülión pama kuri ogobe bwób-bwób ini tüpdü. Ene pama alpindako Yesu Kerriso pamakan

* **1:1** Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama igó wialómóp wagó, wa amkoman kolan warilürr; barrea ma igó wialómóp wagó, ini wa kolbóka koke apónda. Oya kúp módóga: sosbóka apónda. Olmal nidipako wa sos pamkolpambóka apónda. **1:5** Zon 13:34; 15:12; 17

bübi tamórr. Inzan olom wa Yesu Kerrisoka bóka bamgün pama,[†] akó pamkolpam metat nótó ilklió büliónda.

⁸ Yabiób balngomól kwarilün ene ilklió bülión pama yabü ilklió bülión-gum, igósüm e sab koke imrükane mi ne darremóm zaget kwarilnürřü,[‡] a morroal igósa, yabü sab dudu nüllerre.

⁹ Nadü pama Godón umulbain bóktan kwitüdü töbanóm opor nótó amelda akó wa Godón umulbain bóktan karrkukus koke amoanda, wa Godka arróbórrón kokea. A nadü pama Godón umulbain bóktan karrkukus amoanda, wa Abdó akó oya olom Yesu Kerrisoka arróbórróna.

¹⁰ Da inzan pama yabüka ne nóma tame, Godónkwata dümdüm elklaza koke nóma umulbain yarile, da yabiób müötüdü ódódgu akó oya tang amken-gu.

¹¹ We zitülkusdü, nadü pama oya tang amkene, wa oya tangamtinda kolaean elklaza tómbapónóm.

Dómdóm Alakón Bóktan

¹² Kürü wa ne dokyanan bóktanako mató akó marü olmaldó wibalómóm, da ka ma kokela peba mórragdó wibalómóm. A ka sab ola tótöküm nae amandóla yabü basenóm akó bóktanóm yenkü. Ene pokodó sab wirri bagürwóm yarile.

¹³ Ala marü ne Godón ubi bólbotan olmala[§] tibiób morroal yawal bóktan zirrnaporre marüka.

[†] **1:7** Yesu Kerrisoka bóka bamgün pama wató balngomól yarile dómdóm ngürrdü. Wa ene narrlar, Okaka Azazirrún Elklaza peba ne klambóka pupainda. Zon ene ilklió bülión pam igó ngibilianda Yesu Kerrisoka bóka bamgün pam, zitülkus i amkoman angun pamkolpam ilklió bülióndako Yesu Kerrisoka bóka bamgün pamazan kaine. [‡] **1:8** *mi ne darremóm zaget kwarilnürřü:* Ngibürř Grik bóktane tange wibalómórrón pebabó inzan wialómórróna wagó, e ne darremóm zaget kwarilnürřü. [§] **1:13** Ma 2 Zon 1:1 ngakanke. Ini bólbotan küp módóga, aprrapórr Zon tóba sosbóka apónda.

Aüd Ngim Peba Mórrag Zon Ne Kla Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Ini Zonón aüd ngim wialómórrón peba mórraga. Wa darrü sos singül kwata zaget pamdó wialómórr, oya ngi Gayus. Wa Gayusün agürda zitülkus oya tangbamtinanme ngibürr Yesun ngidü zonaretaldó. Akó darrü pam, ngi Diotrrepes, oya ne kolae tonarr kwarilürr, wekwata umul-umulan ngitanda.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módógako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1-4
- B. Yesun ngidü agólttagól zonaretal morroal ngabkan 5-12
- C. Dómdóm alakón bóktan 13-15

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka Alngomól Byarrmarr Pamla, ini peba mórrag kótó wialómdóla, kürü moboküp gódamdó Gayus, kürü amkoman [moboküpdu ubi] noankama.

² Kürü moboküpdu gódam, kürü ubi ma azid-kokezan ngyabendóla, akó marü blaman ngyabena küppükü ki bainünüm, wata marü samuazan morroal ngyabenda Godón ubi ngarkwatódó.

³ Zitülkus módóga, ka karibóka-koke bagür namülnürrü ngibürr Yesun ngidü zonaretala nóma togobórr da kibu tüzazilóp wagó, ma Godón amkoman bóktan ngarkwatódó ngyabendóla. Ene amkoman ka umulürrünla, ma Godón amkoman bóktan metat mamoandóla.

⁴ Kürü darrü klama koke bagürwóman ngitanda igó poko arrkrudügabi wagó, kürü olmalzan nidipako darrpan amkoman bangundü, Godón amkoman bóktan mamoandako.

Yesun Ngidü Agólttagól [Zonaretal] Morroal Ngabkan

⁵ Kürü moboküp gódam, ma Yesun ngidü zonaretal nidi agólttagóldako tangbamtindóla, enana ngibürr mogobako marüka. We ngarkwatódó, ma moba amkoman bangun okaka amzazildóla Yesuka.

⁶ I sos pamkolpam marü moboküpdu ubiankwata kuri nüzazirre. Ene morroala ma sab ibü morroal tangnolenónómke olgabi zirrbapónóm, Godón ubi ngarkwatódó.

⁷ Zitülkus módóga, izan agólttagól kwarilürr Yesun zaget tónggapónóm, darrü tangbólean koke ipüdóp Yesun amkoman angun-koke kol-pámdögab.

⁸ We ngarkwatódó, mi inzan pam mibiób müötüdü urrbulo, igósüm mi tang dabyóndakla Godón amkoman bóktan ayom.

⁹ Ka wa sasdó wialómórró, a Diotrrepes, ngi pamóm nótó ubi bainüm kainda, kürü bóktan bidóbido bangónda.

¹⁰ Da ka ne nóma tamo, ka sab wirri kwitüm bóktalo sasdó wa ne kolaean tórrmen tolbaelda, ngi bumarru kürükwata. Ene klamdó ta gaodó kokea, wagó wa bangónda Yesun ngidü zonaretal morroal azebóm.

Wa akó piküp bainda nidi ubi baindako ene zonaretal ok bain-gum, akó ibü bagda sosdógab.

¹¹ Kürü moboküp gódam, ma wirri kolae tonarrdógab tikó apadgu, a ma wa morroal tonarrdógab tikó ipa. Nadü oloma morroal tonarr tómbapónda, wa Godón olome. Nadü oloma wirri kolae tonarr tómbapónda, wa Godónbóka umul-kóka.

¹² Dimetriusün* müötüdü ingri. Blaman kolpama oya morroal tonarrbóka apóndako. Akó oya tórrmen tulmil ta Godón amkoman bóktan ngarkwatódómako, ki igósidi umulakla wa morroal oloma. Ka ta oya morroal tonarrbóka inzan apóndóla, akó ma umulóla, ka ne poko bóktandóla ngibürr kolpambóka amkomana.

Dómdóm Alakón Bóktan

¹³ Kürü wa ne dokyanan bóktanako marüka wibalómóm, da ka ma kokela peba mórragdó wibalómóm.

¹⁴ Ka [gedlóngóm baindóla] marü büsai asenóm, da mi nizana sab darrpan pokodó ola ikik apóni.

¹⁵ Moboküpdu paud asi ki yarilün marüka.

Ala marü ne gómdamalko, tibiób morroal yawal bóktan zirrnaporre marüka. Kürü morroal yawal bóktan nókyenónómke darrpan-darrpan ola mibü nadü gómdamalasko.

* ^{1:12} *Dimetrius* ini peba mórrag wató sidódürr Gayuska.

Zud Ne Peba Mórrag Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Nótó wialómórr ini tugup peba mórrag tóba igó pupo tübyónürr, wa Zud. Wa tóbakwata tai koke pupo tübyónürr, wata wa igó poko wialómórr wagó, wa Zeimsün narezoret yarilürr. Zeims umulürrün ngi yarilürr ene tonarrdó, da ngibürr pama ma kuri eserre igó poko amkomana wagó, ini nadü Zeims yarilürr Zeimsün peba mórrag nótó wialómórr Küsíl Buk kugupidü akó singüldü pam yarilürr Zerrusalem sos kugupidü. I nizan, Zeims a Zud, Yesun zoret nis namülnürri. (Merri a Zosep solkwat akó ngibürr olmal nosenóp.)

Ini Peba Mórrag Atang Kolpam akó Zudün Wialóm Tulmilankwata
 Ngaensingül opordó, Zud igó okaka simzasilürr wagó, wa Yesun amkoman angun pamkolpamadó wialómórr, da wa ma koke bóktanórr i ne nyabenónóp, ngibürrazan winólómóp tibiób peba mórragdó Küsíl Bukdü. Zudün peba mórrag kari morroal kokea blaman Yesun amkoman angun pamkolpamadó, a wa ne poko wialómórr okaka amzazilda, wa wata darrpan sosdó wialómórr, ta ia ngi-ngi sosdó winólómóp.

Apprapórr abün bótang pam Zu pam koralórr Yesun amkoman angun pam nidi koralórr. Zud abün bóktan opor yazebórr Ngaep Bukdüğab akó ngibürr [Zu pamkolpamab] wialómórrón pebadógab. Oya wibalóm tulmil umulürrün kla yarilürr blaman Zu bótang pamdó.

Zudün Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm
 Ini peba mórrag kugupidü, Zudün ubi zidbainankwata wibalómóm yarilürr (atang opor 3). A wa ma gyagüpítótók esenórr ipadórr igó pamkolpamabkwata wialómóm, nidi bóktan kwarilürr wagó, "Ki Yesun amkoman angun pamkolpamakla," a i ma Godón tai amkoman koke angun kwarilürr. Ini kolpamab [moboküpü ubi] ta tai Godka koke kwarilürr, a i ma metat kwób bazelórr darrpan pokodó amkoman bangun pamkolpampükü. Ini obae buli bangun pamkolpamab kolae tonarr akó obae umulbain bóktana amkoman bangun pamkolpam apól kwat bómtyan kwarilürr. Zud nilóp Yesun amkoman nidi yangunóp, ene kolae kolpam ia bómzyatódako. Wa ibü arüng nütünóp amkoman umulbain bóktandó arróbóm akó kolpam tangbamtinüm, amkoman nidi bangun kwarilürr a arüngi koke, akó nibiób ilklió nülinóp.

Zud tóba peba mórragdó ene Yesun amkoman angun pamkolpam ikik nókrónóp laró ki tómbapórre (atang opor 3 akó 20-23). Akó ini peba mórragdó Zud ngibürr zitülkus pupo bainda amkoman bangun pamkolpama iade ki tómbapónórre ene elklaza, da ene obae buli bangun kolpamab tulmil koke ki munumanórre.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módógako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1-2
- B. Godkamóm ubi-koke pamkolpamab kolae tonarr akó ibü darrem 3-16
- C. Ikik bókrran metat Godón amkoman angunüm 17-23
- D. Dómdóm alakón bóktan 24-25

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Zud, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Yesu Kerrison [leba zaget olomla] akó ka Zeimsün narezoreta.

Ka yabüka wialómdóla, ngibliarrón nidipko, God mibü Aban [moboküpüdü ubi] nibióbkama. God yabü Yesu Kerrisonkü lalda.

² Ka tóredóla, Godón ngaru bapón-koke gyaur, paud, akó moboküpüdü ubi sab asi ki kwarilün yabüka.

Godkamóm Ubi-koke Pamkolpamab Kolae Tonarr akó Ibü Darrem

³ Moboküpüdü gómdamal, ka go kari ubi koke namüla yabüka wialómóm mibü dapelan zidbainankwata, da kürü go igó wirri arüng gyagüpitótóka tamórr yabüka wialómóm akó yabü arüngi byalóm amkoman umulbain adlangóm. Ene amkoman umulbain Godón pamkolpam* tókyenóp wata darrpanóm. Darrü oloma darrü poko myamem koke emngyele ó agine.

⁴ Ka ini poko bóktandóla, zitulkus atang-atang pamkolpama piküpan[†] barrbüñürr yabü kugupidü. Ngaen Godón Wialómórrón Bóktandó wialómóp, God sab inzan kolpam zaz nirre akó kolae tonarrab darrem nókyerre. I Godkamóm ubi-koke pamkolpamako; i obae umul baindako wa, ene taia darrü olompükü utüm, marü kol ó pam koke nótóke, zitulkus God ta mibü kolae tonarr barrgonda. I Yesu Kerrison alpindako, mibü tebe púoran Wirri Pam akó [Lod].

⁵ Enana e igó poko blaman kuri umul bainane, kürü ubi yabü ki ngambangól yarilün, Lod[‡] tóba kolpam zid ninóp leba zagetódágabi, Izipt tüdpügab, wata darrpanóm. A ene solkwat ngibürr Isrrael pamkolpam, oya koke nidi amkoman yangunóp, we kolae ninóp.

⁶ Ene kwitüm kürü ubi yabü ki ngambangól yarilün, Lod atang-atang [anerru] kolae ninóp tibiób kolae tonarrdógabi. Ene anerrua tibiób balngomól pabo bimgütóp. Da i ma we barngenórr tibiób aben marrgudügab. Lod ene anerru algón-koke tümün kwatódó irrbünürr, da i wata olamako. Wa sein sye-i kuri nómörkrre tai zürük tibiób bagogum. Wa ola ngabkanda kókó sab ene wirri Ngürr nómá semrróne, da ugón zaz nirre.

⁷ Kürü ubi yabü akó ki ngambangól yarilün, dadanzan, pamkolpama nidi ngabenónóp Sodom a Gomorra wirri basirr nis akó minggüpanan wirri basirrdü, ngibürr olmalpükü ut kwarilürr, ibü kol ó morwal koke nidi kwarilürr, akó pama kamad pampükü ut kwarilürr akó kola kamad kolpükü ut kwarilürr. Ne klama tómbapónórr ene pamkolpamdó[§] akó ene anerrudu, igó poko okaka amzazilda, God inzan kolpam sab tibiób kolae tonarrab darrem nókyerre. Ene darrem módogá, [metat bólmyan ur].

⁸ Enana ini kolpam, piküpan nidi tübarrbüñürr yabü kwóbdü, umulako ini elklaza, akó tibiób bübdü kolae tonarr tómbapóndako dadanzan.

* ^{1:3} Godón pamkolpam: Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü inzan angrirrúna: *saints*. Oya küp módogá: *blaman Yesun amkoman angun pamkolpam*. Ini bóktan opor *saints* wata [apostolabkwata] koke apónda. ^{† 1:4} piküpan: Piküpan barrbüñ we pokobóka koke apónda igó, pamkolpama koke nosenóp barrbündi, a i obae buli igó ngarkwatódó barrbüñürr wagó, i amkoman bangun pamkolpamako, a i wa amkoman we kla koke kwarilürr. ^{‡ 1:5} Lod: Ngibürr Grík bóktane tange wibalómórron pebadó, Yesu ngi angrirrúna Lodón pabodó. ^{1:5} Bótang Peba 14:29; Duterronomi 1:32; 2:15 ^{1:7} Bwób Titül 19:1-25 ^{§ 1:7} pamkolpam: God ngaen ene pamkolpam akó ibü wirri basirr uri kolae ninóp, da Zud ne tonarrdó ngaben yarilürr, pamkolpama nosenónóp dómdóm müót büdül ne klama baminürr.

I igó angundako wa, God ibü ngibürr elklaza nusi büzazilda, akó we ngarkwatódó i sarrgi gómöldako, singüldü pamab bóktan alzizi amandako, akó anerruabkwata* kolaean bóktan alióndako.

⁹ Da ma ene wirri ngí anerru Maekol† inzan koke kainürr, i [debólpükü] Mosesón büb nóma bólean namülnürri.‡ Oya gyagüpítótókdó ene dümdüm babul yarilürr [satanian] zaz ainüm kolaean bóktan opore. A we bóktanórr wagó, "Lod marü ki mag."

¹⁰ A ini kolpama kolaean bóktan alióndako, i koke ne kla apadódako. Da i umulako ngibürr elklaza gyagüpítótók-koke büba ibü ne poko tómbapónóm byalda, gonggo lar kyamülzan. Ene elklaza tómbapónde, tibiok kolaes baindako.

¹¹ Sab Godón ngürsila tame ibüka! I sab eserre, zitulkus i Keinün§ tórrmen tulmil ipüdóp, i büsai-büsai bütünóp Beilamzan* mani tómbapónóm, akó ibü sab amkoman kolae nirre Korranzan†, zitulkus i bóka bamgündako wazan.

¹² Ene kolpam tóman pokozanako‡ alongalo térewóm kwób bazendó, izan yenkü alongalodako, gum a büód-koke, kolae [sip] ngabkan pamzan tibi püoran nidi alongalodako.

I wamaka ne ngup-koke pülpül pokoako abüsbarrdó, wóra ne kla amarruda. I wamaka paildi ne nugupa waondako küp-koke akó azibrún, da ma metat büdülümpükü.

¹³ Ngürsilan goblolazan tómanpükü gwerr amandako, i ta tibiób büód tulmil inzan okaka azazindako. I popa bumarük wimurrzanako, popa ne klama udarükdako pülpüldü. God ibünkü darrü algón-koke tümün kwat bwób lalda, i sab ne ngyabenórre metatómpükü.

¹⁴ Inok§ wa 7 ngim amtómólórrón lüöl pam yarilürr Adamkagab; Adam ngaen-gógópan tómtómólórr. Inok [prropetzan bóktan] yarilürr ene kolpambóka sab laróga tómbapóné wagó, "Tübarrkrru, Lod amkoman tótókda, tóba atang-koke gyabi anerrupükü.

¹⁵ Wa tótókda blaman pamkolpam zaz bainüm akó blaman Godkamóm ubi-koke pamkolpam pupo bainüm wagó, i kolae tonarr pamkolpamako. Wa sab ibü metat büdül bwóbdü zirrnáporre, zitulkus i Godón ubi-koke tórrmen ne kla tómbapón kwarilürr, Godón ubi-koke tonarre. Akó

* **1:8** Anerru, darrü Grrik bóktanan küp módogá: *Lodón [wirri kómál zyón]*. † **1:9** anerru Maekol, oyakwata ngibürr pebadó bóktan asiko: Daniel 10:13, 21; 12:1; Okaka Azazirrún Elklaza 12:7. ‡ **1:9** Ini Godón Bukdü pöep kokea, a ma [Zu pamkolpamab] pöepe. § **1:11** Kein Adam a Ib ibü olom yarilürr, Eibolón naret. Bwób Zitü 4:1-16. Ini atang opordó Kein igó okaka büzmazilda wagó, wa kolae akó gail-koke olom yarilürr, kolae tonarr tulmili nótó ngabelórr.

* **1:11** Beilam darrü-darrü godab [prropet] yarilürr. Beilak, Amorr king nótó yarilürr, oya wató ngisaunürr, amórr bóktan angrinüm Isrrael pamkolpamđó, i nóma agóltagól kwarilürr, [ngüin-koke bwóbdü]. Beilam umul yarilürr wagó, ini Godón ubi koke, da wa wamórr Beilakka zitulkus oya ubi mani azebóm, Beilak oya ne darrem kla ki ekyene. (Bótang Peba 22:1-35) † **1:11** Korra ngibürr pampükü, Moses akó Erronka bóka bamgün yarilürr, Isrrael pamkolpama nóma agóltagól kwarilürr ngüin-koke bwóbdü (Bótang Peba 16). ‡ **1:12** tóman pokozanako, darrü Grrik bóktanan küp módogá: *Ene kolpam wamaka ne gumüm bain ingülküpako mazadó butab buso kwatódó*. **1:12** Izikel 34:2 **1:12** Ikkí Bókrren Bóktan 25:14 **1:13** Aesaya 57:20 § **1:14** Inok darrü pam yarilürr, Godódi nidi agóltagól namülnürri. Da God oya arról pam sipadórr, wa koke narrótókórr pamkolpamazan narrbarindako. (Bwób Zitü 5:18, 21-24)

zitülkus Godkamóm ubi-koke pamkolpama blaman kolae bóktan opor Lodónkwata ne bóka bamgün poko zwapólórr."

¹⁶ Ini kolpama güblang-koke murrkurr akrrandako akó metat murrum-dako, kolae büban ubi mamoande. Akó i ikub bagürdako akó mis bóktan azebdako ngibürr kolpamdó tibiób ubi klamóm.

Ikik Bókrran Metat Godón Amkoman Angunüm

¹⁷ A, moboküpdu gómdamal, yabü ngambangól kwarile mibü Lod Yesu Kerrison [apostola] ngaen ne poko ikik kwarilürr.

¹⁸ I yabüka igó bóktónóp wagó, "Ene dómdóm blakón tonarrdó, [tiz bangón] pam sab asi kwarile, amkoman bangun kolpam nidi batüng kwarile. I sab tibiób büban ubi mamoaan kwarile, a Godón ubi koke."

¹⁹ Ene we pamkolpamako, yabü nidi arrgrratódako kopo-kopodó. Ibü tibiób büban ubia balngomólda akó Godón Samu ibüka babula.

²⁰ A yadi, moboküpdu gómdamal, yabiób amkoman bangun dódórr ainüm, karrkukus bórrang Godón amkoman umulbaindü. Akó tóre bako kwarilün, akó Godón Samua yabü ki balngomól yarilün yabü tóre bakodó.

²¹ Ini poko tómbaponde, e wata sab ngyabenórre igó umulürrün wa, Godón moboküpdu ubi yabükama, Lod Yesu Kerrison gyaur akyande, ne gyaura balngomólda [ngarkwat-koke arroldó].

²² Yabiób gyaur okaka amzazil kwarilünke ninis gyagüpítótók nibióbkamako.

²³ Ngibürr kolpam metat bólmyan urdüğab büsai-büsai bumigam, zid bainüm. Ngibürrdü gyaur umul-umul okaka amzazil kwarilünke. E ta ibü büban tómanpükü mórrkenyórr gum nóngólamke, i büban ubiankwata ne kolaean tonarr alngóndako.*

Dómdóm Alakón Bóktan

²⁴ God gaodóma yabü tangbamtinüm gorrgon bapón-gum tóbakagab akó yabü minggüpanan amarrum tóba wirri kómal zyóndü, kle-kle tonarr-koke akó wirri bagürwómpükü.

²⁵ Wa wata darrpan Goda, mibü [Lod] Yesu Kerrisokama mibü nótó zid tinóp. Pamkolpama Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre, akó oyaka balngomól arüng akó wirri arüng asi namülnürri, akó dümdüm asi yarilürr balngomólóm ngaen bwób zitüldügab, errkyá asiko, akó metat-metat asi ki kwarilün! [Amen].

* **1:18** 2 Pita 3:3 * **1:23** Zudün ini bóktan oporan küp aprraporr mórdoga wa, ene amkoman bangun pamkolpam umul-umul korale ene kolaean tonarr tómbapón ispükü dabyón-gum igó pokodógabi wa, i sab ibü kolae tonarrdó koke barümörre.

Okaka Amzazirrün Kla Yesu Kerriso Zonka Ne Kla Okaka Simzazilürr Ngaensingül Bóktan

Zon ini peba wató wialómórr, Zebedin siman olom, Zeimsün zonaret. Wa tüób ta Yesun darrü umulbain olom yarilürr. Zon ini peba apprapórr ugón wialómórr, pail 95 noma yarilürr Kerrison amtómól kakóm, Patmos kaodó (1:9). Ene tonarrdó Rrom king Yesun amkoman angun pamkolpam wirri müp nüliónónóp, zitülkus ibü ubi koke yarilürr Rrom king [ótókóm]. Wa Zon Patmos kaodó zirrapónórr, zitülkus Zon Morroal Bóktan Yesunkwata büdrat yarilürr. Patmos 100 kilomita yarilürr Epesus wirri basirrdügab, Eisian Maludü, Eisia Maenor kugupidü. Epesus Zonón ngyaben basirr yarilürr. Patmos kao errka Grris kanrridüma akó Epesus Tórrki kanrridüma.

Zon ini peba igósüm wialómórr, Yesun amkoman angun pamkolpam arüng bótanóm, karrkukus bórrangóm müp tonarrdó. Wa wialómórr ene dómdóm wirri gazirrankwata, [satania] sab Godpükü noma gazirr yarile. Satania sab amkoman bangun pamkolpam wirrian müp alión yarile, a God sab ibüka tóba timam irrbüne, igósüm satani gaodó koke yarile ibü kolae bainüm. Dómdóm God sab satani dudu utut ine akó blaman oyaka nidi bóka bamgündako. Wa sab tüp akó pülpül küsil nine akó tóba pamkolpama sab ene küsil klamdó ngyaben kwarile, bagürwómpükü akó paudüdü.

Ini peba igó ngarkwatódó wialómorróna, elklaza dandangabkwata. Blaman amkoman bangun pamkolpam gaodó kwarilürr ene bóktanan [küp amzyatóm], a ngibürr pamkolpam koke. Namba 7 wirri namba in pebadó. Ene namban küp módóga: *dudu*.

Ini Peban Bóktan Zono Módógako:

A. Ngaensingül bóktan 1:1-8

1. Ini pebankwata umulbain bóktan 1:1-3
2. Tapaku bóktan Zonkagab 7 sosdó 1:4-8

B. Nuszan kla Kerrisonkwata 1:9-20

C. Yesu Kerrison bóktan 7 sosdó 2:1-3:22

D. Kwitüm kingan mórran kla 4:1-5:14

1. Godón kwitüdü ótók 4:1-11
2. Arrngamórrón peba akó Sip Kupo 5:1-14

E. 7 Gus poko-e ngalaorrón sye 6:1-8:5

F. 7 Mobolzan kla 8:6-11:19

G. Kol, wirri attrórrzan kla, akó nurr lar 12-13

H. Ngibürr pokoa tómbapón 14

I. 7 Godón ngürsilpükü kübül 15-16

J. Babilon 17:1-19:5

K. Sip Kupoan alongalo kol amióg téredó 19:6-10

L. Nótó mórran yarilürr gabüpli os kwitüdü 19:11-21

M. Kerrison balngomól akó Godón balngomól 20:1-22:5

1. Yesu sab 1,000 pailüm balngomól yarile 20:1-6
2. Satanian dómdóm zóngang akó oya ut-ut ain 20:7-10
3. Godón büdül zaz bain 20:11-15
4. Küsil pülpül akó küsil tüp 21:1-8

**5. Küsil Zerrusalem 21:9-22:5
N. Dómdóm alakón bóktan 22:6-21**

Ini Pebankwata Umlubain Bóktan

¹ Ini pebadó Yesu Kerriso barrón elklaza okaka azazinda, oya God ne kla iliónurr pupainüm töba zaget pamkolpamdó, kari poko ne elklaza tómbapónóm kaindako. Yesu ini okaka azazirrün kla töba [anerrudüma] zirrsapónorr töba zaget pam Zonka.

² Zon ini elklaza blaman pupo ninóp, wa ne kla nósenóp akó arrkrrurr: Godón bóktan akó Yesu Kerriso ne amkoman bóktan pupo tinóp.

³ Bagürwóm watóke, [prropetan bóktan] opor ini pebadó wirribóka nótó bótangda, akó bagürwóm idipako, nidi arrkrrudako akó ene elklaza gangga arrbündako, ne kla wibalómorrónako ini pebadó. Zitulkus módóga, tonarra tugupurr kuri tübine.

Tapaku Bóktan Zonkagab 7 Sosdó

⁴ Ka, Zon, ini peba mórrag kótó wialómdóla 7 sosdó Eisia* Prrobins kugupidü.

Ka tóredóla, [gail tonarr] akó moboküpü paud sab yabüka asi ki namülüm Godkagab, nótó yarilürr akó errkyा nótóka akó sab nótó tame, akó ene 7 samudügab,† oya kingan mórran kla obzek kwata nidipako,

⁵ akó Yesu Kerrisokagab. Yesu amkoman moboküpü bóktan amgolda Godónkwata, wa ne kla nósenóp. God oya ngaen-gógópan irsümüller büdüldügab, akó wa ini tüpan king balngomólda.

Oya [moboküpü ubi] mibükamóma akó wa mibü [aurdü semanórr] mibiób kolae tonarrdögab töbanóm óe-e.

⁶ Wa mibü kuri tinóp king akó [prristüm] töba Godónkü zagetóm, oya Ab nótóke. Ini blaman zitulkusdü, pamkolpama Yesun ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre akó oyaka arüng asi ki yarile metat-metat! [Amen].

⁷ Tübarrkrru! Wa pülpül pokopükü tótókda,
da sab blamanab ilküpa eserre,
enana oya nidi anóbóp,

akó blaman bwób-bwób pamkolpama ini tüpdü sab oyabókamde yón
gyaur korale tibiób gumdügab. Ó, amen!

⁸ [Lod] God bóktanda wagó, “Ka Alpa akó Omegala,‡ nótó namülnürrü akó errkyा nótókla akó sab nótó tamo, Wirrian Arüng Nótókla.”

Nuszan Kla Kerrisonkwata

⁹ Ka, Zon, yabü zonaret, ka yabü kamadla müp apadóm akó azid aengóm. Ka yenkümla Godón Kingzan Balngomoldó akó ka yenkü karrkukus zamngoldóla, mi Yesuka dabyórrünzanakla. Kürü kaodó küngrinóp, ngi Patmos, zitulkus ka Godón bóktan amgol namülnürrü akó Yesu ne amkoman bóktan pupo bain yarilürr.

¹⁰ Lodón ngürrdü,§ Godón Samua kürüka tübangrinürr akó wa kürü

* **1:4** Zonón tonarrdó, *Eisia* darrü prrobins yarilürr, Rrom kinga ne bwób alngomól yarilürr. Errkyा ene poko Tórrki kantrridü pokoa, *Eisia* Maenor kugupidü. † **1:4** 7 samu: Ini dandanga Godón Samum zamngolda. **1:7** Daniel 7:13; Metu 20:34; Mal 13:26; Luk 21:27 **1:7** Zon 19:34, 37 **1:7** Zekarrea 12:10 ‡ **1:8** Alpa akó Omega, oya kùp módóga: *God blaman elklazab zitulkusa. Wa ngaen-gógópana akó wa soloa.* (Alpa Grrrik alfabeten ngaen-gógópan ngi zitüla akó omega dómdóm ngi zitüla.) § **1:10** Lodón ngürr apprapórr Sande yarilürr, zitulkus Yesun Sande ngürrdü irsümüller.

alngomól yarilürr. Da kólba kakota ka wirri bóktan bómgól arrkrrurrü, wamaka mobolzan klama* bonganda,

¹¹ igó bóktankü wagó, “[Arrngamórrón pebadó] wibalóm ma ne kla basendóla, da ini 7 sosdó zirrnapónónómke ini 7 wirri basirrdü: Epesus, Smórrna, Perrgamum, Tiatirra, Sarrdis, Piladelpia, akó Leiodisia.”

¹² Ka byalüngürrü tai asenóm kürükä nótó bóktan yarilürr. Da ka nóma byalüngürrü, ka 7 zyón klamab amnguel zitülkus nósénóp, [gold] tómbapórrón. ¹³ Ene 7 zyón klamab amnguel zitülkusab aodó, darrü olom yarilürr, wamaka pamkolpamab olome, kokrrapan mórrkenyórr baterrón tai kókó omkor, akó golde tónggapórrón sas[†] baterrón dalgüp ngarkwat.

¹⁴ Oya singüldü órrngóen kari gabüpli koke kwarilürr, gabüpli [sip] ngünzan ó akó gabüpli pülpül pokozan.[‡] Akó oya ilküp nis inzan namülnürr, wamaka ura wirri arüngi baebda.

¹⁵ Oya wapór nis brronzzan ongang bapón namülnürr, wirri ura adüngürrün. Oya gyagüpa igó bódean yarilürr, wamaka wirri naea ukwómpükü bökanda.

¹⁶ Wa 7 wimurr amorran yarilürr tóba tutul tangdó akó oya taedógab nízan kwata zirrapórrón gazirr turrika[§] burruan yarilürr. Oya obzeka igó ongang bapón yarilürr, wamaka abusa wirri arüngi ongang bapónda.

¹⁷ Ka oya nóma eserró, ka oya wapór nisdü aupürrü büdül pamzan. Wa tóba tutul tang kürükä semngyelórr, da kürübóka wagó, “Gumgu! Ka Ngaen-ggópanla akó Solola.

¹⁸ Ka ene arról olom módóglá! Ka büdül namülnürrü, a errkyá ma ka arrólóla mengrempükü. Ka gaodómbla büdülan kwat akó büdülab bwóban* kwat tapakum.

¹⁹ “We ngarkwatódó, ene elklazabkwata ugó wibalóm, ma ne kla nósénónoma, errkyá ne klamko, akó ibü solkwat ne pokoa tómbapónorré.

²⁰ Ene anikürrün kúp ene 7 wimurrabkwata, ma kürü tutul tangdó ne kla nósénónoma, akó ene 7 zyón klamab amnguel zitülkusabkwata, golde tómbapórrón, wa módóga: ene 7 wimurra ene 7 sosab anerrum bórrangdako, akó ene 7 zyón klamab amnguel zitülkusa ama ene 7 sosóm bórrangdako.”

2

Yesun Bóktan Epesus Sos Pamkolpamdó

¹ Ene Oloma wata bóktalórr wagó, “Ini poko wialóm Epesus sosan anerrudü:

“Ini bóktan oyakagaba, ene 7 wimurr nótó amorrandá tóba tutul tangdó, akó nótó agólda ene 7 zyón klamab amnguel zitülkusab aodó, golde tómbapórrón.

² “Ka umulóla yabü tórrmen, yabü wirri zaget, akó e metat karrkukus bórrangórrónakla. Ka umulóla, e kolae pamkolpam koke ok baindakla,

* ^{1:10} mobolzan kla, Mórrke-mórrke módóga: trumpet. † ^{1:13} sas beltzan mórrkenyórr pokoa. Mórrke-mórrke módóga: sash. ^{1:13} Daniel 7:13; 10:5 ‡ ^{1:14} pülpül pokó: Grrik bóktane snow wialómórróna. Gabüpli sip órrngóen akó snow [Zu pamkolpamab] ngayabendó kari gabüpli klam nis koke namülnürr. § ^{1:16} nízan kwata zirrapórrón gazirr turrikwa Yesun bóktanbóka apónda.

* ^{1:18} büdülab bwób, Grrik bóktane módóga: Hades.

akó e tai kuri nópókane tibiób [apostolbóka] nidi ngibasildako, a i wa we kla kokeako. Akó e igó poko esenarre wagó, i obae apostolako.

³ E metat piküpan karrkukus bórrangórrónakla, akó e kuri azid swaengnórró kürü ngianbókamde, akó yabü genggorrama koke kuri sazebe kürü amkoman angundi.

⁴ ‘A ka ma ini kla alzizi amaikdóla yabü aodó: ngaen-gógópan yabü [mloboküpü ubi] wirri yarilürr kürüka, a errkyä ma tai wirri koke.

⁵ Gyagüpi amaikam e nólgbabi kuri tóbalókórró. Kolae tonarrdógar tübyalüngam kürüka, da we elklaza tómbapón kwarilün, e ngaen-gógópan ne poko olngrónórró. E ne yabiób kolae tonarrdógar koke nóma tübyalüngane kürüka, ka sab yabüka tamo ene zyón klaman amngyel zitulkus arruanóm tóba zamngól pabodogab.*

⁶ A darrü morroal poko ma, e we poko tónggapóndakla: e alzizi amanikdakla Nikolaosón[†] mamoan pamkolpama ne kolae tonarr alngóndako, ka ta ne kla alzizi amanikdóla.

⁷ ‘Güblang ne noane, wa ki turrkrru, Godón Samua ne poko bóktanda blaman sosdó.

“Kolae nótó [ut-ut ainda], ka sab oya dümdüm ekyeno nugup ngórr alom ene arról gail nugupdügab, Godón Agurr Apapdó[‡] ne klamse.’”

Yesun Bóktan Smórrna Sos Pamkolpamadó

⁸ “Ini poko wialóm Smórrna sosan anerrudü:

“Ini bóktan oyakagaba, Ngaen-gógópan akó Solodó nótóke, nótó narrótókórr akó büdüldügab arróldó nótó türsümülürr.

⁹ ‘Ka umulóla yabü müp aengbóka akó e elklaza-koke pamkolpamakla - a e ma kari mórrrel pamkolpam kokeakla samuan ngarkwatódó! Ka umulóla i yabükwata ne obae bóktan alióndako panzedó, nidi bóktandako wagó, “Ki Zu pamkolpamakla,” a i go amkoman Zu pamkolpam kokeako. I go [satanian] pamkolpamko.

¹⁰ E gumgu e laró azid aengóm kaindakla. Tübarrkrru, [debóla] yabü ngibürr tümün müötüdü arrbünum kainda yabü amkoman bangun apókóm, akó e sab 10 ngürrüm wirri müpdü kwarilo. Kürü amkoman kangulam, enana pamkolpama yabü büdülpükü akrranóm nóma nangónorre kürü amkoman angundügabi, akó ka sab yabü ene [ngarkwat-koke arról] müóngdur nökyenónómo.

¹¹ ‘Güblang ne noane, wa ki turrkrru, Godón Samua ne poko bóktanda blaman sosdó.

“Kolae nótó ut-ut ainda, sab nis ngim büdüla[§] oya azid kokean ekyene.’”

Yesun Bóktan Perrgamum Sos Pamkolpamadó

¹² “Ini poko wialóm Perrgamum sosan anerrudü:

* ^{2:5} Ini opora apprapórr we pokobóka apónda: Yesu sab ene sos zageten kokean ngitine, ia sab ene amkoman bangun kolpam arngene, ta ia ngibürr kwata. ^{† 2:6} Nikolaos Antioch basirr pam yarilürr. Ngaen-gógópan wa darrü sos alngomól pam yarilürr (Apostolab Tórrmen 6:5). Solodó oya gyagüpítótko ma hyalüngürr: oyaka obae god [ótók] tai yarilürr akó kol a pam gómla ta kekam yarilürr oyaka. Oya mamoan pamkolpam kopo asi koralórr. ^{‡ 2:7} Godón Agurr Apap, Mórrke-mórrke móðoga: paradise. Ini pokodó wa Küsil Zerrusalembóka apónda. ^{2:7} Bwób Zitü 2:9; Okaka Amzazirrün Kla 22:2, 14 § ^{2:11} nis ngim büdül wa samuan ngarkwatódó büdülbóka apónda, urpükü maludü. Ngaen-gógópan büdül wa büban büdülbóka apónda. ^{2:11} Okaka Amzazirrün Kla 20:6, 14; 21:8

¹³ “Ini bóktan oyakagaba, ene nizan kwata zirrapórrón gazirr turrik noane.

¹³ “Ka umulóla e ne ngayabendakla, satania kingzan wirri arüngi pamkolpam ne balngomólda.* A e ma yabiób amkoman bangun kürüka zürük amorrandakla. E yabiób amkoman bangun kürüka koke nalpinarre, enana i Antipasón büdüldü ingrinóp, pamkolpam kürükwata nótó nüzazilóp amkoman moboküpi. I oya büdüldü ingrinóp yabü wirri basirrdü, satania ne nyagabenda.

¹⁴ “A ka ma ngibürr elklaza alzizi amandóla yabü aodó: yabü aodó ngibürr kolpam asiko Beilamón umulbain nidi amorrandako. Wa Beilakón umul yónurr di angrinüm Isrrael pamkolpama kolae tonarr alngónóm, ó igó alo kla alom, [urdü agasil larzan] ne kla idódürr obae godódó, akó kolae sarrgiwóm tonarr tómbapónóm.[†]

¹⁵ Dadan kwata, ngibürr akó asiko yabü aodó, Nikolaosón mamoan pamkolpamab umulbain bóktan nidi amorrandako.

¹⁶ We ngarkwatódó, kolae tonarrdógab tübyalüngam kürüka. Koke ne nóma, kari pokoa ka sab yabüka tamo, akó ka sab gazirr tónggapono ene pamkolpampükü ene nizan kwata zirrapórrón gazirr turriki, kürü taedó ne klame.

¹⁷ “Güblang ne noane, wa ki turrkruu, Godón Samua ne poko bóktanda blaman sosdó.

“Kolae nótó ut-ut ainda, ka sab oya ene ngibürr arrón mana‡ ilino. Ka ta sab oya gabülpli ingülküp§ ekyeno, küsil ngi wialómórrón oya tumum. Darrü olom umul-kóka ini ngibóka, a wata watóke, nótó apadóda.”

Yesun Bóktan Tiatirra Sos Pamkolpandó

¹⁸ “Ini poko wialóm Tiatirra sosan anerrudü:

“Ini bóktan Godón Olomdógabe; oya ilküp nis inzanamli, wamaka ura wirri arüngi baebda, akó oya wapór nis brronzzan ongang bapondamlı, wirri uri adüngürrün.

¹⁹ “Ka umulóla yabü tórrmen, yabü moboküpdu ubi kürüka akó ngibürrdü, yabü amkoman bangun, e pamkolpam ia tangbamtidakla, akó e iazan karrkukus bórrangdakla. Ka ta umulóla, e ngaen-ggópan ne tórrmen tómbapón kwarilnúrrü, morroal kwarilürr. Errkya ama tai amkoman morroalako.

²⁰ “A ka ma ini kla alzizi amaikdóla yabü aodó: e ene kol Zezebelón* ok aindakla metat bainüm yabiób sosdó, tóba kol prropetbóka

* ^{2:13} Perrgamum wirri basirrdü abün pamkolpama obae god akó Rrom king ótök kwarilürr.

† ^{2:14} Beilam darrü-darrü godab [prropet] yarilürr, Isrrael pamkolpama nóma agótagól kwarilürr [ngüin-koke bwóbdü]. Beilak Moab balngomól singüldü pam yarilürr. Wa gum yarilürr wa, Isrrael pamkolpama sab oya kolae irre akó oya kolpam. Wa Beilam ngisaunürr amórr bóktan angrinüm Isrrael pamkolpamdó. Beilam umul yarilürr wagó, ini Godón ubi koke, da wa wamórr Beilakka zitulkus oya ubi yarilürr mani azebóm, Beilak oya ne darrem kla ki ekyene. A Beilam gaodó koke yarilürr amórr bóktan angrinüm. Solkwat Isrrael pama kolae tonarr tómbapónorr Moab kolpükü. (Bótang Peba 22-25; 31:8, 16)

^{2:14} Bótang Peba 22:5, 7; 25:1-3; 31:16 ‡ ^{2:17} mana plaoazan klama, God Isrrael pamkolpam ne klame ngabyón yarilürr ngüin-koke bwóbdü (Bazeb Tonarr 16:4).

§ ^{2:17} gabülpli ingülküp, oya küp apprapórr módoga: ene olom, inzan ingülküp nótó apadóda, ok bairrúna ngarkwat-koke arróldó bangrinüm. * ^{2:20} Zezebel: Ini kol ini anik ngi okyenóp, ngi Zezebel, ngaen Isrrael king Eiabón kol nótó warilürr. Wa kolae kol warilürr akó obae godódó tére warilürr akó prropet alzizi aman warilürr. (1 King 16:30; 18:4; 19:1-2; 21:5-16, 23)

nótó ngibasildo. Tóba umulbain bóktane wa kürü zaget olmal kle-kle balngomóló kolae sarrgiwóm tonarr tómbapónóm, akó alo kla alom, urdü agasil larzan ne kla idódürr obae godódó.

²¹ Ka oya kan okyarró ene kolae tulmildügab byalüngüm kürüka, a wa ma ubi koke warilürr.

²² Da módóga, ka sab oya azid aengan ngizutino tóba ut bwóbdü, akó ka sab ibü wirri azid nókyenónómo, wankü kol gómlón tonarr nidi tómbapónóp, [†] kókó i ne nómtübyalüngörre oya kolae tulmildügab.

²³ Ka sab oya olmal[‡] büdülümpükü ekrrono. Olgabi blaman sos pamkolpama sab umul bairre wagó, ene kótó bapindóla moboküp akó gyagüpitótók, akó ka sab yabü darrem yabiób tórrmendóngab nülinünúmo.

²⁴ “A e barrea ma Tiatirram, e oya umulbain koke mamunarre, akó koke umul bainóp, ngibürra igó ne poko ngiliandako wagó, “satanian tai aumana büdrrat-koke elklaza.” Ka yabüka bóktono kagó, ka sab yabüka darrü müp koke ingrino.

²⁵ A e ma zürük emonamke yabüka ne klame,[§] ngarkwat kókó ka sab tamo.

²⁶ “Kolae nótó ut-ut ainda akó kürü tórrmen nótó emorrone kókó blakón tonarrdó, ka sab balngomól arüng ekyeno blaman bwób-bwób tüpan pamkolpam balngomólóm.

²⁷ “Wa sab ibü wirri arüngi balngomól yarile ayan tupuru-i, gyaur-koke, wa sab ibü inzan syórrpókal nangórre mariti tómbapórrón sospenzan.”

“Ka ta balngomól arüng inzan ipadórró kólba Abdágab.

²⁸ Ka ta sab oya sis wimurr^{*} ekyeno.

²⁹ “Güblang ne noane, wa ki turrkrru, Godón Samua ne poko bóktanda blaman sosdó.”

3

Yesun Bóktan Sarrdis Sos Pamkolpamdo

¹ “Ini poko wialóm Sarrdis sosan anerrudü:

“Ini bóktan oyakagaba, ene 7 Godón samu noakamako akó ene 7 wimurr.

“Ka yabü tórrmen umulóla. Blaman isa igó bóktandako wagó, e arrólakla. A e ma büdülakla.[‡]

² Tübarsi! Arüng nütünam ne karian klama bamine, ne klama narrótókóm kainda. Zitulkus módóga, ka igó poko kuri esena: e ne tórrmen tómbapondakla ngarkwatódó kokeako kürü Godón ilküpüdú.

³ We ngarkwatódó, gyagüpi zomalón e ne kla wazebnórró akó e ne kla barrkrrunürrü; zürük emorralamke. Kolae tonarrdógbabi tübyalüngamke kürüka. A e ne koke nóma tübarsino, ka sab gómlón pamzan tamo, akó e sab umul-kók kwarilo ka yabüka ne tonarr tamo.

[†] 2:22 kol gómlón tonarr tómbapónóp, we pokoa okaka amzazilda bwób-bwób balngomól pama Godkagab bomalórr ama oyaka dabínóp kolae tonarr tómbapónóm abün kwata. [‡] 2:23 olmal wa tóba mamaon pamkolpambóka apónda. [§] 2:25 yabü ne klame, ene amkomán bangunbóka apónda Yesuka ó apprapórr ene klambóka, opor poko 19dü ne wibalómórrón klamko. ^{2:27} Wórr Peba 2:9 ^{*} 2:28 sis wimurr wa Yesu Kerrisonbóka apónda (22:16). ^{*} 3:1 Ini ne opor nisamli, büdül akó arról ibü amkomán bangunbóka apóndamli.

4 "A e ma aüdakla Sarrdisüm yabiób mórrkenyórr koke nidi tóman nóngangonóp.[†] I sab kankü agól kwarile, gabülpli mórrkenyórr bamelórrón, zitulkus i ngarkwatódómako.

5 "Kolae nótó [ut-ut ainda], sab ibúzan gabülpli mórrkenyórr baterrón yarile. Ka sab oya ngi kokean arrgono [ngarkwat-koke arról] pebadógab, a ka sab oya ngi kólba Ab akó oya anerru, ibü wapi pupaino.

6 "Güblang ne noane, wa ki turrkrru, Godón Samua ne poko bóktanda blaman sosdó.' "

Yesun Bóktan Piladelpia Sos Pamkolpamdo

7 "Ini poko wialóm Piladelpia sosan anerrudü:

"Ini bóktan oyakagaba, [kolkal] nótóke akó amkoman nótóke. Wa gaodóma kwat tapakum akó murrausüm king [Deibidün] balngomoldó.[‡] Wa ne kwat tapakuda, darrü oloma sab koke murrause, akó wa ne kwat murrausda, darrü oloma sab koke tapakue.

8 "Ka yabü tórrmen umulóla. Tübarrkrru, ka yabü obzek kwata tapakurrún mamtae kuri singrina, darrü olom gaodó kokea murrausüm. Ka umulóla yabü arüng karia, a e ma kürü bóktan mamoan kwarilnürü akó e kürü ngi koke yalpinarre.

9 Satanian pamkolpam nidipko, i bóktandako wagó, "Ki Zu kolpamakla," a i go amkoman Zu kolpam kokeako, a i ma obae tizdako. Tübarrkrru, ka sab ibü yabüka tótókóm zirrnótóknómo wakósingül amgünüm yabü wapór minggüpanan, akó ka sab ibü umul ninünümö wagó, kürü [moboküpü ubi] yabükamóma.

10 Zitulkus e kürü arüng bóktan amoandakla karrukus bórrangóm, ka sab yabü zid ninünümö apók tonarrdögab, ne klama tótókda blaman pamkolpam bapókóm, nidi ngayabendako ini dudu tüpdü.

11 Ka tótók kari pokola. Zürük emonamke yabüka ne klame,[§] igósüm darrü oloma yabü kingan müóngdur* koke ipüde.

12 "Kolae nótó ut-ut ainda, ka sab oya arüng talkumüm ino [Godón Gyabi Müötüdü]. Wa sab myamem kokean amgüte. Ka sab oya bübdü wialómo kólba Godón ngi akó kólba Godón wirri basirran ngi, ene ne küsil Zerrusaleme, sab ne klama tübine kwitümgab kürü Godkagab. Ka ta sab kólba küsil ngi wialómo oya bübdü.

13 "Güblang ne noane, wa ki turrkrru, Godón Samua ne poko bóktanda blaman sosdó.' "

Yesun Bóktan Leiodisia Sos Pamkolpamdo

14 "Ini poko wialóm Leiodisia sosan anerrudü:

"Ini bóktan Amenkagaba. Wa amkoman moboküpü amkoman bóktan amgolda Godónkwata, wa ne kla nósenóp, akó God blaman elklaza oyakagabi tómbapónórr.

[†] 3:4 Ini alap-alapan bóktanan küp módóga: kolae tonarr koke nidi olngónónóp. [‡] 3:7 king Deibidün balngomól wa aprapórr Godón Kingzan balngomólóbóka apónda. [§] 3:11 yabüka ne klame, ene amkoman bangunbóka apónda Yesuka. * 3:11 kingan müóngdur wa darrem kla ó ngarkwat-koke arrólóbóka apónda. ^{*} 3:12 Okaka Amzazirrūn Kla 21:2; Aesaya 62:2

15 “Ka yabü tórrmen umulóla igó, e gübarr naezan kokeakla akó e urur naezan kokeakla.[†] Kürü ubi igósüma, e gübarr naezan kwarilo ó ta ia urur naezan kwarilo.

16 Da we ngarkwatódó, zitulkus e zuzu naezanakla - tai urur naezan koke akó tai gübarr naezan koke - ka yabü gwerre amanóm kaindóla kólba taedógab.[‡]

17 E igó apóndakla wagó, “Ki mórreldómakla. Ki abün elklaza kuri dakasuóp, akó kibü blaman elklaza wata asiko.” A e koke amzyatódakla igó, e kolae bairrúnakla, e gyaur ngyaben pamkolpamakla, e elklaza-koke pamkolpamakla, e ilküküp murrbausürrünakla, akó e kakapurakla.

18 We ngarkwatódó, ka yabü igó ikik bókrrandóla, kürükagab uri kolkal airrún gold bumiögüm mórrelóm bainüm. Akó gabülpli mórrkenyórr[§] bumigamke bamelóm akó yabiób ene büöd kakapur büb ngablaom. Akó ilküküp azid merrsin bumigamke yabiób ilküküp bóngangom tai basenóm.

19 Ka bagdóla akó dümdüm byóndóla, kürü moboküpdu ubi nibióbkamóma. We ngarkwatódó, e dudu moboküpi kolae tonarrdógar byalüngórre Godka!

20 “Tübarrkru! Ka kwat mamtaedó zamngolda akó alkaldóla. Kürü bóktan bómgóld nótó arrkrrue akó mamtae nótó tapakue, da ka sab bangrino wankü alom, akó wa sab kankü elo-e.

21 “Kolae nótó ut-ut ainda, ka sab oya dümdüm ekyeno kankü kólba kingan mórran klamdó mórranóm, kazan ibü ut-ut ninarre, kürüka nidi bóka bamgün kwarilürr, da mórran-mórran bairrú kólba Abpükü tóba kingan mórran klamdó.

22 “Güblang ne noane, wa ki turrkrru, Godón Samua ne poko bóktanda blaman sosdó.”

4

Godón Kwitudü [Ótók]

1 Ini kakóm ka yazılırrü, da mórdóga, ka tapabakurrun mamtae eserró kwitudü. Da ka ngaensingülan ne bóktan bómgóld arrkrrurrü, kürüka bóktande wamaka mobolzan klama bonganda, bóktanorr wagó, “Ala tugasil kürüka, da ka kubó marü mómyeno ne elklaza ki tómbapónorré ini solkwat.”

2 Büzyón babul, Godón Samua kürüka tübangrinürr akó wa kürü alngomól yarilürr. Da mórdóga, kürü obzek kwata, ka darrü kingan mórran kla eserró kwitudü. Darrü oloma mórran yarilürr ene klamdó.

3 Ene nótó mórralórr, oya obzeka inzan ongäng bapón yarilürr, wamaka ene ingülküp nisamli, zaspa* akó karrnilión.[†] Akó ene mórran kla

[†] 3:15 *gübarr naezan*, oya küp aprapórr mórdóga: *Yesun amkoman koke angun ó Yesuka bóka bamgün. urur naezan*, oya küp aprapórr mórdóga: *dudu moboki pi Yesun amkoman angun*. Ini bóktanen darrü küp aprapórr mórdóga: *gübarr akó urur nae morroalamlı, a zuzu nae ma kolaea*.

[‡] 3:16 *gwerre aman taedögab*, oya küp mórdóga: *alizi aman*. § 3:18 *gabülpli mórrkenyórr*, oya küp mórdóga: *dümdüm ngyaben Godón ubi ngarkwatódó*. 4:2 Izikel 1:26-28; 10:1 * 4:3 *zaspa* darrü morroal óe-óe, arirküpi, akó aruri ingülküpa, wata tebe ongäng bapónan ingülküpa. Mórrke-mórrke mórdóga: *jasper*. † 4:3 *karrnilión* darrü óezan óe-óe ingülküpa, wata tebe ongäng bapón ingülküpa. Mórrke-mórrke mórdóga: *carnelian*.

órrólabo myangrao apórrón yarilürr. Wa emerralzan‡ ongang bapón yarilürr.

⁴ Ene mórran kla myangrao apórrón akó 24 ngibürr kingan mórran kla kwarilürr, ó ene mórran klamdó 24 [balngomól byarrmarr pam] kwarilürr mórrarrón. I gabüpli mórrkenyórr akó golde tómbapórrón kingan müóngdur bamelórrón kwarilürr. ⁵ Aodó mórran klamdóga aon warri aman korálorr, murrum akó taren-taren madub ongyala sidórüklürr. Ene mórran klaman obzek kwata 7 pódea baeb kwarilürr. Ini pódea Godón 7 samum§ bórrangdako.

⁶ Akó ene mórran klaman obzek kwata darrü kla yarilürr wamaka malu naea, glase tónggapórrón; kolkal yarilürr krristalzan.*

Aoandó, akó mórran kla amaruksimárük angórrón, tokom arról klama bórrang kwarilürr. I ilküpa gwarrarrón kwarilürr, singül kwata akó kakota.

⁷ Ene ngaen-gógópan arról kla inzan yarilürr, wamaka ne [laeona], nis ngim ma ne kla yarilürr, wamaka ne siman [kaua], aüd ngim ne kla yarilürr oya obzek paman obzekzana, akó tokom ngim ne kla yarilürr, wamaka ne impiaka arrmulda.†

⁸ Blaman ene tokom arról klamab darrpan-darrpan 6 tap kwarilürr, akó ibü büb wata ilküpa ngablaorrón kwarilürr pulkaka akó tap lorodó. Irrüb a ngürr, i wata apón kwarilürr piküp bain-koke wagó,

“Ma gyabila, ma gyabila, ma gyabila, Wirrian Arüng Lod God watóke,
ngaen asi nótó yarilürr akó errkyá nótóka akó sab nótó tame.”

⁹ Ene tokom arról klama oya ngi nóma wirri kwit amngyeldako, kingan mórran klamdó nótó mórranda, nótó ngyabele metat-metat, akó oyaka wirri ngi nóma atendako, akó oya eso nómá akyandako,

¹⁰ ene 24 balngomól byarrmarr pama tibiób wakósingül amgündako oya obzek kwata, ene mórran klamdó nótó mórranda, akó oya ótökdako, nótó ngyabele metat-metat. I tibiób müóngdur ene mórran klaman obzek kwata amandako, igó bóktankü wagó,

¹¹ “Kibü Lod akó God, ma ngarkwatódómla

kibü marü ngi wirri kwitüm amngyelóm akó wirri ngi akó balngomól
arüng apadóm,
zitülkus blaman elklaza mató tómbapórró.

Marü ubime, ma we tómbapórró,
akó marü ubime, i ngayabendako.”

5

[Arrngamórrón Pebaj akó |Sip| Kupo

¹ Olgabi ka eserró, ene kingan mórran klamdó nótó mórralórr, oya tutul tangdó nizan órdó wibalómórrón arrngamórrón peba. Wa 7 münüm sye-i arümürrün yarilürr, gus pokoe ngalaorrón tumum.* ² Akó

‡ 4:3 emerral darrü [kolkalan] arirküpi ingüküpa, zyóna kubó kwitkyab bórrgróte. Mórrke-mórrke módóga: emerald. § 4:5 7 Samu i Godón Samum bórrangdako. * 4:6 krristal karrukus klama, glaszan. Ilküpan gaodóma kwitkyab bórrgrratóm. Mórrke-mórrke módóga: crystal. † 4:7 tokom arról kla: Aprapórr i blaman tómbapórrón elklazam bórrangdako. A ibü ilküp akó tapanbókamde, ibü obzek zerrubim akó sirrapzanako, anerruzan ne klamko (Izikiel 1:5-10; Aesaya 6:2). * 5:1 Pamkolpama arrngamórrón peba kubó sye-i arümörre akó urur airrún gus kubó tópkóne ene kwók ngalaom. Gus akó sye, ibü ngi Mórrke-mórrke módóga: seal.

ka darrü arüngan anerru eserró wirrianbóka bómakóm aindi wagó, "Ia ngarkwatódó nótóke ini arrngamórrón peba apadóm, gus poko-e ngalaorrón sye atülüm, akó tapakum?"

³ A darrü olom go babul yarilürr kwitüdü, tüpdü, akó tüp kugupidü ene arrngamórrón peba tapakum akó tai aumana ngakanóm.

⁴ Ka wirribóka ola yóndóla, zitülkus darrü olom koke esenóp ngarkwatódó nótó ki yarile ene arrngamórrón peba tapakum akó tai aumana ngakanóm.

⁵ Olgabi darrü ene byarrmarr pama kürübóka wagó, "Yón-gu! Ngaka, ene ne [laeon] yarilürr Zudan zitüldügab, [Deibidün] wirrian bobat, wa blaman elklaza kuri [ut-ut nirre]. Wa tüób ngarkwatódóma ene arrngamórrón peba tapakum akó ene 7 gus poko-e ngalaorrón sye atülüm."

⁶ Olgabi ka Sip Kupo eserró. Ene Sip Kupo igó obzek yarilürr, wamaka wa büdülämpükü amkarróna.[†] Wa ene kingan mórran kla akó ene tokom arról klamab aodó zamngól yarilürr akó ene byarrmarr pama myangrao apórrón. Oya 7 gar akó 7 ilküp kwarilürr. Ene wa Godón 7 samuako, blaman bwób-bwób ini tüpdü ne kla zirrtapónóp.

⁷ Wa tamórr oyaka, ene kingan mórran klamdó nótó mórran yarilürr, da ene arrngamórrón peba ipadórr oya tutul tangdógab.

⁸ Wa ene arrngamórrón peba nóma ipadórr, ene tokom arról kla akó ene 24 [balngomól byarrmarr pama] tibiób wakósingül númgünóp ene Sip Kupoan obzek kwata. Ibü darrpan-darpan ap[‡] asi kwarilürr, akó golde tómbapórrón kübül omrralórr morroal ilang buru-i anorrón. Ene burua Godón pamkolpamab térem zamngoldá.

⁹ I küsil wórr ato kwarilürr, igó wagó,
"Ma ngarkwatódómla ene arrngamórrón peba apadóm,
ene gus poko-e ngalaorrón sye atülüm akó tapakum,
zitülkus marü büdülämpükü mómkólóp,
akó ma moba óe-e Godón pamkolpám we bumiogrrü
blaman zitüldügab, blaman bóktandógab, blaman pamkol-
pamdögab, akó blaman bwöbdügab.

¹⁰ Akó ma ibü pamkolpamóp kuri ninünüma God nibiób balngomoldá
Kingzan, akó ma ibü prristüm kuri ninünüma mibü Godónkü,
akó i sab ini tüpdü balngomól kwarile."

¹¹ Olgabi ka yazılırrü, da ka abün anerruab bómgól arrkrurrü. Ibü atang ngarkwat gaodó koke yarilürr: ibü ngarkwat abün-abün taosan akó abün milion koralórr. Akó i kingan mórran kla, ene tokom arról kla, akó balngomól byarrmarr pam blaman myangrao napónóp.

¹² I wirri gyagüpi bóktan kwarilürr wagó,
"Ene Sip Kupo, noan emkólóp,
ngarkwatódóma apadóm balngomól arüng, mórel, [wirri
gyagüpitótók], wirri arüng, wirri ngi,
akó wa ngarkwatódóma pamkolpama oya ngi wirri kwitüm am-
ngyelóm akó oya agürüm!"

^{5:5} Bwób Zitü 49:9; Aesaya 11:1, 10 [†] ^{5:6} Sip Kupo wa we larbóka apónda, Zu pamkolpama ngaen [Büdül Kórzyón Tóredó] ne lar bóongan kwarilürr [altadó]. Ene Yesu Kerrison okaka amzazilda Zidbain Olomzan. [‡] ^{5:8} ap gitazan klama. Oya dokyanan syeako. Mórrke-mórrke mórdoga: harp. Ma dandang ngakanke atang opor Wórr Peba 23:2.

¹³ Olgabi ka blaman arról elklaza arrkrru namülnürrü kwitüdü, tüpdü, auma tüp kugupidü, akó maludü, akó blaman ne elklazako ibü kugupidü, igó bóltankü wagó,

"Ene kingan mórran klamdó nótó mórranda akó ene Sip Kupo,
pamkolpama ibü agür ki koralón akó ibü wirri ngi ki nótenóm, akó
ibü ngi wirri kwitüm amel ki koralón, akó i balngomól arüng ki
ipüdam,

metat-metat!"

¹⁴ Ene tokom arról klama bóktónóp wagó, "Amen!" akó ene balngomól
byarrmarr pama wakósingül nümgünóp, da Godón [ótók] kwarilürr akó
ene Sip Kupo.

6

[Sip] Kupoa Ngaen-gógópan 6 Gus Poko-e Ngalaorrón Sye Itülürr

¹ Ka ngakarró Sip Kupoazan itülürr ngaen-gógópan gus pokoe
ngalaorrón sye ene 7dógar. Akó ka arrkrrurrü darrpan ene tokom arról
klamdógar maduban bómgóle bóktande wagó, "Yao!"

² Ka yazilürrü, akó da módoga, darrü gabüpli [os] yarilürr! Nadü
pama mórran yarilürr oya kwitüdü, bügür amoarrón yarilürr. Akó oya
kingan müóngdur ekyenóp. Wa bupadórr wamaka gazirr pama gazirrum
busodase, abün gazirrdu nótó bórrgrat yarilürr.*

³ Sip Kupoa nis ngim gus pokoe ngalaorrón sye nóma itülürr, ka bómgó
arrkrrurrü bóktande, nis ngim nadü arról kla yarilürr wagó, "Yao!"

⁴ Akó darrü osa tubranorr, wa ur berrezan óe-óe yarilürr. Nadü
pama mórran yarilürr ene os kwitüdü, wa arüng akyarrón yarilürr paud
arryónóm ini tüpdügar, igósüm kolpama tibiób ki bokrran kwarile
bündülpükü. Oya ma wirri gazirr turrik ekyenóp.

⁵ Sip Kupoa aüd ngim gus pokoe ngalaorrón sye nóma itülürr, ka
bómgó arrkrrurrü bóktande, aüd ngim nadü arról kla yarilürr wagó,
"Yao!" Ka yazilürrü, akó da módoga, darrü pugan os yarilürr! Nadü
pama mórran yarilürr oya kwitüdü, wa alo kla müp atanin kla amoan
yarilürr tóba tangdó. ⁶ Akó ka darrü bómgólan kla arrkrrurrü ene tokom
arról klamab aodógar, inzan bóktande wagó, "Ma darrpan ngürran zaget
darrem klame darrpan lita [wit] amigo, akó ma darrpan ngürran zaget
darrem klame amigo aüd lita barrli.[†] A ma [olib] nugup akó waen[‡] syepor
kolae bain-gu!"§

⁷ Sip Kupoa tokom ngim gus pokoe ngalaorrón sye nóma itülürr, ka
bómgó arrkrrurrü bóktande, tokom ngim nadü arról kla yarilürr wagó,
"Yao!"

* **6:2** Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama gyagüpi tótókdako ini pam Kerrisoa, zitulkus
sapta 19:11dü wa gabüpli os kwitüdü mórranda. A ngibürra gyagüpi tótókdako ini pam Yesu
Kerrisoka bóka bamgün pama. Mórrke-mórrke módoga: *antichrist* (Metyu 24:3-5; 1 Zon 2:18).

† **6:6** *barrli* elklaza-koke kolpamab darrpan-darrpan ngürr ala kla yarilürr ene tonarrdó. Plaoa
tómpabón klama. Aüd lita barrli gaodó ala yarilürr aüd pamabkö darrpan ngürrüm. § **6:6**

waen ngyepama [grreipdügar] tónggapórrón. Grreipa syepordó dódórr bainda. **6:6** Ini
atang opora alo kubóka apónda, kolpama ne kla alodako darrpan-darrpan ngürrdu. Darrem klama
bamseldako abün münüm wirri kwitüm bobarrzan. A alo bamngul oel akó waen ibükü sab
asi korale.

8 Ka yazılırrü, akó da módóga, darrü aruri os yarılırr! Nadü pama mórran yarılırr oya kwitüdü, ngi Büdül yarılırr, akó Büdülab Bwóba Büdülün mamaan yarılırr. I nizan balngomól arüng akyarrón namülnürrí ene tokom pam kopodágab ini tüpdü nidi ngyabendako, darrpan pam kopo amkalóm gazirr turriki, ku-i, azidi, akó nurr lar kyamüli.

9 Wa 5 ngim gus poko-e ngalaorrón sye nóma itülürr, [alta] lorodó ka nosenarre pamkolpamab samu nibiób büdülümükü ekrrónóp zitulkus i Godón Bóktan amorran akó büdrrat kwarilürr.

10 I wirri gyagüpi taegwarr apónóp wagó, "Blaman elklazab King! Ma gyabila akó amkomanla. Ia nadüzan ngarkwat ki marü mókyanórre akó ma nóma zaz ninünümo ne pamkolpama ngyabendako ini tüpdü, akó ma kibü óean darrem ibüka nóma yalkomolo?"

11 Da ibü darrpan-darrpan kokrrapan gabüpli mórrkenyórr nülinóp, akó ibü inzan nilóp wagó, "E karianbóka ngón bagó, kókó i akó yabü ngibürr zaget kamdal akó [zonaretal] büdülümükü ekrrórre, yabüzan ekrrónóp, God ne namba ingriniürr."

12 Sip Kupoá 6 ngim gus poko-e ngalaorrón sye nóma itülürr, ka yazılırrü, akó da módóga, tüpa wirri arüngi mórrbaengórr. Akó abusa tümün bainürr wamaka pug mórrkenyórr pokoa gout ngüini tónggapórrón. Akó dudu melpala óe-óe bainürr wamaka óea.

13 Akó pülpüldügab wimurra tüpdü inzan tóbalókórr, wamaka ngórr-koke [pig] kúpa tóbalóke nugupdügab, wirri wóra nóma sinue.

14 Pülpüla bamrukürr, wamaka nyórra bórrngóme. Akó blaman podo akó kaoa tibiób ut bwóbdügab banenóp.

15 Akó ini tüpan king, wirri ngi nadü pamako, gazirr pamab singüldü pam, mórrrel pam, arüng pam, blaman [leba zaget] kolpam, akó blaman leba zaget-koke kolpam nidipko, i tib banórr kugupi apórrón pododó, akó podoan ingülküp aoandó.

16 I taegwarr apónóp pododó akó ingülküpüdü wagó, "Kibüka tóbalók akó kibü ngatloamene paman obzekdógab nótó mórranda kingan mórran klamdó, akó ene Sip Kupoan wirri ngürsildügab!"

17 Zitulkus módóga, ibü ene ngürsil wirri ngürorra kuri tame, kolpamdó kolae darrem akonóm. Akó ia kubó nótó zamngóle? Darrü inzan olom babulana."

7

144,000 Isreal Pamkolpam, Godónkü Timam Amelórrónako

1 Ene kakóm, ka tokom anerru nosenarre tokom kubdü bórrangde ini tüpdü. I ene tokom wór bumióg koralórr, igósüm wóra koke ki buso koralón ini tüpdü, maludü, akó blaman nugupdü.

2 Akó ka darrü anerru eserró angürdi abusa nólgbabi banikda. Wa metat arról Godón timam angrin kla amoarrón yarılırr. Wa wirri gyagüpi taegwarr apónórr tokom anerrudu, God arüng nibiób nülinóp tüp akó malu kulainüm.

3 Wagó, "Tüp, malu, akó nugup kulain-gu, kókó ki timam irrbürre milbü Godón zaget pamab müóngdü."

⁴ Akó ka arrkrrurrü pamkolpamab namba, timam bamelórrón nidi koralórr: 144,000 pamkolpam Isrrael blaman 12 zitüldügab.

⁵ Zudan zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr,
Rrubenón zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr,
Gadón zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr,

⁶ Asyerrón zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr,
Naptalin zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr,
Manasen zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr,

⁷ Simionón zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr,
Libaen zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr,
Isakarrón zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr,

⁸ Zebulunün zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr,
Zosepón zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr,
akó Benzaminün zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr.

Wirri Pamkolpamab Ngoro Kokrap Gabülpli Mórrkenyórrpükü

⁹ Ene kakóm, ka akó yazılırrü akó da móódoga, wirri pamkolpamab ngoro yarilürr igó, darrü pam gaodó kokea atangóm, blaman bwöbdügab, blaman zitüldügab, blaman pamkolpamdögab, akó blaman bóktandögab. I kingan mórran klaman obzek kwata bórrang kwarilürr akó [Sip] Kupoan obzek kwata. I kokrrapan gabülpli mórrkenyórr bamelórrón kwarilürr, akó i wayal pórngae* amorran kwarilürr tibiób tange.

¹⁰ Akó i wirri gyagüpi taegwarr apónóp wagó,
“Zidbain kibü Godkagaba,
kingan mórran klamdó nótó mórranda,
akó Sip Kupodögab!”

¹¹ Blaman anerru bórrangórrón kwarilürr, da kingan mórran kla, [balngomól byarrmarr pam], akó tokom arról kla amarük-simarük nangónóp. I wakósingül nümgünóp, obzek tüp, kingan mórran klaman obzek kwata, akó Godón [ótók] koralórr.

¹² I bóktanónóp wagó,
“Amen! Ki marü, kibü God, agür kwarilo akó ki marü ngi wirri kwitüm emngyeñorré.

[Wirri gyagüpitótók] marüne akó ki marü eso mókyanórre akó marü wirri ngi aten kwarilo.

Balngomól arüng akó wirri arüng
wata marünamli, kibü God, metat-metat.
Amen!”

¹³ Akó darrü balngomól byarrmarr pama kürü kümtinürr wagó, “Ini pamkolpam kokrrapan gabülpli mórrkenyórrpükü, i nidipako? Akó i nubógab togobe?”

¹⁴ Ka bóktan yalkomórró kagó, “Wirri pam, ma umulóla.”

Akó wa kürü inzan közazilürr wagó, “Ini pamkolpama tübausóp ene wirri müp akó azid aeng tonarrdögab.† I tibiób kokrrapan mórrkenyórr nugulóp Sip Kupoan óe-e akó gabülplian ngintinóp.

* 7:4 Okaka Amzazirrūn Kla 14:1 * 7:9 wayal pórngae i we kla okaka amzazil kwarilürr, bagürwóm akó gazirrdü bórrgrat. † 7:14 Ini bóktana tai we pokobóka apónda, amkoman zürük moboküpí arróbórrón nidipko Yesuka wirri müp akó azid tonarrdó.

15 We zitülkusdü, i Godón mórran klaman obzek kwata igóside bórrangdako, akó oya ubi elklaza tómbapóndako ngürr akó irrüb oya [Gyabi Müót] kugupidü. Akó kingan mórran klamdó nótó mórranda, wa sab ibü ngabkan yarile tóba murrdü.

16 Ibü sab myamem alo akó nae anóna kokean yazeble. Abusa ibü sab kokean tübadüngle, akó ibü bólmyan ura kokean noklamnórre.[‡]

17 Zitülkus módóga, Sip Kupo, kingan mórran kla aoandó nótóke, wa sab ibü ngabkan pam yarile. Sab wató amarru yarile abün aróbdóma, arról gail naea nólgbab tótókda. Akó God sab ibü ilküpüdüğab blaman yarrmurr norrgorre."

8

7 Ngim Gus Poko-e Ngalaorrón Sye

1 [Sip] Kupo 7 ngim gus pokoe-e ngalaorrón sye nóma itülürr, kwitüm darrü ongyal babulan yarilürr, aprrapórr poko abüs kùp ngarkwatóm.

2 Da ka nósenarre ene 7 anerru, Godón obzek kwata nidi bórranglórr, akó ibü 7 mobolzan kla alíorrün kwarilürr.

3 Akó darrü anerrua tamórr, da [altadó] ttramngólórr. Wa darrü morroal ilang buru bóngan kübül amoan yarilürr, golde tónggapórrón. Akó oya abün morroal ilang buru iliönürr, blaman Godón pamkolpamab tórepükü dayónüm akó Godón aliónüm ene golde tónggapórrón altadó oya kingan mórran klaman obzek kwata.

4 Ene morroal ilang nokam akó Godón pamkolpamab térea bamselórr Godón obzek kwata anerruan tangdögab.

5 Akó ene anerrua ene morroal ilang buru bóngan kübül ipadórr, da ngibürr bólmyanpükü ur berre yanorr altadögab, akó wa ene ur berre semanórr tüpdü; taren-taren madub ongyal akó murruma sidörüküllür, aon warri aman korálórr, akó tüpa mórrbaengórr.

Anerrua 6 Mobolzan Kla Nupulóp

6 Da ene 7 anerrua, ene 7 mobolzan kla nidi omrralórr, tómbapónóp ene mobol bapulüm.

7 Ngaen-gógópan anerrua tóba mobolzan kla ipulürr. Zürük aes ngup akó ura togobórr, óepükü yarrisarri angórrón, akó blaman ene kla tüpdü amarrón kwarilürr. Akó tüpan aüd órdögab darrpan óra baebórr, akó nugupab aüd órdögab darrpan óra baebórr, akó blaman kukwin opopora baebóp.

8 Nis ngim anerrua tóba mobolzan kla ipulürr, akó bólmyan urpükü wirri podozan kla malu naedó amanikürrün yarilürr. Akó malu naean aüd órdögab darrpan óra óem bümzazilürr,

9 da malu naedó arról elklazab aüd órdögab darrpan óra nurrbarinürr, akó wirri butab aüd órdögab darrpan óra kolae bainóp.

10 Aüd ngim anerrua tóba mobolzan kla ipulürr, akó darrü wirri wimurra, pódezan bólmyankü, pülpüldüğab tobarrab aüd órdögab darrpan órdó tupürr, akó arób naedó.

[‡] **7:16** Ini bòktana tai we klambóka apónda wagó, amkoman bangun pamkolpama sab myamem azid kokean aengnórre ia kwate. **7:16** Aesaya 49:10 **7:17** Wórr Peba 23:1-2; Aesaya 25:8; 49:10; Izikiel 34:23

¹¹ Ene wimurran ngi inzana, "Kap".* Blaman naean aüd órdögab darrpan óra kapóm bainürr, akó abün kolpama nurrbarinóp ene nae anónde, ne klama kap bainürr.

¹² Tokom ngím anerrua tóba mobolzan kla ipulürr. Darrpan ór abüsán blaman ne aüd ór koralórr, akó darrpan ór melpalan blaman ne aüd ór koralórr, akó darrpan ór wimurrap blaman aüd ór koralórr, ibü akrarrarrón kwarilürr, igósidi darrpan ór zyónan aüd órdögab tümüna tumigóp. Darrpan ór blaman ngürran aüd órdögab zyón-koke yarilürr, akó irrúban darrpan ór ta inzan.

¹³ Kazan azil namülnürrü, ka darrpan impiaq pójae arrkrrurrü, kwitana nóma arrmul yarilürr, wirri gyagüpi bóktande wagó, "Wa! Wa! Wa, kari kolae kokea pamkolpamdó, nidi ngyabendako tüpdü, zitílkus ene dómdóm aüd anerru kari pokoa tibiób mobolzan kla bapulüm!"

9

¹ 5 Ngim anerrua tóba mobolzan kla ipulürr, akó ka wimurr eserró, ne klama tupürr pülpüldügab ama tüpdü. Wimurr dümdüm ekyenóp ene ngaru bapón-koke kugupian* kwat tapakum.

² Wa ene kugupian kwat nóma tapakurr, nokama oyakagab tübausürr, wamaka güm nokama bausdako püök urdügab. Abüs akó pülpül tümüna nganlaorr, ne nokama tübausürr ngaru bapón-koke kugupidügab.

³ Akó nokamdögab paza tónóka† tübausürr akó tóbalókorr tüpdü. Akó ibü wirri arüngr nökyenóp, wamaka ini tüpdü walip-walipab arünge.

⁴ God ibü nilóp wagó, "E tüpdü opopor kulain-gu ó popa kukwin elklaza tüpdü ne klama dódórr baindako ó popa nugup. A e wata ini kolpam kolae ninamke, Godón timam ne babul nibióbkama tibiób müóngdú.

⁵ E ene kolpam azid nülinamke 5 melpalom,‡ a ibü büdülämpükü akrran-gu." Pamkolpamab wirribóka azid aeng inzan yarilürr wamaka walip-walipan azid aenge.

⁶ Ene 5 melpaldó pamkolpama sab büdül yamkünórre, a i sab koke eserre. Ibü sab ubi yarile nurrbarinüm, a büdüla sab ibükagab buso yarile.

⁷ Ene paza tónókab obzeksyók [oszan]§ kwarilürr, gazirrum tómbapórrón. Ibü singüldü inzan kla kwarilürr, wamaka golde tómbapórrón müóngdurako, akó ibü obzek inzan kwarilürr, wamaka pamakan obzekako.

⁸ Ibü órrngóen kokrap kwarilürr, kolab órrngóenzan, akó ibü zirrgüp [laeona] zirrgüpzan kwarilürr.

⁹ Ibü dalgüp adlang kla inzan kwarilürr, wamaka ayan adlang klamako, akó ibü tapdögab ongyal inzan yarilürr, wamaka abün [osab amorrat klama], i nóma busodako gazirr pokodu.

* ^{8:11} kap wa nugupbóka apónda, kap ne klama, ardam nugupzan klama. Mórrke-mórrke módoga: wormwood. * ^{9:1} ngaru bapón-koke kugupi kolae samuan tümün müota. Mórrke-mórrke módoga: abyss. † ^{9:3} Ini paza tónók apprapórr kolae samuako. ^{9:4} Izikel 9:4 ‡ ^{9:5} Tónóka amkomán 5 melpalom ngyabendako. § ^{9:7} os darrü wirri diazan klama, gazirr pam ne klama ódóddá gazirr pokodu. Inzan ne os, oya obzek, dalgüp, up pepeam, akó wapór ngablaorrónako. Ene os umul airrüna wapór amanóm akó ta gazirrum. Ini bóktan oporan küpdü, ene paza tónók oszan kwarilürr. A ibü amarru pam babul yarilürr ibü kwitüdü.

10 Ibü updü balóng zirrgüp asi koralórr walipwalipzan, akó ibü updü arüng asi yarilürr pamkolpam azid aliónüm 5 melpalóm.

11 Ibü darrpan king asi yarilürr ibü singüldü pam nótó yarilürr. Ene king wa ngaru bapón-koke kugupian anerru yarilürr. Oya ngi Abadone Ibrru bóktane, akó Grrik bóktane oya ngi Apolione.*

12 Ngaen-gógópan wirri gum müp blakórróna. A tübarrkrru, akó nis wirri gum müp nisa ini kakóm turri.

13 6 Ngim anerrua tóbá mobolzan kla ipulürr, akó ka darrü bóktan bómgórl arrkrrurru tokom kubdüğab tótókde, golde tónggapórrón [altadó] Godón obzek kwata.

14 Ene bóktan bómgórla 6 ngim anerrudü bóktanórr, mobolzan kla nótó amoan yarilürr wago, "Nogoam ene tokom anerru sye-i byamrókórrón indipako Yupperreitis wirri tobarrdó."

15 Akó tokom anerru sye we nogop. God ibü ngaen-gógópan tómbapónórr tai ini abüs küpüm, akó tai ini ngürrüm, akó tai ini melpalóm, akó tai ini pailüm, da wa nogop büdülämpükü akrranóm darrpan ór pamkolpam aüd ór pamkolpamdóğab.

16 Osdó ne gazirr pama mórran kwarilürr, ibü ngarkwat 200 milion yarilürr. Ka ibü ngarkwat arrkrrurru.

17 Ka ne os akó tibiób amarru pam nósenarre kürü ene nuszan klamdó, i inzan koralórr: ibü dalgüp adlang kla ur berrezan óé-óé, pugan blu, akó aruri koralórr. Osab singül inzan koralórr laeonab singülzan, akó ibü taedögab ur ulita tübausürr, nokam, akó aruri kolae ilangan nokam.[†]

18 Ene aüd wirri gum müpa, osab taedögab ne klama tübausürr, ur, nokam, akó aruri kolae ilangan nokam, ekrrónóp darrpan ór pamkolpam aüd ór pamkolpamdóğab.

19 Osab arüng ibü taedó akó ibü updü koralórr, zitülkus ibü up gwarzan koralórr akó ibü updü ta singül asi kwarilürr. Akó i kolpam tibiób upi azid alión koralórr.

20 Barre pamkolpam, ene aüd wirri gum müpa koke nibiób ekrrónóp, i wata kokean tübyalüngóp tibiób kolaean tulmildüğab, ne kla tómbapón koralórr tibiób tange. I kolae samu [büütök] koke előkóp, akó i ta obae god bütök koke előkóp, gold, [silba], brronz, ingülküp, akó nugupi tolbaelórrón. Ini obae goda koke ngakbandako, akó i bóktan koke arkrrudako, akó i koke agóltagóldako.

21 I ta kokean tübyalüngóp ene elklazadóğab: kolpam büdülämpükü akrran, merram ó wapiwapi kain tulmil, kol a pam górmól, akó elklaza górmól.

10

Anerru akó Kari /Arrngamórrón Peba/

1 Da ka darrü arüngan anerru eserró kwitümgab abindi. Wa pülpül pokó-e bórrgótarrón yarilürr, akó órrólab oya singül kwitüdü yarilürr. Oya obzek abüsyan yarilürr, akó oya wapór nis ur ulitzan talkumzan námülnürri.

* **9:11** Abadon akó Apolion, ibü darrpan küp módóga: *Blaman Elklaza Kolae Bain Pam.* † **9:17** kolae ilangan nokam, Mórrke-mórrke módóga: *sulphur. Sulphur* aruri burua o tópalzan ingülküp, wirri ururande ne klama badüngda, akó oya kolaean ilanga.

² Wa kari arrngamórrón peba amoan yarilürr. Tapabakurrün yarilürr oya tangdó. Wa tóba tutul wapór malu naedó ingrinürr akó tóba banól wapór dorrodó ingrinürr,

³ akó wa wirri gyagüpi taegwarr apónórr [laeonazan] barrónada. Wa taegwarr nómá apónórr, 7 maduba tibiób bóktan bómgóle bóktónóp.

⁴ Akó ene 7 maduba nómá bóktónóp, ka wibálomóm kain namülnürrüma ibü bóktan opor. A ka darrü bóktan bómgóle arrkrrurrü kwitümgab bóktande wagó, “Emoa, darrü pam azazilgu ene 7 maduba ne bóktan amgolórre, akó wialómgu!”

⁵ Da ka ne anerru eserró malu naedó zamngólde akó dorrodó, wa tóba tutul tang pülpüldü kwit yönürr [arüng alkamül-koke bóktan] tónggapónóm.

⁶ Akó wa arüng alkamül-koke bóktan bóktanórr Godón ngidü, nótó ngyabenda metat-metat, nótó tónggapónorr pülpüle akó blaman elklaza oya kugupidü, tüp akó blaman elklaza oya kugupidü, akó malu akó blaman elklaza oya kugupidü. Akó anerrua inzan bóktanórr wagó, “Akyan tonarr myamem babul yarile!

⁷ A ene ngürrdü, 7 ngim anerrua tóba mobolzan kla nómá apulüm kain yarile, Godón kwindü anikürrün bóktana* sab ugón küppükü baine, wa ngaen ne bóktan adrratórr tóba zaget pamdó, [prropet] nidi kwarilürr.”

⁸ Akó ka ne bóktan bómgóle arrkrrurrü kwitümgab, küruka akó bóktanórr wagó, “Wam, tapabakurrün kari arrngamórrón peba ipa anerruan tangdógab, nótó zamngoldase malu naedó akó dorrodó.”

⁹ Da ka wamórró anerrudü akó oya imtirri kürü ene kari arrngamórrón peba akyanóm. Wa kürü kyalórr wagó, “Ipa, da elo. Marü bikóm kubó kapan ngitine, a marü taedó kubó gus mor miszan yarile.”

¹⁰ Ka ene kari arrngamórrón peba anerruan tangdögab ipadórró akó elorró. Kürü taedó wa mis gus morzan yarilürr, a ka nómá elorró, kürü bikóm kapan ngitanórr.

¹¹ Kürü küzazilürr wagó, “Ma Godón bóktan akó büdrat namülünke prropetzan, sab laróga tómbapórre abün bwób-bwób pamkolpamdo, abün bóktan pamkolpamdo, akó abün kingdü.”

11

Nis Pam Nisab Bóktan

¹ Kürü darrü surpid kókyanórr, wamaka darrü ngarkwat bütanin tupuria, akó kürü kyalórr wagó, “Bupa, akó atani [Godón Gyabi Müót] akó Godón [alta], akó etangke nigó kolpama töredako ola.

² A ma Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirr atanin-gu, ene elkomólke, zitülkus God ene Zu-koke pamkolpam nökyenóp. I sab gyabi wirri basirr* tibiób wapóre ail† kwarile 42 melpalóm.

³ Akó ka sab kólba bóktan büdrat pam nis ningrino kürü bóktan büdratám. Nizana sab gyaur mórrkenyórr bameli akó bóktan namüli prropetzan 1,260 ngürrüm.”‡

* **10:7** *kwindü anikürrün bóktan*, Mörke-morrke módóga: *mystery*. **10:9** Izikiel 2:8-3:3 **11:1** Izikiel 40:3; Zekarraea 2:1-2 * **11:2** *gyabi wirri basirr* wa Zerrusalembóka apónda. † **11:2** *wapóre ail* ne bóktane igósa, kolpama Zerrusalem sab wirri müp akyan kwarile. ‡ **11:3** 42 melpal akó 1,260 ngürr i darpan pokó apóndamli. Ene äud akó pokó paila (12:14).

⁴ Ini pam nis inzanamli, nis [olib] nugupzan akó nis zyón klaman amngyel zitülkuszan; i ini tüpan Lodón obzek kwata zamngólorrónamli. §

⁵ Darrü oloma ne ibü azid akyanóm nómá kain yarile, ura ibü taedógab tubrrune, akó oya adünde, ibüka nótó bóka bamgün yarile. Da darrü oloma sab ne ibü azid akyanóm nómá kain yarile, wa sab dadan ngarkwatódó narrótóke.

⁶ Ini pam nisab balngomól arüng asine pülpül anómóm, igósüm ngupa sab koke timile, i Godón bóktan nómá büdratódamli prropetzan ene tonarrdó. Akó ibü arüng asine nae óem amzazilüm, akó ini tüp wirri gum müpi kulainüm. Nizana ene tonarr kuri tónggapóni ibü tibiób ubidügab.

⁷ Nizanab Godón bóktan büdrat zageta nómá blakóne, ngaru bapón-koke kugupiandógab ne gazirr lara* buruanda, sab ibüka yanine. Akó sab inkü wirri gazirr ngangóle. Wa ibü sab [ut-ut nine] akó büdülpükü nómókóle.

⁸ Ibü büb murua sab wirri basirran† wirri kwtódó namüli, kolpama ne basirrdü ibü nisab Lodón, krrosdó emngyelóp. Ene we Sodom‡ wirri basirr alapda, akó Izipt kantrri.

⁹ Blaman pamkolpamdgab, blaman zitüldügab, blaman boktandögab, akó blaman bwóbdügab, ngibürra sab ibü büdül muru aüd akó poko ngürrüm ilküpane nganganörre. Akó i sab kolpam koke ok nirre ibü nizanab büdül muru gapókdó angrinüm.

¹⁰ Ini tüpan pamkolpama sab ikub bagür akó barnginwóm korale zitülkus i büdülamli, akó [gyaur kla] sab gómdamaldó zirrbapón korale, zitülkus ini nis prropet nisa kolae anazid gail namülnürrí blaman pamkolpamdgó, ini tüpdü nidi ngyaben koralórr.

¹¹ A aüd ngürr akó poko ngürra nómá blakónorr, Godkagab arról ngóna tübangrinürr nizanab kugupidü, akó nizana bupadürri, da zamngórrí. Akó blaman pamkolpama nidi esenóp tólbaeldi, wirri guma yazebórr.

¹² Da ene prropet nisa wirri bóktan bómgól arrkrurri kwitümgab, ibüka bóktande wagó, "E ala tügasilam!" Da i pülpül pokodó bangirri, kwitudü kasilürrí. Ibü gómdamal-koke nidi kwarilürr nósenóp kasildi.

¹³ Tai ene tonarr pokodó, tüpa wirri arüngi mórrbaengórr. Wirri basirran darrpan pokoa kolae bainürr, akó 9 poko dudu koralórr. 7,000 pamkolpama narrbarinürr ene tüpan mórrbaenganme. Barre pamkolpam, ibü guma yazebórr, akó i kwitüm Godón ngi wirri kwitüm amngyel koralórr.

¹⁴ Nis ngim wirri gum müpa kuri blakóne. A tübarrkrru, aüd ngim wirri gum müpa kari pokoa tótókóm.

7 Ngim Anerrua Tóba Mobolzan Kla Ipulürr

¹⁵ 7 Ngim anerrua tóba mobolzan kla ipulürr, akó kwitüm wirri bóktan bómgól koralórr, igó bóktande wagó:
"Mibü [Lod] God akó oya [Kerriso],

§ ^{11:4} Ini pam nis zyón kla amel zitülkuszanamli, zitülkus i sab Godón bóktan büdrat namüli zyón klaman ongang bapónda tümün kwtódó, blamanab asenóm. God ibü sab tóba Samu nökyene, olbazan oel gailda zyón klamankü. **11:4** Zekarraea 4:1-6, 11-14 **11:6** Bazeb Tonarr 7:17-19; 1 King 17:1 * **11:7** gazirr lar wa we klambóka apónda, kolae samu. Wa balóng, gum angón gazirr klama. † **11:8** wirri basirr wa Zerrusalembóka apónda. ‡ **11:8** Sodom pamkolpam kari kolae pamkolpam koke kwarilürr. God ibü basirr uri kolae yönürr (Bwób Zitü 19:24-25).

ini tüpan kingzan balngomól kuri ipüdi,
akó mibü Lod sab ini tüp alngomól yarile, metat-metat.”

16 Akó ene 24 [balngomól byarmarr pam], tibiób kingan mórran klamdó mórrande Godón obzek kwata, wakósingül nümgünop akó tibiób obzek tüp elókóp, da oya [ótók] koralórr,

17 wagó:

“Ki marü eso akyandakla, Wirrian Arüng Lod God,
errkyá nótókla akó nótó namülnürrü,
zitulkus ma moba wirri arüng kuri ipüda,
akó ma moba balngomól ngarkwat kuri bókyena.

18 Blaman bwób-bwób pamkolpam kari ngürsil koke koralórr,
a marü wirri ngürsila ta kuri tame.

Errkyá marü ene tonarr kuri semrróne büdül pamkolpam zaz bainüm,
akó marü zaget pam darrem kla gailüm, ene prropetako,
akó moba pamkolpam, akó marü gum-gum nidi ótókdako,
ia i wirri ngi pamako, ta ia kari ngi pamako.

Errkyá ene tonarr kuri semrróne ibü kolae bainüm, tüp nidi kulain
koralórr.”

19 Da Godón kwitüm Gyabi Müót tapabakurrún yarilürr, akó Godón [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] bokos popadan asen yarilürr oya Gyabi Müót kugupidü. Aon warri aman koralórr, murrum akó taren-taren madub ongyala sidörüklürr, tüpa mórrbaengórr, akó zürük aes pokoa timilüllürr ngupzan elklaza kolae bainkü.

12

Kol akó Wirri Attrórrzan Kla

1 Darrü wirri akó umul-kók tonarra okaka tübyónürr kwitüm: ama darrü kol warilürr. Abüs ma oya bamel mórrkenyórrzan yarilürr, ó melpal ama oya wapór lorodó, akó oya singüldü kingan müóngdur yarilürr 12 wimurrrpükü.*

2 Wa gakum warilürr akó wirri azidüdü taegwarr warilürr, zitulkus wa mórranóm kain warilürr.

3 Olgabi akó darrü tonarra okaka tübyónürr kwitüm: ama darrü wirrian óé-óé attrórrzan kla yarilürr 7 singülpükü akó 10 garpükü, akó 7 kingan müóngdur oya singüldü kwarilürr. **4** Oya upa aüd órdógab darrpan ór wimurr pazaurr pülpüldügab, da semanórr tüpdü. Da wa zamngólórr ene kolan obzek kwata, mórranóm nótó kain warilürr, igósüm wa oya olom dudu ki idaruke, wa ene olom nóma ki ilngumile.

5 Wa siman olom ilngumilürr. Wa sab blaman bwób-bwób pamkolpam wirri arüngi balngomól yarile ayan tupuru-i, gyaur-koke. Da oya olom ae sipüdóp ama Godka, tai kókó tóba kingan mórran klamdó.

6 Ene kola we busorr ama [ngüin-koke bwóbdu], God oyankü ne bwób tónggapónórr. Wa olazan warilürr, Godón anerrua oya ngakrran we bókyenóp 1,260 ngürrüm.

11:15 Bazeb Tonarr 15:18; Daniel 2:44; 7:14, 27 * **12:1** Ini kola aprrapórr Israélóm zamngólda. (Ma Bwób Zitü 37:9 ngakanke. Ene opordó abüs, melpal, akó wimurra Zeikob, oya kol, akó oya olmalóm bórrangdako. Zeikobón darrü ngi Israél.) **12:3** Daniel 7:7

⁷ Da wirri gazirra we tómbapónorr kwitüm. Maekol akó tóba anerrru, i gazirr sidüdóp wirri attrórrzan klamdó. Ene wirri attrórrzan klama tóba anerrupükü darrem-darrem inkü we bókrranórr.

⁸ A wirri attrórrzan kla [ut-ut airrún] yarilürr, da oya tóba anerrupükü myamem darrü ngyaben marrgu babul yarilürr kwitüm.

⁹ Ene wirri attrórrzan kla simanikóp tüpdü, ene ngaerrón gwar, ngiliarrón [deból] ó satani, ini tüpan blaman pamkolpam nótó ilklió bülíonda. Oya simanikóp tüpdü tóba anerrupükü.

¹⁰ Olgabi ka darrü wirri bóktan bómgl arrkrrurrü kwitüm bóktande wagó, "Mibü Godón zidbain, arüng, akó kingzan balngomól, akó oya [Kerrison] balngomól arunga kuri togobe. Zitulkus módoga, mibü Godón obzek kwata nótó zamngól yarilürr, irrüb akó ngür, mibükwa bóktande wagó, ki kolae tómbapónónóp, oya kuri simanikre kwitümgab.

¹¹ I oya ugóm [ut-ut irre], ene [Sip] Kupoan óe-e, akó igó bóktane, i ngibürrdu ne amkoman bóktan büdratnórre. Akó ibü gaodó yarilürr tibiób arról akyanóm akó nurrbarinüm.

¹² We ngarkwatódó, e kwitudü bwóbakla, e bagürwóm kwarilo, akó e blamana ola nidi ngyabendakla! A sab wirri gum müp yarile ini tüpankü akó maluab, zitulkus ene debóla ola kuri abine yabüka wirri ngürsilpükü, zitulkus wa umula oya tonarra kuri tugupurr tübine."

¹³ Ene wirri attrórrzan klama igó nóma ngakanórr wagó, oya kuri simaikre tüpdü, wa ene kol solkwat we kolazokyalórr, ene siman olom nótó ilngumiliúrr.

¹⁴ A ene kol wirri ngagalaig tap nis akyarrón warilürr ngüin-koke bwóbdü arrmulüm, God oyankü ne bwób tónggapónórr, anerrua oya ne ki ngakrran kwarile aüd akó poko pailüm, ene gwardógab adlangóm.

¹⁵ Olgabi ene gwara nae bagräkürr tobarrzan tóba taedógab, ene kol amiögüm akó oya amtólóm ene naiz büdóre.

¹⁶ A tüpa ma ene kol tang zwamtinürr, tóba tae-e ene tobarr nae adarüküm, ene wirri attrórrzan klama ne kla bagräkürr.

¹⁷ Olgabi ene wirri attrórrzan klama kari ngürsil koke yarilürr ene koldó, da we wamórr wirri gazirr ngangólóm oya ngibürr olmalpükü,[†] Godón gida bóktan poko nidi amorrandako akó ene amkoman bóktan, Yesu ne poko pupo tinóp.

¹⁸ Ene wirri attrórrzan klama malu kabedó zamngólórr.

13

Nurr Lar Maludügab

¹ Olgabi ka darrü narr lar eserró, maludügab burruande. Oya 10 gar akó 7 singül kwarilürr, akó 10 kingan müóngdur ene 10 gardó korálórr. Darrpan-darrpan singildü kolae bóktan ngi asi korálórr Godónkwata.

² Ka ne narr lar eserró, bùb wa lepedzan* yarilürr. Oya wirri ngüinpükü wapór kwarilürr, kokrrap azirrpükü, wamaka ne beanko,[†] akó oya tae inzan obzek yarilürr, wamaka ne [laeonan] tae-a. Ene wirri attrórrzan

12:9 Bwób Zitüll 3:1; Luk 10:18 [†] **12:17** *olmal* i tai Yesun amkoman angun pamkolpambóka apóndako. * **13:2** *leped* wirri narr pusizan balóngan klama, busoan, akó ilklió bülíondi bórrgratatórróna. Mórrke-mórrke módoga: *leopard*. [†] **13:2** *bea* wirri arüng narr lara, wirri ngüinpükü gwarrarrón. Mórrke-mórrke módoga: *bear*.

klama oya arüng ekyanórr, tóba kingan mórran kla, akó wirri balngomól arüng.

3 Ene narr laran darrü singül gülüngpükü yarilürr, wamaka ne büdül ngarkwat gaoa, a ene gülüng ama bütamürrün yarilürr. Blaman ini tüpan pamkolpama gübarirr aengóp, ama oya mamoan kwarilürr.

4 Blamaná ene wirri attrórrzan kla [ótók] kwarilürr, zitulkus wa ene narr lar arüng wató ekyanórr balngomólóm. I ta akó ene narr lar ótök kwarilürr bóktande wagó, "Darrü olom ta babula ene narr larzan. Darrü olom ta gaodó kokea wankü gazirrüm."

5 Nurr lar tae akyarrón yarilürr ikub bagür poko bóktanóm akó kolae poko bóktanóm Godónkwata. A wa arüng akyarrón yarilürr balngomólóm 42 melpalóm.

6 Wa tóba tae tapakurr kolae poko bóktanóm Godónkwata, akó obae bóktan aliónum oya ngiankwata akó oya ngyaben marrguankwata, ene wa, kwitüm nidi ngyabendako.

7 Akó ene narr lar ok yónürr Godón pamkolpampükü wirri gazirr ngangólóm akó ibü [ut-ut bainüm]. Akó wa arüng akyarrón yarilürr balngomólóm blaman zitül, blaman pamkolpam, blaman bóktan pamkolpam, akó blaman bwób-bwób pamkolpam.

8 Blaman pamkolpama, nidi ngyabendako ini tüpdü akó nibiób ngi wibálomórrón kokeko amkarrón [Sip] Kupoan pebadó bwób zitüldügab, sab ene narr lar ótök kwarile.

9 Darrü oloman ne güblang asi nóma namüli, wa ki turrkru.

10 Darrü olom ne tümün müötüdü ódódóm nóma bóktorre,
oya wata sab idódrre.

Darrü olom ne büdülümpükü amkalóm nóma bóktorre gazirr turriki,
oya wata sab gazirr turriki emkórre.

Da we ngarkwatódó, Godón pamkolpama karrukus ki bórrang koralón müp tonarrdó akó amkoman bangundü arróbórrón ki kwarilün.

Nurr Lar Tüpdügab

11 Da ka akó darrü narr lar eserró, tüpdügabi burruande. Oya nis tugup gar namülnürri sip kupozan, a wa ma wirri attrórrzan klamzan bóktan yarilürr.

12 Wa ngaen-gógópan narr laran arüngi balngomól yarilürr oya wapi. Wa akó zirrnótókóp ini tüp akó tüpan pamkolpam ene ngaen-gógópan narr lar ótökóm, büdülümpükü noan gao ekyenóp, ama bütamürrün ne kla yarilürr.

13 Akó ene nis ngim narr lara wirrian tulmil tómbapón yarilürr tóba arüng amtyanóm; darrü igó [wirri tulmil] yarilürr, ur ódódóm kwitümgab ama tüp, pamkolpama ilküpi asenóm.

14 Zitulkus oya ok yónürr ini wirri tulmil tómbapónám ngaen-gógópan narr laran wapi, wa pamkolpam ilklió bülión yarilürr ini tüpdü nidi ngyaben kwarilürr. Wa ibü nüzazilóp godzan ingülküp dandang tónggapónóm ene ngaen-gógópan narr lardó wirri ngi atenóm, gazirr turriki noan gao akyarrón yarilürr akó ama ngyaben yarilürr.

15 Oya ok yónürr ngón akyanóm ene ngaen-gógópan narr laran ingülküp dandang, igósüm wa ki bóktan yarile. Akó ene igósüm arüng

bóktan ki nókyerre igó, nidi ki bangórre ene ingülküp dandang ótókóm, wata ki ekrróné.

¹⁶ Ene nis ngim narr lara ta blaman pamkolpam zirrnótókóp, kari akó wirri, mórrrel akó elklaza-koke, [leba zaget] kolpam akó leba zaget kolpam-koke nidipko, timam azebóm tibiób tutul tangdó ó tibiób müóngdü.

¹⁷ Darrü oloman ne ene timam babul nóma yarilürr, wa gaodó koke yarilürr darrü kla amiógüm ó sel ainüm. Ene timam we klama, ia ene ngaen-gógópan narr laran ngi, ó ta ia ene namba, oya ngim nótó zamngólda.

¹⁸ [Wirri gyagüpítótók] ipüdörre: Wirri susumüri olom nótóka, wa sab ki etang ene narr laran namba laróga, zitülkus ene go paman namba-e. Ene namba módoga: 666.

14

[Sip] Kupo akó Tóba Pamkolpam

¹ Olgabi ka yazılıürrü, da módoga, ene Sip Kupo zamngólde Zaeon Pododó,* akó wankü 144,000 pamkolpam kwarilürr, wibalómórrón nibiób kwarilürr tibiób müóngdü Sip Kupoan ngi akó tóba Aban ngi.

² Olgabi ka darrü ukwóm arrkrurru kwtümgab, wamaka wirri naea ukwómpükü bökanda akó wamaka taren-taren maduba bóktanda. Ka ne ukwóm arrkrurru, inzan yarilürr, wamaka ne pamkolpama tibiób wirri darrumbirrozan kla bapuldako.

³ Akó i küsil wórr ato kwarilürr Godón kingan mórran kla obzek kwata akó ene tokom ngyaben klamab obzek kwata akó ene [balngomól byarrmarr pamab] obzek kwata. Darrü olom gaodó koke yarilürr ini wórr umul bainüm, a wata ene 144,000 pamkolpam, God tüpdügab nibiób [lurdü amanórr].

⁴ Ini pama wata [kolkal] ngyaben kwarilürr igó pokodógbabi, i kolpükü koke bazurrulürr.[†] I wata ene Sip Kupo mamaandako, wa ne kwata agólda. Ibü ngibürr pamkolpamab ngorodágab aurdü amanórr akó Godón akó ene Sip Kupo ilinóp, wamaka ngaen-gógópan abüla nóma bokyanda.

⁵ Ibü taedó obae tiz babul yarilürr, ibü darrü kolae ta babulanako.

Aüd Anerru

⁶ Olgabi ka akó kwitüm darrü anerru eserró arrmuldi, da oyaka ene Morroal Bóktan yarilürr Yesunkwata, metat ne kla yarile, blaman pamkolpamdó büdratám, ini tüpdü nidi ngyabendako, blaman bwóbdügab, blaman zitüldügab, blaman bóktandágab, akó blaman pamkolpamdógab.

⁷ Da wa wirri gyagüpi bóktanórr wagó, “Godón gum angón kwarilün akó oya ngi wirri kwitüm emngyelam, zitülkus oya ene tonarr kuri semrróné blaman pamkolpam zaz bainüm. Akó oya [ótók] koralón, tüp a pülpül, malu akó arób nótó tómbapónórr.”

* ^{14:1} Zaeon Podo: Zerrusalem ini pelo kwitüdü mórranda. We kla okaka amzazilda, ene Godón gyabi wirri basirre, ngian Zerrusalem. ^{14:1} Okaka Amzazirrün Kla 7:3 † ^{14:4} Aprrapórr ini alap-alap bóktana. Oya küp aprrapórr módoga: *Ini pamkolpama obae god koke [ótók] kwarilürr.*

8 Nis ngim anerrua tókyanórr igó bóktankü wagó, "Kuri tupe! Ene Babilon wirrian basirra kuri tupe,[‡] blaman bwób-bwób pamkolpam nótó zirrnótókóp oyaka dabinüm kol akó pam gómól tonarr tómbapónóm, wamaka i oyanóm waen anóndako."

9 Aüd ngim anerrua we tókyanórr ene nis anerruab kakóm, wirri gyagüpi bóktankü wagó, "Darrü oloma ne ene narr lar akó oya ingülküp dandang nóma ótok yarile akó timam nóma apadóda tóba müóngdü ó ta ia tangdó,

10 da wa ta sab Godón wirri ngürsil tulmil inzan esene, wa sab ibüka ne poko tónggapóne tóba wirri ngürsil ngarkwatódó, gyaur-koke.[§] Ene oloma sab ola azid aengle kolae ilangan ingülküp* urdü, gyabi anerru akó Sip Kupo, ibü wapi.

11 Akó ene uran nokama ibü azid aeng bwóbdügab angürda, metat-metat. Ibü sab ngón agón babul yarile ene azid aengdógbabi, irrüb a ngürr, ene narr lar akó oya ingülküp dandang nidi ótokdako, ó idí, oya ngian timam nidi azebdako."

12 Da we ngarkwatódó, Godón pamkolpama karrkukus ki bórrang koralón müp tonarrdó, Godón gida bóktan poko nidi amorrondako akó Yesun amkoman nidi angundako.

13 Olgabi ka bóktan bómgól arrkrrurrü kwitümgab bóktande wagó, "Ini poko wialóm: 'Bagürwóm idipako, Lodka dabyórrün nidipako akó nidi narrbarindako errkyadógab kókó nubó.'"

Godón Samua igó bóktanda wagó, "Ó, ene amkoman! I sab ngón bagóne tibiób wirri zaget tómbapónódógbabi, zitülkus ibü Godón ubi ngarkwatódó tórrmen tómbapónan küpa sab ibü munumurre kwitüdü."

Tüpan Abül

14 Olgabi ka yazılıürrü, da módoga, darrü gabüpli pülpül poko asi yarılıürr, akó ene pülpül pokodó darrü olom mórrarrón yarılıürr, wamaka pamkolpamab olome. Oya singüldü darrü [golde] tónggapórrón kingan müóngdur yarılıürr, akó zirran abül turrik oya tangdó.

15 Olgabi akó darrü anerrua tubrranórr [Godón Gyabi Müötüdügab]. Wa wirri gyagüpi taegwarr apónórr oyaka, ene pülpül pokodó nótó mórran yarılıürr wagó, "Moba abül turrik amórr, da abül,[†] zitülkus ene abül tonarra kuri tame; ene amkoman, ene tüpan abül gaodóma."

16 Da ene pülpül pokodó nótó mórran yarılıürr tóba abül turrik amórrórr dudu tüpdü; módoga, dudu tüp we abülürr.

17 Olgabi akó darrü anerrua tubrranórr Godón Gyabi Müötüdügabi kwitüm, oya ta zirran abül turrik asi yarılıürr.

18 Akó darrü anerrua tamórr [altadógb], ene altan ur nótó ngakan yarılıürr, da wirri gyagüpi taegwarr apónórr ene zirran abül turrikpükü anerrudü wagó, "Moba abül turrik amórr, ene [grreip] tüöl dakasu syepordögab ini tüpan, zitülkus oya grreip aungirrúnako!"

[‡] **14:8** *kuri tupe* wa we poko apónda, ene wirri basirra kuri kolae sine (18:20). **14:8** Aesaya 21:9;

Zerremaea 51:7-8; Okaka Amzazirrūn Kla 18:2 [§] **14:10** Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: *Wa ta sab Godón wirri ngürsilan waen enóne, God ne waen ekanórr nae koke yarrisarri apórrón tóba ngürsilan kübildü.*

* **14:10** *kolae ilangan ingülküp:* Ma müsirrga ain bóktan 9:17 ngakanke.

14:10 Aesaya 51:17; Izikel 38:22 **14:14** Daniel 7:13 [†] **14:15** *abül* wa we pokobóka apónda, pamkolpam dakasum tüpdügab. **14:15** Zo-el 3:13

¹⁹ Ene anerrua tóba abül turrik amórrorr ene dudu tüpdü, grreip dakasurr, da ibü we amanórr ene wirri grreip mor amóng bwóbdü,[‡] God tóba wirri ngürsil ne amtyanda. ²⁰ Ibü ola wapóre bail kwarilürr ene grreip mor amóng bwóbdü ene wirri basirr kalkuma. Da ne óea tolmealórr ene grreip mor amóng bwóbdügabi, igó ngarkwat kwit tüngürür, pamkolpamab tupo ngarkwatódó,[§] akó igó kan olmean yarilürr, 300 kilomita ngarkwat.

15

7 Anerru akó 7 Godón Ngürsilpükü Kübüł

¹ Olgabi ka akó darrü wirrian akó ilküpa baus tulmil eserró kwitüm: 7 anerru tibiób 7 wirri gum müppükü. Ini dómdóm ne klama, zitülkus Godón ngürsila sab blakóne, ene wirri gum müpa nóma tómbapórre.

² Da ka darrü kla eserró wamaka glas malua, urpükü yarrisarri apórrón, akó ka ene pamkolpam nósenarre, ene narr lar akó oya ingülpü dandang nidi [ut-ut ninóp], akó oya ngim ne namba-a zamngólda. I blamana ap^{*} amorran kwarilürr, God ibü ne kla nülinóp.

³ Akó i Mosesón wórr ato kwarilürr, Godón leba zaget olom, akó ene Sip Kupoan wórr. Igó ne wórr yarilürr wagó,

"Lod, Wirrian Arüng Godóe,

marü wirrian akó ilküpa baus tórrmenako!

Blaman bwób-bwób Kingóe,

marü tórrmen tulmil dümdümako akó amkoman!

⁴ Lod God, marü sab koke nidi gum mangónorre,

akó marü ngi sab koke nidi wirri kwitüm emngyelnörre?

Blamana sab ini kla tónggapórre, zitülkus ma mobela [kolkalan].

Blaman bwób-bwób pamkolpama sab marü obzek kwata togobe

akó marü [ótók] kwarile,

zitülkus ma moba [dümdüm tonarr] tulmil kuri okaka tinarre."

⁵ Ini elklaza kakóm, ka yazılırrü akó [Godón Gyabi Müót] ugón tapakurrün yarilürr kwitüm, ene [Palae Müót] ene 10 gida bóktan pokopükü, ne klama amtyanda wagó, God asine.

⁶ Ene 7 anerrua tübausürr ene Godón Gyabi Müótüdüğab tibiób darrpan-darrpan ene wirri gum müppükü. I [tóman-koke] akó zyónan mórrkenyórr bamelórrón kwarilürr, golde tómbapórrón sas[†] bamelórrón dalgüp ngarkwat.

⁷ Olgabi darrü ene ngaben klama ene 7 anerru darrpan-darrpan golde tómbapórrón kübül nülinóp. Ene kübül Godón ngürsili barümürrün kwarilürr, metat-metat nótó ngabenda.

⁸ Akó Godón Gyabi Müót nokama[‡] aterrón yarilürr, Godón [wirri kómályzón] akó oya arüngdüğab. We ngarkwatódó, darrü oloman gaodó koke yarilürr Godón Gyabi Müótüdü bangrinüm, kókó ene 7 anerruab 7 wirri gum müpa nóma tómbapórre.

[‡] **14:19** grreip mor amóng bwób wa Godón zazbainbóka apónda.

[§] **14:20** Grrik bóktane

ma inzan angrirrüna: *Óea igó ngarkwat kwit tüngürür, losanj taedó alngomól sye ne ngarkwat amelórrona.*

14:20 Aesaya 63:3; Okaka Amzazirrün Kla 19:15 * **15:2** ap gitazan klama. Oya dokyanan syeako. Mórrke-mórrke módóga: *harp.*

15:3 Bazeb Tonarr 15:1 **15:4** Zerremaea 10:7; Wórr Peba 86:9 † **15:6** sas beltzan mórrkenyórr pokoa. Mórrke-mórrke módóga: *sash.*

[‡] **15:8** nokam wa amtyanda wagó, God asine. **15:8** Aesaya 6:4

16*Ene 7 Kübüł*

1 Olgabi ka darrü wirri bóktan bómgól arrkrrurru [Godón Gyabi Müütüdüğabi] ene 7 anerru byalde wagó, "Ogob akó ekónam Godón ngürsil ene 7 kübüldügab ama tüpdü."

2 Ngaen-gógópan anerrua wamórr, da tóba ene kübül we ekanórr tüpdü, da guman tarenan gülünga tóbabótłorr pamkolpamdó, ene narr laran timam nibiób kwarilürr akó oya ingülküp dandang nidi [tótk] kwarilürr.

3 Nis ngim anerrua tóba kübül maludu ekanórr, da ene malua óem bainürr, wamaka ne büdül oloman óe-e. We ngarkwatódó, blaman maludu ngayaben elklaza nurrbarinürr.

4 Akó aüd ngim anerrua tóba kübül ekanórr blaman tobarrdó akó aróbdó, da ene bwóba óem bainóp.

5 Olgabi ka arrkrrurru ene anerru, ini tüpan nae nótó ngakanda, bóktande wagó,

"Gyabi Olom, errkyá nótókla akó nótó namülnürrü,
ma dümdümla moba zaz baindi.

6 Ene amkomana, zitülkus i marü pamkolpam akó prropet okrralórr, da ibü óea tópkalórr;

we ngarkwatódó, ma ibü óe nülinünüma anónóm. I gaodómako ene [kolaeane darrem] azebóm!"

7 Akó ka bóktan bómgól arrkrrurru ene [altadögabi] bóktande wagó,

"Ó, ene amkomana, Lod, Wirrian Arüng God,
marü zaz bain amkomana akó dümdümako."

8 Tokom ngim anerrua tóba kübül ekanórr abüsdü, da abüs ok yónürr pamkolpam badüngüm tóba uri.

9 Da abüsün urura ibü badüngürr, da i Godón ngi wirribóka amórr kwarilürr, arüng noane ini wirri gum müp balngomólóm. A i bangónóp kolae tonarrdógbab byalüngüm Godka akó oya ngi wirri kwitüm amngyelóm.

10 Akó 5 ngim anerrua tóba kübül ekanórr ene ngaen-gógópan narr laran mórran klamđó, da oya kingzan balngomól bwób tümüna ngalaorr. Pamkolpama tibiób ulit baritnóp ene wirri azid aengdögab,

11 da kwitüm Godón amórr kwarilürr ibü wirri azid aeng akó gülüngabme, a i tibiób kolae tórrmen tómbapónđögab koke tübyalüngnóp.

12 Akó 6 ngim anerrua tóba kübül ekanórr wirri Yoprreitis tobarrdó, da ene tobarra ukyónürr kingabkü kwat alótóm olgabi tótókóm, abüsa nolgabi banikda.

13 Olgabi ka aüd kolae samu nósenarre, wamaka palógako. Darrü ene kolae samua ene wirri atrrórrzan klaman taedögab tubrranórr, darrüpa ene narr laran taedögab tubrranórr, akó darrüpa ma obae prropetan taedögab.

14 I kolae samuab prrranzako, [wirri tulmil] nidi tómbapónđako, da i tótókdako kingdü ini dudu tüpdü ibü kwób asum gazirrüm Wirrian Arüng Godón wirri Ngürrdü.

¹⁵ “Tübarrkrru! Ka sab gómól pamzan tamo. Bagürwóm watóke, nótó azilda akó tóba mórrkenyórr baterrón nótóke.* Ini kwata, wa sab kakapur akó büód koke yarile pamkolpamab obzek kwata.”†

¹⁶ Olgabi ene aüd kolae samua king kwób isurr darrü bwóbdü, ngi Armagedon Ibrru bóktane.

¹⁷ Dómdóm 7 ngim anerrua tóba kübül ekanórr tüp a pülpül aodó, da wirri bóktan bómgóla sidörükürr Godón Gyabi Müötüdügab, kingan mórran klamdógab, igó bóktankü wagó, “Kuri blakóne!”

¹⁸ Olgabi aon warri aman yarilürr, murruma akó taren-taren madub ongyala sidörükürr, akó tüpa wirri arüngi mórrbaengórr. Ngaen tüpa inzan koke mórrbaengórr, pamkolpama ini tüpdü ne tonarr tóbabótorr; amkoman aipab yarilürr!

¹⁹ Babilon wirri basirra aüd ór bangónórr, akó bwób-bwób wirri basirra tübaingürr. Akó God gyagüpi zumanikürr Babilon wirrian basirr, da oya ene kübül okyanórr waene amrókrrón, Godón wirri ngürsil ne klama okaka amzazilda.

²⁰ Blaman kaoa bamrukóp ama malu, akó blaman podoa ta inzan bamrukóp.

²¹ Da wirri aes pokoa, müp ama ia 30 kókó 50 kilo ngarkwat, ngupzan amil yarilürr pülpüldügab ama pamkolpamidó. I ta akó Godón ini kolae kla tónggapónde amórrnóp ini aes poko ngupdügab, zitulkus ene azid aeng kari kolae ta koke yarilürr.

17

Ene Kol Babilon akó Ene Nurr Lar

¹ Olgabi darrü ene 7 anerrua, ene 7 kübül nibiób kwarilürr, küruka tamórr. Wagó, “Yao, ka kubó marü mómyeno, God sab ene wirri pam apyón kol* ia zaz wine, abün naedó† nótó mórrando.

² Ini tüpan bwób-bwób kinga oyaka dabinóp kol gómól tonarr tómbapónóm.‡ Akó blaman pamkolpama ini tüpdü kol akó pam gómól tonarr tómbapónónóp, wamaka i gorrgorr bainóp oya waen anóndógabi.”

³ Olgabi ene anerrua kürü ae küdödürü Godón Samuan arüngi ama [ngüin-koke bwóbdü]. Ola ka kol oserró óe-óe narr lardó mórrande, blaman büb kolae bóktan ngia gwarrarrón koralórr Godónkwata, akó ene narr laran 7 singül akó 10 gar kwarilürr.

⁴ Ene kol ilulu óe-óe akó baeb óe-óe mórrkenyórr baterrón warilürr, akó gold, wirri darrem ingülküp, akó pelſ püti bairrún. Wa darrü kübül emaalórr golde tónggapórrón, ngazirr tulmil akó [kolkall]-koke tonarr amrókrrón, oya pam gómooldógabi ne klame.

* **16:15** nótó azilda akó tóba mórrkenyórr baterrón nótóke, we pamkolpambóka apónda, amkoman karrukusi nidi bangundako. † **16:15** Yesu ini poko bóktanórr. **16:15** Metyu

24:43-44; Luk 12:39-40 **16:16** Wórr Peba 2:2 * **17:1** pam apyón kol: Babilon pam apyón kolzano, zitulkus wa Godka kolae tonarr tómbapón warilürr akó obae god byamkün warilürr ibü [ótókóm]. Ini inzan yarilürr, wamaka kola kubó tóba müór amgütesa da kubó pam apyón kolóm baine. † **17:1** abün nae wa we klambóka apónda, ini tüpan abün pamkolpam, kantri, akó bóktan. (17:15) Ini kolan umulbain kari kokea ibü blamandó. ‡ **17:2** kol gómól tonarr tómbapónóm: Ma müsirrga ain bóktan 2:22 ngakanke. **17:3** Okaka Amzazirrün Kla 13:1

§ **17:4** pel, Mórrke-mórrke mórdóga: pearl. Oya kak mirria. Ene pela mirrian kak kugupidü dódórr bainda, kúp nólama.

5 Oya müóngdü ini anikürrün küp ngi wibalómórrón kwarilürr: "Babilon wirrian basirr, pam apyón kolab aip, akó ini tüpan ngazirr tulmil aip."

6 Ka igó poko eserró, ene kol gorrgorr warilürr Godón pamkolpamab óe-e akó ngaen büdülümpükü nibiób okrralór ibü óe-e, zitulkus i Yesunkwata bóktan büdrrat kwarilürr pamkolpamdó.

Ka oya nómá oserró, ka karibóka-koke gübarirr aengrró.

7 Olgabi ene anerrua kürübóka wagó, "Ma iri elklaza basende iade gübarirr aengdóla? Ka kubó ene anikürrün küp marüka müsirrga ino ene kolankwata, akó oya ne nurr lara ódódda, 7 singül akó 10 gar noanko.

8 Ma ne nurr lar esena, ngaen asi yarilürr, errkya babula, ama burruan kari pokoa ene ngaru bapón-koke kugupidügab.* Nómá tubrrune, ene kakóm, God sab oya kolae ine. Ini tüpdü ne pamkolpama ngayabendako, bwób zitüldügab koke nibiób ngi wibalómórrónko [ngarkwat-koke arról] pebadó, sab gübarirr aengrre, i sab ene nurr lar nómá eserre, zitulkus wa ngaen asi yarilürr, errkya babula, a sab tame.

9 "[Wirri gyagüpítótóke] akó susumüri-i ipüdörre: Ene 7 singüla 7 podom† bórrangdako, ene kola ne mórrando.

10 I ta dakla 7 kingüm bórrangdako. 5a kuri tübaingürr tibiób balngomól bwóbdügab, akó darrpan errkya asine, akó darrü ene kinga tótók küsila. Da wa sab nómá tame, wa sab ae wata tugupurr tonarróm yarile.

11 Ene nurr lar, ngaen asi nótó yarilürr, akó errkya babul nótóka, sab 8 ngim king yarile. Wa ene 7 kingpüküma, da sab ngayabele kókó God sab oya kolae sine.

12 "Ma ne 10 gar nósénónóma, 10 kingüm bórrangdako, kingzan balngomól arüng koke nidi kuri yazebrre, a sab darrpan abüs küp ngarkwat balngomólóm nibiób nókyerre kingzan ene nurr larpükü dabyóndi.

13 Ene kingab darrpan gyagüpítótóka. I sab tibiób arüng akó balngomól arüng oya ilirre.

14 I sab wirri gazirr ngangólórre ene [Sip] Kupopükü, a ibü sab ene Sip Kupoa [ut-ut nirre], zitulkus wa wirri Lod módóga blaman lodódógbak akó wa wirri King módóga blaman kingdügab, akó wankü asi korale, wa nibiób ngibaunürr akó ilianórr akó oyaka amkoman moboküpi arróbórrón nidipako."

15 Olgabi ene anerrua akó kürübóka wagó, "Ma ne nae nósénónóma, ene pam apyón kola ne mórrando, we klamóm zamngólda, ini tüpan abün pamkolpam, bwób-bwób pamkolpam, akó bóktan pamkolpam.

16 Ma ne 10 gar nósénónóma akó ene nurr lar, i sab ene pam apyón kol alzizi amai kwarile. I sab oya blaman elklaza umtirre akó kakapur wirre, i sab oya büb muru olongórre akó uri tozetórre.

17 Zitulkus módóga, God ini gyagüpítótók wató ingrinürr ibü susumüridü tóba bókam bagósorrón bóktan tómbapónóm; darrpan pokodó tulmil tómbapónóm akó tibiób kingzan balngomól arüng akyanóm ene nurr lar, kókó Godón bóktana sab küppükü baine.

* **17:8** *ngaru bapón-koke kugupi*: Ma müsirrga ain bóktan 9:1 ngakanke. † **17:9** *7 podo ia apprapórr Rrom wirri basirrbóka apónda*, zitulkus Rrom 7 pododó mórrando.

18 "Ma ne kol osena, we clamóm zamngóldo, ene wirrian basirr, ini tüpan blaman king nótó balngomóldo."

18

Godón Angrirrün Bóktan Babilonón Aupüm

1 Ene kakóm, ka darrü anerru eserró kwitümgab abindi. Oya wirri balngomól arüng yarilürr akó oya [wirri kómály zyóna] tüp blaman warri sapónórr.

2 Wa wirri gyagüpi taegwarr apónórr wagó,
"Kuri tupe! Ene Babilon wirrian basirra kuri tupe!"*

Wa igó bwóbüm kuri baine, kolae samua ne ngyabendako,
akó blaman [kolkal]-koke samuab ban bwób,
akó alóng-koke póyaeb ban bwób,
akó alóng-koke akó ngazírr larab ban bwób.

3 Zitulkus móódóga, blaman bwób-bwób pamkolpama oyaka dabinóp kol
akó pam góómól tonarr tómbapónóm,[†]
wamaka i oyanóm waen enónóp.

Ini tüpan kinga oyaka dabinóp kol góómól tonarr tómbapónóm,
akó ini tüpan selbain pama mórrrelóm bainóp oya wirri darrem
elklaza bumiógdügab."

4 Olgabi ka akó kwitümgab darrü bóktan bómgól arrkrrurrü, bóktande
wagó,
"Kürü pamkolpam, tübaus ene basirrdügab,
igósüm e sab koke barümörre oya kolae tonarrdó,
akó e sab oya azid aeng koke ipüdane.

5 Tübaus, zitulkus oya kolae tonarr kwób basurrunako pülpül amrran
kari pokó, amkoman atang-koke kolae tonarr,
akó Godón kuri ngambangóle oya dümdüm-koke tonarrankwata.

6 God, oya darrem okya, wa ngibürrzan darrem nüliónónóp;
akó darrem tumum emngyel tóba tórrmen ngarkwatódó.
Ene kübül kugupidü, wa ne kla yasarri apónórr, oyankü akó nis ngim
yasarri apó.‡

7 Wa tóba ngizan wirri kwitüm amngyel warilürr, akó wa abün mórrrel
elklaza tumumzan ngyabelórr,
oya inzan wirri azid okya akó yón gyauran ngizuta.

Zitulkus móódóga, wa tóba moboküpüdü igó pokó bóktando wagó,
'Ka kwinzan mórrandóla kólba mórran klamdó.'

Ka kóble kokela,§
akó kürü sab yón gyaur babulan yarile.'

8 We zitulkusdü, oya ini azid aenga sab blamanan darrpan ngürr togobe:
büdül, yón gyaur, akó ku.

* **18:2 kuri tupe:** Ini we pokobóka apónda, ene wirri basirr kulain. Ene narr lar akó ene 10 kinga
sab ene basirr kulairre, Godón angrirrún bóktan ngarkwatódó (17:16,17). † **18:3** Ma müsirrga
ain bóktan 2:22 ngakanke. **18:3** Aesaya 21:9; 23:17; Zerremaea 51:7-8; Okaka Amzazirrún Kla 14:8

18:4 Aesaya 48:20; Zerremaea 50:8; 51:6 **18:5** Zerremaea 51:9 ‡ **18:6** Ini we pokobóka apónda,
God Babilonán kolae ainúm danan kwata, wazan ngibürrdü kolae elklaza tolbael warilürr, a ama
nis ngim müpande.

§ **18:7 ka kóble kokela:** Babilon igó bóktando wagó, wa tangbamtin-koke
kokean ngyabene akó ngibürrdü kokean ngambangóle kóblezan kwarilürr, Zon ini peba nóma
wialómorr. **18:7** Aesaya 47:7-9

Oya sab ura zudunge mengrempükü,

zitülkus Lod God wirri arünga, oya nótó zaz ainda.

⁹ “Ene tüpan kinga, ngaen-gógópan oyaka nidi dabínóp kol gó mótonarr tómbapónóm, akó ngaen-gógópan wankü abün mórrrel elklaza tumum nidi ngyabenónóp, ene kolan nokam nómá eserre baebde, i sab oyabókamóm yón gyaurdü kwarile.

¹⁰ I sab aibwóbdügab ngakan kwarile, zitülkus i sab gum kwarile oya azid aengde. I sab bóktórre wagó,

“Wa! Wa, kari kolae kokea marüka, Babilon, wirrian basirr,
arüngan basirr!

Darrpan abüs küp kugupidü marü zaz aina kuri tómbapóné!”

¹¹ “Tüpan selbain pama sab yón kwarile akó sab wirri gyaur kwarile oyakwata, zitülkus darrü oloma myamem ibü sel elklaza koke bumige.

¹² We sel elklaza kwarilürr: gold, [silba], wirri darrem ingülpük akó pel; agurr akó wirri darrem mórrkenyórr, ilulu óe-óe mórrkenyórr, silk* mórrkenyórr akó baeb óe-óe mórrkenyórr; morroal siporrolzan ilang nugup, lar kyamülab zirrgüpi† tómbapórrón elklaza, wirri darrem nugupi, brronze, ayane, akó morroal wibagótórrón ingülpü‡ tómbapórrón elklaza;

¹³ sinamon,§ spaes,* morroal ilang bóngan kla, mirr,† akó prrenkónsens;‡ waen, [olib] oel, kómál plaoa akó [wit]; [kau] akó [sipl]; [os] akó [osab amorrat kla]; pamkolpam, [leba zaget] kolpámomzan níbiób sel ninóp.

¹⁴ Sab inzan bóktarrón yarile wagó, ‘Ene wirri darrem elklaza, ma ne klamóm wirribóka nae amandóla, marü kuri mimgüütre. Blaman marü ene mórrrel akó arrbirrún elklaza kolae bairrúnako, akó ma sab myamem kokean nosenónomo!’

¹⁵ Ene selbain pama ne kla sel bain kwarilürr, oyakagab mórrrel nidi bainóp, sab wirri kan bórrangle, zitülkus i sab gum kwarile oya azid aengde. I sab yón kwarile akó sab oyaka wirri gyaur kwarile,

¹⁶ akó sab bóktan kwarile wagó,

“Wa! Wa, kari kolae kokea marüka, wirrian basirr;
agurr akó wirri darrem mórrkenyórr, ilulu óe-óe mórrkenyórr, akó baeb óe-óe mórrkenyórr baterrón,
akó gold, wirri darrem ingülpük, akó pel püti bairrún!

¹⁷ Darrpan abüs küp kugupidü barngin-koke mórrrela kuri kolae baine!”

“Blaman maludü but up amarru pam, buti agóltágól pamkolpam, akó bütüdü zaget pam, blaman maludü zaget pam, sab wirri kan bórrangle.

* ^{18:12} silk wirri darrem, ongang bapónan mórrkenyórra, darrü su müót sye-i tómbapóndako.

† ^{18:12} lar kyamülab zirrgüp elefantab simbruatórrón zirrgüpako. Mórrke-mórrke módóga: ivory. ‡ ^{18:12} morroal wibagótórrón ingülpük, Mórrke-mórrke módóga: marble. (Olmalab barngin mabolbóka koke apónda.) § ^{18:13} sinamon darrü nugup sopaedögabi tómbapóndako.

Alo misan ngitan klama. Mórrke-mórrke módóga: cinnamon. * ^{18:13} spaes morroal ilang klama, darrü India spaes nugupdügab ne kla apadódko. Mórrke-mórrke módóga: spice. Ini klama aprrapórr we spaesbóka apónda: cardamom. † ^{18:13} mirr nugupdügab morroal ilang idia. Mórrke-mórrke módóga: myrrh. Ene tonarr, mirr büb azid alakón kla yarilürr. Oya darrü zaget módóga: pama kubó nómá narrótóke, oya gapókdó angrinüm we idi angangodako, zitülkus oya ilang morroala. ‡ ^{18:13} prrenkónsens nugupdügab móega. Ene móeg burum amzazildako. Ma kubó nómá seteno, morroal ilang simanike. Mórrke-mórrke módóga: frankincense.

¹⁸ I sab ene kolan nokam nómá eserre baebde, i sab taegwarr apórre wagó, 'Ngaen inzan wirrian basirr babulan yarilürr, inizane!'

¹⁹ I sab buru tibiób singüldü zomale, igó poko okaka amzazilüm wagó, i wata kya yón gyaurdümako, akó i sab yón-gyaurpükü yón zwamtonorré wagó,

"Wa! Wa, kari kolae kokea marüka, wirrian basirr;
butpükü isa mórel ne bainóp,
wirri darrem elklaza noaka barrmülürr!
Darrpan abüs küp kugupidü wa kuri kolae baine!"

²⁰ "E bagür kwarilün, blaman kwitüm nidipakla!

E bagür kwarilün, Godón pamkolpam, [apostol], akó prropet!
Zitulkus módoga, God oya kuri zaz wine, wa yabü kle-kle neme nangónóp."

²¹ Olgabi darrü arüngan anerrua wirri ingülküp ipadórr, inzan kamad kla, wamaka wit küp ne klame amkendako, da maludü amaikürr böktankü wagó,

"Ene dadan zóngangpükü,

Babilon, ene wirrian basirra sab inzan barngene tüpdü nómá tumanikórre,

akó oya sab myamem kokean eserre.

²² Wirri darrumbirrózan kla, wórr bato is, tatarror, akó mobolwóm sab myamem koke barrkrrule marü kugupidü.

Darrü tayu olom, ia zaget tómbapónde,
sab myamem marüka kokean eserre.

Wit küp bamken kwóm
sab myamem koke barrkrrule marü kugupidü.

²³ Zyón klaman zyón

sab myamem babulan yarile marü kugupidü.

Sab myamem kol amiögüm ne pama kainda ó müór amiögüm ne kola kaindo,

ibü gyagüp sab kokean barrkrrule marü kugupidü.

Marü sab igósidi kolae mine, zitulkus marü selbain akó bumióg pam ini tüpan wirri ngi pam kwarilürr,

akó marü merram tulmila blaman bwób-bwób pamkolpam ilklió bülión yarilürr.

²⁴ God oya kugupidü tóba prropetab akó tóba pamkolpamab óe nosenóp, akó blamanab óe, nibiób okrralorr ini tüpdü."

19

Kwitüm Bagürwóm

¹ Ene elklaza kakóm, ka darrü kla arrkrrurrü, wamaka ne abün isa bodeandako kwitüm. Igó taegwarrkü wagó:

"Aleluya!"*

Zidbain, [wirri kómály zyón], akó arüng mibü Godónko!

² Zitulkus módoga, oya zazbain amkomana akó dümdüm.

Wa ene pam apyón wirri gómol kol kuri zaz wine,

ini dudu tüp nótó kolae yónürr tóba kolae tonarrpükü.

^{18:21} Zerremaea 51:63-64 ^{18:22} Aesaya 24:8 * ^{19:1} Aleluya, ini Ibrru böktan oporan küp módoga: Yawe yagüram. Yawe Godón darrü ngia (Bazeb Tonarr 3:14).

Wa darrem kuri yalkomóle oyaka, Babilon, zitülkus wa ibü ekrralórr,
Godónkü nidi zaget kwarilürr.”

³ I akó taegwarr apónóp wagó:
“Aleluya!

Nokama oya kolae ain bwóbdügab metat-metat angürda!”

⁴ Ene 24 [balngomól byarrmarr pam] akó ene tokom ngyaben elklaza wakósingül nümgünóp, da Godón [ótóknóp], tóba kingan mórran klamdó nótó mórralórr. Igó bóktankü wagó, “Amen, Aleluya!”

⁵ Olgabi darrü bóktan bómgóla sidörükürr kingan mórran klamdógab. Igó bóktankü wagó:
“Mibü God yagüräm,
blaman Godón zaget pam,
oya gum-gum nidi ótódkako,
ia e wirri ngi ó ta ia kari ngi amorrandakla.”

[Sip] Kupoan Alongalo Kol Amióg Tóredó

⁶ Olgabi ka igó arrkrrurru, wamaka pamkolpamab ngoroa bódeanda, wamaka wirri naea ukwómpükü bókanda akó wamaka taren-taren maduba bóktanda. Igó bóktankü wagó:
“Aleluya!

Zitülkus módóga, mibü Lod, Wirrian Arüng God, balngomólida.

⁷ Mi bagürwóm akó barnginwóm kwarilo, akó mi oya ngi wirri kwitüm emngyelnórre!

Zitülkus módóga, ene tonarr kuri semrróne ene Sip Kupoan kol amióg tórem,
akó oya rearrarrón kola tóba kuri tömbapóne.

⁸ Oya agurr akó wirri darrem mórrkenyórr okyenóp batenóm, zyónbarran akó [tóman-koke].”

(Ene agurr akó wirri darrem mórrkenyórr ene klamóm zamngolda, Godón pamkolpama ne dümdüm törrmen tömbapondako.)

⁹ Olgabi ene anerrua kürü kyalórr wagó, “Ini poko wialóm: ‘Bagürwóm idipako, God nibiób ngibaunürr ene Sip Kupoan alongalo kol amiög tóredó.’” Wa akó bóktanórr wagó, “Ini ne bóktan oporko, Godón amkoman bóktan oporako.”

¹⁰ Olgabi ka wakósingül nülkamürrü oya wapórdó, oya ótökóm. A wa ma kürü kyalórr wagó, “Ene poko tónggapón-gu! Ka Godónkü zagetedóla, wata mazan akó ngibürr amkoman bangun zonaretalzan, Yesun amkoman bóktan nidi amoandako, Yesu ne poko pupo tinóp.[†] E wata Godón ótök kwarilün! Zitülkus módóga, Yesu ne amkoman bóktan pupo tinóp, wa pamkolpam gaodó bainda [prropetzan bóktanóm].”

Nótó Mörran Yarilürr Gabüpli /Os/ Kvitüdü

¹¹ Olgabi ka kwitüm bwób eserró tapabakurrún, da módóga, gabüpli os asi yarilürr kürü obzek kwata. Oya kwitüdü nótó mörran yarilürr, oya ngi igó yarilürr wagó, Amkoman Moboküp akó Amkoman. Wa dümdüm kwata zaz bainda akó gazirrda.

¹² Oya ilküp nis ur ulitzan namülnürri, akó oya singüldü wa abün kingab müóngdur bamelórrón yarilürr. Darrü ngi wialómörrón yarilürr oyaka,

[†] **19:10** Yesun ne amkoman bóktan pupo tinóp, Mörke-mörrke módóga: *testimony of Jesus*. Darrü küp módóga: *pamkolpama ne bóktan büdrratódako Yesunkwata*.

darrü olom umul-kók yarilürr, wata wa tüób umulürrün ne klambóka yarilürr.

¹³ Wa óedó anggóbórrón tumum mórrkenyórr baterrón yarilürr, da oya ngi módoga: Godón Bóktan.

¹⁴ Kwitüm gazirr pama oya mamaan kwarilürr, gabüpli os kwitüm mórrande, akó agurr akó wirri darrem mórrkenyórr bamelórrón, gabüpli akó tóman-koke.

¹⁵ Oya taedógab zirran gazirr turrika tubrranórr, da ini klame wa sab blaman bwób-bwób pamkolpam kolae nirre. Wa sab ibü wirri arüngi balngomól yarile ayan tupuru-i, gyaur-koke. Wa sab ene [grreip] wapóre nilörre, ene grreip mor amóng bwóbdü‡, Wirrian Arüng God tóba ngürsil ne amtyanda.

¹⁶ Oya mórrkenyórrdu akó oya waurdü ini ngi wialómórrón namülnürri: "Wirri King blaman kingdugab, akó wirri Lod blaman lodódögab."

¹⁷ Olgabi ka darrü anerru eserró, abüsdü zamngólde, wirri gyagüpi nótó taegwarr apónorr blaman póyaedó nidi arrmul kwarilürr pülpüldü wagó, "Togob a kwób tóbazen Godón wirri garirrwómankü,

¹⁸ ibü muru alóngóm, king akó gazirr pamab singüldü pam, akó arüng gazirr pamab muru, os muru akó nidi mórrandako ibü kwitüdü, akó blaman pamkolpamab muru, leba zaget kolpam akó leba zaget kolpam-koke nidipko, wirri ngi akó kari ngi is."

¹⁹ Olgabi ka ene narr lar akó ini tüpan king nósenarre akó ibü gazirr pam, blaman nidi kwób bazelórr darrpan pokodó, inkü wirri gazirr ngangólóm, ene gabüpli os kwitüdü nótó mórran yarilürr akó oya gazirr pam.

²⁰ A ene narr lar akó wankü ene obae prropet darrpan tonarr numigóp, kle-kle [wirri tulmil] ne prropeta okaka azazin yarilürr narr laran wapi. Ene kle-kle wirri tulmili wa ibü ilklío bülión yarilürr, ene narr laran timam nidi yazebóp akó oya ingülküp dandang nidi ótok kwarilürr. Ene nis arról kla nümanikóp urpükü maludü, kolae ilangan ingülküppükü§ ne klama baeb yarilürr.

²¹ Ene barre pam ene gazirr turriki ekrrónóp, oya taedögab ne turrika tubrranórr, ene gabüpli os kwitüdü nótó mórran yarilürr. Da blaman póyaea ene büb muru olonglórr kókó bikóma byamrókóp.

20

Yesu Sab 1,000 Pailüm Balngomól Yarile

¹ Olgabi ka darrü anerru eserró kwitümgab abindi müpan sein sye amoarrón, gaodó nótó yarilürr ene ngaru bapón-koke kugupi* murrausüm.

² Wa ene wirri attrórrzan kla amiögürr, ene wa, ene ngaerrón gwara, ene [deból] akó satani nótóke, da amrókórr 1,000 pailüm.

³ Olgabi wa oya ene ngaru bapón-koke kugupidü amanikürr, mamtae murrausürr, akó timam atenórr ene mamtae tapakugum, ene igósüm,

‡ **19:15 grreip mor amóng bwób:** Ma müsirrga ain bóktan 14:19 ngakanke. § **19:20 kolae ilangan ingülküp:** Ma müsirrga ain bóktan 14:10 ngakanke. * **20:1 ngaru bapón-koke kugupi:** Ma müsirrga ain bóktan 9:1 ngakanke. **20:2 Bwób Titü 3:1;** Okaka Amzazirrün Kla 12:9

satani oya myamem kan akyan-gum bwób-bwób pamkolpam ilklió bülión-gum, kókó ene 1,000 paila ki blakórre. Ene 1,000 pail kakóm, God sab ene anerru ok ine oya agom tugupurr tonarróm.

⁴ Olgabi ka kingab mórran kla nósenarre akó nidi bobrralórr ene klamdó, da God ibü balngomól arüng nókyenóp zaz bainüm. Ka akó ene pamkolpamab samu nósenarre nibiób okrralórr singül singgalgórrón amkoman bóktananme, Yesu ne poko pupo ninóp, akó Godón bóktananme. I ene nurr lar ó oya ingülüüp dandang koke [ótók] kwarilürr akó oya timam koke yazebóp tibiób müóngdü ó tibiób tangdó. God akó ibü arról sakonórr, da i Yesu Kerrisokü balngomól kwarilürr 1,000 pailüm.

⁵ (God barre büdül kolpam arróldó koke sakonórr, kókó ene 1,000 paila nóma blakónóp.) Ini ngaen-gógópan barsin tonarr yariliürr, God abün büdül pamkolpam akó arróldó arsinüm.

⁶ Bagürwóm akó tibi-tibi amarrón Godónkü we isako, ngaen-gógópan barsindü nidipako. Nis ngim büdülan arüng babula inzan pamkolpam azebóm. A i ma sab God akó Yesu Kerrison prrist kwarile. I sab wankü balngomól kwarile 1,000 pailüm.

Satanian Dómdóm Zóngang akó Oya [Ut-ut Ain]

⁷ Ene 1,000 paila sab nóma blakórre, satani sab ugón irrune tóba tümün müöttüdüğabi,

⁸ da sab wame ini dudu tüpdü bwób-bwób pamkolpam ilklió büliónüm akó amarrum darrpan pokodó gazirrum. Ene blaman bwób igó ngiblian-dako Gog akó Magog. Ibü pam ngarkwat inzana, wamaka ne malu kabedó nörresoko, ena bürrkós.

⁹ I bagólólórr dudu tüpdü, da Godón pamkolpamab marrgu kal-kal yangónóp, Godón moboküpüdü wirri basirr. Da ura tübinürr kwitümgab, da ene pamkolpam we badüngürr.

¹⁰ Akó deból, ibü nótó ilklió bülión yariliürr, urpükü maludü amaikóp, kolae ilangan ingülüküppükü[†] ne klama baeb yariliürr, ngaensingülan ene nurr lar akó ene obae prropet nis ne nümanikóp. I sab irrüb ngürr wirri azid zwangle metat-metat.

Godón Büdül Zaz Bain

¹¹ Olgabi ka wirri gabülpeli kingan mórran kla eserró akó mórrarrón nótó yariliürr ene mórran klamdó. Tüp akó pülpüla oya obzekdögabi ugón busorri, akó ibü myamem darrü bwób babul yariliürr burrmatóm.

¹² Da ka blaman büdül pamkolpam nósenarre, wirri ngi akó kari ngi is, ene kingan mórran kla obzek kwata bórrangde. Darrüpa peba tapanukuóp. Da akó darrü peba tapakurr, [ngarkwat-koke arról] peba ne kla yariliürr. Olgabi God ibü zaz ninóp tibiób tórrmen ngarkwatódó, ne kla wibalómórrón kwarilürr ene nis pebadó.

¹³ Malua tóba büdül okaka sizazinürr, büdül akó büdülab bwóba ta tibiób büdül okaka sizazirri. God ibü darrpan-darrpan igó zaz bain yariliürr, tibiób tórrmen ngarkwatódó.

¹⁴ Olgabi büdül akó büdülab bwób, urpükü maludü nümaikóp. Ene urpükü malu módoga, nis ngim büdül.

^{20:8} Izikel 38:2, 9, 15 [†] **20:10 kolae ilangan ingülüüp:** Ma müsirrga ain bóktan 9:17 ngakanke.

^{20:12} Daniel 7:9-10

15 Darrü oloman ngi ne wialómórrón babul nóma yarilürr ene ngarkwatkoke arról pebadó, da wa wata ene urpükü maludü amanik olom yarilürr.

21

Küsíl Pülpüł akó Küsíl Tüp

1 Olgabi ka küsíl pülpüł akó küsíl tüp nöserró, zitülkus ene ngaenggópan pülpüł akó tüp myamem babul namülnürri. Akó myamem maluta babul yarilürr.

2 Ka Gyabi Wirri Basirr eserró, ene küsíl Zerrusalem, kwitümgabi abindi Godkagab. Ene wirri basirr arrearrón kolzan püti airrún warilürr müörankü, wa ne pam amiögüm kaindo.

3 Olgabi ka wirri bóktan bómgół arrkrururrü ene kingan mórran klamdógab, bóktande wagó, "Sazil, Godón ngyaben marrgu errkyapamkolampüküma, da wa sab inkü ngyaben yarile. I sab oya pamkolpam kwarile, akó wa sab tüób ola yarile inkü, akó wa sab ibü God yarile."

4 Wa sab blaman yarrmurr norrgorre ibü ilküpüdüğab. Pamkolpama sab myamem koke nurrbarin kwarile. I sab myamem yón gyaurdü koke kwarile ó yóndü ó azidüdü, zitülkus ene ngaep elklaza tibiób tulmilpükü myamem sab babulan kwarile."

5 Nótó mórran yarilürr ene kingan mórran klamdó, igó bóktanórr wagó, "Sazil, ka blaman elklaza küsíl byóndóla!" Olgabi wa bóktanórr wagó, "Ini poko wibalóm, zitülkus ini ngambangól akó amkoman bóktan oporako."

6 Olgabi wa kürüka bóktanórr wagó, "Blaman ene elklaza errkyu kuri tómbapórre. Ka Alpa akó Omegala,* Zitülkus akó Solo. Yabü blaman, naem nidipako, ka sab yabü ok ninünümo nae anónóm ene arról-gail nae aróbdögab darrem klam-koke.

7 Kolae nótó [ut-ut aindaj], ini elklaza sab oya kwarile, akó ka sab oya God namulo, ó wa sab kürü olom yarile.

8 A gum nidipako Yesun mamoanóm, kürü amkoman koke nidi an-gundako, aroam elklaza nidi tómbapóndako, kolpam büdülümpükü nidi akrrandako, kolpampükü nidi utódako ibü kol ó morwal koke nidipko, merram-merram akó wapi-wapi nidi kaindako, obae god nidi [ótókdako], akó blamana nidi obae tizdako, sab ene urpükü maludü ogobe, kolae ilangan ingülküppükü† ne klama baebda. Ene wa nis ngim büdüla."

Küsíl Zerrusalem

9 Darrü ene 7 anerru, ene 7 kübül nibiób kwarilürr 7 dómdóm wirri gum müppükü, kürüka tamórr akó bóktanórr wagó, "Yao, ka kubó marü mómyeno ene arrearrón kol, ene [Sip] Kupoan kol."

10 Olgabi ene anerrua kürü küdódürr Godón Samuan arüngi darrü wirri kwitümgabi pododó. Wa kürü ene Gyabi Wirri Basirr Zerrusalem kómtyanórr, kwitümgabi abindi Godkagab.

11 Godón [wirri kómal zyóna] ene wirri basirr zyónan ngitan yarilürr, akó oya zyóna krristalzan‡ [kolkal] warri bapón yarilürr, wamaka ne darrü wirri darrem ingülküpa, ngi zaspa.§

21:1 Aesaya 65:17; **2** Pita 3:13 **21:2** Aesaya 61:10 * **21:6** *Alpa akó Omega*: Ma müsirrga ain bóktan 1:8 ngakanke. † **21:8** *kolae ilangan ingülküp*: Ma müsirrga ain bóktan 9:17 ngakanke.

‡ **21:11** *krristal*: Ma müsirrga ain bóktan 4:6 ngakanke. § **21:11** *zaspa*: Ma müsirrga ain bóktan 4:3 ngakanke.

12 Ene wirri basirr amarüksimarük angórrón, darrü wirri akó kokrrapan gri yarilürr 12 barrbüñ mamtaepükü. Da darrpan-darrpan anerrua bórrang kwarilürr ene 12 barrbüñ mamtaedó. Ola Isrraelón 12 zitülab ngi wibalómorrón asi koralórr ene 12 barrbüñ mamtaedó.

13 Aüd barrbüñ mamtae abüsa banik bwóbdübóna kwarilürr, aüd barrbüñ mamtae bolmüötüdübüóna, aüd barrbüñ mamtae malubarrdóbóna, akó aüd barrbüñ mamtae abüsa bótao bwóbdübóna kwarilürr.

14 Ene wirri basirran gria 12 zitül ingülküpdu zamngórrón yarilürr. Ene ingülküp zitülkusdü Sip Kupoan 12 [apostolab] darrpan-darrpan ngi wibalómorrón kwarilürr.

15 Ene kankü ne anerrua bóktan yarilürr, oya darrü ngarkwat bütanin tupuru yarilürr, golde tónggapórrón, ene wirri basirran ngarkwat, oya barrbüñ mamtae akó oya gri ataninüm.

16 Ene wirri basirr dudu momu yarilürr gurrikak bapórrón, akó oya taptap akó oya kokrrap wata darrpan ngarkwat namülnürri. Wa ene wirri basirr ataninürr ene tupuru-i. Oya kokrrap, taptap akó kwit we ngarkwat kwarilürr, 2,400 kilomita.*

17 Wa ene wirri basirran gri ataninürr, da 65 mita† kwit yarilürr. Ene anerrua we ngarkwate ataninürr pamkolpama ne ngarkwate bütanindako.

18 Ene gri zaspa-e tónggapórrón yarilürr, akó ene wirri basirr kolkalan golde tónggapórrón yarilürr, tóman-koke ne kla yarilürr, glaszan.

19 Ene zitül ingülküp ene wirri basirran gri lorodó, kari morroal agurr ingülküpi püti airrún koke kwarilürr. Ngaen-gógópan zitül ingülküp zaspa yarilürr, nis ngim zitül ingülküp ama sapaea‡ yarilürr. Aüd ngim ne zitül ingülküp ama kalsedoni§ yarilürr. Tokom ngim zitül ingülküp ama emerral* yarilürr.

20 5 Ngim zitül ingülküp ama sarrdoniks† yarilürr. 6 Ngim zitül ingülküp ama karrnilión‡ yarilürr. 7 Ngim zitül ingülküp ama krrisolaet§ yarilürr. 8 Ngim zitül ingülküp ama berril* yarilürr. 9 Ngim zitül ingülküp ama topaz† yarilürr. 10 Ngim zitül ingülküp ama krrisopreis‡ yarilürr. 11 Ngim zitül ingülküp ama zasint§ yarilürr. Akó 12 ngim zitül ingülküp ama ametist* yarilürr.

* **21:16** 2,400 kilomita, Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: 12,000 stadia. † **21:17** 65 mita, Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: 144 kyubit. ‡ **21:19** sapaea ongong bapón glaszan blu ingülküpa. Mórrke-mórrke módóga: sapphire. § **21:19** kalsedoni ongong bapón karibóka baeb blu ingülküpa. Ngibürr Godón Buka ma agat ngiliandako. Agat arirrküpi ingülküpa.

Mórrke-mórrke módógamli: chalcedony akó agate. * **21:19** emerald: Ma müsirrga ain bóktan 4:3 ngakanke. † **21:20** sarrdoniks ongong bapón óe-óe akó baeb wi-wi ingülküpa. Ngibürr Godón Buka ma oniks ngiliandako. Mórrke-mórrke módógamli: sardonyx akó onyx. ‡ **21:20** karrnilión ongong bapón óezan óe-óe ingülküpa. Ngibürr Godón Buka ma sarrdius ngiliandako. Sarrdius ur berrezan óe-óe ingülküpa. Mórrke-mórrke módógamli: carnelian akó sardius. § **21:20** krrisolaet ongong bapón aruri akó arirrküpi ingülküpa. Mórrke-mórrke módóga: chrysolite. Good News Bible ma yellow quartz ngilianda.

* **21:20** berril ongong bapón glaszan bluan arirrküpi ingülküpa. Mórrke-mórrke módóga: beryl. † **21:20** topaz ongong bapón glaszan blu o aruri a arirrküpi ingülküpa. ‡ **21:20** krrisopreis arirrküpi ingülküpa. Mórrke-mórrke módóga: chrysoprase. Good News Bible ma kalsedoni ngilianda, Mórrke-mórrke módóga: chalcedony.

§ **21:20** zasint ongong bapón óe-óe a pugan blu ingülküpa. Good News Bible ma turrkoiiz ngilianda. Ene pülpül wi arirrküpi ingülküpa. Mórrke-mórrke módógamli: jacinth akó turquoise. * **21:20** ametist ongong bapón glaszan ilulu óe-óe ingülküpa. Mórrke-mórrke módóga: amethyst.

21 Ene 12 darrpan-darrpan barrbüñ mamtae pel† kwarilürr. Ene wirri basirran wirri kwat kolkal golde tónggapórrón yarilürr, tóman-koke glaszan.

22 Ka [Godón Gyabi Müót] koke eserró ene wirri basirrdü, zitülkus oya Gyabi Müót módoga, Wirrian Arüng Lod God akó ene Sip Kupo.

23 Ene wirri basirran myamem abüs ó melpal zyón amkün babula, zitülkus Godón wirri zyóna oya zyón apónda, akó ene ne Sip Kupo-e oya zyón klamzana.

24 Bwób-bwób pamkolpama sab oya zyóndü bagólóle, akó ini tüpan kinga sab ibü mórrrel ene wirri basirrdü tübarrmüle.

25 Oya barrbüñ mamtae sab darrü simam myamem koke murrausnórre, zitülkus irrüb ola babula.

26 Sab bwób-bwób pamkolpama togobe ene wirri basirrdü oya ngi wirri kwitüm amgyelóm akó oya wirri ngi atenóm.

27 Darrü tómanpükü klama sab kokean bangrine, akó darrü büódan tulmil tómbapón olom ó obae tiz olom, sab kokean bangrine. Ene wata sab we pamkolpama barrbüne, ene nibiób ngi wibalómórrónako ene Sip Kupoan [ngarkwat-koke arról] pebadó.

22

1 Olgabi ene anerrua kürü arról-gail naepükü tobarr kómtyanórr olmeande God akó Sip Kupo ibü kingan mórran klamdó gab, [kolkal] ne kla yarilürr krristalzan.*

2 Ene tobarra olmean yarilürr ene wirri basirran wirri kwat aoanana. Ene tobarran nizan dorrodó, ene arról-gail nugupa zamngól warilürr. Ene nugupa 12 melpal kugupidü waon warilürr, darrü melpal go darrü obzek küp. Blaman bwób-bwób pamkolpama ene nugup pórngae alküldako tibiób dólóng bainüm.

3 Sab myamem amórr bóktan babul yarile. Ene ne kingan mórran klame, Godón akó ene Sip Kupoan, sab wata ene wirri basirrdü yarile, akó oyankü nidi zagetódako, sab oya [ótók] kwarile.

4 I sab Godón obzek esenórrre akó oya ngi sab ibü müóngdü kwarile.

5 Sab myamem irrüb babul yarile, akó sab pamkolpamab zyón amkün babul yarile, zyón klamdó gab ó abüsdügab, zitülkus Lod God sab ibü zyón yarile, akó i sab kingzan balngomól kwarile metat-metat.

Dómdóm Alakón Bóktan

6 Olgabi ene anerrua kürüka bóktanórr wagó, "Blaman ini ne bóktanko, ngambangól akó amkomanaako. Mibü Lod God, tóba Samu nótó gailda tóba prropet, tóba anerrua zirrsapónórr tóba zaget pamdó okaka azazinüm, sab kari poko ne elklaza tómbapónóm kaindako."

7 Yesu igó bóktanórr wagó, "Turrkrru, ka abzil kari pokola! Bagürwóm idipako, ini prropetan bóktan nidi amorrandako ini pebadó."

8 Ka, Zon, arrkrrurru akó nósenarre blaman ini elklaza. Ene elklaza arrkrru akó basen kakóm, ene anerruan obzek kwata ka wakósingül nulkamürrü oya ótöküm, kürüka ini elklaza nótó okaka tinóp.

* **21:21** pel: Ma müsirrga ain bóktan 17:4 ngakanke. * **22:1** krristal: Ma müsirrga ain bóktan 4:6 ngakanke. **22:1** Zekarraea 14:8 **22:2** Bwób Zitü 2:9; Izikiel 47:12; Okaka Amzazirrün Kla 2:7; 22:14

⁹ A wa ma kürübóka wagó, "Ini poko tónggapón-gu! Ka Godón zaget olomla, mazan akó marü kamdal prropetzan, akó blamanzan, ini peban bóktan nidi mamoandako. Wata Godón ótök namülün!"

¹⁰ Olgabi wa kürü kyalórr wagó, "Ini pebadó prropetan bóktan murrausgu, igósüm pamkolpam gaodómako atangóm, zitulkus tonarra tuyupurr kuri tübine.

¹¹ Dümdüm nygaben-koke pamkolpam wata dümdüm-koke tonarr ki olnadolón. Tómanpükü tulmil nidi alngóndako, wata tómanpükü tulmil ki olnadolón. Dümdüm nygaben pamkolpam, i wata dümdüm tonarr ki olnadolón. Kolkal akó tibi-tibi amarrón nidipko Godónkü, i wata kolkal akó tibi-tibi amarrón ki kwarilün."

¹² Yesu igó bóktanórr wagó, "Turrkruu, ka abzil kari pokola! Ka sab kankü simarruo ibü darrpan-darrpan darrem kla ibü aliónum, tibiób tórrmen ngarkwatódó.

¹³ Ka Alpa akó Omegala, Ngaen-gógópan akó Dómdóm, Zitulkus akó Solo."

¹⁴ Bagürwóm idipako, tibiób mórrkenyórr nidi aguldako. Ene igósüm, ibü sab dümdüm asi yarile ene arról-gail nugupdügab alom akó ene wirri basirrdü barrbünum, barrbünum mamtaeana.

¹⁵ Kalkuma umeako - ene we isako, merram-merram akó wapi-wapi nidi kaindako, kolpam büdülümpükü nidi akrrandako, kolpampükü nidi utódako ibü kol ó morwal koke nidipko, obae god nidi ótökdako, akó blaman nidi ubi baindako obae tizüm akó metat nidi tiz agósdako.

¹⁶ "Ka, Yesu, kólba anerru kuri zirrapóna ini elklaza pupo bainum marüka akó ma ini pupairrún bóktan sos pamkolpamdó zirrapónke. Ka [Deibidün] urrpüös akó Deibidün bobat akó ene babzelan Sis Wimurr."

¹⁷ Godón Samu akó ene arrearrón kol bóktandamlı wagó, "Yao!" Nótó arrkruda, wa ta ki bókta wagó, "Yao!" Naem nótóka, wa ki tam; ubi nótóka, wa ene arról-gail nae popa ki enó, darrem-koke.

¹⁸ Ka, Zon, blaman is arüngi ikik bókrrandóla ini prropetan bóktan nidi arrkrudako ini pebadó: darrü oloma ne tumum nóma emngyele ini bóktandó, God sab oya ene wirri gum müp iline, wa ne kla pupo ninóp ini pebadó.

¹⁹ Akó darrü oloma ne darrü kla nóma irruné ini prropetan bóktandógbab ini pebadó, God sab oyakagab ene dümdüm imtine ene arról-gail nugupdügab alom, akó sab ene dümdüm imtine oyakagab ene gyabi wirri basirrdü bangrinum, ini pebadó ne kla pupo bairrúnamlı.

²⁰ Blaman ini elklaza nótó pupo bainda, igó bóktanda wagó, "Ó, ka abzil kari pokola!"

Amen. Lod Yesu, yao!

²¹ Ka tóredóla, Lod Yesun [gail tonarr] blamandó[†] asi ki yarilün.[‡]

^{22:12} Aesaya 40:10; 62:11; Zerremaea 17:19 ^{22:13} Aesaya 44:6; 48:12 [†] ^{22:21} blamandó: Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó inzan angrirrúna: blaman Godón pamkolpamdó. [‡] ^{22:21} Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó igó bóktan opor angrirrúna: amen.

Okaka Amzazirrün Kla 22:21

724

Okaka Amzazirrün Kla 22:21

Wirri Gizrra Bóktan Opor Tibiób Mórrke-mórrke Bóktan Opor akó Tibiób Küppükü

A**agür** *praise, admire***alkamül-koke bóktan** *a promise***arüng alkamül-koke bóktan** *oath, vow***alkamül-koke tónggapórrón bóktan** *covenant*

Pamkolpama darrü alkamül-koke tónggapórrón bóktan nóma arrbündako tibiób darrpan-darrpandó, i ene bóktan wata mamoañ kwarile. Koke ne nóma, i gódam-koke kwarile akó ngürsila ibü bumige. Tóba Bukdü God ngibürr alkamül-koke tónggapórrón bóktan irrbünurr:

God ne bóktan ingrinürr Noaka.

Ma Bwób Zitül 9:8-11 ngabkanke.

God ne bóktan ingrinürr Eibrra-amka.

Ma Bwób Zitül 12:2-3 akó 15:18-21 ngabkanke.

God ne bóktan ingrinürr Isrrael pamkolpamdo.

God oya bóktan ugón ingrinürr Isrrael pamkolpamdo, wa Mosesón 10 gida bóktan poko nóma iliónürr (Bazeb Tonarr 19).

God ne bóktan ingrinürr [Deibidka].

God Deibidün yalórr wagó, oya kingzan balngomóla metat yarile (2 Samuel 7:16). Ini bóktana küppükü bainürr Yesukama, zitulkus Yesu Deibidün bobata akó wa balngomólda kingzan metatómpükü.

God ne bóktan ingrinürr pamkolpamdo.

Ini **küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktana**, God ngaen ne bóktan ingrinürr prropetódoma. Ini bóktan módoga, wa pamkolpamab kolae tonarr barrgone akó wa ibü ngaben küsil ine. Ini bóktana küppükü bainürr Yesu krrosdó nóma narrótókorr. God darrü oloman kolae tonarr barrgonda, wa Yesu Kerrison amkoman nóma angunda akó oyaka ngambangólda. (Metyu 26:28; Luke 22:20; 1 Korint 11:25; Ibrru 8:7-13)

alta *altar*

Lar akó ngibürr [gyaur kla] bamngul bilküla Godónkü ó obae godabkü.

Ma dandang ngakanke atang opor Bwób Zitül 4:5 akó Ibrru 5:1.

amen *amen*

Grrik bóktan opora. Oya küp módoga: inzan ki yarilün.

anerru *angel*

Godón bóktan ódód samua.

apostol *apostle*

Grrik bóktan opora. Oya küp módoga: zirrapón. Yesun umulbain olmalbóka apónda nidi esenóp Yesun büdüldügab arsümül tonarr, akó Yesun zaget tai nidi ipüdóp. Pol Yesudi kwat-kwat baserri kwatódó, Pol ta igósidi tüób apostol yarilürr (Apostolab Tórrmen 9:3-5).

arrngamórrón peba *scroll*

Ugón mibüzan buk babul kwarilürr. Arrngamórrón peba inzan tónggapórrón kwarilürr: peba mórrag o sip sopae poko barrgüpürrün koralórr darrpan pokodó, da nugup pokodó arrngamórrón kwarilürr.

Ma dandang ngakanke atang opor 2 Timoti 4:13.

arüng tonarr *miracle*

arüng alkämül-koke bóktan *oath, vow*

(b)asen-koke tórrmen *a wonder*

aurdü amaik/aman *redeem, redemption, set free*

B

balngomól byarmarr pam *elder*

Ma dandang ngakanke atang opor Taetus 1:5.

baptaes (b)ain *baptise*

Baptaes Grrik bóktan opora. Oya küp módóga: yanggóból. Godón Buka mibü igó umul bainda wagó, darrü oloma Yesun amkoman nótó angun yarie, ene oloma ugón sab baptaes airrún yarie. Küsil Bukan tonarrdó, ene oloman blaman büb yanggóbóle nae kugupidü akó saoge. Ene pokoa mibü igó umul bainda wagó, ene oloma büdüldügab kuri saoge. Wa ngaep ngaben tonarr kuri elkomóle, ama küsil ngaben tonarr kuri ipüde.

Büdül Kórzyón Tóre *Passover*

God Isrrael pamkolpam nóma aurdü amanóm kain yarilürr Izipt kanrridügab, wa ibü nilóp sip kupo akrranóm, ibü óe-e mamtae talkum bangangom, igósüm wa ibü ngaen olmal koke ki ekrróne akrran-gum. God ibü akó nilóp ene kakóm, ist-koke brred alom (Bazeb Tonarr 12:1-20). Zu pamkolpama Izipt nóma amgütöp, Büdül Kórzyón Tóre ibü we gyagüpi ódód tére yarilürr, blaman pail. Darrü tére [Ist-koke Brred Tóre] yarilürr.

Ma dandang ngakanke atang opor Bazeb Tonarr 12:7.

bütök *worship*

D

deból *devil*

Grrik bóktan opora.

Ma ene bóktan opor [satani] ngakanke.

Deibid *David*

Deibid Zu pamkolpamab wirri king yarilürr. Wa Solón pabo ipadórr. Oya olom Solomon yarilürr, ngaensingül Godón Müöt nótó elórr, Zerrusalem wirri basirrdü.

Deibidün Olom *Son of David*

[Kerrison] darrü ngi yarilürr.

donki *donkey*

Gar-koke diazan klama. Wa gaodóma pamkolpam akó elklaza amarrum. Kari [oszan] klama.

Ma dandang ngakanke atang opor Mak 11:8.

dudu kómal *perfect*

dümdüm tonarr *righteous(ness)*

E

Eibrra-amón olmal/olmalbobatal *children of Abraham*

Eibrra-am Zu pamkolpamab abbobat yarilürr, da Zu pamkolpama tibiób inzan ngiblian kwarilürr, Eibrra-amón olmal. Dakla i

tibióbankwata igó gyagüpítótók kwarilürr wagó, i Godón pamkol-pam kwarilürr. Ngaep alkamül-koke tónggapórrón bóktanan murrdü Eibrra-amón olmal Isrrael pamkolpam kwarilürr, nibiób [gyabi sopae singgalgórón] kwarilürr. A küsil alkamül-koke tónggaporrón bóktanan murrdü Eibrra-amón olmal igó pamkolpamako, Godón nidi amkoman angundako.

G
gail tonarr grace
gedlóngóm bain hope
Godón anerru God's angel

Godón Gyabi Müót Temple

Ini Müót Zerrusalem wirri basirrdü aelórrón yarilürr, Zuda prrobins kugupidü. Solomon ngaen-gógópan Gyabi Müót wató előrr. Babilonia pama ini Müót kolae inóp akó abün Zuda pamkolpam ekrrónóp. I ngibürr Zuda pamkolpam imarruóp ama Babilon (2 Krronikol 36:14-20). 70 Pail kakóm ngibürr pamkolpama tóbakonórr akó nis ngim Gyabi Müót elóp (Ezrra 2:1; 3:8). 400 pail ngarkwat kakóm king Errod ini Gyabi Müót wirri akó kari kómál koke yónürr. Ene tonarrdó Yesu góttomolórr (Metyu 2:1). 70 Pail kakóm Rrom pama Godón Gyabi Müót kolae inóp. Errkya Godón Gyabi Müót babula.

Ma dandang ngakanke atang opor Luk 21:37.
Godón Kingzan Balngomól God's Kingdom
gold gold

Aruri ongang bapónan ayana ama wi tai babul. Wirri darrem klama. Ngaen mani ngim we kla amarru kwarilürr elklaza bumiögüm.

gout goat

Sipzan klama. Oya ngóm mor anónóm arrngamdako.
 Ma dandang ngakanke atang opor Metyu 25:33.

grreip grape

Arozan ngórr klama, pamkolpama waen nól gab tómbapóndako.
 Ma dandang ngakanke atang opor Okaka Amzazirrún Kla 14:19.

gyabi bwób holy place

Ma dandang ngakanke atang opor Ibrru 9:2.

Gyabi Müót Temple

Ma ene bóktan opor [Godón Gyabi Müót] ngakanke.

gyabi sopae singgalgón/singgapin circumcision, circumcision

Zu pamkolpama ibü siman olmalab kumurran solo sopae singgalgondako 8 ngim ngürrdü amtómól kakóm, God Eibrra-amónzan yalórr (Bwób Zitül 17:10-12).

gyaur kla gift, offer

I
Ist-koke Brred Tóre Festival of Unleavened Bread
 Ma ene bóktan opor [Büdül Kórzyón Tóre] ngakanke.

K
kamel camel
 Wirri kokrrap gar-koke diazan klama. Wa gaodóma pamkolpam akó elklaza amarrum.
 Ma dandang ngakanke atang opor Metyu 2:9.

kau cow, bull

Wirri diazan klama. Óp kauan ngóm mor anónóm arrngamdako.
Ma dandang ngakanke atang opor Luk 9:62.

Kerriso Christ

Grrik bóktan opora. [Mesaya] Ibrru bóktan opora. Zu pamkolpama ngaendögab Mesaya akyan kwarilürr, God sab noan zirrsapóne pamkolpam zid bainüm. Ngaep Bukdü, prropeta oyakwata wialómnp. Wa King akó Prrist yarile akó wa tóba Zu pamkolpam zid nirre. Ene ngian kùp módoga: oel singüldü akan. King ó akó prrista ugón tóba zaget bókyene, oya singüldü oel nóma akandako. Ngibürr tonarr kingan singüldü ngaen-gógópan oel akandako, da wa tóba zaget büsai koke bókyene, wata ngibürr tonarr solkwat. Ini Kerriso ngian kùp módoga: zidbain pam, God noan ingrinürr pamkolpam zid bainüm.

kolaean darrem punishment**kolkal pure, holy****kolkal ain akó tibi-tibi aman Godónkü sanctify****kolkal akó tibi-tibi amarrón holy****kùp apad/amzyat/umul get/recognise/learn the meaning, understand***L***laeon lion**

Wirri nurr pusia, gaodó ne klama pamkolpam syórr bangónóm tóba zirrgüpi.

Ma dandang ngakanke atang opor 1 Pita 5:8.

leba zaget olom slave**Lod LORD**

Ibrru bóktane YHWH. Ene Godón tóbanan ngie, God ne ngi okaka simzazilürr Moseska (Bazeb Tonarr 3:14).

Lodón anerru angel of the LORD

God tüób anerruan buli pupo bain yarilürr.

Lord Lord

Oya kùp módoga: wirri pam. Ma Yesun nóma ngiliandóla moba Lod, ma bóktandóla wagó, marü ubia wa marü ngyaben wató elngomólóle.

*M***Mesaya Messiah**

Ma ene bóktan opor [Kerriso] ngakanke.

metat bólmyan ur hell**moboküpüdü ubi love****morroal angón treat well, respect****Morroal Bóktan Good News, Gospel***Ng***ngarkwat-koke arról eternal life****ngün-koke bwób desert***O***olib olive**

Darrü nugup ngórra Israélóm. Oel ta tómbapóndako.

Ma dandang ngakanke atang opor Luk 19:29 akó Mak 6:14.

Olib Podo Mount of Olives

Abün olib nugup kwarilürr ene pokodó.

os horse

Wirri gar-koke diazan klama. Pamkolpam amarrusimarru bangón klama. Pamkolpama kubó tangande kwat amtyan kwarile, ibü ubi nebóna tótókóm nóma yarile.

Ma dandang ngakanke atang opor Zeims 3:3.

osab amorrat kla chariot

Trakzan klama nis wilpükü, da oya osa amorratódamli kwatódó.

Ma dandang ngakanke atang opor Bwób Zitül 46:29 akó Apostolab Tórrmen 8:30.

*Ó
ótók worship*

*P
Palae Müót Tabernacle, Tent*

Isrrael pamkolpama ngüin-koke bwóbdü agóltagól nóma kwarilürr, God Mosesón yalórr Palae Müót aelóm akó wa iazan ki ele. Ene Palae Müót kugupidü bokos ola asi yarilürr, i ne kla ngiliandako wagó, [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] bokos. Ene bokos kugupidü ene nisaptapan 10 gida bóktan pokopükü ingülküpoko nis namünlürrí. Ene Palae Müót Godón ótók müót yarilürr akó pamkolpama gyaur kla ó urdü amsel lar simarrunóp Godónkü, kókó Solomon [Godón Gyabi Müót] elórr wirri ingülküpi. (Apostolab Tórrmen 8:44-47; Ibrru 8:2-5; 9:2-7)

Ma dandang ngakanke atang opor Ibrru 9:5.

Parrisi Pharisee

Zu pamkolpamab balngomól pam kwarilürr. Ibü gyagüpitótók inzan yarilürr igó, blaman Zu pamkolpama Mosesón dudu gida mamoañ ki kwarilün. Zu pamkolpama ibü morroal bangón kwarilürr.

pig fig

Darrü nugup ngórra Isrraelóm. Oya küpan obzek wirri kúp ibur-rzana.

Ma dandang ngakanke atang opor Luk 13:6.

prrist priest

Godón Gyabi Müótüdü zaget pam

singüldü prrist high priest

Godón Gyabi Müótüdü singüldü zaget pam

Ma dandang ngakanke atang opor Ibrru 5:1.

wirri prrist chief priest

prropet prophet

Wa inzan pama, Godón ngidü nótó bóktanda. God oya tóba bóktan akyanda, da ene prropet ene bóktan ngibürr pamkolpam dó büdratódá. Ngaep Bukdü darrü wirri prropet móðóga, Aesaya.

Küsíl Bukdü akó mibü tonarrdó prropet ta asiko. God ibü tóba bóktan akyanda tóba Samudüma. Ngibürr tonarrdó ene bóktan igó pokobóka apónda, sab laróga tómbapóne (Apostolab Tórrmen 11:27-28; 21:10-11). A abün tonarrdó ene bóktan igó pokobóka apónda, Godón ubi laróga amkoman bangun pamkolpamabkü darrü sos kugupidü (Apostolab Tórrmen 13:1-3) ó i bóktandako amkoman bangun pamkolpam arüng bütánóm (Apostolab Tórrmen 15:32).

prropetan bóktan prophecy

Bóktan opor o nus God dümdüman ne kla gailda pamkolpam.

prropetzan bóktan (to prophesy

S**Sabad Sabbath**

[Zu pamkolpamab] ngón bagón akó zaget-koke ngürra. (Bazeb Tonarr 20:10) Ene ngürr 7 ngim ngürra, udaian dómdóm ngür. Da mi Satade ngiliandakla.

Sadusi pam Sadducee

Darrü Zu wirri ngi pamab kopo yarilürr. I Mosesón peba (Bwób Zitül kókó Duterronomi) amkoman bangun akó mamoañ kwarilürr. I ngibürr okaka azazin kla koke amkoman angun kwarilürr. We ngarkwatódó, i igó amkoman angun kwarilürr wagó, pamkolpama sab koke tübarsine büdüldügab akó anerru ó kolae samu babul kwarilürr.

Samarria

Samarria prrobins, Zudia akó Galili, ibü aodó yarilürr. Samarria pamkolpam amkoman Zu pamkolpam koke kwarilürr. Zitulkus móðoga, ngaen-ngaen Asirria pamkolpamab kinga Samarria ban-grinürr. Wa abün Isrrael pamkolpam simarrurr Samarriagab akó wa ngibürr Isrrael pamkolpam-koke nidipko, ibü ola zirrnapónóp. Nis kopo nisa dabyórri. I arról Godón ótök kwarilürr, a ma dakla tibiób god. We zitulkusdü, Yesun tonarrdó Samarria pamkolpam Zu pamkolpamab gómdamal-koke kwarilürr.

satani satan

Ibrru bóktan opora. Oya küp móðoga: bóka bamgün pam. Oya darrü ngi móðoga, [deból]. Wa kolae samuan singüldü pama. Ngaen wa Godón darrü anerru yarilürr, a wa ikub bagür pamóm bainürr. Olgabi wa tupürr kwitümgab, ngibürr anerrupükü, errkyä kolae samu nidipako. (Lük 10:18)

silba silver

Ongang bapónan ayana ama wi tai babul. Wirri darrem klama. Wa ngaen mani küp ngim we kla amarru yarilürr.

singüldü prrist high priest

Ma ene bóktan opor [prrist] ngakanke.

sip sheep

Güm ngüinpükü óp diazan klama. Oya ngüini mórrkenyórr tómbapondako.

Ma dandang ngakanke atang opor Wórr Peba 23:2 akó Metyu 25:33.

T**taks mani dakabain pam tax collector**

Ene tonarr, i kolae tonarr pam kwarilürr. Zu pamkolpama ibü alzizi boman kwarilürr, zitulkus i Rrom pamabkö zuget kwarilürr akó i wirri mani ene tumum urrbulürr, i ne ngarkwat Rrom pamabkö wazeblörr.

Ma dandang ngakanke atang opor Luk 5:27.

tiz angón mock, scoff**tóman-koke clean**

Ngarkwatódó Godón ilküpdu, darrü kolae babul.

tóman dirt**tómanpükü dirty, unclean**

Ngarkwatódó-koke Godón ilküpdu.

U**urdü agasil/amsel lar a sacrifice**

ut-ut ain overcome, conquer, be victorious over

W

wantent *a tenth*

Ene inzana, marü 10 elklaza ne nóma korale, ma darrpan ekyeno. 20, ene nis. Wata inzankü, kókó blakóne.

wirri gyagüpítótók *wise, wisdom*

wirri kómáal zyón *glory, glorious*

wirri prrist *chief priest*

Ma ene bóktan opor [prrist] ngakanke.

wirri tulmil (Godón arüng pupainüm) *sign*

wit wheat

Kunuzan klama. Oya küp kariako, trrabubzan. Plaoa tómbapón klama.

Ma dandang ngakanke atang opor Luk 6:1.

Z

zonaretal *brothers*

Yesun amkoman angun pamkolpama tibiób igó ngiblian kwarilürr wamaka bólbtal akó zonaretalpükümako; God wa ibü Aba. Ini tonarrdó mi mibiób inzan ngiblianórre bólbtal akó zonaretalbóka.

Zu pamkolpam *Jews*

I Godón alearrón pamkolpamako. Ibü darrü ngi Isrrael pamkolpam, Zeikobón olmalbobatal. Zeikobón darrü ngi Isrrael yarilürr.

Zu-koke nidipko *gentiles*

Zu pamkolpamab kwóbbazen müót *synagogue*

Ene tonarr, Zu pamkolpamab tüpdü, abün basirr-basirr kwóbbazen müót kwarilürr. I ola kwóbbazen kwarilürr tórem, ikit bokrranóm, kotonóm, akó ngibürr kla tómbapónóm.